PÁZMÁNY PÉTER

BIBORNOK, ESZTERGOMI ÉRSEK, MAGYARORSZÁG PRIMÁSA

ÖSSZES MUNKÁI.

A

BUDAPESTI KIR. MAGYAR TUDOMÁNY-EGYETEM

MEGBIZÁSÁBÓL

EGYBEGYÜJTI ÉS SAJTÓ ALÁ RENDEZI UGYANAZON EGYETEM

HITTUDOMÁNYI KARA.

VI. KÖTET.

PREDIKÁCZIÓK.

ELSŐ RÉSZ.

BUDAPEST, 1903.

NYOMATOTT A M. KIR. TUD.-EGYETEMI NYOMDÁBAN.

ARS UTINAM VITAM MENTEMQUE EFFINGERE POSSET,
PULCHRIOR HUNGARIAE NULLA TABELLA FORET.

(1632-iki olajfestmény után.)

A ROMAI ANYASZENTEGYHÁZ SZOKÁSÁBUL,

MINDEN VASÁRNAPOKRA ÉS EGY-NEHÁNY INNEPEKRE

RENDELT EVANGELIOMOKRUL,

PREDIKÁCZIÓK,

MELLYEKET ÉLŐ NYELVÉNEK TANÍTÁSA UTÁN IRÁSBAN FOGLALT

CARDINAL

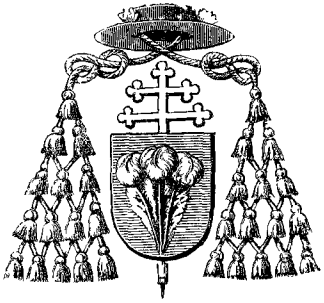
PÁZMÁNY PÉTER

ESZTERGAMI ERSEK.

AZ 1636-IKI, VAGYIS ELSŐ KIADÁS UTÁN SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

KANYURSZKY GYÖRGY

THEOL. DOCTOR, A BUDAPESTI KIR. M. TUD.-EGYETEMEN A HITTUDOMÁNY-BOLCSELET JOGOSITOTT, A KELETI NYELVEK NYILV. RENDES PROFESSZORA

BUDAPEST, 1903.

NYOMATOTT A M. KIR. TUD.-EGYETEMI NYOMDÁBAN.

ELŐSZÓ.

A „minden Vasárnapokra és egy-nehány Innepekre rendelt Evangeliumokról-való *Prédikácziók*," — a melyek kibocsátását sokan szorgalmaztaták és maga sokkáig gondolkodnék,* — volt a lánglelkű Pázmány utolsó irodalmi műve, (1636), melynek kiadását, az egészségében már évek óta megtört 67 éves főpap, csak nehány hónappal élte túl († 1637. mart. 19.)

A hatalmas gyűjtemény azonban, mely 1272 nagy oktáv lapon 101 predikáczióból, 13 parænesisből (Tanuság) és egy pásztori intésből (523 l.) áll, a melyben a legutolsó a karácsonynapi beszéd, melyet Pázmány 1635-ben a nagy-szombati székes-egyházban tartott, csak nagyobb részét képezi Pázmány kidolgozott predikáczióinak.**

A husvét-napi második predikáczió után (741. l.) irja: „Noha második és harmadik napja Húsvétnak és Pünkösdnek, oly illő innep, mint az első nap; és azokra is rendeltem volt predikácziókat: de szinte akkor érkezének a nyomtatók, a husvéti predikácziók nyomtatására, mikor egésségem bontakozási és Ország Győlésének foglalatossági üdőt nem engedének, hogy rendbe-hozzam és kiterjeszszem azokra a napokra rendelt predikácziókat."

Könyvének vége félé *** irja: „Szándékom vala, hogy még egy-nehány predikácziókat kiterjeszszek, melyek üszögében (készülő félben) vannak irásimközöt — itt elősorolja, hogy melyeket, azután: — de mivel a könyv feletéböregbedett (nagyobb lett) és romlott egészségem derék munkára alkalmatlanná változott: it végezem predikáczióimat."

Pázmány a könyv élére a Szent-Háromsághoz czimzett ajánló irást helyezett (XV. l.), melyen ritka melegség, mondhatnók, ihlet ömlik el s mintegy irói végrendeletének tekinthető; azután a keresztyén olvasóhoz (XXI. l.) és a predikátorokhoz (XXIX. l.) szól.

A predikácziók „1695-ben Nagy-Szombatban, az akadémiai betükkel, a méltóságos fejedelem, *Széchény György* költségével ujonnan kinyomattattak és kibocsáttattak." Ebben a II-ik, egyébként teljes kiadásban, mely szószerint való, egyszerű reproductiója Pázmány kiadásának, hiányzik a Szent Háromsághoz czimzett ajánló irás; a helyett Széchény György ajánló levelét találjuk a

* XXI. l. — ** V. ö. 324. l. — *** Az utolsó predikáczió előtt.

kegyes olvasóhoz, melyet a jelen kiadásban is kinyomattam.* A III-ik teljes kiadás (Nagy-Szombat 1768, a Jézus Társaságiak akademiai cellegiuma) ugyancsak egyszerű reproduktiója az I-ső és II-ik kiadásnak. 1768 óta nem jelent meg a teljes gyűjtemény; csak egyes részei, egyes beszédek láttak napvilágot, többnyire átdolgozva és rövidítve. (Pázmány válogatott egyházi beszédei. Bellaagh Aladár. Budapest, 1889. Franklin-Társulat.)

Jelen teljes kiadás, mely két ily kötetben, két egyenlő részből fog állani, a *Pázmány Péter összes munkái magyar sorozatának I. kötetében,* az általános előszóban, jelzett nyilván-való okokból, nem lehet sem szoros értelemben vett egyszerű *reproduktiója* az 1636-ban, Pázmány életében megjelent I-ső kiadásnak, sem annak a mai helyesirás és nyelv törvényei szerint való *átdolgozása.*

„Az átdolgozásnál, illetve a sajtó alá rendezésnél, kettős czél lebegett szemünk előtt: egyik a *nyelvtörténeti érdek,* másik az, hogy a szöveg kényelmesen *olvasható* és könnyen *érthető* legyen. Amannak kedveért tartózkodtunk minden nyelv vagy mondattani változtatástól; e tekintetben tehát, ugy adjuk a szöveget, mint az Pázmánytól reánk maradt." **

A helyesirás szempontjából is csak kevés változtatást eszközöltem, ott a hol az a kétértelmüség elkerülése czéljából, mint azt alább részletezni és példákkal illustrálni fogom, éppen szükségesnek látszott. Sőt ahol az önkényes, vagy ötletszerü irásmód a nyelvtörténeti érdeket némileg érinteni látszott, meghagytam azt is változatlanúl.

I. *Nyelvtörténeti érdekből* Pázmányt követtem, illetve változtatás nélkül hagytam.

1. a *magánhangzókat,* a hogy találtam *a) fölcserélve* pl. váras, állapat, bajoson, tekélletes, eszten, béves, tén, lén itíl, igyenes, dicsír, merigy, szerént, heába, alég, künyü, gyöjt, gyölekezet, kuldúl, házbúl, üdő, dücsősség, innep, sillyeszteni.

b) nyujtva: légyen, vészi, vólt, bé;

c) röviditve: balvány, szamlál, meltán, peldául, emlekezet;

2. a *mássalhangzókat a) fölcserélve:* füszt, csendesz, jószág (e. h. jóság) sidó, sák;

b) kettőztetve: sokkáig, éppit, bénna, nálla, tövisses, kisseb;

c) a hogy a most szokásos *kettőzés mellőzve* van, különösen a szók végén: holot, másut, együt, még a középfokban és parancsoló módban is, ha zavart nem okozott: job, fus.

d) a hogy a *fonetika* szerint irva van: fottáig (fogytáig) világositcsad, annya, tarttya, gondoskodgyunk.

„Valamely következetes helyesirást azonban Pázmány magyar kiadványaiban hiába keresnénk, de magunk sem kivántunk ilyent reá erőszakolni. A „magyar orthographiába — irja egyik könyve végén, — nincs a mi nemzetünknek valami közönséges régulája és praeceptoma. Aztán az a német nyomtató és némely bötük fogyatkozása is bele-játszott a dologba." Magáról azt vallja, „hogy én efféle aprólékra nem viseltem nagy gondot." Nem is találunk szoros következettességet egyazon munkájának ugyanegy kiadásában sem." ***

* Lásd a XXXVIII. lapon. — ** P. P. összes munkái. Magyar sorozat I. kötet. Általános előszó, XVII. l. — *** Ugyanott.

Igy irja pl: setétség, szentség, fáratságos, máskor: tekincsük, világositcsad. Reménység — reménség; gonoszság — gonosság; felhő — felyhő; község — kösség stb. ugyanegy oldalon is gyakran váltakoznak. Ajtatos, ifju helyett rendesen: aitatos, ifiu. Vannak sajátos comparativus-formái: oktalamb, illetlemb, alacsomb. A latin szavakat gyakran változatlanul, egészen latinosan irja: cilicium, supplicatio, macula, regula, ecclesia, summa, punctum, máskor félig vagy egészen magyarositva: sentenczia, festom, monstrom, balsamom, kalastrom, regnál, plántál, fundál. Németből kevés szót vesz át; azt is elmagyarositja: hopmester, sinór, skatulya.

II. A másik szempont és czél az, hogy a *szöveg* kényelmesen olvasható és könnyen megérthető legyen. Ugyanazért

1. A régi nyomtatványok természetével járó zavaros és fölösleges *interpunctiót* igyekeztem némileg, a mostani szokásnak megfelelőleg, rendbehozni és egyszerűsíteni.

2. Nemcsak a *latin idézeteket,* hanem minden predikáczióban a *Propositiót* is dült betükkel nyomattam.

3. Az elavult betüalakokat: o̊, eo = ő, ů, eu = ű, ni = ny, gi = gy, melyek a Prédikácziókban, mint Pázmány legutolsó kiadványában, úgyis csak gyéren fordulnak elő, a mai irásmóddal helyettesítettem; a németes betüalakokat pedig: ſ = s, ß = sz, teljesen mellőztem.

4. Jóval kevesebb nagy *kezdőbetüt* használtam. Pázmánynál ezrével vannak a nagy kezdőbetük ott is, a hol azt semmi, még a hangsúly sem indokolja; nemcsak főnevet, hanem igét, melléknevet, vagy akármely beszédrészt is, a hogy épp a tolla hegyén volt, hol nagy, hol kis betüvel ír. Én nagy kezdőbetüt azonfelül, a hogy a mai szokás szerint kell, csak ott használtam — mérsékelt számmal — a hol, mikor és amennyiben a vallásos szokás és kegyelet megkivánja pl. Angyal, Apostol, Próféta, Ó-Új-Törvény, Keresztség s a többi Szentségek, Christus Teste, Lelke, Vére, Boldog Aszszony, Meny-ország, Ember-Fia, Szent Lélek, Kereszt-fa stb.

5. A szavak *egybe-, vagy különirására* nézve, is meghagytam az eredeti irásmódot, kivéve, hogy az *igekötőket,* melyek Pázmánynál vagy egészen, vagy kötőjellel mindig elválasztatnak, irtam össze az igével, ha *egytaguak* és az *ige előtt* állanak; pl. megmondá, felment; ellenben: hid-el, ved-fel, által-járta, ellene-küzd.

Az u. n. viszonyszókat (praepositiones), melyek a magyarban mindig a név után állanak, épp úgy, mint Pázmány, ha *több taguak,* kötőjellel irtam össze; hite-szerént, példák-nélkül; kötőjel nélkül pedig, ha *egytaguak:* bűntűl, házbúl, kertnél, kezére, borrá, emberért. Sajátságos kivételképen, a *kor, ig* és *ként* viszonyszókat gyakran kötőjellel választja el a névtől; pl. születése-kor, föld-ig, büntetés-ként. A személyraggal biró viszonyszókat, melyek határozóképen az ige előtt is, után is állanak, sokszor egészen elválasztva találjuk: bizzál bennem, máskor kötőjellel: belénk-vetett. Az összetett, vagy legalább, fogalmilag összetartozó szók rendesen kötőjellel irvák össze: gond-viselés, törvény-szerző, első-szülött, Meny-ország, tudni-illik, kimenőfélben, bor-ital, lelki-isméret, pénz-kivánás, jóra-való, ujonnan-születés stb. A fogalmakat, személyeket vagy dolgokat összekapcsoló *is,* sajátságosképen,

mindig kötőjellel iratik össze a megelőző szóval, igy: egyéb okokból-is, tanitványait-is.

6. A mult idő 3-ik sz. Pázmánytól eltérőleg, a hogy most szokásos, mindig két *t*-vel irtam: vett, adott; épp úgy kettőztettem a parancsoló módban, ha az, a kétértelműség elkerülése végett, szükségesnek látszott: add, nézz; ellenben: fus, ted.

7. Legtöbbet bajlódtam a *citatumokkal.* Pázmány az ő kiadásában különféle önkényes jeleket használt, melyeket az olvasó, az idézések felette nagy számánál fogva (némely lapon 20—25 idézés) könnyen összetéveszthetett; annál is inkább, mert számtalan idézés minden jel nélkül, vagy a jelek hibás alkalmazásával fordul elő: mely szóra, vagy legalább, mire vonatkozzék tehát az idézés, nem tudhatta. Igen gyakran csak emlékezetből idézte Pázmány a Szent Irást, vagy csak megemlíti a Könyvet, pl.: Genesis, Isaias; de meg, nem is egyeznek mindig a Szent Irásból vett latin idézetei szó szerint a Vulgata-val. Hát még a sajtóhibák a helyek jelzésében, melyeket csak a gyűjtemény első felében százával találtam s melyeket emlékül jegyzékbe is foglaltam magamnak. Már pedig az olvasónak jogos kivánsága az, hogy az idézéseket megtalálja; és ez fontosabb dolog is, mintsem, hogy a szöveg minden legkisebb sajtóhiba nélkül nyomtattassék, a mit óriási munkamegfeszítés és leggondosabb vigyázás mellett is, alig lehet elérni. Én az idézéseknél folyószámokat használtam, a hiányos vagy hibás idézeteket Concordantia és egyéb segédeszközök segélyével pótolni és javítani törekedtem.

A technikára vonatkozó ezen, bár unalmas, de szükséges megjegyzések után, a rendelkezésemre álló, nagyon is szűk keretben, foglalkozzunk egy kevéssé magával a lánglelkű szónok-iróval és a Predikációk beltartalmával.

„Már külső megjelenése is fölkelté a hallgató figyelmét. Középtermetű, szikár test oly főt hordozott, mely a lélek méltó kifejezése vala. Magas, nyilt homlokára a mély elmélkedés véste bélyegét, hatalmas szemöldök által árnyalt fénylő szemei a rejtett gondolatokat látszanak fürkészni; erősen kiemelkedő orra alatt az előrenyomuló, mintegy idegesen összeszoruló ajkak az akaraterő folytonos megfeszítését árulják el. Dús hajzat, bajusz és spanyol szakáll előnyösen egészitik ki az arczot, mely a fensőbb intelligentia, hideg számítás és hajthatatlan erő összbenyomásával oly egyéniséget revelál, mely hozzá van szokva saját indulatit és szenvedélyeit vaskézzel fékezni, de egyszersmind hivatást érez magában arra, hogy mások szelleme fölött az ész és tetterő fölényével uralkodjék.“ *

Zárjel alatt legyen mondva: kedves dolgot véltem cselekedni azzal, hogy e kiadásban nemcsak az 1636. évi Pázmány-féle kiadás *czímlapját,* (XIV. és XV. l. között) hanem Pázmánynak Dörre Tivadar rajza után készült arczképét is, mellékletül nyujtom az olvasónak.

„Pázmány eredeti olajfestményű arczképe (1632-ből), mely kétségtelenül a legjobb s mely után készült a Dörre rajza, a Ferenczieknek nagyszombati kolostorában őriztetik. Határozottsága, törhetetlen lelki ereje híven tükröződik azon

* Fraknói Pázmány Péter 66. l.

vissza. Alatta a következő distichon: Ars utinam vitam, mentemque effingere posset, Pulchrior Hungariae, nulla tabella foret.“ *

„A mint tekintetében a szelid mosoly és a behizelgő nyájasság varázsa hiányzik, úgy hangja is nélkülözte azt az érczességet és modulatiót, mely az érzelmek skálájának kifejezésére és fölébresztésére szükséges. Arra volt utalva physikai és szellemi szervezete által, hogy az észhez szóljon.“

„Azért, mindig inkább a logika, mint a lelkesedés uralma alatt áll. Czélja az, hogy meggyőzze hallgatóit. Az igazság meggyujtott szövétnekének lángját, a tenső meggyőződés hevét, a lélek fölmelegítésére, elegendőnek tartya. Az érvek erejére és világosságára, sokféleségére és ügyes csoportosítására helyezi a fősúlyt. Hatalmas argumentator, mint Bourdaloue-t nevezik; nem fellengző, mint Bossuet. Soha sem tesz kisérletet, hogy a mystikus elragadtatás légkörébe emelkedjék: jól tudja, hogy hallgatói nélkülözik a sas szárnyait, melyekkel röptében követhetnék; de bízik józan belátásukban és ítéletökben. Mindig az égre mutat, de a földet soha sem hagyja el.“

„A nagy-közönséghez, részben műveletlenekhez szólva, akként alkalmazkodott igényeikhez, hogy bizonyítékait első sorban azon eszmékből meríté, melyek a szellemek közös tulajdonát képezik és azon érzelmekből, melyek a szívnek veleszületett hagyományai. Azt mondja, a mit mindenki tudott, vagy legalább sejtett; csakhogy nemesen és erőteljesen fejezi ki, hatásosan alkalmazza és kiaknázza.“ **

Ugyanazért képei és hasonlatosságai megválasztásában nem egyszer *hallgatói köznapi foglalkozásának* szinvonalára száll le.

8. l. Miképpen a szántó-ember, a tövisses és haszontalan avarba tüzet vét, hogy megtisztítcsa földét, úgy az Isten, ezzel a tüzzel tisztíttya a világot.

189. l. Miképpen a mester-ember, mikor mester-remeket csinál, akkor mutogattya mesterségét és tehetségét: úgy a felséges Isten, ebben az Istennek emberré-létében, minden hatalmát, bölcsességét, szerelmét, irgalmasságát mélységesben ismertette.

289. l. Ha kemény időben lovad megizzad és innyia akar, nem szenveded, megrántod a száját stb.

338. l. Lám, te is néha kiüzöd szó-fogadatlan fiadat, mikor az ebedet házadban szenveded, asztalodnál éteted. Mihent a szép siros földedből búzádat felaratod, ottan rea-szabadítod a barmokat; de azért, mikor ideje lészen, eltiltod a csordát rólla és megtisztítván, újonnan béveted: igy stb.

418. l. Nézzed a vitézlő embert, a ki hó-pénzen eladta életét, mennyi veszedelemben forog, mennyit fárad és törődik. Tekintsd meg a szakmányos aratót, stb.

433. l. Igaz mondás, hogy ag lóból nehéz poroszkát (ugrándozó csikó) csinalni; ag fából nehéz gust tekerni; horgas tőkét nehéz igyenesiteni; a fehér gyapjat, ha egyszer fekete festékbe mártod, ki nem tisztúl; az uj fazékrúl nehéz lemosni az először belé-vett szagot; a szerecsent úgy nem szappanozhatod, hogy fehéredgyék: úgy nehezen haggya vétkét, aki ahoz szokott és abban nevekedett.

* Fraknói P. P. 355. l. — ** Fraknói P. P. 68. lap.

Mint ezekből is kitünik, az *egyszerüség és természetesség* jellemzik Pázmány minden predikációit, de nem a pongyolaság. Ezért ellensége volt a rögtönzésnek,* gondosan dolgozta ki beszédeit.

Magáról azt mondja, hogy „harmincz esztendei predikállása után kezdett gondolkozni a nyomtatásrúl s nem mondhatja gyűjteményét hamar-műnek, mely hammas (hamvas, elhamvadó) szokott lenni, mivel csak nyomtatása is három esztendőt kívánt.“**

Mily nagy *gonddal dolgozta* ki Pázmány az ő predikációit, mutatják a szebbnél szebb *képek, példák, hasonlatok,* melyeket leggyakrabban a természetből, különösen az állatvilágból vett.

107. l. Kígyó-marás ellen nincs job orvosság a kígyó-pornál: a testi indulatok mardosásit a testnek porrá-lételével (porrá leszesz) orvosollyátok.

93. l. A szőllő-vesszőnek termése nem lehet, ha a tőnek erejéből és nedvesítéséből nem vastagodik; sőt a venyikéből nem, hogy ágast, vagy gerendát, de egy szeget sem csinálhatni.

23. l. Mint az aspis-kígyók bédugtátok fületeket.

47. l. A mely vasacskának egyik végét mágneshez köszörűltek, addig meg nem nyugszik; mig igyenesen északra nem fordul, mint a compastban láttyuk: a mi lelkünk is Istentül eredett: Isten az ő czéllya, soha meg nem nyugszik, mig Istenben nem nyugszik.

210. l. Ha a kígyó levetkezik régi bőrébűl és azt elveti, mi is elmessük és vessük régi erkölcsünk feslettségét.

264. l. Mint a majmok kölykeiket, némely szülék addig fogdossák, nyallyák, faggattyák fiokat, hogy ugyan megölik végre.

422. l. Oly gyorsasággal sietett az Istenhez, mint a szomju szarvas a szép forráshoz és azon könyörög Istenhez, hogy galamb-szárnyakat adgyon neki.

166. l. Dávid az ő ellenségit méhekhez hasonlíttya, mellyek, mikor embert egy kis gyenge marással megsértik, magokat megölik.

344. l. Miképpen a szarvasok, mikor valamely nagy vizen által-usznak, szarvokkal terhelt fejeket az előtte-uszók hátára teszik felváltva: ugy stb.

320. l. Az erdei-közöt nincs agyara az emének: ezzel akarja ismertetni a természet, hogy gond-viselője a hím a nősténynek.

396. l. A mustár-mag kicsiny, de ha fogaddal megrágod, oly hatalmas izit, oly nagy melegségit érzed, hogy minden egyéb izlést elnyom: a ki a mennyei erkölcsöket jól megrágja, oly izit és erejét, oly orvosságit tapasztallya, hogy a világ javainak izit nem érzi; lelki betegséginek gyógyulásit, isteni szeretetnek tüzét érzi.

Némelykor a szép képek, hasonlatok csaknem *költői* magaslatra emelik Pázmány-predikációit.

38. l. Miképpen a bársony solya nem enyhiti a köszvény fájdalmát; a királyi korona el nem vészi a fő-fájást: ugy a világ javai nem könnyebbitik a lelki törődést.

45. l. Gyenge fák nőnek a kövér völgyekben; azok vernek mélyeb gyö-

* A ker. predikátorokhoz. XXX. l. — ** XXIV. l.

keret, mellyeket a szél erőssen ingat: mert a mozgatással vastagodik és mélyeb gyökereket bocsáthat.

76. l. A tüzet befedik hamuval; ha meg akarják tartani: az életnek szentsége is, az alázatosság hamva alat lehet maradandó.

91. l. A mi világi életünk és minden állapatunk olyan, mint a kevés ideig tartó pára, mely hamar elenyészik; olyan, mint a kemencze füsti, mely késedelem-nélkül eloszol; olyan, mint a tajték, mely egy szelecskétűl elszaggattatik; olyan, mint a szél, mely menten megyen és viszsza nem tér; olyan mint a virág, mely hamar meghervad és szárad; olyan, mint az árnyék, mely, ha délig nő, dellyest apad és azon állapatban soha nem marad; olyan, mint az álom, mely csak rövid hiúság.

581. lapon az Isten Igéjét kétélű pallosnak és fejszének; jó magnak; oltovány-ágnak; világoskodó lámpásnak és fényességnek; harmatnak, essőnek, hónak; kifolyó kútnak; tűznek; pőrölynek; a 498. s köv. lapokon pedig lajtorjának; paisnak; gyémántfalnak; lelki szárnyaknak nevezi.

113. l. „A hegyeket gyakrabban üti a menykő, hogy sem a tér-földet. A hegyen-való fákat nagyob szelek ingattyák és gyakran ledöjtik.

133. l. Mi-képpen a nap, minden sérelem-nélkül bocsáttya sugárit a földre; mi-képpen az ő sugári éppen és rontás-nélkül hadgyák az üveget, mellyen által-mennek; mi-képpen meg nem szaggattatik a szövétnek, mikor más szövétneket meggyújt: azon-képpen jő hozzánk az Üdvözítő, ki nem egyéb, hanem az örök dücsösségnek fényessége.

184. l. Ha a nap fényétűl, melylyel a viasz lágyul és a vászon fejéredik, megkeményül a sár és megfeketedik a szerecsen; ha a mely virágrúl mézet szednek a méhek, arrúl a pókok mérget gyűjtenek; a mibül terjéket csinálnak a jámbor gyógyítók, abbúl halálos italt készítnek a gyilkos árulók; ha a mely fábúl egyház éppületire gerendát faragnak, ugyan-azonbúl akasztó-fát csinálnak; végezetre, ha a mely kő-sziklához nyugodalmoson támaszkodnak a fárattak, fejeket rontyák abban a tántorgó részegek: mit csudállyuk, hogy Christus, a ki nékünk isteni bölcsesség és dücsősség; a zsidóknak botránkozás; a pogányoknak bolondság.

264. l. A természet tövissek-közzé rekeszti a gyenge rózsát, nem azért, hogy szaggassa, hanem, hogy oltalmazza. Az atyák dorgálása efféle tövis: oltalmazza, nem hervasztya a fiakat.

Utólérhetetlen Pázmány a *mesteri leirásokban*. Lásd pl. a 96. l. a vénség; 97. l. a halál; 300—303. ll. az iszákos; 450. l. a buja; 465. l. fösvény leirását. 85. és 86. l. „nincs közüllünk oly meszsze-látó, mint a sas, oly erős, mint az oroszlány, oly gyors, mint a nyúl, oly jó szagló, mint a visla. Az oktalan állatok öltözve születnek; magok oltalmazására nékik a természet fogat, szarvat, körmöt, vagy gyorsaságot adott, mellyel veszedelmek-előt szaladnak. Mihent születnek, járnak és usznak, természetek szükségére való eledelt munka-nélkül, sőt betegségek orvosságát is mester-nélkül ismérik. Minket a természet fegyvertelenül és mezítelen vetett sok veszedelmek-közzé. Vallyon az érzékenységtelen állatok nem győznek-e meg sok dolgokban? Az egek nagysággal, szépséggel; az elementomok hatalmas cselekedetekkel; a virágok jó szaggal, szépséggel; az öreg fák virággal, gyümölcsel, sok ideig tartósággal, a hó feirséggel; a gyémánt és egyéb drága kövek fényességgel?

Leglendületesebb, igazán költő Pázmány az *ellentétekben.*

138. l. Ha Ember-Fia lett Christus, azért lett, hogy mi Isten fiai legyünk. Ha kisded gyermek, azért illyen, hogy minket tekélletes férfiakká tegyen. Ha erőtlen, azért ollyan, hogy a mennyei utnak járására minket vastagítcson. Pólába kötöztetett, hogy minket a bűnök köteléből megoldozzon. Tejet szopott, hogy minket mennyei eledellel táplállyon. Kicsinnyé lett, hogy minket nagyokká tégyen. Posztó-darabocskákba takartatott, hogy minket igazságnak menyegzős köntösébe öltöztessen. Szegénnyé lett, hogy minket gazdagítcson. Nincs helye a szálláson, hogy nekünk helyünk lehessen Meny-országban. Idegenben születik, hogy minket mennyei hazánkba vigyen. A ravók könyvébe beiratik, hogy mi az élők könyvébe irassunk. Adó-fizetésre köteleztetik, hogy minket ördög fogságából felszabadítcson. Barmok jászolába helyheztetett, hogy minket, kik büszhődtünk, rútságunkból kiemellyen. Sírva született, hogy a mi köny-hullatásunkat megszáraszsza.

162. l. A világi királyoknak a korona fejekbe nem szegeztetik; azért egy kis szelecske leütheti fejekrül; de a mi Királyunk (Christus) tövis-koronája bőrénbelül csontyaihoz szegeztetett, hogy ki ne eshessék.

145. l. Szokatlan ujságot cselekedett Isten: egy aszszony megkörnyékezte a férfiat. Uj aszszony, mely anya, de szűz leány; uj férfi, mely ember, de Isten; uj fogantatás, mely férfiú-nélkül lett; uj születés, melyben sérelem vagy fájdalom nem volt; uj énekek, melyeket a mennyei Angyalok szerzettek.

649. l. Nem csuda, ha a fák-közöt a tövis választatott királyságra: mivel ezzel koronáztatott az Isten Fia.

És milyen a predikációk *nyelvezete!* Mint a Kalauzban. Tőről metszett zamatos magyarság, melyben olykor a humor is fölcsillámlik.

291. l. Ha egy nagy völgybe vinnék a török császár erejét és reá-eresztenék azt a bort, mellyet sok részegeskedésben megittak Magyarország szabadulásaért: nem kellene semmi vizözön a török veszedelmére; mind borban halnának.

Toldy Ferencz itélete szerint Pázmány a mai magyar könyvnyelvet teremtette meg; a nyelvnek nem várt kiképezést adott, az irálynak teljességet, kerekdedséget és hathatóságot kölcsönzött: méltán egy új kor megnyitójának tekinthető.

Izelítőül: 132. l. „fogva kel tartanunk okosságunkat, nem kel annak itíletit és visgálását nyargalóban bocsátani". 139. l. „éhezéssel szakaszkodott erőtlenségét vastagítani". 252. l. „magok fejére pálczát csinálnak". 311. l. „ez veleje és széki (alapja, lényege)". 341. l. (utolsó sor) „a tudatlanság nem vert fészket bennek" 257. l. „derék oka". 323. l. „öregbiti igáját". 330. l. „vastagodgyunk az igaz hitben". 333. l. „bontakozott állapat". 439. l. „keresztelkedik, szabódik (keresztet hány magára)". 462. l. „birák megfogjátok kezeteket az ajándéktúl". 465. l. „zabolán nem hordozza kivánságát" 498. l. „Dávid parittyával meggyőzi ama hús-tornyot, Goliádot". 558. l. „czégéres vétek." 621. l. „nem fér a fogokra stb." Azután se szeri, se száma az ilyen kifejezéseknek, mondatoknak, szavaknak: heted szaka (egész héten át); holt számban hagyni (megölni); pántolódik (czivódik); vigyázás (virrasztás, őrtállás); ugató gyomor (éhes); velősödik (gyarapodik, erősödik); jártányi erő; jöttön jönni (gyorsan); kardéra

tudni (bétéve, kívülről); egy lábig elveszteni (mind megölni); fontba vetni (megfontolni); hajt vkihez (ragaszkodik); fejére neveli (elkapatja); gonosz (rosz) néven venni; nincs nagyob marha (t. i. dolog, vagyon) a lelkünknél; apród esztendős (fiatal, gyenge); béfalni a sipot (elhallgatni); cselédes ember (családapa); dellyest (délután); farkas-kaszára veti (veszedelembe hajtja); arányoz vmire (törekszik); állat (dolog, személy); puposodik (kevélykedik); fű-szerszám (orvosság); fárattig taglották. A szokatlanabb vagy elavult szavakat, kifejezéseket, ha gondoltam, hogy szükséges, megértelmeztem a szöveg alatt. Némelyek közülök több helyütt is előfordulnak; de mindenütt nem csillagozhattam meg.

Látható mindebből, mily nagy gonddal dolgozta ki Pázmány az ő predikációit. „Sok munka, nagy okosság, temérdek tudomány kivántatik a predikálláshoz; — és mindenek felett nagy isteni malaszt és tekéletesség." Mivelhogy — irja alantabb „az emberek többet hisznek, szemeknek, hogy-sem fülöknek" és az is bizonyos, „hogy senki nagyobb kárt nem tészen az emberek erkölcsében, mint a ki külömben él, hogy-sem tanít;" valamint, hogy éktelen mikor a nyelv felségesen beszél, és a kéz hivolkodik; arra inti azért a predikátorokat, hogy „ne legyetek csatornák, melyeken által-foly a víz; hanem lelki kutak legyetek, hogy magatok bévségéből, másokat is itassatok."

Végezetül Pázmány az Isten Igéjének hirdetését nem művészet gyakorlására, hanem arra vette, „hogy a hivők tudatlanságát megvilágositcsa, gyarlóságukat erősítcse, vigasztallya a szomorúságot, kigyomlállya a gonoszságot, beléjökolcsa az isteni félelmet, megigazitcsa a bűnösöket."

„A kik a tanításban nem tészik czélul a hallgatók lelki hasznát, nem azon vannak, hogy hasznos és gyümölcsös tanításokat adgyanak, hanem, hogy elméjek, tudományok, ékessen-szóllások mutogatásival dicsekedgyenek és magukat csudáltassák: — az ilyen tanítórúl mondgya a Szent-Lélek, hogy adulterat Verbum Dei, házasságtöréssel fertezteti az Isten Igéjét. Mert a Szent Gergely mondása szerént, a házasság-törő nem magzatot, hanem gyönyörüséget keres. Valaki azért tanításában nem azon fárad, hogy Istennek fiakat szüllyön, hanem, hogy maga tudományát mutogassa és abból magasztaltassék: házasságtörője az Isten Igéjének." *

Viszont azonban a hivőket is kioktatja, egy egész predikácziót ir arról, mint kell az Isten igéjét gyümölcsösen hallgatni; ** de meg elszórtan is ad nekik egy-egy jó tanácsot avagy intést: 587. l. Ha egy siros erszényben, vagy egy szén-égetőnek mocskos kezével száz aranyat nyujtana valaki, jó néven vennéd és meg nem csömörlenél: az Isten szavát is jó kedvel fogadgyuk, akárki-által és akármint nyujtassék. 592. Az Isten Törvénye-szerént tisztátalanok voltak az oktalan állatok, mellyek viszsza nem kérődik és mászor nem rágják apróra, a mit mohón ettek jártokban: úgy a ki lelkében nem forgattya és csendesz gondolkodással izit nem érzi az Isten Igéje erejének, meg nem tisztíttatik.

Mint a tartalom-jegyzékből láthatja az olvasó, „az Evangelium tanításának magyarázata képezi Pázmány predikácziónak tárgyát. A hit titkai fejtegetésében világosságot tud deríteni a dogmatika leghomályosabb kérdéseire. Azonban, nem hagyja mágát polemikus hajlamai által elcsábíttatni. Azon kivételes és

* XXXIV. l. A keresztyén predikátorokhoz. — ** Bőjt V-ik Vasárnap. 581. l.

ritka tulajdonnal dicsekedhetett, hogy mig tollát nem egyszer magával ragadta az indulat forgó szele: a szószéken teljes szélcsend honol lelkében. A templom küszöbén leteszi a fegyvert, melylyel az irodalom terén oly sok sebet ejtett. Megelégszik azzal, hogy egyháza tanításait a bizonyítékok erős védbástyáival környezi, melyek minden támadás ellen megoltalmazzák."

„De bármennyire erős volt a dogmatikában, különös előszeretettel karolja föl az erkölcstan gyakorlati kérdéseit. Az életnek különféle irányai, a kötelességeknek ágai közül egy sem kerülte el figyelmét. A fejedelmek és alattvalók, az urak és szolgák, a férj és nő viszonya; a szülők, özvegyek, katonák és betegek kötelességei; az egyes erények elsajátítása és a bűnök elkerülése, foglalkoztatják leginkább." *

A napokban olvastam valahol, hogy Vészi József országgyülési képviselő és lapszerkesztő egy társas körben a társadalomról szólván, azt mondotta: hogy Pázmány (Zrinyi és Mikes) művei gyöngyei a *magyar* irodalomnak; *mert mögöttük volt a magyar társadalom.* Ezt a szép és igaz mondást én kiegészitem azzal, hogy Pázmány művei, különösen a Predikációk, gyöngyei a magyar *katholikus* irodalomnak; mert *mögötte volt a katholikus társadalom;* az, melyet ő ujjáalkotott, szerény meggyőződésem szerint, nem polemikus irásival annyira, mint inkább Predikációival; nem annyira az elmék meggyőzésével, mint inkább a szivek meglágyitásával: az erkölcsök szelidetésével és a szeretettel; valamint példás életével és áldásos működésével: fecit et docuit: tett és tanitott.

Pázmány predikációi a hazai papság körében annyira elfoglalták a tért, hogy a mint Toldy Ferencz (a magyar nemzeti irodalom története rövid előadásban 62. l.) megjegyzi „nagy soká nem mert a katholikusok közül senki a hitszónoki téren előállani."

A nagytudományú, aranytollú Pázmány szerénysége nem sejté,** hogy szellemdús, magas műveltségű papok, több évszázad mulva is élvezettel fogják olvasni, haszonnal tanulmányozni és eredménynyel felhasználni predikációt. Sejtette-e a lánglelkű főpap, a magyar kath. egyház legnagyobb büszkesége, hogy *„Predikációit"* az általa alapított Egyetem három század mulva csaknem változatlanul ujonnan kiadja; nem pusztán kegyeletből, hanem azért, hogy azok évszázadokon át, az *egyházi szónoklat mintái gyanánt szolgáljanak?*

Áldást hagyott reánk: áldjuk mi is az ő emlékét!

Budapest, 1903 mart. 9.

Dr. Kanyurszky György.

* Fraknói P. P. 70. l. — ** A ker. olvasóhoz. XXI. l.

A' ROMAI
Anyaſzentegyház Szokaſából,

MINDEN VASARNAPOKRA,

ES EGY-NEHANY

INNEPEKRE,

Rendelt Evangeliomokrúl,

PREDIKACZIOK.

Mellyeket,

ELŐ NYELVENEK TANITASA-ÚTAN

Iráſban foglalt

CARDINAL PAZMANY
PETER ESZTERGAMI
ERSEK.

2. *ad Corinth.* 4. v. 2.

Cſalárdſággal nem járunk; az Iſten Igéjét meg nem ferteztettyük: hanem, Igazſagnak ki-jelentéſével ajánlyuk magunkat minden emberek lelki iſméretihez, Iſten-előt.

Nyomtatták Poſonban, M. DC. XXXVI. *Eſztendőben.*

AZ ÉN KEGYELMES URAMHOZ,
A TELLYES SZENT HÁROMSÁG EGY BIZONY
ISTENHEZ

ALÁZATOS AJÁNLÓ IRÁSOM.

Örök mindenható, felséges Isten, uraknak Ura, királyoknak Királya, emberi erőtlenségnek kegyes gyámolya és minden igyekezetek gond-viselő vezérlője: hálákat adok szent Felségednek, hogy engemet kegyelmességedből az igaz hit zászlaja alatt, egyházi állapatban, köteles szolgáddá fogadtál: áldásidat reám-árasztottad: lelki és testi ajándékiddal szivemet magadhoz-szelidítetted: akaratomat szolgálatodhoz édesíttetted: késedelmességemet serénységre sarkantyuztad: gyarlóságimat érdemem-szerént nem ostoroztad: hatalmas kezeiddel belém-oltott igaz ismeretedet naponként nevelted: dücsősséged terjesztésére szívemet gerjesztetted: és a világ bojtorjánába ragadott kívánságimat szolgálatodra esztenezted.

Tiéd Uram, ha mi jó vagyon a te méltatlan szolgádban: tőlled-származik, [1]ajándékodból adatik minden tekélletes gondolat és hasznos igyekezet. Azért méltó, hogy a mit tőlled-vettünk, Szent Neved tisztességére térítcsük: ajándékiddal néked kedveskedgyünk: és a mely tengerből vagyon eredete minden jó folyamnak, azon tengerbe, mint határos végbe, vissza-térjen.

[1] Paral. 29. v. 14.

Mivel azért ifjuságomtúl-fogva, arra volt függesztve szemem világa és elmém futása, hogy a te nagy Neved dücsőssége terjedgyen: fáratságomat nem szántam, tehetségemet meg nem vontam szolgálatodtúl: hanem a mely kicsiny girát reám-bizott szent Felséged, tisztem szerént (noha kelleténél restebben) cseléded éppületire igyekeztem fordítani. A kiket eleven nyelvemmel szent Neved félelmére, szerelmére, igaz ismeretire nem mozdithattam; irásommal akarván serkegetni és üdvösséges utra vezetni: nem illett, hogy ezt a munkát, mely a te kegyes áldásodból származott és egyedül szent Neved tisztességét vette czélúl szent Felségeden kivül, más valakinek ajánlanám.

Kisded és lengeteg ajándék ez: mert az én tudatlanságom keze-szennye rajta maradott a te tisztességes, szép tanitásid kimagyarázásán. Azért nem méltók az én akadozó nyelvemnek disztelen és unalmat-szerző rebegési, hogy bémutattassanak szent Felséged-előt, holot [1]*ego novissimus, quasi, qui colligit acinos post vindemiatores;* és legkisseb és utolsó szolgáid-közöt, szedők-után keresgetek szőlőszemeket; és [2]*colligo spicas remanentes post terga metentium;* aratók-után szedegetek búza-fejecskéket. De két ok visel, hogy egyedül néked ajánlom édes Uram Istenem, sok esztendei fáratságom velejét és székit: első az, mert megismertetted-véllem, hogy miképpen az én fogyatkozásimból származott, a mi abajdocz* vagyon irásimban: úgy mindenestül a te tár-házad kincsébűl költ, valami tiszta jó találtatik benne. Annak-okáért, hála-adatlanság vólna a tőlled-plántált fácska gyümőlcsével másnak kedveskednem; vagy dücsősséged öregbüléseért felvállalt munkám jutalmát, te-kívülled, mástúl várnom. Második az, mert régi kegyelmességed másolhatatlan reménséggel bátorít, hogy reám-is felderül irgalmasságod; és meg nem utálod kicsiny

[1] Eccli 33. v. 16.

[2] Ruth 2. v. 3. 7.

* Elegyes, vegyes, selejtes.

szolgádnak vékony ajándékát. Az Ó Törvényben sátorod ékességére, nem-csak a gazdagoktúl [1]aranyat, ezüstöt, hanem a szegényektűl keeske-szőrt-is jó kedvel fogadtál. Az Uj Testamentomban pedig megjelentetted, hogy kedves te-előtted [2]akár-mely kisded ajándék, ha jó akaratbúl származik; mert te az emberek szivét nézed és abban a fontban méred az ajándékokat, melyben többet nyomott az özvegy-aszszony [3]fillérje, hogy-sem a gazdag nagy adománya.

[1] Exod. 35. v. 26. et cap. 25. v. 3

[2] 2. Cor. 8. v. 12.

[3] Marc. 12. v. 42.

Azért, én Uram Istenem, a te végetlen jó-voltodnak és mindenható kegyelmességednek alázatoson ajánlom munkás fáratságokkal egybe-szerzett irásomat. Oh én lelki szemeim világositója; tudatlanságom oktatója; igyekezetem segitője: térdre-esve, sőt főldre-borulva, szemem könyhullatásival kérlek: [4]*Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua;* nyisd meg lelki szemeimet, hogy szemlélhessem a te parancsolatid csudálatosságát. Igazgasd értelmemet mennyei bőlcsességeddel; gerjeszd kivánságomat tekélletes szerelmeddel; vezéreld pennámat Szent Lelkeddel, hogy hamisság elegyitése-nélkül hirdessem igaz tanitásodat. És, mint Isaiás [5]Proféta ajakit, úgy az én nyelvemet, Oltárodrúl vett tüzzel hathatósan tisztitcsad, élesitcsed, tüzesitcsed, hogy foganatos légyen tanitásom. Teljék-meg [6]az én szájam a te dicséreteddel, hogy hirdessem dücsősségedet és nagy-vóltodat. Te tanitottál Uram engem ifjuságomtól fogva, hogy hirdetném a te csudálatosságidat. Vénségem-ig és utolsó agságomig ne hadgy-el engem: had hirdessem hatalmasságodat, következendő híveidnek-is. Mert, mivel *infrænasti me laude tua;* a te dicsérésed zaboláját szájamba vetetted; én-is Neked szentelem nyelvemet: [7]*ut non loquatur os meum opera hominum,* világi dolgoktúl elfogtam pennámat, Szent Felséged magasztalására köteleztem minden tehetségemet. Azért, minthogy [8]én *non abscondi misericordiam tuam a concilio multo,* el nem titkoltam irgalmassá-

[4] Psalm. 118. v. 18.

[5] Isai. 6. v. 7.

[6] Psal. 70. v. 8. 17. 18 Hidem.

[7] Isai 480. 9. Psalm. 16. v. 4.

[8] Psalm. 39. v. 11. 12.

godat a te népedtül: *ne longe facias miserationes tuas a me;* Te se vond meg tőllem kegyelmességedet.

[1] Gen. 32. v. 10. Megvallom Uram, hogy [1] *minor sum cunctis miserationibus tuis,* érdemem-felet-valók azok-is a Te nagy irgalmasságid, mellyeket én-reám haszontalan, sőt igen vétkes szolgádra terjesztettél. De Te édes, lelkem-szerető bűneimmosogató, üdvösségem-szerző Istenem, ne vond meg ebben is kegyes jó-voltodat: ved kegyelmesen ezt a te bünös szolgád fáratságát.

Igen alkalmatlan az én tudatlanságom, a te dücsősséged hirdetésére. De, ha a szamár szájába szót adtál és [2] Num. 22. v. 28. 31. ez-által tanitottad Balaamot: [2] elveheted az én nyelvem és értelmem fogyatkozásit, hogy hiveid és fiaid tanitására alkalmatlanok ne találtassanak. Reménlem is, hogy, ha [3] Num. 17. v. 8. az Ó-Testamentom szekrényében, [3] a pap veszszejét virágoztattad: az én görcsös tőkémet is, az anyaszentegyház kebelében gyümőlcsössé tészed. Ha a csipke-bokorból méltóztattál szóllani Mojsessel: az én töviskés elmémet-is megvilágositod, hogy ne lyuggassa, hanem fényesitcse a Te szolgáidat, kik halván a Te szózatodat az én tövissemből, levetik sarujokat; hogy testi akadékoktúl üressedvén, lelki utakon való-lépések szabados lehessen.

Tudom, hogy mélységes titkaidat senki igazán nem értheti, sem irásba nem foglalhattya, segitséged-, vezérlésed-, oktatásod-nélkül. Azért könyörgök, hogy megnyissad az én ajakimat, és úgy hirdetem én-is gyümőlcsösen a Te akaratodat. Nem-csak hirdetem pedig, hanem, ha felgerjeszted szivemet, magam-is futva járok ösvényiden.

Ah, mely bóldog vólt ama Szent Atya, ki halála óráján azt mondotta, hogy soha mást olyra nem tanitott, melyet eléb maga nem cselekedett! [4] *Nec quemquam docui, quod prius ipse non feci.* Megvallom Te-előtted, édes Uram, Istenem, hogy én illyen nem vagyok: szegény, gyarló

[4] Ap. Cassianum, lib. 5. De Spiritu Gastrimargiæ, c. 28.

vagyok; mert sokat irok, vagy tanitok, a mit restségem, vagy roszságom-miat, nem cselekeszem. Mindaz-által Te tudod Uram, hogy csak azt irom, a mit szolgáid üdvösségére hasznosnak, előtted-kedvesnek ismérek; sőt, a mit magam is kivánva igyekezem tellyesiteni. És a pogány bőlcsel azt mondom: [1]*Cum vitiis convitium facio, in primis meis facio. Laudo vitam, quam agendam scio: et virtutem, ex intervallo ingenti reptabundus sequor;* mikor a vétkeket feddem, először-is a magam fogyatkozásit dorgálom. Dicsírem azt az életet, mellyet, tudom, hogy kel viselnünk: és noha távúl, de csúszva, mászva is azt követem, arra-verdődöm. És, ha késedelmességemből a tekélletes élet szépségét úgy ki nem ábrázom erkölcsömben, amint kivántam: irásommal mutogatom mindennek, hová kel igyekezeti czélját, lövöldözése tárgyát forditani. Magamnak-is pedig, Szent Felségedtül szünetlen kérem, hogy, a mit én-általam tanitasz, azt én-bennem szent malasztoddal tellyesitcsed, hogy, a mire másokat oktatok, azt erkölcsömmel kövessem.

[1] Seneca, de Vita beata, cap. 18

Fáratságomnak egyéb jutalmát nem kivánom Felségedtül, hanem, a mit kedves szolgád, Szent Ágoston kivánt: [2]*Quid, quid mihi vult dare Dominus meus. auferat totum et se mihi det;* valamit magad-kivül akarsz adni, bár mind ved-el, csak magadat add nékem.

[2] Aug. in Psalm. 26. in illud: Ne declines in ira a servo tuo.

És, mint-hogy szóllani kezdettem-előtted Uram, noha por és hamu vagyok, még egy könyörgésemet bocsásd kegyelmes füleidhez. Akárki menyit szántcson, vessen, ha a te áldásod nem gyökerezteti, ha az elhintett magot nem neveli, heába-való minden fáratság és igyekezet. Mert, [3]*Catedram in cœlo habet, qui corda docet,* Meny-országban vagyon annak predikálló-széke, a ki tanittya a sziveket. Isten, a ki felnyittya az emberek szivét, hogy ércsék és vegyék, a mit tanitunk. Azért, adgy a te méltatlan szolgádnak oly áldomást, hogy, a kik az én munkámat, a te ajándékodat, az anyaszentegyház tár-házából vett igaz-

[3] Aug. tract. 3. in Ep. Joan. in fine.

ságokat olvassák, tisztullyon értelmek setétsége az igaz hit isméretire, lágyullyon szivek keménysége Penitenciára; gerjedgyen lelkek hidegsége szerelmedre, hogy minden tévelygések setétségéből, minden bünök veszedelméből, kifeselvén, hiven szolgállyanak Szent Felségednek.

Ha sok, a mit tőlled-kérek Uram, ottan csak azzal áld-meg méltatlan szolgád fáratságát, hogy bár-csak egy bünös ember térésére, egy lélek üdvösségére, légyen segitő, tanitásom. Fáratságimnak bévséges jutalma lészen, ha a Christus Vérével megváltott lelkek-közzül, csak egynek üdvösségére, segitő eszköze lészen irásom.

Irtam Posonban, 1636. esztendőben.

Isteni Felségednek

legkisseb szolgája

PÁZMÁNY PÉTER.

Seneca Epistola VI.

Gaudeo aliquid discere, ut doceam. Nec me ulla res delectabit, licet eximia sit et salutaris, quam mihi uni sciturus sim. Si cum hac exceptione detur sapientia, ut non enunciem, reiiciam.

A KERESZTYÉN OLVASÓKHOZ.

KIVÁNSÁGTOK-SZERÉNT-VALÓ ÁLDÁSOKAT TERJESZSZEN ISTEN REÁTOK.

Mikor predikáczióim kibocsátásárúl sokan szorgalmaztatnának, és magam gondolkodnám: két dolog sokkáig függőben tartotta tanácskozásomat.

Első az vólt: ha Isten tisztességére és a magyar-országi anya-szentegyház éppületire, szükséges-e, hogy, a mit élő-nyelvemmel hirdettem, azt rendbe-hozván és kiterjesztvén, nyomtatásba bocsássam?

Bezzeg, ha elégséges-számú papok vólnának, kik predikálásokkal taníthatnák a kösséget; úgy tetczik, szükségtelen vólna a magyar nyelven-való predikácziók nyomtatása. De látom az Isten [1] Amos 3. v. 11.
Igéjének [1]éhségét: látom, hogy a papok szűk-vóltáért, nem adhatunk mindenüvé egyházi embereket; hanem *Licentiatusok*-ra kel bíznyia sok helyeket, hogy *Postillát* olvassanak. Néhúlt azok sem lévén, világi böcsülletes fő-emberek (örök dücsősséggel jutalmazandó dicsiretes példával,) vagy magok olvasnak, vagy másokkal olvastatnak cselédgyek-előt, nyomtatott *Postillákat;* megtellyesitvén a Szent *Ágoston* [2]kívánságát, házok népe-közöt püspöki tisztet [2] Verba Augustini Infr. f. 59.
viselnek. Az-is szemem-előt forog, hogy a plebánosok nem egy-aránt túdósok; nem-is egy-aránt bévesek könyvekkel: és így, a predikáczio-csináláshoz sem egy-aránt érkeznek.

Azért, úgy találám, hogy pásztorságom tisztihez illendő és sokakra-nézve hasznos, vagy szükséges, hogy predikáczióim nyomtatásától ne kíméllyem fáratságomat: kivált-képpen, ollyanok lévén

ezek a predikácziók, mellyeket nem-csak predikálló-székben, hanem azon-kivül, a szerzetes és egyéb egyházi, vagy világi emberek, lelki vigasztalásokra és tanuságokra, minden-nap olvashatnak. Mert, noha elme-élesítő iskolai vélekedéseket és vetekedéseket, mellyek a lelki éppületre nem szükségesek, irásomban nem elegyítettem: *Nota.* de nagy-részre, a mit az iskolai *Theologiá*-ban, erkölcsünk igyengetésére, akaratunk gerjesztésére, a jóságok és vétkek ismerésére, alkalmatosnak itíltem, iskolai tanitásból, predikálló-székbe hoztam. A predikátorok-eleibe pedig, minden keresztyéni jóságokrúl, minden gonosz vétkekrül, minden rendek és állapatok kötelességérül, annyi tanitásokat es intéseket adtam, hogy, ha, a mit egy helyen mondottam, azt okossan más Vasárnap elő-hozzák, sok új predikácziókat csinálhatnak.

Magam gondolatit és újomból szopott dolgokat, nem irok: Isten Könyvéből, az anyaszentegyház Doktórinak irásiból vettem [1] Seneca ep. 16. tanításimat: lopva semmit sem vettem; mert, [1] *Quiquid bene dictum est ab ullo, meum est,* valaki irásában, valami jót találok, enyím: Az anyaszentegyház pásztori irásához oly igazsággal nyúlok, mint [2] August 4. De Doctrin. Christiana c. 29 a közönséges kútak tiszta vizéhez. [2] *Qui furatur, aliena aufert: Verbum autem Dei non est alienum.* Nem kel tehát azt várni, hogy ollyat mongyak, a mit előttem senki nem mondott. Mert igazán [3] Eccls. 1. v. 10. írja *Salamon;* [3] hogy semmi újság nincs e földön. Mindaz-által az is igaz, hogy *Faciendi plures libros nullus est finis,* soha annyi künyű* nem lehet, hogy többet ne irhassanak a hivek tanitására. És, a mint *Seneca* írja, a sok irások tengeréből, egybe-szedni, értelmesen megválogatni, rendbe-hozni, helyesen kimondani a régi bölcsektűl [4] Senec. ep. 64. ismert igazságokat: új munka és mi dolgunk: [4] *Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt: nec ulli nato post mille sæcula præcluditur occasio, aliquid adjiciendi. Sed etsi omnia a veteribus inventa sint, hoc semper novum erit, usus et inventorum ab* [5] Senec. ep. 33. *aliis scientia et dispositio.* [5] *Patet omnibus veritas: multum ex illa, etiam futuris relictum est;* nem-is kissebbedik, sőt böcsülletesb az igaz tudomány, ha mások-is azont tanitották: mivel abból tetczik-, hogy nem emberi találmány, hanem isteni tudomány, a mit egy- [6] Senec. ep. 80. initio. nyomban tanitottak a régi sok szent jámborok. [6] Azért, *Sequor*

* Könyv.

priores, sed permitto mihi, et invenire aliquid, et mutare, et relinquere; non servo illis, sed assentior; követem a szabados elmélkedésekben azokat, kik előttem irtak: de magamnak-is megengedem, hogy valamit hozzá-adgyak, változtassak, elhadgyak, mert, nem szólgájok, hanem eggyezőjök vagyok a régieknek.

Ennek-felette; mivel Szent Pál [1]azt írja, hogy, nem-csak egy- [1]Philipp. 3. v. 1.
szer, hanem sokszor kel azon-egy hasznos és szükséges tanitást fülébe vájni az emberek feledékenségének: én-is, Szent [2]*Ágostont* [2]Aug. Tom. 9. Tract. 12. in Joan. in fine.
követvén, *Hæc quotidie dicimus vobis, et sæpe dicenda sunt, quia bona et salutaria sunt;* azon igazságot, sokszor eszébe jutatom az embereknek. Mert, maga Christus [3]a templom böcsüllétérül; [4]a [3]Joan. 2. v. 16.
világi szorgalmatosságok távoztatásárúl; [5]a mennyei kincsek győj- [4]Math. 21. v. 23. Math. 6. v. 25.
tésérűl, az alázatosok felmagasztalásárul; és egyéb üdvösséges Luc. 12. v. 22.
tanuságokrúl, csak-nem azon igékkel, azon igazságot, töb helyeken [5]Math. 6. v. 20. Luc. 12. v. 33.
említette. Szent *János* Evangelista, menyiszer újította a szeretet ajánlását, feljegyezzük [6]ez-után. [7]*Istis dicentibus, quousque eadem?* [6]Infr. fol. 164.
Ego debeo dicere, quousque eadem peccabitis? Remedia ante vultis, [7]Seneca epist. 89. versus fin. et de tranquillitate c.
quam vitia, desinere. Ego vero eo magis dicam; et, quia recusatis, perseverabo. Tunc incipit medicina proficere, ubi in corpore alienato, dolorem tactus expressit: dicam etiam invitis, profutura. Et, quia verum singuli audire non vultis, publice audite; ha valaki panaszolkodik-ellenem, hogy anniszor azont mondom: azt felelem; hogy, mind-addig feddenem kel azon bünöket, mig az emberek meg nem szünnek-töllök. Mert kötelességem eröltet, hogy azoknak-is megmongyam az igazát, a kiknek nem tetczik; és, mint-hogy, ki-ki magán, nem akar igazat hallani; ottan csak a közönséges dorgálásokat halgassák. Én, a mit irtam, [8]*Animis scripsi, non auribus;* [8]Senec. ep. 100.
lelki haszonért, nem fül-gyönyörködtetésért írtam. Annak-okáért, sem ékesen-szóllásra, sem egyéb czifrára nem szaggattam:* hanem, a mit üdvösségesnek itiltem, egy-ügyü szókkal, gyakran elő-hoztam, noha távoztattam, vékony tehetségem-szerént, hogy únalmat ne szerezzek az olvasónak.

Második tanácskozó gondolkodásom arrúl vólt: ha, csak egy rövid predikácziót nyomtassak-e minden Vasárnapra? mely keveseb monda-mondát szerezne a szabados itíletü emberekben; és,

* Törekedtem.

ha nem egyébbel, rövidséggel, olvasásra édesitené az embereket. Mert, a ki röviden predikál, ha kedves tanitása, kivánságot és izt hágy a halgatókban: ha sovány és únalmas predikállása, nagy künnyebség, hogy hamar felszabadíttya a halgatókat.

De gondolkodásom-után, azt végezém; hogy, a mi predikáczióimban készen vagyon, azt adgyam a nyomtató prés satújáalá. Bezzeg, ha ifiuságomban szándékoztam vólna predikáczióim nyomtatására, más-képpen rendelhettem vólna irásimat. De, noha nem mondhatom ezeket a predikácziókat hamar-münek, mely hammas* szokott lenni; mivel csak a nyomtatása-is három esztendőt kívánt: mindaz-által azt sem mondhatom, a mit *Zeuxis* egy képrül, mellyet, [1]*Ideo multo tempore pinxit, quia in multum tempus vellet durare;* azért írt sokkáig, mert sokkáig akarta, hogy maradó légyen; mert harmincz-esztendei predikállásom-után kezdettem gondolkodni a nyomtatásrúl. Akkor pedig, vénségemmel eggyüt-járó sok nyavalyáim és köteles foglalatosságim, nem engedtek üdőt és erőt, hogy elöl-kezgyem munkámat: hanem, azt kellett ékesgetnem és kibocsátanom, a mi, vagy készen vagy üszögében** vólt. Innen vagyon az-is; hogy némely napra, csak egy predikácziót írtam: némelyre egy-nehányat.

[1] Plutar. lib. de Amicor. multitudine.

Hogy pedig hoszabbak némely predikácziók és nem röviden, csak futva szóllottam az üdvösséges dolgokrúl: oka az; mert, sem predikállásomban, sem irásomban, nem arra igyekeztem, hogy csak tanítcsam, micsoda jó, micsoda gonosz: hanem, hogy, elsöben, minden-féle erös okokkal meggyőzzem az okosságot, a jóságok követésének és a vétkek távoztatásának szükséges vóltára. Az-után, mivel tudtam, hogy, [2]*Non est beatus, qui scit ista, sed, qui facit,* nem abban ál a keresztyéni tekélletesség, hogy tudgyuk, hanem hogy kövessük a jót és a gonoszt távoztassuk: azon vóltam, Isten segitségével, hogy az emberek akarattya édesedgyék a jóra, idegenedgyék a gonosztúl; és, [3]*Nec turpia velit, nec nimia,* se gonoszt, se felettéb-valót ne kivánnyon. Ehez pedig, béveb írás kivántatik, hogy-sem a puszta sovány tanitáshoz. Mert, künyü az embereknek eleibe adni, mit kel cselekedni: de nehéz meggyözni az értelmet,

[2] Senec. ep. 75.

[3] Senec. ibid.

* hamvas, hamvadó.

** = üszök, izzó tűzzel égő test; nem kész, rendezetlen állapotban lévő dolog.

hogy hasznos, szükséges ennek igy lenni: annál-is nehezeb, felindítani az akaratot, hogy kivánnya és cselekedettel tellyesitese, a mivel tartozik. Azzal pedig, hogy hoszabbak a predikácziók, birsággal senkire nem vetik, hogy mind megolvassa, a mit egy napra írtam: hanem kedve-szerént, ki menyit akar, annyit olvashat benne. És eszében-tarcsa, hogy, [1] *Legem brevem esse oportet. Iubeat, non disputet;* miképpen, rövidnek kel a törvénynek lennyi: úgy, a kinek kivánságát jóra akarjuk inditani, [2] *Audire debet, non tantum, quid sibi præcipiatur, sed etiam, quare?* nem elég eleibe-adni kötelességét, hanem erös okokkal meg kel győzni értelmét, gerjeszteni kel akarattyát. Mert, nem abban áll a predikácziónak üdvösséges haszna, hogy ember nagy részre, vagy mindenestül, elméjébe foglallya és elő-mondhassa, a mit hallott, vagy olvasott: hanem, hogy okossága meggyőzessék és akarattya vastagodgyék abban, hogy híven, serényen, álhatatoson szolgállyon Teremtőjének; és, [3] *Aut sanior domum redeat, aut sanabilior;* vagy meggyógyúllyon, vagy alkalmatosb légyen a meggyógyulásra.

[1] Senec. ep. 94.

[2] Ibid.

[3] Senec. in fine 994.

Mivel azért, Isten kegyelmességéből, kezetekbe bocsátom keresztyén olvasók, az én csekély irásimat: négy dologrúl akarlak rövideden túdósitani.

NÉGY DOLOGRUL TUDÓSITTATNAK AZ OLVASÓK.

I. Noha az Isten Könyvéből, a régi szent Atyák és világi tudósok tanításából sokat *deákúl* írtam: mivel sokszor nagyob és kedvesb ereje vagyon mondásoknak abban a nyelvben. De külömb és kisseb bötüvel nyomtatták a *deák* szókat. Ugy rendeltem pedig, azoknak *magyarúl* írt formáját; hogy, a ki *deákúl* nem túd, vagy a ki a kösség-előt *deákúl* nem akar olvasni, csorba nem esik a magyar írásban; hanem úgy foly, mint, ha a *deák* szók közbevetve sem vólnának. Azt-is adom tanácsul, hogy a kik ebből a könyvből olvasnak a kösség-előt, kihadgyák a *deák* mondásokat; és csak azt olvassák, a mi *magyarúl* vagyon. Mert haszontalan és unalmas a kösség-előt sokat *deákúl* olvasni, mivel a közbe-vetett *deák* szók, kiverik inkáb az egy-ügyűk elméjéből, hogy-sem belé-

I.

Nota.

óltanák a tudományt. A predikáczió is nagy részel rövideb lészen, ha a *deák* mondások elhagyatnak.

II. A mostan támadott tévelygések-ellen, mivel bévségesen írtam a *Kalaúz*-ban és egyéb harczoló könyveimben: nem akarom it kétszerezni irásimat; hanem azokrúl ritkán és rövideden emlékezem a predikáczióban.

III. A paradicsomrúl olvassuk, hogy nem szükölködött külső öntözés-nélkül. Essóvel [1]sem nedvesíttetett: mivel magában-lévő forrásból elégséges nedvességet vehetett. Az anyaszentegyház-is, minden isteni tudományokkal és szent peldákkal bévelkedik. Azért, a pogány-bőlcsek tanitására, vagy peldájára nem szorúlt. Mindaz-által, mivel Christus egy balványozó *samaritánus* példájából ismértette, kicsoda fele-barátunk és mint kel ahoz-való szeretetünket mutatnunk; Szent *Pál* a pogány bőlcsek mondásit sokszor elő-hozta Irásiban és [2]*Aratus,* [3]*Menander,* [4]*Epimenides* verseivel ékesitette tanitását. A Szent Atyák is követték az apostoli nyomdokot. Én is, noha a pogányok rosz *fabuláit* és hiuságos, vagy ártalmas csevegésit irásomba nem elegyítem; de, a hol keresztyén emberhez illendő jóságokrúl és dícsíretes erkölcsökrűl, tisztességes mondásokat és cselekedeteket találtam, azokat elő-hoztam: nem-csak azért, hogy édesitcsem és ékesitcsem ezekkel tanitásomat; mivel, a Szent *Ágoston* [5]mondásaszerént, *Propter fastidia plurimorum, etiam ea, sine quibus vivi non potest, alimenta, condienda sunt;* az igen szükéges eledelnek-is ízt kel adni, az emberek finnyásságaért: hanem illyen négy okokért fő-képpen:

[1] Gen. 2. v.5, 6. 10.

[2] Act. 17. v. 28.
[3] 1. Cor. 15. v. 33.
[4] Tit. 1. v. 12.

[5] Aug. 4. de Doctr. Christ. c. 11.

Első ok: mert valami igazság vagyon a pogányok könyveiben, [6]*Deus manifestavit illis,* Isten tanitásából vagyon. [7]*Quis poëtarum, quis sophistarum, qui non omnino de Prophetarum fonte potaverit? Inde igitur philosophi sitim ingenii sui rigaverunt, ut, quæ de nostris habent, ea nos comparent illis;* minden pogány-bőlcsek (ugy-mond *Tertullianus)* a Próféták kúttyából-ittak: onnan-öntözték elméjek sovánságát: onnan-vették, a miben hasonlók tanitásinkhoz. *Pitagorás*-ról azt írja *Plutarchus,* [8]hogy *diu cum sapientibus ægypliorum versatus, æmulatusque multa,* hogy az *egyiptomi* bőlcsektül tanúlt. Szent *Ambrus* [9]azt mongya *Platórúl,* hogy *Eruditionis gratia in Aegyptum profectus, ut Moysi gesta, legis oracula, Prophetarum*

[6] Rom. 1 v. 19.
[7] TertApologet. Versus finem.

[8] Plutar. lib. 8. Symposiac. qu. 8.
[9] Ambr. in Psal. 118 Octonario 18. initio.

dicta cognosceret: a Moyses törvényének és a Profeták mondásinak tanulásaért, Aegyiptomban fáradott.

Azért, miképpen az *Israël* fiai, [1]arany és ezüst edényektül megfosztván *Egyiptomot,* az Isten sátorát nem rútították, hanem ékesítették-azokkal: úgy, a mit igazán mondottak a pogány-bölcsek, [2]*Tamquam ab injustis possessoribus, in usum nostrum vindicamus;* azt, mint sajátunkat, magunk éppületire fordithattyuk. És, ha [3]*Dávid,* kivevén a bálvány fejeből az arany-koronát, abból csináltatott királyi-koronát: miért nem élhetnénk mi-is a pogányoktúl vett szép tanuságokkal, erkölcsünk ékesitésére?

[1] Exod. 3. v. 22.

[2] Aug. 2. de Doctr. Christican. c. 40.

[3] 1. Paral. 20. v. 2.

Második ok: mert nagy vigasztalására vagyon a keresztyén léleknek, mikor láttya hogy a természetben óltott okosság vezérléséből, azt tanitották a pogányok a jó erkölcsökrül, a mit a keresztyénség kiván-tőllünk. Szent *Kelemen* írja; hogy [4]a pogány bölcsek tanitása ollyan, mint a vad-fa: mellybe, ha jó ágat óltunk, kedvesseb gyümölcsöt hoz; mivel a vad-fa gyökere, bévebben vonsza a föld nedvességét, vastagab lévén a szelid fánál: gyümölcse pedig megszelidül az óltott ágtúl. Ugy a világi *filosofia,* édes gyümölcsöket nevel, ha az isteni tudomány ága belé-oltatik. *Moysest,* az Isten mennyei bölcsességgel áldotta: még-is a pogány pap *Ietro* [5]tanácsát és tanitását, örömest vette és [6]követte, az Isten népének vezérlésében. Ki tílthat minket is, hogy a jót a pogányok irásiból ki ne szedgyük?

[4] Clemens l. 6. Strom multo post medium.

[5] Exo. 18. v. 17. et seqq.

[6] V. 24.

Harmadik ok: mert vastagon sarkantyúzza és esztenezi a keresztyén lelket az a gondolat, hogy szégyen abban-hátra-maradni, a miben-láttya a pogányok serény példáját. A szelid füge-fa-mellé, vad füge-fát ültetnek (ugy-mond Szent *Basilius*), [7]hogy gyümölcse le ne húllyon: *Sic ab alienis fide, nos firmitatem assumimus ad bona opera;* úgy, a gonosz-hitűk példájából, erőt vészünk a jóra. Mert, ha értyük a pogányok józanságát, igazságát, tisztaságát: a vad-fa-mellet vastagodunk a jóban.

[7] Basilius, in Hexam.

Negyedik ok? Mert, ha az ördög Szent Irással harczolt, hogy Christust megejcse: mélto, hogy mí-is a *Goliát* kargyát, [8]Isten sátorába vigyük és azzal hadakozzunk a gonoszság-ellen. Szabad vólt *Salamon*-nak [9]a pogány *Hirám*-túl fákat venni, mellyekből templomot éppített Istennek: mennél szabadab, Isten tisztességére

[8] 1 Reg. 21 v. 9.

[9] 2. Paral. 2 v. 3. 4.

és erkölcsünk jobbitására fordítani, ha, mi jót találunk a hamisság-
Gentiles, de virtutibus, sine virtutibus disseruerunt. között? A királyoknak nincs méltóságok-ellen, hogy a jobbágyok, a szakácsok és lovászok szolgálattyát vészik és szükségeket ezek-által véghez-viszik: tehát az anyaszentegyház tudománya sem homályosodik azzal, hogy a pogányok bölcsesége szolgál néki.

Nincs oly rosz kert, melyben valami hasznos fű nem vólna, nincs oly rosz könyv, melyben semmi jó nem találtatnék: azért, a tövis-közzül kiszaggattyuk a rósát; a sárból kimossuk az aranyat; a mi jót a pogányok irásiban találunk, éppületünkre
[1] Hierony. ad magnum, Oratorem epist. 84. initio. Et Epist. 26. ad Pamach. cap. 4. elegan-ter. fordittyuk. És, a Szent *Jerónimus* [1] tanácsát követvén, úgy bánunk a pogányok tanitásával, mint Isten parancsolta, hogy cselekedgyenek a sidók, ha pogány aszszonyt akarnak venni. [2] El kel haját beretválni; körmét vagdalni; ruháját változtatni: hogy, se hamisság körmeivel meg ne sércse: se hiuságos szók hajával és *fabulák* csintalan ötözetivel, meg ne mocskollya az igazságot; hanem, eléb kitisztúllyon hiuságiból. És azt mindenkor szemünk-
[2] Deut. 21. v. 11.
[3] Luc. 24. v. 32. előt kel viselnünk, hogy [3] csak a Christus szava gerjeszti mennyei
[4] Psal. 126. v. 1. melegségre a sziveket: [4] és minden éppités heába-való, mellyet Isten nem nevel.

IV. IV. Esztendőkkel, törődésekkel és sok betegségekkel terhes állapatom, nem biztat, hogy a Szentek Innepire rendelt predikációkat elkészithessem és kibocsáthassam. Azért egy-nehány Innepekre készen lévén predikációim, azokat-is ki hadtam nyomtatni, hogy szakadozott papirosakon el ne veszenek. A kik pedig ezt az én
[5] Gregor. 35. Moral. c. 16. irásomat olvassák, azokat igen kérem, [5] *Apud districtum judicem, solatium mihi sucæ orationis impendant: et omne, quod in me sordidum deprehenderint, fletibus diluant;* Isten-előt engem imádságokkal segitcsenek és fogyatkozásimat köny-húllatásokkal mosogassák.

A KERESZTYÉN PREDIKÁTOROKHOZ, INTÉS.

Igazán, *Concionatorem mundi,* világ predikátorának nevezhettyük a mí Istenünket: mivel világ kezdetitűl-fogva, az egek és minden teremtett-állatok-által, [1]istenségének hatalmát és bőlcseségét hirdette. [1] Ps. 18. v. 9.
A Szent Háromság második Személye, azért küldetett a világra, Isai. 61. v. 1.
hogy hirdesse az Evangeliomot, predikállásával: azért mongya maga, [2] *Oportet me evangelizare, quia ideo missus sum;* szükséges- [2] Luc. 4. v. 43.
nek, hogy predikállyon: mert erre kűldetett. Apostolinak-is azt parancsolta; [3]hogy, minek-utánna tüzes nyelvet vésznek, egész világon, mindenüt predikállyák az Isten Igéjét. És, [4] *Væ illis, si non* [3] Mar. 16. v. 15.
evangelizaverint, jaj nékik, ha nem predikállanak. [4] Cor. 9. v. 16.

Szentséges dolog a Keresztség szolgáltatása: de Szent *Pál* az írja; [5]hogy őtet Christus nem keresztelni, hanem predikállani [5] 1. Cor. 1. v. 17.
kűldötte: azért, másokra bízván a keresztelést, Isten igéjének hirdetésében foglalta magát. A szegények táplálása oly kedves Istennél, hogy az utólsó itélet *sententiá*-ját, az irgalmasság cselekedetiben határozta: mind-azáltal, az Apostolok, illetlennek találták, hogy a szegények segitéséért, [6]a predikállást elhadgyák: hanem, másokra [6] Actor. 6. v. 2.
bízván a fogyatkozottak gond-viselését, magok predikállottak. Mert a predikátor Isten trombitája: mennyei titkok sáfára: angyali kenyér osztogatója.

Mivel azért, nem-csak böcsülletes, hanem, lelkek üdvösségére szükséges dologban forgódtok, valakik a predikálló-székből tanítatok: íntlek és kérlek, sőt a nagy Istenre kénszerítlek, hogy szorgalmatosok legyetek hivatalotokban.

Sok múnka, nagy okosság, temérdek tudomány és mindenek felett, nagy isteni malaszt és tekélletesség kívántatik a predikálláshoz. Hires *orator* vólt *Cicero;* még-is mindenkor rettegve kezdett a szólláshoz, sőt, [1]*Die ipso orandum esset, Eros, servorum unus, nuntiavit in sequentem diem differri judicium; hunc libertate donavit:* mikor egy nap a tanácsban kellene szóllani, örömében szabadossá tette szolgáját, ki hírt hozott, hogy holnapra haladott a törvény. *Augustus* császár, [2]valamikor a tanácsban szóllott, othon leírta és papirosból olvasta, a mit akart mondani. Ha ezek a világi dolgokrúl ily félve beszéllettek; mentűl inkáb, a lélek-üdvösségben-járó dolgokrúl, rettegve kel szóllani?

[1] Plutarch in Apophtegm. Ciceronis.

[2] Sueto. in Augusto. c. 84.

Először azért; szorgalmatos tanulással készüllyetek a predikálláshoz: és ha [3]*Homerus,* medve-módon nyalogatva, ékesgette *verseit*: tí-is a predikácziót, ne futó-félben, hanem hoszú ideig-való jobbításokkal készítsétek. A Bőlcs [4]parancsolattya és Szent *Jerónimus* tanácsa; [5]hogy *Antequam loquaris, disce. Multo tempore disce, quod doceas;* a mit tanítani akartok, azt magatok sokkáig és jól tanúllyátok. Mert igazán írja Plutarchus [6]*Orationes extempore habitæ, plenæ sunt vanitatis: neque initium habentes aptum, neque finem; et, qui subito dicunt, in periculosam incidunt loquacitatem: quum meditatio, non sinat orationem fines transilire;* hogy a hirtelen-szóllás, tellyes hiuságokkal: és, valaki készületlen predikál, üti-véti a dolgot; sem elei, sem utóllya szóllásának: csak haboz; egybe zűr, zavar mindeneket; akár-mit, akár-hol, elő-hoz és ki nem túd gázolni hoszszan nyújtott beszédiből. Ne bízzék azért, senki elméjében: mert, soha jól nem predikál, a ki jól hozzá nem készűl. A ki pedig jó készűlettel tanít, Isten áldását vészi. És [7]*Anima, quæ bene dicit, impinguabitur: et qui inebriat, inebriabitur;* egyebeket vastagítván, maga kövéredik. Mivel; [8]*Mutuo ista fiunt; homines dum docent, discunt;* a ki jól tanít, maga-is tanúl, és mennyei áldomásokkal hízik lelke.

[3] Gell. lib. 17. Noct Atticar. c. 10.

[4] Eccl. 18. v. 19.

[5] Hieron. ep. 2. ad Nepot. c. 8. et ep. 4. ad Rust. ante medium.

[6] Plutarch. de educat. liber. Paulo ante med. Plutarch. de garrulitate Solus Homerus fastidium hominum superavit: semper novus; et ad gratiam quasi juvenescens.

[7] Pro. 11. v. 25.

[8] Senec. epist. 7.

Másodszor: azon legyetek, hogy, miképpen a predikátorok Mestere, [9]*Capit facere et docere,* cselekedeti példájával tanított elsőben, az-után nyelvével: [10]úgy tí se legyetek csatornák, mellyeken által-foly a víz; hanem teli kútak legyetek, hogy magatok bévségéből, másokat-is itassatok. Mert igazán írja *Cyprianus* Mártir;

[9] Actor. 1. v. 1.

[10] Bern. Serm. 18. in Cantica initio.

hogy, [1] *Nihil prodest verbis proferre virtutem et factis destruere veritatem;* haszontalan az igaz tanítás, ha a cselekedet elrontya a tekélletességet. Sőt, [2] senki nagyob kárt nem tészen az emberek erkölcsében, mint a ki külömben él, hogy-sem tanít.

Azért, édes atyámfiai, lelki tanítók, először, [3] magatok igyatok az élet-kúttyából; az-után, follyanak egyebekre vizetek. Mert, jaj azoknak, kik, mint a *Sámson* oroszlánya, szájokban hordozzák a mézet, melynek ízit nem érzik; [4] *Calcant mustum et non bibunt vinum;* satúllyák a mustot és bort. nem isznak. Azt a tanítót böcsülli-nagyra Isten, [5] *Qui fecerit et docuerit.* A ki cselekeszi, a mit tanít; és mind nyelvét, mind pennáját szíve gyökerének téntájába mártván, úgy szól, a mint szíve-járása vagyon: és amaz okos pásztort [6] követi, ki a minémü-színü gyapjút kíván juhainak, ollyan példát adott-eleikbe.

Azért, intlek és kérlek predikátorok, hogy magatok életével, és példájával hitelessé tegyetek, a mit tanítatok. És, a mint Szent *Jerónimus* szól: [7] *Non confundant opera tua sermonem tuum: ne, cum in ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat; cur hæc dicis, ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre de jejuniis disputat. Accusare avaritiam et latro potest: sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent;* cselekedetedet, ne hazuttollya tanításod: mikor tanitasz a templomban, senki azt ne gondolhassa, miért nem miveled, a mit tanítasz? Ne mongyák azt róllad: [8] *Medetur aliis, ipse hulceribus scatens,* mást gyogyit, maga rühes: a ki rak, s ront, az-az éppít nyelvével, ront életével, [9] ollyan, mint, a ki egy kézzel Istenhez vonszon, mással visza-taszít. Vagy, mint amaz anya, mely vígyázva* szoptattya, aluttában megöli gyermekét. [10] *Monstruosa res est, lingua magniloqua et manus otiosa;* éktelen, mikor a nyelv felségesen beszél, és a kéz hívolkodik. Tudták a *Lacedæmon* várasiak, hogy a szép mondás, elveszti hitelét, ha feslett embertűl ered: [11] azért, az erkölcstelen embertűl adott tanácsot, mással mondatták-ki: *Ne honesta sententia dehonestaretur turpissimi autoris contagione;* hogy a szép mondást, az ember erkölcsének rútsága meg ne mocskolná: [12] *Et populus, moribus potius, quam verbis consulentum, duci studeret;* és a kösség, nem a szép szó-után járna, hanem a jó erkölcsök példáját követné.

[1] Cyprian de mortalitate, ultra medium.
[2] Sen. epi. 108.
[3] Prov. 5. v. 15.
[4] Mich. 6. v. 15.
[5] Matt. 5. v. 19.
[6] Gen. 30. 37. Pulchrius est dicenda facere, quam dicere facienda.
[7] Hier. ad Nepotianum, de Instit. clericor. epi. 2. c. 8.
[8] Plutarch. de utilitate ex inimicis capienda.
[9] Vide Nazianz fol. 182. Latius. fol. 925. 926.
[10] Bernard. de consideratione post medium.
[11] Gell. lib. 18.
[12] Noct. Attic. c. 3. Plutar. lib de auditione. Et Apophte. Lacon. sub fin. Plutar. de auditione.

* Virrasztva.

Sen. e. 6. Longum iter est per præcepta. Breve & efficax per exempla.

Merő igazság; hogy, [1] *Homines plus oculis credunt, quam auribus;* Az emberek többet hisznek szemeknek, hogy-sem fülöknek. És; [2] *Mores movent dicentis, non oratio;* a tanító erkölcse inkáb izgat, hogy-sem szava: azért, hasznósb a tanító, kit inkáb csudálnak az emberek, mikor látnak, hogy-sem, mikor hallanak. Illyen vólt *Socrates* a pogányok-közöt [3] *Plus ex moribus, quam ex verbis Socratis traxit Plato:* mert erkölcséből többet tanúltak, hogy-sem szavából. Azért mondotta [4] *Aristides;* hogy *Socrates* szavából semmit nem tanúlt; erkőlcséből sokat. Illyen vólt *Origenes:* kinek, [5] *Qualis erat sermo, tales et mores;* erkőlcse ollyan vólt, minémü tanitása. Illyen vólt Szent *Basilius:* kiről olvassuk; hogy, [6] *Oratio Basilii erat tonitru, quia vita ejus erat fulgur;* tanítása meny-dörgés vólt: mivel erkőlcsi villámások vóltak.

[2] Plutar. li. de Poëtis audiendis.

Vide infr. f. 120. exemplum Abimelech. f. 101.

Alexandri fol. 477.

[1] Senec. ep. 6.

[4] Plato, in Theage: in fin.

[5] Euseb. lib. 6.

[6] Histor. Eccl. cap 3.

Nemellyek szépen és sokat szóllanak: de: [7] *Non faciunt animum, quia non habent;* fel-nem gerjesztnek, mert magok nem égnek. Az isteni bőlcseség édességét másnak ássák, magok nem kóstollyák. Meg nem gondollyák, hogy, [8] *Finis moralis doctrinæ, non est cognitio, sed actio.* [9] *Facere docet philosophia, non dicere;* nem szóllásra, hanem tekélletes cselekedetekre tanít az ígaz bőlcseség: és, a Szent *Jerónimus* mondása-szerént. Az Isten szolgai tiszti, [10] *Scripturarum verba, in opera vertere: et non dicere sancta, sed facere;* nem-csak az, hogy szentűl szóllyanak, hanem, hogy szentűl éllyenek. És ugy szóllyanak, [11] *Contra vitia aspere; contra pericula animose; contra fortunam superbe; contra ambitionem contumeliose;* a vétkek-ellen, keményen; a veszedelmek-ellen, szívesen; a szerencsétlenség-ellen, bátorságoson; a világi tisztesség-kivánás-ellen, gyalázatoson: hogy minnyájan eszekbe-vegyék, *Illos sensisse, quæ dixerunt,* hogy azt érzik-magokban; a mit mondanak.

[7] Nazianzen de laudibus Basilii.

[8] Senec. epi. 64.

[9] Aristot. 1. Ethic c. 3.

[10] Senec. e. 10. Hier. Procem. in lib. 3 Ezech ad Eristochum.

[11] Senec. e. 100.

Bezzeg Keresztelő *János* [12] magába égett; és azért fényeskedett egyebeknek. *Illyés* [13] tűz vólt, azért vóltak szavai langok. Az ó törvén-béli papi-fejedelmen, nem-csak [14] *Urim*, az-az, tudomány; hanem *Tumim,* az-az, igazság-is találtatott; mert a mennyei tanitásokkal-eggyüt, fényleni kel a tekélletes erkőlcsnek, mivel a Christus mondása szerént, [15] *Quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali?* A ki élétében feslett, bízvást és foganatoson nem hirdetheti a jót. Annak-okáért, [16] a tanítóknak erőssen meghagyatott, hogy

[12] Joan. 5. v. 35.

[13] Eccli. 48. v. 1.

[14] Exo. 28. v. 30.

[15] Matt. 12. v. 34.

[16] 1. Petr. 5. v. 3. Forma-gregis. 1. Tim. 4. v. 12. Tit. 2. v. 7.

minden tekélletes erkőlcsökre, magok légyenek példák. Mert jaj azoknak, kik, [1] *Calcatis torcularibus sitiunt;* másoknak szűrnek, magok szomjuhoznak: tanítnak másokat, [2] *Seipsum non docent,* magokat nem taníttyák: és, a mint Szent *Dávid*-szól [3] igazságot hirdetvén, magok feslettségben úsznak.

[1] Tob.24.v.11. [2] Rom. 2. v.21. [3] Psalm. 49. v. 16.

Ugy vagyon; a világon semmi nincs fogyatkozás-nélkül: vannak a tengernek habjái; a főldnek indúlási; az egeknek felhői, a hóldnak és napnak fogyatkozási; a tűznek füstei; nem lehet a a rosa, tövis-nélkül; a méz, szonkoly-nélkül, a búza, polyva-nélkül; a bor, söprü-nélkül; sőt az arany sem terem föld-nélkül: az emberek-közöt-is, minden hivatalban vannak botrankozások: [4] *Quemadmodum piscem sine spinis non invenies; sic neque hominem, quin spinosum quiddam habeat admixtum;* mint halat, szálka-nélkül: úgy nehéz embert találni vétek-nélkül. De, ha a jó pénzt örömest vészük, noha mocskos a fizető-mester keze; ha meg nem vettyük az egésséges orvosságot, noha beteges doktortúl rendeltetik; ha a tiszta jó bórt, kedvesen iszuk a föld-edényből; ha *Illyés* [5] próféta örömmel vette a kenyeret, mellyet a büdös varju nyujtott: nem okosság, az igaz tanitást kedvetlenül venni, azért, hogy vétek-nélkül nincs, a ki elónkbe-terjeszti. Mert Isten itíleti az, ki, mint él magában: a keresztyén ember hivatállya, hogy az igaz lelki-pásztor tanitását vegye: [6] ha mi megvető vagyon erkölcsében, azt ne kövesse. Mert, ha király levelét hozzák, nem visgállya, a ki eszes, micsoda pennával és mellyik deák írta? hanem arra-vigyáz, mi vagyon a levélben? Mí se czirkállyuk annak életét, a ki szól: hanem, Istentűl hála-adással végyük, ha [7] szamár-által oktat-is. És, a ki a tanítók erkőlcsét követi inkáb, hogy-sem tanitását, azt Sz. *Ágoston* oly bolondnak mongya, [8] *Ac, si quis viator remeandum sibi existimet, cum videt milliaria lapidea, viam docere et non ambulare;* mint-ha valamely úton-járó nem akarna továb mennyi, mivel az út-mutató kő továb nem mégyen.

[4] Aeliam. lib. 10. Variar. c. 12. [5] 3. Reg. 17. v.4. [6] Matt. 23. v. 2, 8. [7] Num. 22. v. 28. [8] Augu. lib. 50. Homil. Homilia ultima suo finem.

Harmadszor: két nagy fogyatkozást tapasztaltam az ifiú predikátorokban, mellyeket igen kel kerűlni az isten-félő tanítónak:

Eggyiket azt; hogy a tanításban, nem tészik-czélul a halgatók lelki hasznát; nem azon vannak, hogy [9] *Doceant utilia,* hasznos és gyümőlcsös tanitásokat adgyanak: hanem, hogy elméjek, tudomá-

[9] Isai 48. v. 17.

nyok, ékesen-szóllások mutogatásával dicsekedgyenek és magokat csudáltassák. Azért, nem arra-igyekeznek, hogy tanitásokat a halgatók értelméhez szabják; hogy a *tridentomi* [1]közönséges gyölekezet rendelése-szerént, azokra tanítcsák a kösséget, a miket szükség tudni: és világos értelemmel megmutassák a bűnök veszedelmét; az örök kárhozat rettenetességét; a mennyei bóldogság dücsősségét; a keresztyéni tekélletes erkőlcsök böcsülletességét: nem abban fáradnak, hogy *Jákob*-bal, [2]az juhok-eleibe színes veszőket terjesztvén, szép bárányokat nevellyenek; és a sok szentek példáit, elő-hozván, külömböző jó erkőlcsökre gerjeszék halgatójokat. Hanem hegyes kérdéseket; haszontalan visgálásokat; fül-gyönyörködtető csufságokat vagy *fabulákat;* sovány és száraz gondolatokat forgatnak: és azt vadászák, hogy a kösség őket csudállya, dicsírje. Az illyen tanitórúl mongya a Szent Lélek; hogy, [3]*Adulterat verbum Dei,* házasság-töréssel fertezteti az Isten Igéjét. Mert, a Sz. [4]*Gergely* mondása-szerént, a házasság-törő, nem magzatót, hanem gyönyörüséget keres. Valaki azért, tanitásában nem azon fárad, hogy [5]Istennek fiakat szűllyön, hanem, hogy maga tudományát mutogassa és abból magasztaltassék: házasság-törője az Isten Igéjének.

[1] Conc. Trid. Sess 5. de reform. c. 2. sub init. Et Sess 24. de reform. c 4.

[2] Gen. 30. v. 37.

[3] 2. Cor. 2. v. 17. c. 4. v. 2.

[4] Gregorius 16. Moral. c. 25.

[5] 1. Cor. 4. v. 15. Ego vos genui.

Az igaz lelki-pásztornak tekélletes dicsíreti az; [6]hogy tanitásával a halgatók szívébül, a hamis vélekedések kivagdaltassanak: a bűnök undoksága megismértessék: az igaz Penitencziára és a mennyei jók kivánására a lelkek gerjedgyenek: és, [7]*Docente te in ecclesia, non clamor populi, sed gemitus suscitetur: lachrymæ auditorum, laudes tuæ sint;* az ő tanitása után, fohászkodások, töredelmes sirások, bűnből-kitérések következzenek. Bezzeg, az ilyen tanító, szentűl és mélyen által-értette hivatallyát, és Sz. *Pál*-lal azt mondhattya: [8]*Quis est, qui me lætificet, nisi, qui contristatur ex me?* hogy halgatói-közzűl, csak az vígasztallya őtet, a ki a tanitáskor bűnein bánkódik. Vaj, adná Isten, hogy sok ollyan tanítók vólnának, mint a kirűl írja *Seneca,* [9]hogy, *Dimittit me plenum ingentis fiduciæ. In quacumque positione mentis sum, cum lego hunc, libet omnes casus provocare: libet exclamare: quid cessas fortuna? Congredere: paratum vides;* teli reménséggel, teli tekélletes kivánságokkal és minden világi jóknak útálásával, valaki ennek tanitását halgattya.

[6] Eccls. 12. v. 11. Verba ut stimuli et clavi in altum defixi.

[7] Hieron. ad. Nepotian. de institut. clericor. cap. 10.

[8] 2. Cor. 2. v. 2.

[9] Senec. epi. 64. Sextii scripta notat.

Nem okos, a mely tanító abban gyönyörködik, hogy a kösség őtet dícsíri. Mert igaz a *Plutarchus* szava: [1]hogy, *Vulgo placere, sapientibus est displicere. Testimonio est Euripides, his verbis: Qui inter doctos nil valent, gratior apud vulgum est eorum oratio;* gyakran azok kedvesek a kösségnél, kik semmire-kellők a túdósoknál; sőt, a mint Szent *Jerónimus* szól: [2]*Esse christianum, grande est; non videri. Et nescio, quo modo, plus placent mundo, qui displicent Christo;* nem abban ál a keresztyénség, hogy láttassunk, hanem, hogy légyünk. És nem tudom, mint esik, de látom, hogy kedvesbek a világ előt, a kik nem tetczenek Christusnak.

[1] Plutarch. de Educat. Liberor. paulo ante medium.

[2] Hieron. ep. 13.

Azért, a tanító eszében-tarcsa, hogy Christus [3]megátkozta a fát, melynek gyümőlcse nem vólt, noha levele és árnyéka béven vólt. És, hogy, [4]*Prudentibus non placent phalerata, sed fortia;* az okos embernek, nem a hímes szók, hanem az erős valóságok tetczenek. A szép orczának, kendőzés nem kel: az isteni tudomány felsége, czifra szók-nélkül, maga szépségével kelleti magát. Arravigyázzon tehát a lelki-tanító, hogy, [5]*Doceat utilia,* hasznos és szükséges dolgokat hirdessen. Es eszében-tarcsa, hogy, [6]*Iste est omnis fructus, ut auferatur peccatum;* minden haszna tanításának csak az, ha az emberek kitérnek bűnökből és szentűl élnek. Ne mondhassák azt a keresztyén tanítóról, a mit némely pogány orátorrúl: [7]*Satis loquentiæ, sapientiæ parum;* hogy elég szava vagyon, de kevés veleje: ne ajakán nőtt, hanem szívében gyökerezett szókat mongyon.

[3] Matt. 21. v. 19.

[4] Prosper de vita contemplativa lib. 3.

[5] Isai. 48. v. 17.

[6] Isai. 27. v. 9.

[7] Gell. l. 1. c. 15. Ulysses vocem mittebat non ex ore, sed ex pectore.

Nem veszedelmes orvosnak tartanók-e, a ki betege-előt lantot verne és éneklésével akarná gyönyörködtetni fülét; orvosságokat pedig (mivel azoktúl a beteg iszonyodik) nem adna, nyavalyáinak gyógyítására? Illyen ártalmasok a predikátorok, kik csak szóllásnak ékességével; vagy [8]*Somniis, fabulis,* magok álma és elmélkedések beszélgetésével; vagy igen mély és szokatlan, de haszontalan tudományokkal, viszkettetik a halgatók fülét; a lelki sebek genyetségét pedig, meg sem illetik.

[8] Jer. 23. v. 28. 2. Tim. 4. v. 4.

Másik fogyatkozást, azt tapasztaltam az ifiu tanítókban; hogy a dorgálásban gondolatlanok. Az egyházi és világi fejedelmek vétkeit feddeni oly helyen, a hol efféle fejedelem nincsen, haszontalan hiuság: mert azzal senki nem jobbúl, hanem csak gyűlöltet-

nek a fejedelmek. Annak-okáért, noha nem fér az igaz tanítóhoz, hogy halgatói fogyatkozásit fedezgesse, vagy azokra [1]hunyorítcson: de, ha botránkozás távoztatása külömbet nem kíván, nem okosság, a predikáczióban nagy embereket nevezet-szerént feddeni; kiváltképpen, ha félő, hogy a feddés gyülőlséget, [2]nem jobbúlást indít-bennek: hanem a bűnt kel gyalázni: annak gonosságát, bűntetését, veszedelmét kel mutogatni; mert így künnyebben és hasznosban megisméri és jobbíttya vétkét az elesett ember. Azt-is tanácslom; hogy, mikor valamely jóságot dícsír a predikátor, vagy valamely vétket gyaláz, úgy szóllyon, mint Plutarchus: [3]*Quum ea, quæ hortamur, jam facitis, in testimonium sumimus potius, quam adhortatione indigere videamini;* hogy, mivel Isten segitségéből, ezektűl a gonoszoktúl üressek a halgatók és jóságokkal bévesek, jóban-való vastagítás és a halgatók jámborságának dicsirése, a mit hallanak. Mert sokszor ártalmas azt jelenteni, hogy némely vétkek eláradtak, vagy, némely jóságok elfogytak a halgatókban.

[1] Vide Toletum Joan. 7. Annot. 14.

[2] Eccli. 8.v.13. Non incendas carbones poecatoris.

[3] Plutarch. De Amore fraterna initio.

Igazán mondották a pogány-bőlcsek; [4]hogy, vannak ollyan emberek, mint a gyomor, melybe, akár-mely jó-szagú drága eledelt tőlcsenek, büdös ganéjjá tészi: azért, akár-mely szent és üdvösséges tanitásból, okot vésznek a predikátor gyalázására. De ezekkel nem kel gondolni: hanem a jóságok magasztalásában és a vétkek dorgálásában, keresztyéni szabadsággal kel élni. Csak arra vigyázzon a tanító, hogy emberek nevezése-nélkül dorgállya a bűnöket; és azt mondhassa, ha valaki megindúl, a mit Szent [5]*Jerónimus* mondott: *Neminem specialiter meus sermo pulsavit; generalis de vitiis disputatio est: qui mihi irasci voluerit, prius ipse de se, quod talis sit, confitebitur;* nevezet-szerént senkit nem illettem: a bűnök-ellen szóllottam. Valaki azért neheztel reám, magárúl vallást tészen, hogy része vagyon a bűnben. Mikor a szabó megüti az asztalt, az olló kimutattya magát; mert noha őtet nem illetik, de ottan megcserdűl, úgy, [6]*Ubi, quis dolet, ibi manum habet;* a kinek, hol fáj, ot tapogattya, akár-mely gyengén illetik-is.

[4] Epictet. apud Gellium c. 17. Noctium c. 13.

[5] Hieron. epi. 2. ad Nepotian. in fine. Similia Epist. 4. ad Rustic. sub initium.

[6] Plutarch. lib. de Garrulitate.

Végezetre; hogy a bűnök gyülőlségére, vagy a tekélletes jóságok szerelmére, másokat felindítcson a predikátor: I. Kívántatik; hogy ollyan szent indúlatot gerjeszszen magában, minéműt akar óltani a halgatók szívébe. II. Mivel Isten erejéből, nem a predikā-

tor szóllásából vagyon foganattya a jó tanításnak, tartozik azzal a tanító, [1]*Quia, ut obedienter audiatur, pietate magis orationum, quam oratorum facultate obtinetur; sit orator ante, quam doctor;* hogy imádkozzék eléb, hogy-sem tanítcson. Mert zeneghet az ékes szó fülünkben, de foganatos nem lehet a jóságokra, hanem, ha isteni malasztal belénk-óltatik, mivel, [2]*Operi et voci gratiam efficaciamque oratio promeretur;* imádság nyerhet erőt a jó példának és szónak. Azért a predikátor, egyéb reménségét félre-tévén, csak az Isten áldásától várja gyümőlcsét tanításának: az Isten irgalmát pedig könyörgéssel nyerje III. Kivántatik; hogy czéllyát és határos végét tanításának, csak azt tegye, hogy Isten dicsírtessék; és a halgatók, lelki jóságokban öregbedgyenek. Jaj, ki bolondok, a kik a predikállásból magok dicsirését keresik; a kik fülhöz és nem szűhöz szóllanak; a kik újságokat és haszontalan visgálásokat feszegetnek, mellyeket gyakran magok sem értenek; és csak arravalók, hogy a tudatlan kösséggel csudáltassák magokat! Azt írja Szent *Bernárd;* [3]hogy, a kiknek Isten a predikállásra girát adott, és a magok dücsősségét keresik azzal, a mivel Isten tisztességét kellene terjeszteni, ollyanok mint a bálványozó sidók; kik az Istentől adatott aranyból, [4]*Baalt* csináltak. Nem arra kel nézni a jó tanítónak, hogy őtet csudállyák; hanem, hogy az ő szavai [5]tüzek légyenek, mellyekkel felgerjedgyen a halgatók szíve: [6]esztenek légyenek, mellyek jóra izgassák a késedelmeseket: erős [7]nyilak légyenek, mellyek a szívek keménységét megszaggassák.

[1] Augu. lib. 4. de Doctrin. Christ. c. 15.

[2] Bernard. epi. 201. in fine.

[3] Bernard Serm. 41. in Cantica.

[4] Ose. 2. v. 8.

[5] Jer. 5. v. 14.

[6] Eccls. 12. v. 11.

[7] Psal. 119. v. 4.

A ki többet akar érteni a keresztyén predikátor tisztiről, olvassa Szent *Ágostont.* [8]Én ezekkel megelégedvén: kérem Istenemet, adgyon Sz. Lelket az igaz tanítóknak, hogy oktathassák a Christus juhait, üdvösséges tanitásokkal.

[8] August. l. 4. de Doctr. Christ. ca. 15. & seqq.

ELŐL-JÁRÓ LEVÉL

A KEGYES OLVASÓHOZ.*

Néhai nagy emlékezetű Kardinál, Pázmány Péter esztergomi érsek, az anyaszentegyházrúl, hazájárúl és nemzetirűl igen érdemes Prædecessorom, kinek Isten irgalmasságábul székiben ülök, annyival is boldogabban és szerencsésebben, hogy a fölséges római császár Első Leopold, kegyelmes urunk s királyunk győzedelmes fegyvere-által az egész catholica religionak és közönséges keresztyénségnek nagy vigasztalására, gyarapodására, terjedésére, sőt szabadulására, Isten kegyelmes nagy jóvoltábúl megadta élnem, hogy nem-csak Székes-Fehérvár, holott a régi érdemes emlékezetü metropoliták, esztergomi érsekek a régi magyar szent királyokat felkenték és koronázták; nem-csak Visegrád, ugyan a magyar angyali szent koronának tár-háza, meggyőzhetetlen erős tórnya és bástyája; nem-csak Buda, a környül-való ellenséges országoknak, csak hirével is rettentője, a magyar koronás királyoknak lakóhelye; s ezekkel sok számos, vagyis számlálhatatlan erősségek, országok, birodalmak, tartományok; holott csak kevés esztendőkkel ez-előtt, ezen nemes magyar hazának elharácsolt részeiben, a szentséges apostoli szókkal hizlaltatott földek, Christus szentséges lábaival tapodtatott helyek, szentséges testével és vérével tápláltatott népek, az evangeliumi prédikállásnak hirdetésével, az üdvözítő s egy igaz hitre-nevelő szent templomok, pogány kézre kerültek vala. Nem-csak ugyan említett hazánknak egyik erős kapuja, nevében Érsek-Ujvár, de

* Mint a „Bevezetés"-ben jelzém ez az „Elől-járó levél" a Predikácziók II-ik, 1695-iki kiadásában található.

azon metropolita érsekségnek véle született első és tulajdon széki is, Esztergom várasa, (kiknek romlott falait és bástyáit Isten s kegyelmes Uram engedelméből, ugy bennek lévő szent templomit is, naponként magam költségemmel eppitem s éppiteni míg élek; — meg nem szünöm) annyival is szerencsésebb successióval mondám, hogy ez a dicsőséges Szent István királytúl éppittetett és rendeltetett esztergomi szék éltemben tért s adatott kezünkhöz vissza, kiben lelki főpásztorúl élek és hivatalom s tisztem-szerént való gond-viseléssel vigyázok. Igy a mi üdőnkben lett az, hogy országunk, kegyelmes urunk, császarunk és királyunk diadalmas fegyvere által felszabadulván a török igájából, ha az előtt köllöttek és szükségesek voltak a papok és az Isten Igéit hirdető lelki tanítók, most annyival is inkáb kivántatnak, a midőn több helyeken kölletik azokkal élni. Magat s élő nyelvét hoznám a mostani világra, a sok lelkeknek megtérésével, ritka gyümölcsös szép tudományával, sok válogatott lelki s testi jóságokkal, sok érdemes boldog emlékezettel, koporsójában dücsősségesen bezárt azon méltóságos esztergomi érseket, Pázmány Péter Kardinált, de *quis revolvet mihi lapidem*, ki fordíttya-el az ő koporsójárúl a követ? Nem emelgetem azért én az ó dücsősséges emlékezetü temetése és koporsója követ, nem támasztom magát, se világra nem hozom élő nyelvét, hanem a világra adom ujabban, hasznos és lelki gyümolcsökkel tellyes prédikáczióit, minden tiszteletre méltó nevével, hogy nevében találtassék Isten s ez a világ előtt üdvösséges és érdemes cselekedete, Cassiodotusnak amaz mondása szerént, Sveto ad Varrum Capite 7, Grata sunt omnino nomina, quæ designant protinus actiones, quando tota ambiguitas tollitur, ubi in vocabulo concluditur, quid agatur. Nem lehet kedvesebb vér, mint a mely a nevezett személynek cselekedetire vezérel és kevés bötükben summában foglallya, a miket cselekedett. Ezt bizonyíttya Tertullianus, ekképpen szóllván: Grande nomen virtutis parare studio, non elogiis tantum votorum fastuose gloriari. A nagy nevet jóságos cselekedetek és azokbanvaló fáratságos foglalatosságok dücsőítik s emelik inkáb, hogy-sem nemzetséginek régi mivolta magasztalhattya; mert az illyek, utánnaveti bölcs Seneca Lib. 3. de Beatitudine Cap. 28. Noti magis, quam nobiles: inkáb ismertetik magukat, hogy-sem igaz nemesnek

mutattyák. Minthogy annak okáért, a minémű predikáczioit Postilla név alatt kinyomtatta vala, mégis ugyanazon, minden tiszteletet és boldog emlékezetet érdemlett esztergami érsek és cardinal; mivel, hogy igen elfogytak, nem cselekedhettem, hogy csak hivalkodó szemmel nézzem; hanem, mivel sokszor jelen voltam s lelki eppülettel hallottam áldott élő nyelvével ezen predikáczióknak predikállását, ime ujabban kinyomtattatom, hogy ugyan-azon nagy ember és dicsiretes emlékezetű cardinál nevét cselekedetivel uj világra adgyam s hamujából föltámaszszam. Adgya a fölséges Isten, hogy valakik hallyák s mondgyák, légyen minnyájoknak üdvösségére és az örök életnek elnyerésére. Élly azért üdvösségedre vélle kegyes olvasóm és, mint valamely válogatott virágokrúl, szedgyed, mint a Szent Lélek Istennek szájából, az elfogyhatatlan örökkévalóságnak uttyán, táplálásodra rendeltetett lépes mézet.

Datum Posonii ex Curia nostra archiepiscopali, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo Quarto.

SZÉCHÉNYI GYÖRGY,
esztergami érsek.

A VASÁRNAPI EVANGELIOMOKRÚL TANUSÁG.

A keresztyénségben, eleitűl-fogva szokás vólt, hogy minden Vasárnap és egyéb Innepen, egybe-győltek a hívek; és, a mint *Tertullianus* [1] írja, a mennyei tudomány hirdettetett előttök: *Coimus ad literarum divinarum commemorationem: fidem sanctis vocibus pascimus, spem erigimus, fiduciam figimus, disciplinam præceptorum inculcationibus densamus;* akkor az egyházi emberek, *de superiori loco,* [2] magassab helyrűl, a Szent Irásnak valamely részét elolvasták: szép intésekkel serkentettek mindeneket, hívatallyok tellyesitésére és a szent életre. Azért, Szent *Ágoston* [3] írja, hogy a Szent *Ambrus* predikáczióit, *Omni die dominico audiebam,* minden Vasárnap meghalgatta. És a régi Sz. Atyák predikáczióí, most-is meg-vannak, mellyekkel Vasárnap és egyéb Innepeken, tanították a sokaságot.

[1] Tertull. Apol. c. 39.

[2] August. 2. de civit. c. 28.

[3] Aug. l. 6. Confessc. 3. Greg. M. Leonis, Bedae etc. Homiliæ.

Az, nem hit ágazattya, hanem szokás, hogy illyen nap, az Evangeliomnak illyen, vagy amollyan részét olvassák a győlekezetben Mivel azért, a külső rend-tartások külömbözése, az anyaszentegyház eggyességét meg nem háboríttya: innen vagyon, hogy a vasárnapi Evangeliomok rendelésében, külömbözés vólt némely helyeken. Es, [4] noha efféle dolgokban, ki-ki szabadoson követhette annak a helynek szokását, a melyben lakott: mind-azáltal, hogy a régi Szent Atyák- és a *romai ecclesia* szokásához alkalmaztatnók magunkat; és azon Evangeliomok olvastatnának a predikáczióban, mellyek a Szolosmában, és Szent Misében; mint egyéb országokban, úgy *Magyar*-országban-is, az egyházi győlekezet végezéséből, azon rendel olvastatik most immár nállunk-is a vasárnapi Evangeliom, mint a *romai ecclesiá*-ban.

[4] Ita August. epi. 86, 118. etc.

De, hogy egy tekintettel láthassa minden ember, mely kicsiny külömbözés vagyon ebben; és, hogy az eléb nyomtatott predikálló könyveket, mostani rendhez szabhassák a tanítók: laistromban foglaltam, mind a *romai-*, mind a mí elébbi szokásunk-szerént, mely nap, mely Evangeliomot olvastak.

ADVENT I. vasárnap. Romai, *Lucæ 21. v. 25.* Jelek lésznek.
Magyar, *Matt. 21. v. 1.* Virág-vasárnapi Evangeliom.
ADVENT II. vasárnap. Romai, *Matt. 11. v. 2.* Mikor hallotta vólna János.
Magyar, *Lucæ 21. v. 25.* Jelek lésznek
ADVENT III. vasárnap. Romai, *Joan. 1. v. 19.* Küldének a sidók.
Magyar, *Matt. 11. v. 2.* Mikor hallotta vólna János.

ADVENT IV. vasárnap. Romai, *Lucæ 3. v. 10.* Tiberius császár birodalmának.
Magyar, *Joan. 1. v. 19.* Küldének a sidók.
KARÁCSON-tul-fogva, *Bőjt második vasárnapig, semmi külömbség nincsen.*
BÖJT *II. vasárnap.* Romai, *Matth. 17. v. 1.* Ur szine-változása.
Magyar, *Matth. 15. v. 7.* A Cananæa-béli aszszonyrúl.
BÖJT második vasárnap-után, URNAP-ig, *semmi külömbözés nincsen.*
PÜNKÖSD-után *második vasárnap, kezdetik a külömbözés.*
PÜNKÖSD-után *első vasárnap*, Sz. HÁROMSÁG napja. Azon a napon, a *romai* mód-szerént, két Evangeliomot olvasunk.
Eggyiket, *Matth. 28. v. 18.*
Másikat, *Lucæ 6. v. 36.* Legyetek irgalmasok.
De a *magyar* mód-szerént, csak eggyet, *Matth. 2.*

II. vasárnap. Romai, *Lucæ 14. v. 16.* Egy ember nagy vacsorát.
Magyar, *Lucæ 16. v. 19.* Egy gazdag ember, bíborban.

III. vasárnap. Romai, *Lucæ 15. v. 1.* Az elveszett juhrúl.
Magyar, *Lucæ 14. v. 16.* Egy ember nagy vacsorát.

IV. vasárnap. Romai, *Lucæ 5. v. 1.* Sok halat fogának.
Magyar, *Lucæ 15. v. 1.* Az elveszett juhrúl.
Mely, *romai* módon Pünkösd-után III. vasárnap.

V. vasárnap. Romai, *Matth. 5. v. 20.* Ha inkáb nem bévelkedik.
Magyar, *Lucæ 6. v. 36.* Legyetek irgalmasok.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után I. vasárnap.

VI. vasárnap. Romai, *Marci 8. v. 1.* Négy-ezer ember észik.
Magyar, *Lucæ 1. v. 5.* Sok halat fogának.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után IV. vasárnap.

VII. vasárnap. Romai, *Matth. 7. v. 15.* A hamis profétákrúl.
Magyar, *Matth. 5. v. 20.* Ha inkáb nem bévelkedik.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után V. vasárnap.

VIII. vasárnap. Romai, *Lucæ 16. v. 1.* A tiszt-tartónak szám-adásárúl.
Magyar, *Marci 8. v. 1.* Négy ezer ember észik.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után VI. vasárnap.

IX. vasárnap. Romai, *Lucæ 19. v. 4.* Látván a várast, síra.
Magyar, *Matth. 7. v. 15.* A hamis profétákrúl.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után VII. vasárnap.

X. vasárnap. Romai, *Lucæ 18. v. 19.* A farisæusrúl és publicanusrúl.
Magyar, *Lucæ 16. v. 1.* A tiszt-tartónak szám-adásárúl.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után VIII. vasárnap.

XI. vasárnap. Romai, *Marci 7. v. 31.* A siket-némárúl.
Magyar, *Lucæ 18. v. 9.* Látván a várast, síra.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után IX. vasárnap.

XII. vasárnap. Romai, *Lucæ 10. v. 23.* Bóldogok a szemek.
Magyar, *Lucæ 18. v. 9.* A farisæusrúl és publicanusrúl.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után X. vasárnap.

XIII. vasárnap. Romai, *Lucæ 17. v. 11.* A tíz bél-poklosrúl.
Magyar, *Marc. 7. v. 31.* A siket-némárúl.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után XI. vasárnap.

XIV. vasárnap. Romai, *Matth. 6. v. 24.* Senki két urnak nem szolgálhat.
Magyar, *Lucæ 10. v. 23.* Bóldogok a szemek.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után XII. vasárnap.

XV. vasárnap. Romai, *Lucæ 7. v. 11.* Mégyen vala Jesus Naimba.
Magyar, *Lucæ 17. v. 11.* A tíz bél-poklosrúl.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után XIII. vasárnap.

XVI. vasárnap. Romai, *Lucæ 14. v. 1.* Az utolsó helyrűl.
Magyar, *Matth. 6. v. 24.* Senki két urnak nem szolgálhat.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után XIV. vasárnap.

XVII. vasárnap. Romai, *Matth. 22. v. 34.* A nagyob parancsolatrúl.
Magyar, *Lucæ 7. v. 11.* Mégyen vala Jesus Naimba.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után XV. vasárnap.

XVIII. vasárnap. Romai, *Matth. 9. v. 1.* Az ina-szakadtat meggyógyíttya.
Magyar, *Lucæ 14. v. 1.* Az utólsó helyrűl.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után XVI. vasárnap.

XIX. vasárnap. Romai, *Matth. 22. v. 1.* A hívatalosokrúl.
Magyar, *22. v. 34.* A nagyob parancsolatrúl.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után XVII. vasárnap.

XX. vasárnap. Romai, *Joan. 4. v. 46.* A királyi emberrűl.
Magyar, *Matth. 9. v. 1.* Az ina-szakadtat meggyógyíttya.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után XVIII. vasárnap.

XXI. vasárnap. Romai, *Matth. 18. v. 23.* Számot vét a szolgával.
Magyar, *Matth. 22. v. 1.* A hívatalosokrúl.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után XIX. vasárnap.

XXII. vasárnap. Romai, *22. v. 17.* Szabad-e adót adni.
Magyar, *Joan. 4. v. 46.* A királyi emberrűl.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után XX. vasárnap.

XXIII. vasárnap. Romai, *Matth. 9. v. 18.* A hólt leányt feltámasztya.
Magyar, *Matth. 18. v. 23.* Számot vét a szolgával.
Mely, *romai* módon, Pünkösd-után XXI. vasárnap.

XXIV. vasárnap. *Matth. 24. v. 15.* Mikor látangyátok a pusztaságnak iszonyuságát.

Ezt ved eszedbe.

Pünkösd-után Advent-ig, huszon-nyólcz vasárnapnál töb nem lehet: sem keveseb huszon-háromnál. Utólsó vasárnapon, mindenkor a pusztaság iszonyuságárúl-való Evangeliomot olvassuk. De, mikor idején esik, Husvét és Pünkösd-után huszon-négy vasárnapnál töb találtatik: akkor a huszon-harmadik vasárnap-után, azokat az Evangeliomokat olvassuk rend-szerént, mellyeket abban az esztendőben nem olvastunk Vizkereszt-után-való vasárnapokon.

EBBEN A KÖNYVBEN FOGLALT PREDIKÁCZIÓK RENDI ÉS TANUSÁGOK JEGYZÉSI.

		Lap
ADVENT I. vasárnap.	*I. Predikáczió:* Az itílet jeleirűl. És miért rendelte Isten, hogy Christus légyen itílő-bírája e világnak?	2
	II. Predikáczió: Az utólsó itíletnek rettenetességérűl.	16
ADVENT II. vasárnap.	*I. Predikáczió:* Miért sanyargattya Isten híveit a főldön; és ellenségit gyakran kedvekre tartya?	28
	II. Predikáczió: A lelki irgalmasságrúl; és lelkek nyerésének kivánásárúl.	48
ADVENT III. vasárnap.	*I. Predikáczió:* Az alázatosságrúl.	63
	II. Predikáczió: Mely üdvösséges a magunkismerése.	81
ADVENT IV. vasárnap.	*I. Predikáczió:* Christus igaz szabadító: és az ő jövetelehez szent élettel kel készülni. . .	99
	II. Predikáczió: Hogy a világ úttya veszedelmes: azért Christustust kel, mint igaz utat, követnünk.	110
KARÁCSON napján.	*I. Predikáczió:* Christus Urunk születésének idejérűl, módgyárúl és helyérűl.	127
	II. Predikáczió: Miért lett Isten emberré? . .	139
SZ. ISTVÁN első Martir napján. *Predikáczió:* Ellenségünk szeretésének kötelességérűl		156
SZ. JÁNOS evangelista napján. *Predikáczió:* Sz. János méltóságárúl . .		169
KARÁCSON OCTAVAJA-közöt-való vasárnap. *Predikáczió:* A keresztyén özvegy-aszszonyok tüköre		183
KIS-KARÁCSON napján. *I. Predikáczió:* A Jesus nevérűl		194
II. Predikáczió: A lelki környűl-metélésrűl . .		205
VIZ-KERESZT-előt-való vasárnap. *Predikáczió:* Istenben-való reménségrűl		218
VIZ-KERESZT napján. *Predikáczió:* Hogy a mágusok példája utat mutat a Christus szolgálattyára		235

Lap

VIZ-KERESZT-után I. vasárnap. *I. Predikáczió:* A fiaknak istenes nevelésérűl 249
II. Predikáczió: Mint kell a fiaknak tisztelni szülejüket 267
VIZ-KERESZT-után II. vasárnap. *I. Predikáczió:* A részegségnek veszedelmes undokságárúl 282
II. Predikáczió: Házasságban-élő aszszonyok tanusága 307
I. tanuság. A Christus istenségérűl és csuda-tételirűl . . . 324
II. tanuság. A Bóldog Aszszony segitésérűl és óltalmárúl . . 325
VIZ-KERESZT-után III. vasárnap. *I. Predikáczió:* Hogy minden dolgainkat Isten akarattyához kel alkalmaztatnunk 330
II. Predikáczió: A keresztyén urak és szolgák tisztirűl. És az alacsonrendű emberek szentségérűl 341
VIZ-KERESZT-után IV. vasárnap. *Predikáczió:* A Christus hajója, az igaz ecclesia győzhetetlen 360
VIZ-KERESZT-után V. vasárnap. *I. Predikáczió:* Miért szenvedi Isten az eretnekségek konkolyát? 375
II. Predikáczió: Hogy Isten az igazakért sok és nagy veszedelmektűl óltalmazza a világot 386
VIZ-KERESZT-után VI. vasárnap. *I. Predikáczió:* A tekélletes jóságnak és jámborságnak méltóságárúl . . . 394
II. Predikáczió: A lelki jóságokban mindenkor nevekedni kel embernek . . 411
SEPTUAGESIMA vasárnap. *Predikáczió:* Hogy ifjuságban kel az Isten szolgálathoz kezdeni: és medgyenek, a kik későn kezdik 425
SEXAGESIMA vasárnap. *I. Predikáczió:* A buja fajtalanságnak veszedelmességérűl 441
II. Predikáczió: A fösvénségnek gonoszságárúl 456
QUINQUAGESIMA vasárnap. *I. Predikáczió:* Vakságból és setétségből világosságra hozta Christus a világot . 472
II. Predikáczió: Az Isten Igéje igaz világossága az emberi tudatlanságnak . . 491
BÖJT I. vasárnap. *Predikáczió:* Az ördögi kisértetekrűl 512
BÖJT II. vasárnap. *Predikáczió:* Miért akarta Christus szine-változásával dücsősségét megmutatni? 525
BÖJT III. vasárnap. *Predikáczió:* Az igaz Penitenczia-tartásrúl 538
BÖJT IV. vasárnap. *I. Predikáczió:* Az ételben-való dobzódásnak veszedelmes ártalmirúl 555
II. Predikáczió: Az irgalmasságrúl és alamisnárúl . 566
BÖJT V. vasárnap. *Predikáczió:* Mint kel az Isten igéjét gyümölcsösen hallgatni? 581

Lap

VIRÁG-VASÁRNAP. *I. Predikáczió:* Mi okért ment Christus oly nagy pompával Jerusalembe, szenvedése-előt 595
II. Predikáczió: Christus mi Királyunk, kinek szolgálattyára kötelezteténk 607
I. tanuság. A képek tiszteletirűl; és ágak szenteléséről . . . 620
II. tanuság. Erkőlcsünk jobbitásárúl 622
NAGY PÉNTEKEN. *I. Predikáczió:* A Christus szenvedésének egész rendirűl 624
II. Predikáczió: Mit kel a Christus szenvedésében szemlélnünk; és abból minémű hasznokat kel vennünk? 668
III. Predikáczió: Christusnak hét szavairúl, mellyeket a kereszt-fán mondott 692
HUSVÉT NAPJÁN. *I. Predikáczió:* A Christus feltámadásának örvendetességérűl 721
II. Predikáczió: Kik részesek a Christus feltámadásának örömében 734
HUSVÉT-után I. vasárnap. *I. Predikáczió:* Hogy Christus, közben-járásával és papi áldozásával, megbékéltette Istent az emberi nemzettel 743
II. Predikáczió: A gonoszak, mindenkor viszszálkodó háborgásban vannak: az igazak, állandó békeségben 754
HUSVÉT-után II. vasánap. *Predikáczió:* Christus Urunk méltán viseli a jó Pásztor nevét 769
HUSVÉT-után III. vasárnap. *I. Predikáczió:* Az igazak szomoruságárúl és örömérűl 779
II. Predikáczió: Minémű lelki orvosságok vannak a Modicum-ban 791
HUSVÉT-után IV. vasánap. *Predikáczió:* Az igazságrúl és bírák kötelességérűl 803

PREDIKÁCZIÓK.

ADVENT ELSŐ VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Lukács Evangelista, könyvének huszoneggyedik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Az üdőben monda Jesus az ő tanitványinak: jelek lésznek a napban, és hóldban, és csillagokban: és a földön népek szorongatása, a tengernek és a haboknak öszve-elegyedett zúgása-miat: elszáradván az emberek azoknak félelme- és várása-miat, mellyek az egész világ kerekségére következnek; mert az egek erei megindúlnak: és akkor láttyák az Ember Fiát eljöni a felhőkben, nagy hatalommal és dücsősséggel. Mikor pedig ezek kezdenek lenni, nézzetek és emellyétek-fel fejeteket: mert elközelget a tí [1] váltságtok. Luc. 21. v. 26. Idem, Matt. 24. v. 29. Marc. 13. v. 14.

[1] Szabadulástok.

És hasonlatosságot monda nékik. Tekincsétek a fügefát és minden fákat: mikor immár [2] bimbóznak, tudgyátok, hogy közel vagyon a nyár. Úgy tí-is, mikor ezeket láttyátok lenni, tudgyátok, hogy [3] közel vagyon az Isten országa. Bizony mondom néktek, hogy el nem múlik ez a nemzetség, míg mind ezek meglésznek. Az ég és föld elmúlnak: az én szavaim pedig el nem múlnak.

[2] Gyümölcsre ki-fakadnak. Matt és Marc Mikor immár az ő veszeje lágy lészen, és levelek kelnek rajta.

[3] Matt., Marc. Az ajtóban.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből hogy lelkünk éppűlletire anuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesítcsük, kérjünk aitatos szűvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvözlégy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

Az itílet jeleirűl; és miért rendelte Isten, hogy Christus légyen itílő-birája e világnak.

Az isteni Felségnek méltósága és tulajdon mi-vólta, egy szóval elégségesen kimondható nem lévén, külömböző cselekedetek és tulajdonságok nevezésével ábrázza és ismérteti azt a Sz. Irás.

[1] Gen. 1. v. 1. De mikor [1] *Mojses,* első könyve első részének első versében, először említette Istenünket, *Elohim*-nak, az-az, *Judex, Inspector, Vindex,* reánk-vigyázó, itílő, bosszú-álló birónak, nevezte őtet.

Ugy tetczenék, hogy, a teremtés historiajához illendőbben és alkalmatosban neveztetett vólna az Ur Isten mindenhatónak, bölcsnek, jótévőnek, hogy-sem birónak. Mert, miképpen az ő kibeszélhetetlen irgalmassága, az elesett emberi nemzetnek a bűnalól felemelésére, Szent Fia bocsátásában tündöklött, mellyet eléggé sem csudálhatunk, sem hálálhatunk, ha a világot általélnők-is: úgy az ő bölcs hatalma, a világnak minden benne-való állatokkal-eggyüt, semmiből-való teremtésében fénylik és ismértetik legfelségesben. Azért a teremtésben, semmi hívatallyát és cselekedetit nem mutatván Isten az itílő és ostorozó birónak, úgy tetczenék, hogy inkáb hatalmas, bölcs, gondviselő, adakozó Istennek illett vólna nevezni őtet a teremtésben, hogy-sem birónak. De fontos

[2] Psal. 8. v. 7. nagy okokból lett, hogy, mihent Isten embert, [2] *constituit super opera manuum suarum,* a több teremtett-állatok-felibe helyhezteté; és,

[3] Gen. 1. v. 28. mindeneket lábai-alá vetvén, azt mondá, [3] *subjicite terram: dominamini piscibus, volatilibus, universis animantibus;* bírjátok a földet; uralkodgyatok a halakon, madarakon és minden állatokon: ottan fenyíték-alá vévé; és kötelességét eleibe terjesztvén, eszébe jutatá, hogy nem hagyatott a maga rendetlen kivánságinak szabados viszketege- és vágyodása-alat: hanem, birodalom-alá vettetett; zabolán hordoztatik, mert ura és birája vagyon, kinek számot kel adni sáfárkodásárúl és gazdálkodásárúl.

Tudta jól Isten, hogy a mí délczeg keménységünket semmi úgy zabolán nem hordozhattya; késedelmes tunyaságunkat semmi úgy nem serkentheti; tékozlóságunkat semmi úgy nem tartóztathattya; uralkodásunkat semmi úgy határban nem viselheti, mint, ha szűnetlen szemünk-előt forog, hogy itílő biránk vagyon, a ki

szemléli, és, [1] *Scribit librum monimenti,* jegyző-könyvében írton írja, s végre szám-adásra hozza minden cselekedetünket. Annak-okáért, a Szent Írás elein, itílő-birónak neveztette magát a mí Istenünk: és eszünkbe jutatá, hogy megitíltetünk, megsentenciáztatunk, mikor eljő a törvény-szék napja. [2] *Viri mali non cogitant judicium:* csak azok nem viselik szemek-előt az Isten itíletit, kik minden gonosságra vetemedtek, és, a mint Szent *Dávid* írja; azért, [3] *sunt inquinatæ viæ illius omni tempore,* mocskoltatik fertelmes vétkekkel az istentelen ember élete: mert, [4] *auferentur judicia tua a facie ejus,* az Isten itíletinek emlékezetirűl elfordíttya szemét. Azért írja *Dániel;* hogy a két vén lator kísértette *Susannát:* mert, [5] *non sunt recordati judiciorum justorum,* az Istennek igaz ítíletirűl nem emlékeztek.

[1] Malach. 3. v. 16.
[2] Prov. 28. v. 5.
[3] Psal. 10. v. 5. sec. H.
[4] Psal. 10. v. 5. sec. H. cont.
[5] Dan. 13. v. 9.

Igen illendő vólt tehát, hogy mingyárt a teremtésben, *Elohim,* birónak, neveztetnék Isten: és ezzel taníttatnék az ember, hogy biró-eleibe és itíletre mégyen minden dolga.

Nem elégedék ezzel Isten: hanem, [6] *de cœlo auditum fecit judicium,* az égből megkiáltatta, hogy itílet lészen. Csak-hamar teremtés-után, *Enoch* Profetát támasztá; kinek egyéb profétálását a Sz. Irásban nem olvassuk, hanem amazt: [7] *ecce venit Dominus in Sanctis millibus, facere judicium;* ébredgyetek emberek, mert ihon jő az Isten, sok ezer Szentekkel, hogy itíletet tégyen. Szent *Jób*-bal azt kiáltatá: [8] *Scitote esse judicium;* híretekkel légyen, hogy itílet lészen. *Salamon,* minek-utánna minden bölcseségét arra fordította vólna a Predikátori könyvében, hogy erős okokkal a világ csalárdságát megútáltassa és isteni félelemre indítcsa az embereket: szinte legutólsó részében irásának, mint legerőssebb esztent, azt mondá: mind ezeknek a sok mély tanuságoknak vége az, hogy Istent féllyed és az ő parancsolatit megtarcsad; mert ez minden ember: az-az, valamit egyebet mivelünk, csak barmokkal köz szamárkodás: hanem, az emberek tulajdona, a szent élet. És, [9] *cuncta quæ fiunt, adducet* DEUS *in judicium;* lássátok emberek, mit fog rajtatok a világi hiuságok emlekezeti: de azt eszetekben tarcsátok, hogy valamit miveltek, igaz itílő biró-eleibe vitetik és Istentűl megitíltetik.

[6] Psal. 75. v. 9.
[7] Judæ, v. 14.
[8] Job, 19. v. 29.
[9] Eccles. 12. v. 14.

Az Uj Testamentomban, az apostoli predikállásnak első futamattyán, azt mondá Szent Péter; hogy Christus, [10] *præcepit nobis prædicare et testificari, quia ipse est judex vivorum et mortuorum;* megparancsolta Apostolinak, hogy predikállásokban

[10] Actor. 10. v. 42.

azt hirdessék, hogy ő ítílő-birója, mind a régen meghóltaknak, mind azoknak, kik szinte csak az itílet-előt elevenen találtatnak és akkor a világból kimúlnak. Sz. Pál Apostol-is, rettenteni akarván *Felix*-et, [1] *disputavit de judicio futuro,* az utolsó itíletnek emlékezetivel, mint erős ösztönnel, furdalta és izgatta őtet a jóságokra.

[1] Actor. 24. v. 25.

A romai Anyaszentegyház, az áldott Advent első vasárnapján, azért olvassa a mái Szent Evangeliomot, melyben Urunknak dücsősséges hatalomban-való jövetele, és az itílet előző rettenetes jelei foglaltatnak; hogy, se a Christus jövetelének kegyessége, feletteb-való bizakodásra ne ragadgyon; se az itílet szörnyűsége, kétségbe ne ejcsen: hanem, ha a Christus alázatos jövetele, szeretetre nem gerjeszthet, ottan az itílet félelmétűl indíttassunk, a testbeöltözött Istennek böcsülletes fogadására. Mert, csak az lehet bátorságos az itílő szék-előt, a ki a jászolban-feküvő Christust, illendő tisztelettel fogadgya és hívséges igazsággal szolgállya. A ki pedig az Urunk első jövetelének alázatosságát nem böcsűlli, másik jövetelének rettenetességét el nem kerűli: [2] *qui venit humilis, veniet excelsus: qui venit judicandus, veniet judicaturus: agnoscamus humilem, ut non expavescamus excelsum judicem;* mert a ki most alázatoson jő, az-után felségesen ítíl. És csak az várja bizodalommal a hatalmas Birót, a ki most aitatoson fogadgya a kegyes Megváltót.

[2] Aug. in Psal. 66. sub finem.

Mivel azért, az itíletnek emlékezete azért adatik előnkbe, hogy az isteni félelem gyökerezzék szívünkben; és ez-által, gyarlóságunk óltalmaztassék minden bűnöktűl; hogy tunyaságunk izgattassék a Christus első jövetelének illendő böcsűlletire: nékem-is feltett czélom, melyre arányozni akarok a jelen-való órában, az lészen, hogy az Evangeliom folyását követvén, elsőben, megmagyarázzam, az *utólsó itílet-előt-járó jelek szörnyüségit és okait. Másodszor, kifejezzem, miért akarta és rendelte Isten, hogy Filius Hominis, az Ember Fia, légyen itílő-birója a világnak. Kérlek, egyéb gondolkodástokat félre tévén, ne csak testel, hanem lélekkel-is jelen legyetek.*

Propositio.

I. RÉSZE. *Az itílet jeleirűl.*

Kétség-kivűl vettetett bizonyos igazság az; hogy mihelyt testünktűl elválik a lélek, mingyárt kimongya Isten a törvényt; és, vagy mennyei bóldogságra, vagy örök kárhozatra itíltetik minden ember, noha, mint a kárhozott testek, nem mingyárt vettetnek pokolra: úgy némely lelkek, nem mingyárt dücsőíttetnek, nem mingyárt vitetnek a mennyei bóldogságba. A Bölcs írja; hogy [3] *In die obitus, retribuit Deus unicuique secundum vias suas;* halála napján, ki-ki érdeme-szerént sentenciáztatik. Szent Pál Apostol pedig;

[3] Eccli 11. v. 28.

[1]*statutum est hominibus semel mori, post hoc autem judicium:* másolhatatlan végezésnek mongya, hogy minden ember meghal és az-után megitíltetik. Mert, [2]*judex ante januam assistit;* a mi biránk ajtónk-előt ál: mihelyt kilépünk e világból, mindgyárt kezébe esünk. [1]Hebr. 9. v. 27. [2]Jac. 5. v. 9.

Mindazáltal, az Istennek bölcs tanácsa úgy rendelte, hogy világ végén, utólsó és közönséges itílet légyen: nem azért, hogy az egyszer kiadott sentenczia változzék: hanem, két kivált-képpenvaló nagy okért.

Eggyik ok az; hogy az Isten szolgáinak tisztessége megadassék és a gonoszok gyalázattya kitudódgyék. Menyíszer történik, hogy az istentelen és örök kárhozatra vettetett emberek testét, fényessen, gazdagan és böcsűlletes pompával temetik; szép külső koporsókkal, dücsősséges emlékezettel tisztelik: más-felől, a hívek teste, vagy a föld színén büszödik, vagy égi-mádaraktúl és vadaktúl szaggattatik, sőt néha akasztó-fákon, vagy nyársakban száraztatik? Menyíszer vagyon, hogy világon éltekben, az igazak sok méltatlan gyalázatokat, titkos rágalmazásokat és itíleteket szenvednek, [3]*omnium peripsema, et purgamenta,* moslékoknak, világ söpreinek tartatnak: más-felől, a képmutatók, ál-orczával befedezvén rútságokat és sok titkos gyalázattyokat rejtegetvén, igaz és istenes embereknek itíltetnek? Hogy azért, a mely test eggyütt fáradott a lélekkel, vagy az Isten szolgálattyában, vagy az ördög munkáiban, eggyüt vegye tisztességét, vagy gyalázattyát cselekedetinek; hogy az igazak tisztessége, egész világ-előt megadassék és az istentelenek titkos gonoszsága gyalázatos kissebséggel ostoroztassék: szükség, hogy az utólsó napon, mindenek megitíltessenek, mindenek láttára. Mert, miképpen a tekélletes jámborság, egyéb jutalommaleggyüt, tisztességet érdemel: úgy a gonoszságnak, egyéb büntetésiközöt, gyalázat sóldgya. És, ha a világi birák, nem rekkentik-el titkon a gonosz-tévőket, hanem *publice,* köz-helyen, mindenek láttára büntetik; hogy a gyalázat, része légyen az érdemlett kínoknak: Isten-is nyilván akarja kimondani a sentencziát; melyből megtessék, nogy, nem mind arany vólt a mi fényle: nem mind tiszta vólt, a min külső mocsok nem látczott: nem mind szent vólt, a mi szép színt mutatott: nem mind igaz vólt, az ártatlanok gyalázása és rágalmazása. A mit lémonya-,* vagy veres-hagyma levével írnak papirosra, meg nem látczik: de ha tűzhöz tartyák és egy kevessé [3]1. Cor. 4. v. 13.

* Mala limonia.

megpirossíttyák, igen szépen elolvashatni. Mí most, írton írunk lelkünkre, vagy jót, vagy gonosz bűnöket: de most meg nem [1] Psal. 96. v 3. Isæ. 66. v. 15. tetczik, ki mit ír; hanem, mikor az itíletre jő Christus, [1]*Ignis ante ipsum præcedet*, tüzet bocsát előtte, mely megmutattya, mit írtunk tellyes életünk folyása-alat, lelkünkre: és abból, vagy böcsülletet, vagy gyalázatot vészünk.

Másik ok az; hogy Isten, emberek-előtt-is, maga tisztességét [2] Psal. 50. v. 6. óltalmazza; és, a mint Sz. Dávid szól, [2]*ut vincas cum judicaris;* hogy győzedelmes légyen a miben megitíltetik. Az Istennek végetlen irgalmassága oly nagy-tűrhető, hogy ennyi ezer esztendőkig, az emberi nemzet gonoszságát, úgy szenvedi, mint-ha vagy nem látná, vagy meg nem ostorozhatná. Tudgya, hogy ebben [3] Malach. 2. v. 17. sokan megütköznek és zúgolódva azt mondgyák: [3]*ubi est Deus judicii? Qui faciunt malum, placent illi;* hogy, vagy nincs Isten: vagy a latrokat kedvelli. Mindazáltal, inkáb akarja, hogy őtet megszóllyák az emberek, hogy az ő igazsága és bölcsesége kétségessé tétessék, az-az, emberek-előt ő-maga gyaláztassék; hogy-sem az embert mingyárt ostorozza mihelyt érdemli. Menyin és mely nagy [4] Abac. 1. v. 3. Jerem. 12. v. 1. etc. Szentek megütköztek abban, hogy [4]noha Isten, kedves szolgait, és választott híveit, sok-képpen sanyargattya e világon; de az istentelenek és örökké-veszendők virágoznak, elő-mennek, vígan és gazdagan élnek? Arra-való tehát az utólsó itílet, hogy az Isten meggyőzze az ellene-zúgolódó itíleteket. És megismértesse, mely igaz okokból, mely hasznos és üdvösséges jó akaratból, sanyargatta fiait, mikor nékik vetette zabolájokat a veszendőknek.

Erről az utólsó itíletről mongya Christus a mái Evangeliomban; hogy sok és szörnyűséges jelektűl megelőztetik: mellyek, a gonoszokat rettegtetik és epesztik iszonyu félelmek szorongatásival; a jókat pedig vígasztallyák, következendő szép kikeletnek reménségével.

Az emberek későn éppítnek, de hamar rontyák a szép éppületeket. Nem így a mindenható Isten: hamar éppít ő; mert az eget és földet, minden ékességivel, hat nap felállatta: de későn [5] Josuæ 6. v. 4. ront; mert egy kis városocskát [5]*Jerichót*, hét egész napig ostromla: *Ninivét*, negyen nap-után sem veré földhöz, mint elszánta vala. A világnak utólsó romlásával sem siet, hanem, a mint most, nagy tűréssel várakozik: úgy mikor az itílet elközelget, sok elől-járó jelek rettentésivel üdőt vontat.

Mint a ki házat akar rontani, fedelét, padlását elszedi és le-

rakja elsőben: úgy az Isten, először, [1]az egek erejét megmozdíttya, az-az, kiveti sarkából az egeket, hogy így az ő szép rendes forgásokat elvétvén, eszét veszessék a világnak. Az-után, a napban és hóldban jelek lésznek; az-az, a mint Szent Péter magyarázza, [2]*sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem;* A nap, nem setét lészen, hanem setétséggé változik: a hóld, vérré lészen. A csillagok, [3]*de cælo cadent,* úgy láttatnak mintha lehúllanának az égből, mert nagy hirtelen elenyésznek. És, nem csak, *non expandent lumen,* ki nem terjesztik fényességeket, a mint [4]*Isaias* írja; hanem, a mint [5]*Ezechiel*-nél olvassuk, *nigrescent,* megfeketednek.

[1] Matt. 24. v. 29.
[2] Actor. 2. v. 20.
[3] Matt. 24. v. 29.
[4] Isai. 13. v. 10.
[5] Ezec. 32. v. 7.

A földön pedig, annál-is rettegtetőb jelek látszanak. Mert, az iszonyú indúlások-miat, [6]*movebitur terra de loco suo,* kimozdúl a föld helyéből. És, miképpen az Isten, *Jerichót* akarván rontani, [7]hét trombitát fújtatott: úgy a világ utólsó romlása-előt, azt mongya Szent János, hogy hétszer fújnak készülőt az Angyalok. Az első trombita-szóra, vér- és tűzeső lészen; mely a földi állatok harmad részét megemészti. A másikra, tűz esik a tengerbe, és azt vérré fordíttya. A harmadik trombita harsogásra, égő csillag esik menyből, mely a vizeket felgerjeszti és oly keserűkké tészi, mint az üröm. A negyedikre, a nap és hóld megfeketedik; és iszonyú jaj-szók hallatnak a levegő-égből. Az ötödik trombita-szóra, nagy csillag esik menyből, szörnyű rút füst tekeredik, mérges sáskákkal. A hatodik trombitálásra, az égen tüzes roppant [8]seregek látszanak; és a lovasok szájából kén-köves tűz árad, mely az emberek harmadát megöli. A hetedik fuvallásra, nagy meny-dörgések lésznek; mellyeknek iszonyú szavait és mondásit [9]nem akará Isten, hogy leírja Szent János: talám azért, hogy az emberi nyelvnek oly szavai nincsenek, mellyekkel szörnyűségét kimondhatná.

[6] Isai. 13. v. 13.
[7] Jos. 6. v. 4. Apoc. 8. et 9.
[8] Apoc. 9. v. 16
[9] Apoc. 10 v. 4.

Másut azt olvassuk; hogy a gonoszok, [10]*thesaurizant sibi iram in die justi judicii,* haragot győjtnek fejekre, az igaz itílet napjára. Ezt a haragot, azt írja Szent János,[11] hogy Isten hét csészében tartya, mellyeket kiönt az itílet-előt. És akkor, oly nagy ínség lészen, minémü nem vólt világ kezdetitűl-fogva; [12]*non fuit ab initio mundi, et non erit;* és soha nem lészen.

[10] Rom. 2. v. 5.
[11] Apocal. 16.
[12] Matt. 24. v. 21. Joël 2. v. 2.

De mind ezek, noha nagyobbak minden világi nyomorúságoknál; [13]*initia sunt dolorum,* csak kezdeti, czégéri és jelei a következő nagy romlásnak: mellyet, ugyan akarom, hogy úgy ki

[13] Matt. 24. v. 8.

nem mondhatok, a minémü szörnyűséggel lészen; mivel minnyájan réműlve mennétek-ki az Isten házából, ha vólta-szerént értenétek a világ romlásának iszonyúságát. Mert erről azt írja Sz. Péter; [1]hogy, miképpen az özön-víz elvesztette a földi állatokat: úgy az Úr Isten, tüzet bocsát, [2]*fluvius igneus rapidusque egredietur;* mely, mint a sebesen-folyó víz, elfogja az egész földet. Minden fris éppűleteket, minden kincseket, minden élő-állatokat megéget: és, a [3]*Joël* Proféta mondása-szerént, az egész föld pusztán marad. Mert, miképpen a szántó-ember, a tövisses és haszontalan avarba tüzet vét, hogy megtisztítcsa földét: úgy az Isten, ezzel a tűzzel tisztíttya a világot.

[1] Pet. 3. v. 6. 10.
[2] Dan. 7. v. 10.
Malach. 4. v. 1.
[3] Ioël 2. v. 3

Ez-után, mingyárt *proclamáltattya,* szóllíttattya Isten az emberi nemzetet. Mert, a mint Szent Pál írja, [4]*in voce Archangeli, in tuba* DEI*;* trombita harsogások-közöt, az Arkangyal felkiált. Nem írja-meg Szent *Pál,* mit kiált az Arkangyal: de Arany-száju Szent Jánossal, töb régi Szentek azt itílik, [5]hogy ezek lésznek az Arkangyal szavai; *surgite mortui, venite ad judicium;* halottak, kik hol vattok, minnyájan kellyetek-fel, és állyatok-elő az itíletre. Ezek a rettenetes szók, oly mélyen hatottak a Szent *Jerónimus* szüvébe, hogy, a mint maga írja, [6]mind étele, itala-, mind álma vigyázása-, mind egyéb akár-minémü foglalatossága-közöt, mindenkor fülében zengettek és rettegésben tartották lelkét. Tanácsollya pedig, hogy a mí szívünkből-is ki ne szakadgyon ennek a trombita-szónak emlekezete, ha azt akarjuk, hogy rettegésnélkül legyünk az utólsó itíletben.

[4] 1. Thes. 4. v. 15. et 1. Cor. 15. v. 52.
[5] Vide Cornelium, 1. Thes. 4. v. 15.
[6] Jerony. Tom. 4. de Regula Monachor. Cornel. loco citato.

Tudgyátok-e, keresztyének, miért akarta Isten, hogy illyen szörnyüségek légyenek az itílet-előt? ket okát találom: mindenikét méltó értenünk.

Első oka: a mí Istenünk végetlen jó-vólta és irgalmassága. Mert, azért fenyeget és rettent illyen jelekkel, hogy ő-hozzá térjünk; az-az, vétkünkből kitérjünk és igaz penitenczia-által ő-tőlle irgalmat nyerjünk. Mikor az anya, szerelmes gyermekét híja, és a kis-eszü gyermecske nem akar hozzája menni: lasnakkal* béfedett emberrel, mint valami vászszal,** vagy szokatlan bömböléssel, megijeszteti a gyermeket, hogy féltében annyához fusson. Nem egyebek mind ezek az elől-járó rettentések, hanem, Istenhez-való kergetések.

* Bőrzsákkal.
** Ijesztő szalmaember.

A ki madarat akar lőni, nem pengeti idegét: a ki ellenségét véletlen akarja veszteni, nem fenyegetődik. De a nagy-irgalmú Isten, azt kiáltya nékünk; hogy, [1]*gladium vibravit; arcum tetendit;* immár felhúzta kardgyát, megvonta kéz-íját. Azért, fusson ki-ki és szaladgyon, hogy rajta ne essék, [2]*dedit metuentibus significationem, ut fugiant a facie arcus;* jelt adott futásra: és mutogatván megvont kéz-íját, azt akarja hogy az ő irgalmasságához folyamodgyunk; haragja-előt elszaladgyunk: azért fenyeget és rettent, hogy magához hóldoltasson. Lágy orvosságokkal, gyógyíthatatlannak láttya sebeinket: azért rettenetes fenyegetésivel éteti vad-húsunkat. Áldott irgalmasság, mely nem siet romlásunkra; sőt útat keres veszésünk távoztatására! Most féllyünk, keresztyének, hogy az utólsó sentencziától ne féllyünk, mert, ha most fenyegetésének, [3]*parvam stillam sermonis,* kis cseppecskéire reszketünk, *quis poterit tonitruum magnitudinis ejus intueri?* ki viselheti haragos menydörgését, törvényes kárhoztatásának?

[1] Psal. 7. v. 13.

[2] Psal. 59. v. 6.

[3] Job. 26. v. 14.

Második oka: hogy ezeknek a jeleknek iszonyuságából megismérjük a bűnnek veszedelmes-vóltát. Némellyek azt itílik, hogy a nap, hóld és elementomok, azért változnak ily rettentőkké az itílet-előt: mert, [4]*pugnat cum Deo orbis terrarum contra insensatos;* mind az egész világ feltámad Isten-mellet és hadakozik a gonoszok-ellen. Vannak kik azt állíttyák; hogy, mivel Isten a napot és hóldot, [5]*in ministerium,* ember szolgálattyára teremtette: mint jó szolgák, siránkoznak és gyázba öltöznek, mikor láttyák Urok halálát. Azért, [6]*mœrent super te luminaria cœli,* sírnak az emberi nemzetnek rettenetes romlásán. Sokan azt mongyák; hogy Isten, az emberek bűneért, az érzékenységtelen állatokat-is rontya, és ostorozza: mivel segétői és eszközi vóltak az emberi gonosságnak. *Holofernes,*[7] ellenségi határiban, a termő-fákat és szőlőket mind kigyökerezteté. A sidók, a pogányságnak [8]minden marháját levágák és elronták. Ezek mind helyesek, mind igazak; és mind csak azt ismértetik, mely nagy haraggal és gyülölséggel ostorozza Isten a bűnöket: mivel nem elégszik azzal, hogy a bűnös embert örök kárhozatra taszíttya, hanem az egész világot reá támasztya. Az érzékenségtelen állatokat-is ostorozza s rontya, azért, hogy a gonoszoknak szolgáltak. A nap és hóld, fényeskedett a gonosztételre: a föld, eledelt adott az istenteleneknek: a levegő-ég, lélekzetekre; a folyó-vizek, szomjúságok óltására szolgáltak: a termőfák, gyümölcsökkel; az oktalan-állatok, fáratságokkal, alkalmatos-

[4] Sap. 5. v. 18, 21.

[5] Deut. 4. v. 19.

[6] Ezech. 32. v. 8.

[7] Judith. 2. v. 17.

[8] Deut. 13. v. 15. 1. Reg. 15. v. 3.

ságot adtak a gonoszoknak. Azért, [1]*corrupta est terra.* [2]*infecta est terra ab habitatoribus suis;* megrútíttatott, megferteztetett a föld, a benne lakók gonosságával. Annak-okáért, nem csak a gonoszokra, hanem a gonosságok eszközére-is haragszik az Isten. Innét vagyon, hogy a kígyót megátkozta, mivel ördög eszköze vólt az ember esetire. Erőssen megparancsolta azt-is; hogy, ha valaki oktalan-állattal vétkezik, [3]megölessék az-is, eggyüt az emberrel.

[1] Gen. 6. v. 11, 12.
[2] Isai. 24. v. 5.
[3] Levit. 20. v. 15, 16.

Ez az itílet-előt-járó jelek ismeretinek haszna, ugy-mond Sz. *Péter;* hogy, Istennek. haragját látván a bűnök-ellen, tiszta és szent életet visellyünk: [4]*propter quod, charissimi, hæc exspectantes, satagite immaculati et inviolati inveniri. Et Domini longanimitatem, salutem arbitremini;* atyámfiai (ugy-mond) a világ megégését fejetekre várván, *satagite;* ne csak lágy és lassú igyekezettel, hanem nyughatatlan szorgalmatossággal, azon légyetek, hogy tisztán, és lelki-ismeret sérelme-nélkül, találtassatok. És az Istennek hosszútürését, nem a világi szabados életre, hanem üdvösség-keresésre fordítcsátok.

[4] 2. Pet. 3. v. 14. et v. 11.

II. RÉSZE. *Miért rendeltetet birónak Christus.*

Lássuk immár, miért akarta Isten, hogy az Ember Fia légyen itílő-birája az emberi nemzetnek.

Luther és *Calvinus,* tagadgyák hogy Christus itíli a világot. Mert így szól eggyüt* Luther: [5]*si Christus specie irati judicis appareat, eum furiosum esse diabolum;* Ha Christus megjelenik haragos biró képében, ki számot végyen életünkről, bizonnyal tudgyuk hogy ő a dühös ördög. *Calvinus* e képpen beszél: [6]*uberrima fiduciæ materia nobis proponitur: neque enim timendum est, ut in* DEI *judicium amplius veniant peccata nostra, a quibus tam pretiosa mercede nos absolvit Filius* DEI; Nagy vigaságunk vagyon: mert attúl nem kel félnünk, hogy Isten itíletire vitessenek bűneink, mellyek bocsánattyáért ily drága fizetést adott az Isten Fia. Másut azt írja; hogy, [7]*opera in judicii divini quæstionem non veniunt.* [8]*legis regula opera non examinantur;* Isten a mí cselekedetinket törvény-szerént nem itíli. Ezeket, a végre taníttatá az ördög véllek, hogy az itílet félelmét kigyomlálván az emberek szüvéből, nagyob szabadság adassék minden fesletségre. Nem-is lehet egyéb abban, hanem, az újitóknak tagadni kel az utólsó itíletet, hogy a magok üdvösségéről-való bizakodást nevelhessék és a kétségbe-eséstől magokat óltalmazhassák. Mert, ha igaz, hogy ember az Isten törvényében semmit meg nem tarthat; és, hogy embernek minden

[5] Luth. Tom. 5. Lat. Vittem. 1554. In cap. 5. ad Galatas. fol. 403.
[6] Calv. Matt. 27. v. 26.
[7] Calv. l. 3. Instit ca. 17. n. 8.
[8] Cap. 19. n. 6.

* Egy helyütt.

jó cselekedete ocsmány és vétkes: kétség-nélkül következik ezekből, hogy, ha törvény-szerént itíltetnek és cselekedetek-szerént jutalmaztatnak, minnyájan örök kárhozatra itíltetnek a *Luther* és *Calvinus* követői.

De hadgyunk békét ezeknek a vakoknak és vakok-vezetőinek. Mert a Szent Irás, sok helyen világos ígékkel taníttya; hogy, [1]*Filius hominis venturus est in gloria Patris: tunc reddet unicuique secundum opera sua:* Az Ember Fia, a Christus Jesus rendeltetett, hogy az Atyának dücsösségében eljövén, az egész világot megitíllye; és kinek-kinek cselekedete-szerént fizessen. Arra-nézve mongya ő-maga Christus; [2]Hogy az Atya senkit nem itíl, hanem Fiára bízott minden itíletet. Mert, noha az egy isteni természetnek egyenlőségéből, a tellyes Szent Háromság itíli és jutalmazza az embereket: de külső és látható ábrázatban, érzékenység alá vettetett színben, mindenek láttára és hallattára, Christus Urunk maga vészen számot, maga mond sentenczíát az utólsó itíletben; melyben elválasztya a búzát a konkolytúl, kihánnya a bakokat a bárányok-közzűl.

[1] Matt. 16. v. 27. Act. 17. v. 31. Cap. 1. v. 11. Cap. 10. v. 42. 2. Cor. 5. v. 10. Apoc. 22. v. 12. Rom. 14. v. 10.
[2] Joan. 5. v. 22.

Két fő okát találom, miért rendelte Isten, hogy az Ember Fia itíllyen minket.

Első oka az: mert, noha az Isten igazsága kívánta, hogy az emberek megitíltessenek, és érdemek-szerént vegyenek fizetést: de azért, a nagy-irgalmú Isten, kegyelmességgel akarta elegyíteni igazságát itíletiben-is. És, hogy az ember kétségbe ne esnék, maga gyarlóságát tekíntvén, oly bírót rendelt, ki mí testünk vérünk; ki nékünk szerelmes [3]atyánkfia. Ha valakit halálra tartanának, kinek oly szerelmes attyafia vólna, hogy az ő szabadulását, mint maga életét úgy kivánná; sőt, mellette-való törekedésben minden jószágát elköltvén, maga személyét és életét le akarná tenni érette; mikor a király azt mondaná ennek a fogolynak, hogy ez az ő kedves attyafia lészen biró dolgában; azért, mástúl immár nem füg élete, vagy halála, hanem csak ettűl, kinek sentenczíáján a király megnyugszik: vallyon, nem nagy vigasztalása, nem nagy reménsége, sőt bátorsága lenne-e a szegény rabnak, hogy ettűl a birótul, kívánatos sentenczíája lészen? Ezt cselekedte mí-velünk a nagy-irgalmú Isten. Minnyájan örök halált érdemlettünk; minnyájan fejünkre törvényt várunk: de, oh isteni irgalmasságnak feneketlen mélysége! azt a mí atyánkfiát rendelte Isten birónak, a ki szabadulásunkért harmincz-három egész esztendeig fáradott és

[3] Matt. 28. v. 10. v. 12. c. 50. Joan. 20. v. 17. Hebr. 2. v. 17. etc.

életét keserves kínok-közöt letette érettünk. Ezt azért rendelte biránknak, hogy ő-általa életünket megtarcsa és fogságunkat fel-
[1]Rom. 8. v. 33. 34. szabadítcsa. [1]*quis est qui condemnet? Christus* JESUS, *qui etiam interpellat pro nobis?* kicsoda tehát a ki minket kárhoztat, ha a ki meghólt váltságunkért, a ki szó-szóllónk, óltalmazónk és mellettünk törekedőnk, az lészen biránk? Meglágyíttya ez a kegyes biró az igazság keménységét; sőt, igazság sérelme-nélkül, kedves sentenczíát ád mentségünkre.

Hogy pedig eszünkbe vegyük, mely nagy kedve vagyon hogy sentenczíájával meg ne súllyosíttassunk, abban keresett és mutatott módot, hogy okot bennünk ne találljon a kárhoztatásra. Mert nem elégedett azzal, hogy első jövetelével elrontotta a bűnt, megzabolázta az ördögöt, kinek ellenkező vádolási-miat, félhettünk vólna a súllyos sentenczíától: hanem annak-felette, ha újonnan megesünk, módot adott a bűnökből-való kitisztúlásra, és felette könyű módot. Mert, hozzánk-hasonló szolga-társainknak, az egyházi embereknek, hatalmat adott; hogy, valamenyíszer vétkezünk, mind annyíszor megbocsássák bűneinket Isten erejével: arra kötvén
[2]Joan. 20. v. 23. Matt. 18. v. 18. magát, hogy, valamit ők megbocsátnak,[2] meg lészen bocsátva Istentűl. Mi-tőllünk pedig csak azt kívánnya, hogy bánatos szűvel megvallyuk bűnünket. Ezzel ismérteti a mí kegyes biránk, hogy nincs kedve kárhoztatásunkra: mivel ily könyü módot mutatott az érdemlett bűntetések elkerülésében.

Ha egy várasban, teli tömlöcz vólna gyilkos, parázna, lopó emberekkel: és a biró azt mondaná nékik; hogy, ki-ki magának válasszon oly birót, minéműt szeret: ennek, csak igen titkon, de bánatos szűvel súgja-meg fülébe vétkeit: és, ha ezt miveli, nyert a bocsánat; kész a szabadság; nem lészen bántása és bűntetése gonosságáért. Azt pedig okvetetlen megöleti, érdeme-szerént, a ki igazán meg nem vallya vétkét, titkos baráttya-előt. Ha ezt hallanák a szegény foglyok, vallyon, nem magasztalnák-e égig ezt a nagy irgalmasságot? vallyon, találtatnék-e oly esze-fogyott közöttök, ki ezt a vallás-tételt sajnálná? Christus a mí biránk, illyen végezést
[3]1. Joan. 1. v. 9. tett velünk: [3]*si confiteamur peccata nostra, fidelis est* DEUS, *ut remittat nobis peccata nostra:* A világi birók-előt gyakran hasznos a tagadás: de, ha az én törvény-székemben meggyonnyátok bűnötöket, hívségemre fogadom, hogy én-is megbocsátom. Oh mely nagy bolondság, ha ily könyü orvossággal nem élünk; ha ily kegyelmes biró jó-vóltát nem szerettyük! a ki nem azért, hogy

bátorságot vegyünk a vétkezésre, hanem, hogy kétségbe ne essünk, ily künyű módot rendelt kárhozatunk távoztatására.

Másik oka, mellyért az Isten Fia emberi természetben itíl: a szófogadatlanok gyötrelme, az engedelmes hívek vígasztalása. Miképpen Egyiptomban, a sidók házainál fényes verő-fény világoskodott, [1]mikor a hitetlen pogányság tapasztalható setétségben vakoskodot; *Babyloniá*-ban-is, [2]azon kemencze tűz, a Szent Ifiakat harmatos szellő módgyára élesztette, mely a körűl-álló gonoszokat megemésztette: úgy a Christus jövetele-kor, a gonoszok látván hogy az birójok, a kinek ők mindenkor ellenkezői, [3]*inimici crucis Christi,* vóltanak, iszonyú félelemmel környékeztetnek. Mert ha [4]*timida est nequitia,* rettegő mindenkor a gonoszság; és, a mint Szent Dávid írja, [5]*ibi trepidant, ubi non est timor;* ott-is reszket, a hol oka nincs a félelemnek: tehát, a hol ennyi rettenetes jelek lésznek; a hol az itílő-birónak haragos színét láttyák, minémü félelembe esnek? Mikor a *Tábor*-hegyén Christusnak dücsösséges színét láták a tanítványok; mikor a koporsó-őrzők, feltámadásának fényességét tekínték, elhalának, elájulának rémülésekben. Mikor Szent Pálnak [6]kegyesen meg-jelenék, félelem- és reszketésmiat, lábára sem álhata: mikor az Isten, nem boszszú-állásra, hanem választott népének tanitására, [7]dörgések- és villámások-között, a *Sinai* hegyen megjelenék, azt kezdék kiáltani a sidók; *non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur;* meghalunk féltünkben, ha az Úr szól nékünk: tehát, minémü rettegésben lésznek a gonoszok, mikor megláttyák az Ur Christust, kinek íntésit megvetették; kinek Vérét, [8]*conculcarunt,* annyíszor tapodták, menyíszer vétkeztek; kit, [9]*rursum crucifixerunt,* annyíszor feszítettek, menyíszer bűnökbe estek; ki-ellen annyíszor árúló pártosokká lettek, menyíszer ördögnek engedtek? Elszáradnak, mint a fák: [10]hólt szénnél feketéb lészen orczájok: állok egybe-koczog: [11]*commanducant linguas,* apróra rágják nyelveket: [12]*et plangent se super eum omnes tribus terræ,* és magokat sirattyák minden istentelenek. Úgy sirattyák pedig, *ut doleri solet in morte primogeniti,* mint első-szülöttét szokta siratni az édes anya. Sőt, a mint Szent *Job* írja, a gonoszok-képében, [13]inkáb akarnának akkor pokolban lenni; és, a mint Urunk mongya, inkáb akarnák, hogy [14]minden hegyek reájok szakadnának, hogy-sem a Christus színe-előt hál'adatlanságok szégyenével pironkodnának.

Azok pedig, [15]*Qui diligunt Adventum ejus,* kik szeretik a

[1] Sap. 17. v. 2. Cap. 18. v. 1. Exod. 10. v. 23.
[2] Dan. 3. v. 48. Sap. 16. v. 24.
[3] Philip. 3. v. 18.
[4] Sap. 17. v. 10.
[5] Psal. 13. v. 5.
Matt. 28. v. 4.
[6] Act. 9. v. 6, 8.
[7] Exod. 19. v. 19. ca. 20. v. 19.
[8] Heb. 10. v. 29.
[9] Heb. 6. v. 6.
[10] Thren. 4. v. 8. Isai. 13. v. 8.
[11] Apoc. 16. v. 10.
[12] Apoc. 1. v. 7. Matt. 24. v. 30. Zach. 12. v. 10.
[13] Job. 14. v. 13.
[14] Luc. 23. v. 30. Apoc. 9. v. 6.
[15] 2. Tim. 4. v. 8.

[1] Apoc. 22. v. 17., 20. Christus jövetelét és kivánva kérik, [1]*veni Domine Jesu*, hogy eljőjön az Ur Jesus: mondhatatlan vigasággal megújúlnak, mikor láttyák, hogy nem egyéb az ő birójok, hanem a ki vérével megváltotta őket. Azért azt cselekedik, a mit parancsol Christus a mái Evangeliomban; és látván az ő jövetelét, nem süfik-le fejeket, mint a szomorodott és gondba-esett buslakodók: hanem, víg emberek módgyára, fejeket fenhordozzák, szívöket és orczájokat ő-hozzá emelik, mivel láttyák, hogy elközelget az ő szabadulások: igaz és tekélletes szabadulások; testek és lelkek szabadulása. Mert, valamíg élnek az igazak, sok nyomoruságok-alá vettetik testek, [2] Rom. 8. v. 22., 23. sok fogyatkozásokkal terheltetik lelkek. Azért,[2] mint a szűlőasszzony elhozását: úgy várják (ugy-mond Szent *Pál)* fiúi állapattyok tekélletességét, mikor minden kíntúl és bűntűl szabadosok lésznek. Annak-okáért, kikeletnek, zöldellő tavasznak, szép nyári üdők sengéjének nevezi Christus azt az üdőt, melyben a'közel-lévő itílet jelei feltetczenek. Ezzel tanítván híveit, hogy, ha most nyomorúlt állapatban vannak, ne csudállyák: mert most vagyon az ő telek. Nem szoktak a fák zöldelleni, virágozni, gyümőlcsözni télben; hanem elhervadnak, és minden zöldségek elrejtetik: de a setét tél-után, eljő a kedves kikelet, és akkor lészen tellyes örömök a híveknek.

Coloss. 3. v. 3. Vita nostra abscondita.

Meghallátok, keresztyének, hogy az itílet emlekezetivel, minden üdőben fenyíték-alat tartotta Isten az embereket. Megtanulátok, mely szükséges az utólsó közönséges itílet; hogy mind a hívek tisztessége megadassék, mind az Isten gondviselésének szentsége kitessék. Megértétek, mely szörnyű jelek lésznek az itílet-előt, hogy ezek-által Isten az embereket magához vonnya és a bűnök-ellen-való haragját ismértesse. Végezetre, azt-is eszetekbe vétek,* mely nagy irgalmasságot mutatott Isten abban, hogy azt rendelte Itílő-birónká, a ki váltságunkért életét sem kíméllette. És minémű nagy örömök lészen a híveknek, mikor a Christus jövetelit láttyák: mely szörnyü rettegésbe esnek a gonoszok, eszekbe jutván, Birójok-ellen-való sok vétkek.

Szállyatok magatokba immár minnyájan és gondollyátok, mit mivelnétek, ha fejetekben-járó peretek vólna: oly biró-előt vólna pedig, a ki kemény, vigyázó és boszszú-álló? vallyon, nem azon fárasztanátok-e éjjel nappal elméteket, hogy ennek kedvét keresnétek? vallyon, mernétek-e őtet boszszúsággal és gyalázattal inger-

* Vevétek.

leni? Ha veszni nem akartok, annak a birónak, a ki nem testi halálrúl, hanem lélek veszedelemrűl és örökké-való kárhozatrúl tészen törvényt, most keressétek kedvét: és mint a halált, sót, mint az örök kárhozatot, úgy kerűllyétek a bűnöket, mellyek boszszontyák, és haragíttyák a Birót. Mellyet, ha cselekesztek, félelem-nélkül lésztek az itílet-kor. Melyre segítcsen minnyájunkat az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

PREDIKÁCZIÓ-UTÁN-VALÓ KÖNYÖRGÉS.

Örök mindenható Atya Isten, tekíncs irgalmas szemeiddel mi-reánk, kikért a te eggyetlen egy Fiad, a mí Urunk JESUS Christus e világra jött és drágalátos Szent Vérét a Kereszt-fának oltárán kiöntötte. A te nagy irgalmasságodat alázatoson kérjük, hogy büneinkel érdemlett ostoridat távoztasd töllünk; a jelen-való és reánk-következő veszedelmeket, hadakozásokat, éhséget, dög-halált, ved-el róllunk. Világositcsad és minden jóban vastagitcsad az egyházi és világi gond-viselőket: hogy a te nevednek tisztességére és lelkünk üdvösségére, istenesen vezérellyenek minket; és az ő vigyázások-által, a közönséges keresztyén Anyaszentegyház gyarapodgyék mindenüt és terjedgyen.

Gerjezd-fel Uram bennünk, a te szerelmed tüzét, hogy éhezzük, szomjúhozzuk a te igazságodat: és e világon, mint szerelmes fiaid, néked szolgállyunk; a más világon, dücsösségednek örökségében részesüllyünk.

Könyörgünk a te megfoghatatlan kegyességednek, a hittül-szakadott és egyéb halálos bünbe-esett atyánkfiainak üdvösségekért; a megnyomorodott rabokért, betegekért, halálos betegségben vonagodókért* és egyéb keseredettekért; a vélünk jótévőkért és ellenséginkért; a világból kimúlt hivekért; és minden-némü szükségünkért. Segícs, őriz, óltalmaz és minden jóra igazgas

* Vonaglókért.

Uram minket: hogy tégedet e földön, a hitnek eggyességében; hóltunk-után, az örök bóldogságnak nyugodalmában örökké dicsirhessünk.

Mind ezeket enged-meg, Atya mindenható Ur Isten, a te szerelmes Szent Fiadnak, a mi Megváltó JESUS Christusunknak érdemeért: ki Te-veled és a Szent Lélekkel egyetemben, él és uralkodik örökkön örökké. Amen.

Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Az utólsó ítéletnek rettenetességérül.

Keresztyén hitünknek ágazattya tartya, hogy, a mely Christus alázatos születésével, gyarló és kereszt-alá vettetett testben e világra jött váltságunkért: világ végén, [1] *cum potestate magna, et majestate,* nagy hatalommal és dücsősséges felséggel, másodszor jő hozzánk; hogy törvényt látván, megitíllye és utólsó sentencziájával érdemekszerént, bóldogítcsa, vagy kárhoztassa az embereket. Az első jövetelben, [2] *absconditus vultus ejus: non erat aspectus;* elrejtetett az ő szinének dücsőssége: *despectus, novissimus virorum;* utálatosnak és minden embereknél aláb-valónak tetczett: de a másik jövetele, [3] *in gloria Patris,* az Atya Istennek dücsősségével tellyes lészen. Az első jövetelben, egy büdös istállóban, egy alkalmatlan jászolban vólt helye: de a másik jövetelben, [4] *in sede majestatis suæ;* [5] *in nubibus cæli,* királyi székben, fényes felhőben láttatik. Az első jövetelben, ökör és szamár vólt udvarlója: de a másik jöveteliben, [6] *omnes Angeli cum eo,* valamenyi Angyalok vannak meny-országban, mind körűlle forognak. Az első jövetelben, csak María és Jósef vóltanak mellette; de a másik jövetelben, [7] *Sanctorum millia,* sok ezer Szentek szolgálnak néki. Sőt, a mint *Zacharias* mondgya, [8] *Omnes Sancti cum eo;* valamenyi Szentek vóltak világ kezdetitűl-fogva, mind vélle lésznek, *assessori* lésznek: hogy [9] itílő székben ülvén, ítíllyék a gonoszokat. Az első jövetelben, oly szelídnek látczott, mint a bárány, ki csak száját sem tátotta öldöklőielőt; de a másik jövetelben, ollyan lészen, ugy-mond *Oseas,* [10] mint az oroszlány, vagy a medve, mikor elragadgyák kölykeit. Tekin-

[1] Matt. 25. v. 31.
[2] Isai. 53. v. 3.
[3] Matt. 16. v. 27.
[4] Matt. 25. v. 31.
[5] Matt. 24. v. 30.
[6] Matt. 25. v. 31.
[7] Judæ v. 14. Daniel 7. v. 10.
[8] Zach. 14. v. 5.
[9] Matt. 19. v. 28. Cap. 12. v. 27. Sap. 3. v. 8. 1. Cor. 6. v. 3.
[10] Ose 13. v. 8.

tete[1] emésztő láng; szava két-élü pallos;[2] nyelve emésztő tűz lészen. Az első jövetelben, [3]*Non clamabit; non erit tristis, neq turbulentus:* Nem kiáltott; nem feddődött; nem vólt kedvetlen és háborgó: de a másik jövetelben, [4]*Dominus percutiens,* verekedő lészen: és [5]*extunc ira tua,* akkor kezdetik az ő haragja. Mert, [6]mindaddig tűr és szenved: akkor osztán ordítva szól, mint a szülő-aszszony fájdalmiban, az-az, valamenyi ostorral csapkodta Isten a világot, mikor tűzzel, vízzel, karddal, éhséggel és döggel rontotta; mind azok csak tűrések és halgatások, ahoz-képest, a mint kimutattya haragját az utólsó itíletben.

[1] Apoc. 1. v. 14., 16. [2] Isai. 30. v. 27. [3] Isai. 42. v. 4. [4] Ezech. 7. v. 9. [5] Psal. 75. v. 8. [6] Isai. 42. v. 14.

Erről a két jövetelről emlékezteti e mái napon az Anyaszentegyház az ő fiait, mikor Advent első Vasárnap, az utólsó itíletről olvas Evangeliomot. És bizonyára felette szükséges, hogy mind a két jövetelről eggyüt emlékezzünk. Mert, hogy az első jövetelnek alázatossága, meg ne kissebbítcse bennünk isteni Felségének böcsülletit; hogy az első jövetelben mutatott irgalmasságnak bizodalma, az isteni félelmet ki ne gyökerezze szivünkből; hogy az Itíletnek rettenetessége, kétségbe ne ejcse gyarlóságunkat: hogy a szeretetnek és félelemnek duplázott kötelével, vastagabban vonassék akaratunk az isteni szolgálatnak serénységére: igen kivántatott mind a két jövetelnek egybe-kapcsolása.

De, mivel ebben a rövid órában, mind a kettőre nem terjeszthettyük tanuságunkat: mászorra hagyván az első jövetelnek mélységes titkait, szóllyúnk csak a második jövetelnek, az utólsó itíletnek súllyosságárul. És, minthogy előljáró jeleit az itíletnek mászor megmagyaráztuk, *két dologra határozom mostani tanuságunkat: elsőben; Az itílő-biró-előt-való szám-adásrúl szóllok. Másodszor az utólsó sententziának és törvény-mondásnak rendit említem: hogy ezekkel, mind az üdvösséges félelemre, mind a szent életnek szorgalmatosságára, foganatoson indíttassék lelkünk.* Légyetek halgatásban. *Propositio*

Noha mind az itíletnek elől-járó jelei, mind az Úr Christusnak dücsösséges jövetele kimutattya, mely félelmes és rettenetes az utólsó törvény: de az a számvétel és sententzia, mellyel a törvény végeződik, sokkal világosban ismérteti.

I. RÉSZE. *A szám-adásrul.*

Első félelmes dolog az utólsó itíletben, az; hogy a Felséges Isten, minden titkos bűneinket és elrejtett álnakságinkat, világeleibe terjeszti, hogy mindenek bizonysági légyenek az ő igaz itíletinek. Azért, mihent Christus szép fényes felhőben, azon a helyen

megjelenik, mellyen e világban fáradott és munkálkodott, tudniillik,
[1] Zach. 14. v. 4. az Olaj-fák hegyén,[1] a mint *Zacharias* Próféta jelenti: ezen hegy-
[2] Joël. 3. v. 2, 12. alat, a *Jósafát* völgyében, egybe-győjtetnek,[2] ugy-mond *Joël* Próféta,
Apoc. 20. v. 12. minden nemzetségek: nagyok és kicsinyek, urak és szegények,
királyok és nemtelenek, valakik világ kezdetitől-fogva vóltanak,
[3] 2. Cor. 5. v. 10. Rom. 14. v. 10. [3] *omnes manifestari oportet ante tribunal Christi;* mindeneknek a
Christus itílő-széki-eleibe kel állani: és valamit cselekedtek, [4] mind
Eccles. 12. v. 14. itíletre vitetik. A mit gondolúnk és elménkben képezünk; a mit
elszánunk és végezünk magúnkban; a mit szóllunk és mivelünk,
azt az Isten czikkelyenként, minden körül-álló részeivel, szám-tartó
könyvébe írja és feljegyzi. Nem papirosból csinált könyvbe, mely
megéghessen, szakadozhasson: hanem, két állandó könyvbe írja.

Első Könyv az Isten emlékezésének változhatatlan tudománya.
Psal. 138. v. 16. Azért mondgya Szent Dávid: [5] *imperfectum meum viderunt oculi tui: in libro tuo omnes scribentur:* hogy legkisseb fogyatkozásunk,
Isten szeme-előt vagyon; Isten könyvébe íratik. És ha meg nem
számlállya, a ki lopásra, vagy egyéb latorságra mégyen, hányszor
Job. 14. v. 16. lépik: de Isten, [6] lépésünket-is számba-vészi és írton írja könyvébe:
Cap. 13. v. 27. Job. 31. v. 35. [7] *librum scribit ipse, qui judicat.* Mí fel nem írjuk minden dolga-
[8] Jerem. 29. v. 23. Malach. 3. v. 5. inkat: de felírja az, a ki [8] *judex, et testis;* mind tanú, s mind
bíró lészen.

Második könyv; a mí tulajdon lelki isméretünk. Mert, az
[9] Jer 17. v. 1. Isten mondása-szerént, [9] *peccatum Juda scriptum est stylo ferreo, super latitudinem cordis eorum;* a mí bűneink, vas-veszővel íratnak
szivünkbe, mint valami könyvbe. És, noha most bétéve vagyon
ez a könyv, és nem látczanak a sok rutságok, mellyeket beléje
írunk: de az itíletkor, megnyittya Isten ezt a könyvet. Mert Szent
[10] 2. Cor. 5. v. 10. *Pál* Apostol azt mondgya, hogy minnyájan *diaphani* [10] (ez a szó
vagyon a görög bötűben), által-láthatók lészünk, mint a kristály;
fényessek lészünk, mint a tűkör: úgy, hogy minden embernek
szűve és lelki isméreti, vólta-képpen megismértetik mindenektűl;
[11] Rom. 2. v. 15. és mindennek a maga gondolati, [11] vádolói és bizonysági lésznek
[12] Psal. 75. v. 11. maga-ellen; [12] *cogitatio hominis confitebitur:* minden cselekedetink
ollyanok lésznek akkor, mint a fényes nap, mellyet minnyájan
[13] Eccli. 17. v. 16. egy-aránt látnak. [13] *Opera nostra velut sol in conspectu Dei.* Mivel
[14] 1. Corinth. 4. v. 5. az Istennek jelen-léte, [14] *illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium;* világossá tészi a setétségben elrejtett
dolgokat és kinyilatkoztattya a szűveknek magában-tartott titkos
tanácsit.

A házban levegő-ég, sűrün teli sok apró porocskákkal; de ezeket külömben nem láttyuk, hanem a mely lyukon bészolgál a verő-fény súgára. Télben a hó, mind ganejt s mind tiszta földet béfed; de mihelyt a verő-fény elolvasztya a havat, mind rutsága s mind szépsége kitetczik annak, a mi béfedetett vólt: ugy az itíletkor, *illuminabit abscondita,* kinyilatkoztattya Christus, a mit most nem látunk. [1]Nincs oly rejtett titok, mely akkor ki ne tudódgyék: mert, kinek-kinek vádolója, a maga saját vétke lészen, úgy, hogy, a *Sibylla* mondása-szerént, [2]*cunctaque cunctorum cunctis arcana patebunt;* mindeneknek minden cselekedetek, mindenek-előt nyilván lésznek.

[1] Matt. 10. v. 26.

[2] Cf. Eccl. 12. v. 14. Similia Judas v. 15.

Ezek ama két könyvek, mellyekről Dániel mondgya: [3]*judicium sedit, et libri aperti sunt;* hogy megnyittatnak az itíletkor; és, a mint Szent János írja, [4]ezekből a könyvekből itíltetnek az emberek cselekedeti, a szerént, a mint ezekben írva találtatik. Nem talál bezzeg akkor Adam, füge-levelet, mellyel mezítelenségét fedezgesse, és, ha most valami színnel mentegettyük-is vétkeinket: de mihent Isten-eleibe kerűlűnk, mezíteleneknek ismérjük magúnkat. Mert az Isten, minden fajtalan úndokságokat, minden rút gyalázatokat, minden titkos csalárdságokat és szemérmes vétkeket délszínre hoz és szem-eleibe terjeszt: [5]*revelabo pudenda tua in faciem tuam; ostendam gentibus ignominiam tuam,* azért, [6]*Ezechiel* Prófétaáltal azt kiáltya; hogy minden fajtalanokat elő-állat,* mezítelen vetkeztet; szem-fény-alá veti minden gyalázatos kissebségeket: hogy pironkodgyanak egész világ-előt, kik Isten-előt nem szégyenlették undokságokat. És a mint Szent *Basilius* [7]írja: *Non confuse et summatim, et indigeste res ipsa cernetur: sed singula per partes, ut sese habent, velut in pictura noscentur:* mindenek úgy mutatodnak, a mint vóltak; mint-ha minden czikkelyek és körűl-álló dolgok, egy táblán kiírattak vólna.

[3] Dan. 7. v. 10.

[4] Apoc. cap. 5.

[5] Naum. 3. v. 5.

[6] Ezech. 16. v. 37.

[7] Basil. lib. de Vera Virginitate, circa medium.

Gondold-meg, keresztyén ember, mit éreznek akkor magokban a bűnös emberek, mikor megtekíntik, hogy egész világ-előt, Istennek Angyali-előt, legtitkosb vétkei kitudódnak? Mikor fejekfelet láttyák az igaz birónak haragját; mellettek, a vádoló satánnak agyarkodását; alattok, a szája-nyitott pokolnak rettenetességét: és eszekbe veszik, hogy el nem rejtezhetnek, el sem futhatnak, mentséget sem találnak. Mikor meggondollyák, hogy a Biró mindenható, kinek ellene nem álhatnak; hajolhatatlan, kit

* Állíttat.

meg nem engesztelhetnek; véghetetlen-bölcseségü, kit meg nem csalhatnak.

Bóldog Isten, mely nagy pironság, minémü gyalázat lészen, mikor ennyi szem-előt orczánkra térűlnek undokságink! Találkoznak oly balgatag szemérmetesek, kik inkáb akarnak örök kárhozatra jutni, hogy-sem a Gyonásban, egy ember-előt, nagy titkon kimondgyák ocsmányságokat. Mi lészen tehát, mikor az egész világ-előt, mindenek kinyilatkoznak? Vallyon, ha most a predikáczióban, közzűlletek egy jó hírü-nevü személynek, valamely nagy titkos és szemérmetes ocsmány vétkét szemére vetnék, nem halna-e meg szégyenletiben? Mi lészen tehát, mikor mindenek-előt kitudódik vétkünk? Édes atyámfia, mikor az ördög, a test, a világ, kisztet gonoszra, jusson eszedbe, hogy az egész világ-előt tudva lészen a mit mivelsz, és ezzel a gondolattal, fojcsd-meg a gonosz kisírteteket.

Az igazak vétkei, kitudódnak bezzeg akkor; miképpen most, az Evangeliomból, Szent Péter, Szent Pál, Maria Magdolna és egyebek vétkei, világ-eleibe terjesztetnek: de ebből, semmi szégyen és szomoruság, semmi gyalázat és kissebség az igazakra nem fordúl. Mert, miképpen a harczon és tengeren-való veszedelmes állapatokból, mikor kimenekedünk, örömmel gondolkodúnk és beszélgetünk azokrúl: úgy a világi fogyatkozásoknak emlékezeti, szemérmet nem szerez a Szentekben; sőt örvendeznek azon, hogy az ő seb-helyeknek látásából, a mennyei orvosnak bölcs kegyelmessége dücsőíttetik: kimondhatatlan vigaságok lészen azon, hogy penitencziát tartottak; hogy bocsánatot nyertek; hogy az üdvösségnek nyugodalmára jutottak. Láttyák, hogy az ő esésekből, az Istennek irgalmassága és igazsága ismértetik; a Christus halálának méltósága dicsírtetik. És mivel az ő rút sebek-helye, az ártatlan Báránynak drága vérével megmosatott, és zománczoztatott, minden rútság távúl vagyon tőllök. A gonoszoknak pedig, nagy kínokra lészen, hogy azokat Meny-országban láttyák, ki nagyob vétkekben találtattak, de penitenczia-által kitisztúltak: holot ők, restségek- vagy gonoszságok-miat, bűnökben büzhödtek.

II. RÉSZE. *Az utolsó szentenczia-rúl.*

Második rettenetes dolog az utólsó itíletben az igaz Birónak sentencziája. Mert, minek-utánna kinyilatkoznak és megismértetnek minden emberek cselekedeti: miképpen a teremtéskor [1]elválasztá Isten a világosságot a setétségtül; miképpen az Israël fiait [2]két-felé szakasztá, az áldásnak és átkozásnak hegyén: úgy

[1] Gen. 1. v. 4.

[2] Deut. 27. v. 12. Josue 8. v. 33.

az igaz [1]pásztor, elválasztya a juhokat a kosoktúl; amazokat job-felől, ezeket bal-felől helyhezteti; amazok Christus-eleibe ragadtatnak, [2]a levegő-égbe; a mint Szent Pál írja: ezek pedig a földön hagyatnak. Oh mely nagy szégyennel, sőt dühösséggel és írígységgel földhöz veretnek akkor a gonoszok, mikor fejek-felet láttyák, a kiket most láb-alá tapodnak! [3]*Peccator videbit, et irascetur; dentibus suis fremet et tabescet.* Vallyon, mit gondolod, hogy mond amaz úr, ama dús gazdag, mikor láttya hogy alacsomb szolgája, elvetetteb rabja, eleibe állapodik? Akkor tellyesedik-bé, a mit a Bölcs [4]monda a gonoszokrúl; hogy ezen a hirtelen változáson megréműlnek és ordítással azt kiáltyák: ihon, a kiket mí csúfoknak tartottúnk, Isten fiai-közzé számláltattak. Mí tehát úta-vesztett balgatagok, heában bolyongottúnk és fáradtunk a hamisság úttyán. Az igazak pedig, [5]*stabunt in magna constantia,* kimondhatatlan vigasággal tellyesek lésznek.

[1] Matt. 25. v. 32.
[2] Thessal. 4. v. 16.
[3] Psal. 111. v. 10.
[4] Sap. 5. v. 2.
[5] Ibid. v. 1.

Akkor osztán, Christus az igazakhoz fordúlván, víg és kegyes ábrázattal, így szól nékik: Jőjetek én Atyámnak áldottai, birjátok az országot, mely világ kezdetitűl megkészíttetett néktek. Oh szép szók! Oh dücsősséges igék! Oh bóldogok a kiknek ezek a szók mondatnak! Mellyek annyit tésznek, mint-ha így szóllana nékik a Christus Jesus: Édes fiaim, mivel az én szómat és hivatalomat hallottátok, mikor a szent életre, mikor az én követésemre híttalak; most immár jőjetek és dücsősségemben részesűllyetek. [6]A sárkányok fészkéből, a párduczok barlangjából, a világi sok veszedelmekből és inségekből, jőjetek a koronára és jutalomra. Tí, a kik én-velem megmaradtatok kisírtetimben; a kik engemet követtetek erkőlcsökben, jőjetek én-hozzám, hogy ot legyetek, a hol én lészek. Tí vattok az én Atyámnak áldotti: mert nem földi jókkal, hanem [7]*omni benedictione spirituali in cœlestibus,* minden lelki és mennyei áldomásokkal tellyesek vattok. Megmásolhatatlan áldomással, örökkévaló áldással, mindenekkel, valamiket kivánhattok, tellyesek lésztek ennek-utánna. Azért, mivel az Isten áldása gazdagíttya [8]embert, birjátok a Meny-országot.

[6] Cant. 4. v. 8.
[7] Ephes. 1. v. 3.
[8] Proverb. 10. v. 22.

Oh áldott ország! Oh véghetetlen ország! Nem földi ország, mely változandó, múlandó, kevés ideig-tartó és mindenkor sok félelemmel és fáratságos baj-vivással rakva: hanem, nyugodalmas, allandó, örökké-maradandó, mennyei ország. Minnyájan királyok lésznek, a kiknek ezt az országot adgya Christus, és azért mondgya Szent Pál; [9]hogy országra híja Christus az övéit, mikor azt igéri,

[9] 1. Thessal. 2 v. 12.

[1] Apocal. 3. v. 21. [1]hogy valakik győzedelmet vésznek a bűnökön, azokat királyi székibe ülteti; [2]fényességes koronát tészen fejekbe: úgy, hogy ő-magok, nagy vígan azt mondhassák, a mit Szent Jánosnál olvasunk, hogy [3]ők uralkodnak a földön. És, noha ily sokan birják azt a királyságot: de minnyájan megelégesznek és nyugodalmas bátorságban lésznek. Mert az az ország véghetetlen gazdagságinak sokaságával és birodalmának határával. A mennyei királyoknak, egy szűvök, egy akarattyok, egy kivánságok lészen: és a tekélletes szeretet-által, ki-ki úgy örvendez egyebek dücsősségén, mint tulajdon magáén. Azért nem csuda, hogy egy országban, minnyájan királyok lehetnek. Oh ki nagy bolondság, ily nagy dücsősséget megvetni, e világ gazzáért! Oh mely nagy vakság, a mennyei királysággal nem gondolni, hanem e földi kuldússágon akadozni!

[2] Sapien. 5. v. 17.

[3] Apoc. 5. v. 10.

[4]Matt. 25. v. 34. Okát mondgya Christus, [4]miért adgya ezt az országot választottinak: mert, éheztem, szomjuhoztam, mezítelen vóltam, fogva vóltam, az én szegényimben, kuldúsimban; és tí segítettetek engemet. Láttyátok-e, keresztyének, mely kicsiny dologgal nyerhetitek üdvösségteket? Értitek-e, mely künyű az Itílő-Birónak sentencziaját lágyítanotok? Adgyatok alamisnát a szegénynek: meg ne utállyátok a szűkölködőket; sőt keressétek őket; [5]mert ők fogadnak títeket az örök hajlékokba. Oh áldottak az irgalmasok, kik ily nagy irgalmasságot nyernek az utólsó napon!

[5] Luc. 16. v. 9.

Az igazak törvénye-után, Christus nagy haraggal és kemény tekíntettel a gonoszakhoz fordúl; és, a mint *Isaias* írja, [6]miképpen szoktak a harczon kiáltani; miképpen a szülő aszszony, fájdalmiközöt szokott ordítani: úgy szól nékik. Ezt a szózatot, rettenetes [7]meny-dörgésnek; [8]két-élü pallosnak; [9]emésztő tűznek, nevezi a Szent Irás. És, a mint Christus Urunk előnkbe adta, ezek lésznek a rettenetes szók: [10]mennyetek-el tőllem átkozottak, az örök tűzbe, mely készíttetett az ördögnek és az ő angyalinak.

[6] Isai. 42. v. 13, 14.

[7] Job. 37. v. 4, 5. Psal. 103. v. 7.

[8] Apocal. 1. v. 16. cap. 19. v. 15.

[9] Isai. 30. v. 27.

[10] Matt. 25. v. 41.

Oh szörnyü és szomorú sentenczia, melyben az örök kárhozatnak kínnya foglaltatik! *maledicti;* tí átkozottak, minden áldásoktúl megfosztattok; Meny-országból kirekedtek: Istennek színe látására nem juthattok; Isten szerelmétűl és dücsősségétül távul lésztek és ezeknek reménségétül tellyességesen megüressedtek. *Maledicti,* átkozottak: Én ti-érettetek emberi testben öltöztem; sok nyomoruságokat szenvedtem; gyalázatos halállal megölettem; valamit kellet üdvösségtekért cselekednem, megcselekedtem: tí pedig, embertelen latrok, jó-vóltomért boszszúsággal illettetek; irgalmassá-

gomat nem vettétek; árulóim vóltatok. Sokszor híttalak és kezem kiterjesztve jártam utánnatok: [1]de, mint az *Aspis*-kígyók, [2]bedugtátok fületeket: Az átkot szerettétek [3]és, nemcsak külső cselekedettel átokban öltöztetek; hanem, mint a vizet, úgy ittátok az átkot, mely ugyan csontotokba avattatott. Azért, átkozott a tí lelketek, mely vétkezett; átkozott testetek, mely társ vólt a gonoszban; átkozott minden érzékenységtek, mely szolga vólt az istentelenségben. *Discedite,* mennyetek-el tőllem: örökké ellegyetek szerelemmennélkül, mellyet megutáltatok; barátságom-nélkül, mellyel nem gondoltatok; mennyei bóldogságimnak folyami-nélkül, mellyeket e világ moslékaért hátra vetettetek. Mennyetek-el én-tőllem, a ki minden vigasztalásnak, életnek, dücsősségnek, kút-feje vagyok; és maradgyatok örökké vigasztalás-nélkül, künnyebség- és nyugodalomnélkül.

[1] Proverb. 1. v. 24.
[2] Psal. 57. v. 5.
[3] Psal. 108. v. 18.

De hová mennek Uram, ha te-tőlled elmennek? *In ignem æternum,* az örök tűzbe és tömlöczbe: hogy ot, nem tíz, vagy húsz esztendeig; hanem, testestűl, lelkestűl, örökké égjenek és kínlódgyanak: hogy a kik testeket Isten akarattya-ellen kínyeztették a földön, kedvek-ellen kínoztassanak a tűzben. A kik ördöghöz ragaszkodtak, vélle barátkoztak, néki szolgáltak életekben, azokkaleggyüt légyenek a kárhozatban: a kiket követtenek bűnökkel, azokkal-eggyüt kínlódgyanak pokolban. És mivel a véghetetlen Isten-ellen vétettek, véghetetlen légyen kínnyok.

Oh tűz! Oh örökké-való tűz; mely rettenetes a te emlékezeted! A Szent Doktorok mondgyák; hogy a mí tüzünk, ollyan a pokol tüzéhez, mint az írott tűz a valóságoshoz: mind-az-által, ha ki a mí tüzünkben esztendőt élne, vagy bár csak egy napot, mely szürnyü kín vólna! [4]*Quis poterit habitare de vobis, cum ardoribus sempiternis?* Ki maradhat tehát közzűlletek az örök égésben? Keresztyének, mikor erről a tűzről gondolkodom, nem csudálom, hogy a régi Szentek, barlangokban rekeszkedtek, hóltok napjáig kemény penitenciát tartottak, vízzel kenyérrel éltenek. Sőt, azt csudálom, hogy minnyájan ezt nem cselekeszük: mert nincs e földön oly kín és oly gyötrelem, mellyet tellyes életünkben viselnünk nem kellene, az örök tűznek eltávoztatásáért. Eggyik újoddal nyúlj a tűzhöz egy kevessé, lásd, mint tűrheted: hát az ördög társaságában, sőt rettenetes hóhérságában, mint maradsz az örök tűzben:

[4] Isai. 33. v. 14.

Okát adgya Christus, ennek az iszonyú sentenciának. Mert, éheztem (ugy-mond) az én szegényimben, és ennem nem adtatok; Matt. 25. v. 42.

szomjuhoztam, és innom nem adtatok; jövevény, mezítelen, beteg vóltam, és engemet nem segítettetek. Keresztyének, semmivel úgy meg nem ismértette Isten a bűnök-ellen-való haragját, mint ezzel a kárhoztatás okával. Minden bűnök-között, legkissebnek tartyák az emberek a jónak elhagyását: és, a mostani gonoszságban-merűlt világnak szokása-szerént, a ki el nem vonsza erővel, tolvajúl, kóborlással a másét, hanem csak a magáét takargattya, azt ugyan szentnek tartyák. De ládd-e, Christus az itíletben, nem említi ama czégéres vétkeket; hanem csak azokat számlállya, melyeket az emberek eszekbe sem vésznek, vétkeknek sem tartanak: hogy ebből megércsük, mennél inkáb kárhoztat a nagyob vétkekért. Ha az irgalmas Istennek igaz itíleti örök pokolra meltónak találllya az adakozásnak elmulatását; ha ezért maga-elől elveti, ördögökhöz hasonlatosokká tészi a kárhozottakat: mit itíl a ragadozásrul, nyúzás-fosztásrúl, szegény emberek vére szopásárúl? Ha örök tűzre veti a ki ruhát nem ád a mezítelennek, ételt nem ád a szűkölködőnek: mit mivel azzal, a ki tagollya, sebesíti, öli, fosztya attyafiát? a ki tisztességét kissebbíti, ágyas-házát fertezteti felebaráttyának? Ha ily sanyarú kínnal bűnteti, a ki felebaráttyának halandó testét nem táplállya: vallyon mivel ostorozza azokat, kik a lélek veszedelmét nem szánnyák; sőt, hamis tanításokkal, gonosz példájokkal, vétkekre-való ingerlésekkel, lelkeket vesztenek? Végezetre, ha így ostorozza azokat, kik elmulattyák a szegények segítését: mint bűnteti azokat, kik igyenessen Isten-ellen vétkeznek, hitetlenségben, babonában, káromlásban, szentegyház-rontásban, és több hasonló vétkekben?

Peccata omissionis.

Ki tudná megmondani, mely szörnyű dühösséggel, mely iszonyú ordítással, mely keserves szű-fogással jajgatnak, siránkoznak a gonoszok, halván az örök átoknak sentencziáját? Judással-együt, földre dőlének a sidók, mikor azt mondá nékik Christus, [1]*Ego sum;* Én vagyok: [2]*quid judicaturus faciet, qui judicandus hoc fecit?* Mit mivel, mikor itíl, ha ezt cselekedte mikor itíltetett? Mentűl inkáb leomolnak a gonoszak, mikor ezt az Isten Fiának meny-dörgését hallyák? Ki tudná meggondolni, minémü fogcsikorgatással és dühös haraggal *confirmállyák*, erőssítik és magok fejére kiáltyák ezt az átkot, melyet Christus Urunktúl hallanak? Megátkozzák a napot mellyen születtek, az emlőt, mellyet szoptak, az órát melyben vétkeztek. A lélek gyalázza és iszonyú ordítással szidalmazza a testet, melynek kedvéért és gyönyörüségeért örök

[1] Joan. 18. v. 5.
[2] Aug. Tract. 112. in Joan. sub. fin.

kárhozatra vettetik; és keserves sirással azt mondgya néki: oh te ezer átokra méltó utálatos rút test; nem társom, hanem áruló ellenségem voltál, ki engemet Isten haragjába hoztál! Oh átkozott test, mely semmit nem akarál szenvedni; bőjtöléssel és egyéb sanyargatásokkal nem akarád engesztelni Istenedet! Átkozott légy örökké, a ki engemet-is átkozatba ejtettél. Viszontag a test, szörnyü átkokkal rútalmazza a lelket, hogy őtet szájára* bocsátotta, zabolán nem hordozta, okossággal nem vezette: hanem, balgatagúl kedvezvén néki, mind magát, s mind testét elvesztette.

Akkor a fiak, ugymond a Bölcs, átkozzák az atyákat [1]; kik őket kínyessen nevelték, kedvekre bocsátották, gazdagon hatták és kincsekkel veszedelemre vitték. Az atyák átkozzák a fiakat: kiknek, hogy értéket hagyhassanak, magok lelkét elvesztették. Az anya leányát; leánya annyát; az ura feleségét, felesége urát átkozza, pöki, fogával, mint dühös eb, rágja: [2]*vir fratri suo non parcet: unusquisque carnem brachii sui vorabit;* hogy oka és eszköze vólt kárhozattyának. Ettűl a gyülölséges átkozodástúl soha meg nem szűnnek: és, a Bölcs [3]mondása-ként, csak jó szóval-való vigasztalások-is, soha nem lészen.

[1] Eccli. 41. v. 10.

[2] Isai. 9. v. 19, 20.

[3] Sap 3. v. 18.

Mikor ily siralmas átkozodásokkal kárhoztattyák magokat a gonoszok, felkiált az Isten Angyala: [4]*In terra Sanctorum iniqua gessit; non videat gloriam* DEI: pokolbéli hóhérok, ragadgyátok a gonoszokat, hogy az Isten dücsősségét ne lássák, a kik a Szentek földén latrúl éltek. [5]*Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes;* szállyon reájok a halál, és elevenen mennyenek pokolba. Ezekre a szókra, megnyílik a föld, mint [6]*Córe, Dáthan, Abiron*-alat, és elevenen pokolra vettetnek: [7]*introibunt in inferiora terræ; tradentur in manus gladii; partes vulpium erunt.*

[4] Isai. 26. v. 10.

[5] Psal. 54. v. 16.

[6] Num. 16.

[7] Psal. 62. v. 10. et 11.

Igaz-itílő Szent Isten, it vágj, it éges engem, hogy örökké ne éges: it ostorozzad bűneimet, hogy örökké ne ostorozzad. Édes Megváltóm, ki én-érettem átokká lettél a Kereszt-fán,[8] magadra vévén a törvénynek átkát, hogy engem a bűnnek és örök büntetésnek átkától megmentenél: nyújcsad most irgalmasságodat, hogy reám ne szállyon a te haragodnak átkozattya.

[8] Galat. 3. v. 13.

Keresztyének, [9]*horrendum est incidere in manus* DEI *viventis;* rettenetes az Isten kezébe akadni. [10]*Terribilis expectatio judicii;* félelmes az itíletnek várása, ugy-mond Szent Pál. Azért, noha Sz. Job azt mondgya; [11]hogy az ő szűve, tellyes életében semmivel

[9] Hebr. 10. v. 31.

[10] V. 27.

[11] Job. 27. v. 6.

* Szabadjára.

[1] Job. 31. v. 23. nem vádolta őtet: mindaz-által, [1]szűnetlen félt az Isten itíletitűl, mint feje-felet-lévő tengeri haboktúl. Szent Pál azt irja; hogy,
[2] 1. Cor. 4. v. 4. [2]semmi vétket nem ismér magában: de, mivel Isten, a ki őtet ítíli,
[3] Psal. 142. v. 2. nincs bátorsága. Sz. Dávid menyíszer kiáltya; [3]*non intres in*
[4] Psal. 118. v. 120. *judicium cum servo tuo.* [4]*a judiciis tuis timui;* ne menny Uram itíletben a te szolgáddal: rettegtem én mindenkor a te itíletidtűl. Ama jámbor Sz. *Agathon* remete, mikor halálának óráján reszketne,
[5] Heribertus, in vitis Patrum fol. 608. és kérdenék okát félelmének; [5]*quia alia sunt judicia* DEI, *alia hominum;* külömb, ugy-mond, az Isten itíleti, és külömb az embereké. Az Isten itíletiben [6]az igazak-is alég üdvözűlnek: mint
[6] 1. Petri 4. v. 18. maradnak tehát a gonoszok? De ez a világi fesletségnek gyökere; ez az üdvösség dolgaiban-való restségnek kút-feje; ez minden fogyatkozásinknak eredete, hogy ezt az utólsó itíletet, eleven hittel
[7] Cyprian. de unitate ecclesiæ, in fine. nem hiszük; [7]*diem Domini et iram Dei, statuta perfidis æterna tormenta, nemo considerat. Hæc si crederet conscientia, et caveret: si caveret, evaderet:* Mert, ha hinnők, úgy rendelnők életünket,
[8] 1. Corint. 15. v. 34. hogy akkor bátorságosok lehetnénk. [8]*Evigilate justi, et nolite peccare:* ébredgyetek keresztyének és ne vétkezzetek. Mert, a mint
[9] Boët. lib. 5. Consolat. Philos. Prosa 6. in fine. *Boëtius* írja; [9]*Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis; cum ante oculos agitis judicis, cuncta cernentis:* nagy kötelességünk vagyon a jámborságra, mivel a mindent-látó Birónak szeme-előt forog cselekedetűnk. És, a mint Szent *Ágoston*
[10] Aug. tom. 9. Soliloq. cum Deo. ca. 14. írja; [10]*omnes semitas meas ita notat, velut, si totius creaturæ oblitus, me solum consideret;* Akár-mellyikünk cselekedetire úgy vigyáz,
[11] 1. Cor. 11. v. 31. mint-ha egyébre nem vólna gondgya. Ha most [11]magúnkat megitíllyük, nem itíltetünk. Azért, tegyünk törvényt magúnkra; vétkesítcsük magúnkat; sirassuk most bűneinket, hogy akkor ne sírjunk, mikor világ-előtt bűneink kitudódnak; mikor az utólsó sentenczia kiadatik: hanem az igazakkal örűllyünk és vigadgyunk örökkön örökké. Amen.

ADVENT II. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott Keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Máté Evangelista, könyvének tizen-eggyedik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Az üdőben; mikor hallotta vólna János a fogságban a Christus cselekedetit; elküldvén kettőt tanitványi-közzül, monda néki: Te vagy-e az Eljövendő, vagy mást várunk? És felelvén Jesus, monda nékik: elmenvén, mondgyátok-meg Jánosnak, a miket hallottatok és láttatok: [1]a vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok tisztúlnak, a siketek hallanak, a halottak feltámadnak, a szegényeknek Evangeliom hirdettetik. És bóldog, a ki én-bennem meg nem botránkozik.

Matt. 11. v. 2. Item, Luc. 7. v. 18. etc. Isai. 35. v. 5. Cap. 61. v.

[1] Sz. Lukács írja, hogy azon orában sokakat gyógyitot Christus.

Azok pedig elmenvén, kezde Jesus szóllani az népeknek Jánosrúl. Mi látni mentetek-ki a pusztába? széltül hajtogatott nád látni-e? De mi látni mentetek-ki? lágy ruhákban öltözött ember látni-e? Imé, a kik gyengében öltöznek, királyok házában vannak. De, mi látni mentetek-ki? Proféta látni-e? ugy; mondom néktek: [2]nagyob Profétánál-is. Mert [3]ez, a kirül irva vagyon: imé én elküldöm az én Angyalomat színed-előt, ki megkészíti a te útadat te előtted.

[2] Sz. Lukács 7, 28. Aszszony emberszülöttiközöt, nagyob Proféta Keresztelő Jánosnál senki nincsen.

[3] Malach. 3. v. 1.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szívvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

Miért sanyargattya Isten hiveit e földön; és ellenségit gyakorta kedvekre tartya?

Mikor meggondolom Keresztelő Jánosnak tekélletes szentségét, fedhetetlen ártatlanságát, sanyarú szent életét, nem győzöm csudálkozással a mit olvasánk a mái Evangeliomban; hogy a tolvajok-, gyilkosok-, paráznák- és egyéb gonosz-tévő latrokközöt, Szent János fogva, tömlöczben, *in vinculis,* kötözve tartatott. Vallyon kicsoda, a kit fogva tartanak? Kitűl vettetett fogságba? Miért rekesztetett tömlöczbe?

A ki fogva vagyon, Keresztelő János; kinek fogantatása, magtalan anyátúl, [1]*Gabriel* Angyal izenetiből lett: ki annya méhében [2]röpdösve hirdette Christust: születése [3]sok csudákkal fénylett; [4]*puer erat in desertis;* és gyermekségétűl-fogva, ház és ágy-nélkül pusztában lakott: kinek öltözete, [5]*ex pilis camelorum, et zona pellicea circa lumbos ejus;* teveszőr és egy szíj őv vólt: [6]kenyeret nem evett, bort nem ivott; és, a mint Christus mondotta, *neque manducans, neque bibens; Matth. 11. v. 18.* sem ett, sem ivott affélét, a mivel szoktak élni az emberek: hanem, [7]*locustæ, et mel silvestre;* sáska és vadméz vólt eledele. A mi mindezeknél nagyob, [8]*magnus coram Domino;* Isten-előt oly nagy vólt, hogy azok-közöt, kik ő-előtte aszszonytúl születtek, nállánál nagyob Próféta nem találtatott. [9]Prófétánál nagyob vólt: mert, a kit a régi Próféták jövendöltek, azt ujával mutatta. [10]Angyal vólt: mert halandó testben, angyali életet viselt és, [11]mint az Angyalok, szűzességben maradott. Doktor vólt: mert, [12]*lucerna ardens et lucens;* égő lámpás lévén, sokakat tanitásával világosított. Végezetre, Martyr vólt: mert az igazságért megöletett. És így ő-benne, eggyüt találtattak, mind a mennyei Angyalok, mind a földi Szentek méltósági. Lásd azért, mit kel hinni a világ itíletinek, mely annyíra megcsalatik, hogy az ily nagy Szentet, latrok tömlöczében tartya.

De vallyon kitűl és miért rekesztetett az Isten Angyala, latrok barlangjába, gonosz-tévők tömlöczébe? *Herodes Antipas,*[13] kinél föld gonoszab embert nem hordozott, vetette fogságba a szent jámbort. Mert egyéb gonoszsági-közöt, *Heródes*hez (kivel atyúl egy vala) uttyában téré; megszeretvén feleségét, elcsalá: és igaz feleségét,

[1] Luc. 1. v. 19.
[2] V. 14.
[3] V. 64.
[4] V. 80.
[5] Matt. 3. v. 4. Marc. 1. v. 6.
[6] Luc. 7. v. 33.
[7] Matt. 3. v. 4. Marc. 1. v. 6. Levit c. 11. v. 22.
[8] Luc. 1. v. 15.
[9] Matt. 11. v. 11. Luc. 7. v. 28.
[10] Matt. 11. v. 10. Malach. 3. v. 1.
[11] Matt. 22. v. 30.
[12] Joan. 5. v. 35.
[13] Joseph. Lit. 18. Antiqu. c. 7. Matt. 14. v. 3.

mely az *arabiai* király leánya vala, érette elbocsátá. Erről, [1]*et de omnibus malis, quæ fecit,* és minden egyéb latorságirúl, keményen megfeddé őtet Szent János. Azért, mint *Achab* [2]*Michæast,* igaz-mondásáért; úgy *Heródes* Keresztelő Sz. Jánost, szükséges dorgálásáért, fogságba veté. [1] Luc. 3. v. 19. [2] 3. Reg. 22. v. 27.

Kötözve vala azért az Istennek kedves Profetája, és elől-járó hopmestere: de ot sem jajgatott, vagy siránkozott; ot sem sopánkodott, vagy átkozódott: hanem Christusrúl tudakozott, Christust ohajtotta, kereste: és, mivel személyében hozzá nem mehetett, tanitványit hozzá küldötte. *Heródes* pedig, házasság-rontó parázna társával, palotában laktak, frissen öltöztek, kedvekre tánczoltak, vigadozva éltek, mikor az ártatlan jámbor erős fogságban sanyargott.

Mi dolog ez, keresztyének? Ez-e jutalma az Istenhez-való tekélletességeknek? Fogsággal, tömlötczel, gyalázattal fizet-e Isten híveinek? Királyi méltósággal, vigaságos örömökkel jutalmazza-e ellenséginek gonosságát?

Tagadhatatlan, hogy sokszor az istentelen *tyrannuso*kat, a másén kapodosó tolvajokat, a hitetlen és káromló pogány nemzeteket, hatalmas birodalmakkal, bővelködő állapatokkal ékesíti Isten: híveit pedig, lehadgya csöpűlni;* fogsággal, tömlötczel, fogyatkozásokkal sanyargattya. Mikor a hóld távúl vagyon a naptúl, akkor telinek látczik és inkáb fénylik; de mentűl a naphoz közeleb jár, annál keveseb része tetczik: igy vagyon az emberek dolga. A kik meszeb estek Istentűl, azok sokszor inkáb fénylenek világi dücsősségekkel: a kik pedig közeleb járnak Istenhez, csak alég látczanak, mert a világ-előt, nincs semmi tekíntet reájok.

Eleitűl-fogva, ebben sokan megütköztek, megbotránkoztak; sokan erről zúgolódtak és panaszolkodtak. Hogy azért efféle sopánkodások a mí szivűnkben helyt ne talállyanak, hanem az isteni gond-viselésnek rendin megnyugodgyunk: ez jelen-való órában, rövideden megmutatom, hogy *orvosságok, tanitások, szükséges tartóztatások az igazak nyomorusági. Azért nagy Isten irgalma. nagy kegyelmessége fénylik abban, hogy az igazakat zabolából itattya, szájokon hordozza; és a világi jóktúl elfogván, sok keserű csapásokkal látogattya. Mert sokképpen job, hasznosb, kivánatosb az igazak sanyarusága, hogy-sem a gonoszok kedves állapattya.* Legyetek figyelmetesek a halgatásban: mert, e világi botránkozások-közöt, alég találunk ennél szükségesb tanuságot. *Propositio.*

* Csépelni, ütni, verni.

Ugy vagyon, hogy mí Istennek tanács-adói nem vagyunk,
[1]Rom.11.v.34. hanem szolgái: az-is igaz, a mit Szent *Pál* [1]mondott; hogy az Istennek titkát, emberi okosság nem visgálhattya. Az-okáért, szabad mindenben dicsírni és csudálni az Istennek gond-viselését; de nem szabad azt megitílni, vagy rágalmazni. Szabad csudálni, hogy Isten üdvösségre választá ama latrot, ki csak három óráig lén mellette a Kereszt-fán; megveté pedig Judást, kit iskolájában három esztendeig tanított. Szabad álmélkodni, hogy, mikor *Saul* szamárát keresné; mikor *David* juhait őrizné, akkor emeltetének királyi felségre; a kik pedig okos tanácsosi és vénei valának a sidóságnak, hátra maradának: de nem szabad semmit ezek-közzűl megszóllani. Szabad azon-is, a nehéz és akadékos kérdésen, mellyet előnkbe vettűnk, csudálkozással tudakoznúnk: de nem szabad abból az Isten igazságának vádolására indúlnunk.

Nem csak a pogány bölcsek, de az igen szent emberek-is, nagy lelki tusakodással fárasztották elméjeket, hogy végére men-
[2]Malach. 2. v. 17. nyenek; mi az oka, hogy e világon, sokszor a gonoszoknak [2]elő-menetelek, és jó szerencsékkel virágozó állapattyok vagyon? az igazak pedig, galibákkal, keresztekkel, fogyatkozásokkal környékeztetnek? Sokan, ezzel a kérdéssel arra vitettek, hogy tellyességgel tagadták az Istent, és annak gond-viselését: mert, nem fért elméjekbe, hogy, ha igazság-szerető Isten vólna, ezt a nagy rendetlenséget és visza-fordúlt állapatot elszenvedné. Azért, ijegető vásznak tartották és tréfákkal csúfolták, valamit az Istenről és annak bölcs gond-viseléséről hirdetni hallottak.

Az Istennek kedves szolgái pedig, minden üdőkben törődtek, és csak nem panaszolkodva csudálkoztak, ezen a világnak (úgy
[3]Jerem.12.v.1. tetczik) fonákúl-fordúlt folyásán. *Jeremias,* [3]illyen szókkal csudállya a gonoszok szerencséjét: igaz vagy Uram, ha vetekedem veled: de én-is igazat mondok. Mi az oka, hogy az istentelenek úttya szerencsés? jól vagyon dolgok azoknak kik törvény-szegők, és hamissak? Elültetted őket; gyökeret vertek; nevekednek, és gyümőlcsöznek. Mely mondással, jelenti a Proféta, hogy úgy őrzi s neveli Isten a gonoszok szerencséjét, mint a jó gazda békerített
[4]Abacuc. 1. v. 13. kertében neveli és őrzi a szép fiatalokat.* *Abacuc* [4]Proféta, fordíttya szemét az Istenes emberek nyomorgatásira és e képpen panaszolkodik: Uram, miért-hogy a gonoszokra nézsz és halgatsz, mikor el-nyelik az igazakat? Ollyanná tészed az embereket, mint a

* Csemetéket, fákat, virágokat.

tengeri halakat, vagy az égi madarakat kiknek fejedelmek nincsen. Mintha világosban azt mondaná; hogy a mely szabadgyában az öreg hal az aprókat; a körmös madár az erőtlen madarkákat, bátran és félelem-nélkül észi: oly szabadgyában rontyák, fogyattyák a gonoszok az ısten-félőket. Az igaz elvész ártatlanságában: a Gonosz sokkáig él gonosságában. És annyiba jutott a dolog, ugy-mond *Isaias;* hogy, [1]*Qui recessit a malo, prædæ patuit;* mihelyt valaki életét megjobbíttya, mingyárt prédája lészen a gonoszoknak; és ottan nagyob terhet vetnek [2]az Egyiptomi tyrannusok az Isten népére, mihelyt Isten szolgálattyára igyekezik.

[1] Isai. 59. v. 15.

[2] Exod. 5. v. 6. et seqq.

Nem csak csudállyák ezt a hívek: hanem, feljegyezvén, minémü veszedelmes vélekedések és rettegések nevekednek ebből a gonoszok jó szerencséjéből, csaknem tántorognak. Szent *Jób, illyen-képpen hatta irásban* [3]*lelki indúlatit: mikor ez a gondolat* eszembe jút, megrettenek, és reszket minden testem félelemben. Miért élnek a gonoszok? még pedig felemeltetnek és gazdagságokkal erőssödnek? Maradéki, attyafiai, baráti, sereggel forognak előtte: házok bátorságos, és nincsenek isteni csapások rajta: marhájok tenyészik, magok vígak: Istennel semmit nem gondolnak, [4]sőt búlcsút vévén tőlle, azt mondgyák: kicsoda a Mindenható, hogy néki szolgállyunk? mit használ, ha könyörgűnk néki? [5]Isten nem vígyáz a mí dolgainkra, hanem az egek sarkain sétál. Azért, bolond a ki Istennek szolgál, és szomorkodik ő-előtte, hogy parancsolatit kövesse. Bóldogok, a kik magokat bírják: mert, noha Istent kisírtik és szabadoson élnek; de ugyan helyén vagyon dolgok.

[3] Job. 21. v. 6.

[4] v. 14. Et cap. 22. v. 17.

[5] Job. 22. v. 14.

Szent *Dávid,* hasonló formán írja; hogy [6]csak meg nem botlott, csaknem elesett lábárul, mikor a gonoszok elő-mentét tekíntette. Mert, semmi ollyas csapásokkal nem sanyargattatnak; meghíznak és velőznek: [7]*obtinent divitias;* minden gazdagsággal megtőltöznek: és bátran azt mondgyák; [8]hogy semmit nem túd Isten a mí dolgainkban. Ezeket látván, ugy-mond Szent *Dávid,* az ütközék szűvembe: tehát heában tartottam tisztán az én szűvemet; heában éltem ártatlanúl; haszontalan sanyargattam és zaboláztam testemet.

[6] Psal. 72. v. 2.

[7] v. 12.

[8] v. 11.

Ezek a rettenetes gondolkodások ütköznek szívökbe, még az igen szent és tekélletes embereknek-is. Az istentelenek pedig azt itílik ebből, a mint *Malachias* írja; vagy, hogy Isten nincsen, a ki gondot visellyen a világra; vagy, [9]*qui facit malum, bonus est in*

[9] Malach. 2. v. 17.

conspectu Domini, et tales ei placent; a ki mennél gonoszszab, annál kedvesb Istennél. Mert, [1]*data est terra in manus Impii*, a gonoszakért teremtette Isten a világot: mivel, ők bírják a föld javait.

[1] Job. 9. v. 24.

Tekíncsd-meg világ kezdetitűl-fogva minden üdók folyását: azokban, nem csak az istentelenek szerencsés állapattyát látod; hanem eszedbe veheted, hogy mennél szenteb és Isten-előt kedvesseb vólt valaki, annál nagyob nyomoruságok- és ínségek-alá vettetett. Jusson eszedbe *Abel, Abrahám, Dávid,* a *Próféták, az Apostolok, Mártirok* és számtalan sok töb Szentek: és megtapasztalod; hogy [2]valakik istenes életet akartak viselni, minnyájan, nyomorgatásokat szenvedtek e világon, mert, [3]ha az *Assvérus* udvarába nem mehetett senki, fényes öltözet-nélkül: a Christus udvarába sem mehet, valaki maga keresztét, hátán nem viseli és úgy nem követi Megváltóját.

[2] 2. Tim. 3. v. 12.
[3] Esth. 4. v. 2.

Hogy ezt a nehéz csomót megódgyuk és Istennek bölcs gond-viselésén csendes elmével megnyúgodgyunk, két dolgot kel megfejtenünk: elsőben; mivel magunkban érezzük, vagy naponként-való próbákból tudgyuk, hogy a károsított igaz emberek szívét, semmi úgy le nem nyomja és meg nem rontya; a kártékony gonosz vakmerők bátorságát pedig, semmi úgy nem neveli, mint mikor bűntetése nem látczik a gonoszságnak; mivel az-is bizonyos, hogy a gyors bűntetés, vígasztallya a sértett embert, zabolázza a gonoszak merészségét: tehát, mi lehet oka annak, hogy Isten a bűnösök rontásával nem siet; hanem tűr, üdőt vontat; és vagy sokkáig, vagy ugyan végig, külső és látható romlás-nélkül hadgya a gonoszakat? Másodszor: miért sanyargattya Isten a földön, a kiket kedvel? Miért tűri, sőt rendeli, hogy a jámborok fején szán-csanak az istentűl-szakatt gonoszak? Ha ennek a két dolognak méltó okát és szükséges nagy hasznát mutathattyuk, megszünnek a világ vezérléséről támadott csudálkozások és zúgolodások: megkünnyebbedik az igazak szerencsétlenséginek keserves terhe: megzabolázta tik a gonoszak jó szerencséjének felfuvalkodott kevélysége.

Elsőben azért: sok hasznos okai vannak, miért [4]*cunctator,* várakozó az Isten. Nem csak szóval, hanem cselekedetek példájával, akart Isten minket a tisztességes joságok gyakorlására tanítani. Ha Isten mingyárt hevenyében, halogatás-nélkül, érdemlett bűntetésekkel fizetne a gonoszaknak: úgy sem vólna félő, hogy a hirtelen fenyítékben vétek esnék; és a gyors indúlatból, vagy szégyenre-,

[4] Euripid. ap. Plutar. de Sera Numinis Vindicta.

vagy bánásra-valót mivelne. Azért Isten, nem maga tartóztatásaért jár ily későn és ballagva a gonoszak rontásában: hanem, hogy maga példájával, tanítcson minket a kegyetlenség távoztatására; a harag indúlatinak zabolázására; az isteni kegyelmességnek követésére. Mert, ha búsulásunk hirtelenségében és haragunk indúlattyának melegségében, boszszút akarunk állani ellenségünkön; ha üdőt nem vontatunk, melyben eleit, utóllyát meggondollyuk a boszszúállásnak: késő, de haszontalan és gyalázatos bánatokat hoz fejünkre a hirtelenkedés. Hová lehet [1]erősseb és édesseb tanitása az emberi vakmerőségnek és boszszúálló kegyetlenségnek, mint ha meggondollyuk, hogy Isten, [2]*sustinet in multa patientia vasa iræ, apta in interitum;* nagy és hoszszú tűréssel szenvedi a veszendőket, és nem akarja hirtelen sillyeszteni őket?

[1] Sapien. 8. v. 1. Fortiter, suaviter.

[2] Rom. 9. v. 22.

Azért-is várja Isten a bűnösöket: mert, a kik most gonoszságban merűltek, ez-után tekélletes szentekké változhatnak. [3]A tudatlan új gazda, ha oly földet lát, melyben a gazok és vad-füvek buján nőnek, semmire böcsülli; szántani nem akarja, mivel haszonravalót nem lát benne: De a régi túdós major, a rosz füvek temérdekségéből, eszébe vészi a föld sírosságát; azért örömesben feltöri, és béveti jó magval, hogy-sem a tiszta kopár mezőt. Az emberek dolga-is így vagyon: [4]*nullum magnum ingenium, sine mixtura amentiæ fuit;* vagy ritkán, vagy soha sem találtatik oly nagy ember, a ki minden órában eszén légyen és fogyatkozások bolondságit ne elegyítcse cselekedetiben: [5]*nullum sine vitio placuit ingenium. Quod in pomis, itidem est in ingeniis, quæ dura et acerba nascuntur, post fiunt mitia et jucunda. Sed quæ gignuntur statim vieta et mollia, atque in principio sunt vivida: non matura mox fiunt, sed putria. Ingenium, dies et ætas mitefacit;* mint a fő gyümölcsök, úgy a nagy emberek, üdővel érnek. Nem-is vólt egy nagy elme, melyben valami vadság és vétek nem találtatott vólna. A mely gyümölcs kemény és keserü mikor leszedik; megérik az-után: de a mely fán meglágyúl a gyümölcs; és mihent szakasztyuk, ottan megehettyük: nem érik, hanem rothad.

[3] Plutarch. de sera numin. vindicta. Et libro, de Vitiosa verecundia.

[4] Senec. de Tranquillit. animi. cap. 15.

[5] Gellius, lib. 13. cap. 2.

A mí tudatlanságunk igen hasonló ama goromba gazdához: ki, midőn látta vólna, hogy a szomszéd, szőlejéről az ártalmas veszszőket; gyümölcs-fáirúl, a száradott, vagy gyökér-terhelő sűrü ágakat lévagdalta; ő, semmit nem gondolkodván a téli üdőben meghervatt veszszők és ágak jövendő gyümölcséről, mindenestűl kivagdalta a szőlő-töveket, és olaj-fákat: [6]*rudis agricola, cum*

[6] Gellius, lib. 19. cap. 12.

vicinum vidisset putare vites, frondare arbores: ipse vites et oleas suas omnes excidit. Nem így bánik a Felséges Isten az emberekkel: Nem nézi csak azt, miben vagyon most; hanem arra néz, mi lészen belőlle; és a pokol derével meghervasztatott ágakat le nem vagdallya, hanem, a kikelet újulását és nyári gyümölcsét elvárja.

Mikor Sz. *Pál* a Christus híveit kergette, öldöklötte: mingyárt akkor veszni kellett vólna, a mí itíletünk-szerént; és talám sokan könyörgöttek Istennek, hogy ne szenvedgye továb ennek a vérszopó nadálynak a keresztyén vért tékozolni: [1]*at optimus ille judex, ætatem horamque rationis ac virtutis cooperatricem, benigne exspectat;* de, a mennyei igaz Bíró, üdőt és órát vár, melyben eszére jőjön a ki megbotlott; és előbbi gonoszságit befedgye következő életének tekélletességével. Jaj! ki sok, és nagy Szentek-nélkül vólna Meny-ország; ki csudálatos penitencziák-, és töb isteni jóságok tűköre-nélkül maradna a vitézkedő Anyaszentegyház, ha a bűnösök megtérését nem várná az Isten irgalma? Noha azért a mí rövid gondolkodásunk messze nem néz, hanem csak azt tekínti, a miben most találtatik a gonosz ember: de Isten továb lát; és azt-is megtekínti, mire jút ez a bűnös, ha reá várakozik.

[1] Plutar. de sera numinis vindicta.

Minden nemzetek szokása, hogy akár-mely nagy vétekért sem ölik-meg a nehézkes-aszszonyt: hanem, halálos fogságban őrizik, míg elhozza gyermekét, mert job és illendőb, bűntetés-nélkül, elevenen tartani a vétkest, hogysem a várandó jót megfojtani: [2]*quid si quis non infantes pariat; attamen, potis sit in multis utilis esse publice, si expectetur: nonne consultius expectatur?* ha ki gyermeket nem szűlhet; de várakodás után, gonoszságából kitérvén, nagy dolgokban, tisztességes fáratságival, hasznos szolgálatokat cselekedhetik a közönségnek: vallyon nem oly méltó-e halasztani bűntetését, mint a szűlő-aszszonyra várakozni?

[2] Plutar. de sera numinis vindicta.

Mikor a jó cselédes embernek azt mondották hív [3]szolgái, hogy búzája-közöt konkoly nevekedett; azért, ők nem szánnyák fáratságokat, hanem elmennek és a konkolyt kiszaggattyák, hogy ne árcson a búzának: azt felelé a gazda; hogy ne báncsák; had nőjön-eggyüt aratásig a búzával a konkoly: mert talám a konkolyt szaggatván, kigyökereznék a búzát-is. Ebben a feleletben, úgy tetczik, a cselédes ember, nem szinte túdósnak mutattya magát a gazdaságban; mert a jó gazdák, nem várakodnak, hogy nevekedgyék a konkoly és kiszíván a föld sírját, elfojcsa, vagy soványítcsa a búzát. De az isteni bölcseség, ismértetni akarta, mely nagy

[3] Matt. 13. v. 29.

külömbség vagyon az Anyaszentegyház mezeje- és a világ szántóföldje-között. A földben, búzává nem lészen a konkoly: azért, nem félő, hogy kiszaggatván a konkolyt, kár légyen a búzában. Az Anyaszentegyház mezejében pedig, csudálatos változások esnek; és, a ki ma konkoly, erkölcstelen mocskosságával, hólnap szent életével tiszta búza lehet, Isten áldásából. Annak-okáért, isteni kegyességből vagyon, hogy a bűnösöket várván, tiszta búzákká változnak a konkolyok.

Mennyünk továb: Akarod-e tudni, miért nem veszti, sillyeszti, Isten a gonoszakat hirtelen, mihent vétkeznek? Igazán írja *Seneca;* hogy, [1]*quosdam indulgentius tractat Deus, propter futuram nepotum, pronepotum, ac longe sequentium posterorum indolem;* némely emberek gonoszságit, eltűri Isten és bűntetéseket halasztya, fiok, unokájok és töb maradékok jóságaért. A királyságokat és nagy uraságokat, a gonoszakban-is megtartya és neveli Isten, a következendő jámbor maradékokért. Menyi tekélletes nagy emberek nem születtek vólna, ha mingyárt agyon verettek vólna a gonoszak? *Pericles,* [2]éktelen-erkölcsü atyától született; A nagy *Pompejus* attya, oly útálatos vólt, hogy hólta-után el sem temették, hanem lábokkal tapodták a romaiak: *Numquid igitur absurdum, si Deus scelestam stirpem haud ante evellat, quam fructus debitus ex ea sit generatus?* Nem méltó-e tehát, hogy Isten a gonosz embert addig ki ne vágja, míg jó gyümölcsét le nem szedi? [3]*Multa Dii ingratis tribuunt: sed illa bonis paraverant, contingunt autem etiam malis, quia separari non possunt. Satius est autem, prodesse etiam malis propter bonos, quam bonis deesse propter malos;* azt az értéket és állapatot, melyben ama gonosz vagyon, Isten a jámbor maradéknak készítette. És, mivel a gonosz atya, meg nem nyomorodhatik jámbor fiának kára-nélkül: illendőb az isteni Felséghez, a jó maradékért segíteni a gonosz atyát, hogy-sem a jámbor fiat fogyatkoztatni a vétkes szűléért. *Samariát* és *Judát* fontba vetvén Isten, azt mongya, [4]hogy, *Samaria dimidium peccatorum suorum non peccavit: vicisti illum sceleribus;* fél-annyi vétek nem találtatott *Samariá*-ban, mint *Judá*-ban: mindazáltal, [5]*non miserebor domui Israël, miserebor domui Juda;* irgalmasság-nélkül megrontom, ugy-mond, *Jsraëlt, Judá*-nak megkegyelmezek. Tudgyátok-e mi ennek az oka? Nem egyéb; hanem, Christusnak *Júda* nemzetéből kellett származni: az egy jó fiúért, irgalmasan tűrte Isten a *Júda* gonoszságát.

Nem csak maradékit tekínti Isten a gonoszaknak, mikor halasztya bűntetéseket: hanem, [6]*quosdam indulgentius tractat,*

[1] Senec. l. 4. de beneficiis c. 32.

[2] Plutar. de sera numinis vindicta.

[3] Senec. l. 4. de beneficiis c. 28.

[4] Ezech. 16. v. 51.

[5] Oseæ. 1. v. 6., 7.

[6] Seneca, l. 4. de benefic. c. 32.

propter parentes, avosque; sokakat, a jámbor szülék és ősök szentségeért, megment az érdemlett bűntetésektűl.

Hogy némely nagy vétkeket szorgalmatosban távoztassanak az emberek: az atyák gonoszságáért, a világi fejedelmek, elvehetik [1] Deut. 24. v. 16. a fiaktúl örökös jószágokat: de tíltva vagyon; [1] hogy senkit attya [2] Ezech. 18. v. 2. Jer. 31. v. 29., 30. bűneért meg ne ölessenek a bírák. Isten ő-maga sem bűnteti [2] lelki halállal, az atyák bűnét a fiakban: de bizonyos, hogy testi halállal és nagy nyavalyákkal ostorozza sokszor a fiakat, attyok [3] Josu. 7. v. 24. vétkeért. Az *Achan* [3] fiait, leányit, megégeték, attyok lopásaért. [4] 1. Reg. 15. v. 2., 3. A *Sodoma* gyermeki; az [4] *Amalechíták* maradéki, mind elveszének, attyok bűnéért. És, mivel Isten azt akarta, hogy az atyák, nem [5] Psal. 108. v. 14. Thren. 5. v. 7. csak magokra-, hanem fiok javára-nézve-is, a bűnöket távoztassák: [5] oly szokott dolog az atyák vétkének fiokban bűntetése, hogy csudák-közzé számláltatik a *Core* veszedelmében, hogy fiai meg- [6] Num. 25. v. 11. maradtak. [6] Miképpen azért Isten a fiakat gyakran attyokért sanyargattya: úgy viszontag, számtalanszor a gonosz fiakat, érdemekszerént nem bűnteti, jámbor elejekre-nézve. Azért mongya Isten [7] Exo. 20. v. 5. ő-maga; hogy [7] három és négy ízig megsanyargattya a fiakat, attyok hamisságáért: de ezer ízig terjeszti kegyelmességét azok maradékira, kik őtet szeretik.

[8] Dan. 3. v. 35. Exod. 32. v. 13. 3. Reg. 11. v. 12. 32. cap. 15. v. 3. cap. 8. v. 18. Teli a Sz. Irás azzal; [8] hogy *Abrahám*-ra és *Dávid*-ra-nézve, el nem rontotta Isten a sidó népeket, noha sok bűnökkel utólsó veszedelmet érdemlettek: hanem, nagy tűréssel várta és királyi méltóságban tartotta sokkáig maradékokat, mert, *melior est unus-* [9] Eccli. 16. v. 3. *timens Deum, quam mille filii impii;* [9] az Isten irgalmának nyerésére, több ereje vagyon egy tekélletes jámbor igazságának, hogy-sem ezer fiak gonoszságának a bűntetés-szerzésre. Azért, látod ama feslett ifiat, ama dúló fosztó gonosz embert, hogy bűntetését nem vészi vétkeinek: de nem látod régi eleinek aitatosságát, buzgó szeretetit, irgalmas cselekedetit: nem látod következendő maradékinak tekélletes szentségét. Hanem ezeket csak Isten láttya; és ezekre-nézve, kegyelmesen halasztya a gonoszak veszedelmét.

Végezetre: ha valósággal megtekíntyük a gonoszak állapattyát, nem panaszolkodhatunk, hogy messze halad bűntetések: először; mert, noha nékünk, öt, hat, vagy tíz esztendő, hoszszúnak látczik: [10] Psal. 89. v. 4. de, az isteni örökké-valósághoz-képest, [10] *mille anni, tamquam dies hesterna;* ezer esztendő, ollyan, mint a tegnapi nap. Azért, mikor azon dörgölődünk,* hogy sokkáig halasztya Isten a gonoszak

* Zsörtölődünk, megakadunk.

rontását: [1]*universum humanæ spatium vitæ, apud Deum tantundem est, ac si quis, sub crepusculum, non autem hora matutina, sceleratum suspendat;* szinte annyi, mint-ha a bíró-ellen azon zúgolódnánk, hogy az akasztásra rendelt lopót, nem köttette-fel hajnalban, hanem, el-tova messze, délre, vagy dél-utánra halasztotta. Másodszor: mert Isten a késedelmet, bűntetesek nehézségével helyére viszi: és mennél továb várakozik e világon, annál nagyob kínokat készít pokolban a gonoszaknak, mivel, [2]*illa supplicia, magnitudine et acerbitate, tantum carnales superant animadversiones, quantum ab insomniis vera distare videntur;* a pokól kínnya, sokasággal és sanyaruséggal, annyira meghaladgya a világi bűntetéseket, menyire külömböznek az álmodott es való fájdalmak. Azért az Ur Isten, *tarditatem supplicii gravitate compensat;* a menyire halasztya, annyival megsúllyosíttya a gonoszok bűntetését. Harmadszor: noha Isten az előszámlált okokért, külső és utólsó romlásokkal, hirtelen ki nem vagdallya a világból a gonoszakat: de azért, senki ne itíllye, hogy minden bűntetések meszszére halad. Mert, [3]*maximum scelerum supplicium, in ipsis est. Erras, si illa ad carnificem, aut ad carcerem differs. statim puniuntur cum facta sunt, imo dum fiunt;* nincs a bűnnek nagyob ostora, mint maga. Megcsalatik, a ki azt itíli, hogy a gonosztévő csak akkor bűntetődik, mikor hóhér kezében vagyon, mihent vétkezik, [4]*Cum sit timida nequitia, dat testimonium condemnationis;* a gonoszság bizonyságot tészen, hogy kárhozatra itíltetett, és mingyárt mardostatik a lelkiismeret. Mert, [5]*omnis inordinatus animus, sibiipsi pœna est;* minden bűnös lélek, magának bűntetője. Azért írja *Plutarchus;* hogy, [6]*si nihil aliud improbis accideret mali, quam scelerum conscientia assidue torqueri: acerbissime illorum affligerentur animæ. Flagitiosos ergo, neque Deo, neque homine ultore indigere arbitror: sed ipsorum vitam corruptam, satis superque ad seipsam torquendam sufficere;* ha sem Istentűl, sem embertűl bűntetése nem vólna-is a gonoszoknak, magok lelki-ismereti szaggatása, elég veszély vólna. Mert, miképpen a kiket halálra itíltek és tömlöczben tartanak, nem csak akkor kínlódnak, mikor vagdaltatnak, hanem, ha koczkát, vagy kártyát jádczanak-is, szűnetlen gyötrődnek: úgy, a kinek lelkét szaggattya a gonoszságok emlekezeti, akárminémű vígaságokközöt-is, sok rettegésekkel kínoztatik.

Erre-nézve *Plutarchus,*[7] két könyvet írt: egyikben, azt állattya; hogy, minden egyéb külső fogyatkozások- és nyavalyák-nélkül,

[1] Plutar. de sera numinis vindicta.

[2] Plutarch. ibid. sub finem, ex Aridæi visione.

[3] Senec. epi. 87. ultra medium.

[4] Sap. 17. v. 10.

[5] Aug. l. 1. Confess. c. 11.

[6] Plut. de sera numin. vindicta.

[7] Quod improbitas, sufficit ad infelicitatem.

Utrum graviores sint animi morbi, quam corporis.

magán a gonoszság, elégséges arra, hogy, bóldogtalanná tegye, és szomorusággal, rettegéssel, bánattal teli tőlcse embert. Másikban, azt kérdi; Ha nehezebbek-e a lelki betegségek a testi nyavalyáknál? És azt erőssíti; hogy veszedelmesb és sérelmesb a lelki betegség: mert, [1]*facinorosa conscientia, ut ulcus in corpore, jugiter excarnificat;* mint a pokol-var a testet, úgy a vétek a lelki-isméretet, szűnetlen hóhérollya. És, miképpen a bársony sólya* nem enyhíti a köszvény fájdalmát; a királyi-korona el nem vészi a fő-fájást: úgy a világ javai, nem künnyebbítik a lelki törődést; hanem, mint, *spinæ, laquei,* tövissek és tőrök, keserítik. Azt gondolod-e, hogy *Agamemnon* királynak jól vólt dolga, mikor azt kiáltotta; [2]*se super omnes angi laboribus,* hogy ő minden embereknél, nagyob fáratságokkal kínoztatik? Azt hiszed-e, hogy világ-bíró *Sándor* [3]bóldog állapatban vólt, mikor zokogva sírt, hogy annyi világok-közzűl, menyit említett *Anaxarchus* Sándorelőt, ő még eggyet sem bírhatott éppen? Azt véled-e, hogy *Julius* császárnak kedve-szerént vólt dolga, mikor az *Alexander* életét olvasván, keservesen sírt, azt mondván, [4]*quo natu Alexander Darium vicit, eo ego adhuc nihil egi;* hogy, a mely esztendőskorában *Sándor* meggyőzte *Dariust,* ő azon esztendős-koráig, semmit nem mivelt? Ne hidgye senki, hogy a gonoszak bűntetésnélkül élnek: sok belső hóhérok vagyon, noha ezeket külső színekkel fedezik.

[1] Plutarch. de tranquillit. in fine.

[2] Plutarch. de tranquillit.

[3] Plutar. ibid.

[4] Plut. Apophteg. Cæsaris.

Errül láss egész predikáczíót, Áldozó-után-való vasárnap.

Másodszor: lássuk rövideden, mi az oka, hogy a kiket Isten szeret, azokat külső fogyatkozásokkal sanyargattya?

Minek-utánna sok törődéssel visgálta vólna Szent *Dávid,* honnan vagyon az a külömbség, hogy a gonoszak gyakran virágoznak külső jó szerencsékkel; az igazak pedig, nyavalyák-és fogyatkozások-alá vettetnek? Azt mongya; [5]hogy ennek végére nem mehetett, míg a gonoszak szerencséjének és az igazak nyavalyáinak, végét és határát meg nem tekíntette: de mihent erre függesztette szemeit, ottan csendes elmével megnyúgott az Isten rendelésén. Mert látta, hogy a gonoszok szerencséje, mint az álom, semmivé lészen; az igazakat pedig, [6]*cum gloria suscipit,* dücsőségbe fogadgya Isten és mennyei bóldogsággal elégíti. Ezen nyomban járt Sz. [7]*Jób,* és Bölcs *Salamon,* mikor azt írták; hogy a gonoszak vígadnak; dob-, hegedű-, virgyina**-szóval tőltik és kőltik

[5] Psal. 72. v. 16, 17.

[6] V. 24, 25, 26.

[7] Job. 21. v. 13.

* Solea, sandalium, sohle.

** Clavicymbalum.

napjokat: de, *in puncto ad inferna descendunt*; egy szempillantásban, egy óra petczentésben, pokolra vettetnek. Az igazak pedig, [1]*admirantes in finem exitus; per tormenta sua bene secum agi;* [1]Sap. 11. v. 14. csudálkozva érzik végét kimúlásoknak: és abból itélik, hogy jól bánik Isten véllek, mikorkínoztatnak.

Minden botnak végén feje: minden dolgot a vége dícsír, vagy kárhoztat. Vettétek-e valaha eszetekbe, minémü külömbség vagyon a szelíd tyúkocska- és a ragadozó sólyom-közöt? A sólyom szép, és tekíntetes* madár, minden részeiben, minden maga-viselésiben; oly fenn röpűl, hogy szemünk gyakorta elveszti, mikor látásunk czéllya-kivűl fellövellik; böcsüllik őtet a fejedelmi emberek; szép fris hússal táplállyák; tiszta házban tartyák; szorgalmatoson őrizik, förösztik, tisztogattyák, karon hordozzák: de azért szemei kápával födve, lábai kötve és lábszíjakkal nyűgözve vannak. A tyúkra, kevés gond-viselés vagyon; sáros udvaron, őrizetlen sétál; szeméten és ganéjon lábaival kapirtyál; orrával vakarcsál és úgy keres valami rothatt szemet, mellyel tőlti gyomrát; ha valami kis morsalékot és asztal-húlladékot kaphat, örűl, karal, mint nagy nyereségen: de azért lábai és szemei szabadosok. Mihelyt meghal a sólyom, kivetik, szemétre, vagy ganéjra hagyíttyák; ot megférgesedik, megbüszhödik, utálatossá változik: A tyúkot pedig, kifogják a sáros udvarról; fü-szerszámokkal ízessé tészik; ezüst tálakban, urak és fejedelmek asztalára viszik.

Mikor Sz. *Dávid* a jók és gonoszok *novissima,* végét és utólsó állapattyát tekíntette, hasonló külömbözést talált azokban. A gonoszak, mint ama kevély és prédával élő sólymok, tarkabarkák öltözetekben; fenn röpűlnek kevélységekben; gazdag palotákban, gyenge eledellel híznak; szolgák kezén hordoztatnak: de azért, lelki szemeken kápa vagyon és ezer bűnök kötelével nyűgöztetnek. Mikor eljő végek: testek koporsóban, de lelkek ama jólakó gazdaggal, pokolban, a világnak rútab és kínosb szemetében, temettetik. Az igazak pedig, rusnya és apró hajlékocskákban nyomorognak; sok fáratság-után, sovány eledellel engesztelik ugató gyomrok rágását: de szemek nyitva, hogy Istent és a mennyei jókat szemlélhessék: lábok szabados, hogy Isten-után járhassanak, és mikor eljő végek, akkor kezdetik dücsősségek, melynek soha nincs vége.

Ennek világos példáját, a mí édes Üdvözítőnk, [2]*Lázár*-ban és [2]Luc. 16. v. 19.

* Tekintélyes, nagyratartott.

a jólakó gazdagban ismértette. Az-előt, azzal bátoritották a gonoszak szabados életeket; hogy, ki tudgya, mint lészen a más-világ állapattya? mivel, [1]*nemo est cognitus, qui reversus sit ab inferis;* senkivel még eddig nem szóllottak, ki vissza-jövén más-világrúl, hírt adott vólna, mint vagyon ot a dolog. De Christus, a pokol fenekén-heverő gazdaggal és *Abrahám*-mal, világoson megmondatta, micsoda külömbség vagyon az istenfélő jámborok- és a gonoszra-vetemedett világi bóldogok-közöt; kiket, [2]*beatum dixerunt,* világi jók bévségeért, bóldognak neveznek az emberek. Mert, *comediás* köntösök, mind a világi színes öltözetek, mind a kúldús rongyok; mellyeket a halál levonszon róllunk. *Lázár* magát meg nem mozdíthatta, hanem, *Jacebat,* csak feküt: nem szobában és vetett ágyban, hanem, ajtó-előt, *ad januam,* feküt: teli vólt rút kifolyó fekélyekkel: oly éhen, szomjan vólt, hogy az asztal-húlladékát, a szemétre hányatott, falatokat kívánta; de azt sem adta senki néki: maga kívánta; de erőtlensége-miat, a szemétből fel nem szedhette a kívánt falatokat: és, mivel annyi ereje nem vólt, hogy az ebeket elkergetné, mint a büdös dögön, rajta nyalakodtak az ebek. Más-felől, a gazdag, *epulabatur quotidie,* minden-nap frissen őltözött, vígan dősölt és lakott, melyből megtetczik, hogy az a gazdag egésséges és ifiú vólt, mert, sem szegény emberhez, sem beteges, vagy vén emberhez nem fér a minden-napi dobzódás.

[1] Sap. 2. v. 1.

[2] Psal. 143. v. 15.

De lásd végét [3]mind kettőnek. Mikor meghólt *Lázár,* oly böcsülletes vólt Isten-előt halála, hogy Angyalokat küldött, kik az ő lelkét dücsősséggel *Abrahám* kebelébe vinnék: Christus temető predikácziót tett néki és örök üdvösségét kimutatta. A kegyetlen gazdag pedig, az ördögöktűl pokolban temettetett; és örökké azt kiáltya: *crucior in hac flamma,* kínlódom a pokol lángjában. Szály magadba, keresztyén ember; és lássad e kettő-közzűl, mellyik állapattyát választanád? Itíld-meg, ha nem inkáb kedvezett-e Isten a kúldús *Lázár*-nak, kit egy kevés ideig sanyaruságban tartott, hogy örökké üdvözítcse; hogy-sem a gazdagnak, kit egy-nehány esztendeig szájára bocsátott, de örök kínokra vetett?

[3] Psal. 115. v. 15.

Sz. *Agoston* írja; [4]hogy Istennek atyai gondviselése jövendőre készített oly jókat az igazaknak, mellyekben nem vígadnak a gonoszak: az istentűl-szakadtaknak-is, oly kínokat rendelt, mellyekkel nem gyötörtetnek az igazak. A mostani világ állapattyát pedig, úgy rendelte, hogy az üdő-szerént-való jók és gonoszok, mind jókra, gonoszokra terjedgyenek: *nam si nunc omne peccatum mani-*

[4] Augu. lib. 1. de Civitate Dei, cap. 8.

festa pœna plecteretur, nihil ultimo judicio reservari putaretur. Similiter in rebus secundis; si omnibus eas petentibus DEUS *daret: non nisi propter talia præmia serviendum illi esse arbitraremur: nec pios nos faceret talis servitus, sed cupidos et avaros;* mert, ha e világon mingyárt bűntetődnének a gonoszak, az igazak pedig mindenkor jól vólnának: azt itílnék az emberek, hogy semmi bűntetést nem halaszt Isten az utólsó itíletre; hanem it e világon jutalmazza hívei szolgálattyát, azért, nem aitatos indúlatból, hanem a világ javainak fösvény kivánságából indíttatnánk az isteni szolgálatra. Mint-ha az arany elégséges ára vólna az igazságnak: mint-ha csak azért kellene Istennek szolgálni, a miért nékünk szolgálnak a béresek: mint-ha job világ nem vólna, melyben Isten fontosbá tészi az igazak mértékét. Efféle hamis vélekedéseket nem kellett nevelni: sőt ki kellett vagdalni. Szükség vólt tehát, hogy a hívek e világon sanyaruságban tartatnának. Mert, [1]*si amarus est mundus, et diligitur: putas si dulcis esset, qualiter amaretur?* ha keserüségekkel tellyes lévén a világ, még-is ennyire kapunk rajta: vallyon mennyivel inkáb hozzá ragaszkodnánk, ha mézzel folyna?

[1] Aug. tom. 10. Sermone cxj. de temp. circa medium. Feria 5. post Dominic. Passionis.

Látta az Ur Isten, hogy, ha világi gazdagsággal és birodalommal csak az igazak fénylenének: noha most-is úgy böcsüllik az emberek a világ javait, hogy, [2]*Tanti seipsos esse putant, quantum habent: nihil admirantur, nisi divitias;* gazdagságnál egyebet nem csudálnak; és akárkit annyira böcsűlnek a mennyie vagyon: ennél-is nagyobra böcsüllenők a világi jókat. Azért, hogy meggyalázná és gyűlöltetné, a min a világ fiai leginkáb kapdosnak: [3]*nullo modo magis potest* DEUS *concupita traducere, quam cum illa ad turpissimos defert, ab optimis abigit;* isteni bölcseségével azt rendelte, hogy a világ kincseit, rút, ocsmány ellenséginek osztogassa; szerelmes szolgáit és fiait gyakran azoktúl megfoszsza: hogy ebből tanúllyúnk; és, [4]*a Domino* DEO *nostro talia nobis pro magno non petamus, qualita accipere meruerunt, qui illi non serviunt;* világi jókat, mint valami nagy dolgokat, Istenünktűl ne kérjünk, minéműket azoknak-is ád, a kik néki nem szolgálnak.

[2] Plutarch. de cupidit. divitiar.

[3] Sen. de proviđen. c. 5.

[4] Aug. in Psal. 72. in illud: Circumamicti iniquitate.

Láttátok-e, mint bánnak az orvosok a betegekkel? A kinek életét meg akarják tartani, vassal, tűzzel kínozzák; éhséggel, szomjúsággal fárasztyák; csontyokat szedik; tagokat metélik; keserű italokkal kérődtetik: egy-szóval, úgy bánnak a szegény beteggel, mint-ha szegődségek arra vólna, hogy kínozzák őtet. De mikor láttyák, hogy a betegség meggyózte a természetet, és nincs remen-

Senec. de provid. c. 3.

ség a felgyógyulásban: nem, hogy nehéz itallal erőltetnék, vagy kedves eledeltűl tilalmaznák a beteget; de sőt, valamit kiván, mindenben kedvét töltik: [1]*medicus, si cessat curare, desperavit;* és kétségbe esvén gyógyúlásárúl, néki vetik a zabolát. Nagy dolog ez: senki nem csudállya, hogy e világi orvos, tűzzel és vassal, éhséggel és szomjúsággal orvosol: azon pedig ennyin csudálkozunk, törődünk, hogy Isten, *hic urit, hic secat, ut æternum parcat;* it égeti, vagdallya az Igazakat, hogy meggyógyítcsa és örökké megtarcsa; a gonoszokat pedig, kedvekre bocsáttya, de bóldogságából kirekeszti.

[1] Hieron. ep. 33. ad Castrucium.

A mely ökröt mészárosnak akarsz adni, munkára nem fogod; tágas mezőn, gyenge sarjún, szabadgyában gázoltatod; [2]*taurum devotum victimæ, permittis errare libere et vastare, quæ potest, usque ad diem occisionis:* a mellyet pedig magad szolgálattyára tartasz, gyakran befogod; ekét, baronát,* szekeret vontatsz vélle és minden munkára hajtod. Vaj-ha tudnád, miért hizlaltatik ama gazdag? mire velősödik ama nagy ur? szánakodnál bizony, nem irígykednél állapattyán. Ha eszedbe vennéd, ama szegény kúldús *Lázárt,* miért koplaltatták; micsoda eledelre üressítették gyomrát; minémü veszedelmes nedvességektűl tisztogatták éheztető *dietá*-val testét: kivánnád és irigylenéd bóldogságát. Azért, mikor az igazak szenvedésit láttyuk, nem őket kel szánnunk, hanem az igazak sanyargatóit. Nem *Abel,* hanem a nyilkos *Cain;* nem *Jósef,* hanem az árúló atyafiak; nem *Dávid,* hanem az üldöző *Saul,* érdemlették, hogy gonoszságokért reájok szállandó veszedelmeken szánakodgyúnk. Víg volt és tánczolt *Heródes,* mikor Keresztelő *Jánost* fogsággal sanyargatta és megölette; de azt írja *Josephus;* [3]hogy a Keresztelő *János* halálaért, minden hada levágaték az *arabiai* királytúl: és kevés üdő-múlva, [4]*Cajus* császártúl országa elvéteték; *Herodiás*-sal egyetemben, örök szám-ki-vetésbe kűldeték. Azért, minden igaz ember azt mondhattya üldözőinek, a mit Christus mondott némellyeknek: [5]ne sirassatok, ne szánnyatok engem; hanem sirassátok magatokat: mert az én rövid nyavalyám végetlen örömre fordúl; de a tí jó szerencsétek utólsó veszedelmen végeződik. A rósát, két-képpen szedhetni: vagy szárán, vagy virágán. A ki szárán leszakasztya: tövisset szaggat, de a végén jó-illatu virágot talál. A ki pedig eléb szedi a virágot, végre a tövisset éri. Az igazak e világon tövisset éreznek; de az

[2] Aug. in Psal. 72. in illud: Obtinuit eos superbia.

[3] Joseph. 18. Antiquit. c. 7.

[4] Ibid. c. 9.

[5] Luc. 23. c. 28.

* Boronát.

örök bóldogság virágára jutnak: a gonoszak gyönyörüségi pedig, örök tövissen végeződnek.

Hogy még-is jobban ércsük, mi végre látogattya Isten az igazakat világi sanyarusággal: jusson eszünkbe, hogy senki nincs, a ki sokszor és sokban nem vétett, Isten-ellen; [1]*in multis offendimus omnes.* Ha azt mongyuk, hogy bűnünk nincsen, hazudúnk; [2]ugy-mond Sz. *János.* A mellet, nincs oly rosz fű, melynek valami haszna nem vólna: [3]oly gonosz ember sincsen, a ki valami jót nem mivelne. Az Isten igazsága sem jót, sem gonoszt nem hágy fizetetlen. Mivel azért kárhozattal nem akarja ostorozni az igazakat, örök bóldogsággal nem akarja jutalmazni a veszendőket: az igazak bűneit e világon ostorozza. És, minthogy minden világi csapásoknál többet érdemel [4]minden vétek: akár-mint sanyargasson Isten, senkit érdeme-felet nem bűntet; senki ő-ellene méltán nem panaszolkodhatik; mivel, [5]*minora sustinet, quam mereatur;* többet érdemel, hogy-sem szenved. A gonosz és istentelen emberek-is, sok külső jókat cselekesznek, mellyeket Isten világi jutalommal megfizet. Igy írja Sz. *Agoston;* [6]hogy a *római* pogányoknak (talám mí üdőnkben a töröknek-is,) világi birodalommal fizette Isten, a mi jót cselekedtek.

[1] Jac. 3. v. 2.
[2] 1. Joan. 1. v. 8.
[3] Gellius. lit. 2. cap. 6.
[4] Judit. 8. v. 27. Job 11. v. 6. c. 33. v. 27.
[5] Hieron. infr. fol. 681. a.
[6] Aug. li. 5. de Civit. c. 15.

Továb: a mí gyarlóságunk, mint lépes veszszőben, künnyen megakad a világ javaiban. Hamar elragad és az Isten szolgálattyától elvonszon a gazdagság, böcsüllet és gyönyörüség. Azért, atyai gond-viseléssel, nagy irgalmasságot cselekeszik Isten velünk, hogy útáltatni akarja a veszendő világ javait; és eleit vészi, hogy ezek csalogatási az örök jóktúl el ne vonnyanak. Nem szenvedi tehát, hogy a világi jókban tisztán igyunk, hanem elegyíti sok keserüségekkel édességit, hogy ezekkel idegenítcse kivánságunkat tőllök. Mert igazán írja Seneca: [7]*nisi aliquid eveniat, quod humanæ sortis admoneat; ementita felicitate, velut perpetua ebrietate, animi sopiuntur;* ha csak kedvűnkre élnénk és semmi eszűnkbe nem jutatná romlott állapatunkat, megrészegednénk a világi bóldogságban.

Senec. epi. 67. Malo me fortuna in castris habeat, quam in deliciis.
[7] Senec. lib. de provident.

Vígyáztatok-e valaha reá, mit mivel eggyetlen egy kisded szerelmes fiával a kegyes anya? Vészi eszébe, hogy ha csak téjen nevekedik gyermeke és vastag eledellel nem tápláltatik: puha, erőtlen, gyenge, derék munkára alkalmatlan, és hamar megveszendő állapatban marad. Azért, noha a gyermek csak az édes tejet szeretné; de, hogy kedve-ellen-is vastagodván, tartó és egés-

séges állapatra jusson, illyen szerelmes csalárdsággal él: mellyét ürömmel, vagy keserű *Aloë*-val békeni. Mikor a gyermek szájába vészi, hogy édes tejet szopjon, az iszonyú keserüség elidegeníti a szopástúl, és kéntelen oly kemény ételekhez szokik, mellyekkel öreg állapatra hasznoson vastagodik. Isten sem akarja, hogy az ő fiai, világi gyönyörüségektűl puhán és veszendőjűl neveltessenek; mivel ezek, alkalmatlan táplálások a tekélletes erkölcsök munkájához: hanem, szoktattya őket a kemény, de vastagító és erőt-adó eledelekhez,[1] mellyekkel öreg-korúnkban, a mennyei bóldogságban tápláltatunk; tudni-illik, a lelki, mennyei és isteni erkőlcsökhöz. megkeni azért Isten a világi állapatot keserü epével, fogyatkozással, kárvallással, nyomorusággal és sokféle betegséggel. És az illyen keserüséggel, egyszer-is másszor-is, megismérteti, és megutáltattya a világ javait. A gyermeki állapatban nem sokkáig vagyunk: mí sem sokkáig élünk e világban; Menyországba kel mennünk. Azért szükség, hogy ahoz szokjunk, a mivel tápláltatunk és gyönyörködünk az örök bóldogságban.

[1] Hebr. 5. v. 12. 14. Solido cibo.

A gonoszak világi javai pedig ollyanok, mint a horogra ragasztott eledelek,[2] mellyeken a halacskák vígan kapdosnak; és, míg a horgot meg nem rántya a halász, jól vagyon dolgok; de az-után, kitetczik csalatkozások.

[2] Muscipula insipientibus: Sap. 14. v. 11.

Az okos atyák, noha idegen gyermekekben, kaczagva néznek holmi csintalanságot és azoknak szabados csácsogásokat vígan halgattyák: de a magok fiát, fenyitékben tartyák és akár-mely aprólékos vétekért megszóllíttyák. Vallyon okossan panaszolkodnék-e az illyen fiu, hogy az attya nem úgy szereti őtet, mint egy béres fiát? Nagyobbat mondok: mikor amaz atya tékozló fiának kezébe adá örökségét és szájára bocsátá, hogy szabadoson és kedvére kölcse minden javait: vallyon a másik fia, méltán zúgolódhatott-e, hogy szájára nem bocsáttatott és atyai gondviselés-alat maradtak javai?

Senec. de provident. c. 4. Cap. 5 Similia epist. 95. in fine. Ubi Turturillas vocat: id est, Gancæ destinatos: qui secure degunt, dum viri fortes in castris excubant.

In castris quoque, periculosa fortissimis imperantur. Dux lectissimos mittit, qui nocturnis hostes aggrediantur insidiis, aut præsidium loco dejiciant. Nemo eorum, qui exeunt, dicit; male de me imperator meruit; sed, bene judicavit. Viri fortes in castris pernoctant; et pro vallo, obligatis stant vulneribus: interim in urbe securi, impudicitiam professi. Senatus per totum diem sæpe consulitur: cum illo tempore, vilissimus quisque in popina lateat: A táborokban, sebes, békötött fővel strását ál és vigyáz a rút

fergetegekben a fő vitéz ember: a tisztátalan személyek, a hashizlaló herék pedig, akkor nyúgosznak és bátran alusznak a várasokkan. A tanácsos urak nap-estig fáradnak és fö-töréssel munkálkodnak: mikor a gazság, korcsomákon iszik és kerékben* álván trágárkodik. A harczon, a hol súllyosb és nagyob veszedelem vagyon, oda legfőb és meghitt böcsűlletes vitézeket küld a *generál,* hogy az ellenséget megüssék és helyéből kiverjék: Vallyon ezek-közzűl, panaszolkodik-e valaki, hogy nem böcsülli őtet fejedelme? hogy farkas-kaszára** veti és veszedelembe taszíttya? Sőt mindenik kevélykedik és dicsekedik abban, hogy őtet embernek isméri előtte-járója; és, a hol ember kivántatik, őtet szólíttya, vélle szolgáltat. Mivel azért az igazak Isten fiai és probált meghitt vitézi, mit csudálkozunk, ha daraboson neveli; és a hol erősseb harcz vagyon, oda állattya, a kikhez inkáb bízik?

[1]A mely fiat Isten kedvel, azt sújtya és szűnetlen ostorozza. Valakit nem ostoroz, azt írja Sz. Pál, [2]*adulter est, non filius;* hogy fattyú, nem igaz fiú. *Tobias*-nak azt mondá az Angyal; hogy, [3]*Necesse erat;* egyéb nem lehetett benne; kéntelen sanyarúságot kellett érezni, mivel Isten-előt kedves vólt. *Josef,* töb attyafiaiközöt, leginkáb *Beniamint* szerette: azért leginkáb őtet sanyargatta; arany-pohárát sákjába tétette; őtet, mint lopót megfogatta; úttyából viszsza-hozatta; rabságba vetette: úgy az Isten, annál keményben szokta azokat tartani, kiket inkább szeret. Ezért mondgya Sz. Jób; [4]hogy legnagyob vigasztalása abban vagyon, hogy Isten őtet keserves fájdalmakkal kiméletlen gyötri. Mert jól tudta, hogy, a mint a buzát vastag csépléssel tisztíttyák, hogy elválljék polyvájától; a mint az [5]aranyat, ezüstöt, tűzzel olvasztyák, hogy kitisztúllyon a réztül: úgy az igazak tisztíttatnak és a mennyei tár-házba készíttetnek a világi nyomoruságok-által.

[1]Apoc. 3. v. 19. Prov. 3. v. 12. Eccli. 30. v. 1.
[2]Hebr. 12. v. 6, 8.
[3]Tob. 12. v. 13. Gen. 44. v. 12, 17.
[4]Job. 6. v. 10.
[5]Job. 28. v. 10 Psal. 65. v. 10 Sapient. 3. v. 6 Eccli. 27. v. 6.

E földön oly helyben és állapatban vagyunk, melyben lehetetlen, hogy sok ellenkező dolgok belénk ne ütközzenek. Mit mivelnénk ezekben, ha nem gyakorlana és csapásival nem szoktatna Isten az álhatatos szenvedéshez? [6]*Non fert ullum ictum illæsa felicitas:* a kit a szerencse soha nem próbált, első csapással inárúl leüti. [7]*Non est solida arbor, nisi in quam frequens ventus incursat:* gyenge fák nőnek a kövér völgyekben: azok vernek mélyeb gyökeret, mellyeket a szél erőssen ingat, mert a mozga-

[6]Seneca, Providentia c. 3.
[7]Ibid. c. 4.

* Körben.
** Közm. itt = legélesebb kardok, puskatüz, ágyugolyó etc.

tással vastagodik és mélyeb gyökereket bocsáthat. A nagy czethalak nem nőnek az édes vízben, hanem a tenger vizének keserüségében. A kik Isten-előt nagyok, nem a világ édességi-közöt, hanem a sanyaruságokban vastagodnak. Hogy azért minden veszedelmek-közöt bátorságosok lehessenek az Isten hívei; hogy árnyékoktúl meg ne ijedgyenek; hogy e világi nyavalyáktúl aszszonyember módra ne rettegjenek, gyakorlani kel őket sok nyavalyákkal: mellyek-által oly állapatba jutnak, hogy miképpen a tengervizének ízit, ennyi sok esők és beléje-folyó vizek el nem vészik: [1]*ita adversarum impetus rerum, viri fortis non vertit animum;* úgy az erős férfiak álhatatosságát semmi szerencsétlenség el nem változtattya. Ennek-okáért, dicsíri igen *Seneca* a Demétrius mondását; hogy senki nincs annál bóldogtalamb, mint a kinek soha semmi gonosz szerencséje nem vólt: *male de illo dii judicaverunt, cui ex voto fluunt omnia. Indignus visus est, a quo vinceretur aliquando fortuna.* Mert ezt Isten, rosz embernek tartván, méltatlannak itílte, hogy ő-tőlle meggyőzessék a gonosz szerencse.

[1] Seneca, ibidem, c. 3.

Végezetre, nem igaz, nem helyes panaszolkodás, hogy Isten a jámboroknak gonoszal fizet; a gonoszoknak jóval. Mert, azok sem igaz jók, a mivel a gazdagok bővelkednek; hanem csak festett, kendőzött jók; vagy inkáb szín-mutató jók és jóknak ál-orczái: azok sem igaz gonoszok, a mivel az igazak sanyargattatnak.

Szent *Dávid,* azzal enyhíti a gonoszok jó szerencséjéből támadott zugolódást; hogy [2]*velut somnium surgentium;* az ő javok ollyanok, mint álomban látott dolgok. A ki éhezik, ugy-mond *Isaiás,* álmában jóllakik; de felébredvén, üres hasa: a ki szomjúhozik, álmában iszik; és felocsódván, lankadott a szomjuságban: úgy vagyon dolgok a gonoszoknak; álmokban látott jók az ő javok: meg nem elégítik; hanem, [3]*inanes animos fallaci somno ludunt;* az üres lelket csalárdúl jáczottattyák: [4]*intus nihil boni est. Istos, quos pro felicibus aspicitis si non qua accurrunt, sed qua latent videritis: miseri sunt, sordidi, turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. Omnium istorum, quos incedere altos vides, bracteata felicitas est. Inspice, et disces, sub ista tenui membrana dignitatis, quantum mali lateat:* ha ezeket, a kiket bóldogoknak itílünk, és kivűl ennyire fényeskednek, belől szemléllyük: semmi jó nincs bennek; szegények, nyughatatlanok, buslakodók, ocsmá-

[2] Psal. 72. v. 20. Isai. 29. v. 8.

[3] Seneca, de Provid. c. 6. Ibid.

[4] Senec. Epist. 115.

nyok, rútak, noha, mint a kőfalok rútságát, bévonnyák kárpitokkal: mint a koporsók belső sennyedékinek* büdösségit, elfödözik külső ékességekkel. Itíled-e hogy valaki ezek-közzűl megnyugott, megelégedett állapattyában? Meg se gondold azt. Mert igazán írja Sz. *Agoston,* hogy Isten a mi szivűnket magáért teremtette: és, valamíg másban akadoz; valamíg csak egyedűl Istenhez nem ragaszkodik, soha meg nem nyugszik. A *Noë* bárkájából kibocsátott galamb sokat fárada és kerenge: de sohúlt nyugodalmat nem találá, míg oda visza nem tére, a honnan kibocsáttaték. A mely vasacskának eggyik végét *magnes*hez köszörűlték, addig meg nem nyugszik, míg igyenesen északra nem fordúl; mint a *compast*ban láttyuk. A mí lelkünk-is Istentűl eredett: Isten az ő utólsó czéllya: soha meg nem nyugszik, míg Istenben nem nyugszik. Azért, [1]*Impii. quasi mare fervens, quod quiescere non potest;* a gonoszok szűve, mindenkor oly nyughatatlan, mint a háborodott tenger.

Vide Conc. I. Dominicæ 24. post Pentecost.

[1] Isai 57. v. 20.

Az sem igaz, hogy Isten az igazakat gonoszal látogattya. Mert sőt, azoktúl minden gonoszt eltaszigál: latorságtúl, álnak tanácskozástul, ragadozó szándéktul, fajtalanságtúl, egyéb sok gonoszságoktúl megmenti őket. Ezek-helyében, *certa et mansura bona,* tekélletes, állandó jókat ád: igazságot, tisztaságot, aitatosságot, lelki vigasztalásokat, mellyeket szemmel nem láthatni. Ha mi sanyaruságot szenvednek; *æquo animo ferunt ea; quæ non sunt mala, nisi male sustinenti;* tudgyák, hogy effélék csak azoknak gonoszok, kik gonoszúl viselik: azért csendes elmével, hál' adással szenvedik. Ha gazdagságtúl megfosztatnak, eszekbe jút, hogy *Demócritus,* szánt-szándékkal tengerbe hagyigálta pénzét: *onus bonæ mentis existimans;* terhnek, és úton-járásában tartóztatójának itílvén lenni: és így szól magában: *quid miror, si id* DEUS *bono accidere patitur, quod vir bonus aliquando vult sibi accidere:* nem csuda, ha Isten azt híveire bocsáttya, a mit néha az okos ember maga kiván magának.

Seneca, de Provident. cap. 6.

Ibid. c. 4.

Ibid. c. 6.

Mindezeket értvén, nincs okúnk, hogy megbotránkozzunk, az igazak sanyaruságit és fogyatkozásit látván; sőt méltó a Sz. Jakab hagyását követnünk; és, [2]*omne gaudium existimate, cum in tentationes varias incideritis;* minden örömnek azt tartani, ha sok külömböző kisírtetekkel probáltatunk Istentűl. Mert nem szokása Istennek, hogy gyengéltesse kedves szolgáit, hogy arany-lánczokkal fizessen; hanem, a mint Keresztelő János, a mint az Apostolok

[2] Jac. 1. v. 2.

* Senyvedék, putredo.

és Mártyrok példájából tudgyuk, vas-lánczokat, ostort, keresztet ád nékik. De azért, sokkal nagyob dücsősség Istenért szenvedni, hogy-sem akár-mely világi dücsősséggel fényeskedni. Erre-nézve írja [1] Chrysostom. in c. 4. Ephes. Homil. 8. Aranyszájú Sz. János; [1]hogy miképpen a nagy fejedelmek, levelek kezdetire szokták írnyia legnagyob és böcsülletesb *titulus*okat: úgy [2] Ephes. 3. v. 1. Cap. 4. v. 1. Sz. Pál, [2]egyéb méltóságit elhagyván, csak azt írja; *ego vinctus;* én Christusért fogoly. Mert, böcsülletesb (ugy-mond *Chrysostomus,)* latrok lánczaival Christusért kötöztetni, hogy-sem királyi koronában tündökleni; és inkáb akarnék, úgy-mond, Sz. Pállal Christusért fogoly lenni, hogy-sem Angyallá változni. Ezért dicsekedik azzal [3] 2. Corint. 7. v. 4. Sz. Pál; [3]hogy, *repletus sum consolatione: superabundo gaudio, in omni tribulatione*: teli vigaságokkal: bővelkedik örömmel, minden sanyaruságokban, mert ebből tapasztalta Urának jó akarattyát. Azt pedig Keresztelő Sz. Jánostúl valóban megtanúllyuk, hogy akkor leginkáb folyamodgyúnk Christushoz, mikor legnagyob nyavalyákban vagyunk. Nincs a világ patikájában oly szerszám, mely az ember lelkének keserüségét orvosolhassa. Azért, Christust keressük; egyebeket-is Christushoz külgyünk: és így, a mí szenve- [4] Daniel. 3. désink égő-kemenczéjébe, [4]mint ama három Szent Ifjak-közibe, eljő a Christus és megvígasztal minket. Kit engedgyen az Atya, Fiu, Szent Lélek. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

A lelki irgalmasságrúl; és lelkek nyerésének kivánásárúl.

Egyéb szerencséjét *Achilles*-nek nem irígylette világ-biró *Sándor,* hanem, hogy *Homérus* pennája és dicsírése terjesztette Cic. pro Archia Poëta. világ-eleibe cselekedetit. De mí sokkal bóldogbnak mondhattyuk Keresztelő Jánost, kit az Atya Istennek bölcsesége, nem magátúl gondolt és hízelkedéssel ékesített világi állapatok mulandó nagyságával, hanem oly dolgokkal dicsírt; mellyek valóban nagyok lévén, [5] Luc. 1. v. 15. Isten-előt, [5]nagynak ismértették Szent Jánost.

Profétá-nak, sőt minden Profétáknál nagyobnak mondgya [6] Heb. 11. v. 13. őtet: mivel szemeivel látta, a mit [6]távul köszöntöttek a régi [7] Tob. 12. v. 19. Proféták. *Angyal*-nak nevezi: mert ha az Angyalok, [7]sem észnek [8] Matt. 11. v. 18. sem isznak: Keresztelő János, [8]*Non manducavit, nec bibit;* sem ett, sem ivott affélét, a mivel közönségesen szoktak az emberek élni; [9] Luc. 7. v. 33. Cap. 1. v. 15. [9]kenyeret, bort, sert nem kóstolván. Ha az Angyalok házasság-

nélkül vannak: Keresztelő János sem kötelezte féleség nyűgébe magát.

Ennek-felette: Szent Jánosnak álhatatos *erősségét* dicsírettel említi Christus: mert, *gratia stabilivit cor;* az isteni malaszt úgy vastagította szüvét, hogy mozdúlhatatlan erősséggel Istenhez ragaszkodván, nem ingadozott tétova nád-szál modgyára: nem követte a gonoszoknak álhatatlan változását: [1]mint a fa-levél, vagy a gyenge por, minden széltűl tétova nem ragadtatott: nem nyughatatlankodott, [2]mint a tenger habjai: nem álhatatlankodott, [3]mint a forgó kerék, mert a bűnösöket illeti amaz átok, hogy [4]*instabiles,* álhatatlanok. De Szent János, [5]*immobilis,* mozdúlhatatlan vólt a jóban: sem reménség, sem félelem; sem halál, sem élet ki nem üthette sarkából.

Heb. 13. v. 9. Eccli. 15. v. 8. [1] Isai. 64. v. 6. Ose. 13. v. 3. [2] Isai. 57. v. 20. [3] Psal. 82. v. 14. Eccli. 33. v. 5. [4] Thren. 1. v. 8. [5] 1. Cor. 15. v. 58.

Végezetre; kemény és sanyarú életét dicsíri Christus Sz. Jánosnak: mert, penitenciát hirdetvén, penitenciához illendő öltözetben, teveszőr *cilicium*-ban járt, mivel a Szent Irás feljegyzi, hogy a kik penitenciát tartottak, [6]*ciliciumba* öltöztek.

Matt. 3. v. 4. [6] Genes. 37. v. 34. 3. Reg. 21. v. 27. 4. Reg. 6. v. 30. Hebr. 11. v. 36.

Mind ezek tekíntetes nagy dicsíretek. De mikor meggondolom azt a követséget, melyben tudakozik Keresztelő János, ha Christus-e az igért *Messias,* vagy mást kel várni? Egyéb dicsíretinél csudálatosbnak tetczik ez a buzgó igyekezet, mellyel tanitványinak üdvösségét és Christus dücsősségét kereste. Nem küldé tanitványit *Herodes*-hez, hogy szabadulását szorgalmaztassák: hanem Christushoz küldé, hogy tanítványit megnyerje, és maga életével nem gondolván, egyebek üdvösségét szomjuhozta.

Tudta Keresztelő János, hogy Christus világ üdvözítésére ígértetett *Messias.* Mert szemével látta, hogy a Szent Lélek galambképében fejére szállott; fülével hallotta, hogy a magas menyből az Atya Isten azt mondotta: Ez az én fiam, kiben nékem kedvem tőlt. Azért ő-maga, világos szókkal hirdette: [9]Ez az Isten fia. Ez az Isten Báránya. Ez, a ki elvészi a világ bűnét. Mikor tanitványi zugolódnának, látván hogy minnyájan elhadgyák őtet és Christust követik: megmondá, hogy ő csak elől-járó; Christus pedig mindenek-felet vagyon: és, hogy néki tellyes öröme a Christus dücsősségének öregbülése, a maga tenkíntetinek kissebbedése.

Joan. 1. v. 32. Matt. 3. v. 17. Luc. 9. v. 35. [9] Joan. 1. v. 34, 29. Joan. 3. v. 26.

Ezek így lévén, világos igazság, a mit Sz. *Jerónimus* tanít; hogy Sz. János nem maga tanulásáért, hanem tanitványi oktatásáért és lelkek megnyeréséért terjesztette Christus-eleibe ezt a kérdést,

Hieron. ep. 151. ad Algasiam. qu. 1.

ha ő a *Messias?* Elégségesen hirdette-vala Christust nyelvével. De vévé eszébe, hogy, mint a napot külömben nem láthatni, hanem maga világosságával: úgy Christust sem ismérheti senki,
Psal. 35. v. 10. hanem, ha *in lumine videt lumen,* maga világosságával ismérteti
Psal. 33. v. 6. magát. Azért parancsollya tanitványinak, *accedite ad eum et illuminamim;* mennyetek magához a világ mesteréhez, tudakozzatok tőlle és megértitek az igazat.

Eliseus jól tudta, hogy Isten elragadta vala Illyés Profétát:
4. Reg. 2. v. 16, 17. de mivel kételkedtek a Próféták fiai és erdőkön akarták őtet keresni; néki biztatá, hogy keressék: a végre, hogy fel nem találván,
Num. 13. v. 28. elhinnék az igazat. *Moyses,* tudta az igéret földének sirosságát: de azért külde kímlőket, hogy a jó gyümölcsnek látásával, nevekednék a sokaság kedve annak elfoglalására. Szent János-is, azért küldé tanitványit követségben, azért tudakozék a *Messiás*-rúl: hogy látván a tanitványok a Christus csudatételét, bizonyoson hinnék, hogy ő az igért *Messias.*

Láttátok-e, mint bánik a dajka a szoptatott gyermekkel? Ha betegeskedik a gyermek, a dajka vészen orvosságot: ételben italban regulára fogja magát, mint-ha ő vólna beteg. Ha a dajkához felettéb hajt a gyermek és ismérni sem akarja édes annyát, hanem ahoz siet a kinek tejéhez szokott: hogy magától annyához szoktassa, megkeni mellyét ürömmel; idegeníti magától a gyermeket és annyához igazíttya, hogy holmi szépséggel és nyalánksággal
1. Thess. 2. v. 7. hozzá édesedgyék. Ezen módon cselekedék Keresztelő János: *factus tamquam nutrix;* ollyanná lén, mint a dajka. Mert, hogy tanitványinak kételkedését meggyógyítaná, úgy tetteti, mintha maga kételkedését orvoslaná: hogy tőlle elfajúllyanak és Christushoz szokjanak, tudatlannak, kételkedőnek, kérdezkedőnek mutattya magát és a Christus cselekedetinek szem-látomására igazíttya tanítványit.

Ez az Isten szolgáinak tekélletessége, hogy magok gyalázattyával és kissebségével,
2. Corint. 6. v. 8. *per infamiam et bonam famam,* lelkeket akarnak nyerni; Istenhez akarják vonni az embereket. És nem hogy egyéb munkát, de azt sem kíméllik, *ut sint anathema:*
Rom. 9. v. 3. *deleantur de libro vitæ:* hogy életek elveszszen, csak az emberek
Exod. 32. v. 32. lelke veszedelemtűl szabadúllyon.

Hogy azért buzgósággal gerjedgyen a mí lelkünk-is arra a tekélletes jóságra, mellyel felebarátunk lelki veszedelmét irgalmason távoztattyuk és kegyessen orvosollyuk: ebben a jelen-való

órában, *először, megmutatom; hogy Isten, parancsolattal kivánnya,* Propositio.
jutalomnak igéretivel édesíti, Szent Fiának példájával nemessíti a lelki irgalmasságot, mellyel bűnök nyavalyájából kiszabadíttatik felebarátunk. Másodszor, megmagyarázom; miben és mi módon kel ennek a segítségnek és lelkek nyerésének lenni. Ezek sarkai a mai tanuságunknak. Legyetek figyelmetesek.

Nem csak erős parancsolattal kötelez Isten, hogy testi nyava- I. RÉSZE.
lyáit felebarátinknak, tehetségünk-szerént könnyebbítcsük és fogyatkozott állapattyokat segítcsük: hanem, annak tellyesítésére, erős fenyítékek félelmével és szép igéretek reménségével serkeget minnyájunkat; mikor az itílet napján kiadott *sentenczia*-ban, a nyomo- Matt. 25. v. 35, 41.
rúltak segitésének elmulatását adgya okúl a kárhozottak veszedelmének: a választottak bóldogitását pedig, irgalmas cselekedetek gyakorlásának tulajdoníttya.

De mivel nem csak a testnek, hanem a léleknek-is vannak nyavalyái; úgymint, a tudatlanság, az erőtlenség, a bűn, mely az örök kárhozatnak magva: arra kötelez Isten mindeneket, hogy ki-ki tehetsége-szerént, felebaráttyának lelki nyavalyáit távoztassa: és ha immár abba esett, kisegítcse fogyatkozásából; az-az, fáradgyon lelki életének megtartásában, vagy viszsza-nyerésében. Azért mongya a Bölcs; hogy, *mandavit unicuique de proximo suo;* Eccli. 17. v. 12.
mindennek parancsolt Isten, hogy felebaráttyára gongya légyen: ha úgy nem akar veszni, mint *Cain;* ki azt mondotta, hogy ő nem Gen. 4. v. 10.
őrzője attyafiának. Másut, azt mongya a Bölcs közönségesen mindeneknek: *recupera proximum, secundum virtutem tuam;* Tehet- Eccli. 29. v. 27.
séged-szerént viszsza-nyerjed ördög torkából, elveszett atyádfiát. És hogy ennek elmulatását künyü véteknek ne tarcsuk, utánna veti: *attende tibi, ne incidas;* hogy, a mint magunk veszedelmét távoztattyuk, úgy igyekezzünk felebarátunk megnyerésére. Mert elveszünk, ha erőnk-szerént őtet nem segíttyük.

Nem kötelez Isten, hogy erőnk-felet igyekezzünk: sőt azt Exod. 18. v. 18.
mongya; hogy a ki *ultra vires, plus fecit, quam potuit, peribit;* Jer. 48. v. 30.
ereje és tehetsége-felet akar egyebeket segíteni, magát elveszti; hanem csak azt kivánnya, hogy az Istentűl adott girával úgy ne bánnyunk, mint a rest szolga; ki noha részegségben, fajtalanságban, Matt. 25. v. 14.
játékban nem vesztegette reábízott talentomát; sőt hogy kár-nélkül
óltalmazná, földbe ásta: de, hogy urának hasznot nem keresett V. 30.
Deut. 22. v. 1.
véllе, *servum inutilem ejecit in tenebras exteriores;* örök kárhozatra Exod. 23. v. 4.
vettetett a haszontalan szolga. Ugyan-is, ha arra kötelesek vagyunk, 1. Cor. 9. v. 9.

hogy ellenségünk barmát felemellyük, mikor elesik: mennél inkáb tartozunk segíteni lelkét, ha segíthettyük. *Numquid de bobus cura est Deo?* Vallyon, nagyob gongya vagyon-e Istennek a barmokra, hogy-sem az emberek lelkére?

Hogy pedig ebbéli fáratságunk jutalmát értenők, sok és nagy
Jac. 5. v. 20. jókat igér Isten azoknak, kik felebaráttyokat lelki irgalmassággal segítik. Sz. *Jakab,* az igéreteket sommában foglalván, azt írja: *qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte et operiet multitudinem peccatorum;* valaki a bűnös embert imádsággal, tanitással, dorgálással, jó példával, alamisnával
Isai. 59. v. 17. életének tévelygéséből, maga-viselésének vétkességéből megtéríti: haláltúl megmenti lelkét; és maga bűneinek sokaságit *operit pallio zeli,* elfedezi felebaráttya lelke segítésének buzgó kivánásával.

Ebből az Apostol mondásából megtetczik, először, mely felséges dolog a lelkek segitése. Mert a ki magát ebben foglallya,
Abdiæ, v. 21. *salvat,* lelket üdvözít. Erre-nézve *Abdias,* az Apostolokat, *salvatores,* üdvözitőknek nevezi. Sz. *Pál,* azzal izgattya *Timóteust,* a lelki dolgok tanitására, hogy ezt mivelvén, nem csak magát,
[1] 1. Timot. 4. v. 16. hanem azokat-is üdvözíti, kik őtet halgattyák: [1]*te ipsum salvum facies et eos qui te audiunt.* Ugyan ezent jelenti, mikor a lelki
[2] 1. Cor. 3. v. 9. tanitókat, [2]*Dei adjutores,* Isten segítőinek mondgya, a lelkek
[3] Aug: Tract. 72. in Joan. post medium. nyerésében. És, mivel Szent [3]*Agoston*-után, azt írja *Aquinas Tamás,*
S. Thom. 1. 2. qu. 113. art. 9. hogy egy bűnös lélek téritése és igazulása nagyob dolog, hogy-sem a menynek, földnek teremtése: méltán írja *Areopagíta Dienes;*
[4] Dionys. Areop. de Cælesti Hierarchia. cap. 3. [4]hogy a lelki-tanító, azt cselekeszi, *quo nihil divinius est: Dei fit adjutor;* a minél semmi nincs istenesb: mert Isten segitője a lelkek térésében. Másodszor, ezen mondással jelenti Szent *Jakab,*
1. Cor. 3. v. 9. Dei adjutores. mely nagy haszna és jutalma vagyon a lelkek nyerésének. Mert a lelkek téritése a bűnök sokaságát elfedi; az-az, letörli, elóltya: mivel Isten-előt födve nem lehet a mi megmarad. Isten szava az, hogy az irgalmasok irgalmat nyernek; és felebaráttyokkal tett jóért, isteni malasztal felindíttatnak az igaz penitencziára és tekél-
Prov. 10. v. 12. letes megtérésre. Az-is Isten igérete, hogy, *universa delicta operit charitas;* minden bűnöket elfedez a szeretet, a lelkek segítése pedig, szeretetből származik. Hová lehet annál tekélletesb isteni szeretet, mint, ha ki azzal meg nem elégszik, hogy maga szolgál Istennek, böcsülli és tiszteli őtet; hanem abban fárad, hogy sokan ismérjék igazságát; szeressék jó-vóltát; meg ne báncsák bűnökkel Isteni Felségét? Mikor Üdvözítőnk Szent *Péter*-tűl bizonyos jelen-

séget kívána szeretetirűl, azt mondá; hogy ha szereti őtet, *pasce oves meas;* segítse és legeltesse juhait, mert abból tetczik-meg az isteni szeretet, ha néki lelkeket igyekezünk nyerni. Felebaráttyát-is senki tisztábban nem szereti, mint a ki kivánnya és izgattya hogy igaz lelki jókkal bévelkedgyék, megmenekedvén a lelki veszedelemtűl: a ki örűl, mikor láttya szent életét attyafiának: siránkozik, mikor esetit meggondollya. Méltán mongya tehát Szent *Jakab;* hogy a bűnnek sokaságát befedi a lelkek nyerésére gerjedező igyekezet; mert ez nem egyéb, tekélletes szeretetnél. Joan. 21. v. 15. 2. Cor. 11. v. 29.

Más-képpen-is jelenti Szent *Jakab* a lelkek nyerésének hasznát; mikor azt mongya, hogy, a ki bűnből kisegíti felebaráttyát, üdvözíti lelkét. Mert ha nagy jutalmakkal fizeti Isten, mikor egy halandó testet veszedelemtűl szabadítunk: mentűl nagyob érdeme lészen, ha ki haláltúl szabadít lelkeket, hogy örökké éllyenek? Ha minden kincsedet és gazdagságidat szegényeknek adnád-is, semmi vólna egy lélek-nyeréshez, ugy-mond Arany-szájú Szent János. Mert *nullius rei pretium est cum anima conferendum, ne totus quidem mundus;* drágáb egy lélek a széles világnál. Chrysost. Xomil. 3. in 1. ad Cor. c. 8. suo finem.

Akarod-e tudni, mely drága az ember lelke? Tekíncsd-meg, min vette azt Isten: *pretioso sanguine Christi;* nem aranyon ezüstön, hanem Szent Fiának böcsülhetetlen Vérén vette: úgy hogy, egy lélek sincs, kirűl azt ne mondhassuk, a mint Szent *Pál* a maga, és akár-mely ember lelkérűl: *tradidit semetipsum pro me:* [1]*propter quem Christus mortuus est:* hogy azért az egy lélekért, meghólt Christus. Mivel, [2]*pro omnibus mortuus,* eggyűl-eggyig mindenekért meghólt. A ki azért ollyan drága kincset viszen az Isten tár-házába mint a lélek, vallyon annak nem lészen-e nagyob jutalma, hogysem a ki testi irgalmasságok gyakorlásáért Meny-országot nyeri? Isten igéreti az; hogy, a ki felebaráttyának megmutattya az igazság úttyát, *vitam æternam habebit,* örök élete lészen. És nem akár-minémü garádicson; hanem, [3]*qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt, quasi stellæ, in perpetuas æternitates;* a kik egyebeket igazságra tanítnak, mint a csillagok fényeskednek örökkön örökké. Mert, *qui fecerit et docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum,* Azok Isten-előt nagyok Meny-országban, kik nem csak magok jót cselekesznek, hanem egyebet-is jóra visznek. Christus Urunk, egyébaránt-is megérdemlette a dücsősséget: de Szent *Pál* írja; hogy, azért, *exaltavit illum Deus,* magasztalta ily fel őtet Isten, mert életét letette a bűnös lelkek segitéséért. Galat. 2. v. 20. [1] 1. Cor. 8. v. 11. [2] 2. Cor. 5. v. 14, 15. Rom. 8. v. 32. [3] Dan. 12. v. 3. Matt. 5. v. 19. Philip. 2. v. 9. 1. Pet. 1. v. 19.

Menyível drágáb azért, menyível szeb és böcsülletesb az Isten hasonlatosságát-viselő halhatatlan lélek, mely a mennyei bóldogságra teremtetett és Christus vérével megváltatott, ennél a büdös, rothadandó testnél; menyível ártalmasbak a lelki gonoszok, a bűn, az Isten haragja, a kárhozat, testi éhségnél, rongyosságnál, betegségnél; menyível felségesbek a lelki jók, ugymint, a bűnök bocsánattya, az Isten barátsága, a mennyei bóldogságnak zálagja, a gyomor-töltésnél; a köntösnél és egyéb világi jóknál; menyível nemesbek és böcsülletesbek azok a cselekedetek, mellyekkel a lelki jókat közöllyük felebarátunkal, hogy-sem azok a szolgai munkák, mellyekkel a testi irgalmasságot gyakorollyuk, mikor a rongyosokat ruházzuk, vagy ételt italt adunk a szűkölködőknek: annyival böcsülletesb Isten-előt, annyival nagyob fizetéssel jutalmaztatik, a lelki irgalmasság, hogy-sem a testek segitése. És, ha az itílet sentencziájában, Meny-ország adatik, a testnek éhezéstűl, vagy
Matt. 6. v. 25. mezítelenségtűl mentéseért, egy darab kenyérért, vagy posztóért: mivel, *anima plus quam corpus,* a lélek böcsülletesb a testnél: sokkal bévségesben jutalmaztatnak, a kik lelkeket szabadítanak örök veszedelemtűl.

A Christus példáját, ha tekíntyük, három rend-béli cselekedetivel ismértette, mely böcsülletes a lélek-segítés. Először azzal: mert a testi szükségek megszerzésére, csak egy szót kőltött; *fiat,* légyen; és azzal teremtette valami testünk táplálására kivántatik. De, hogy lelki nyavalyánkból megszabadítana és üdvösségünk szükségét megszerzené, harminczhárom esztendeig nyughatatlan fáratságokat vállalt magára: és úgy munkálkodott a lélek kereséMarc. 3. v. 20. sében, hogy sokszor, annyi üres ideje sem vólna, melyben testi táplálást vehetne ételével. Végre, Szent Vére húllásával mosogatá
Isai. 27. v. 9. bűnünk rutságát. Mert, *iste omnis fructus, ut auferatur peccatum;* az minden gyümölcse munkájának, hogy a bűnből kihozassék
Ad Titum. 2. v. 14. lelkünk. És, *dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum;* a végre adta magát érettünk, hogy a bűnből megtisztítván, tekélletes erkölcsöket óltana belénk.

Másodszor, azzal ismértette Christus, mint böcsülli a lelkek segitését: mert, noha szűnetlen csudákat cselekedett, testi nyava-
Matt. 4. v. 23. lyák orvoslására; *sanabat omnes,* mindeneket, minden betegségből
cap. 9. v. 35. Luc. 6. v. 19. meggyógyítván: de ezeket a végre cselekedte, hogy a testi irgal-
cap. 9. v. 11. masság-által, lelki irgalmasságot nyújtana; és jó-tételével, igaz

hitre, penitencziára és tekélletes életre hozná az embereket. Maga mondotta; hogy a testi gyógyitások-által lelkeket akart orvosolni. Az ina-szakatt embert, azért állatta lábára, hogy bűnök bocsá- Matt. 9. v. 6.
nattyára-való isteni hatalmát elhinné. *Lázárt,* azért támasztá-fel, Joan. 11. v. 42.
ut credant, quia tu me misisti; hogy a csuda-látással, hidgyenek ő-benne. És közönségessen, minden csudatételről azt mongya; Joan. 10. v. 37,
hogy azok bizonyság-tételek, mellyekkel az emberek hitelre vitet- 33.
nek. Annak-okáért, a Keresztelő *János* kérdésére, nem külömben felele; hanem követi-előt sok csudákat cselekedék, mellyekkel magát Luc. 7. v. 20.
Messiás-nak mutatá. Végezetre, azt-is világoson jelenti a Szent Irás; hogy valakiket test-szerént meggyógyított Christus, azoknak lelkét-is meggyógyította. Mert azt olvassuk, hogy, *totum hominem sanavit;* Joan. 7. v. 23.
az embereket egészen, testestűl, lelkestűl meggyógyította. És mikor betegeket akart orvosolni: vagy azzal biztatta őket, hogy, *remittuntur tibi peccata,* Megbocsáttatik bűnök; vagy azt kérdette, *an* Matt. 9. v. 2.
liceat animam salvam facere? ha szabad a beteg lelkét üdvöziteni? Marc. 2. v. 5.
Marc. 3. v. 4.
Mely mondások, helytelenek, ha a testi gyógyítással eggyüt nem járt a lélek orvoslása. Annak-okáért, mikor a harmincz-nyólcz esztendős beteget meggyógyítá, azt mondá néki: *ecce sanus* Joan. 5. v. 14.
factus es; jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat; ím meggyógyúltál: ez-után bűnt ne cselekedgyél, hogy roszabbúl ne légyen dolgod.

Az Isten Fia, ki meg nem csalatik és böcsülletit, méltóságát, hasznát tudgya mindeneknek, azért őltözött emberi testbe; azért fáradott harmincz-három esztendeig; azért fogyatta életét sok kínokkal; azért cselekedett sok csudákat, hogy a bűnök nyavalyájából lelkeket szabadítana. És ezzel bizonyoson ismértette, menyívei nemesseb és kellemetesb Istennél a lelki irgalmasság, egyéb cselekedeteknél.

Harmadszor: hogy értenünk adná Christus, menyívei böcsülletesb a lelki irgalmasságok cselekedeti és a lelkek segítése: hátrahagyott, és elmulatott sokszor egyéb kellemetes szent dolgokat, hogy a lelkek segitését el ne mulatná. Christus tanítványa akarván lenni egy ember, annyi haladékot kére, hogy édes apját eltemesse. Urúnk azt mondá néki: *sine ut mortui sepeliant* Luc. 9. v. 60.
mortuos suos: tu vade, annuntia regnum Dei; had másra az apád temetését: te menny-el, predikállyad az Isten országát. Nagy irgalmasság, hogy ember apját eltemesse: de inkáb akarja Christus, hogy a bűnben-hólt lelkeket tanitásával feltámaszsza,

hogy-sem a hólt testet föld-alá dugja A kiből egy sereg ördög kiűzeték, Christus-után akara menni; Urúnk azt parancsolá néki:
Luc. 8. v. 39. *redi in domum tuam et narra, quanta fecit tibi Deus. Et abiit per universam civitatem prædicans.* Meny visza, hirdessed az Isten jó-tétét. A maga követésénél, nagyobra böcsülli a tudatlanok tanitását: mellyért azt akarja, hogy magától-is meszeb járjunk. Nagy és szent dolog a szegények táplálása: de az Istennek Szent Lelke, arra tanítá az Apostolokat, hogy a szűkölködők testi szük-
Actor. 6. v. 2. ségének gondgyáért, nem méltó elhadni a lelkek tanítását. Mert jóllehet, oly nagy testi szükségben lehet felebarátunk, hogy annak orvoslásáért hallaszthattyuk a lelkek segítését; és ezt cselekedte
Actor. 11. v. 28. 29. 30. 1. Cor. 16. v. 2. 4. Szent *Pál,* mikor a nagy drágaságban, maga vitt alamisnát a szűkölködőknek: de az illyen utólsó szükség-kivűl, ha eggyiknek el kel múlni, job a testi táplálást hátra hagyni és a lelkeket segíteni.

Kitetczik ezekből, mely üdvösséges, mely nemes, mely kedves Isten-elöt, a lelki irgalmasság és lelkek segítése. Lássuk rövideden, miben, és mi módon kel minden embernek irgalmasan segíteni felebaráttyának szűkölködő lelkét.

II. RÉSZE. Sok és nagy lelki nyavalyák, szegénységek és betegségek vannak az ember lelkében: de ártalmasbak: a tudatlanság, a szomoruságtúl lenyomatott erőtlenség, a bűnök. Ezekből tartozunk, tehetségünk-szerént, kisegíteni felebarátinkat; úgy, hogy oktassuk a tudatlanokat; dorgállyuk, és felkelésre esztenezzük a bűnbe-esetteket.

Sokan találkoznak, kik a testi irgalmasságnak cselekedetire nem érkeznek; mivel fogyatkozott szegénységek nem szenvedi,
Ambros. li. 2. Offi. c. 15. hogy táplállyák, vagy ruházzák a szűkölködőket: de senki nincs, ki a lelki irgalmasságok cselekedetitűl ment lehessen; ki, ha akarja, vagy egy, vagy másképpen nem segítheti a lelkek nyavalyáját. Efféle segitséggel pedig, nem fogy és kevesedik, hanem nevekedik a segitésre tehetségünk.

Hogy sommába foglallyam a segités módgyait: úgy tetczik, hogy négy-képpen segítheti, akár-ki légyen, tttyafiának lelki nyavalyáját.

Első mód: a tekélletes *szent élet.* Mert, bár az isten-félő jámbor, egyéb múnkát ne fordítcson felebaráttyának segítésére: csak azzal, hogy Istennek kedves szolgája, mindeneket segít, valakik egy házban, egy várasban, egy országban, sőt egy

világban laknak vélle. A mely Isten, *Sodomá*-val eggyüt, öt neve- Lásd, Dom. 5.
zetes városokat mególtalmazott vólna, ha tíz isten-félőt talált post Epiph.
vólna benne; és a *Lábán* házát, minden áldásokkal megtőlté, Conc. 2. Gen. 18. v. 32.
mihent *Jákób* hozzá méne: ugyan azon Isten most-is, egy igazért, Gen. 30. v. 30.
sok veszedelmektűl óltalmazza, sok jókkal látogattya, a kik vélle-
eggyüt élnek. Kire-nézve a Szent Irás az igazakat világ fonda- Prov. 10. v. 25.
mentominak nevezi: mivel ők, a kik *Portant orbem;* a világot Job. 9. v. 13.
tartyák, hogy el ne veszszen. Mivel azért minden embernek tehetségében vagyon, hogy Istennek segítő malasztyával, szent és tekélletes életet visellyen, nem csak maga javáért, hanem felebarátinak segítésére nézve-is: lelki irgalmasságnak kötelezésével tartozik minden ember úgy élni, hogy Istennél kedves lévén, másokra-is terjedgyen ő-érette Isten kegyelme.

Másik mód: az *imádkozás,* mellyel Isten haragját engesztellyük és a tudatlan tévelygők, vagy egyéb bűnbe-merültek térésére, segítő-malasztot nyerhetünk. Mikor az Isten népe az Exod. 17. v. 11.
amalecitákkal harczola, hasznosb volt gyözedelmére a *Moyses* imádkozása, hogy-sem az egész sidó népnek kardgya, kopjája vagdalkozása. Azért, mihent *Moyses* felemelte kezét Istenhez, megtolták az ellenséget: mihent lebocsátotta, hátat adott a sidóság. Mikor megharagutt vala Isten a sidókra és egy lábig el akará őket veszteni, azt mongya a Szent Irás; hogy *Aaron,* ragadá a paíst, mellyel Istennek szoktak elleneállani, *scutum orationis,* az Sap. 18. v. 21.
imádságnak paisát; és megtartóztatá Istent, hogy továb ne ter- Num. 16. v. 48.
jedgyen boszúállása.

Minden ember minden üdőben Isten-eleibe mehet; néki könyörőghet; szűkölködő attyafiának segitséget nyérhet térésére és élete jobbítására. Többet-is használ erre az együgyü jámbor imádsága; hogy-sem a nagy tudós ember tanítása, tanácsa, intése, dorgálása, mivel bizonyos irásokban olvassuk, hogy a keményedett-szívü gonoszokat, sokszor nem lágyíthatta az oktatás, de az isten-félő Szentek imádsága meglágyította. Nincs azért senkinek mentsége a lelki irgalmasság mulatásban: mivel senki nincsen, a ki könyörgésével nem segítheti lelki nyavalyákban-lévő attyafiát.

Harmadik mód: a *jó példa.* Nincs hatalmasb tanitás a jó példánál. Mert az emberek, többet hisznek szemeknek, hogy-sem Senec. epist. 6.
fülöknek: és inkáb felindúlnak a jóra, ha példát látnak, hogy-sem, ha szép szókat hallanak. Annak-okáért, Christus tanítani akarván Act. 1. v. 1.
a világot, *cepit facere et docere;* maga cselekedte eléb, a mire

akart egyebeket tanitásával vezetni. És, noha csak három esztendeig tanított predikállásával, de harmincz-három esztendeig tanított példájával: tudván, hogy *blandissime jubetur exemplo;* kedvesben tanúlnak az emberek példából, hogy-sem parancsolásból. Az Isten széki-elöt, a minémü szent állatokat láta *Ezechiel,* [1]egy-mást ütögették szárnyokkal, mert az igazak, egy-mást ébresztik szent életek példájával.

Latinus Pacatus. Panægyr. Trajani.

[1] Ezech. 3. v. 13.

Tudgyátok-e mivel tért a világ a pogány setétségből keresztyén igazságra? Istennek kegyelmes malasztya-után, a keresztyének szent életének és mártyromság szenvedésének példájával. *Tertullianus* írja; hogy nem egyébből ismérték, mikor valaki keresztyénné lett, *quam de emendatione vitiorum;* hanem élete jobbításból, mely oly tekíntetes vólt, hogy, ha semmit nem szóllottak-is a keresztyének: *de occursu vitia suffundunt;* csak reánézéssel, a feslett erkölcsöket megszégyenítették. Szent *Jerónimus* azt írja; hogy többen lettek keresztyénné a mártyrok szenvedésének látásából, hogysem predikállások hallásából. Azért, *Justínus Mártyr,* okát adván, miért lett keresztyénné? azt mondgya; [2]hogy a sok ártatlan mártyrok, csendesz és békeséges szenvedése gerjesztette első szikráját az igazságnak benne.

Tertull. de Scapulam. cap. 22.

Tertult. ad Pallio. c. 6. Hieron. epist. 63. ad Theophilum. sub finem.

[2] Justin. ap. Euseb. 4. Hist. c. 8.

Nem ok-nélkül nevezi azért Sz. *Pál* a Szentek példáját, [3]*nubem,* felhőnek. Mert, miképpen a sidókat a pusztán-által, az ígért földbe vezérlette a mennyei felhő: azonképpen a Szentek példája örök életre vezet mindeneket. Nem ok-nélkül mondgya Szent *Job;* hogy mikor a bűnös ember *respicit hominem,* az isten-félők példáját, mint valami szép tűkört, szemléli: felkiált; *Peccavi et vere deliqui:* vétkeztem; meszsze estem attúl, a mivel tartoztam. Igy írja Szent *Jerónimus,* hogy jára *Macárius,* ki midőn némely szerzetesek szent életét látta vólna, nagy sírva azt mondotta tanitványinak: *vidi monachos; non sum ego monachus:* bezzeg én oly barátokat láttam, kikhez-képest magamat barátnak sem tartom. Illyen ereje vagyon a jó példának, magunk ismeretire és életünk vezérlésére. Kirenézve Szent *Ferencz,* predikállásnak nevezte, mikor alázatos csendességgel általment az úczákon.

[3] Heb. 12. v. 1.

Job. 33. v. 27.

Hieron. in Vita S. Macarii.

Negyedik mód: a nyelvel-való *tanitás, vigasztalás, dorgálás.* Ezekhez tudomány kivántatik; és nem minnyájan egy-aránt alkalmatosok véghezvitelekre. De azért, senki nincs, ki, az ő módgyaszerént, három dologra köteles nem vólna.

Először, arra; hogy tanítcson egyebeket. Mert minden cselédes

embert kötelez Isten, *ut doceat filios;* hogy fiait, leányit és, mikor a szükség kivánnya s alkolmatosság hozza, alatta-valóit, izgassa, és tanítcsa; sőt hatalmával és büntetésével erőltesse, hogy életeket istenesen visellyék. Erre-nézve írja Sz. *Agoston;* hogy *unusquisque paterfamilias, pro Christo et pro vita æterna, suos omnes admoneat, doceat, hortetur, corripiat, ita in domo sua, ecclesiasticum et quodammodo episcopale implebit officium;* minden cselédes ember, nem csak úri, hanem püspöki tisztet visellyen házában; oktatván cselédét az igazságra és tekélletes erkölcsre: eleibe adván a mennyei bóldogság örömét; a kárhozottak kínnyát; a pokolnak sanyaruságát: íntvén, hogy a kevélységet, esküést, szitkozódást, bujaságot, részegséget, harag-tartást és egyéb vétkeket távoztassanak. Mert, *beatus qui enarravit justitiam audienti;* bóldog a ki hirdeti az igazságot. Szent *Pál,* nem a papoknak, hanem közönségessen a híveknek parancsollya; hogy a hiuságos csevegésnek békét hagyván, oly dolgokrúl beszéllyenek felebaráttyokkal, mellyekből éppűllyenek. [1]Ha a világ fiai a világrúl szóllanak; ha a kereskedő ember, mindenüt örömest érti, mikor arrúl beszélnek, hol lehet job nyereség: méltó, hogy a Meny-ország fiai örömest Meny-országrúl szóllyanak.

Deut. 4. v. 9. Eccli. 30. v. 13. Aug. to. 9. tractat. 51. in Joan. in fine. Eccli. 25. v. 12. Ephes. 4. v. 29. [1] 1. Joan. 4. v. 5.

Másodszor, arra köteleztetünk minnyájan; hogy jó tanátcsal és szép intéssel vigasztallyuk felebarátunkat, mikor, vagy világi kár-vallásért, gyalázatért és egyéb galibáért; vagy bűneinek nagy-voltáért, módatlan és mértéketlen szomoruságban vagyon; mert efféléket a jó tanács [2]úgy vidámít, mint a jó illatok újíttyák a szűvet. És az Isten sok helyen parancsollya; hogy [3]vigasztallyuk egymást nyomoruságinkban. Nem ollyan hiuságos vigasztalásokkal, minéműket ád a világ, mikor a beteget azzal biztattyák, hogy meggyógyúl, és ismét jól lakik; hogy kár-vallása megtér más-unnan, hogy boszszúért boszszút álhat; mert efféle biztatások, vagy vétkesek és hamissak, vagy bizonytalanok. Hanem, *Per consolationem Scripturarum,* Szent Irásból vett keresztyén vigasztalásokkal tartozunk a szomorúkat vídámítani. Eleikbe adván, hogy a mí kegyes Atyánk, a nagy Isten, orvosságúl bocsáttya reánk a csapásokat: ezeket, ha háladással visellyük, nagy jutalmát vészük. irgalmas a mí Istenünk és bennebízókat el nem hadgya.

[2] Prov. 27. v 9. [3] 1. Thes. 5. v. 11. Heb. 10. v. 25. Job. 29. v. 13. Rom. 15. v. 4. Correctio fraterna. Gal. 6. v. 1.

Harmadszor, azzal tartoznak, nem csak a birodalomban- és közönséges gond-viselések tisztiben-lévők; hogy mind, *in spiritu lenitatis,* szelíd fedéssel; mind [4]kemény dorgálással és büntető

[4] 1 Tim. 5. v. 20.

sanyargatásokkal, eltílcsák alattokvalókat a bűnöktűl: hanem közönségessen minden embereket kötelezett Isten, hogy mikor íntésekkel és feddésekkel a bűnök távoztatására, vagy bűnből felkelésre segíthetnek egyebeket, [1]el ne mulassák; hanem, vétkek gonoszságát eleikbe adván, jobbúlásra indítcsák. Erre tanít Christus, mikor azt mondgya; hogy, [2]ha felebarátod vétkezik ellened, elsőben magát íncsed. Ha azzal megjavúl, *lucratus es fratrem*, ördög torkából kinyerted atyádfiát. És nem csak Istennek sok szép igéreti szállanak a dorgálással-jobbúlókra, hanem, a Bölcs mondása-szerént, Isten áldása terjed a dorgálóra-is.

[1] Eccli. 19. v. 13. Cap. 20. v. 1. Levit. 19. v. 17. 1. Thes. 5. v. 14. 2. Thes. 3. v. 15. 2. Tim. 2. v. 25. [2] Matt. 18. v. 15. Prov. 15. v. 32. Cap. 29. v. 15. Eccli. 20. v. 4. Cap. 21. v. 7.

De két dolgot kel it eszünkbe vennünk: eggyiket; hogy, mí-ellenünk vétkezik, nem csak a ki személyünkben, vagy marhánkban károsít; hanem, valaki tudtúnkra vetkezik. Mert gonosz példát ád és megszomorít: kárt tészen bűnével az *Ecclesiá*-nak, melynek tagjai vagyunk: Istennek tisztességét megbántya; mellyet szemünk fényénél és életünknél inkáb tartozúnk óltalmazni. Másikat; hogy, akkor tartozúnk az intésre, mikor nagy és bizonyos a vétek: mikor tudgyuk, hogy ki nem tért bűnéből és egyébtűl meg nem íntetett a vétkes: mikor igaz okosság-szerént azt itílhettyük, hogy foganatos lészen és jobbítást szerez feddésünk. Mert, ha méltó félelmünk lehet, hogy [3]fát rakúnk a tűzre; és nem csak reánk dühödik, hanem gonoszságában inkáb elváltalkodik a kit íntünk, nem kel arra vesztegetni haszontalan szókat. Azért írja Szent *Agoston;* hogy Christus tilalmazta disznók-eleibe adni a gyöngyöt: *ne quis putaret illicitum esse, tacere veritatem, quando illi, qui audiunt sustinere non possunt:* hogy a halgatást bűnnek ne itílnők, mikor szollásunk nem üdvösséges a halgatóknál. A Bölcs-is azt parancsollya; hogy, [4]*in convivio vini non arguas proximum;* jólakás-közben meg ne fed az embereket. És, [5]*noli arguere derisorem, ne oderit te;* hogy békét hadgyunk az ollyan dorgálásnak, mely csak idegenséget szerez. Ha tudgyuk tehát, hogy valaki tudatlanságból más ember jószágát bátorsággal bírja; vagy házasságában titkos akadékja vagyon, mellyet maga sem túd; és félő, hogy, ha megíntik, nem használ: tartozúnk halgatni, mert az intésnek vége: felebarátunk jobbúlása. Ezt ha nem reménlyük, békét kel hadni az intésnek.

[3] Eccli. 8. v. 4. et 13. Aug. to. 4. li. 2. de Sermone Domini in Monte. Vide to. 5. l. 1. de Civit. Dei, cap. 9. [4] Eccli. 31. v. 41. [5] Prov. 9. v. 8. S. Thom 2. 2. qu. 33. arc. 6.

Meghallátok keresztyének, mely szorgalmatos gondgya vagyon Istennek lelkeinkre. Mert, nem elégedvén azzal, hogy mindeneket üdvözíteni akar és őmaga keresi a lelkeket: egyebeknek-is, lelki

1. Tim. 2. v. 4.

veszedelem-alatt parancsolta, hogy példájokkal, Intésekkel segítcsék, és bűnöktűl óltalmazzák a lelkeket. Azért mí-tőllünk-is kivántatik, hogy, *misereamur animæ nostræ, placentes* DEO; irgalmasok legyünk lelkűnkhöz. Mert igazán és bőlcsen írja Szent *Ágóston;* hogy, *Qui vult eleemosynam ordinate dare, a seipso debet incipere, et eam primo sibi dare;* a ki igazán alamisnát akar adni, magán kel kezdeni: elsőben magát kel segíteni, az-után egyebeket-is segítcsünk, az eretnekségek és feslett erkölcsök távoztatását szorgalmaztatván. Eccli 30. v. 24. Aug. Enchiridii, ca. 76. Refertur de Pœnit. Dist. 3. c. 19.

Vaj-ha jól meggondolnók, mely drága az ember lelke, mellyért Christus életét adta! Vaj-ha szivűnkben vólna az isteni szeretetnek tüze! Nem elégednénk bezzeg azzal, hogy magunk szolgálnánk Istennek: hanem, mindeneknek azt kiáltanók, *veni;* jertek tí-is, szolgállyatok Istennek. Nem lén elég Keresztelő Jánosnak, hogy maga megismére Christust; hanem tanitványit ő-hozzá igazítá. Mihent Szent Filepet megvilágosítá Christus, ottan Urúnkhoz hívá *Natánaëlt.* Mihent Sz. Mátét Isten megkedvellé, [1] ottan Christushoz győjté a bűnösöket, hogy vélle egyetemben részesülnének a mennyei áldásokban. Mert, miképpen a tűz, [2] *numquam dicit, sufficit;* mindent megéget és soha meg nem elégszik; miképpen a *magnes* vonzza a vasat és soha el nem fárad: úgy az Isten szeretetinek tüze, a hol vagyon, meg nem szűnik a lelkek segítésének kivánásától. Illyen tűz vólt bezzeg Szent *Dávid*-ban, mikor azt mondotta; hogy, látván az emberek gonoszságát, *tabescebat,* elfonnyadott, elszáradott lelki fájdalmiban. Kérem az Ur Istent, gerjeszsze minnyájunk szűvében ezt a lelkek segítésére-való buzgó indúlatot: hogy Szent *Pál* és *Moyses* példáját követvén, a lelkekért életünket-is készséggel letegyük. Amen. Matt. 9. v. 22. Luc. 5. v. 29. [1] Joan. 1. v. 45. [2] Prov. 30. v. 16. Psal. 118. v. 158., 139. etc. Rom. 9. v, 3. Exod. 32. v. 31.

ADVENT III. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent János Evangelista, könyvének első részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Joan. I. v. 19. Az üdőben küldének a sidók Jerusalemből papokat, és levitákat Jánoshoz, hogy megkérdenék őtet: Te ki vagy? És megvallá s megsem tagadá; és megvallá, hogy nem vagyok én Christus. És kérdék őtet. Micsoda tehát? Illyés vagy-e te? És monda: nem vagyok. Proféta vagy-e te? És felele: nem. Mondának azért néki: ki vagy; hogy választ adgyúnk azoknak, kik minket küldöttek? Mit mondasz te-magadrúl? Monda: én kiáltónak szava vagyok a pusztában; igyenesitcsétek az Ur úttyát, miképpen Isaias Proféta mondotta.

Isai. 40. v. 3.

A követek pedig, fariséusok-közzül valának. És kérdék őtet, és mondának néki: miért keresztelsz tehát, ha te nem vagy Christus, sem Illyés, sem Proféta? Felele nékik János, mondván: Én *vizzel keresztelek: közöttetek állott pedig, kit tí nem tudtok, ő az, a ki én-utánnam jövendő, ki én-előttem lett: kinek én nem vagyok méltó, hogy az ő saruja kötelét mególdgyam. Ezek Betaniában lettek, a Jordánon túl, a hol János keresztel vala.

Ennek a Betaniának, más neve Betábara vólt.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szűvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

* Vizben.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

Az alázatosságrúl.

Egy ékesen-szólló bőlcs aszszony, dicsirni akarván *Dávid* királyt, azt mondá; hogy ő ollyan mint Isten Angyala: mert *nec benedictione, nec maledictione movetur;* őtet sem dicsiretek fel nem fuvalkodtattyák, sem rágalmazó szidalmak le nem nyomják: hanem az igazságban igyenesen és mozdúlhatatlan marad, hizelkedő dicsíretek- és szidalmazó gyalázások szél-vésze- és fergetege-között. 2. Reg. 14. v. 17.

Úgy tetczik, nagy okkal ezent mondhattyuk Keresztelő Jánosrúl. Hallátok ez elmúlt Vasárnap, hogy a fogságnak sanyarusága, a tömlöcznek büdössége, a parázna királynak haragja és nyakárahúzott pallosa, meg nem tartóztatá őtet hivatallyától: hanem, akkor-is Christusrúl tudakozott, tanitványit Christushoz küldötte, Christus nevének dücsősségét terjesztette. A mái Evangeliom pedig azt adgya előnkbe, mely igyenesen és alázatoson viselte magát a hizelkedők böcsűlletinek megvetésében. Igazán angyali tekélletesség ez, mellyet sem a fogság és halál, sem a hiuság és dücsősség meg nem tántoríthat. És menyível nagyob a tűzben élni, hogy-sem a tömlöczben tartatni, annyival csudálatosb a sidók követségének alázatos megvetése. Mert, a Bölcs mondása-szerént; mint az aranyat a tűz, az ezüstöt az olvasztó kemencze: úgy probállya embert a dicsíret. Füstbe mégyen és elenyészik a tűzben a hamis arany; tisztúl és fényeseb lészen az igaz arany. Az ember-is, mikor dicsírik, felemelkedik és hiuságra oszol, ha heános, mint *Nabuchodonozor;* dücsősségesben fénlik, ha igaz garatos, mint Szent János. Prov. 27. v. 21. Dan. 4. v. 27.

Nagy követség ez, keresztyének, mellyet Jánoshoz bocsátnak. Mert papok a követek: Isten templomából, királyi várasból, Jerusalemből kűldetnek. Nem egynehány köz-néptűl, hanem egész sidóságnak egyenlő tanácsából kűldetnek: szükséges, nagy dologrúl tudakoznak: annak akarnak végére menni és magától akarják érteni Jánostúl, ha ő az igért *Messias?*

Nem-is ok-nélkül rendelék ezt a nagy követséget. Mert egyfelől, tudták hogy a *Danieltűl* jegyzett [1]Hetek elfolytak vala, mellyek-után a Szentek Szentinek meg kellett kenetni; látták, hogy a *Júda* maradékitúl [2]elvétetett vala a fejedelmi pálcza és pogány császárok birodalma-, ha nem rabsága-alá vettetett vala az Isten [1] Dan. 9. v. 24, 26. [2] Gen. 49. v. 10.

népe: hallották, hogy feltetczett ama csillag, mellyet a *Messias* jövetelekor jövendőllött [1]*Balaam*. Azért a köz-nép-is azt mondotta: [2]*Scimus, quia Messias venit;* tudgyuk, hogy eljött a *Messias*. Másfelől, a Keresztelő János állapattyát szemlélvén, gyanuságba esének, hogy ő a *Messias:* mert egész sidoságban híre vala, hogy magtalan anyától fogantatott: születése sok nagy csudákkal tűndöklött: emberi szokást-halladó erkőlcsét, sanyarú és fedhetetlen életét szemekkel látták. És, mivel Próféták jövendőllése vólt, hogy mikor eljő a *Messias,* tiszta vízzel mosogattya a népet: a Szent János keresztelését tekintvén, [3]*cogitabant omnes, ne forte ipse esset Christus;* minnyájan azt gondolták, hogy talám ő a *Messias*. Azért rendelének tehát ily nagy követséget hozzá, hogy magától ércsék, mit mond magáról?

[1] Num. 24. v. 17.
[2] Joan. 4. v. 25.
Ezech. 36. v. 25.
Isai. 4. v. 4.
[3] Luc. 3. v. 15.

Nagy kisírtet vólt ez. Mert, noha Szent Pál, nem egyszer, megvetette az isteni nevet, mellyet reá adnak vala: de elsőben a mennyei Angyal és a paradicsomi ember; az-után sok egyéb fejedelmek, megrészegettek és veszedelembe estek az isteni névnek és böcsűlletnek kivánsága-miat. Keresztelő Jánosnak pedig mozdíthatatlan tekélletessége és gyökerezett alázatossága, magára nem vévé, a mi őtet nem illette. A *Messias* nevét, tisztit és böcsűlletit, magán nem szenvedé: *confessus est et non negavit: et confessus est;* nem egyszer, kétszer, nem ímmel, ámmal, nem homályos ígékkel, hanem sokszor, nyilván, álhatatoson megvallá, hogy ő nem Christus, nem Illyés, nem egy a régi Próféták-közzűl. Nem akará, hogy senki őtet voltánál nagyobnak tartcsa, nagyobra böcsűllye. Erről a Szent János alázatosságárúl emlékezvén Szent *Agoston,* azt írja; hogy, *nullum tantum meritum habuit Joannes, quam de ista ipsa humilitate: quod, cum posset fallere homines, et haberi pro Christo, confessus est tamen aperte et dixit; non sum ego Christus.* Teve-szőr köntös viselése-, tömlöcze-, mártyromsága-felet, böcsűlletesb és érdemesb vólt ez az alázatosság: hogy, noha megcsalhatta vólna az embereket; magát *Messiás*-nak hitethette vólna, de nem cselekedte: hanem megvallotta, hogy nem ő a Christus. *Non vult a sponsa amari pro sponso, sed pro amico sponsi. Unde ait: non sum ego Christus;* nem szenvedte hogy a Christus jegyese őtet vő-legénynek ismérje, hanem vő-legény baráttyának. Azért mondotta, hogy ő nem Christus.

Actor. 8. v. 10.
Cap. 12. v. 22.
Aug. Tract. 4. in Joann. in medio.
Aug. in Psal. 35. ante medium.

Mivel azért a Szent János feleletiben, mint szép tiszta tűkörben, tűndöklik az igaz alázatosságnak tekélletessége: én-is, a mái

napon, szóllok az alázatosságrúl. És elsőben, megmutatom; *mely böcsűlletes, hasznos, szükséges az alázatosság. Másodszor, megmagyarázom; miben ál az igaz alázatosságnak tekélletessége.* Szükséges tudomány ez; méltó, hogy minnyájan megtanúllyuk. *Propositio.*

Az alázatosságnak böcsűlletes méltóságát két dolog ismérteti: eggyik a Christus tanitása és példája. Másik azok a *privilegiomok,* kiváltképpen-való magános áldomások, mellyeket ád Isten az alázatosoknak. I. RÉSZE.

Először azért, az alázatosságot böcsülletessé és kivánatossá tészi a mennyei Mesternek, a Christus Jésusnak tanitása és példája. Mert, noha *Pláto, Aristóteles, Plutarchus, Séneca* és töb világi bőlcsek, szép és mély tanuságokat írtak az okosságrúl, igazságrúl, irgalmasságrúl, mértékletességrűl, erősségrűl és töb erkőlcsök jóságirúl: de senki közzűllök, az alázatosságot, tekélletes erkőlcsők- és jószágok-közzé nem számlálta, sőt, az elvetett félemes emberek roszságát, nevezték *humilitás*-nak, alázatosságnak.

Példával tanította *Abel* az ártatlanságot: *Noë* a reménséget: *Abrahám* a hitet és engedelmességet: *Jósef* a tisztaságot: *Job* a békeséges tűrést: *Moyses* a szelidséget: *Dávid* az ellenségszeretést: *Illyés* az Isten tisztességének buzgó kivánságát; egyéb Szentektűl, egyéb tekélletes erkőlcsöket tanúlhatunk: de az alázatosságnak nem találtatott e földön mestere; hanem ezt ő-maga az Isten fia, menyből alászálván, nyelvével és példájával tanítá. Azért hozzánk jővén, fen-szóval kezdé kiáltani: *discite a me;* emberek Matt. 11. v. 29.
emberek, kik a tudatlanságba merűltetek: túdósb és hitelesb mestert nállamnál nem találtok. Azért, ha csalatni nem akartok, tanúllyatok tőllem. De mit tanúllyunk Uram? Talám egeket éppíteni és Aug. Serm. 10.
forgatni? Halottakat eleveníteni és víz hátán járni? Talám az isteni de Verb. Domini. initio.
titkoknak és bölcseségnek, te-benned, mint gazdag tár-házban letett kincseit, akarod hogy tanúllyuk tőlled? Nem ezeket kivánom (ugy-mond Christus) hogy tanúllyátok: hanem, *quia milis sum. et humilis corde;* az együgyű szelidséget és szűnek, nem szájnak és nyelvnek, alázatosságát. Mint-ha senkitűl alázatosságot nem tanúlhatnánk, hanem csak attúl, a ki Felséges nagy lévén, magas menyből alászállott, szolgai ábrázatba őltözött és kicsinnyé lett érettünk.

Első és legnagyob eset akkor lett Meny-országban, mikor az angyal, isteni hasonlatosságot kivána; és ottan ördöggé változék, pokolba esék. Másik, mikor az ördög azzal hiteté Evát, hogy, Isai. 14. v. 14.

Genes. 3. v. 5. *eritis sicut dii;* Istenhez hasonló lészen, ha a tíltott gyümőlcsöt megkóstollya. Látván az Isten fia, hogy a teremtett-állat ily igen vágyódik az Isteni hasonlatosságra; azt-is tudván, hogy az alázatosságot egyéb meg nem kivántathattya velünk, ha az ő peldája meg nem kivántattya; kevélységűnket sem orvosolhattya egyéb, hanem az Istennek maga alázása: oly állapatba öltözék, melyben ő-hozzá-hasonlók lehetünk, ha alázatosok lészünk.

Az emberek alázatosságában, két dolog találtatik: első, értelemben vagyon: mikor ember megtekínti bűnökkel és egyéb fogyatkozásokkal terhes állapattyát; és meggyőzetvén a valóságos igaztúl, azt itíli maga-felől, hogy nem böcsűlletet és dícsíretet; Dan. 9. v. 7. hanem orczapirúlást és gyalázatot érdemel. Másik, akaratban vagyon: mikor ember kivánnya, hogy mások ollyannak tarcsák őtet a minémű, és nemcsak illetlen böcsűlletet nem kiván, hanem örömest szenvedi, ha érdemlett böcsűlletben sem tartatik, vagy érdemetlen gyaláztatik. Amaz első dolog, nem lehetett Christusban, Bern. Ser. 42. in Cantic. in medio. ugy-mond Sz. Bernád: *poterat vilem se et contemtibilem demonstrare, sed non reputare. Voluntate proinde humilis fuit, non judicio.* Mert magát ismérvén, tudta hogy ő Isten Fia, minden tisztaságnak kút-feje és minden böcsűlletre méltó: hanem, az ő alázatossága abban volt, hogy a mí példánkért és az alázatosságnak böcsűlletes szeretéseért, nem úgy viselte magát, mint méltóságához illett: sőt akarta, hogy egyebek se úgy tisztellyék őtet, a mint érdemlette: hanem, az érdemetlen gyalázásokat és kissebbítéseket jó kedvel szenvedte.

Erre az alázatosságra tanított minket Christus nyelvével és predikállásával, mikor törvényt hirdetett és szentenczíát mondott; Luc. 18. v. 14. Ca. 14. v. 11. hogy valaki magát felmagasztallya, megaláztatik: valaki megalázza magát, felmagasztaltatik. A Végvacsora-előt, nagy alázatos- Joan. 13. v. 13., 17. sággal megmosá tanitványi lábait: példát adván, hogy senki ne szégyenlye megalázni magát és egyebek lábaihoz borúlni, ha ő Ur és Mester lévén, ezt mivelte. Egyszer a tanitványok azt kérdék tőlle: kicsoda nagyob Isten országában? Christus egy ártatlan Matt. 18. v. 1. gyermeket mutata és azt mondá; hogy Meny-országba nem mennek, Marc. 9. v. 34. Luc. 9. v. 46. ha ehez hasonlók nem lésznek. Nem üdőnek és vékony okosságnak, hanem alázatosságnak hasonlatosságát kivánta: mellyel a hiuságos dicsekedéstűl és tisztesség-kivánástúl üresek légyenek, mint a gyermekek. Világosban magyarázván, mit akar, azt mondá; Matt. 18. v. 4. hogy Isten-előt nagyob, a ki úgy megalázza magát, mint a gyermek.

Cselekedetivel és példájával, ennél-is világosban tanította Christus az alázatosságot. Mert, elsőben: valami jó vólt benne, azt mindenestűl Istennek tulajdonította; Isten javainak vallotta: [1]tudományát Attya tudományának; [2]cselekedetit, attya cselekedetinek mondotta.

[1] Joan. 7. v. 16.
[2] Joan. 14. v. 11. Cap. 9. v. 4.

Másodszor: a fúlákos* nyelvek szidalmit nagy alázattal viselte. Menyíszer gyaláztatott azzal, hogy, [3]*Fabri filius,* paraszt nemből-való; kézimunkás ember fia? sőt magát-is azzal csúfolták, hogy, [4]*faber,* asztalos, paraszt, mint-ha Isten-előt nagyob tekíntet vólna a testi nemességre, hogy-sem a szent életre. Menyíszer, [5]*deridebant: irridebant;* nevették, csúfolták, tréfálták tanítását; mint-ha bolondságot mondana? Menyiszer mondották, hogy, [6]*insanit: in furorem versus;* Megbolondúlt: megdühösűlt. A mi ezeknél nagyob, menyíszer és mely nagy bűnökkel vádolták őtet? Néha latrokkal társalkodónak, [7]*vorax, potator vini;* dobzódónak, bor-iszáknak nevezték. Néha, *blasphemus,* isten-káromló vólt neve. Néha azt mondották; hogy [8]ördöggel vagyon szövetsége, kinek erejével cselekeszik mindeneket. Néha azzal gyülőltették, hogy [9]*seditiosus; Lucæ 23. v. 2.* ország-háborító, pártolkodások-szerző és külömben [10]meg nem maradhat sidó-ország, hanem-ha ez az ember megöletik, minnyájok veszedelmének távoztatasárért. Végezetre, [11]*seductor,* csalárd, álnak, kösség-csalogató vólt az ő neve.

[3] Matt. 13. v. 55.
[4] Marc. 6. v. 3.
[5] Marc. 5. v. 40. Matt. 9. v. 24. Luc. 16. v. 14.
[6] Joan. 10. v. 20. Marc. 3. v. 21.
[7] Matt. 11. v. 19.
[8] Joan. 10. v. 31., 36. Matt. 26. v. 65.
[9] Joan. 10. v. 20. Matt. 9. v. 34. Cap. 12. v. 24. Luc. 11. v. 15.
[10] Joan. 11. v. 48. Cap. 18. v. 14.
[11] Matt. 27. v. 63. Joan. 7. v. 12.

Ezeket a gyalázatos kissebbítéseket és rágalmazó szókat; ezeket a sok vétkek szidalmit, mellyeket hamissan fogtak-reá, alázatos csendességgel szenvedte Christus. Soha meg nem haragutt, soha nem feddődött, soha boszszút nem állott; sőt kemény szót sem szóllott. Nem úgy szenvedte pedig a rágalmazó nyelveket, mint mí. Mert, hatalmas erejével, megköthette vólna torkát, megzaboláz-hatta vólna nyelvét a káromlóknak. De akarva szenvedte: példát mutatván, hogy az emberek szavát, itíletit, gyalázását, hamis vádolását, alázatoson tűrjük. Eszünkbe jutván, hogy érdeme-nélkül, töb és nagyob gyalázatokat viselt az Isten Fia: mí pedig, bűneinkel többet érdemlettünk, hogy-sem a menyit szenvedűnk.

Harmadszor: mint-hogy talám a szidalmazó nyelvek sértegetési nem oly nehezek, mint a cselekedetek gyalázási: ennek szenvedésével-is böcsűllé és tanítá Christus az alázatosságot. Mert választva és szabadakarva, számtalan kissebségeket szenvedett. Mikor elsőben világra jöve, attyafiai- és vér-szerént-való rokonsági-közöt, szállást

* Fullánkos.

nem találá, hanem házból kirekesztetvén, istállóban születék, jászolba póláltaték. Az-után, mint-ha ő-benne valami megvető vólna, környűlmetélteték; a penitenczia-tartó bűnösök-közöt, Jánostúl megkereszteltetek.

Psal. 21. v. 7. Élete folyásában, *opprobrium hominum et abjectio plebis,* emberek söpreje és csúfja vólt; de kivált-képpen halála-kor. Mert harmincz garason adaték-el mint alá-való gyilkos, Barabbásnál, halálra méltóbnak itílteték, mint ország-háborgató: csúfos ruhába őltözteték, mint bolond: arczúl pökdösteték, mint káromló: vereségekkel sanyargattaték, mint gonosz-tévő: végre, latrok-közzé feszítették, mint latrok fejedelme.

Ennél inkáb meg nem aláztathatott az isteni Felség; ennél
Luc. 22. v. 15. nagyob gyalázattal nem illethetett* az ártatlanság: és mind ezeket, *desiderio desideravit,* kivánva szenvedte, oly alázatossággal, hogy mint a bárány, száját nem tátotta, kedvetlenségét nem jelentette.

Végezetre: mikor ollyat cselekedett Christus, melyből dicsíreti
[1] Matt. 2. v. 4, származhatott, megparancsolta, hogy [1]titkon tarcsák; senkinek ne
Cap. 12. v. 16. hirdessék; sőt, mikor a kösség, látván csuda-tételit, királyságra
Cap. 9. v. 30.
[2] Joan. 6. v. 15. akará emelni; [2]*fugit in montem,* pusztába futa a tisztesség-előt. Színe-változásának dücsősségét, csak három tanítvány-előt mutatá: gyalázatos kínt, a *Calvárián,* mindenek láttára szenvede. Illyen vólt a Christus példája, mellyel mínket tanított; hogy az ő alázatosságát látván, szégyennek tarcsuk a kevélységet: miképpen
Gen. 24. v. 64. *Rebecca* általlott** tevén ülni, látván, hogy gyalog járt az ura *Isaák.*

Sok egyéb isteni jószágok*** vóltak Christusban: de hogy ércsük, menyíre böcsűlli Isten az alázatosságot, Szent *Pál* ennek tulajdoníttya a Christus nagy dücsősségét: mert mikor azt mon-
Philip. 2. v. 7. dotta vólna, hogy szolgai ábrázatba őltözvén, *humiliavit semetipsum;* engedelmesen megalázta magát: utánna-veté: *propter quod et Deus exaltavit illum;* hogy ezért magasztalta őtet Isten mindenek-felibe.

Az ő Szent Annyában-is, noha számtalan jószágok vóltanak: de az egy alázatosságot említi Bóldog Aszszony, hogy tekíntette
Luc. 1. v. 48. 52. ő-benne Isten, mikor Annyává választotta: *quia respexit humilitatem ancillæ suæ: fecit mihi magna.* Akarván ezzel ismértetni, hogy semmit inkáb nem böcsűl Isten emberben, mint az alázatosságot.

* Illettethetett.
** Átallott, restelkedett.
*** Jóságok.

Hasznát és szükséges-vóltát az alázatosságnak, úgy tetczik, leginkáb két dologból tudhattyuk:

Első dolog az, a mit Arany-szájú Sz. Jánossal a töb Atyák tanítanak; hogy *humilitas mater est et radix, et alumna, et fulcimentum, et vinculum bonorum: sine qua abominabiles et scelesti et immundi sumus;* az alázatosság fondamentoma, gyökere, forrása, sőt annya, dajkája, erőssége, kincs-tartó háza minden tekélletes jószágoknak. Ezekkel a böcsűlletes nevekkel ismértetik; hogy, miképpen az éppűlet elomol fondamentom-nélkül; a zöldellő fák és szagos virágok gyümölcsöt nem adnak, hanem elhervadnak és száradnak gyökér-nélkül; a gyermekek nem születnek, fel sem neveltetnek anyai dajkálkodás-nélkül: úgy a keresztyéni erkölcsök, és mennyei jószágok, nem lehetnek alázatosság-nélkül. Azért, ha a ki fát akar nevelni és gyümölcsössé tenni, azt miveli, a mit az evangéliomi kertész; az-az, gyökerét ássa, öntözi, ganéjozza, mivel a gyökér erejében vannak a gyümölcsök: annak-is, a ki gyümölcsöztetni akarja a töb jószágokat, az alázatosságot kel nevelni; melynek fogyatkozása elsoványíttya és kiszáraztya minden jószágok szépségét. Chrysost. homil. 30. in Act. c. 14. ultra medium.

A hit nem lehet alázatosság-nélkül: [1]*quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis?* Mert a ki [2]fogva nem tartya okoskodásit, alázatos engedelmességgel, bolondságnak itíli az isteni dolgokat, kire-nézve mondgyák a Szent Atyák; hogy a kevélység annya minden eretnekségnek. Mert külömben eretnekség nem lehet, hanem-ha ember magában bizakodván, többet tulajdonít maga értelmének és tudományának, hogy-sem a régi közönséges *ecclesiá*nak és Sz. Atyák tanitásának. [1]Joan. 5. v. 44. [2]2. Cor. 10. v. 5.

A szeretet, mivel gerjed és nevekedik inkáb, mint ha a magunk alacson és méltatlan kicsinségét, isteni Felséghez-képest semminek tartyuk és magunk utálásával Istennek tiszteletire és szerelmére emeltetünk? Valaki magát nagyra böcsülli, Istent nem böcsűlli: valaki magát megalázza, Istent Nagynak vallya és szeretni akarja. Ha azért a tűz, hamu-alat tartatik elevenen: az isteni szeretet-is, az alázatosság fedele-alat bátorságos.

Az atyafiúi szeretetnek és eggyességnek megtartása, úgy tetczik, tellyességgel az alázatosságon fordúl. Mert, miképpen *inter superbos semper sunt jurgia;* a kevélyek, egy-más-előt kapdosván a konczot, a világi jószágon, tiszten és méltóságon, mindenkor veszekednek: úgy az alázatos emberben, semmi oka nem talál- Prov. 13. v. 10.

tatik a háborgásnak. Azért mindenekkel békeségesen alkoszik. Mert magát semminek, egyebeket magánál jobbaknak itíl: dicsíretet és dücsősséget nem kiván: senkit nem útál és nem gyaláz; sőt, ha valakitűl gyaláztatik, vagy károsíttatik, nem törődik rajta, mert eszébe jút, hogy ennél többet és nagyobbat érdemlett, mivel sokszor méltó vólt pokolra. Annak-okáért, valamit szenved, semminek tartya, ahoz-képest a mit érdeme-szerént kellene szenvedni. Azt-is meggondollya, hogy az Isten Fiát, a mennyei bőlcseségnek, és minden szentségnek tár-házát, kissebséggel és gyalázattal illette a világ: és ebből kihozza, hogy igen csalatik itíletiben a hazug és csalárd világ. Kire-nézve, mind dicsíretit, mind gyalázatit, hamisnak és hazugnak tartván, azon meg nem indúl. Illyen gondolatokkal, minden gyülölség, veszekedés és nyughatatlan háborgas gyökerét kivagdallya az alázatosság.

Ha azért csendesz és nyugodalmas állapatot kívánunk e világon; ha minden jószágokkal bővelkedni akarúnk, alázatosok legyünk. Mert őmaga Christus, mikor azt parancsolá, hogy alaza-
Matt. 11. v. 29. tosságot tanúllyunk tőlle, utánna veté: *invenietis requiem animabus*
Isai. 48. v. 22. *vestris;* hogy ezzel találunk nyugodalmat lelkűnknek. A kevélység pedig, soha békeségben nem marad: mert akár-mi kicsiny dologból, irígységre, boszszúkivánásra okot talál. Tekincsétek ama felfuvalkodot *Amánt.* Első vólt a hatalmas király udvarában; mindennel bírt; mindennek parancsolt: még-is dúlfúl, busúl, nyughatatlan-
Esther. 5. v. 13. kodik; és azt mondgya, hogy, *cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto;* ugy tetczik, semmie nincsen. Vallyon mi az oka ennek a nagy törődésnek? Csak az, hogy *Mardochæus,* süveget nem vetett, nem emelkedett előtte. Oh bolondság! Ily kicsiny dolog, a kevély embernek minden bóldogságát méreggé fordíttya, semmivé tészi. Ha azért lelki békeség és csendesz nyugodalom vagyon e világon, egyébüt nincsen, hanem az alázatos emberben.

Eccli. 10. v. 15. Egy szóval, miképpen *initium omnis peccati est superbia;* a kevélység kút-feje és eredete minden bűnnek: úgy az alázatosság minden jónak gyökere és forrása; minden ördögi incselkedések győzedelme. Megmutatá Isten egyszer Szent *Antal*-nak
Refert S. Dorothe, Tom. 4. Bibliot. Patrum, doctrina 2. az ördög hálóit, tőreit és kelepczéit, mellyeket egész főld színén oly sűrűn terjesztett vala, hogy egy-mást érték. Elijede a Szent Jámbor, és felkiálta: Uram, ki kerűlheti-el ezeket, hogy meg ne essék? Azt felelé Isten: *humilitas sola evadit hos laqueos;* csak egyedűl az alázatosság kerűlheti-el ezeket a tőröket.

Szoros a Meny-ország úttya; csak az mehet által rajta, a ki igen meghajol és kicsinnyé lészen. Azért írja Szent *Agoston;* hogy, nincs egyéb út az igazságra és mennyei bóldogságra, hanem a mellyet mutatott Isten: *Ea autem, prima est humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas. Et quoties interrogares, hoc dicerem:* ez pedig, első az alázatosság; második az alázatosság; harmadik az alázatosság: és valamenyiszer kérdesz, annyiszor mondom, hogy nincs egyéb úttya meny-országnak, hanem az alázatosság. Nem azért (ugy-mond) hogy töb jóságok nem volnának; hanem azért, hogy oly szükséges az alázatosság, hogy, ha minden jó cselekedettel, eggyüt, elől és utól nem jár, haszontalanná tészen mindeneket a kevélység. Aug. ep. 56. ad Dioscorum circa medium.

Második dolog, mely az alázatosságnak hasznát és szükségesvóltát kimutattya, a sok szép mennyei áldások és *privilégiomok,* mellyeket Isten kiváltképpen igért és adni szokott az alázatosoknak. Napok és hetek kellenének ezek számlálására: le kellene írnunk, a Szent Irásnak nagy részét, ha minden ajándékokat előhoznánk, mellyek az alázatosságnak üdvösséges gyümőlcsét és hasznát kimutattyák.

Ha lelki tudatlanságban és vakságban nem akarúnk élni; ha hamisságtúl nem akarúnk csalatni; ha mennyei tudományt és bőlcseséget szeretünk, alázatosok legyünk: Mert, *ubi humilitas, ibi et sapientia;* A hol alázatosság vagyon, ot bőlcseség vagyon. A kevélyek sem Istent, sem magokat, sem felebaráttyokat nem ismérik: azért, merő sült bolond kérkedések és dicsekedések vagyon. Eggyik azt kiáltya: *ego feci memet ipsum;* én vagyok a ki magamat teremtettem. Másik azzal dicsekedik; *ego sum: extra me non est alia amplius;* egyedűl magam vagyok: semmik hozzám-képest egyebek. Harmadik azzal kérkedik; hogy *universam terram congregavi, et non fuit qui aperiret os;* az egész világot elgyőzte, és senki csak száját sem meri tátani ellene. Emez arra vágyódik; hogy *in cælum conscendam, super astra exaltabo solium;* az egeket meghágja és csillagok-felibe tegye királyi székét: ama pedig nyilván mongya; hogy nincs oly Isten, ki az ő szándékát megfoghassa. Ezek mind balgatagságok. De nem csuda, ha így beszélnek, a kikben alázatosság nincsen: mert, *ubi humilitas, ibi sapientia;* csak ot vagyon a bőlcseség, a hol alázatosság vagyon. Az alázatosok ismérik az Istennek végetlen Felségét: tudgyák a magok alacson állapattyát: értik, hogy az igaz

Prov. 11. v. 2.

Ezech. 29. v. 3.

Sophon. 2. v. 15.

Isai. 10. v. 14.

Isai. 14. v. 13.

Dan. 3. v. 15.

Prov. 11. v. 2.

tisztesség és böcsűllet nem a világnak hiuságos *ceremonia*jában vagyon, hanem a tekélletes alázatosságban. Ez ama mennyei
Matt. 11. v. 25. tudomány, melyről háladással mondgya Christus; hogy a világ bőlcseitűl elrejtetett és a kisdedeknek megjelentetett.

Ha Istent igazán akarjuk tisztelni: meg kel magunkat alázEccli. 3. v. 21. nunk. Mert *ab humilibus honoratur;* csak a maga megalázó ád Istennek méltó tiszteletet, mivel a benne-való jókért, minden dicsíretet és dücsősséget éppen Istenre térit: semmit abban el nem lop maga számára.

Ha kivánnyuk, hogy kegyes szemeit reánk fordítcsa Isten és tekíntetivel áldomásit reánk terjesze: alázatosok legyünk. Mert ő
[1]Psal. 112. v. 6. [1]*humilia respicit in cælo et in terra;* az alázatosokat szemléli az
Psal. 137. v. 6. Isai. 66. v. 2. égen és főldön.

Ha isteni vigasztalásokra vagyon szükségünk: megalázzuk
2. Cor. 7. v. 6. magúnkat. Mert *Deus consolatur humiles;* szokása Istennek, hogy szép vígasztalásival örvendezteti az alázatosokat.

Ha kivánnyuk, hogy imádságunk Isten-eleibe hasson és min-
Judit. 9. v. 16. den jót nyerjen: alázatosságba őltözzünk. Mert *humilium semper*
Psal. 101. v. 18. *ei placuit deprecatio:* az alázatosok könyörgése mindenkor kedves
[2]Eccli. 35. v. 21. Isten-elöt: és az [2]egeket általhatván, igyenesen Isten székihez mégyen.

[3]Jac. 4. v. 6. Végezetre, ha Isten kegyelmébe akarúnk jutni: [3]*Deus humi-*
Eccli. 3. v. 21. *libus dat gratiam;* az alázatosoknak szokott Isten irgalmason
Isai. 57. v. 15. kegyelmezni. Ha kivánnyuk, hogy velünk lakjék Istenűnk: *Habitat cum humili spiritu, ut vivificet spiritu humilem;* az alázatos lélekben lakik Isten, hogy azt mennyei életre elevenítcse. Ha a mennyei dücsősségre vágyódunk és üdvözűlni akarúnk; alázatos-
[4]Psal. 33. v. 19. sággal kel ennek végbemenni. Mert [4]Isten *humiles spiritu salvat:*
[5]Prov. 29. v. 23. [5]*humilem spiritu suscipit gloria.* [6]*Qui humiliatus fuerit, erit in*
[6]Job 22. v. 29. *gloria;* az alázatos szivűeket üdvözíti és dücsőíti. Egy szóval,
[7]Luc. 14. v. 11. Istennek kiadott fogadása és igírete az: [7]*qui se humiliat, exal-*
Job 5. v. 11. *tabitur;* hogy valaki magát megalázza, felmagasztaltatik. És nyilván-való példával tudgyuk, hogy az Isten haragjának és ostorának távoztatására, erősseb és foganatosb eszköz nincsen az
3. Reg. 21. v. 29. alázatosságnál. Mert, noha *Illyés* Profetával megmondatá Isten *Achab*nak, hogy gonoszságáért megrontatik: mindaz-által, látván az Ur Isten a veszett királynak alázatosságát, azt mondá *Illyés*-nek: Látod-e mint megalázta magát *Achab?* Én sem ostorozom őtet, a mint fenyegettem.

Böcsűlletessé tette azért Christus maga tanításával és példájával az alázatosságot; szükséges nagy hasznait, sok-képpen ismértette, igíretivel és adományival: de ha nem tudgyuk az alázatosságnak mivóltát és tulajdon cselekedetit; ha azokban erkőlcsünket nem gyakorollyuk: alázatosok nem lehetünk. Azért lássuk miben ál az alázatosság.

II. RÉSZE.

Gyökere és fondamentoma az alázatosságnak értelműnkben vagyon. Mert, a ki nem csak testének, de sokkal inkáb lelki állapattyának fogyatkozásit és nyavalyáit valósággal nem isméri, alázatos nem lehet. Azért, a ki igaz alázatosságra akar jutni, szükség érteni, hogy ő semmiből teremtetett: és, ha Istentűl nem tartatnék, mindgyárt semmi lenne. Ennek-felette; tudni és érzeni kel, hogy maga erejével, semmi üdvösséges jót nem cselekedhetik. Sőt, nincs oly gonoszság és vétek, melybe nem esnék, ha Istennek kegyelmes kezei nem óltalmaznák.

Lásd a Második Predikáczióban ezeket.

Ezek a tekélletes igazságok, noha fondamentomi az alázatosságnak, de nem ezeknek értelmében, hanem akaratban ál az alázatosság. Azért, az illyen értelemhez, tekélletes jó akarat kivántatik, mellyel minden gondolatinkat és cselekedetinket úgy rendellyük, mint ezek az igazságok kivánnyák.

Az alázatosság tehát, oly tekélletes akarat, mellyel ember, magához-illendő alacsonságot kiván és örömmel szenved: úgy hogy maga sem tulajdonít, mástúl sem kiván annál nagyobbat, a mi őtet illeti. Miképpen azért magúnk isméreti abban ál, hogy vóltunknál nagyobnak ne itíllyük magúnkat; hanem ércsük, hogy fogyatkozottak, szűkölködők, gyalázatra méltók vagyunk, mivel magunktúl, semminél és bűnnél egyéb nincs bennűnk: azonképpen az alázatosság abban ál, hogy kivánnyuk és akarjuk, hogy mindenek annak tarcsanak, a mik vagyúnk és nem nagyobnak: úgy és ne fellyeb böcsűllyenek, a mint méltók vagyúnk.

S. Thom. 2. 2. qu. 161. art. 2.

A deákok a kevélyt, fellyebbezőnek nevezik: *superbus, supra vult videri, quam est,* mert a kevély, fellyeb álíttya magát és kivánnya hogy mások-is nagyobra tarcsák, hogy-sem a miben vagyon. Azért mongya a Szent Irás a kevély ördögrűl; hogy *in veritate non stetit;* az igazon meg nem állott, hanem fellyeb vágyódott. Az alázatost pedig, földrehajlottnak *(humilis, quasi humo acclivis,)* híják, mert az alázatos emberben igaz bőlcseség vagyon: azért, először, megválasztya a mi magának tulajdona és sajáttya, attúl a mi Istené ő-benne. Természetinek létét, tehet-

Isidor. 10. Etymologiar.

Joan. 8. v. 44.

Isidor. ibid.

ségének erejét, cselekedetinek jóságát, mindenestűl Isten ajándékának tartya és nem ollyan háládatlan, mint a kirűl írja Szent
Psal. 36. v. 21. Dávid; hogy, *mutuabitur, et non solvet;* a kőlcsönt visza nem adgya: hanem a jónak minden dücsősségét és tisztességét arra téríti, a kitűl kőlcsön vette. A bűnöket pedig, a minden-napi eseteket és erőtlenségeket, maga tulajdoninak isméri. Mert magunktúl, fogyatkozásnál egyéb nincs bennűnk. Másodszor; általérti, hogy ember a gonoszért, nem dücsősséget és tisztességet, nem dicsíretet és elő-menetelt, hanem gyalázatot, kissebséget, rágalmazást érdemel; és eszében forgattya, hogy, ha egy halálos bűnért, méltó ember, hogy a pokol kínnyát és örökké-való gyalázattyát szenvedgye; mit érdemel, a ki sok vétkekkel terhes?
Psal. 118. v. 75. Efféle tekélletes igazságokkal, írja Szent Dávid, *in veritate tua humiliasti me;* hogy alázatosságra viszi Isten az embert.

Vaj ha ezeket az igazságokat gyakran szeműnk-előt viselnők és szívűnkbe óltván jól meggyökereztetnők! künyü vólna bezzeg alázatossá lennűnk. A ki isméri, hogy magától semmi; és hogy bűnnél egyebet tulajdon erejéből nem cselekedhetik; a ki hiszi, hogy a mi jó benne vagyon, Istentűl vagyon: vallyon, nem azt
Dan. 9. v. 7. 8. kiáltya-e; hogy Istené a dücsősség; *nobis confusio faciei,* néki
Baruch. 1. -v. 15. pedig tulajdona a szégyen és gyalázat? A kinek eszébe jút, menyíszer bántotta bűneivel kegyes Teremtőjét; menyíszer érdemlette az örök kárhozatot: vallyon, mikor gyaláztatik és megútáltatik,
Job. 33. v. 27. nem azt mondgya-e; *peccavi et ut eram dignus, non recepi;* semmik ezek ahoz-képest a miket érdemlettem?

Sok külömböző indúlati és cselekedeti vannak az alázatosságnak, mellyeken, mint garádicsokon, eléb-eléb mehetűnk annak tekélletességében.

Első és legalsó cselekedete az; hogy ember, szeme-előt
Prov. 28. v. 26. viselvén erőtlenségét, ne kövesse azokat, kiket a Szent Irás bolondoknak nevez, mert magokban bíznak: hanem a magában-való bizakodást félre tévén, Istenben vesse reménségét. Bízzék bátor és üdvösséges nagy dolgokhoz kezgyen: de Istenben bízzék: ő-tőlle kérjen és várjon segitséget: maga erejében és emberi segitségben semmit ne bízzék. Mert, valaki Isten-kivűl keres segit-
Genes. 2. v. 20. séget, gyakran úgy jár, mint *Adam* segítő-társával, kitűl elrontaték:
et 18. Isai. 36. v. 6. vagy, mint a ki törött nádhoz támaszkodik, mely csak esetét és
Ezech. 29. v. 6. kezének sérelmét szerzi, erőtlen segitésével.

Második és fellyeb-való cselekedete az alázatosságnak az;

hogy ember, nem csak kivánságát tartóztassa, a magas és méltóságos állapatra-való vágyodástúl, hanem azokat tehetsége-szerént elkerűllye. És miképpen Christus elfuta a királyság-előt; *Moyses* a fejedelemségtűl, *Jeremias* a profétálástúl, több sok szent jámborok az egyházi és világi méltóságoktúl mentették magokat: úgy a kiben alázatosság vagyon és méltatlanságát érzi, nem ásít a felső pólczra; nem néz arra, a mit böcsűlnek és mutogatnak a világ fiai; nagy tisztekre és felső helyekre nem szaggat:* hanem, miképpen az olaj- és fügefa, a szölővel-eggyüt, kérve sem akarák a fák-között-való királyságot felvenni; mellyet a tövis, egy szóllitásra felvállala, sőt égetéssel fenyegette, a ki nem enged néki: úgy az alázatos ember, kerűli azt, a min a kevélyek kapnak és alacson állapattyának kicsinségével megelégszik. Mert maga fogyatkozását és vétkeit ismérvén, nem itíli magát nagyobra érdemesnek: sőt, semminek tartván magát, akár-mi kicsiny állapattal megelégszik; azt-is érdeme-felet-valónak álíttya. E mellet, tudván gyarlóságát, kivánnya, hogy távúl légyen tőlle valami felgyulaszthattya a kevélység taplóját: azért nem szaggat a tekíntetes fényességre. Végezetre, az alázatos embernek igaz bölcsesége annyíra böcsűl mindent, a menyíre érdemli: azért a világi jókat aprólékoknak és semmiknek tartván, nem nagy külömbséget tészen közöttök és megelégszik akár-mivel.

Joan. 6. v. 15. Exod. 3. v. 11. Cap. 4. v. 10, 13. Jerem. 1. v. 6. Judic. 9. v. 8.

Nem ellenkezik az alázatossággal, hogy ember, azokért a mennyei ajándékokért, mellyekkel Isten őtet áldotta, alkalmatosnak, és Isten segitségével, elegendőnek itíllye magát valami gondviselésre és tisztességes hivatalra: elég, ha magát méltatlannak itíli abból, a mi magáé. Mert magát, méltatlannak és alkalmatlannak tartván a magáéból; Istentűl vett és reménlett segitségekkel, alkalmatosnak és elegendőnek itílheti. Így cselekedett Szent *Pál,* ki magát tekintvén, azt mondotta: hogy, [1]*non sum dignus vocari Apostolus;* nem méltó az apostoli névre: Istenre-nézve pedig, azt írta; hogy, [2]*idoneus minister;* alkalmatos az apostolságra; [3]és mindenre elégséges, Isten segitségével.

[1] 1. Cor. 15. v. 9. [2] 2. Cor. 3. v. 6. [3] Phil. 4. v. 13.

Harmadik és az elsőknél magassab cselekedete az alázatosságnak az; hogy hiuságos dücsősséget, az-az, dicsíretet, tiszteletet, nagyra-böcsűllést, ne kivánnyon ember szent életéből, sőt elrejcse és titkollya a benne-való jót. Mert el akarja veszteni aranyát, a ki piaczra terjeszti: bátorságoson őrzi, a ki erős lakat-alat tartya.

* Tisztre szaggatás — ambitio, Amtsbewerbung.

A tüzet befedik hamuval; ha meg akarják tartani: az életnek szentsége-is, az alázatosság hamva-alat lehet maradandó. És a ki
4. Reg. 20. v. 17. javait mutogattya, úgy jár, mint *Ezechias*, ki elveszté kincsét, csak hogy mutogatá. Meggondollya tehát az igazán alázatos, hogy
Rom. 11. v. 18. tekélletes igazság-szerént, nincs miben dicsekedni. Mert, ha jó vagyon
1. Cor. 4. v. 7. benne, Istené, nem övé: veszedelmes lopás pedig, [1]az Isten tisztes-
[1] Isai. 42. v. 8. ségét magára fordítani; a mi másé, abból dicsíretet kívánni. Azért,
[2] 1. Tim. 1. v. 17. elhiszi, hogy, [2]*soli Deo gloria:* [3]*nobis confusio;* Istent illeti a
[3] Baruch. 1. v. 15. Dan. 9. dücsősség: miénk csak a gyalázat és szégyen-vallás. És miképpen
v. 8. Psal. 113. v. 1. ama jámbor szolga, mikor eltörette és csak nem megvette vala
[4] 2. Reg. 12. v. 27, 28, 29. az *Ammoniták* várasát, [4]akkor hívá urát a táborba, hogy övé lenne a megvételnek dücsőssége: úgy az alázatos ember, fárad, törődik, munkálkodik és Istennek engedi a dücsősséget.

Job. 9. v. 28. Ennek-felette, nem csak attúl tart, hogy a mi jó láttatik benne, talám az sem tiszta; talám restség, hidegség és nem igyenes czélra néző rendelés vólt benne; de ha tiszta jó-is, sokkal többel tartozik annál: és oly kevés, a mit mivel, ahoz-képest, a mit kellene mivelni, hogy gyalázatot érdemel kicsinységével. Tudgya azt-is, hogy sem
1. Cor. 4. v. 3. jóvá, sem gonoszszá nem tészen senkit az emberek itílése és dícsi-
[5] Luc. 4. v. 41, 42. Mar. 1. v. 37. Joan. 5. v. 13. rése: azért semminek tartya ezeket. Sőt, miképpen [5]Christus néha elrejtezett csuda-tétele-után; néha tíltotta, hogy ne hirdessék; csak azért, hogy a dicsíretet elkerűlné: úgy a Christus-követő alázatos, nem mutogattya, hanem örömest rejtve tartya javait. Ha pedig
Rom. 13. v. 7. Istentűl oly állapatban helyheztetett, mely nem lehet tisztelet-nélkül:
Eccli. 19. v. 24. Rom. 11. v. 13. az alázatosság arra nem viszi, hogy *nimium se submittat*, elhadgya magát és állapattyát meg ne böcsűltesse külső-képpen: de eszében tartya, hogy nem néki tészik a böcsűlletet, mivel ő gyalázatra érdemes; hanem a tisztnek, mely Isten rendelése. Azért, mint a tisztet, úgy a tisztességet, azért vészi-fel, hogy Istennek és felebaráttyának alkalmatosban szolgálhasson.

Honorificabo ministerium meum.

Negyedik, felséges cselekedete az alázatosságnak az; hogy ember meggondolván, minémü gyalázatot és veszedelmet érdemlett bűneivel, útállya és minden kissebségre érdemesnek érzi magát. Azért, kivánnya és örömest szenvedi, hogy mindenek utállyák és semminek tarcsák őtet. Megválasztya az alázatos ember az aranyat a sártúl: a mi jó benne vagyon, azt éppen és igazán Istennek tulajdoníttya; annak dicsíretét és dücsősségét néki engedi. Csak azt tartya magának, a mi tulajdon sajáttya, az-az, a vétket és veszedelmet. És mivel a bűnnek igaz sólgya gyalázat, kissebség,

vereség, halál, ezekre méltónak isméri magát és méltán irtózik magától, [1]mint utálatos dögtől.

[1] 1. Reg. 24. v. 15. Canis mortuus.

Ötödik, felsőb és csudálatosb garádicsa az alázatosságnak, az; hogy, noha az alázatos ember isteni ajándékkal ékesíttetett; noha a tekélletességnek tetejére jutott; noha mindenek csudálkozásával, dicsírésével, dücsőítésével terheltetik igazsága; de szüvéhez nem ragad semmi a dücsősségből és tiszteletből: hanem, egyebekelőt nagy lévén, magában kicsinyen marad. Valóban és igazságszerént, Isten-előtt mindeneknél kissebnek, aláb-valónak, vétkesbnek, vallya és tartya magát, sőt kivánnya, hogy mások-is annak tarcsák, és magokat úgy visellyék hozzá, mint ollyanhoz.

Csudálatos *paradoxom,* nehéz-hitelű dolog ez. A ki szent és jámbor, vallyon vak-e, vagy bolond, hogy nem isméri javait? És, ha nem isméri, mint adhat Istennek hálákat, reája terjesztett javaiért? Ha érti és tudgya javait, mint itíli a pogánynál és a czégéres gonoszságokkal terheseknél magát aláb-valónak, fogyatkozottabnak?

Keresztyének, az alázatosság sem vakká és bolondá, sem háladatlanná nem tészi embert: hanem arra viszi, a mit a nagy Szentek cselekedtek, és a mit Isten parancsolt. Szent *Pál* azt itíli magárúl; hogy [2]*minimus Apostolorum,* az Apostolok-közöt kisseb, alacsomb és nem méltó; hogy Apostol nevet visellyen. Továb mégyen és azt hirdeti; hogy ő [3]*Sanctorum minimus,* a keresztyének-közöt utólsób és kisseb. Ez sem elég, hanem az igazat szégyen-nélkül kimondgya; hogy ő [4]*peccatorum primus,* minden bűnösök-közöt, első és legnagyob bűnös. Ezzel sem elégedvén, nyilván kifejezi, [5]hogy ő semmi. Szent *Ignatius* Mártyr, *Efesom*-ba, *Smirná*-ba, *Magnesiá*-ba, *Romá*-ba írt leveleiben, menyíszer írja; hogy, *minimus omnium,* legkisseb mindenek-közöt? Szent *Gergely* attúl fél, hogy az ő bűneit országos romlással ne verje Isten. Ama földi *Serafin,* kinek szentségét nem győzi csudálni a világ, nyilván mondotta; hogy ő roszab és gonoszab mindeneknél. Ezeket pedig, nem hazugúl és kép-mutatásból, hanem értelmek és itíletek igazságával mondották.

[2] 1. Cor. 15. v. 9.

[3] Ephes. 3. v. 8

[4] 1. Tim. 1. v. 15.

[5] 2. Cor. 12. v. 11.

Greg. lib. 1. Epist. 24. initio

In vita S. Francisci, Bonaventura.

A Sz. Irás parancsolattal kötelez válogatás-nélkül minden embert, hogy mást mindent magánál fellyeb-valónak, és böcsülletesbnek tarcson: *in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes.* [6]*Honore invicem prævenientes.* [7]*Subjecti invicem.* Christus Urunk nem csak parancsollya, hogy [8]senki-eleibe ne üllyűnk; mindenek-után-való

Philip. 2. v. 3.

[6] Rom. 12. v. 10

[7] Ephes. 5. v. 21.

[8] Luc. 14. v. 10

helyt foglallyúnk, mindeneket nálunknál eléb-kelőnek álítcsunk;
[1] Luc. 9. v. 48. hanem arra tanít: [1]*Qui minor est inter omnes, hic major est.* [2]*Qui*
[2] Cap. 22 v. 26. *major est, fiat sicut minor:* hogy a ki Isten itíletiből legnagyob és böcsűlletesb közöttünk, maga itílete-szerént, legalacsomb és kisseb légyen. Mert, ha alázatosság-nélkül nem lehet a szentség, a nagy szentség sem lehet nagy alázatosság-nélkül. Azért, a Chris-
Marc. 10. v. 44. tus iskolájában *qui vult esse omnium primus, erit omnium servus;*
Matt. 20. v. 27. a ki egyebek-felet nagyob szentségre akar jutni, egyebeknél alacsomb szolgának kel magát ismérni.

1. Cor. 2. v. 12. Nem ellenkezik az alázatossággal, *ut sciamus quæ a* DEO *donata sunt nobis;* hogy ember ismérje magában az Isten ajándékát, hogy magát tudósbnak, józambnak, okosbnak, adakozóbnak tarcsa ama tudatlan, tolvajló, részeges, fajtalan embernél. Azért, az alázatos Szent *Pál,* tudta és háladással értette, minémü nagy kincseket rakott Isten ebbe a választott edénybe; és arra-nézve írta,
1. Cor. 2. v. 7, 8. hogy ő-benne oly *sapientia,* nagy tudomány vagyon, *quam nemo principum hujus sæculi cognovit;* mellyet senki a világi bőlcseségnek fejedelmi-közzűl, nem tudott: oly *prudentia,* okossággal
Ephes. 3. v. 5., áldatott, mely *aliis generationibus non est agnita;* sok nemzetségek-
1. Cor. 15. v. 10. ben nem találtatott. Az-is ő szava: *abundantius omnibus laboravi:*
2. Cor. 11. v. 23. *plus ego;* hogy mindeneknél többet munkálkodott Istenért. De e mellet, akarattyát lenyomta és magát semminek tartotta. Mert, azt mondotta-e hogy mindeneknél többet munkálkodott? De melléje
1. Cor. 15. v. 10. vetette: *non ego, sed gratia* DEI *mecum;* hogy nem ő-tőlle vólt az, hanem Isten ajándékából. Azt írta-e hogy nem kisseb a több Apostoloknál? De mindgyárt megorvosolta a kevélység-ellen és
2. Cor. 12. v. 11. melléje írta; *tametsi nihil sum;* hogy ő ugyan csak semmi.

Négy oka vagyon, mellyért akár-kiben, menyi sok jó légyen, magát azokért mások-eleibe nem teheti.

Először: a ki megválasztya, a mi ő-benne Istené és a mi tulajdon magáé; által-érti, hogy csak az ő-benne dicsíretes, a mi Istené: a mi pedig sajáttya, az csak gyarlóság, fogyatkozás, vétek. Mivel azért a mi másé, azzal nem dicsekedhetünk; a mi magúnké, azzal senkinél jobbak nem lehetünk; sőt vétkesek és haragérdemlők lészünk: világoson következik, hogy semmi nincs bennűnk, miért kellyen más valaki-eleibe ülnűnk.

Másodszor, senki közzűllünk nem tudgya egyebek szűvejárását és bűneiből kitérését; senki nem láttya, minémü ajándéki vannak Istennek másokban. A maga vétkeit és fogyatkozásit ki-ki

láttya s érzi. És, ha lelki ismèreti nem furdallya-is, mivel Istennek 1. Cor. 4. v. 4.
fényes szemei mélyebben látnak, nem tudgya, ha Isten kedvében vagyon-e, vagy haragjában, mert, hogy bizonyos lenne alázatosságunk, azt akarta Isten, hogy magúnk-elot bizonyos ne légyen lelki állapatunk. Azért, vakmerőség-nélkül nem itílheti senki magát annál jobnak, a kinek állapattyát nem tudgya. Azt-is e mellé adván, hogy aki ez-előt egy órával, nagy bűnös vólt, egy szempillantásban nagy szentségre juthatott: és jutott-e vagy nem, mí nem tudgyuk.

Harmadszor: mennél nagyob szentségre emeltetik ember, annál nagyob mennyei világossága vagyon: annál jobban érti akármely apró vétkek rutságát: annál töb fogyatkozásokat talál magában. Ha a verő-fény súgára bé nem jő házunkba, port nem látunk: de ha egy kis lyukacskán béfúrja magát a fényesség, oly sűrű por látczik, hogy egy-mást éri. Megismére és megvallá Gen. 18. v. 27.
Abrahám, hogy por és hamu; de nem mikor Egyiptomban bújdosott az éhség-előt, vagy mikor egyéb sok nyomoruságokat szenvedett; hanem mikor Isten-előt állott. Mí-is akkor értyük fogyatkozásinkat, mikor Isten-előt forgúnk: mikor az ő szépségemellé támasztyuk rútságunkat: mikor az ő világosságával lelkünk setétsége megtisztíttatik. A ki nem túd írni, vagy musikálni, oly képekre és énekekre csudálkozva bámúl, mellyekben számtalan fogyatkozást ismér, a ki érti a mesterséget. Igy vagyon a lelki dolgok allapattya. A kiben isteni bőlcseségnek fényessége vagyon, ott-is fogyatkozást talál magában, a hol egyebek nem találnának. Mert miképpen setét étszakán látczanak a csillagok, ottan nem tetczenek, mihent felkél a nap: úgy a hol az alázatosságnak világossága nem fénylik, tetczenek valaminek az emberi tekélletességek; de mind béfedetnek és homályosodnak, mihent feltetczik az alázatosság.

A szent emberek azért, magok vétkeinek szemlélésében és irtogatásában, elég dolgot találnak; nem érkeznek egyebek fogyatkozásinak visgálására. Annak-okáért, az ő ismèretek- és tudásokszerént, igazán mondgyák hogy nálloknál bűnösb embert nem találnak.

Negyedszer: azt gondollyák a szent emberek, hogy ha Isten úgy megvonná tőllök kegyelmes segítségét, mint a gonoszoktúl; ha ő-eleikbe ollyan botránkoztató okokat, ollyan veszedelmes alkalmatosságokat, izgatásokat, kisérteteket bocsátana, miném̃ükben

vannak a legnagyob bűnösök: talám ollyan és annál-is nagyob vétkekbe esnének. Ellenben; ha ama gonosznak annyi segitséget, és alkalmatosságot adott vólna Isten a jóra, menyit nékik adott: talám nagyob szentségre jutott vólna. Mí bizonyoson nem tudhattyuk, ha ezek így lettek vólna-e: de tudhattyuk, hogy ezek
Luc. 10. v. 13. lehetségesek, mivel Üdvözítőnk mondotta; hogy, ha *Tirus*-ban
Matt. 11. v. 22. lettek vólna a csudák, mellyek a sidók-közöt vóltak, penitenczia-tartásra indúltak vólna. Ez pedig elég arra, hogy senki magát más-felibe ne emellye: hanem, arra hagyván az itíletet, a ki túd
1. Pet. 2. v. 13. mindeneket, maga ismeretinek tekélletességével, *subjectus sit omni humanae creaturæ,* minden embernél aláb-valónak tarcsa magát.

Mind ezekre-nézve, az igaz alázatos, fel nem fuvalkodik, akár-menyi jókban-is, sőt mindenből okot vészen maga alázására. Ha láttya, hogy Isten ajándéki vannak benne: meggondollya, hogy Isten kincse bízatott egy gyarló edényre, mellyet, ha jól nem őríz, sőt, ha hasznot nem szerez belőlle, kárhozattyára fordúl. Azt-is eszébe jutattya, mit mivelne más, ha illyen áldásokkal előztetnék Istentűl. Ha elmés, vagy túdós; ha gazdag és böcsűlletes-állapatu: meggondollya, hogy annál nagyob szám-adása lészen, mennél többet bízott Isten reá. Ha felebaráttyának esetit hallya: eszébe jút, hogy ő-is megeshetik; és, ha Istentűl elhagyatnék, megesnék, mint akár-ki. Azt sem felejti-el, hogy, a ki egy órában elesett, másban felkelhet. Annak-okáért, nem jár úgy, mint a ki meg-
Luc. 18. v. 11. utálá a publicánust, Maria Magdolnát megitílé: mely két példából
Luc. 7. v. 39. megtanúlta, hogy másnál jobnak ne álítcsa magát, ha csalatni
Matt. 3. v. 9. nem akar. Mert künyü Istennek a kemény kövekből Abrahám fiait szerezni.

Meghallátok, keresztyének. a Keresztelő János alázatosságát. Megtanulátok, mi kivántatik az alázatossághoz. Azért, kövessétek
Psal. 115. v. 1. a Sz. *David* példáját, ki azt írja; hogy ő *humiliatus est nimis;*
Eccli. 3. v. 20. feletteb megalázta magát. Mert, *quanto major es, humilia te in omnibus, et coram* DEO *invenies gratiam;* mennél nagyob valaki, annál inkáb meg kel alázni magát: nem egy, vagy két dologban, hanem tellyességgel mindenben. A mely búza-kalász alá-hajol, töb szem vagyon benne, hogy-sem az igyenesen felállóban. A mely
Bern. Serm. 2. in Quadrag. sub initium. Micheæ 6. v. 14. fának ágai terhesek gyümőlcsel, aláhajolnak: az üres veszők mennek súgáron. *Nihil facilius volentis, quam humiliare semetipsum;* nincs künnyeb dolog, ugy-mond Szent *Bernárd,* mint-hogy alázatosok legyűnk. Mert, *humiliatio tua in medio tui;* telik vagyunk alázás

okaival; és ha Isten-előt nincs utálatosb, mint [1]*pauper superbus*, a szegény kevély: méltán gyülőlséget érdemlűnk, ha megismérvén fogyatkozásinkat, még-is kevélykedűnk. Kitűl óltalmazzon az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten, Amen. [1] Eccli. 25. v. 4.

MÁSODIK PRÉDIKÁCZIÓ.

Mely üdvösséges a magúnk-ismerése.

Természet hajlandósága hozza minden embernek a tudásnak kivánását. Azért, az emberi elménck súgára örömest visgállya [2]nemcsak a föld-szinén látható állatok természetit, hanem a földbentemettetett érczeknek, sőt az egekben helyheztetett csillagoknak erejét és tulajdonságit. És, miképpen *Salamon* addig [3]nem nyugodott, míg a legkisseb füvecskén kezdvén, a legnagyob fák, barmok, röpűllő, csúszó és úszó állatok mi-vóltát és minémüségét, által nem értette elméjének nagy-voltával: úgy a töb emberek értelme telhetetlen, nemcsak a régen lett dolgoknak, hanem a természet titkainak és felséges dolgainak általértésében. [2] Aristoteles, 1. Metaphysic. cap. 1. [3] 3. Reg. 4. v. 33.

De közönségesen abban vétkezünk, csaknem minnyájan, hogy, a mit legszükségesb tudni, arrúl nem tudakozúnk. Mert kicsoda közzűllűnk, ki magába szálván, igazán akarná tudni és érteni, kicsoda ő? ki tudakozik magátúl, ki vagy? minémü vagy, mind természeted állattyában, mind erkőlcsödre- és magad-viselésére-nézve?

Hallátok az Evangeliomban, mely szorgalmatoson, mely sokképpen tudakoznak a fariséusok Szent Jánostúl: [4]*Tu quis es?* Te ki vagy? *Elias es tu? Propheta es tu?* Illyés vagy-e te? Próféta vagy-e te? *Quid ergo? Quis es? Quid dicis? Quid baptizas?* Hát mi vagy? Ki vagy? Mit mondasz? Mit keresztelsz? A kik ennyi külömböző formán, ennyi kérdéssel visgálták a más állapattyát, magoktúl csak lágyan sem kérdették, *Tu quis es?* Hát te, ki vagy? Minémü vagy? Menyi vétkekben büszhödöl? Menyi fogyatkozásokkal terheltetel? Mert, miképpen a szem, egyebeket lát, magát nem láttya: úgy a mí értelműnk, elterjed ugyan sok dolgokra. Egyebekrűl örömest kérdezi, [5]*Hic autem quid?* emez micsodás? amaz minémü? Nevetve nézi más hátán az iszákot; orczáján a mocskot: de maga ismerésére nem fordúl, sőt, mint az igen rút emberek tűkörbe nem néznek, hogy éktelen ábrázattyokat ne lássák: úgy az emberi gyarlóság, nehezen fordíttya szemét a maga [4] Joan. 1. v. 19. 21. [5] Joan. 21. v. 21.

fogyatkozásinak szemlélésére. [1]Azért, csaknem minnyájan ollyan csúfosok vagyúnk, mint *Thales;* ki az egeket visgálván, lába-előt nem látta a vermet, melybe esett.

[1] Diog. Laërt. I. 1. in Thalete.

Tudakozván *Chilon* filósofus, [2]*quid esset optimum scitu?* micsoda tudomány legjob és hasznosb? Azt feielé Apollo: *nosce teipsum;* ismérd magadat; és tudgyad, ki vagy. Tanitván ezzel, hogy a tudás kivánságának belénk óltott vágyodását, leghasznosban foglallyuk a magunk ismerésében. Az Anyaszentegyház, mikor a hoszú bőjt első napján hamvat hint fejünkre és azt mondgya; emlekezzél ember, hogy por vagy és porrá lészesz: nem egyébért cselekeszi ezt, hanem, hogy magúnkat megismérjük. Isten ő-maga, mikor azt parancsolta, [3]*attende tibi;* hogy magúnkat szemléllyük; magúnkra vigyázzunk; mikor az eset-után *Adam*-túl azt kérdette, *Ubi es?* Hová estél? mikor azt mondotta néki: [4]*por vagy és porrá lész: nem egyebet akart, hanem, hogy magúnkat* ismérjük; tudgyuk, mik vóltunk; mivé lészünk. Mikor a Próféták azt mondották, hogy minnyájan ollyanok vagyúnk, [5]mint a sár a fazekas kezében; és, hogy nincs oka [6]a pornak a [7]kevélységre: nem egyébre néztek, hanem, hogy magúnkat ismértessék velűnk. A mely betegeket meg akart gyógyítani Christus, [8]azt kérdette tőllök, mit akarnak? Tudta, hogy egésséget kivánnak; de azt várta, hogy ismérjék és megvallyák nyavalyájokat. És talám azért nem gyógyított egy bolondot-is, mert a bolond nem isméri nyavalyáját, sőt okosnak állítya magát. Christus pedig, csak azokat akarta orvosolni, a kik magok nyavalyáját megismérték.

[2] Seneca, Consolat. ád Marciam, c. 11. Et Lipsius, ibi. n. 122.

[3] Tob. 4. v. 13. Act. 20. v. 28. 1. Tim. 4. v. 16.

[4] Gen. 3. v. 9. 19.

[5] Jer. 18. v. 6.

[6] Isai. 29. v. 16. Cap. 45. v. 9. Eccli. 33. v. 13.

[7] Eccli. 10. v. 9.

[8] Luc. 18. v. 41. Joan. 5. v. 6.

Nem csuda, hogy ily sokképpen jelentette Isten, mint kivánnya, hogy magúnkat ismérjük: mivel ennél hasznosb és üdvösségesb tudomány nem lehet. A töb tudományok felfújnak és kevéllyé tésznek, [9]*scientia inflat:* ez megalázza kevélységünket. A töb tudományok-nélkül, Meny-országba juthatúnk: de, [10]*nemo absque sui cognitione salvatur;* senki nem üdvözűl, ha magát nem isméri: mivel a kedves jegyesnek-is azt mondotta Isten; [11]*si ignoras te: egredere, et abi post vestigia gregum;* hogy, ha magát nem isméri; vélle eggyüt nem lakhatik, nem nyájaskodhatik: hanem, ki kel űzetni házából és barmokhoz-illendő vétkek úttyára kel szakadni. Végezetre: job és dicsíretesb, a ki isméri magát, hogy-sem a ki érti és tudgya az egek forgását, a csillagok erejét, a töb teremtett-állatok micsodaságát és tulajdonságát, mivel a magúnk isméreti megfojtya a kevélység mérgét; belénk óltya az isteni félelemnek

[9] 1. Cor. 8. v. 1.

[10] Bernar. Serm. 37. in Cantica. initio.

[11] Cantic. 1. v. 7.

mennyei bőlcseségét; az alázatosságnak tekélletességét szivűnkbe gyökerezteti és, miképpen Isten a földet, [1] *appendit super nihilum,* mint erős fondamentomra, a semmire rakta: úgy a keresztyéni alázatosság, mint feneketlen mélységre ásatott fondamentomon, semmiségünknek isméretin éppíttetik. [1] Job 26. v. 7.

Hogy azért vólta-képpen tudgyuk, kik vagyúnk? honnan jöttűnk? hová megyűnk? és ebből az isméretből igaz alázatosságra júthassunk: jer, szállyúnk magúnkba, és ki-ki közzűllünk kérdgye magától: *tu quis es?* te ki vagy? az-az, mi- vóltál? mi vagy? mivé lész? mert nem külömben, hanem ezeknek értéséből juthatunk magunk isméretire.

Én-is azért, *ennek a három dolognak magyarázására igyenesítem a mái tanításomat: kérlek, ne járjon magatoktúl távúl gondolkodástok, ha ismérni akarjátok magatokat.* *Propositio.*

Úgy tetczik, künyű embernek magát megismérni: mivel magúnk terhének únatkozásával tudgyuk és akarva sem titkolhattyuk magúnktúl, hogy sok testi, lelki fogyatkozásokkal és naponként-való nyavalyákkal nehezíttetűnk.[2] Minnyájunkban, magva és gyökere vagyon minden gonosz vétkeknek. A hajlandóság, erőtlenség, gyarlóság, jóra-való késedelmes restség lenyomja bennűnk a jó igyekezetet. Ki nem érzi magában, testi nyavalyáinak sokaságit? jóra-való gyengeségét? az elkezdett jókban álhatatlan változásit; és minden-napi vétkek fogyatkozásit? Noha ezeket érezzűk és sajnállyuk: mindaz-által, igazán felelt *Thales* Filósofus: kitűl mikor kérdenék, [3] *quid esset difficile?* mi vólna legnehezeb? azt felelé; *seipsum nosse;* hogy legnehezeb a magúnk ismerése. Azért, Istennek kiváltképpen-való segitsége- és áldása-nélkül, senki magát úgy nem ismérheti, a mint üdvösségére szükséges. Innen vagyon, hogy Sz. *Jób,* alázatos buzgósággal könyörgött Istennek; hogy, *scelera mea, et peccata mea ostende mihi;* mutassa-meg és ismértesse vélle fogyatkozásit, bűneit, gonoszságit. Mert nem elég azt tudni, hogy gyarlók, halandók, bűnre-hajlandók vagyunk: hanem ezeket úgy kel tudni, hogy a magúnk isméreti-által, vétkeinket tisztítcsuk, életűnket szent erkőlcsökkel ékesítcsük, világi hiuságos dücsősségek kivánságit zabolázzuk, a nagyra-vágyodást serény igyekezettel elólcsuk, Istenűnket féllyük; attúl a ki jobbíthat és vastagíthat, buzgó szűvel segítséget és óltalmat kérjűnk. [2] Job 7. v. 20. Factus mihi gravis. [3] Laërt.lib. 1 in Thalete.

Annak-okáért, ha üdvösségesen akarjuk tudni, kik vagyunk? Elsőben Istenűnket kel alázatoson kérnűnk, hogy lelki szemeinket

felnyissa és a magunk isméretire értelmünket világosítcsa. Az-után, józan és szorgalmatos gondolkodással, meg kel tekíntenünk micsodaságunkat és minéműségünket; az-az, nemcsak természetünk alacsonságát, hanem erkölcsünk fogyatkozását-is kel értenünk.

Két-képpen lehet ez a magúnk isméreti: vagy egybe-vetéssel; úgy, hogy az Istennek felséges méltósága és az egyéb állatok természete-mellé vetvén mivóltúnkat, abból tegyünk itíletet magúnkrúl: vagy egybe-vetés-nélkül, mint magában vagyon, úgy szemlélvén természetünk állapattyát, életünk forgását, végét és erőtlenségűnk fogyatkozását.

Ha egybe-vettyük az isteni Felséggel magúnkat: micsodák vagyúnk ő-hozzá-képest? Megmondgya Szent *Dávid,* mikor azt [1] Psal. 38. v. 6. énekli: *substantia mea tamquam nihilum coram te;* [1] Te-előtted Ur Isten és te-hozzád-képest, az én állatom, mi-vóltom és természetem, ollyan mint semmi. Kire-nézve Szent *Pál,* nemcsak [2] 2. Cor. 12. v. 11. Galat. 6. v. 3. magárúl mongya; hogy, *nihil sum,* [2] semmi: hanem mindenekrűl bátran írja, hogy akár-mint álítcsák magokat, *nihil sunt,* csak [3] 1. Reg. 2. v. 2. semmik. Mert, [3] *non est alius extra te;* valami Isten-kivűl vagyon, [4] Exod. 3. v. 14. semmi ő-hozzá-képest, [4] *qui est,* kinek neve az, hogy Vagyon. [5] Sapient. 11. v. 23. Azért a széles világ Isten-előt, ollyan, [5] mint egy csep harmat: [6] Isai. 40. v. 17. [6] mint semmi és hiuság. Mert az Isten bőlcsesége végetlen; sőt Isten ő-maga a bőlcseség: az Isten jósága határozatlan; sőt maga a jóság: ereje mindenható: tehetségének vége nincsen. Mí pedig, tudatlanságnak tengeri; gonoszságnak örvényi; erőtlenségnek és minden fogyatkozásnak feneketlen mélységi vagyunk.

Ály-meg it, ki-ki vagy; és gondold-meg, mi vagy te a széles világon-élő emberekhez-képest? És, ha okosságod vagyon, megérted, hogy ollyan vagy, mint-ha nem-is vólnál ennyi sokaságmellet. Meny továb és gondold-meg; hogy, valakik vóltak, vannak, [7] Isai. 40. v. 17. és lésznek, mind azok, Isten-előt ollyanok, [7] *quasi nihilum et inane:* mint hiuság és semmi. Ebből tégy itíletet, mi vagy te Istenhez-képest? És feltalálod, hogy akár-ki légy, semminél semmib vagy.

[8] Levit. 27. v. 25. Mennyűnk eléb: és, [8] *siclo Sanctuarii ponderemus,* Isten mértékében, Christus szentséges életének fontyában mérjük-meg erkölcsűnket. Lássuk, ha heánosok nem vagyunk.

Jaj, mely mocskosnak látczik a mí tisztaságunk! mely haragosnak a mí szelidségünk! mely felfuvalkodotnak a mí alázatosságunk! mely kegyetlennek a mí irgalmasságunk! mely gyarlónak a mí erősségünk, ha a Christus tűkörébe nézünk! Oh mely száraznak

találtatik a mí sirásunk! mely kép-mutatónak töredelmességünk! mely fösvénynek adakozásunk! mely torkosnak bőjtölésünk! mely változónak álhatatosságunk! mely szó-fogadatlannak engedelmességünk, ha Christus Urúnk erkőlcse-mellé állanak!

A mennyei Angyalokhoz-képest, vallyon micsodák vagyúnk mí férgecskék? Az Angyalok testetlenek, halandóságtúl mentek; hatalmasok, gyorsak, igazak, mennyei bóldogsággal tekélletesek: mí pedig, rothadandó büdös testben őltöztünk; halandóságink nyavalyáival minden-felől megkörnyékeztettünk; erőtlen gyarlók; késedelmes restek; veszedelemmel határosok; félelemmel és tudatlansággal tellyesek vagyunk. A forgandó és változó üdőnek prédái; a szerencsének játéki; az álhatatlanságnak képei; a nyavalyáknak tárházi vagyúnk. Gondolatúnk csalatkozó; tanácsunk vakság; szollásunk hiuság; kivánságunk ocsmányság: értelmünk ollyan az isteni dolgok látására, mint a bagoly szeme a nap súgári nézésére; a világi dolgokban a mit tudúnk, ezered része annak, a mit nem tudúnk.

Szent *Ágoston* írja; [1]hogy az oktalan állatok ézékenységek erejével sok-képpen megelőznek mínket. Mert nincs közzűllünk oly meszszelátó, mint a sas; oly erős, mint az oroszlány; oly gyors, mint a nyúl; oly jó-szagló, mint a visla. Az oktalan-állatok őltözve szűletnek: magok óltalmazasára, nékik a természet fogat, szarvat, körmöt, vagy gyorsaságot adott, mellyel veszedelmek-előt szaladnak; Mihent születnek, járnak és úsznak: természetek szükségére-való eledelt, múnka-nélkül találnak, sőt betegségek orvosságit-is mester-nélkül ismérik. Minket a természet fegyvertelenűl, és mezítelen vetett a sok veszedelmek-közzé: őltözetűnket juhoktúl, bogaraktúl, barmoktúl kel várnunk; hogy kenyeret ehessünk, száz külömböző munkával kel fáradnúnk, és az elégséges nem vólna, ha oktalan-állatok segitsége nem járúlna szántásunkhoz. Eledelűnk és táplálásunk, halak, madarak, barmok halála-nélkül nem lehet. Azért, hogy mí egy-nehány esztendőt éllyünk, sok ezer halállal mehet végbe. És mikor születünk, semmit nem tudúnk; semmit nem mivelhetűnk magúnk javára-valót. Végezetre, az oktalan-állatok-közzűl, sokan két- és három-száz esztendőt élnek: a mí életünk rövid határra sinóroztatik. Mivel pedig magokra-való gondviseléssel-is *megelőznek mínket az okosságtalan barmok, a Szent* Irás[2] sok helyeken arra igazít; hogy a hangyáktúl, gólyáktúl; fecskéktűl vegyűnk értelmet és okoskodgyúnk.

[1] Aug. 8. de civit. cap. 15.

[2] Prov. 6. v. 6. Jer. 8. v. 7.

Mit mondgyúnk továb? Vallyon az érzékenységtelen állatok, nem győznek-e meg sok dolgokban? Az egek nagysággal, szépséggel, felsőb hellyel; az elementomok hatalmas cselekedetekkel; a virágok jó szaggal, szépséggel, mellyel a *Salamon* ékességét-is megelőzik; az öreg fák virággal, gyümölcsel, sok ideig-tartósággal; a hó feirséggel;* a gyémánt és egyéb drága kövek fényességgel, sok-képpen megelőznek minket.

Ez az egybe-vetés, kimutattya alacsonságunkat. De ha másravaló tekíntet-nélkül, mi-vóltúnkat és állapatúnkat szemesen visgállyuk, nyilvábban ismérhettyük, kik vagyunk. Azért, tekíncsd-meg, mi vóltál? mi vagy? mivé lész?

Először: ne mástúl, hanem magadtúl kérgyed: *tu quis es?* ki vagy te? mi vóltál? miből lettél? És jusson eszedbe, hogy öröktűl-fogva semmi vóltál és magadtúl örökké semmi lettél vólna: hanem Isten, ingyen nyújtott kegyelméből, mindenható erejével,

[1] 2. Machab. 7. v. 28. [1]*Ex nihilo fecit cœlum et terram, et hominum genus;* semmiből teremtette az eget, földet és az emberi nemzetet. Teremtésünk-

Genes. 1. v. 1. után-is, magúnktúl semmik vagyunk, mert: ha [2]szűnetlen nem

[2] Sap. 11. v. 26. tartana Isten; ha csak [3]szemeit elfordítaná róllunk, mingyárt

[3] Ps. 103. v. 29. semmivé lennénk. Nem úgy teremtett Isten minket, mint a mesteremberek éppitik a házat, faragják a széket, mert, minek-utánna a mesteremberek elvégezik munkájokat, nem tartyák, nem őrizik alkotmányokat; mellyek állandóságokban maradnak, mesterek gondviselése-nélkül: de mí úgy vészük Istentűl lételünket, hogy szűnetlen az ő hatalmas kezével tartatúnk. És, miképpen, ha a setét házból kiviszik a gyertyát, ottan elfogy, és megszűnik benne a világosság; miképpen a szó, csak addig tart, míg szól valaki; mihent a szóllástúl megszűnik, ottan elfogy a szó és semmivé lészen: úgy mí minnyájan, semmisedünk és elfogyúnk, ha megvonsza** kezét tőllünk az Isten. Azért, nemcsak Sz. János volt *vox clamantis,* szózat: hanem minnyájan, magúnktúl és magúnk erőtlenségéből, semmik vóltunk; Istenhez-képest semmik vagyunk; és, ha Istentűl nem tartatnék lételünk, minden szempillantásban oly semmivé lennénk, mint vóltunk a teremtés előt, mikor nem vóltunk.

A mí testünket, nem akará Isten közbe-vetés-nélkül semmiből teremteni, mint teremté lelkünket: hanem elsőben földet alkota:

* Fehérséggel.

** Megvonja.

az-után, [1]*formavit hominem de limo terra;* földből sárt csinála és abból éppíté az első ember testét. Hogy pedig nem csak a lábunkal tapodott föld, hanem nevünk-is emékeztetne eredetünkről: [1]*vocavit eos Adam;* Adám-nak, az-az, földnek nevezé Isten az embereket. Deákúl-is, [2]*Homo, ab humo;* a mí nevünk földtűl vétetett: és emlékeztet, hogy földből vagyon eredete testünknek; föld lakosi vagyunk és végre földé lészünk. [1] Genes. 1. v. 1. Cap. 2. v. 7. Job. 30. v. 19. Luto comparatus. [2] Genes. 5. v. 1.

De a sár és semmi, csak nagy-atyák és ősök a test alkotásban. Közeleb-való származása, az anyák méhéből, mely szemérmetes! [3]Mint a tejet kifejik, és mególtyák: azon-képpen mondgya a Szent Irás, hogy vérből és óltó-magból származik testünk. [4]Tíz hólnapig, egy setét büdös rejtekbe, egy ganejos rút tömlöczbe rekesztetünk: melybe nem juthat semmi világosság súgára, semmi vigasztalás szózattya, semmi kedves ételek, italok vidámitása; hanem, a mit köldökén magához szíhat annya vérébűl, azon síndik* és nevekedik a gyermek. Illyen tiszta fényes palotában fogantatnak a hatalmas királyok, mikor első pompával világra jőnek. [3] Job. 10. v. 10. Sap. 7. v. 1, 2. [4] Sap. loco cit.

Ebből a tömlöczből kiköltözésünk, az-az, születésünk, anyánk szaggatásával, halálos fájdalmival és gyakran halálával szokott lenni. Nem elég, hogy szűnetlen nehezségeket, fájdalmakat, ájulásokat, nyughatatlanságokat szerzünk terhességében szülénknek: hanem, mint a *viperák,* [5]megöllyük, vagy hólt számban hadgyuk születésünkel. Azért erre-nézve-is, mind Keresztelő János, mind ő-maga Christus, méltán nevezhette az embereket, [6]*genimina viperarum,* vipera-módon születteknek. [5] Plin. lib. 10. c. 62. [6] Luc. 3. v. 7. Matt. 23. v. 33.

Iszonyúság látni, pironság meggondolni, szégyen kimondani, minémű éktelen, mezítelen, erőtlen, rút állapattal születünk. És, természet izgatásából érezvén nyavalyánkat, [7]*primam vocem similem omnibus, ploratum;* első szónk és béköszöntésünk, sirás, jajgatás; mellyek elől-járói és jelenségi következendő sok nyomoruságinknak. És, ha anyánk méhében sok és nagy veszedelmekben forgottúnk: születésünk-után, mint-ha dajkáink volnának, a sok betegségek és fájdalmak, minden-felől megkörnyékeznek; úgy hogy, sokkal többen vannak. kik kisded-korokban meghalnak, hogy-sem a kik ember-kort érnek. [7] Sap. 7. v. 3.

Ha továb akarod érteni, *tu quis es?* ki vagy és mi vóltál? Tekínsd lelked állapattyát, fogantatásod- és születésed-napján. Szent *Dávid* írja; hogy, [8]*in iniquitatibus et peccatis concepit mater;* [8] Psal. 50. v. 7.

* Sinlődik, senyved, tabescit.

hamisságokban és bűnökben fogantattúnk. Mert, noha kiben-kiben csak egy az eredendő bűn: de, mivel az gyökere és forrása a töb vétkeknek, méltán bűnök sokaságának nevezi azt Szent *Dávid;*
[1] Psal. 57. v. 4. és azt mondgya; hogy [1] *alienati peccatores a vulva;* anyánk méhében, minek-előtte Istent ismérnők, elidegenedtünk tőlle és
[2] Ephes. 2. v. 3. Rom. 5. v. 12, 18. pokolra méltók vóltunk: [2] *Eramus natura filii iræ;* születésünk erejéből, harag fiai, veszedelem taplói vóltunk. Ha azért, mint a dajkák testi rutságunkat, úgy az Isten irgalmassága, a keresztség fördőjében, Szent Fia vérével meg nem mosogatta vólna lelkünket: örök veszedelemben és kárhozatban maradtunk vólna. És noha szent malasztyával kitisztít ebből a veszedelmes lelki nyavalyából:
[3] Genes. 8. v. 21. Cap. 6. v. 5. de megmarad a gyarlóság, mellyel gyermekségünktűl-fogva, [3] *Proni ad malum,* minden gonoszra hajlandók vagyunk; és künnyen alá-esünk, ha Isten erejével nem őriztetünk.

Ihon érted, mi vóltál: elsőben, semmi; az-után, föld és sár; végre, ganéj-között fogantatott, számtalan nyomoruság-alá vettetett, eredendő bűnnel kárhozatot-érdemlő vóltál. Szóllatlan kicsinségedet, mint oktalan-állat, csak tested táplálásában és vastagitásában tőltötted: felserdűlt gyermekségedet játékban, ugrásban, bolondoskodásban fogyattad. Tekíncsd immár, ha mind ezekben, vagyon-e kevélykedés-nemző és nevelő okod? Nincs-e alázatra és gyalázatra méltó nagy okod? De mennyünk továb,

Másodszor: akarod-e tudni, *tu quis es?* immár most ki vagy? és mi vagy? *ex nihilo nihil;* semmiből lett semmi. Mert magadtúl mingyárt semmi lennél, ha Isten nem tartaná létedet.

Ennek-felette; akár tested, akár lelked állapattyát tekíncsed, veszedelem, rútság, fogyatkozás minden dolgod.

Ha fát gyümőlcsérűl ismerünk: nézzed menyi rútság szár-
[4] Chryso. hom. 13. in. 1. ad Timoth. in Moral. mazik orrodból, szájadból, egyéb részeidből. Arany-száju Sz. János,[4] a mí testünket, *receptaculum stercorum,* szar-sáknak és büdös kamara-széknek nevezi: és mikor igen jól lakúnk, abban fáradunk, ugy-mond, *ut stercora plura conficiamus;* hogy töb ganéjt csinállyunk. Nézzed, menyi büdös ganéj, takony, nyál, vizellet takaroszik* testünkből! menyi szeny, serke, tetü származik ebből! és eszedbe veheted, ki-ki vagy, ha az eget éred-is fejeddel, hogy
[5] Job. 20. v. 7. ollyan vagy, [5] *quasi sterquilinium;* mint egy büdös perváta,** mert a te tested büdösségek mű-helye, mely megbüszhöti valamit

* Kitakarodik.
** Cloaca.

magába vészen. Annak-okáért a Szent Irás, nagy gyalázással szól a mi testűnkről, hogy ennek gyülölségére és utálására indíttassunk. Ezt, [1]*domum luteam; vas fictile;* sárból-csinált cserép-háznak nevezi: Lelkünk [2]tömlöczének, *custodiam animæ,* mongya: lélek kötelének híja; és valamíg a testben vagyon lelkűnk, [3]*vincti, compediti,* kötözött és vasba-veretett rab a neve. Végezetre a testet, koporsónak nevezi a Szent Irás, mikor az embereket [4]koporsóban-lakóknak mongya: mert, noha, mint a koporsó, kivűl szépnek látczik a test, de belől büdös rútsággal tellyes.

[1] Job. 4. v. 19. [2] Cor. 4. v. 7. [2] Psal. 141. v. 8. [3] Thren. 3. v. 34. Psal. 145. v. 8. Soma, corp.: quasi Sema, sepulchrum. [4] Psal. 67. v. 7.

Ha csak büdösségét nyelnők a testnek, kínnyát nem éreznők, tűrhető vólna: de annyi keserves fájdalmokkal terheltetik, annyi szörnyű kínokkal gyötörtetik a halandó test, hogy semmi gonosztévőt a hohérok úgy nem vallatnak, mint kínozzák a testet magából származott nyavalyái.

Az orvos-doktorok, töb betegséget találtak az emberi testben, hogy-sem napot az esztendőben: és a sok újítás-miat, még most sem értek véget a nyavalyák számlálásában. Mert nincs oly ízecske, nincs oly részecske testűnkben, melynek magán-való nyavalyái és keserves fájdalmai nem volnának.

Nem szóllok ama lassú, de orvoslás-nélkül halálos betegségekről, mellyeket Szent *Gergely* [5]számlál, mikor azt írja; hogy az embernek telyes élete betegség: Mert, ha az éhség, étellel; a szomjúság, itallal; a fáratság, nyugodalommal; a nyugodalom, munkával; a vigyázás, álommal; az álom, vigyázással; a hévség, hidegitéssel; a fázás, melegítéssel nem orvosoltatik, megöli az embert: Hanem a *kólica,* köszvény, *arena,** szem-, fog-, fő-, gyomor-fájások és egyéb betegségek, oly gyakran és oly keservesen kínoznak, hogy sokszor emberrel az életet megúntattyák és kivántattyák a halált vélle, mert orvosságnak és künnyebségnek látczik a halál, a kínokhoz-képest. Úgy vagyon, nem minnyájan egy-aránt részesek a betegségekben: de azért, senki tellyességgel ment nem lehet tőllök.

[5] Greg. 4. Moral. c. 30. Seneca, Consolat. ad Martiam. cap. 11. Corpus frigoris, æstus, laboris impatiens: situ et otio iturum in tabem: alimenta metuens sua, quorum modo inopia, modo copia rűmpitur.

Nem elegek a testnek rothadóságából származott keserves fájdalmak és az ellenségek, vagy fene vadak dühösségi, kínozásunkra; hanem, magúnk szánt-szándékkal bajt és bút szerzűnk magúnknak. Azt írja a Bőlcs; [6]hogy minden ember, születése napjától-fogva halálá-ig, nehéz igát visel: sok gondolatokkal, rettegésekkel, várakodásokkal, terheli magát: a boszszúság, irígység, bizonytalan habozás, versengés, fejűnkre várt halál félelme, mindeneket úgy háborgat,

[6] Eccli. 40. a. v. 1. ad 8.

* Calculus, kő.

[1] Ibidem. hogy éjeli álmot-is megszakasztnak. És noha ezek, [1]*super peccatores septuplum,* hét-szeresek a gonoszokban: de minden részből üressen nem marad senki tőllök. Mert a bánat, szorgalmatosság, gond, félelem, reménség, únatlan esztenez mindeneket. A kinek gazdagsága nincsen, bánkodik: a kinek vagyon, félve és rettegve őrzi. A kinek méltóságos tiszti nincsen, vágyódik: a kinek vagyon, megúnakodik a gond- és fáratság-alat. A kinek fiai nincsenek, bánnya magtalanságát: a kinek vannak, nyughatatlankodik, hogy jól

[2] Job. 14. v. 1. hadgya őket. Egy szóval, [2]*homo repletur multis miseriis;* teliden teli

[3] Job. 20. v. 5. ember a sok nyavalyával. És, ha valami kis öröme vagyon, [3]*ad instar puncti,* egy pontnyi: mert,ha azt, a sok fájdalmak-, és törődések-mellé vettyük, ollyan, mint-ha egy csep bort öntenél egy serleg vízbe.

Talám azt mondod, hogy sok jó-is vagyon benned; ugy-mint, tagjaid erőssége; húsod szépsége; ifiuságod ékessége; érzékenységid gyönyörüsége; gazdagságod bővsége; bölcseséged, böcsűlletes állapatod, tiszted, birodalmad? mert ugyan-is ezek csallyák, és földhöz foglallyák az emberek kedvét.

Valaki ezt mondod, kérlek gondold-meg, menyi fogyatkozásokkal és veszedelmes szorongatásokkal elegyíttetik ez a kevés

[4] Cicero. 5. Tuscul. Quæst. jó? *Damocles,* [4]hizelkedő szókkal magasztalá egy királynak bóldogságát: probáltatni akará a király vélle ezt a bóldog állapatot. Azért, arany-ágyba, drága vánkosokra fekteté; pohár-székeket rakata; szép étkekkel megtölteté az asztalt; kedves illatokkal pároltatá a házat: és mikor királyi módon szolgálnának néki, bóldognak állítya vala magát *Damocles.* Azonban, a padláson, egy hegyestőrt bocsátának feje-felibe, mellyet vékony ló-szőrre függesztettek vala. Ezt látván *Damocles,* elhala, és nem-hogy enni, de motczanni sem mervén, sok könyörgéssel úntatá a királyt, hogy abból a bóldog állapatból kiszabadítaná. Ezzel ismérteté a király, menyi félelmek és rettegések, menyi veszedelmek és fogyatkozások vannak a világi bóldogságban; és mely igaz, a mit egy *poëta* mondott:

[5] Ovid. 4. de Ponto. [5]*omnia sunt hominum tenui pendentia filo:* hogy vékony czérnán füg az embernek minden állapattya. Mely igazságot sokkal eléb

[6] Deut. 28. v. 66. jelentett a Szent Lélek, mikor Mojses-által azt mondotta: [6]*erit vita tua quasi pendens ante te;* hogy a mí életünk függőben vagyon, és mikor nem vélnők, akkor leszakad. Bezzeg, ha ezt vólta-képpen értenők, szinte mint *Damocles* reszketve félnénk a közel-való romlástúl; és a rövid gyönyörüségnek nem örűlnénk, melyből végetlen veszedelem következik.

De bár tiszták és elegyítés-nélkül volnának-is a világ javai: oly rövidek mind ezek és oly veszendők, hogy szeretést nem érdemlenek. Mert az erőt és szépséget egy hideg-lélés elfogyattya: a gazdagságot egy szikra megemészti: a felséget egy óra földhöz veri. Azért, sűrűb és világosb hasonlatosságokkal előnkbe nem adhatta a Sz. Lélek, életünknek és javainknak múlandó hiuságát, mint mikor azt mondotta: hogy a mí világi életünk és minden állapatunk ollyan, [1]mint a kevés-ideig-tartó pára; mely hamar elenyészik: ollyan, [2]mint a kemencze füsti; mely késedelem-nélkül eloszol: ollyan, [3]mint a tajték, mely egy szelecskétűl elszaggattatik: [4]ollyan, mint a szél; mely menten megyen és visza nem tér: ollyan, [5]mint a virág; mely hamar meghervad, és szárad: ollyan, [6]mint az árnyék; mely ha délig nő, dellyest* apad és azon állapatban soha nem marad: ollyan, [7]mint az álom; mely csak rövid hiuság. Egy szóval, igazán írja *Seneca;* [8]hogy, ha egybe-veted a menyit éltél, azzal a menyi ideig az-előt nem éltél; ha az örökké-valóság-mellé tészed, a mit te hoszú életnek tartasz: csak ollyan ez, mint egy pont és semmi.

[1] Jacob. 4. v. 15.
[2] Ose. 13. v. 3. Psal. 101. v. 4.
[3] Sapi. 5. v. 15. Osæ. 10. v. 7.
[4] Job. 7. v. 6.
[5] Isa. 40. v. 6. Job. 14. v. 2. Psal. 89. v. 6.
[6] Job. 14. v. 2. Sap. 2. v. 5.
[7] Job. 20. v. 8.
[8] Senec. Consolat. ad Martiam, c. 20.

Tűrhetők volnának ezek a büdös test fogyatkozási: de ezeknél nagyob gonosz vagyon benne. Mert ez minden bűnnek műhelye, minden gonoszságnak izgatója. Öszve-eskütt a test az ördöggel, a lélek veszedelmére, és az ő kivánsági [9]*militant adversus animam,* szűnetlen harczolnak a lélekkel: úgy, hogy nem egyéb a halandó test, hanem, [10]*arma iniquitatis peccato,* fegyvere a mí ellenségűnknek: ki szemeinkel harczol, hogy bujaságra vigyen: torkúnkal, hogy részegessé tégyen: hasúnkal, hogy dobzódásra vigyen: nyelvűnkel, hogy sok egyéb vétkekre taszítcson. E mellet, barátság színe-alat, [11]*aggravat animam et deprimit,* a szegény lelket kötve tartya és lenyomja.

[9] 1. Pet. 2. v. 11.
[10] Rom. 6. v. 13.
[11] Sap. 9. v. 15.

Erre-nézve, parancsollya Isten Szent Pál-által, hogy a testnek ne kedvezzűnk; [12]kivánságinak ne engedgyűnk: hanem eszűnkben forogjon, hogy [13]*maior sum, et ad majora genitus, quam ut mancipium sim mei corporis. Contemtus corporis, certa libertas est:* Nem a test szolgálattyára teremtettűnk: és valaki ennek igen kedvez, rabságban vagyon. Azért, mint szolgát, úgy tarcsuk a testet: mint a szamárt, úgy ostorozzuk; [14]*et in servitutem redigamus,* és határában tartóztassuk: a szolgának uralkodást ne engedgyünk, *ne reprobi fiamus,* hogy kárhozatra ne jussúnk.

[12] Rom. 13. v. 14.
[13] Seneca, Epist. 65.
[14] 1. Cor. 9. v. 27.

* Déli est = délután.

[1] Seneca, Epist. 14. Mert bizonyos igazság az, hogy, [1]*honestum vile ei est, cui corpus nimis carum est;* semmi jó nincs abban, a ki testét igen szereti: azért, végre-is el nem kerüli a kárhozatot.

De mennyűnk továb: és, ha ennyi fogyatkozás vagyon testűnk állapattyában: erőnk és tehetségünk minémü, jer lássuk. És kérgyük magúnktúl, *Tu quis es?* Micsoda munkára vagy elégséges? minémü erőd vagyon? mit cselekedhetel? És, ha magúnkat meg nem akarjuk csalni, bizonyoson megtapasztallyuk, hogy semmi-tehetők, semmi-erejűk vagyúnk. Mert,

Először: a természetnek akár-minémü munkájára sincs tehetségünk, *sine concursu Dei generali;* az Istennek segitése- és velünk munkálkodása-nélkül. *In ipso movemur;* nemcsak Istenben élünk [2] Actor. 17. v. 28. és vagyunk, úgymond Szent *Pál:* [2]hanem, ő-benne mozgúnk, ő [3] Isa. 26, v. 12. segítésével lehet legkisseb mozdúlásunk: ő az, a ki [3]*omnia opera nostra operatur in nobis;* minden cselekedetinket velűnk-eggyüt [4] Isai. 10. v. 15. cselekeszi. És, miképpen [4]a fejsze, vagy fúrú, semmit nem meczhet, [5] Psal. 44. v. 2. emberi mozdítás-nélkül; miképpen [5]a penna nem írhat, újaink igazgatása-nélkül: úgy a teremtett-állat, semmit nem mivelhet [6] 1. Tim. 6. v. 15. Isten segítése- és velűnk-eggyüt munkálkodása-nélkül. Mert, [6]*solus potens,* csak egyedűl Istenben vagyon oly hatalom, mely segítőnélkül valamit mivelhet: mí pedig, nem láthatúnk, nem járhatunk, nem szólhatunk, nem mozdúlhatúnk, ha Isten ezekben velűnkeggyüt nem munkálkodik. Nem-is kel azt gondolni, hogy, ha Isten a bűnös cselekedeteket velünk eggyüt-cselekeszi, ő-is bűnbe esik: mert nincs magán a cselekedet mi-voltában bűn, mivel, külső cselekedetre-nézve, a hadakozó jámbor, bűn nélkül úgy megöli az embert, mint a lator gyilkos; a hagymázban-feküvő, úgy arczúl veri apját, mint az istentelen fiú; a jámbor házas, úgy él feleségével, mint a fajtalan, latrával; a halálra-éhező, úgy elveszi marhádat, mint a lopó. Kiből megtetczik, hogy a külső cselekedet, magában, bűn nem lévén, Isten azokra segítheti embert vétek-nékül: mert a vétek emberben vagyon, a ki szabad akarva törvény-ellen cselekeszik.

Másodszor: a jó erkőlcsös és üdvösséges cselekedetekre, oly [7] 2. Cor. 3. v. 5. erőtlenek vagyunk; hogy [7]*non sumus sufficientes cogitare ex nobis;* magunktúl azoknak meggondolasára sem érkezűnk, ha természet [8] Philip. 1. v. 6. folyása- és rendi-felet nem segít Isten: a ki [8]*incipit, et perficit;* [9] Philip. 2. v. 13. kezdi és végbe-viszi a mi jó bennűnk vagyon: a ki, [9]*operatur velle et perficere;* az akarást és véghez-vitelt szerzi bennűnk.

Azért, [1]*perditio nostra,* veszedelmünk és gonoszságunk magunktúl vagyon: segitségünk Istentűl; [2]a kitűl vészük, valami jó vagyon bennünk. Mert, miképpen [3]a szem, nem láthat világosságnélkül; [4]a test, nem élhet étel-nélkül; az ereje-szakatt beteg nem járhat segítő-nélkül; a kő fel nem mehet külső erő-nélkül: úgy, [5]*sine me nihil potestis facere: nemo venit ad me, nisi Pater traxerit;* Isten segitése-nélkül, üdvösséges jót nem mivelhetűnk; az ő vonása-nélkül, ő-hozzá nem mehetűnk.

[1] Oseæ. 13. v. 9.
[2] 1. Cor. 4. v. 7.
[3] August. De natur. et gratia, c. 26.
[4] Lib. 14. de Civit. c. 44.
[5] Joan. 15. v. 5. Cap. 6. v. 44.

Három szép hasonlatossággal ismérteti a Szent Irás ezt a mí fogyatkozásunkat: először, azt mondgya; hogy [6]a szőlő-veszőnek termése nem lehet, ha a tőnek erejéből és nedvesitéséből nem vastagodik; sőt [7]a venyikéből, nem-hogy ágast, vagy gerendát, de egy szeget sem csinálhatni: azonképpen mí-bennűnk, semmi haszonra és jóra-való nincsen, ha a Christus malasztya és segitése nem gyámolyít. Másodszor, azt írja Szent *Pál;* hogy mí ollyanok vagyunk, [8]mint a letörött óltó ágacska; mely soha nem gyümőlcsözik, hanem-ha, *socius factus pinguedinis radicis,* a gyökeres fába óltatik és a gyökér nedvességével elevenedik. Harmadszor: Szent *Dávid* azt mondgya; hogy, *anima mea sicut terra sine aqua tibi;* istenre-néző dolgokban, ollyan a mí lelkünk mennyei harmat-nélkül, mint a száraz főld eső-nélkül. Azért, miképpen az első teremtésben, [9]*terra erat inanis et vacua;* [10]*vacua et nihili;* a főld haszontalan és üres vólt; az-az, erő sem vólt benne, mellyel hasznos termést hozhatott vólna; és Isten sem teremtett vala fát, vagy füvet benne: hanem sovány, kopár és *nihili,* semmire-kellő vala: eképpen a mí lelkűnk, minden jó gyümőlcshozásra elégtelen és haszontalan, ha mennyei malasztal nem vastagodik magtalansága.

[6] Joan. 15. v. 4.
[7] Ezech. 15. v. 3.
[8] Rom. 11. v. 17.
Psal. 142. v. 6.
[9] Genes. 1. v. 2, 10.
[10] Jerem. 4. v. 23.

Ha azért valami jót cselekeszünk, [11]*non ego, sed gratia Dei mecum;* nem miénk az, hanem Istené, a kinek erejével munkálkodunk. És ígazán mondhattyuk Istenűnknek: *Tua sunt omnia; quæ de manu tua accepimus, damus tibi:* Tiéd Uram, és Te-tőlled vettük valamivel kedveskedűnk néked. Ha jutalmazod szolgálatunkat, [12]*gratiam pro gratia,* Magad ajándékit ajándékozod. Mert, miképpen *Jósef* [13]az ő attyafiainak pénzen ada búzát, de pénzt-is ada, mellyel búzát vásárlottak: úgy a te kegyelmességed, *vires præbuit, ut impleres pactum;* reá segített a munkára, hogy szegődésedet megtellyesitenéd.

[11] 1. Cor. 15. v. 10.
[12] Joan. 1. v. 16.
[13] Genes. 42. v. 25, 27. Cap. 44. v. 1, 8.

Akarod-e még-is továb tudni, *tu quis es?* te ki vagy cselekede-

tedben? Ha eredeted és születésed, ha természeted és tehetséged fogyatkozási tekíntetessé nem tehetnek, talám cselekedetid méltóságosbá tehetnek? De jaj, mely fogyatkozottak a mí cselekedetink! Ha az [1] Isai. 1. v. 9. Isten irgalma nem tartana, [1] *sicut Sodoma fuissemus;* régen mint Sódoma elvesztűnk vólna: ha zabolán nem hordozná Isten a [2] Job. 1. v. 12. sátánt, [2] hogy tellyes erejét reánk ne fordítcsa; ha erőtlenségűnket [3] Psal. 93. v. 17. nem vastagítaná; ha veszedelműnk okait nem távoztatná: [3] *in inferno habitasset anima nostra;* régen pokolban kinlódnék a mí [4] Aug. Tomo. 9. Soliloqu. c. 15. in fine. lelkűnk. Mert, [4] *nullum peccatum est, quod umquam fecerit homo, quod non posset facere alter homo, si Creator desit;* valamely bűnbe esett valaki, azonba esnék akárki, ha Istentűl nem óltalmaztatnék. Azért, minden ember úgy szólhat magárúl, mint Szent Ágoston: *ego omnia peccata mundi fecissem, nisi occasiones tu abstulisses. Si quid boni habui, a te recepi: si quando steti, per te steti: quando cecidi, per me cecidi; et semper in luto jacuissem, nisi tu me erexisses: semper cecidissem, nisi tu me sustinuisses:* Uram, e világ bűneit mind én cselekedtem vólna, ha a te óltalmad nem tartóztatott vólna. A mi jó bennem vagyon, te-tőlled vagyon: ha mikor állottam, te erőddel állottam: mikor elestem, magamtúl estem; és örökké sárban hevertem vólna, ha te fel nem emeltél vólna: és minek-utánna felállattál, ismét mingyárt elestem vólna, ha te nem tartottál vólna.

Illyenek a mí erkőlcsink magunktúl. Azért cselekedetűnkel, semminél-is aláb-valók lettűnk, mivel tekélletes igazság, a mit az [5] Matt. 26. v. 24. igazság tanított; hogy, [5] *bonum erat si natus non fuisset;* job vólna nem születni, az-az, semmiségben maradni, hogy-sem bűnbe esni és abban megkeményedni.

Exod. 4. v. 6. *Moyses* [6] akkor vévé eszébe, hogy rút sennyedékekkel poklos keze, mikor kebelébe nyúla. Jer mí-is nyúllyunk belső rejtekébe [7] 1. Joan. 2. v. 16. szivűnknek: és elsőben, gondollyuk-meg, hogy az egész világ,[7] vagy a testi gyönyörűségeket, vagy a szemmel-látott gazdagságokat, vagy a felső és böcsűlletes állapatokat szomjúhozza, űzi, kergeti. Annyíra elragadtatnak pedig ezeknek kívánságával az emberek, hogy hanyat-homlok minden bűnökre mennek érettek. Jutassuk eszűnkbe azért, menyíszer és mely sok-képpen vétkeztűnk ezekben. Oh ember! Isten téged a keresztségben megmosogatott, fiává fogadot, lelki áldomásokkal felékesített: te pedig, mint ama tékozló [8] Psal. 72. v. 27. Deut. 32. v. 18, 15. fiú, meg nem gondolván, hogy [8] *qui elongant se a te, peribunt;* veszni kel annak, a ki Istentűl eltávozik; bűnöd- és gonoszságod-

által, *dereliquisti* DEUM*; recessisti a Deo salutari;* elhagyván Istenedet, eltávoztál tőlle; *dissipasti substantiam,* mennyei gazdagságit eltékozlottad, Istennek szentelő malasztyát és barátságát elvesztetted, lelkedet ördög szolgálattyába, sőt rabságába ejtetted, Istent ellenségűl vetted, minden érdemedet és győjteményidet, mellyet ifiuságodtúl-fogva kerestél, megfojtottad: úgy hogy örökké elvesznek és haszontalanok lésznek, ha lelkeddel-eggyüt, Isten irgalmával nem eleveníttetnek. Ennek-felette: miképpen *Adámot* Isten minden állatok urává tette; de egy bűnnel minden állatok szolgája lén; és mingyárt a bűn-után, [1] *Abelt* juh-pásztorrá; *Cainț* szántó béressé kelle tenni. Ugy te, a tékozló fiúval, oktalan-állatok pásztora, sőt, mint Nabuchodónozor, [2] *comparatus jumentis, similis factus illis;* oktalan-állathoz hasonló lettél, hasad és hasad-allya kedve-kereséssel.

[1] Genes. 4. v. 2.

[2] Dan. 4. v. 22. Psal. 48. v. 13.

Ha igaz tehát a mint Szent *Bernárd* [3] írva hagyott, hogy, *tolerabilius canis putridus fœtet hominibus, quam anima peccatrix Deo;* nincs az ember orrában oly nehéz-szagú poshatt dög, mely büdös isten-előt a bűnös lélek. Valaki magát isméri és cselekedetinek rútságit szemléli: eszébe veheti, hogy a magúnktúl származott cselekedetek, nem dücsősséges dicsíretet és jutalmazó fizetést, hanem szégyent és gyalázatot érdemlenek, azért úgy nézi magát, [4] *sicut cadaver putridum,* mint a büdös dögöt, melyből szűnetlen folynak a gonosz bűnök rútsági.

[3] Bern. de Interiori Domo, cap. 35. in medio.

[4] Isai. 14. v. 19.

Így gondolkodott bezzeg *David* [5] király, mikor magát, *canem mortuum,* hólt ebhez hasonlította: jelentvén ezzel, hogy, mint a hólt test egyebet nem szerez büdösségnél: úgy Isten segitségenélkül, bűnös vétkeknél egyéb nincs mí-bennűnk.

[5] 1. Reg. 24. v. 15.

Vaj adná Isten, hogy minnyájan így ismérnők vétkeinket. De jaj, s meg jaj, ki sokan vannak ollyanok, mint a ki azt mondotta; [6] *dives sum et nullius egeo;* gazdag vagyok és nincs semmi szükségem! noha nyomorúlt, szegény, mezítelen és vak vólt. Nincs orvossága a betegségnek, ha meg nem ismértetik. Legveszedelmesb a hagymáz, melyben a beteg nem érzi betegségét, hanem csácsog* és örűl nyavalyáján. Mennyűnk továb.

[6] Apoc. 3. v. 17.

HARMADSZOR, és utólszor: Sokkal inkáb ismérhettyük magúnkat, ha megtekíntyük, mi lészen vége a világ tömlöczében-való nyavalygásoknak? Mert,

Először: ha most értékes állapatban vagyunk, bizonytalan

* Csacsog, blaterat.

[1] Judic. 1. v. 7. mire jutúnk hóltunk napjáig. Nézd ama hetven királyt, [1]az *Adonibezek* asztala-alat, kezek lábok-nélkül, mint kapdosnak eb-módra a
[2] 1. Reg. 31. v. 10. konczon: tekíncsd a *Saul* [2]király testét felakasztva egy kő-falon: Lássad *Julius* császárt a templomban, huszon-két halálos sebben; *Caligulát,* harmincz-három vágással megölve; világ-bíró *Sándort, Tibériust, Trajánust, Constantinust,* méreggel végeződve. Jusson eszedbe, hogy *Valens,* egy házikóban megége; *Gordiánus,* felakasztaték; *Pertinax* és *Maximínus* feje, kopja hegyén hordoztaték; *Nicéforus Fókas,* mikor ágyában alunnék, megöleték. Töb sok hatalmas fejedelmek, illyen véletlen veszélyekkel vesztek. Sokan rabságra, sokan kuldússágra, sokan egyéb nagy nyavalyákra jutot-
[3] Seneca, Consolat. ad Marciam. cap. 9. tak, a hatalmas emberek-közzűl. Azért, [3]*cuivis potest accidere, quod cuiquam potest;* rajtúnk-is történhetik, a mi máson történt: és bizonytalan végünk, félelemnek rettegésével kínoz.

Ha testi állapatúnk ily bizonytalan, sokkal félelmesb a lélek dolga és következhető szerencséje. Most állunk-e? Nem tudgyuk, ha hólnap el nem esünk. Most Isten kedvében vagyunk-e? Nem tudgyuk, ha végig állandók lészünk; ha a pokol tüzét elkerűllyük. Azért jövendőre-nézve, minden dolgúnk félelem és szomorú rettegés.

Másodszor: ha idején meg nem halúnk, a vénség rajtunk;
[4] Eccles. 12. v. 1. mellyet a Bőlcs, [4]*tempus afflictionis,* kínod idejének nevez. Mert a vénség szűnetlen betegség: melyben szemeink homályosodnak; hallásunk siketedik; szaglásunk és izlésünk tompúl; illetésünk* nehezűl. A köhögések, szem-folyások, taknyosságok, fájdalmak, erőtlenségek, ízetlen ételek, szakadozott aluvások, mindennapi kenyér a véneknél. Sőt az elmének élessége, az emlékezésnek elevensége, az okosságnak világossága, vagy meghomályosodik, vagy megfogyatkozik a vénségben. Azért, noha minnyájan kivánnyuk a vénséget: de, a Bőlcs mondása-szerént, valaki arra jút, igazán mondgya; *non mihi placet,* hogy nem tetczik néki.

[5] Eccles. 12. v. 1. Harmadszor: semmik ezek ahoz-képest, hogy [5]kimondotta Isten a bűn-után sentencziánkat, és bizonyoson meg kel halnúnk.
[6] Job. 30. v. 23. Hebr. 9. v. 27. Véletlen és váratlan [6]jő sokszor a halál; és nem tudgyuk, hol, mikor, minémű halálunk lészen: de bizonyos hogy közel vagyon,
[7] Eccli. 14. v. 12. és jőtön jő: [7]*mors non tardat,* sohúlt** semmit nem késik. Azért,
[8] Heb. 2. v. 15. [8]tellyes életűnket kínozza a halál félelme. És úgy tetczik, künnyeb vólna halált szenvedni, hogy-sem ennyi ideig, óránként a halál

* Tapintásunk.
** Soha v. sehol.

félelmétűl szorongattatni. Kire-nézve mondotta ama nagy császár: *melius est semel mori, quam semper metuere;* hogy job egyszer által-menni a halálon, hogy-sem attúl minden nap rettegni.

Mikor immár közelgetni kezd a halál, elől-járó vitézit küldi, hogy szállást készítcsenek, a sok és nehéz fájdalmakat; mellyek a kedves étkeket epévé, a gyönyörüséges italokat keserü ürömmé változtattyák. És mikor szemeid elfordúlnak, dobog mellyed, rekedez röhögő torkod, fogaid megfeketednek, orrod megvékonyodik, vak szemed béesik; eljő maga a halál és erővel kiviszi testedből a lelket. Ugy marad a test, mint a tőke, érzékenység-, mozdúlás-, szépség-nélkül. Mihent kimégyen a lélek belőlle; oly iszonyú, hogy legkedvesb fiának, vagy házas-társának hólt testét sem nézheti ember iszonyodás-nélkül: nem-is tartya senki továb házánál a hólt testet, hanem a míg tisztességesen ki nem adhat rajta. Halál-után, minden dögnél büdösseb az ember teste, ha hamar főld-alá nem tétetik. Ott-is, sem nemesség, sem gazdagság, sem bőlcseség meg nem menti, hogy meg ne büzhödgyék, és, a mint Sz. *Jób* írja, [1]apja, annya a rothadás és fergek: vagy a Bőlcs irása-szerént, [2]kígyóknak, férgeknek öröksége lészen, az-az, úndok férgekké, férgek eledelévé, végre porrá lészen. És, ki-ki vagy, akármint gyengéltessed testedet, de főldbe tétetik; legalacsomb-rendű emberek laba-alá vettetik: és a kiket semmire böcsűllöttél, azok járnak hasadon. A fák-közöt nagy külömbözés vagyon, míg meg nem égnek: de mihent hamuvá fordúlnak, semmi választás nem lehet közöttök. A szegény és gazdag, ifiú és vén, király és csorda-pásztor tetemi-közöt, semmi külömbség nincs a halál-után.

[1] Job. 17. v. 14.
[2] Eccli. 10. v. 13.

Negyedszer: ennél-is rettenetesb az, hogy a halál-után, a szegény lélek, mindenektűl elszakadván a miben gyönyörködött, egyes-egyedűl vitetik az igaz itílő Isten széki-eleibe: kinek bőlcsesége-előt, semmi titkolva nem lehet; sem hízelkedéssel meg nem csalatik, sem ajándékokkal, sem könyörgéssel, sem rettentésse nem hajol: hanem igazán és vólta-képpen, minden gondolatrúl, szollásrúl, cselekedetrűl, elmulatásrúl, számot kiván. Prokátora és bátoritója ot nem lészen a léleknek, hanem csak az ő cselekedeti követik, és azok-szerént itíltetik, örök kárhozatra, vagy bóldogságra.

Meghallád ember, te ki vagy; mi vóltál; mi vagy; mivé lész: megtanulád, hogy semmiből és sárból lettél; ganéj fészekben fogantattál; sok rutságokkal és nyavalyákkal környékeztettél; sok vétkekkel mocskoltattál; végre-is tested ganéj és férgek eledele

lészen, és ki tudgya, talám lelked pokol tüzének üszöge lészen? Vallyon ezek, felfuvalkodott kevélységre izgatnak-e? Vallyon illik-e, hogy bíborba, bársonyba takartassék a ganéj? hogy arannyal es drága kövekkel fényesíttessék a sár? hogy válogatott étkekkel hizlaltassék a férgek eledele? hogy tisztekben és böcsűlletekben telhetetlenkedgyék a bűnök gyalázattyával büszhödött genyetség? Ki ne nevesse, ha a ganéj, első helyeken vetekedik? mi közi a sárnak a czifrához? a rút féregnek a nagy böcsűllethez? Ha föld vagy, láb-alá-való vagy: magasb helyt nem érdemlesz a földnél. Vaj ha igazán ismérnők magúnkat! vaj ha meggondolnók, mik vóltunk? mik vagyunk? mivé lészünk? elfelejtenők bezzeg a kevélységet: és azt kivánnók, hogy ezt a sárt megtapodgyák: ezt a bűnök gyalázattyával rútíttatott férget semmire böcsűllyék. Mert, noha külső cselekedetben ki-ki tartozik magát úgy viselni, mint hívatallya és méltósága kívánnya: de e mellet, arra köteles, hogy maga alacsonságát ismérje: magát minden böcsűlletre méltatlannak itíllye: maga erőtlenségét, maga sok vétkét szeme-előt hordozza, és mindenekben magát megalázza.

Szent Isten; nyisd-meg lelki szemeinket, hogy ismérjük magúnkat. Elsőben pedig, az én elmémet mennyei fényességeddel világosítcsad; hogy a mit mondottam és valóságos igazságnak ítílek, azt ne csak ércsem és tudgyam, hanem azokból magamat megalázzam, méltatlan-vóltomat érezzem: hogy miképpen megdicsíréd a maga-megalázó Keresztelő Jánost, úgy minket-is megdicsírj Szent Atyád-előt, Amen.

ADVENT IV. VASÁRNAP

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVEBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott Keresztyének, a mai Szent Evangeliomot irta-meg Szent Lukács Evangelista, könyvének harmadik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Lucæ 3. v. 1. Isai. 40. v. 3. Tiberiús császár birodalmának tizenötödik esztendejében, Judéára gondot viselvén Pontius Pilátus; Galileának negyedes ura lévén Heródes; Filep pedig az ő attyafia, Ituréa és Trachonítis tartományának negyedese.

Joseph. 17. Antiq. Jud. c. 13.

És Lysaniás Abilinának negyedese lévén; Annás és Kaifás papok fejedelmi-alat: lett az Isten szava Jánoson, Zachariás fián, a pusztában. És jöve a Jórdánnak minden tartományiba, predikálván penitenciának keresztségét bünök bocsánattyára: miképpen irva vagyon Isaiás Proféta szavai könyvében: kiáltó szózattya a pusztában, készítsetek útat az Urnak; igyenessé csinállyátok az ő ösvényit. Minden völgy megtöltetik: és minden hegy és halom megaláztatik, és a horgasok igyenessé és a darabosok sík úttá lésznek. És meglátttya minden test, az Isten Szabadítóját.

Et 2. de Bello, ca. 5. Mortuo Herode, Tiberius mediam regni partem, nomine Ethnarchiæ dat Archelao: aliam dimidiam, in duas Tetrarchias dividens, HerodiAntipae Galilæam, Philippo Trachonitidem dat, & Auranitiden. Joseph.17.Ant. c. 15. Et 2. de bello, c. 6. Archelaus Vienam Galliæ exulatum missus: ditio in Provinciam redacta. Iden, l. 18. Antiq. c. 9. Herodes Tetrarcha exulat Lugduni. Tetrarchia Agrippæ data a Cajo Cæs. Id. 2. de Bello, c. 10. Claudius Agrippæ dat regnum Herodis, & Lysaniæ.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk épülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szűvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

ELSŐ PRÉDIKÁCZIÓ.

Christus igaz Szabadító; és az ő jöveteléhez, szent élettel kel készülni.

A Fiú Istennek emberi természetűnkel személy-szerént-való eggyesülésének méltóztatása, nem csak oly titkos tudományt foglal magában, hogy, ha tellyes életűnket ennek értésében fogyatnók, sem volnánk elégségesek által-látására: hanem a keresztyéni aitatosságnak és Istenes életnek felgerjesztésére-is oly foganatos, hogy ennél hatalmasb eszköz nem lehet, ember szűve keménységének győzésére, isteni szeretetnek és tekélletes erkőlcsöknek gerjesztésére. De ez a mí romlott fogyatkozásunk gyarlósága, hogy a mulandókra gyorsak és szemesek lévén, az isteni dolgok szemlélésére késedelmes szűvel és csipás szemmel vagyunk és, mint-hogy igen ritkán, akkor-is csekélyen, foglallyuk értelműnket ezeknek fontolásában: nincs oly foganattyok akaratúnk ébresztésére és életünk jobbítására, mint kivántatnék.

Innen vagyon, hogy az Anyaszentegyház, díszes szer-tartásinak és régi jó szokásinak szép *ceremoniái*val igyekezik arra; hogy, ha késedelmességünk-miat, minden üdőben egy-aránt szeműnk-előt nem viselhettyük Urúnknak emberi testben őltözését: ottan csak

szabott és arra rendelt bizonyos üdőkben, kivált-képpen-való buzgósággal serénykedgyünk, ennek elmélkedésében.

Vaj, adná Isten, oly álhatatos szeretettel foglalatoskodnánk szűnetlen az isteni dolgokban, hogy üdő választás-nélkül, lelki szemeinket el ne fordítanók ezekről! De, mivel a világi állapat azt nem szenvedi; mint Húsvét-előt, apostoli rendelésből, negyvennapi bőjtöt hirdet az Anyaszentegyház, hogy testűnk sanyargatásával, és egyéb aitatosságokkal, a Chrıstus halálának és feltámadásának inneplésséhez készítcsen: úgy az emberré lett Isten születésének innepe-előt, az áldott *Adventet* rendelte; hogy szorgalmatosban gondolkodgyúnk és aitatosban elmélkedgyűnk ezeken a szent napokon, az emberré-lett Istennek hozzánk-való kegyelmességéről. És annál illendőb háladásokkal szentellyük az örvendetes Karácsont, mennél hoszab üdőre terjedett lelki dolgok gyakorlásával készűlgetünk annak inneplésséhez.

Ugyan-is, ha a sidóktúl azt kivánta Isten, hogy minekelőtte a *Sinai* hegyen kőtáblákra íratott törvényét kiadná, harmad
Exod. 19. v. 15. napig, dolgoktúl üressedvén, sőt feleségekhez sem közelgetvén, mindenestül isteni szolgálatokban és mennyei gondolatokban foglalnák magokat: menyível illendőb, hogy a személy-szerént emberi testbe őltözött Igének hozzánk jöveteléhez, hoszú készűletekkel szenteltessenek a keresztyének. Annak-okáért, ezeken a napokon, a menyegzők vigaságát tilalmazza az Anyaszentegyház: sokan, aitatosságból bőjtöt tartanak: és, mint a törvény kiadás-előt
Exod. 19. v. 15. *Mojses* parancsolattyából, úgy sokan most-is, Szent *Pál* tanácsá-
1. Cor. 7. v. 5. ból, házastársoktúl elfogják magokat; hogy a lelki dolgoknak elmélkedésére és a Christus születésének inneplésére, alkalmatosbak légyenek.

A mai Szent Evangelium pedig, melyben a Christus elől-járója teli torokkal kiáltya, hogy közel jő a Szabadító: azért olvastatik előttünk, hogy ércsük, kicsoda, a ki hozzánk jő? Mert ezt, nem csak a mái Evangeliom, hanem, Urunk születése-napján a Szent
Luc. 2. v. 11. Angyalok és az-előt a Próféták, *Salvator*-nak, Szabadítónak nevez-
Zach. 9. v. 9. Isai. 62. v. 1. ték: ismértetvén ezzel, hogy, a kinek útat kel készíteni, azért jő,
Matt. 9. v. 12. hogy, mint *Salvator*, Szabadító, megválcson ellenségünk rabságá-
Luc. 4. v. 23. Cap. 5. v. 31. ból; mint *medicus*, lelki orvos, meggyógyítcson betegséginkből.

Lehetetlen, hogy Szabadítónk úttyának készítésére és böcsűlletes fogadasára ne édesedgyék akaratúnk, ha megértyük váltásának és szabadításának nagy-vóltát: Azért, hogy serényben

nyúllyunk az ő úttyának készítéséhez és királyunk jövetelinek böcsülléséhez: *mái tanuságunkat, abban tőltöm, hogy megércsük, mely méltán viseli Christus a Megváltó és Szabadító nevet.* Ennek értesére, aitatos figyelmetesség kivántatik a hívekben; mellyet Istentűl szűből kérek minnyájatoknak. *Propositio.*

Hallátok az Evangeliomból, minémü szakadozott és szakadozással erőtlenedett, sőt egy-nehány *tirannus* rabságára osztatott állapatban vólt a sidóság, Keresztelő János predikállásának és Christus jövetelének idején. Mint az ember, testből és lélekből ál; mint a világ, hóldnak és napnak fényességével igazgattatik: úgy az országokat két oszlop tartya és óltalmazza: világi fejedelemség és egyházi gond-viselés. Ha gonoszok a két rendnek vezéri, semmi jó nem lehet az országokban: mivel ezeknek veszedelmes példája és alkalmatlan gond-viselése, minden tekélletes jótúl megüressíti az országokat. A szolgálatra és rabságra-jutott sidóságnak, *Tibérius,* bálványozó pogány császár vólt ura: képebéli gond-viselője, *Pontius Pilátus:* ki, hogy a császár kedvéből ki ne esnék, a kit bűntelennek itílt, megfeszítette. Galileát *Heródes* bírta, ki öcse feleségét törvénytelenűl ágyában tartotta, Keresztelő Jánost ártatlanúl megölte, Christust bolond ruhában megcsúfolta. Azonkivűl, negyedes apró fejedelemségekre szakadoztak vala a megoszlott ország tartományi. Az egyházi gondviselés pedig, fondamentomból kifordúlt vala. Mert, noha Isten rendeléséből, egy papi-fejedelemnek kellett lenni; akkor ketten vóltak, azok-is ollyanok, hogy az ártatlan Christust pénzen megvették vér-árúló *Judás*-túl, és érdemetlenűl halálra itílték.

De ha illyen veszett rendben volt a sidóság Christus jövetelekor, ennél-is veszedelmesb rabságban és nyavalyában találtatott az egész emberi nemzet; mely ennek a halálnak tömlöczében, örök bóldogságnak szabados urasága-kivűl, reménség-nélkül, sok nyavalyákban nyomorgott, ördög birtoka-alat. És mind rabsága, mind nyavalyája örökké fenmaradott vólna, ha a menyből-szállott Szabadító Isten nem könyörűlt vólna romlott állapatúnkon.

Úgy teremtette vala Isten az embert, hogy [1]*inexterminabilis,* halhatatlanságban maradna. Ezen-kivűl, [2]*vestivit illum virtute,* sok szép áldásokkal, mint ékes őltözetekkel, felruházta vala, azért akkor, mindenestűl Istené vólt az ember, mind természetinek mivólta-, s mind akarattyának engedelmessége-szerént. De mint [3]*Esau,* egy fazék lencsén, eladá első születesének felségesb méltóságát: [1] Sap. 2. v. 23. [2] Eccli. 17. v. 2. [3] Genes. 25. v. 33.

úgy az első ember, szabad akarva bűnbe esvén, egy almáért eladá lelkét és az eredendő igazságot mind magáért, mind természet-
[1] Joan 8. v. 34. szerént származó maradékiért, elveszté. És így, [1] nem csak bűnnek,
[2] 2.Pet.2.v.19. hanem ördögnek rabja lén, [2] mert ettűl akarva meggyőzetvén,
[3] Rom. 6. v. 16. [3] engedelmességére és szolgálattyára álla. Erre-nézve, nem egyszer
[4] 2. Tim. 2. v. 26. mondgya Szent *Pál;* hogy [4] *laqueis diaboli,* ördög tőrébe esnek,
1. Tim. 6. v. 9. a kik bűnbe esnek. És mivel Urúnk jövése-előt, a világ nagy
[5] Joan. 12. v. 31. része ördögnek szolgált: az ördögöt, a Szent Irás, [5] *principem hujus mundi;* [6] *deum hujus sæculi;* világ fejedelmének; világ iste-
Cap. 14. v. 30. [6] 2. Cor. 4. v. 4. nének nevezi: mert az emberek, hátra vetvén az igaz Istent, ördög akarattyán jártak.

[7] Psal. 23. v. 1. Noha azért természetek- és állattyok mi-vólta-szerént, [7] minnyájan a föld lakosi, Istené; úgy, hogy övéi még azok-is, kik őtet
[8] Joan. 1. v. 11. megvetették; [8] *sui eum non receperunt:* de akarattyok választására-, és engedelmességek kötelességére-nézve, nem Istené, a ki szófoga-
[9] Rom. 8. v. 9. datlansággal Isten-ellen rugóldoz. Ezért mongya Szent Pál: [9] *qui non habet Spiritum Christi, non est ejus,* hogy, valakiben nincs az a Lélek, mellyet Christus ád szent malasztya-által, az nem
[10] 2. Tim. 2. v. 26. Istené; hanem [10] ördög lánczán rabságban tartatik, akarattya-szerént: és oly erős rabságban, hogy az egész természetnek minden erejével, senki abból ki nem szabadíthat, mert senki eleget nem tehet az Isten igazságának azért a gyalázatért és boszszuságért, mellyel bántódik a bűnökkel.

[11] 1. Reg. 8. v. 7. Ő-maga Isten mondgya; hogy a gonoszok [11] *abjiciunt,* [12] *sper-*
[12] Ezech. 20. v. 27. *nunt, contemnunt*; őtet megvetik, megutállyák: [13] *ad amaritudinem,*
Jer. 3. v. 20. keserűségre indíttyák: [14] *configunt,* meglyuggattyák: [15] *conculcant,*
1. Reg. 2. v. 30. megtapodgyák: [16] *Crucifigunt,* megfeszítik: [17] *factis negant,* cse-
[13] Oseæ. 14. v. 1. kedettel megtagadgyák: [18] *rebelles,* ellene pártolnak és támadnak.
[14] Malach. 3. v. 8. 9. Illyen érzékeny szókkal ismérteti Isten, mely nagy bántodása és
[15] Heb. 10. v. 29. kissebbítése vagyon a bűntűl. Annak-okáért, az elvetett férgecs-
[16] Hebr. 6. v. 6. kének kicsinysége szinte úgy nem tehet eleget Istennek gonosz
[17] Tit. 1. v. 16. bűneiért, mint egy béres, a ki arczúl verte vólna a királyt, eleget
[18] Deut. 9. v. 24. Isai. 41. v. 12. nem tenne, ha megbánván vakmerőségét, kérné a királyt, hogy megbocsásson.

Noha azért nem csak arra vólt méltó a bűnös ember, hogy halálra itíltessék és Istentűl a pokol-béli tömlöcz-tartónak és hóhérnak hatalmába adassék, úgy, hogy rabságából fel ne szabadúllyon, míg a bántódott Istennek eleget nem tészen; hanem azt-is érdemlette, hogy, mint az elesett angyal, úgy az ember, örök veszе-

delemben hagyassék. De, hogy kegyességét kimutatná Isten, és ne láttatnék [1] *in vanum constituisse omnes filios hominum;* heába-valónak az egész emberi nemzet teremtése, ha senki közzűllünk nem szolgálna Istennek; senki arra a bóldogságra nem jutna, mïelyre teremtettünk: illendőnek itílte a mennyei bőlcseség, hogy veszni ne bocsássa és orvosság-nélkül ne hadgya az egész emberséget, mint az ördögöt. Mivel az ördögök-közzűl, ki-ki magán akarva romlott; és az ő romlások, az egész angyali természetet meg nem mocskolta, mert azokhoz-képest, kik az igazságban maradtak, csak harmad-rész [2] esett kárhozatba; az emberi nemzet pedig, egy első ember vétkével, mindenestűl veszedelemre jutott vala. Mint-hogy azért Isten mínket a végre teremtett, hogy néki szolgállyunk és üdvözűllyünk: nem illett, hogy ördög mesterségével megcsalatnék az Isten szándéka, és egy ember se üdvözűlne: azért, irgalmasságának nagy-voltából, a Szent Háromságnak mennyei tanácsában végezés lén, hogy megszabadíttassék rabságából az emberi nemzet.

[1] Psal. 88. v. 48.

[2] Apoc. 12. v. 4.

Csak szinte akarattyának hatalmával, minden fizetés- vagy elég-tétel-nélkül, kiszabadíthatta Isten embert az ördög rabságából. Mert az elesett ember, nem vólt adós, és nem tartozott semmivel az ördögnek. A bűn sem vólt az ördög-ellen, hanem Isten-ellen, ki azzal megbántódott. Azért, semmi fizetést, semmi elégtételt nem kellett adni az ördögnek; kinek, mint hóhérnak, és tömlöcz-tartónak birtokába, Isten igazsága adta az embert, hogy fogva tarcsa. Istentűl kellet tehát fizetéssel megváltani az embert; Istennek kellet eleget tenni, mert Isten bántódott és gyalázódott a bűnökkel. Ki nem láttya tehát, hogy váltság- és sarcz-nélkül, ingyen megengedhetett Isten az ő rabjának? De a mennyei bölcseség, illendőbnek találta, hogy az ember váltságában, az irgalmasság és igazság egy-aránt fényeskednék: úgy hogy az ember megszabadúlna, de Istennek-is minden bűnökért, igazság-szerént, bővséges elégtétel adatnék.

In servitute fuit homo, non jure diaboli, sed jure Dei.

Mivel pedig [3] *impossibile erat,* lehetetlen vólt, hogy a ki csak teremtett-állat, megfizetne érettünk és Istenűnket megelégítené: a Sz. Háromság Második Személyének felséges méltósága és végetlen nagysága a mí alacson és nyomorúlt állapatúnkra bocsátkozék; a pártos *Adám*-nak testébe, vérébe őltözék; hogy abban megkóstolván sanyaruságúnkat és halálúnkat, Istennek eleget-tévén, érdemével gazdagítana, tanításának foganatosságával és példájának szentségével vezetne. Mert, ha a sidók rabságát *Mojses*-által

[3] Rom. 8. v. 8. Galat. 2. v. 21. Hebr. 10. v. 4.

szabadítá; ha a *Tobias* nyavalyáit, Angyal-által gyógyítá: a mi szabadításunkat és gyógyitásúnkat nem bízá másra, hanem ő-maga jöve hozzánk. Nem úgy jöve, mint *Adám*-hoz, hogy *sentenczját* mondgyon és kikergessen paradicsomból: sem úgy, mint *Sodomá*-ba, hogy kén-köves tűzzel megemészen: hanem, hogy [1] a tömlőczben-heverőket felszabadítcsa; a vasat lábunkról levágja; [2] a kötelet nyakúnkrúl leóldozza; az elveszetteket felkeresse; az elesetteket felemellye; a meghóltakat elevenítcse, egy szóval, hogy *Salvator,* Szabadítónk légyen. Nem testi koplalástúl, vagy éhel-halástúl szabadítcson, mint [3] *Jósef* Egyiptomot: hanem, [4] *a peccatis,* bűntűl és lelki haláltúl.

[1] Isai. 49. v. 9. Cap. 42. v. 7.
[2] Psal. 145. v. 8. Psal. 115. v. 17.
[3] Genes. 41. v. 45.
[4] Matt. 1. v. 21.

A ki megszabadít valakit fogságából, két-képpen szokta azt végbe vinni: vagy fizetés-nélkül; akár erő-hatalommal, akár törvénnyel: vagy pedig éppen és igazán megfizeti a rabnak sarczát és adósságát, eleget tévén annak, a kinek fogságában tartatott. A ki első módon szabadít, szabadítónak mondatik, de megváltónak nem mondatik, mivel a váltás fizetéssel jár. A mí Szabadítónk, noha mind hatalommal, mind igaz törvénnyel kivehetett a *tirannus* ördög fogságából, ki hazug csalogatással és árúló hitegetéssel ejtette vala az embert fogságba: de, hogy [5] bővségesb lenne szabaditása és Isten igazságának eleget tenne, váltsággal akará végbe-vinni szabadúlásunkat, eleget-tévén érettünk; hogy így, nemcsak Szabadítónk, hanem Megváltónk lenne.

Psal. 129. v. 7.

Az isteni Személynek méltósága, és, a mint Szent *Pál* [6] szól, *reverentia,* böcsűlletes tekíntete, oly nagy vólt, hogy, *gutta sanguinis modica, propter unionem ad Verbum, pro redemtione hamani generis suffecisset;* egy csep Vére, sőt egy akár-mely kicsiny cselekedete, elégséges vólt váltásunkra; de Christus végezést tén Attyával mikor a világra jöve, hogy nemcsak minden fáratságát, de [7] életét adgya váltságunkért; hogy, [8] *livore ejus sanemur,* az ő vereségének kékeivel gyógyíttassék nyavalyánk. Isten-is oly okkal igéré az emberek szabadulását; [9] *Si posuerit pro peccato animam;* ha Christus letészi életét a bűnökért. Kire-nézve mondgya Christus; hogy, [10] ha meg nem hal, egyedűl marad: de halál-által sok gyümőlcsöt teremt. Mert, hogy valaki megváltassék, nem elég annyit adni érette, a menyit ér; hanem szükség azt adni, a mit végeztűnk és igértűnk érette. Bár egy rab, száz aranynál többet ne érjen, de ha ezer aranyban végeztük sarczát és annyit igértünk érette: bár megadgyuk-is a száz aranyat, mely elég vólna érette, de ki nem

[6] Hebr. 5. v. 7. Ita Clemen. Extravag. Unigenitus. De Pœnit. et Remiss. initio.
[7] Heb. 10. v. 4. et seqq.
[8] 1. Pet. 2. v. 24.
[9] Isai. 53. v. 10.
[10] Joan. 12. v. 24.

váltyuk, míg a fogadás-szerént ezer aranyat nem adúnk érette. Ugy a Christus váltsága végbe nem ment, ha-nem halálával; mert azzal tellyesitette, azzal tőltötte ép és egész summára a fizetést, mellyet sarczunkban ígért.

Ezt felséges szókkal adgya előnkbe a Szent Irás. Mert nem csak azt mondgya; hogy [1]*pretio emti estis;* fizetéssel és nem ingyen, lett váltásunk: hanem megmondgya, mit adott Christus érettünk: nem aranyon, úgy-mond, és ezüstön; hanem [2]*Pretioso sanguine,* az ártatlan Báránynak drágalátos Vérén vettek títeket. Nemcsak Vérét; hanem, [3]*dedit semetipsum*, éppen magát adta érettünk az Ur Christus: [4]*dedit animam pro redemtione;* Lelkét kiadta Testéből váltságunkért.

[1] 1. Cor. 6. v. 20. Cap. 7. v. 23. 2. Pet. 2. v. 1. Apoc. 14. v. 3, 4.
[2] 1. Petri 1. v. 18. adde 19. Apoc. 5. v. 9.
[3] Tit. 2. v. 14. Matt. 20. v. 28.
[4] Marc. 10. v. 45.

Oh mely nagy háladással tartozúnk Istenűnknek ezért a váltságért! Csak az köszönheti méltán ezt a szabadulást, a ki tudgya a lelki rabságnak veszedelmes állapattyát; a bűnök súllyát; az ördög dühösségének kegyetlenségét; az örök kárhozatnak rettenetes tüzét. Csak az böcsűlli ezt a szabadságot, melyre hozattunk, a ki érti, mi légyen [5]*libertas filiorum* DEI: az Isten fiainak bátorsága; a mennyei [6]Jerusalemnek, minden fogyatkozások-nélkül-való szabadossága. A ki pedig jól meggondollya ennek a váltságnak és szabadulásnak módgyát, vagy eszközét: mind szeretetre, mind hív szolgálatra-való esztent talál benne. Ki tudná megmondani, minémü mélységes tengere vagyon ebben az isteni irgalmasságnak? minémü mérték-nélkül-való szeretet vólt az Atyától, hogy magával egyenlő-természetü Szent Fiát küldötte váltságunkért, és ennyi keserves kínok-által-való váltságunkért? mely kimondhatatlan kegyesség a Fiú Istentűl, hogy jó kedvel magára vállalta adósságunk terhét és ily keserves szenvedésekkel fizetett érettünk? *Lactantius* írja;[7] hogy mikor *Pláto* rabságba esett vólna, *Aniceriusnevű* baráttya kiváltá, [8]de kevés pénzen. Gyalázzák az irástúdók *Aniceriust,* hogy többet nem adott érette és azzal nem ismértette mely nagyra böcsűllötte *Plátót.* Ha böcsűllésnek jele, mikor valamit nagy árron vészűnk: oh mely igen böcsűllött minket a Megváltó, kinek egy csep vére, vagy legkisseb szenvedése elégséges lévén váltságunkért, nem akart oly ólcsón megvenni, hanem fáratságos veritékét, vérét, végre életét adta érettünk!

[5] Rom. 8. v. 15.
[6] Galat. 4. v 26.
[7] Lactant. lib. 3. cap. 24.
[8] Octo sestertiis.

Keresztyének; ez a Christus váltsága, mellyel [9]*transtulit nos de potestate tenebrarum, in regnum dilectionis suæ;* a setétség hatalmából, szeretetinek országába hozott; nagy kötelességbe ejtett,

[9] Colos. 1. v. 13.

hogy szolgállyunk Istennek. Mert, ha te egy rabot száz aranyon vettél, az immár magával nem bír; éjjel-nappal néked munkálkodik; akarattyán nem jár, mert az ő akarattya az, a mit te akarsz: adós nem lész néki, akár-menyit szamárkodgyék éretted, sőt, a
[1] Luc. 17. v. 9. mint Christus mondgya,[1] csak meg sem köszönöd, mikor végbe viszi, a mit parancsoltál. Ez a rabnak kötelessége csak abból vagyon, hogy száz aranyat adtál érette. Mivel tartozúnk tehát
[2] 1. Pet. 1. v. 18. mí Christusnak, ki minket ördög rabságából kiváltott;[2] és nem aranyat, ezüstöt, hanem maga vérét és életét adta érettünk; hogy ez-után ő szolgai légyünk és abban járjunk, a mit parancsol? Nem maga hasznáért parancsol nékünk Christus; mert szüksége nincs reánk: hanem a mí jónkért. A mit magúnk hasznáért cselekeszünk: nem csak jó neven vészi, de gazdag fizetéssel jutalmazza. Oh mely szükséges, hogy szűnetlen eszűnkben forogjon a Szent *Pál*
[3] 1. Cor. 6. v. 19, 20. intése; és meggondollyuk, hogy, [3]*non estis vestri: emti enim estis pretio magno;* nem vagyunk magúnké; nem rendelhettyük kedvűnk-szerént dolgainkat: hanem Christusé vagyunk, a ki nagy
[4] Isai. 8. v. 1, 3. Cap. 53. v. 12. árron vett és az ördög torkából, [4]*ut spolium,* kikapott, mint prédát! Azért, [5]*glorificate, et portate* DEUM *in corpore vestro;* nem
[5] 1. Cor. loco cit. csak lelkűnkben, hanem testűnkben-is hordozzuk és dücsőítcsük
[6] 2. Cor. 5. v. 15. a Szabadítót, és ezután, [6]*qui vivunt, non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est;* ne éllyünk magúnknak, hanem annak a ki meghólt érettűnk.

Mert úgy gondolkodgyatok keresztyének, hogy, noha Christus megfizette sarczúnkat: de azt akarta, hogy csak azoknak használlyon fizetése, kik szent élettel magokhoz kapcsollyák az ő váltságát. Ha egy várasban szép tiszta forrás vagyon, de víz merítení, és innya senki a kúthoz nem mégyen, szomjúval veszhetnek minnyájan a bőv kút-mellet, mivel a forrás meg nem óltya szomjuságokat, ha nem merítik és nem iszszák: Ezen-képpen, a Christus váltsága bővséges forrás, elégséges mindenek szomjuságának óltasára: de Istentűl rendelt eszközök-által, meríteni és innya kel ebből; kisdedségünkben, keresztség-által; emberkedésünk-után,
[7] Mar. 16. v. 16. igaz hit- és szeretet-által. Mert Isten szava az; hogy, [7]*qui non crediderit, condemnabitur;* a váltság-után-is, a kiben igaz hit nincsen, kárhozik. Az Evangeliom szavainak igaz magyarázója
[8] Gal. 5. v. 6. Szent *Pál,* megmongya minémü hitet kíván Isten: [8]*Quæ per*
[9] 1. Cor. 16. v. 22. *charitatem operatur;* tudni illik, mellyel eggyüt-vagyon a szeretet, mert, [9]*Si quis non amat; anathema:* átok és a Christus vált-

ságában nem részes, valakiben szeretet nem találtatik. Azért, örök üdvösség-szerző a Christus: [1]de csak azok jutnak erre az üdvösségre, kik engednek néki, és az-szerént járnak, a mint parancsolva vagyon. [1] Hebr. 5. v. 9.

Oh mely nagy keménység, ha ezzel a csudálatos váltással sem lágyúl szivűnk isteni szeretetre! Oh mely nagy vakság, ha még-is inkáb akarúnk halálos ellenségünknek, a sátánnak szolgálni, ki csak veszedelműnket és kárhozatúnkat szomjuhozza, hogy-sem annak kedveskedni, a ki nagy szerelméből, keserves szenvedésiáltal megváltott mínket és üdvösségre hozott! Hová lett eszűnk, ha lelkűnket, mellyet Isten ily nagy kincsen váltott, egy úndok bűnért ördögnek adgyuk, hogy örök veszedelemre vigye? Keresztyének, nyissuk-fel szeműnket: ébredgyűnk álmunkból: és meggondollyuk, hogy, a ki megváltott minket, Isten fia; a végre váltott-meg, *ut* [2]*abnegantes impietatem et sæcularia desideria,* *sobrie, juste et pie vivamus, exspectantes beatam spem;* hogy Isten kegyelme- és gyámolítása-által, ellenemondgyúnk minden bűnöknek, mellyekkel Isten bántódik: és meggyőzvén a világi kivánságok rendetlenségét, magúnkban józanon és mértékletesen, felebarátúnkhoz igazán, Istenhez aitatoson visellyük életűnket; és vígan várjuk az örök bóldogságot. [3]*Usquequo deliciis dissolveris filia vaga? Quia creavit Dominus novum super terram; femina circumdabit virum:* ne légyen immár oly csavargó és tétovázó lélek, mely a világi gyönyörűségekben olvadozzon; mely a testnek csintalan fesletségibe merűllyön, mert, azért jött közinkbe az Úr Christus, hogy szentségre és tekélletes életre gerjedgyen lelkünk. [2] Tit. 2. v. 12. [3] Jerem. 31. v. 22.

Valamikor eszembe jút, mit cselekedék *Tobias* az Angyallal, a ki őtet testi vakságtúl és szegénységtűl menté, szégyenlem a mí háládatlan keménységűnket Szabadítónkhoz. Megvallá [4]*Tobias;* hogy ő nem elégséges az elvett sok jónak hálálására; és nem csak jó kedvel megkínálá az Angyalt minden javainak hasonfelével, de azt mondá: [5]*si me ipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ tuæ;* hogy, ha magát rabjává tészi, sem elég a reája-való gond-viselésének jutalmazására. És mikor értette vólna, hogy Angyal a ki őtet vezérlette, főldre borúlván, [6]három egész óráig, nagy aitatoson dícsírte az Istennek méltóztatását, hogy ily felséges követe-által segítette őtet. Mí tehát, kiket Christus, nem testi nyavalyából, hanem lelki halálból; nem szeműnk vakságából, hanem értelműnk setétségéből kihozott; nem egy leány- [4] Tob 12. v. 5. [5] Cap. 9. v. 2. [6] Tob. 12. v. 22.

nak menyegzőjére, hanem a mennyei vő-legénynek örökös házasságára jutatott; nem veszendő gazdagságra, hanem a mennyei dücsősségnek hervadhatatlan *korona*-jára emelt: vallyon javaink felét néki adgyuk-e szegényiben? Vallyon magúnkat örökös szolgálattyára kötelezzük-e szent életűnkel? Vallyon az ő méltóztatásának nagy-vóltát, főldre borúlva hálállyuk-e? Adná Isten, úgy vólna. És, ha eddig nem vólt, segítcsen reá Szabadítónk, hogy ez-után úgy légyen.

De nem csak a *Tobias* példája, hanem az Evangeliom hirdetése-előt-virágozó töb sok szent jámborok cselekedete-is, nagy orcza-pirúlást szerezhet minnyájunkban. Jol tudták azok, mely nagy nyavalyában vagyon, a kit Isten kirekeszt Meny-országból: valósággal értették, hogy lelki rabságunkból ki nem szabadíthatott, hazánkba nem vihetett egyéb senki, hanem, *Salutare Dei,* a Szaba-
[1] Gen. 3. v. 15. Habac. 2. v. 3. Mich. 1. v. 3. dító Isten; [1]kit mindgyárt az eset-után igért vala az ember-szerető Isten. Azért, nem csak *Dániel* vólt [2]*vir desideriorum,* kivánásnak
[2] Dan. 9. v. 23. Cap. 10. v. 11, 19. embere: hanem a töb istenes Szentek-is, minden üdőkben, sok óhajtásokkal várták és fohászkodásokkal kérték a *Messias* jövetelét. Kire-nézve a Szent Irás, [3]*exspectationem gentium; desiderium*
[3] Genes. 49 v. 10, 26. *collium æternorum;* [4]*desideratum cunctis gentibus;* minden nem-
[4] Aggæ. 2. v. 8. zetek várásának; minden népek kivánságának nevezi a Christust. És, a ki az *Abrahám* maradékinak igértetett vala, azt nem egyszer
[5] Jer. 14. v. 8. Cap. 17. v. 13. nevezik a Próféták, [5]*exspectationem Israël,* Israël várakodásának:
[6] Isai. 18. v. 7. a híveket pedig, [6]*gentem exspectatricem,* várakodó népnek. Mert,
[7] Luc. 10. v. 24. [7]sok királyok és Próféták kivánták látni a Szabadítót. *Abrahám,*
[8] Joan. 8. v. 56. örvendezve látta lelki szemeivel Christust, [8]mikor megigérteték,
Gen. 28. v. 14. hogy az ő magvában áldatnak minden nemzetségek. *Jákob,* kedves
[9] Genes. 48. v. 7. feleségét *Ráchelt,* [9]*Betlehem*-ben akará temetni, a honnan reménlette származását Christusnak. Maga-is halála óráján, csak azt kiáltotta:
[10] Genes. 49. v. 18. [10]*Domine, Salutare tuum exspectabo;* Uram, elvárom a te Szabadítódat. Ki tudná megmondani, mely nagy buzgósággal könyörgött
[11] Exod. 4. v. 13. Moyses; [11]*mitte, quem missurus es;* hogy kűlgye-el immár Isten,
[12] Psal. 84. v. 8. a kit el akar küldeni? Menyíszer kiáltotta Szent Dávid; [12]*Salutare tuum da nobis;* ad-meg Uram a Szabadítót?

Mit mongyak *Isaiás*rúl? ki az utólsó szükséget látván, meleg siralmokkal, gyakor és aitatos imádkozásokkal kérte és csak nem tűrhetetlenűl szorgalmaztatta a *Messias* jövetelét. Néha Istenhez
[13] Isai. 16. v. 1. fordítván szemeit, szűve-szakadva kiáltotta: [13]*Emitte Agnum Domine, Dominatorem terræ;* Küld-el Uram, a Sion hegyére, ama Bárányt,

ki elvészi a világ vétkét. Néha a Fiú Istennek tüzes imádkozással, azt kiáltotta: [1]*Utinam disrumperes cœlos et descenderes!* Vaj szaggatnád-el Uram az egeket és jőnél-alá fogságunk szabadítására! Néha az egeknek esedezett: [2]*rorate cœli desuper;* egek, mit írígykedtek? Ha a *Gédeon* gyapját harmattal öntöztétek, harmatozzatok a mí földűnkre-is; és bocsássátok-alá az Igazat, ki megigazítcsa a világot. Néha a földet kérte; hogy [3]hasadgyon-meg, és hozza-el a Szabadítót. Néha maga lelkével bizonyít; [4]hogy éjeli kivánsága-is csak az, hogy lássa a Szabadítót; és [5]bóldogoknak kiáltya azokat, kik őtet várják.

[1] Isai. 64. v. 1.
[2] Isai. 45. v. 8. Judic. 6. v. 37.
[3] Isai. 45. v. 8.
[4] Isai. 26. v. 8, 9.
[5] Isai. 30. v. 18.

Ah keresztyének, mely keserves szóval újíthattyuk, a mit régen Szent Bernárd mondott: [6]*ardorem desiderii Patrum, suspirantium Christi in carne præsentiam, frequentissime cogitans, compungor, et confundor in memet ipso. Et nunc vix contineo lachrymas, ita pudet teporis, torporisque miserabilium temporum horum. Cui namque nostrum, tantum ingerit gaudium gratiæ hujus exhibitio, quantum veteribus Patribus accendit desiderium, promissio?* Szégyenre és gyalázatra, sőt keserves sirásra méltó; hogy, a kinek jövetelét a régi Atyák, oly buzgósággal várták, mí annak hozzánk-jövését ily hideg és túnya indúlatokkal fogadgyuk!

[6] Bern. Ser. 2. in Cantic. initio.

Azért, ha eddig késedelmesek vóltunk az Urúnk jöveteléhezvaló készűlésben: mivel immár csak előttűnk az áldott Karácson napja, mellyen úgy illyük és szentellyük a Christus Jövetelének emlékezetét, mint-ha azon a napon lenne Születése: ébredgyűnkfel, akár csak most és készűllyünk, hogy ezt a nagy *Monarchát* úgy fogadgyuk, mint maga kivánnya. Jusson eszűnkbe, mit kivána Isten a sidóktúl, mikor a *Sinai* hegyén, nem maga személyében, hanem [7]Angyala-által, szembe akara lenni véllek: azt parancsolá; hogy, minnyájan megmossák ruhájokat; [8]*lavate vestimenta;* és tisztába őltözvén, mocskos köntösök ne találtassék. Kicsoda oly jövevény az isteni dolgokban, hogy nem tudná, mely keveset gondol Isten ezzel a külső óltözetek tiszta- vagy szennyes-voltával? Belső tisztaságot kiván Isten: a bűnnek útálatos őltözetit, akarja hogy szapullóban kimossák. Hová lehet úndokab őltözet, mint a fajtalanságnak tisztátalansága? a haragnak dühössége? a dobzódásnak kamara-széke? a részegségnek okádása? és a töb vétkek rútságába kevert léleknek őltözete? Vallyon, ha király jőne városúnkba, a bíro és tanács, ganéjba-kevert, vagy sáros és fóltos, régi rongyban merne-e eleibe-menni? Vallyon, sült paraszt, vagy

[7] Actor. 7. v. 53. Heb. 2. v. 2.
[8] Exod. 19. v. 10, 14.

esze-fordúlt nevet nem viselne-e, a ki csínyosab köntösébe nem őltöznék, mikor királlyát fogadgya? Hát mí, kikhez Születése-által ő-maga jő a Felséges Isten, nem mosogattyuk-e lelkűnket? nem jobbíttvuk-e életűnket? A sidók-közzűl, egyedűl *Moyses* méne a hegyre; csak néki szólla Isten; a kösség ide-alá távúl állott: még-is azt kivánta, sőt parancsolta, hogy minnyájan mosott és tiszta ruhába őltözzenek. Mi-hozzánk úgy jő az Isten Fia, hogy nem egy két ember, hanem, *omnis caro,* minden test láthattya, illetheti, ölébe veheti az igaz Istent: még-is restellyük a penitenczíának mosogatásával tisztogatni lelkűnket! Igyekezűnk, hogy testűnknek új köntöse légyen Karácsonra; és azon nem törődünk, hogy új és szent életbe őltözzűnk!

Nem így, atyámfiai, nem így: hanem haladék-nélkül vessük-le,
[1] Iudæ v. 23. [1]*quæ carnalis est, maculatam tunicam;* a mocskos ruhát, melybe a testi kivánságok őltöztettek. Mert nagy bűntetésűnk lészen, ha
[2] Jer. 16. v. 18. illendő tisztelettel nem fogadgyuk a Szabadítót. [2]*Duplex iniquitas,* duplázott és két-szeres gonoszság, ha Istenűnknek ily nagy jó-vólta-
[3] Jer. 17. v. 18. után, bűnűnkben maradunk: kiért félő, hogy, [3]*duplici contritione,* két-szeres romlással, testi, lelki veszedelemmel ne roncson Isten. Kitűl óltalmazzon minnyájunkat az Atya, Fiú, Szent Lélek, Amen.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Hogy a világ úttya veszedelmes: azért, Christust kel, mint igaz útat, követnünk.

[4] Psal. 118. v. 54, [5] Gen. 47. v. 9. Psal. 38. v. 13. [6] Hebr. 13. v. 14. [7] 2. Cor. 5. v. 6. Hebr. 11. v. 13. [8] Eccles. 12. v. 7. Vide Concion. 2. Circumcision.

Ezt a világot a Szent Irás, [4]*locum peregrinationis,* úton-járó helynek; lakosit mind eggyig, [5]*peregrinos,* úton-járóknak, nevezi. Mert, [6]nem lévén e földön maradandó várasunk, [7]*peregrinamur a Domino;* mind addig Urúnktúl és hazánktúl távúl járunk és útban vagyunk: míg [8]a testet viszaadgyuk a földnek, melyből vétetett, és a lélek Teremtőjéhez tér a kitűl adatott.

Az úton-járás, alkalmatlanságok- és nyughatatlan fáratságok-nélkül nem lehet: hevet, hideget, port, esőt, ételben italban, fogyatkozásokat, félelmeket és rettegéseket szenved a jövő-járó: ismerőitűl és nyájaskodó attyafiaitúl eltávozik: csintalan szállásokon, erkőlcstelen vendég-fogadókkal kel vesződni; kik víg orczával fogadgyák, de üres erszénnyel, szomorúan bocsáttyák szállójokat. Annak-okáért, ha okos az úton-járó, nem úgy viseli magát a

szálláson, mint maga házánál: nem fondál és nem éppít szobákat, vagy kerteket, a hol egy két óránál továb nem késhetik; hanem nyugodván és erőt vévén, továb mégyen és házához siet.

Ezt kivánnya Isten minnyájunktúl, kik it úton-járók vagyunk. Azért szól eképpen Szent *Péter:* [1]szerelmesim, kérlek, mint jövevé- [1] 1. Pet. 2. v. 11
nyeket és szarándokokat, tartóztassátok magatokat a testi kivánságoktúl, mellyek vitézkednek a lélek-ellen. Mint-ha azt mondaná; úgy éllyetek e főldön, mint úton-járók: hazátok Meny-ország; arrúl gondolkodgyatok, mint jussatok oda. It vendég-fogadóban vattok; ezennel ki kel innen mennetek: mi szükség tehát éppitésben, vagy élés-szerzésben fáradnotok? Elsőt, *Caint* [2]említi a Szent Irás, [2] Gen. 4. v. 17.
ki várast éppített e főldön: mert kirekesztetett-vala a mennyei örökségből. Bolondnak mongya Isten, a ki sok esztendőkre élést győjtött vala: mert azzal egy nap sem élhetett. Tí azért szerelmesim, kik úton-jártok, [3]és Meny-ország-felé siettek, ne ragaszkodgyatok a [3] Luc. 12. v. 20
főldhöz; lakó-helyt it ne készítcsetek; kincseket ne győjcsetek: hanem oda siessetek, a hol nyugodalomra juttok: ot tegyétek-le győjteményteket, a hol lopók és tolvajok hozzá nem férhetnek.

Keresztyének; ha test-szérént nem mozdúlunk-is, úton-járunk, valakik e világon élünk; és erkőlcsünk-viselésével, vagy pokol- vagy Meny-ország-felé közelgetűnk. A két ut-közzűl valamellyikén, minden-nap egy-egy lépést tészűnk és közelgetűnk a két czélnak eggyikéhez. Erről a két útrúl emlekezik a mái Evangeliomban Szent János. És a világ úttyában, mely kárhozatra viszen, három nagy fogyatkozást említ. Mert, vagy egyenetlen, az-az, hegyes-vőlgyes, horgas-borgas, mellyen mindenkor fel s alá kel menni: vagy *prava,* tétova-tekergő, csavargó és kerengő, mellyen, minek-utánna sokat kerengűnk, ot vagyúnk a honnan indúltunk; oda pedig nem közelgetűnk, a hová kellene érkeznűnk: vagy *aspera,* tövisses, köves, tőkés, csoportos, mellyen künyű megütközni és elesni.

Ennek a világ úttyának vétkességével-ellenkező három tekélletességi és tulajdonsági vannak a Christus uttyának, mellyen Meny-országba jutúnk. Mert azon, a hegyek és dombok elhányattak, a völgyek pedig megtőltettek. *Directa,* igyenes, által-út az: mert tétova nem kereng, nem csavarog. *Plana,* sík, tér és gyepes út az; nem csoportos, zökögő. Azt kiáltya tehát Keresztelő János; hogy, ha a Megváltó és Szabadító Christust szivűnkbe akarjuk fogadni, útat készítcsünk néki, mellyen mí Istenhez mennyűnk, és

Isten hozzánk jöjön. Ugyan-is; ha a földi királyok megkivánnyák, hogy, a mely útra akarnak menni, annak csinálására, mint úr dolgára, felhirdessék a föld népét; hogy a meredek bérczeket igyenesítcsék; a szoros helyeket tágítcsák; és a tövisses berekeket irtogassák; a döczögtető köveket félre hajtogassák: menyivel illendőb, hogy mí, oly útat válaszunk és készítcsünk a Szabadítónak, mely kedves légyen előtte?

Propositio. Hogy azért ebben meg ne fogyatkozzúnk és az út választásban meg ne csalassúnk: mái tanuságunkért megmutatom; *Először, mely rút veszedelmes útak, a világ útai. Másodszor; mely üdvösséges szép út, a Christus követése. Utollyára; mivel a két útnak valamellyikét kel kövelnűnk, rövideden megmondom: mire kel néznünk a két út-közöt-való választásban, ha csalatni nem akarúnk.* Emellyük Istenhez lelki szemeinket; és én, az üdvösséges tanitásra, tí pedig a gyümőlcsös halgatásra, kérjűnk Szent Lelket mennyekből, mondván: *Domine, vias tuas demonstra mihi, et semitas tuas doce me:* Uram, mutasd-meg nékünk a te útaidat és tanícs-meg minket a te ösvényidre.

Psal. 24. v. 4.

I. RÉSZE. Csak két út vagyon, melynek eggyikén jár minden ember. Mert, a mely lehetetlen, hogy egyszer s mind két úrnak szolgállyúnk; egyszer s mind fel s alá nézzünk, vagy mennyűnk; egyszer s mind az *Egyiptom* [1] büdös hagymáját, [2] vagy lisztit és a mennyei Mannát együk: oly lehetetlen, hogy két-felé szakadgyúnk; két úton járjunk; Istent és a világot kövessük; pokol- és Meny-ország-felé mennyűnk; Istennek és ördögnek kedvét találljuk. Mert Isten ő-maga mondgya, [3] hogy mely meszsze az ég a földtűl, oly tavúl vagyon az Isten úttya a világ úttyától.

[1] Num. 11. v. 5.
[2] Exod. 12. v. 34, 39.
[3] Isai 55. v. 9.

A világ úttyárúl, nem csak veszedelmes, de gyalázatos szörnyűségeket mond a Szent Irás. Nem egy helyen olvassuk; hogy, setét, és síkos út az: [4] *viæ illorum tenebræ et lubricum;* mellyen künyű az esés, nehéz a felkelés. Másut azt talallyuk; hogy, [5] *Viæ illorum scandalum ipsis:* ez az út botorkázással tellyes. [6] *Contritio et infelicitas in viis ejus;* esés, romlás, veszedelem vagyon benne, és [7] *nescit ubi corruat;* nem tudgya ember, hol dől-el rajta; hol éri a véletlen veszély. Egyéb helyeken azt mondgya a Szent Irás; hogy a világ úttyai, [8] *viæ pravæ;* egyenetlenek, horgasok: [9] *viæ difficiles;* fáratságos, nehéz útak: [10] *inquinatæ,* fertelmes, habarczos* útak. És noha igyenesnek, vagy szépnek látczik az elei; de,

[4] Psal. 34. v. 5. Prov. 2. v. 13.
[5] Psal. 48. v. 14.
[6] Psal. 13. v. 3. Rom. 3. v. 16.
[7] Prov. 4. v. 19.
[8] Prov. 8. v. 13.
[9] Sap. 5. v. 6, 7.
[10] Psal. 9. v. 27.

* Habarcsos, fertős.

[1]*novissima ducunt ad mortem;* vége halál: mert igyenesen halálra viszi követőit. Nem testi halálra pedig, mert az tűrhető vólna; hanem pokol kínnyára, mellyet a Sz. [2]Irás második halálnak nevez. Mert, a Bőlcs mondása-szerént, [3]*via peccatorum complanata lapidibus; et in fine illorum inferi, et tenebræ, et pœnæ;* sima a világ úttyának kezdeti; de végén pokol, setétség, kínok vannak.

[1] Prov. 14. v. 12. Cap. 16. v. 25. [2] Apocal. 20. v. 14. [3] Eccli. 21. v. 11.

Az Isten uttyárúl nem így szól a Szent Irás: hanem azt mondgya; hogy [4]*viæ ejus, viæ pulchræ;* szépek az Isten úttyai; és oly tiszták, hogy [5]*impolluta via ejus,* [6]*viæ immaculatæ;* semmi rutságok, sárok és szemetek nem találtatnak benne. Nem csavargó és tétova-kerengő útakon hordozza Isten az ő híveit: hanem, [7]*justum deduxit per vias rectas;* igyenesek az igazak úttyai. Nem kerűlő és heába-fárasztó útakra vezérli Isten az embereket: hanem [8]*directa via;* által útra, mellyen hamar és szaporán érkeznek, a hová kel jutni. Végezetre, [9]*viæ justorum absque offendiculo;* sík és tér-útak az Isten úttyai, mellyeken nincs mibe megütközzék és essék ember, hanem, ha akarva ledől. És a mi nagyob, ez az út, [10]*via vitæ,* élet úttya: mert örök életnek bóldogságán végeződik.

[4] Prov. 3. v. 17. [5] Psal. 17. v. 31. [6] Psal. 17. v. 33. Psal. 15. v. 11. [7] Sap. 10. v. 10. [8] Isai. 35. v. 8. [9] Prov. 15. v. 19. [10] Psal. 15 v. 11.

Illyen ellenkező külömbségek vannak a két út-közöt. És, hogy meg ne csalassúnk a világ úttyának ismerésében, előnkbe adgya Sz. János Evangelista, [11]micsodák a világ úttyai: és azt mongya; hogy a világnak sok tétovázó ösvényi három derék útakba szakadnak, mellyeken egy czélra, az-az, örök kárhozatnak veszedelmére futnak, a kik követik a világot. Eggyik a kevélység; az-az, fellyebségnek, tisztnek, tisztességnek és dicsírésnek rendetlen kivánása. Másik a szemmel-látott gazdagságok és értékek kergetése. Harmadik a test gyönyörködésének szomjuhozása; az-az, hasnak és has-allyának kedvezése. Ezen a három úton jutottak pokolba, valakik pokolban kínlódnak.

[11] 1. Joan. 2. v. 16.

Első úttya a világnak hegyes-vőlgyes. Mert magas hegyre mégyen; és fáratságos izzadással mégyen, valaki felső pólczra, méltóságos nagy állapatra vágyódik. És, mivel minden hágónak lejtője vagyon, mélységes vőlgyek és esetek vannak a felső állapatok hegye-alat. Azért mennél fellyeb emeltetnek az emberek, annál nagyobbat szoktak esni ezen a hegyes úton. Nehéz a hegyre menni, de künyű aláesni. A hegyeket, gyakrabban üti a meny-kő, hogy-sem a tér-földet. A hegyen-való fákat nagyob szelek ingattyák, és gyakran ledőjtik.

A világi nagyságok hegyes úttyán bajos a felmenés; de veszedelmesb a tetén-létel. Mert, miképpen a füst, mennél fellyeb
[1] Psal. 67. v. 3. mégyen, annál künnyebben eloszol: [1]úgy az ember, annál hamaréb, és nagyobbat esik, mennél fellyeb hágott; és, a mint szól a Szent
[2] Luc. 10. v. 15. Irás, a ki égig [2]magasztaltatik, sokszor pokol vőlgyének mély-
Job. 40. v. 6, 7 ségére esik.

Szent *Jób,* maga példájával ismérteti a világ hegyének és
[5] Job. 29. v. 7. állapattyának bizonytalan csiszamóságát, mikor azt mondgya; [3]hogy, a míg szerencsésen vólt, ha úczákon elment, székeket raktak néki; az ifjak reá sem mertek nézni; a vének udvarlottak-előtte; a fejedelmek szóllani nem mérészlettek jelen-létében, hanem tőlle halgattak és csudálkozva dicsírték szavait. De lásd minémű vőlgye
[4] Job. 30. v. 1, 9, vólt ennek a nagy hegynek: most, ugy-mond, [4]oly alá-estem; hogy
10. a nyalka ifjak, kiknek apjok peszérim* vóltak és ebeim-közöt hevertek, *derident, abominantur, faciem meam conspuere non verentur;* csúfolnak, utálnak, orczámra pökdösnek. Így jár, a ki a világ hegyes-völgyes úttyán jár. Mert bizonyos, hogy a világ senkit nem tisztel magáért, hanem, vagy tísztiért, vagy gazdagságáért, melyből segedelmet várhat. Nem nékünk tehát, hanem tisztűnknek, vagy pénzűnknek tészen a világ böcsűlletet. Ha ezt nem hiszed: essél aláb; meglátod, ha úgy nem jársz, mint szent *Jób:* vagy mint ama szamár, mely-előt minnyájan térdre estek, mikor az *Ísis* képét hátán hordozta: mihent a képet levették rólla, senki nem böcsűllötte.

Ennek-felette: akár-mely magas hegyre érkezzél a világ úttyán, két nagy vőlgy vagyon előtted: eggyik a bűnök és a lelki veszedelmek vőlgye; melybe esnek sokan a magas tisztekből, kik
[5] 1. Reg. 13. v. 1. alacson állapatban, igazán állottak. Oly ártatlan vólt *Saul,* [5]mikor királlyá választaték, mint egy esztendős gyermek. Az-után, menyi gonoszságba esék, ki győzné számlálni? Nincs száma azoknak, kik
[6] Eccli. 7. v. 4. hasonló-képpen jártak: kire-nézve parancsollya a Bőlcs; [6]hogy, senki ne vágyódgyék a felségre: mert nagy esetek vannak abban.
[7] Joan. 6. v. 15. Ezt akarta tanítani Christus, elfutván, [7]mikor őtet királlyá akarák tenni. Másik vőlgy, melybe kel esni akár-mely magas hegyremászott embernek, a temető sír. Akár-ki légy, akár-mely nagy méltóságra és tisztre emellyen a világ: de úgy kel járnod, mint a kik előtted azon tisztben vóltak. Nagy bűzzel, nagy füstel, nagy pompával vóltak előtted egyebek, ebben a te mostani állapatodban;

* Peczér.

végre verembe estek, és immár senki nem emlékezik róllok; sőt neveket sem tudgya senki, mint-ha soha e világon [1]sem lettek vólna; a kikkel pedig szóllani sem méltóztattak, most azok, a templomokban és czinteremekben* hasokon járnak és tapodgyák lábokkal a nagy-méltóságu emberek koporsóját. Bezzeg a kinek esze vólna, nem csak a hegyet nézné, melyre fáradva verdődik a világ úttyán; hanem, a vőlgyet-is megtekíntené, melybe esik egy kis üdő-múlva; és békét hagyván a világ hegyének vőlgyének, az Isten úttyán járna. [1] Baruch. 3. v. 16.

Második úttya a világnak tétova-tekergő, sőt kerengő. Mert, a ki gazdagság kivánásnak telhetetlenségét követi, sokat mégyen és fárad, de tétova kereng és csavarog: oda pedig nem közelget, a hol úttyának határa és vége vagyon. Micsoda vallyon életünk czéllya és utólsó nyugodalmunk határa? Nem egyéb, hanem az, a ki magárúl sokszor mondgya; hogy ő, [2]*principium et finis;* kezdetűnk és végűnk. Ugyan ezen határra mutat Sz. Pál, mikor azt írja; hogy, [3]*habetis finem, vitam æternam;* végünk: az örök életnek elnyerése. De a ki a világ úttyán, gazdagság keresésre vetemedik, nem mégyen igyenesen Meny-ország-felé; hanem, [4]*in circuitu ambulat;* a világ javai-után kereng és mind addig kereng, míg elszédűl; és úgy megbolondúl, hogy a kincset és értéket tartya főb javának és bóldogságának. [2] Apoc. 1. v. 8. Cap. 21. v. 6. Cap. 22. v. 13. [3] Rom. 6. v. 22. [4] Psal. 11. v. 9.

Hová lehet nagyob bolondság, mint a fösvény emberben vagyon, ki, mint maga hóhéra, megemészti magát marhájáért? A kik egyéb vétkekbe esnek, noha Meny-országot elvesztik, de még-is e világon hasokat és hasok-allyát gyönyörködtetik: a fösvény, Meny-országot elveszti; e világon sincs gyönyörüsége: mivel a gazdagságot nyughatatlan szamárkodással győjti, álmatlan vigyázással őrzi és nem mér élni azzal, mint nem övével, mert a fösvénynek, úgy nem övé, a mi övé, mint a mi másé.

Kérlek gondollyátok-meg, ha-nem szédűlt és bolondúlt emberhez illendő dolgok-e, a miket a gazdagság keresésben látunk? Elsőben: meszsze útra indúltunk: eszesség-e vallyon feletté terhelnűnk magúnkat, hogy eltikkadgyúnk a terh-alat? Hajó-törésnek veszedelmében forgúnk: illik-e arannyal nehezítenűnk magúnkat, hogy hamaréb fenékre nyomassúnk. Urak vagyunk: nem bolondság-e pénz rabjává tenni magúnkat? Másodszor: minden világi jók és értékek, csak test szükségére-valók: és noha segítik s künnye-

* Talán cemeterium, temető.

bítik a testet, de annak sem szereznek annyi vígasztalást és segedelmet, a menyi törődést és busúlást hadnak a szűben. A lelket pedig, a külső jók nem segíthetik, maga a léleknek töb és nagyob szükségi vannak, továb-is tartanak. Mert a test szükségit elvégezi a halál: a halhatatlan léleknek pedig, a más világi jókra vagyon szüksége. Micsoda eszesség tehát, csak ezekre a szemmel-látott külső jokra igyenesítení vágyodásunkat? csak ezeket űzni, kergetni a világ kerengőjében; és, a mint a Szent Irás szól, ezeket [1]bálvánnyá csinálni, ezeknek szolgálni, ezekben bízni? Harmadszor; minémü rút és veszedelmes útakon keressük ezeket a világi jókat? Hogy [2]nincs igazság, nincs irgalmasság, nincs isteni tudomány e földön; hogy a szitok, átok, gyilkosság, lopás, vér-ontás, egymást érik: köszönnyük a kincs- és gazdagság-kívánásnak. Hogy ennyi hadak vannak, mellyek-által elvonnya egytűl a világ, a mit másnak akar adni, mivel oly szegény, hogy meg kel ölni, vagy fosztani valakit, ha mást akar gazdagítani; hogy, [3]*horribili et tremenda sævitia cæli et maris implentur mercatores, ut divitias perituras acquirant, majoribus quam quibus acquisitæ sunt, periculis plenas;* ennyi szörnyű habok- és veszedelmekközöt keresi az áros-ember a gazdagságot, mellyet majd el kel hadni; a Meny-országért pedig és örök bóldogság nyeréseért ily kevesen fáradnak: köszönnyük annak a szédűlésnek, mellyel a világ oktalanította kerengő úttyán azokat, kik szemmel-látott gazdagságok keresésébe merűltek és mint a *Fenix* madár, magok győjtnek magok égetésére-való eszközöket.

[1] Oseæ. 8. v. 4. Colos. 3. v. 5. Ephes. 5. v. 5.

[2] Oseæ. 4. v. 1.

[3] Aug. tom. 10. de Verbis Domini, secundum Matthæum. Serm. 9.

Harmadik úttya a világnak tövisses, köves és igen dőlö. Mert Isten ő-maga, a testi kivánságokat és gyönyörüségeket, [4]tövis-nek nevezte. *Oseas* Proféta azt mondotta; [5]hogy, a ki testi kivánságok-után jár, annyi tövisset talál úttyában, hogy által nem mehet-rajta. Menyi költség, menyi vigyázás, menyi nyughatatlan szorgalmatosság, menyi gyanúság, menyi félelem és rettegés vagyon a fajtalan emberek úttyán? menyiszer vagyon, hogy ennyi költséggel és múnkával, veszedelmet nyernek?

[4] Luc. 8. v. 14.

[5] Oseæ 2. v. 6.

Oly igen útállya Isten a bujaságot, hogy, noha csaknem minden nagy bűnöket elszenvedett Apostoliban: de a paráznaságot nem szenvedte. Hitetlenségbe esék Tamás Urúnk feltámadásárúl; felsőb helynek tisztesség kivánására ásítottak a *Zebedeus* fiai; [6] boszszú-álló haraggal gerjedeztek némellyek, [7]mikor *Samáriát* égetni akarák, mivel szállást nem adának nékik; [8]irígykedének azokra,

[6] Joan. 20. v. 26. Matt. 20. v. 21.

[7] Luc. 9. v. 53. 54.

[8] Marc. 9. v. 37.

kik Christus nevében csudákat cselekedtek; fösvény, lopó, áruló, gyilkos vólt *Judás*, ki magát felakasztotta; hamis esküvésbe esék Sz. *Péter*, [1]mikor hittel és átokkal mondá, hogy Christust nem isméri: mind ennyi sok és nagy vétkeket elszenvedett Christus Apostoliban, hogy ezek példájával a bűnösöket kétségbe-eséstűl óltalmazná; de nem olvassuk, hogy a bujaságnak legkisseb gyanuságába esett vólna valaki az Apostolok-közzűl. Mert oly ocsmány vétek ez, hogy [2]sárban-heverő disznóhoz hasonlóvá tészi embert. Oly pokolbéli tűz ez, melynek gyújtogatója dobzódás, szikrája ocsmány beszéd, füsti gyalázat, lángja fertelmesség, vége: testnek fogyatása, életnek rövidűlése, minden lelki jónak kigyomlálása, örök kárhozatnak veszedelme.

[1] Matt. 26. v. 74.
[2] Prov. 11. v. 22. 2. Pet. 2 v. 22.

Ah, fussatok, fussatok keresztyének, ettűl a veszedelmes úttúl. Mert a ki erre indúl, [3]Istenrűl elfeletkezik: [4]*et non dabit cogitationem suam, ut revertatur ad Deum suum;* és arra nem fordíttya gondolattyát, hogy visza térjen. Tüzet tűzzel ólcsatok: mert a ki a bujaság tüzétűl nem óltalmazza magát, az örök tüzet el nem kerűli. A kígyó-marás-ellen, nincs job orvosság a kígyó-pornál: a testi indúlatok mardosásit a testnek porrá-létével orvosollyátok. Ha szűnetlen előttetek forog a halál és a pokol tüze, könnyen megfojthattyátok a testi kivánságokat.

[3] Dani. 13. v. 9.
[4] Ose. 5. v. 4.

Ím hallók, minéműk a világ úttyai: mellyeket kel távoztatnúnk. Szükség tehát, hogy a kevélységnek hegyeit, alázatossággal lekapállyuk: a félelmes rettegések és kétségbe-esések vőlgyeit, reménségnek bizodalmával megtőlcsük: a világ gazdagsági-után, ide s tova ne csavarogjúnk, hanem, Isten sinóra- és parancsolatinak igyenessége-után, által-útat járjunk. Végezetre, a testi kivánságok tövisses úttyátúl meszsze fussúnk és minden akadékot kihánnyunk lelkűnkből, igaz Penitenczia-által.

Fordítcsuk szemeinket az Isten úttyára: és lássuk, hol kel járnúnk hogy Istenhez jussunk? II. RÉSZE.

Az Istennek igyenes, által- és szép tér-úttyát, mely Menyországba viszen, világos szókkal mutatta Christus: mikor azt mondotta; [5]hogy ő az Igazság, mely minden igazságot tanít: ő az Élet, ki lelki életet szerez: ő az Út, melynek követésével bóldogságra érkezűnk.

[5] Joan. 14. v. 6

Az ördögnek pokol-béli mestersége, fő-képpen azzal merítette vala széles e világot iszonyú fertelmes gonoszságok tengerébe; mert oly embereket böcsűltetett Isten-gyanánt, kik minden kegyetlen-

séggel, fertelmességgel, hamisággal tellyesek vóltak: ugy-mint, egy gyilkos *Saturnust;* egy parázna *Jupitert,* vagy *Venust;* egy lopó és csalárd *Mercuriust.* Ezeknek dicsíretivel és gonoszságok éneklésével, telik a *poëták* könyvei: a kép-írók és faragók, ezek gonoszságának ábrázásában mutogatták mesterségeket. Mi lén ebből?

[1] Aug. l. 1. Confess. c. 16. Az, a mit írt Szent Agoston: [1]*ne flagitia, flagitia putarentur; et, ut quisquis ea fecisset, non homines perditos, sed cœlestes deos videretur imitatus;* hogy a bűnöket nem tartották bűnöknek, sőt, a kik a fertelmességbe merűltek, mennyei isteneket láttanak követni: bátorság adaték és kapu nyittaték minden gonoszságra. Mert, látván az emberek, hogy efféle vétkek vannak és dicsírtetnek istenekben: minden szemérmet és félelmet félretévén, bátran és hanyat-homlok vetemedtek az utálatosságokra: azzal mentvén magokat, hogy, ha a nagy istenekben dicsíretesek ezek, mi vétkek

[2] Aug. ibid. nékik, ha követik isteneket? Lásd, ugy-mond Szent Agoston, [2]*quomodo se concitat ad libidinem, quasi cœlesti magisterio;* mint bátoríttya a fertelmességre magát a feslett ifju *Terentius*-nál, istene példájával: *ego homuncio id non facerem?* én egy alacson ember lévén, miért nem cselekedném, a mit cselekedett az egekkel-bíro *Jupiter?*

[3] 1. Joan. 3. v. 8. A végre jöve Christus e világra, [3]*ut dissolvat opera diaboli;* hogy ezt az ördög mesterségét elroncsa és maga példájával új útat mutasson. Azért, ha az ördögnek veszedelemre gondolt találmánya vólt, hogy a hamis istenek példájával meggonoszítcsa a világot, Christusnak üdvösséges találmánya elrontá ezt az ördög csalárdságát: mert fedhetetlen életének példájával, igyenes útat adván előnkbe, minden jóságokkal tellyesíté az embereket.

Tudta jól édes Üdvözítőnk, hogy a tanításnak szárnya a jó példa: és, hogy a cselekedeteknek erősseb szava vagyon a szűvek hajtására, hogysem a nyelveknek. Azt-is által-látta, hogy, ha életének tűkörében meg nem mutattya az útakat, módokat, eszközöket és cselekedeteket, mellyek gyakorlásával tekélletességre juthatunk; ha csak dicséréssel hiteti, de maga cselekedésével nem édesíti, nem künnyebbíti, dücsősségessé nem tészi a keresztet, a szenvedést, az alázatosságot, az engedelmességet, a testi sanyargatást: annyíra iszonyodik effélétűl a romlott természet, hogy csak szóval, ezeknek gyakorlására nem indíttatik. Azért, nem csak tanításával hiteté a szent életnek böcsűlletességét, hanem cselekedetivel módgyát mutatá

[4] Sap. 18. v. 3. elnyerésének: és, mint a tüzes oszlop előttünk menvén, [4]*dux*

ignotæ viæ, szokatlan útat mutata; mellyen bátorságos járásunk lehet, és Meny-országba jutúnk.

Alázatosok nem lehetűnk, hanem-ha a kissebítést és gyalázást csendesz szűvel tűrjük. Békeséges szenvedők nem lehetűnk, hanem-ha boszszút és fájdalmakat örömmel viselűnk. Szűzességet testi sanyargatással; irgalmasságot adakozással kel nyerni. A töb jóságokat, hasonló [1]*viis duris,* nehéz útakon kel keresni. Ha ezekhez jó ízt- [1] Psal. 16. v. 4.
adó sása* nem készíttetik, jáj ki sovány** a veszett száj íznek ezeket kóstolni! Annak-okáért, próbálva érzeni, kóstolni, szenvedni és példájával mutatni akarta ezeket Christus. Szegénnyé lén, hogy ne kapjúnk a gazdagságon: mely a bűnöknek keritője; és, mint a pénz kezűnket, úgy a gazdagságok megmocskollyák lelkűnket. Nem vévé-fel a királyságot: hogy mí se kivánnyuk a felső tiszteket, mellyek ennyi veszedelmekkel és fáratságokkal terhesek. Minden szidalmat és gyalázást békével szenvede: hogy a kiket irtóztatott ezektűl a kevélység, alázatosokká tenné. Ártatlan lévén, mint gonosz-tévő, Keresztre függeszteték: hogy békeséges-tűrést tanítana. Egy szóval; valaminek kivánása bűnre vihetett, úgy-mint a gazdagság, gyönyörüség, felsőbség: annak böcsűlletit példajával elrontá; és elhiteté, hogy azon ne kapjúnk. Valamitűl feltünk és azoknak távoztatásával hátra maradtúnk a tekélletességben, úgy-mint a fáratság, kín, kissebség: azokat örömmel és kedvesen szenvedvén, künyűkké, dücsősségesekké, kedvesekké tette.

Ez az igyenes út, mellyet Isten előnkbe adott, és a mellyet készítenünk kel lelkűnkben, ha Istenhez akarúnk jutni. Mert, miképpen *Mojses*nek megmutatá Isten az ő sátorának példáját: és azt parancsolá, hogy [2]*inspice, et fac secundum exemplar;* jól reá [2] Exod. 25. v. 40.
nézzen és ennek hasonlatosságára éppítcsen: úgy nékünk-is hasonló parancsolatot adott. Minnyájan [3]Isten templomi és [4]házai vagyúnk: Hebr. 8. v. 5. Actor. 7. v. 44.
de, a mint Szent Péter írja, [5]*domus spiritualis,* lelki házai. Min- [3] 2. Cor. 6. v. 16.
nyájan, [6]*architecti,* éppítőmesterek vagyunk, és a magunk lelkében [4] Hebr. 3. v. 6.
házat csinálunk Istennek. Azt kivánnya azért Isten tőllünk; hogy [5] 1. Pet. 2. v. 5.
[7]*conformes fiamus imaginis Filii;* Christusra nézzűnk; az ő hason- [6] 1. Cor. 3. v. 10.
latosságát kövessük erkőlcsűnkben és magúnk-viselésében. És, a [7] Rom. 8. v. 29.
mint Szent Pál írja; [8]*hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu;* [8] Philip. 2. v. 5.
azt érezzük magúnkban, a mit Christusban: azt szeressük, a mit ő-benne dicsírünk: azt kövessük, a mit ő-benne látunk: [9]abba az [9] 1. Pet. 4. v. 1.
alázatosságba öltözzünk, mellyet Christusban ismérűnk: azt a béke-

* Embamma, sauce. — ** Jaj, mily keserves az elvesztett, a megromlott szájiznek.

séges szenvedést gyakorollyuk, mellyet ő-benne csudálunk. Egy szóval; azt kivánnya Isten tőllünk, hogy, [1]*induamur Christum;* Christusba öltözzünk: az ő cselekedeti és erkölcsi találtassanak és láttassanak bennűnk; hogy, [2]*portemus Christum in corpore nostro;* minden külső cselekedetűnk, hasonlatosságát visellye a Christus szentségének, mint-ha ő-maga vólna bennűnk.

[1] Rom. 13. v. 14.

[2] 1. Cor. 6. v. 20.

Mikor a sidók birája és fejedelme *Abimelech,* egy erős tornyot ostrommal meg nem vehetne, fejszét ragada, egy öreg fát levága és vállán a torony-alá vivé: azt kiáltván vitézinek; [3]*quod me videtis facere, cito facite;* a mit tőllem láttok, hamar azt mivellyétek. Engedének minnyájan; és annyi fát hordának, hogy azt néki gyújtván, füstel és lángal megölék a ben-valókat és megvévék a tornyot. Ezent cselekedte Christus mí-velűnk: nagy fenszóval kiáltotta; [4]példát adtam néktek, hogy a mit én cselekedtem, azt cselekedgyétek. [5]Szeressétek egymást, a mint én szerettelek titeket. [6]Tanullyátok tőllem az alázatosságot és szelídséget. [7]Tarcsátok-meg az Isten parancsolatit, mint én megtartottam. [8]Valaki én szolgám akar lenni, engem kövessen, és az Atyától dücsőssége lészen. [9]A ki pedig keresztét vállára nem vészi és nem követ engem: nem méltó, hogy tanitványim-közzé számláttassék.

[3] Judic. 9. v. 48.

[4] Joan. 13. v. 15.

[5] Joan. 13. v. 34.

Cap. 15. v. 12.

[6] Matt. 11. v. 28.

[7] Joan. 15. v. 10.

[8] Joan. 12. v. 26.

[9] Matt. 10. v. 38. Luc. 14. v. 27.

Mind ezek a mí édes Üdvözítőnk szavai utat mutatnak, mellyen Isten kedvébe és örök dücsősségbe jussunk. De jaj, ki sok fáratságban, gyalázatban, kín-szenvedésben állott Christusnak ez az út-mutatás! Jáj ki kevesen vannak, kik az ő erkőlcsét, magaviselését, szenvedését, fáratságát követik! Minnyájan örömest viselik a keresztyén nevet: de a Christus erkőlcsétől oly távúl járnak, mint az ég a földtől, azért méltatlanok a tanitvány névre, mert nem követik tanitójokat.

Oh Ádám fiai, hová lett eszetek, hogy a világ úttyán ennyit fáradtok, izzadtok, a tiszt- és tisztesség-kapásért? Minden fáratságra és veszedelemre vetemedtek, hogy hasznot és értéket szerezzetek; és sokszor nem juthattok arra, a mit reménletek: sokszor, a kitől jót vártok, ártalmatokra változtattya akarattyát. Miért nem követitek Christust? miért nem nyertek Istentől állandó és tekélletes lelki jókat; mellyeket ígért és ád a Christus követőinek? [10]*Gloria magna est sequi Dominum:* dücsősségesb dolgot nem mivelhettek, mint-ha Uratok-után jártok. Ha valakinek szolgálni kel, mint-hogy szolgálni kel; mert úr-nélkül nem lehetünk: hiszem job annak szolgálni, a ki érettűnk szolgává lett; és soha senkit el nem hágy,

[10] Eccli. 23. v. 38.

Non deserit, si non deseratur, valaki őtet el nem hadgya: hogy- August. de Natura, et Gratia. cap. 26. Et Soliloqu. cap. 14.
sem a csalárd világ-után járni, mely véletlenűl farba rúg és kikerget minden adományiból. Oh végetlen gonoszság! Oh szörnyű vakság! Kicsoda az Isten, kit elhagyúnk a világ javaiért? Minden jónak kút-feje; lelkűnknek nyugodalmas bóldogsága. Micsoda a világ, mellyen így kapúnk? Rabok tömlöcze, halottak sírja, gonoszságok tár-háza, vagy ispitállya, bolondságok sokadalma. Az ő javai, ollyanok az isteni ajándékok-mellet, mint az árnyékok: múlton múlnak, változton változnak: és, ha mí ezeket Isten kedveért el nem hadgyuk, elhadnak ezek minket, és hamar elhadnak. Azért, ha eszűnk vagyon, a mit ezennel el kel hadnúnk haszon-nélkül, ne szánnyuk azt lelkűnk üdvösségeért idején elhadni, mikor Isten szolgálattya és lelkűnk üdvössége kivánnya. Kövessük *Jósefet;* ki ruháját a gonosz aszszony kezében hagyá, hogy megtartaná tisztaságát. Mert mindeneket el kel vesztenűnk, hogy lelkűnket el ne veszessük. És mint a Mártirok, mezítelen testek szakadásával, jutottak Meny-országba: úgy mí-is elveszessük inkáb mindenűnket, hogy sem lelkűnket elveszessük.

III. RÉSZE.

Az Isten és a világ úttya-közzűl eggyikét kel választanunk, mellyen járjunk: mert lehetetlen hogy eggyikén se járjúnk, vagy mind a kettőn járjúnk. Azért, hogy a választásban meg ne csalassuk, hanem eltekéllett álhatatossággal az Isten úttyán igyenesen járjunk: két dolgot kel az út választásnak tanácskozásában szeműnk-elöt viselnűnk.

Először: jól meggondollyuk, ki túd többet; Christus-e, vagy a vak világ? Kinek hihetűnk bátorságosban; Christusnak-e, vagy a hazug és csalárd ördögnek? Kitűl várhatúnk többet és jobbat, Christus Urunktúl-e, vagy a nyomorúlt világtúl? Kinek illendőb engednűnk; Megváltó és Teremtő Istenűnknek-e, vagy veszedelműnk szomjuhozó vádolónknak? Ki-után indúlhatunk nagyob bizakodással; Isten Fia-után-e, vagy a büdös testnek vágyodási-után? Ha hiszed, hogy egybe-vetés nem lehet ezek-közöt, hanem Christus az, a ki minden tekélletességeket mérték-nélkül magában foglal; és a kitűl bizonyost és bátorságoson tanúlhatunk: nézdmeg, mit választott az Isten Fia? mint rendelte erkőlcsét és magaviselését? És, ha eszed helyén vagyon, őtet kövessed; nem az ördögöt, a világot, a testet. Szeressed a mit Christus szeretett: ne böcsűllyed, a mit látod, hogy ő nem böcsűllött: megutáld, a mit ő semminek tartott. Ha az ő lába nyomdokaba lépel, bátor-

ságoson jársz: de mihent abból kitérsz, mindgyárt elveszted a Meny-ország úttyát és veszedelemhez közelgetsz. Ha Christus megtudta a jót és igazat, a hamistúl és gonosztúl választani: megcsalatol, ha te külömbet itílsz, vagy választasz, annál, a mit Christus választott.

Akarod-e tudni, mely kevésre böcsűllötte Christus a világnak gyengéltető puhaságit? Tekíncsd azt a jászolt, azt a szalmát, melyre tette gyenge testét születésének napján. Istállóban születésével ismérteti, mely hiuságosok a világ pompái és böcsűlleti. Pólájának darab posztója kiáltya, mely semmire böcsűlli a világ gazdagságit. Egész élete és halála Christusnak, azt mutattya, hogy a világot, benne-való javaival, semminek tartotta. Azért, ha keresztyén vagy, ha Christusnál okosb nem akarsz lenni, mit kapsz e világon? miért jársz az árnyék-után? mit horgászod a
[1] 2. Co. 8. v. 9. szeleket? Christus gazdag [1]lévén, váltságunkért és tanitásunkért szegénnyé lett: te szegény férgecske lévén, gazdagságot kivánsz? Ő királyok Királya lévén, elfutott mikor királlyá akarták tenni: hát te, miért keresed a méltóságos tiszteket? Bezzeg az Istennek kedves szolgái nem ezt cselekedték, hanem a világi jókat, a
[2] Philip. 3. v. 8. mennyei jókhoz-képest úgy böcsűllötték, [2]*ut stercora*, mint a ganéjt. És mikor Isten őket értékkel, tisztel, méltóságos állapattal látogatta, nem jártak ezekkel a világ úttyán: mert tudták, hogy ezek nem a végre adattak, hogy feslettségre és erkőlcstelenségre szabadítcsák őket; hanem, hogy annyival nagyob kötelességgel és hívséggel szolgállyanak Istennek, menyível nagyob alkalmatosságokat vettek tőlle.

Másodszor: ha meg nem akarunk csalatni az út választásban, végét és határát kel tekínteni mind a két útnak.

A világ úttyának végét, Szent Irásból hallók, hogy nem
[3] Prov. 14. v. 12. Cap. 16. v. 25. [4] Eccli. 21. v. 11. egyéb, hanem [3]*mors,* [4]*inferi, tenebræ, pœna;* halál, pokol, setétség, kín. Azért, valaki azon az úton jár: [5]*finis, interitus;* vége a
[5] Philip. 3. v. 17. 18. 19. melyre jút, halál és örök halál. A világ javai, ollyanok mint a
[6] Josephus, l. 5. de Bello Judaico. c. 5. *Sodoma* helyén termett almák: kikről írja *Josefus;* hogy [6]*colore, edulibus similes: carpentium manibus in fumum dissolvuntur et cinerem;* oly szép külső színek, mint az ételre-való gyümőlcsöknek: de ha ember megharapja, vagy szoríttya, füsztöt és hamvat talál benne. A világ javaiban, azt mondgya Szent *Pál,* hogy ne
[7] 2. Cor. 4. v. 18. szemléllyük, [7]*quæ videntur, sed quæ non videntur;* a mi látczik, hanem a mi nem látczik: mert, ideig tart, a mit látunk, de örökké-

való a mit nem látunk. Gyalázat, ha nagyob ereje vagyon bennűnk az érzékenységnek, hogy-sem az okosságnak. Azért, ne azt nézzük, a mit érzékenségünk mutat, hanem azt gondollyuk, mire mégyen vége, ha világ-után indúlunk. A szép jó-izű folyó-vizek édesen folynak; de végre a keserű tengerben elegyednek: a világ rövid és kevés gyögyörüségének vége: örök keserűség: mert [1]a világnak minden öröme, siráson végeződik: minden dücsösséges felségének lába [2]és fondamentoma: sár, cserép, mint a *Nabuchodonozor* bálványának. Jó ebédet ád a világ; de halálos vacsorája. [3]Jó bort ád elsőben; de az-után semmire-kellőt, örömön kezdi, siralmon végezi gazdálkodását. Ne nézzük azért a világ úttyának szép eleit; ne szemléllyük a jelen-való tettetést: hanem, azt gondollyuk-meg, minémü gyalázatos halálon végeződék az *Amnon* [4]bujasága; mely keserves tűzre vetteték [5]a dobzódó gazdag vígan-lakása; minémü [6]kétségbe-esésre juta az *Antiochus* országlása. Mindenkor szeműnk-elöt visellyük a hátúl-ütő pálczának, a következendő romlásnak, emlekezetit; és azzal idegenítcsük kedvűnket a világ úttyaitúl. Mert, ha azt nem mivellyük, úgy járunk, mint a kirűl *Jeremias* írta, hogy teli vólt ocsmánysággal, [7]*quia non est recordatus finis;* mert nem nézte végét dolgainak; és a jelen-való örömmel, a következő romlásnak emlekezetit lenyomta.

[1] Prov. 14. v. 13. Amos, 8. v. 10. [2] Dan. 2. v. 33. [3] Joan. 2. v. 10. [4] 2. Reg. 13. v. 14, 21. [5] Luc. 16. v. 24. [6] 2. Machab. 9. v. 9. [7] Thren. 1. v. 9.

Hogy az Isten úttyához édesedgyék akaratúnk, gondollyuk-meg annak-is végét; hová jút és mire mégyen? Jusson eszűnkbe, hogy Meny-országot igérte Isten azoknak, kik az ő úttyán járnak: és, ha eszűnk vagyon, örömest elhadgyuk a földi gyönyörüségeket, a mennyei jókért.

Mojsest, a *Farao* király leánya, kisded-korától-fogva úgy nevelé, mint maga gyermekét: de azt irja Szent Pál, [8]hogy *Mojses* megtagadta, hogy fia vólna a király leányának; és inkáb választotta az Isten népének rabságát, hogy-sem az ideig-való felségek-, és gyönyörüségek-közöt-való dücsősséget. Mert nagyob gazdagságnak és tisztességesb állapatnak tartotta az Isten népe gyalázattyát, hogy-sem az egyiptomi királyság kincsét: *aspiciebat enim in remunerationem;* mert ezeknek végét szemlélte: arra nézett, mivel fizeti és jutalmazza Isten az ő úttyán járóknak szenvedésit. Azért így tanácskozott és okoskodott magában *Mojses:* ha királyi méltóságban és gazdagságban akarok élni, elöttem vagyon: de ez egy-nehány esztendeig tart; örök veszedelem és kárhozat követ-

[8] Hebr. 11. v. 24.

kezik utánna. Ha pedig a királyságot megvetem és az Isten népemellé állok: igaz, hogy gyalázatot, nyomoruságot és szolgálat terhét kel viselnem; de a rövid szenvedesnek örök jutalma lészen. Azért, job nékem a földet és annak javait megvetnem, hogy-sem meny-országot elvesztenem. Mert az egész föld, Meny-országhoz-képest, ollyan mint egy szoros hangya-fészek, a szép tágas királyi palotához-képest. Job tehát kevés ideig szenvednem, hogy-sem örökké vesznem.

Hasonló gondolkodása vólt ama Szent Mártyrnak, *Morus* Tamásnak: [1]ki, mikor tömlöczben tartatnék, sírva kéré a felesége, hogy, ha magát nem szánnya, essék szűve feleségén, gyermekin; és a király *decretomá*-nak írja-alá magát, mert annyit túd benne, hogy egy *subscriptió*-val, nevének felirásával, nemcsak életét megtartya és szabadságát nyeri; hanem a királytúl sok és nagy ajándékokat vészen. Elhalgatá a Szent Jámbor, feleségének siránkozásit; és monda néki: édesem, ha ezt mivelem és innen megszabadúlok, meddig élhetünk egy-mással? Megörűle az aszszony, mint-ha urának szűve hajolna. És monda; húsz esztendeig elélhetűnk, Isten akarattyából. Akkor a Sz. Jámbor felele: Látod-e mely bolond kalmár vagy! Húsz esztendőért eladnád az örök bóldogságot. Istent megbántom, lelkemet elvesztem, ha az istentelen és törvénytelen gonoszságot kezem irásával erőssítem. Azért, nem vagyok oly esze-fogyott, hogy húsz esztendőn örök kárhozatot vegyek. Minden tömlöcz, kín és halál gyönyörüséges, mellyen az örök bóldogságba jutúnk.

[1] Stapleton. in Vita Thomæ Mori.

Vaj adná Isten, hogy mikor a jó- és gonosz-közöt, az Isten- és ördög úttya-közöt választani akarúnk, efféle gondolkodásokat forgatnánk tanácsunkban! vetnők egy-más-mellé a világi szenvedéseket és a mennyei [2]bóldogságokat; a világi gyönyörüségeket és az örök tüzet. De jaj, ki nagy vakság vagyon bennűnk! Nem tudgyuk micsoda a mennyei bóldogság és azért nem böcsűllyük. Mert, ha tudnók, arra függesztvén lelki szemeinket, semminek tartanók a világ javait és kárait.

[2] 1. Cor. 2. v. 9.

Két csudálatos mondással ismérteti Szent Pál, [3]a mennyei bóldogságnak felségét: eggyik az; hogy oly bóldogságot készített Isten utánna-járó híveinek, hogy azt emberi nyelv ki nem mondhattya: emberi szem nem láthattya: ember szűvének gondolattya meg nem foghattya. Azért, valamit kivánhatunk, valami szépséget, dücsősséget, gyönyörűséget, vigasagot gondolhatunk: azoknál mind

[3] Rom. 8. v. 18.

nagyob, és határ-nélkül nagyob az ígért bóldogság. Másik az; hogy nem egy, vagy két ember fáratságát; nem tíz, vagy húsz esztendeig-való szenvedest; nem száz, vagy kétszáz-féle kínlódásokat érdemel a Meny-ország: hanem, *passiones hujus temporis;* valamenyi kínok vóltak, lésznek és lehetnek, míg az üdő tart, mind azok sem méltók az örök bóldogság elnyerésére. Azt akarja mondani, sőt világos szókkal mondgya Szent *Pál;* hogy, ha egy ember, világ kezdetitűl-fogva, világ végé-ig élne; és a Meny-ország nyeréseért, minden nap, azokat a sanyaruságokat, fáratságokat, gyalázatokat, kínokat egyedűl maga szenvedné, mellyeket valaki szenvedett, vagy szenvedhetett a világon: mind az sem vólna méltó és elégséges a mennyei bóldogságra; melynek egyéb árra nem lehet, hanem a Megváltó és szabadító Christus Jézus szent Vére és halála. Mert az emberek szenvedésének, Christus érdeme-nélkül, nincs illendő hasonlatossága, vagy érdeme a mennyei dücsősségre; melyben, minden kivánható és gondolható jók, mérték nélkül eggyüt vannak.

Ezeket értvén, keresztyének, eszeteken járjatok: vigyázzatok: a világ úttyára ne szakadgyatok: hanem az-után mennyetek, a ki megnyitotta a Meny-ország kapuját és kér hogy utánna mennyetek. Ha dücsősséget kivántok: ne füstöt és múlandó párát, hanem állandó dücsősséget keressetek. Ha gazdagságot szerettek: ne veszszen eszetek a világ javaira. Mert hamis kalmár a világ: üveg darabot árúl gyémánt-gyanánt; és a Proféta mondása-szerént, mind bora, mind ezüste elegyes; mind a mit elád, mind a min vásárol, vesztegetett. Azért, keressetek igaz gazdagságot; mely ot vagyon, a hol minden jó vagyon. Ha testetek gyönyörüségét szeretitek; ne keressetek oly mulandó gyönyörüséget, mely-után a test örök kínokra jusson: hanem állandó, tiszta, szent gyönyörüséget szerezzetek néki az örök bóldogságban. Meggondollyátok, mely nagy dolog a Meny-ország, mellyet igér Christus; mely kicsiny és künyű, a mit kiván tőllünk: tudni illik, hogy ő-utánna járjunk; őtet kövessük: ne szánnyuk, ne szégyenlyük ő-érette azt mivelni, a mit ő mivelt érettünk; hogy oda jussunk a hol ő vagyon: kire segítcsen az Atya, Fiu, Szent Lélek Isten, Amen.

KARÁCSON NAPJÁN.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Lukács Evangelista, könyvének második részében, melynek bötü-szerént-való magyarsága e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Luc. 2. v. 1.

Orbis romanus, noti orbis præcipua pars.

Az üdöben parancsolat méne-ki Augustus császártúl, hogy béirattatnék az egész föld kereksége. Ez az első béírás, lett Cirinus-túl, siriai tiszt-tartótúl. És mennek vala minnyájan, ki-ki maga várasába, hogy magokat béiratnák.

Felméne pedig Jósef-is, Galileából, Názaret várasából, Judeába, a Dávid várasába, mely Bethlehem-nek hivatik: azért, hogy Dávid házából és nemzetségéből vala; hogy béiratná magát Máriával, néki jegyeztetett terhes feleségével.

Lén pedig, mikor ot volnának, bételének a napok, hogy szülne. És elhozá első-szülött fiát; és őtet posztókba [1]takará; és jászolba fekteté: mert nem vala nékik helyek a szálláson.

[1] Polába.

[2] Virrasztván.

Pásztorok-is valának azon tartományban, [2]vigyázván, és őrizvén éjeli vigyázásokkal nyájokat. És imé, az Ur Angyala megálla mellettek, és az Istennek fényessége környül-fogá őket, és nagy félelemmel megrettenének. És monda nékik az Angyal; ne féllyetek: mert imé nagy örömet hirdetek néktek, mely minden népé lészen: mert ma született néktek az üdvözitő, ki az Ur Christus, a Dávid várasában. És ez néktek a jel: szótalan gyermeket találtok posztókba takarva, és jászolba helyheztetve. És mingyárt lén az Angyallal mennyei seregek sokasága, dicsirvén Istent és mondván: dücsősség magasságban Istennek: és a földön békeség a jó-akaratú embereknek.

Non in purpura & palatio quærendus Christus.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szűvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

Christus Urúnk születésének idejéről, modgyáról és helyéről.

A királyok könyvében [1]olvassúk, hogy egy özvegy-aszszony fia véletlen meghala: és nem találván a keseredett anya egyéb vígasztalást, *Eliséus*-hoz futa; lábaihoz borúla; addig esedezék, addig áztatá köny-húllatásival a földet előtte, hogy megesék szűve a Profetának: inassát Giezit, a halottas házhoz kűldé, kezébe adván istápját*, mellyel támogatni szokta vala vénségének erőtlenségét: és megparancsolá, hogy azzal illesse s elevenítse a hólt testet. De megértvén *Eliséus*, hogy ezzel meg nem éledett a gyermek, maga méne a halotthoz: úgy egybe-vonyá és megkicsinyíté magát, hogy a hólt testre borúlván, szemeit szemeihez, kezeit kezeihez, lábait lábaihoz tenné; és így, elsőben megmelegíté, végre megelevenité a hólt gyermeket.

[1] 4.Reg.4. v. 32. Idem fecit Elias, 3. Reg. 17. v. 21. Paulus, Actorum 20. v. 10.

Hasonlót cselekedett mí-velűnk a Profeták Ura, az Atya Istennek bőlcsesége. Meghólt vala bűnében az emberi nemzet: Isten az ő jóvoltának gazdagságát mutatván, nem akará érdeme-szerént elhadni; hanem, hogy újonnan lelki életre támasztaná, elkűldé *Moysest* csuda-tévő vesszőjével; elkűldé Profetáit, kik a Törvénynek súllyos pálczájával eléggé illeték, sőt ütögeték az emberek szűvét: de lelki életet és érzékenységet nem adhatának néki. Mert, [2]ha Törvény-által lehetett az igazúlás, heában hólt-meg a Christus. A mi tehát [3]lehetetlen vólt a Törvénytűl, azt maga az Isten Fia vívé végbe: és, a ki régen sok [4]nyelveken, sok képek és árnyékok-által szóllott, maga jöve hozzánk születése-által: végetlen nagyságát, mellyet az egek és föld meg-nem környékezhetnek, annyíra egybe-vonyá, és, a mint szól az Irás, [5]*verbum breviatum fecit;* az Igét annyíra megrövidíté; magát annyíra [6]megüressíté és kicsinyíté, hogy gyermeki testel eggyesűlvén, a szoros istállónak kisded jászolába férne. Így eleveníté a kárhozat halálába esett embert.

[2] Galat. 2. v. 21.
[3] Rom. 3. v. 3.
[4] Heb. 1. v. 1. Oseæ. 12. v. 10.
[5] Rom. 9. v. 28. Isai. 10. v. 23.
[6] Phil. 2. v. 7.

* Baculus, sceptrum.

[1] Isai. 9. v, 6

Ezt a mí Urúnk jövetelének emlekezetit terjeszti szeműnkeleibe a mái napon az Anyaszentegyház; mely ajtaja és kezdeti minden üdvösséges javainknak, mellyeket Christus Urunktúl vettűnk. Mert, ez a nap, mellyen a másik Adám, [1]*Pater futuri sæculi,* az üdvösségnek Attya, bőrűnkbe őltözék, hogy kiőltöztessen abból az oktalan-állat böréből, melybe [2]első atyánk bűne-után buvék. Ez a nap, mellyen a szeplőtelen Szűz, az ő Fiát, [3]*in similitudinem carnis peccati,* bűnös *Esau* testének [4]hasonlatosságára, bőrűnkel béfedé, hogy ő-általa atyai áldást nyerne nékünk. Ezen a napon, földrűl égig támasztaték [5]ama lajtorja, mellyen fel s alá járnak az Isten Angyali. Ezen mutatá Isten amaz [6]régi szivárványt, az örök békeségnek jelét, mikor, [7]*splendor gloriæ. candor lucis æternæ;* az isteni fényességnek világossága, [8]*ascendit super nubem,* az emberi természetnek felhőjével egybe-elegyedék. Ez a nap, mellyen a mí igaz szabadító *Moyses*-űnk, [9]nem káka-szatyorba, hanem barmok jászolába tételték: és, hogy vélle nyájaskodhassunk, [10]orczájának fényességét béfedé emberi testűnk fedelével. Ez a nap, mellyen az [11]*Aaron* vesszeje virágozott: a [12]*Gédeon* gyapja, mennyei harmattal nedvesíttetett: a [13]*Dániel*túl látott kövecske, a szeplőtelen Szűztűl, emberi kéz- és ferfiu-nélkül elvált; és az ő példájának hatalmával, a világ bálványit, aranyát, ezüstét, dücsősségét, egyszer s mind földhöz verte; es az-után, oly nagy hegyre nevekedett, hogy az egész világot bétőltötte tudománnyal és szentséggel. Ezen a napon, az erős Sámson, [14]*Dalilá*-nak szerelmétűl polába kötöztetett: a régi ködök és felhők, [15]mellyekben szokott vala Isten jelenni, eloszlottak, mert *Emmanuel,* velűnk-lakó Istenné lett, a kit ezek [16]az árnyékok jelentettek.

[2] Genes. 3. v. 2. Bernar. Serm. 28. in Cant.
[3] Rom. 8. v. 3.
[4] Genes. 27. v. 23. Bern. Ser. 28. in Cantica.
[5] Genes. 28. v. 12. Joan. 1. v. 51.
[6] Gen. 9. v. 16.
[7] Heb. 1. v. 3. Sap. 7. v. 26.
[8] Isa. 19. v. 1.
[9] Exod. 2. v. 3.
[10] Exod. 34. v. 33. 2. Cor. 3. v. 13.
[11] Num. 17. v. 8.
[12] Judic. 6. v. 38.
[13] Dan. 2. v. 34.
[14] Judic. 16. v. 8.
[15] Hebr. 10. v. 1.
[16] Col. 2. v. 17. Corpus autem Christi.

Adná Isten, hogy [17]értenők minnyájan, mely nagy irgalmasságot cselekedett, menyi sok ajándékkal látogatott mínket születésével az Úr Christus. Lehetetlen, hogy buzgó szeretetire nem gerjednénk; serény szolgálattyára nem igyekeznénk, ha ennek az irgalmasságnak nagy-voltát értenők. De ez minden fogyatkozásúnknak gyökere és tunyaságúnknak kút-feje, hogy ennyíszer halván a Christus születését, csak úgy elmélkedünk arrúl, mint közönséges minden-napi dologrúl.

[17] 1. Cor. 2. v. 12.

Hogy azért mélyebben és édesdedben ércsük elrejtett titkait, és böcsűlhetetlen kincseit a mí Urúnk születésének: mászorra hagyván az angyali követségnek és éneklésnek üdvösséges tanuságát; ebben a rövid órában, mellyet az isteni szolgálatnak szo-

katlan hoszabsága enged, jer tekíncsük-meg *a három dolgot, mellyet az Evangeliomban hallánk, tudni illik: A Christus Születésének idejét, módgyát, helyét.* Ezekből üdvösséges tanuságokat és lelki vígasztalásokat vehettek, ha figyelmetesek lésztek a halgatásra és szó-fogadók az oktatásra. *Propositio.*

Senki közzűllünk [1]időt, módot és helyt nem választ születésére, hanem ezeket hírűnk nélkül Isten rendeli, kedves akarattya-szerént. De Christus, Isten erejével és bőlcseségével, nagy okokból és bizonyos tanuságokért, maga választotta és rendelte születésének minden állapattyát: úgy hogy, ennek környűl-álló dolgaiban, semmi nem történt magától, elszánt nagy okok-nélkül. [1] Job. 38. v. 21. Bern. Ser. 3. de Nativ. initio.

Idejét ha megtekíntyük Urúnk születésének; nem jöve mihelyt *Ádám* elesék, hanem az-után négy ezer esztendő-tájban. Mert azt akarta, hogy az ember jól megismérje nyavalyás betegségét; és eszébe vegye, hogy Isten kegyelme- és orvoslása-nélkül, abból meg nem szabadúlhat, mely isméret-nélkül, oly buzgósággal nem kívántuk vólna, oly böcsűllettel és háladással nem fogadtuk vólna jövetelét. Miképpen azért a túdós doktor, akkor kezdi derekason gyógyítani a beteget, mikor minden erejét kimutatta és magát megismértette a nyavalya: úgy az Istennek bőlcsesége, elvárá, hogy a világ gonossága annyíra nevekedgyék, a menyíre lehetett, és akkor jöve ennek gyógyítására, akkor kezde ennek orvoslásához.

A Christus születésének idejéről négy dolgot olvasúnk; mindenik méltó elmélkedésre.

Először: azt mondgya az Evangeliom: hogy *Augustus* pogány császár uralkodott és adó-fizetővé tette vólt sidó-országot, mikor Christus született. Ha *Dávid, Ezechias, Josias* és hasonló Szent Királyok idejében született vólna, gondolhatta vólna valaki, hogy ezeknek tekélletes jámborságok érdemére-nézve jött Christus e világra, maga nem a mí cselekedetűnk igazságáért, [2]hanem csak maga irgalmasságából jött hozzánk az Isten fia. Ennek-felette: ha Szent Királyok idejében született vólna a *Messiás:* oly böcsűlletes aitatossággal fogadtatott vólna, mely váltságunknak végezett rendivel egybe nem férhetett, mivel alázatossággal és szenvedéssel akarta Isten végbe-vinni szabadúlásunkat. Bé kellett azért tellyesedni az Irásoknak, hogy [3]idegen fejedelem birodalma-alat születik és *Jessé*-nek [4] gyökeréből fakad Christus: az-az, mikor minden ágai kivágatnak, és csak földben rejtett gyökere marad a *Dávid* nemzetségének: mikor úgy megaprósodik és elfogy a királyi nemnek

Augustus Herodi concesserat regnum, tributo constituto.

[2] Tit. 3. v. 5.

[3] Gen. 49. v. 18.

[4] Isai. 11. v. 1.

méltósága; mint az Evangeliomban hallók, hogy Józef és María megfogyatkoztak vala, kik régi elejek várasában, szállást sem találtak, hanem istállóba tértek. Végezetre; hogy világosban ismértetnék az Isten kegyelmessége, akkor illett Christusnak e földre jőni, mikor sidó-ország rabságra jutott vala: mikor a pogány császár birtoka-alat, a pogányságból származott sok gonoszságok tellyességgel eláradtak vala. Mert ez az Istennek irgalmassága, [1] Rom. 5. v. 3. hogy akkor küldötte hozzánk Szent Fiát, mikor [1] ellenségi vóltunk, és haragot érdemlettűnk; akkor nyújtotta segedelmét, mikor emberi segitségnek reménségéből kifogyott vala a sidóság.

Másodszor: azt írja Sz. Lukács; hogy olykor születék Christus, mikor a pogány császár ravóitúl,* mindenek béírattak: a végre, hogy személyre és értékre adót vetnének; és az Isten népét [2] Ap. Baron. Anno 1. n. 2. sarczoltatnák. Annak-okáert írják [2] a régi Atyák, hogy mihent Christus született, ottan ravók laistromába iratott, mint adózó [3] Exod. 30. v. 12, 13. jobbágy; és mivel [3] a fél *siclust,* vagy két *drachmát,* mellyet Isten a templomra rendelt minden személytűl, a romai császár maga [4] Matt. 17. v. 23. adózására fordította vólt: Christus Urúnk-is, öreg-korában, [4] ezt az adót megfizette; mint az Evangeliom előnkbe adgya. Ah, mely igazán írja Szent Lukács, hogy *Augustus* az egész világot béiratta! Ah mely méltán mongya Szent Pál, hogy a kisded gyermek, [5] Galat. 4. v. 1. [5] *nihil differt a servo,* semmiben nem külömböz a szolgától: mivel az Istennek örökös fia, a romai császár szolgáinak lajstromába íratik!

Keresztyének, mí valánk szolgák; és kegyetlen urak szolgái valánk: a bűnnek, halálnak, ördögnek rabságában valánk: de ímé, az Isten fia mihent születik, adó-fizetésre kötelezi magát, hogy a mí sarczúnkat letegye: a császár könyvébe íratik, hogy mínket az élet könyvébe írjon.

Harmadszor: mivel Christus békeséget szeret és minket-is békeség-szeretővé akart tenni, oly üdőben született, melyben egy közönséges úrnak birtokában lévén e világ, nagy és közönséges békeség vólt. Ugyan-is, az égi harmat, tiszta és minden szelek háborúitúl csendesz üdőben szokott alá-szállani: a Szent Próféták [6] Isai. 45. v. 8. Rorate cæli. pedig, nemcsak [6] mennyei harmatnak, hanem, [7] *Principem pacis,* [7] Isai. 9. v. 6. békeség fejedelmének nevezték Christust; és azt jövendölték, hogy [8] Psal. 71. v. 7. ő idejében, [8] a békeségnek bővsége lészen. Azért az [9] emberek, [9] Isai. 2. v. 4. et Mich. 4. v. 3. kardokból szántó-vasat, kopja-vasból kapákat csinálnak: [10] eltörik [10] Psal. 45. v. 10.

* Talán · Rovóitól.

a kéz-íjakat; tüzet raknak a paísokból. És, hogy ennek a békeségnek csudálatos-vóltát előnkbe adná *Isaias,* azt írja; hogy a Christus országában, [1]a farkas bárannyal, a párducz gödölyével, az oroszlány borjúval eggyüt lakik, és egy-másnak nem ártanak: mert, *puer parvulus minabit eos;* egy kis gyermek legelteti őket. Mind ezeken, azt kel érteni; hogy, a hol Christus uralkodik, békeségnek kel ot lenni, azért hallád az Evangeliomban, hogy, mihent született, ottan békeséget hirdettek az Angyalok. Mert, a Sz. Pál mondása-szerént, [2]Christus a mí békeségünk; és oly fene-természetü vad ember nem lehet, ki meg nem szelídűl, ha szűvében Christus születik. Azért, valahol harag-tartás, gyülőlség, boszszú-állás, visza-vonyás vagyon, bizonyoson hidgyétek hogy ot nem született a szelíd Christus, hanem a háboruság-szerző és szerető *sátán* uralkodik. Mert az Isten, [3]*non est Deus dissensionis, sed pacis;* békeségnek és nem visza-vonyásnak Istene. [4]*In pace locus ejus;* az ő lakó-helye békeség: melyben [5]nem részesek a gonoszok.

[1] Isai. 11. v. 6. c. 65. v. 25.
[2] Eph. 2. v. 14.
[3] 1. Corint. 14. v. 33.
[4] Psal. 75. v. 3.
[5] Isai. 57. v 21.

Negyedszer: hideg télben, meleg ház-kivűl, született [6]az Igazságnak napja: hogy a hideg világot melegítené; hogy szenvedéssel, és sanyaruséggal kezdené érettűnk-való fáratságit. [7]*Eligit quod molestius est tempus; præsertim parvulo et pauperis matris filio, quæ vix pannos habet ad involvendum, præsepe ad reclinandum;* gyermeknek, és hideg istállóban született gyermeknek, és a kinek alig vólt egy darab posztócskája, alkalmatlan vólt a téli üdő: Még-is a hideg telet választá Christus születésére, hogy szenvedésen kezdené életét. Olykor születék, mikor az étszaka leghoszszab: de ugyan akkor, a napok hoszszabbodni, a setét étszakák rövidűlni kezdének. Mert, mikor a világ gonoszságának setétsége annyíra nevekedett, valamenyíre lehetett, akkor kezdé az Isten fia, példájának és tanításának világosságával fogyatni és rövidíteni a régi setétséget. [8]*Vetus error abiit;* akkor kezde az új világosságot, az isteni tudományt nevelni és öregbíteni. Végezetre, miképpen [9]az *Aaron* veszeje éjjel virágozék; miképpen az Isten szekrénye, éjjel veré főldhöz a *Dágon* bálványát; mikképen az Isten Angyala [10]éjfélkor ölé-meg Egyiptomnak első-szülöttit: azon-képpen, [11]*cum nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo, de cœlo, a regalibus sedibus venit;* setét étszakának kellő közepin, jöve e világra a mindenható Íge, [12]mikor a pásztorok éjjeli vigyázással őriznék nyájokat.

[6] Malach. 4. v. 2.
[7] Bern. Ser 3. de Nativ. initio.
[8] Isai. 26. v. 3.
[9] Num. 17. v. 8.
[10] Exodi 11. v. 4.
[11] Sap. 18. v. 14, 15.
[12] Luc. 2. v. 8.

Ebből nem csak azt tanúllyuk, hogy temérdek setétségben
Isai. 9 v. 2. vólt a világ, urúnk jövetele-előt; [1]*populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem;* de ő világosította a halál árnyékának setétségében-lévőket: hanem azt-is megérthettyük, hogy, miképpen a mí szeműnk nem láthat a setétben; úgy a mí értelműnk meg nem foghattya a Christus születésének csudálatos-vóltát: hanem,
[2] 2. Cor. 10. v. 5. [2]*captivantes intellectum;* fogva kel tartanúnk okosságunkat: nem kel annak itíletit és visgálását nyargalóban bocsátani; a hitnek, és aitatos akaratnak erejével arra kel vinni, hogy elhidgye, a mit meg nem foghat. És, miképpen ama szent állatok, mellyeket
[3] Ezech. 1. v. 25. *Ezechiel* [3] láta, lebocsátották szárnyokat; elhatták röpdöséseket, mihent az isteni szózatot hallották: úgy mí-is, fel nem érvén
[4] Psal. 17. v. 12. elmélkedésinkel, mint lehessen az Isten emberré, az igaz-mondó
Posuit tenebras latibulum suum. Isten szavára megalázzuk okoskodásunkat és ezt a [4]setétségben elrejtett mélységet, leborúlva imádgyuk. Ezt cselekeszi az Anya-szentegyház: mert a Szent Misében, a *Credó*-nak töb felséges részeire, le nem borúl a pap: mihelyt arra jút, *Et Homo factus est;* és Emberré lett; mingyárt térdre esik és az Oltárra borúl. Hasonló-képpen a Mise végin, a Szent János Evangeliomát olvasván, fen ál a pappal-egyetemben a kösség, valamíg ama szókra nem jút; *et Verbum Caro factum est;* és az Íge Testé lén: akkor minnyájan térdre esnek; nem csak böcsűlletért, hanem, hogy, megalázván magúnkat a Christus alázatosságának emlekezetire, vallást tegyünk, hogy meggyőzetünk ennek a felséges titoknak mélységes setétségétűl; és csak leborúlva kel imádnúnk, a mit elmélkedésűnkel meg nem foghatúnk.

Modgyát a Christus születésének, azt mondgya *Isaias,* hogy
[5] Isai. 53. v. 8. emberi nyelvel ki nem mondhatni: [5]*generationem ejus quis enarrabit?* Azért, mikor a Szent Lélek vezérléséből ennek hirdeté-
[6] Isai. 53 v. 1. séhez akart kezdeni, felkiáltott elsőben: [6]*Domine, quis credidit auditui nostro?* Uram, ki hiszi, a mit hal tőllünk; hogy egy Szűz,
[7] Isai. 7. v. 14. [7]gyermeket szűl, ki *Emmanuel,* velűnk-lakozó Isten, az-az, Isten-
[8] Isai. 66. v. 7. Ember lészen? A Szűznek szüléséről azt írja; hogy, [8]*antequam parturiret, peperit masculum;* minek-elötte a szűlésnek erőltetését, vagy fájdalmát és szenvedését érzené, fiú magzatot hozott. Mert, ha Christus öreg-korában, úgy ment tanitványihoz zárlott ajtókon által, hogy ezeket meg nem nyitotta: mit csudálod, ha születé-
[9] Isai. 41. v. 3. sében, [9]*transivit in pace; semita in pedibus ejus non apparet;* békeségesen és sérelem-nélkül ment-által, nyomdok nem maradván

utánna? Azért, hogy fogantatásban, szülésben és szűlés-után Szűznek ismérnők a Christus Szent Annyát, háromszor mondgya *Ezechiel;* hogy, [1]*porta hæc clausa erit: non aperietur: quoniam Dominus Deus ingressus est per eam; erit clausa Principi;* az a kapu, mellyen Isten hozzánk jött, bétéve vólt: meg nem nyittatott: bétéve maradott a Fejedelemnek. Mert, a Szent Ágoston mondása-szerént; [2]*si vel per nascentem corrumperetur Virginis integritas, non jam ille de Virgine nasceretur;* ha születéssel felbontatnék a Szűznek épsége, nem mondatnék Christus Szűztűl születtetni.

[1] Ezech. 44. v. 2.

[2] Aug. tom. 3. Enchir. c. 34.

Mikor azért a szeplőtelen Szűz, Urúnkat méhében viselte, terhét nem érzette: [3]*cum esset gravida, salubri levitate plaudebat: lumen enim quod intra se habebat, pondus habere non poterat:* mikor szűlte, fájdalmát nem szenvedte: hanem, mint az első *Ádám* csontyaiból, fájdalom-nélkül éppítteték *Éva;* mint a csipke-bokorból égetés-nélkül fénylett a mennyei tűz: úgy a második Ádám, [4]a mí Istenűnk, a ki emésztő tűz, minden sérelem-nélkül született Bóldog Aszszonytúl. Azért, [5]*nulla ibi obstetrix, nulla mulierum sedulitas intercessit: ipsa pannis involvit infantem,* [6]*Maria ipsa genitrix, ipsa obstetrix; nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio:* nem vólt ebben a születésben semmi rútság: nem kivántatott ehez bába: nem vólt szükséges egyéb aszszony-emberek szorgalmatoskodása: hanem, a mint az Evangeliom mondgya, ő-maga Bóldog Aszszony takarta és pólálta édes szülöttét. [7]*Stulte, unde sordes in Virgine matre, ubi non est concubitus cum homine patre?*

[3] Aug. tom. 10. Ser. 11. de nativit.

[4] Heb. 12. v. 29.

[5] Hieron. contra Helvid. cap. 4.

[6] Cypr. Ser. de Nativ.

[7] Aug. tom. 6. Orat. de Quinque hæresib. cap. 5.

Ezt a Christus születésének tisztaságát, a Szent Irás, négy igen szép hasonlatossággal ismérteti.

Először, azt mondgya; hogy, miképpen a nap, minden sérelem-nélkül bocsáttya fényességét a főldre; miképpen az ő súgári, éppen és romlás-nélkül hadgyák az üveget, mellyen által-mennek; miképpen meg nem szaggattatik a szövétnek, mikor más szövétneket meggyújt: azon keppen, [8]*egreditur, ut splendor justus ejus; et Salvator ejus, ut lampas accenditur;* jő hozzánk az Üdvözítő: ki nem egyéb, hanem, [9]*splendor gloriæ;* [10]*candor lucis æternæ;* az örök dücsősségnek fényessége, mely a világnak hitetlen vakságát, isteni tudománnyal világosította.

[8] Isai. 62. v. 1

[9] Heb. 1. v. 3.

[10] Sapient. 7. v. 26.

Másodszor: hasonlíttya *Isaias* az Urúnk születését, a termőfának virágzásához és veszsző neveléséhez: [11]*egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet.* [12]*Ascendet sicut*

[11] Isai. 11. v. 1.

[12] Isai. 53. v. 2.

virgultum de terra sitienti: veszsző fakad, ugy-mond, a *Jesse* gyökeréből és virág nevekedik belőlle. Nem gondolhatunk tiszták és szeb születést és származást, mint mikor a fa virágzik, vagy veszszőt nevel. Mert a fának virágja és veszszeje, minden külső mag-nélkül, minden emberi ásás-, kapálás-nélkül, csak magától a fától fakad. Ebben pedig a nemzésben, semmi éktelen rútság és véresités, semmi sérelem és szakadás, semmi törés és bontakozás nincsen. E képpen lészen, ugy-mond *Isaias,* a Messias születése: minden külső mag-nélkül, Szent Lélek árnyékozásából, egy gyenge Szűztől, tisztán és minden éktelenség-nélkül születik.

Harmadszor: hasonlíttya Szent *Dávid* az Urunk jövetelét az
[1] Psal. 71. v. 6. Isai. 45. v. 8. égi harmathoz, mely a *Gedeon* gyapját megnedvesítette: [1] *descendit sicut pluvia in vellus;* miképpen az esők és harmatok, felhők és egek szakadása-nélkül, csendeszen esnek; miképpen a *Gedeon* gyapjára a mennyei harmat alá-szállott és azt elsőben megáztatá, meg-
[2] Judic. 6. v. 38. nedvesité, az-után ismét [2] kinyomta *Gedeon* a tiszta harmatot belőlle; de sem eggyikkel, sem másikkal, a gyapjú meg nem szaggattatott,
[3] Isai. 45. v. 8. Cap. 26. v. 19. meg nem sértetett: ezenképpen ama mennyei [3] harmat, mellyet a régi Próféták annyi ohajtásokkal kivántak, mikor az egekből Bóldog Aszszony méhébe bocsáttaték; mikor tiszta méhéből kiadaték, meg nem sérté semmiben ezt a tisztaságos gyapjat. Nem jöve a mí Úrunk, meny-dörgés-, csattogás-, villámás-, trombita harsagás-közöt, mint régen a *Sinai* hegyére: mert talám ismét azt mon-
[4] Exod. 20 v. 19. dották vólna az emberek, hogy [4] ne szóllyon nékik Isten: talám ismét elfutottak vólna előtte, mint paradicsomban elfuta *Adam:* hanem csendeszen jöve, mint a harmat szokott a gyapjúra szállani. És miképpen az ember meg nem isméré az ördögöt paradicsomban: azt akará Christus, hogy az ördög se ismérné őtet születésében; és erre-nézve, jöve hozzánk csendesz harmat-modgyára.

Negyedszer, és utólszor: hasonlíttya *Oseas* Próféta az Urúnk
[5] Oseæ. 6. v. 3. születését, hajnalhoz: [5] *quasi diluculum præparatus est egressus ejus.* Mert, miképpen a piros hajnal, egek sérelme-nélkül, a világi állatoknak csudálatos örömökkel mutattya magát: úgy a mí Üdvözítőnk, tisztaságos Annyának méhéből, minden alkalmatlanság-nélkül született. Mikor azért elközelgetett születésének ideje, kimondhatatlan
[6] S. Basilius Seleucien. Orat. de Incarnat. örömmel tellyesité Szent Annyát. És [6] miképpen az első *Adám*-ra, csendesz és kedves álmot bocsáta Isten, mikor *Evát* óldalából éppíté: úgy a szeplőtelen Szűznek értelmét, mennyei elmélkedéseknek mélységes tengerében; akarattyát, isteni szerelemnek ger-

jedező tüzében, mindenestűl elmeríté, mikor Urúnkat elhozá; és, mint egy mély álomból, az isteni dolgok csudálkozásából felocsódván, előtte látá szülöttét: Urát, Teremtőjét. Azért, öröm- és félelem-közöt nem tudván, mit mivelne, térdre borúlván, hihető, hogy eképpen szóllott néki: oh áldott gyermek! oh felséges Isten! oh édes Fiam! oh én mennyei szent Atyám! oh Uram Teremtőm! ki vagyok én, hogy alázatos szolgálódat ily nagy jóval látogatod? Szoptassalak-e téged mint fiamat; vagy imádgyalak mint Istenemet? Bétakarjalak-e mint anyád; vagy tisztellyelek-e mint szolgálód? Tejet adgyak-e, vagy temjénnel áldozzam néked? Hogy lehet, Uram, hogy ölembe vegyelek téged, ki az egeket bétőltöd? Mint táplállyalak téged, ki minden állatokat eledellel tartasz? Efféle sok, és mí-tőllünk gondolhatatlan aitatosságok-után, végre ölelvén, csókolván, sirván, örűlvén, ölébe vévé és nagy böcsűllettel bétakargatá Fiát, Attyát, Istenét.

Helyét, a Christus születésének, ha megtekíntyük, arrúl az Evangeliomban három dolgot hallánk; hogy [1] *Betlehem*-ben, a hol *Dávid* született vala; hogy istállóban született; hogy jászol vólt bőlcsője, posztó darabocskák pólái. Megjövendőllötte vólt *Michéas* Próféta; hogy az Israël Ura, kinek első születése, [2] *a diebus æternitatis*, öröktűl-fogva vólt, emberi természet-szerént *Betlehem*-ben születik. [3] *Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei: homo et Homo natus est in ea:* dücsőssséges nagy a te neved, oh Istennek várasa: mivel te-benned ember, de Isten-Ember született. Sokkal dücsőssségesb paradicsomnál ez a kis város. Mert paradicsomban, tíltva vólt az élet-fája: ot esett bűnbe *Adám;* ot forgódott a kígyó: de ebben a városkában nincs kígyó; nincs elesett *Adám;* nincs tíltva az élet gyümőlcse: hanem jászolba, az oktalan-állatok évő-helyébe tétetett, hogy ehessék ő-benne, valaki akarja. Csudálkoznak a Szent Doktorok, mi légyen oka, hogy, [4] mikor Isten az eget és főldet teremté, mingyárt a főldet kezdé ékesgetni; és a három első napot ebben tőltvén, az-utan kezde az egek ékesgetéséhez? És azt talállyák rajta: hogy, [5] az eljövendő *Messiás*-nak böcsűlletiért, készített és ékesített Isten elsőben főldi lakó-helyt. Ezt-is azért az Israël városocskáját, *Betlehemet*, azért mongya a Szent Irás [6] böcsűlletes épűletnek: mert ebben kellett születni Christusnak.

Idegen helyen, más hajlékban akara a mí Urúnk születni: hogy csak attúl-is a kevés alkalmatosságtúl megüressednék, melyre magok házában szert tehetett vólna az ő Szent Annya. [7] *Beth-lehem*

[1] 1. Reg. 16. v. 1.

[2] Mich. 5. v. 2.

[3] Psal. 86. v. 2. 5.

[4] Gen. 1. v. 6. & seqq.

[5] Anastas. Synaita, lib. 4. in Genes. Tomo. 6. Bibl. Patrum.

[6] Mich. 5. v. 2. Mandato imperii Cæsaris, ad benevolentiæ suæ effectum utitur Deus, dum ad locum Christi Nativitati destinatum it Virgo.

[7] Hier. in Miche c. 5. initio. Gregor. hom. 8. in Evang.

annyit tészen mint *domus panis,* kenyér-háza. Mivel azért Christus [1] igaz búza-szem, mely azért vettetett a földbe, hogy mennyei eledellel tápláltassék az ember: méltán születik *Betlehem*-ben; hogy [2] ez-után immár ne kellessék az Isten népének [2] Egyiptomba kenyérért menni, hanem *Betlehem*-ben keresnék minden nemzetségek [3] a menyből szállott kenyeret, mely örök életet ád híveinek. Mert *Betlehem*-ben találtatik ama kenyér, [4] mely a *Madianíták* táborát felverte és megfutamtatta: ot vagyon ama kifolyó szép forrás, [5] mellyet oly igen kivánt Sz. *Dávid,* hogy szomjuságát elóltaná.

[1] Joan. 12. v. 24.
[2] Gen. 42. v. 1.
[3] Joan. 6. v. 35.
[4] Judic. 7. v. 13.
[5] 2. Reg. 23. v. 15.

De lásd e világnak háladatlanságát. Nincs a mí Urúnknak, nincs az ő Szent Annyának helye és szállása a vendég-fogadóban: hanem istállóba, jászolba, az-az, legrútab, legalkalmatlanb helybe térnek és telepednek. [6] Tulajdonába jött, és az övéi bé nem fogadák. Oh bolond, oh csalárd világ, mely hamar megvetéd Christust! [7] az ökör megismeri Urát, a szamár feltalállya ura jászolát: az Israël népe-közöt pedig, senki sincs ki megismérje Szabaditóját, házába fogadgya Teremtőjét; hanem egy elvetett büdös istállóban, barom-álló rút hajlékban kel születni az Isten fiának! Áldott Isten, mit mondana *Salamon,* ha istállóban és jászolban látná Teremtőjét!

[6] Joan. 1. v. 11.
[7] Isai. 1. v. 3.
Vide Dom. 24. post. Pentecost. Conc. 2.

Világ csudája vólt ama jerusalemi templom, mellyet *Salamon* király, száz-nyólczvan-ezer s hat-száz munkással éppíttete; falait, pádimentomit, arany-darabokkal buríttatá: de meggondolván az Istennek felséges nagy-vóltát, és, hogy minden világi ékesség és dücsősség, ő-hozzá-képest ocsmányság; felkiálta: [8] hihető-e, hogy a mely Istent az egek és egek egei meg nem foghatnak, ebben a házacskában lakik? Vallyon mit mondana, ha egy rút istállóban; ha egy elvetett jászolban; ha barmok-közöt, ha egy kis fólt posztócskában takarva látná Teremtőjét? nem nagyob csudálkozással kiáltana-e; ki hiheti hogy Isten it lakjék? Oh emberi kevélység! oh balgatag felfuvalkodás! mikor szégyenülsz-meg, ha a mái napon, az élő Istent istállóban, jászolban, posztóban látván, meg nem szégyenűlsz? Ha te nagy nemzetből vagy: nézzed, menyi királyokon hozza-alá Szent Máté annak *genealogiá*-ját, a ki jászolban fekszik! Ha szent és Isten-előt nagy vagy: minden Szentek Szenti, a ki barom-álló-helyen születik. Ne szégyenlyed tehát magadat megalázni, látván az Isten Fiának ily nagy alázatosságát.

[8] 2. Paral. 6. v. 18.

Nem csak azért jött Christus, hogy Vére húllásával eleget tégyen érettűnk és megváltson: hanem, hogy példájával a világ

pompáit és gyönyörűségit megutáltassa: kivegye azokat a hamis vélekedéseket elménkből, mellyek vezetik a világot és nagyraböcsűllik a földi alkalmatosságokat. Annak-okáért, nem az *Augustus* császár uraságát és birodalmát választá, a ki, [1]*scit reprobare malum et eligere bonum;* Választani túd a jó- és gonosz-közöt: hanem, [2]*stabulum elegit; plane, ut reprobet gloriam mundi, damnet sæculi vanitatem. In omnibus mundi judicium arguitur, subvertitur, confutatur. Quis hominum, si daretur optio, non magis eligeret corpus robustum, quam infantile?* A ki meg nem csalatik, istállóban születik; hogy a világ dücsősségét és hiuságit megutáltassa velűnk: és, a mint egy túdós szent ember írja, [3]*fecisti Domine de Corpore tuo speculum animæ meæ;* a maga testéből tűkört csinált lelkűnknek. Mihelyt született, ottan megmutatta, hogy [4]*consiliarius,* tanács-adója a mí tudatlanságunknak: példájával mutatván, hogy csalárd és hiuságos a világi uraság és gyönyörűség. És mint a gyermek *Dániel* itíleti, [5]megszégyeníté a feslett vének gonoszságát: úgy a kis JESUS, meghamissította a világ itíletit.

[1] Isai. 7. v. 15.
[2] Bernar. Ser. 3. de Nativ.
[3] Drogo, tom. 12. Biblioth. Patrum. Homil. 1. de Passione.
[4] Isai. 9. v. 6.
[5] Dan. 13. v. 45.

Semmivel inkáb nem idegenedhetűnk a világ pompáitúl, mint, hogy ő-maga Christus, alázatos renden, istállóhoz-illendő állapatban maradott; *Augustust* pedig, külső birodalomra magasztalta. Világbíró *Sándor,* [6]mikor nehéz útakon által akarná vinni hadait; látván vitézinek kedvetlenségét, *ipso equo desiliit, pedesque ingredi cæpit. Erubuerunt non sequi;* leugrék lovárúl és elöttök menvén, szűvet és kedvet ada mindeneknek a gyaloglásshoz. Mászor, [7]a sok prédával terhelt tábort akarván könnyebbíteni, megégeté először a maga tár-szekereit; az-után, zúgolódás-nélkül minnyájan azont cselekedék. Hogy a világi alkalmatosságokat annyíra ne böcsűllyük; hogy a sanyaruságoktúl annyíra ne irtózzúnk: a mí Istenűnk idegen helyen, és istállóban születvén, igen megkünnyebbíté a világi nyomoruságokat, az örök életnek reménségével. Mert, valaki ezt a Christus példáját jól megfontollya: igen elvetett és oktalan, úgy nem felel, mikor e világ javaitúl csalogattatik, mint *Urias* [8]felele *Dávid*-nak, mikor alkalmatos nyugodalomra küldeték: az én Uram sátor-alatt mezőben sanyarog: majd én házamhoz megyek vólt,* hogy puha ágyamban, aszszony-hőlgyem-mellet nyújtózzam. Mongyuk mí-is: a mí Urúnk Istenünk míérettünk legalacsomb helyre ereszkedett, jászolba tétetett; nem vólt hajléka, nem vólt nyugodalma: mí tehát miért kevélykedgyűnk? miért telhetetlenkedgyünk a világ

[6] Curt. l. 5. circa medium.
[7] Curt. l. 6. longé ante medium.
[8] 2. Reg. 11. v. 11.

* Megyek (iero).

javaiban? *Hoc vobis signum:* keresztyének, ez, a jászolban helyheztetett Christus, a mí tárgyunk, melyhez kell arányoznúnk, mellyet kel követnűnk.

De mivel bé nem fogadák őtet házokba a *Bethlehem* lakosi, fogadgyuk-bé mí, ha az ő születésének hasznában akarunk részesűlni. Mert, noha mindenekért született, de csak azoknak üdvösséges az ő születése, kik őtet béfogadgyák: [1] *quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri;* a kik őtet béfogadgyák, ugy-mond Sz. János, azok lehetnek Isten fiai. Ah kegyetlenség! Menyíszer zörget [2] Christus szívünk ajtaján, és bé nem bocsáttyuk? Menyíszer ínt es fenyít, hogy bűneinkből kitérjűnk, életűnket megjobbítcsuk: még-is szivűnket a gonoszságban megkeményíttyük? Nem így, keresztyének, nem így: ne legyetek oly kegyetlenek mint a sidók, kik szállást nem adának Christusnak. Bóldog az a ház, melybe ó bémégyen. Egyszer méne a *Zachéus* házába, és mingyárt, *salus huic domui facta est;* üdvösséget nyere a gazda minden cselédével. Minket-is megáld, ha béfogadgyuk őtet. Mert ugyan-is, nem egyébért jött, hanem míérettűnk, a mí jónkért és üdvösségünkért. Ha Ember-Fia lett, azért lett, hogy mí Isten fiai legyűnk. Ha kisded gyermek, azért illyen, hogy minket tekélletes férfiakká tégyen. Ha erőtlen, azért ollyan, hogy a mennyei útnak járására mínket vastagítcson. Pólába kötöztetett, hogy minket a bűnök köteléből mególdozzon. Tejet szopott, hogy minket mennyei eledellel táplállyon. Kicsinnyé lett, hogy minket nagyokká tégyen. Posztó darabocskákba takartatott, hogy minket az igazságnak menyegzős köntösébe őltöztessen. Szegénnyé lett, hogy minket gazdagítcson. Nincs helye a szálláson, hogy nekünk helyűnk lehessen Meny-országban. Idegenben születik, hogy minket mennyei hazánkba vigyen. A ravoktúl béíratik, hogy mí az élők könyvébe írassúnk. Adó-fizetésre kóteleztetik, hogy minket ördög fogságából felszabadítcson. Barmok jászolába helyheztetett, hogy minket, kik büszhöttűnk, mint barmok, ganejúnkban, rutságunkból kiemellyen. [3] Sírva született, hogy a mí köny-húllatásunkat megszárasza. [4] *O delectabiles vagitus, per quos stridores dentium, æternosque ploratus evasimus! o felices panni, quibus peccatorum sordes exersimus! o præsepe splendidum, in quo non solum jacuit fœnum animalium, sed cibus inventus est Angelorum!* Oh kedves sirás, mely megszabadít az örök sirástúl és fog-csikorgástúl! oh áldott posztócskák, mellyek letörlik bűneink rútságit! oh felséges

[1] Joan. 1. v. 12.
[2] Apocal. 3. v. 20.
[3] Joel. 1. v. 17.
[4] Aug. Serm 5. de Nativ.

jászol, melyben nem barmok szénája, hanem Angyalok kenyere helyheztetik! oh felséges köny-húllatások, mellyekben a bűnök, mint víz-özönben elmerűltek, és mí megmosatúnk.

De ideje hogy elvégezzük tanitásunkat. Meghailátok, keresztyének, hogy az Urunk születésének, mind ideje, mind módgya, mind helye, mí hasznúnkra és oktatásúnkra; maga alázatosságára és sanyaruságára rendeltetett. Azért, ha mí-érettűnk szolgává lett Christus, szolgállyunk mí-is néki. Ha békeséges üdőben született, ne légyen semmi visza-vonyás közöttűnk. Ha hidegekben született és dedergett, olvadgyon a mí szívűnk jeges hidegsége, az ő szerelmének tüzével. Ha alázatos hajlékban született, alázzuk-meg kevélységünket. És így, aitatossággal fogadván most a kisded Christust, bátorsággal láthassuk őtet itíló-székiben. Kit engedgyen az Atya, Fiu és Szent Lélek, Amen.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Miért lett Isten emberré?

Az pusztában-bújdosó sidóknak, sok éhezéssel szakaszkodott erőtlenségét vastagítani akarván az Isten, [1]mennyei eledelt és angyali kenyeret ada nékik; [2]mellyet minden jó ízekkel édesített vala: de mivel ez, [3]*minutum quiddam, in similitudinem pruinæ super terram;* kisded és hó-harmat módgyára, a földön elterjedett vala; nem tudván a sidók mi légyen és mire-való légyen, csudálkozással tudakoztak, *Man-hu? Man-hu?* Mi lehet ez? mire-való ez? mit kel ezzel mivelni?

[1] Psal 77.v.25.
[2] Sap. 16. v.20.
[3] Exod. 16. v. 14, 31.

Ugy tetczik, Keresztyének, hogy, mikor az élő Istennek Szent Fiát, kisded és gyarló testecskében születni, barom-álló-helyen jászolba helyheztetni, darab posztócskába póláltatni láttyuk, nagyob csudálkozással mondhattyuk, *Man-hu?* Mi dolog ez, hogy a teremtő Isten emberré lett? hogy istállóban született? Mert nem lehet egész okossága, a ki azon nem csudálkozik, hogy az Atya Istennek, természettel, hatalommal, bölcseséggel egyenlő Fia, az örökké-való, végetlen, változhatatlan, szenvedhetetlen Fiú Isten, halandó és romlandó testbe őltözött, posztókba takartatott, jászolba tétetett. Ki hallotta, [4]hogy azon egy fiú kétszer szülessék; egyszer, öröktűlfogva Atyától, anya-nélkül; mászor, az utólsó üdőkben apa-nél-

[4] Basil. Seleuci. Orat. de Incarnat.

kül, anyától? Ki látta, hogy apját maga leánya szűllye? hogy annyánál eléb-való légyen szülötte? hogy a ki ma születik, minden üdőknél régieb légyen? Hová lehet annál csudálatosb dolog, hogy az Isten hatalmassága, pólába kötöztetik? az Angyalok kenyere, téjjel tápláltatik? a ki mindeneket kezében tart és visel, ölben hordoztatik? a ki egeket éppített, istállóba helyheztetik? Egy szóval, hogy a halandó, gyarló, változandó ember, halhatatlan, mindenható, örök Isten légyen?

[1] 1 Tim. 3. v. 16. Ezekre tekíntve Szent Pál, az Isten Fia születését, [1] *magnum pietatis Sacramentum;* Isten kegyességének szentséges titkának [2] Ephes. 3. v. 9. Colos. 1. v. 26. nevezi: és [2] *investigabile Sacramentum: absconditum a sæculis in Deo;* visgálhatatlan titoknak mongya, mellyet Isten magában elrejtett eleitűl-fogva. Mert, ha világ kezdetitűl-fogva, mindenható [3] Rom. 1. v. 20. erejét [3] a régi bőlcsekkel megismértette alkotmányiból; ha teremtett- [4] Sap. 13. v. 5. állatinak szépségéből [4] kitudódott, hogy szeb ezeknél a Teremtő: de az Istennek emberré-léte, a mennyei titkos tár-háznak lakattya- [5] Isai. 45. v. 15. alat rejtve tartatott; és, [5] *vere Deus absconditus,* igazán elrejtetett Isten vólt a régi üdőkben. Mert, Istennek emberré-létét és szüle- [6] 1. Cor. 2. v. 6. et seq. [7] 1. Cor. 1. v. 23. tését, [6] *nemo principum hujus sæculi cognovit;* senki a világ bőlcsei- közzűl, nem értette, sőt a sidók [7] botránkozásnak, a pogány bőlcsek bolondságnak álitották ezt a felséges tudományt, mert, nem hogy istent emberré lenni; de sokan a világi túdósok-közzűl, csak [8] Dan. 2. v. 11. emberekkel nyájaskodni sem itílték illendőnek: [8] *deorum non est cum hominibus conversatio.*

Hogy azért mí-is csudálkozzúnk, de meg ne botránkozzúnk, az Isten Fiának alázatos születésében; sőt, felséges okait értvén Isten emberré-létének, gerjedezzűnk az ő szerelmére: jer kérdezzük mí-is, *Man-hu?* Miért lett Isten emberré? Régi kérdés ez, keresz- [9] Jer. 14. v. 8. tyének; mellyet *Jeremias* Proféta, [9] illyen szókkal támaszt: Israëltűl váratott Üdvözitő: *Quare?* mi az oka, hogy a földön ollyanná lettél, mint úton-járó jövevény és mint adózó jobbágy? Miért születtél más ember istállójában? Miért írattál a ravóktúl a császár [10] Anselmus, Libro, Cur Deus homo? könyvébe, mint adózó jobbágy? A Szent Atyák-is, [10] egész könyveket írtak arrúl, *cur Deus homo?* miért lett Isten emberré.

Megfejtették ezt a kérdést a mennyei Angyalok a mái Evangeliomban, mikor a Christus születésének örömében, Istennek dücsősséget, embereknek békeséget hirdettek: jelentvén és értenűnk adván ezzel; hogy azért jött emberi testben hozzánk a mí Urúnk, hogy Isten dücsőittessék; az emberekre pedig, mennyei áldomások áradgyanak.

Én-is azért, a mái tanuságunk tárgyát, annak isméretit és bizonyitását tészem; *hogy, semmiben inkáb nem fénylett Istenűnk hatalma, szerelme, igazsága, bőlcsesége, mint a Fiú Istennek emberré-létében: semmivel hasznosban nem segíttetett és nagyob böcsűlletre nem emeltetett az emberi fogyatkozás, mint az Isten fiának testesülésével.* Aitatos figyelmezést kiván tőlletek a dolog nagy-vólta. *Propositio.* I. RÉSZE.

Bizonyos, hogy az Isten fia azért jött a világra; hogy, [1]*quæreret quod perierat;* felkeresse az elveszett juhot: [2]*peccatores salvos faceret;* igazítcsa es üdvözítcse a bűnösöket: felemellye az elesetteket: megszabadítcsa az ördög fogságában-heverőket: megbékéltesse Istennel a haragban-lévőket: megdücsőitcse a választottakat. A végre lett emberré az Isten fia, hogy tudatlanságunkat tanításával oktassa: bátortalan félelmességünket biztatásival vastagítcsa: restségünket példájával serkegesse: erőtlenségünket foganatos malasztyával gyámolítcsa. [1] Luc. 19. v. 10. [2] 1. Tim. 1. v. 15.

Annak-okáért, kérdés-kivűl vettetett igazság az; hogy Christus, váltságunkért és üdvösségünkért jött e világra. De, mivel Istennek végetlen bőlcsesége, az Isten fiának testesűlése- és elég-tételenélkül-is, sok módokat találhatott az emberi nemzet szabadításában; vagy ingyen megbocsátván, vagy akár-mely kisded munkának bocsánatot igérvén és adván: csak az a kérdés; miért választotta Isten ezt a módot váltságunkban, hogy a Fiu Isten emberi természetbe őltöznék és elég-tételével vinné végbe szabaditásunkat?

Keresztyének; talám it csak fel kellene kiáltanúnk Sz. Pállal: [3]Oh isteni bőlcseségek gazdagságinak felséges-vólta: mely foghatatlanok a te itíletid, mely visgálhatatlanok a te útaid! Ki vólt tanácsa Istennek, hogy tudhassa titkát? De, mivel a mennyei Angyalok, útat mutatnak az előnkbe-vett kérdésnek fejtegetésére, mikor Istennek dücsősséget, embereknek békeséget énekelnek, Urúnk születése napján: az ő szavok-után szóllyunk mí-is a dologhoz, a mennyíre Isten tudnúnk adgya. [3] Rom. 11 v. 33.

Első, és főb ok; mellyért Isten emberré lett; az Isten dücsőssége: [4]*universa propter semetipsum operatus est Dominus;* Isten senkinek semmivel nem tartozik, ha jó akaratból igéretivel nem kötelezi magát: senkitűl semmit nem vár: semmire nincs szüksége. Azért, valamit cselekeszik, magá-ért cselekeszi; isteni hatalmának, jó-vóltának, dücsősségének ismértetésére. Az emberi nemzetet, [4] Prov. 16. v. 4.

[1] Ita Aug. to. 3. ll 13. de Trinit. c. 10. et 13. Et de Agone Christ. c. 11. Cypr. infra, fol. 378.
[2] Psal. 78. v. 9.
[3] Ephes. 1. v. 6. Ad Tit. 2. v. 11. c. 3. v. 4. Ut appareat Gratia et Benignitas Dei.

noha [1]más-képpen megszabadíthatta vólna Isten: de, [2]*propter gloriam nominis sui;* nevének dücsősségeért: [3]*in laudem gloriæ gratiæ suæ;* maga kegyelme dícsíretiért, Szent Fiát akarta váltságunkért küldeni. Mert semmiben nem fénylik világosban, csudálatosban sem ismértetik az Isten hatalmának végetlen ereje, szerelmének tengere, igazságának és bőlcseségének titka; mint, hogy a Fiu Isten, szenvedése-által akart mínket üdvözíteni. A verőórában, mindenkor forognak némely kerekek; mert, vagy terh, vagy pléh keménysége vonsza azokat; de az óra elfolyván, minden kerekek egyszer s mind forognak: úgy az Isten hatalmassága a teremtésben; irgalmassága a bűnök tűrésében; igazsága a *Sodoma* rontásában; bőlcsesége a világ vezérlésében fénylett. De eljővén az üdők tellyessége, a Fiú testesülésében minden isteni tulajdonságok egyszer s mind csudálatoson kimutatódtak.

OMNIPOTENTIAE manifestatio.

Először: Istennek mindenható ereje fénylett a világ teremtésében. Mert végetlen hatalom kellett ahoz, hogy ennyi számtalan állatok, ily nagy és szép alkotmányok, semmiből, segítség-, munka-, fáratság-nélkül, egy hagyással lettek: és hat nap, minden ékessége végbe vitetett. Mindazáltal, a teremtésben, nem mutatódott utólsó, és legnagyob cselekedete az Isten hatalmának: mert töb és szeb állatokat teremthet Isten; töb világokat fondálhat; töb embereket, és egyéb állatokat eppíthet, nogy-sem a menyit teremtett. Hanem, az Isten emberré léte, isteni hatalmasságnak legfelsőb és legnagyob cselekedete: mivel jobbat és nagyobbat nem alkothat Isten annál, [4]*Ut* DEUM *hominem faceret, et hominem* DEUM; hogy Istent emberré tenné; embert Istenné.

[4] August. 1. de Trinit. cap. 13. initio.

[5] Plin præfat. Natur. Historiæ, ad Vespasianum.

A régi kép-irók, [5]munkájok-alá azt szokták írnyia: *faciebat,* csinállya vala. Ezzel érteni adták; hogy jobbitás lehet munkájokban, mert még azt végbe nem vitték. *Protógenes* pedig, mikor egy képen mesterségét megmutatta vólna, azt írá alája: *Protógenes fecit;* elvégezte ezt *Protógenes:* jelentvén, hogy ebben immár jobbítás nem lehet. A Sz. Irás, mikor a teremtett-állatok alkotásárúl emlékezik, azt mongya; hogy Isten azokat, [6]*præparabat cælos: vallabat abyssos: firmabat æthera: librabat fontes: circumdabat mare: appendebat terram;* készíti-, erőssíti-, formállya-, fontollya-, keríti-vala; *in imperfecto,* mint-ha végbe nem vitettek vólna; mivel ezeknél jobbak lehetnének. Mikor az Isten Fiának emberré-létéről emlékezik, azt mongya: [7]*fecit magna qui potens est: fecit potentiam.* [8]*Verbum caro factum est:* [9]*Verbum quod factum est.* Végbe vitte

[6] Prov. 8. v. 27.
[7] Luc. 1. v. 49, 51.
[8] Joan. 1. v. 14.
[9] Luc. 2. v. 15.

ezt a nagy-hatalmú Isten: nem kivántatik jobbítás ebben: ennél szeb és nagyob munkája Istennek nem lehet. Azért írja Sz. *Tamás;*[1] hogy a három dolog-közöt, melynél jobbat Isten nem alkothat; Eggyik, a Christus embersége: másik, az Isten Annya: *Humanitas Christi, ex hoc quod est unita Deo; beatitudo creata, ex hoc quod est fruitio* DEI*; Virgo, ex hoc quod est Mater* DEI*, habent quamdam dignitatem infinitam, ex Bono infinito, quod est* DEUS*. Et ex hac parte, non potest aliquid fieri melius eis: sicut non potest aliquid melius esse* DEO. [2]Nagyob dolog a bűnös ember igazitása, hogy-sem az egek és föld teremtése: mivel, gyönyörűséggel, játczodozás-képpen, vitte Isten végbe a világ teremtését; [3]*cuncta componens; delectabar, ludens in orbe terrarum:* az igazúlást pedig, fáratsággal, és munkával nyerte az Isten Fia: [4]*servire me fecisti; præbuisti mihi laborem.* Nagyob okkal mondhattyuk, hogy Isten emberré-léte, nagyob a világ teremtésénél és vezérlésénél. Mert, mikor az Irás a teremtésrűl és világ gond-viseléséről szól, azt mongya; hogy az egek és egyéb mindenek, [5]Isten újainak munkái; és, [6]Isten a világ gond-viselését, három újján viseli: de mikor az Isten emberré-létét említi, Isten karjának tellyes erejével, mongya hogy ez végbe ment: [7]*fecit potentiam in brachio suo.* Jelentvén, hogy, minémű külömbség vagyon azok a munkák-közöt, mellyeket ember újával és a mellyeket vastag karjának erőltetésével végez: ollyan külömbség vagyon az Isten emberré-léte és a töb isteni cselekedetek-közöt.

Annak-felette, [8]mint a fazekas, lágy sárból künnyen akár-mit csinál; úgy Isten, [9]a teremtésben sárból alkotá az embert és lehelléssel elevenité: az isteni személyhez foglaltatott testet, [10]*Ego cælabo sculpturam ejus;* mint erős kő-faragó, metéléssel, véséssel, faragással, formálta és ékesítette Isten. Azért, menyível keveseb erő kel a lágy sár-formáláshoz, hogy-sem a kemény kő-faragáshoz: annyival felségesb cselekedete az isteni mindenhatóságnak a testesűlés, hogy-sem a töb állatok teremtése. Ugyan-is, mit adott Isten a teremtésben, hanem, minden állatnak maga mi-vóltát és természetét? De Isten emberré-létében isteni Személyét és azzal-eggyüt isteni Természetét adta nékünk: azért, menyível nagyob és felségesb az isteni Személy minden teremtett-állatnál: annyival nagyob az Isten Fia testesülése a teremtésnél. Jóllehet, bőlcsen írja *Tertullianus;*[11] hogy az emberi testnek első éppítésében is, *totus* DEUS *occupatus, manu, sensu, opere, consilio, sapientia, providentia,*

[1] S. Thom. 1. parte, qu. 25. art. 6. ad 4.
[2] Aug. tractat. 72. in Joan. Et S. Thom. 1. 2. qu. 113. art. 9.
[3] Prov. 8. v. 30.
[4] Isai. 43. v. 24
[5] Psal. 8. v. 4.
[6] Isai. 40. v. 12.
[7] Luc. 1. v. 51.
[8] Jerem. 18. v. 6. Isai. 45. v. 9.
[9] Genes. 2. v. 7.
[10] Zach. 3. v. 9.
[11] Tertul. de Refurrect. Carnis, c. 6.

adfectione: quodqunque limus exprimebatur, Christus cogitabatur. Limus futuri Christi in carne, pignus fuit DEI; azért tanácskozott, lehellett, sárt forgatott kezében Isten, noha egyéb állatokat egy szóval alkotta; mert akkor immár a Christus Teste készíttetett és böcsűltetett.

Más-képpen-is fénylik az Isten hatalma, a Fiú testesülésében. Mert, mikor Isten ismértetni akarta mindenható erejét, akkor legnagyob dologban, gyarló és fogyatkozott eszközök-által, vitte végbe akarattyát. *Judit* és *Débora* aszszony-által rontá ellenségit: trombita
[1] Judic. 7. v. 18. harsogással dőjté *Jéricho* falait: [1] cserép palaczkok egybe-verésével futamtatá a *Madianitákat:* Mojsest egy veszsző-szállal fegyverkezteté *Faraó*-ellen: Dávidot parittyával küldé *Goliád*-ra. Ezekben és hasonló cselekedetekben, inkáb fénylett az Isten hatalma, hogysem, ha roppant hadakkal nyert vólna győzedelmet. Az Isten Fia
[2] Judic. 5. v. 8. emberré-létében-is, [2] *nova bella elegit Dominus;* új forma hadakozást választott Isten, mellyel a pokol-béli *Goliádot,* a lélek-vesztő *Faraót,* az istentelen *Holofernest,* a sátánt, a bűnt, a világi sok feslettséget, meggyőzte és kigyökerezte. Mert, az *Isaias* mondása-
[3] Isai. 8. v. 4. szerént, [3] az újonnan-született Christus neve, Gyorsan-prédáló: mivel, minek-előtte szóllani tudna, megfosztotta és felprédálta minden ellenségit. Az ő istállója melyben született, jászola, melybe helyheztetett, kárhoztatá a világi fris éppűlleteket: mert ugyan sem illik ahoz a nagy palota, kinek ezennel hat-lábnyi sírba kel tétetni. Posztócskája megszégyenítette a világi fris őltözetek hiuságát: mert ugyan sem méltó, hogy senki abban kevélykedgyék, a mivel Istentűl bűntetődött. Alkalmatlan szállása meggyűlőltette a testi alkalmatosságokat: mert ugyan-is, alkalmatlan azt kínyeztetni, a mit ezennel rothadásnak és férgeknek kel vetni. Siránkozása földhöz verte a világi mulatságokat, vigaságokat, hahotákat: mert ezek nem annak-valók, kik szám-ki-vetésben és síralom vőlgyében bújdosnak. Végezetre, az újonnan-született Christus szegénysége, megutáltatta a világ gazdagságát: mert ugyan sem érdemli a mí fáratságinkat, valamit el nem vihetünk magunkal, hanem it kel hadnúnk. Azért, *nova bella elegit Dominus;* új hadakozás ez; nagy hatalomnak jelensége ez, hogy egy kis gyermecske, ily szokatlan és alkalmatlan fegyverekkel meggyőzi és letapodgya minden ellenséginket.
[4] Habac. 3. v. 2. juxta LXX. Ezeket meggondolván *Abacuc* [4] Proféta, felkiált: *consideravi opera tua et expavi: in medio duorum animalium cognosceris;**

* Vulgi audivi auditionem et timni; in medio annorum notum facies.

Uram, elhűlök és réműlök, mikor ezt a te cselekedetedet meggondolom; hogy egy jászolban, [1]két oktalan állat-között találtatol; mikor az ökör és szamár megismérik Uroknak jászolát. *Jeremias* pedig azt mongya: [2]*novum creavit Dominus: femina circumdedit virum;* szokatlan újságot cselekedett Isten: egy aszszony megkörnyékezte a férfiat. Új aszszony; mely anya, de szűz leány: új férfi, mely ember, de Isten: új fogantatás, mely férfiú-nélkül lett: új születés, melyben sérelem, vagy fájdalom nem vólt: új énekek, mellyeket a mennyei Angyalok szerzettek. Mind ezek onnan vannak, mert, *fecit potentiam in brachio suo;* megerőltette hatalmas karját; meg akarta ebben ismértetni mindenható erejét a Nagy Isten.

[1]Isai. 1. v. 3.

[2]Jere. 31. v. 22.

2. CHARITATIS & Misericordiæ ostensio.

Másodszor: az Istennek végetlen szeretete és irgalmassága, soha semmiben nagyob cselekedetit és jelenségit nem mutatta, mint a Fiú Istennek emberré-létében. Christus Urúnk, mértékét akarván mutatni az isteni szeretet nagy-vóltának, azt mondgya; hogy, Isten úgy szerette [3]a világot, hogy eggyetlen-egy Fiát adta. Nem földi paradicsomot, mint *Adám*-nak; nem tágas földeket és bőv majorságokat, mint *Abrahám*-nak; nem világi országot és birodalmat, mint *Dávid* királynak; hanem, az ő Szent Fiát: nem fogadott fiát, hanem, *Unigenitum,* Eggyetlen-egy Fiát; magával egyenlő-természetü Fiát, adta: nem mulatságra, hanem munkára, fáratságra, halálra adta érettűnk, mikor emberi testbe őltöztette. Oh végetlen szeretet! oh kimondhatatlan irgalmasság!

[3]Joan. 3. v. 16

Sok egyéb cselekedetekben fénylik Istennek hozzánk-való kegyelme és szeretete: de mikor ezt kelletni és ismértetni akarta, azzal [4]*commendálta,* ajánlotta, hogy Szent Fiát nékünk adta. Ez bezzeg, [5]*nimia,* [6]*supereminens, charitas;* feletté-való, mindeneket fellyűl-haladó szeretet: mellyet emberi elme meg nem érthet: emberi szó ki nem mondhat: emberi tehetség meg nem hálálhat, mert ez igazán, [7]*magnum clementiæ pelagus;* irgalmasságnak feneketlen tengere. Hová lehet annál irgalmasb szeretet, vagy szerelmesb irgalmasság, mint, hogy a mí Istenűnk, mí-érettűnk, elvetett teremtett-állatiért, kikre szüksége nem vólt; sőt, [8]*cum adhuc inimici essemus,* ellenségiért, szolgai ábrázatba őltözött; hogy betegségűnkből meggyógyítana; fogságunkból megszabadítana; veszedelműnkből kimentene? Számtalan nyavalyákba estűnk bűneinkel: orvosúnkhoz nem mehettűnk, erőtlenségünk-miat: hanem, [9]*visitavit nos Oriens ex alto;* ő jöve hozzánk, hogy meglátogasson, meg-

[4]Rom. 5. v. 8.

[5]Ephes. 2. v. 4.

[6]Ephes. 3. v. 19.

[7]Damasc. 3. de Fide, cap. 1.

[8]Rom. 5. v. 10.

[9]Lucæ 1. v. 78.

gyógyítcson. Ördög tömlöczében, bűnök lánczával kötözve valánk; reménségünk nem lehetett, hogy magúnkat felszabadítcsuk: hanem,
[1]Philip.2.v.6.7. a Fiú Isten magát adá, hogy ő-rajta kiváltozzúnk: [1]alá-hajla, hogy felemellye az elesett embert: megüressíté magát, hogy mí gaz-
[2]Exod. 34. v. 33. dagodgyunk: béfedé fényességes orczáját, [2]mint *Mojses*, hogy
2. Cor. 3.v.13. ő-vélle nyájaskodhassunk. És, miképpen a nap, hogy alkalmatos esőt szerezzen a földnek gyümölcsöztetésére; felemelvén a felhőket, béfedi, noha el nem veszti maga tulajdon fényességét: úgy a mí Istenűnk, hogy minket mennyei áldásoknak harmatival nedvesítene, emberi természetnek felhőjével isteni méltóságát elrejté.

Nagy szeretet, nagy irgalmasság vólna, ha valamely gazdag fejedelem minden kincsét néked adná, hogy azon kiváltoznál rabságodból; kimenekednél adósságidból és fogyatkozásidból. Ezt
[3]2. Cor. 8.v.9. cselekedte az Isten fia: [3]*cum esset dives, pro nobis egenus factus est, ut illius inopia divites essemus;* mert gazdag-lévén, megüressíté magát; és oly szegénnyé lén, hogy helye nem vólt a szálláson, hanem istállóban született, jászol vólt bőlcsője. Ezt pedig azért cselekedte, hogy mí meggazdagodgyúnk az ő szegénységével. Nagyob és böcsűlletesb szeretet, tekíntetesb irgalmasság vólna, ha egy király fia, magát fogságra, sőt gyalázatos kínokra és halálra adná, hogy téged haláltúl megmentene. Ezt cselekedte a mennyei Király fia, mikor emberi testbe őltözött. Akkor vette-fel kezességűnket, mellyért annak-utánna keserves kínokkal és szörnyű halállal fizetett. Mert, ha az Atya Isten, Christus Urúnkat e világra
[4]Hebr. 1.v.6. hozván, megparancsolá a mennyei [4]Angyaloknak, hogy minnyájan imádgyák őtet; *adorent eum omnes Angeli* DEI: Christus Urúnk-is,
[5]Hebr. 10.v.5. [5]*ingrediens in mundum,* mihent születék, azt mondá Szent Attyá-
[6]V 9.7. nak: [6]*ecce venio;* mivel egyéb áldozatok nem elegek az ember
[7]V. 10. váltságára, ihon vagyok, kezes vagyok érette; és ezzel, [7]a Christus testének áldozatra-való bémutatásával, mongya Szent *Pál,* hogy megszabadúltunk. Azért, *nimia, supereminens charitas;* felettébvaló irgalmasság és szeretet ez: semmi cselekedetekben ennyire nem mutatódott, sőt nem-is mutatódhatott az Istennek kegyelmessége.

Valakinek szeretetit hozzánk, két dologból szoktuk ismérni: vagy nékünk adott ajándékok nagy-voltából; vagy magának nyájason hozzánk-adásából. Az Isten fiának emberré-létében, mind a két jelenséget bővségesben találjyuk, hogy-sem egyéb cselekedetekben. Mert az Isten fiának emberré-létében, Isten oly ajándékot

adott, melynél nagyobbat nem adhatott. Mikor Isten a világot alkotta, szinte legutól, az embert teremtette. Mert, míképpen a szám-tartók, a mely számokat imit-amot rész-szerént írtak laistromokba; azokat a levél végén, rövid summába eggyüvé foglallyák: úgy Isten, az emberben, mint egy *microcosmos* kis világban, summába foglalá a töb [1]állatok böcsűlletes méltóságit. A teremtés- [1]Gen. 1. v. 26, után, egyéb állatoknak urává tévé az embert; és, a mint Szent [28. Cap. 9. v. 1.
Dávid írja, [2]mindeneket birodalma- és lába-alá vete. De micsodák [2] Psal. 8
mind ezek, Istenhez-képest? [3]*Gutta roris: quasi non sint;* mint [v. 5, 6, 7, 8.
harmatocskák: mint semmik. Mikor azért irgalmasságának nagyob [3] Sap. 11. v. 23. Isai. 40. v. 17.
és belsőb rejtekit, [4]*viscera misericordiæ,* akarta velünk ismértetni, [4] Luc. 1. v. 78.
oly nagy ajándékot adott, melynél nagyobbat nem adhatott; [5]*parvulus datus est nobis;* tudni illik, a megtestesűlt csudálatos [5] Isai. 9. v. 6.
erős Istent, egy kis gyermeki állapatban. Gyökére ennek az ajándéknak: [6]az Isten irgalmasságának gazdagsága; mert, [7]*recordatus* [6] Ephes. 2. v. 4.
misericordiæ suæ; cselekedettel akarta ismértetni, hogy el nem [7] Luc. 1. v. 54.
feletkezett irgalmasságárul. Az ajándék nagy-vólta pedig, az irgalmasságnak végetlenségét ismértette.

Ugyan ezen testesülésben, oly erőssen és édesdeden adá magát emberekhez az isteni Személy, hogy minden egyéb egybe- Maxima Unionum.
kötésnél nagyob és erősseb az isteni Személynek és emberi természetnek egybefoglalása. A házasságban nagy eggyesűlés vagyon a két személy-közöt; a test- és lélek-közöt ennél-is nagyob: de ezeknél felségesb, nagyob és erősseb, az isteni Személynek egybefoglalása a halandó emberséggel. Mert a házasságban két személy és két természet marad: de a testesülésben, két természetnek egy Személye vagyon. A test és lélek egymástúl elválik halál-által: de az isteni Személy, soha el nem vált a Christus testétűl lelkétűl, még mikor a lélek kiszakadott-is a testből. A mí lelkűnk, e világon malaszt-által, az-után dücsősség-által, Istennel egybe-foglaltatik; de egy személlyé Istennel nem tétetik. Csak szinte a testesűlés, *maxima unionum,* minden eggyesülésnél nagyob; mely úgy egybe-foglallya az isteni személyt az emberi természettel, hogy Christusrúl valóságoson mondhattya a tellyes Szent Háromság, a mit csúfolva [8]mondott vala *Ádám*-rúl; [8] Gen 3. v. 22.
ihon az ember ollyan, mint egy közzűllünk. Mí pedig hálá-adó szeretettel dicsekedhetünk: *ecce Deus, sicut unus ex nobis:* hogy Isten ollyan, mint egy közzűllünk.

Ha azért az Ó Testamentomban, nagy szerelemnek bizonyos

[1] Lev. 26. v. 11. jelensége vólt, hogy Isten az ő [1] sátorát a sidó nép-közöt felvonatta: mennél bátorságosb jelensége vagyon nállunk az Isten szerelmének, mikor nem sátort, hanem emberi testet éppítet magának a mí vérűnkből és Személye-szerént közinkbe szállott; *Emmanuel*-lé, velűnk-lakozó Istenné lévén!

3. JUSTITIAE declaratio. Harmadszor: Isten az ő igazságának, nagyob és hatalmasb cselekedetit előnkbe nem adta, mint az emberré-lett Istenben. Azért írja Szent *Dávid;* hogy, mikor Isten megismértette az [2] Psal. 97. v. 2. Üdvözítőt: [2] *revelavit justitiam suam,* igazságát-is kinyilatkoztatta. Szent Pál-is, nem egyszer mongya, hogy Isten emberré lett, [3] Rom. 3. v. 25, 26. [3] *ad ostensionem justitiæ,* igazságának mutatásaért.

Két-képpen ismérszik az Istennek kemény és hajolhatatlan igazsága a megtestesülésből: először; mert, noha Isten megbocsáthatta ingyen és minden elég-tétel-nélkül az ember bűnét; vagy akár-mely kicsiny munkát és fogyatkozott elég-tételt bévehetett érette: de nem akarta; hanem az ő igazsága, tellyes, tekélletes elég-tételt kivánt; úgy, hogy, minden engedelem-nélkül, éppen és bővségesen meg lenne fizetve adósságunk. Mivel pedig a bűnnek gonoszsága Isten-ellen vagyon, kinek végetlen méltóságát böcstelenséggel illeti, a ki vétkezik: a bűnnek gonoszsága-is végetlen. Innen vagyon, hogy elégtelen vólt a bűnért-való elégtételre a teremtett-állat: hanem, olynak kellett a bűnért eleget tenni, a kinek méltósága végetlen-lévén, cselekedetinek is végetlen böcsűlletet és érdemet adhatott. Azért kellett tehát az isteni Személynek emberi természettel eggyesűlni, hogy a Személynek böcsűlletiért, a bűnök váltságára elégségesek lennének cselekedeti; és meghalgattatnék minden kérése, [4] *pro sua reverentia,* Személyének méltóságaért. Másodszor; ismértetett abból-is az Isten igazságának nagy-vólta; hogy, minek-utánna az Isten Fia kezes lett érettűnk és magára vállalta, hogy adósságunkat megfizeti: az Atya Isten, minden kedvezés-nélkül, arra a kemény és keserves halálra adta őtet, mellyet mí-érdemlettünk. Ezzel, minden egyéb igazság szolgáltatása felet, ismértette a bűnök-ellen-való haragját: és előnkbe-adta, hogy [5] rettenetes az Isten kezébe akadni. Minketis pedig, ezzel idegeníteni akart a vétkektűl. Mert, [6] ha a zöld fán ez történt, mint lészen az aszszú-fa dolga?

[4] Hebr. 5. v. 7.

[5] Hebr. 10. v. 31.

[6] Luc. 23. v. 31.

4. SAPIENTIAE Divinæ cognitio. Negyedszer, és utólszor: Istennek emberré-létéből, leginkáb ismérszett az Istennek feneketlen bőlcsesége, úgy annyíra, hogy Szent *Pál* azt meri mondani; hogy Istennek sokképpen-való

bőlcseségét, mellyet Christusban mutatott, még a mennyei [1]Angyalokis, az *Ecclesiá*-túl tanulták. Minémü nagy bőlcseség kellett ahoz, hogy tekélletesen elég lenne mind az Isten igazságának, mely bűntetést kivánt; mind irgalmasságának, mely bocsánatot akart? Azt mongya Szent Dávid; hogy, mikor [2]*veritas de terra orta est,* a főldre jöve, a ki magárúl azt mondotta; [3]*Ego sum veritas*; hogy ő az igazság: akkor [4]*misericordia et veritas obviaverunt sibi; justitia et pax osculatæ sunt;* egybe-békéllett az igazság és irgalmasság. Mert az irgalmasság legnagyob orvosságot nyújtott a bűnöknek: az igazság legnagyob elég-tételt vett a bűnökért; és így, mind az igazság elég-tétellel, mind az irgalmasság kegyelmességgel, fényeskedett.

[1] Ephes. 3. v. 10.

[2] Psal. 84. v. 12.

[3] Joan. 14. v. 6.

[4] Psal. 84. v. 11.

Nagy bőlcseségnek tartyák az emberek, mikor két nemzetségnek gyökeres gyülőlségét és vér-ontásokkal tellyes ellenkezését, egy tisztességes házassággal leszállittyák. Ezt mivelte az isteni bőlcseség: Isten- és ember-közöt-való gyülőlségeket leszállíta, mihent a mennyei Király fia, a mí testűnkel menyegzőt szolgáltata.

Dicsíri és csudállya *Plutarchus* [5]világ-bíró *Sándor* okosságát, hogy kis dologgal magához tudta édesíteni a *Persákat;* csak azzal, hogy, miképpen a zőld erdőben vadászó, madarászó emberek, zőldbe őltöznek, hogy a hasonlatosság édesgesse, ne ijeszsze a vadakat: úgy Sándor, a *Persák* őltözetit felvévén, kedvet találá nállok. Ezent cselekedé az Isten bőlcsesége: [6]*in similitudinem hominum factus et habitu inventus, ut homo;* emberi őltözetet vén-fel, ollyan köntössel ruháztaték, mint mí, ezzel a hasonlatossággal megszelídíté és magához édesíté az emberí akaratot.

[5] Plutarchus in Alexandro.

[6] Philip. 2. v. 7.

Vége nem lenne, ha minden isteni tulajdonságokat, mellyek az Isten emberré-létében tűndöklenek, rend-szerént visgálnók. Elég ezekből érteni; hogy miképpen a mester-ember, mikor mesterremeket csinál, akkor mutattya mesterségét és tehetségét: úgy, a felséges Isten, ebben az Isten emberré-létében, minden hatalmát, bőlcseségét, szerelmét, irgalmasságát, igazságát, mélységesben ismértette. Azért, minden cselekedet-felet, nagyob és felségesb isteni dücsősség fénylik az Istennek emberré-létében. Kire-nézve, méltán kiálthattyuk az Angyalokkal a mái szent napon; *gloria in excelsis Deo;* dücsősség magasságban Istennek.

Második Oka, mellyért az Isten fia emberi testben született; az embernek felmagasztalása, tisztessége, haszna. II. RÉSZE.

Úgy vagyon, hogy Isten [7]magáért cselekeszik fő-képpen min-

[7] Prov. 16. v. 4.

deneket: de a maga dücsőssége-után, a mí hasznúnkat-is nézi. Azért
[1] Deut. 4. v. 19. mondgya *Moyses,* hogy [1]a napot, hóldot, csillagokat, emberek szol-
[2] 1. Cor. 3. v. 22. gálattyáért teremtette. Szent Pál nem egyszer írja; hogy, [2]*omnia vestra sunt,* mindenek miénk, valamiket Isten alkotott. De nevezetszerént, az Istennek emberré-létérűl, sok helyen olvassuk hogy ez mí-érettűnk lett.

Először azért, a mí böcsűlletűnkért és magasztalásunkért, írja
[3] 1. Cor. 2. v. 7. Sz. *Pál,* hogy Isten emberré lett: [3]*prædestinavit* DEUS *in gloriam nostram;* a mí tiszteletűnkre rendelte (ugy-mond) Isten az Úr
[4] Gen. 1. v. 27. Christust. Nagy tisztességben teremté Isten az embert: mivel [4]maga hasonlatosságára formálván, mint képe-béli személyt, egyéb állatok urává tévé. De a bűnnek esetivel, eltörlé és egybe-rontá az ördög
[5] Psal. 48. v 21. mí-bennűnk a szép ábrázatot; meggyalázá tisztességűnket; [5]oktalan barmokhoz hasonlíta és azoknak böcstelenségébe öltöztete. Azért, a mely Isten, nagy méltóságra emelte embert, mikor maga hasonlatosságára teremtette: nagyob böcsűllettel áldotta az újonnan feléppitésben, mikor maga őltözék hasonlatosságunkba.

[6] Athanas. Catena Corderij. [7] Luc. 2. v. 6. 2. Cor. 4. v. 4. Colos. 1. v. 15. Heb. 1. v. 3. Sap. 7. v. 26. Ha a király pecséttye[6] valamely viaszon megbomlik, külömben helyre nem hozhatni, hanem ha a király pecsétét ismég azon viaszra nyomják. A Fiú [7]Isten, *imago,* képe, hasonlatossága; *figura,* ábrázattya az Atya Istennek. Hogy azért az emberi nemzetben megbomlott, és romlott hasonlatosságot, megújítaná az Isten fia: magához foglalá az emberi természetet; és sokkal böcsűlletesben emberre nyomá az isteni ábrázatot, hogy-sem az első teremtésben. Annak-okáért, ha a bűnnel igen meggyaláztattúnk: az Istennek emberré-létével annyíra felmagasztaltattúnk, hogy nagyob méltóságra nem emeltethet az emberség; mely arra jutott, hogy igazán Istennek, egek és földek teremtőjének neveztetik az ember. Miképpen azért a mértékben, mennél aláb nyomatik eggyik serpenyő, mely nagyob és nehezeb, annál fellyeb emeltetik a másik; miképpen *Eliseus* [8]a vízből felemelé a nehéz vasat, mihelyt a künyű fát vízbe veté: úgy a bűnnel nehezittetett és lenyomatott emberi természet, annyival fellyeb magasztaltatott, menyívei az isteni személy aláb szállott.
[8] 4. Reg. 6. v. 5, 6.

Noha pedig csak a Christus embersége emeltetett az isteni személynek eggyesűlésére: de ez-által, az egész emberi természet nagy méltóságra jutott; mert Christus atyafiságába őltözött. Azért,
[9] Hebr. 2. v. 11. Joan. 20. v. 17. Matt. 12. v. 50. nem egyszer [9]nevez Christus attyafiainak minket: akarván ismértetni, hogy tekélletesen bétellyesítette az ő jegyesének régi kiván-

ságát: [1]*quis mihi det te fratrem meum, et, jam me nemo despiciat?* Ki adgya (ugy-mond) azt érnem, hogy én atyámfia légy? mert mikor arra jutok, senki az-után meg nem útál engem; hanem megböcsül és tisztel. Bezzeg a Christus jövetele-előt, mint alá-való rabtúl és szolgátúl, felvették az Angyalok, hogy a Szent Jámborok leborúlván [2]elöttök, imádnák őket: de minek-utánna Isten emberré lén és minket attyafiaivá fogada, nem szenvedé az Angyal, hogy Szent János elötte leessék; hanem azt mondá: [3]ne miveld; szolga-társa vagyok az atyafiaknak, kiken a JESUS bizonysága vagyon.

[1] Cant. 8. v. 1.
[2] Gen. 18. v. 2. Cap. 19. v. 1.
[3] Ap. 19. v. 10. Cap. 22. v. 9.

Nem csak azzal böcsűltetett az emberi nemzet, hogy Christusnak atyafiságára emeltetett: hanem azzal-is, hogy maga fáratságán, vérén és szent halálán váltotta Isten az embert; úgy hogy az ember lattatik annyit érni, hogy Istenen változzék,* és abból ismérszik, mely nagyra böcsűllötte Isten az embert, mikor értyük, mit adott váltságáért. Ezt a nagy böcsűllést meggondolván Sz. Ágoston, és Sz. Bernárd, felkiáltnak: oh emberek! [4]*si vos vobis terrena fragilitate viluistis, ex pretio vestro vos appendite.* [5]*Quid de te sentiat, quanti te faciat* DEUS, *ex eo cognosce, quid pro te factus est:* ha gyarloságtokra tekintvén, magatok-elöt semminek látczotok; váltságtok fizetését tekincsétek. Abból itíllyétek, menyíre böcsűl Isten títeket, a mit adott érettetek. Az Isten fiának Vére és élete sarczod és váltságod, oh ember! Ily nagy böcsűlletre emeltetvén, ismérdmeg méltóságodat; és, [6]*noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire;* elébbi parasztságod rutságira ne térj. Böcsűld-megmagadat és állapatodat. Ha Christus attyafia lettél, oktalan és paraszt erkőlcsöddel ne gyalázzad atyafiságodat. Ha Christus Vérével megváltattál, ne tarcsad kicsiny dolognak üdvösségedet. Ily nagy kincsen nyert szabadságodat el ne tékozollyad.

[4] Aug. tom. 8. in Psal. 32. multo ante medium.
[5] Bern. Serm. 1. in Epiph. sub initium.
[6] Leo, Ser. 1. de Nativit. c 3.

Másodszor: ezen a böcsűlletes méltóságon-kivűl, melyre emeltettűnk, erkőlcsünk jobbítására, sok és nagy hasznunk s esztenűnk vagyon, az Istennek emberré-létében. Mert ugyan-is, azért jelentmeg a mi Üdvözítőnk kegyelmessége, [7]hogy a világi kívánságokat megvetvén, józanon, igazán és szentűl éllyűnk. Semmivel hatalmasban magához nem vonhatta Isten lelkűnket; semmivel foganatosban nem gerjeszthette akaratúnkat a tekélletességre, mint maga tulajdon példájával. Sok szép parancsolatokat adott vala Isten az embereknek; de panaszolkodik, hogy azok [8]legsiketebbek és szó-

[7] AdTit. 2. v. 11.
[8] Isai. 42. v. 19

* Megváltassék.

fogadatlambak, kikhez küldötte követit. Iszonyú vereségekkel ostorozta az engedetleneket, özön-vízzel, mennyei tűzzel, ellenségek prédálásával, pusztúlással, rabsággal, éhséggel, dög-halállal: de azt
[1] Isai. 9. v. 13. mongya; hogy, [1]*populus non est reversus ad percutientem se;* ugyan nem tért a nép ostorozójához. Számtalan jó tételményekkel és igéretekkel édesgette népét, kihozván az egyiptomi rabságból; a pusztában mennyei eledellel táplálván; mézzel és téjjel-folyó bőv országgal
[2] Oseæ 4. v. 16. gazdagítván: de annál inkáb, [2]*tamquam vacca lasciviens,* mint a kövér főldön hizott üsző, hátra rúgott és szót nem fogadott. Hanem,
[3] Aggei 2. v. 7. azt mondá végre az Isten: [3]*adhuc unum,* Még egy dolog vagyon hátra, hogy a nemzetségek kivánsága eljőjön és maga példájával tanítcson és gerjeszen mindeneket a szent életre.

A háladatlan ember panaszolkodhatott, sőt Istennel pántolódhatott* annak-előtte és azt mondhatta: künyű néked parancsolnod, hogy a másét ne kivánnyuk; mert szükséged és fogyatkozásod nincsen: nékem pedig sokra vagyon szükségem, hogy megtarcsam életemet. Künyű a halál fájdalminak és világi fogyatkozásoknak békeséges szenvedését parancsolnod; mert szenvedhetetlen vagy: de az én gyarlóságomnak igen súllyos a kínok szenvedése. Efféle balgatag mentegetéseket akarván elgátolni az Isten, emberré lett és nyavalyánkban részesűlt; hogy senki ez-után azt lehetetlennek, vagy nehéznek ne mondaná, a mit az Isten-Emberben látott. Mert, nem csak tanítást nyújtott, hanem példát-is mutatott a mí édes Megváltónk: magát tűkörré tette, melyre-nézve ékesgessük erkolcsünket. Mint kel szóllanunk, vagy halgatnunk: mit kel jó akaróinkal, vagy ellenséginkel cselekednűnk; mit kel mivelnűnk, mikor tiszteltetűnk, vagy gyaláztatúnk; mint visellyük magúnkat a teli asztalnak jó lakási-, vagy a pusztában-való koplalások-közöt; mint kel súllyos dolgainkban, álhatatosságot; üldözésink-közöt, bátorságot; gyalázatink-közöt, alázatosságot; veszedelmek-közöt, isteni és atyafiúi szeretetet mutatnunk: semmiből világosban meg nem tanúlhattyuk, mint az Úr Christus példáiból.

[4] Bern. Ser. 11. in Cantic. sub finem. Magyarázván Szent *Bernárd,* [4]mely nagy ereje légyen, az Isten emberré-létének a mí tekélletességünkre, azt írja; hogy, noha megszabadíthatta vólna Isten az embert, maga alázatossága- és fáratsága-nélkül: de, hogy nagyob szeretetre és háladásra kötelezné, munkáson akarta megváltatni. Azt mondhatta (ugy-mond) az emberi tudatlanság; hogy künyű vólt Istennek teremteni; mert fáratság-

* Czivodni, altercari.

nélkül, egy szavával teremtett: de bédugta száját a háladatlanságnak az Isten fia, mikor gazdagból szegénnyé lén; és, a ki hat nap teremté az egész világot, harmincz-három esztendeig fáradván váltságunkért, sok keserves szenvedésivel erőssen magához kötelezte akaratunkat.

Vallyon micsoda lágyíthattya-meg szívűnket az isteni szeretetre, ha meg nem lágyíttya, hogy az örök, felséges, mindenható Isten, kilencz hólnap-ig Szent Annyának méhébe rekesztetett? hogy istállóban született? hogy mí-érettűnk Jászolba tétetett? [1] *Quanto pro me vilior, tanto mihi charior est. Inde contra* DEUM *homo scandalum sumsit, unde ei amplius debitor fieri debuit: nam tanto* DEUS *ab hominibus dignius honorandus est, quanto pro hominibus et indigna suscepit.* [2] *Quanto sunt humiliora, quæ pro me passus est, tanto plus ei debeo.* Annál nagyob háladással, szeretettel és szolgálattal tartozunk Istenűnknek, mennél alacsomb és majd, úgy tetczik, illetlemb dolgokra ereszkedett érettűnk. Azért, [3] *Si amare pigebat, saltem redamare non pigeat;* ha az-előt restek vóltunk az isteni szeretetre: illyen nagy szeretet-után, mellyel kötelezett, ne maradgyúnk hátra a visza-szeretésben.

[1] Ber. Ser. 1. in Epiph. initio. Gregor. homil. 6. in Evangel. sub initium.

[2] Hieron. cont. Helvidium, c. 9.

[3] Aug. to. 4. de Catechiz. rudib. c. 4. initio.

Semmivel inkáb meg nem aláztatik a mí kevélységünk, mint, ha meggondollyuk, hogy méltó, [4] *ut illam humilitatem eligat servus, quam sectatus est Dominus;* azt az alázatosságot választani a szolgának, mellyet követett az Úr, mert, [5] *venit humilis Deus, ut a superbiæ vulnere curaret hominem;* azért jött az alázatos Isten, hogy a kevélység sebeitűl meggyógyítcsa az embert.

[4] Leo, Serm. 5. de Nativ. in fine.

[5] Aug. Psal. 35. in illud: Non veniat mihi pes superbiæ.

Egy szóval; [6] *dabis eis scutum cordis laborem tuum;* az Isten emberré-léte, minden veszedelmes kísértetek-ellen szívünk paíssa. Ha bűneink terhe rettegtet és csak nem kétségbe jutat: semmivel úgy nem vastagodik lelkűnk, mint, ha eszűnkbe jút, hogy Isten emberré lett érettünk; és az Atya Isten Szent Fiát adta váltságunkért. Azért el nem veti a megtérőket, a ki menyből alá-szállott, hogy felkeresse az elbújdostakat: [7] nem kárhoztattya az ő-hozzá folyamókat, a ki Szó-szóllónk és Megváltónk. [8] *Quid tam necessarium fuit ad erigendam spem nostram, quam ut demonstraretur nobis quanti nos penderet* DEUS, *quantumque diligeret? Quid vero hujus rei tanto indicio manifestius, quam, quod* DEI *filius nostrum dignatus est inire consortium?*

[6] Thren. 3. v. 65.

[7] Rom. 8. v. 33., 34.

[8] Aug. 13. de Trinit. c. 10.

Ha a világ édesget csalárdságinak puhaságával: paísunk az Istennek emberré-léte. Mert, a *Jeremias* mondása-szerént, minek-

utánna [1] Aszszontúl született Isten, nem illik a világ gyönyörüségében zabállani embereknek, mivel Christus, a ki [2] választani túd a jó- és gonosz-közöt, idegen helyen, hideg istállóban, alkalmatlan készűlettel akara születni: azzal mutatván, hogy hamis a világ itílete, mely minden dolgokban csak az alkalmatosságokat űzi, futva kerűli a sanyaruságokat. Azért, [3] *aut Christus fallitur, aut mundus errat;* ha Christus meg nem csalatik, tévelyeg a világ, mely a gyönyörüségeket űzi, a szenvedéseket iszonyodva kerűli. A mí *Dávid*unk, az ő királyi székiből, a jászolkából, [4] *quasi tenerrimus ligni vermiculus,* mint a gyenge férgecske az erős gerendákat megrágja és porrá tészi; a világ kínnyességét és dücsősségét semmivé tészi. Ha az ördög ostromol és bűnre kisztet: paísunk a Christus születése, melyben eltöretnek a pokol nyilai, mert, a mint Sz. *Bernárd* írja, [5] semmiből inkáb meg nem tetczik, mely veszedelmesek a bűnnek sebei, mint ezeknek orvoslásából. Istennek kellett emberré lenni, hogy az ő vérének balsamomjával gyógyíttatnék betegségünk. Azért, *ex consideratione remedii, periculi aestimo qualitatem:* az orvosságnak drágasága megmutattya nagy-vóltát betegségünknek; megtartóztattya indúlatit gyarlóságunknak.

De ideje immár elvégeznünk. Meghallátok, mely nagy dücsősség Istennek, mely nagy böcsűllet embernek, hogy Isten Emberré lett. Azon legyűnk minnyájan, hogy nékűnk haszontalan ne légyen a Christus születése. Mí-érettünk lett Isten Emberré; nékűnk adatott a kisded Jesus; [6] *Filius natus est nobis,* mert a ki öröktűl-fogva, isteni felségében született vala az Atyától, nem szűkölködött magára-nézve, üdő-szerént anya-születés-nélkül. Az Angyalokért sem született; kik, mivel Istennek nagy-vóltával menyben tellyesek, nem kivánták magokért Istennek kicsinységét e földön: hanem, *natus est nobis;* mí-érettűnk született. Ne legyűnk azért hívolkodó szemlélők ebben a születésben: hanem örvendezűnk, hogy, [7] *magnus in medio tui Sanctus Israël;* a Nagy Isten, az Israëlnek Szent Istene közinkbe jött. Ha oly víg énekléssel fogadák a sidók az Isten szekrényét, [8] hogy örvendetes kiáltások megrémíté a filistéusokat: énekellyűnk mí-is; [9] *accedamus ad thronum gratiæ,* járúllyunk a kegyelem székihez, a jászolkához; burúllyunk Christus-eleibe és [10] a mennyei Angyalokkal-eggyüt, hálá-ado buzgósággal imádgyuk, tisztellyük, engesztellyük őtet: hogy, mikor itílő-székiben eljövend, vígan és örömmel fogadhassuk őtet. Amen.

[1] Jerem. 31. v. 22.
[2] Isai. 7. v. 15.
[3] Bern. Serm. 3. de Nativ. initio.
[4] 2 Reg. 23. v. 8.
[5] Bern. Ser. 3. de Nativit.
[6] Isai 9 v. 6.
[7] Isai. 12 v. 6.
[8] 1 Reg 4. v. 5.
[9] Hebr. 4. v. 16.
[10] Hebr 1. v. 6.

SZENT ISTVÁN NAPJÁN.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Máté Evangelista, könyvének huszon-harmadik részében. Melynek bötű-szerént-való magyarsága, e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Az üdöben [1]monda Jésus a sidók népének és a papi fejedelmeknek: ihon én Profétákat és bölcseket és irás-túdókat küldök ti-hozzátok, és azok-közzül megöltök, ès megfeszitetek; és azok-közzül sinagogáktokban megostoroztok ès várasrúl várasra kergettek: hogy ti-reátok jőjön minden igaz vér, mely kiontatott a földre, az igaz Ábel vérétül, mind Zachariásnak a Barachias fiának véré-ig, kit megöltetek a templom- és oltár-közöt. Bizony mondom néktek, mind ezek jönek erre a nemzetségre. [1]Matt. 23. v. 34.

Jerusalem Jerusalem, mely megölöd a Profétákat, és megkövezed azokat, kik te-hozzád küldettek: hányszor akartam egybe-gyöjteni [2]a te fiaidat, miképpen a tyúk szárnya-alá gyöjti csirkéit, és nem akartad? [2]Lucæ 13. v. 34. mint a madár az ő fészkét tollai-alá.

Ihon, pusztán hagyatik néktek a ti házatok: mert, mondom néktek, nem láttok engem mostantúl-fogva, míg azt mondgyátok: Áldott, a ki jő az Ur nevében.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötű-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppületire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szivel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

Ellenségünk szeretésének kötelességéről.

A nagy-irgalmú Istennek kegyelmessége [1]a bűnösök veszedelmét nem kívánnya; sőt, bév-kezű adakozásának jó-tételeményeivel gazdagítani akarja, ha megtérnek. Annak-okáért nem veszti, sillyeszti mingyárt a gonoszokat: hanem, a Bőlcs mondása-szerént, [2]*dissimulat peccata hominum, propter pœnitentiam:* [3]*dat locum in peccatis pœnitentiæ*; tetteti, mint-ha nem látná a vétkeket, hogy helyt és üdőt adgyon a térésre. Ugyan-is, a tűrhető Isten [4]*propterea exspectat, ut misereatur;* azért szenvedi és várja az erkölcstelen gonoszokat, hogy eszekre térjenek és irgalmasságot nyerjenek.

De az emberi háladatlanság ebből a várakozásból, gyakran okot vészen a szabadságra és Penitencziára engedett idejét, [5]*abutitur in superbiam;* kevélységre fordítván, szűvének keménységével [6]*thesaurizat iram,* haragot kincsez fejére. Mert, nem, hogy az Isten tűréséből jobbúlásra indúlna; de abból vészen bátorságot a gonoszra, hogy, [7]*non profertur cito adversus malos sententia;* nem mindgyárt bűntetődnek a vétkesek. Azért, sokszor ugyan dicsekednek az istentelenek; hogy [8]*peccavi; et quid mihi accidit triste?* vétkeztek; de semmi nyavalyájok nem lett abból.

Annak-okáért, két-képpen szokott Isten bánni azokkal, kik várakodásából gonoszra okot vésznek: először; a kiket meg akar tartani, pálcza-alá fogja; [9]atyai ostorával, egyszer-is, mászor-is addig ütögeti, hogy, [10]*vexatio intellectum dabit;* sanyargatásival észre hozza és megtéríti. Illyen vólt, a ki nagy háladással kiáltotta Istennek: [11]*castigasti me, et eruditus sum, quasi juvenculus indomitus;* délczeg ifjú valék, de te Uram megütögetél engem, és megtanúlék. Illyenek valának, a kiknek Isten azt igérte, [12]hogy, ha vétekbe esnek, meg nem vonsza tőllök irgalmát, hanem sanyarú veszszejével ostorozza, hogy okosodgyanak. Másodszor; a harag edényinek bűntetésében, külömb az Isten itíleti: mert [13]*castigatione crudeli,* kegyetlen ostorozással akarván őket rontani, sokkáig előbocsáttya gonoszságokban; és látván, hogy véllek-való bajlódása nem fog rajtok, [14]*volens ostendere iram, sustinet in multa patientia vasa iræ;* azzal mutattya haragját, hogy bűntetés-nélkül tűri gonoszságokat és szájokra bocsátván, nem ostorozza. Kiből következik,

[1] Ezech. 18. v. 23. Cap. 33. v. 11.
[2] Sap. 11. v. 24.
[3] Cap. 12. v. 19.
[4] Isai. 30. v. 18.
[5] Job. 24. v. 23. Apoc. 2. v. 21.
[6] Rom. 2. v. 4, 5.
[7] Eccles. 8. v. 11.
[8] Eccli. 5. v. 4.
[9] Heb. 12. v. 6. Prov. 3. v. 12.
[10] Isai. 28. v. 19.
[11] Jer. 31. v. 18.
[12] Psal. 98. v. 8.
[13] Jer. 30. v. 14.
[14] Rom. 9. v. 22.

hogy tartóztatás-nélkül tőltik és öregbítik gonoszságok mértékét. Végre, egyszer s mind, utólsó veszedelemmel rontya őket. *Bábylon*rúl azt mongya: [1]*curavimus Babylonem, et non est sanata: derelinquamus eam;* eléggé orvoslottuk *Bábylont,* de nem fogott rajta, és meg nem gyógyúlt: azért, hadgyuk vesztében és továb ne orvosollyuk. Mert, [2]*misereamur impio, et non discet justitiam;* akármint szánakozzúnk rajta, de ő nem szánnya magát és igazságot nem tanúl. Másut, a veszendő nemzetrűl azt mondgya: ez a nép, szómat nem fogadgya; azért, [3]*Dimisi eos secundum desideria cordis eorum;* néki vetém a gyeplőt: mennyen, a hová kivánsága vezeti: [4]*vagus in via cordis sui;* bújdossék, nyargallyon szüvének úttyán. Békét hagyok néki; [5]haragom ostorit nem vesztegetem reá. Sőt tilalmaz egyebeket-is; hogy, [6]*non arguatur vir;* ne fáradgyanak, az illyen szájokra bocsátottak dorgálásában: kik, mivel Isten úttyán nem akarnak járni, [7]*dimisit ingredi vias suas,* magok úttyára bocsáttatnak, mellyen veszedelemre jutnak; mivel, [8]*tradidit illos Deus in desideria cordis eorum;* kivánságinak hatalmába adta Isten őket, hogy minden gonoszságban kedvek-szerént nyargallyanak.

[1] Jerem. 5. v. 9.
[2] Jer. 26. v. 10
[3] Psal. 80. v. 13.
[4] Isai. 57. v. 17.
[5] Ezech. 16. v. 42.
[6] Ose. 4. v. 4.
[7] Act 14. v. 15.
[8] Rom. 1. v. 24.

Sommában: a Szent Irás azt mongya; hogy, [9]*non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultionem adhibere, magni beneficii est indicium;* nagy irgalmasság, mikor Isten nem engedi, hogy a bűnös ember kedve-szerént járjon, hanem mindgyárt bűntetéssel zabolázza gonoszságát. Más-felől pedig, [10]*magna ira est, quando peccatoribus non irascitur Deus;* nagy harag, mikor Isten nem ostorozza, hanem szájokra bocsáttya a bűnösöket: [11]*ut in plenitudine peccatorum puniat;* hogy megtelvén mértékek, utólsó veszedelemmel romollyanak.

[9] 2. Machab. 6. v. 13. Amos. 3. v. 2. Tantummodo vos cognovi: idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras
[10] Hieron. ep. 33. ad Castrucium.
[11] 2. Mach. loco citat.

Az Úr Isten [12]*omnia in mensura, et numero, et pondere disponit;* mindeneket mértékre, számra és fontra cselekeszik. Elvárja, hogy a gonoszok, [13]*impleant peccata,* bétőlcsék bűnöket; és, *impleant mensuram patrum;* a mely mértéket tőlteni kezdettek az atyák, azt ők megtetézzék. Innen vagyon, hogy, noha Isten azt fogadá *Ábrahám*-nak, hogy az igéret földének lakosit kigyomlállya: de ennek tellyesitése sokkáig hallada; [14]*necdum enim impletæ sunt iniquitates Amorrhæorum;* mert teli nem vala még akkor az *Amorræusok* gonoszsága: hanem, szinte [15]négy-száz esztendő-után méne végbe az Isten fogadása. Az-után ismét négy-száz esztendővel, [16]rontá-el az *Amalecitákat:* mert akkor vólt teli az ő gonoszságok mértéke.

[12] Sap. 11. v. 21
[13] 1. Thessal. 2. v. 16. Matt. 23. v. 32.
[14] Gen. 15. v. 16.
[15] Actor. 7. v. 6.
[16] 1. Reg. 15. v. 2., 3

A mái Szent Evangeliomban, azt mongya Christus; hogy ez a rettenetes bűntetés szál a sidók gonoszságára. Mert, noha Isten sok ideig várta, akarván őket jobbítani és veszedelmektűl óltalmazni: *et noluistiti;* de ők nem akarták; sőt naponként tőltötték az atyák gonoszságinak mértékét. Azért világos szókkal megjelenti nékik, hogy a teli mérték fejekre fordúl; egyszer s mind fizetik utólsó romlásokkal, valamit régi ravásokra róttak, magok és elejek gonoszságával.

Ezekből üdvösséges félelmet és egyéb jeles tanuságokat vehetnénk, mind az Istennek kegyes gond-viselésérűl, ki minket úgy őriz, takargat, [1]mint a fias tyúk csirkéit: mind a bűnös emberek háladatlanságárúl, kik Isten akarattyával ellenkeznek szabad akarattyokkal, mellyet Isten meg nem akar sérteni: mind az atyák fenyítékérűl, kiknek gonoszságát, fiokban-is bűnteti Isten: mind arrúl, mely sanyarú veréssel viszi helyére az Isten igazsága a hoszszú várakodást, mellyel a gonoszok vétkét sok ideig irgalmason szenvedi.

[1] Lásd Vízkereszt-előtt-való vasárnapi predikácziót, vége-felé.

[2] De mivel e mái napon, bóldog Szent István innepét illyük, ki, *primus post Christi passionem, inter generosos Martyres, coronam, nomen suum proprie exprimentem, obtinuit;* első vólt, a ki Christusért, szabad akarva, megöletett és nevéhez illendő koronáját a Mártirságnak elnyerte. Azért, miképpen *Dávid,* [3]főhadnaggyá tévé *Joábot,* mert a *Jerusalem* vételében, legelől ó méne-fel a törésen,* úgy a mí édes Üdvözítőnk, a maga születésének innepl ése-után, akará hogy legelől járna Szent István; a ki nem úgy, mint az Apró Szentek, hanem akarva és szabad választásából, legelől öntötte vérét Christusért. Annak-okáért, egyéb tanuságot mászorra hagyván, ez jelen-való órában, csak azt akarom megmutatni, a Szent István példajából, *hogy a keresztyén ember, nem csak jó akaróit, hanem ellenségit-is tartozik szeretni; az-az, jót akarni néki; négy okért: először; mert, szükséges üdvösségűnkre: mivel arra parancsolattal kötelezteti̇ünk. Másodszor; mert ez bócsűlletes: mivet Isten maga példájával izgat erre. Harmadszor; mert ez igen hasznos: mivel Isten nagy jutalmat igér ennek. Negyedszer; mert három kiváltságképpen-való nagy okokból, esztelen bolondság az ellenség-gyűlőlés, mellyel ember magára veszedelmet vonszon.*

[2] Euseb. 2. Histor. cap. 1.

[3] 1. Paral. 11. v. 6.

Propositio.

Csudálatos tudomány ez, mellyet a világ iskolája nem hallott: de mivel isteni tudomány, méltó hogy a halgatásban álmosok ne legyetek.

* Rés, rima, várfok

Nem bízá másra Isten, hogy, mint a töb Szentek historiáját, úgy a Szent István életét megírná: hanem szentségét és szenvedésének rendit, maga pennájával Szent Irás-közzé akará foglalni. Tekélletes jósági-közöt Szent Istvánnak, azt olvassuk; hogy, [1]*plenus fide, et Spiritu Sancto;* hittel és Szent Lélekkel tellyes-lévén, arra választaték az Apostoloktúl, hogy az özvegy aszszonyokra gondot viselne. És nem csak abban a hivatalban tisztán, igazán, gyanúságnélkül viselé magát: hanem egyéb dolgokban-is, [2]*plenus gratia et fortitudine;* tellyes vólt malasztal és erősseggel.

[1] Actor. 6. v. 5.

[2] Ibid. v. 8.

A malasztnak tellyességét, abból ismérteti a Sz. Irás; mert, *faciebat signa et prodigia magna;* nagy csudákat cselekedett a kösség-előt: és oly isteni tudomány vólt benne, hogy, noha a sidó és görög bőlcsek minnyájan reá támadtak és vélle vetekedtek; de, [3]*non poterant resistere sapientiæ, et Spiritui qui loquebatur;* az ő bőlcseségének és ő-benne [4]szólló Szent Léleknek, ellene nem álhattak.

[3] V. 9, 10.

[4] Matt. 10. v. 20.

Az erősségnek tellyességét abban mutatta; először: mert, látván a sidók, hogy vetekedéssel semmit nem kapnak rajta: [5]*commoverunt plebem;* a kösséget feltámaszták ellene: hamis tanúkat állatának, kik őtet vádolák. De ezek-közöt, a Szent István erőssége meg nem háborodék; sőt oly víg, oly bátor szűvel és orczával vólt, hogy a sidóknak úgy tetczett, mint-ha [6]Angyal állott vólna közöttök. Másodszor: mert szép hoszú predikállással [7]oktatá a sidókat. És, maga mentségéről nem szólván, megmutatá az Ó Testamentomból, hogy minden üdőben engedetlenek vóltak a sidók. És kemény dorgálással feddé, [8]hogy az igazságnak nem engednek: hogy [9]Christust elárúlták, megölték. Harmadszor: nyilvábban látczott mennyei erőssége, mikor a Sidók, fogok csikorgatásával fenekedtek ellene, mert akkor, legbátrabban predikállotta Christust, [10]kit az Atya Istennek jobján állani lát vala. És mikor követnék, [11]elsőben lelkét Istennek ajánlá: az-után, térdre esék; és miképpen Christus [12]a Kereszt-fán, először-is azokért imádkozék, kik őtet megfeszitéék: úgy Sz. István, utólsó könyörgésével Istent azon kéré, hogy, [13]*ne statuas illis hoc peccatum:* bűnnek ne tulajdonitcsa, a mit rajta cselekednek.

[5] Actor. 6. v. 12, 13.

[6] V. 15.

[7] Actor. 7.

[8] V. 51. et seq.

[9] V. 52.

[10] V. 55.

[11] V. 58.

[12] Luc. 23. v. 34.

[13] Actor. 7. v. 59.

Mind ennyi tekíntetes szép jók-közöt, mellyek a Szent István életében fénylettek, semmi nincs csudálatosb, mint, hogy utólsó pihenésében, nem csak megbocsátott gyilkosinak; de térdre esvén, Istentűl bocsánatot kért nékik. Azért, az Anyaszentegyház-is azon

könyörög e mái napon Istennek, hogy ellenségünk szeretésére tanítcson, mivel annak innepét szentellyük, a ki gyilkosiért könyörgött. Nem vólt és nem lészen senki e világon, kinek ellenkezői, üldözői, gyűlölői nem volnának: azért mongya Christus; [1] Joan. 15. v. 20. hogy, [1] ha őtet üldözték, ne hidgye senki, hogy ellensége ne találkozzék. Annak-okáért, szükség mindennek jól megérteni, mint kel viselni magát ellenségéhez.

Első dolog azért, mely ellenségünk szeretésére kötelez, az [2] Arist. 1. Topic. c. 8. Isten parancsolattya. A világ bőlcsei azt tanították: [2] *si oportet amicis bene facere, inimicis non oportet;* ha barátúnkal jót kel cselekednűnk: következik, hogy ellenségünknek ártani kel. Ugyan ezen vélekedésben vóltak a sidók. Mert, a hol Isten azt parancsollya; [3] Levit. 19. v. 18. Eccli. 10. v. 6. [3] *non quæras ultionem, nec memor eris injuriarum civium tuorum: diliges amicum tuum, sicut teipsum;* hogy polgár-társainkon boszszút ne állyunk, hanem szeressük barátunkat, mint magunkat: ezt a hamis-magyarázó sidók, úgy értették és hirdették, mint-ha Isten [4] Matt. 5. v. 43. seqq. azt mondotta vólna: [4] *diliges proximum tuum et odio habebis inimicum tuum;* szeressed barátodat és gyülőllyed ellenségedet. Látták ezek, hogy a természet, nem csak az erős maga-bíró oktalan-állatokba, hanem az igen gyenge férgekbe-is azt az indúlatot óltotta, hogy, a ki kedvek-ellen bánik véllek, körmökkel, orrokkal és erőtlen szájokkal magokat óltalmazván, ellenségeket sértegetni igyekeznek. Érzették a romlott természetnek indúlatival ellenkezni, hogy tisztellyed gyalázódat; böcsűllyed rágalmazódat; simogassad és javaiddal hizlallyad a ki marhádban károsít, böcsűlletedben kissebbit, testedben sanyargat: azért, ugyan természet kötelességének állították, hogy ember ellenségén boszszút állyon. A *Lacedémon* várasiak pedig, kemény bűntetéssel ostorozták, a ki meg nem torlotta boszszúját: azt ítílvén, hogy a váras kárán sem indúl-meg, a ki maga kárát békével szenvedi.

Mind ezekkel ellenkezik a mennyei törvény: mert két parancsolatot adott Isten ellenségünkről.

Præceptum Negativum. Eggyik parancsolat tilalmazza, hogy ellenségűnket ne gyülőllyük; az-az, ne kivánnyúnk gonoszt néki; ne örűllyűnk veszedelmén; boszszú-állásra és ellenségünk ártalmára ne igyekezzünk: mert, a [5] Aug. 14. de Trinit. c. 14. Szent Ágoston mondása-szerént; [5] *qui odit aliquem, nocere illi studet;* a ki gyülől valakit, ártalmára igyekezik. Illyen szókkal parancsol [6] Levit. 19. v. 17. 18. Isten mindeneknek: [6] *non oderis fratrem tuum: non quæras ultionem;* ne gyülőllyed felebarátodat: boszszú-állást ne keres.

[1] *Injuriæ ne memineris: nihil agas in operibus injuriæ;* eszedbe se jusson sérelmed: és ne cselekedgyél semmit boszszúból. [2] Ha megesik és elromol ellenséged, ne örűly rajta. Hogy pedig erősseb esztennel erre hajolnánk, azt hirdeti Isten; hogy, valaki gyülőli felebaráttyát, lelki setétségben vagyon; maga lelkének gyilkosa; [3] és [4] Isten szeretetiből kiesett. A ki pedig boszszút akar állani, [5] *a Domino inveniet vindictam, et peccata illius servans servabit;* Isten ál azon boszszút; és bűneit meg nem bocsáttya, valamíg le nem tészi a boszszú-álló igyekezetet.

[1] Eccli. 10.v. 6.
[2] Proverb. 24. v. 17. Job. 31. v. 29.
[3] 1. Joan. 2.v. 9.
1. Joan. 3.v. 15.
[4] 1. Joan. 4. v. 20.
[5] Eccli. 28.v. 1.

It eszűnkbe kel vennűnk, hogy annak a ki minket megbántott, szabadon kivánhatunk világi bűntetést; vagy azért, hogy az ostorozással észre jőjön és életét megjobbítcsa; vagy az ártatlanok bátorságaért és óltalmáért; vagy a magúnk igazságának szolgáltatásáért; vagy egyebek példájaért, hogy jobbúllyanak a gonoszok bűntetésiből. Azért Szent *Dávid*, gyakorta könyörög Istennek, hogy megroncsa ellenségit. Szent Pál-is azt kivánnya, hogy [6] *abscindantur*, kivágassanak, a kik egyebeket háborgatnak. Szabad azért embernek ellenségitűl magát óltalmazni; szabad [7] örűlni, hogy Isten boszszút ál az ő népének üldözőin; szabad a gonosz-tévőre bűntetést kérni a birótúl; miképpen Isten, a bűnt megbocsátván, fen tartya sokszor a bűntetést: de nem szabad, [8] *malum pro malo, maledictum pro maledicto,* gonoszért gonoszszal, szitokért szitokkal fizetni: nem szabad magúnk erejével boszszút állani: nem szabad gyülőlni; az-az, másnak gonoszt kivánni, csak azért, hogy romollyon, és kinlódgyék.

[6] Galat 5.v. 12.
[7] Psal. 57.v. 11. Lætabitur justus, cum viderit vindictam.
[8] 1. Pet. 3.v. 9. Rom. 12. v. 14. 17

Második parancsolattal, kötelez Isten, hogy szeressük ellenséginket. [9] *Amare est: velle alicui bonum; illius, non sui gratia;* a szeretés, ugy-mond *Aristoteles*, abban ál, hogy jót akarjunk; és, mikor a szükség kívánnya, jót cselekedgyünk azzal, a kit szeretűnk; ő kedveért, nem magúnk hasznáért. Azért, Isten azt parancsollya, hogy, [10] ha ellenségünk barma elbújdosott, és reá találunk, vissza vigyük: ha marhája ledőlt a terh-alat, felemellyük: ha láttyuk, hogy éhezik, vagy szomjúhozik ellenségünk, ételt, italt adgyúnk néki. Az Új Testamentomban, nem egyszer parancsollya Christus, hogy [11] szeressük ellenséginket; jót cselekedgyünk azokkal kik gyülőlnek; imádkozzúnk üldözőnk és rágalmazónk javáért: hogy igaz fiai legyünk annak, a ki a napot felkőlti és esőt ád, egyaránt a jókra és gonoszokra. Szent Péter és Szent Pál arra kötelez-nek, [12] hogy rágalmazónk és üldözőnk fejére áldást kérjünk Istentűl.

Præceptum Affirmativum.
[9] Arist. 2. Rhetor. c. 4. Simile Aug. 14. de Trinit. c. 14. S. Thom. 1. Par. qu. 20. art. 2.
[10] Exod. 23.v. 4. Deut. 22. v. 1. Pro. 25. v. 21. Rom. 12. v. 20.
[11] Matt. 5.v. 44. Luc. 6. v. 27.
[12] 1. Pet. 3.v. 9. Rom. 12. v. 14. 17.

Nem csak törvénnyel, hanem csudálatos példákkal-is erre tanított
[1] Job. 31. v. 29. Isten. Bár ne szóllyunk Szent *Jób*-rúl; ki azzal dicsekedik, [1] hogy soha nem örült ellenségének romlásán. *Mojsest* se említcsük; ki
[2] Numer. 16. v. 42. Exod. 32. v. 10. 32. [2] futva szalada az Isten sátorába, hogy meg ne öletnék a sidóktúl: még-is azon könyörge Istennek, hogy őtet öllye-meg, csak ne
[3] 1. Reg. 24. v. 4. Cap. 26. v. 11. báncsa a népet. Szent *Dávidot*-is bár halgatással mulassuk; ki [3] annyiszor megölheti vala üldözőjét, menyíszer, vagy a barlangban elmetczette a *Saul* köntösének végét; vagy elvette feje-mellől pohárát és dárdáját: de soha nem bántotta, sőt megölette a *Saul*
[4] 2. Reg. 13. v. 33. sqq. gyilkosát. Ellene-támadott gonosz fiát-is *Absolont,* [4] tehetsége-szerént óltalmazta és keservesen siratta. Tekíncsük hitűnk szemeivel Üdvözitőnk példáját; ki a magas Kereszt-fán, iszonyú kínnya- és
[5] Luc. 23. v. 34. hallatlan gyalázási-közöt, azon könyörgött Sz. Attyának: [5] *Pater, dimitte illis; non enim sciunt quid faciunt;* Atyám, bocsásd-meg nékik, mert nem tudgyák, mit mivelnek. Oh felséges szeretet! oh gyönyörüséges kegyesség! A világnak Ura, ki csak akarattyával semmivé tehetné a világot, az alá-való gaz néptűl hallatlan kínokat és gyalázatokat szenved: ő pedig nem boszszút, hanem bocsánatot kíván és mentséget keres vétkeknek! Nem várja, hogy megszűnnyenek, hogy magokat megalázván, bocsánatot kérjenek: hanem, mikor legnagyob kissebséggel illetik, akkor könyörög Szent Attyának, hogy malasztot adgyon nékik, mellyel bűnöket megismérjék, megbánnyák; hogy eltöröllye vétkeket és örök bóldog-
[6] Exod. 25. v. 40. Hebr. 8. v. 5. ságban részesitcse őket. Ez a példa, keresztyének, mellyet [6] mutatott Isten nékünk a hegyen, hogy kövessük. Ezt követte Szent István, az ő szenvedésében. Ezt követték az első keresztyének; kikrűl
[7] Hebr. 10. v. 33, 34. olvassuk, hogy minden sanyargatást, [7] *cum gaudio,* örömmel viseltek: ugyan-is azért szenvedett Christus ily szelídséggel, hogy
[8] Pet. 2. v. 21. nyomot és [8] példát hadna; mellyen utánna-mennyünk, mert, ha a dücsősségnek Ura, az egek teremtője, ennyi sok kínokat és kissebbítéseket békeséggel viselt: hát mí elvetett férgek, mennél inkáb tartozúnk, hogy ezt mivellyük?

Második dolog, mely ellenségünk szeretésére izgat, az; hogy böcsűlletesb dolog annál nincsen, mint, hogy meggyőzvén a természet indúlatit, Isten parancsolattyához szabjuk magúnkat és gonosz-akarónkat szeressük.

A világ-előt semmi ember, a ki elszenvedi kár-vallását; kedvét keresi gyalázójának; jóval fizet gonosz-tévőjének: a ki pedig nem hágy senkinek magán szegezgetni, hanem földhöz veri

ellenségét; boszszúját duplával téríti: tisztesség-béli böcsűlletes nagy embernek itíltetik. De a Szent Lélek iskolájában, senki nem lehet böcsűlletesb, mint a ki meggyőzi a természetnek boszszúravaló hajlandóságát. Mert, [1]*melior est patiens viro forti; et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium;* böcsűlletesb a békével-szenvedő es maga indúlatin uralkodó, hogy-sem, a ki egyebeket meggyőz és városokat ostrommal vészen. Annak-okáért *Mojses* Istenről azt mongya; hogy [2]*magnificat fortitudinem;* abban mutattya hatalmasságának felségét, hogy megtartóztattya haragját és el nem rontya ellenségit, maga tehetsége- és ellenségi érdeme-szerént.

[1] Prov. 16. v. 32.

[2] Num. 14. v. 17.

Két nagy jelenséggel ismérteti Isten, mely böcsűlletes az ellenségek szeretése: először, azzal; mert azt mongya; [3]hogy, mivel Isten a napot jókra és gonoszokra egy-aránt kőlti; az esőt egy-aránt adgya az igazakra és bűnösökre: ha Istenhez hasonlók akarúnk lenni, mí-is illyen irgalmasok legyűnk és ellenséginkre javainkat terjeszszük. Te világi dücsősség-kivánó, mit gondolsz mikor ezt hallod? Vészed-e eszedbe, hogy, ha böcstelen és gyalázatos boszszút nem állani, sőt jóval látogatni ellenségínket, senki Istennél böcstelemb nem lehet: mivel az emberi nemzetnek számtalan bűneit kegyelmesen tűri és ellene-járókat sok javaival bévesiti? Ha pedig Istenben böcsűlletesb, nékünk kedvesb cselekedet nincs annál, hogy boszszút nem ál, sőt ellenségit javaiban részesíti: [4]*gloria magna est sequi Dominum;* néked sem lehet nagyob tisztességed, mint ha Uradat követed és az ő hasonlatosságába őltözöl. Másodszor; azt mongya Christus, hogy úgy lészünk igazán Isten fiai, ha ellenségűnket szerettyük: [5]*diligiti inimicos, et eritis filii Altissimi;* nagy tisztesség, nagy méltóság ez, melyre emeli embert az ellenség-szeretés. Ha tudni akarod, mit foglal magában az, hogy Isten fia lész, szály magadba. Gondold-meg, micsoda szűvet és szeretetet viselsz fiadhoz? Menyit nyughatatlankodol annak gond-viselésében? menyit törődöl, hogy őtet gazdagítcsad? Azután jusson eszedbe, a mit *Isaias*-által [6]mondott az Úr Isten; hogy, nagyob szerelme és gond-viselése vagyon Istennek fiaira, hogy-sem az anyának eggyetlen-egy fiára. Azon-felyűl azt ígéri; [7]hogy *si filius, et heres;* a kit fiává fogad, azt Meny-országnak örökös urává tészi. Ha azért erre a nagy méltóságra akarúnk jutni, hogy Isten fiai legyűnk: [8]*diligite inimicos vestros, ut sitis filii Patris vestri, qui in cœlis est:* szeressük ellenséginket: mert e nélkül Isten fiai nem lehetünk.

[3] Matt. 5. v. 45, 48. Luc. 6. v. 35.

[4] Eccli. 23. v. 38.

[5] Luc. 6. v. 35. Matt. 5. v. 45.

[6] Isai. 49. v. 15.

[7] Rom. 8. v. 17.

[8] Matt. 5. v. 45. Luc. 6. v. 35.

Valakik azért böcsűltetet és tisztességet kivántok, ihol az út, mellyen arra a böcsűlletes állapatra juthattok, melynél nagyob nincsen. Bocsássatok-meg ellenségteknek; szeressétek rágalmazóitokat; jóval legyetek kárositótoknak: így lésztek Isten fiai, Meny-országnak örökös királyi. Ah! nem érti, mit tésznek ezek, valaki egy boszuságért, ily nagy méltóságot megvét.

HARMADIK dolog: a haszon és jútalom édesit mindeneket, ellenséginek szeretesére.

Sokszor hasznosbak az ellenségek, hogy-sem a jó-akarók: mert, mikor barátink dicsírnek és fogyatkozásinkat fedezik; ellenségink, mint pénz-nélkül tanító mesterink, vétkeinket kibeszéllik, és rágalmazó nyelvek tanításával ismértetik. Ennek-felette, vigyázóvá tésznek, minden fogyatkozások távoztatására. A mely várasnak közel ellensége, abban nagyob vigyázás vagyon, hogy-sem a melynek sohonnan nincs félelme: azon-képpen, a kinek ellenségi vannak, szemesben jár és inkáb vígyáz magára, hogy ollyat ne mivellyen, a mi gyalázattyára fordúlhatna. Azért, mint a vasat fényesíti a köszörű-kő; mint az abroszt tisztíttya az erős lúg: úgy az ellenkezők tisztíttyák és jobbíttyák erkőlcsünket.

De ezen-kivűl, az igaz-mondó Isten két csudálatos hasznát
[1] Matt. 6. v. 14 adgya ellenségünk szeretésének: eggyiket azt; hogy, [1]a ki megbocsát ellenségének, Isten-is megbocsát annak: a ki pedig gyü-
[2] Luc. 6. v. 38. lőlséget visel, bűnei meg nem bocsáttatnak. Azért, [2]*dimittite, et dimittemini;* a ki bocsánatot akar nyerni, megbocsásson: ne
[3] Matt. 18. v. 35. szájjal és szóval, vagy külső színnel; hanem, [3]*ex cordibus,* tellyes
[4] Matt. 7. v. 2. szűből, mert, [4]a minémü mértékkel mérünk, ollyannal mér Isten nékünk. A könyörgő imádságban-is, azon kérjük Istenűnket, hogy
[5] Matt. 6. v. 12. [5]úgy bocsásson-meg nékűnk, mint mí megbocsátunk ellenségink-
[6] Eccli. 28. v. 3. nek. Ugyan-is méltatlan, [6]hogy Isten annak sok és nagy vétkeit
Matt. 18. v. 33. megbocsássa, a ki felebaráttyának kisseb adósságit fen tartya.
[7] Eccli. 28. v. 1, 2. Azért mongya a Bőlcs; hogy [7]fen tartya, *servans servabit,* Isten azoknak vétkét, kik boszszút űznek: mególdozza pedig azokat, kik
Vide Conc. 1. Dom. x. post. Pentec. de Sapricio. vétkes attyokfiának megbocsátnak. Másik hasznát az ellenségszeretésnek, azt jelenti a Szent Irás; hogy úgy és nem külömben, halgattya-meg Isten könyörgésűnket, ha megbocsátunk felebarátunknak. Mikor imádkozni akartok, úgy-mond Christus, [8]ha ki-
[8] Marc. 11. v. 25. ellen nehezteléstek vagyon, elsőben megbocsássatok néki. És, [9]ha
[9] Matt. 5. v. 23. oltár-előt vagyon-is ajándéktok, ot hadgyátok; eléb megbékéllyetek: és úgy lészen gyümölcsös áldozástok.

Keresztyének, semmi hasznosb és kivánatosb nem lehet a bűnös embernek, a ki Isten haragjában és örök kárhozatnak kötelességében vagyon, mint hogy Istennel megbékéllyék; kárhozattúl menekedgyék; örök-bóldogság elnyerésének úttyába igazodgyék; könyörgésével Istentűl mindeneket megnyerhessen. Ezek oly nagy jók, hogy nincs oly múnka és oly mártiromság, mellyeket ezekért örömmel nem kellene szenvedni. Mely szörnyű kár az Istent elveszteni, mennyei bóldogságból kiesni, örök tűzre vettetni! Mit nem kel cselekedni és tűrni, hogy ezeket elkerűllyük? De lásd az Istennek nagy kegyelmét! Engedgy-meg ellenségednek: és Isten azt fogadgya, [1] hogy megenged néked. Oh mely künyű útat nyitott Isten üdvösségünkre! [1] Matt. 6. v. 14.

Negyedik dolog, mely ellenségünk szeretésére viszen, az: mert három nagy okból ártalmas balgatagság a boszszú-állás és ellenséggyülölés.

Eggyik ok az: mert eszesnek nem itílnők, a ki hagymázban kínlódó attyafiára haragudnék; és azért verné, taglaná őtet, hogy szembe szidgya, sőt arczúl üti a körűl-állókat; szánakodást, nem haragot és boszszú-állást érdemel az illyen beteg: mivel efféle rendetlen dolgokat, a halálos nyavalya cselekedteti vélle. Így vagyon dolga annak-is, a ki téged javaidtúl megfoszt, vagy tisztességedben kissebbít, vagy testedben sanyargat. Esztelenségből cselekeszi ezeket; halálát érzi; magának nagyob kára és sérelme vagyon ebből, hogy-sem néked. Mert a ki téged gyűlől, [2] *odit animam suam,* maga lelkét gyülöli; sőt megöli: mivel Isten szava az; hogy, [3] *qui non diligit, manet in morte;* lelki halálban vagyon, valaki nem szereti felebaráttyát. Mivel azért a ki tégedet gyaláz, vagy károsít, lelkének poklot készít; és talám ma, vagy hólnap, pokolra vetteik ellened-való gonoszságaért: micsoda kegyetlenség vólna ezt nem szánni, sőt annak gonoszára igyekezni, a ki magának ily nagy veszedelmet szerez? [2] Psal. 10. v. 6. [3] 1. Joan. 3. v. 14.

Másik ok az: mert hová lehet annál nagyob bolondság, mint ha valaki megölné magát, hogy ellenségének árcson? az-az, egy hegyes-tört maga szűvén által-verne, hogy más-felől egy körömnyúzásnyira megsértené ellenségét? Ezt cselekeszi, valaki haragot tart és törvénytelen akar véteni ellenségének, mert sokképpen nagyob kárt és sérelmet szerez magának, hogy-sem ellenségének. Ha ellenségét károsíttya, vagy testében, vagy külső javaiban és böcsűlletiben károsíttya: de ugyan akkor, megöli maga lelkét,

mivel Isten szava az; [1]*qui odit fratrem, homicida est;* hogy gyilkos a ki felebaráttyát gyülöli: mert, ha ellenségét meg nem öli, megöli magát; Istennek mennyei ajándékitúl megfosztya és örök kárhozatra méltóvá tészi magát, és, [2]*stultum interficit iracundia;* maga haragjával, maga lelki életét elfogyattya. Annak-okáért Sz. *Dávid,* [3]az ő ellenségit méhekhez hasonlíttya: mellyek, mikor embert egy kis gyenge marással megsértik, magokat megölik. Mivel azért Isten, erős parancsolattal kötelez, hogy szeressük ellenségűnket: egyéb nem lehet, hanem, vagy pokolba kel mennűnk, ha gyülölséget viselünk, vagy szeretnűnk kel őket. Micsoda baromság, másra-való boszszúból, magúnkat örök kárhozatra vetnűnk ellenségünk gyülölésével?

[1] 1. Joan. 3. v. 15.
[2] Job. 5. v. 2.
[3] Psal. 117. v. 12.

Tudta jól *Lamech,* mivel jár a más ember sértegetése; és azért mondotta gyilkossága-után; hogy, [4]*occidi virum in vulnus meum,* Maga sebesitésével ölt embert: mert a gyilkos eléb megsebesiti és öli lelkét, hogy-sem megsérti ellenségét. A ki eleven tüzet vészen markába, hogy mást égessen, eléb maga kezét égeti. Vallyon eszesnek tartanád-e, a ki fogát kivonyatná, mivel az ételben nyelvét megharapta? vagy a ki kezét elvágatná, mert fa-vágás-közben lábát megsértette? Ha ellenségeden boszszút akarsz állani, nagyob károddal akarod orvoslani károdat, mely immár meglett ellenséged-által. Mert, ha téged marhádban, vagy tisztességedben károsított ellenséged: te, ha boszszút akarsz állani, Istent ellenségűl vészed; Meny-országot elveszted; örök kárhozatot érdemlesz. Oh vakság! oh balgatagság!

[4] Gen. 4. v. 23.

Harmadik ok az: mert, ki tartaná azt eszesnek, a ki ebmódra, a kőre haragudnék, mellyel hagyíttatik; a pálczát mardosná, mellyel veretik; arrúl nem gondolkodván, a kinek kezéből jőnek a kövek és pálczák? Mind illyenek, az-az, mind esztelenek, a kik felebaráttyok-ellen agyarkodnak. Ha reád jő az ellenség és javaidban sákmányt tészen: ne nézd a veszszőt, hanem a kezet, mely sújtogat. Jusson eszedbe, mit mond Isten, *Isaias*-által: [5]*Assur virga furoris mei et baculus;* veszszeje és pálczája, ugymond, az én haragomnak, a ki prédállya és ragadozza javait a népnek, melyre haragszom. Mikor Szent *Jób*-nak [6]mindenét felprédálák a *Chaldaeusok,* azt mondá; hogy Isten adta vólt és Isten vette-el. Mikor testét az ördög úndok fekélyekkel rútitá, azt mondá: [7]*manus Domini tetigit me;* hogy Isten keze sújtotta őtet, mert jól tudta, hogy, [8]*si est malum quod Dominus non fecerit:* [9]*bona et mala, vita et mors,*

[5] Isai. 10. v. 5.
[6] Job. 1. v. 21.
[7] Job. 19. v. 21.
[8] Amos. 3. v. 6.
[9] Eccl. 11. v. 14.

paupertas et honestas, a DEO *sunt;* minden külső nyavalyák és ártalmak, jók és gonoszak, élet és halál, Istentől vannak. Azért, a ki okossággal él, azt cselekeszi, a mit Sz. *Dávid:* [1] kit, mikor [1] 2. Regum 16. v. 10.
úndok gyalázatokkal illetne *Semei,* noha megölheti vala, de nem bántá: mert, Isten akarattya, ugy-mond, hogy ezt mivellye; és ki kérdheti okát, miért cselekeszi? Gondolod-e, hogy esze vólna annak a *generál*-nak, a ki erős várat vér-ontással megvévén, a vár ágyúit egybe-rontaná, azért, hogy sok kárt tettek népében? Illyen okos, a ki arra haragszik, kit Isten bűntetésére bocsátott. Mikor azért valakitől bántódunk, azt cselekedgyük a mit Sz. Dávid: ki nyavalyái-közöt eszében forgatta, [2] *quoniam tu fecisti;* hogy Isten az, a kinek [2] Psal. 38. v. 10.
bűntetését végbe-viszi a hóhér. És miképpen Christus nem haragutt *Pilátus*-ra, [3] hanem az Égbe nézett, a honnan hatalom adatott vala [3] Joan. 19. v. 11.
néki: úgy mí, Isten kezéből hál adással fogadgyuk, valamivel háborgatnak ellenségink, tudván, hogy ezek, csak hóhérok; de Isten a bíró, kinek sentenciája ostoroz bűneinkért.

Ha ezeket meggondolnók, nem vólna bezzeg ennyi szitkozódás, rágalmazás, gyülölködés, verekedés, gyilkosság e világon: arra hadnók a boszszú-állást, a ki azt fogadgya; [4] hogy csak reá bízzuk, [4] Heb. 10. v. 30.
megfizet boszszontónknak és eltöri a veszszőt, mellyel ostorozza fiát. Nem tudom, mint gyülölheti ellenségét, a ki szeme-előt viseli, hogy Isten haragjába esvén, maga lelkét és örök üdvösségét elveszti, ha gyűlölségből maga akar boszszút állani.

Nem tíltya Isten, hogy törvény-szerént kárúnkat, gyalázatunkat és boszszúnkat ne keressük, törvényes biránk-előt; [5] sőt, hogy a [5] Augustin, in Enchirid. cap. 72.
gonoszság megzaboláztassék, szükség elég-tételt és illendő bűntetést kérni az-ellen, a ki törvénytelen háborgat; a végre, hogy bűntetéssel jobbúllyon, hogy gonoszságától megszűnnyék és, hogy példáján egyebek tanúllyanak: hanem, csak az vagyon tíltva, hogy haragból és gyülölségből; hogy magunk nyelvével és erejével; hogy boszszú-állásért és magúnk haragjának kitőltéseért, kárt és gyalázatot ne tegyűnk. Kiből megtetczik, mely mód-nélkül mentik sokan azzal magokat az Oltári Szentség vételétől, hogy nékik perek vagyon: mert az igaz törvénykezésben vétek nincsen, csak gyülölségből ne légyen. Ted-le azért a gyülölséget és keressed igazságodat. Ugyan-is, mit használ a pernek nyerésére a te gyülölséged? Jobbá nem tészed dolgodat gyülölségeddel; nem-is ártasz azzal ellenségednek: hanem magad lelkének szerzesz kárt Isten-előt. Megengedtetik; kivánnyad bátor, sőt törvény-szerént keressed az elég-tételt, azon a ki károsított:

Noha tekélletesb és Isten-előt kedvesseb vólna, [1]ha békét hadnál
[1] 1. Cor. 6. v. 7. a törvénykedésnek, mely ritkán vagyon fogyatkozás-nélkül. De ha perleni akarsz, ámbár perely: csak ted-le a gyülőlséget; és ne a magad boszszú-állását vagy ellenséged gyalázattyát és kárát, hanem károdnak megtérítését visellyed előtted.

Keresztyének; sokkal tartozik a magyar nemzet Szent István Első Mártirnak. Mert Isten-után, ő-általa hozattúnk a pogányságból
[2] Bonfin. Decad. 2. lib. 1. keresztyénségre: [2]mivel ő jelenék-meg Szent *István* király annyának: ő jövendőllé, hogy fiat szül: ő parancsolá, hogy *István*-nak keresztellyék: ő fogadá, hogy óltalma és segítője lészen, a magyar nemzetnek Istenhez térítésében. Nem csak a magyarság, hanem az egész keresztyénség, nagy hál' adásra köteles Szent *István*hoz. Mert azt írja Szent *Ágoston;* hogy ellenségiért-való könyörgésével, ő nyerte Istentűl Szent *Pál* megtérését: kiről olvassuk a Szent
[3] Actor. 7. v. 57. 59. Irásban; hogy, [3]*erat consentiens neci ejus;* része vólt a Szent *István* halálában. Az-is nagy eszten a Sz. István tiszteletire: mert
[4] Aug. 22. de Civit. Dei. cap. 8. sok és nagy csudák példájával erőssíti Szent *Agoston,* [4]hogy Istennek kiváltképpen-való nagy áldási szállottak azokra, kik Szent *Istvánt* böcsűllötték és kövezett testének csontocskáit tisztességben tartották. Ha azért, kötelességünk-szerént, illendő tisztelettel akarjuk Szent *Istvánt* böcsűlleni; ha Istentűl ő-általa sok jokat akarúnk nyerni: kövessük az ő példáját, ki halálának óráján térdre esvén, nagy szeretettel könyörgött gyilkosiért. És, ha ellenségink vannak, úgy állyunk boszszút, mint *Diógenes* tanácslotta: kitűl, mikor kér-
[5] Plutarch. lib. de Capienda Utilitate ex Inimico. denék, mint kel boszszút állani ellenségen? Azt felelé: [5]*probus esto, eique bene facito;* jól ély és ellenségeddel jót cselekedgyél. Így lészen, hogy, mint a doktorok a mérges állatokból terjéket és egyéb hasznos orvosságot csinálnak, néked-is hasznosok lésznek ellenségid. Ha a pogány pogánynak ezt tanácslotta: mentűl illen-
[6] Tertul. ad Scapulam. cap. 1. dőb, hogy a keresztyén ezt mivellye; holott, [6]*amicos diligere, omnium est; inimicos autem, solorum christianorum;* Köz* minden emberekkel, hogy barátunkat szeressük: de a keresztyénnek tulajdona, hogy ellenségét szeresse. Kire segítcsen minket-is az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

* Közös.

SZENT JÁNOS NAPJÁN.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mai Szent Evangeliomot írta-meg Szent János Evangelista, könyvének huszoneggyedik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, e képpen vagyon: halgassatok isteni félelemmel.

Az üdőben monda Jésus Péternek: kövess engemet. Joan. 21. v. 19. Fordúlván Péter, látá azt a tanítványt, kit szeret vala Jésus, utánna menni; ki a vacsora-felett-is az ő mellyére hajlott és azt mondotta; Uram, kicsoda a ki téged elárúl? Ezt azért, mikor látta vólna Péter, monda Jésusnak: Uram, ez tehát mit? Monda neki Jésus: igy akarom őtet maradni, míg eljövök, mi közöd hozzá? Te kövess engem.

Kiméne azért ez a szó az atyafiak-közöt, hogy az a tanítvány meg nem hal. És nem mondotta néki Jesus, meg nem hal: hanem; igy akarom őtet maradni míg eljövök; mi közöd hozzá?

Ez az a tanítvány, a ki bizonyságot tett ezekrül és ezeket írta: és tudgyuk, hogy igaz az ő bizonyság-tétele.

Ez a mai Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppületire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesítcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

PRÉDIKÁCZIÓ.

Szent János méltóságárúl.

Az bűnbe-esett emberi nemzetnek egyéb nyavalyái-közöt, nem útolsó, hogy, mint-ha lelki szemét megkötötték, vagy értelmét megbájolták, megbűvölték vólna, nem tudgya megválasztani a hasznost az ártalmastúl; a bőcsülletest a gyalázatostúl; a tisz-

tességest a kissebségestűl. Innen vagyon, hogy sokszor, mint veszedelmest futtya és kerűli a mi javára-való: a miből pedig hasznot és böcsűlletet várna, abból veszedelme gyökerezik. Azért, nem emberi okosság, hanem isteni bőlcseség kivántatik ahoz, hogy igazán megválaszuk a jót a gonosztúl, kire-nézve mondgya Isten;
Jer. 15. v. 19. hogy, *si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris;* a ki megválasztya a drágát a böcstelentűl, Isten szája vagyon annál; Isten szól abból.

Ezt a mí tudatlanságunkat, oktattya Christus a mái Szent Evangeliomban, előnkbe adván micsoda leghasznosb és böcsűlletesb e világon.

Először, azt mondgya Péternek; hogy arra legnagyob szükségünk vagyon, hogy félre tegyünk minden visgálást, mely minket nem illet; ne nézzük, mit mivel, mit mond, mint él más akár-ki: hanem, igyekezetűnket arra forditcsuk, hogy Christust kövessük. Mert nékünk mondgya Christus, a mit Péternek mondott: *tu me sequere: quid ad te?* Mi gondod másra? Te jőj utánnam; kövess engemet: tanácsodat és tehetségedet abban foglallyad, hogy nyomdokimba lépjél. Mert csak az jár világoson, a ki Christus-után mégyen: csak az lépik bátorságoson, a ki az ő lába-nyomába lépik: csak az indúlt igaz útra, a ki Christus életéhez, mint mérő sinórhoz, igazíttya élete folyását: csak az jút örök életre, a ki Christust követi. Azért, semmi nincs hasznosb és szükségesb, mint, hogy Christust kövessük.

Másodszor, azzal mutattya micsoda böcsűlletesb minden dolgok-felet; hogy, Szent János Apostolnak töb méltóságos hívatalit, böcsűlletes nevezetit, felséges tiszteit és isteni ajándékokkal bővelkedő állapatit elhalgatván, azzal a *titulus*-sal magasztallya és dücsőíti őtet, hogy ő az a tanitvány, kit szeretett Jésus. Mint-ha azt mondaná: oh tí világi tisztesség-szomjuhozó emberek, kik nagy nevet és nagy állapatot kerestek; kik böcsűlletet és méltóságot kivántok, nem tudgyátok, micsoda az igaz és tekélletes tisztesség; nem értitek, hol vagyon gyökere és kút-feje az igaz böcsűlletnek. Tudatlanság az emberek szájában helyheztetni dücsősségteket; esztelenség a jó hír-névből várni tisztességteket; nem okosság új *titulusok*-ban, vagy nevezetekben és tisztekben állatni méltóságtokat: csak szók, csak árnyékok, csak emberi vélekedések mind ezek: hanem, az igaz böcsűllet, sőt, minden böcsűlletes tisztnek és méltóságnak forrása az; hogy Istennek szerelmében

legyetek; és igazán mondhassák azt felőlletek, hogy títeket szeret Jésus.

Hasznos és gyönyörűséges vólna a Christus követéséről szóllanúnk; és megmutatnúnk, hogy üdvösségesb fáratságban nem foglalhattya ember magát, mint, ha egyéb dolgokat félre tévén, a Christus nyomdokát visgállya és magát annak követésében gyakorollya. De mivel a mái nap, Szent János Apostolnak emlékezetire szenteltetett: én-is ebben a rövid órában, meg akarom mutatni, menyi felséges, szép és böcsűlletes isteni ajándékok szállottanak Szent Jánosra, abból, hogy őtet szerette Jésus. Kérlek, ne legyetek szunyáták* a halgatásban. *Propositio.*

Szent *Aquinás*-sal azt taníttyák a tudósok; [1]hogy több dolgok-közöt, abban külömböz az isteni szeretés a mí szeretésűnktűl; hogy a mí szeretésűnknek nincs ereje és tehetsége, hogy széppé, vagy jóvá tegye, a mit szeretűnk; hanem csak azt az édességet, hasznot, tisztességes jóságot szerettyük, mellyet vagy találunk, vagy keresűnk és álítunk abban lenni, a mit szeretünk: az Isten szeretése pedig, oka és szerzője annak a jónak, a mit szeret. És, ha mí-bennűnk, [2]*amare nihil aliud est, quam velle bonum alicui;* a szeretés az, hogy jót akarjúnk valakinek: Istenben, *amare est bene facere;* a szeretés: jó cselekedés, mert ő-benne, az akarás: cselekedés. Azért, az Isten szeretetiből, mint kút-főből, árad, valami jó vagyon minden teremtett-állatban: mivel szerzője és alkotója a teremtett jóságoknak az Isten szeretése. És valami vagyon, [3]azért vagyon, mert Isten azt szereti: [4]*nec enim odiens aliquid fecisti;* Nem-is gyűlől semmit alkotmányi-közzűl. És, [5]*salvum fecit, quoniam voluit;* azért cselekeszik jól velűnk, mert jót akar nékünk. Innen vagyon, hogy a teremtett-állatban találtatott jóknak mértéke, az Isten szeretése: mert mind több, s mind nagyob jókat, azoknak osztogat Isten, a kiket inkáb szeret.

[1] S. Thomas. 1. Parte, quæst. 20. art. 2.

[2] S. Thom. ibi. Aristot. 2. Rhetor. c. 4. Aug. 14. de Trinit. c. 14.

Omnia, quæ voluit, fecit.

[3] Psal. 113. v. 3. secundo.

[4] Sap. 11. v. 25.

[5] Psal. 17. v. 20.

Ebből künyű végére mennűnk, minémü szokatlan és egyebekfelet-való sok és nagy ajándékokkal ékesítette Isten Szent Jánost, kit minden egyéb tanitványi-felet szeretett. Mert, miképpen *Aristótelest* filósofusnak, *Cicerót* orátornak szoktuk nevezni, *per antonomasiam;* jelentvén azzal, hogy azokban a tudományokban, egyebeket annyíra megelőztek és fellyűl-haladtak, hogy hozzájokképest, *filósofus,* vagy *orator* nevet sem érdemlenek egyebek: azon-képpen a Szent Lélek, nem egy, két helyen, hanem sokszor,

* Szunyadozók.

[1] Joan. 13. v. 23. Joan. 19. v. 26. Joan. 21. v. 7. Joan. 21. v. 20. mint tulajdon nevén, csak úgy nevezi Szent Jánost, [1] *quem diligebat Jesus;* hogy ő az, a kit szeretett Jésus. Menyível azért, kivált- és magános-tulajdon-képpen, egyebek-felet szerette Jésus Sz. Jánost: annyival többek és nagyobbak vóltak ő-benne az isteni ajándékok, mellyek a szeretésből származtak.

És, hogy rövid summába foglallyuk mind azokat a böcsűlletes nagy méltóságokat, mellyek Isten szeretetiből Szent Jánosra szállottak, úgy tetczik, hogy, miképpen a mennyei élet-fájának tizen-két [2] gyümőlcse vólt: az isteni szeretésnek gyökere-is, tizen-két nagy méltóságot szerzett Szent Jánosban. Mert Szent János Christusnak tanitványa vólt: tanitványok-közöt Apostol vólt: Apostolok-közöt Evangelista vólt: Evangelisták-közöt Próféta vólt: Próféták-közöt Istennek titkos secretáriussa vólt: doktor vólt: püspök vólt: szűz vólt: mártir vólt: Christusnak legbelsőb nyájaskodó baráttya vólt: és a mi ezeknél nagyob, Christus Szent Annyának Testamentomban hagyott fia vólt; az-az, Christussal egy annya vólt: és, a mi ebből következik, Christusnak ócse vólt; azon Annya lévén Szent Jánosnak, a mely Christust szűlte. Azért egy vólt anyúl Christussal.

[2] Apoc. 22. v. 2.

DISCIPULUS. Tanitványnak nevezi az Evangéliom Szent Jánost: *discipulus quem diligebat Jésus.* Sokat fáradtak a világ bőlcsei, hogy túdós mesterek tanitványi légyenek. Azért, noha *Pláto* és *Pythágoras* Athenásban doktorok vóltak: de halván, hogy Egyiptomban bőlcs és túdós papok találtatnak, honnyokból kibontakozván, Egyiptomba fáradtak, hogy azoktúl tanúllyanak. A *macedóniai* király-is azt mondotta; hogy, nem annyi öröme vagyon, hogy *Alexander* született, mint hogy *Aristóteles*-idét* született és ily nagy tudományú embernek tanitványa lehetett. Mentűl szerencsésb vólt Sz. János, kit, mikor apjával-eggyüt, [3] háló-kötözésben talált vólna Christus, iskolájába hívá: ő pedig mind apját, mind hálóját elhagyván, oly mester kezébe adá magát, ki nem úgy tanított, mint egyebek; hanem, [4] *sicut potestatem habens;* hatalmas erejével a tudományt belé-óltotta halgatóiba. És méltán azt mondották ő-rólla; [5] *numquam sic locutus est homo;* hogy soha ember úgy nem szóllott; soha úgy nem tanított, mint ő: nem-is földi és emberi bőlcseséget, hanem isteni és meny-országi tudományt, fáradhatatlanúl hirdetett.

Lásd Vízkereszt-után Első Vasárnapi Predikácziót.

[3] Matt. 4. v. 21.

[4] Matt. 7. v. 29.

[5] Joan. 7. v. 46.

A tanitványnak első kötelessége az; hogy hidgyen mesterének: mivel, a mint *Aristoteles* szól, *discentem oportet credere;*

* Idejében.

valaki tanúlni akar, el kel hinni, a mit a mester tanít; vagy érti, vagy nem érti, mert, sem tudományt, sem kézi mesterséget nem tanúlhat, a ki mesterének nem hiszen. Ha ez, egyéb dolgokban helyes, sokkal inkáb a mennyei tudományban; mellyet, [1]*nisi credideritis, non intelligetis;* senki nem érthet, a ki nem hiszi. Azért, méltán neveti Szent Ágoston *Manichæust,* ki nem akarta hinni, a mit nem értett és követőit, nem tanítványoknak, hanem, [2]*auditores,* halgatóknak nevezte; az-az, hit-nélkül-valóknak. De a ki tanítvány, hiszen mesterének. Azért, a minémü nagy ajándék a hit és a mennyei tudománynak tekélletes vallása: oly nagy ajándék az, hogy valósággal Christus tanítványa légyen valaki.

[1] Isai. 7. v. 9. juxta versionem LXX.

[2] August. To. 6. De Utilitate Credendi. c. 1.

APOSTOLUS.

A [3]hetven-két tanítványok-közzűl, [4]tizen-kettöt választa Christus, [5]*quos voluit ipse;* a kiket leginkáb kedvellett; és azokat Apostoloknak nevezte; az-az, [6]küldetett követeknek. Ezek a mennyei *Jerusalem*-nek tizen-két fondamentomi; [7]*in fundamentis duodecim, nomina duodecim Apostolorum Agni.* Ezek a *Jordán* vize fenekéről választatott [8]tizen-két kövek, [9]mellyeken éppíttetett az Anyaszent-egyház. Ezek ama [10]tizen-két tiszta források, mellyek enyhítik lelki szomjúságinkat és öntözik szárazságunkat. Ezek a [11]főpap mellyén tűndöklő tizen-két drága-kövek. Ezek az igért-földnek [12]tizen-két kímlői, kik a Meny-ország titkait hirdették. Ezek a *Salamon* székinek [13]tizen-két oroszlányi, kik vigyázással őrzik az igazságot. Ezek az Isten templomának [14]tizen-két ökrei, kik a tengert hordozzák, melyben elmosatik, és a Szent Keresztség-által elmeríttetik minden bűnünk. Ezek, a kiket Isten a vitézkedő Anyaszentegyházban, legfőb és böcsűlletesb helyre állatott; [15]*primum Apostolos:* a kiket föld savának, világ fényességének, [16]*gloriam Christi,* Christus dücsősségének nevezett. Ezek a keresztyénségnek tizen-két *Patriarkái;* az Isten követségének titkosi; az emberi nemzetnek itílő-birái. Ezek, a kiket a Szent Lélek Pünkösd napján, nem csak minden nyelvekre taníta, hogy minden nemzetnek predikálhassanak; hanem az igazságban úgy megvastagíta, hogy, sem tanitásokban meg nem csalatkozhattak, sem Isten kedvéből ki nem eshettek: a mennyei tudományok értelmére úgy megvilágosíta, hogy senki oly mélyen nem értette az isteni dolgokat, mint az Apostolok. Ezek, a kik mint a felhők röpűltek, [17]hirdetvén mindenüt a mennyei tudományt: kikről igazán mondhattyuk; hogy ő-általok, [18]*paritur gens, simul in die una;* egész nemzetségek, egy nap születtek Istennek, az igaz hit-által, mivel immár Sz. Pál idejében,

[3] Luc. 10. v. 1.

[4] Luc. 6. v. 13.

[5] Marc. 3. v. 13.

[6] Tertullian. de Præscrip. c. 20.

[7] Apoc. 21. v. 14. Pleraque Tertull. l. 4. contra Marcion. c. 13.

[8] Josue 4. v. 8.

[9] Eph. 2. v. 20.

[10] Exod. 15. v. 27.

[11] Exod. 28. v. 21. Cap. 39. v. 14.

[12] Num 13. v. 3.

[13] 3. Reg. 10. v. 20.

[14] 3. Reg. 7. v. 25.

[15] 1. Cor. 9. v. 9. 1. Cor. 12. v. 28.

[16] 2. Cor. 8. v. 23.

[17] Isai. 60. v. 8.

[18] Isai. 66. v. 8.

a tizen-két Apostol, az egész világra terjeszette vólt az isteni
[1] Rom. 10. v. 18. tudományt; [1] *in universo mundo fructificat et crescit:* mely mindenüt
Colos. 1. v. 6. nevekedett és gyümőlcsözött.

Erre az apostoli méltóságra, erre a böcsűlletes állapatra, erre a mennyei áldásoknak tellyességére, választotta Christus Sz. Jánost,
[2] Matt. 10. v. 2. mingyárt akkor, [2] mikor a tizen-két Apostolt elválasztotta: és azt akarta, hogy ő lenne eggyik lelki fejedelme a világnak; éppitője az Anyaszentegyháznak; óltalmazója az igazságnak; hely-tartója Christusnak.

EVANGELISTA. A tizen-két Apostol-közzűl csak Szent Jánost és Szent Mátét választá Christus, kik Evangelisták, az-az, Christus cancellariusi lennének és kezek irásával erőssítenék azt a jó-hir-mondó *privilegium* levelet; melyben a bűnösöknek kegyelem, az ellenségeknek békeség, a halottaknak élet, a kárhozatra indúltaknak üdvösség igértetett.

[3] Gen. 2. v. 10. Négyen vannak az Evangelisták, kik irásokkal nedvesitik, és gyümőlcsöztetik az Anyaszentegyház mezejét, [3] mint paradicsomot
[4] Zach. 1. v. 18. 21. a négy folyó-vizek. Ezeket a Szent Irás nevezi [4] négy szarvaknak: mellyeket Isten azért nevelt, *ut dejiciant cornu gentium;* hogy a
[5] Ibidem v. 20. Apoc. 4. v. 7. pogány hamisságnak szarvait igazsággal letörjék. Nevezi [5] *quatuor fabros*, négy ácsoknak, kik éppítik az igazságot; rontyák a hamisságot. De mikor az Evangelisták tisztit és méltóságát ismértetni akarta a Szent Lélek, mind az Ó, s mind az Új Testamentom-
[6] Ezech. 1. v. 10. Apoc. 4. v. 7. ban, azt mondgya; hogy [6] négy állatok viselik és nagy kiáltással terjesztik az Istennek dücsősségét: eggyik ember-; másik oroszlány-; harmadik borjú-, negyedik sas-keselyű-abrázatu vólt. Ezek a négy *Evangelisták.* Szent Máté ember képet visel Evangeliomának első tekíntetiben: mert Christusnak emberi nemzetségén kezdi Evangeliomát; *Liber generationis, etc.* Szent Márk pusztában-lakó oroszlány ábrázattyát mutattya Evangeliomának kezdetin: mert a pusztában-kiáltó szózaton kezdi ismértető orczáját írásának. Szent Lukács áldozatokra rendelt borjú képet visel: mert a *Zacharias* áldozattyán kezdi irását. Szent János minden szárnyas madaraknál fellyeb-röpűllő sas-keselyűhöz hasonlíttatik: mert a Christus istenségének titkát hirdeti Evangeliomának első részében. De, a mint
[7] Ezech 1. v. 10. *Ezechiel* Próféta mondgya: [7] *facies aquilæ desuper ipsorum quatuor;* a sas-keselyű mind fellyűl-halladta a többit.

A sas-keselyű, minden madaraknál fellyeb röpűl; mindeneknél fényessebben lát: mikor azért az emberi látásnak czéllyán-fellyűl

mégyen, ot leveg a tiszta égen: szemeit a nap súgárira fordittya; és, a miben egyebek szeme megvakúl, abban gyönyörködik. Ha a földre tekínt és prédát talál, mint a meny-kő, alá-rohan. Illyen sas-keselyű Szent János: mert Evangeliomának kezdetin, az isteni fényességig emelkedik: ot szemléli az Igét, mely kezdetben az Atyánál vala. És, [1]*tamquam filius tonitrui,* mint a meny-dörgés, [1] Marc 3. v. 17.
vagy a meny-kő, az embereket álmélkodó rettegésbe ejti, mikor az Isten fiának öröktűl-fogva-való fényességét kimutattya. De, megtekíntvén a Szűz méhében fogantatott Igét, nézd mely sebessen a földre szál; *et Verbum caro factum est,* az Igének testesűlését magyarázván. Ez ama csudálatos sas-keselyű, kiről *Ezechiel* [2]Próféta [2] Ezech. 17. v. 3.
írja, hogy igen nagy volt: szentségére és mennyei bőlcseségére-nézve. Hoszan nyúlt tagjai vóltak: mert a Szent János élete kilenczven-kilencz esztendeig tartott. Ez a nagy sas, *Tulit de medulla Cedri et transportavit in terram;* a mennyei hegyek magasságában nevekedett *Cedrus*-nak vőlgyét földre hozta. Mert, ha a töb Evangelisták a Christus emberségének héját magyarázták: Szent János hirdette és ismértette a Christus istenségét; mely, mint a fának vőlgye, nem látczik első tekíntetben. Legutól ő írta az Evangeliomot: mert a mennyei gazda [3]*bonum vinum servat* [3] Joan. 2. v. 10.
usque huc; legutólra tartotta a jó bort; és (mint mí szoktuk a confektekkel és liktáriomokkal,) utóllyára édesítette száját híveinek a Szent János tanításával. Azért-is írt a töb Evangelisták-után: [4]*Ut a superioribus Evangelistis silentio prætermissa scriberet;* hogy [4] Euseb. lib. 3. hist. c. 18. Christophors.
azoktúl elhagyatott sok dolgokat alkalmatos helyeken irásiba foglalná. *Cana-Galilææ*-ban, [5]mint változtatta Christus a vizet borrá; [5] Joan. 2. v. 1.
megfogása-kor, [6]mint verte földhöz egy szavával a sidókat; [7]mint [6] Joan. 18. v. 5.
öklelték kopjával által óldalát a Keresztfán, egyedűl Szent János [7] Joan. 19. v 34.
hatta írva. [8]A vakon-született embernek hoszszú historiáját; [9]a har- [8] Joan. 9, toto.
mincz-nyólcz esztendős beteg gyógyulását; [10]a Lázár feltámasz- [9] Joan. 5. v. 2.
tását; [11]a láb mosás-után-való predikácziót; és töb sok jeles dol- [10] Joan. 11. [11] Joan. 13. v. 31. et Cap. 14., 15., 16., 17.
gokat, csak ő egyedűl foglalt Evangeliomában. Azért a töb Evangelisták-közöt ollyan, mint a sas-keselyű a madarak-közöt.

Vóltak az Új Testamentomban Próféták; úgy-mint [12]*Agábus,* PROPHETA.
ki a nagy éhséget és a Szent Pál fogságát megjövendőllötte; [12] Act. 11. v. 28.
[13]*Barnabás;* a Filep leányi; és egyebek: de, senki az Új Testa- [13] Actor. 13. Cap. 21. v. 10. v. 1.
mentomban profecia-könyvet nem írt, hanem csak Szent János. Cap. 21. v. 9
És minémü könyvet? Abban, a menyi szó, annyi titkos mélység: a Christus méltóságárúl; az Anyaszentegyháznak hadakozasárúl;

a hívek üldözéséről; az antichristus kegyetlenségéről; az itíletnek elől-járó szörnyüségéről; a mennyei Jerusalemnek szépségéről oly mély és bőv tanuságok vannak abban, hogy az olvasónak lelkét félelemmel, reménységgel, szeretettel, mennyei kivánságokkal és a büdös világ utálasával megtőltik: elméjét pedig a tudósoknak, világ végéig-tartó visgálással világosíttyák, de fárasztyák-is. Egy szóval, titkos látásában megmutattya Szent János, hogy ő az igaz sas-keselyű, mely az isteni felségnek titkaiba oly mélységesen röpűlt és a mennyei dolgoknak fényességére oly bátorságos tekíntettel nézett, hogy ő-utánna, senki azokat világoson nem érthette.

SECRETARIUS.

Mit csudállyuk, ha illyen titkos dolgokat írhatott, a ki titkossa és *secretariussa* volt Üdvözítőnknek? Mikor Christus titkon és nem minden Apostol-elöt akart valamit cselekedni, Szent Jánost ki nem hadta: azt akarta, hogy jelen légyen. A *Tábor* hegyén, mikor színét elváltoztatá; a *Geth-semani* kertben, mikor a halállal tusakodék; a *Calvaria* hegyén, mikor meghala; az *archisynagógus* leányának feltámasztása-kor és egyéb helyekben azt akarta, hogy egyebek-elöt, vagy egyebek-nélkül, Szent János jelen légyen: minden titkokban túdós légyen. Mikor pedig a Vég-vacsorán azt mondá, hogy [1] tanitványi-közzűl egy elárúllya őtet, minnyájan megháborodának; de nem meré senki kérdeni: kicsoda ez az árúló? *Péter* kérdezni kezdé Jánostúl, kicsoda ez? Szent János titkon megkérdé Christust; [2]*Domine quis est*? Uram, kicsoda az? És miképpen Isten el nem titkolhatá [3]*Abrahám*-túl *Sodoma* romlását: titkos *secretariussa*-túl el nem rejté, ki légyen az az áruló. Azért azt mondá, [4]hogy a kinek bémártott falatot ád, az; és egy falatot adván *Judás*-nak, megjelenté titkát csak magának Szent Jánosnak. Nagy méltóság, nagy dücsösség ez, hogy Christusnak *secretariussa* vólt Szent János.

[1] Joan. 13. v. 21., 22. et cont.

[2] Joan. 13. v. 24.

[3] Gen. 18. v. 17.

[4] Joan. 18. v. 26.

DOCTOR.

Ennek-felette, az egész világnak doktora és tanitója vólt Szent János, kire-nézve, a régiektűl, *per antonomasiam,* csak ő nevezetik az Apostolok-közzűl, [5]*Theologus*-nak. Az Angyal-is azt mondá néki: [6]*Oportet te prophetare gentibus, et populis, et linguis, et regionibus multis;* hogy sok népeket, nemzetségeket, külömböző nyelveken-szólló országokat kel néki tanítani. Tanítá a hiveket, nem csak élö nyelvének predikállasával, hanem írásban foglalt szép leveleivel. Tanítá a tévelygőket; mert Szent *Jerónimus* bízonyságunk, hogy, [7]*Novissimus omnium scripsit Evangelium adversus Cherinthum, aliosque hæreticos;* az Evangeliomot legutól

[5] Vide Patres recitatos a Baronio, Anno Christi, 97. n. 5.

[6] Apoc. 10. v. 11.

[7] Hieronym. de viris illustribus.

írta, a végre, hogy meghamissítcsa az *Ebion* és *Cherintus* eretnekségét: kik azt vítatták, hogy Christus, Annya-elöt nem vólt; öröktűl-fogva nem vólt. Azért kezdette Evangeliomát ama szókon: kezdetben vala az Ige és Evangeliomának egy-nehány első szavaiban töb mélységes tudomány vagyon, hogy-sem minden *filósofus* irásiban. Valakik az isteni természetben a személyek külömbségét; valakik a Christusnak istenségét és igaz emberségét tagadták, a Szent János Evangeliomának egy-nehány első szavaival megrontattak: mellyek azt hirdetik; hogy, a mely Ige kezdetben vólt, ugyan azon Ige Isten vólt; és az-után testbe öltözött. Ezzel a mondással, valamenyi eretnekségek támadhattak a Christus személyéről, ez a mennyei doktor azokat mind meggyőzte és földhöz verte, minek-elötte kifakadnának. És talám ezért nevezte Christus Szent Jánost *Boanerges-*, [1]meny-dörgés fiának, az-az, meny-kőnek: mert, mint a meny-kő, megrontya a mibe ütközik, úgy a Szent János tanítása meggyőzte és elrontotta a Christus istenségének tagadóit.

[1] Marc. 3. v. 17.

Végezetre, tanítá Szent János a mennyei Angyalokat. Mert, ha Szent Pál [2]azt merte mondani, hogy a mennyei hatalmasságok, az Anyaszentegyház-által értették az Istennek sok bőlcs cselekedetit: mentűl inkáb mondhattyuk a Christus *secretariussá*-rúl, hogy ő-tőlle tanúltak az Angyalok? A fejedelmi udvarokban sok titkot értenek a *secretariusok*, mellyeket a fejedelem fiai sem tudnak. Azért nem csuda, ha a mennyei titkokban Szent Jánostúl tanúltak az Angyalok.

[2] Ephes. 3. v. 10.

EPISCOPUS.

Püspök és Patriárka vólt Szent János, *Asiá*-ban. Mert azt írja Szent [3]*Jerónimus;* hogy ő fondálta és utolsó vénségé-ig nagy szentségben igazgatta az egész *Asiá*-ban-való *Ecclesiá*-kat, bételyesítvén minden hivatallyát az igaz lelki pásztorságnak. Mert nem csak szent életének példájával, hanem hóltig-való predikállásával oktatta juhait. És, a mint azon *Jerónimus* [4]írja, mikor vénségemiat maga nem járhatna, tanitványi segitségével a templomba vitette magát; és többet nem szólhatván, gyakran csak azt mondotta: *filioli, diligite invicem;* fiaim, szeressétek egymást. Mikor megkérdették vólna; miért mondgya csak ezt ennyiszer? azt felelé: mert Isten parancsollya: és ha ezt megtellyesítitek, elég. A hová szava nem érkezett, oda irását terjesztette. És kiváltképpen az *Asia*-béli hét fő püspököt [5]minden tekélletességre gerjesztette; dorgálta erkőlcstelenségeket; kigyomlálta illetlen szokásokat.

[3] Hieron. de viris illustr. in Joan.

[4] Hieronym. in Cap. 6. ad Galat. in illud: Ergo dum tempus habemus.

[5] Apoc. 1. v. 4

Feddette, rettentette, íntette, bátorította, vígasztalta, oktatta a híveket.

Ki tudná elő-számlálni, mely szorgalmatoson óltalmazta juhait az eretnek farkasoktúl? Mikor a fördő-házban *Cherintust* látta vólna, kifuta, azt kiáltván: [1]*fugiamus, ne balneum corruens nos opprimat, in quo* DEI *hostis Cherinthus commoratur;* fussúnk, hogy reánk ne szakadgyon a fördő, melyben a Christus ellensége vagyon. Ezent írja *Epifanius,* [2] hogy cselekedte *Ebion*-nal. Tanítván ezzel juhait, hogy farkassal ne társalkodgyanak, ha veszni nem akarnak. Mit mongyak a lelkek üdvösségének kivánságárúl? Ezzel oly tekíntetes vólt Szent János, hogy, a mint sok túdós régiek írják, [3]számkivetéséből *Efesom*-ba visza-térvén, mikor megértette vólna, hogy egy ifiú, kit ő tanított és keresztelt vala, tolvajok hadnaggyá lett: megszáná veszedelmét: és sem vénségét és betegségét, sem az útaknak félelmes-vóltát nem tekíntvén, mind addig bújdosék a hegyeken, erdőkön, míg a tolvajok kezébe akada. És mikor hadnagyokhoz vitetett vólna, nem csak keserves sirásival, hanem aitatos szép intésivel, megnyeré az elveszett juhot és vállára vévén *Efesom*-ba vívé. Oh dücsősséges tűköre az igaz püspököknek! Oh üdvösséges példája a jó pásztorságnak!

[1] Euseb. lib. 3. histor. c. 22 ex Ireneo, Baronio, An. 74. n. 3.

[2] Epiph. Hæresi, 30.

[3] Euseb. 3. Hist. c. 17. alias 23. Baron. Anno 98. n. 7.

VIRGO.

Továb: az Anyaszentegyház, a mái napra rendelt Szolosmájában, sokszor szűznek nevezi Szent Jánost. A régi Atyák [4]*Jerónimus*-után, azt taníttyák, hogy tiszta szűzességben maradott tellyes életében. És talám ez vólt oka, hogy, miképpen a mennyei bóldogságban, a [5]Szűzek járnak legközeleb Christushoz; csak azok mondanak oly éneket, mellyet egyebek nem mondhatnak: úgy itt e főldön, mindenüt vélle hordozta Christus Szent Jánost: a Vég-vacsorán mellyére fektette; csak az ő szűz szájával akarta kimondatni örökké-való születésének titkát; a végre, hogy, ha test-szerént Szűztűl született, istensége-szerént az emberek szüvében, szűz-által fogantatnék. A Kereszt-fán-is, *Matrem Virginem, virgini commendavit;* szűz Annyát, szűz tanitványnak ajánlá, mert Isten szava az; hogy, a tisztaság-szerető, *habet amicum regem,* [6]kedves baráttya a mennyei királynak.

[4] Hieron. l. 1. contra Jovinian. Cap. 14. ante medium.

[5] Apoc. 14. v. 3. 4.

[6] Prov. 22. v. 11.

MARTYR.

Mártir vólt Szent János: mert, minek-utánna báttyával Szent Jakabbal-együtt, reá-felele hogy [7]megiszsza a Christus pohárát: a pohárt Christus ő-maga, kín-szenvedésnek magyarázván; azt mondá: [8]*Calicem meum bibetis;* jút néktek-is a szenvedésben; tí-is megiszszátok az én poháromat. Azért, az Apostolok-közzűl,

[7] Mar. 10. v. 38., 39.

[8] Matt. 20. v. 23.

legelső [1]Szent Jakab, fegyverrel megöleték. Szent Jánost, *Domitiánus* császár, nem csak büdös tömlöczbe, hanem [2]egy öreg üstbe, forró olajba vetteté; de, Istennek csudálatos hatalmával; mint a babylóniai kemenczében az ifiak, úgy a forró olajban Szent János, sérelem-nélkül óltalmaztaték. Az-után, számkivetésben küldeték *Patmos* szigetébe, mely sok mérges kigyókkal, férgekkel és kegyetlen vadakkal rakva vólt: de azok-között-is mególtalmaztaték. Végre egy pohár mérget adának innya, az sem árta. Azért, noha kard-miatt nem végeződött élete: de annyiszor lett Mártir, menyiszer halálos állapatra adta magát Christusért. Szüvében-is mártir vólt és halálos fájdalmakat szenvedett, mikor Mesterét, a *Calvaria* hegyén, keserves kínokban látta.

[1] Actor. 12. v. 2.
[2] Vide Baron. Anno 92. n. 2. Et Patres ibi citatos.

Még sincs vége a Szent János *titulusi*-nak és méltóságos állapatinak: hátra vannak a legnagyobbak.

Legbelsőb nyájaskodó baráttya vólt Christusnak Szent János. Nem kel erre más bizonyság, hanem, a mit a Szent Evangeliom említ; hogy *recumbens in sinu Jesu;* a Vég-vacsorán, asztalfelet, Christus ölébe feküttt. És ismét, minek-utánna Szent *Péter* arra kéré őtet, hogy kérgye meg Urunktúl, kicsoda az ő árulója: [3]*recubuit super pectus Jesu,* Christus mellyére hajtá fejét; és úgy kérdé tőlle, kicsoda árúllya-el őtet? Minémű bizodalom, mely belső nyájaskodás ez! Christus Urúnk csak azt sem engedé Magdolnának, [4]hogy lábait illesse feltámadása-után; [5]Keresztelő János csak a Christus saruja köteléhez sem mere nyúlni; Szent Péter, [6]csak arra sem itílé méltónak magát, hogy Christussal egy hajóban lenne: Szent János pedig, ölébe és mellyére fekszik Christusnak. Az Ó Testamentomban [7]nem mertek közel menni a sidók a hegyhez, mellyen Isten *Mojses*-sel szóllott. Az Isten szekrényétűl, [8]két ezer singnyire* kellett távul járni a népnek; és hogy azt *Oza* bátrabban illeté, életével fizete érette. De az Uj Testamentomban megtellyesedett, a mit Isten régen ígért vala: [9]*ad ubera portabimini, et super genua blandientur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos;* hogy ölben hordozza és, mint anya, édesgeti Isten az ő kedvesit. Oh mely nagy fiúi bizodalom, mely nyájas barátság vólt, hogy Szent János a Christus ölébe feküttt!

AMICUS INTIMUS.

[3] Joan. 13. v. 23. Ibid. Et cap. 21. v. 20.
[4] Joan. 20. v. 17.
[5] Joan. 1. v. 27.
[6] Luc. 5. v. 8.
[7] Exod. 24. v. 2.
[8] Josuæ 3. v. 4. 2. Reg. 6. v. 7.
[9] Isai. 66. v. 12., 13.

Mikor *Nátan, Dávid*-eleibe terjeszté ama szép példát: nem tudá más-képpen kimondani, mely kedves marhája vólt a szegény

* Cubitus.

[1] 2. Reg. 12. v. 3. embernek az egy bárányka, hanem azt mondá; hogy [1]azt kenyeréből étette, pohárából itatta és ölében alutta: azért, *erat illi sicut filia;* ollyan vólt, mint édes leánya. Ha érteni akarod, mely kedves baráttya vólt Szent János a mí Urunknak: nézzed, hogy a Vég-vacsorán, nem csak kenyerében és poharában részelteti őtet; hanem, *in sinu, in pectore;* ölében és mellyén hordozza; ott nyúgottya őtet; és, mint az Anyaszentegyház a mái napon énekli, minden mennyei bőlcseségek és áldások bévségét, *de ipso Dominici pectoris fonte potavit,* a Christus mellyének forrásából merítette.

[2] Gen. 28. v. 11. Mert, ha *Jákob,* [2]annyi sok mennyei csudákat és angyali jelenéseket látott, mikor feje-alá tette ama követ, mely Christust jegyzette: mentűl inkáb megvilágosíttatott és mennyei titkos

[3] 1. Cor. 10. v. 4. látásokkal gazdagíttatott Szent János, [3]mikor arra hajtotta fejét, a ki igaz kő-szikla; *petra erat Christus.* Maga jelenti Szent János, hogy akkor tanúlta az Evangeliom titkait, mikor Christus mellyén

[4] Joan. 21. v. 20., 24. nyugodott. Azért, Evangeliomának végén azt mongya; [4]hogy igazak a miket írt: mert a Vég-vacsorán, az Úr mellyén feküt, a ki ezeket írta.

Nagyok az elő-számlált tíz *privilegiomok,* kivált-képpen-való adományok és böcsűlletes méltóságok; és oly nagyok, hogy csak eggyik-is elég vólna igen nagy szent embernek; de azért ollyak, hogy, ha nem tellyes bévséggel-is; rész-szerént, közöltettek sok egyéb nagy Szentekkel. Azért, ezeknél nagyobbak a két utólsó

FILIUS MARIAE. ajándékok és méltóságok, mellyeket Szent Jánoson-kivűl, senkivel nem közlött Christus: tudni illik, hogy Sz. Jánost Bóldog Aszszony

FRATER CHRISTI. fiává tette: magának pedig, oly atyafiságára emelte, hogy anyúl egy lévén vélle, öcse lenne néki. Oh kimondhatatlan böcsűllet! Oh megböcsűlhetetlen adomány!

Mikor a Kereszt-fán függő Christus egyebektűl elhagyaték, Szent Annyát és szeretett tanitványát látván, testamentomban Annyának hagyá Szent Jánost: nem úgy, hogy udvar-birája, *secre-*

[5] Joan. 19. v. 26. *tariussa,* szolgaja lenne; hanem, hogy fia lenne: [5]*mulier, ecce filius tuus;* Aszszony, ihon a te fiad. Mint-ha azt mondotta vólna: édes Anyám, noha tőled el kel válnom, de nem hadlak fiú-nélkül: magam helyet, János lészen fiad. És ha engemet fájdalom-nélkül, mennyei vígasztalások-közöt szűltél: de, mint a szép *Ráchel,* má-

[6] Gen. 35. v. 18. sodik fiát *Beniamint* [6]halálos fájdalmokkal hozta, Te-is keserves fájdalmiddal jútsz ehez a másik fiadhoz. Az-után Szent Jánoshoz fordítván szemeit, testamentomban néki hagyá Szent Annyát:

nem úgy, mint özvegy árvát, *tutorá*-nak; hanem, mint édes anyát, fiának: *Ecce mater tua;* ihol a te anyád. Mint-ha azt mondaná: ez órától-fogva, az én anyám te anyád. Azért, egy Anyánk lévén, te nékem öcsém lészesz. Miképpen azért *Jósef, Beniamin*-nak, kivel anyúl egy vólt, [1]ötször többet ada, hogy-sem a töb *Patriarkák*-nak; [1] Gen. 43. v. 34.
miképpen *Jákob,* halálos ágyában testamentomot tévén, a töb atya-fiak egyenlő része-felet, [2]*Jósef*-nek hagyá azt a gazdag földet, [2] Gen. 48. v. 2.
mellyet az *Amorréusok*-túl kardal és kéz-íjal nyert vala: úgy az Ur Christus, halála óráján testamentomot tévén, Szent Jánosnak, egybe-hasonlítás-nélkűl többet és drágáb kincset hagya, hogy-sem a töb fiainak; tudni illik, Szűz Szent Annyát; mellyet a bűnök hatalmából, kezeibe veretett vas-szegek kargyával és a Kereszt-fának kéz-íjával, kiszabadított és nyert vala.

Azért Szent János, halván Urúnk testamentomát: [3]*ex illa hora* [3] Joan. 19. v. 27.
accepit eam in sua; azon órától-fogva, magáéba vévé Bóldog Aszszonyt; az-az, úgy szerette, böcsűllötte, mint annyát: úgy kereste kedvét, mint szűlejének. Maga házába vitte: maga gond-viselése-alá vette: magát hozzája, fiúi szűvel és szolgálattal viselte. Oh bóldog tanitvány! Oh igazán szerelmes tanitvány; ki tanitványból Mestered öcse, Mestered Annyának fia lettél! Méltán mondhatta Szent János: [4]*Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa;* hogy [4] Sap. 7. v. 11.
Bóldog Aszszonnyal-eggyüt, minden jók ő-reá áradtak. Mert, ha az [5]*Obededom* háza, isteni áldásokkal megtellyesedék, mivel a *Mojses* [5] 2. Reg. 6. v. 11.
szekrényének három hólnapig ada szállást: mentűl inkáb az Isten fiának eleven szekrénye, melyben kilencz hólnapig lakott, mennyei áldásokat vitt magával a Szent János házához.

De véget kel immár vetnünk tanitásunkban. Adná Isten, hogy minnyájan értenők, mely nagy méltóságok, mely sok üdvösséges hasznok terjednek arra, a kit Isten szeret. Adná Isten, hogy ezt a nagy böcsűlletet, ezt a számtalan jónak kút-fejét, az Isten szeretését, úgy böcsűllenők és kivánnók, mint *Salamon:* [6]ki azt írja; hogy a [6] Sap. 7. v. 8.
mennyei bőlcseséget minden királyi birodalomnál nagyobra böcsűlli, sőt ahoz képest, az aranyat és drága köveket eltapodott sárnak V. 9.
tartya. Okát adgya: mert, a kinek része vagyon a bőlcseségben, *particeps factus est amicitiæ Dei,* baráttya Istennek. Ha baráttya: V. 14.
tehát, mivel [7]*amicitia accipit, vel facit pares;* a barátság hasonlók- [7] Aristot. 8. Ethic. c. 4.
közöt lehet; nem ok-nélkül neveztetnek [8]isteneknek, a kik Isten [8] Psal. 81. v. 6.
baráti. Ha baráttya: tehát, mivel *amicorum omnia communia,* köz egy-mással, a miek vagyon a barátosoknak; méltán mongya Szent

[1] 1.Cor.3.v.22. *Pál* az igazaknak: [1]*omnia vestra sunt;* hogy mindenek övék. Ha baráttya: tehát, mivel *amicus alter ego,* a ki barátom, az más
[2] Actor. 9. v. 4. én; méltán mondgya Christus Szent *Pál*-nak; [2]hogy őtet üldözi, mikor az ő barátit kergeti. Oh ki nagy méltóság ez! Oh ki sokan, ki sokat, ki heába fáradnak, hogy a világi fejedelmek és urak szeretetét elnyerjék! Azért pedig, hogy Isten szeressen minket, mely keveset munkálkodunk! Maga, Istennek készen tartott segitségével, tehetségünkben vagyon, hogy Isten szeressen minket. Mert maga
[3] Prov. 8. v. 17. mondgya: [3]*Ego diligentes me diligo.* [4]*Qui diligit me, diligetur;*
[4] Joan. 14. v. 21. hogy Isten baráttya lehetsz, csak te szeressed az Istent. Mert valaki őtet szereti, azt ő-is szereti. Ládd-e mely kevés munkával arra juthatúnk, hogy Jesus szeressen minket és szerelmének gyümölcsében részesítcsen. Kire vezérellyen és segítcsen minnyájunkat az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

KARÁCSON OCTAVAJA KÖZÖT-VALÓ VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Lukács Evangelista, könyvének második részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Luc. 2. v. 33. Az üdőben Jósef és Maria, a Jésus Annya, csudálkoznak vala azokon, mellyek mondatnak vala ő-felőlle. És megáldá őket Simeon; és monda Mariának, az ő Annyának: ihon, ez sokaknak romlására és felkelesére tétetett Israëlben; és jelül, melynek ellene-mondatik. És a tennen-lelkedet által-járja a kard, hogy sok szüvekből kinyilatkoztassanak a gondolatok.

És vala Anna Profetissa, Fánuel leánya, Aser nemzetségéből: ez elő-ment vala sok napokban és az ő férjével élt vala két esztendeig szüzességétül-fogva. És ez

özvegy vala nyólczvan-négy esztendőkig: ki a Szentegyháztúl nem távozik vala, böjtölésekkel és könyörgésekkel szolgálván éjjel és nappal. Ez-is, azon órában érkezvén, vallást-tészen vala az Úrnak: és szól vala ő-felölle mindeneknek, kik várják vala az Israel váltságát.

És minek-utánna elvégezének mindeneket az Úr törvénye-szerént, visza-menének Galileába, az ő városokba, Názaretbe. A gyermek pedig, nevekedik és vastagúl vala, tellyes bölcseséggel: és Isten malasztya vala ő-benne.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesítcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvözlégy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

A keresztyén özvegy-aszszonyok tűköre.

A frígy-szekrénye, mind a pusztában-bújdosó sidók sátorában, mind a városban éppíttetett *Salamon* templomában, úgy állott két *Chérubim*[1] közöt, hogy [2]*versis faciebus ad propitiatorium,* a szekrényre fordították és arrúl el nem fordították orczájokat a *Cherubimok:* csak-nem hasonló-képpen, mikor Isten *Isaiás*-nak dücsőséges jelenéssel megmutatá magát, két *Sérafim*[3] állott az Isten széki-mellet; és kiterjesztvén szárnyokat, dücsöítették és magasztalták a nagy Istent.

[1] Exod. 23. v. 18. 3. Reg. 6. v. 23. [2] Exod. 25. v. 20. [3] Isai. 6. v. 2.

Úgy tetczik, keresztyének, Szent *Simeon* és *Anna,* kikrűl az Evangeliom emlekezik, az Új Testamentom szekrényének *Cherubimi* és az emberi testben megjelent Istennek *Serafimi,* kik az Emberrélett Istennek csudálatos titkait, nem csak nézték és szemlélték, hanem nékünk-is, felséges szókkal jelentették.

Simeon-rúl írják; [4]hogy, mikor *Isaias* Profetának hatodik részét olvasná, a hol írva vagyon, hogy egy Szűz Fiat szül; látván hogy a sidó szó *Hehalma,* [5]férfiútúl elrejtetett leányt jegyez; és nem értvén, mint lehessen, hogy a leány férfi-nélkül szűllyön: angyala-által megjelenté Isten néki, hogy addig meg nem hal, míg azt a Szűzet szemével nem láttya,[6] a ki férfi-nélkül szül. Mikor

[4] Nicephor. l. 1. cap. 12. [5] Isai. 7. v. 14. [6] Luc. 2. v. 26.

azért Bóldog Aszszony ölében, Szent Fiát látta vólna a templomban; és Istennek titkos tanításából megismérte vólna, majd ugyan azon
[1] Gen. 46. v. 30. szókkal felkiálta, mellyekkel *Jákób*, mikor Jósefet látá: [1] *Jam lætus moriar, quia vidi faciem tuam;* örömest meghalok immár, hogy téged láttalak.

Bóldog Aszszonyrúl azt jövendőllé *Simeon;* hogy a mely fájdalmakat nem érzett szűlésében, megkóstollya Fia halálában: és annyival keservesbek lésznek a lélek sértegető fájdalmak fegyveri, menyível nagyob vólt anyai szerelme Christushoz. Akkor pedig sok szűvek gondolati kinyilatkoznak: mert a Christus szenvedésében, megismértetik a sidók irígysége; a pogány tiszt-tartók dühössége; az Apostolok gyengesége; a *Josef, Nicodémus* és töb tekélletes férfiak és aszszonyok álhatatos hivsége.

Christus Urunkrúl azt mondá *Simeon;* hogy sokak romlására, sokak felkelésére tétetett. Senkit lelki romlásra és veszedelemre nem taszít Christus: sőt, azért jött, hogy mindeneket segítcsen és
[2] Oseæ 13. v. 9. üdvözítcsen. [2] Minden léleknek veszedelme magától vagyon; segítsége és üdvössége Istentűl. Azért, Isten senkinek tört és kelepczét nem vét; senkinek kárhozattyát nem kivánnya: de ha a nap fényétűl, mellyel a viasz lágyúl és a vászon fejéredik, megkeményűl a sár és megfeketedik a szerecsen; ha, a mely virágrúl mézet szednek a méhek, arról a pókok mérget győjtenek; a miből terjéket csinálnak a jámbor gyógyítók, abból halálos italt készítnek a gyilkos árulók; ha a mely fából egyház éppűletire gerendát faragnak, ugyan azonból akasztó-fát csinálnak; végezetre, ha a mely kő-sziklához nyugodalmason támaszkodnak a fárattak, fejeket rontyák abban a tántorgó részegek: mit csudállyuk, hogy Christus, a ki nékünk
[3] 1. Cor. 1. v. 23. isteni bőlcseség és dücsősség; [3] a sidóknak botránkozás; a pogá-
[4] 1. Pet. 2. v. 7. Rom. 9. v. 32. Isai. 8. v. 14. nyoknak bolondság; mindeniknek, [4] *lapis offensionis,* botránkoztató kő-szikla?

Noha azért a lélek-romlás nem Christustúl, hanem az emberi gonoszságtúl vagyon: de ugyan sok-féle romlást szerzett Christus
[5] Psal. 109. v. 6. e világon; [5] sokak fejét egybe-törte. Elrontotta a *Salamon* templomát és Jerusalem várasát: úgy rontotta pedig, hogy nem hagyatott egy torony benne, mellyet fondamentomból ki nem hántak; egy ember, kit rabságra nem vittek; egy ház, mellyet meg nem égettek; egy szűz leány, mellyet meg nem rontottak; egy aszszony, mellyet meg nem gyaláztak. Elrontotta a synagógát: mert nem hagyott ennek országot, melyben uralkodgyék; várast, melyben parancsollyon;

királyt, kitűl halgasson; profétát, kitűl tanúllyon; hadat és hadnagyot, kitűl óltalma légyen. Elrontotta a sidók áldozatit és innepit; a ceremoniák sokaságit; az isteni szolgálatok pompáit; a *Moyses* törvényének igáit. Elrontotta a fariséusok kép-mutatását, melyben dicsekedtek; méltóságát, mellyel parancsoltak; tudományát, mellyel csalogattak; fösvénységét, mellyel lopogattak. Elrontotta a hegy tetejérűl kéz-nélkül vált kövecskét[1] a bálványozást, mely a világot részegítette; a hamis isteneket úgy földhöz verte, hogy azoknak [2]nevei és emlékezeti feledékenységbe mennének. Elrontotta a hitetlenséget, igaz tanitásával; a kevélységet, alázatosságával; a dühösséget, szelidségével; a torkosságot, bőjtölésével; a bujaságot, tisztaságával.

[1] Daniel. 2. v. 34.

[2] Oseæ 2. v. 17.

Méltán mongya tehát *Simeon;* hogy sokaknak romlására tétetett ez, a kinek neve [3]Rontó, Fosztó: de sokaknak felkelésére-is. Mert, ha elrontotta a sidók hitetlenségét: feléppítette az Anyaszentegyháznak győzhetetlen bástyáját. Ha ledőjtötte a bálványozást: felemelte az igaz isteni tiszteletet. Ha kigyomlálta a hamisságot: újonnan plantálta az igazságot. Ha elvagdalta a bűnöket: béóltotta a tekélletességeket. Ha megrontotta az istenteleneket: bűnökből kihozta és megszentelte az igazán hozzá-térőket. Azért, nem csak az vólt a Christus tiszti, [4]*ut evellat, et destruat, et disperdat;* hogy szaggasson, roncson, tétova-hánnyon: hanem, *ut ædificet et plantet;* hogy új éppűletet készítcsen, új óltványokat szaporítcson.

[3] Isai. 8. v. 1, 3. et 8.

[4] Jer. 1. v. 10.

Végezetre, azt mongya *Simeon;* hogy Christus jel; de oly jel, melynek ellene-mondatik. Mint az özön-víz-után az égi szivárványt [5]jelűl adá Isten, hogy immár békeséget szerzett az emberrel: úgy az istallóban született Christust, jelűl adá az emberi nemzettelvaló békeségnek. Innen vagyon, hogy a mennyei Angyalok, békeséget hirdetvén a pásztoroknak, azt mondák: *Hoc vobis signum;* hogy jele ennek a békeségnek, az istallóban találtatott Gyermek. Jel-zászlójúl adta Isten Christust, ugymond Isaias: [6]*qui stat in signum populorum;* mely-alat bátorságosan vitézkedhessűnk. De az emberi gonoszság, [7]ellene-mond ennek a jelnek: sőt, a Jeremias szava-ként, [8]*posuit me quasi signum ad sagittandum;* lövőldözésre emeltetett tárgynak tartya: mellyet, hitetlenségével és gonosz életével, [9]*configit;* mint mérges nyilakkal, lövőldöz. Mert Isten mondgya; hogy, [10]*configitis me;* a kik gonoszúl élnek, kegyetlenűl által-lövik őtet.

[5] Gen. 9. v. 12, 13.

[6] Isai. 11. v. 10.

[7] Act. 28. v. 22.

Hebr. 12. v. 3.

[8] Thren. 3 v. 12.

[9] Zach. 12. v. 10.

[10] Mal. 3. v. 8.

Mind ezekből, mélységes tudományokat és üdvösséges intése-

ket vehetnénk: de, mivel az Evangéliom oly bévséges dicséretekkel emlekezik, ama böcsűlletes *Anna* özvegy-aszszonyrúl; hogy, úgy tetczik, tűkörűl akarta Isten őtet az aitatos özvegy-aszszonyok-eleibe
Propositio. adni: én-is, a mái tanuságunkat csak arra határozom; *hogy a Szent Irásnak és régi Atyáknak tanitása-után, a Szent Anna példájából, megércsük és tanúllyuk, mit kiván a keresztyén özvegy-aszszony hivatallya és rendi.* Legyetek figyelmetesek.

Kiváltképpen-való nagy gongya vólt minden üdőben Istennek az özvegy-aszszonyokra. Az Ó Testamentomban azt parancsolta; hogy az özvegyek és árvák gyámoltalanságából, senki bátorságot ne végyen arra, hogy nékik árcson: mert, ha ki azoknak vét,
[1] Exod. 22. v. 22. Zach. 7. v. 10. [1]*vociferabuntur ad me, et ego audiam clamorem earum: et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio; et erunt uxores vestræ viduæ, et filii vestri pupilli;* hozzám kiáltnak, és meghalgatom őket: megharagszom reátok és kardal bűntetlek magatokat; feleségteket özvegységre, gyermekteket árvaságra jutatom. Annak-okáért, a sidók romlásának okai-közzűl, fő helyen szám-
[2] Jer. 5. v. 28. Isai. 1. v. 23. lyállya a Szent Irás, hogy, [2]*causam viduæ non judicaverunt;* az özvegyek törvényét elő nem vették és igazat nem szolgáltattak nékik. De magát arra köti Isten; hogy, ha a birák hátra maradnak
[3] Psal. 145. v. 9. tisztekben, magára vészi az özvegyek igyét, [3]*viduam suscipiet;* maga lészen [4]*judex viduarum*, az özvegyek itílő-mestere.
[4] Psal. 67. v. 6.
[5] Act. 6. v. 1, 2. Az Apostolok idejében, megírja Szent Lukács, [5]mely nagy tekíntet vólt az özvegyekre: kiknek, hogy asztalokra és egyéb szükségekre gondviselés lenne, hetet választának, Szent Lélekkel és bőlcseséggel tellyes férfiakat, kik közzűl eggyik Szent István vala, hogy az özvegy-aszszonyokra vigyáznának. Szent Pál Apostol-is
[6] 1. Tim. 5. v. 3. V. 9. V. 16. [6]erős parancsolattal kötelezi *Timóteust;* hogy tisztellye az özvegyeket, kik igazán özvegyek: és, ha meghaladgyák a hatvan esztendőt, az egyház javaiból adgyanak elégséges táplálást nékik. Végezetre; az özvegy-aszszonyok állapattyárúl és oktatásárúl, nem csak egész könyveket írt Szent *Ambrús,* Szent *Ágoston, Tertullianus*
1. Tim. 5. 1. Corint. 7. és egyébek: hanem ő-maga Szent Pál, [7]bévséges tanitásokat adott magok-viselesérűl. Ezeknek nyomdoka-után, künyű nékünk-is, az igaz és böcsűlletes özvegy-aszszonyok tisztit és kötelességét megmutatnúnk és magok-viselésérűl tanuságot adnúnk.

Mivel az özvegység hites és házassághoz köteles társának halálából következik: az özvegységnek küszöbén, vagy első grádicsán, eszén kel járni a keresztyén özvegy-aszszonynak. Vannak

oly maga-feledettek, kik, noha nem tettetik, de oly örömmel láttyák férjek halálát, mint-ha nehéz és szomorú igát vetettek vólna ki nyakokból, mikor urok kötelétül és birtokától megmenekedtek: azért szűből örűlnek a nyert szabadságnak, kincsnek és birodalomnak. De ezek igen esze-fogyottak: mert, ha a mely hajónak elveszett kormányosa, nem szabados, hanem puszta és szelek hányására s habok rontására bízatott: az aszszony-ember-is, férjének gondviselése-nélkül, minden nyavalyák habjaiban forog. Azért, nem érdemli a tekélletes aszszony nevet, valaki férjét úgy nem szereti, mint magát; valaki az igen fás- vagy darabos-erkőlcsű urának-is, inkáb nem kivánnya éltét, hogy-sem hóltát.

Annak-okáért, az istenes özvegy, férjének halálát szűből sirassa: nem csak, [1]*propter detractionem,* az emberekért, hogy meg ne szóllyák, mint-ha urát nem szerette vólna; hanem azért fő-képpen, hogy kedves gond-viselőjétül megfosztatván, gyámoltalan árvaságra jutott. Bolond kiáltásokkal pedig, haja szaggatásával, éktelen énekléssekkel, ne czégéreztesse esztelenségét az okos aszszony: mert tudgyák mindenek, [2]hogy ezek csak piaczra és szem-eleibe készített pompák, mellyek elolvadnak, a hol őket senki nem láttya, nem hallya.

[1] Eccl. 38. v. 18.

[2] Seneca Epist. 64. Dolorem non sequimur, sed ostendimus. Nemo tristis sibi est.

Mikor a bánatnak első ütközetiben, [3]*uno die, vel duobus;* egy, vagy két nap múlik; vígasztalást végyen az özvegy-aszszony; de nem azoktúl, kik biztattyák, hogy hólt ember-helyébe elevent szereznek; és, hogy immár-is elintézték, kinek adgyák: hanem isteni vígasztalásokkal vidámítcsa keseredett szüvét.

[3] Eccli. 38. v. 28.

Elsőben: meggondollya, hogy [4]Isten adta vólt a jámbor férjet és ismét vissza-kivánta tőlle, a mi övé vólt. Azért, minden özvegynek parancsollya Isten, a mit *Ezechiel* Profetának illyen szóval hagya: [5]ne sirasd, úgymond, szemed fényénél kedvesseb házastársodat: mert, *ego tollo,* Én vagyok, a ki elvészem tőlled. Isten akarattya-ellen, nem tusakodhatni; tanácsit nem visgálhatni. Azért, ha bolondság és embertelenség azon bánkódni, hogy a kölcsönadottat viszakérik tőllünk: nem illik keresztyén emberhez, hogy háborogjon, Istentűl engedtetett kedvesének visszakéréséért: hanem inkáb hálákat adgyon, hogy eddig nálla hatta, a mit idejében elkivánhatott vólna.

[4] Job. 1. v 21.

[5] Ezech. 24. v. 16.

Másodszor: tűkörűl tarcsa előtte és kövesse, a mit Szent *Dávid* cselekedék kedves fiának halálakor: [6]*jejunio jejunavit, jacuit super terram;* bőjtöt bőjtölt, földre borúlt, míg a gyermek beteg vólt.

[6] 2. Reg. 12. v. 16.

[1] V. 20. Mihent tudtára adák, hogy meghólt, [1]felkele; megmosdék; ruháját változtatá; templomba méne; Istennek hálákat ada; és az-után elfogyatá királyi ebédét. Csudálkozván ezen az udvari fő rendek: azt felelé nékik; hogy míg élt a gyermek, reménlette, hogy talám [2] V. 23. Isten könyörül és meggyógyíttya: [2]*nunc autem quare jejunem? Numquid potero revocare eum amplius; ego vadam magis ad eum: ille non revertetur ad me;* most immár, ugy-mond, miért sanyargassam magamat? Vallyon visza-hozhatom-e őtet? Én megyek inkáb ő-hozzá: de őtet visza nem várom. Ezt kel minden értelmes embernek követni, hogy heába-való törődéssel ne fogyassa magát.

[3] 1. Thes. 4. v. 12. Harmadszor: a Szent Pál [3]szavait eszébe forgassa, ki azt írja; hogy nem úgy kel a keresztyén embernek szánakodni halottyán, mint azoknak, kik job életet nem hisznek: hanem, tudván hogy az ő halottya, betegségében úgy készült halálához, mint keresztyén emberhez illik; tellyes bizodalommal légyen, hogy a siralom vőlgyéből, mennyei bóldogságba jutott. Azért, nem méltó az ő javán és dücsöitésén bánkodni, sőt, tudván, hogy el nem vesztette kedvesét, [4]Seneca, Epist. 64. in fine. hanem elő-bocsátotta; [4]*Quem putamus periisse, præmissus est;* oda pedig, a hová minnyájan igyekezűnk: örűlni kel azon az istenes özvegynek, hogy rövid nap-múlva eggyüt lészen férjével, az örök életnek vigaságában.

[5] Eccli. 38. v. 22. Negyedszer: megemlékezzék arrúl-is, a mit a bőlcs mondott: [5]*non est conversio: et huic nihil proderis et te ipsum pessimabis;* hogy siránkozással visza nem hozza halottyát: és annak nem használván, maga életét, egésségét fogyattya szomoruságával. Azért, békét hagyván a sirásnak, azt gondollya, hogy az ő hólt ura így [6] Eccli. 38. v. 23. szól néki: [6]*memor esto judicii mei;* látod-e én mint jártam tegnap? ma te-rajtad lehet a szer: rövid nap utánnam várlak. És ezzel a gondolattal, a tekélletes életnek buzgóságára és világ-utálásra serkegesse magát.

Békét hagyván tehát a heába-való törődésnek, arra fordítcsa gondolattyát; hogy állapattya-szerént, tisztességesen eltakarítcsa a hideg testet.

De ne kövesse azoknak kábaságokat, kik, mindeneket a temetés pompájára kőltvén, hóltig-való adósságba esnek: hanem, abban mutassa urához-való igaz szeretetit, hogy lelkét segítcse; az-az, adósságit megfizesse, ne átkozzák hólta-után az áros-emberek; a szegényeket ruházza és táplállya, hogy imádkozzanak érette; istenes dolgokra rendelt testamentomát végbe-vigye, hogy könnyebbítcse lelkét.

Urát eltakarván, azt ne mivellye, a mit, jaj! sok özvegyek: kik urok félelmével gátoltatott gonoszságokat titkollyák házasságokban, de kiöntik özvegységekben: hanem meggondollya, hogy sokkal nagyob szentség és tekélletesség kivántatik az özvegy-aszszonyban, hogy-sem a házas személyben. Mert, a kinek ura vagyon, *divisa est;* [1]Isten- és férje-közöt megosztatott: szolgálatot két-felé kivánnak tőlle. Azért, nem csak arrúl kel gondolkodni, mint találllya kedvét Istenének: hanem, *quomodo placeat viro;* mint lehessen kellemetes férje-előt. De a kinek férje nincsen; *mulier innupta, cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu;* csak arra kel vígyázni, hogy Isten-előt kedvet találllyon, testi és lelki szentséggel: minden erkőlcsét és maga-viselését annak akarattyához szabja, a ki ura-helyet, magára vette özvegységének gond-viselését, Ha annak-előtte testét szépegette az ura szemének: özvegységében lelki ékességeket keressen; mert csak ezek tészik őtet széppé és kedvessé Isten-előt. Ha őltözetekkel ékesgette magát elébbi állapattyában: özvegységében őltözetivel és maga-viselésével megmutassa, hogy külső őltözetekkel senkinek kedvét nem keresi, szemét senkinek nem gyönyörködteti. Ha lakodalmokkal, játékokkal, tánczolásokkal és egyéb nyájaskodásokkal vígasztalta eléb magát: özvegységében gyakor bőjtöléssel, Istennel-való nyájaskodással és imádkozással tőlcse idejét. Egy-szóval; ruházattyában, házának őltözetiben, asztalának és szolgáknak tartásában, emberek-közötvaló létében és egyéb minden-némü cselekedetiben, megismértesse, hogy világi gyönyörűségét mindenestűl ura koporsójába temette; és immár csak Istenre és üdvösségre vagyon gongya.

[1] 1. Cor. 7. v. 33. 34.

Nem szóval, hanem cselekedettel tanította az özvegy-aszszonyokat a mái Evangéliomban említtetett Szent *Anna*, miben kel életét foglalni; mint kel erkőlcsét rendelni az istenes özvegy-aszszonynak.

Elsőben: dicsíri az Evangeliom ő-benne, a szemérmetes tiszta életet, mind leány-korában, s mint özvegységében. Mert azt mongya; hogy tisztaságát éppen és szűzen tartotta házasságáig: és akkor vólt vége szűzességének, mikor törvény-szerént-való férjével meg lett menyegzője. Özvegységérűl pedig, azt mongya; hogy nyólczvannégy esztendeig ette az özvegy kenyeret: de ily hoszú idők folyásában, oly szentűl viselte magát, hogy minden emberi nyájaskodástúl elfogván kedvét, szűnetlen a templomban lakott és Istennek aitatosságával szolgált. Igazán ehez az *Áser* leányához illik, a mit Mojses monda az *Áser* áldásában: [2]*Sicut dies juventutis*

[2] Deut. 33. v. 25.

tuæ, ila et senectus tua; ifiuságához hasonló vólt özvegységben vénhedett tisztasága.

[1] Joseph. lib. 8. Antiquit. cap. 2. paulo post initium.

Sidó *Jósef* [1] írja; hogy a *Salamon* templomának külső falához ragasztva, három rend kamarák vóltak egymás-felett: mindenik renden harmincz *cella* vólt; az-az, mindenestűl kilenczven: mindeniknek széle, hoszsza, egy-arányú vólt, huszon-öt singnyi; magassága húsz singnyi. Ezekben aitatos és világi gondoktúl s nyájaskodásoktúl elszakadott aszszonyok laktanak; mint [2] a Szent Irásnak historiái megmutattyák. A *Salamon* templomának hasonlatosságára, éppíttetett vala a másik templom; melyben hasonló *cellák* vóltanak. [3] Azokban, írják, hogy neveltetett Bóldog Aszszony. Ugyan azon *cellákban* tőltötte özvegységét *Anna* aszszony: mert, hogy tisztábban és nagyob gyakorlással szolgálna Istennek, a Szentegyháztúl el nem távozott; hanem, mint most az apáczák nállunk, bérekesztve, ot lakott, kire nézve Szent *Cyrillus,* [4] Anna aszszonyt, *religiosissimam monialem,* szerzetes és istenes apáczának nevezi.

[2] 1.Reg 2.v.22. 4. Reg. 11. v. 2. 3. Exod. 38. v. 8. Luc. 2. v. 37.

[3] Baron. in Aparatu. n. 21.

[4] Cyril. Catech. 10. sub finem.

Méltán távúl akart lenni az emberi társolkodástúl, a ki tisztán akarta özvegységét viselni: mert, a mely özvegy-aszszony gyakran férfiak-közöt forog, veszedelem-kivűl nincsen. Azért, amaz okos *Júdit*-rúl [5] azt olvassuk; hogy házának felső részében, fel-felé-való titkos kamrában, *clausa,* bérekesztve lakott szolgáló-leányival. És nem ok-nélkül, csak szolgáló-leányit említi a Sz. Irás: mert, hallyad, mit ír Szent Jerónimus: [6] *Tenera res in feminis, fama pudicitiæ est: et quasi flos, cito ad levem marcescit auram. Scio multas, clausis ad publicum foribus, non caruisse infamia servulorum; quos suspectos faciebat, aut cultus immoderatus; aut ex conscientia amoris occulti, securus animi tumor: qui etiam bene dissimulatus erumpit et conservos quasi servos despicit:* gyenge dolog, ugymond, az aszszony tisztaságának híre: és mint a virág, kicsiny szelecskétűl meghervad. Tudok sokakat, kik megvonták magokat; kin nem forognak; bétéve tartyák ajtajokat: de azért, gyalázatos hírben kevertettek a szolgákkal; kik gyanuságba estek, vagy czifra őltözetekkel, vagy a titkon-való szerelemnek bizakodásából származott kevélységgel: mely a szolga-társokat, úgy tartotta, mint szolgákat.

[5] Judit. 8. v. 5.

[6] Hier. Epist. 9. ad Salvinam, ultra medium.

Másodszor: említi az Evangeliom *Anna* aszszony bőjtölésit Mert, a mely özvegy-aszszony tisztaságát akarja őrizni, szükség, hogy testét zabolán hordozza és ostor-alat tarcsa. Az igen-jól-tartott test, ollyan mint a délczeg ló; mely, ha meg nem sanyargattatik, nyakát szakasztya a rajta-ülőnek. Azért, Szent Pál Apostol [7] azt

[7] 1. Cor. 9. v. 27.

írja; hogy ő ostorozza és megkékíti testét; szolgálatra taníttya, hogy engedgyen a léleknek: mert talám, ha ezt nem mivelné, elkárhoznék. *Judit*[1] aszszonyrúl olvassuk, hogy ágyékán *ciliciomot* hordozott: *jejunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata et festa Domus Israël:* és szombatok- s egyéb innepek-kivűl, tellyes életének minden napjain bőjtölt. Bezzeg ez nem *calvinista* bőjt vólt. Mert, sem abban nem állott, hogy semmit nem ett vólna, mivel emberi erő el nem viselheti, hogy csak innep-napokon egyék; sem abban nem állott, hogy tobzódás-nélkül evett; mert szombat- és innep-napokon sem dősölt, vagy zabállott: hanem, mértékletesen ett és ivott *Júdit* aszony, noha akkor nem bőjtölt.

[1] Judit. 8. v. 6.

Ez vólt eleitűl-fogva a keresztyének szokása, hogy nem csak bőjtökkel, hanem *cilicium*-mal és magok testének vereségével óltalmazták a tisztaságot: mert jól tudták, hogy, [2]mint a szolga, úgy a test, ha kedvére és kínnyességben tartyák, hátra-rúg és vakmerőképpen tusakodik az-ellen, a kinek engedni kellene.

[2] Prov. 29. v. 21.

Ezekben tartották a Szent Pál [3]mondását-is; hogy *vidua quæ in deliciis est, vivens mortua est;* a mely özvegy-aszszony kedvére tartya testét, gyönyörüséggel múlattya idejét: meghólt, noha eleven; az-az, hírében, nevében, tisztességében, böcsűlletiben, meghólt az emberek-elöt; Isten-előt pedig, noha teste eleven, de meghólt lélek-szerént, mivel a lelki élettűl megfosztatott.

[3] 1. Tim. 5. v. 6.

Sénas-béli Szent Katalinrúl olvasom; [4]hogy minden-nap három ízben, fél-óráig vas-lánczal verte testét. Szent Ersébetrűl, magyarországi király leányárúl, írja *Surius;* [5]hogy esztendő-általl minden Pénteken, a hoszszú Bőjtben pedig minden-nap, súgár veszszőkkel szaggatta gyenge testét. Mit mondgyak Szent Margitrúl, [6]országunk királlyának szerelmes leányárúl? Minden éjjel kétszer verte testét; és néha tövisses veszszővel. Ezek tudták, mint kel szűzességet őrizni: mint kel a testet engedelem-alat viselni: mint kel Istennek kedveskedni. De most, a mí boldogtalan üdőnkben, oly gyengék vagyunk, hogy efféle szokatlan dolgokat, nehéz csak elhinnűnk-is: mert meg nem gondollyuk, hogy [7]*regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud;* az Isten országát, erővel kel nyernűnk; az-az, magúnkon erő-szakot kel tennűnk; kedvűnket meg kel szegnűnk; magúnkat meg kel sanyargatnúnk, ha el akarjuk kapni a Meny-országot. És; [8]*qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt;* valakik Christushoz tartoznak, meg kel magok testét feszíteniek, kivánságinak öldöklésével.

[4] Surius, in Vita S. Cathar. Senen.
[5] Surius, Tomo 6.
[6] Surius, in ejus Vita.
[7] Matt. 11. v. 12.
[8] Galat. 5. v. 24.

Harmadszor: azzal dicsíri az Evangeliom *Anna* aszszonyt; hogy

éjjel és nappal, szűnetlen könyörgésekkel és imádkozásokkal szolgált Istennek. Szent Pál [1]Apostol-is, mikor az özvegy-aszszonyok leczkéjét kiadgya, elő-számlállya; hogy fiait és unokáit jól nevellye; cselédgyére jó gondot visellyen. Mert, a mely özvegy-aszszony, háza-népére gondot nem visel, a hitet megtagadta és aláb-való a pogánynál. De mindenek-felet azt parancsollya; hogy az özvegy-aszszony [2]*instet obsecrationibus et orationibus nocte ac die,* éjjel-nappal imádkozásokban és könyörgésekben foglallya magát.

[1] 1. Tim. 5. v. 4, 8.

[2] V. 5.

Az özvegy-aszszonynak egyéb sok világi keserűségi-között, két bajos kereszte vagyon: eggyik, a testnek viaskodása: mert nehéz ellenni a szokott gyönyörűségek-nélkül, mellyeknek emlékezetivel eszteneztetik. Másik, a gyakor szomoruság és unakodás, mellyet szerez a magán-létel és szokott nyájaskodásoknak elhagyása. Üdvösségesb forrás nincsen, mellyel a testnek tüzei mególtassanak, mint az imádság; gyönyörűségesb nyájasság nincsen, mint az Istennel-való beszéllés az imádkozásban; foganatosb orvosság nincsen, mellyel minden nyavalyák meggyógyúlnak, mint a könyörgés. Azért, ha vígasztalásra vagyon szüksége az özvegy-aszszonynak: beszéllyen Istennel és megvígasztaltatik. Ha ellenségétűl ostromoltatik: kérjen segítséget Istentűl és megszabadíttatik. Ha kedvetlensége vagyon magán-lételéből: járúllyon Istenhez és egyedűl nem lészen. Egy szóval, az imádságban minden nyavalyáinak orvosságát, minden siralminak vígasztalását, minden fáratságinak nyugodalmát, minden nehézségének künnyebségét találllya az istenes özvegy.

[3] 1. Tim. 5. v. 3, 5, 16.

Úgy tetczik, ezekből megtanúlhattyák azok, a kik, [3]*Vere viduæ sunt,* valóban özvegy-aszszonyok, mint kel özvegységeket viselni. Nem ok-nélkül emlékezem nevezve azokrúl, kik valóban és nem csak nevezettel özvegyek; mert Szent Pál tészi ezt a külömbséget az özvegyek-között. És azoknak erkőlcsét-is feljegyzi, kik csak névvel és gyász-ruhával özvegyek, azt írván felőllök; hogy ezek [4]*luxuriantur,* fajtalanok; *otiosæ,* hivolkodók; házrúl házra-járók, csácsogók, illetlen-beszédűk, visgálók, nyughatatlanok. De ezekrűl most nem szükség szóllani: elég a mit Szent Pál mond róllok; hogy *viventes mortuæ sunt,* eleven-halottak.

[4] 1. Tim. 5. v. 11, 12, 13.

v. 6.

Hanem, egy-nehány szóval lássuk, mint kel az özvegy-aszszonynak gondolkodni újab házasságárúl. Bizonyos, hogy Isten nem tíltotta, sőt megengedte, hogy az özvegy-aszszony férjhez mehessen. Mert Szent Pál nem egy helyen írja; hogy, [5]a mely aszszonynak ura meghólt, felszabadúlt kötelessége: *cui vult, nubat;* ahoz

[5] 1. Cor. 7. v. 39. Rom. 7. v. 1.

mehet, a kihez akarja. Sőt az ifiú özvegyeknek (ha [1]hitek és fogadások nem kötelezi az özvegységre) ugyan tanácsollya Szent Pál, [2]hogy férjhez mennyenek: [3]*Quod si non contineant, nubant: melius est enim nubere, quam uri:* ha magokban annyi erőt és isteni malasztot nem ismérnek, hogy tisztán éllyenek: job férjhez menni, hogy-sem magát megégetni.

[1] 1. Tim. 5. v. 11, 12. [2] v. 14. [3] 1. Cor. 7. v. 9.

Noha ez így vagyon; de e mellet az-is bizonyos; hogy az Isten népe-közöt, böcsűlletes vólt mindenkor az özvegy-állapat. És, miképpen a papi rendre, nem választottak ollyat, [4]kinek egy feleségénél töb lett vólna: azon-képpen, az özvegy-aszszonyok-közzűl, a templom szolgálattyára, csak ollyakat választottak; [5]*Unius viri uxores;* kiknek egy férjeknél töb nem vólt. *Judit* aszszont-is, a többi-közöt, azzal dicsíri a Szent Irás; [6]hogy az egy uránál többet nem ismért, noha száz húsz esztendeig vólt az ura házában. A ki nagyob, Szent Pál Apostol azt írja; hogy noha férjhez mehet az aszszony, ura halála-után: de azért, [7]*Beatior erit si sic permanserit, secundum meum consilium;* bóldogab lészen, ha özvegyen marad, az ő tanácsa-szerént. És ugyan ottan; [8]*dico viduis, bonum est illis si sic permanserint:* az özvegyeknek, ugy-mond, azt tanácslom; jó nékik, ha így maradnak és két-felé nem oszolnak, hanem csak Isten kedve keresesére figyelmeznek. Szépen írja Szent *Jeronimus* egy úri-aszszonynak; [9]hogy, ha fiai vannak, és férjhez mégyen, nem lészen szabad őket szeretni: sőt, ha őket nem gyűlőli, úgy tetczik, most-is az apjokat szereti: és így lopogatva kel nékik szükségeket megadni. Testamentomot pedig, ollyat tétetnek vélle, mellyel gyermeki torkát megmetczi. Ha annak-is gyermeki vannak, a kihez mégyen, annál nagyob veszély, ugy-mond: mivel, ha enniek adsz, és megbetegednek, méreg-osztogató neved: ha semmit nem adsz nékik, kegyetlennek itíltetel.

[4] 1. Tim. 3. v. 2, 12. Ad Tit. 1. v. 6. [5] 1. Tim. 5. v. 9. [6] Judith 15. v. 11. cap. 16. v. 26, 28. [7] 1. Cor. 7. v. 39, 40. [8] v. 8. [9] Hieron. ad Furiam, Epist. 10. versus finem.

Mind-az-által, ha valamely özvegy nem akar a Szent Pál tanácsán járni, ám ottan csak arra vigyázzon, hogy attyafiai híre- és akarattya-nélkül, magát el ne adgya. És ne mennyen valami játékos, részeges, fajtalan ifiúhoz: hanem józan és igyenes-erkőlcsü embernyi embert keressen; mert ezerszer job hóltig özvegyen maradni, hogy sem éretlen nyalkához menni.

Adgya az Ur-Isten, hogy ennek az evangeliomi Szent *Anná*nak üdvösséges példája és a Szent Atyák szép tanitása, megfoganodgyék és gyökeret verjen az özvegyek szüvében és az örök életnek bóldogságában gyümőlcsöt hozzon. Amen.

KIS KARÁCSON NAPJÁN.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Lukács Evangelista, könyvének második részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Lucæ 2. v. 21. Az üdőben, minek-utánna eltelének a nyólcz napok, hogy környül-metéltetnék a gyermek: hivaték az ő neve Jesus-nak, a minek hivatott az Angyaltúl, minek-előtte Annya méhében fogantatott vólna.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesítcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

A Jesus nevéről.

Mikor Isten kedves szolgáját *Mojsest* elküldé, hogy *Faraó*-val szembe-szállana; és annak a kegyetlen *tirannus*-nak torkából, a sidó népet, hatalmas harczokkal felszabadítaná: mint a táborokban, jelt szoktak adni, mely-mellet bizvást és bátorságoson járhassanak; úgy az Isten, jelt ada *Mojses*-nek, az önnön saját nevét; és ezzel bátorítá, hogy félelem-nélkül járjon hivatallyában. Tudakozott vala régenten *Jacob Patriárka* az Istentűl; [1]*dic mihi, quo appellaris nomine?* Ki vólna neve? Tudakozott vala Mánue; [2]*Quod est tibi nomen?* Kinek híják az Istent? Rövid válaszok lén: *cur quæris Nomen meum, quod est mirabile?* mit tudakozol az én nevemről, mely csudálatos? De mikor *Mojses* azt mondá Istennek; [3]Uram, ha kérdik tőllem, ki neved; mit mongyak? Így felele Isten néki: Én megjelentem *Abrahám*-nak, *Isaák*-nak és *Jákob*-nak; hatalmasságomat megismértettem véllek: [4]*et nomen meum Adonai, non*

[1] Genes. 32. v. 29.
[2] Judic. 13. v. 17.
[3] Exod. 3. v. 13.
[4] Exod. 6. v. 3.

manifestavi eis; de nevemet meg nem mondottam nékik: hanem, te vagy első, a kinek ezt az én nevemet megjelentem: [1]*Ego sum qui sum;* Én vagyok, a ki vagyok. Mivel azért ennyire hozzád adtam magamat, hogy nevemet-is megjelentettem néked; mennyel: az én nevem jelével és erejével bátorságoson járhatsz: vid-ki népemet veszedelmes rabságából. [1] Exod. 3. v. 14.

Keresztyének; sokkal nagyob bizodalmat ád nékünk a mí Istenűnk e mái napon; sokkal veszedelmesb rabságunk szabadúlásának jelét nyújtya, mikor a kedves és gyönyörüséges Jesus, az-az, Üdvözitő és Szabadító nevet, szent vére húllásával, kinyilatkoztattya, mely a régi Szentektűl elrejtetett vala; és azért mongya Isaias: [2]*Vere Deus absconditus, Deus Salvator;* valóban elrejtetett Isten, a Szabadító Isten. Erről a névről, szorgalmatoson tudakozott Salamon; [3]*quod nomen Filii ejus, si nosti?* ki lészen, úgy-mond az Isten Fiának neve? mond meg, ha tudod. Ezt a nevet, fohászkodva kivánta hallani *Isaias,* mikor azt mondotta: [4]*utinam disrumperes cœlos et descenderes, ut notum fieret nomen tuum;* vaj, szaggatnád-el immár valaha az egeket és jőnél-alá, hogy tudhatnók a te Nevedet. Mert, [5]*nomen tuum in desideria animæ meæ;* a te Neved, az én lelkemnek tellyes kivánsága. Ennek a névnek kijelentésével biztatta Isten az ő népét, midőn így szóllott néki: [6]kely-fel, vígadgy, örvendezz: mert eljő az a nap, mellyen az én nevem tudtodra lészen; és magam a ki szóllok, jelen lészek. Ezt a megígért áldott napot értük a mái nap; mellyen a régi Szentek kivánsági, az Istennek igéreti betellyesedtenek; és a Jesus neve üdvösséges jelűl adatott nékünk.

[2] Isai. 58. v. 15. [3] Prov. 30. v. 4. [4] Isai. 64. v. 1. 2. [5] Isai. 26. v. 8. [6] Isai 52. v. 1. 6.

Szent és dücsősséges, felséges és tisztelendő név ez: mellyet nem a főldön gondoltak; nem emberek adtak: hanem, magas Meny-országból, a tellyes Szent Háromság tanácsából, Gábriel Angyal hozott, mikor Bóldog Aszszonynak azt mondotta: [7]*vocabis nomen ejus Jesum;* hogy az ő Fiát, Jesus-nak híja.

[7] Luc. 1. v. 31.

Az Új Testamentomban, Christus Urúnk-kivűl, [8]csak Keresztelő Jánosrúl; az Ó Testamentomban pedig, [9]*Ismaël*-rűl, [10]*Isaak*-rúl és [11]*Josiás*-rúl olvassuk, hogy születések-előt Istentűl vettek nevezetet. Születések-után, sokkal többen nyertek új nevet Istentűl. [12]Az Abram nevéhez, Isten a maga nevének egy bötűjét adá és az-után *Abrahám*-nak hívatá kedves szolgáját. [13]Jákobot *Israël*-nek; [14]Oseét, a *Nun* fiát *Josué*-nak; [15]Gédeont *Jeroboám*-nak; [16]Simont a János fiát *Cefás*-nak, kő-sziklá-nak; [17]Jakabot és Jánost *Boanerges*-nek,

[8] Lucæ 1. v. 13. [9] Gen. 16. v. 11. [10] Gen. 17. v. 19. [11] 3. Reg. 10. v. 2. [12] Gen. 17. v. 5. [13] Gen. 32. v. 28. [14] Num. 13. v. 17. [15] Judic. 6. v. 32. [16] Matt. 16. v. 18. Joan. 1. v. 42. [17] Marc. 3. v. 17.

meny-dörgés fiainak nevezé az Isten. Mindenkor efféle név-adással, vagy változással, kiváltképpen-való nagy dolgok jelentettek, mellyeket magokkal viseltek efféle nevezetek: mivel az Istentűl adatott nevek, soha nem üressek. De a JESUS neve meghaladgya, valamenyi nevet
[1] Philip. 2. v. 9. adott Isten az embereknek. Mert erről írja Sz. Pál; hogy, [1] *super omne nomen;* minden nevek-felet vagyon: melynek említésére, meg kel hajolni a mennyei, földi és föld-alatti térdeknek. Mert,
[2] Ephes. 1 v. 2. [2] *super omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro;* nem csak e földi, de a mennyei neveket-is
[3] Actor. 4. v. 12. fellyűl-haladgya. És, [3] *non est aliud nomen, in quo oporteat nos salvos fieri;* nem adatott más név, mely-által üdvözűlhessünk.

Ezeket, hogy világosban ércsétek, mászorra hagyván, a
Propositio. környűl-metélésnek titkait és tanúságit: *ez jelen-való órát csak abban töltöm, hogy a* JESUS *nevének felséges méltóságát, böcsűlletes szentségét, csudálatos hasznát megismértetvén, annak tiszteletire és gyakor emlékezésére szűveteket gerjeszszem.* Legyetek figyelmetesek.

Vide Concionem Epiphaniæ. initio. Miképpen a Christus személyében, az isteni természetnek felségét, az emberi természetnek alacsonyságával csudálatoson egybe-kapcsolta az Isten bőlcsesége; úgy akarta, hogy a mí Üdvözitőnknek akár-mely alacsony cselekedetiben fényeskedgyék az isteni hatalmasságnak méltósága. Anyától született: de szűztűl; de sérelem- és fájdalom-nélkűl született. Jászolba helyheztetett:
[4] Heb. 1. v. 6. de [4] mennyei Angyaloktúl és nap-keleti királyoktúl ímadtatott.
[5] Isai. 19. v. 1. *Egyiptom*-ba futott; de oda-menetelével [5] az *Egyiptom* bálványit földhöz verte. Megmosatott Keresztelő Jánostúl, mint-ha mocsok vólna benne; de az egek megnyilatkoztak, és mennyei szózat adatott az Atyától reája. Megfogatott és kötöztetett: de ama szavával, *Én vagyok*, földre dőjtötte üldözőit. Szomorkodott, rettegett, siránkozva kiáltott Attyához; de az ő szomorusága minket vígasztalt, félelme bátorított, köny-húllatása mosogatott, gyarlósága vastagított. Végezetre, megöletett Christus a Kereszt-fán; de a nap gyászba őltözött, a föld megindúlt, a halottak feltámadtak; és az ő halála, lelkünket elevenítette. Hasonló-képpen, Kis-karácson napján, a bűnösök bélyege reá vettetett, környűl-metéltetett: mint-ha
[6] Rom. 8. v. 3. valami rothatt és metélésre-való találtatnék benne; [6] *In simili-*
[7] Isai. 53. v. 12. *tudinem carnis peccati:* [7] *cum sceleratis reputatus est;* a bűnös testnek hasonlatosságában, bűnösök-közzé számláltatott; de ugyan akkor, ama dücsősséges, szent és felséges JESUS, az-az, Üdvözítő nevét vette Istentűl, mely minden neveknél nagyob: mivel ebben

Hebraice JESUS, Latine Salvator.

foglaltatik kút-feje minden isteni áldomásoknak, eredete minden bűnösök szabadulásának, tár-háza minden mennyei gazdagságoknak, minden vígasztalásoknak kincse.

Ez amaz Isten szájából adatott új név, mellyet *Isaias*-által ígért Christusnak: [1] *vocabitur tibi nomen novum, quodos Domini nominabit;* mellyel dicsekedik ő-maga, hogy, [2] *Nomen meum novum;* új neve vagyon néki. Mert, noha az Ó Testamentomban *Jósue,* a ki meggyőzé a sidók-ellen-tusakodó népeket és az igért földbe vitte az Isráël fiait, [3] *Jesus-, Náve* fiának neveztetett; a ki a *Babyloniai* fogságból kihozá a sidó népet, [4] a *Josedek* fia *Jesus*-nak hívatott; a ki rövid sommában foglalta a profetákat és historiákat és ama mélységes tanitásokkal tellyes könyvet, az *Ecclesiasticust* írta, [5] *Jesus-Syrách*-nak mondatott; noha *Józef* [6] *Salvátor*-nak, Szabadítónak neveztetett; mint szinte [7] *Otómel* és egyebek; kikről a Szent Irásban [8] olvassuk, hogy *salvant,* megszabadíttyák az emberekct: de senki ezek-közzűl, a mí Jesus-unk nevét nem viselte. Mert a mí Jesus-unk, oly-képpen neveztetik Jesus-nak, mint *Gábriel* Angyal magyarázá; tudni-illik, [9] a ki a *Dávid* székiben örökké uralkodik; és nem testnek, hanem lelkeknek szabadítója: nem világi nyavalyától, hanem, [10] *a peccatis,* a bűnöktűl; nem egy nemzetet, hanem az egész világot megszabadíttya, és maga erejével szabadíttya.

[1] Isai. 62. v. 2.
[2] Apocal. 3. v. 12.
[3] Eccli. 46. v. 1.
[4] Aggæi 1. v. 12. Eccli. 49. v. 14.
[5] Prolog. lib. Ecclesiastic. et c. 51. v. 1.
[6] Gen. 41. v. 45.
[7] Judic. 3. v. 9. 15.
[8] Abdiæ v. 21. Judæ v. 23. Rom. 11. v. 14. Cor. 9. v. 22. Cap. 7. v. 16. 1. Tim. 4. v. 16. Jac. 5. v. 20.
[9] Luc. 1. v. 32.
[10] Matt. 1. v. 21.

A töb *Jésusok,* senkit bűntűl nem szabadítottak, hanem világi nyomoruságoktúl; pusztában-való bújdosástúl; pogány fejedelmek rabságától, sanyargatásától; vagy tudatlanságtúl mentegettek; de a veszedelmek gyökerét, mely a bűn, el nem vették, egyedűl a mí Jesus-unk ennek rontója. A töb *Jésusok,* egy nemzetséget szabadítottak inségektűl: a mí Jesus-unk, az egész világ váltságát szerzette. Azért, *Nomen novum,* új név; és oly tulajdona Christusnak, a Jesus, Üdvözítő név, hogy senkihez az-szerént nem fér, a mint őtet jegyzi; hanem, a mint egy az Isten és töb nem lehet; úgy az Üdvözítő Jesus, csak egy, a ki-nélkül senki nem üdvözülhet, mert [11] nem adatott más név ezen-kivűl, az üdvösségre.

[11] Actor. 4. v. 12.

Christus Urunkrúl azt mondgya Szent Pál, hogy rövideden és summa-szerént, magában foglallya és kapcsollya, [12] *instaurat, recapitulat,* valami jó menyben és földön vagyon: [13] mert mindenek ő-érette teremtettek; mindenek az ő dücsősségére rendeltettek; mindenek tekélletessége és jósági ő-benne foglaltattak: *ut sit in omnibus ipse primatum tenens.* Azért, valami jó vólt *Abrahám-*

[12] Ephes. 1. v. 10.
[13] Colos. 1. v. 15. et seqq.

ban, *Dávid*-ban, *Jób*-ban; valami tekéllетesség találtatott a Szent Királyokban, Profétákban, Papokban; valami dicsíretes erkőlcs valakiben fénylett; valami vólt a Törvényben emlekezetre méltó; az áldozatokban kedves; a templomban ékes: mind az, sokkal nagyob méltósággal találtatott és, *recapitulatum*, rövid summában foglaltatott Christusban. Ezen-képpen, a JESUS névben, minden nevek méltósága együvé kapcsoltatott. Mint az aranyban, egyéb pénzek ereje és haszna találtatik; mint a nagy hoszú könyvek veleje és summája, a könyvnek titulussá-ban mutatódik: úgy, valamenyi neve vagyon Istennek, ebben az Üdvözítő névben, a
[1] Philip. 2. v. 9. JESUS-ban, foglaltatik. Azért, ez a név, [4]*est super omne nomen;* minden nevek-felett dücsősséges és böcsűlletes.

Ezt, hogy jobban ércsük, jutassuk eszűnkbe; hogy mivel a név csak jel: az ő böcsűlletit és méltóságát, vagy abból kel vennünk, hogy nagyob és böesűlletesb, a mit jegyez; vagy abból, hogy felségesb és kedvesb móddal jegyez. Az Isten nevei, annyiból egyenlő méltóságúak, hogy azon egy Istent jegyzik; de nem mind egy-aránt jegyzik innen vagyon külömbség közöttök: a töb nevek, csak némely bizonyos tulajdonságit, vagy cselekedetit jelentik Istennek. De a JESUS, üdvözítő név, magában foglallya és egyszer s mind jegyzi s előnkbe adgya, valamivel az Istennek hatalmassága, jó-vólta, irgalmassága, legnagyobban kinyilatkozhatott: eszűnkbe jutattya, ezeknek az isteni tulajdonságoknak legnagyob cselekedetit: a mí üdvösségünket; melynél nékünk, gyarló
[2] Hier. Ep. 136. ad Marcellam. bűnös embereknek, hasznosbat és gyönyörűségesbet semmit nem adhat az Isten.

Mendoza, 1. Regum 1. Nu. 3. q. 22. In Veteri Testamento, plus quam du centies vocatur Deus Sabaoth: In Novo, semel. Jac. 5. v. 4. quia terrorem incutit hoc nomen. At in Novo Testamento, suavia nomina, Pastor Magister, Agnus.

Szent [5]*Jeronimus* ezeket, és töb neveit számlállya Istennek, a Szent Irásból: *Eloba* és *Elobim:* az-az, bíró, bűntető; *Saddai:* az-az, elégséges, adakozó; *Sabaoth:* az-az, sereg-rendelő, ki a világi állatokat rendben tartya; *El:* az-az, erős; *Adonai:* az-az, úr; *Helion:* az-az, felséges. Ezek és a töb hasonló nevek, az Istennek teremtésre-való hatalmát, bűntetésre-való igazságát, táplálásra-való gond-viselését jelentik: A JESUS név pedig, Istennek legnagyob és felségesb cselekedetit jegyzi; tudni-illik, az emberi nemzetnek, a Fiú Isten halálával váltását. Azt jegyzi, hogy minket Christus megszabadít; nem testi és világi nyavalyától, hanem lelki és örökké-való veszedelemtűl. Azért, mennyível nagyob és kedvesb nékűnk, örök veszedelműnktűl szabadúlásunk, világravaló teremtésünknél: annyival nagyob es nékünk kedvesseb a

Jesus név, *super omne nomen,* minden egyéb nevek-felett. És valamit azok az Isten nevei jegyeznek, mind megtaláltatnak az igaz szabadúlásban. Azért, a túdós emberek azt állattyák, [1]hogy a *Jehesub* névben találtatnak ama négy bötűk, mellyek az Istennek kimondhatatlan nevét jegyzik: *Jod, he, vau, hetb.* sőt, [2]némellyek azon Névnek álíttyák a *Jesust* és *Jehovát.*

[1] Caninius, in locis novi Testam.
[2] Prado, in Ezechiel. in primæ Visionis parte 2. fect. 5.

Christus Urunknak sok nevei vannak, az Ó, és Új Testamentomban: azoknak ereje, mind eggyüt, egy csomóban kötve találtatik a Jesus névben. Azért, nemcsak ő-maga Christus, [3]*Verbum consummans, abbreviatum;* tellyes, de rövidíttetett Íge; hanem az ő neve-is, a Jesus, rövid, de minden egyéb nevezetek velejével tellyes: mert jegyzi és magában foglallya, valami felséges méltóság jelentetik a töb nevezetekben: viszontag, ennek a Jesus névnek ereje, rész-szerént kapcsoltatik minden névben. A mí szabadságunkhoz szükség vólt, hogy Christus-által megfosztassék az erős fegyveres, a pokol-béli sátan, hamissan nyert prédájától. Azért, [4]*Isaiás*-nak azt mondá Isten, hogy egy nagy könyvet vegyen és abba ezt az öt szót írja: *velociter spolia detrahe, cito prædare;* gyorson vonnyad a prédát, hamar tolvajolly. Ez az öt szó ugyan azont jegyzi, a mit az öt bötűből-álló Jesus; melynek leirására nagy könyv kivántatott: mert oly nagy ereje és annyi rejtett titkai vannak, hogy a világ sem foghatná-meg azokat a könyveket, [5]mellyek ezekkel megtelnének.

[3] Rom. 9. v. 28. Isai. 10. v. 22.
[4] Isai. 8. v. 1.
[5] Joan. 21. v. 25.

A ki lelkűnket megszabadíttya a bűnnek és pokolnak rabságából: annak igaz tanitása-által, jó tanácsot kel adni: nagy erővel kel bírnyia, hogy ellenségének csalárdságát és hatalmasságát földhöz verhesse: nem csak ezen a múlandó világon, hanem a más világon-is maradandó dücsősséget kel nyerni, hogy fogyatkozott ne légyen szabadítása: mind Istennel-való békeséget, mind lelki isméretűnk csendességét kel szerezni; mert külömben, tellyes Szabadító nem lehetne. Végezetre, Isten-Embernek kel lenni a Megváltónak, mert a puszta ember, elégséges nem lehet szabadulásunkra.

Ezekre-nézve, *Isaias* nevezi a mí Megváltónkat, [6]Tanács-adónak, Erősnek, jövendő élet Attyának, békesség Fejedelmének, és [7]*Emmanuel*-nek, velűnk-lakó Istennek. Mind ezek a nevek, a Jesus névben foglaltatnak: mivel a szabaduláshoz szükséges erőt, tudományt és hatalmat jegyez a Jesus neve. Mikor Christus magát Pásztornak, Ajtónak, Útnak, Igazságnak, Életnek, Szőlő-

[6] Isai. 9. v. 6.
[7] Isai. 7. v. 14.

tőnek, Kő-sziklának és egyéb effélének nevezi; mind ennyi szókkal, csak üdvösségre és lelki szabadulásunkra szükséges eszközök szerzőjének nevezi magát és így mind ezek, a JESUS névben vannak foglalva. Azért, *nomen super omne nomen;* minden nevek-felet-való név a JESUS.

A mí Üdvözítőnk, gyakran neveztetik sidóul *Messiás*-nak: mely annyit tészen, ugy-mond Szent János, [1] mint *Christus* görögűl; magyarúl Kenetett. Így nevezte őtet az Angyal, [2] mikor születésének örömét hirdette a pásztoroknak: Így nevezte Szent *Dávid,* [3] második Sóltarában: Így nevezte *Dániel,* [4] mikor a *Messiás* jövetelét hirdette. A Szent Irásból tudgyuk, hogy: [5] papok, [6] próféták, és [7] királyok szoktak megkenetni, kire-nézve a Szent Irás, a papokat és fejedelmeket, [8] *Christusok*-nak nevezi. Christus Urúnk igaz Király vólt: azért mongya a másik Sóltárban; hogy ő Istentűl Királlyá rendeltetett. [9] *Melchisedech* rendin-való Pap vólt; a mint Szent *Dávid* írja. Igaz Próféta vólt; [10] melyet *Mojses*-által ígért az Isten. Király és próféta vólt *Dávid;* király és pap vólt *Melchisedech;* pap és próféta vólt *Sámuel:* de soha senki egyéb nem vólt Christusnál, ki mind-eggyüt azt a három méltóságot bírta vólna, mind a három kenetért *Christus*-nak mondatott vólna.

Joan. 1. v. 41.
[2] Luc. 2. v. 11.
[3] Psal. 2. v. 2.
[4] Dan. 9. v. 24, 26, 26.
[5] Sacerdos, Exod. 19. v. 7.
[6] Propheta, 3. Reg. 19. v. 16.
[7] Rex. 1. Reg. 10. v. 1.
[8] Ps. 104. v. 16.
1. Reg. 26. v. 9.
[9] Ps. 109. v. 4.
[10] Deut. 18. v. 15.

Ennek-felette, nem külső és olajjal-való testi kenés vólt a *Messias* kenése, mint a királyoké és papoké; hanem olajnál méltóságosb kenettel emeltetett Üdvözítőnk ezekre a tisztekre: [11] *unxit te Deus, præ participibus tuis.* Mert, a Szent Atyák magyarázattya-szerént, először; az isteni személynek eggyesűlése-által, Isten ö-maga vólt a kenet: mellyel a Christus lelke és emberi természete felséges méltóságra emeltetett; ő-benne lévén [12] *omnis plenitudo divinitatis corporaliter,* az istenségnek tellyessége. Másodszor; [13] *unxit eum Deus Spiritu Sancto;* Szent Lélek ajándékival-is, mint valami drága kenettel, oly bévségesen felkente őtet Isten, hogy [14] az ő kifolyó tellyes-voltából árad mí-reánk-is, valami üdvösséges jót vészünk Istentűl.

[11] Heb. 1. v. 9.
[12] Colos. 2. v. 9.
[13] Actor. 10. v. 38. Isai. 61. v. 1. Cap. 11. v. 2.
[14] Joan. 1. v. 16.

Noha felséges nagy név a *Christus* neve; de ezt-is, a több nevekkel-eggyüt, magában foglallya a JESUS név. Mert a tekélletes szabaditásban foglaltatik, hogy a szabadító áldozzék mint pap; igazságra tanítcson, mint próféta; óltalmazzon és igazgasson, mint király. Azért a JESUS név, *super omne nomen;* minden nevek-felet-való. Mert, miképpen a *metafisicusok* mondgyák, hogy a [15] *transcen-*

[15] Ens, Unum, Verum, Bonum.

densek mindent magokban foglalnak és mindenbe béfoglaltatnak: úgy mondhattyuk, hogy JESUS név, *transcendens*, a töb nevekhez-képest.

Mivel azért ily böcsűlletes ez a név: innen vagyon, hogy, miképpen a keresztyénségben, senki *Judás*-nak, vagy *Lucifer*-nek nem hívattya magát; azoknak, a kiket ezek a szók jegyeznek, kárhozott emlékezetinek gyűlőlségéből: azonképpen a JESUS névnek böcsűlletiért, senkit JESUS-nak nem keresztelünk. *Domitianus* Császár,[1] megölete egy római urat, azért, hogy szolgait *Annibal*, *Mago*, és hasonló böcsűlletes emberek nevével nevezte. Nem ok-nélkül gyaláztatnék mí-nállunk-is, a ki gyermekét JESUS-nak keresztelné. Jóllehet, miképpen az Apostolok idejében, [2]Christus-túl, *Christián* nevet viseltek a hívek: úgy a JESUS-túl, *Jesuiták*-nak neveztethettek; sőt, a mint a Szent Atyák írjak, [3]az első keresztyének, a JESUS-túl, *Jesseusok*-nak mondattak. Sz. Pál pedig, és Szent János, [4]*Societatem* JESU, Jésus társasága-bélieknek nevezik közönségesen a keresztyéneket; és, a ki nagyob, Christus Urunk [5]attyafiának, sőt annyának nevezett minden igaz embert.

[1] Sueton in Domitiano. cap. 10.

[2] Actor. 11. v. 26.

[3] Baron. anno 64 n. 2.

[4] 1. Cor. 1. v. 9. 1. Joan. 1. v. 3, 6, 7.

[5] Matt. 12. v. 50.

Ennek-felette, mivel a JESUS név, minden neveknél méltóságosb: innen vagyon, hogy valamikor ezt említtyük, vagy említeni hallyuk, [6]*Omne genuflectitur*, minden térd meghajol: vagy, ha vesztég-ülűnk, süveg-vetéssel és emelkedéssel tisztellyük. A bötűket és a szózatot magán nem tisztellyük. Azért, ha százszor említik-is *Jesus-Syrachot*, *Jesus-Navét*, *Jesus Jósedek*-et, térdet nem hajtúnk. A tisztességet tehát annak tészük, a kit a szó jegyez: mint a képek-előtt-is, nem a fát, vagy festéket, hanem, a kit a kép jelent, azt tisztellyük: a *Biblia* böcsűllésben, nem a téntát, papirossat; hanem azt böcsűllyük, a kinek szavát magában foglallya.

[6] Phil. 2. v. 9.

De lássuk rövideden hasznát ennek az áldott névnek. Nem ok-nélkül vagyon, hogy az egész keresztyénségnek egyenló szokásából, minden nehéz igyekben és véletlen veszélyekben, JESUST kiáltunk. Mert, miképpen az orvos-doktoroknak vagyon némely orvosságok, mely minden betegségek-ellen használ: úgy ez a név, egy közönséges orvosság, mellyel gyógyíttatik minden fogyatkozásunk. Erre-nézve mondgya Sz. Péter; hogy ég-alat nem adatott ennél töb név, mely-által kellyen üdvözűlnünk és nyavalyánkból szabadúlnunk. Azért, ha az Apostolok betegeket gyógyítottak, azt mondották nékik: [7]*In nomine* JESU, *surge et ambula*; a JESUS nevében, kely-fel és járj. Ha ördögöket űztek, eképpen szóllottak:

[7] Actor. 4. v. 12. Actor. 3. v. 6. Cap. 4. v. 10.

[1] Act. 16. v. 18. [1] *Præcipio tibi in nomine Jesu, exire ab ea,* parancsolom a Jesus nevében, meny-ki belőlle. A régi Atyák-is nyilván dicsekednek [2] Lactan. lib. 4. cap. 27. azzal, hogy a keresztyének, [2] *Nomine Magistri sui et signo Passionis, excludunt dæmones;* a Jesus neve- és a Szent Kereszt jele-által, [3] Orig. lib. 1. contra Celsum. kiűzik az ördögöket. Sőt *Origenes* azt írja; hogy [3] még az igen istentelenek-is, említvén a Jesus nevét, elkergetik az ellenkező sátánt. Végezetre, mikor az apostoli csuda-tételekkel erőssíteni kellett az [4] Marc. 16. v. 18. igaz hitet, [4] *In nomine meo serpentes tolent,* a Jesus nevében kígyókat öltek és ártalom-nélkül mérget ittak. Az ördög kisírteti-ellen, [5] Prov. 18. v. 10. [5] *turris fortissima nomen Domini;* erős torony az Úr neve: melyben bátorságunk vagyon minden ellenségünktől.

Azt ne itíllye senki, hogy a Jesus nevének bötűjében valami babonát ismérünk; hanem, arrúl így kel gondolkodni. Az Atya Isten, Szent Fiának böcsűlletiért, hogy inkáb terjedgyen és nevekedgyék az ő tiszteleti; hogy inkáb gerjedgyen az emberek szűve a Christus szeretetire és segitségűl-hivására: mikor végetlen bőlcseségéből, a maga dücsősségére és a mí hasznúnkra alkalmatosnak isméri, a Jesus nevének emlitésére betegeket gyógyít, ördögöket kerget és sok lelki veszedelmeket távosztat. Ennek-felette: a Jesus nevének említése nem egyéb, hanem az üdvözítőnek segitségűlhivása; mellyet Isten meghalgat, mikor könyörgésűnkben fogyatkozás nem találtatik.

[6] Cant. 1. v. 2. Bernar. ser. 15. in Cantic. Ama mézes-nyelvű Szent *Bernárd,* [6] magyarázván, a mit a jegyes monda Christusrúl, hogy *oleum effusum nomen tuum;* az ő neve, kiöntetett drága-illatú olaj: azt írja; hogy az olaj világosít lámpásban, táplál érekben, sebeinket gyógyíttya a flastromokban: a tüzet táplállya, az éhséget óltya, a fájdalmat enyhíti; és így, fényesség, étel, orvosság az olaj: ezen-képpen, úgy-mond, a Jesus [7] Psal. 35. v. 10. neve világosít, mikor predikáltatik. Mert, [7] *in lumine tuo videbimus lumen;* ennek fényessége-által, hozatott a világ az isteni dolgok- [8] Ephes. 5. v. 8. nak isméretire; [8] *fuimus tenebræ, nunc lux in Domino;* az-előt [9] 1. Petr. 2. v. 9. setétségben vóltunk: mihent a Jesus neve hirdetteték, [9] *in admirabile lumen,* csudálatos és minden világi tudományok fényességénél [10] Habac. 2. v. 14. nagyob világosságra jutánk, eláradván az isteni tudomány, [10] mint a széles tenger, a világra. Ez a név táplál, mint lelki eledel. Ha [11] Isai. 10. v. 27. bűneink terhétűl lenyomatunk: [11] *computrescet jugum a facie olei;* elrothad a bűnnek igája ettűl az olajtúl. Ha fáratságunk elszakaszkodtat, erőssíti szívűnket. Ha szomjúhozik lelkűnk: mihent a Jesus nevét elő-vészi és azt forgattya, megenyhődik szárazsága.

Sovány és igen száraz minden lelki eledel, minden tudomány és bőlcseség, ha ezzel az olajjal nem öntöztetik. Azért írja Sz. Ágoston, hogy, akár-mely ékesen-szólló Írást olvasott, de ha JESUST nem találta benne, reves tőkét láttatott rágni; semmi ízt bennek nem érzett. A JESUS neve pedig, [1]*mel in ore, in aure melos, in corde jubilus;* méz a szájban, musika a fülben, gyönyörűség a szűben. Végezetre, a JESUS neve orvossága minden lelki nyavalyánknak. Ha a világ inségi-közöt, szomoruság fojtogattya szűvedet: semmivel inkáb nem vígasztaltatik, mint, ha JESUST szűvedben és szájadban forgatod. Ha bűneidnek sokasága és súllyos úndoksága lenyom, és kétségbe akar ejteni: jusson eszedbe, hogy JESUS-od vagyon; oly szabadítód vagyon, a ki birád és szó-szóllód, mindgyárt megbátorodol. Ha a harag gerjeszt; ha a kevélység felragad; ha a testi kivánságok édesgetnek; ha a restség tartóztat; ha egyéb vétkek izgatnak: jusson eszedbe JESUS, és minden vétkes indúlatok megenyhődnek. Mert, ha megemlekezel az ő tekélletes erkőlcsének példáirúl; az ő Szent Vére váltságának nagy-vóltárúl és éretted-való sok fáratságirúl: mint a vízzel a tűz, úgy ezzel az emlekezettel elalusznak minden gonosz indúlatok. Azért, minden kincse, minden orvossága, minden lelki vígasztalása a keresztyén embernek, ebbe a JESUS nevének kisded szelenczéjébe rekesztetett: minden isteni kegyelmességnek emlekezeti ennek a névnek kicsiny csomójába köttetett.

[1] Bern. Ser. 15. in Cantic.

Ez az oka, keresztyének, hogy ő-maga a mi jegyesűnk azt kivánnya tőllünk: [2]*pone me, ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum;* hogy szívűnkön és kezűnkön, mint valami jelt, úgy visellyük szűnetlen az ő nevét. Az Ó Testamentomban meg vala hagyva a papi-fejedelemnek, hogy a töb drága őltözeti-közöt, [3]homlokán egy arany-táblát viselne, melyre írva vala az Isten neve: hogy így szűnetlen szeme-előt forogna az Isten neve. De mi-tőllűnk, azt kivánnya Isten; hogy szívűnkön és kezűnkön visellyük az ó nevét; az-az, [4]*omne quodcumque facimus, in nomine Domini JESU;* valamit gondolúnk és cselekeszűnk, JESUS nevében, ő-érette, az ő tisztességére cselekedgyük.

[2] Cantic. 8 v. 6.

[3] Exod. 28. v. 36. Eccli 45. v. 11.

[4] Col. 3. v. 17.

Úgy szerette Christus Urúnk a JESUS nevet, hogy ezt nem csak külső nevezéssel akarta viselni, hanem ugyan magára metczette. Mert, a hol *Isaias* azt írja, hogy [5]új neve lészen, mellyet az Isten szája nevezi a sidó bötű-szerént, úgy vagyon írva; hogy új neve lészen, mellyet Isten *perforabit,* belé vésve és metélve

[5] Isai. 62. v. 2.

ád néki; mivel a környűl-metéléssel-eggyüt, az ő szentséges testének sebesítésével nevezteték Jesus-nak, mely nevet oly kedvesen [1]Matt. 27. v. 37. viselt, hogy hólta-után-is, a magas Kereszt-fán, [1]feje-felibe ragasztatá. Az Ó Törvényben, négy bötűből-álló nevét Istennek, nem vólt szabad kimondani; hanem, a hol *Jehova* találtatott írva, *Adonái*-t [2]Phil. 2. v. 11. mondottak helyette: de a Jesus neve, [2]*Omnis lingua confitetur,* minden nyelveken zeng. És noha a Jesus, sidó szó; de azt akarta Üdvözítőnk, hogy a sidó szó minden nyelveken megtartassék és mindenektűl Jesus-nak mondassék: hogy a mely nevet, vére-húllásával környűl-metélésében és Kereszt-fán halálával nyert, változás- [3]Phil. 2. v. 8, 9. vagy más nyelvre való fordítás-nélkül, [3]ugyan azon első ígékkel zengene mindenüt a hívek fülében.

Mivel azért Christus ily igen szerette és böcsűllötte ezt a nevet: a hívek-is, mindenkor szájokban és szívökben viselték a Jesus nevét. Sz. Pál, arra választatott, hogy a Jesus nevét hordozza, [4]Actor. 9. v. 15. [4]*ut portet nomen meum:* azért, nem csak szűvében, hanem nyelvén és pennáján szűnetlen ez forgott. Egy-nehány rövid leveleiben, [5]Cornelius, Ephes. 1. v. 10. a Jesus nevét, [5]két száz tizen-kilenczszer; a *Christus* nevét pedig, négy száz egyszer említette; és valamenyíszer említette, mind annyíszor eszébe jutott és háladással böcsűllötte a Christus fáratságát, váltságát és nékünk üdvösség-nyerését.

Mind ezekből értvén, mely drága nagy kincs, menyi sok jó vagyon ebben a böcsűlletes névben, szívünkben és szájúnkban visellyük ezt mindenkor. Ha az emberek üldöznek; a betegségek kínoznak; a fogyatkozások sanyargatnak: kiálcsúnk-fel *Abakuk* [6]Abæ. 3. v. 18. Profetával: [6]*exultabo in Deo Jesu meo;* mind öröm ez nékem, csak Jesust el ne veszessem: mindenem vagyon ő-benne, csak ő enyím légyen. Ha az ördög kísírt, a test ostromol, a halál félelme reszkettet, a kételkedés bolygat: kiálcsunk-fel *Jákób* Patriárkával: [7]Gen. 49. v. 18. [7]*salutare tuum exspectabo Domine;* Jesus a te segitségedet várom: [8]Isai. 26. v. 2. [8]*Salvator murus et antemulare;* az én Jesus-om erős kő-falom; [9]Psal. 102. v. 1. nincs kitűl félnem. Azért, álgyad én lelkem az Urat; és, [9]*omnia quæ intra me sunt, nomen sanctum ejus;* valami én-bennem vagyon, magasztallya az Úrnak szent nevét: hogy a Jesus légyen nékem Jesus; és a kinek nevét itt magasztallyuk, attúl az örök dücsőségre magasztaltassúnk. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

A lelki környűl-metélésről.

A felséges mindenható Isten, akarván maga jó-voltát ismértetni és *Abrahám*-nak tekélletességét jutalmazni, erős kötést és állandó szövetséget szerze *Abrahám*-mal: melyben azt fogadá, [1]hogy az ő magvából lészen annak születése, ki elvészi a világ átkát és örök áldomásával bétellyesíti az emberi nemzetet. Ennek a frígynek emlekezetire és erősségére, [2]pecsétet vete Isten *Abrahám*-nak es maradékinak testére: mert megparancsolá, hogy minden férfinak környűl-metéltessék férfisága bőre; és ez légyen jelensége az Istennel-való végezésnek: ez légyen bélyege annak a népnek, melyből a *Messias* származik: ez légyen [3]bizonysága az *Abrahám* igazságának. Azért minden férfiat, születése-után [4]nyólczad nappal, környűl kellett metélni a sidóknak; és, a mint olvassuk, [5]kőből-csinált késsel metéltettek.

[1] Gen. 12. v. 3. Cap. 18. v. 18.
[2] Gen. 17. v. 11. Dilata circumcisio in deserto, per annos 40. Jos. 5. v 7.
[3] Rom. 4. v. 11.
[4] Gen. 17. v. 12.
[5] Jos. 5. v. 3 Exod. 4. v. 25.

A mí kegyes Üdvözítőnk, nem akara ment lenni ettűl a törvénytűl; [6]hanem, sokra-nézve, de fő-képpen öt rend-béli okokért, felvévé a környűl-metélést.

[6] S. Thom. 3. parte, qu. 37. art. 1.

Első ok vólt; hogy az ő testének igaz és szenvedés-alá vettetett természete ismértetnék. Mert találkoztak oly hamis tévelygők, [7]kik azt tanították, hogy Christusnak csak színnel vólt teste; mint a Szent Léleknek, mikor galamb képében, vagy tüzes nyelvekben megjelent. Azért, szent testének vér-ontásával és fájdalmas sebesítesével ismérteté édes Üdvözítőnk, hogy, [8]a bűntűl megválva, a mí testűnknek tellyes hasonlatosságába őltözött.

[7] Manichæi, Apollinaristæ, etc.
[8] Hebr. 2. v. 17. et Cap. 4. v. 15.

Második ok vólt; hogy magát *Abrahám* neméből származottnak mutatná és az Isten törvényének engedelmességére kötelezné. Mert, a Sz. Pál mondása-szerént, [9]valaki környűl-metélkedik, *debitor est universæ legis faciendæ;* az egész törvényre kötelezi magát. Azért, környűl-metéletlen maradván Christus, okot találtak vólna a sidók, az ő-tőlle-való idegenségre, mint-ha Christus az *Abrahám* maradéka-közzé nem számláltatnék és az Isten törvényének bontogatója vólna.

[9] Gal. 5. v. 3.

Harmadik ok vólt; hogy alázatosságának nagy-voltát kimutatná és minket-is alázatosságra tanítana. Mert, [10]*quæ superbia sanari potest, si humilitate Filii Dei non sanatur? Quæ avaritia sanari*

[10] Aug. Tom. 3. De agone Christiano, c. 11.

potest, si paupertate Filii Dei non sanatur? Quæ iracundia sanari potest, si patientia Filii Dei non sanatur? Lehetetlen, hogy erőssebb orvosság légyen, mely meggyógyíthassa a mi kevélységünket, fösvénységünket, haragunkat, mint az Isten Fiának alázatossága, szegénysége, tűrése. Az Isten Fiában pedig nagyob alázatosság nem lehetett, mint mikor magát bűnösnek mutatta. A környűl-metélés bűnösök bélyege; sőt az eredendő bűnnek orvossága vólt: és igen szemérmes helyen vólt. Semmi nem vólt Christusban orvoslásra-,
[1] Rom. 8. v. 3. vagy metélésre-méltó: mindazáltal, [1]*in similitudinem carnis peccati*, a bűnös testnek hasonlatosságát akará viselni: és, mint-hogy a bűn ő-hozzá nem férhete, a bűnnek gyalázattyát és jelét fel akará
[2] 1 Reg. 21. v 13. venni. Miképpen azért Sz. *Dávid*, [2]bolondnak tetteté magát *Achis*-elől, hogy életét megtartaná: úgy a mí Urúnk, a bűnösök sebét viselvén, bűnösnek tetteté magát, hogy bűneinkel érdemlett veszedelmektűl megszabadítana. A *Mojses* keze [3]szép tiszta vólt, míg
[3] Exod. 4. v. 3, 6. kebélben tartatott, de poklosnak látczott, mikor onnan kivétetett; az ő veszszeje csak veszsző vólt, míg kézben tartatott, de kígyóvá változott, mihent a főldre vettetett: úgy az Isten Fia, valamíg Sz. Attyának kebelében és kezében tartatott, tellyes vólt minden
[4] Isai. 53. v. 4. tisztaságnak fényességével; de mihent a főldre jöve, [4]*vidimus eum tamquam leprosum*, poklosnak látczott; és a *Jesse* gyökeréből származott szép veszsző, a pusztában felemeltetett kígyóhoz hasonlit-
[5] V. 12. tatott; [5]*Et cum sceleratis reputatus est*, és bűnösök-közzé számláltatott környűl-metélesében.

Negyedik ok vólt; hogy Sz. Vérének sengéjével, magának jegyezné lelkűnket. Mert, ha *Mojsest* az ő felesége, *sponsum sanguinis*,
[6] Exod. 4. v. 19, 26. [6]vérrel fogadott mátkájának mondá; mivel az ő fiának környűl-metélésével, megtartóztatá az Angyalt, hogy *Mojsest* meg ne ölné: sokkal méltábban véres mátkánknak nevezhettyük Christust: mert az ő környűl-metélésének Vérével, mint drága jegy-gyűrűvel, veszedelműnktűl megmentett és házasságába fogadott minket. És miképpen *Dávid*, a *Saul* leányának házasságához, két száz *Filistéus*
[7] 1. Reg. 18. v. 27. Gen. 34. v. 14. környűl-metélt bőrével jutott; [7]*Sichem*, a *Dina* menyegzejét, környűl-metéléssel nyeré: úgy Christus, a mi lelkünk házasságát, környűl-metéléssel szerzé. Azért, *sponsus sanguinum*, vérrel jegyeztetett
[8] 2. Cor. 11. v. 2. mátkája a mí lelkűnknek, [8]az Úr Christus; kinek tellyes [9]menyeg-
[9] Apoc. 21. v. 2. zéje, a mennyei bóldogságnak vacsoráján lészen.

[10] Ita S. Thomas, Irenæus, lib. 4. cap. 30. Ötödik oka a Christus környűl-metélesének, vólt; hogy minket lelki környűl-metélésre tanítana: [10]mellyel nem a test sebesíttetik,

hanem a lélek tisztíttatik; nem a bőr, hanem a bűn vagdaltatik; a testi kívánságok metéltetnek; az érzékenységek rendetlenségi nem késsel, hanem aitatos szeretetnek buzgóságával kigyökereztetnek. Igazán írja *Filo;* hogy [1] *Quia inter voluptatum illecebras, principatum tenent, quæ illam corporis partem titillant: ejus membri circumcisio, excisionem significat voluptatum;* a mely rész az emberben leginkáb kap a gyönyörüségen: annak metélésével, a gonosz gyönyörködéseket akarta Isten, hogy kivágassanak. És, a mint Sz. *Cyprianus* Mártyr-után, Szent Ambrús írja; [2] *nobis, non truncationem præputii, sed circumcisionem cordis et omnium membrorum et affectionum petulantiam, gladio spiritus resecare, mandavit;* nékünk azt példázta, hogy, nem testi vágással, hanem szívünk környűl-metélésével, minden tagunk és kívánságunk illetlenségét, lelki fegyverrel levágdallyuk.

[1] Philo, de circumcisione.

[2] Ambr. lib. 1. de Abraham. c. 4. Et in c.17.Gen. Cypr.Serm. de circumcisione.

Felette szent és szükséges ez a környűl-metélés, mely nélkül Isten népe-közzé nem számláltatúnk: mert elvész annak lelke, valaki ezt a környűl-metélést nem gyakorollya.

Azért e jelen-való órában; először megmagyarázom; *Miben ál a lelki környűl-metélés;* másodszor megmondom; *mivel és mi módon édesedhetűnk ennek a sanyarú és fájdalmas metélésnek gyakorlására.* Kérem az Úr Istent, hogy minnyájunk szűvében foganatos légyen ez a szükséges tudomány.

Propositio.

A testi környűl-metélés nem vólt szükséges, mihent az Új Testamentom hirdettetni kezdetett; mint a [3] *jerusalemi* közönséges gyölekezetben, a Szent Lélek tanításából kijelenték az Apostolok: mindazáltal még akkor, ártalmas sem vólt; mert az említett gyölekezet-után, [4] Sz. Pál, környűl-metélé *Timóteust.* Minek-utánna pedig az Evangéliom elterjedett, oly veszedelmessé változott a testi környűl-metélés, hogy, a Sz. Pál mondása-szerént, [5] semmit annak nem használ Christus, a ki testét környűl-metéli. Hanem, a testi környűl-metélés-helyébe, más környűl-metélést rendelt Isten, mellyel kéznélkül környűl-metéltessűnk: [6] *circumcisi estis, circumcisione non manufacta;* ezt a környűl-metélést Sz. Pál, nevezi, [7] *circumcisionem cordis, in spiritu;* lelki és szű-béli környűl-metélésnek, mellyel a bűnök vagdaltatnak. Mert, miképpen a sidók, egy részét testeknek elmetczették: úgy az igazak, lelki környűl-metélés-által, a régi emberből kiőltözvén, az ő cselekedetinek ága-bogait naponként vagdallyák. Erre a környűl-metélésre, íntette Isten a Próféták-által az ő népét: [8] *circumcidite præputium cordis vestri.* [9] *Auferte præputium*

I. RÉSZE.

[3] Act. 15. v. 28.

[4] Act. 16. v. 3.

[5] Gal. 5. v. 2. Infirma, inutilia vocat Paulus, Gal. 4. v. 9. Hebr. 7. v. 18.

[6] Col. 2. v. 11.

[7] Rom. 2. v. 29.

[8] Deut. 10. v. 16.

[9] Jerem. 4. v. 4.

cordis vestri: metéllyétek-el, ugy-mond és vessétek-el a tí szívetek bőrét. Ezt a környűl-metélést, mint valami felséges nagy ajándékot,
[1] Deut. 30. v. 6. ígéri Isten, mikor azt fogadgya, [1] *circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, et cor seminis tui; ut diligas Dominum* DEUM *tuum;* hogy környűl-metéli a mí szívűnket, hogy szeressük őtet. És valakinek része nincs ebben a környűl-metélésben, azt az Isten, gyalázatos nevezettel, metéletlen-nek nevezi: [2] *Erubescat incircumcisa*
[2] Lev. 26 v. 41. *mens vestra;* pironkodgyék, ugy-mond, környűl-metéletlen lelketek.
[3] Jerem. 6. v. 10 *Jeremias* Proféta, [3] környűl-metéletlen füleket; Szent István, környűl-
[4] Actor. 7. v. 51. metéletlen szűveket [4] említ, az Isten-ellen tusakodókban.

A Szent Lélek Isten, ismértetni akarván, minémü cselekedetben ál a lelki környűl-metélés; nevezi azt, régi ember levetésének:
[5] Colos. 3. v. 9. régi erkőlcsökből és cselekedetekből kiőltözésnek: [5] *spoliantes veterem hominem, cum actibus suis.*

Hogy megércsük mi légyen a régi ember, és micsodások az ő cselekedeti: azt kel eszűnkbe jutatnúnk; hogy Isten az embert,
[6] Eccles. 7. v. 30. [6] igyenes igazságban teremtette; és, valamíg esete-előt ártatlanságban maradott, minden kivánságinak vágyodási, minden érzékenységinek indúlati, fáratság- és ellenkezés-nélkül, künnyen és örvendetesen engedtek a leleknek, úgy, hogy, ennek rendelése-ellen semmiben nem rúgóldoztak, semmi kísírteteket nem indítottak; gyűlőlségre, torkosságra, fajtalanságra, csak meg sem pesdűltek: hanem az isteni szolgálatban, akadék- és tartóztatás-nélkül, serénykedhetett ember. Testűnk-is, az eset-előt, nem rúgóldozott a lélekellen; ellenkezést nem indított a jóban; sőt, minden illendő munkára és cselekedetre, oly alkalmatos vólt, hogy valamit a lélek kedvellett és akart, abban viszálkodást nem szerzett.

De mihent bűnbe esék és Isten-ellen támada akaratúnk: mingyárt pártot üte a test a lélek-ellen; ottan fellobbana amaz iszonyú
[7] Galat. 5. v. 17. hadakozás, mellyel *caro* [7] *concupiscit adversus spiritum, spiritus*
August. tom 6. lib. 1. cap. 14. contra Adversanos Legis. *adversus carnem;* a test a lélek-ellen viaskodik és az ő kivánságinak sokaságival csak-nem rabbá tészi és pórázon hordozza a lelket: *hæc enim pœna, inobedienti homini reddita est in semet ipso, ut ei vicissim non obediatur, nec a semet ipso:* mert ez igaz ostorozása engedetlenségűnknek, hogy nékűnk se engedgyen a magúnk teste és vágyodása. Azért minden ember azt mondhattya
[8] Rom. 7. v. 19. et 23. Pállal; [8] hogy sok indúlatokat érez kedve-ellen: nagy ellenkezést talál kivánságában; és az értelem törvenyével tusakodik a test
[9] Sapien. 9. v. 15. vágyodása. Azt-is probálva tudgyúk; hogy, [9] *corpus, quod corrum-*

pitur, aggravat animam; a test megterheli, lenyomja a lelket és elő nem bocsáttya jó szándékiban: sőt, mint a ki erős-szájú, rettegő, botló, ágaskodó lovon jár, sokszor nem ot jár, a hol akarna; sokszor földhöz veretik, megsérszik; és, ha eszén nincsen, végre nyaka szakad: úgy a mí testűnk engedetlensége, elő nem bocsáttya igaz úttyában a lelket; sőt, számtalan akadékival és hörcsökösségével el-is veszti. Mert ez esetben, megfosztattunk az Istennek természet-felet-való ajándékitúl, mellyekkel ékesítve valánk: és akkor-béli természetűnkhöz illendő javainkban megsérüdtűnk.* Azért, értelműnk és okosságunk meghomályosodott az isteni dolgokra; akaratúnk megerőtlenedett a jóra; testi vágyodásunk megvastagodott a gonoszra; emlekezetűnk feledéken; képező-erőnk álhatatlan; úgy, hogy egy Mi-Atyánk mondásában, alig tarthattyuk vesztég, hogy a világot bé ne járja. Egy szóval, természetűnk megbontakozott; és csak arra hajlandó, hogy magát szeresse, maga akarattyát kövesse, maga hasznát, alkalmatosságát, gyönyörűségét keresse; Isten hagyásának és igaz okosságnak vezérlése-ellen, maga kívánságit tőlcse. Mert, [1]Istentűl vett böcsűlletből kiesvén, oktalan állatokhoz hasonlíttatunk; barmokhoz-illendő kívánságoktúl viseltetűnk; csak testre és földre áhítozúnk. [1] Psal. 48. v. 21.

Ebből a bontakozott állapatnak és a testnek engedetlen pártolkodásából, mint valami gonosz gyökér erejéből, fakadnak és nevekednek [2]minden vétkek, minden kisírtetek, minden veszedelmek. [2] Jac. 1. v. 14. Mert valaki vétkezik, vagy testi nyugodalmat keresvén, alkalmatlanságot és munkát akar kerűlni; mint a ki nem bőjtöl és egyéb sanyaruságot viselni nem akar; vagy künnyebséget, hasznot és gyönyörűséget akar testének adni. Azért mondgyák a Sz. Doktorok; hogy nincs nagyob árúlónk, nincs ártalmasb ellenségűnk, mint a magunk teste. Mert, noha az ördög halálos ellenségűnk és szűnetlen viaskodik velűnk: de semmit nem árthat, ha ő-vélle nem czimborál testűnk és kívánságival nem segíti az ördög incselkedésit. De ez a mí testűnk oly mordály** árulónk; mely barátság színealat, minden üdőben azon mesterkedik, hogy megöllye, és örök halállal öllye lelkűnket. És, csak ő most, mikor kedve és kívánsága tartya, eleget tehessen gyönyörűségének: nem gondol azzal, hogy az-után örök kárhozatba esik eggyüt a lélekkel. Azért, úgy vagyon nékűnk a testel dolgunk, mint a kinek oly vakmerő házi ellensége vagyon, ki elszánta magát és életét el akarja veszteni,

* Sértődtünk, károsodtunk. — ** Csalárd.

csak megölhesse urát. Mert ez a test, mellyel éjjel-nappal velünk hordozúnk, noha tudgya, hogy a lelket pokolra ejtvén, magának-is oda kel menni: mindaz-által, csak tellyék az ő kivánsága; csak nyugodgyék, vagy gyönyörködgyék egy szem-pillantásban, vakmerőjűl nem gondol maga romlásával.

Ezeket értvén, künyű által-látni, miben ál a lelki környűl-metélés; micsoda a régi ember cselekedetinek levetkezése: mert ez, mindenestűl abban füg, hogy okosság-előző vágyodásinkat és Isten akarattyával ellenkező kivánságinkat, zabolára fogjuk és megtörjük.

1. Reg. 6. Mint az Isten szekrényét, [1]eléb-eléb vitték a *Filistéusok* tehenei, noha bőgtek és hátra néztek elrekesztett borjújokra: úgy mí, vágyodásink indúlati-ellen-is, az Isten úttyát nyomjuk. Testűnket szájára ne bocsássuk, hanem az ő rendetlen gyönyörűségitűl elszakaszuk: a vétkes indúlatok-ellen viaskodgyúnk: a testnek kisztetésit és izgatásit úgy vegyük, mint halálos ellenségink csalogatásit: indúlatit úgy bocsássuk fülűnk-mellől, mint, mikor a beteg oly italt vagy eledelt kíván, mely néki halálos; sőt, mint ama szent ember, a ki testérűl azt mondotta; *vexo vexantem;* hogy fárasztya, a ki őtet háborgattya: szűnetlen metéllyük, vagdallyuk, lelkünkben nevekedni ne szenvedgyük a test kivánságit; hanem ezek-ellen, mint Christus zászlója-alá íratott igaz vitézek, fáradhatatlanúl tusakodgyúnk. Mert, miképpen az eleven hal, víz-ellen rugaszkodik; a hólt pedig víz-mentére bocsátkozik: úgy a ki testi indúlati-ellen nem verdődik, hanem ezek folyásinak bocsátkozik, bizonyos jelenségét adgya, hogy lelki élet-nélkül vagyon. Ha azért a kígyó levetkezik régi bőréből és ezt elveti: mí-is elmessük és vessük régi erkőlcsűnk feslettségét. Ha a vetemény-közzűl ki nem gyomláltatik a sok gaz perje és egyéb rosz füvek, nincs nevekedése a jó magnak; ha kapával ki nem gyökerezik a körűl-nőtt tövisset, elszárad a jó tő; ha meg nem metczik a szőlő-veszszőt; ha le nem vagdallyák ágait a buja fának, termése nem lehet: azon formán, ha testi vágyodásinkat el nem metéllyük; ha érzékenységink hajlandóságát határban nem tartyuk; ha a világi kivánságokból ki nem őltözűnk: semmi jó nem nevekedik bennűnk: a sok roszság, minden üdvösséges jövést elólt bennűnk.

Módgyat és rendit ennek a metélésnek előnkbe adván Christus,

[2] Matt. 5. v. 29. azt mondgya; [2]hogy, ha job szeműnk megbotránkoztat, kivájjuk és elvessük; ha kezűnk, lábúnk vétekre vezet, elmessük és meszsze hagyítcsuk. Nem kézzel és vassal kel ezeket végbe vinni, hanem

a kinek keze lopásra nyúlt az-előt, [1]*jam non furetur*, ez-után ne lopjon: hanem, igaz kézi-munkával segítcse magát és szűkölködő attyafiát. A kinek lábai gyorsak vóltak a tolvajlásra és ragadományra: fogja-el effélétűl inait; ez-után igaz szolgálatokban fáradgyon. A kinek szemei fajtalanságnak vezéri vóltak: kösse-bé őket az illetlen tekíntetekre. A kinek nyelve, szája, tellyes vólt szitkokkal, ember-szóllásokkal, mosdatlan tréfákkal: isteni dícsíreteknek és aitatos imádkozásoknak [2]zabolájával fogja-el ezektűl; és, ez-után, [3]az éktelen szóllások, mardosó tréfálások, csak nevezetben se légyenek. Egy szóval, [4]*desideria carnis non perficiat*, mindenben tusakodgyék a testi kívánságokkal: [5]*non quæ vult, illa faciat;* és azt ne mivellye, a mire a világi indúlatok vonszák; hanem, a mit Isten eleibe-adott.

[1] Ephes. 4. v. 28.
[2] Isai. 48. v. 9.
[3] Ephes. 5. v. 4.
[4] Galat. 5. v. 16.
[5] Galat. 5. v. 17.

Szép két példával adgya előnkbe a Szent Irás, mint kel a világi kívánságokból kiőltöznűnk.

Először, azt mondgya Szent Péter: [6]*obsecro vos, tamquam advenas et peregrinos, abstinere vos a carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam;* hogy úgy visellyük magunkat a testi kívánságokhoz, mint idegen főldön-járó jövevények. Teli a Sz. Irás azzal, hogy [7]it nincs állandó várasunk, hanem [8]szarándokok, úton-járók vagyunk. Azért, azt kivánnya Sz. Péter, hogy az úton-járók szokását kövessük. Nem czifrázzák magokat az úton-járók; lakodalmakat nem indítnak; nagy terhekkel sem nehezítik magokat: hanem, mennél künnyeb őltözettel és terhel indúlnak; csak szinte a mi-nélkül nem lehetnek, azt viszik útra; vékony eledellel megelégesznek; oda-haza tartyák a jó-lakást. Ha láttyák, hogy valamely várasban tánczolnak vagy sírnak, verekednek vagy jáczodnak, közikbe nem elegyednek; magokat ot nem felejtik: hanem, eléb ballagnak, mert minden dolgok és kívánságok az, hogy házokhoz jussanak. Ennek követésében ál a lelki környűl-metélés: mely azt kivánnya, hogy a főld javainak terheitűl megüressedgyünk; [9]köz-eledellel és vékony őltözettel megelégedgyünk: minden világi jókra csak úgy nézzűnk, mint idegen és hazánk-kivűl-való lépes-veszőkre, csalogató [10]egér-fogókra; és lerázzuk, elmetéllyük szívűnk kötelét, mellyel ezekhez ragasztattunk. Mert, ha [11]*Mojses* és *Jósue,* a szent főldre nem léphettek külömben, hanem levetvén sarujokat: mí sem juthatúnk az örök bóldogságnak nyugodalmába, ha ki nem őltözünk a világi kívánságokból.

[6] 1. Petri 2. v. 11.
[7] Heb. 13. v. 14. Mich. 2. v. 10.
[8] 2. Cor. 5. v. 6. Genes. 47. v. 9. Psal. 38. v. 13. Psal. 119. v. 5.
[9] 1. Tim. 6. v. 8.
[10] Sap. 14. v. 11. Muscipula.
[11] Exod. 3. v. 5. Jos. 5. v. 16.

Másodszor, azt mongya a Sz. Irás; hogy, nem csak meg kel

sanyargatni, hanem meg kel feszíteni, meg kel ölni világi kívánságit testünknek: [1] *facta carnis mortificate:* öldököllyétek, úgy-mond Szent Pál, a testnek cselekedetit. Sőt [2] *mortificate membra vestra;* minden tagotokat halálra sanyargassátok. Mert, [3] valaki nem gyülöli magát, nem lehet Christus tanítványa; és, [4] valaki rendetlen szereti és szabadoson tartya testét, elveszti: a ki pedig ezt elveszti, meg-találllya. Mert, [5] *qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam;* csak az tartya lelkét örök életre, a ki gyűlőli, az-az, sanyargattya, zabolázza, tűrteti, kedvére nem bocsáttya testét. És ez a gyűlőlés job és tekélletesb szeretése a a testnek, hogy-sem, ha kedvére hadnák.

[1] Rom. 8. v. 13.
[2] Colos. 3. v. 5.
[3] Luc. 14. v. 26.
[4] Matt. 16. v. 25.
[5] Joan. 12. v. 25.

Két beteg vagyon: eggyikét a doktor keserves italokkal gyógyíttya; másikát szabadgyában veszni hadgya: vallyon mellyiket szereti inkáb? A két beteg-közzűl, eggyik eret vágat, tüzet, vasat szenved, koplal, elvágattya egy rész testét, hogy életét megtarcsa; a másik észik, iszik mindent, kivánsága-szerént; sem orvossággal, sem tűzzel és vassal nem akarja sanyargatni testét: vallyon ezek-közzűl, nem az szereti-e inkáb testét, a ki rövid szenvedéssel hoszszabbíttya életét? Igy vagyon dolgunk e világon. Némellyek mindenben kedveznek testeknek: és ezek igazán gyűlőlik lelkeket; [6] *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam:* mert egy kis rövid kedve-tőltéssel, örök halált nyernek. A kik pedig sanyargattyák testeket, fojtogattyák kivánságokat: azok igazán szeretik magokat; mert egy kis szenvedéssel, örök veszedelemtűl óltalmaztatnak, örök bóldogságra jutnak.

[6] Psal. 10. v. 6.

Szent Pál, mind ezekben magát adgya példájúl és azt írja; hogy *semper,* [7] minden üdőben, testén viseli a Christus kínszenvedését; és, hogy [8] néki a világ megfeszíttetett, ő-is a világnak; az-az, valamit a világ szeret, kíván, keres és böcsül; ugy-mint, a testi gyönyörüségeket, hiuságos dücsősségeket, csalárd gazdagságokat: azok néki kínok és keresztek: azért úgy kerűli, úgy gyülőli ezeket, mint a veszedelmet és akasztó-fákat. A mit pedig a világ gyalázatnak, kínnak és keresztnek itíl: azt ő szüvéhez csatlotta, szerelmében gyökereztette; és egyébben [9] nem dicsekedik, nem gyönyörködik, hanem a Christus Keresztiben, mely-által, néki a világ megfeszíttetett. Végezetre, azt mongya; hogy a ki e képpen a Christus Keresztihez ragaszkodott, meghólt, és az ő élete Christusban rejtetett: [10] *mortui estis, et vita vestra abscondita est cum Christo.* Mint-ha azt mondaná: nem elég, hogy akár-mint

[7] 2. Corint. 4. v. 10.
[8] Gal. 6. v. 14.
[9] Galat. 6. v. 14.
[10] Colos. 3. v. 3.

metéllyétek alkalmatlan és illetlen kívánságtokat: hanem, ennél tovább lépjetek és úgy kifesellyetek a világ és test köteléből, mint a halottak; kik nem haragusznak, nem panaszolkodnak, nem szorgalmatoskodnak, nem csintalankodnak; minden világi gyönyörűségektűl megüressedtek.

Ez a lelki környűl-metélésnek legfelsőb és böcsűlletesb garádicsa. Ebből pedig világoson kitetczik, mely sok és fáratságos munkával juthat ember a lelki környűl-metéléshez, mely-által az igazak, mint úton-járó szarándokok, mint Christus Keresztire feszíttetett bajnokok, minden testi kívánságokat elmetélnek; minden világi gyönyörűségeket kigyökereznek; minden vétkes indúlatokat levagdalnak: és tulajdon testeket, sanyarú szenvedések zabolájával, Isten törvényének korláttyában rekesztve tartyák. Ezt pedig nem egyszer cselekeszik, mint a testi környűl-metelést szokták a sidók; mert, ha egyszer elvagdallyuk is a test vágyódásit, gyökere megmarad és szűnetlen újab jövéseket fakaszt: [1]*credite mihi, et putata repullulant, et fugata redeunt, et redaccenduntur extincta, et sopita denuo excitantur. Parum ergo est semel putasse: sæpe putandum est; imo semper, quia semper, quod putari oporteat, invenies. Velis, nolis, inter fines tuos* [2]*habitat jebusæus: subjugari potest, sed non exterminari.* A lelki szőlőt nem elég esztendőben egyszer megmetczeni; szűnetlen kel metélni. Házi ellenségünket meggyőzhettyük, de el nem fogyathattyuk. Azért, úgy vagyon dolgúnk, mint a kertésznek, ki, noha szép czímert, oroszlányt, sast csinál a puszpángból;* de, ha minden esztendőben kétszer háromszor nem ollóllya, nem metéli jövését, úgy megnevekednek és egybe-elegyednek az ágak, hogy végre, sem kép, sem czimer nem látczik bennek: mí-is, ha szűnetlen nem metéllyük gonosz indúlatink nevekedésit, elboríttyák és elfogyattyák szépségét lelkűnknek.

[1] Bern. Serm. 58. in Cantica.

[2] 3. Reg. 9. v. 20. 21.

Ezekből megtetczik, mely nehéz és fáratságos a lelki környűl-metélés; mely sanyarú metélések, mely nagy tűrtetések és szenvedések, mely szűnetlen baj-vívások, mely fáradhatatlan múnkák kivántatnak ehez. De, miképpen láttyuk, hogy nagy terheket, csigák- és hévérek** által, künnyen felemel egy gyermek, mellyeket a nélkül, sok ember sem bírna: úgy a keresztyén embernek, három segítő eszköze vagyon, mellyel künyűvé, sőt gyönyörüségessé változik a lelki környűl-metélés, a test sanyargatás, a rendetlen indúlatok fojtogatása, sőt kiszaggatása.

II. RÉSZE.

* Buxus, Buchsbaum. — ** Emelőrúd.

Első: a felséges Istennek segítő és velünk-munkálkodó malasztya; mely erőt ád mindenekre. Erős baj-vívása vala Sz.
[1] 2. Cor. 12. v. 8. Pálnak [1] a régi emberrel; és Istentűl, három ízben, buzgó könyör-
[2] 2. Cor. 1. v. 8 géssel kéré, hogy megmenekedgyék: és azt mondgya, hogy, [2] *supra modum; supra vires;* ereje-felet, mód-felet terheltetett, úgy hogy
[3] 2. Cor. 12. v. 9 életét-is megúnta. Isten azt felelé néki: [3] *sufficit tibi gratia mea;* elég néked az én malasztom: és ottan, úgy megvastagodék, hogy
[4] Philip. 4. v. 13. azt kiáltá: [4] *omnia possum in eo, qui me confortat;* mindent
[5] 1. Cor. 15. v. 10. cselekedhetem annak erejével, a ki vastagít engem: de [5] nem én, ugy-mond, hanem velem-eggyüt az Isten malasztya. Azért, el nem hadgya Isten a jó szándékot, hanem annak terhét eggyüt-viseli az emberrel; *gratia Dei mecum.* Erre nézett Christus, mikor
[6] Matt. 11. v. 30. [6] igának nevezte, a mit nékünk parancsol és tőllünk kíván. Mert, mivel az igát ketten viselik, azt akarta jelenteni; hogy mikor minket a járomba fog, maga-is mellénk ál, hogy velűnk eggyüt-vonnyon; és így, nem csak künnyebbíti az igát, hanem annak nagyob terhét ő viseli: bátoríttya gyarlóságunkat, vastagíttya
[7] Oseæ 11. v. 4. erőtlenségűnket, hogy vélle-eggyüt vonnyunk. [7] *Ero eis quasi exaltans jugum, super maxillas eorum:* Én, úgy-mond, felemelem és fentartom az igát, hogy ennek nehezsége nyakadat meg ne
[8] Isai. 10. v. 27. nyomja. [8] *Computrescet jugum a facie olei;* oly olajjal kenem az igát, hogy meglágyúl; meg nem csiszol, meg nem tör, meg nem
[9] Matt. 11. v. 30. terhel; hanem gyönyörüségessé, künyűvé tészi a terhet; [9] *jugum enim meum suave est et onus meum leve:* úgy, hogy az Istennek
[10] 1. Joan. 5. v. 3. malasztya-által, [10] *mandata ejus gravia non sunt,* nem nehezek, a miket Isten kiván tőllünk. Valakit tehát az Isten malasztya
[11] Isai. 40. v. 31. vastagít, [11] *current et non laborabunt; ambulabunt et non deficient;* akár-menyit fusson és munkálkodgyék, el nem fárad, el nem szakaszkodik.

Másik dolog, mely minden testi sanyaruságokat és környűl-metéléseket édessé tészen: az isteni szeretet: melynek oly hatalmas ereje vagyon, hogy minden munkát és fáratságot künnyebbít, sőt édességgel és gyönyörködéssel tellyessé tészen. Erre-nézve mongya Szent Ágoston; hogy egy vadász-ember annyi hevet, hideget, annyi törődést és fáratságot szenved, hogy a kinek nincs gyönyörű-
[12] Aug. to. 10. de Verbis Domini, secundum Matthæum, Serm. 9. sége a vadászatban, nagy kínnak tartaná: [12] *qui amat, non gravia pati videtur. Omnia enim sæva et immania, facilia et prope nulla efficit amor:* de a ki szereti a vadászást, semmi fáratságot nem érez ezekben; mert nincs oly nehéz dolog, mellyet édessé és

künyűvé ne tégyen a szeretet, ha ezzel trággyáztatik. Nézd, egy gyarló aszszony, szerelmes gyermeke, vagy kedves házas-társa betegségében, menyit virraszt, menyit törődik és nyughatatlankodik! de nem érez fáratságot. Egy kotló-tyúk menyit koplal, hogy csirkéit táplállya; menyíszer viaskodik a héjákkal, hogy azokat óltalmazza! A szeretet mind ezekben kormány-tartó, mely a fáratság terhét elvészi.

Jákób, [1] hét esztendeig szolgált *Labán*-nak, leányaért *Ráchel*-ért; és, a mint maga számlállya, úgy szolgált, hogy éjjel-nappal, hevet, hideget szenvedvén, álmot sem bocsátott szemeire; még-is, [2] *videbantur illi pauci dies, præ amoris magnitudine;* a hét esztendő, egy-nehány kevés napnak látczott, a szerelem nagy-voltából. Hasonló dolgot olvasunk az Istennek kedves jegyesérűl; mely, mikor egy csomóba foglalta vólna minden keserűségit és szenvedésit, minden indúlatinak környűl-metélésit, azt mongya: [3] *fasciculus myrrhæ, dilectus meus mihi;* nékem, a ki szeretem jegyesemet, minden keserűség mellyet érette viselek, egy kis kötelékecske, egy kis bokrétácska, mellyet kedvesen mellyemen viselek. *Levis amanti et ideo ait: mihi, quæ diligo, fasciculus est:* másnak, a kiben szeretet nem vólna, nyalábnak tetczenék a testi sanyaruságok myrrhája: de *mihi, fasciculus;* nékem csomócskának, csak maroknyinak látczik minden keserűsége az istenes életnek; mert, *Ubi amor est, labor non est, sed sapor;* a hol szeretet vagyon (úgymond Sz. *Bernárd*) [4] nincs ot fáratság, hanem gyönyörűség. Légyen tehát isteni szeretet bennűnk, és künyű a testnek környűl-metélése; künyű a régi ember erkőlcsének kivagdalása.

[1] Gene. 31. v. 40.

[2] Gen. 29. v. 20.

[3] Cant. 1. v. 12. Bern. Ser. 43. in Cantica.

[4] Bern. Serm. 85. in Cant. circa medium.

Ezt akarta előnkbe adni a Sz. Lélek, mikor a szeretetet oly erősnek mondotta, mint a halál; [5] *fortis ut mors dilectio.* Mert, miképpen a halál, künnyen meggyőz mindeneket; sem *Sámson,* sem *Hercules,* sem király, sem császár ellene nem álhat; sőt a sárkányokat és oroszlányokat, fáratság-nélkül földre csöpűlli: úgy a kiben igaz szeretet vagyon, mindent meggyőz: [6] semmi nem vehet diadalmat rajta; [7] sem halál, sem élet, sem hatalmasságok, sem erőszak, sem jelen-való, sem jövendő dolgok, semmi teremtett-állatok el nem szakasztyák, meg nem tartóztattyák őtet, az isteni szolgálattúl. Mert, [8] *charitas omnia suffert, omnia sustinet;* oly erős a szeretet, hogy mindent elviselhet; mindent eltűrhet; mindent meggyőzhet. A halál elválasztya a lelket testűnktűl: úgy az isteni szeretet, elszakasztya lelkűnket és akaratúnkat a testi és világi

[5] Cant. 8. v. 6.

[6] Virgilius: Omnia vincit amor.

[7] Rom. 8. v. 35.

[8] 1. Cor. 13. v. 7.

veszendő jóknak szomjuhozásától. A halál megöli a testet; elvészi ennek érzékenységit és a világi dolgokban-való gyönyörködésit: az isteni szeretet elóltya bennűnk a testi kivánságokat; és azt cselekeszi, hogy e világnak meghallyunk, Istennek éllyűnk; és azt mondhassuk: [1]*Vivo ego, jam non ego; vivit in me Christus:* élek én, de már nem én, hanem él én-bennem a Christus.

[1] Galat. 2. v. 20.

Harmadik dolog, mely gyönyörűségessé tészi a sanyarú és fájdalmas metéléseket, mellyekkel a testi kivánságok kivagdaltatnak: a jutalom, mellyet reménlűnk. Mikor Isten *Abrahámot* honnyából kibontakoztatá, ismérőitől elszakasztá, szerelmes fiát áldozatra kivánná, azt mondá Abrahám: [2]*Domine, quid dabis mihi?* Uram, mit adsz te nékem, ha én Te-éretted ily nagy dolgokat cselekeszem? Azt felelé az Úr néki: *Ego merces tua, magna nimis;* a te jutalmad felette nagy lészen: mert, ha te, én-érettem elhagyod a főldet, énnen-magamat adom néked. Ezzel a nagy igérettel úgy megvastagodék *Abrahám* szűve, hogy minden fáratságot és fogyatkozást örömmel viselt, minden isteni próbákat zúgolódás-nélkül szenvedett. *Mojses* azért akart a sidókkal rabságot szenvedni; mert, [3]*aspiciebat in remunerationem;* istenre függesztette szemeit és meggondolta, mely nagy jutalmat ád Isten a rövid-ideig-tartó sanyaruságért. Ugyan ezen gondolattal vastagította Szent *David* magát, az Isten törvényének őrzésére: [4]*inclinavi cor meum, ad faciendas justificationes tuas, propter retributionem.*

[2] Genes. 15. v. 2. Ibid. v. 1.

[3] Ad Hebr. 11. v. 24., 26.

[4] Psal. 118. v. 112.

Láttyátok-e, ugy-mond Szent *Agoston,* [5]menyi múnkát és fáratságot vállalnak a kereskedő emberek, a rabotás parasztok, a hadakozó vitézek! Menyi álmokat szakasztyák, menyi hevet, hideget szenvednek, menyi sebeket és fájdalmakat éreznek! Ha a tengernek rettenetes habjai meg nem rémítik az áros-embert; ha sem hév, sem hideg, meg nem tartóztattya a szántó parasztot; ha a sebek és ütések, a vitézkedéstől el nem fogják a sóldosokat; mivel mindenkor szemek-elöt forgattyák a nyereséget és jutalmat, melynek reménsége viseli kedveket: tehát, a ki örök bóldogságot reménl Meny-országban, hogy ne viselné örömmel a testi sanyargatást, a külsö fogyatkozást, a lelki környűl-metélést? Amazok a mit szenvednek, múlandó és rothadandó jutalomért szenvedik: [6]*nos autem incorruptam:* mí pedig fogyhatatlan és hervadhatatlan koronát várunk; a hoz-képest a mit reménlűnk, minden fáratságunk és szenvedésünk semmi. Azért mongya Szent Pál; hogy [7]a világi fáratságink és szenvedésink, nem egybe-vethetők a bűn-

[5] Aug. Serm. 5. supra citato. De Verbis Domini, secundum Matthæum.

[6] 1. Corint. 9. v. 25.

[7] Rom. 8. v. 18.

tetéssel, melytűl félűnk, a vétkekkel, mellyekben hevertűnk, az Isten ajándékival, mellyeket elvettűnk, az örök dücsősséggel, mellyet reménlűnk. Mert, [1]*quod in præsenti est momentaneum et leve;* csak szem-pillantásnyi, csak künyű, valamit e földön szenvedhetűnk: de magas menyben, az örök dücsősségnek, *pondus,* súllyos- és terhes nagy-vóltát, várjuk lelkűnkre.

[1] 2. Corint. 4. v. 17.

Vaj, ha ezt gyakran és mélyen meggondolnók, bezzeg künyü vólna a mí testűnket, lelkűnket, érzékenységinket, vágyodásinkat környűl-metélni: künyű vólna minden múnkát és fáratságot az isteni szolgálatban örömmel viselni: künyű vólna minden testi sanyaruságokat elszenvedni. Tudgyátok-e micsoda vastagította bóldog Szent Ferenczet, [2]hogy a sanyarú életnek igáját örömmel viselné? Megmondá maga, egy testi attyafiának: ki midőn hideg télben látta vólna Szent Ferenczet dederegni és alélva menni, csúfolván őtet, hozzá futtatá szolgáját és azt kérdeté; ha nem adna-e pénzeért, egy csep verítéket? Azt felelé Szent Ferencz; hogy mind egy cseppig eladta; és oly drágán adta, hogy Istennél egyéb senki, annak fizetésére elég nem lehet. Bezzeg ha mí-is, az isteni szolgálatban, az üdvösség-keresésnek fáratságiban, a testi kivánságok zabolázásában gyakorta azt gondolnók, hogy mind ezeket Istennek adgyuk, és drága kincsen adgyuk: nem vólnánk oly késedelmesek az üdvösség keresésben; nem esnék ily keservessen a lelki környül-metélés.

[2] Chronicon S. Francisci, par. 1. lib. 1. cap. 52.

Meghallátok keresztyének, miben ál, és mivel kűnnyebbíttetik a lelki környűl-metélés. Ha azért a mí édes Megváltónk, az Új-esztendőnek kezdetin, ártatlan Szent testét, fájdalmas metéléssel sanyargatta; ha Új-esztendő ajándékában Szent Vérét érettűnk kiöntötte: mí se szánnyuk kivánságink rendetlenségét, testi vágyodásink csintalanságát, érzékenységink viszketegét, erkőlcstelenségűnk feslettségét környűl-metélni. Ne szánnyuk a testet sanyargatni: hanem, ha e'koráig a mí testűnk tagjai tisztátalanságnak és hamisságnak szolgálattyában eszközök vóltak; ezután, igazságnak [3]szolgállyanak, tekélletes szentségekben; sőt [4]*sicut fuit sensus vester, ut erraretis a Deo; decies tantum convertentes requiretis eum;* a minémű akarattal, serénységgel, fáradhatatlansággal, elfordúlt annak-elötte érzékenységtek az Istentűl: tízszer annyi szorgalmatossággal legyetek az Istenhez-térésben; és az örök dücsősségnek keresésében. Mellyet engedgyen nékünk az Atya, Fiú, Szent Lélek, egy bizony Isten. Amen.

[3] Rom. 6. v. 18.

[4] Baruch 4. v. 28.

VIZ KERESZT-ELÖT-VALÓ VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Máté Evangelista, könyvének második részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

[1] Matt. 2. v. 19.

Herodis, et aliorum persecutorum exitus: Vide in Kalaúz, lib. 2. cap. 50.

Primi Christiani, nazaræi vocati: Actor. 24. v. 5.

Az üdöben, [1]Heródes halála-után, imé az Ur Angyala megjelenék Egyiptus-ban Jósefnek álmában, mondván: kely-fel és ved-fel a gyermeket és az ö Annyát; és meny az Israël földébe: mert meghóltak, a kik keresik vala a gyermek lelkét. Ki felkelvén, vévé a gyermeket és az ö Anyát és Israël földébe jöve. Halván pedig, hogy Archeláus uralkodnék Judeában az ö attyaért Heródesért, féle oda menni. És álmában megintetvén, félre-méne Galileának részeibe. És elmenvén, lakék a várasban, mely Názaret-nek hivatik: hogy bétellyesednék, a mi megmondatott a Profeták-által, hogy nazaréus-nak neveztetik.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akaratlyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

Istenben-való reménségrül.

A mí gyarló és bűnökkel terhelt erőtlenségünk reménségére, nagy okok adattak a mí Üdvözítőnk jövetelének első cselekedetiben: nagy példák látczottak Jósefnek és Bóldog Aszszonynak Egyiptombújdosásában.

Bátorítani és reménségre akarván indítani Christus a bűnösöket, világos szókkal okát adván, miért jött a világra, azt mondotta; hogy, [2]*venit quærere et salvum facere quod perierat;* azért jött,

[2] Luc. 19. v. 10. 1. Tim. v. 15.

hogy felkeresse és üdvözítcse azokat, a kik elvesztek volt; és, hogy ezt cselekedetivel ismértetné, mihent testbe őltözék, mingyárt eleibevett dolgához kezde és a bűnösök orvoslásához nyúla. Fogantatásaután, [1]üdő-halasztás-nélkül felkeresé és megszentelé annya méhében Keresztelő Jánost; az-az, kitisztítá az eredendő bűnből, szentelő malasztal felékesíté; [2]lelki vígasztalásokkal röpdösésre indítá. Mihent születék, elkűldé mennyei Angyalit, [3]hogy az eggyügyű pásztorokat tanítanák és ő-hozzá igazítanák; elkűldé [4]csillagát, mely a pogány *mágusokat* nap-keletről ő-hozzá szóllítaná: akarván ismértetni, hogy, sem a tudatlan parasztság, sem az istentelen bálványozás, akadékot nem szerez az ő irgalmasságának, mellyel a bűnösöket keresi és üdvözíti.

[1] Luc. 1. v. 15.
[2] V. 41.
[3] Luc. 2. v. 8, 9.
[4] Matt. 2. v. 2.

De hogy ennél-is nagyob okot adna, az ő-benne-való reménségre: mivel *Heródes* el akará őtet veszteni, mint [5]*Farao Mojsest,* Egyiptomba futa [6]üldözője-előt. Künyű lett vólna *Heródest* megzabolázni és, vagy igyekezetit elváltoztatni, vagy erejét megkötni, vagy magát sokképpen elfogyatni: de inkáb akara elfutni; nem csak azért, hogy magát igaz embernek mutatná és szolgáinak példát adna, hogy egy helyből másba fussanak az üldözők-előt, [7]hanem, hogy Egyiptomot abból a tapasztalható setétségből [8]kihozná, melybe esett vala *Faraó* idejében; és a kik régenten, [9]a magok első-szülöttének halálával Istent megismérték vala, az Atya Isten Elsőszülöttének jelen-létével, új reménségre és mennyei fényességre hozatnának. Mert, a mint *Isaias* jelenti, [10]mihent az Isten fia Egyiptomba érkezék, minden bálványok úgy ledőlének, mint *Dágon,* az Isten szekrénye-előt; és jelen-létével fondamentomot vete és gyökeret vere annak a csudálatos szentségnek, mellyel annak-utánna minden egyéb országok-felet fényeskedett *Egyiptus,* sok ezer remeték és isten-félő barátok mennyei életével. Hová lehet nagyob bátorítása a bűnösöknek, hogy bízzanak Megváltójokban, mint mikor láttyák, hogy hozzánk jövetele-után, mingyárt ily sok-képpen keresi és üdvözíti a bűnösöket?

[5] Exod. 2. v. 15, 23.
[6] Matt. 2. v. 13.
[7] Matt. 10. v. 23.
[8] Exod. 10. v. 21.
[9] Exod. 12. v. 29.
[10] Isai. 19. v. 1. et 21.

Neveli ezt a bizodalmat a Christus neve, melyről emlekezik a mái Evangeliom, mikor azt mongya, hogy *názaréus*-nak hívatik. Tudakoznak a túdósok, mellyik Próféta nevezte Christust *názaréus*nak? Ki azt mongya, hogy elveszett az a könyv, melyben így neveztetett: mert a Szent Irásból tudgyuk, hogy a Próféták irásiban sok elveszett. Némellyek azt felelik; hogy, nem irásban, hanem szóval nevezték így Christust; ez okon, az Evangelista, nem irás-

Vide Kalauz, lib. 4. cap. 2. q. 6. initio.

nak, hanem mondásnak nevezi a mit a Profetákból említ. Vannak,
[1] Iudic. 13. v. 5. a kik azt mondgyák; hogy [1]*Samsont* és *Jósefet* nevezte az Irás
Gen. 49. v. 26. *nazaréus*-nak; és mivel ezek Christus Urúnkat példázták csudálatos szabaditásokkal, ő-bennek és ő-általok, a példáztatott Christus-is *nazaréus*-nak mondatott. De legtöbben azt itílik; hogy, mikor
[2] Isai. 11. v. 1. *Isaias, Salamon*-nal egyetemben, [2]virág-nak és mezei virág-nak
Cant. 2. v. 1. nevezi a *Messiást*, akkor *nazaréus*-nak nevezi: mivel a sidóknál, virágot jegyez a *nazaréus*. És noha az éhségtűl és rabságtúl szabadító *Jósef* és *Sámson* emlekezése, bátoríttya reménségünket; de a virág neve, annál-is inkáb öregbíti: mert a virág jelensége a következő gyümölcsnek; és a mezei virághoz, minden ember hozzá nyúlhat; sem kerteléssel,* sem fenyítékkel, senki ettűl nem tíltatik.

Noha a Christus cselekedeti és új nevezete, elég bátorítást adhat a bűnösök reménségere: de, hogy emberi példákkal-is gyarapodnék reménségünk, Bóldog Aszszonyt és Jósefet tűkörűl adá Christus, gyarlóságunk bátorítására. Mert, a mit Szent Pál mondott *Abrahám*-rúl, azt igazán mondhattyuk *Mariá*-rúl és *Jósef*-rűl, hogy,
[3] Rom 4 v. 18. [3]*contra spem, in spem*, reménség-ellen reménlettek. Azt igérte vala
[4] Luc. 1. v. 32. az Angyal *Mariá*-nak; [4]hogy az ő Fiának adgya Isten a *David* király székit, és örökké uralkodik a *Jákób* házában: de születése-után, talám csak negyven nappal, azt parancsolá Isten Bóldog
[5] Matt. 2. v. 13. Aszszonynak; hogy [5]fussanak Egyiptomba a Gyermekkel, mert *Heródes* meg akarja őtet ölni. A mint Kronikákból számlyállyák a túdósok, közel hét esztendeig, nagy inségben és fogyatkozásban nyomorgottak az idegen és sidók-gyűlölő nemzetség-közöt. És,
[6] Exod. 4. v. 19. a mint *Mojsest*, [6]üldözőinek halála-után, visza-kűldé Isten *Egyiptomba*, majd azon szókkal *Jósefet* és *Mariát* sidó-országba igazítá. De, *Archeláus* félelme-miat, oda sem mehetének bátorságoson, hanem *Galileá*-ba adának útat nékik. Mind ennyi változások-, ennyi bújdosások- és idegen főldön sanyarkodások-közöt, nem zúgolódtak, nem kételkedtek: hanem álhatatos reménséggel és csendesz elmével megnyúgodtak az Isten rendelésén; noha az ígéretek tellyesitését nem látták; sőt ellenkező állapattyokat sanyarún érzették.

Hogy azért mí-bennűnk-is szegény bűnösökben, nevekedgyék
Propositio az Istenben-való reménség: először; rövideden megmagyarázván a *reménségnek állatos mi-váltát; megmutatom, mely szükséges, mely hasznos, szarándokságunk támogatására, a reménség. Másodszor; elő-számlálom azokat az erős indító okokat, mellyekkel Isten ger-*

* Kerítessel.

jeszti és neveli a bűnösökben a reménséget. Ha ezeket jól elmétekbe óltyátok, nagy künnyebségtek és lelki vigasztalástok lészen a világi sok nyavalyák-közöt. Azért, úgy vegyétek és úgy halgassátok a mái tanítást, mint lelki orvoslást.

I. RÉSZE.

Szent Pál Apostol, nem egyszer említ irásában, [1] három külömböző felséges jóságot: a hitet, reménséget, szeretetet, mellyeket az irás-túdók, *theologicas virtutes,* istenes jóságoknak neveznek: mivel igyenesen Istent nézik; és ő-benne, mint indító okban végeződnek. A hitnek czéllya és vége, mellyen erőssödik és fondáltatik az Isten szavának csalhatatlan igazsága: mert valamit hiszűnk, azért hiszük, mivel Isten mondotta, ki hamissat nem mondhat. A szeretet Istennek magában-való jó-vóltát nézi és ahoz édesdeden ragaszkodik: mert a szeretetben, nem nézünk arra, hogy Isten jót cselekedett velünk, hanem csak magán, maga jóságaért szerettyük a Mindenjót. A reménség pedig, Istent, mint mí jónkat, kivánnya, szereti, várja és keresi. Mert Isten, nem csak Jó magában, és ezért a jóságért méltó szeretésre: hanem nékünk-is jó; és ezért a jóságért méltó szeretnűnk és kívánnunk őtet, mint mí jónkat. Mivel pedig Isten két-képpen jó nékünk, két-képpen kel reménségűnket ő-hozzá igazítanunk: először; Isten ő-maga [2] utólsó végünk és legnagyob Jónk, kinek látásával bóldogíttatunk. Ezért a jóságért, reménségűnkel szerettyük és keressük őtet; az-az, magúnknak kivánnyuk és várjuk, hogy jóságát vegyük, színe látásának bóldogitása-által. És, noha magúnknak kivánnyuk az Istent reménségünkel, de kívánásunk oka és indítója, az Isten jó-vólta, nem a magúnk jósága. Másodszor; jó az Isten nékünk, adományinak osztogatásival: mert az ő ereje és segitsége ád üdvösséget és annak megnyerésére szükséges eszközöket. Ezért a jóságért bízunk Istenűnkben, hogy, valami kivántatik üdvösségünk nyerésére, kegyelmesen megadgya. Annak-okáért, nem csak lelki áldomásokat várunk tőlle, hanem bízúnk, hogy testi szükségünkben és veszedelmes igyűnkben megsegít és kiszabadít; ha láttya hasznosnak és üdvösségünkre alkalmatosnak szabadulásunkat.

[1] 1. Cor. 13. v. 13. Colos. 1. v. 4.

[2] Apoc. 1. v. 8. Cap. 21. v. 6. Cap. 22. v. 13.

Ebben ál a keresztyén reménségnek mi-vólta: és ebből világoson kitetczik, hogy a reménség külömb jóság a hitnél; [3] mint Szent Pál világoson taníttya. Mert a hit [4] értelemben vagyon; a reménség akaratban. Ez, [5] csak a jövendő és várt dolgokrúl vagyon: hittel, a lett dolgokat-is vallyuk. Azért, noha fondamentoma és [6] gyökere reménségünknek a hit, mellyel vallyuk, hogy Isten a mí

[3] 1. Cor. 13. v. 13. Colos. 1. v. 4. 1. Tim. 3. v. 13.

[4] Hebr. 11. v. 3.

[5] Titum 2. v. 13. Rom. 8. v. 24, 25.

[6] Hebr. 11. v. 3. 1. Tim. 2. v. 4.

utólsó és legnagyob Jónk, ki maga bóldogságát közölni akarja
[1] Eccli. 15. v. 11. velünk; ki mindeneket akar üdvözíteni; és [1] ő-rajta nem múlik, hogy szükséges segítséget és elégséges malasztot nem adna, csak mí akarjuk venni: de azért, a reménség nem ál abban, hogy ezt hidgyük; hanem hogy szeressük, várjuk és kívánnyuk, mind Istennel-való eggyesűlésűnket a bóldogságban, mind Istenünk segitségét a baj-vívásban.

A reménségnek szükséges-vóltát, fő-képpen három dologból ismérhettyük.

Először: mert Isten erős parancsolattal kötelez a reménségre. Sok vólna mind elő-hozni a Szent Irás hagyományit, mellyek a reménséget kivánnyák tőllünk. Isten mondgya Szent *Dávid*-által:
[2] Psal. 36. v. 3. [2] *spera in Domino et fac bonitatem; et pasceris in divitiis ejus;* hogy, ha lelki és mennyei gazdagságban részesek akarunk lenni, vessük Istenben reménségűnket és jót cselekedgyünk. *Salamon*-által
[3] Prov. 3. v. 5. azt parancsollya: [3] *habe fiduciam in Deo, ex toto corde tuo;* hogy nem csak imígy-amúgy, hanem tellyes szűvel bízzék Istenben, valaki a világi veszedelmeken által akar menni. Christus Urúnk-is
Joan. 16. v. 33. azt hadgya; [4] *confidite: Ego vici mundum;* hogy, noha sok ellenséginк, sok akadékink vannak: de ő-benne bízzunk; mivel elvette erejét ellenséginknek és szent érdemével oly isteni segitséget nyert, mellyel künnyen gyözedelmesek lehetünk.

Nem csak parancsollya Isten, benne-való reménségünket, hanem a természet világosságából, okát adgya, miért kel annak lenni. Mert a ki setétben jár és nem tudgya hová lépik; a ki erőtlen és, ha máshoz nem támaszkodik, elesik: okossága kivánnya, hogy vezetőjét kövesse és ahoz ragaszkodgyék, a ki segítheti. Azért,
[5] Isai. 50. v. 10. [5] *qui ex vobis ambulat in tenebris, speret in nomine Domini, et innitatur super Deum suum;* a ki bűnök setétségében vagyon, a ki erőtlen, vesse Istenben reménségét és támaszkodgyék hozzá. Mert, ha ő szegény, gazdag az Isten; ha ő erőtlen, mindenható az Isten; ha ő tudatlan, bőlcs az Isten. Adhat és kész adni minden jókat, csak reménségünkel ő-hozzá támaszkodgyunk.

Keresztyének; nagy bizodalmat és bátorságot ád Isten, mikor parancsollya hogy ő-benne bízzunk: mert nincs ő-benne hamisság, vagy kép-mutatás. Nem akar külömbet annál, a mit parancsol. Mivel azért azt hadgya, hogy ő-hozzá támaszkodgyunk: bizonyos, hogy el nem taszít, ha hozzá közelgetünk; félre sem vonsza magát, hogy el ne essűnk.

Másodszor: azért szükséges a reménség: mert e nélkül, lehetetlen, hogy üdvösségre juthasson az okossággal-élő ember. Szép hasonlatossággal, okát adgya ennek Szent *Pál:* [1]senki sem szántana, vetne, ugymond; senki nem csépelne, kapálna, ha reménség nem viselné, hogy haszna és jutalma lészen fáratságának. Az isteni szolgálatban és az üdvösség-keresésben, senki magát nem fárasztaná; senki nem igyekeznék elő-menni a jóban, ha reménség nem izgatná, hogy heában nem lészen munkálkodása, hanem, Isten segitségével, a keresett üdvösséget eléri. Erre-nézve mondgya a Szent Irás, hogy [2]*spe salvi facti sumus;* reménség-által üdvözűlünk: mert Istenben reménlvén, mindent megcselekeszik ember, a mi szükség az üdvösség nyerésére. Ugyan ezen okból írja Szent János; hogy a kinek Istenben reménsége, [3]*sanctificat se,* megszenteli magát; mivel a ki rest, erőtlen, késedelmes a megtérésre és üdvösség-keresésre: mihent Istenben veti reménségét; [4]*mutabit fortitudinem; assumet pennas sicut aquilæ; curret et non laborabit; ambulabit et non deficiet;* elcseréli erőtlen gyarlóságát; mennyei és isteni erőbe öltözik: hogy véghez-vihesse, valami kivántatik igazúlásához. És a ki reménség-nélkül, csak földön csúsz-mász: ha felemeltetik a reménséggel, oly fen és sebesen röpül az isteni dolgokra, mint a sas: és fáratság-nélkül futván, a járást el nem únnya, mert reménség hordozza és künnyebbíti munkáját.

[1] 1. Cor. 9. v. 10.

[2] Rom. 8. v. 24. Prov. 24. v. 14.

[3] 1. Joan. 3. v. 3.

[4] Isai. 40. v. 31.

Harmadszor: sok és nagy hasznait számlállya a Szent Irás a reménségnek; és ezekkel ismérteti annak szükséges-vóltát. Elsőben; egy csomóban, minden jónak bövségét a reménségben helyhezteti; [5]bóldognak mondván sok helyen, a ki Istenben bízik. Az-után; rész-szerént-való hasznait eggyenként számlálván, azt mondgya; hogy, [6]*spes salutis, galea;* az üdvösség reménsége erős sisak: mely nem látható fejűnket, hanem lelkűnket óltalmazza ellenségünk sértegetésétűl. Másut azt olvassuk, hogy Isten annak paíssa, kinek ő-benne reménsége: [7]*scutum est omnium sperantium in se;* mert úgy óltalmaztatik az ördög nyilaitúl, mintha paíssal vólna fedve. Szent Pál azt írja; hogy, [8]*spem habemus, sicut anchoram animæ tutam et firmam;* a reménség erős, bátorságos vas-macskája lelkűnknek. Mert, miképpen a tengeri szerencsék-között, az erős vasmacska földhöz köti a hajót, hogy a haboktúl és szelektűl tétova ne hányassék, el ne rontassék: úgy a bóldogságnak reménsége, Istenhez és Meny-országhoz köti lelkűnket; és erőssen tartya, hogy az ördög akarattya-szerént, tétova ne hurczoltassék: hanem, a mint

[5] Psal. 33. v. 9. Psal. 39. v. 5. Psal. 83. v. 13. Prov. 16. v. 20.

[6] 1. Thess. 5. v. 8.

[7] Reg. 22. v. 31. Psal. 17. v. 31.

[8] Heb. 6. v. 19.

[1] Psal. 124. v. 1. Szent *Dávid* szól, [1] mint a nagy hegyek ki nem mozdúlnak helyek-
[2] Isai. 30. v. 15. ből, úgy, [2] *in spe erit fortitudo;* a reménség erőssége a gyarló
[3] Psal. 25. v. 1. embernek. És; [3] *in Domino sperans, non infirmabitur;* erőtlen nem
[4] Isai. 50. v. 10. lehet, valaki Istenben helyhezteti reménségét: mivel [4] *innititur super Deum,* Istenhez támaszkodott. A ki pedig maga erejében, vagy
[5] Prov. 28. v. 26 Isten-kivűl más segitőjében helyhezteti reménségét: mivel, [5] *qui confidit in corde suo, stultus est,* bolond; és úgy jár mint *Ádám,*
[6] Gen. 2. v. 18, 20. ki attúl viteték veszedelembe, a kit, [6] *adjutorium simile sibi,* magához hasonló segítőnek tartott.

Továb: azt mongya a Szent Irás; hogy a ki Istenben bízik, környűl-fogja azt az Isten irgalma; és, mint erős várat, minden-
[7] Psal. 31. v. 10. felől óltalmazza; [7] *sperantem in Domino, misericordia circumdabit.*
[8] Sap. 3. v. 9. Tekélletes igazságnak isméretivel megvilágosittya; [8] *qui confidunt in illum, intelligent veritatem.* Mert megmutattya néki, mely hiusá-
[9] 1. Tim. 6. v. 17. Job. 31. v. 24. gos bolondság [9] a bizonytalan gazdagságban; vagy, [10] *in manibus suis;* [11] *in virtute sua,* maga erejében és keze munkájában; vagy
[10] Eccli. 38. v. 35. [12] *in arcu et gladio,* nyilában és fegyverében helyheztetni reménségét.
[11] Psal. 48. v. 7.
[12] Psal. 43. v. 7. Végezetre; mivel Isten azt fogadta, hogy [13] el nem hadgya,
[13] Psal. 90. v. 14. hanem megszabadíttya, a kik ő-benne reménlenek: oly lelki bátor-
Psal. 33. v. 23. ságot, oly csendesz békeséget szerez emberben a reménség, hogy
Judit. 13. v. 17. akár-mely veszedelmek-közöt, rettegés-nélkül bízik a kiben igaz
[14] Eccli. 34. v. 16. reménség vagyon. Azért mongya a Bőlcs; hogy [14] a ki Istent féli, *nihil trepidat, quoniam ipse est spes ejus;* semmitűl nem fél, mert
[15] Job. 11. v. 18. Isten az ő reménsége. Szent *Jób* írja, hogy [15] a kit a reménség
Prov. 3. v. 24. biztat, *Securus dormit,* bátran aluszik; semmitűl nem retteg. Illyen
[16] Psal. 55. v. 11. vala Szent *Dávid;* ki minden halálos igyeiben azt énekelte: [16] *in Domino speravi, non timebo, quid faciat mihi homo;* nem félek, akár-mit mivellyenek az emberek, mert bizodalmam Istenben vagyon. Illyenek valának, a kiket dícsír Szent Pál, hogy örűltek mikor jószágokat prédára hányták és mindeneket elragadozták. Mert,
[17] Heb. 10. v. 34. [17] *cognoscebant se habere meliorem et manentem substantiam;* tudták, hogy job és állandób örökségek vagyon Meny-országban. Azért,
[18] Rom. 12. v. 12. [18] *spe gaudentes: gloriantur in spe;* a reménség-által, vígan dicse-
Cap. 5. v. 1, 2, 4. kedtek minden nyomoruságok-közöt. Mert, ha minden egyéb segit-
[19] 2. Paral. 20. v. 12. ségben megfogyatkozúnk-is: [19] *hoc residui habemus, ut oculos nostros dirigamus ad te;* mihent Istenhez fordíttyuk szemeinket, vígasztalást találunk az ő gond-viselésében.

Desperatio mala. Negyedszer: a reménségnek szükséges-vóltát előnkbe adgya

azoknak ostorozása, kiket Isten igen megbűntetett, azért hogy a reménségben megfogyatkoztak. *Cain* vólt első, a ki kétségbe esék; és azt meré mondani: [1]*major est iniquitas mea, quam ut veniam merear;* hogy az ő vétke nagyob az Isten irgalmasságánál; kiért elvetteték Isten színe-elől. *Moyses*-rűl olvassuk; [2]hogy Isten-előt kedvet talált; lásd, mint jára! Azt parancsolá Isten, hogy a kösség-előt szóllyon a kő-sziklának, és vizet ád. *Moyses* a kő-sziklának nem szólla, hanem a veszszővel üté kétszer. Oly nehéz néven vévé ezt Isten, hogy [3]mind *Moyses*-nek, mind *Aaron*-nak megmondá; hogy ezért a kételkedésért megöli őket, és az igért földbe nem jutnak. Sőt, noha *Egyiptomból,* [4]húsz esztendő-felett, férfiak hat száz-ezeren mentek vala ki: de azok-is [5]mind megöletének a puszatában; mivel nem veték Istenben reménségeket. Mit mongyak *Saul*-rúl? Azt olvassuk; [6]hogy azért ölé-meg Isten őtet; azért vonyá-el maradékitúl a királyságot; mert az ördöngös aszszonytúl tudakozott es nem vetette reménségét Istenben. Mivel azért ördögben bizott, [7]az ördög templomába szegezék fejét. Sok egyéb bűnei valának a szó-fogadatlan *Saul*-nak: de hogy Istentűl megöleték; hogy birodalma más házba vitetek; hogy hólta-után feje gyalázatoson felfüggeszteték, azt adgya okúl a Szent Irás: mert, *non speravit in Deo;* nem vólt Istenben reménsége. [8]*Ochozias* királyt, azért ölé-meg Isten, mert betegségében ördógtűl várt segitséget. *Asát* azért, hogy [9]inkáb bízott az orvosok segitésében, hogy-sem Istenben: ellenségin-is azért nem vehete győzedelmet: [10]*quia habuit fiduciam in rege Syriæ, et non in Deo;* mert a síriai király segitségében bízott, nem az Istenben. Viszont, *Jósafat* királynak és a *Juda* nemzetségének [11]szerencsés elő-menetelét annak tulajdoníttya a Szent Irás, hogy reménlettek Istenben. Mert Isten szava; hogy [12]*nullus speravit in Domino, et confusus est;* senki szégyent nem vallott, a ki Istenben bízott.

[1] Genes. 4. v. 13.
[2] Exod. 33. v. 12.
[3] Num. 20. v. 8, 10, 11, 12.
[4] Num. 1. v. 45.
[5] Num 14. v. 22.
[6] 1. Paral. 10. v. 13, 14.
[7] Ibid. v. 10.
[8] 4. Reg. 1. v. 3, 4.
[9] 2. Paral. 16. v. 12.
[10] Ibid. v. 7.
[11] 2. Paral. 13. v. 18. cap. 17. v. 2, 3, 4.
[12] Eccli. 2. v. 11.

Megértétek a reménségnek szükséges-vóltát és csudálatos hasznát: de azt vegyétek eszetekbe; hogy ezt, nem akár-minémű reménségrűl kel érteni; hanem arrúl, mellyet a Szent Irás, [13]*spem vivam,* eleven reménségnek nevez. Magyarázván Szent *Pál* ezt a reménséget, azt írja: [14]*spes non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris*; hogy az a reménség üdvösséges, mellyel eggyüt-vagyon az isteni szeretet. Mert a szeretet. [15]*pignus hereditatis,* zálaga és, mint a vásárlásban, elő-pénze, a bóldogságnak. Szent *Dávid,* azt mondgya üdvösséges reménségnek, mely eggyütt-jár a tekélletes

Spes viva.

[13] 1. Petri. 1. v. 3.
[14] Rom. 5. v. 5.
[15] Eph. 1. v. 14. 2. Cor. 1. v. 22. cap. 5. v. 5.

[1] Psal. 36. v. 3. cselekedetekkel: [1]*Spera in Deo, et fac bonitatem;* mert ezek-
nélkül, nem eleven a reménség: hanem, a mint a hit, cselekedet-
[2] Jacob. 2. nélkül, [2]hólt hit; úgy a reménség, szeretet- és szent erkőlcsök-
v. 17., 20., 26. nélkűl, hólt és erőtlen reménség; a mint ezennel meghallyátok.

II. RÉSZE. Lássuk immár, mivel bátorodik és gerjed lelkünk a reménségre.

Bizonyos, hogy nem lészen Meny-országban reménség. Mert,
[3] Rom. 8. v. 24. a Szent [3]*Pál* mondása-szerént, nem reménlyük, a mit látunk,
[4] 1. Cor. 13. hanem, a mit várunk. Azért, noha [4]a szeretet megmarad a bóldog-
v. 8., 10. ságban: de vége lészen a hitnek és reménségnek.

It pedig a homályban és világi szarándokságban, három rend-béliek vannak, kikben a bóldogságnak és bűn-bocsánatnak reménsége vagyon.

Először: Istennek sok igaz és hív szolgái vannak, kik tellyes igyekezettel, az ő szent akarattyához igyenesítik életeket és tudva s akarva, a világnak minden javáért sem vétkeznének halálos bűnnel. Azért, noha emberi gyarlóság-miat, minden hiuságoktúl és fogyatkozásoktúl üressek nem lehetnek: de Isten ajándékából és segedelméből, tekéllett szándékkal megerőssítették abban akarattyokat, hogy minden halálos bűnöket eltávoztatnak és Istennek lelki igazsággal szolgálnak. Ezekben a bóldogságnak reménsége igen nagy és igen erős. Mert két oszlopa és fondamentoma vagyon a reménségnek: eggyik; az Isten szava és igéreti, mellyet
[5] Ephes. 3. v. 12. keresztyén hittel vallúnk. Mert, [5]*habemus fiduciam per fidem;*
[6] Hebr. 11. v. 1. hit-által vagyon bizodalmúnk; és a hit, [6]*est sperandarum substantia rerum;* állattya és erőssége a reménségnek. Mivel azért,
[7] Hebr. 10. v. 23. [7]*fidelis est, qui repromisit,* igaz-mondó, a ki igérte a bóldogságot;
[8] Hebr. 6. v. 18. és, [8]*impossibile est Deum mentiri,* lehetetlen hogy Isten hazudgyon: ebből vagyon erős vigasztalásunk, *ad tenendam propositam spem,* hogy vastagok légyünk a reménségben; mert hiszük, hogy, az Isten igéretiben kétség és fogyatkozás nem lehet. Másik oszlopa reménségünknek; a magúnk istenes élete. Mert a jó reménség a jó lelki-ismèreten fondáltatik. Nem akár-mint s akár-kinek
[9] Hebr. 5. v. 9. igérte Isten az örök életet: hanem, [9]*obtemperantibus sibi,* a kik
[10] Joan. 3. v. 21. néki szolgálnak és akarattya-szerént járnak. Azért, [10]*si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum;* akkor lehet
[11] Prov. 15. v. 15. bizodalmunk a bóldogság elnyerésében, mikor nem vádol lelki isméretűnk; mert a [11]bátorságos lelki-isméret, szűnetlen lakodalom.
[12] 1. Joan. 4. v. 18. A kik azért tekélletes szeretetre jutottak, [12]a szolgához-illendő
[13] 1. Petri 1. v. 8. félelemtűl megszabadúlván: [13]*exultant lætitia inenarrabili et glori-*

ficata; kimondhatatlan és mennyei dücsősséghez valamenyíre hasonló örömmel várják üdvösségeket; noha e mellet a fiúi félelem fenmarad; mellyel [1]tartanak attúl, hogy Istent meg ne bánccsák és a bűnt szorgalmatoson távoztattyák. [1] Prov. 8. v. 13. cap. 15. v. 27.

Másodszor: vannak oly bűnösök, kik tudgyák, hogy bűnben és Isten haragjában vannak; furdallya-is lelki-ismeretek gonoszságokért: de akarattyok nincsen, hogy bűnökből most kifesellyenek; hanem reménlik, hogy Isten életeket hoszabbíttya [2]és üdőt ád, hogy az-után kitérhessenek vétkekből: és, noha nem tudgyák meddig élnek, még-is jövendő kitéréseken éppítik reménségeket. Az illyen bizakodást, a Szent Irás nem nevezi reménségnek, hanem [3] *abominationem,* Isten-elöt útálatos rútságnak. És nemcsak azt mondgya, hogy [4]*frustrabitur,* igen megcsallya embert ez a reménség: hanem azt-is hozzá adgya, hogy ez a bizakodás [5]ollyan, mint a széltűl hordoztatott pelyh, [6] mint a vízi tajték, mint a füst, mellyet a szél eloszoltat; mert nem éppíttetik Isten ígéretin, hanem az embernek hoszú ideig-való életén, mely egy szem-pillantásban elfogyhat, mikor nem gondolnók. Igérte Isten a bocsánatot, ha megtér ember; de nem igérte, hogy a bűnös ember életét esztendeig, hólnapig, hétig, sőt egy napig megtartya. Annak-okáért, a kik tudva és akarva bűnben maradnak, valamig akarattyokat nem változtattyák és bűnökből kitérni nem igyekeznek, nem lehet reménségek üdvösségekrűl; nem-is illyen embert illetnek azok a biztatások, mellyekkel reménségre indíttatunk.

[2] Præsumtio damnata. Eccli. 18. v. 10.

[3] Job. 11. v. 20.

[4] Job. 40. v. 28.

[5] Sap. 5. v. 15.

[6] Prov. 10. v. 28. Spes impiorum peribit.

Harmadszor; vannak oly bűnösök, kik, noha igazulásra nem jutottak, mivel minden eszköze és készűlete a bűnök bocsánattyának nem találtatik bennek; de azért igyekeznek életek jobbítására. Mert gyülölni kezdették bűnöket, kivánnyák életek jobbítását; bánnyák, hogy Isten-ellen vétettek, kérik Istent, hogy igaz Penitenciára és bűnök bocsánattyára vezesse Szent Lelkével gyarlóságokat. Ezeket méltó biztatni és a reménséget nevelni bennek. Mert, noha szeretet bennek nem lévén, eleven reménségek sincsen; de reménlik annak elvételét. És az ő reménségek Isten ígéretin éppíttetik; ki azt fogadta, hogy irgalmason meghalgattya a bűnösöket, ha néki könyörögnek; eleikbe-mégyen azoknak, a kik őtet keresik és ő-hozzá térni igyekeznek.

Keresztyének; igen szükséges, mind az igazaknak, mind a megtérésre igyekező bűnösöknek, hogy ércsék, mely sok erős okok vagyon, mellyekért Istenben kel bízni. Mert, fő-képpen

halálunk óráján és a bűnökből kitérésünk elein, nagy kisirtetek vannak; mellyekben szükség az Isten kegyelmességének világos példáit szeműnk-elöt viselni, hogy azokkal reménségünk vastagodgyék.

Valamint az ördög, azon mesterkedik, mikor vétkezűnk, hogy az Isten irgalmának mutogatásával békösse szeműnket és azzal bátorítcson a bűnökre, hogy elvár Isten és nem mingyárt önti reánk haragját: szinte úgy, mikor ki akarúnk bűneinkből térni, vagy a halálnak ütközetire jutúnk, felette súllyosíttya az Isten igazságának és a bűnök terhének nagy-vóltát; hogy mególtván bennűnk az Isten irgalmának reménségét, igyekezetűnket elfordítcsa a megtéréstűl.

Kivántatik tehát, hogy isteni bizonyságokkal és példákkal vastagíttassék minnyájunk gyarlósága, az Isten irgalmának reménségére. És jól megércsük, hogy akár-menyi esztendőkig, akár-mely nagy bűnökben hevertűnk-is, de nagyob az Isten irgalma a mí gonoszságunknál: és, ha igazán megtérünk, ha Penitencziát tartunk és *Sacramentomok*-kal élünk, örömest befogad és megkegyelmez.

Ennek a Szent Irásban sok bizonyos jelenségi vannak, mellyek reménségünket élesztik és nevelik: rövidesen, csak négyrűl emlékezzünk.

Először: ébreszt mindeneket reménségre a mí Istenűnk kötése
[1] Ezech. 33. v. 11. 12. és fogadása. Mert sokszor és világos szókkal igérte; hogy [1] nem
[2] Cap. 18. v. 21. 22. akarja a bűnösök veszedelmét; sőt, köti magát, [2] hogy valamely nap kitér gonoszságából a vétkes ember, elfelejti álnakságit; és *impietas non nocebit ei,* előbbi gonoszsága semmit nem árt néki. Hová lehet ennél bátorságosb biztatás, erősseb bizonyosság, mint, a mivel Isten ő-maga édesgeti a bűnösöket?

Másodszor: reménségre izgattya és nagy bizodalommal támogattya félelmes szivünket, az Istennek irgalmassága. Azt mondgya
[3] Psal. 144. v. 9. a Szent Irás; hogy, [3] *miserationes ejus, super omnia opera ejus;* az irgalmazás minden egyéb isteni cselekedetet fellyűl-halad. Istenben minden felséges méltóságok és jóságok egyenlők; mert ezek Istenben nem egyebek, hanem ő-maga az istenség. Azért
[4] Eccli. 2. v. 23. mongya a Bőlcs; [4] hogy *secundum magnitudinem ipsius, sic et misericordia illius;* oly nagy az Isten irgalmassága, mint az ő felsége. De az Isten irgalmasságának cselekedeti, legtöbbek és tettetesbek. Mert, valami jót cselekeszik teremtett-állatival, mind

irgalmasság: mivel érdemünk-nélkül, ingyen hozott-ki a semiből, mikor teremtett; ingyen hozott-ki a bűnből, mikor megigazított; ingyen adta érettűnk Szent Fiát; ingyen ád naponként számtalan jókat. Tehát, [1]*misericordia Domini plena est terra:* tellyes az egész föld Istennek irgalmas cselekedetivel: mindenüt jelensége vagyon irgalmasságának. Azt akarja Isten, hogy az ő igazsága megismértessék; mivel szükséges a mí gyarlóságunknak a fenyíték, hogy a félelem tartóztasson a bűnöktűl és jóságra izgasson: de azért, [2]*misericordia superexaltat judicium;* sokkal töb és felségesb cselekedeti vannak irgalmasságának, hogy-sem igaz bűntetésének; mivel inkáb akarja, hogy az ó irgalmasságát ismérjük és abban vetvén reménségünket, szeretetből szolgállyunk néki. Erre-nézve, mikor igazságot szolgáltat-is, irgalmasságot elegyít közibe: [3]*effundit iram secundum misericordiam suam;* és haragját kegyelmességgel mértékli; úgy, hogy, [4]*cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis;* soha oly haragja nem lehet, melyben irgalmasságárúl elfeletkezzék; és, [5]*contineat in ira misericordiam,* boszszujában megtartóztassa irgalmasságát. Sőt, mikor ostorozni akarja ellenségit, azt mondgya a Szent Irás: [6]*alienum opus peregrinum opus ab eo;* hogy idegen attúl a munkátúl Isten: és ütni akarván valakit, [7]*Heu, vindicabor de inimicis meis!* jajgatva kiáltya, hogy boszszút kel állani. A boszszú-állásban pedig, oly módot követ; hogy [8]*stillabit furor;* cseppenként és szűkön bocsáttya csapásit; de irgalmasságát, [9]*effundit abundanter,* bővségesen önti. És, ha a gonoszok vétkét harmad ízig ostorozza, [10]ezer ízig terjeszti irgalmát, híveinek maradékira. Annyíra tulajdona azért Istennek az irgalmasság, hogy, mikor őtet nevén akarja nevezni a Szent Irás, irgalmassagnak nevezi: [11]*Deus meus, misericordia mea.* Kire-nézve mondgya Szent *Dávid;* hogy [12]*sperent in te, qui noverunt nomen tuum, Domine;* valaki tudgya az ő nevet, méltán bízhatik és reménlhet ő-benne. Mert az ő neve, irgalmasság; az irgalmasságnak pedig, irgalmas cselekedeti vannak.

[1] Psal. 32. v. 5. Psal. 118. v. 64.
[2] Jacob. 2. v. 13.
[3] Eccli. 16. v. 13.
[4] Abac. 3. v. 2.
[5] Psal. 76. v. 10.
[6] Isaí. 28. v. 21.
[7] Isai. 1. v. 24.
[8] 2. Paralip. 12. v. 7 Cap. 34. v. 21. 25.
[9] Tit. 3. v. 6. Eccli. 18. v. 9.
[10] Exod. 20. v. 56.
[11] Psal. 58. v. 18.
[12] Psal. 9. v. 11.

Mivel azért ily nagy-irgalmú Istenűnk vagyon, megnyughatik ő-benne reménségünk, hogy el nem vét szeme-elől. És nem csak lelki szükségűnket segíti; de, ha úgy job és hasznosabb üdvösségűnkre, testi nyavalyánkban és fogyatkozásinkban sem hágy: hanem, a ki a sidókat negyven esztendeig a pusztában kenyérnélkül táplálta; a ki *Jósefet* sok veszedelemből megszabadította; a ki *Dánielt* az oroszlányok-közöt, *Ananiast* társaival a tűz

[1] Dan. 13. v. 35. kemenczében, óltalmazta; a ki [1] *Susannát* hamis káromlóinak
[2] Matt. 16. v. 9. incselkedésétűl megmentette; a ki a pusztában, [2] öt kenyérrel, öt
Matt. 14. v. 17. ezer embert, mászor, hat kenyérrel, négy ezert megelégített:
Cap. 15. v. 34. Joan. 6. v. 9. mí-reánk-is gongya lészen. Ha ideig sanyargat és fogyatkozással próbál; de, ha üdvösségűnkre hasznosb, hogy bővelkedgyűnk,
[3] Job. 42. v. 12. mint [3] *Jób*-nak és [4] *Tobiás*-nak, többet ád a szegénység-után. És,
[4] Tob. 11. v. 18. Cap. 14. v. 14. hogy ezt a reménységet nevellye, [5] átkozottnak mondgya, a ki
[5] Jer. 17. v. 5. emberben veti reménségét. Mert úgy jár, [6] mint a ki töredékeny
[6] Isai. 36. v. 6. 4. Reg. 18. v. 21. nádhoz támaszkodik, mely nem segíthet, de megsérthet szálkájával.
[7] Esther. 5. v. 12. Jusson eszetekbe, mint jára [7] *Aman:* dicsekedve kérkedék, minémü kedves a király- és a királyné-előt; de más-nap, azoktúl meg-
[8] Psal. 145. v. 3. Psal. 117. v. 9. öleték: és tanuság lén, hogy, [8] *in principibus non est salus;* Istentűl, és nem a világi fejedelmektűl, kel segítséget várnúnk.

Harmadszor: Szent Pál Apostol két erős bizonysággal vastagíttya reménségűnket: eggyik az; hogy, ha Isten annyíra kivánta üdvösségünket, hogy ennek keresésére Szent Fiát hozzánk kül-
[9] Rom. 8. v. 32. dötte és váltságunkért adta: [9] *quomodo non etiam, cum illo omnia nobis donabit?* Mint lehet, hogy egyéb javaitúl eltíltana és azokat velünk nem közölné? Szent Fiát inkáb szereti és nagyobra böcsűlli minden teremtett-állatoknál: ha azt nem szánta nékünk és érettűnk adni, mentűl bővebben közli velűnk segítő malasztyát, mellyel üdvösségünket elnyerhessük. Másik az; hogy Isten, nemcsak a világra küldötte üdvösségünkért Szent Fiát, hanem halálra
[10] Rom. 5. v. 8. adta a bűnösökért: [10] még akkor pedig, mikor ellenségi valánk. Tehát, sokkal inkáb most, minek-utánna Szent Vérével megfizette sarczúnkat, üdvözíti, a kiket megváltott; mivel ez az üdvözítés, sem fáratságot, sem halált immár nem kiván. Győzhetetlen erőssítések, hatalmas bizonyítások ezek, mellyekkel biztattya Isten reménségünket.

Negyedszer, és utólszor: bátoríttya és éleszti reménségünket, a mí Urunk és Megváltónk szorgalmatossága, mellyel kereste és kegyesen fogadta a bűnösöket. Elsőben; meghirdeté, hogy ő nem
[11] Luc. 5. v. 31. jött e világra az igazakért, hanem a beteg [11] és bűnös emberek gyógyításaért. Illyenek vagyunk minnyájan, valakik a főldön élünk. Mert, noha vannak igazak, kik Keresztség- és Penitenczia-által, Isten kedvébe jutunk; de ezek-is eredendő bűnben születtek: sok minden-napi fogyatkozásokkal mocskoltatnak: a bűnre oly hajlandók és oly gyengék, hogy, ha Istentűl nem óltalmaztatnának, sok és nagy vétkekbe esnének.

Az-után; hogy értenők, mint kivánnya Christus a bűnösök üdvösségét, [1]két dologgal ismérteté, hogy ő nem kegyetlen és engesztelhetetlen a bűnösökhöz, hanem azoknak örömest megenged, és a térni-akarók reménségét éleszti. [1] Matt. 9. v. 13.

Eggyikkel, azzal; hogy, valamíg a földön járt, fáradhatatlan szorgalmatossággal kereste és szomjúhozta a bűnösök térését; és a megtérőket nagy kegyességgel kedvébe vette.

Predikállását a bűnösöknek [2]Penitencziára-hivásán kezdé: mivel ez a kapu, mellyen igazulásra jutúnk és a Meny-országot reménlhettyük. A Kereszt-fán, első könyörgése Attyához az lén; hogy [3]bocsássa vétkét azoknak, kik őtet megölék. Mint-ha minden nyavalyájánál nagyob vólna a bűnösök esete, elsőben azoknak keres orvosságot; és világoson ismérteti, hogy, noha nem lehet nagyob vétek, mint az Isten Fiának megölése, de azt-is kész megbocsátani. Kire-való-képest, Szent *Márton* [4]azt mondotta, hogy, ha az ördög Penitencziát tarthatna: oly nagy az Isten irgalmassága, hogy még annak-is bocsánatot adna. [2] Matt. 4. v. 17. [3] Lucæ 23. v. 34. [4] Sever Sulpit. in Vita S. Martini.

Mely kegyesen és szorgalmatoson kereste Christus a bűnösök térését, előnkbe adgya ő-maga, mikor azt mongya; hogy, mint a kotló-tyúk, [5]őrzi és takargattya csirkéit: úgy igyekezett a bűnösök térésére. Erősseb hasonlatossággal nem jelenthette irgalmasságát és a bűnösök üdvösségének szomjúhozását. Mert a tyúk, csirkéinek szerelme-miat, elszárad, elerőtlenedik, megborzad, megbetegszik és mindenkor csak nyeg. Egybe-győjti mellye-alá fiait; szárnyaival béfedi: melegségével éleszti és vastagíttya. Napestig orrával és körmeivel kapirtyál, hogy eledelre-való magot találljon: mihent valamit talál, nem észi-meg, hanem szánakodó kiáltással egybe-híja csirkéit és azoknak adgya. Ha, ki ártani igyekezik csirkéinek, noha magában erőtlen és félénk a tyúk: de fiai óltalmáért, szembe ál és megví az erős kányákkal: megsebesítteti, megöleti magát inkáb, hogy-sem fiait óltalmazatlan hadgya. Azt mongya azért Christus; hogy illyen szorgalmatossággal, illyen kivánsággal és igyekezettel, óltalmazza a bűnösöket. Ki ne bízzék tehát; ki ne reménlyen tőlle segítséget? [5] Matt. 23. v. 37.

Gondollyuk-meg, kérlek, mely kegyességgel magához fogadá, a városban nevezetes bűnös *Magdalénát:* [6]kit oly belső nyájasságára szabadíta, hogy lábait csókolgatná, mosná, szárogatná. Jusson eszűnkbe, minémü szeretettel látá a [7]tékozló fiat sok gonoszsági után; mely drága ruhákba őltözteté; mely gazdag vendégséggel, [6] Luc. 7. v. 44. 45. [7] Luc. 14. v. 22.

[1] Joan. 8. v. 11. mely vígaságos örömmel fogadá! [1]A házasság-törésben kapott
[2] Matt. 9. v. 11. Luc. 19. v. 7. aszszonyt, mely irgalmason mególdozá! [2]A *publicanus*-okat es nyilván-való bűnösöket, mely nyájason asztalához ülteté! Szent Péter, megtagadá, és nem egyszer, hanem háromszor tagadá
[3] Mar. 14. v. 71. Christust; nem száraz beszéddel, [3]hanem átokkal, esküvéssel
[4] Mar. 16. v. 7. tagadá: mindaz-által, feltámadása-után, [4]elsőben-is Péterhez kűlde, hogy vígasztalná és reménségre vastagítaná őtet. Mit mondgyunk
[5] Actor 9. v. 4. Sz. Pálrúl! Mikor leginkáb [5]kergette, fogyatta a keresztyenséget, akkor fogadá őtet Christus választott edényi-közzé. Elfogyna az üdő, ha mind elő akarnám számlálni, menyi sok és nagy bűnösöket, mely nagy irgalmassággal fogadott; mely nagy szentségre nevelt a mí Urúnk. Ezzel adott bizodalmat bűnösöknek, hőgy ő-benne bízzanak. Mert ő senkit, akármely nagy bűnös légyen-is, meg nem
[6] Gen. 4. v. 13. vét, hanem csak [6]*Cain*-okat és [7]*Judás*-okat, kik az Isten irgalmát
[7] Matt. 27. v. 5. Actor. 1. v. 18. megvetik. Mert az Isten igazsága, ollyan mint a meny-kő; melyrűl igazán írja *Aristóteles,* hogy a lágy és ritka erszényt, vagy hűvelyt, meg nem sérti, de a benne-való erős vasat, vagy pénzt, megolvasztya s rontya: úgy Isten, a kemény és kevély-szívű *Faraókat* elrontya; de a Penitencziára hajlandó lagy akarókat, kegyelmesen ółtalmazza.

Másik dologgal, azzal ismérteti Christus, hogy nem kivánnya a bűnösök romlását, sőt meg akar engedni nékik és nevelni akarja reménségeket; a mit ez-előt másut említénk: de szükség, hogy sokszor eszűnkbe jusson: mert oly künyű és fáratság-nélkül-való eszközt rendelt a bűnök bocsánattyára, melynél künnyeb alig
[8] Joan. 20. v. 23. lehetett. Bűnös szolga-társainknak hatalmat adott, [8]hogy megbocsáthassák bűneinket: úgy, hogy, ha megbánnyuk, hogy Istenűnk-ellen vétkeztűnk; hogy lelkűnket örök kárhozatnak kötelességébe ejtettük; hogy a mennyei bóldogságot elvesztettük; és ezzel a bánattal-eggyüt, az egyházi ember-előt alázatoson megvallyuk gonosz cselekedetűnket: mindgyárt megbocsáttatik bűnünk: mindgyárt Isten kedvébe jutúnk: az örök bóldogságnak reménségére megújúlunk. Szent Péter azt állítván, hogy ezzel a nagy hatalommal, nem kel igen bőven sáfárkodni: mivel olvasta vala, hogy *septies*
[9] Prov. 24. v. 16. *cadit justus;* [9]hétszer elesik és felkél az igaz; hallotta vala
[10] Luc. 17. v. 4. Christus Urúnktúl, hogy, [10]*septies in die peccaverit in te frater tuus, dimitte illi,* ha napjában hétszer vétkezik ellenűnk atyánk fia, megbocsássunk néki: azért, úgy gondolkodik vala, hogy igaz elég, ha hétszer megbocsáttatik vétke a gonosz-tévőnek. De Christus

azt mondá néki: [1]nem hétszer, Péter, hanem hetven-hétszer: valamenyíszer vétkezik, ha Penitencziára tér, annyíszor mególdozzad a bűnösöket. [1]Matt. 18. v. 22.

Senki meg nem foghatta és ki nem mondhatta, mely nagy szerelmét mutatta, mely nagy reménséggel táplálta a bűnösöket Christus, mikor a papoknak hatalmat adott, hogy ő képében és ő hatalmával, megbocsássák a bűnöket; és mind annyíszor bocsássák, menyíszer igazán megtérnek és meggyónnak. Ha egy király, országának minden tömlöcziben és fog-házaiban meghirdetné, hogy a gonosz-tévők-közzűl, ki-ki válaszszon, a kit akar és annak titkon, de igazán, mondgya-meg vétkét; és fogadgya-fel, hogy többé affélét nem cselekeszik; és valaki ebben eljár, királyi szavára igérné, hogy bocsánat és szabadúlás adatik néki: vallyon nem azt ítélnők-e, hogy az a király senkit nem akar bűntetni; kegyelmezni akar minden gonosz-tévőknek? mivel illyen künyű módot ád a szabadulásban: mellyel a ki élni nem akarna, esze-vesztett balgatag vólna. Holot azért Christus azt ígéri, hogy akár-mely sok és nagy vétke légyen a bűnös embernek; ha megbánnya és meggyónnya esetit, bocsánat adatik bűneinek, és az örök bóldogságban részes lészen: ki vólna oly maga-feledett, a ki ebben nem részesűlne? ki vólna oly bolond, a ki ily künyű orvossággal élni nem akarna, ily nagy jónak megnyerésére?

Keresztyének; mennél künnyeb orvosságot rendelt Isten lelkűnknek gyógyúlására, annál keservesb kínokkal fizet, ha nem élünk ezzel. Azért, ne szánnyuk lelkűnk üdvösségétől egy fohászkodásunkat, egy csep köny húllatásunkat, egy szű-béli töredelmességünket, egy alázatos gyónást; és kész a bocsánat. Mellyel-eggyüt, megvilágosittya Isten tudatlanságunkat; megvastagíttya erőtlenségünket; megvígasztallya szomorúságinkat; megkünnyebbíti ínségűnket; elvészi bűneinket; felemeli és úgy vastagíttya reménségünket, hogy Szent *Jób*-bal, lelki örömmel és bátorsággal kiálthassuk; [2]*etiamsi me occiderit, in ipso sperabo;* tudom, hogy jó Uram vagyon: ha test-szerént megöl-is, reménségemet ő-benne vetem és vígan várom az ő színe-látását. Melyben részeltessen Isten minnyájunkat. Amen. [2]Job. 13 v. 15.

VIZ-KERESZT NAPJÁN.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVEBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mai Szent Evangeliomot irta-meg Szent Máte Evangelista, könyvének harmadik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

[1] Matt. 2. v. 1. [2] Más Betlehem vólt Zábulonban: Josuæ 19. v. 15. Judic. 12. v. 8.

Az üdőben, [1] mikor született vólna Jesus [2] Júda Betlehemében, Heródes király idejében; ime mágusok jövének nap-keletrül Jerusalembe, mondván: hol vagyon a ki született, a sidók királya? Mert láttuk az ő csillagát nap-keletben és jöttünk, hogy imádgyuk őtet.

Halván pedig Heródes király, megháborodék és egész Jerusalem ő-vélle. És mind egybe-gyöjtvén a papi fejedelmeket és a népnek irás-túdóit, tudakozik vala töllök, hol születnék a Christus? Ezek pedig mondának néki: Júda Betlehemében. Mert 'ekképpen iratott a Profetától: te-is [3] Betlehem, Judának földe, semmi-képpen nem vagy kisseb a Juda fejedelmi-közöt: mert te-belölled mégyen-ki a hadnagy, ki birja az én népemet Israëlt.

[3] Más neve, Efrata vólt: Gen. 35. v. 19. cap. 48. v. 7.

Akkor Heródes titkon hivatván a mágusokat, szorgalmatoson megtudá töllök a csillag idejét, mely nékik megjelent vala. És elküldvén őket Betlehembe, monda: mennyetek-el és kérdezkedgyetek szorgalmatoson a gyermekrül: és mikor megtalállyátok, izennyétek-meg nékem, hogy én-is elmenvén, imádgyam őtet. Kik, mikor hallották vólna a királyt, elmenének. És imé a csillag, mellyet nap-keletben láttak vala, elöttök mégyen vala, mind addig, mig eljutván, megállana fen, a hol a Gyermek vala. Látván pedig a csillagot, igen nagy vigasággal örülének. És bémenvén [4] a házba, találák a gyermeket Mariával, az ő Annyával; és leborúlván, imádák őtet: és megnyit-

[4] Ház-nak szokta mondani a Szent Irás, a hol lakik valaki: Psal. 103. v. 17, 18. Psal. 83. v. 4.

ván kincseket, ajándékokat adának néki: aranyat, temiént és mirrát. És álmokban feleletet vévén, hogy Heródeshez visza ne mennének, más úton térének az ő tartományokba.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk épülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

Hogy a mágusok példája útat mutat a Christus szolgálattyára.

Az Isten gazdagságának minden jókkal bővelködő tár-házából, böcsűlhetetlen nagy kincs adatott nékünk, mikor az emberi testbe-öltözött Íge a világra született. Mert, a Szent Pál mondása-szerént, [1]*in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ Dei absconditi;* Christusban vannak az isteni bőlcseségnek és tudománynak minden kincsei: de, *absconditi,* elrejtve vannak; mivel az emberi testnek homályával béfedetve vannak. Azért, nem-csak minek-előtte természetűnkbe őltöznék az Isten Fia, oly titok vólt az Igének testesülése, hogy azt Szent Pál, [2]*mysterium absconditum a sæculis et generationibus;* [3]*Sacramentum absconditum a sæculis in Deo;* oly isteni titoknak és mélységes tanácsnak nevezi, mellyet rejtve és a nemzetségek-előt fedezve tartott Isten: hanem még születése-után-is, az istállónak alázatosságával, annyíra eltitkolta tanácsát; hogy akkor-is, a testbe-öltözött Íge, [4]*Deus absconditus,* elrejtezett Istennek neveztetett.

[1] Colos. 2. v. 3.
[2] Colos. 1. v. 26.
[3] Ephes. 3 v. 9.
[4] Isai. 45. v. 15.

De, a Bőlcs mondása-szerént; [5]*sapientia abscondita et thesaurus invisus, quæ utilitas utriusque?* Mi haszna az elrejtett bőlcseségnek és bérekesztett kincsnek? Azért, hogy az Istennek bőlcsesége kinyilatkoznék, és mennyei gazdagsága megismértetnék: mihent születék, azt akará, hogy mind együgyűktűl s mind bőlcsektűl, mind szegényektűl s mind gazdagoktúl, mind sidóktúl s mind pogányoktúl, mind pásztoroktúl s mind királyoktúl megismértetsék; és az ő igaz ismére-ti-által, egybe-hozassék, az igaz hitnek és isteni szolgálatnak tekélletességével, a pogány nemzetek sokasága a választott néppel; úgy, hogy, *utraque unum,* mind a kettőből [6]egy lenne.

[5] cap. 53. v. 3. Eccli. 20. v. 32. cap. 41. v. 17.
[6] Ephes. 2. v. 14.

Teli a Szent Irás azzal az igérettel; hogy, mikor feltámad a *Jákob* csillaga, [7]királyi pálczája-alá hóldoltattya a pogány népeket,

[7] Num 24. v. 17.

igaz hitre-való téréssel. *Isaias* Próféta világos szókkal írja; hogy [1]mihent eljő a Jerusalem világositója és az isteni dücsösség származik: nem csak a pogányságnak köz-népe, hanem a királyok-is, isteni fényesség-után indúlnak és aranyat s temiént hoznak adójokban. A töb Próféták, sok üdővel eléb hírt adtak [2]a pogány népek megtéréséről; melyben nem-csak a sidók, de a keresztyénségnek első követői-közzűl-is, sokan megbotránkoztak; mind addíg, míg Szent Péternek mennyei látásával ki nem tudódék, hogy [3]*et gentibus pœnitentiam dedit Deus, ad vitam;* a pogányokra-is terjedett az örök életnek reménsége.

[1] Isai. 60. v. 1., 6.

[2] Psal. 71. v. 10. etc.

[3] Act. 10. v. 11. c. 11. v. 5. et v. 18.

Annak-okáért, mihent a kisded Jesus, az örök Isten, Betlehemben születék,, elkűldé Angyalit, hogy hírt tenne a pásztoroknak; és jelt adna, mellyen megismernék és, mint a sidóságnak első sengéi, tisztelnék őtet: ugyan akkor, nap-keleten egy fényes csillagot támaszta, mely a mágusokat megvilágosítaná szokatlan fényességével és útat mutatna Betlehembe. Miképpen azért, a Salamon bőlcseségének hallásaért, [4]*Sába* királyné Jerusalembe méne: úgy a nap-keleti királyok, kiket a Szent Irás [5]*Sábá*-bólvalóknak nevez, az újonnan-született Christusnak szolgálattyára, Betlehembe menének; és, mind az égi csillagnak mutatásával, mind élő nyelvek hirdetésével, sokaknak jelenték a Christus születését.

[4] Reg. 10. v 1.

[5] Psal. 71. v. 10. Isai. 60. v. 6.

Mivel azért a pogány nemzeteknek, ezen a napon támadott oly világossága, mely az Isten fiát megismértette: ez az oka, hogy *Epifaniá*-nak, [6]*Theofaniá*-nak, az-az, isteni kimutatásnak, jelenésnek, ismértetésnek, nevezzük a mái napot. A régi Atyák pedig, [7]*Festivitatem declarationis,* kimutatás innepének; vagy *diem sanctorum luminum,* szentséges világosságok napjának, mondották. Mert a mí Megváltónknak, három nevezetes kijelenését említi és ülli a mái napon a keresztyénseg: tudni-illik, mikor mennyei csillag-által, a pogányok-elöt kimutatódott: mikor keresztségének idején, menyből-adatott szózattal megismértetett: és, mikor a menyegzőben első csuda-tételével kijelentetett.

[6] Baron. in Martyrologio.

[7] Leo, Serm. 2. in Epiphan. initio.

Keresztyének, a mint másutt-is mondám, a mí Üdvözítőnk Személyében, alacson és felséges, üdőben-lett és örökké-való, mennyei és földi, emberi és isteni természet vólt egybe-foglalva. Azért, mint magában, isteni és emberi tulajdonságok vóltanak: úgy az ő cselekedetiben, fénylett mindenkor az alacson állapatban az Isten dücsősségének felsége. Alacson dolog vólt-e anyának

méhében fogantatni? de angyali követségből, férfi-nélkül, szűztűl fogantatni, csak isteni tehetségnek cselekedeti. Fogyatkozott állapat vólt-e, egy pusztában éhezni? de ot az ördögöt meggyőzni és angyali szolgálatokkal dücsöíttetni, isteni felségnek jelensége. Gyarló dolog-e fáradni, éhezni, szomjúhozni a predikállásban? de isteni hatalom fénylett abban, hogy kevés kenyeret sokka szaporított; vizet borrá változtatott; ördögöket parancsolattyával kergetett; víz hátán száraz lábbal járhatott; és minden betegségeket meggyógyítván, halottakat életre hozott. Hová lehet gyalázatosb dolog, mint a gonosz-tévők-közöt, kissebséges kínokkal megöletni? de annál felségesb méltóság sem lehet, hogy a Christus halálát, a napnak setétsége, a földnek rengése, a kő-sziklák repedezése megsiratta: és mind a bíró, s mind a körűl-álló sokaság megvallotta, hogy semmi vétek ő-benne nem találtatott. Gyarlóság-e, hogy a Christus hólt teste koporsóba tétetett? de nagy dücsősség, hogy csudálatos fényességgel feltámadott; sok halottakat magával-együt elevenített; és el sem fordította a koporsó szájárúl a követ, mikor kijött belőlle. Végezetre, hogy arra jőjek, a mire ezt elő-hozám; az emberek szeme-elöt, elég alacsony dolog, istállóban születni, jászolban fekünni: de nézd az isteni felséget ebben-is! Fájdalom-nélkül, Szűztűl születni; angyali éneklésekkel, új csillag fényességével, nap-keletrűl jött királyok ajándékival tiszteltetni, oly dolog, mely az isteni méltóságot kijelenti. Azért úgy tetczenék, mint-ha az Atya mindenható Isten, ugyan versent űzött abban, hogy annál nagyob dücsősséggel magasztallya Szent Fiát, mennél inkáb ő megalázza magát. Innen vagyon, hogy, mikor Üdvözítőnk, egy büdös istállóban, barmok jászolában fekszik, akkor az Atya Isten, a levegő- vagy mennyei-égnek fényes csillagát támasztotta; hogy annak vezérlésével, a nap-keleti királyok, meszsze földrűl mennének a Christus szolgálattyára.

Hogy azért mí-is új világosságot és üdvösséges tanuságot vegyünk a Három Szent Király példájából és a Christus Jelenését örvendetesben szentellyük, két dologra határozom a mái tanuságunkat. Először, megmutatom; *mely nagy mennyei világosságokkal látogatta Isten ezeket a Három Szent Királyokat, hogy Christust megismérjék: és mely nagy setétségben maradtak* a *sidók. Másodszor, a Szent Királyok példájából megmondom; minéműi hivséggel és tekéllетességgel, kel az újonnan-született Christusnak szolgálnunk.* Kérlek, ébren legyetek a halgatásban. *Propositio.*

I. RÉSZE. Egyéb csudák- és csapások-közöt, mellyekkel Isten Egyiptomot látogatá, eggyik az vólt; hogy, szép fényes nap lévén, a hol az Isten népe lakott, a hitetlenek földén, három egész nap [1] Exod. 10. v. 22., 23. oly temérdek setétség vólt, [1] hogy egy-mást nem látták és csak helyekből sem mertek kimozdúlni. Sokkal külömben lén a dolog, mihent Urunk születék. Mert az Istennek kedves népe, mellyet annyi ígéretekkel vastagított, annyi jó-tételményekkel édesgetett, [2] Rom. 11. v. 25. annyi Próféták tanításával világosított vala, temérdek [2] vakságban és tapasztalható setétségben hagyaték: a pogány nemzet pedig, [3] Isai. 9. v. 2. mely az-elöt lelki setétségben vala, [3] *Vidit lucem magnam,* csudá- [4] Isai. 50. v. 3. latos világosságra hozaték: [4] és az újonnan-született Christusnak fényes csillaga-után, szinte nap-keletrűl Betlehemig mentek a pogányság sengéi és követi, a Szent Királyok. Ugyan-is, azért [5] Joan. 9. v. 39. jött Christus e világra, [5] *ut qui non vident, videant; et qui vident, cæci fiant;* hogy, a kik hinni nem akartak, megvakúllyanak; a [6] 1. Petr. 2. v. 9. kik pedig néki engednek, [6] *in admirabile lumen,* csudálatos fényességre vitessenek.

Három nagy világosság vólt, mely a Szent Királyokat Christushoz vitte: de más-felől, három nagy vakság vólt a sidókban, mely őket helyekből ki nem bocsátotta, hogy Christust keressék.

Első világosság, a fényes csillag vólt, mellyet Isten mutatott [7] Num. 24. v. 17. a mágusoknak. Megjövendőllötte *Bálaam;* [7] hogy *orietur stella ex Jacob, et consurget virga de Israël*; egy csillag támad Jákóbban; és oly királyi veszsző nevekedik, mely a pogányságot elrontya. Ezt a nap-keleti Bőlcsek, atyai tanitásból értvén, eszekben tartották: azért, látván az új csillagot, mint-ha az vólna az egek nyelve, mellyel Christushoz hívatnának, utánna indúltanak. És, miképpen [8] Exo. 13. v. 21. az Israël fiai-előt, [8] tüzes oszlop menvén, útat mutatott az igéret földére: úgy az Istentűl gyújtatott fáklya, út-mutató kalaúza vólt a Szent Királyoknak.

[9] Isai. 38. v. 3. 4. Reg. 20. v. 1. Mikor Isten, *Ezechias* király [9] gyógyúlásának jelét megtellyesíté és tíz órával hátráb vonyá a napot: ezt az ég-béli nagy változást eszekbe vévék a babylóniai bőlcsek. Azért a Bábylon [10] 2. Paralip. 32. v. 31. királya követeket kűldvén *Ezechias*-hoz; [10] *ut interrogarent de portento, quod acciderat super terram;* tudakozék tőlle, mint történt az a nagy csuda? Ugyan ezent cselekedék a *mágusok:* mert az új csillagot látván, mingyárt annak fényességét követék, hogy Christust feltalállyák.

Második világosság, az Istennek belső oktatása vólt; mely a

Szent Királyokkal elhitette, hogy ez a csillag, melyről *Balaám* jövendőllött: és hogy ez nem világi királynak jele, kit palotában és külső pompák-közöt kellyen keresni; hanem, a kit szegény hajlékocskában, fogyatkozott alacsonságban kel imádni. Miképpen azért, visza-menésekről isteni tanítást vének az Angyaltúl és úgy térének más útra: azon-képpen, első indúlattyokban, Isten vólt, ki [1]*dedit aspicientibus intellectum, qui præstitit signum: et quod fecit intelligi, fecit inquiri;* nem-csak jelt mutatott, hanem annak értelmére-is megtanította a Szent Királyokat; és felinditotta kedveket annak keresésére, a kit jelentett a csillag. [1] Leo, Serm. 1. de Epiphania.

Harmadik világosság, az Isten Igéje vólt: mihent a nap felkél, a csillagok meg nem tetczenek: mihent a *mágusok* Jerusalembe menének, a hol az Isten törvénye és annak magyarázó doktori valának, ottan elenyészék az új csillag. Mert, [2]*habemus firmiorem propheticum sermonem; cui attendendum, ut lucernæ;* erősseb bizonyság a szemmel-látott dolognál a Próféták mondása; mellyet, mint a fényeskedő lámpást, követni tartozúnk. Azt akará tehát az Ur Isten, hogy a *mágusok,* tudakozasából, mindenek-előt nyilvábban kiterjedne a Christus születése; és az irástúdók, felkeresvén az Isten könyvében a Christus születésének helyét: [3]*de tenebris lumen splendesceret;* a sidók setétségéből világosság adatnék a keresztyénségnek. Tudták a *mágusok,* hogy a papok oda nem mentek, a hová őket igazították: de abban meg nem botránkoztak: a papok erkőlcsére nem néztek; hanem, a mit a Szent Irásból eleikbe adtak, azt követték. [2] 2.Petri 1.v.19. [3] 2. Cor. 4. v. 6.

De lásd a sidók setétségét, kik magok országában meg nem ismérik, a kit idegen országi királyok feltalálnak nállok.

Első setétség az; hogy, nem csak *Heródes,* hanem az egész *Jerusalem* várasa, felzendűle és megháborodék, mihent hallák, hogy új király született. Így vagyon a gonoszok dolga; ot félnek, a hol félni nem kellene: ot rettegnek, a hol bizakodni kellene: ot futnak, a hol nem kergetik őket. A kinek tiszta és egésséges szeme vagyon, megvidámúl, ha világosságot lát: de a szem-fájók, megháborodnak, mihent nap-fényre tekíntenek. Igazán írja a Bőlcs: [4]*qualis rector civitatis, tales inhabitantes;* hogy ollyan az alatta-való nép, minémű a király; mert tűköre a kösségnek az előtte-járója, és ahoz hasonlíttya magát. Miképpen az árnyék a testet, a hajó a kormányt követi: úgy a kösség, előtte-járójának példája-után mégyen; és [5]*rex insipiens perdet populum.* Mint [6]*Lucifer* farkával, az-az, köve- [4] Eccli. 10 v. 2. [5] Eccli. 10. v. 3. [6] Apocal. 12. v. 4.

tésével, utánna-vonyá harmad részét a mennyei csillagoknak: úgy a gonosz fejedelem, árokra viszi alatta-valóit; mert nem-csak a künyű és gyönyörüséges dolgokban, de az igen nehéz alkalmatlanságokban-is, készek az emberek azt követni, a ki elöttök-járó.

[1] Gen. 34. v. 19, 24. Mihent *Sichem* [1] környűl-metélteté magát, ottan az egész váras őtet követé. *Saul* [2] magát által-veré: azont cselekedé mingyárt fegyverhordozója. Egy-szóval; ha fején kezdetik a halnak büzhödése, az elől-járókrúl árad a gonoszság az alat-valókra.

[2] 1. Reg. 31. v. 4, 5.

Nem csuda tehát, hogy megháborodott Jerusalem, mikor megháborodott *Heródes*. De vallyon min törődik és min búsúl *Heródes?* Félti királyi birodalmát: inkáb akar Christus-nélkül lenni, hogy-sem uraságától megfosztatni. És, miképpen a sidók, azért ölék-meg Christust; mert attúl tartottak, hogy, ha őtet elbocsáttyák, a romaiak elfoglallyák országjokat: [3] úgy *Heródes* örömest elvesztené Christust, hogy azzal birodalmát bátorságossá tenné. Oh vakság! oh setétség!

[3] Joan. 11. v. 48.

[4] Gen. 25. v. 34. Adná Isten, ne vólnának most-is, kik, mint *Esau,* [4] egy tál lencsén, eladnák mennyei örökségeket: kik, nem harmincz garasért, mint *Júdas,* hanem sokkal kevesebbért elárúlnák Christust: kik, nem egy országért, mint *Heródes,* hanem egy kevés egyházi jószágért, kikergetnék Christust. De jaj, ki sokan vannak, kik a világi jókért megvetik Christust! Vaj-ha lelki szemeinket felnyitnók és a kinek bőlcsöjétűl *Heródes* rettegett, azt az Atyának jobján szemlélnők és itílő-székinek emlékezetit le nem tennők: bezzeg félnénk és rettegnénk mí-is; de azon, hogy Christus-ellen ne vétkezzűnk.

[5] Rom. 2. v. 21. Második setétség a sidókban, az vólt; hogy, [5] *alios docent, seipsos non docent;* útba igazították a *mágusokat,* hol keressék Christust; magokat pedig nem tanították: mert egy lépést sem tettek a Christus keresésére és így azt ők, honnyokban meg nem ismérték, a kit ő-nállok a meszszünnen-jöttek, adó-fizetéssel tiszteltek. Azért ollyanok vóltak, [6] *velut æs sonans,* mint a harangok; mellyek templomba híják az embereket és magok kinmaradnak. Vagy, mint a *Noë* bárkájának faragói; kik az özön-vízben vesztenek, noha egyebeknek szabadítására hajót készítettek. Ez az egyiptomi setétségnek ereje: melyről azt mondgya *Moyses;* hogy, valamíg az rajtok tartott, senki helyéből ki nem mozdúlt. [7] Oh, ki sokan vannak illyenek a keresztyénségben! Jól tudgyák, mint és hol kel keresni Christust ; de csak vesztég vannak: nyelvekkel és tanitásokkal, az embereket Christushoz igazgattyák; de erkőlcsökkel viszsza-vonszák, kiknek Szent *Nazianzénus,* [8] méltán azt kiáltya;

[6] 1. Cor. 13. v. 1.

[7] Exod. 10. v. 23.

[8] Nazianzen. in Tetrastichis, n. 4.

vel ne doceto, vel doceto moribus: illâ trahas me ne manu, pellas at hac. Erit loquendum, si probe vivas, minus. Sermone non tam, quam manu, pictor docet; hogy a ki csak nyelvével tanít, egy kezével Christushoz vonsza az embereket, mással viszsza-taszíttya. De it sem talált a *mágusok* buzgósága akadékot a papok restségében.

Harmadik setétség abban vagyon: noha tudta *Heródes,* hogy Istennek végezett akarattyát fel nem forgathattya; noha olvasta a [1]Soltárban, hogy a királyok agyarkodása, Christus-ellen csak hiuság, mert, [2]*non est consilium contra Dominum,* Isten tanácsát a gyarló ember igyekezete fel nem forgathattya; noha megtudhatta azt-is az Isten Könyvéből, hogy Christus nem a végre jő, hogy a királyokat harczokkal meggyőzvén, országokból kiforgassa, hanem, hogy az országokat, mind királyostúl, Isten isméretire és tekélletes szentségre hozván, mennyei országában bóldogítcsa: mindaz-által, úgy megvakította *Heródest* az uraság szereteti, hogy országát Christustúl félti; meg akarja őletni az Isten Fiát, hogy maga birodalmát megtarcsa; és csak azért mutattya színnel, hogy ő-is imádni akarja az Új Királyt; hogy azt cselekedhesse vélle, a mit az Apró-szentekkel, kiket kardra hányata. Im hallyátok, mely temérdek setétségben vóltak a sidók; mely nagy fényességben jártanak a Szent Királyok.

[1]Psal. 2. v. 2. 3.
[2]Prov. 21 v. 30.

II. RÉSZE.

Lássuk immár, mit kel a Három Szent Királyok cselekedetinek példajából tanúlnunk, hogy mí-is fényességben járjunk.

Sok kérdések és vetekedések vannak a *mágusok*-ról. Némellyek azt alították, hogy ördögi szövetségbe-elegyedett emberek vóltak: mivel azt írja *Plinius,* [3]hogy az ollyan embereket, *mágusok*-nak nevezték. Némellyek, égbe-néző bölcseknek itílték: mert [4]*Diógenes Laërtius* írja: hogy, miképpen Indiában *gimnosofisták*-nak, úgy Persiában *mágusok*-nak neveztettek az igen túdós emberek. Az evangelista, nem nevezi a *mágusokat* királyoknak; vagy azért, hogy böcsűlletesbnek itílte a bőlcseségtűl, hogy-sem a világi birodalomtúl vett nevezetet; vagy azért, hogy a Christus isméretire és ismértetésére, nagyob ereje vagyon a bőlcseségnek, hogy-sem a világi uraságnak: de sok túdós Atyák azt mondották, hogy királyok vóltak ezek a Christus-imádó mágusok, mivel Szent [5]*Dávid* és *Isaias,* [6]nevezet-szerént *Arabiá*-ból jött *Sába* királyinak nevezik, a kik ajándékot hoztak Christusnak. Abból-is kitetczik nagy állapattyok, hogy hoszszu úton, *thesaurum,* kincset hordoztak;

[3]Plinius, lib. 30 c. 1. et 2.
[4]Laërt. lib. 1. de Vitis Philosophor. initio.
[5]Psal. 71. v. 10.
[6]Isai. 6. v. 6.

és, hogy királyi ajándékokat adtak Christusnak. Nem-is csuda,
[1]Matt. 2. v. 11. hogy az [1]Evangelista a királyi nevet nem említette: mert a Szent *Jób* könyvében sem neveztetnek királyoknak, a kik őtet látogatták;
[2]Tob 2. v. 15. de azért, a *Tobias* könyvéből tudgyuk, [2]hogy királyok vóltak, noha nem vóltak ollyan hatalmas királyok, mint a *pártusok* fejedelmi; kiket, [3]*reges regum*, királyok királyinak neveztek.
[3]Sueton. in Caligula, c. 5.

De mi szükség effélét visgálni? Elég, hogy ezek a böcsűlletes, nagy emberek, nap-keletről, meszsze földről, Jerusalembe mentek; ot minden félelem-nélkül keresték Christust: feltalálván, alázatoson imádták; gazdagon ajándékozták: végre, angyali parancsolatnak engedvén, *Heródes*-hez viszsza nem mentek; hanem, más úton tértek honnyokba. Mind ezekben, sok és nagy királyi jóságok fényeskednek.

Először: csudálkozást érdemel a nagy hit, mely a *mágusok*-
[4]Genes. 12. v. 1. ban fénylett. Magasztallya a Szent Irás az [4]*Abrahám* hitit; mivel Isten szavára, elhagyá lakta-földét és bújdosóba méne: de úgy tetczik, sok dologban megelőzte *Abrahámot* a Három Szent Király. *Abrahám*-nak parancsolattal hagyá Isten, hogy kimennyen lakta-földéből: ezeknek, nem olvassuk hogy meghagyatott vólna kibújdosások. *Abrahámot* nagy jutalommal édesgeté Isten az engedelemre, mikor a szép síros földet néki igéré; és arra köté magát, hogy nagy nemzetté tészi őtet: ezeknek, hogy ígéretek lett vólna, fel nem találluk. *Abrahám* nem magaéból, nem nagy és békeséges uraságból bontakozék-ki: ezek nagy és csendesz birodalmokat elhagyák és nyilván-való veszedelemre adák életeket, mikor a kegyetlen *Heródes* országában más királyt keresének, mert pártütésre látczik nézni, a ki gyökeres királynak éltében, más királyt keres országában.

Nem-csak ez a Három Szent Király látta az új csillagot: de csak ezek indúltak a csillag-után, hogy felkeressék és tisztellyék az Új Királyt. Mert, vagy nem értették egyebek a csillag jegyzését; vagy, ha értették, nehéznek álították, hogy házok népével-egyetemben, elhagyván házokat, meszsze útra és veszedelmes fáratságra adgyák magokat. De ezek a királyi fő-emberek, mihent a csillagot látták, mingyárt útra indúltak: minden fáratságokat és veszedelmeket semminek tartottak, csak Christushoz juthassanak.

Keresztyének; megérdemli tőllünk az Úr Isten, hogy ő-érette, semmi fáratságunkat ne szánnyuk; semmi veszedelműnket ne kíméllyük. És, ha egy csillag-látással, minden munkájok édesítte-

tett a királyoknak: mí-is arra nézzünk, a ki magárúl azt mondgya; [1]*ego sum stella splendida et matutina;* hogy ő a fényes hajnal-csillag. [1]Apoc. 22. v. 16.

De, ha nagy hitek vólt a Szent Királyoknak, mikor mindeneket elhagyván, idegen országba méntenek Új Királyt keresni: mennyível nagyob vólt, mikor Jerusalemben kérdezték őtet! Elhitték a Szent Királyok, hogy, ha nékik, a kik idegen földön meszsze laktanak és a *Messias* jövetelét nem várták, megjelentette Isten az Új Király születését: sokkal inkáb azoknak megjelentette, kiknek igértetett és a kik várták őtet. Azt állítván tehát, hogy senki nincs sidóságban, a ki nem tudná és víg örömmel nem illené az Új Király születését: mihent Jerusalembe jutának, mindenektűl kezdék kérdezni, hol vagyon a született Király? Eszekbe vévék, hogy, sem a király udvarában, sem egyébüt senki semmit nem túd az Új Királyrúl; és, noha ebben igen megütközhettek vólna; de semmit nem habozának; hitekben meg nem tántorodának: hanem, a hitnek fényessége és a csillagnak vezetése-után, mind addig menének, míg a csillag egy istálló-felett megálla; és ők-is ot megállának. Mit állotok királyok? mit kerestek az istállóban? Ha királyt kerestek, hol it a fris palota? hol az udvar-népének sokasága? hol a királyi őltözetek pompája? hol a pálcza és korona? hol vannak a vitézek? Nem csuda, ha ama huszon-négy vének, királyi-székiben látván Christust, [2]imádgyák őtet és koronájokat széki-eleibe vetik: de, hogy egy mezítelen Gyermecskeelöt, egy istállóban, leborúllyanak a királyok; hogy őtet imádgyák; hogy értelmeket megkötvén a hitnek engedelmességével, az igaz Királynak dücsősségét, nem a világi pompák követésében, hanem annak megvetésében hidgyék állani; és egy szűköllködő Gyermeket, mint mennyei Királyt imádgyanak: ez oly nagy hit, melynél nagyobbat nem gondolhatni. [2]Apoc. 4 v. 10.

Mikor a mennyei Angyalok hirdeték a pásztoroknak a Christus születését, elmenének a pásztorok és felkeresék a Gyermeket: de csak egy Evangelista sem mondgya, hogy imádták őtet: hanem a Három Szent Királyrúl olvassuk, hogy *procidentes adoraverunt;* leborúlván ímádák az istállóban, a kit, sok csuda-tétele-után megfeszitének a sidók. Imádták a tesben az Igét: a gyermekségben az isteni bőlcseséget: az erőtlen gyarlóságban az isteni erőt: az emberi kicsinységben az isteni felséget. Oh isteni világositásnak fényessége! oh böcsűlhetetlen ereje és méltósága az igaz hitnek!

mely a Szent Királyok értelmét a földtől égbe emelte; és bédugván szemeket, arra, a mit láttak, arra függesztette, a mi láthatatlan vala: belső látásokat világosb csillagra fordították, hogy-sem, a mellyet kivűl láttak és követtek; és, felgerjedvén lelkek annak szerelmére, ki őket ily meszünnen magához vonta, nem gondoltak azzal, a mit kivűl néztek; hanem arra figyelmeztek, a mit isten nékik belől mondott: és annál nagyob alázatossággal tisztelték és imádták a gyermek JESUST, mennél nagyob alázatosságban látták Isteneket.

Másodszor: nagy dicsíretet érdemel ezeknek a Szent Királyoknak erőssége és álhatatossága, a Christus keresésében. Ne szóllyunk bár arrúl, minémű fáratságot és nyughatatlanságot szenvedtek, téli üdőben, oly meszsze-menvén. Mikor Jerusalembe jutának, azt reménlették hogy ot vagyon határa munkájoknak, nyugodalma fáratságoknak és a királyi várasban találllyák az Új Királyt: de csak-nem úgy járának, mint, a ki a parton rontya hajóját; vagy, a ki győzedelem-után veszti hadát. Mert két nagy akadékok támada: eggyik; hogy a csillag elenyészék: és vezetőjök nem lévén, nem tudtak, hová menni. Másik: mert Új Királyrúl tudakozni *Heródes*-előt, a királyi várasban, király-árúltatásnak itíltetik vala. De ezek az álhatatos férfiak, noha testi szemekkel a külső csillagot nem látták: lelki szemeket azért az újonnan-született [1] hajnal-csillagrúl, a Christus JESUS-rúl, el nem fordították. Sőt [2] *Jeremias* Profétával, azzal bátorították magokat; hogy *non sum turbatus, te pastorem sequens;* nem méltó annak megháborodni, a ki Isten-után indúl és az ő vezetését követi, mert, ha Isten ideig akadékot szenved-is a dologban, végre ugyan útat mutat tanácsának végbe-vitelére. Azért, sem kétségbe nem estek hogy a csillagot nem látták; sem meg nem rettenének, hogy a *Heródes* kegyetlenségét hallották: hanem, félelem-nélkül, bátran kérdezték, hol vagyon az ujonnan-született Király? nem egyéb ennek a nagy bátorságnak oka, hanem az újonnan-született Gyermek biztatása. Mikor Isten *Gedeon*-által, a sidók ellenségének sokaságát meg akará rontani, azt parancsolá *Gedeon*-nak, hogy [3] mennyen igyenesen a *Madianiták* táborára: ha pedig egyedűl nem mér reá ütni, mennyen-el vélle a gyermek *Fára.* Bóldog Isten! micsoda bátoritás ez? mit használ egy gyermek jelen-léte, a nagy roppant seregek győzedelmére? De az Istennek bőlcsesége, azt a Gyermeket példázta Gédeonnak, a ki [4] *principatus super humerum*, vállán hordozza fejedelemségét és minden félelemtűl megszabadíttya híveit. Azért

[1] Apocal. 22. v. 16.
[2] Jer. 17. v. 16.
[3] Judic. 7. v. 9. 10.
[4] Isai. 9. v. 6.

a Szent Királyok, ennek a Gyermeknek bátorításával, félelemnélkül hirdették az Új Királyt; és addig tudakoztak, hogy magokkal a sidó bőlcsekkel megmondatták, mely helyen kellett születni Christusnak.

Ezt az álhatatos erősséget kivánnya Isten az ő szolgáitúl. És, ha hirtelen elő nem mehet ember istenes igyekezetiben, ne hadgya-el magát: hanem annál nagyob igyekezettel járjon az Isten dolgában. Az Izraël fiainak, tíz nemzetségét felfegyverkezteté Isten, hogy a *Benjamin* [1] maradékit egy lábig levágják. Azért négy-száz ezeren, huszon-öt ezer emberre menének: de az első harczon, huszon-két ezeret levágának az Israël fiaiban a *Benjamíták.* Mikor újonnan megparancsolta vólna Isten, hogy ismét reá mennyenek a *Benjámin* maradékira: reá menének; és tizen-nyólcz ezeren veszének az Israëlitákból. De Isten azt akará, hogy harmadszor-is megvíjanak: és akkor adá kezekbe a *Benjamin* fiait. Így szokta Isten próbálni híveinek álhatatosságát: Így probálá a Szent *mágusok* erősségét.

[1] Judicum 20. v. 16. 17. v. 21.

Harmadszor: nézd ezeknek a Szent *mágusok*-nak aitatosságokat! Nem-csak testeket, főldre-borúlással; nem-csak lelkeket, aitatos imádással: hanem külső javokat-is ajándékúl mutattyák Christusnak. Megparancsolta vala Isten az ő népének; hogy, [2] *non apparebit vacuus,* üres kézzel ne mennyen senki ő-eleibe; hanem, illendő ajándékot mutasson. Azért, kincseket felnyiták a *mágusok;* és annnak jelenségére, hogy magokat, marhájokkal-eggyüt, Christus birodalma-alá vetik, királyi ajándékokat mutatának: aranyat, mint Királynak; temjént, mint Istennek; mirrát, mint halandó Embernek. Aranyat, hogy azzal fogyatkozásit segítenék; temjént, hogy az istállónak büdösségét jó szaggal elkergetnék; mirrát, hogy a Christus gyenge Testét, annak kenésével vastagítanák; és az arannyal szereteteket; a temjénnyel aitatosságokat; a mirrával szenvedéseket, jó-illatú áldozatúl bémutatnák.

[2] Exod. 23. v. 15. cap. 34. v. 20.

De, miképpen az Isten Könyvében olvassuk, hogy, noha *Sába* királyné, sok gazdag ajándékokat ada *Salomon*-nak; mind-az-által, [3] *Multo plura dedit, quam, quæ attulit ad eum;* sokkal több és nagyob ajándékokat ada néki *Salamon:* azon-képpen, a kisded Jesus, nem hatta magát meggyőzni: hanem, oly csudálatos mennyei fényességgekkel világosította a *mágusok* értelmét; oly lelki édességekkel gyönyörködtette szűvöket, hogy az Istennek mélységes bőlcseségén, kimondhatatlan szerelemmel álmélkodván, *Sába* király-

[3] 2. Paral. 9. v. 12.

[1] 3. Reg. 10. v. 8. nénál nagyob álmélkodással azt kiáltották: [1] oh gyönyörűséges Gyermek! oh isteni bőlcseségnek tár-háza! oh mennyei gazdagságnak kincse! oh Ember-Isten! Bóldogok a kik te-körűlled forgódnak: áldottak, a kik néked szolgálnak. És a Christus lábainak csókolasával, oly mélyen beléjek óltaték a tekélletesség, hogy tellyes életeket Istennek szentelék és az ő szolgálattyában tőlték. Mert a historiákban olvassuk; hogy, haza érkezvén, azt a szegénységet és világi pompák utálását követék, mellyet Christusban látták vala: minden javokat szegények-közibe oszták: magok predikállani kezdék, a mit láttak vala: és az ő lelkekbe öntetett világosságot mind addig terjeszték a pogányságra, hogy a Christus hirdetéseért megöletének. Az ő testeket, sok változások-után, először *Mediolanum*-ba vívék: az-után, mikor *Fridericus Barbarossa* császár *Mediolanumot* elrontá, *Coloniá*-ba vitetének a szent testek; a hol most-is, nagy böcsűlletben tartatnak.

Negyedszer, és utólszor: tekintetes ezeknek a Szent *mágusok*-nak engedelmességek. Meghallók, mely künnyen engedének a papok tanításának, mikor őket *Betlehem*-be igazíták. Az-után, az Isten Angyala meghagyá nékik, hogy *Heródes*-hez ne térjenek. És, noha keményen megparancsolta vala nékik *Heródes*, hogy visza-mennyenek hozzája; és hírt adgyanak, hogy ő-is elmenvén imádgya az Új Királyt: de mind ezekre az álnak szókra, semmi tekíntetek nem lén; hanem bátran és nagy szűvel, az Isten akarattyát követék: az angyali intést fogadák. És noha alkalmatlan és fáratságos vala, elhadni a járt útat, melynek immár csínnyát megvették vala: de a magok alkalmatosságánál, az engedelmet nagyobra böcsűlvén, *per aliam viam reversi sunt;* más útra szegének és visza nem terének Jerusalembe.

Mind ezek, a miket a *mágusok*-rúl hallánk, tűkörök, mellyekben megláthattyuk, mint kel az Ur Christusnak szolgálnunk.

Először azért, ha ezek a Szent Jámborok, mindeneket vesztében hagyván, honnyokból kibújdostak; és meszsze földre menvén, sok kőltséggel és fáratsággal, sok félelmek- és veszedelmek-közöt keresték; és mind addig keresték, míg feltalálták Christust: ah, ne restellyük mí-is keresni, és szorgalmatoson keresni a született

[2] Matt. 7. v. 8. Jesust. [2] *Qui quærit, invenit;* a ki keresi, csak az találla-fel őtet,

[3] Deuter. 4. v. 29. Jerem. 29. v. 13. mert Istennek fogadása tartya; hogy, [3] *cum quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum;* ha keressük a mí Istenűnket, feltalállyuk őtet: *si tamen toto corde quæsieris, et tota tribulatione animæ tuæ;*

de úgy, ha tellyes szűvel és lelkünknek minden fáratságos törődésével keressük őtet. Mert álmos kereséssel, fáratság-nélkül-való kivánságokkal, senki Istent fel nem találllya: hanem *si quæritis, quærite;* [1] ha keressük, ne ímmel, ámmal, hanem valóban és szorgalmatoson keressük. Se emberi tekíntet, se király félelme, se úti veszedelem, se fáratságos kőltség, se egyéb akadék meg ne tartóztasson a kereséstűl: mert az Isten keresetiben-való fáratság nyugodalom, kár-vallás haszon, szenvedés öröm, mivel ő egyedűl a mí bóldogságunknak czéllya, a mí fáratságunknak nyugodalma, a mí kivánságunknak tellyesítése. [1] Isai. 21. v. 12.

De vallyon, hol kel keresni Christust? [2] *non invenitur in terra suaviter viventium;* nem a világi gyönyörűségek- és pompák-közöt; nem a kevélyek és dősölők társaságában: hanem a *Sacramentomok*ban; a tiszta erkőlcsök gyakorlásában; az istenes szent életnek tekélletességében kel őtet keresnünk. [2] Job. 28. v. 13.

Ne csak keressük Istenűnket: hanem ajándékot [3] mutassunk néki. Nem akarja Isten, hogy üressen mennyünk eleibe: hanem, hogy adót vigyünk, valamikor eleibe megyünk. De mit adhatúnk jobbat annál, a mit a Sz. Királyok adának? Azért, aranyat, temjént, mirrát kiván Isten tőllünk. [3] Exod. 23. v. 15. cap. 34. v. 20.

A finom arany, [4] *aurum ignitum*, a tüzes szép fényes arany, nem egyéb, keresztyének, az isteni szeretetnél. Mert, ha az arany böcsösb a földi érczek-közöt: egyéb isteni ajándékok-közöt, [5] *Major est charitas,* nagyob a szeretet. Ha az arany megszépít mindeneket: a szeretet színt és fényességet ád akár-mely alacsony munkának. Ha az arany gazdaggá tészi embert: az isteni szeretet minden lelki jókkal bővessé tészi az igazakat; úgy, hogy a hol a szeretet vagyon, királyi tár háznak gazdagsága vagyon. Mivel azért, a kit szeretűnk, [6] *primum quod damus ei, est amor, quo volumus ei bonum;* első ajándék, mellyet néki adunk, a szeretet, mellyel jót akarúnk néki: méltán kívánnya Isten ezt az ajándékot tőllünk. [4] Apoc. 3. v. 18. [5] 1. Cor. 13. v. 13. [6] S. Thom. 1. Par. qu. 38. artic. 2.

A temjén Istenhez bocsátott gerjedező könyörgés. Azért mondgya Szent Dávid: [7] *oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo;* hogy az ő imádsága: drága-illatú temjén Isten-előt. És a Szent János Látásában, nem egyszer olvassuk; [8] hogy az arany temjényező, kedves-illatú füstöt bocsátott Isten-eleibe; a szentek imádságát. Azért, ez a második ajándék, mellyel Isten tiszteltetik és kivánságunknak tellyesítésére indíttatik. [7] Psal. 140. v. 2. [8] Apocal. 8. v. 3, 4.

Végezetre, a mirra, fő-képpen arra szolgál, hogy a hólt testet

rothadástúl és büzhödéstűl óltalmazza; kire-nézve írja Sz. János;
[1] Joan. 19. v. 39. hogy *Nicodémus,* [1] száz font mirrát és aloët vásárlott, mellyel az Urunk hólt testét megkenné. Nem egyéb ez a mirra, mely büzhödéstűl óltalmazza gyarlóságunkat; hanem akaratunknak, érzékenységünknek, vágyodásunknak és testi kivánságunknak fojtogatása, zabolázása, öldöklése: mert ez sanyargattya keserűségével; száraztya melegségével; keményen viseli zabolájával; és az örök rothadástúl óltalmazza fenyítékével, rothadandó testünket. Azért ezt-is megkivánnya Isten keresőitűl és szeretőitűl.

Végezetre, minek-utánna Istenűnknek ajándékoztuk akaratúnkat, a szeretet-által; értelműnket, az aitatos könyörgés-által; testűnket, sanyargatások által; kivántatik, hogy más úton járjunk, hogy-sem annak előtte. Az-az, a régi feslettségekből kiőltözzünk; a setétségnek cselekedetit elvessük: nem a világ bérczén, hanem a Christus úttyán járjúnk; az ő példájának nyomdokát kövessük: hogy osztán az ő dücsősségébe juthassunk. Kire vezérellyen minnyájunkat, az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten, Amen.

VIZ-KERESZT-UTÁNI I. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus JESUSnak *drága Szent Vérével megváltott Keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Lukács Evangelista, könyvének második részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.*

[2] Luc. 2. v. 42. Mikor JESUS tizen-két esztendős lett vólna, [2] felmenvén ők Jerusalembe, az innepnapnak szokása-szerént; és bétellyesitetvén a napok, mikor visza-térnének, elmarada a Gyermek JESUS Jerusalemben: és az ő Szüléi eszekbe nem vévék. Álitván pedig őtet az úti-társaságban lenni, egy-napi útat menének és keresik vala őtet rokonságok- és ismérök-közöt; és nem találván, visza-térének Jerusalembe, keresvén őtet.

És lén, harmad nap-után találák őtet a templomban, veszteg-ülve a doktorok-között, halgatván őket és kérdezvén őket. Álmélkodnak vala pedig minnyájan, a kik őtet hallyák vala, az ő okosságán és feleletin. És látván csudálkozának. És monda az ő Annya néki: Fiam, mit cselekedtél így velünk? Ihon a te atyád és én, bánkodva keresünk vala tégedet. És monda nékik: mi dolog, hogy engem kerestetek? nem tudtátok-e, hogy azokban kel nékem lennem, mellyek az én Atyámé? És ők nem érték a szót, mellyet monda nékik.

És alá-méne véllek és jöve Názaretbe: és birtokokalat vala nékik. És az ő Annya szüvében tartya vala mind ezeket a szókat. És JESUS nevekedik vala bölcsességben és üdőben és Istennél s embereknél-való kedvességben.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesítcsük, kérjünk áitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

ELSŐ PRÉDIKÁCZIÓ.

A fiaknak istenes neveléséről.

Értelműnk tanítására és akaratúnk izgatására, nincs annyi ereje a füllel-hallott tanitásnak, mint a szemmel-látott példának. Mert a látott dolgok hatalmasbak akaratúnk indítására, hogy-sem, a mit csak mások nyelve-után értünk. Azért mongya *Seneca;* [1] hogy, *longum iter est per præcepta: breve ac efficax, per exempla;* hoszszú és nehéz, mindent törvényből és parancsolatból tanúlni: hamar és foganatos a jó példából-való okoskodás.

[1] Senec. epist. 6.

Vide supra f. 57.

Innen vagyon, hogy a lelkek-szerető Isten, nem elégedett sem azzal, hogy szép tanitásokkal fülűnkbe rágta hívatalunk kötelességét, magunkviselésének formáját, erkőlcsűnk regulait, vagy igyenesítő rendit; sem azzal, hogy parancsolatinak fenyítékével, büntetésinek rettentésével, ígéretinek édesgetésével, engedelmességre

és tekélletes erkőlcsök gyakorlására esztenezte akaratúnkat: hanem,
[1] Prov. 24. v. 32. hogy, [1] *exemplo disceremus disciplinam,* példából tanúlnók a tekélletességet; és nem csak füllel hallanók, hanem szemmel látnók,
[2] Actor. 1. v. 1. mit kel cselekednűnk; [2] *cæpit Jesus facere, et docere;* elsőben cselekedettel, az-után élő nyelvének oktatásával tanított minket az Úr Christus.

Innen vagyon, hogy gyermeki állapatban-is, maga példajából akará ismértetni a szűlékkel, mint visellyenek gondot gyenge és hajlandó gyermekek kicsinységére: mint szoktassák őket templomba: mint édesítcsék az isteni dolgok gyakorlására: mint nevellyék fenyíték-alat engedelmességben: mint foglallyák őket minden jóságok tekélletességében. Mert, noha Cristusnak nem vólt szüksége arra, hogy valakinek birtoka-alat neveltessék és egyebek rendelésével igyenesíttessék erkőlcse; de, hogy életének sengéjét és ifiuságának nevedékenységét, a gyermekek nevelésének oktatására példájúl adná; azt akará, hogy Annyának gond-viselése-alat lenne: attúl vitetnék a templomba: az-által vezettetnék az isteni szolgálatok gyakorlására.

Propositio. Mivel azért szükség a szűléknek érteni kötelességeket és hívatallyokat, gyermekek nevelésében: én-is a mái napon, egyéb tanuságokat elhagyván, két dologrúl szóllok: először, *megmutatom; hogy a szűlék tartoznak, lelkek vesztése-alat, gyermekeket jól nevelni.* Másodszor; *Christus Urúnk nevelésének példajából, négy czikkelybe foglalom, a mi legszükségesb a gyermekek nevelésében.* Kérem Istenemet, hogy ily hasznos tanuságnak, foganattya légyen a szűlékben.

I. RÉSZE. *A gyermekek jó nevelése, mely szükséges.* Mind fiaknak és szűléknek magános javára-, mind a közönséges jóra-nézve, kivántatik a gyermekeknek istenes nevelése. Mert a fiaknak, mind örök üdvösségek és világi állapattyok; mind Isten- s mind emberek-előt-való böcsűlletek; mind tekélletes, vagy feslett erkőlcsök, a gyermeki neveléstűl füg. Azért, valamely szükséges a téj kisded-korúnkban, oly szükséges a jó nevelés: mert, ha anyánk mellyéből szopjuk a tejet, mellyel nevekedik gyengeségünk: a gyermekségből erednek azok az erkőlcsök, mellyekkel tűndöklik, vagy romlik öreg emberi állapatunk.

Nemo civis bonus, nemo utilis reipub. qui non recte instituitur. Az országoknak és városoknak sincs semmire nagyob szükségek, mind az apród-esztendősök jó nevelésére. Mert, sem az eláradott gonoszságnak kiirtására, sem a jó erkőlcsök béóltasára, sem a bőlcseségek és tudományok gyökerezésére, sem a töb belső

csendesz állapatok virágozására, foganatosb eszköz nem találtatik, a gyermekek oktatásánál: miképpen ártalmasb és veszedelmesb dolog sincsen, az ifjuságnak vagy tudatlanságban, vagy vásott, feslett erkőlcsökben nevelésénél.

Qui se, qui rempubl. salvam cupit, diligenter curet rectam puerorum educationem.

Jól értették ezt a *pitagoræusok,* mikor azt mondották; hogy a gyermekek nevelése, [1]*totius reipublicæ fundamentum est, adolescentium educatio,* fondamentoma az ország javainak: mert, [2]*quale cujusque fuerit puerilis educationis initium, talia fore, quæ sequuntur;* az ifjak neveléséhez, hasonlók a töb erkőlcsök. A *Mitiléna* várasiakrúl írja *Eliánus;* hogy, [3]a mely ellenséget meggyőzvén, rabságban és romlott állapatban akartak tartani, nem szenvedték hogy fiokat szabados tudományokra taníttassák: hanem azt akarták, hogy roszszúl, parasztúl, szabadoson nevelvén, szolgai erkőlcsökhöz szokjanak; *omnium suppliciorum gravissimum judicantes, in inscitia vitam transigere,* Isaias Proféta-is, a sidók veszedelmének elő-járó okait és jeleit adván, azt mongya; hogy nincs lelki-tanító, nincs gyermek-oktató közöttök: [4]*ubi legis verba ponderans? ubi doctor parvulorum?* Mint-ha azt mondána; hogy veszni kel az országnak, mely ebben a két dologban megfogyatkozik.

[1] Strobæus, Serm. 41. ex Diotogene Pythagoræo.
[2] Stob. ibid ex Platonis Dialog. 4. de Justo.
[3] Ælian. li. 7.
[4] Isai. 33. v. 18.

Annak-okáért Isten a Szent Irásban, szép édesgető igéretekkel, hatalmas parancsolatokkal, kemény fenyegetésekkel esztenezi a szűléket, hogy szorgalmatosok légyenek az ő szülöttök nevelésében: [5]*filii tibi sunt? erudi illos et curva illos a puerita illorum. Filiæ tibi sunt? serva corpus illarum et non ostendas hilarem faciem tuam ad illas*: ha fiaid vannak, ugy-mond, oktassad őket; míg gyengék, addig hajcsd-meg őket; ha leányid vannak, őrizzed az ő testeket és ne mutas víg orczát nékik. Szent Pál ezen dologrúl igy szól: [6]atyák, nevellyétek fiaitokat, *in disciplina et correptione Domini;* fenyítékben és isteni félelemben. És, minek-utánna arra íntette vólna az özvegy-aszszonyokat, hogy fiokat, leányokat jól nevellyék, mert ez kedves Istennél: azzal fejezi szavát; hogy [7]a kinek gongya nincs ezekre, megtagadta a hitet és pogánynál aláb-való.

[5] Eccli. 7. v. 25.
[6] Ephes. 6. v. 4.
[7] 1. Tim. 5. v. 4, 8.

Jutalmát-is mutattya Isten ennek a fáratságnak, mikor azzal biztattya az anyákat; hogy ne restellyék fiok nevelésének munkáját: mert, [8]*mulier salvabitur per filiorum generationem;* az aszszony üdvözűl a fiak szűlése-által, ha megmarad a hitben, szentségben, józanságban és Isten-szerént neveli gyermekit. Az Ó Törvényben, mihent megparancsolá Isten a maga tiszteletínek

[8] 1. Tim. 2. v. 15.

rendit, mingyárt utánna veté a fiak tanításárúl-való törvényt; és azt parancsolá, hogy ezekre minden ember megtanítcsa gyermekit. [1]Jelentvén ezzel, hogy, a maga tiszteleti-után, semmit inkáb nem kiván, mint, hogy gyermekét jól oktassa ember.

[1] Exod. 13. v. 8. Narrabis filio tuo Deut. 4. v. 9.

A kik ebben az oktatásban megfogyatkoznak, nem-csak magok fejére pálczát csinálnak; mivel a gonosz fiak szomorusággal, bánattal, haraggal, gyalázattal tőltik szűléjeket, [2]mint a Szent Irás mongya: de Isten-is megmutattya erős ostorozásával, mely igen bánnya ebbéli feledékenységeket. *Héli*-nek [3]két fiát említi a Szent Irás, kik sok latorságokban merűltek. Az ő attyok, elő-hívatván, megdorgálá őket; Isten bűntetésével fenyegeté; és inté, hogy megszűnnyenek: de meg nem zabolázá, meg nem bűnteté Isten törvénye-szerént, ki azt parancsolta, hogy, [4]ha kinek tobzódó, szófogadatlan, részeges, fajtalan fia vagyon és atyai intését fülemellől bocsáttya: kövekkel verjék agyon. *Héli* meggyőzetvén az atyai szeretettűl, megelégedék a lágy dorgálással. Azért, Isten így szólla néki: [5]noha azt mondottam, hogy a te nemzetségeden marad örökké a papi méltóság; de mivel [6]*magis honorasti filios tuos, quam me:* inkáb böcsűllötted fiaidat, hogy-sem engemet: szemed-elöt egy-nap mind a két fiadat megölöm: a papi méltóságtúl megfosztom nemzetségedet; magadat-is megöllek. Ugy-is lén: mert [7]a két fiát levágák; magának nyaka szakada: csak azért, [8]*quod noverat indigne agere filios suos et non corripuit eos,* hogy tudta vétkét fiainak és meg nem bűntette; noha intéssel szóllította őket.

[2] Prov. 10. v. 1. c. 17. v. 25. c. 19. v. 13.
[3] 1. Reg. 2. v. 22.
[4] Deuter. 21. v. 18, 19, 20.
[5] 1. Reg. 2. v. 30.
[6] v. 29, 34. Apostolus indignum judicat ecclesiastico ordine, qui filios non bene educaverit. Tit. 1. v. 6. 1. Tim. 3. v. 4, 12.
[7] 1. Reg. 4. v. 17. 1. Reg. 3. v. 13.

Tanúllyanak az atyák és ne itíllyék, hogy hívatallyoknak eleget tésznek, ha hébe-hóba lágy beszéddel íntik fiokat. *Plutarchus* írja, hogy, mikor *Diógenes* látta vólna, hogy egy gyermek mohón észik, [9]*Pædagogo pugnum impegit: non ejus, qui non didicisset, sed ejus, qui non docuisset, peccatum interpretatus;* a mesterét veré pofon a gyermek vétkeért. A [10]*Lacedémon* váras-béli tanács, egy feslett gyermek vétkeért, attyát bűnteté. Így az Isten, *Hélit* ostorozá, fiainak gonoszságaért: mert ő vétke vólt, hogy roszszúl nevelte és zabolárúl nem itatta fiait.

[9] Plutar. lib. Virtutem doceri posse. Simile Quintil. lib. 1. c. 14. de Crate.
[10] Plutar. in Laconicis.

Nem sokkal külömb példát ada Isten *Dávid* királyban. Az ő első fia *Amnon,* nagy éktelenséget cseleküvék a királyi házban; erő-szakot tén húgán: és mikor ezt meghallotta vólna *Dávid,* noha igen megkeseredék rajta; de azért, [11]*noluit contristare spiritum Amnon filii sui, quoniam diligebat eum;* nem akará meg-

[11] 2. Reg. 13. v. 2.

szomorítani a fiát *Amnont,* mert igen szereti vala. Nem akará megszomorítani fiát, de Isten valóban megszomoritá őtet: mert *Amnont Absalom* megölé, magát-is *Dávidot* országából kikergeté; és így, fia-által ostoroztaték, fiára-való gondviseletlensége. Nem szükség erről töb régi és meszünnen-keresett példákat számlálni: Naponként láttyuk, mely nyilván bűnteti Isten azokat, kik fiokat, leányokat, gond-viseletlenül nevelik; mert a gonoszúl-nevelt gyermekek, magok állanak boszszút szűléjeken, háborgatván, keserítvén, gyalázatokba hozván őket.

Mely kedves Isten-elöt, mikor ember jól oktattya fiait, szép példával előnkbe adgya a Szent Irás. Mikor Isten el akará veszteni *Sodomát Gomorrát,* azt mondá; hogy [1]*Abrahám*-túl nem titkolhattya, a mit akar cselekedni. De vallyon miért? Mert tudom, ugy-mond, hogy az ő fiáinak megparancsollya, hogy igazak légyenek és Isten uttyárúl el ne térjenek. Ihon, *Abrahám*-nak egyéb szép istenes joságirúl halgat; és annyíra böcsűlli fiainak jó tanitását, hogy ez egy dologért, titkát el nem réjtheti tőlle.

[1] Gen. 18. v. 17, 19.

Szent *Jób*-rúl, minek-utánna azt mondotta vólna az Irás, hogy jámbor, tekélletes vólt és nem találtatott hozzá-hasonló a földön: ennek az ő tekélletességének példáját akarván adni, nem emlékezik sok irgalmasságirúl és egyéb jóságirúl; hanem csak hozza-elő, mely szorgalmatos gondot viselt fiaira, leányira: kikben, noha szép atyafiúi szeretetet és külső jó erkőlcsöt látott; noha semmi feslettséget bennek nem sajdított: mind-az-által, félvén, hogy szűvökben ne vétkeznének, minden-nap áldozott Istennek érettek; mert tudta, hogy [2]*utile est mori, sine filiis, quam relinquere filios impios;* hasznosb maradék-nélkül meghalni, hogy-sem istentelen fiakat hagyni, [3]és job egy isten-félő magzat, ezer gonosz fiúnál.

[2] Eccli. 16. v. 4.

[3] Ibid. v. 3.

Ha semmi parancsolatot nem adott vólna Isten a fiak nevelésérűl, a természet óltotta a szülékbe, szülöttökre-való jó gondviselésnek szikráját; és az okosságnak vezérlése arra viszi őket, hogy a kiket szűltek, azokat őrizzék és jól nevellyék. A fiakat, leányokat, Sz. *Jerónimus,* [4]házasság viráginak nevezi: tehát, mint a virágot őrizni kel, hogy el ne hervadgyon; úgy azokat-is vigyázásban kel nevelni, hogy meg ne roszszúllyanak. A fiak, [5]*magnum pretiosumque depositum filii: ingenti illos servemus cura, ne fur auferat;* Istentűl adatott kincs és gazdagság, ugy-mond Arany-szájú Szent János: tehát, mint a kincset őrzik és öregbítik az emberek, a fiakat-is szorgalmatoson kel minden jóban öregbíteni.

[4] Hierony. ep. 9. ad Salviam.

[5] Chrysost. Hom. 9. in 1. ad Timoth. in Morali.

Ambros. 6. Hexam. c. 4.

Méltán írja tehát Sz. [1]*Ambrus;* hogy barmoknál oktalambak, a kik gyermekeket jól nem nevelik; mert, ha a medve nem szánnya fáratságát, hanem goromba kölykeit addig nyalogattya, míg valami formát nem ád nékik: miért nem kel embernek hasonló bajlódást felvenni, gyermekének neveléséért? Arany-szájú Sz. János [2]tovább mégyen és azt meri mondani; hogy, a mely atyák, jóra nem taníttyák gyermekeket, vétkesbek azoknál, a kik kicsiny-korokban megfojtyák őket: mert ezek, csak testeket ölik-meg; de amazok, testestűl, lelkestűl örök halálra vetik. Végezetre, a Szent Lélek azt mondja; hogy minden [3]kegyetlen oktalan-állatnál vadabbak, a kik gyermekeket jól nem nevelik, hanem úgy bánnak véllek, mint a struczmadár: kiről Szent *Jób* írja, [4]hogy letészi tojását és az-után semmi gongya nincs reája, mint-ha övé sem vólna.

[2] Chrysost. l. 3. adversus Vituperat. Vitæ Monasticæ.

[3] Thren. 4. v. 3.

[4] Job. 39. v. 14, 16.

II. RÉSZE.

Miben áll a jó nevelés.

Tekíncsük-meg immár, mi kivántatik a gyermek jó neveléséhez. Nem csak parancsolattal, hanem maga gyermekségének példájával, akara Christus erre tanítani. Mert, noha keveset írtak az Evangelisták a mí Üdvözítőnk gyermekségéről: de azért, négy tekíntetes dolgot említ Szent Lukács [5]a Christus nevelésében; és ezek legszükségesbek a gyermekek feltartásában. Elsőt, az ő Szent Annyának és (üdőre-szeretetre-, gond-viselésre-nézve) Attyának, jó példáját. Másikat, a kisded Jesus-nak isteni szolgálatra-való szoktatását. Harmadikat, a doktorokkal- és élemetes jámbor mesterekkelvaló nyájaskodását. Negyediket, az ő Szent Annyának alázatos kérdésével, neminémü dorgálását; és Fiának, birtoka-, s hatalmaalat való nevelését. Ebben a négy dologban füg bezzeg az ifiuságnak jó nevelése. És, noha mind [6]*Plutarchus,* mind [7]*Quintilianus,* mind egyéb régi bőlcsek, sokat írtak és okoskodtak e dologrúl: de valamit elmélkedtek és írtak, mind e négy dolgon fordúl-meg.

[5] Luc. 2.

[6] Plutarch. l. de Educat. Liberorum

[7] Quintil. lib. 1. c. 1. Instit. Orator.

Először azért, a ki jó erkőlcsben akarja nevelni magzattyát, szükség, hogy annak maga-viseléséből, gonoszságot ne tanúlhasson neveletlen gyermeke: hanem, jó példájával, tekélletességre vezettessék. Christus Urunk Szüléirűl azt írja Szent Lukács; hogy, szokások-szerént, minden esztendőben felmentek Jerusalembe. Csak [8]a férfiaknak parancsolta vala Isten, hogy esztendőben háromszor Jerusalembe mennyenek; Húsvétre, Pünkösdre és a Sátorok innepére. Azt fogadta vala pedig, [9]hogy ő lészen addig ház-őrzőjök, míg Jerusalemben járnak. Az aszszonyokat nem kötelezte Isten erre a munkára: de azért, azt írja Szent Lukács, hogy az Urunk Szent Annya, felment esztendőn-ként és a kisded Jesust ezen jó szokásban nevelte.

[8] Exod. 23. v. 17. cap. 34. v. 23. Deut. 16. v. 16.

[9] Exod. 34. v. 24.

Nem elég, hogy valaki jóra izgassa gyermekét szavaival: hanem, a kit jól akarnak nevelni, példával tanítcsák: hogy azt mondhassa üdővel az ő gyermekek, a mit *Salamon* mondott: [1]*exemplo didici disciplinam;* példából tanúltam a tekélletes erkőlcsöt. Mert, a Szent *Gergely* mondása-szerént, *cum imperio docetur, quod prius agitur, quam dicatur;* parancsolat-gyanánt esik a tanítás, mikor azt cselekeszük eléb, a mire mást tanítunk. És, a mint Sz. Bernárd írja: [2]*exemplum efficacius persuadet. Sermo efficax exemplum est operis; facile persuadens, quod intendimus, dum factibile probat esse, quod suademus:* künnyen elhitethettyük, a mit akarunk, ha példánkal azt künyűnek mutattyuk. A ki jót tanít és külömbet cselekeszik: egy kézzel Istenhez vonsza, mással viszataszíttya az embereket; és ollyan, mint amaz aszszony, [3]mely nappal szoptatta s éjjel megnyomta és megölte gyermekét. Azért írja Séneca: [4]*nullos pejus mereri de omnibus mortalibus judico, quam qui aliter vivunt, quam vivendum esse præcipiunt;* hogy károsb emberek nincsenek, mint, a kik külömben élnek, hogy-sem tanítanak. Kellemés dolog, ha az atya bőjtre, józan és tiszta életre ínti fiát; maga pedig szemtelenűl tobzódik, latorkodik. Igen illik, hogy az anya dorgállya fiát szitkozodásért; ő pedig azon feddésben szitkozódgyék és példájával tanítcsa a szitkot. Igazán mongya egy poéta [5]*probum patrem esse oportet, qui gnatum suum esse probiorem, quam ipse fuit, postulet:* a mely atya jámbor fiat akar nevelni, jámbornak kel lenni: mert alma nem esik meszsze fájától: a bagolynak sincsenek sólyom-fiai: [6]*ut ex hominibus hominem, ex bestiis bestiam: sic ex bonis, bonum generari;* hanem, a mint ember embert, barom barmot nemz: úgy a jó atyák nevelnek jó fiakat.

[1] Prov. 24. v 32.

[2] Bern. Serm. 2. de Resurrect. Supra fol. 57.

[3] 3. Reg. 3. v. 19.

[4] Seneca, ep. 108. sub finem.

[5] Plautus, in Pseudol. Act. 1. Scena 5.

[6] Aristoteles, 1. Polit. c. 4.

Szent *Jerónimus,* [7]tanítván *Læta* aszszonyt, mint kel gyermeket nevelni: *nihil in te et in patre suo videat, quod si fecerit, peccet. Memento, magis exemplis doceri posse, quam voce:* ne lásson, ugy-mond, a gyermek te-benned, vagy az apjában, ollyat, a melynek követésében vétek légyen. És megemlekezzetek szűlék, hogy példátokkal inkáb taníthattyátok gyermekteket, hogy-sem szavatokkal: mert a gyermekek, mint a majmocskák, a mit látnak, hallanak, azt ábrázzák, követik. Annak-okáért, égig magasztallya a Sz. Irás [8]ama jámbor *Eleazárt,* ki inkáb szörnyű kínokkal megöleté magát, hogy-sem ollyat cselekednék, melyből az ifiak botránkozást és szabadságot vennének a törvény-szegésre.

[7] Hierony. ep. 7. ad Lætam, c. 5.

[8] 2. Mach. 6. v. 24.

Arra ínti *Plutarchus* [1] az atyákat; hogy tűkörök légyenek cselekedetekben fiok-előt: mert, *ubi impudens est senectus, ibi inverecundos esse juvenes necesse est;* a hol az üdős emberek szemtelenek, szükség hogy ot az ifiak szemérem-nélkül légyenek. És, a mely szűlék feslettek; *scelerum consultores et doctores sunt filiis;* taníttyák és tanácsollyák fiokat a gonoszra. Azért, az atyák és anyák szemérmesbek légyenek kisded fiok-előt, hogy-sem akármely ember láttára:

[1] Plutar. de Educat. Liberor. in fine.

[2] *Maxima debetur puero reverentia. Si quid*
Turpe paras, ne tu pueri contemseris annos:
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans:

[2] Juvenal. Satyr. 14.

a gyermekre nagy tekíntetnek kel lenni. Azért, ha éktelent akarsz cselekedni, zabolázzon-meg fiacskád jelen-léte.

Álmélkodva olvasom, mely nagy gond-viselések vólt a régi pogányoknak e dologban. *Aristóteles* [3] azt mongya; hogy minden szitkozódásnak és éktelen beszédnek, oly távúl kel lenni a gyermekes háztúl, hogy a gyermekek ne hallyanak semmit effélét: mert az éktelen szóllásból, hamar szabadság vétetik az éktelen cselekedetekre. A ki pedig, ugy-mond, a gyermekek-előt rút szókat ejtene, azt a tanács pálczával bűntesse. És mingyárt utánna írja; hogy, ha rútat nem kel hallani a gyermeknek: látni sem kel; azért, éktelen képeket nem kel eleikbe helyheztetni. Sőt, azt olvasom a régi irásokban; hogy, mikor Romában *Cáto* [4] erkőlcsre-vigyázó vólna, kiveté a tanácsból *Manliust;* csak azért, hogy hajadon leánya láttára, megcsókolá feleségét. Szent *Jéronimus* azt kivánnya; hogy az ifjuság, [5] *turpia verba non intelligat; cantica mundi ignoret;* ne ércse az úndok szókat: szinte, mint-ha sidóúl szóllanának előtte, úgy ne tudgya öreg-korában-is, mit mondanak: [6] *Nullum impudicum verbum noverit. Et, si fortè in tumultu familiæ discurrentis, aliquid audiat, non intelligat.*

[3] Aristot. 7. Polit. c. 17. in medio.

[4] Plutarch. in Præcep. Conjugalibus, sub initium. Alexan. ab Alexandro, lib. 2. c. 25. Et Tyraquel. ibi.

[5] Hierony ep. 7. ad Lætam. c. 3.

[6] Hierony. ad Gaudentium, Epist. 12. c. 3.

Bezzeg elkőltünk ezekről: régen egy-nehány esztendős házasok sem tudták, a mit most egy gyermek beszél. De ki az oka? Az atyák és anyák: [7] kiktűl idején minden szitkokat, minden ocsmányságokat úgy megtanúlnak, hogy azokhoz-képest, kardéra tudgyák a gyermekecskék-is a hajdú szitkokat.

[7] Mali corvi malum ovum: Gellius, lib. 5. c. 10.

Nem merném mondani, ha Szent Irásban nem olvasnám: közönségesen a szülék gonoszsága, oka a fiak, leányok gonoszságának. Mert, miképpen *Giezi*-ről, [8] fiakra szálla a poklosság:

[8] 4. Reg. 5. v. 27.

úgy az atyák, anyák feslettsége, maradékjokra terjed: és a gonosz atyáknak, [1]*nequissimi filii,* latrab fiai vannak. Azt pedig régi példa-beszédnek mongya, *Ezechiel* Proféta: [2]*sicut mater, ita et filia ejus;* hogy minémű az anya, ollyan a leánya. Melyre-valóképest, Isten ő-maga nagy csudának mongya, hogy [3]a *Córe* Fiai el nem sillyedtek, mikor attyok elsillyedett: mert úgy szokott lenni, hogy a feslett ember gyermeki azon verembe sillyednek, melybe estek szűléi. Innen vagyon, hogy Isten, [4]a fattyú fiak maradékit, tized ágig és ízig, nem engedte, hogy a templomban szolgállyanak: mert közönségesen sok vétkek találtatnak effélékben. És én nem említem, hogy azok-közzűl, a kiket az anyaszentegyház Szentek laistromába vett, csak eggy-is lett vólna, a ki házasságkivűl született vólna. Mert, noha lehetséges, hogy ezek-közzűl-is jók válnak: de közönségesen, az isten-félő atyák-anyáknak szokott jó magzattyok lenni. Erre-nézve mongya a Szent Irás; hogy, [5]*in filiis suis cognoscitur vir;* ha valakit nem ismérsz, fiát, leányát nézzed: ezekből magát megismérheted. Mert, [6]*ex iniquis, omnes filii, qui nascuntur, testes sunt nequitiæ adversus parentes;* a fiak gonoszsága, bizonysága a szűlék latorságának. Miképpen azért a vad-fátúl vagyon a gyümőlcsnek vadsága: úgy derék oka, miért az ifiak ily feslettek, a szűlék feslettsége. Mert, noha a fiak lelkét, az Istennek mindenható ereje semmiből teremti: de, miképpen a testnek állapattya, úgy a természetnek hajlandósága, igen füg a szüléktűl. Mivel azért a testnek a lélekkel oly eggyessége vagyon, hogy a léleknek cselekedeti a szomorú és víg állapatban, a szégyenlésben és félelemben, a haragban és szeretetben, testre hatnak és azt elváltoztattyák: úgy viszontag, a testnek indúlati, gyakran és künnyen utánna-vonszák a lélek akarattyát. Innen vagyon, hogy a testnek hajlandóságára fordúl gyakran a fiak erkőlcse. És, a mint *Plutarchus* írja, [7]mikor *Diógenes* egy bohó részeges ifiut látott vólna, azt mondá néki: *adolescens, pater te ebrius genuit;* ifiú, részeg vólt az apád, mikor te fogantattál. *Pláto* pedig, nem csak törvényben írta; *non oportet corporibus ebrietate diffusis, dare operam liberis;* hogy a részeg atyák fiai vétkesek: hanem ennek erős okait-is adgya.

[1] Sap. 3. v. 12.
[2] Ezech. 16. v. 44.
[3] Num. 26. v. 10.
[4] Deut. 23. v. 2.
[5] Eccli. 11. v. 30.
[6] Sap. 4. v. 6.
[7] Plutar. de Educat. Liberorum. initio. Plato, l. 6. de Legib. versus finem.

Másodszor: a ki hivatallyának eleget akar tenni és jól akarja nevelni gyermekét: ne elégedgyék azzal, hogy jó példát ád és meg nem botránkoztattya: hanem idején isteni szolgálatra, aitatosságra, lelki dolgokra szoktassa s oktassa kisded gyermekét. A mí

Üdvözítőnkel, gyermekségében szokássá vétette az ő Szent Annya, hogy az Isten házába örömest mennyen és ot örömest maradgyon. [1] *Sámuelt,* kicsiny-korában adák szűlei a templomba, hogy soha el ne távoznék az isteni szolgállattúl.

[1] 1. Reg. 1. v. 24.

Ki tudná elő-számlálni, menyi fogyatkozás vagyon e dologban a mostani emberek-között? A szűlék, mint-hogy [2] *patres carnis,* csak a testet adgyák fioknak, nagy gondot viselnek gyermekek testére. Ha egy kis nyavalya éri; ha magát megsérti, minden dolgát elhadgya az annya és fiát sirattya, kérleli, orvosollya; ha bal-kézzel nyúl az ételkhez fiad, ugy-mond *Plutarchus;* [3] ha tekínteti, ha álla- és dereka-hordozása nem esik díszesen; ha egy haja-szála jól nem ál fejében: ottan megdorgállya; és mind addig pírongattya, vesztegeti szegény gyermeket, míg kedve-szerént nem esik a dolog. De emellet, ha rest az isteni szolgálatban; ha csácsogó; ha szerelmeskedik és egyéb vétkekbe esik: nem érzik a szűlék oly keservesen efféle lelki nyavalyájokat. Vaj, ki kevés anyák vannak ollyak, mint a *Machabæusok* [4] annya; ki inkáb akarta, hogy egy-más-után szörnyű halállal megölessék hét fia, hogy-sem, csak egy bűnt cselekednének Isten-ellen. Bezzeg a mostani szűlék, arra gondot viselnek, hogy világi jószágot keressenek és hadgyanak gyermekeknek: de ezered reszét munkájoknak abban nem foglallyák, hogy jó erkőlcsben és tekélletes jámborságban hadgyák őket, maga Isten azt parancsollya; hogy az atyák, mindeneknek-elötte, isteni félelemre tanítcsák fiokat: [5] *filii tibi sunt: erudi illos et curva illos a pueritia sua:* fiaid vannak-e? ugy-mond; gyermek-korokban, míg lágyak és hajlandók, mint a gyenge veszszők, tanítcsad és igyengessed őket. Mert, [6] *sicut membra corporis, statim ab ipsis natalibus infantis, sunt fingenda, ne distorqueantur: ita jam inde ab initio indoles ejus informanda est; sicut et sigilla mollibus ceris imprimenda. Fons et radix honestatis vita, est institutio proba; unum idemque est primum, et medium, et ultimum in hac re caput, educatio recta, legitimaque institutio:* miképpen a mostan-született gyermek tetemit addig kel igyengetni, míg gyengék, hogy görbén ne maradgyanak; a viaszra addig kel nyomni a pecsétet, míg lágy; úgy az emberek tekélletességének forrása és gyökere, a jó nevelés; és, ha ebben vétek esik, [7] *modicus error initio, magnus est in fine;* szinte úgy járunk, mint a ki elsőben egy kevessé kitér az útból: ki mennél továb mégyen, annál inkáb tévelyeg és távozik az igaz úttúl.

[2] Hebr. 12. v. 9.

[3] Plutar. de Educat. Liberor. ante medium.

[4] 2. Macha. 6. v. 20.

[5] Eccli. 7. v. 25.

[6] Plutar. de Educat. Liberor. sub initium.

[7] Aristot. 1. de Cælo, tex. 33. Et 5. Politicor. c. 1. sub finem.

Aristóteles nagy okoson így szól: [1]*recta educatio est, ut homines ab ipsa statim adolescentia, ita instituti sint, ut iis gaudeant, doleantque, quibus gaudere dolereque oportet:* a jó nevelés abban ál, hogy kicsiny-koroktúl-fogva szokjanak a gyermekek, azon örűlni és bánkodni, azt szeretni és gyülőlni, a mit szeretni vagy gyülőlni méltó. Minden gonoszúnknak oka az; hogy, [2]*admirationem nobis auri argentique, parentes fecerunt: et teneris infusa cupiditas, altius sedit, crevitque nobiscum. Deinde, totus populus in alia discors, in hoc convenit. Denique, eo mores redacti, ut paupertas, contemta sit divitibus, invisa pauperibus;* kicsiny-korúnktúl-fogva, atyánktúl és egyebektűl, az arany és ezüst szeretése óltatik belénk. Méltán csúfollya egy bőlcs [3]ember az *Athédas* lakosit: mert, mikor azt mondotta vólna *Apollo* nékik; *Si bonos cives velleut, optimum, quod esset, puerorum auribus insererent;* hogy, ha jámbor polgárokat akarnak nevelni, a mi legjob, azt öncsék a gyermekek fülébe: *illi aurum inseverunt:* aranyat öntének fülökbe; noha bőlcs tanításokkal és jó erkőlcsök dícsiretivel kellett vólna a kisdedek fülét tőlteni, mert minden gonoszságnak gyökere az, hogy gyermekségünktűl-fogva, hamis vélekedéseket csepegetnek belénk.

[1] Aristot. 2. Ethic. c. 3.

[2] Senec. Epist. 115.

[3] Dio Prusæus, Orat. 33.

Hallyuk, hogy a böcsűlletet, értéket, nemességet, szépséget, gazdagságot, tisztet, fris őltözetet, jó lakást csudállyák, magasztallyák szűléink: azért belénk avik ezeknek böcsűllése és kivánása. Nem így anyák, nem így: igaz keresztyéni gondolatokat és kivánságokat ólcsatok és csepegessetek kisded gyermektek szűvébe. Azt hallyák gyakorta tőlletek; hogy hiuság, veszedelem, lélek kárhozat a világon kapdosni, az ő javaiban zabállani: árnyék, álom, semmi a főldi uraság és gazdagság: gyalázatos, veszedelmes, gyülőlséges a részegség, hazugság, fajtalanság és világi kevélység: csak az boldog, a ki Istent féli: csak az dícsiretes, a ki gyermekségétűl-fogva üdvösségét keresi: csak az okos, a ki az örök kárhozatot elkerűli. Semmit ne dícsírjen tehát az anya, fiaelöt, hanem csak, a mit Isten dícsir, csak a mi üdvösségre viszen: hogy a gyermek, kisded-korátúl-fogva, azt kivánnya és keresse, a mit hallott, hogy dícsirt és néki kívánt édes annya. A galliai Szent Lajos király annya, *Blanca,* kisded fiának édes csókolásiközöt, sokszor mondotta azt; hogy inkáb akarná hóltát, hogy-sem egy halálos bűnbe-estét. Mely anyai szók, oly mélyen gyökerezének Szent Lajosba, hogy tellyes életében, maga-is azont kivánta magának.

Bezzeg, ha efféle itíleteket jól meggyökereztetne fiacskájában az attya s annya, csak-nem ugyan természetté válnék benne a tekélletes erkőlcs. [1]Plinius írja *Mitridatis* királyrúl; hogy ételtéstűl félvén, orvosságok vétele-után, minden-nap mérget ett, *ut consuetudine innoxium fieret.* És annyíra hozzá szokék a mérgekhez; hogy, mikor a romaiak fogságába esett vólna, a rabság sanyarúságát kerűlvén, méreggel akará életét végezni: [2]de semmi méreg nem árthata néki. Ha azért a természet-ellen-való dolgokban-is, ily nagy ereje vagyon az idején-kezdett szokásnak: mentűl inkáb, a jóban meggyarapodnának az emberek, ha ifjú-korokban őket jól oktatnák és tanítanák a szűlék? De, a mint mondám, gyakran az anyáknak fiok testére vagyon csak gongyok, nem jámborságára: és, gazdagon akarván őket hadni, meg nem gondollyák; hogy hasznosb vólna, ha alamisnájokkal Isten kegyelmét nyernék nékik, mert Isten szava az; [3]hogy *eleemosyna patris, non erit in oblivione;* az atyák alamisnája feledve nem lészen.

[1] Elin. I. 25. c. 2.

[2] Florus, lib. 3. c. 5. Male tentatum veneno spiritum, ferro expulit.

[3] Eccli. 3. v. 15.

Ha szabad vólna, azt kivánnám efféle gond-viseletlen szűléknek, hogy úgy járnának- mint *Lucretius* [4]nevű fő-ember jára a fiával: kirűl azt írják, hogy gyermekségében kezdvén feslett erkőlcsét, naponként öregbedett latorságiban: végre, a törvény halálra itílé gonoszsági-miat. És, mikor a pelengérhez vinnék, erőssen kezdé kérni az attyát, hogy hozzája mennyen, had vegyen utólsó búlcsút tőlle. Oda ménc az attya: és, mint-ha meg akarná csókolni, hozzá-hajla a gonosz fiú; és, bétellyesítvén, a mit a Bőlcs mondott; *puer,* [5]*qui relinquitur voluntati suæ, confundet matrem suam;* a mely gyermeket szájára bocsátnak, megszégyenitĺ szüléit: elharapá orrát az apjának, mondván néki: te ölsz-meg engemet, mert, ha feslett eskőlcsömet gyermek-koromban ostoroztad vólna, erre igyem nem jutott vólna. Így tellyesedék ezen, a mit a Bőlcs monda: [6]*de patre impio queruntur filii, quoniam propter illum sunt in opprobrio:* a gonosz atyárúl panaszolkodnak a fiak, mert ö-miatta jutnak gyalázatra. E világon-is gyakran panaszolkodnak: de a más világon a kárhozott atyáknak eggyik kínnyok az lészen; hogy nagy átkozodásokkal szemekre vetik a fiak, hogy gondot viseltek a kincs-győjtésre és fiok gazdagságára, de jámborságokrúl nem szorgalmatoskodtak. Azért, ők hamissan keresvén, fiok latrúl kőltvén az atyai keresményt, mind ketten örök hárhozatra jutottak.

[4] Lucreti casum, pater, horre: nec sine natum incastigatum, si non vis perdere nasum.

[5] Prov. 29. v. 15.

[6] Eccli. 41. v. 10.

Supra. f. 25.

A ki azért lelkével nem akar fizetni fiáért, úgy tanítcsa őtet,

a mint Szent *Jerónimus* [1]mongya; hogy, *jurare non discat; mentiri sacrilegium putet;* esküdni ne tudgyon; a hazugságot szentség-törésnek tarcsa; semmi bűnt ne álítcson kicsinnek. Bezzeg, ha hozzá szoknának, hogy a bűntűl irtóznának a gyermekek, nem vólna nehéz a tekélletes élet. Mert, a mint *Pláto* [2]mondgya; hogy az emberek-közöt ritkán történik atyák-ölése, koporsók-rontása és hasonló nagy vétkek: nem egyéb az oka, hanem, hogy ezektűl gyermekségünktűl-fogva kezdünk iszonyodni és irtózni.

[1] Hieron. Epist. 7. ad Lætam, cap. 6.

[2] Plato, alicubi in libris de Legibus.

Harmadszor: nem elég a fiak neveléséhez a szűlék példája és jóra-tanitása: de arra-is gongyok légyen, hogy jó tanító-mesteri, jó társai légyenek a gyermekeknek: és oly emberektűl neveltessenek, ollyakkal nyájaskodgyanak, kik el ne ólcsák azt a jó szikrát, mellyet a szülék oktatása beléjek óltott. Valának Jerusalemben sok külömböző gonosz tanítók, kikrűl Szent Lukács [3]emlékezik, *libertinorum, cyrenensium, alexandriai, ciliciai, asiai* bőlcsek. Ha ezek-közöt neveltetett vólna-is Christus, nem fogott vólna semmi rosda az aranyon: de, a mí példánkra, nem ezek-közöt, hanem az Isten templomában, doktorok-közöt akara gyermek-korában találtatni.

[3] Actor. 6. v. 9.

Szent *Jerónimus* [4]azt parancsollya *Læta* aszszonynak; hogy, ha maga nem neveli gyermekét, oly dajkát válaszszon; *nutrix ipsa, non sit temulenta, non lasciva, non garrula;* mely részeges, búja, nyelves ne légyen. *Plutarchus* azt kivánnya az atyáktúl; hogy, [5]a mely gyermekekkel társalkodik kisded fiok, jó erkőlcsűk légyenek: mert egy gonosz példa, egy feslett beszélgetés, sok gonoszságot ólthat a gyermek szűvébe; melyre-nézve, tíltya *Aristóteles,* [6]hogy ne hadgyák a szolgák-közöt forogni a gyermekeket; mert azoktúl, szolgához-illendő erkőlcsöt tanúlnak.

[4] Hieron. ad Lætam, Ep. 7. c. 3.

[5] Plutar. de Educat. Liberorum.

[6] Arist. 7. Polit. c. 17. in medio.

Mindenek-felett kivántatik, ugy-mond *Plutarchus;* [7]hogy tekélletes-erkőlcsü tanítóra bízassék a gyermek oktatása. És eszekben-fogyatkozottaknak mongya, kik oly ember gond-viselése-alá adgyák fiokat, kire lovokat sem bíznák. Gondolatlanságnak nevezi Aranyszájú Szent János; [8]hogy falunkat és szántó-főldeinket szorgalmatos vigyázóra bízzuk; fiaink gond-viselését utólsó dolognak tartyuk. Bezzeg külömben gondolkodott *Antoninus Pius* császár, [9]ki nagy meszünnen Romába hivatá *Apollónius* filósofust, hogy fiának, *Marcus Antonius*-nak, gond-viselésére és tanítására bírná. *Lacedémon* várasában [10]sem vólt szabad senkinek, fia nevelésére és tanítására mestert választani: hanem, válogatott tanácsos

[7] Plutar. de Liberor. Educ.

[8] Chrysost. hom. 9. in 1. ad Tim. in Morali.

[9] Julius Capitol. in Antonino Pio.

[10] Plutar. in Lycurgo.

emberek vóltak rendelve, kik erre vígyáztak; és oly tanitókat rendeltek, kiktől jó erkőlcsöt tanúlna az ifjuság. Mert, miképpen, a ki szép irásra akarja tanítani a gyermeket, nem elég azt mondani néki, hogy szépen írjon; hanem, szép írást ád eleibe, hogy annak példaját kövesse: úgy a tanitónak jó intése keveset használ, ha maga erkőlcsével tűkört nem mutat. Nincs-is annál veszedelmesb dolog, mint, mikor attúl vészen gonosz példát a gyermek, a kitűl jót kellene tanúlni. Világ-bíró *Sándort* az ő attya, *Aristóteles*-re bízá, úgy-mint mesterére; és azt írá levelében; [1] hogy fiának lételénél inkáb akarja, hogy *Aristóteles* idejében lett, és ő-tőlle tanúlhat: de mivel eléb *Leonidás*-ra bízatott vólt *Sándor;* azt írja [2] Sz. *Jerónimus,* hogy ettűl tanúlta vétkeit és kivált-képpen a részegséget; [3] melyben sok fő-barátit megölte.

[1] Gellius, lib. 9. c. 3.

[2] Hier. Epist. 7. ad Lætam, cap. 3.

[3] Plin. lib. 14. c. 5. Quintil. lib. 1. cap. 1.

Tudták a régiek, minémű hasznos, hogy a gyermekek jó mesterektűl taníttassanak; és, hogy sokszor töb jó származik ebből a keresztyénségre, hogy-sem a predikállásból. Azért, [4] *iidem sunt doctores sapientiæ, qui et* DEI *sacerdotes;* a papok tanitották régen a tudományokat. *Origenes*-rűl dicsíretes emlékezettel írja Szent *Jerónimus,* [5] hogy *grammaticát, rhetoricát, arithmeticát* és minden filosofusok tudományit tanította: *ut sub occasione sæcularis literaturæ, in fide Christi institueret;* hogy a töb tudományokkal egyetemben, a Christus hitit terjesztené. A *tridentomi* [6] közönséges gyölekezet-is eszébe vévén, mely szükséges és hasznos, hogy a gyermekek jó tanitóktúl vezéreltessenek, erőssen megparancsolta a püspököknek és káptalanoknak, hogy erre szorgalmatos gongyok légyen: és nem csak túdós, de isten-félő és jó-erkőlcsü mestereket szerezzenek az ifjúság-eleibe, kiktűl semmi éktelenséget ne hallyanak és ne lássanak. Sőt még a könyvek-is, mellyekben valami rútság vagyon, tíltva légyenek nállok.

[4] Divin. Institut. c. 3.

[5] Hierony. in Catalogo Viror. Illustrium: in Origene.

[6] Trid. Sess. 23. c. 18.

Azt írja Sz. *Jerónimus;* [7] hogy a sidóknál nem vólt szabad az ifjaknak, harmincz esztendő-előt olvasni, sem *Canticum Canticorum,* sem a teremtésről írt könyvnek és *Ezechiel* profetziáinak első részeit, hogy valami botránkozást ne vennének tudatlanságok-miat ezekből. Ha az ifjaktúl még az Isten Könyve-is megtiltatott, mikor félelmes vólt, hogy ezekben meg ne ütközzenek: mentűl méltób, hogy ama sok hitván énekek, ama fertelmes *poëták,* tilalmazva légyenek? Tisztességtelen, útálatos, barom-embereknek tartanók, a kik ollyan ocsmányságokat beszélgetnének, a minéműk könyvekben vannak: mit mongyunk tehát azokrúl, kik ezeket írva adgyák?

[7] Hieron. Præsat. in Libr. prim. Comment. in Ezechielem.

holot sokkal ártalmasb efféléket könyvbe írni, hogy-sem szóval mondani; mert sokan, emberektűl-való szemérembűl, elfutnának, bédugnák fülöket, ha azt mástúl hallanák, a mit magok, szeméremnélkül, könyvekben olvasnak. *Ciceró* [1]azt írja; hogy az *Epicurus* könyveiben *de summo bono,* oly csintalan, vagy fajtalan dolgok vannak, mellyek az ifjakat megbotránkoztathattyák: azért tanácsollya, hogy megégessék, vagy letöröllyék belőlle, a mi illetlen. *Lacedémon* várasában megtílták, az *Archílochus* verseit: mert fajtalanságra indithattyák vala az ifjakat. [2]*Messiná*-ból és *Romá*-ból kiűzék, a kik fajtalan dolgokra tanították az ifjakat. [3]*Augustus* császár *Pontus*-ba kűldé *Ovidiust,* a szerelemről írt három könyvért. Méltán feddi tehát [4]Szent Agoston azokat, kik *Terentiust* olvassák a gyermekek-előt: mivel ebből, majd alig tanúlnak egyebet az ifjak, *hanem, mint kel szóval, adománnyal, tréfákkal, ígérettel, kerítővé* lenni. Szent Gergely pápa, [5]kemény szókkal dorgállya *Desiderius* püspököt, hogy *grammaticát* tanítván, a pogány *Jupiter* dicsiretit olvasta: vallyon, menyível inkáb dorgálná azokat, kik ocsmány könyvek olvasásával, fertelmességre tanittyák és vonszák az ifjúságot? A régi Atyák, [6]*Heliodórust* a *tricensis* püspököt, leveték püspökségéből, hogy egy könyvet ira, *œthyopica:* melyben noha nyilván-való ocsmányság nincsen; de oly szerelmes dolgok vannak, hogy botránkozást adhatnak az ifjuságnak.

[1] Cic. 3. Tusculan. ante medium.

[2] Ælian. l. 9. Variar.

[3] Aurel. Victor, in Augusto.

[4] August. l. 1. Confess. c. 16.

[5] Gregor. 9. Registri. c. 48. De Terentio, vide Navarr. c. 23. o. 30.

[6] Niceph. lib. 12. c. 34. ante medium.

Bóldog Isten! Vallyon, mit mondanának ezek a jámborok, ha a mí üdőnket látnák? melyben akár-minémű rend-béli emberek azzal mutogattyák éles elméjeket, hogy úndok virág-énekeket irkálnak; mellyeket mind gyermekek, s mind leány-aszszonyok kardéra tudnak, és csak nem minden házak ezekkel zengedeznek. Vaj, ha meggondolnák azok, a kik effélében mutogattyák, nem tudom, ha elméjeket-e, vagy latorságokat, hogy mind az ő lelkek ád számot azokért a gonosz gondolatokért és indúlatokért, mellyek efféle énekek hallásából következnek: bizony béfalnák a sípot és job dologban foglalnák elméjek élességét. Mert, ha annak, a ki egy kisdedet megbotránkoztat, [7]job vólna malom-követ kötni nyakára; és vízbe vettetni: minémü nagy kárhozatot hoz fejére, a ki lator énekivel ennyi számtalan lelket botránkoztat? Menyíszer történik, hogy egy rosz versből, vagy egy ocsmány énekből, hóltigvaló latorsága következik sokaknak? A régi keresztyének, mikor az igasságra térűltek, nem csak az ártalmas és veszedelmes könyveket; de, *curiosos,* [8]a hívolkodó, szem-fül emberek gyönyörködtető

[7] Matt. 18. v. 6.

[8] Act. 19. v. 19.

irásokat-is, mind megégették; a mint Sz. Lukács írja. Most-is azt kellene mivelni: és nem-csak az eretnekségre-tanító könyveket, mellyeket senki engedelem-nélkül házában nem tarthat, átok-nélkűl; hanem minden hívolkodó és veszedelmes énekeket s könyveket, úgy meg kellene vonni az ifiuságtúl, hogy csak neveket se tudná.

In Bulla Cœnæ Domini.

Negyedszer, és utólszor: a jó szűlék tiszti az; hogy fiokat szájokon hordozzák: megráncsák néha a zabolát, fenyítékben nevellyék; és mikor megérdemlik, ne kedvezzenek, ne engedgyenek, hanem dorgállyák és ostorozzák őket. Tudta jól Bóldog Aszszony, hogy Christus Urúnk, semmi fogyatkozást, semmi vétket nem ejthet dolgaiban és cselekedetiben; annak-okáért, nem-is feddette őtet semmiben: de még-is, mikor elmaradott tőllök, a mí tanuságunkért, noha nagy alázatossággal, nagy szelídséggel, okát kérdette Szent Fiától cselekedetinek: *Fili, quid fecisti nobis sic?* Fiam, mit cselekedtél így velűnk? És az Istennek Bőlcsesége, *erat subditus illis;* szüléjek birtoka-alat neveltetett.

Vannák oly atyák és anyák, kik úgy bánnak fiokkal, mint a majmok. Ezekről írja *Plinius;* [1] hogy *fœtum complectendo necant;* mikor megkölyköznek, igen gyönyörködnek kölykökben: és szerettekben addig fogdossák, forgattyák, nyallyák, faggattyák, hogy ugyan megölik végre. Ezek-is, szerettekben, addig kínnyeskedtetik és gyengéltetik fiokat, hogy szerelmek-miat elvesztik lelkekben és erkőlcsökben. A Szent Irás pedig, ugyan kötelezi az atyákat, hogy sanyargassák fiokat: [2] *noli subtrahere a puero disciplinam: si percusseris eum virga, non morietur: et animam ejus de inferno liberabis:* ne kiméllyed, ugy-mond a Bőlcs, fiadtúl a veszszőt: mert a veszszőtűl meg nem hal; sőt ezzel szabaditod lelkét a pokoltúl. Vagyon valami bolondság minden gyermek szűvében: [3] *et virga disciplinæ fugabit eam;* mellyet egy súgár veszszőcske kikerget belőlle. Azért, [4] *qui parcit virgæ, odit filium suum;* a ki kiméli a veszszőt, gyülőli fiát.

[1] Plin. l. 8. c. 54.

[2] Prov. 23. v. 13. Eccli. 30. v. 1. & seqq.

[3] Prov. 22. v. 15.

[4] Prov. 13. v. 24.

A természet tövissek-közzé rekeszti a gyenge rosát; nem azért hogy szaggassa, hanem, hogy óltalmazza. Az atyák dorgálása efféle tövis: óltalmazza, nem hervasztya a fiakat. Azért a Szent Irás, áldásnak nevezi az atyák dorgálását. Mert, noha *Jákób,* halála órájan, erős szókkal feddé *Rubent, Simeont* és *Lévit* mindazáltal, azt mondgya a Szent Irás; hogy minden fiát, magán-való áldomásokkal áldotta: [5] és igy a jó fiaknak, áldás-gyanánt kel venni

[5] Gen. 49. v. 28.

az atyák rongálását.* Halhadsza, mely rettenetes példával és ő idejében történt dologgal adgya ezt előnkbe Szent Gergely pápa. [1]Itt, ugy-mond, egy ember vagyon, kit minnyájan ismértek: ennek, mint-egy öt esztendős fia vala; kinek nyelvességében gyönyörködvén, kedvére tartotta. Azért, fenyítékben nem lévén a gyermek, szitok, átok, káromlás, gyakran forog vala szájában. Ez-előt három esztendővel, megbetegedék a gyermek: és mikor az apja ölében tartaná, megréműlt hirtelen; és apja ölébe bujdokván, kiáltani kezdett, hogy az apja segítené: mert valami szerecsenek jöttek érette, kik el akarják vinni; és mingyárt, régi szokása-szerént, átkozódni kezde és úgy múlék-ki e világból. Igy bűnteté Isten a gonosz fiat: így akará az atyával ismértetni, mely nagyot vétkezett, hogy gyengéltetésével kárhozatra vetette fiacskáját.

[1] Gregor. 4. Dialog. c. 18. Horrendum exemplum ex S. Augustino, vide Domin. 2. post. Epiph.

Menyin vannak efféle atyák és anyák, kik meg nem dorgállyák, sőt nevetéssel halgattyák, mikor szitkozódik kisded fiok: és nem csak torkába tőltik a bort, biztatván, hogy igyék, mert az apja-is ezzel kereste, a mi nincs; de ugyan gyönyörködnek latorságában: és katona-gyermeknek, furcsa-gyors-elméjűnek itílik, ha, mihent nyelvét tudgya mozgatni, jól túd szitkozódni; néha pedig ugyan biztattyák, hogy, vagy annyát, vagy mást megszidogasson! Menyin vannak, kik leányokat tánczolásra és nyájasságra izgattyák! Ezek, csak-nem magok kezével áldozzák ördögnek gyermekeket. Bezzeg a Szent Irás, nem arra tanít, hogy nevetve hallyad gyermeked csintalanságát; hanem azt mondgya: [2] *non corrideas illi, ne in novissimo obstupescant dentes tui:* ne neves fiacskáddal, mert ebből nagy szabadságot vészen a gyermek; és végre néked vásik fogad belé, mert, a ki mást megszidogat gyermek-korában, magadat gyaláz öreg-korában. A *Lacedémon* tanácsa, [3] egy gyermeket megölete, mivel játékban a kecske-fiak szemét szokta vala kivájni. Azt találák az okos emberek, noha kegyetlenűl; hogy, ha megöregbedik, az emberekkel-is ezent cselekeszi. *Hanno,* [4] látván *Annibal*-nak gyermeki erkőlcsét, azt adá tanácsúl; hogy félelemben nevellyék: mert, ha azt nem cselekeszik, nagy kára következik *Carthágó*-nak ő-miatta. De mivel szót nem fogadának, ő-miatta lén pusztúlása és utólsó romlása a várasnak. Noha azért meg kel az atyáknak tartani a Szent Pál [5] parancsolattyát; hogy fiokat mód-nélkül és feletteb ne háborgassák, se haragra ne indítcsák; hogy el ne essék szívök és el ne kedvetlenedgyenek minden dolgokban: de mindaz-

[2] Eccli. 30. v. 10.

[3] Vide Jansenium, Prov. 20. v. 11.

[4] Livius, Decad. 3. lib. 1. sub initium.

[5] Colos. 3. v. 21.

* Dorgálását.

által, mint a gyermek-lovat, nem-csak püszögetni kel és simogatni, hanem, mikor kivántatik, veszszőzni és ütögetni-is kel; és sokképpen fogdosván, szájára nem kel ereszteni.

De elég ez a mái tanuságunkra, noha ennek a dolognak hasznos- és szükséges-voltához-képest, mind kevés valamit mondottúnk.

Megtanulátok azért, mely nagy kötelességek vagyon szűléknek, hogy gyermekeket jól nevellyék: mely sanyarú ostorival szokta Isten látogatni az atyáknak ebben-való túnyaságát; mivel ebből füg minden rendeknek és állapat-béli embereknek jó maga-viselése. Meghallátok a Christus gyermekségének példájából; hogy, a kí jól akarja magzatit nevelni: először; magát kel példájúl adni. Másodszor; téjjel-eggyüt kel az isteni félelmet és a bűnök gyülőlségét csepegetni a gyermek szűvébe. Harmadszor; minden gonosz társaságtúl és feslett erkőlcsű tanitótúl el kel vonni. Negyedszer; félelemben kel tartani és meg kel veszszőzni bennek a gonosságot.

Immár kivántatik, hogy minden atya és anya meggondollya, a mit Szent *Jerónimus* [1] és Arany-száju Szent *János* [2] mondottak: tudni-illik; hogy, *non est parvi apud Deum meriti, bene filios educare;* nem kevés érdeme vagyon Isten-elöt, a ki fiát jól neveli, miképpen nem kevés bűntetése vagyon annak, a ki ebben gondviseletlen; mivel még a fia vétkeinek terhét-is ő hordozza. Mert jóllehet, ha az atyák úgy viselik e dologban magokat, a mint illik: nem [3] hordozzák fiok terhét. De, ha el nem járnak tisztekben, magok vétkeivé tészik fiok gonosságit. [4] Mert, *proximorum mala cum corrigi loquendo possunt; silentium, consensum esse pertimescat:* mikor valakit tanitásoddal jobbíthatsz; akkor a halgatás annyi, mint az akarás: [5] *erudi ergo filium tuum, et refrigerabit te, et dabit delicias animæ tuæ:* tanítcsad azért fiadat, és megvígasztal téged, mind e világon, s mind az örök bóldogságban gyönyörködtetvén lelkedet. Kit engedgyen minnyájunknak, az Atya, Fiú, Szent Lélek Ur-Isten. Amen.

[1] Hier. Epist. 9. ad Salvinam, cap. 4.
[2] Eadem verba habet Chrysostom. Homil. 9. in 1. ad Timoth: in Morali. initio.
[3] Ezech. 18. v. 20.
[4] Gregor. 10. Moral. c. 4.
[5] Prov. 29. v. 17.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Mint kel a fiaknak tisztelni szüléjeket.

Vóltak oly tanító-mesterek és túdós doctorok, kik azt kivántak tanítványoktúl, hogy iskolájokban, egy-nehány esztendeig csendesz halgatásban lennének; addig ne szóllanának, míg sok üdők forgása-után, helyesen és okoson nem szólhatnának a dolgokhoz. Illyen vólt *Pythágoras;* ki hét esztendeig nem szenvedte, hogy szóllanának tanítványi: hanem azt akarta, hogy ennyi esztendők forgásában, csak halgatnák az ő tanitását; lassan-lassan okoskodnának és tudományokban öregbednének. De a világi bőlcsek-közöt, oly doktort, oly tanítót nem hallottam, ki tanító-székiben, halgatói-elöt, egy-nehány esztendőkig semmít nem szóllott vólna: hanem, egyedűl a mennyei Tanítórúl Christus Jesus-rúl olvasom, hogy ezt cselekedte. Mert ő, harmincz egész esztendeig e földön, az ő tanító-helyén [1]forgódván, nem olvassuk, hogy valamit taní- [1]Isai. 55. v. 4.
tott nyelvével és hangoskodó szózattyával. Mindaz-által, ugyan nem ült hívolkodva ez üdő-alat: hanem, a mint Szent *Lukács* mondgya, [2]*cœpit facere et docere;* először azt kezdé cselekedni, a [2]Actor. 1. v. 1.
mit az-után szavával akara tanítani: és ifjuságának példájával vagy tűkörével, oktatá az ifiakat, mint kel az ifiuságban viselni magokat. Mert, ha esztendőnként felment a templomba; ha az Isten szolgálattyáért Szent Annyátúl örömest elmaradott a templomban; ha a jámbor túdós doktorokkal nyájaskodott, ha, a ki mindeneket taníthatott, tudakozott és kérdezkedett a vénektűl; ha az ő annyának engedelmessége- és birtoka-alat nevekedett: ezeket a végre cselekedte, hogy az ifiakat tanítaná, mint kel magokat viselniök Istenhez, külső emberekhez, édes szüléjekhez. Annak-okáért, ha nem szól-is, tanít és oktat csendesz engedelmességével. És, miképpen a mái Evangeliom, Bóldog Aszszony példájával megtanít, mint kel a szüléknek viselni magokat, fiok nevelésében és oktatásában; úgy a mí édes Üdvözítőnk példája, mely az Evangeliomban fénylik, megtanít, mivel tartóznak a fiak szüléjeknek.

A mí Üdvözítőnkben sok tekélletes szép jóságok vóltak, mellyekkel gyermeksége és ifiusága felékesíttetett; mivel, az Evangeliom tanitása-szerént, naponként öregbedett bőlcseségben és minden jóságokban: mindaz-által, a Szent Lélek Isten azt akarta,

hogy az Evangelisták csak azt jegyzenék Irásba ifiuságának tekélletes erkőlcsi-közzűl, a mi leginkáb ékesíti és minden isteni áldomásokkal tellyesíti az ifiakat; tudni-illik, *erat subditus illis;* hogy az ő szüléinek birtoka-, hatalma-, engedelmessége-alat nevekedett: úgy hogy, az Atya Istennek eggyetlen egy Fia, kinek hatalma-alá vettetnek minden állatok, szüléinek birtoka-alá adta magát: a ki mindenekre gondot visel, atyai gond-viselésre bízta magát: a kinek minden állatok engednek, Szent Annyának engedelmességéhez kötelezte magát. Szép példa ez, keresztyének: méltó, hogy az ifjak, sőt minden rendek, tanúllyanak belőlle.

Propositio. Annak-okáért, mái tanuságunkért, három dologrúl szólok: először, megmutatom; *mely kemény parancsolattal kötelezte Isten a fiakat, hogy szüléjeket halgassák, böcsűllyék, engedelmesen fejet hajcsanak nékik: minémü szép igéretekkel, menyi drága ajándékokkat édesgeti, sőt vonsza a fiakat erre a tiszteletre. Másodszor, megjelentem; mely szörnyű ostorival szokta Isten látogatni azokat, kik nem félnek az atyai átoktúl és nem oly engedelmességgel tisztelik szüléjeket, a mint kellene. Harmadszor és utólszor, megmagyarázom a Szent Irásból; kiknek tartozunk, szüléink-kivűl-is, böcsűllettel és engedelmességgel, mint atyánknak.* Ezeket elvégezvén, Istennek ajánlom a keresztyén halgatókat.

I. RÉSZE. *Parancsolatok és igéretek, az atyak tiszteletirul.* Szent Pál Apostol, oktatván és íntvén a fiakat, hogy engedelmesen böcsűllyék szüléjeket, illyen-képpen szól: fiak, engedgyetek mindenekben szüléteknek. Okát adván, miért kel ebben serénykedni: [1]*hoc enim placitum est Domino;* mert ez kedves az Úrnak. Mint-ha azt mondaná: nem szükség erre egyébbel serkegetni, esztenezni títeket; elég, hogy Istennél kedves a fiaknak engedelmessége. Ugyan-is, elégnek kel vala ennek lenni, akár-mely vad szűvek lágyítasára: de azért nem elégedék Isten azzal, hogy az atyai tiszteletet elötte kedvesnek jelentette; hanem, erős parancsolatokkal és rettenetes fenyegetésekkel kötelezett minden fiat, a szülék tiszteletire.

[1] Coloss. 3. v. 20.

[2] Exod. 32 v. 15. c. 20. v. 12. Két kő-táblán adá-ki Isten a Tíz-parancsolatot: [2]melyben röviden előnkbe terjesztette, mit kíván és mire kötelez. Minek-utánna az első táblában, az igaz isteni tiszteletnek módgyát kifejezé: Második [3]táblán arra tanít, mint kel egy-más-közöt igazán és az atya fiúi szeretetnek sérelme-nélkül élnünk. Ezen a táblán, először-is azt adgya előnkbe; hogy atyánkat, anyánkat tisztellyük: úgy, hogy mingyárt az Isten tiszteletirűl adott törvény-után, első helyt ád az

[3] Deut. 5. v 16. Prov. 6. v 20. cap. 23. v. 22. *Præcipitur obedientia filiis.*

atyák tiszteletinek. Ezzel jelentvén, [1] hogy az Isten tiszteleti-után, nincs kedvesb dolog előtte, mint szüléink böcsűllése. Ezt tanította a pogány bőlcs *Platό*-is ([2] mivel ő-is olvasta vala a *Moyses* könyvét, a mint Sz. Ágoston írja:) *Post deos patrios, sequitur viventium cultus parentum. Etiam in verbis, parentes venerari per totam vitam decet. Levium enim verborum, gravissima imminet pœna:* Isten-után ugy-mond, nagyob gondúnknak kel lenni, szüléink böcsűlletire. Mert, ha azoknak kivált képpen-való szolgálattal és böcsűllettel tartozúnk, kiktűl nagy és sok jót vettűnk: kétség-nélkűl, legnagyob kötelességünk vagyon a szülék böcsűlletire, mivel nagyob jót azoktúl vettűnk; [3] *quia nisi per illos nati, non essemus;* mert nem vólnánk, ha ő-általok nem vólnánk. Azért, ha csak legkisseb szóval megbántyuk-is szűléinket, nagy kínnal fizettyük-meg.

[1] Ita Josephus, 2. contra Appion. versus finem.

[2] Aug. 8. Civit. c. 11. Plato, l. 4. de Legib. post medium.

[3] Eccli. 7. v. 30.

Ha azért oktalanság, azokhoz hála-adatlannak lenni, kik nagy szeretettel, sok fáratsággal, nyughatatlanságokkal és veszedelmekkel óltalmaztak, vezérlettek és ékesítettek-fel minket: kétség-nélkül, az emberi természettel és okossággal ellenkezik az atyákhoz-anyákhoz-való háladatlanság. Mert, [4] nem lehet nagyob szeretet, szűnetlemb szorgalmatosság, fáratságosb munka, éjjeli és nappali nyughatatlanság, mint az anyáknak magzattyok-körűl-való dajkálkodásában. Menyi bűzit nyelik gyermekeknek! menyi rútságit tisztogattyák! Oly iszonyú betegségek, oly éktelen fekélyek nem lehet, hogy az anyának rútnak tessék fiában. Isten győzné számlálni, menyi veszedelmes szerencséken kel a szegény anyának által-menni, míg magzattyát hordozza. Erre-nézve mongya [5] *Tobias* a fiának; hogy, tellyes életének minden napjain tisztellye annyát: megemlekezvén, mely nagy veszedelmekben forgott érette, míg mehében hordozta. Akár-mit mivellyenek azért a fiak: de, az *Aristóteles* mondása-szerént, soha elégségesen meg nem hálállyák szüléjek jó-tétét.

[4] Eccli. 7. v. 29. Tob. 4. v. 3, 4.

[5] Tob. 4. v. 3.

Aristot. 8. Ethic. c. 14.

Ama sidó bőlcs [6] *Filo,* emlekezvén arrúl, a mit [7] a Bőlcs mondott; hogy, a ki Istent féli, megböcsűlli szüléit és úgy forgódik körűllök, mint szolgája: lehetetlennek mongya, hogy valaki a láthatatlan Istent szeresse és böcsűllye, a ki nem böcsűlli szüléit; kiknek tisztelésére és segítésére, még az oktalan állatokba öntött természet-is, izgat. Mert *Aristóteles* írja, [8] *Meropes*-nevű madarakrúl; hogy, mikor megüdősödnek szüléi, nem csak táplállyák, hanem betegségekben szárnyokat párna-gyanánt alájok terjesztik és úgy nyugottyák. Hasonlót írnak a [9] *gólyárúl* és egyéb madarakrúl. Ha az oktalan-állatok szorgalmatoson megadgyák a szülék tisztességét:

[6] Philo, lib. de Decalogo.

[7] Eccli. 3. v. 8.

[8] Aristot lib. 9. Historiæ Animal. c. 13.

[9] Plin. lib. 10. c. 23. Ambr. 5. Hexam. c. 16.

mit kel cselekedni az okossággal-ékesíttetett embernek, a ki esztelemb és hála-adatlamb nem akar lenni az oktalan barmoknál? Erre [1] Prov. 15. v. 20. c. 10. v. 1. c. 17. v. 25. c. 19. v. 13. néze Bölcs *Salamon,* mikor egy-nehány helyen, [1] esztelennek és bolondnak nevezte azt a fiat, mely attyát, annyát nem tiszteli.

Nem elégedék Isten, hogy természetbe plantálta és törvényében íratta az atyák, anyák tiszteletit: hanem drága szép ígéretekkel és ajándékokkal áldotta a fiak engedelmességét. Annak-okáért, a Tíz-parancsolat-közzűl, eggyikben sem igért jutalmat, hanem, csak a szűlék tiszteletirűl adott törvényben. Melyre-nézve mongya Szent [2] Ephes 6. v. 2. Pál: [2] *honora patrem et matrem, quod est mandatum primum in promissione;* tisztellyed atyádat, anyádat, mert ez az első parancsolat, [3] Exod. 20. v. 12. Deut. 5. v. 16. [3] melynek ígéreti vagyon. A töb parancsolatokban, fenyegeti Isten az engedetleneket: boszszú-állónak mongya magát: és, hogy harmad, negyed ízig megveri azokat, kik nem tisztelik őtet; de, mikor az atyák, anyák tiszteletit parancsollya, igéretet tészen az engedelmeseknek; és nem egy-féle ígéretet. Mert, eggyüt azt fogadgya; hogy, a ki szüléit tiszteli, szép fiakkal megáldatik; és valamit Istentűl [4] Eccli. 3. v. 6. kér, megnyeri: [4] *qui honorificat patrem suum, jucundabitur in filiis* [5] V. 10, 11. *et in die orationis exaudietur.* Másut arra köti magát; [5] hogy minden [6] Job. 2. v. 4. áldomásokkal tellyesíti, a ki attyát, annyát tiszteli. De mivel, [6] *pellem pro pelle et cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua;* nincs embernek, világi jók-közöt, semmi drágáb életénél; és, a mint [7] Eccli. 30. v. 23. Salamon [7] mongya; *jucunditas cordis, hæc est vita hominis: exultatio viri est longævitas;* örvendetesb nincs semmi a hoszszú életnél. Mert egyéb világi jók, élet-nélkül, ollyanok mint a szám-vetésben a czifrák: kiknek erejek és hatalmok az elöttök-való számtúl vagyon; e nélkül semmit nem jegyeznek. Az Ur Isten életet, és hoszszú [8] Exod. 20. v. 12. Deut. 5. v. 16. életet igért az atya-anya-tisztelő fiaknak: [8] tisztellyed, ugy-mond, szüléidet, hogy hoszszú-életű légy a földön. Nem-csak a siralomnak földén, hanem amaz élők főldén, melyrűl szól Szent *Dávid,* mikor [9] Psal. 141. v. 6. azt kivánnya; [9] hogy az ő öröksége az élők főldén légyen; *portio mea in terra viventium.* Mind a két életrűl nyilvábban emlekezik [10] Eccli. 3. v. 2. a Bölcs: [10] *judicium patris audite filii; et sic facite, ut salvi sitis:* fiak, ha üdvözűlni akartok, atyátok itíletihez szabjátok magatokat. [11] V. 7. E főldön-is, [11] *qui honorat patrem suum, vita vivet longiore;* a ki tiszteli attyát, hoszszú-életű lészen. Azért, mikor szó-fogadatlan és szüléivel háborgó fiat látunk, azt szoktuk mondani; hogy nem [12] Sap. 3. v. 17. lészen nyomos: vagy, [12] *et si longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, et sine honore erit novissima senectus illorum;* ha sokkáig

él-is, semmi tekíntet nem lészen reája, gyalázatos vénsége lészen; mivel, [1] *qui affligit patrem, ignominiosus est et infelix;* valaki megkeseríti attyát, annyát, gyalázatos és bóldogtalan lészen. Azért így ínti Sz. *Basilius* a fiakat: [2] *si tu vis de rebus futuris certus esse, honorem tribue patri tuo atque matri; ut tecum bene agatur, multumque in tempus vitam producas;* ha akarod, hogy bizonyos légy jövendő állapatodrúl, megböcsűld szüléidet; így lészen jól dolgod, és sokkáig nyújtod életedet.

[1] Proverb. 19. v. 26.

[2] Basil. Orat. 18. de Honore parentum. Tom. 3. in Appendice.

A Szent Irás, szép példákkal előnkbe adgya ezeknek a drága igéreteknek tellyesitését. *Isaák*-nak [3] csudálatos engedelmességét olvassuk. Mert, mikor az attya megakará áldozni, mint egy bárány, attya szavára, a kötés-fát hátára vévé: felvívé a hegyre: és, noha ifiuságának virágában és erejének job-korában vala; mert, a miképpen *Abulensis* [4] állattya, harmincz-hét esztendős vólt; és így, erejéhez-képest, attya-ellen tusakodhatott vólna: de semmit nem rugóldozék: attyának akarattyára bízá magát; meghagyá kötözni magát; kész lén ifjuságának virágát halálra adni inkább, hogy-sem attya-ellen csak künnyen-is tusakodni. Kire-nézve írja *Abulensis*, hogy nem tudhatni, ha *Abrahám*-nak vólt-e nagyob érdeme az engedelemben, vagy *Isaák*-nak. Csudálkozik Szent Pál [5] az *Abrahám* hitin, ki minden reménség-ellen reménlette, hogy az ő fiában, mellyel Istennek áldozni akara, megszaporodik az ő magva. Dícsíri Szent *Anselmus* Abrahámot, [6] hogy oly serény és szorgalmatos vólt a jövevények-körűl-való forgolódásban. Szent *Jerónimus* azon álmélkodik, hogy Istennek egy szavára, házáját, házát, ismérőit elhagyá és idegen földre bújdosék. Szent *Ambrús* [7] égbe emeli az *Abrahám* okosságát, igasságát, aitatosságát, józanságát, atya-fiúi szeretetit. Mind ezeket, egybe-foglalván Arany-száju *Szent János,* nagyon felmagasztallya *Abrahámot:* de még-is, az *Isaák* engedelmességére térítvén szemét; [8] nem tudom, ugy-mond, ha a Patriarkának győzhetetlen szűvén, vagy a gyermeknek engedelmességén álmélkodgyam inkáb? Mert *Isaák,* attya-ellen nem tusakodék; sem gonosz néven nem vévé hogy megkötözteték: hanem, mint egy bárány, örömest engede mindenekben.

[3] Gen. 22.

[4] Abulens. Genes. 22. In illud. Cumque colligasset.

[5] Rom. 4. v. 18, 20.

[6] Ansel. in c. 13. ad Hebræos. initio.

[7] Ambros. l. 1. de Abraham, c. 2, 3.

[8] Chrys. hom. 47. in Genes.

Nem alacsomb renden vólt a *Jósef* engedelmessége: [9] ki, noha jól tudta, hogy az ő báttyai halálra gyülőlték őtet és csak reá sem nézhettek jó szemmel: mindaz-által, mikor az attya őtet egyedűl a pusztába, mint egy bárányt, az éh farkasok-közibe, báttyaihoz küldé, mentség-nélkül, félelem-nélkül méne. És, noha sok vesze-

[9] Gen. 37. v. 4.

delmekbe esék, engedelmessége-miat: de, [1]*vir obediens, loquetur victoriam;* az engedelmes ember győzedelmes; és, a régi mondás-szerént, [2]*obedientia, felicitatis mater est;* az engedelmesség annya a jó szerencsének. Azért mind *Isaák,* s mind *Jósef,* felette sok jókkal és nagy áldomásokkal ékesíttetének és felmagasztaltatának Istentűl e világon-is; mint a Szent Irásból minnyájan tudgyátok.

[1] Prov. 21. v. 28.

[2] Eras. Chiliad. 4. Cent. 5. Adag. 59.

Mit mondgyak *Sámuel*-rűl, [3]kit az ő annya kicsiny-korában a templomba ada, hogy gyermekségétűl-fogva Istenének szolgálna? Nem itílé elveszett fiúnak, a kit Istennek ada, mint a mostani atyák, anyák cselekesznek: kik nem tudnak, mit mivelni, ha fiok egyházi állapatra adgya magát, és leányok kalastromba mégyen: kiket, nem, hogy magok bévinnének; de minden tehetségekkel azon vannak, hogy az Istentűl adatott jó szikrát elólcsák gyermekekben; és kissebségnek tartyák, ha fiok, vagy leányok, Istennek adgya magát. De a *Sámuel* annya nem azt mivelé: hanem gyermekségében vívé fiát a templomba és örökösön oda-szentelé. *Sámuel*-is [4]oly jó kedvel engede szűléinek, hogy tusakodás-, és panaszolkodás-nélkül az Isten házába méne, mellyért Istentűl, még gyermek-korában Profétává tételték; és a sidó népnek elromlott országát, ő állatá eléhbi böcsűlletes rendibe.

[3] 1. Reg. 1.

[4] Eccli. 46. v. 16.

Jonadab, [5]nehéz dolgokat parancsola fiainak; tudni-illik, hogy se ők, se maradékjok, soha bort ne igyanak, házat ne éppítcsenek, szőlőt ne plantállyanak: hanem, sátorban lakjanak mindenkor. És, mivel megböcsűllék attyok szavát: Isten-is bé akarván tellyesíteni ígéretit, hogy hoszszú-életü lészen, a ki böcsűlli szüléit, azt mondá nékik; hogy ezért az engedelmességért, soha magvát nem hadgya szakadni a *Rechabiták*-nak.[6]

[5] Jer. 35. v. 6.

[6] Jer. 35. v. 13.

Igaz elég példát vehetnénk ezekből: és nem vólna szükség hogy idegen példákkal gerjesztenők a fiak szűvét, szüléjek tiszteletire. De, hogy eszűnkbe vegyük, mit kel a keresztyén embernek reménleni, ha igaz isteni szeretetből tiszteli szüléit; holot a pogányokat-is, kik a természet vezérléséből tisztelték attyokat, igen megajándékozta az Ur Isten: azért, el nem halgathatok egy-nehány szép példákat, mellyeket a pogány historiákban olvastam.

Diodórus Siculus irja; [7]hogy ő-idejében, egy királynak három fia marada: és, mikor az országon nem alkodhatnának, *Ariofarnes*-nevű szomszéd királyra bízák dolgokat, hogy a kit ő rendel, azé légyen az ország és királyság. *Ariofarnes* nem tudván, mellyik ezek-közzűl alkalmatosb a méltoságra: végre az Isten, kinek kezé-

[7] Diodor. li. 20.

ben vagyon a királyok szűve;[1] és a ki irgalmason szokta vezérleni a fejedelmek tanácsit, mikor tekélletes szándékkal igyekeznek az alatta-valók javára, csudálatos és szokatlan tanácsot önte az *Ariofarnes* szűvébe. Kiásatá a meghólt király testét koporsójából; és egy kő-fal-mellé felállatá. A király-fiakat elő-szóllítván, mindenik kezébe íjat, nyílat ada; és azt mondá, hogy rendel lőjenek: a ki attyának szűvét találllya, az lészen király. Az öregbik és a középső fia, az uralkodásnak édességétűl megcsalatván, bátran és nagy merészen szaggatni kezdék nyilakkal meghólt attyok testét; mint-ha onnan kellene kiásni az uraságot és birodalmot. És, noha a régi romaiaknál meg vala tiltva,[2] hogy csak ne-is fürödgyenek a fiak eggyüt szüléjekkel, hogy, a mely testűl születtek, azt, nagyob böcsűlletnek-okáért, mezítelen ne látnák: de ezek az istentelen fiak, nem-csak reá nézének, hanem meglövőldözék attyok testét. Átkozott kéz, mely ezt merte próbálni. Istentelen szem és méltó, hogy varjaktúl vájassék-ki; mert a gonosz fiaknak eggyik átka az; hogy, [3]*oculum, qui subsannat patrem, effodiant eum corvi, et comedant eum filii aquilæ;* a mely szem attyát hunyorgatással csúfollya, hollóktúl kivájassék. És ha, az Isten törvénye-szerént, halált érdemel, a ki attyát, vagy annyát szavával szaggattya és átkozza; [4]*qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur:* mentűl inkáb megérdemli ezt, az atyai hideg testnek lövöldözése és gyalázattya? De, *quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames?* Mire nem viszi embert az uraságnak átkozott kivánsága? Hol vagyon oly fiú, ki attyát ismérje és böcsűllye, mikor pénzről vagyon közbe-vetések? Kicsoda oly atyafi, a ki el ne felejtkezzék a vérről, mikor jószágban jár a dolog? Kicsoda oly hálá-adó, vagy oly igazság-szerető, ki minden kötelességet fel ne boncson, el ne szaggasson, a birodalomért? Nincs sem a szeretetnek, sem a vérnek, sem a jövendő itíletnek annyi ereje, hogy megtartóztassa a gazdaságban és uraságban telhetetlen szűvet. Azért mongya Szent Pál, hogy a telhetetlen kivánság: gyökere minden gonoszságnak; [5]*radix omnium malorum, cupiditas.*

De, a mivel országot akarának nyerni a kegyetlen fiak, azzal veszték a királyságot. Mert, mikor a kissebbik fiúra kerűlt vólna a szer, és néki kellene lőni a hólt testhez; látván, hogy báttyai, mint egy fene vadat, úgy megispékelték a nyilakkal attyokat: bétellyesíté a Bőlcs hagyását; [6]*fili, ne glorieris in contumelia patris tui:* és nem akará hólt attyát kissebbíteni. Azért, földhöz üté

[1] Prov. 21. v. 1.

[2] Ambros. l. de Noë et Arca. c. 31. Alexan. ab Alexandro, l. 2. c. 25. sub fin. Et Tiraquell. ibi.

[3] Prov. 30. v. 17.

[4] Levit. 20. v. 9.

[5] Tim. 6. v. 10.

[6] Eccli. 3. v. 12.

kéz-íját, elveté nyilát; és, tudom, ugy-mond, mivel tartozom ennek a testnek, melytűl származott az én testem. Távúl légyen, hogy ezt meggyalázzam. Azé légyen az ország, a ki kivánnya: én inkáb a nélkül lészek, hogy-sem ily méltatlan dolgot cselekedgyem.

[1] Philo, lib. de Decalogo. Lásd az Isten cselekedetit! Méltán írja *Filo;* hogy, [1] *qui parentes negligunt, sciant se damnatos pro duobus tribunalibus: impietatis, apud divinum; quod secundos post Deum auctores vitæ suæ, non tractant ex officio: inhumanitatis, apud humanum, cui enim bene faciunt, qui optime de se meritos vilipendunt?* Valaki szüléit nem tiszteli, nem-csak Isten-előt kárhoztatik, de embereknél-is gyülölségbe esik, mert ki bízzék ahoz és ki tégyen jót azzal, a ki nem böcsűlli jó-tévő szűléit? Azért *Ariofarnes* méltatlanoknak

[2] Prov. 16. v. 10. Divinatio in labiis regis. itílé a két kegyetlen fiakat a birodalomra: és meggondolván, [2] mind ő s mind az ország, mit kel azoktúl várni, kik attyokon ily szörnyű kegyetlenséget cselekedtek; az ifiút választák királlyá. Melyből kitetczék, mely igazán mondotta bőlcs *Salamon;* hogy,

[3] Eccli. 3. v. 5. [3] a ki szüléit tiszteli, kincset győjt magának.

Nem sokkal homályosb példát olvassunk a római historiában.

[4] Plin. l. 7. c. 36. Valer. Max. l. 5. c. 4. Titulo, De amore filiæ erga matrem. [4] Mert, mikor bizonyos vétkeért, egy aszszonyt élhel akarnának ölni; és erős őrizet-alat tartván, senkit hozzája nem bocsátanának: sok sirással és kéréssel leánya megnyeré a biráktúl, hogy bémehessen annyához, és leányának ölébe hajthassa bádgyatt fejét halála óráján. Bébocsáták, de eléb igen megczirkálák és visgálák, hogy titkon eledelt bé ne vinne: mind-az-által, módot találá a hála-adó magzat annyának segítésében: mert, mivel nem régen hozott vólt gyermeket, és mellye tellyes vólt téjjel, minden nap bémenvén annyához, maga tejével táplálta őtet; megtellyesítvén,

[5] 1. Tim. 5. v. 4. a mit Szent Pál [5] parancsola az aszszony-népnek; hogy *mutuam vicem parentibus reddant, hoc enim acceptum est coram Deo;* annyoknak megadgyák a kőlcsönt és úgy forgódgyanak körűllök, mint az anyák forgódtak ő-mellettek. Látván a bírák, hogy sokkáig él az aszszony és csak szinét sem változtattya: noha a leánya semmi eledelt nem vitt néki: reá kezdének vigyázni, mit mivelnek eggyüt. Láták: tehát a leánya, szokott módgya-szerént, az annyát szoptattya. Elcsudálkozván; ezt a ritka, szép és szokatlan dolgot a tanácsnak megjelenték. Annyíra gyönyörködék ebben a római tanács, hogy a halálra ítílt aszszonynak megkegyelmeze: leányát nagy böcsűllettel illeté: sőt a tömlöczöt-is elrontatá és helyébe templomot éppíttete, mellyet, *Pietati,* szülékhez-való kegyességnek

szentelének, örök emlékezetre. Hasonló dolgot ír *Valerius Maximus,* [1]hogy cselekedett egy *Cimon*-nevű emberrel, az ő leánya.

[1] Valer. l. 5. c. 4. Tit. De filiæ pietate in patrem.

Szép dolgot ír *Julius Capitolinus*: [2]mikor *Adrianus* császár, segítő-társot akara választani a császárságban, látá, hogy *Arrius Antonins,* vén ipát kezével támogatva, hozza a tanácsba: annyíra gyönyörködék ebben, hogy mingyárt *Antoninst* társává fogadá; és, hogy halála-után császár lenne, elvégezé. Így, a mely méltóságra, sok múnka- és kőltség-után sem juthatott vólna, attya-helyében tartott vén ipához mutatott kegyességgel juta: és bizonyos példával megmutatá, mely igazán mongya Pláto: [3]*cujus pater, aut mater senio confecti, quasi thesaurus quidam domi jacent; is putet, numquam aliud simulachrum magis efficax domui suæ affuturum, si recte, ut decet, ab eo colatur;* hogy, a kinek vén attya, vagy annya vagyon, úgy tarcsa házában, mint kincset, vagy ereklyét: bizonnyal hívén, hogy ennél hasznosb és hatalmasb óltalmat nem talál, ha illendő böcsűlletben tartya.

[2] Jul. Capitolin. in Antonino Pio.

[3] Plato, 11. de legibus.

Végezetre, [4]*Seneca* írja; hogy *Siciliá*-ban, mikor az *Etna*-hegye-mellet laknék egy régi vén ember, és a hegyből iszonyú tűz jővén, mindeneket megemésztene: az ő két fia, vén attyokat hátokra vévén, minden ártalom-nélkül a tűz-közöt által-vitték. Ismértette Isten ezzel, mely kedves előtte az atyák tiszteleti.

[4] Senec. 3. de benefic. c. 37. Vide Lipsium ibi, n. 213. Filii vocati Amphinomus, et Anápias.

Azért, meggondolván Sz. Tamás, menyi sok jót vésznek a fiak, mikor tisztelik szűléjeket, az írja; [5]hogy, mikor a fiak valami jót cselekesznek szűléjekkel, nem csak adósságba és új kötelességbe nem esnek ezzel a szűlék; de sőt a fiak tartoznak hála-adással, hogy szolgálattyokat vészik a szűlék: kiknek nem csak marhájokkal, de életekkel-is kötelesek szolgálni. Annak-okáért, nem csak [6]világi törvények-, de Isten rendelése-szerént-is, szabad vólt rabságra eladni pénzen fiát és leányát az atyának, mikor szegénységét más-képpen nem segíthette.

[5] D. Thom. Prima secundæ, qu. 100. art. 5. ad 4.

[6] Lib. 4. Codic. Tit. 43. Lege 2. de Patribus, qui filios distraxerunt. Exod. 21. v. 7. 2. Esd. 5. v. 1. 5. Vide Domin. XXII. post Pentecost.

De ideje immár, hogy megtekíncsük, mely súllyos ostorival szokta Isten látogatni a hála-adatlan fiaknak embertelenségeket. Először azért, Isten megátkozza az engedetlen fiakat: [7]*maledictus, qui non honorat patrem suum et matrem.* És nem egy helyen parancsollya: [8]hogy, ha valamely fiú, megüti, vagy szidgya szüléjét: ok-vetetlen megölessék. Ha pedig szavát nem fogadná attyának, annyának: [9]birák-eleibe vitessék; és az attya vádolására, mentség-nélkül, a kösségtűl és a biráktúl, disznó-halállal, agyon verettessék kövekkel. Azért, ha az engedelmes fiaknak, világi és

II. RÉSZE. *Bűntetése a gonosz fiaknak.*

[7] Deut. 27. v. 16.

[8] Levit. 20. v.

[9] Exod. 21. v. 15. 17. Prov. 20. v. 20. Deut. 21. v. 18.

örökké-való élet igértetett: a szó-fogadatlan fiaknak-is, világi és örök halál rendeltetett, jutalomúl.

Halál-előt-járó sok ostorokkal, szokta Isten látogatni a gonosz fiakat. Mert, ha valamikor keményen bűntetődnek e világon a fiak: oka ennek a veszedelemnek, hogy szüléjek tiszteletiben megfogyatkoztak.

[1] Aug. 18. de Civit. c. 15. Igazán írja Szent Ágoston; [1] hogy senkit Isten szolgai állapatban nem teremtett, hanem ezt az ember kereste magának vétkével.

[2] Gen. 9. v. 25. És a Szent Irásban, elsőt [2] *Chám*-ot olvassuk, a ki szolgává tétetek minden maradékival; azért, hogy attyát megcsúfolta vala.

[3] Gen. 49. v. 3. cap. 35. v. 22. *Rúben* első-szülötte vólt *Jácob*-nak: [3] de elveszté attyafiaiközöt-való főbségét és papi méltóságát, mely akkor az elsőszülöttet illette, mert attyát meggyalázá és attúl megátkoztaték.

[4] 2. Reg. 18. v. 14. Ama bóldogtalan [4] *Absalom*, testében, lelkében elvesze, attya böcsűlletinek sértéseért.

[5] Sueton. in Nerone. *Néro* császár, [5] minek-utánna annyát megöleté, éjjel sem nyughatott a rettegtető látások-miatt. Végre, nagy gyalázattal, maga veré-által magát, minek-utánna oly dühösségre jutott vólna, hogy őtet sokan antichristusnak itílték; a mint Sz. *Ágoston* írja.[6]

[6] Aug. 20. Civit. c. 19. [7] Plutarch. de sera numinis vindicta. multo ante medium. De hallatlan dolgot olvastam *Plutarchus*-ban, [7] mellyet méltó, hogy it rövid szóval elő-hozzúnk. Azt írja azért; hogy, egy *Bessus*-nevű kegyetlen fiú, oly titkon ölte vala meg attyát, hogy senki ebben semmit eszébe nem vehetett. Nem akará Isten, hogy eltitkoltatnék a nagy éktelenség: azért a madarkák, mellyek látták a gyilkosságot, mindenüt körűlle röpűlvén, úgy tetczett néki, mintha mind azt kiáltották vólna: ah te vér-áruló: ah te atya-öldöklő. És szűnetlen úgy háborgatták, mint, ha ő-benne tellyesednék-bé a,

[8] Deut. 32. v. 24. a mit Isten a sidókrúl monda; [8] *devorabunt eos aves, morsu amarissimo;* hogy a madarak szaggattyák őket, keserves mardosásokkal. Végre, egyszer a gyilkos ember kiszedvén fészkekből a madár-fiacskákat, szaggatni és vagdalni kezdé őket: és, mikor kérdenék, miért cselekeszi azt? kimondatá Isten vélle az igasságot. Azért, ugy-mond, mert mindenkor azt kiáltyák reám: ah te vér-áruló: ah te atya-öldöklő. Ezen elálmélkodván társai, a biráknak megbeszéllék. Megfogák a gyilkost: és maga megvallá vétkét, mellyért szörnyű halállal öleték.

[9] Seneca. 1. de Clement. c. 23. Cicero 1. pro Roscio. Fel nem jegyzi *Plutarchus*, micsoda kínnal végezték-ki e világból, mert, a mint *Seneca* írja, [9] a régi törvény-szerzők, nagy okoson, nem akartak az atya-öldöklők bűntetéséről emlekezni; nem csak, hogy lehetetlennek itílték az illyen esetet: hanem, hogy

nem találhatták ennek méltó bűntetését; mivel, a *Pláto* mondása-szerént, [1] *si possibile esset sæpius aliquem mori, justissimum esset, sæpius parricidam interfici:* oly nagy vétek ez, hogy, ha sokszor megelevenedhetnék az ember, sok halált érdemlene érette. Mind-az-által azt írják a túdósok; [2]hogy, a ki apját, annyát megölte, azt a romaiak hordóba csinálták elevenen és vízbe vetették: de majmot, vipera-kígyót és kakast rekesztettek hozzája, hogy mardosnák a gonosz fiat. Egyiptus-országban pedig, először minden ízeket hegyes náddal meglyuggatták: az-után, tövis-közöt elevenen temették, a ki attya vagy annya vérében keverte kezét.

[1] Plato, 9. de Legib. paulo ultra medium

[2] Alex. ab Alexandro, l. 3. c. 5. et Autores ibi citati a Tiraquello.

Mivel azért ennyi sok régi és mostani példánk vagyon az istentelen fiak romlásárúl: egyéb okoskodásokat félre-tévén, csak két dologrúl emlekezem; mellyek felette megzabolázhattyák és tisztekben tarthattyák a fiakat.

Első dolog az; hogy, oly gond-viselése szokott Istennek lenni az embereken, hogy, a ki mint böcsűllötte és tisztelte ifiú-korában szüléit, úgy böcsűllik őtet fiai: és a minémü mértékkel mért, azonnal mérnek néki. Ezt a Szent Irás jelenti, mikor azt mongya; hogy, csak az gyönyörködhetik fiaiban, a ki attyát tisztelte: [3]*qui honorat patrem suum, jucundabitur in filiis.* Thales *Milesius* azt mondotta; hogy, [4]*quæcumque stipendia parentibus intuleris, eadem ipse a filiis exspecta;* a minémü pénzel fizettél atyádnak, viszszavárjad azt fiaidtúl; mert, a Szent *Bonaventúra* mondása-szerént, [5]*eandem salsam dabunt eis filii sui, quam ipsi dederunt parentibus;* A minémü sását adsz atyádnak, ollyant vész fiadtúl.

[3] Eccli. 3. v. 6.

[4] Laërt. lib. 1. in Vita Thaletis.

[5] Bonav. in Dieta Salutis, tit. 3. c. 3.

Szép példát ír erről *Aristóteles,* [6]mely ő-idejében történt; és mí-üdőnkben-is (mivel efféle példák-nélkül leginkáb szűkölködünk, holot inkáb áradott és naponként árad közöttünk minden gonosság) újíttatott. Egy haragos, fene-természetű fiu volt, mely nagy szemtelenűl, először nyelvével szidalmazta attyát, az-után üstökébe nyúlt es egy garádicson alá-hurczolta. A nagy-tűrhető Isten, nem akará ezt mingyárt bűntetni, de végre bételyesíté a törvényt, *de pœna talionis;* [7]hogy, a ki, mint bánt mással, úgy bánnyanak vélle. Mikor azért ennek-ís fia, reá-nőtt vólna, úgy kezde bánni attyával, mint az attya bánt vala szűlejével. És miképpen, a mely [8]*vipera,* születése-kor megölte annyát, kirágván magát hasából, viszontag fiától hasonló kínnal öletik: úgy, a gonosz atyát, az ő gonosz fia, egykor üstökön ragadá és nagyon meghurczolá a garádicson. Akkor, [9]*vexatio dedit intellectum,* felnyitá szemét a

[6] Arist. 7. Ethicor. c. 6.

[7] Lev. 24. v. 19. Exod. 21. v. 24. Deut. 19. v. 21.

[8] Plin. lib. 10. c 62. Supra, fol. 87.

[9] Isai. 28. v. 19.

nyavalya: és eszébe jutván, hogy ő-is így bánt szűléivel; [1]*et qui trahebatur, sistere jubebat in ostio, se enim patrem eousque traxisse dicebat;* kérni kezdé fiát az-ajtó küszöbénél, hogy továb ne vonnya, mert ő-is csak addig hurczolta vólt az attyát. Így állya boszszúját Isten, az atyákon tett boszszúnak.

[1] Aristot. 7. Ethic. c. 6.

Második dolog az; hogy, a mint Szent *Ambrús* [2] írja, nem ok-nélkül kivánták a régi Patriarkák az atyák áldását. Mert, *ut filiorum pietas provocetur, hanc* DEUS *parentibus dedit gratiam, ut, qui benedicebatur a parentibus, benedictus esset: qui maledicebatur, maledictus esset;* hogy a fiak inkáb böcsűllyék attyokat, azt akarta Isten, hogy, a kit azok megáldanak, áldottak légyenek: átokban maradgyanak, a kit megátkoznak. *Pláto,* [3]minek-utánna *Oedipus, Hippolytus* és egyebek példajával megmutatá, hogy az atyai átkok megtellyesednek, azzal fejezi mondását: *nihil est imprecatione parentis perniciosius filio:* nincs semmi veszedelmesb, a szülék átkánál. De mi szükség ezt *Platá*-val bizonyítani? holot a Szent Irásban erről tanuságunk vagyon, melyben a mí lelkűnknek gondviselő Istene, minden lelki veszedelmeket előnkbe adott. Igy szól azért a Bőlcs: [4]*benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris, eradicat fundamenta:* az atyai áldás megerőssíti a házat: az anyák átka pedig, fondamentomból kihánnya. Hadgyunk békét bátor egyéb példáknak; tekíncsük-meg csak, a mit ír Szent Agoston [5]e dologrúl. *Cesareá*-ban, ugy-mond, egy aszszonynak, hét fia, három leánya vólt. Ezek, engedetlenségekkel felháboríták annyokat. Azért az aszszony, erős átkokkal megátkozá őket. Nem vívé-el a szél átkait, hanem bétellyesedék, a mít az Irás monda: hogy, [6]*maledicentis tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius:* a ki keserüségében megátkoz, meghallatik könyörgése. Azért, mingyárt az Istennek itíletit érzék a gonosz magzatok: mert, a kik félni nem akarának annyoktúl, egész testek, szörnyűképpen kezde reszketni. Mikor a reszketés el nem állana róllok és az emberek csudájokra futnának: szégyenletekben elbújdosának, és szinte mint *Cain,* [7]széllyel bolyongottak e világon, hogy ismerőjök-közöt ne pironkodnának. Ezt pedig Szent *Agoston,* nem füllel hallotta, hanem szemmel látta. Annak-utánna, ketteirűl azt írja; hogy, Penitencziát tartván bűnökrűl, a Szent István teteméhez járúltak és meggyógyúltak. Így akará Isten tanítani a fiakat, hogy féllyenek szűléjek haragjátúl és átkátúl; ha ehez hasonló, vagy ezt fellyűl-haladó csapástúl akarnak menekedni.

[2] Ambr. de Benediction. Patriarch. c. 1.

[3] Plato. li. 11. de legib. sub finem.

[4] Eccli. 3. v. 11.

[5] Aug. lib. 22. de civit. c. 8.

[6] Eccli. 4. v. 6.

[7] Gen. 4. v. 14.

Azért a fiak, akár-mely hatalmasok légyenek-is, szüléjek-elöt kicsinyek légyenek és ő-tőllök halgassanak. *Samson* oly erős vala, hogy az oroszlányt kezével szaggatta: de a Szent Irás, [1]mint valami nagy dolgot, feljegyzi, hogy nem akarta, hogy ezt tudgya az attya és annya: mert talám, ha az ő erejét tudták vólna, megijedvén hatalmas erejétűl, nem mertek vólna az-után atyai hatalmokkal élni. És, ha Christus Urunk, *erat subditus illis,* annyának hatalma-alat tartotta magát: nem tudom, ki vólna, a ki szégyenlené annyának engedelmességét. [1] Judic.14. v.6.

III. RÉSZE. *Szülénken-kivűl, kit kel atyánknak tartanúnk.*

Ne itíllye senki, hogy, csak azokat illeti a mái tanításunk, kiknek attyok, annyok él e világban: mert ez mindeneket illet. Mivel, mikor Isten azt parancsollya; hogy atyánkat és anyánkat tisztellyük, nem-csak azokrúl szól, kiktűl test-szerént születettűnk, hanem azokrúl-is, kiket az Irás, atyánknak nevez.

Először azért, a lelki-pásztorokat és tanitókat, atyánknak nevezi az Irás. Szent Pál, [2]magárúl mondgya; hogy, ha tíz-ezer iskola-mesterek vagyon-is a *Corintus*-bélieknek, de töb attyok ő-nállánál nincsen: mert az Evangeliom-által én szűltelek (ugy-mond) títeket. Másut; [3]fiaim, úgy-mond, kiket ismét fájdalommal szűlök. Szent István, a papoknak szólván, [4]atyáknak nevezi őket. Annak-okáért erőssen parancsollya a szent Irás; [5]hogy az egyházi pásztorokhoz engedelmessen halgassunk, mert ők adnak számot lelkűnkért. *Egyiptom*-ban, [6]a bálvány-imádó papokat, annyíra tisztelték, hogy, csak az ő jószágok vólt szabados minden adózástúl és szolgálattúl: mentűl inkább illik, hogy az igaz Isten papjait böcsűllyük, tisztellyük; ne rágalmazzuk, ne gyalázzuk. [2] 1.Cor.4. v.15. [3] Gal. 4. v. 19. [4] Actor. 7. v. 2. [5] Heb.13. v. 17. [6] Gen.47. v.26.

Azt írja *Aristóteles;* [7]hogy elégséges böcsűlletet nem adhatunk a mestereknek, kik e világi tudományokra oktattanak: mert úgy kel ezeket tisztelnűnk, mint atyánkat. Erre nézett világ-bíró *Sándor,* mikor azt írta *Aristóteles*-nek; [8]*se illum non minus, quam genitorem amare: ab hoc enim, vivendi; ab illo, bene vivendi rationem se assecutum;* hogy ő nem kevesebbel adós *Aristóteles*-nek, a kitűl tanúlt, mint az attyának, a kitűl származott. Ebből künyű megitílni, mennyívei többel tartozúnk lelkűnk-vezérinek és legeltető pásztorinknak, kik a mennyei bőlcseségre oktatnak. [7] Aristot. 9. Echic. c. 1. [8] Plutarch. in Alexandro. sub initium.

Másodszor; a Szent Irás, a fejedelmeket és világi gond-viselő tanácsosokat, atyánknak nevezi. Mikor *Eliseus, Naámánt* a Jordán-vizéhez igazítá; és megbusúlván *Naámán* száraz izenetin, haza akara menni, így szóllának a jámbor szolgák: [9]*pater, etsi rem* [9] 4.Reg.5.v.13.

grandem dixisset tibi Propheta, certe facere debueras: atyánk, ha nagyob dolgot parancsolt vólna-is a Próféta, meg kellene cselekednéd. Attyoknak híják a fejedelmi embert az alatta-valók. A *romai* tanácsosokat, atyai gond-viselésekért, *patres conscriptos*, felíratott atyáknak hítták. Azért, gond-viselő fejedelminket, mint atyánkat tartozunk tisztelni: annyíra, hogy, ha valami gondolatlan és talám illetlen dolgot látunk-is bennek, ugyan nem kel a böcsűlléstűl megszűnnünk. Mert *David*-is, hóltig böcsűllé *Sault*, noha tudta hamis-

[1] Act. 23. v. 5. ságát. Szent Pál, [1]a papi-fejedelem gonoszságát látta és kemény szókkal dorgálta: de, mihent megértette, hogy papi-fejedelem, bocsánatot kért és tudatlansággal mentette kemény szavát: mert tudom, ugymond, hogy tíltva vagyon a fejedelmek szidalmazása.

Harmadszor; atyánknak kel tartanunk az élemetes vén embereket: kiket tartozunk böcsűlni, tisztelni. Azért, miképpen a Szent

[2] Eccli. 3. v. 14. Irás [2]keményen tíltya, hogy vénsége-miat, megfogyatkozott-erejű és okosságú atyánkat, meg ne csúfollyuk és nevetséggé ne tégyük: azon-képpen tíltya azt-is, hogy a fogyatkozott vén embereket, se

[3] Eccli. 8. v. 7. szóval, se cselekedettel ne tréfállyuk: [3]*ne spernas hominem in sua*

[4] Lev. 19. v. 32. *senectute*, sőt azt parancsollya; hogy [4]*coram cano capite consurge et honora personam senis:* az ősz fő-elöt, felkellyűnk és a vén ember személyét megböcsűllyük. A Bőlcs pedig azt mondgya;

[5] Eccli. 4. v. 7. hogy fejet hajcsunk és meghorgadgyunk a vén ember-elöt: [5]*presbytero humilia animam tuam. Lacedémon* várasában, nagy bűntetésalat vólt hagyva; hogy az üdős ember-elöt, felkellyenek az ifiak és helyt adgyanak néki: annyíra, hogy példa-beszéddé vált a görö-

[6] Justin. lib. 3. gök-közöt; hogy [6]*nusquam terrarum locum honoratiorem senectus habet;* sohúlt nincs a vénségnek annyi böcsűlleti, mint *Spartá*-ban.

[7] Valerius Max. l. 4. c. 5. in fine. Mely dolognak bizonyságára, hozza-elő *Valerius Maximus;* [7]hogy, mikor *Athenás*-ba sok idegen nép ment vólna valami játékokra: egy vén ember béméne a játék-helyre, és mingyárt tréfát indítának vélle az *Athenás*-béli ifiak; mert mindenik felkelvén helyéről, híja vala, hogy leülne: és, mikor le akarna ülni, elfoglallyák vala a helyt elötte. Igy megcsúfoltatván a szegény vén ember, végre oda méne, a hol a *lacedémoni* polgárok ültek: és mingyárt felugrándozván az ifiak, oly böcsűllettel adának helyt néki, mint-ha mindeniknek tulajdon attya lett vólna. Mert, a miképpen *Juvenalis* írja,[8]

[8] Juvenal. Satyr. 13.

Credebant hoc grande nefas et morte piandum,
Si juvenis vetulo non assurrexerat; et, si
Barbato cuicunque, puer:

Halállal bűntették *Lacedémon*-ban az ifiat, ha fel nem kőlt a vén ember-elöt: a gyermeket-is megölették, ha a bajúszos, szakállos ifiú-elöt fel nem állott. De mit keresűnk erről *Spartá*-ban példát? Szent Péter apostol, erős parancsolattal hadgya az ifiaknak; hogy a vén embereket úgy böcsűllyék, mint urokat: [1]*adolescentes, subditi estote senioribus.* Mint gyülőli pedig Isten, mikor az ifiak csúfollyák az üdős embereket, példával megmutatá *Eliseus*-ban: [2]kit, mivel megcsúfolának kopasz-voltáért a gyermekek, mingyárt ugyan ottan, medvékkel elszaggattatá őket.

[1] 1.Petri 5. v. 5.

[2] Reg. 2. v. 24.

Mind ezekből megtanulók, mely méltó, sőt szükséges, hogy minden fiú, attyához és annyához engedelmességgel, böcsűllettel, tisztességgel légyen, ha Istennek kedvében akar lenni, ha a kisded JESUS-nak nyomdokán akar járni; ha e főldön nyomos akar lenni; ha sok testi, lelki áldomásokban akar részesűlni. Mert bizonyos, hogy, ha fogyatkozás esik az atyai tiszteletben, Isten az ő fenyegetésiben meg nem fogyatkozik: hanem, vagy megrövidíti életét az engedetlennek; vagy gyalázatos vénségre tartya és maga fiát tészi hóhérává, ki megkínozza attyán tett boszszúságokért; vagy, ha e világon ezeket elkerűli, a más világon annál súllyosb veszedelmet várjon fejére. Mely veszedelemtűl óltalmazzon mindeneket az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

VIZ-KERESZT-UTÁN II. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus JESUSnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent János Evangelista, könyvének második részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Joan. 2. v. 1.

Az üdőben menyegző lén [3]Galiléa-béli Cáná-ban: és ot vala a JESUS Annya. Elhivaték pedig JESUS-is és az ő tanitványi a menyegzőbe. És elfogyván a bor, monda a JESUS Annya néki: borok nincsen. És monda néki JESUS: mi közöm nékem és néked aszszony? még

[3] Más Cána vólt Sídon-mellet. Josuæ 19. v. 28. Onnan vólt a cananæa aszszony, Matt. 15 v. 22.

el nem jött az én órám. Monda az ő Annya a szolgáknak: valamit mondánd néktek, megcselekedgyétek.

Niceph. lib. 8. c. 30. Nuptias fuisse ait Simonis, qui Matt. 10. v. 4. cananæus dictus.

Valának pedig ot, kőből csinált hat vedrek helyheztetve, a sidók tisztúlása-szerént, mindenikbe férvén [1]két vagy három metréta. [2]Monda nékik JESUS: tőlcsétek-meg vizzel a vedreket. És teli tölték ezeket. És monda nékik JESUS: meritcsetek most és vigyétek a nász-nagynak. És elvivék. Mikor pedig megkóstolá a nász-nagy a borrá-lett vizet és nem tudta, honnan vólna, tudgyák vala pedig a szolgák, kik a vizet meritették vala: hivá a vő-legényt a nász-nagy és monda néki: minden ember, elsőben a jó bort adgya; és mikor megrészegednek, akkor azt, a mely aláb-való. Te pedig, mind eddig tartottad a jó bort.

[1] Nem kétségképpen szól: hanem jelenti, hogy ki két, s ki három mértékes vólt.

[2] Metreta, ephi, batus, æqualia sunt: continent sextarios 48. id est, unicas aquæ 960. Cornel in fine Pentateuchi.

Ezt cselekedé csuda-tételinek kezdetin JESUS Galilaeabéli Cáná-ban; és megjelenté az ő dücsősségét: és hivének ő-benne az ő tanitványi.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötű-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppületire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesítcsük, kérjünk aitatos szűvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

A részegségnek veszedelmes úndokságárúl.

Sokan siralmokra, szomoruságokra, kárvalásokra örömest elhíják Christust; és, a mint Sz. Dávid [3]mondgya, *cum occideret eos, quærebant eum; diluculo veniebant ad eum;* mikor halálos ágyokban vannak, keresik az Urat és jó reggel hozzá folyamodnak: de kevesen vannak, kik örömökre, lakodalmokra, menyegzőjökre híják Christust, Szent Annyával- és tanitványival-egyetemben, mint *Cána Galilæá*-ba hítták vala: hanem, mint a sidók a pusztában, jó lakások- és tánczok-közöt, meghízván és kövéredvén, [4]elhagyák az Istent: úgy a világi menyegzősök, tobzódásokkal, részegségekkel, csintalan tánczolásokkal, kirekesztik Christust; ki

[3] Psal. 77. v. 34.

[4] Deuter. 32. v. 15.

csak oly menyegzőt tisztelt jelen-létével, melyben a bor idején elfogyott. Most pedig az emberek nem tartyák jó-lakásnak, ha vendégestűl, a gazda meg nem részegszik: nem itílik bóldog örömnek, vagy szerencsés menyegzőnek, melyben minnyájan nem tántorognak és számtalan részegséggel Isten haragját nem gerjesztik; mert [1] *gaudium et lætitia, comedere carnes et bibere vinum;* minden örömök és vigaságok, hús-étel és bor-ital. Azért, ha valaki barátságot akar szerezni, vagy újítani, eggyes itallal és részegséggel kel annak meglenni: ha örvendetes nyájaskodásban, vigaságot akar mutatni, részegség-nélkül, az nem lehet: ha valakinek fiat ád Isten, innya kel: ha kivészi e világból, a torban itallal kel a keserüséget kimosogatni: ha valamit kel végezni, részegséggel kel pecsételni a végezést. Azért, sovány és ízetlen embernek tartyák, a ki gyakor pohárok-mellet, hoszszú köszöneteket nem túd mondani: a ki más ember részegítésére, újab formákat nem túd találni. Egy-szóval, kicsintűl-fogva nagyig, azon vannak mindenek, hogy lakodalmokban, a bor el ne fodgyon; hanem, az úndok kérődések büdösségével, Christus Urunk kirekesztessék vigaságokból.

[1] Isai. 22. v. 13.

Vaj-ha az Ur Isten oly kegyelmességgel megáldaná az én értelmemet és nyelvemet, mint a *Xenócrates* filósofus nyelvét megszállotta vala; kirűl azt írja *Laërtius,* [2] hogy, mikor iskolájába részegen betántorgott vólna *Polemo*-nevű ifiú, oly szép és erős okokkal ínté őtet a részegségnek gyülőlségére, hogy az-után tekélletes erkőlcsökbe nevekedett. Vaj-ha, mondok, Isten én-hozzám-is oly kegyelmességét nyújtaná és az én tanitásomnak oly erőt adna; hogy minnyájan, a kik jelen vattok, megértvén a részegségnek ártalmas-vóltát, a részegségtűl örök búlcsút vennétek és soha ennek-utánna Christust lakodalmatokból ki nem rekesztenétek!

[2] Diog. Laërtius, li. 4. in Polemo: initio. Et Aug. epist. 130.

Tudom, mely nehéz, a megrögzött szokásból és csak-nem természetté vált erkőlcsből kivenni az embereket; kivált-képpen abban az országban, melyben az emberek pincze-tokok; és, kiknél az élet: csak ital, nem élet.* De, két dolog bátorít, hogy ne itíllyem haszontalannak mái munkámat: első; mert, az *Isaias* mondásaszerént, [3] az Isten igéje, akár-mely sovány főldbe híntessék, üressen és haszontalanúl viszsza nem tér; hanem talál valamely szegeletet, a hol gyökeret vér és gyümölcsöt teremt. Második: mert Szent Ágoston [4] írja; hogy, oka, miért ily igen részegeskednek az embe-

[3] Isai. 55. v. 11.

[4] August. Serm. 232. de Tempore.

* Hic non est aliud vivere, quam bibere.

rek, nem egyéb, hanem hogy kicsiny véteknek, vagy ingyen bűnnek sem itílik a részegséget. Ezért pedig (úgy-mond) a tudatlanságért, a papok adnak számot az itílet-napján, ha szűnetlen nem hirdetik, minémü nagy vétekbe esik a részeg ember.

Azért, hogy ezt a tudatlanságot sokak szüvéből kivegyem; hogy magamat Isten-előt mencsem; hogy a részegség, mely a lakodalmokban dícsírtetik, gyaláztassék a templomban és a hívektül megutaltassék: mái tanuságunkat illyen korlátba rekesztem: *Propositio.* *először, megmutatom; mely nagy vétek és kárhozatra-mélto bűn a részegség. Másodszor, elő-számlálom; menyi sok Isten-ellen-való vétkek; menyi külső, belső nyavalyák, származnak a részegségből. Harmadszor, megmondom; mely gyalázatos és útálatos esztelenség magában a részegség, bár ugyan semmi egyéb vétek ebből ne eredne-is.* Ezeket elvégezvén, tanuságunknak vége lészen.

I. RÉSZE.

A részegség halálos vétek.

Két ellenkező eretnekséget olvasok a bor-italrúl: eggyik, a bor-italt tellyességgel tíltotta: és azt tanította; hogy a bor ördög találmánya; és ennek kóstolásával, megferteztetik és bűnössé lészen ember. Ezt tanította *Manichæus,* a [1]mint Szent *Ágoston* írja; az *Encratíták,* [2]a mint *Epifánius* feljegyzi; és égy *Sevérus*-nevű tévelygő, [3]a kit Szent Ágoston említ. Másik eretnekség nem-csak a bort nem tíltotta, de sőt részegségre szabadította az embereket: mert azt vítatta, hogy semmit nem vétkezik, a ki megrészegszik. Ezt tanították az [4]*Agapéták,* kiknek egy *Agapé*-nevű aszszonytúl vólt eredetek. De mind a két tévelygést, egy-aránt kárhoztattya az igazság, mely a két hamis vélekedés-közöt, igyenes úton, középaránt szokott járni.

[1] August. 20. contra Faust. cap. 13.
[2] Epiph. Hæresi 47.
[3] Aug. Hæresi 24.
[4] Hieron. de custod. virginitat. ad Eustoch epist. 22. cap. 5. Prateol. in Elencho, lib. 1. Hæresi 61

Először azért, bizonyos; hogy Istennek minden teremtett-állati, nem-csak jók, hanem, [5]*valde bona,* igen jók. Nevezet-szerént, a keveses bor-italra, ugyan ínti *Timóteust* Sz. Pál apostol; [6]hogy ezzel gyomra vastagodgyék és betegsége enyhíttessék. Ő-maga Christus, [7]hozzánk hasonlítván magát, a bűnön-kivűl, bort ivott; kiért, [8]*homo potator vini,* bor-iszák vólt neve a gonoszoktúl.

[5] Gen. 1. v. 31.
[6] 1. Timoth. 5. v. 23.
[7] Heb. 4. v. 15.
[8] Matt 11. v. 19.

Szépen magyarázza a Bőlcs, a bor-ital hasznát: [9]*vinum in jucunditatem creatum est, non in ebrietatem. Exultatio animæ et cordis, vinum moderate potatum. Sanitas est animæ et corpori sobrius potus:* a bor nem részegségre teremtetett, hanem, hogy embert vigasztallya. A mertékletes bor-ital, léleknek és szűnek vidámsága: léleknek és testnek egéssége a józan ital. Erre néztek a deákok, mikor, *vitem, quasi vitam;* a szőlö-tőt csak-nem életnek

[9] Eccli. 31. v. 35. & seqq.

nevezték. A Szent Irás-is azt mongya; hogy, [1]*vinum lætificat Deum et homines*, mind Isten- s mind emberek-előt gyönyörüséges a bor: de kiváltképpen, [2]*lætificat cor hominis*, a búban, bánatban epedett szűvet, vigasztallya, erőssíti, vastagíttya. Azért parancsollya Salamon; hogy [3]*date vinum mœrentibus et siceram iis, qui amaro sunt corde: bibant et obliviscantur doloris sui;* a bánkodó és keseredett szívűknek, bort adgyunk; hogy igyanak, feletkezzenek bánattyokrúl és nyúgodgyanak utánna, mert az okos ember, ugy-mond, kevés borral megelégszik, [4]*et in dormiendo non laborabit;* és utánna nyugodalmason aluszik. *Aristóteles*, [5]summában foglalván hasznát a józan bor-italnak, azt mongya; hogy, a bornak mértékletes itala, a gyomor-emésztését segíti: a szűvet vigasztallya: agyavelejét embernek vastagíttya: nyugodalmas álmot szerez: az emlekezetet és okosságot öregbíti: az értelmet vastagíttya: a külső érzékenségeket tisztíttya: és embert, mély dolgoknak elmélkedésére, alkolmatossá tészi. Miképpen azért a mértékletes eső a főldet gyümölcsözteti és a gyümölcsöt érleli; a feletté-való záporok pedig, mindent lecsöpűlnek, elmerítnek, elrothasztanak: úgy a bornak kevese, mindenre hasznos; a soka ártalmas.

[1] Judic. 9. v. 13.
[2] Psal. 103. v. 15.
[3] Prov. 31. v. 6.
[4] Eccli. 31. v. 22.
[5] Aristot. sect. 3. Problem. sparsim

Pláto [6]azt parancsollya; *ut pueri, usque ad duodevigesimum annum, vini usum prorsus ignorent: non enim oportet ignem igni addere;* hogy tizennyólcz esztendős-korig, a gyermek bort ne igyék és tüzet tűzhöz ne adgyon. A vén emberekrűl pedig azt írja, hogy borral éllyenek: mert *vinum, quasi remedium est adversus senectutis duritiam; ut rejuvenescere videamur et mœstitiæ obliviscamur;* ez orvossága a vénségben: mivel a hideg testet és a vért melegíti és vastagíttya; a szomoruságot vidámíttya. Azért a deákok, példa-beszédbe vették; hogy *vinum lac senum;* a bor teje a vén embernek: az-az, miképpen, a gyermek téjjel tápláltatik: úgy, a ki másodszor gyermekké kezd lenni a vénség-miat, borral kel azt táplálni. De mértékletes borral: nem-csak azért, hogy az ifiakat jó példákkal oktassák; hanem azért-is, mert méreg a sok bor nékik; és, a mint sok példák bizonyíttyák, a vén emberekre, hirtelen és véletlen halált hoz a sok bor-ital.

[6] Plato, li. 2 de legib. post medium.

Noha azért józan itallya a bornak, szabad és hasznos; de bizonnyal és keresztyén hittel tartozúnk hinni, hogy örök kárhozatra méltó vétek a részegség: úgy, hogy, lelki halálba esik, valaki szabad akarattya-szerént, vagy torkosságból, vagy nyájasságból, vagy kedveskedésből, megrészegszik. Ezt Szent *Ágoston.*

[1] Aug. Serm. 231. & 232. de tempore. 1. Cor. 6. v. 9. [1]sok erős bizonyságokkal állattya. Hozza-elő a Szent Pál szavait, hogy a fajtalanok, bálványozók, házasság-törők, lopók, részegesek, Isten országába nem mennek. És azt mongya: látod-e, hogy egy pórázra fűzi, egy-aránt pokolra itíli és menyből kirekeszti a részegséget, a több czégéres rút vétkekkel? Látod-e, hogy a részegesek kétszer fizetik a bor árrát: pénzekkel a korcsmárosnak, lelkekkel az ördögnek?

Nem-csak a részegeskedést, az-az, gyakor és szokássá-vett részegséget; hanem, a magán-való részegséget-is, hasonló-képpen kárhoztattya; a bálványozással és gyilkossággal egyenlő bűntetésre méltónak mongya Sz. Pál, [2]midőn a részegséget test cselekedetiközzé számlállya; és azt veti utánna; hogy, valaki effélét cselekeszik, Isten országát nem bírja.

[2] Galat. 5. v. 19, 20, 21.

Ha valamely nagy-nevű és tudományú orvos-doktor, egy füvet, vagy étket mutatna és azt mondaná; ezt meg ne egyétek, mert bizonnyal meghaltok tőlle: azt hiszem, senki nincs közzűllünk, a ki meg merné enni. Isten, a mí lelkünk orvosa és ura, Sz. Pál-

[3] Galat. 5. v. 21. által azt mongya; hogy, [3]*qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt;* Meny-országba nem mennek; örök halállal halnak, valakik tudva és akarva részegségbe esnek: mind az-által, ennyi részegség uralkodik köztünk!

Ugyan ezen Szent Pál, írván a *Roma*-béliekhez, így szól:

[4] Rom. 13. v. 12. [4]vessük-el a setétség cselekedetit: mint nappal, tisztességesen járjunk: nem tobzódásban és részegségben; nem fajtalanságban és gyülőlségben. Ihon itt-is, egyenlő-képpen setétség cselekedetinek nevezi és egy-más-mellé köti a részegséget és fajtalanságot: azzal

[5] Rom. 14. v. 21. fejezvén mondását; hogy, [5]*bonum est non manducare carnem et non bibere vinum;* igen jó ellenni a bor- és hús-nélkül. Másut

[6] 1. Thes. 5. v. 7. [6]azt írja; hogy, a kik részegek, éjjel részegek: mí pedig, kik napszínre jutottunk, józanok légyünk, mint-ha nyilvábban mondaná; hogy a pokol-béli setétséggel megkörnyékeztetett, ördög hatalmába

[7] 1. Petr. 4. v. 3. esett, valaki megrészegszik. Annak-okáért, Szent Péter [7]a híveket illyen szókkal ínti: atyámfiai, elég az elmúlt üdő a pogányok akarattya tőltesére, kik bújaságban, részegségben, tobzódásban, italban és bálványozásban jártanak. Ihon hallod, pogányokhoz illendő dolognak nevezi Szent Péter a részegséget. Szent Pál

[8] 1. Cor. 5. v. 11. Apostol pedig, ennél-is világosban, így szól: [8]ha valakí közzűlletek fajtalan-életű, szitkozódó, bálvány-imádó, vagy részeges: ezzel, csak eggyütt se egyetek. Mely mondásban nem-csak egy igába

fogja, szokása-szerént, a részegséget a bujasággal és bálványozással: de, mint nyilván kiátkozott embert és rühes juhot elválasztya a hívek társaságától, a részeges embert.

Ki győzné elő-számlálni, menyíszer tiltya a Szent Irás a részegséget? menyíszer fenyegeti a részegeseket? menyíszer int mindeneket a szorgalmatos vígyázásra, hogy [1]szívök sok itallal és részegséggel ne terheltessék? menyíszer fenyegeti és keserves jaj-szókkal [2]rettenti a részegeseket? Jaj néktek, ugy-mond *Isaias*, kik reggel keltek a részegeskedésre. Jaj néktek, kik erőssek vattok a részegeskedésben és győzedelmesek a bor-italban. És, hogy megismértetné a részegségnek undokságát, utánna-veti bűntetését: mivel, ugy-mond, csak jó-lakásnak estetek, országtok rabságra adatott, a népnek színe levágatott; és mind ezek-felet, a pokol, határ-nélkül felnyitotta torkát. Holot nyilván jelenti *Isaias*, hogy a részegség, nem-csak világi nyomoruságot, de pokol torkát érdemli.

[1] Luc. 21. v. 31.

[2] Isai. 5. v. 11. 22. Joël. 1. v. 5. Amos. 6. v 6.

A régi Szent Doktorok, mit nem írnak a részegség-ellen? Nem egy óra, vagy egy nap kellene, ha ezeket elő akarnók hozni: hanem hólnapok és esztendők volnának szükségesek. Arany-szájú Szent János [3]azt írja; hogy a részeg ember, eleven testben, hólt lelket hordoz. És miképpen a halottnak nincs érzékensége: úgy a részeg embernek, nincs semmi jó indúlattya. Azért méltán mondhattyuk ő-rólla; hogy, [4]*nomen habes, quod vivas et mortuus es;* neve az, hogy él, de meghólt. Mert, ha Szent Pál azt mongya a kedve-szerént-élő özvegy-aszszonyrúl, [5]hogy, *vivens mortua est*, hólt-eleven: sokkal inkáb mondhatni azt a részegségben-élő emberrűl; kit [6]bálványozónak nevez, mert hasát inkáb szereti hogy-sem Istent.

[3] Chrys. hom. 13. in Epist. ad Timoth.

[4] Apocal. 3. v. 1.

[5] 1. Tim. 5. v. 6.

[6] Philip. 3. v. 19.

Az emberi okosság-is kárhoztattya a részegséget. Mert ez-által ember, nem valami külső gazdagságtúl, hanem okosságtúl és emberségtűl fosztatik: ez-által, számtalan gonosságokra, éktelen vétkekre, veszedelmes esetekre vitetik: ez-által, kivétetik ember-erkőlcséből és természetiből; és a szelídek fenékké, a csendeszek haragosokká, a mértékletesek bujákká lésznek.

Végezetre, ha egyéb veszedelmes éktelenség nem vólna a részegségben, csak azért-is kárhozatot érdemelne; hogy ezzel ember oly állapatra viszi magát, melyben, ha vagy emberi esetből, vagy véletlen történetből, vagy gonosz akarójának szándékából, halála lenne, a mint naponként láttyuk, hogy történik, nincs

módgya, sem tehetsége a részeg embernek, hogy Istenhez térjen: hanem, minden reménseg-nélkül, örök kárhozatra vettetik. Egyéb bűnök nem vészik-el embernek okosságát és értelmét: azért, ha ezekbe esik-is ember, minden szem-pillantásban Istenéhez térhet, bűnét megbánhattya és üdvözűlhet. De a részegség elvészi embernek eszét; úgy, hogy, se bűnről, se Istenről, se üdvösségről ne gondolkodhassék: azért, ha akkor valami veszedelme követ-
[1]Eccli. 3. v. 27. kezik, nincs mód és reménség üdvösségéről. Mivel azért, [1]*qui amat periculum, peribit in illo;* a ki veszedelemre veti lelkét, elvész: kétség-nélkűl veszedelmes és majd minden bűnöknél ártalmasb a részegség.

Minek-elötte tanuságunknak második részéhez kezgyünk és a részegségnek veszedelmes gyümölcsét számlállyuk; hogy senki magát meg ne csallya, egy dolgot kivánok, hogy minnyájan eszűnkbe vegyünk: tudni-illik, hogy nem-csak az vétkezik, a ki megrészegszik; hanem, valaki vagy szép szavával, vagy kinálásával, vagy köszöngetésével, vagy egyéb-képpen, okot ád másnak a részegségre, szinte oly bűnt val és oly kárhozatot érdemel, mint-ha önnön-maga részegednék-meg. Ha nem érted, mi okból és minémű fondamentomból mondom ezt, halgas reá, majd megérted.

I. Ezt először, vészem a Szent Pál irásából; ki a bűnökről szólván,
[2]Rom. 1. v. 32. azt mondgya: [2]*qui talia agunt, digni sunt morte: non solum, qui ea faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus:* nem-csak azok érdemlik a halált, kik ezeket cselekeszik, hanem a kiknek akarattyából és tetczéséből, más ezeket cselekeszi. A világi törvényszerént, *facientes et consentientes, pari pœna plectuntur;* a kik cselekeszik és a kik akarattyából cselekeszik a gonoszt, egyenlő

II. bűntetést érdemelnek. Másodszor: a Szent Irás, nem-csak azokat fenyegeti, kik megrészegednek, hanem azokat-is, kik mást italra
[3]Eccli. 31. v. 30. kisztetnek: [3]*diligentes in vino noli provocare:* azokat, a kik téged
[4]Habac 2. v. 15. szeretnek, ne kisztessed bor-italra. *Habacuc* Próféta [4]pedig, azt kiáltya: jaj annak, a ki baráttyát borral kínállya, de epével elegyíti; megrészegítvén őtet, hogy, mezítelen, csúffá tegye. Azon-
[5]Isai. 5. v. 22. képpen *Isaías,* [5]jajt kiált, nem-csak azok fejére, kik részegeskedVide Amos. 6. v. 6. Joël. 1. v. 5. nek, hanem azokra-is, kik mást részegségre ingerlenek. Harmadszor: ezt az igazságot, a régi Szentek értelméből vészem; kik,

III. nem-csak nyilván taníttyák, hogy, a ki mást megrészegít, halálos
[6]August. Serm. 231. de Tempore. sub init. bünbe esik, hanem, ezt a természetnek okosságából erőssítik. Szent *Agoston,* [6]eggyüt így szól: *qui alterum cogit, ut se, plus*

quam opus est bibendo, inebriet; minus malum esset ei, si carnem ejus vulneraret gladio, quam animam ejus per ebrietatem necaret: a ki mást kénszerít bor-italra, nem oly nagyot vétkeznék, ha baráttya testét fegyverével vagdalná; menyit vétkezik, lelkét megölvén, a részegség-által. Ha azért nagyot vétkezik, a ki baráttyát vagdallya; ha tolvajnak mondatik, a ki pénzétűl, vagy egyéb drága marhájátúl megfosztya: mennyível nagyobbat vétkezik, a ki a részegség-által, mint egy tüzes tolvaj, felebaráttyát értelmétűl, okosságátúl, emberségétűl megfosztya és kárhozatra méltóvá tészi? Másut, ezen Szent Doktor imigyen ír: [1]*qui amico suo nimium propinat, efficitur inimicus: corpus ejus debilitare et animam probatur occidere:* valaki baráttyát megítattya, az legnagyob ellensége: mert testét egésségében megsérti, lelkét pedig, ugyan megöli. Mentűl job vólna tehát, azt, a mit mással kelletlen megitatsz, szegényeknek osztani: *ut et caro, rationabiliter bibendo, reficeretur; et per misericordiam pauperum, animæ redemtio pararetur;* hogy a test-is tápláltatnék mértékletes itallal, a léleknek-is váltság szereztetnék irgalmassággal. Kellemés barátság, hogy mást jó akaratból megrészegítesz. Ha meleg üdőben lovad megizzad és innya akar, nem szenveded; megrántod a száját, hogy el ne veszessed egésségét: ha pedig látod, hogy barátod felgerjedett a sok bor-miat, inkáb erőlteted, hogy igyék; és a mitűl barmodat elfogod, arra kénszeríted barátodat; nagyob gondod lévén lovad egésségére, hogy-sem barátod életére, üdvösségére. Ne adgyon Isten senkinek illyen barátot: mert, a kik megrészegitnek, nem barátink, hanem tolvajink: és job vólna martalóczok kezébe akadni, hogy-sem efféle kegyetlenek asztalához ülni. Szent *Ambrús* [2]ezen dologrúl így szól: *nec vos excusamini, qui vocatis, ut amicos et emittitis, ut inimicos. Quanto melius in terram tua vina fudisses? Quid te delectant damna, sine gratia? Rogas ad jucunditatem, cogis ad mortem: invitas ad prandium, efferre vis ad sepulchrum: vina prætendis, venena suffundis. Omne enim quidquid nocet, venenum est:* nincs mentségtek, kik vendéget híttok, mint barátotokat és úgy bocsáttyátok-el, mint ellenségteket. Job vólna főldre öntened borodat. Mi gyönyörűséged a haszon-nélkül-való kárban? Felebarátodat örömre hívod és halálra kénszeríted: ebédedhez ülteted és koporsóba viszed: borral kínálod és méreggel tartod; mert mind méreg az, a mi árt embernek. Ezek így lévén, *Empédocles* [3]halálra itílé a gazdát, ki azt mondotta vendéginek; hogy *bibant, aut in caput effundetur*

[1] August. Serm. 232. de tempore.

[2] Ambr. de Elia & jejunio. c. 14.

[3] Laërt. lib. 8. in Empedocle.

merum; igyanak, vagy fejekre tőltik a bort. Elkőltünk bezzeg arrúl, hogy a más ember részegitését, illyen gyalázatos bűnnek itílnék az emberek, mint hallók, hogy itílték a Szent Doktorok: dicsekednek most az emberek, mikor valakit megrészegítnek. És még az aszszonyok-is, megmutattyák ebben mesterségeket. Mert, mikor valakit külömben meg nem részegíthetnek, elmégyen kis-aszszonyom, egy pohár bort köszön másra; és kicsinnyé megcredenciázván, vagy a pohár szélit megcsókolvan, éppen megítattya mással: és így, meg nem részegszik aszszonyom, de szinte ollyan lélek veszedelembe esik, mint, a ki megrészegűlt. Annak-okáért, a régi Szentek, csudálatos kemény szókkal tíltyák és feddik a fejedelmekért- és jó akarókért-való részegeskedő köszöneteket, ugy-mint pogányoktúl vett gonosz dolgokat. Mert [1]a pogányoknál szokas vólt, hogy baráttyokért és fejedelmek jó szerencséjekért, bor-itallal áldoztak az ördögnek. Az illyen pogány szokásrúl, mellyel az ördög részegségre csalogatta az embereket, hallad, mit ír Szent Ágoston: [2]*illud autem omnino rogo et per tremendum diem judicii vos adjuro; ut, quoties invicem convivia exhibetis, illam fœdam consuetudinem, per quam, grandi mensura, duo, tres, pluresve, aut volentes, aut inviti solebant bibere, tamquam venenum diaboli, de vestris conviviis respuatis: quia ista infelix consuetudo, adhuc de paganorum observatione manavit. Et quicumque hoc in suo convivio, aut alieno, fieri acquieverit, diabolo se sacrificare non dubitaverit:* azt, ugy-mond, minden ok-vetetlen kivánom tőlletek és az Istennek rettenetes itíletire kénszerítlek; hogy, mikor lakodalmot szerzetek, amaz utálatos szokást hátra-hadgyátok, hogy ketten, vagy többen; kedvel, vagy kedvetlenűl, nagy pohárt köszöntök. Ezt azért, mint ördög-mérgét, kipökdössétek lakodalmatokból: mert ez az átkozott szokás, pogányoktúl származott. És valaki ezt, maga, vagy más lakodalmában szenvedi, ne kételkedgyék abban, hogy akkor ördögnek áldozik. Szent *Ambrús,* [3]minek-utánna elő-hozta vólna, hogy az asztalnál, legelőször apró pohárokkal kezdik-el a csatát, mint valami martalékokkal; az-után a derék harczok kezdenek, nagyob pohárokkal; és abban mesterkednek, hogy eggyik meggyőzze másikát. Mikor az étket elszedik és azt tudnád, hogy immár fel kel kelni: akkor hozzák-elő a dandárokat és a fal-törő pattantyúkat. Végre ezt veti utánna: [4]*quid obtestationes potantium, quid sacramenta memorem, quæ violare nefas? Bibamus, inquiunt, pro salute imperatorum: et qui non biberit, videtur non amare imperatorem. Bibamus pro salute*

[1] Alex. ab Alexand. lib. 5. c. 21. Tiraquellus ibi.

[2] Aug. Serm. 231. de tempore in fine.

[3] Ambr. de Elia &jejunio, c. 13.

[4] Ambr. de Elia &jejunio, c. 17. Hieronym. in c. 1. ad Titus:

exercituum; pro filiorum sanitate; et hæc vota, ad Deum pervenire judicant? O stultitiam hominum, qui ebrietatem sacrificium putant! Ki tudná, ugy-mond, elő-számlálni, menyi kötelességeket találnak a bor-italra? Igyunk császár egésségeért: és, a ki ezt meg nem iszsza, nem szereti a császárt. Igyunk hadainak gyözedelméért, fiainak egésségeért; és azt itílik, hogy efféle könyörgések Istenhez hatnak? Oh emberi bolondság, hogy a részegséget áldozatnak itíli!

Accusationis occasio est, ad juratum per regem, frequentius non bibere. Vomunt ut bibant: bibunt ut vomant.

Ha szabad vólna nékem ezekhez valamit adnom, azt mondanám; hogy nem-csak bolondság, hanem Isten csúfolás efféle részegeskedésre gondolt köszöngetés: mert tudgyátok, hogy gyülölséges Isten-előt a részegség; még-is, mint valami kedves dologgal, ezzel akarjátok, hogy már, őtet engesztelni, az-az, meg akarjátok őtet csúfolni. Annak-is, a ki egésségeért isznak, nem, hogy használna, de nagyot árt efféle köszönet. Mert, a ki tudgya, hogy egésségeért részegeskedő köszöngetéssel élnek, és ellene álhatván, nem ellenzi: bizonyos, hogy Isten haragját és átkát érdemli és kitudgya, talám, a töb vétkek-közöt, eggyikért azért rontotta és pusztította Isten a mi szegény hazánkat, hogy az ő szabadulásaért, annyi részegítő köszönések lettek; hogy, ha egy nagy vőlgybe vinnék a török császár erejét és reá eresztenék azt a bort, mellyet sok részegeskedésben megíttak Magyar-ország szabadulásáért: nem kellene semmi víz-özön a török veszedelmére; mind borban halnának. De, ha szamár-rívás nem hallik Meny-országban, a részegségre-vívő imádság és áldomás sem hallik egyéb-képpen, hanem, csak azok bűntetésére, kik így találnak okot a részegségre. Noha azért a józan és tisztességes köszönetben, mellyet az emberek megkívánnak, nincs fogyatkozás; miképpen az étellel-való kinálás-is, tisztességesen meglehet; noha az sem árt, ha ital-közben javát kivánnyuk valakinek: de mikor efféle köszöngetést a végre cselekeszi valaki, hogy megrészegítcse és mértékletesség-ellen-való italra kötelezze baráttyát; bezzeg akkor a köszönet nincs halálos bűn-nélkül; sőt, ördögnek-való áldozat- és Isten csúfolás-nélkül.

II RÉSZE.
A részegségből sok gonosz árad.

Lássuk immár, menyi gonoszság és veszedelem származik a részegségből. A Szent Irás mondgya; hogy, miképpen a tűz meglágyíttya a kemény vasat, úgy a részegség, minden gonosságra hajlandóvá tészi embert: [1]*irritationem, iram, ruinas multas facit. Amaritudo animæ, vinum multum potare.* Mert ebből származik minden gonoszság és keserüség. Másut azt mondgya: [2]hogy a részeg ollyan, mint a tenger-közepin kormány-nélkül-való hajó,

[1] Eccli. 31. v. 31.

[2] Prov. 21. v. 34.

mellyet, valahonnan fúj a szél, künnyen elragadgya: úgy, [1]*vinum caret clavo,* nincs kormánya a bornak: és a részeg ember az ördög kisértetivel úgy ragadtatik minden gonoszra, hogy ellene sem álhat a bűnnek, a ki részeg, mivel eszét elveszti. Azért mondgya Szent Ambrús: [2]*vitandam esse ebrietatem, per quam crimina cavere non possumus. Nam, quæ sobrii cavemus, per ebrietatem committimus:* el kel a részegséget távoztatnunk; mert oly állapatra viszen, melyben a bűnt el nem távoztathattyuk. Arany-szájú Szent János azt írja; [3]hogy, semmit az ördög úgy nem szeret, mint a részegséget: mert tudgya, hogy ez a gonoszságok annya és kút-feje: *nemo diabolo magis amicus, quam qui ebrietate maculatur: hic enim fons, hæc mater et origo vitiorum omnium est.* Sz. Ágoston azt taníttya; hogy a részegség és az eretnekség, egyedűl nem jár: mindenik kapitány és sok vétkeket vonszon utánna, [4]*quis enim ebriosus, non et contentiosus, et animosus, et invidus?* Nevezet-szerént, a hitetlenséget, részegségből írja Sz. *Ambrús* származni: [5]*ebrietas mater est perfidiæ. In quod facinus ista non præcipitat?* A részegség, ugy-mond, annya a hitetlenségnek: az-az, a ki örömest részegeskedik, künnyen megtagadgya az igaz hitet. Mely dologrúl, szörnyűséges példát olvasunk [6]*Tertullianus*-ban. Ő idejében a pogányok, egy *Pristinus*-nevű keresztyént tartottak fogva a keresztyén hitért. A mely reggel bíró-eleibe és onnan mártiromságra kelle menni, sokat ivék; hogy a bor-szeszszel, vagy erőt venne a kínok győzedelmére, vagy megtompúlna és szédűlne azoknak nem-érzésére. De, mihent a harcz-helyre juta, *mero, tamquam antidoto ita, enevervatus; ut paucis ungulis titillatus, quem Dominum confiteretur, interroganti præsidi, respondere non potuerit: et cum singultus et ructus solos haberet, in ipsa negatione digessit;* Christust megtagadá, a hitet elhagyá. Tanúllyanak ebből, a kik mód-nélkül itattyák a halálra sentenczíztakat: melyből sokszor kárhozattyok következhetik; vagy azért, hogy halálos bűnben találtatnak; vagy azért, hogy a bornak füstimiat, oly töredelmes szűvel nem lehetnek, a minéműt kivánna az életnek útólsó szököllője. És, a töb okok-közöt, talám azért nem akará Christus [7]a kereszt-fán megkóstolni *vinum myrrhatum,* a drága jó bort: hogy megtanúlnók, nyavalyánk künnyebségét, nem borból, hanem Isten segítéséből várni.

Noha pedig, az *Eratóstenes* filósofus mondása-szerént, [8]*vinum igni equalem habet vim;* a bor ollyan, mint a tűz; a hová akad,

[1] Eresm. Adag. Chiliad. 2. Centur. 3. n. 18.

[2] Ambr. lib. 1. de Abraham, c. 6. in fine.

[3] Chrys. hom. 58. in Matth. in illud: Genus hoc, etc.

[4] Aug. lib. 4. de Baptis. cont. Donat. c. 20.

[5] Ambros. de Elia, et jejunio, c. 12.

[6] Tertull. contra psychicos c. 12.

[7] Mar. 15. v. 23.

[8] Apud Stobæum, Serm. 18. initio.

minden jót megemészt: de fő-képpen, két veszedelmes véteknek kút-feje a részegség; tudni-illik: a bujaságnak és háboruságnak.

A Szent irás mondgya; hogy a részegség szüléje, gerjesztője, nevelője a fajtalanságnak, házasság-törésnek és minden-némű bujaságnak. Meg ne részegedgyetek, ugy-mond Sz. Pál [1]borral, melyben fajtalanság vagyon. A bőlcs pedig így szól: [2]*luxuriosa res est vinum;* bujaságra indító a bor, és, mihent megrészegszel (ugy-mond,) *oculi tui videbunt extraneas, et cor tuum loquetur perversa;* a mely idegen aszszonyt szemed lát, azt szűved latrúl kívánnya. Mert *venter mero æstuans, cito despumat in libidinem;* a borral-gőzölgő has, hamar fajtalanságra tajtékozik. És, [3]*ubi ebrietas, et luxuria est;* valahol a részegség találtatik, bizonynál bizonyosb, hogy ot a fajtalanság uralkodik. Azért, [4]*numquam ego ebrium castum putabo;* akár-ki, mit mongyon, de én nem hiszem, ugy-mond *Jerónimus,* hogy tisztán él, a ki részegeskedik. Annak-okáért, írván *Eustochium*-nak, a szűzesség megtartásárúl, így szól: *si quid in me potest consilium, si experto creditur: hoc primum nioneo, hoc obtestor; ut sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Vinum et adolescentia, duplex incendium voluptatis: quid oleum flammæ adjicimus?* Ha én valamit értek, ha valamit próbáltam: első tanácsom az, hogy a Christus jegyese, a bort, mint mérget, távoztassa, mert a bor gyújtogatója a bujaságnak: olajt önt a tűzre, a ki bort ád az ifiúnak, [5]kirűl *Isaias* azt mondgya, hogy *æstuat in vino,* gerjedez a bortúl.

[1] Ephes. 5. v. 18. Prov. 20. v. 7. Prov. 23. v. 33.
[2] Hierony. epi. 83. ad Oceanum. c. 4. ultra medium.
[3] Ambr. in c. 5. ad Ephes. in illud: nolite inebriari vino.
[4] Hieron. in c. 1. ad Titum. in illud: non vinolentum. Hieron. ad Eustochium, de custodia virgin. Epist. 22. c. 4. Idem repetit, ad Ephes. 5. in illud: nolite inebriari vino.
[5] Isai. 5. v. 11.

Ugyan ezent, teli torokkal kiáltyák a pogány bőlcsek. Sőt példa-beszéddé vették; hogy *sine baccho friget venus;* bor-nélkül, fázik a bujaság. Hallyad Pliniust: [6]*præmium summum ebrietatis: libido portentosa, tunc avide matronam licentur oculi:* a részegség, ugy-mond, minden jóságot számkivetésbe kerget és úndok bujaság az ő haszna, akkor, valamely aszszonyt lát, szemeivel vásárollya.

[6] Plin. l. 14. c. 22.

Adná Isten hogy keveseb példánk vólna erről. De tudgyuk, hogy *Lótot* a részegség vívé a maga leányira; és, a mint Orígenes írja, [7]*decepit ebrietas, quem Sodoma non decepit: uritur ille flammis mulierum, quem sulphurea flamma non ussit;* a kit Sódoma meg nem csalhatott, megcsalta a részegség: a kit a kén-köves tűz meg nem sérthetett józan-korában, aszszony-ember tüzétűl megégettetett részeg-korában. Dávid király, jó-lakás-után, esék házasság-törésbe. Mert, a Tertulliánus mondása-szerént, [8]*appendices sunt gulæ, lascivia atque luxuria;* a bújaság tóldalékja a jó-lakásnak.

[7] Orig. Hom. 5. in Genes. cap. 19. ante medium.
[8] Tertul. cont. psychicos. c. 17.

[1] Judit. 12. v. 20. *Holofernes,* [1] részeg-korában gerjede a *Judit* szerelmére. Szörnyű dolgot említ Szent *Ágoston,* [2] abban a predikáczióban, mellyel a történt dolog napján tanította a kösséget. It, ugy-mond, *Hippo* városában, *Cyrillus*-nevű böcsűlletes embernek egy fia lévén, azt igen szerette és nagy kedvén, szabadságban nevelte; az-az, gyermek-korában akasztó-fát készített néki; mert, noha részegséget és bujaságot űzne, meg nem verte, nem dorgálta érette. Mi lén belőlle? Ez mái napon, megrészegedvén a gonosz fiú, bételyesíté, a mit a Bölcs monda: [3] *puer, qui relinquitur voluntati suæ, confundet matrem;* hogy, a mely gyermeket akarattyára bocsátnak, meg-szégyeníti annyát; erőszakot tett nehezkes édes annyán. Ez nem elég: annya házasságának rontása-után, megölte édes apját, a ki oltal-mazni akarja vala felesége tisztességét. Végezetre, két hajadon húgainak szűzességét akarván rontani, hogy engedni nem akartak, halálos sebekkel vagdalta őket. Oh átkozott részegség, mely min-den szemérmet, minden félelmet, minden kötelességet kirekeszt az ember szivéből! Okoson cselekedtek a persák: kikről azt írja *Plutarchus;* [4] hogy lakodalmokban, le nem ültették feleségeket, hanem csak a gonosz aszszonyokat: mert a részegségnek nincs zabolája.

[2] Aug. Tom. 10. Serm. 33. ad Fratres in eremo.

[3] Prov. 29. v. 15.

[4] Plutar. de præceptis connubialib. sub initium. Alexand. ab Alexandro, lib. 5. c. 21.

A régi pogányok eszekbe vévén, hogy a részegséggel eggyüt nem lakhatik a tisztaság; [5] kiváltképpen a gyarló edénytűl, az aszszonyoktúl, annyíra tíltották a részegséget, hogy a romaiak, csak kóstolni sem hadták nékik a bort, sőt, [6] *mulctatas a judice mulieres, non minus, si vinum bibissent, quam si adulterium admisissent;* úgy megölték az aszszonyt ha bort ivott, mint-ha házasságot tört vólna. *Metellus*-rúl írja *Valerius;* hogy egyszer haza-menvén, feleségét úgy találá, hogy bort ivott: ugyan ottan mingyárt agyon verte, mint-ha házasság-törésben kapta vólna, és senki csak meg sem feddé érette. *Plinius* írja és példákkal bizonyíttya; [7] hogy a *romai* polgárok megölték feleségeket, ha bor-italban kapták. Eze-ket, nem egyébért cselekedték a tanácsos emberek, hanem, hogy a boritalt éktelembnek és veszedelmesbnek itílték az aszszony-emberekben, hogy-sem a férfiakban: és nem hihették, hogy tiszta-életű lehessen a bor-iszák aszszony. Ezent jelenti a Szent Irás, imigyen szólván: [8] *mulier ebriosa, ira magna; et contumelia et turpitudo illius non tegetur:* nagy Isten haragja, nagy gyalázat a részeg aszszony: az ő fertelmes-vólta el nem fedeztetik. Mert, miképpen Arany-szájú Szent János mongya: [9] *nihil turpius ebriosa*

[5] Ad Tit. 2. v. 3. Gell. lib. 10. c. 23.

[6] Valer. lib. 6. cap. 3. de Egnatio Metello. Alexander ab Alexan. lib. 3. cap. 11. et Tiraquel ibi.

[7] Plin. l. 14. c. 13.

[8] Eccli. 26. v. 11.

[9] Chrysos. homi. 58. in Matt. versus finem.

femina: quanto enim infirmius vasculum est, tanto majus naufragium sit; nincs utálatosb a részeg aszszonynál: mely, mennél gyengéb edény, annál rútabbúl romlik. Sőt azt bátorsággal írja; hogy [1]*omnis mulier, quæ vinolenta est, etiam meretrix est;* valamely aszszony részeges, kurva-is a részegséggel-együt.

A Ó Törvényben, a papoknak rendel kellett hólnaponként szolgálni a templomban: és, mivel akkor Isten tőllök nagy tisztaságot kivánt, erőssen megparancsolá; [2]hogy, életek vesztése-alat, bort ne igyanak, valamikor az Isten sátorába mennek; valamikor a népet tanítani akarják; valamikor törvényt tésznek. A [3]*nazaræusokat*-is tilalmazta a bor-italtúl. Sőt, a mint Szent *Jerónimus*, a *Chæremon* irásiból elő-hozza, [4]a pogány papok-közzűl-is sokan, hústúl, bortúl, megtartóztatták magokat, hogy a bujaságot eltávoztatnák. Annak-okáért, [5]*vinolentos sacerdotes* [6]*et Apostolus damnat, et Lex vetus prohibet;* boros papokat, ugymond, az Apostol kárhoztat, a törvény tilalmaz. Erre-nézve, az *ecclesia* törvényiben sokszor parancsoltatik; hogy [7]a koczkás* és részeges pap, levettessék minden tisztiből és méltóságából, ha meg nem akar jobbúlni. Adná Isten, hogy azt ne mondhatnók mí-is, a mit Szent Agoston: [8]*quod pejus est; multi sunt, etiam majoris ordinis clerici, qui, cum aliis, sobrietatis bonum deberent jugiter prædicare, non solum non faciunt, sed etiam se, aliosque inebriari non erubescunt, non metuunt. Sed quicumque tales sunt, si se noluerint emendare; et pro se, et pro aliis, necesse est eos æterna supplicia sustinere:* a mi gonoszab, ugy-mond, az egyházi emberek-közöt-is, kiknek tíltani kellene a részegséget, találkoznak, kik kénszerítnek egyebeket az italra. De a kik illyenek, ha meg nem jobbíttyák életeket, mind magokért, mind egyebekért, örök hárhozatra vettetnek.

Végezetre, ugyan ezen bujaságnak eltávoztatásáért, tíltyák e világi bőlcsek az ifiaktúl a bor-italt. *Galénust* hallyad: [9]*pueros, quam diutissime, ne gustare quidem vinum suaserim: quippe, quod caput halitu replet. Neque jam adultis vinum, nisi modice sumtum, utile existimandum est: quod videlicet ad iram el libidinem præcipites facit et partem animæ rationalem hebetem reddit:* a gyermekeknek, csak kóstolni sem kel a bort: mert ostobákká tészi fejeket. Az ifiaknak, keveset és jól vizezve kel adni: mert, ha bévebben isznak, fajtalanok lésznek. *Pláto* azt kivánnya; [10]hogy

[1] Chrys. hom. 1. operis imperf. in Matth. versus finem. in illud. Cum esset desponsata.
[2] Lev. 10. v. 8. Ezech. 44. v. 21. Vide Isai. 28. v. 7.
[3] Num. 6. v. 2.
[4] Hieron. l. 2. contra Jovinian. c. 9.
[5] Hieron. ad Nepotian. de vita cler. ep. 2. c. 14. Ep. 82. ad Oceanum. c. 4.
[6] Tit. 1. v. 7. 1. Tim. 3. v. 3.
[7] Gratian. Dist. 35. c. 1.
[8] Aug. Serm. 232. de temp. circa medium. Similia Serm. 231. in fine.
[9] Galen. lib. 1. de tuenda sanit. versus finem.
[10] Plato 2. de legib. lib. 7. Arist. de Hist. animal. c. 12.

* Játékos.

tizen-két esztendős-korig, a gyermek ne tudgya ízit a bornak, hogy tüzet tűzhöz ne adgyon. *Aristóteles,* hasonló-képpen tilalmazza a bort a gyermekektűl.

Nem-csak fajtalanságnak, de szitkozódásoknak, pántolodásoknak, versengéseknek, kötödéseknek, vagdalkozásoknak, gyilkosságoknak, oka és eredeti a részegség. Azért mongya a Bőlcs: [1] *tumultuosa res est ecrietas;* zúr-zavar-szerző a részegség. Mert, [2] miképpen, a ki valamely meredek helynek szélin ál, akár-mely kicsiny taszitással, nyakra-főre mégyen-alá: úgy a részeg ember, kicsiny boszusággal felindíttatik; sőt akár-mely kis dologból okot vészen, nem-csak, hogy feleségét, szolgáját rútollya, rongállya, üstöközze, hanem, hogy egyebekkel-is pálczára, kardra kellyen. *Cui væ? cui rixæ? cui foveæ? cui sine causa vulnera? Nonne his, qui commorantur in vino et student calicibus epotandis?* [3] Kinek jaj? ugymond *Salamon;* ki háborog? ki esik gyakran a verembe? kin lésznek mód-nélkül-való sebek? Nem azokon-e, kik részegeskednek és tanúllyák a pohárok üressítését? Másut azt mongya; hogy [4] a bor szűvet ád: de erejét elvészi embernek, hogy magával sem bir, nem, hogy mást meggyőzne.

[1] Prov. 20. v. 1.
[2] Vide Macrob. 2. saturnal.
[3] Prov. 23. v. 29. Vide 3. Esdr. 3. v. 22.
[4] Eccli. 31. v. 40.

Nem szükség, a részegségből-történt esz-veszéseknek példáit számlálni: minden-nap eleget láthat, a ki a részegesek-között forog; holot, *crateres mensæque volant, aræque deorum;* az asztalok és pohárok röpdösnek az emberek fején; vagy, a mint Szent *Jerónimus* szól: [5] *videas alios, pocula in tela vertentes; scyphum in faciem jacere convivæ;* a pohárok, itczék, nyilakká változnak; és a torok nedvességét, véres aggyal száraztyák. Sok példákat hoz *Plutarchus* elő [6] azokrúl, kik részegségekben, más ember feleségén, vagy leányán kapdostak és megölettek. A régi bőlcsek, a bor istenét *Bacchust,* öreg szarvakkal írták; de kezébe, lágy veszszőt, *thyrsust,* adtak. Ezzel jelentvén, hogy hamar szarvat vészen, a ki bort iszik: *vel pauper cornua sumit;* mert jó legény a bor és, ha a részegnek annyi ereje vólna, menyi bátorsága, sok rosz dolgok következnének: de csak *thyrsus* vagyon kezében. Tudgyátok-e miért [7] tíltá Isten oly erőssen *Sámsont* a bor-italtúl? Azt hiszem, azért; mert, ha a nagy erőhöz, a boros garázdaság járúlt vólna, senki békével nem maradhatott vólna tőlle.

Horat.
[5] Hieron. in. c. 1. ad Tit. in illud: non vinolentum.
[6] Plutarch. de virtutibus mulierum.
Horat.
[7] Judic. 13. v. 14.

A részegek háborgása más nagy veszedelmes vétekből árad; tudni-illik, hogy ők semmit nem tudnak titkolni; hanem a bor, tűköre szívöknek: azért, valami szívökben vagyon, kifecsegik.

És ugyan példa-beszéddé vált; hogy, [1]*in vino veritas;* a borban az igazság; *tunc animi secreta proferuntur: alii morlifera loquuntur; rediturasque per jugulum voces non continent.* [2]Bacchust, a bor istenét, *Liber*-nek, szabadosnak azért híják: mert azoknak, a kik megiszszák a bort, oldozva vagyon szabados nyelvek, nyitva szívok. Azért, miképpen *Noët,* test-szerént mezítelenné tévé a borital: úgy a részeg ember szűvét és akarattyát, tartóztatás-nélkül kinyilatkoztattya: *nullum secretum est, ubi regnat cbrietas;* [3]nincs ot titok, a hol a részegség uralkodik; mert igaz a köz-mondás: [4]*quidquid est in corde sobrii, est in lingua ebrii,* a mi a józan ember szűvén, az a részeg ember nyelvén vagyon. És, miképpen a must, felforja és kihánnya valami rútság a hordó fenekén találtatik: [5]azonképpen, az ember szüvének titkát kihánnya és napfényre hozza a részegség.

[1] Plin. lib. 14. c. 22.

[2] Plutarch. Quæst. Rom. qu. 104.

[3] Prov. 31. v. 4.

[4] Athen. Dipnosoph.

[5] Seneca, Epist. 83.

Ki győzné elő-számlálni a töb vétkeket, mellyek a részegségből származnak? Egy csomóban köti azokat és egy szóval előnkbe adgya a Szent Irás: *vinum et mulieres, apostatare faciunt sapientem;* [6]a bor és az aszszony-ember, az igen okos embert-is elszakasztya Istentűl: és, a mint *Oseas* mongya; [7]*vinum et ebrietas auferunt cor;* a bor és részegség elvészik az ember szüvét: az-az, annyira megtompíttyák a lelki és isteni dolgokra, mint-ha sem szűve, sem esze, sem értelme nem vólna. Mert, a Szent *Jerónimus* mondása-szerént; [8]*quomodo non possumus duobus dominis servire: sic non possumus spiritu impleri pariter et vino. Qui enim Spiritu impletur, habet prudentiam, mansuetudinem, verecundiam, castitatem: qui vino, habet insipientiam, furorem, procacitatem, libidinem:* a mint-hogy két úrnak nem szolgálhatunk; úgy borral és Szent Lélekkel telik nem lehetünk.

[6] Eccli. 19. v. 2.

[7] Oseæ 4. v. 11.

[8] Hieron. in c. 5. ad Ephes. in illud: Nolite inebriari vino.

Nem csuda tehát, keresztyének, hogy a mi bóldogtalan üdőnkben, semmi jobbítást nem látunk az emberek életében, akármenyit kiálcsanak a tanítók; mivel minnyájan a részegségnek és tobzódásnak adták magokat: mert ezek, [9]megtompíttyák az isteni dolgoknak értelmére szivűnket és tellyességgel elfelejtetik Istent velünk. Azért panaszolkodik *Isaias;* hogy a részegség-miat, értelem-nélkül maradtak, a kik elnyelettek a bortúl: *nescierunt præ cbrietate; absorpti sunt à vino. Omnes mensæ repletæ sunt vomitu:* [10]és nincs, kit tanitcson az istenes életre; hanem-ha csecs-szopó gyermekeket, kik még a bort nem kóstolták, mert, ezeken-kivűl, mindenekrűl azt mondhattyuk; hogy *cæperunt furere præ vino;* [11]a bor-miat,

[9] Deut. 31. v. 20. Cap. 32. v. 15.

[10] Isai. 28. v. 7.

[11] Oseæ 7. v. 5.

minnyájan maszlagosokká lettek. Nagy dolgot, de bizonyost mondok: soha a mí országunkban, semmi-némü rend-közöt, igaz keresztyéni aitatosságot és jó rend-tartást, szép isteni áldomásokkal-egyetemben, nem érhetünk, valamíg a részegeskedéstűl meg nem szűnünk: mert nem lehet, hogy hasunk borral, lelkünk Szent Lélekkel tellyes légyen.

Ha megtekintyük, nem-csak ezeket az Isten-ellen-való bűnöket, mellyek a részegségből áradnak, de azokat-is a világi nagy károkat és veszedelmeket, mellyek ő-belőlle származnak: nyilvábban kitetczik a részegségnek undoksága.

Először: országok és várasok romlásának nagy oka a részeg-
[1] Plato, lib. 1. de legibus. ség: [1]*nulla pestis adeo infesta est et exitiosa reipublicæ, ut ebrietas:* nincs, ugy-mond *Pláto,* oly dög-halál, mely az országokat annyíra roncsa, vesztegesse, mint a részegség. Mert, sok nemzetségek sokkáig óltalmaztattak a szolgálat igájától és végre a részegség-
[2] Senec. ep. 83. miat rabbá lettek: [2]*ebrietas acerrimas gentes, bellicosasque, hostibus tradidit: hæc, multorum annorum pertinaci bello defensa mœnia, patefecit; hæc invictos acie, mero domuit;* a részegség, ugy-mond *Seneca,* győzhetetlen erős nemzeteket, ellenség kezébe ejtett: sok esztendeig óltalmazott várasok falait, megnyitotta: és, a kik harczokon győzhetetlenek vóltak, bor-által meggyozettek. Példánk
[3] Daniel. 5. v. 2. et 30. e dologban, *Bóldisár* király: [3]kit *Darius* Babyloniából ki nem vett vólna, ha a részegségnek békét hagyott vólna. Példánk
[4] 3. Reg. 20. v. 16. [4]*Benadad,* ama harmincz-két királlyal-egyetemben: kiknek erős hadait, kevesed-magával meggyőzé *Acháb;* mert az-előt a bortúl
[5] Judit. c. 12. et 13. meggyőzetett vala *Benadad.* Példánk [5]*Holofernes,* minden hadaival: kit részegségében, egy aszszony megronta; vagy inkáb, egy ember
[6] Herodot. Justinus. részegsége, ily erős seregeket elveszte. *Cyrus* [6]úgy vén* diadalmat a scitiai hatalmas királyokon, hogy félelmet tettetvén, megfutamodék; de táborát sok jó borral teli hagyá: és eszébe vévén, hogy a sciták megrészegedtek, reájok üte és egy lábig levágá. Ezent cselekedé *Grimoaldus,* a galliai király hadával, Olasz-országban. Mi üdőnkben, hasonló mesterséggel vágatá-le *Guisius* herczeg *Galliá*-ban, a németeket.

Azért nem ok-nélkül cselekedték a régi *gallusok:* kikről *Julius*
[7] Cæsar, lib 2. de bello Gallico. circa medium. császár azt írja; [7]hogy *nihil patiebantur vini, reliquarumque rerum ad luxuriam pertinentium, inferri, quod his remitti virtutem existimarent:* nem szenvedték, hogy bort igyanak a vitézlő népek; azt

* Vevé, vett.

itílvén, hogy a bor-miat, elvesznek az országok. *Pláto* [1] erős törvénnyel tíltá az *Athenas*-bélieket, hogy, mihent hadakozni kezdenek, bort ne igyanak, valamíg hadakoznak; és valamíg, *magistratum gerunt,* tisztet viselnek. Ugyan-ezen törvényt követték a [2]*Cartágo* és *Lacedémon*-városiak. Ezen szokás vólt a *Créta*-bélieknél. Sőt a *romaiak* [3]decrétoma-is azt tartotta; hogy, a mely vitézlő ember megrészegszik, kivessék a seregből. A *Rechabiták,* [4]mint-hogy sátorban laktak, soha bort nem ittak. Most-is a török, mikor táborban vagyon, bort nem hordoz. *Sólon,* [5]törvényében írta, és *Athenas*-ban megtartatott: *principem, si ebrius deprehensus esset, morte mulctandum;* hogy, ha a tiszt-viselő részegségben találtatik, minden kegyelem-nélkül megölessék: mivel részegségével, szerencsére veti a közönséges jót. Ezent jelenti a Szent Irás, mikor így szól: [6]*noli, noli regibus dare vinum: ne forte bibant et obliviscantur judiciorum et mutent causam pauperis:* ne adgy, ne adgy bort a fejedelmeknek; hogy el ne feletkezzenek hivatallyokrúl és, részegségek-miat, a közönséges gond-viselést hátra ne hadgyák; az országot veszedelemre ne hozzák. *Pláto* [7]azt parancsollya; hogy a tiszt-viselők és vigyázók, soha meg ne részegedgyenek: mert *ridiculum esset, custode indigere custodem*; csúfos dolog, ha az őrzőnek őrzőt kel adni és, ha [8]a kormányos, akár-mely kevés ideig, maga-kívűl vagyon, nem lehet veszedelem-nélkül a hajó.

[1] Plato, 2. de Legib. Heclaté Alexan. ab Alexan. li. 3. c. 11. Et Tiraquel. ibi.
[2] Alexan. ab Alexan. lib. 4. c. 6 Et l. 3. c. 11. cum Tirsquello.
[3] Digesto novo, de Remilitari. L. Omne delictum.
[4] Jerem. 35. v. 6.
[5] Laërt. l. 1. in Solone. Vide Alexan. ab Alexan. l. 3. c. 11. et ibi Tiraquel.
[6] Prov. 31. v. 4.
[7] Plato, l. 3. de Repub. circa medium.
[8] Similitudo, Prov. 23. v. 34.

Adná Isten, hogy a mí országunkban-is az urak, azt az üdőt, mellyet részegeskedésre vesztegetnek; azt a pénzt, mellyet torkokra tékozolnak, ország javárúl-valo tanácskozásra és közönséges jónak óltalmára fordítanák: minden ember elhidgye, hogy jobban vólna dolgunk. És vakmerőség-nélkül merem mondani; hogy eleitűl-fogva, minden veszedelműnknek oka vólt, az uraknak és tiszt-viselőknek, éjjeli, nappali részegeskedése.

Másodszor: magán kinek-kinek, számlálhatatlan kárt, fogyatkozást, nyavalyát szerez a részegség. Sok helyen olvassuk a Szent Irásban; hogy valaki a bort megiszsza, meg nem gazdagúl: mert valamit talál, [9]*mittit in saccum pertusum;* feneketlen, lyukas sákba tőlti; gyomrán által-tőlti; és pilulát csinálván ösitűl-keresett szép értekiből, elnyeli, megiszsza és kiokádgya minden javait.

Ecclí. 19. v. 1. Prov. 21. v. 17.
[9] Aggæi 1. v. 1.

Ennek-felette; belső érzékenységit és okosságát embernek, lenyomja a részegség: megfojt minden jóra-való indúlatokat: úgy hogy, bár attúl ne várj eszes tanácsot, vagy böcsűlletes és tekintetes igyekezetet, a ki részegségnek adgya magát; mert, a mint

arany-szájú Szent János írja; [1] a részeg elméje és akarattya, ollyan, mint az erős déren megfagyott és meggémberedett ember; *ut nulla utilitas corpori ab ea possit adferri,* és a testet semmiben nem segítheti. Azért, [2] mikor vacsorán vólna egykor *Rómulus.* és borral kínálnák, azt mondá; hogy nem ihatik, mert hólnap nagy dolga lészen: jelenteni akarván ezzel, a mit *Horatius* írt;

[1] Chrys. Hom. 58. in Mart. in illud: Genus hoc dæmonior.

[2] Gellius, li. 11. cap 14.

[1] Horat. lib. 2. Satyr. 2.

[3] *Corpus onustum*
Hesternis vitiis, animum quoque deprimit una;
Atque affigit humo divinæ particulam auræ;

Hogy a tegnapi jó-lakás, lenyomja a lelket és ugyan földhöz szegezi. Ezt az elmének oktalanságát jelenti a Szent Irás, [4] mikor azt mongya némellyekről; hogy *præ vino non intelligunt;* a bormiat értetlenekké lettek. Mert Isten szava, [5] hogy az ember szűvét elvészi a bor; úgy, hogy, se okos tanácsot, se valami nagy igyekezetet, melyhez szűv kellene, ne várj a részegestűl: mivel, az *Aristoteles* mondása-szerént, [6] *vinum immoderate sumtum, labefactat mentem et ingenium, ac virilem enervat virtutem;* a sok ital, megtöri elméjét és okosságát embernek; meglágyittya férfiúhoz illendő serénységét.

[4] Isai. 28. v. 7.

[5] Oseæ 4. v. 11.

[6] Arist. Sect. 3. Probl.

Továbbá: az ember testét tellyességgel elrontya, fogyattya és nyavalyákkal megrakja a részegség. Azért, magával hordozza bűntetését; maga hohéra annak, a ki őtet gyakorollya: úgy, hogy, nehezebb a részegséget űzni, hogy-sem azt eltávoztatni.

Sommában foglallya Sz. *Basilius* [7] és Sz. *Ágoston*, a részegségnek gyümőlcsét: és azt írják; hogy nem-csak a más világon kínoztatnak a részegesek, hanem it kezdetik nyavalyájok: mert, szem-fájással, fő-szédelgéssel, sok nehéz nyavalyákkal sanyargattatnak. És, [8] *propter ebrietatem multi obierunt: qui autem abstinens est, adjiciet vitam;* részegségekkel számtalanan rövidítik beteges életeket, mellyet egésségesen továb tarthatnának józansággal. Azért írta a *poëta;* hogy a borral vész el szépsége és egéssége a testnek: [9] *vino forma perit, vino corrumpitur ætas.* Mert, a *Plinius* irásaszerént; [10] *hinc pallor et genæ pendulæ; oculorum ulcera; tremulæ manus, effundentes plena vasa; furiales somni; inquies nocturna; postera die ex ore halitus fœtidi; ac fere rerum omnium oblivio, morsque memoriæ:* ebből vagyon a rút halvány szín; nyaka, mint az indiai tyúknak, hójagos; feje fájdalmas; keze reszket, orczája rezes; véres szeme; dohos és kamora-szék-szagú szaja a részegesnek.

[7] Basil. Homil. 14. In ebrietatem. August. Serm. 232. de Tempore.

[8] Eccli. 37. v. 34.

[9] Ovid

[10] Plin. lib. 14. cap 22.

Mindezeken-kivűl, oly szörnyű nyelv- és torok-száradás vagyon rajta, hogy nem-csak pokolban, a tobzódó gazdaggal, hanem it-is szomjusággal bűntetődik a részeges torok. Azért, mint a víz-kórságos, úgy a részeges, mennél többet iszik és inkáb gerjeszti borral máját, annál inkáb szárad torka, annál inkáb italt kíván; mentűl többet szolgált telhetetlen gyomrának, annál inkáb sarczoltatik attúl: úgy, hogy, [1]*vigilia, et cholera, et tortura viro infrunito.* Fálaris sem kínozhatná szörnyebben akár-mely gonoszságért az embert; mint a bor kínozza a részegeseket kólikával, köszvénnyel, egyéb kínokkal. Azért, ha jól gondolkodunk, nem mód-nélkül beszéllett ama spanyól barát:[2] ki, látván hogy Német-országban, sokszor a részegségrűl vádollyák vala magokat a gyónásban; nem tudván, mi légyen a részegség, meg akará próbálni: és addig ivék, hogy fejébe méne a bor: forogni kezde a ház vélle: nem kezdé bírnyia az ina: kettőzni kezdének mindenek szeme-előt: gőzölögni kezde feje: és csak alig méne az ágyra, elaluvék: felserkenvén, tehát csak-nem hasad ketté feje: ímelyeg gyomra: harmad-napig sem lén jó belé. Akkor nagyon fogadta, hogy a ki ez-után meggyónnya részegségét, egyéb penitencziát nem ád néki, hanem, hogy ismét megrészegűllyön: mert ily kevés örömnek elég bűntetése: a részegségből származott sok nyavalya.

[1] Eccli. 31. v. 23.

[2] Fornerus, l. 1. de temulentia. cap. 20

Holot azért ennyi sok gonosz származik a bor-italból, kövessük a Szent Irás parancsolattyát és ne nézzük a bor színét. Ne csak azt gondollyuk, hogy gyönyörüséges az ő itala: hanem, vegyük eszűnkbe, hogy ollyan, mint a halász-horgon az étető: [3]*ingreditur blande, sed in novissimo mordebit, ut coluber et sicut regulus venena diffundet:* kedvesen nyellyük, de végre, mint a mérges-kígyó, nem-csak lelkünket, hanem testűnket-is megmardossa és gyógyíthatatlan mérget ereszt belénk. Mert, az Isten szava-ként; [4]*fel draconum vinum eorum et venenum aspidum insanabile:* a sok bor sárkány-epe, és aspis-kígyók gyógyíthatatlan mérge: mivel, a kik ahoz szoktak, hogy isznak s okádnak, azok elesnek, ugy-mond [5]*Jeremias.* Mert, a Szent Ambrús mondása-szerént, [6]egyéb méregből kigyógyúlnak sokan: de a ki a részegséghez szokott, ki nem gyógyúl; hanem, [7]*anni impiorum breviabuntur: sublati ante tempus:* megrövidűl életek, és üdő-nap-előt meghalnak. Méltó-is, hogy a kik gonoszsággal megölik lelkeket, test-szerént megrövidíttessék életek. Azért magával hordozza a részegség bűntetését.

[3] Prov. 23. v. 32.

[4] Deut. 32. v. 33.

[5] Jerem. 25. v. 27.

[6] Ambr. lib. de Helia. cap. 14.

[7] Prov. 10. v. 27. Job. 22. v. 16. Sap. 16. v. 14.

III. RÉSZE. *A részegség éktelen dolog.*

De ha a részegség semmi gonoszságra és veszedelemre nem

vinne; csak azzal-is, hogy czégére a bolondságnak, oly gyalázatos dolog, hogy, okos embernek nem itílhetni, a ki ebben gyönyörködik: [1] *luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit sapiens.* És, ha a sok bor-ital, dohossá tészi az ember száját: böcsűlletit és tisztességes nevét-is megbüdössíti és egyéb joságokat megrútít. Peldank ebben világ-bíró *Sándor:* kirűl azt írja [2] *Curtius;* hogy, noha sok jó vólt benne, de részegségével azokat mind megmocskolta: *ceterum ingentia animi bona; illam indolem, qua omnes reges antecessit; illam in subeundis periculis constantiam; in rebus moliendis efficiendisque velocitatem; in deditos fidem; in captivos clementiam; in voluptatibus, permissis quoque et usitatis, temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate fœdavit.* Azért az okos emberek, mindenkor oly gyalázatosnak itílték a részegséget, hogy, még mostan-is *Spanyol*-országban, nem, hogy egyéb böcsűlletes tisztekre, de csak bizonyság-tételre sem vészik-bé, a kire bizonyodik, hogy részeg vólt. *Romá*-ban pedig, [3] *qui se vino ingurgitarent, senatu amovebantur, ignominia perstringentes;* kivetették a tanácsból és tisztesség-vesztésre itílték, a kit részegen láttak: nem itílvén méltónak, hogy a közönséges jóra gondot visellyen, a ki a részegséget nem utállya. Ugyan-is, ha csekély embernek tartyuk, a ki gondviseletlensége- és tékozlása-miat, szép uraságit elvesztegetvén, kuldúlásra jutott: mentűl gyalázatosb, a ki nem pénzét, vagy jószágát, hanem értelmét, okosságát, emberségét elveszti és magát akarva barommá tészi?

Az oktalan állatoktúl okossággal külömböz ember és ezzel előzi a barmokat; mellyek erősséggel és érzékenységgel, meggyőzhetnek minket. A részegség eszétűl fosztya embert és erkölcsében s maga-viselésében, bolondá, csúffá, disznó-barommá tészi. Azért mongya *Salamon,* hogy elfogta a bor-italtúl magát; [4] *ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam;* hogy a bolondságot elkerűlné. Tekíncsd (ugy-mond Szent *Ambrús*), [5] mely csúfos a részeg ember! Ruhája nincsen; hólnapi kenyere nincsen: és úgy beszél, mint-ha király vólna. Éppít, vásárol: kinek annyi pénze nincsen, hogy a megitt bor-árrát megfizethesse. Míg részeg, addig gazdag, vitéz, túdós, bőlcs, szép, mindennel béves: énekel, tapsol, tánczol, sok-napi fáratságát egy órában elnyeli: senkit nem böcsűl; akár-kihez hasonlónak tartya magát: feje szédeleg; szeme kettőzik; ina tántorog; gyomra kérődik; torka okádozik; nyelve akadoz; emberek csúfja, gyermekek nevetsége min-

[1] Prov. 20. v. 1.

[2] Curtius, lib. 5. ultra medium.

[3] Alexand. 3. Genial. dier. c. 11. Authores citat Tiraquellus ibi.

[4] Eccles. 2. v. 3.

[5] Ambr. lib. de Helia, et Jejunio, c. 12. et 16. eleganter gestus et actus pingit ebriorum.

denben. Ha ki maszlaggal, vagy bolondító itallal, illyen állapatra hozná felebaráttyat, vallyon nem méltó vólna-e, hogy életével fizetne? Tehát jól és okoson felele *Cyrus*, [1] *Astyages*-nek, ki őtet borral kínállya vala; hogy mérget nem iszik; ebben pedig a pohárban, hogy méreg légyen, abból tudgya: mert minapi lakodalomban látta, hogy, valakik ebből ittak, sem eszek, sem jártányi erejek nem maradott.

[1] Xenoph. in Pædia Cyri.

Arany-száju Szent János [2] továb mégyen és azt írja, hogy a részeg, aláb-való a disznónál és egyéb barmoknál. Mert az oktalan-állat, többet nem iszik annál, a menyi kel, ha mind e világ kinálná-is. E felett, egy disznó sem hever úgy rútságiban; nincs semmi-féle oktalan-állat oly maga-feledett és magával jó-tehetetlen, mint a részeg ember. Ezzel nem elégszik Szent *Basilius,* hanem azt írja; hogy [3] a részeg, nem-csak barom és baromnál roszab, hanem bálvánnyá változik; és, a mit a bálványokrúl mond a Szent Irás, benne-találtatik: lába vagyon, de nem járhat; szeme, füle vagyon; nyelve, keze vagyon; de, sem szólhat, sem halhat, semmi érzékenysége erejében nem marad: hanem, a mint a részeg maga mongya; [4] *verberarunt me, et non dolui; traxerunt me, et ego non sensi:* ha igen verik sem fájlallya, ha hurczollyák sem érzi. A tőkétűl azért és bálványtúl nem külömböz.

[2] Chrys. Hom. 58. in Matth. sub finem. Similia, Homil 1. 71. ad popul. Antioch.

[3] Basil. Hom. 14. in Ebrietatem.

[4] Prov. 23. v. 35.

Ennél-is nagyobbat mond *Chrysostomus;* [5] tudni-illik, hogy ördögtűl szállott a részeg ember: *ebrius nihil differt a dæmoniaco; simili namque fertur impudentia, simili bacchatur furore. Et dæmone quidem pressum, saltem miseremur: hunc autem aversamur, quoniam spontaneum ad se trahit furorem.* Végezetre, ember tellyességgel bolondá tészi magát a részegséggel. Mert, ha járását, ha szavát, ha cselekedetit tekínted, nyilván látod, hogy semmiben nem külömböz a bolondtúl: és oly éktelen minden erkőlcsiben, hogy, a kik részeg embert látnak, csak meggondollyák, hogy ők-is ollyanok, mikor megrészegednek, méltán elidegenednek a részegségtűl. *Laërtius* írja; [6] hogy, mikor *Anacharsist* kérdették vólna, mint távoztathattya ember a részegséget? *si turpes ebriosorum motus, sibi ante oculos ponat;* Ugy, ugy-mond, ha a részeg embernek úndok és éktelen indúlatit szeme-elöt viseli. Azért, [7] a *Lacedémon* várasiak, hogy fiokat a részegségtűl idegenítenék, a szolgákat megrészegítették: ezeknek rút, csintalan énekléseket és tánczokat, nevetséggel nézetvén a gyermekekkel, íntették őket, hogy hasonló gyalázatot eltávoztassanak. Sőt magok-is [8] a *Lacedémon* várasiak, mikor lakodalmat űztek, a *Lycurgus* törvényéből, igen részeg szol-

[5] Chrys. hom. 58. in Matt. sub finem. Et Homil. 71. ad Pop. Antioch. Seneca, epist. 83. Nihil aliud esse ebrietatem, quam voluntariam insaniam. Extende in plures dies illum ebrij babitum: numquid de furore dubitabis? Nunc quoque non est minor, sed brevior.

[6] Laërt. lib. 1. in Anacharsi.

[7] Plutar. in Instit. Laconicis. sub finem. Et in Lycurgo. Alexand. ab Alex. lib. 2. c. 5. Tiraquel. ibi.

[8] Plutar. in Lycurgo.

gát vitettek közikbe: ennek nevettek; ezt csufolták: ennek példájából távoztatták, a mit másban pöktek, gyülőltek. Jól mongya azért Arany-száju Szent János; hogy [1]a részegség, *dæmon voluntarius: morbus veniam non habens: commune generis nostri opprobrium;* szabad-akarat-szerént-való ördög, bocsánat-nélkül-való nyavalya; emberi nemzetnek gyalázattya. Azért, a ki részegség-által, az emberi természetet oktalan-állathoz hasonlíttya; méltó vólna, hogy, a Szent Pál parancsolattya-szerént, [2]senki vélle ne ennék, se nyájaskodnék. Adná Isten, hogy, mint egyéb vétket, úgy a részegséget szégyenlenék az emberek; sőt megbűntetnék: és, mikor az úczákon-heverő, vagy garázdálkodó részegeket találnának, a pelengérnél józanitanák-meg. *Pittacus*-rúl írja *Laërtius;* hogy, [3]*legem tulit, ut, si quid ebrius peccaverit, duplici pœna puniatur;* a ki részegségében valamit vétkezik, két-képpen bűntessék. *Belisárius*-is, mikor táborában két részeg ember gyilkosságot cselekedett vólna, nyársba vonatá őket: okát adván; mert a részegség magán bűntetést érdemel, ha ebből más gonosz nem következik-is. Megértők mind ezekből, hogy Isten-ellen-való nagy bűn a részegség; mely, kirekeszti Istent a lakodalmakból: de a részegest-is kirekeszti a bóldogságból; ha idején ki nem tér és Penitencziát nem tart. Megtanúlók; hogy nem-csak, a ki megrészegszik, de a ki mást megrészegít-is, ollyan bűnt val, mint-ha maga részegednék. Meghallók, hogy rút fajtalanságok, iszonyú visza-vonyások, betegségek, nyavalyák és egyéb fogyatkozások, áradnak a részegségből: és, hogy az emberből bolondot, sőt barmot, sőt ördögtűl-szállott útálatos bálványt csinál.

[1] Chrys. hom. 1. ad Pop. Antioch. ante medium.

[2] 1. Cor. 5. v. 11.

[3] Laërt. lib. 1. in Pittaco. Baron. tom. 7. Annal. Anno 533. num. 46. ex Procopio.

Medgyünk* tehát immár? meg-is a közönséges szokashoz szabjuk-e magúnkat? még-is az elébbi részegeskedésben mennyünk-e el? Oh mí balgatagok, ha azt cselekeszük! oh bóldogtalanok, ha meg nem szűnünk! Ha egy doktor a betegnek azt mondaná; meg ne ed amaz étket, mert meghalsz tőlle: hozzá sem nyúlna: látni sem akarná. Ihon a Szent Lélek azt kiáltya: [4]*qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt;* a kí megrészegedik, Isten országát nem bírja: mindazáltal, ennyi véghetetlen részegeskedéseket látunk naponként, minden rendek-közöt; és, a mely bóldogságnak megnyeréseért, Christus Urunk harmincz-három esztendeig fáradott e világon, azt mí egy óráig-való vigaságért, egy ital borért eladgyuk. Oh esztenlenség! oh vakság!

[4] Galat. 5. v. 19.

* Megyunk, elmegyünk, t. i. a részegségtől.

Ha mí valamely szolgánkra derék dolgot bízunk, nem tűrhettyük, ha megrészegszik: mí pedig, kikre azt bízta Isten, hogy az örök dücsősséget szorgalmatoson keressük és nyerjük, mint-ha csak mulatságnak-okáért vólnánk e világon, csak bor-italban merűlünk. Vallyon, a mit mí, szolgánkban el nem szenvednénk, elszenvedi-e Isten azt mí-bennűnk? Oh mely illetlen, hogy, a mely szájjal az Istennek szent Testét vészik a keresztyének, azt okádásra fordítcsák a részegség-által és minden disznó-akolnál utálatosbá tegyék! Job vólna, ugy-mond Szent *Agoston,* [1] hogy, a mely bort a részeges, fajtalan-, útálatos-életű emberek eltékozlanak házunkban, a kapu-elöt-álló szegénynek adatnék. Mert, a többiközöt, azért kiált a Szent Irás jajt a részegesekre; hogy ők, vígan lakván, elfeletkeznek a nyomorúltakrúl: [2] *bibebant vinum in phialis et nihil patiebantur super contritione Joseph.* Mentűl nagyob áldása lenne annak a menyegzőnek, melyben a bor elfogyna, de Christus jelen vólna; hogy-sem a mellyet számtalan vétkekkel és Istennek kirekesztésével szolgáltatunk?

[1] August. Serm. 231. de tempore.

[2] Amos. 6. v. 6.

Adná Isten, hogy, a Szent Pál kivánsága-szerént, [3] emberekelöt-is böcsülletlenek, útálatosok, kiátkozottak volnának, valakik megrészegednek, vagy mást megrészegítenek: talám így, a kiket az örök veszedelemnek félelme meg nem tartóztat, emberektűlvaló szemérem megzabolázna.

[3] 1.Cor. 5. v. 11.

De hallom, mit mond a részeges: nem innám, ugy-mond; de, ha barátomat hívom hozzám, s jól nem tartom, embertelennek itíltetem. Nem innám; de reám köszönik* fő-emberek: ha meg nem iszom, kész garázda támad belőlle, és felbomlik a barátság. Némelyek azt-is mongyák; hogy a *melancholiat* ki kel mosni jó borral.

Szépen béköti ezeket a fogásokat Szent Agoston: [4] *non sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum. Si et te et alium inebriaveris: habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum. Sapienter confidera, si justum sit, ut te a Deo separes, dum te ebrioso conjungis. Tu eum noli cogere: sed in potestate illius dimitte, ut quantum sibi placuerit, bibat; et si se inebriare voluerit, solus pereat, et non ambo pereatis:* ne légyen, ugy-mond, barátod, a ki téged Isten ellenségévé akar tenni. Ha, vagy őtet, vagy magadat megrészegíted: ember barátod lészen, Isten ellenséged. Meggondold azért, ha illendő-e hogy Istentűl elszakadgy és részeg emberhez ragadgy. Ha ő innya akar: had igyék; veszszen egye-

[4] Aug. Serm. 231. de Tempore.

* Köszöntik.

dűl, ne veszszetek ketten. Ha pedig valaki a bor-italra kisztet: vagy azt feleld néki, hogy nagyob Úr a ki tíltya a részegséget; vagy azt mongyad, hogy, ha bolond-nélkül szűkölködik, kiméllyen-meg téged, más bolondot keressen. Továb mégyen Szent *Agoston* [1]Aug. Ser. 232. de tempore. initio. [1]és azt mondgya: *etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur; aut bibas, aut morieris: melius est, ut caro tua sobria occidatur, quam per ebrietatem, anima moriatur:* ha arra jutna a dolog, hogy azt mondanák; vagy igyál, vagy meghalsz: job, hogy tested józanon megölessék, hogy-sem lelked részegen elkárhozzék. Azt veti ezek-után; hogy, ha valakit megölnének, azért, hogy innya nem akart, [2]2. Mach. 6. v 18. mártir lenne; mint *Eleazar:* [2]kit azért ölének-meg, hogy disznó-hús nem akart enni.

Végezetre; a ki igazán akarja vígasztalni szomoruságát, nem borral kel azt öntözni, hanem a lelki-ismeretet kel tisztán tartani: [3]Prov. 15. v. 15. [3]*secura mens, juge convivium.* Az-után, Istenhez és az örökké-való dolgokhoz kel ragaszkodni; hogy azt mondhassa, a mit Szent [4]Psal. 76. v. 4. *Dávid:* [4]megemlékeztem az Urrúl és megvígasztaltattam. Ha kár-vallás, ha gyalázat; ha fiadnak, vagy házas-társodnak halála szomorít: emlekezzél az örök bóldogságrúl; és azzal vígasztald szűvedet. Csak álom, csak árnyék, csak játék az egyéb vigaság és hamar elmúlik: állandó és tekélletes vigaság az, mely Istentűl származik.

Bezzeg, a ki mind ezeket józan elmével meggondolná és jól szűvébe foglalná, künyű vólna megvonni magát a részegségtűl. A ki pedig ezeket füle-mellől akarja bocsátani, annak én azt [5]Aug. Ser. 232. de tempore. mondom, a mit Szent Agoston: [5]*fratres, dum hæc suggero, me absolvo apud* Deum. *Quicumque me audire contemserit et ad bibendum pronus fuerit, vel in convivio suo alios cogere voluerit: et pro se, et pro illis, in die judicii reus erit:* atyám-fiai, mikor ezeket mondom néktek, magamat mentem Isten-elöt. Valaki azért szót nem fogad és vagy maga részegeskedik, vagy mást itat: az itílet napján, mind magáért, mind egyebekért, örök kárhozatra itíltetik. Kitűl óltalmazzon minnyájunkat az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

S. Augustinus, lib. 10. Confess. cap. 31.

Ebrietas, Domine, longe est a-me: misereberis, ne appropinquet mihi. Crapula nonnumquam subrepit servo tuo: misereberis, ut longe fiat a-me.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Házasságban-élő aszszonyok tanusága.

Isaias Proféta írásából, magyarázván önnön-maga Christus, mi-végre jött e világra: azt mondgya; [1] hogy, Isten őtet azért küldötte, hogy örvendetes hírt mongyon a szegények vígasztalására: meggyógyítcsa, a kiknek egésségek romlott: szabadúlást hirdessen a raboknak: világosítcsa a szemek-fényétűl-fosztatott vakokat. Ha az vólt a Christus jövetelének czéllya és hivatallyának határa, hogy a szomorúkat vigasztallya, a kór-betegeket orvosollya, a foglyokat felszabadítcsa: mint vagyon ez, hogy predikállásának kezdetin, mikor első csudával ismértetni akarta dücsősségét, menyegzős háznak lakodalmába ment tanitványival- és Szent Annyával-egyetemben? Ugy tetczik, tisztihez- és isteni küldésből reája-bízatott hivatallyához-képest, illendőbben ment vólna ispitályba és igye-fogyott kór-betegek hajlékába, vagy a sanyarú tömlöcznek setétségében-heverő rabok barlangjába, hogy-sem az örömmel és vigaságokkal bévelkedő menyegzőbe.

[1] Lucæ 4. v. 18. Isai. 61. v. 1.

De külömbek az Isten itíleti az emberi vélekedéseknél. Azt találta Üdvözítönk; hogy e világon, nagyob szükség sohult nincsen a mennyei vígasztalásra és orvoslásra, mint a házasságban. Azért elsőben-is, a menyegzőnek vizét akará borrá változtatni: ezzel ismértetvén, kitűl kel vígasztalást várni a házasoknak; honnan kel reménleni a menyegzők vizének édes borrá változását.

A világ menyegzéjében két nagy fogyatkozás vagyon, mellyeket az Evangeliomból hallátok: eggyik; hogy elsőben jó bort ád a világ és édesgetésekkel hízelkedik: de hamar elfogy az ő bora és vízzel végezi örömét. Isten pedig, utóllyára tartya a jó bort; és látogatásinak sanyaruságit, csapásinak szomoruságit örömre fordíttya. Másik; hogy kevés bora vagyon e világ menyegzejének: vize pedig, sok teli vedrekkel béves.

Ha nem több, de gyakran, hat veder-víz találtatik a világ menyegzejében és házasságában: első veder-víz, az; hogy a házasságban, eladgya ember szabadságát: rabbá tészi magát; nyűgbe veti lábát; és, nem, hogy egyébbel, de, [2] *non habet potestatem sui corporis,* maga testével sem szabad. Ez pedig, nem ollyan, mint egyéb rabság, melyből, vagy váltsággal, vagy szökéssel, vagy

I.

[2] Cor. 7. v. 4.

engedelemmel kiszabadúlhatni: hanem, éltig tart és csak halál
II. szerez szabadságot. Második veder-víz a házasságban, annak tulajdon gyümőlcséből származik. Mert, ha magtalanok a házasok, oly
[1] Genes. 30. v. 1. kínnyok vagyon, hogy, a *Rachel* [1] mondása-szerént, búban meghalnak gyermek-nélkül, Ha gyermekek vagyon, az anyák oly fájdalmakkal szűlnek, mellyeknél nagyob nem lehet, kire-nézve, mikor a Sz. Irás szokatlan nagy fájdalmakat akar említeni, azt mondgya;
[2] Isai. 13. v. 8. c. 21. v. 3. c. 42. v. 14. Jerem. 6. v. 24. c. 22. v. 23. c. 48. v. 41. c. 49. v. 24. c. 50. v. 43. hogy [2] szűlő-aszszonyok fájdalmi azok. És, noha a férfi ebben nem részes, de kedves feleségének veszedelme és kínnya, részesíti őtet-is a keserűségben. Harmadik veder-víz; a gyermek feltartása, betegsége, halála. Melyben, menyi nyughatatlanság, búsulás, rettegés, szomorúság vagyon, érzik az atyák, anyák. Negyedik veder-
III. víz; a házasok erkőlcse. Haragos, szitkos, morgó, részeges sokszor
IV. az eggyik: el kel tűrni a másiknak. Ütés, csapás, rúgás, czibálás esik közöttök: nincs orvossága; egy házban, egy ágyban kel
V. maradni. Ötödik veder-víz; a házasok testi nyavalyája és halála. Ha szája büdös, ha esze fogyatkozott, ha megbénnúlt, ha ágyfenekén hevérö kór-beteg: eggyüt kel tűrni. Ki tudna elő-számlálni, menyi rettegés vagyon házas-társának betegségén? menyi siránkozás halálán? menyi törődés távúl-létén? menyi félelem, hogy
VI. úttyában gonosz szerencse ne találllya? Hatodik veder-víz; a *zelotypia.* egymáshoz-való gyanúság: és néha gyanúságnál továb mégyen a dolog.

Ezek és tőb nyavalyák lévén a világi menyegzőkben és házasságokban: méltó vólt, hogy a ki világ nyavalyáinak gyógyítására kűldetett, elsöben-is magának és Apostolinak, sőt édes Annyának jelen-létével, megtisztelné és szentelné a házasságot: annak terhét künnyebbítené, igáját lágyítaná, keserüségét vígasztalná, ízetlen vizét borrá változtatná.

Isten a házasságot, *Ádám* esetinek-előtte, paradicsomban szer-
[3] Tob. 6. v. 22. zette: nem csak azért, hogy az emberi nemzet [3] szaporodjék és először a főldet, az-után Meny-országot megtőlcse: hanem azért-is, hogy a férfiúnak, magához hasonló segítsége légyen. Annak-okáért,
[4] Genes. 2. v. 21. mihent *Ádámot* teremté, azt mondá; hogy [4] nem jó egyedűl lenni, hanem hasonló segitség kivántatik hozzá: és a férfiúnak óldala-
[5] Ibid. v. 23. csontyából, sőt, a mint *Ádám* mondá, [5] húsából-is, formálá *Évát.*
[6] V. 22. Akarván ismértetni, hogy ő szerzője a házasságnak, [6] maga vivé
[7] Matt 19. v. 6. *Ádám*-hoz *Évát;* az-az, [7] *Deus conjuxit;* Isten adá-egybe őket. Ennek pedig a társaságnak, mely erős kötele légyen, megmondá *Ádám,*

vagy inkáb ([1]a mint Christus magyarázza) Isten ő-maga *Ádám*- [1] Matt. 19. v. 5.
által: *relinquet homo patrem et matrem et adhœrebit uxori suœ; et erunt duo in carne una.* [2] *Itaque jam non sunt duo, sed una caro:* [2] Matt. 19. v. 6.
elhadgya ember apját, annyát és feleségéhez ragaszkodik: ketten egy testben lésznek; sőt, immár nem ketten vannak, hanem egy test.

Az Új Testamentomban, nem csak *honorabile connubium,* [3] meg- [3] Heb. 13. v. 4.
tartatott a tisztességes házasságnak böcsűlleti; [4] és, mint ördögi [4] 1. Tim. 4. v. 1, 3.
tanitásnak követői, megátkoztattak, valakik a házasságot tilalmazzák: de, az Ó testamentomi házasság-felett; két erős kötelességet rendelt Christus, a keresztyén házasságban. Elsőt: noha az Ó Testamentomban, szabad vólt embernek, hol-mi nehezteléseként, elválni feleségétűl, és [5] *libellum repudii,* menedék-levelet adni: de a kereszt- [5] Deut. 24. v. 1. Malach. 2. v. 16.
tyének-közöt, az nem szabad: hanem, [6] *quod Deus conjunxit, homo* [6] Matt. 19. v. 6.
non separet; a kiket Isten egybe-adott, ember azokat el nem választhattya. Azért, a végbe-ment házasság-után, [7] valaki feleségét elbo- [7] Marc. 10. v. 11. Luc. 16. v. 18.
csáttya és mást vészen, míg az él, paráználkodik: az aszszony-is [8] parázna, ha mással közli magát, míg ura meg nem hal. Másikat: [1. Cor. 7. v. 11.]
noha az Ó Testamentomban, megengedte Isten *Ábrahám*-nak, [8] Rom. 7. v. 3.
Jákób-nak, *Dávid*-nak, hogy tób feleségek légyen: de az Új Testamentom azt nem szenvedi: hanem, [9] *duo in carne una;* kettőnek [9] Matt. 19. v. 6.
kel lenni, kik egy testben légyenek.

Ez a hazasság nehéz igája, az Apostolokat úgy megrettentette, hogy azt mondák: [10] *si ita est causa hominis cum uxore, non* [10] Matt. 19. v. 10.
expedit nubere; ha így vagyon emberek dolga feleségével, nem hasznos a házasúlás. Üdvözítőnk pedig, hogy borrá változtatná a menyegző vizét, [11] *Sacramentommá,* kiváltképpen-való Szentséggé [11] Ephes. 5. v. 32.
tévé a házasságot; az-az, oly eszközzé, mely-által, a Szent Lélek Istennek malasztya és segitsége adatik; hogy annak erejével, künnyen és örömmel viseltessék a házasságnak terhes igája; és borrá változzék minden ízetlen, keserű, fáratságos, siralmas, únalmas, mérges vize a menyegzőnek.

Adná Isten, hogy én-is e mái tanitásommal, künnyebbíthetném valami részében a keresztyén házasok terhét: kire igyekezem Isten segítségéből.

Ugy vészem pedig eszembe, hogy, ha nem mindenestűl, de nagy részre, az aszszony-ember hatalmában és maga-viselésében ál, hogy nyugodalmas csendesség, vagy únalmas veszekedés légyen a házasságban. Mert, ha az aszszony, tekéletes erkölcsével, engedelmes okosságával, urának kedvét keresi; és igaz szeretetivel férjének

szerelmét magához vonsza: nem-csak urát megnyugottya; hanem maga-is, csendesz szűvel, örömben tőlti életét. Ha pedig kemény, és alkalmatlan erkőlcsével férjét boszontya és idegeníti: oly siralmas kenyeret észik tellyes életében, oly búsúlt és keseredett szűvel lészen minden üdőben, hogy mind születésének, mind férjhez-menésének napját, mind menyegző szerzőjét, megátkozza.

Propositio. Annak-okáért, a Szent Irásnak és régi Szent Atyáknak nyomdokát követvén; ez jelen-való órában, megmondom, *mint kel a keresztyén házas-aszonynak magát viselni, ha azt akarja hogy kedvesen, Isten- és emberek-előt böcsülletesen éllyen a házasságban, és a menyegzőnek keserves vizei borrá változzanak.* Nem maradnak a férfiak-is tanuság-nélkül: mert őket-is illeti nagy részre, a mit aszszony-emberekről mondunk. Legyetek szorgalmatosok a halgatásban.

Rövid summában foglalta Isten, valamit az életnek tekélletességére kiván tőllünk, mikor azt mondotta; hogy a Törvény és [1]Matt. 22. v. 40. Próféták tanitása abban ál, [1]hogy szeressük Istenűnket és felebarátunkat. Tudta jól az Isten, hogy, a hol szeretettel egybeenyveztetnek a szívek, ot egyéb törvény és parancsolat, egyéb végezés vagy rendelés nem kivántatik. Semmi veszekedés, vagy gyülőlség; semmi panaszolkodás, vagy zúgolódás ot nem lehet, a hol szeretet vagyon. Senki nem irígykedik, vagy haragszik arra, a kit szeret: mert azt, úgy nézi, mint magát; annyi jót kiván néki, mint magának: magát, mint amazt, amazt, mint magát, úgy tartya. Azért, tellyes életűnknek tekélletes rendelését, mellyet e [2]Rom. 9. v. 28. Isai. 10. v. 22. világ bőlcsei nagy könyvekbe sem foglalhattak mindenestűl, [2]*verbum breviatum,* rövid szóval, előnkbe adta Isten; mikor azt parancsolta, hogy szeressük felebarátunkat, mint magúnkat.

Hasonló-képpen cselekedett, mikor a házas emberek kötelességét és maga-viselésének tisztit kihirdette. Mert, valamit az emberi okosság kigondolhat és az ékesen-szóllásnak mestersége kimondhat a bóldog házasság törvényéről, mind azt, egy rövid mondásban foglalta Isten: mely egyedűl elég és magában kapcsollya, valami kivántatik a jámbor házasoktúl. És ezt, nem-csak *Mojses*-által, a teremtésnek historiájában, hanem újonnan maga szájával akarta [3]Genes. 2. v. 24. Matt. 19. v. 6. Ephes. 6. v. 31. 1. Cor. 5. v. 16. az Új Testamentomban hirdetni; [3]*erunt duo in carne una;* hogy házasságban, ketten egy testben lésznek. Valamely házasok úgy élnek, hogy egynek tartyák magokat; úgy szeretik, takargattyák, óltalmazzák társokat, mint magokat: éppen és mindenekben eleget

tettek a házasság kötelességének: nem marad ot keserüségnek vize; mind borrá, sőt mézzé változik, ha valami ízetlenség vólna-is a házasságban.

Ez veleje és széki,* *legum connubialium,* a házasság törvényinek. De, hogy mélyebben gondolkodhassanak a házas-aszszonyok hívatallyokrúl, egy kevessé terjeszszük killyeb ennek magyarázását. Azért, fő-képpen négy dolog kivántatik szükséges-képpen a keresztyén házas-aszszonytúl. Első: urának szeretése; mely forrása és kút-feje a házasság javainak. Második: tisztaság; mely az ura ágyát házasság-rontás-nélül őrizi. Harmadik: engedelmesség; mely az ura szüvét vidámon tartya. Negyedik: házi gond-viselés; mely ura keresményit takargattya, cselédét jó rendben tartya. Rövídeden szóllyunk mindenikrúl.

Először azért, a házasságban legszükségesb a szeretet; mert ezzel, nem-csak könnyebbedik, hanem édesíttetik az örökös igának és akadékos nyűgnek terhe, mellyet magával visel a házasság.

Meggondollya tehát az okos aszszony, hogy [1]attyát, annyát és minden attyafiságát elhatta házas-társaért és mind-azok-helyébe választotta férjét. Azért, méltó, hogy arra fordítcsa minden szeretetit, a kiben helyheztette minden világi javait és vígasztalásit. És gyakran eszében forgassa a *Hypsicratéa* szavát: kinek ura, *Mitridates,* mikor országát elvesztvén, bújdosásra jutott vólna, ura-után menvén, azzal vígasztalta magát: [2]*ibi regnum et opes, ubi maritus;* hogy, mind országa, mind kincse ot vagyon, a hol ura vagyon. Azonképpen *Sulpitia,* [3]az ura-után szám-kivetésbe méne, hogy szám-kivetett férjének igaz** lenne.

[1] Genes. 2. v. 24. Ephes. 5. v. 31. Matt. 19. v. 5.

[2] Valerius, lib. 4. cap. 6.

[3] Valerius, li. 6. cap. 7.

Eszében tarcsa azt-is, a mit Isten mondott; hogy a házasságáltal, [4]ketten eggyé lettek. Azért, minden házas-embernek, úgy kel szeretni társát, [5]*ut corpora sua,* mint maga testét; mert, valaki házas-társát szereti, *seipsum diligit,* magát szereti. Mindenkor szeme-előt visellye, mely tiszta és álhatatos szeretetet kiván Isten a házasoktúl; mikor arra kötelezi, hogy egy-mást úgy szeressék, [6]*sicut Christus dilexit ecclesiam; et seipsum tradidit pro ea, ut sit sancta;* a mint szerette Christus az *ecclesiát;* kinek óltalmáért, nem, hogy egyéb munkáját szánta vólna, de életét sem kíméllette,

[4] Genes. 2. v. 24. Matt. 19. v. 6.

[5] Ephes. 5. v. 28.

[6] Ephes. 5. v. 25. 28.

Ez az ő szeretete, ne végeződgyék a testen: hanem a lélekre terjedgyen. Minden jó házasnak azon kel lenni, hogy az ő társa szentúl és tekélletesen szolgállyon Istennek. Mert a házasság,

* Alapja, lényege. — ** Hű.

[1] Ephes. 5. v. 32.

[1] *Sacramentoma,* szentséges jele annak a szeretetnek, mellyel Christus szerette az *ecclesiát.* Azért, hogy a *Sacramentom*-nak jegyzése igazán meglégyen, kötelesek a házasok, nem-csak, hogy egy-mást szeressék, hanem, hogy a végre szeressék, a mi végre Christus szerette az *ecclesiát;* tudni illik, *ut sit sancta,* hogy szent légyen.

[2] Valerius, lib. 4. cap. 6.

Bezzeg, tekélletes szeretet vólt ama pogány aszszonyokban, [2] kik *Lacedémon* várasában, látván urokat halálos fogságban, tömlöczökbe kéredzettek; ot magok ruhájokba őltöztetvén férjeket, kibocsátották: magok a tömlöczben maradtak. Mit mongyak amaz örök emlékezetre-méltó böcsűlletes úri aszszonyokrúl; kik, szállott várasban

[3] Bodi. Proœmio methodi historiar.

lévén, a harmadik *Conradus* császártúl [3] sok könyörgéssel kegyelmet nyerének, ollyan okkal; hogy a fegyvertelen aszszonyok, békével kimehessenek, azzal, a mit hátokon elvihetnek? Ki-ki azért urát hátára vévén, nagy örömmel kimenének a várasból. Ezért a tekélletességért, az egész várasnak megkegyelmeze a császár. Ennél-is csudálatosb vólt, a mit cselekedett a britanniai *Robertus* király felesége. Az urát mérges nyíllal meglőtték vala: a doktorok itíleti szerént, egyéb mód nem vólt élete megtartásában, hanem, ha valaki maga veszedelmével kiszíná sebéből a mérget. Mikor a haláltúl minnyájan iszonyodnának; a felesége örömest kiszíja vala, de az ura nem engedé. Meglesé az aszszony, míg az ura elszunnyada, és akkor szívá-ki a mérget, mely miat ő meghala, de urát meggyógyitá. Efféle böcsűlletes cselekedetekért, az aszszonyok neve nagy tisztességet nyert mindenek-elöt.

A házasok szereteti, arra nem kötelez senkit, hogy Isten-

[4] Gen. 3. v. 6, 17.

ellen-való dologban kedveskedgyenek egy-másnak. [4] Azért, nem igaz szeretet, hanem veszedelmes csalás vólt, hogy *Adám* inkáb akart Isten-ellen véteni, hogy-sem *Evá*-ját megszomorítani. Bolondság

[5] 3. Reg. 11. v. 1.

vólt, hogy [5] Bőlcs *Salamon,* felesége kedveért, a bálványoknak templomot éppített és ezzel magát részessé tette a bálványozásban.

Rövid summában azért, a házasságnak igaz szereteti négy dolgot kiván: EGGYIKET; hogy, valamivel Isten meg nem bántódik, abban egy-más kedvét ne szegjék a házasok. És, ha ketten egy testek, szívök és akarattyok-is egy légyen. Azért, a mihez láttya az aszszony kedvét urának, ahoz néki-is kedve légyen. Kövesse a *Hector* feleségét, az okos *Andromachét:* ki, látván urának lovakban-való gyönyörüségét, maga sokszor istállóba ment; szénát, abrakot adott az ura lovának. *Plutarchus,* igen szükségesnek mongya, hogy az aszszony ollyan légyen mint a tűkör: [6] *vitiosum*

[6] Plutar. de præceptis connubialib. paulo post initium.

est speculum, quod lœti imaginem, tristem; tristis autem, lœtam præbat: ita uxor ingrata, quæ, oblectationem quærente viro, torvum tuetur; serias res agente, ludit ac ridet. Mindenben úgy alkalmaztassa magát férjéhez, hogy, ha víg az ura, víg légyen; ha szomorú, ő se vígadgyon. Ollyan ne légyen, ugy-mond *Plutarchus*, az aszszony, mint a hóld, mely akkor tellyes, fényes, mikor legmeszszeb a naptúl; akkor setét, mikor a nap-mellet vagyon. Mert a mely aszszony, urával szerettetni akarja magát, ura távúl-létében rejtve vagyon; akkor fényeskedik és örűl, mikor urával vagyon. MÁSIKAT, azt hozza magával az igaz szeretet; hogy, ne légyen enyím s tiéd a házasok-közöt: [1]*voces: meum et tuum, e conjugio tollendæ.* Mint a fiakban, nem választhattya-meg az atya, mi övé s mi annyáé, hanem éppen mindeniké: úgy a marhájok-is köz légyen. Azért tíltva vólt Romában (ugy-mond *Plutarchus*), hogy semmit ne ajándékozhasson urának az aszszony, mivel köz minden marhájok. És, mikor az aszszony magát férjének adta, mindenét néki adta. Azért, ha ő-maga az aszszony, Isten törvényeszerént, férje hatalmában és birtokában vagyon: tehát uráé, valamie vagyon az aszszonynak. Nem-is lehet ot igaz szeretet, a hol egymástúl tíltva vagyon, a mi szükséges. HARMADIKAT, mint kíváltkeppen-való gyümőlcsét a jó házasságnak, azt kivánnya az egymás szeretet; hogy morgás, veszekedés, pántolódás ne légyen a házasok-közöt. Az aszszony-népek, közönségesen szósok* és zúgolódók. Majd alig vagyon pedig, a mivel inkáb idegenedgyék férjek kedve, mint a kemény szókkal, gyakor panaszokkal és pántolodásokkal. Azért mondgya *Salamon;* hogy, [2]*tecta jugiter perstillantia, litigiosa mulier;* oly kedves a morgó aszszonnyal lakni, mint a csepegő házban lenni; sőt, [3]job embernek pusztában, hogy-sem veszekedő aszszonnyal lakni. És, a mi nagyob; [4]*commorari leoni et draconi placebit, quam habitare cum muliere nequam;* kedvesb oroszlánnyal és sárkánnyal lakni, hogy-sem morgó aszszonnyal. Miképpen azért, [5]a jó feleség Isten ajándéka, [4]*gratia super gratiam,* isteni kegyelemnek kétszerezése; és, [6]*beatus vir, bonæ mulieris;* bóldog, a kinek jó felesége vagyon, mely áldást az Ur Isten, kedves szolgáinak szokott adni, [7]*pro factis bonis,* sok jó cselekedetekért: úgy [8]minden nyomoruságnál nagyob, a kinek gonosz felesége vagyon. Azért, mikor *Protágorast* kérdenék, miért adta leányát ellenségének? azt felelé; *quia nihil ei*

[1] Plutarch. ibi. ante medium.

[2] Prov.19. v.13. et cap.27.v.15.

[3] Prov.21 v.19.

[4] Eccli.25.v.23.

[5] Prov.19.v.14.

[6] Eccli.26.v.19.

[5] V. 1.

[7] V. 3.

[8] Eccli.25 v.26.

* Szóllók, nyelvesek.

poteram dare deterius; hogy azért, mert semmit gonoszbat nem adhatott ellenségének, mint morgó feleséget, mert az, [1]*dolor cordis, et luctus,* szű-fájdalom és szűnetlen sírás, mellyet, *flagellum linguæ,* az aszszony nyelvének ostora szerez. De, ha urát búsíttya a gonosz aszszony, maga sem marad ütetlen. Mert, sem Istentűl, sem emberektűl nincs annak vígasztalása, a ki urával nem jól alkoszik.* NEGYEDIKET, a házasok törvényének szerelme, azt magával viseli, sőt abban fénylik s azzal nevekedik; hogy, [2]eggyik házas a másik terhét visellye, mert az igaz szeretetnek fő tulajdonságát, azt említi Szent Pál; hogy, [3]*omnia suffert, omnia sustinet;* mindent eltűr, elszenved.

[1]Eccli. 26. v. 8, 9.

[2]Galat. 6. v. 2.

[3]1. Cor. 13. v. 7.

Bolond házasok, kik azt kivánnyák, hogy az ő társokban semmi fogyatkozás ne légyen: és nem akarván keveset tűrni, még e főldön poklot csinálnak magoknak, tűrhetetlenségekkel; mert ezer-annyit kel tűrniek a mint tűrnének, ha az igaz szeretet, kicsiny szenvedésre bírná őket.

Azért, aszszony-népek, vegyétek tanácsomat és megláttyátok, hogy nyertesek lésztek. Ha az uratok haragos, versengő, szitkozódó: ne öregbítcsétek magatok keresztét; sárral ne mosogassátok róllatok a sárt; kialtással, szitokkal, ne gyújcsátok a tűzet: hanem, cselekedgyétek azt, a mit ír Szent Agoston, [4]hogy cselekedett az ő annya. Noha (ugy-mond) igen haragos vólt az ura, de minden esz-veszés-nélkül, oly békeséggel tűrt, szenvedett, hogy se szóval, se cselekedettel soha urával nem ellenkezett: hanem, mikor elmúltak urának alkalmatlan indúlati, akkor ő-is szép gyenge szókkal mentette magát és okát adta cselekedetinek. Innen vólt, hogy, noha egyéb aszszonyok, szelídeb uroktúl nyert kékeket viseltek orczájokon, de őtet fene vad-természetű férje, soha egy újjal sem ütötte. És, nem az urok természetinek keménységét, hanem, az aszszony-emberek tűrhetetlenségét mondotta okának, hogy békével és szeretettel nem laknak. Ez vólt a Szent *Mónica* regulája. Nem sokkal külömbözött, a ki a szomszéd aszonynak egy üveg vizet adott, a végre, hogy, mikor ura haragszik, egy kalánnyit szájában tarcson, valamíg haragja el nem múlik. És mikor azt mivelte vólna, soha egy újjal sem ütötte az ura, noha az-elöt gyakorta verte. Elfogyván a víz, mikor többet kérne: megtanítá a szomszéd, hogy nem a víz, hanem a csendesz szenvedés tartoztatta ura haragját. Azért, nem csak világi böcsűllete és csendessége lészen az aszszonynak, de Istentűl-is koronáját vészi, ha békével

[4]Aug. 9. Confess. c. 9.

* Egyez.

viseli ura terhét. Mert az Isten-szeretőket, [1] efféle háborúk-is jóra segítik: és, a Bölcs mondása szerént; [2] *stultus, qui turbat domum suam, serviet sapienti;* hasznosan szolgál az okos aszszonynak, a háborgó és oktalan férfi: mivel okot vészen az istenes aszszony, ura háborújából, a tekélletes szenvedésre. Annak-okáért, ha az ura zúgolódik és megüti: azt gondollya, hogy ezzel Isten ostorozza az ő titkos bűneit, mellyekért nagyobbat érdemlett. Ha az ura beteg, ha fekélyes, ha rút fogyatkozás vagyon benne: eszébe jusson, hogy ő teste, az ura teste: és, mint a maga kelésit és genyetségét, úgy ne útállya az ura testét; hanem tapogassa, tisztogassa, kenegesse. Ne bízza másra édes ura testének gondviselését; hanem, maga forogjon körűlle, ágyánál üllyön: ne csak szóval, hanem orvoslásokkal-is enyhítcse fájdalmit. Szinte oly kedvel és szeretettel forgódgyék körűlle, mint-ha egésséges vólna: úgy ne útállya rútságit, mint-ha magáé vólna. Ezek bezzeg, az igaz szeretetnek cselekedeti.

[1] Rom. 8 v. 28.

[2] Prov. 11. v. 29.

Vegezetre: ne csak derekas dolgokban, de akár-mi kicsinben-is, kedvét keresse urának az aszszony, ha szerettetni akarja magát. És gyakran eszében forogjon, a mit igazán ír *Plutarchus*; [3] hogy *medici febres ex occultis causis paulatim collectas, periculosiores judicant iis, quæ manifestis ex causis oriuntur: eodem modo, exiles quotidianæ offensæ, conjugem gravius divellunt;* a doktorok, veszedelmesb nyavalyának tartyák, a mely sok üdő-alat apránként szereztetett, hogy-sem a mely véletlen nagy okból támadott: úgy a házasok eggyességét veszedelmesben sértik a sok és gyakor aprólékos idegenségek. Ágyát, asztalát, házi eszközét úgy tarcsa, a mint kedvesnek láttya ura-előt. Ha valami neheztelését sajdíttya urának, bár vétke ne légyen-is, ő kérjen bocsánatot, szelíd, édes, alázatos szókkal: mert nem szégyen az aszszonynak azt mivelni, valamivel az igaz szeretet megtartatik. Mindenek-felett, azt elkerűllye, hogy urának szemére ne vesse, ha nemzetében, testében, erkölcsében, valami éktelenséget és fogyatkozást ismért; mint a *Jób* és *Tobias* felesége, az urok nyavalyáját, mint gonosz életek bűntetését, pirongatva említették. Ha, mi jót cselekedett urával, elő ne hozza, meg ne panaszollya. Ha mi versengés vólt közöttök, piaczra ne vigye, hanem ot-hon temettessék-el magok-között: mert mind ezek, csudálatos, mint hidegítik a szeretetet és mélyen gyökereztetik az idegenséget. Egy-szóval; az aszony-ember tehetségében ál, hogy ura szeresse őtet. Mert, ha ő igazán szereti urát, oly vad ember

[3] Plutar. de præceptis connubialib.

nem lehet, hogy visza-szeretésre ne indíttassék: mivel nincs a szeretetre bizonyosb út, mint, hogy azt szeressük, a kinek hozzánk-való szerelmét kivánnyuk.

[1] Hebr. 13. v. 4

Másodszor: a házasságban szükséges a tisztaság; hogy, [1] *torus immaculatus,* fertelmesség-nélkül őrizzék ágyokat. Azt kivánnya Isten a házasoktúl, hogy [2] oly igazak légyenek egy-másnak, mint az *ecclésia* Christusnak. Sok házi ellenségek csalogatták eleitűl-fogva az *ecclesiát,* újonnan gondolt eretnekségekkel; sok külső üldözők verték, taglották és mártiromságokkal kínzották: de, sem csalárd mesterséggel, sem rettentő hóhérséggel, soha arra nem vihették, hogy legkisseb dologban, hiti-mellől eltávozott vólna; hanem, igaz jegyesének tartotta tisztaságát.

[2] Ephes. 5. v. 25.

Seneca, de Vita beata, c. 13. Constante pudicitia, virtus salva est.

Eszébe jusson azért a tekélletes aszszonynak, a mit Szent Pál mondott; hogy [3] *mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir;* a házasság-után, nincs a maga testén hatalma az aszszonynak, hanem azt férjének adta: és, nem, hogy a gonoszra, de még a jóra sincs aszszony-embernek hatalma testén. Mert, Isten szava az; hogy, [4] ha a házas-aszszony valamit fogad Istennek és arra megesküszik; az ura pedig azt ellenzi, mihent tudtára esik: semmi kötelessége nincs az aszszony fogadásának és esküvésének. Azért Szent *Jerónimus,* [5] erős szókkal dorgállya *Celanciát,* a ki ura híre-nélkül fogadást tett vala, hogy többé férfiat nem akar ismérni: és azt mongya néki; hogy ereje s helye nincs annak a fogadásnak: [6] hanem, lelke-vesztése-alat, tartozik adóságát megadni urának.

[3] 1. Cor. 7. v. 4.

[4] Num. 30. v. 7. 9. 13.

[5] Hierony. Epist. 14. ad Celantiam. cap. 8.

[6] 1. Cor. 7. v. 3. 5.

Ne szóllyunk bár arrúl, mely erős parancsolattal hatta Isten, hogy a házasság-törők megölessenek; mely csudálatos [6] átok-vizet rendelt Isten, mellyet, mihent megitt a házasság-törő aszszony, meghólt belé. Azt se említcsük, hogy a pogányok, a házasság-törést nagyob gonosznak itélték, hogy-sem az ember-ölést; hogy Christus, az ő nemzetségének laistromában, noha számláltatta, [8] de nevén nem neveztette *Betsabeát,* házasság-töréseért; hogy a *samariai* aszonynak, [9] csak fajtalanságát veté szemére Christus; de az aszszony azt mondá, hogy minden vétkeit kijelentette, mint-ha az aszszonyban, minden vétek eggyüt járna a bujasággal. Bár azt-is halgatással mulassuk, mely kemény csapásokkal ostorozta Isten [10] *Faraót* és *Abimelechet,* a házasság-törésnek csak szándékozásaért; mely szemérmetesen őrzi a természet az aszszony-népek tisztaságát, [11] mivel, ha tengerbe halnak, orczával nem fordíttya-fel őket, mint a férfiakat.

[7] Lev. 20. v. 10. Deut. 22. v. 22. [6] Num. 5. v. 13. 27.

[8] Matt 1. v. 6.

[9] Joan. 4. v. 29.

[10] Gen. 12. v. 15 17. c 20. v. 4. 7

[11] Plinius, Solinus.

Mind ezekről bár ne emlékezzűnk: a Szent Irás, három nagy jelenségét adgya, mint gyülőli Isten a házasság-törést.

Eggyiket azt; hogy, mikor Christus a házasságnak kötelét magyarázná, azt mondá; [1]hogy, semmiért nem szabad embernek feleségét elbocsátani, fajtalanságtúl megválva: [2]*omnia mulierum vitia et delicta ferri jussit* DEUS, *dummodo, inquit, non sit scortum: cetera omnia fer delicta et vitia,* Azért, ha az aszszony-ember részeges, haragos, hazug, szitkos, átkozódó, rút, undok, büdös, beteges, bolond: sőt, a mint Sz. Pál mongya, ha bálványozó: vélle kel tűrni, noha úgy tetczenék, hogy szenvedhetetlen fogyatkozások ezek. De, ha ura ágyát megfertezteti: az immár tűrhetetlen: azért bezzeg elbocsáthattya ember feleségét.

[1] Matt. 5. v. 32. c. 19. v. 9.
[2] Chrysost. in c. 4. ad Ephes. Hom. 15.

Másikat azt; hogy a házasság-törést, nevezi *iniquitas maxima,* [3]legnagyob hamisságnak. Mert, [4]a házasság-törő, vétkezik Istenellen, ki a házasságot szerzette; és a kinek nevére esküt, hogy tisztán tartya ágyát: megbántya férjét, a kinek adta magát: felbontya fogadását, mellyet ellenségnek-is meg kel tartani: *a Sacramentomot* megszegi, mellyel egybe-adták: az anyaszentegyházat megrútíttya, melynek keze vólt az öszve-adásban: apját, annyát és minden nemzetségét meggyaláza, szégyeníti és keseríti: magának, [5]*turpitudinem et ignominiam congregat, et opprobium;* undok, rút hírt-nevet szerez, és az ő kissebsége soha el nem mosatik: fiaira, hóltig-való orcza-pirúlást hoz; mert az annyok nevét, szemérem-nélkül nem halhattyák; apjokat nem említhetik, hogy a kétség ne újúllyon, ki fiai? Azért valóban, *iniquitas maxima,* oly gonoszság, a házasság-törés, melynél nagyob nem lehet: mivel hit-szegő, szentség-törő; magára, nemzetére, örök gyalázat-hozó, a ki ebben részes. Utánna veti Szent Jób: [6]*ignis est, usque ad perditionem devorans et omnia eradicans genimina:* oly tűz ez, mely tellyességgel megemészt és gyökerestűl kigyomlál minden jót. A szemérmet, a tisztességet, az atyafiak szeretetit, a házasságnak eggyességét, tellyességgel semmivé tészi. A mely órában házasság-törésbe esik az aszszony, azon órában, nem-csak megútállya édes urát, de úgy kezdi gyülőlni, mint ellenségét; úgy retteg tőlle mint hóhértúl; úgy kivánnya halálát, mint maga életének megtartását: és soha egy nyugodalmas órája, egy bátorságos napja nincsen; hanem örök félelem fojtogattya szívét, hogy ki ne tudódgyék gonoszsága.

[3] Job. 31. v 11. 12.
[4] Eccli. 23. v. 32. 33.
[5] Prov. 6. v. 33.
[6] Job. 31. v. 12.

Harmadikat, azt mongya a Szent Irás a házasság-törésrűl;

hogy, noha elhiteti az ördög és a bolond képezés, az aszszonnyal,
[1] Prov. 9. v. 17, 18. hogy, [1] *aquæ furtivæ dulciores sunt, et panis absconditus suavior;* édesb a lopott víz, és kedvesb a rejtett kenyér: de hazud és megcsallya magát: mert, *ibi sunt gigantes. In profundis inferni convivæ ejus:* ördög gazdája; pokol ágyas-háza a házasság-rontók örömének:
[2] Prov. 6. v. 32. mivel, [2] *qui adulter est, perdit animam suam;* elveszti lelkét, valaki házasság-törő.

Azért aszszony-népek, halálnál inkább távoztassátok a házasságtörést: mert job százszor meghalnotok, hogy-sem magatok gyalázattyával élnetek.

Tí-is férfiak, eszeteken járjatok: mert a gonosz emberek bűn-
[3] Sap. 3. v. 12. tetése az; hogy, [3] *mulieres eorum insensatæ;* feleségek feslett-erkőlcsü. Vak-vereséggel veri Isten feleségekben az istentelen férfiak gonosságát. Nem merném mondani, ha Isten nem mondaná: de bizonyos, hogy sokszor, a kik más ember ágyát megferteztették, megadgyák a kőlcsönt feleségek kissebségével. Elég példa ebben
[4] 2. Reg. 12. v. 11. Szent *Dávid:* [4] a ki titkon rutítá az *Urias* ágyát; de nyilván és mindenek láttára, rontaték érette feleséginek tisztessége.

Nem-csak a paráznaságot, de egyéb vétkeket-is, sokszor azzal bűntet Isten; hogy a gonoszok feleségét és leányát, fertelmességre
[5] Isai. 13. v. 16. Osc. 4. v. 13, 14. Iob. 31. v. 10. bocsáttya; mint *Isaias-*, *Oséás-*, és *Jób*-által, [5] ki vagyon jelentve. Sőt, mikor eszembe jút az *Amasias* példája, ki az Isten népét bálványozásra vitte: nem csudálom, ha igaz, a mit köz-beszéddel mondanak; hogy ritkán jámbor a predikátorok felesége. Mert, mivel *Amasias* a sidó népet lelki házasság-törésre és istentűl-szakadásra
[6] Amos. 7. v. 17. vitte vala, azt mondá Isten néki: [6] *propter hoc, uxor tua in civitate fornicabitur:* ezért a te gonoszságodért, a te feleséged, egész városelőt híres lészen; hogy magadon érezzed, mely nehéz nékem az Israël fiainak elfajúlása.

Nem elég, hogy tisztán visellye magát az aszszony: hanem, oly okoson szóllyon beszéllyen akár-kivel, hogy gyanuságba ne
[7] Cant. 8. v. 6. Prov. 6. v. 34, 35. essék ura hozzája, mert, [7] *dura, sicut infernus æmulatio;* pokol a házasok-közöt a gyanúság: abból kedvetlenség, gyülőlség, szidás, verés, kiáltás szokott következni; és végre halál, a mint *Salamon* írja. Vaj-ki kicsiny dologgal, veszedelmes gyanuságot szerzettek
[8] Vide Lipsium, Monit. Politic. l. 1. c. 5. Monito 1. magokra az aszszonyok! [8] Az ifiabbik *Theodósius* császár, szokatlan-nagyságú almát ada feleségének: az aszszony, *Paulinus*-nak adá: *Paulinus,* nem tudván, hogy a császártúl jött, a császárnak ajándékozá. Megkérdé a császár feleségét, hová tette az almát? Azt

felelé, hogy megette; és bolondságból, esküvéssel bizonyítá. Akkor a császár az almát kimutatá: és megöletvén *Paulinust,* feleségét elűzé; mely Jerusalemben szentűl végezte életét. Ládd-e, aprólék dologból, mi következik? Azért, mint a férfiúhoz nem illendő, hogy akár-mi kis okból gyanakodást végyen feleségéhez: úgy az aszszonyok, ha békével akarnak élni, bár ugyan gyanuságok légyen-is urokhoz; [1] eltávoztassák, hogy azt ki ne kiálcsák és urok szemére ne vessék; mert azzal csak gyűlőlséget szereznek. Hanem, ha mi vétek vagyon a férfiban, szent és békeséges életnek példájával, alázatos és lágy intésekkel, de fő-képpen Istenhez-való könyörgéssel lágyitcsak urok szűvét: hogy így tellyesedgyék, a mit Szent Pál és Szent Péter írnak; hogy, [2] *santificatur, lucrifit vir, per mulierem fidelem;* a tekélletes aszszony, megnyeri és szentségre hozza urát, jó erkőlcsével és imádkozásával.

[1] Eccli. 26. v 9.

[2] 1. Cor. 7. v. 14. 1. Pet. 3. v. 1.

Harmadszor: az igaz és istenes házasság törvénye, arra kötelezi az aszszonyt; hogy urának engedelmes légyen. Mihent *Évát* teremté Isten, nem vívé *Ádámot* az aszszonyhoz, hanem *Évát* vívé *Ádám*-hoz; [3] és világos szókkal, a férfinak hatalmat ada rajta, mikor azt mondá: [4] *sub viri potestate eris; et ipse dominabitur tui:* a férfi hatalma-alat lészesz; és ő uralkodik rajtad. Az Új Testamentomban, nem csak azt mongya Szent Pál; [5] *mulieri non permitto dominari in virum;* hogy meg nem engedi az aszszonynak, hogy uralkodgyék férjén: hanem azt parancsollya; hogy, [6] *subditæ sint viris suis;* férjek birtoka-alat légyenek. Ennek formáját, két példával mutattya a Szent Lélek: első példa, [7] *Sára* aszszony; mely *Ábrahám*-nak engedett és, mint-ha szolgálója lett vólna, *dominum eum vocans,* urának hítta őtet. Második példát, illyen szókkal említ Szent Pál: [8] *sicut ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis, in omnibus:* miképpen az *ecclesia,* Christus engedelmessége-alatt vagyon; úgy engedgyenek az aszszonyok férjeknek, mindenekben.

[3] Gen. 2. v. 22.

[4] Gen. 3. v. 16.

[5] 1. Tim. 2. v 12.

[6] Tit. 2. v. 5.

[7] 1. Pet. 3. v 1, 6.

[8] Ephes. 5. v. 24

Ha igaz, hogy apja-annya-helyében vagyon az aszszonynak ura: tehát engedelmességgel tartozik férjének. Ha helyes a Szent Pál [9] mondása; hogy *vir est caput mulieris;* a férfi, feje az aszszonynak: következik, hogy, a mely aszszony azt akarja, hogy ő fen-járjon, és az ura engedgyen, oly bolondúl cselekeszik, mint-ha fővel-alá, s lábbal fel akarna járni. És miképpen minden okos embertűl, bolond és gyalázatos nevet visel az aszszony, mely urának parancsol: úgy az urának sincs nagyob ellensége, mint rajta-uralkodó felesége: [10] *mulier si primatum habeat, contraria est*

[9] Ephes. 5 v. 22. 1. Cor. 11. v. 3.

[10] Eccli. 25. v. 30.

viro suo: mert minden böcsűlettűl megfosztya ezzel urát, mivel, egész világ itíleti-szerént, rosz ember, a ki az Isten rendelését, a természet törvényét visza-fordítván, nyakára hadgya ülni feleségét és annak engedi a parancsolást.

Még az oktalan-állatokban-is a természet hozza, hogy a nőstények kissebbek, erőtlembek, gyengébbek, fegyvertelembek: mivel a szarvasok-közöt, a gímnek szarva nincsen; az erdei közöt sincs agyara az emének. Ezzel akarta ismértetni a természet, hogy gond-viselője, óltalma, vezérlője, a hím a nősténynek.

Semmivel a szeretet úgy meg nem bomlik, mint az aszszony-embernek engedetlenségével: nem-is lehet ura-elöt felesége oly kedves, hogy tőlle el ne idegenedgyék szó-fogadatlanságaért. Példánk ebben *Vasti* királyné: [1]kinek szepségét mutogatni akarván *Asvérus,* csak azért, hogy hívatallyára ebédlő házába nem méne, kiűzé királyi udvarából; és azután látni sem akará. Se szépségekben, se urok szerelmében ne bízzanak tehát az aszszonyok: hanem, valamit bűn-nélkül cselekedhetnek, mindenben urok parancsolattyát tellyesítcsék, ha veszni nem akarnak.

[1] Esther. 1. v. 11. 12.

Nem-is hasznos, hogy feleségének ember nagy hatalmat adgyon. Mert, vagy úgy jár, mint *Achab;* ki, mivel [2]pecsétes gyűrüjét *Jezabel*-re bízá, oly levelet íra az aszszony, mellyel *Nábotot* megöleté és mind urát s mind magát utólsó veszedelembe ejté: vagy az lészen haszna, a mi az *assíriai* királynak; [3]ki, mikor feleségének *Semiramis*-nak, sok kéresére, megengedte vólna, hogy ötöd napíg parancsolna országában; és mindeneket, életek-vesztése alat kötelezett vólna, hogy szavát fogadgyák: első parancsolattya aszszonyomnak az lén; hogy urának fejét vegyék. Azért, megöletvén férjét, magaévá tévé az országot.

[2] 3.Reg.21.v.8.

[3] Ælian. li. 7. initio.

Méltán parancsollya tehát a Bőlcs: [4]*non des mulieri potestatem animæ tuæ;* hogy senki feleségének hatalmat ne adgyon magán: mert, ha reá bízza a gyeplűt, [5]*confundet te;* el nem kerűli a szégyen-vallást: és úgy jár, mint *Samson,* [6]kit vakká és csúffá tének; mivel feleségének nagy hatalmat adott vala magán.

[4] Eccli. 9. v. 2.

[5] Ibid. cap. 25. v. 35.

[6] Judic.14.v.17. cap. 16. v. 18.

Noha azért a férfinak eszében kel tartani, hogy Isten az aszszonyt, nem lábából, [7]hanem óldala csontyából teremtette; és nem kel lába-alá tapodni, mint szolgálóját, hanem, mint társát böcsülleni: azt-is meg kel gondolni, hogy az aszszonynak teremtése böcsűlletesb vólt; mert, nem köz-sárból és paradicsom kivűl, mint *Adám,* hanem [8]a férfi csontyából húsából és paradicsomban,

[7] Gen. 2. v. 22.

[8] Gen. 2. v. 23.

formáltatott. Annak-okáért, a Szent Péter mondása-szerént, [1]tisztelni és óltalmazni kel, mint gyengéb és gyarlób edényt: [2]*amarus non sit ad illam:* nem kel a férfinak vadan viselni magát hozzá. És, a Szent Pál oktatásából, [3]tartozik a férfi, isteni félelemre, tekélletes szent erkőlcsre tanítani feleségét. De azért, fejére ne hadgya ülni; száján visellye; ne édesgesse mindenkor, ha bút és gyalázatot nem akar vallani: hanem, megtarcsa feleségén azt a birodalmot, mellyet Isten és a természet adott néki.

[1] 1.Petr.3.v.7.
[2] Coloss. 3. v. 19.
[3] 1. Corin. 14. v. 35.

Negyedszer, és utólszor: a házasság arra kötelezi a keresztyén aszszonyt; hogy a házi gond-viselésben, segitsége, künnyebsége, nyugodalma légyen urának; nem terhe és nyomorusága. Szent Pál írja; [4]hogy Isten az aszszonyt, a férfiért teremtette; nem a férfiat az aszszonyért: mert, minek-utánna a férfiat alkotá, az-után mondá: [5]*faciamus illi adjutorium,* teremcsűnk segítőt néki, a ki eggyüt visellye a ház terhét. Ugyan-is, a deákok azért nevezik a házasságot, egy igába-fogásnak, *conjugium:* mert a gyermekekre, cselédre és házra-való gond-viselésben, segítőnek kel az aszszonyembernek lenni. Azért ínté *Sárát* az ő szüléje: [6]*regere familiam, gubernare domum;* hogy a cselédet igazgassa, a házra gondot visellyen. Az Apostolok-is, nem egyszer parancsollyák az aszszonynépeknek, [7]*domum regere; domus curam habere;* hogy a házra gondot visellyenek.

[4] 1.Cor.11.v.9.
[5] Gen. 2. v. 18.
[6] Tob. 10. v. 13.
[7] 1. Tim. 5. v. 4. Tit. 2. v. 5.

Szépen és bőv beszéddel magyarázza *Salamon,* miben és mi módon kel az aszszonynak segíteni urát a házi gond-viselésben. Azt mondgya; [8]hogy az okos aszszonyra, bátorságoson bízza házát és házi gond-viselését az ő férje: maga szabadon kimehet, egyéb dolgaihoz láthat, attúl nem fél, hogy kárt val házában: *confidit in ea cor viri sui;* mivel igazságával és tekélletes erkőlcsével, hitelt szerzett uránál. E mellet, *reddet ei bonum, et non malum;* semmi bút nem szerez urának: hanem künnyebbíti és vígasztallya, *omnibus diebus vitæ suæ,* tellyes életének minden napjaiban. Nem elégszik azzal, hogy ura keresményét tékozlásnélkül takargassa és őrizze: hanem maga-is, a mivel lehet, szaporíttya javait és házi szükségének megszerzésére gondot visel. Nem várja hogy ura keressen lent és gyapjat, mellyet leányival megfonyasson: hanem, *quæsivit lanam et linum;* maga okosságával módot talál, hogy szerét tegye. Éjjel felkőlti cselédet a dologra: maga sem észi kenyerét hívolkodva; hanem hozzá-nyúl a munkához; orsóját forgattya; gyenge gyólcsokat sző; öveket

[8] Prov.31.v.10, 11. seqq.

és reczéket köt, hogy ezekkel künnyebbítcse ura költségét: sőt, mint a kereskedő hajó, szép nyereségekkel gazdagíttya és öregbíti ura jószágát. Arra-is vígyáz, hogy ruhások légyenek a szolgák: minden házi-eszközét tisztán, fényesen, csinyosan tartya: urát és magát, állapattya-szerént, szépen és díszesen jártattya; *decor indumentum ejus.*

Ezek pedig a külső szorgalmatosságok, az isteni dolgoktúl és üdvösség-kereséstűl, meg nem tartóztattyák: hanem *timens Dominum,* Istent féli; és, hogy valamivel meg ne haragítcsa Teremtőjét, vígyázva kerűli. E felett, hogy Isten-elöt urának s magának engesztelő szó-szollókat szerezzen: *manus suas aperit pauperi:* nem úja-közöt fillyérez; hanem, kíterjesztett teli marokkal adakozik a szegényeknek. Végezetre, mind jó példajával, mind üdvösséges íntésivel, azon vagyon, hogy cselédgyében az isteni félelmet gyökereztesse. Azért, *os suum aperit sapientiæ; et lex clementiæ in lingua ejus;* nem heába-való csevegésre és emberszóllásra nyittya száját: hanem a mennyei bőlcseségre és az Isten parancsolatinak megtartására oktattya háza-népét.

Mind ezeket *Salamon* mondgya; és azzal fejezi szavát; hogy, emberektűl dicsíretet, urátúl szeretetet, Istentűl jutalmat vészen az okos aszszony, ki magát e képpen viseli.

Egy szóval azért; a tekélletes aszszonynak azon kel lenni, hogy, mint igaz szerető társa, künnyebbítcse ura terhét: semmivel bút és fáratságot ne szerezzen néki; mert nem terhelő, hanem segítő-társul adta Isten őtet a férfinak.

Nem künnyebbítik, hanem súllyosíttyák urok terhét azok a bolond aszszonyok, kik búba és adósságba ejtik urokat, hogy ők frissen őltözzenek és gazdagon lakozzanak. Maga a jámbor aszszonynak, inkáb kellene száraz kenyeret enni és tiszta gyólcsban járni, hogy-sem urát aggasztalni és őszíteni czifrájával.

Azok-is nevelik és öregbítik urok igáját, kik, vagy előbbi feleségétűl-való gyermekit, vagy édes annyát és attyafiait, szűnetlen veszekedéssel háborgattyák. Mert ezzel, oly bút és törődést szereznek, mely mind életét rövidíti, s mind egésségét fogyattya és a természet kötelének szakasztására ingerli urokat. Nem ezt miveli bezzeg, a ki igazán házi segétője urának; hanem jól meggondollya, hogy ő egy test az urával: azért, [1]az ura annya, ő annya; az ura fia, ő fia; az ura attyafia, ő attyafia: úgy szereti, úgy böcsűlli, úgy tarttya, mint édes fiát és annyát; mint édes öcsét, báttyát, az urához tartozókat. A mostoha-anyak gonosz nevet viselnek.

[1] Tob. 10. v. 13. Honorare soceros.

Azért a görögöknél ugyan példa, hogy, egyszernél többször nem történt, hogy valaki mostoha-annyát siratta vólna: azt-is agyon verte egy oszlopa a mostoha-annya koporsójának, fejére dőlvén. A napárúl-is azt szokták mondani; hogy, ha nád-mézből csinállyák-is képét, az-ís keserű a meny-aszszonynak. De afféle mondásokra, csak a balgatak aszszonyok adtak okot. A tekélletes aszszony pedig meggondollya, ha néki árva gyermeki maradnának, mint akarná, hogy tartaná a mostohája; és az-szerént tartya mostoha fiait. Azt-is eszében forgattya; hogy, ha elnyegi- és titkollya-is gyermekinek rongálását az okos atya, de szüvében kárt tészen és idegeníti feleségétűl. Tudgya azt-is; hogy, ha a napa reá vigyáz és fenyíti vagy dorgállya, nem szól gonoszára. És, a mint a deákok mondgyák; *vetulus canis, non de nihilo latrat;* a vén kuvasz ugatása, ok-nélkül nincsen. Azért az öreg-aszszony, némely nyájaskodásoktúl nem ok-nélkül tíltya mennyét, bar elsőben tisztességesek légyenek-is. Végezetre, arrúl-is megemlekezik az okos aszszony, hogy ma hólnap meghalhat az ura; és, ha annak fiait és atyafiságit idegeníti, végetlen búsulási lésznek. Azért, úgy viseli magát, a mint Isten igazsága, urához-való szeretete, magának jövendő nyugodalma, kivánnya.

Végezetre; ha a keresztyén aszszony, házasság gyümőlcsével, fiakkal, leányokkal megáldatik, gond-viselésben úgy rendellye dolgát, hogy azok nevelésével, urától szerelmet, [1]Istentűl üdvösséget nyerjen.

[1] 1. Tim. 2. v. 15.

Meghallátok a keresztyén házas-aszszonynak tisztit: de, [2]*mulierem fortem quis inveniet? procul et de ultimis finibus pretium ejus:* hol találkozik illyen aszszony? Mint a meszünnen-hozott drágakövek, ritkák és nagy-árrúk: úgy a jó aszszony, bócsűlhetetlen gazdagság. És, noha magán az emberi gyarlóság véghez nem viheti, hogy mindenekben megtellyesítese a házasság törvényit: de a Szentségnek erejével vastagítván Isten az emberi erőtlenséget, hozzá-segíti a keresztyén házasokat minden szükséges dolgokhoz: úgy, hogy, ha a házasságra nem úgy mennek, mint a barmok, [3]csak testi bujaságért; ha nem bolond fársangoláson kezdik menyegzőjöket, hanem imádkozáson: elő-gyámolíttya oket Isten, hívatallyok tellyesítésére. Azért, a ki bóldog házasságot kíván; a ki azt akarja, hogy a házasságnak keserü vizei édes borrá valtozzanak: Christust, az ő Szent Annyával- és Apostolival-egyetemben, hija menyegzőjébe; az ő szemek-előt, az ő kedvek-szerént légyen lakodalma; és ne kételkedgyék, hogy e földön csendesz házasságot, az-után örök bóldogságot nyerhet. Amen.

[2] Prov. 31. v. 10.

[3] Tob. 6. v. 17.

TANUSÁGOK A MAI EVANGELIOMBÓL.

Az Mái Evangeliomban foglaltatott Christus Urúnknak első csuda-tétele, mellyel magát megismértette. Ebben sok titkok vannak, mellyeket a predikaczióbban ki nem fejeztünk. Azokrúl tehát, egy-néhány rövid tanuságokban szóllyunk. A több predikaczíók-után-is, hasonló tanuságokat irogattam vala: de a predikálló-könyvnek rövidítéseért, el kelle hadnom.

ELSŐ TANUSÁG.

Hitünk erőssitése.

I. A mint Szent *Cyrillus* [1] írja, nem annyíra lakodalomért, vagy menyegzőért ment Christus a menyegzőbe, mint azért, hogy a szűkölködőkkel jót cselekedgyék: annyát megböcsűllye: csuda-tételével megjelencse isteni hatalmát: ébreszsze és vastagítcsa tanítványiban az ő istenségérűl-való igaz hitet. Mert maga tulajdon erejével, Isten egyedűl cselekeszik csudákat; a mint Szent Dávid sokszor mongya: [2] *qui facit mirabila solus.* A Christus csudáival, az egész Evangeliom tellyes. Hogy pedig maga erejével cselekedte ezeket, nyilván taníttya a Szent Irás. Először: mert azt mongya; hogy, a mit az Atya cselekeszík, [3] *hæc et Filius similiter facit, sicut Pater suscitat mortuos: sic et Filius, quos vult, vivificat;* azt Christus, hasonló-képpen cselekeszi. És, valamint az Atya halottakat támaszt: úgy ő, a kiket akar, megelevenít. Másodszor: a ki, akarattya-szerént, parancsolattyával cselekeszik valamit, maga hatalmával cselekeszi. Christus az ő csudáit, eképpen cselekedte: Lázárnak és amaz ifiu halottnak parancsola; [4] jőj-ki; kely-fel. Az [5] ördögnek így szólla: *Ego præcipio tibi; exi:* Én parancsolom; meny-ki. A szeleknek parancsolt, hogy megállyanak: [6] *tace, obmutesce,* nem-csak maga cselekedett pedig csudákat; hanem, [7] hatalmat adott másoknak a csuda-tételre: és az ő nevében, sok csudákat cselekedtek az ő tanítványi. Tehát, nem úgy, mint a Próféták és egyéb Szentek, hanem isteni hatalmával cselekedett csudákat. És, mivel isteni hatalom senkiben nem találtatik Isten-kivűl: hidgyűnk mí-is, nem-csak ő-néki (mint hiszűnk a Profetáknak és Apostoloknak), hanem, a mint az Evangeliom szól, *in illum,* ő-benne, mint igaz Istenben.

II. Noha Christus Urúnk megmutathatta, sőt [8] meg-is mutatta, a Próféták írásiból, hivatallyának és tanításának hiteles-vóltát: mind-az által, azt mongya; [9] hogy a cselekedetek tésznek ő-rólla

[1] Cyrill. Alexandrin. lib. 2. in Joan. c. 22.

[2] Psal. 71. v. 18. Psal. 135. v. 4. Psal. 76. v. 15. & Ps. 85. v. 10.

[3] Joan. 5. v. 19, 21.

[4] Lucæ 7. v. 14. Joan. 11. v. 43.

[5] Marc. 9. v. 24.

[6] Marc. 4. v. 39.

[7] Matt. 10. v. 8. Marc. 16. v. 17.

Credere illi, & credere in illum.

[8] Luc. 24. v. 27.

[9] Joan. 15. v. 24. cap. 10. v. 37. cap. 5. v. 36.

bizonyságot: és, ha csudákkal nem erőssítette vólna tanítását, bűnök nem vólna azoknak, kik őtet nen fogadták. Mert, valamikor Isten, szokott rendkivűl, valakit kűld a tanításra, jelenségit adgya és csudákkal hitelessé tészi követségét. Innen vagyon, hogy Christus Urunk, tanításának kezdetin csuda-tétellel ismérteti magát. A Keresztelő János tanitványi-előtt-is, nem szóval, hanem sok és nagy csudákkal ismérteté magát *Mesias*-nak.

Annak-okáért, a minapi újságok-kezdőitűl, kik *Luther*- és *Calvinus*-után szakadának, méltán kivánnyuk, hogy új tudományok hitelességét, isteni jelentések bizonyításával mutassák hitelesnek. Mert, noha a Szent Irásnak régi bötűjét hirdetik, mint a töb hittűl-szakadott tévelygők: de annak, új és szokatlan értelmét adgyák, mellyet ő-előttök a keresztyén világ nem hallott és nem hitt.

III. A régi atyák, a kenyérnek és bornak, Christus Testévé, Vérévé változását, a mái Evangeliom példajából hihetségesnek mutattyák. Mert, a ki a vizet borrá változtathatta: szinte ollyan könnyen, a bort vérré változtathattya. És, mivel a bort megáldván, azt mondotta; hogy, Ez az ő Vére: nem kel kételkednünk mondásiban. A ki a *Mojses* veszszejét kigyóvá; [1]az Egyiptom folyóvizeit [2]vérré; [3]a *Loth* feleségét kő-bálvánnyá; [4]a kő-szíklát vizzé változtatta: a kenyeret és bort-is, könnyen elváltoztathattya. Nem-csak a menyegzőben változtatá pedig Christus a vizet borrá: hanem, a mint *Epifamus* írja, [5]szinte az ő idejé-ig, esztendőnként, abban az órában, melyben Christus a vizet borrá változtatá, sok források és folyó-vizek borrá változtak.

Vide Kalaúz.

[1] Exod. 7. v. 10. et 20.
[2] Gen. 19. v. 26.
[3] Psal. 113. v. 8. et.
[4] Exod. 17. v. 6.
[5] Epiph. Heresi 51. versus finem. n. 30.

MÁSODIK TANUSÁG.

Lelki oktatásunk.

Mint a menyegzőben, sok külömb, gazdag és kedves eledelek vannak: úgy ebben a menyegzőről-való Evangeliomban, sok szép tanuságok és lelki vígasztalások találtatnak; mellyekből egynehányat rövídeden lássunk.

I. A kegyes Szűz Máriának szép drága jósági fénylenek az Evangeliomban. Első: a szánakodó irgalmasság. Mert, látván a fogyatkozást és ebből származott szorgalmatoskodó pironságát a gazdáknak: noha senki nem kért segitséget tőlle, de maga indúlattyából, magára vévé a bor megszerzésnek szorgalmaztatását. Második: az ő nagy hiti és Fiához-való bizodalma. Elhitte (ugy-

[1] Cyrillus, lib. 2. in Joan. c. 22. mond *Cyrillus*) [1]hogy az ő Fia, a kit Isten Fiának ismért, mindeneket megcselekedhetik. Nem esedezik sok szóval; csak a szükséget jelenti: mert ez elég az irgalmas bév-kezűnek. Nem-is azért adgya tudtára a fogyatkozást, mint-ha ezt nem tudta vólna Szent Fia, ki mindeneket túd: hanem, hogy ezzel alattomban könyörgését [2] Joan. 11. v. 3. nyújtaná, mint a *Lázár* nénnyei, [2]mikor Christushoz küldvén, csak azt izenék; hogy, a kit szeret, beteg. Annak-okáért, a szeplőtelen Szűz, Szent Fiának akarattyához alkalmaztatván minden akarattyát és kívánságát, semmi kérését ki nem magyarázá: csak megjelenté a szükséget. Mert tudta az ő kegyelmességét: és elhitte, hogy mikor eljő ideje, kedvét nem szegi és a fogyatkozottak szükségét el nem felejti. Harmadik: az ő Szent Fia akarattyának tellyesítésére, szorgalmatos gondot viselt. Mert, noha Christus nem ajánlá [3] Bern. Serm. in illud Apocalyp. Signum magnum; post medium. magát a bor-szerzésre: de Bóldog Aszszony, [3]*non desperavit,* kétségbe nem esék. Sőt Fiának feleletiből eszébe-vévé, hogy, mikor eljő az óra, meg nem fogyatkozik jó-tételményében: hanem, vagy a kevés bort megszaporíttya, mint az [4]öt árpa-kenyeret és [5]a *Sarepta*-béli aszszony olajkáját; vagy a vizet borrá fordíttya; vagy semmiből bort teremt. Azért a szolgáknak meghagyá, hogy, valamit az ő Fia parancsol, megcselekedgyék.

[4] Joan. 6. v. 12. [5] 3. Reg. 17. v. 16. 4. Reg. 4. v. 6.

Tudta azt a szeplőtelen Szűz; hogy Isten, sokszor oly eszközök-által viszi-végbe akarattyát, mellyek a természet rendi- [6] 4. Reg. 3. v. 21. Exodi 15. v. 25. szerént, alkalmatlanok vólnának: ugy-mint, mikor [6]sóval, vagy darab fával édesíté a vizet: mikor [7]a fejsze nyelének vízbe-vetésével, [7] 4. Reg. 6. v. 6. [8] Isai. 38. v. 21. kivonyatá a vízből a fejszét: mikor [8]a halálos pokol-varat, fügével [9] 4. Reg. 5. v. 11. kötteté. Azért, hogy úgy ne járjanak a szolgák, mint *Naaman,* [9]ki alkalmatlannak tartya vala az *Eliseus* hagyását, hogy a *Jordán*-ban förödgyék: azt parancsolá Bóldog Aszszony a szolgáknak; hogy ne nézzék, ha kicsiny, vagy nagy; künyű, vagy nehéz; alkalmatos, vagy alkalmatlan dolog, a mit az ő Fia parancsol: hanem általlyában eljárjanak hagyásiban. És, ha az ördög azt kérdené tőllök, a mit *Évá*-túl, miért parancsolta ezt néktek? bédugják fülöket és kérdezkedés-nélkül serényen eljárjanak abban, valamit mond Christus.

Ezekből, nékünk-is tanuságunk és vígasztalásunk lehet. Mert, ha a kegyes Szűz, a külső és testi fogyatkozáson így szánakodott és annak segítésében meg nem fogyatkozott: mentűl inkáb, lelki szükséginket megsegíti, Szent Fiához-való esedezésével, ha őtet ki nem rekesztyük nyájaskodásinkból? Oh áldott Szűz! Oh Magyarországnak kegyes Aszszonya! Tekíncs a mí sok fogyatkozásinkra:

szánd-meg a mí nagy romlásinkat. Csak-nem meghólt, a kit te szerettél: csak-nem elfogyott a te országod, nemes Aszszonyunk. Azért ály-elő a te Szent Fiadnál. Mond azt néki: Fiam, az én országomban megfogyatkozott az igaz hit: nincs igazság: nincs isteni félelem: nincs aitatosság benne. Vízzé vált az ő bora: nagy részből tévelygésre fordúlt igaz vallása: elpusztúlt szentegyháza: megromlott ereje: pogány rabságra adatott szabadsága. Elhidgyed, édes hazám, Magyarország, ha a Boldog Aszszony tanácsát követed és magadat megeszmélvén, abban eljársz, a mit az ő Szent Fia parancsol, foganattya lészen a Szűz könyörgésének. Azért valóban szűvedbe ólcsad ennek a mennyei Királynénak tanitását; és, *fac quodcumquam jusserit,* cseleked azt, valamit Christus parancsol: bizonyos légy, hogy vizedet borrá tészi: romlott állapotodat feléppíti.

II. Christus Urúnknak az ő Annyához böcsűlletes szerelme tűndöklik az Evangeliomban. Megböcsűllé és meg nem veté Szent Annyának szavát: hanem azt mondá; hogy, nem illeti őket a borra-való gondviselés; mert nem a vendég dolga, hanem a gazdáké, hogy effélére vígyázzanak. Mind az-által, alattomban ajánlván kegyességét, hogy mingyárt az anyai kivánságnak eleget nem tehet, azzal menti magát; mert még az óra el nem jött, mellyen csudálatosúl megsegítcse a szűkölködőket. Azt akarta Christus, hogy a bornak fogyatkozása mindenek tudtára légyen; és így, az ő csuda-tétele nyilvábban kitudódgyék. A sidóknak sem ada *mannát* a pusztában, valamíg el nem kőlték az Egyiptomból hozott lisztet. Mert ez az Istennek szokása, hogy szükséginket nem oly hamar segíti, hanem [1]*adjutor in opportunitatibus;* eléb, megismérteti fogyatkozásunkat és elégtelen-vóltunkat; az-után, alkalmatos üdőben, nyújt segitséget: úgy, hogy, a mit bizonyos rendelésből meg akar adni, azt-is gyakran sok üdő-vontatással adgya; mint-ha, [2]*despiciens in opportunitatibus,* ugyan elmulatná néha az alkalmatosságot. Szent *Dávidot* megkeneté a királyságra: de sok esztendők- és galibák-után, ülteté székibe. Azért parancsollya; hogy, [3]*qui crediderit, non festinet;* a ki Istennek hiszen, ne siessen: mert, a *Judit* mondása-szerént, [4]a ki üdőt és napot szab az Isten irgalmának, kisérti az Istent.

Ita explicat Justinus M. qu. 136.

Supra fol. 112.

[1] Psal. 9. v. 10.

[2] Psal. 10. H. v. 1.

[3] Isai. 28. v. 16.

[4] Judit. 8. v. 12, 13.

Ebből a Christus szavának igaz magyarázattyából, megtetczik, mely esztelen négy tévelygést támasztottak a Christus mondásából. A *Manichæusok* azt mondották; hogy, ha Christus Mariától igaz testet vett vólna, nagy közi lett vólna hozzá, úgy-mint

Annyához: mivel azért Christus nem isméri közit Mariához, következik, hogy nem vólt igaz emberi teste; hanem csak, mint az Angyalok, tetczés-képpen őltözött vólt testbe. *Montanus,* és *Apollinaris,* noha igaz testet ismértek Christusban, de azt mondották; hogy ezt nem vette Bóldog Aszszonytúl, hanem az égből hozta: mert, ha Bóldog Aszszonytúl vette vólna, nagy közi vólna Christushoz Mariának. [1]A *pogányok* vétkesitették Christust, hogy Annyát feddette és megtagadta. Végezetre, vóltak ollyak-is, kik a Bóldog Aszszony szűzességét azzal akarták kétessé tenni: mert, mind *Cáná*-ban, mind a Kereszt-fán, Aszszonynak és nem Szűznek nevezé őtet Christus. De ezek mind balgatagságok. Mert, ugyan-ezen Evangeliomnak kezdetin és egyéb sok helyeken, Maria Christus Annyának mondatik. Annya pedig nem lehet, ha testet ő-tőlle nem vett Christus. Nem-is mondotta Christus, hogy semmi közi néki Bóldog Aszszonyhoz: hanem, csak azt mondotta; hogy a bornak elfogyásához, nincs sem néki, sem Bóldog Aszszonynak közi. Ezzel pedig a mondással, tiszteletlenűl nem szóllott Christus. Mikor a *sátan,* [2]Christusnak, vagy a *Pilátus* felesége, [3]urának azt mondá; mi közöd néked? böcsűlletből, nem böcstelenségből szóllottak eképpen: noha sokkal külömb értelemben szóllottak, hogysem, a mint Christus ezeket a szókat mondotta. Végezetre, az aszszony név, *sexum denotat,* nemet jelent, nem szűzesség-vesztést.

[1] Ap. Justinum M. quæst. 136. ad gentes.

[2] Lucæ. 8. v. 28.

[3] Matt. 27. v. 19.

III. Nagy vígasztalásunk, hogy Urúnk oly kegyes vagyon, ki testi és világi fogyatkozásunkon-is szánakodik: oly hatalmas, ki, kezével meg sem illetvén, csak akarattyával, a vizet borrá tehette: oly bév-kezű, hogy egy pohár borocskáért, mellyet talám a menyegzőben néki adtak, hat vedert, *usque ad summum,* csordúltig tőlte borral: és azt fogadá nékünk-is, hogy, ha egy pohár vizet adunk az ő nevében, [4]megfizeti Meny-országban. Ezt a nagy Urat, mivel az emberek menyegzőjökbe hítták: ő-is, [5]a Bárány menyegzőjének lakodalmára hi minnyájunkat; melyben, lélekszerént, [6]Istennel eggyesedűnk; és az ő [7]ábrázattyára formáltatunk, fényességből fényességbe. Abban a bóldog örömben, minden vizűnk borrá változik: minden köny-húllatásunk vigaságban meríttetik. Azért, oh én lelkem, ne hidgy e világnak: mely elsőben jó bort ad; de, ha egyszer megrészegít, az-után akár-mi csávált moslékot torkodba tőlt: hanem, Istenhez folyamjál, ki utólra tartya a jó bort; és, e világi kevés fáratság-után, gyönyörüségnek békeséges folyamival tellyesít tégedet.

[4] Matt. 10. v. 42.

[5] Apoc. c. 19. v. 7. Matt. 22. v. 3.

[6] Cor. 6. v. 17.

[7] 2. Cor. 3. v. 18.

VIZ-KERESZT-UTÁN III. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot irta-meg Szent Máté Evangelista, könyvének nyólczadik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Az üdőben; [1]mikor alá-jött vólna Jesus a hegyrül, sok népek követék ötet. És ime egy poklos jövén, imádá ötet, mondván: Uram, ha akarod, megtisztithatsz engem. És kinyújtván kezét Jesus, illeté ötet, mondván: akarom; tisztúly-meg. És mingyárt megtisztittaték az ő poklossága. És monda néki Jesus: meglásd, senkinek ne mond: hanem menny-el, mutasd-meg magadat a papnak [2]és mutasd-bé nékik bizonyságúl az ajándékot, mellyet Mojses parancsolt.

[1] Matt. 8. v. 1.

[2] Levit. 14. v. 2

Mikor pedig bément vólna Cafarnaumba, hozzá-járula egy százados, kérvén őtet és mondván: Uram, az én gyermekem, [3]házamban fekszik [4]ina-szakadva és gonoszúl kinoztatik. És monda néki Jesus: Én elmégyek és meggyógyitom őtet. És felelvén a százados, monda: Uram, nem vagyok mélto hogy béjöj az én hajlékomba: hanem csak szóval mongyad, és meggyógyittatik az én gyermekem. Mert én-is birodalomban helyheztetett ember vagyok, vitézek lévén alattam: és azt mondom emennek, éredgy: és elmégyen; és a másiknak, jöszte: és eljö; és az én szolgámnak, miveld ezt: és megmiveli. Halván pedig Jesus, csudálkozék; és monda követöinek: bizony mondom néktek, nem találtam ennyi hitet Israëlben. Mondom pedig néktek, hogy sokan jönek nap-keletrül, és nap-nyúgatrúl és Abrahámmal, és Isaákkal, és Jákób-

[3] Luc. 7. v. 2, 3. Szolgának neveztetik.

[4] Gutta-ütöttül.

bal letelepednek a Mennyek országában: az ország fiai pedig, külsö setétségre kivettetnek: ot lészen sirás és fogak csikorgatása. És monda JESUS a századosnak: menny-el; és a mint hittél, úgy légyen néked. És meggyógyúla a gyermek azon orában.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szűvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

Hogy minden dolgainkat Isten akarattyához kel alkalmaztatnúnk.

Három üdvösséges hasznot kel vennűnk, a Christus csudatételinek emlekezetiből: elsőt; hogy vastagodgyúnk az igaz hitben, és akár-mint rúgoldozzon nyughatatlan okoskodásunk a mennyei
[1] 2. Cor. 10. v. 5. tudomány-ellen, fogva-tarcsuk [1]értelműket a hitnek engedelmességealat. Mikor azért a Christus csuda-tételit hallyuk: meggondollyuk, hogy a keresztyén hitnek tudománya, mely magas Menyből hozatott, nem emberi elmének csekély és csalatkozható visgálásán éppíttetik, hanem isteni csudáknak bizonyitásival erőssíttetik. Christus
[2] Incipit. Matt. 5. v. 1. Urunk a hegyen, [2]nagy, hoszszú és csudálatos tudományok mélységével-tellyes predikácziót tén: melyben a világ itílete- és tetczéseellen, abban helyhezteté az igaz bóldogságot, a mitűl az emberek felette iszonyodnak: tudni-illik, a szegénységben, siránkozásban, üldözések és gyalázások szenvedésében. Ezt, mivel száraz beszéddel hitelessé nem tehette: azokkal a csudákkal pecsétlette és erősséttette, mellyeket hallánk az Evangeliomban. Második hasznot a csudákból, azt kel venni; hogy ezeknek szemléléséből, minden nyavalyákban és fogyatkozásokban, bizodalomra és Isten kegyességének reménségére emeltessék félelmes szívűnk. Mert a csudákból ismérjük, hogy Isten a természet rendinek folyását és törvényének határát-is, mindenható erejével megváltoztattya; hogy kisegítese a benne-bízó embert nyavalyáiból és kívánatos jókkal vigasztallya. Harmadszor; üdvösséges tanuságot vehetűnk azoknak példájából, kiket Christus csuda-tételekkel segített. Mert azok megmutatták,

magok-viselésének rendivel, mit kel mivelnünk, ha részesűlni akarúnk Istenűnknek adakozó jó-voltában.

Mászorra hadgyuk bátor, a századosban fényeskedő sok tekélletes jóságokat; és tekíncsük a nyomorúlt poklosnak követésremélto erkőlcsit.

Először: Christus Urúnknak isteni hatalmát, hittel és nyelvel vallotta a poklos. Mert könyörögvén, nem mondotta, a mit egyebek: [1]*Si quid potes, juva;* ha, mit mivelhetsz, segíts. Azt sem kivánta, a mit a százados, hogy szóval parancsollyon: hanem erejének és tehetségének határát, akarattyát vetette; és csak azt mondotta: Uram, ha akarod, meggyógyíthatsz engem. Mint-ha azt mondaná: Uram, nincs egyéb határa tehetségednek, hanem akaratod, mert, noha a mí akaratúnkat, sokszor meggátollya erőtlenségünk: de [2]*Subest tibi, cum volueris, posse;* a mit te akarsz, arra hatalmad vagyon; és [3]nincs, ki ellened állyon. Másodszor: alázatosságát ismértette, mikor betegségének gyógyulását kérni sem merte. Mert, noha nyomorúlt állapattyát Christus-eleibe terjesztette, de méltatlannak ismérvén magát a kegyelemre; sőt meggondolván, hogy érdeme-szerént viseli a nyomoruságot, nem merészlette Urúnkat kérni, hogy őtet meggyógyítcsa. Harmadszor: minden tekélletességnek eggyüt-lévő sokaságát mutatta abban, hogy illyen igyefogyott beteg állapattyában sem kért egésséget, hanem, mindenestűl a Christus akarattyára hatta magát: *si vis, potes;* ha akarod, meggyógyíthatsz. Mint-ha azt mondaná: Te tudod jobban, mi hasznos nékem. Sokan betegség-által üdvözűltek, kik, egésségben maradván, kárhoztak vólna. Sokakat a nagy érték és világi méltóság, pokolra vetett, kik alacsony állapatban üdvözűltek vólna. Azért, sem egésséget, sem bóldog állapatot nem kérek: az légyen, a mit te akarsz. Ha meg akarsz tisztítani, tisztúllyak; ha így akarsz hadni, így maradgyak.

[1] Marc 9. v. 21.

[2] Sap. 12. v. 18. Rom. 9. v. 19.

[3] Esth. 13. v. 9.

Keresztyenek, minden tekélletességnek eleven forrása, minden szentségnek kút-feje, minden üdvösséges jóságnak gyökere, abban vagyon; hogy szűnetlen minden üdőben, de fő-képpen, háborúságunkban, fogyatkozott nehéz igyünkben, nyavalyánkban, Isten akarattyát szeműnk-előt visellyük: ahoz, mint igazgató sinórhoz, mint csalatkozhatatlan szegletes mértekhez, szabjuk, igazítcsuk és alkalmaztassuk kívánságainkat; úgy, hogy, a mit Isten akar, azon megnyúgodgyunk: a mit Isten nem akar, azt mí se kivánnyuk. Mert, a Szent *Dávid* mondása-szerént; [4]*vita in voluntate ejus;*

[4] Psal. 29 v. 6

a mí életünk és bóldogságunk, Isten akarattyának követésében vagyon. Ezt akarom, hogy a mái napon, a poklos példajából megtanúllyuk és mélyen szívűnkbe gyökereztessük.

Propositio. Azért, *elsőben, megmutatom; hogy az Istennek kedvesb szolgai, arra mutattak útat példájokkal, hogy mindenkor, de fő-képpen nyomoruságinkban, Isten akarattyához igyenesítcsük kivánságinkat. Másodszor; hogy az igaz okosságnak vezérlése, sok, nagy és üdvösséges hasznok mutatásával, arra viszen, hogy Isten akarattyát nézzük és kövessük minden dolgainkbau.* Mind füllel, mind szűvel legyetek figyelmetesek a halgatásban: mert nagy dolog, a mit előnkbe vettűnk; és ebben vagyon kormánya üdvösséges életűnknek.

I. RÉSZE. Fondamentomúl kel tenni, a mit, a Szent Irás folyása-szerént, keresztyén hittel vallúnk: hogy, nem-csak, a mi jókkal bévelkedünk, hanem, valami nyomoruságok, betegségek, veszedelmek, keserüségek vannak e világon, mind Istentűl bocsáttatnak reánk: az ő tanácsából, az ő kezének erejéből folynak; úgy, hogy, valamit szenvedünk,

[1] Actor. 4. v. 28. [1] *manus et consilium Dei, decreverunt fieri;* Isten keze és végezése adgya reánk; vagy, mint keserű, de hasznos orvosságot; vagy, mint bűntetést és ostorozó csapást. Ugy vagyon, hogy a világi nyomoruságok, nem egyenlő móddal, hanem igen nagy külömbözéssel vannak Istentűl: mert, a minémű keserves esetek a természetnek rendes folyásából származnak, mint a vizek áradása, a föld indúlása, az égi háborúk, szárasság, drágaság, dög-halál, fájdalmak, betegségek; azokkal Isten önnen-maga látogat és ostoroz minket. A mely alkalmatlanságok pedig emberi gonoszságból származnak, mint a hadak, lopások, gyalázások, verések; azokat Isten eltávoztathatná, mivel a gonosz emberek szándékát meggátolhatná, kezeket és nyelveket megköthetné: de ostorozni, vagy próbálni akarván, reánk bocsáttya, hogy a gonosz emberek árcsanak és vétcsenek ellenűnk És, noha a bűnnek nem oka és szerzője Isten;

[2] Psal. 5. v. 6. Habac. 1. v. 13. Sap. 14. v. 9. mivel [2] a gonoszságot ő nem akarja, sőt úgy gyülőli, hogy reája sem nézhet: mindazáltal, azt a sérelmet, kárt és szivűnkszáraztó gyalázást, mely az emberi gonoszságból következik, Isten

Vide supra, fol. 93. bocsáttya reánk.

[3] Isai. 45. v. 7. cap. 42. v. 24. Ezt jelenti Isten ő-maga, midőn azt mongya: [3] *ego Dominus, faciens pacem et creans malum;* Én vagyok az Ur, ki békeséget

[4] Amos 3. v. 6. Thren. 3. v. 37. adok és gonoszt szerzek: mert [4] nincs oly gonosz a várasban, mellyet Isten nem cselekednék, vagy tulajdon maga hatalmával,

[5] Eccli. 11. v. 14. vagy a gonosz embereket ártalmúnkra szabadítván. [5] Azért, *bona*

et mala, vita et mors, paupertas et honestas, a DEO *sunt:* a jó és gonosz, az élet és halál, a szegénység és böcsűllet, Istentűl vagyon. És, mint a jót, úgy a gonoszt, Isten adgya. Supra, fol. 166.

Értette ezt Szent *Jób:* az-okáért, mikor az ellenség elhajtá lábas-marháját; mikor a sátán megölé fiait és maga egészségét felbontá, csak azt kiáltotta: [1]*manus Domini tetigit me;* az Isten keze ütött engemet: [2]Isten adta vólt javaimat, Isten vette-el tőllem. [3]*Non dixit Job; Dominus dedit, diabolus abstulit. Prorsus ad Deum tuum refer flagellum: quia nec diabolus tibi aliquid facit, nisi ille permittat.* A maga feledett tudatlan emberek, azt szokták mondani; hogy Isten sok jóval áldotta őket, de a gonosz ellenség és a kárhozott ördög, megfosztotta; és így, mint az ebek, a kő-után futnak, azt mardossák: nem nézvén arra, ki hagyította a követ. De Szent *Jób,* nem nézte a pálczát, mellyel Istentűl veretett. Ugyan-is, maga mongya Isten; hogy a pogány, mely-által ostorozza népét, [4]*virga furoris mei et baculus; in manu eorum indignatio mea;* az ő haragjának veszszeje és pálczája, mellyekkel fújtogattya fiait: de *væ Assur,* jaj azért a veszszőnek-is; mert, mikor elvégezi verését, eltöretik.

[1] Job. 19. v. 21. cap. 12. v. 9.
[2] Job. 1. v. 21.
[3] Augustin. in Psal. 31. in fine.
[4] Isai. 10. v. 5, 15.

Nem szükség azt a pogányoktúl tanúlnunk, a mit Isten ily nyilván előnkbe adott: de, hogy azok példája szégyenítcsen és izgasson, hallyad, mit mond Epictétus: [5]*si sapis, ita fieri quæque velis, ut fiunt.* [6]*Ea duntaxat fieri velis, quæ fiunt:* ha eszed vagyon, ugy-mond, csak azt és az-szerént akarjad, hogy légyen, a mit és a mint Isten rendelte. *Seneca*-is arra oktat; hogy [7]*Quoties aliter, quam cogitabas evenerit, frequenter et sine querela, inter singula damna dicas;* DEO ALITER VISUM: mikor külömben fordúl dolgunk, hogy-sem reménlettük, kárunk-közöt gyakran azt mongyuk: ISTENNEK KÜLÖMBEN TETCZETT.

[5] Epictet. Enchirid. c. 13.
[6] Cap. 49.
[7] Senec. epist. 98. initio.

Ezeket a tekélletes igazságokat, szemek-elöt viselvén az Isten szolgai, minden szomorú és veszedelmes igyekben, minden fogyatkozott és bontakozott állapattyokban, minden keserves szenvedésekben, arra függesztették gondolattyokat, hogy ezek, nem történetből, vagy szerencsétlenségből; nem a magok gond-viseletlenségéből, vagy gonosz ellenségek akarattyából szállottak reájok: hanem Isten akarattyából; melytűl vagyon mind jónk, mind gonoszunk. Annak-okáért, abban leginkáb gyakorlották igyekezeteket, hogy akarattyok és kivánságok, Isten akarattyának sinóra-után járjon; és valami esetek és szomorú állapattyok következett, azokban

csendesz elmével megnyúgodnának: bizonyoson tudván, hogy Isten akarattyából szállott ez reájok.

Szent *Dávid,* midőn *Absalom*-elöt futott, utánna-vívék a papok az Isten szekrényét. De ő visza-küldvén, azt mondá: ha kedvet találok Isten-elöt, ismét meglátom az Úr szekrényét: [1] *Si autem dixerit mihi, non places: præsto sum; faciat, quod bonum est coram se;* ha pedig nem tetczem, és megvét nagy Isten: kész vagyok; mivellye azt, a mi jó ő-elötte. Ez az igaz tekélletesség. Nem aprólék károkban, hanem királyságának és országának vesztésében sem ellenkezett *Dávid* az Isten akarattyával: nem panaszolkodott; nem zúgolódott; hanem, mind jó s mind gonosz szerencsében sokszor azt kiáltotta: [2] *paratum cor meum Deus, paratum cor meum:* mint a lágy sár a fazekas kezében, úgy az én szivem kész, Úr-Isten, minden akaratodra. Akarod-e hogy, juhászságból királyságra emeltessem? *Paratum cor meum;* kész engedelemre szívem. Akarod-e, hogy királyságból levettessem és ismét pásztorságra jussak? *Præsto sum; paratum cor meum;* készen vagyok: engedek, nem zúgolódom; szájamat sem tátom ellened: [3] *quoniam tu fecisti;* mert te cselekedted. Ha más cselekedné, megindúlnék: de a te akaratod lakatot veret ajakamra: valamit, valamikor, valami módon akarsz, úgy cselekedgyél velem: [4] *defecit cor meum; Deus cordis mei;* elhattam a magam szívét és akarattyát: te vagy Ura szívemnek és kivánságimnak. Mert, [5] *quid mihi est in cœlo; et a te quid volui super terram?* sem égben, sem földön, semmit egyebet nálladnál nem kivánok; semmire egyébre nem nézek: a hol te vagy, ot vagyon az én Meny-országom és minden jóm.

Oly kedves és böcsülletes vólt ez a Szent *Dávid* kész-vólta; hogy, mikor Isten az ő szentségét magasztalta, sok egyéb tekélletes jóságit elhagyván, mint legnagyobbat azt említi; hogy, kedvszerént-való ember vólt *Dávid;* [6] *qui faciet omnes voluntates meas;* mert válogatás-nélkül, mindenben akarattya-alá vetette magát.

Szent *Jób,* mikor legnagyob nyavalyákban és nyomoruságokban vólt, csak azt kiáltotta: [7] *sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum:* úgy lett dolgom, mint Istennek tetczett: azért, nincs okom, hogy panaszolkodgyam: sőt dícsírem és áldom Istent, hogy szent akarattyát tellyesíti bennem. Ugyan-is, a Bőlcs mondása-szerént, akár-minémű csapásokkal látogasson Isten: [8] *non inveniet homo contra eum justas querimonias;* igaz okot nem talál ember az ő-ellene-való zúgolodásra.

[1] Regum. 15. v, 26.
[2] Psal. 56. v. 8. et Ps. 107. v. 2.
[3] Psal. 38. v. 10.
[4] Psal. 72. v. 26.
V. 25.
[6] Act. 13. v. 22.
[7] Job. 1. v. 21.
[8] Eccl. 7. v. 15 Thren. 3. v. 39.

Ama vén jámbor *Héli*, megértvén *Samuel*-től, hogy Isten őtet, fiaival egyetemben, megöli; és nemzetségét papságból kiveti, csak azt mondá: [1]*dominus est: quod bonum est in oculis suis, faciat:* Ur ő: azt mivellye, a mi kedves szeme-előt. *Jóab*, [2]a pogány népek-ellen harczolni kezdvén; *Machabæus*, [3]az Isten ellenségire rohanván, azzal bátoríták a népet; hogy ők járjanak-el dolgokban: *sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat;* végét Istenre bizzák: úgy légyen, mint Istennek tetczik.

[1] 1. Reg. 3. v. 18.
[2] 2. Reg. 10. v. 12.
[3] 1. Mach. 3. v. 60.

Szent Pál Apostol, azon kezdé Istenéhez-való tekélletes térését: [4]*Domine, quid me vis facere?* Uram, csak tudgyam akaratodat, kész vagyok annak követésére. Kezedben vagyok: azt miveld velem, a mit akarsz. Az-után arra tanítá a híveket, hogy akárminémű nehéz igyekben, mindeneket haladással vegyenek: [5]*hæc est enim voluntas Dei:* mert oly állapatra nem juthatunk, mely Isten akarttyából nem vólna.

[4] Actor. 9. v. 6.
[5] 1. Thess. 5. v. 18. Actor. 21. v. 14.

Mit mondgyak az mí édes Üdvözítőnkről? Nem csak azért jöve az Isten Fia e világra, hogy bévséges váltságot szerezzen, [6]hanem hogy tanításával és példájával, útat mutasson minden tekélletességre. Tanításával azt adá előnkbe; hogy minden-napi imádságúnkban, Isten akarattya-alá vessük kivánságinkat és azon könyörögjünk; [7]*fiat voluntas tua;* hogy mí-tőllünk és mí-bennűnk, az ő szent akarattya tellyesedgyék mindenekben. Példát mutata, mikor keserves kín-szenvedésének idejére juta; és lelki szemeivel látván, minémü sok, rút csúfolásokat, illetlen gyalázatokat, keserves kínokat kel szenvedni; ezeknek gondolkodásából vérrel verítékezék: de még-is azt kiáltá: [8]*non mea, sed tua voluntas fiat:* noha iszonyodik a test; de azért édes Atyám, a te akaratod légyen, nem az enyím: [9]*non sicut ego volo, sed sicut tu;* ne úgy légyen, a mint én kivánom, hanem, a mint te-előtted kedves. Mert, [10]*descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me;* nem azért jöttem e világra, hogy magam akarattyát kövessem, hanem, hogy akaratodhoz alkalmaztassam magamat. [11]*Ita Pater, quoniam sic placitum est ante te:* úgy légyen, édes Atyám, a mint előtted kedves, kellemetes.

[6] Psal. 129. v. 7.
[7] Matt. 6 v. 10.
[8] Luc. 22. v. 42.
[9] Matt. 26. v. 39.
[10] Joan. 6. v. 38.
[11] Matt. 11 v. 26.

Az igaz okosság-is arra viszen, hogy, ha szent és bóldog életet akarunk viselni, megnyugodgyunk mindenben az Isten akarattyán és ahoz alkalmaztassuk akaratúnkat minden állapatokban: nem-csak szóval, hanem szűvel, azt kiálcsuk szűnetlen; *fiat voluntas tua:* mindenben a te akaratod légyen, édes Istenem.

II. RÉSZE.

Három erős esztene vagyon az emberi okosságnak, mellyel erre izgat.

Elsőben: meg kel gondolnunk, hogy esztelenség és heába-való törődés, ha Isten akarattya-ellen tusakodik és rugóldoz akaratúnk. [1] Isai. 46. v. 10. Mert, akár-mit mivellyünk, [1] *consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet;* végezett tanácsát meg nem másollya az Úr-Isten: [2] Thren. 3. v. 37. és valamit ő akar, bétellyesedik akaratúnk-ellen-is. [2] *Et quis est, qui dixit, ut fieret, Domino non jubente?* És nincs, a ki azt végbe vihesse, a mit Isten nem akar. Azért, heába tusakodúnk Istenűnk Seneca de Vita beata, c. 15. akarattyával. Mert, a ki annak jó kedvel nem enged, [3] *imperata facere vi cogitur et invitus rapitur nihilominus. Quæ autem dementia est, potius rapi, quam sequi?* Akarattya-ellen-is arra vonyatik, a mit Isten akar. Esztelenség pedig, szeretettel és haszonnal azt nem követni, a minek akaratunk-ellen, kárunkal-is meg kel lenni. Erre [4] Epist. Enchiridii, c 77. 79. nézett ama pogány bőlcs *Epictétus,* [4] mikor így szóllott: *duc me, o fatum eo, quo sum destinatus; sequar alacriter. Quod si noluero: et improbus ero; et sequar nihilominus. Si* DEO *ita visum fuerit; ita fiat:* valahová viszesz Úr-Isten, vígan követlek. Mert, ha ellened tusakodnám: latrúl és kedvem-ellen-is akaratodon kel járnom. Azért, [5] Epict. l. 2. Dissertat. 26. ha néked tetczik, hogy ez így légyen; így légyen. [5] *Vult me* DEUS *febricitare? Et ego volo. Aliquid aggredi? Volo. Potiri? Volo. Non potiri? Nolo. Quis jam igitur me cogere præter voluntatem potest? Nemo, magis quam ipsum* DEUM: ha Isten azt akarja, hogy beteg légyek: én-is akarom. Akarja-e, hogy valamihez kezgyek? Akarom én-is. Hogy végbe-vigyem? Én-is akarom. Nem akarja-e hogy végbe-mennyen? Én sem akarom. Azért, semmi nem lehet akaratom-ellen: mert semmi nem lehet Isten akarattya-ellen.

Keresztyének; ez a világ: foglyok-bűntető tömlöcze; ki arany-, ki vas-lánczal kötöztetett: kit szoros, kit tágas tömlöczben tartanak: de azért minnyájan rabok vagyunk; kötözve vagyunk. Mint a mely vad, tőrbe esik: mennél inkáb verdődik, annál inkáb nyakára fojtya a kötelet és nagyob kínnyát érzi: úgy mi, ha csendeszen, Isten akarattyára hadgyuk magúnkat, künnyebben visellyük rabságunk nyavalyáját. De, ha rugóldozunk Isten-ellen, nem szabadúlást, hanem kínt szerzűnk magúnknak.

A Szent Irás tanításából hallók; hogy Isten az, a ki szegénységet, betegséget, hadat, gyalázatot és egyéb csapást bocsát reánk: annak-okáért, mikor effélékbe esűnk, oly bizonnyal és nyilván Isten akarattyának tarcsuk, mint-ha az egek megnyílnának; és

fülünk hallattára azt kiáltaná magas Menyből az Úr-Isten: fiam, ezt a nyavalyát én bocsátottam reád: én akaratom, hogy ezt szenvedgyed. Elhid, nem lészen karodra, ha békével tűröd. Miképpen azért édes Üdvözítőnk, az ő keserves kínszenvedését, nem *Júdás*-túl, vagy *Pilátus*-túl, hanem Istentűl-adatott pohárnak nevezé; [1] *calicem, quem dedit mihi Pater:* mí-is minden szenvedésinket Istentűl vegyük; mert, ha más gonosz ember keze-által nyújtya-is, de ugyan ő adgya a nyomoruságok pohárát. És heába tusakodúnk Isten akarattyával; heába súllyosíttyuk törődésünkel, az isteni csapások keserűségét. A mí dolgúnk csak az, hogy bátorságoson hidgyük, hogy, sem embertűl, sem ördögtűl, sem egyéb teremtett-állatoktúl, annál egyéb semmi nem következhetik reánk, a mit Isten akar és a mire őket szabadíttya. És így, minden igyűnkben csak azt kiálcsuk: *fiat voluntas tua:* mindenben a te szent akaratod légyen, Úr-Isten. [1] Joan. 18. v. 11.

Nem mondom, hogy betegségűnkben orvosságot ne keressünk; ellenségűnk hada-ellen fegyverhez ne nyúllyunk; hamissan rajtunk szegezgetőnek ellene ne állyunk: igen-is tartozúnk óltalmazni magúnkat. Mert, noha tudgyuk, hogy Isten akarattyából vagyon a betegség és hadakozás; de nem tudgyuk, ha Isten ezt a betegséget halálunkra, ezt a hadat tellyes romlásunkra rendelte-e, vagy csak próbánkra: azért, kötelesek vagyúnk a magúnk óltalmazására. De e mellett, arra készen kel lennűnk, hogy, ha Istennek mélységes itíletiből, sem az orvosságok, sem az óltalmazások nem használnak: mind halált, mind rabságot és egyéb romlást, kész akarattal vegyűnk az Ur Isten kezéből. Eszűnkbe jutassuk, hogy sokszor örök pokol kárhozattyát érdemlettük. Azért, akár-mely világi ostorozás sem lehet feletteb-való, sőt, ahoz-képest, a mit érdemlettűnk, nagy irgalmasság, hogy világ-szerént bűntet Isten, nem akarván a más világon kárhoztatni.

Másodszor: jobnak és illendőbnek mutattya az okosság, hogy mí szabjuk akaratúnkat Isten kedvéhez; hogy-sem azt kivánnyuk, hogy a mí tetczésünkön és akaratunkon járjon az Ur-Isten: [2] *tu fac, quod vult Deus: noli Deum velle facere, quod vis tu:* te miveld azt, a mit Isten akar, ugy-mond Sz. Ágoston; és ne kivánnyad, hogy a te akaratod-után járjon Isten. Mert, [3] *equius est, ut nos ejus, quam ut ille nostram sequatur voluntatem;* ha eszünket el nem vesztettük, által-láthattyuk, mely illetlen azt kívánni, hogy Isten mí-tőllünk várjon és a mí akaratunk-után járjon. A táborban, [2] Aug. tom. 8 in Ps. 124. fine. [3] Aug. tom. 4. de Catechizand. Rudib. cap. 14.

a kapitány akarattya-szerént, egy trombita-harsogásra készűl, felül, indúl, megál, harczol, viszsza-szál a vitézlő nép: ki vagyok tehát én, hogy az Isten akarattyát megvessem; talám én mindeneket jobban értek, tudok; és azért kivánom, hogy ne légyen, a mit Isten akar, hanem, a mi nékem tetczik? Talám én-reám bízatott,
[1] Job. 9. v. 12. Eccles. 8. v. 4. Rom. 9. v. 20. hogy számot vegyek Istentűl; [1] *cur ita facis?* miért miveli ezt, vagy amazt? Talám az elvetett sárt illeti, hogy okát kérgye a fazekastúl; *quid me fecisti sic?* miért csinál illyen, vagy amollyan edényt belőlle?

[2] Rom. 11. v. 34. [3] Job. 36. v. 26. Isai. 55. v. 9. Keresztyének; nem tudgyuk mí az Isten titkait: [2] az ő tanácsában nem ültünk. Az ő bőlcsesége, [3] *vincit scientiam nostram;* meggyőzi, megelőzi értelműnket: úgy, hogy, menyívcl magasb az ég a földnél, annyival felségesbek az Isten gondolati, a mí okoskodásinknál. Annak-okáért, noha mí okát nem tudgyuk, miért látogat Isten keserves csapásival: de azt bizonnyal tudgyuk, hogy az ő végetlen jó-vólta és irgalmas gondviselése, nem bocsátaná ostorit reánk, ha azok-által valami nagy jót nem akarna kihozni. Menyin vannak, kik egyéb-képpen örökké elvesztek vólna: de az Isten ostori-közöt, magokba szállottak és üdvözűltek? Mivel azért sokszor, irgalmas jó-tétel, a mi nékünk ostornak látczik: a mí dolgunk az, hogy megalázzuk magunkat és Isten akarattyához igazítcsuk és igyenesítcsük akaratúnkat, még az igen ellenkező dolgokban-is: nem visgálván az Istennek titkos tanácsát. Mert, ha Isten tilal-
[4] Num. 4. v. 20. mazta, [4] hogy senki ne visgállya s ne szemléllye a *Sanctuarium*
[5] 1. Reg. 6. v. 19. eszközit; sőt, ha a *Betsamiták* [5] közzűl hetven-ezer embert megölt, csak azért, hogy az ő szekrényét visgálás-képpen szemlélték: el nem szenvedi, ha az ő titkos tanácsi-ellen rúgóldozunk és azokat visgállyuk.

Miért tapodtattya Isten az úndok pogánysággal ama szent főldet, mellyen maga tanított? Miért adta török rabsága-alá ama sok böcsűlletes nemzeteket, mellyek-közöt a keresztyéni szentség-
[6] Psal. 35. v. 7. nek veleje vólt? [6] *Judicia Dei abyssus multa:* az Isten itíletinek, feneketlen mélysége vagyon; által nem érthettyük: hanem, abban meg kel kötni elménket és akaratúnkat, hogy, a mit Isten akar, annak úgy illik lenni. Lám te-is néha, kiűzöd szó-fogadatlan fiadat, mikor az ebedet házadban szenveded; asztalodnál éteted. Mihent a szép síros főldedből búzádat felaratod, ottan reá szabadítod a barmokat, hogy tépjék, tapodgyák, rutítcsák; de azért, mikor ideje lészen, eltíltod a csordát rólla és megtisztítván, újonnan béveted:

így bánik Isten az országokkal, mellyeket a pogány tapod: de csak addig tapodgya, míg eljő az irgalmasságnak ideje. Mí azzal tartozúnk, hogy fejet hajcsunk és alázatoson azt kiálcsuk: [1] *Ita Pater, quoniam sic placitum est ante te;* ugy légyen Ur Isten, a mint kedves Te előtted. Mert igen nagy bűn vólna, ha mí-róllunk azt mondhatná Isten, a mit a sidókrúl monda: [2] *Quæ nolui, elegisti;* hogy azt választyuk, a mit ő nem akar. Mivel, szinte, mint a ki nem szereti a hagymát, akár-mely szép és drága ételekbe vettessék-is, büdössé és utálatossá tészi előtte a jó étket: úgy Isten-előt, az igen kellemetes dolgok-is, úgy-mint az alázatosság, imádkozás, bőjtölés, kelletlenek, [3] *Si in die jejunii invenitur voluntas nostra;* mikor azok-közibe elegyedik a magúnk akarattya. Ellenben, azt fogadgya Isten; [4] *si averteris facere voluntatem tuam;* ha a magunk akarattyát elhadgyuk: *delectaberis super Domino;* isteni vígasztalásokkal gyönyörködűnk; föld-felibe emeltetünk; világi háborúságok szele- és felhője-felett járunk; a *Jákób* áldásival tellyesíttetünk: az-az egek harmattyával, főld sírjával, bévelkedűnk.

[1] Matt. 11. v. 26.

[2] Isai. 65. v. 12.

[3] Isai. 58. v. 3.

[4] Isai. 58. v. 13. 14.

Harmadszor, és utólszor: ha valami nyugodalom és bóldogság vagyon e világon, abban az emberben vagyon, a ki mindenekben Isten akarattyától függ és azon megnyugszik. [5] Mert, miképpen a *compast*-ban-való vasacskának *magnes*-sel kenetett vége, mind addig forog és meg nem állapodik, míg igyenesen az északi csillagra nem fordúl: úgy a mí lelkűnk, egyébüt meg nem nyugszik, hanem csak az egy Isten akarattyán.

[5] Aug. l. 1. Confession. cap. 1. Fecisti nos ad te: et inquietum est cor nostrum, donec reqescat in te.

Soha semmi állapatban nyugodalmúnk nem lehet; félelemtűl, panaszolkodástúl üressen nem maradhatunk: sőt irígységgel, törődéssel, nyughatatlan szorgalmatoskodásokkal tellyesek lészünk, ha Isten akarattyán meg nem nyugszúnk. Valaki pedig arra jút, hogy, mind jót, mind gonoszt, mind nagy s mind kicsiny dolgot úgy vészen, mint Isten kezéből nyújtatott adományt; és úgy megeggyesedik az Isten akarattyával, hogy kedvesen vészi, valamit reá bocsát Isten: senkinek bóldog állapattyát és elő-mentét az nem irígyli: mert tudgya, hogy Isten, a mint akarja, úgy osztogattya ajándékit: [6] és kinek-kinek, [7] *secundum propriam virtutem,* a mint üdvösségére alkalmatosb, úgy rendeli talentomit. Eszébe jút, hogy ő azt sem érdemlette, a miben vagyon, nem, hogy nagyobbat kellene kívánni: és hogy, talám kárhozattyára lenne, ha eléb menne.

[6] 1. Cor. 12. v. 11.

[7] Matt. 25. v. 15.

Az illyen embernek, semmi nem esik akarattya-ellen: mert mindenben csak azt akarja, a mit Isten akar, kinek akarattya-ellen

senki nem álhat. [1] Az illyen ember senkire nem haragszik, nem boszankodik, bár nagy kárt vallyon-is: hanem, a mit *Jósef* [2] monda attyafiainak mentségére, ugyan azont emlegeti; hogy, nem emberi tanácsból, hanem isten rendeléséből esett az ő sanyargatása. Végezetre, semmi eset meg nem háboríttya és fel nem bontya az illyen embernek lelki csendességét: mert erős és mozdúlhatatlan oszlophoz kötötte akarattyát, az Isten akarattyához. Azért, [3] *non contristabit justum, quidquid ei acciderit;* meg nem háboríttyák őtet, akár-mely világi történetek: mivel mindent úgy vészen, mint Isten kezéből. Jószágát, egésségét, feleségét, gyermekét, elvészi-e Isten? Érzi ugyan ennek fájdalmát, mert az emberi természetből ki nem őltözött: de, mivel mindenekben Isten akarattyára hatta magát, meggyőzi az emberi indúlatokat; és, mint a *Moyses* csipkéje, tűz-között-is éppen maradott; [4] úgy az illyen ember, akár-mely súllyos nyavalyák-között, meg nem szomorodik Isten-ellen; hanem, az *Isaias* mondása eszébe jút: [5] *dicite justo, quoniam bene;* hogy az istenes embernek jól vagyon mindenkor dolga, akár-mely nyavalyák-között-is: meggyőzi elméjét abban, hogy így job néki, mert így akarja Isten. Tudgya azt bizonyoson, hogy Isten sokkal szorgalmatosb gondot visel ő-reá, hogy-sem maga viselhetne: mert, noha senki maga haja-szálát [6] és lépésit [7] meg nem számlálta, de Istenelőt, azok-is számban vannak, és egy sző-szál le nem esik fejűnkrűl, Isten akarattya-nélkül.

[1] Rom. 9. v. 19.
[2] Genes. 50. v. 19.
[3] Prov. 12. v. 21.
[4] Exod. 3. v. 2.
[5] Isai. 3. v. 10.
[6] Luc. 12. v. 7.
[7] Job. 14. v. 16

Illyen állapatban vólt [8] *Tobiás,* ki, nem-csak rabságra és vakságra, de oly szegénységre jutott, hogy feleségének kézi-múnkájával tápláltatott: mindazáltal, *non est contristatus contra Dominum;* csak meg sem szomorodott szerencsétlenségén. Illyen állapatban vólt Sz. Pál; ki [9] minden nyavalyái-között, tellyes vólt vigasággal. Illyenek vóltak [10] a több Szent Apostolok és a régi keresztyének; kik örömmel mentek a gyalázatokra és jószágok ragadományát víg orczával nézték. Illyen vólt Szent Márton püspök; kiről *Sulpitius* azt írja, hogy soha néki haragját, vagy szomoruságát nem látta: mert, mihent valami kedvetlen dolga történt, eszébe jutott, hogy oly ellenkező dolog nem lehet, mely Isten kezéből nem jő: azért, úgy vett mindeneket, mint-ha Isten maga kezével nyújtotta vólna.

[8] Tob. 2. v. 13.
[9] 2. Cor. 7. v. 4.
[10] Act. 5. v. 41. Hebr. 10. v. 34.

Mí-is azért, keresztyének, tanúllyuk-meg az evangéliomi poklostúl és az Istennek kedves szolgaitúl, sőt ő-magátúl az Isten Fiátúl; hogy minden állapatunkban és igyünkben, Isten akarattyára hadgyuk magúnkat. Nagyob künnyebséget nem találhatunk, mint,

ha azzal a flastrommal kötözzük fájdalminkat, hogy, Isten így akarja: így tetczik néki. Jó orvos ő: mikor keserű italt ád-is, hasznunkra adgya; méltó örömmel nyelnűnk. Azért, minden reggel felkelvén, lelkűnket Istenhez emellyük: és kérjünk segitséget, hogy azon a napon, semmit Isten akarattya-ellen ne mivellyünk. Minden órában kíálcsunk Istenűnkhöz: *fiat voluntas tua;* tellyesedgyék Uram mindenben a te akaratod: nem az én kedvem, hanem a te akaratod légyen. [1] *Non pareo* DEO, *sed assentior. Ex animo illum, non quia necesse est, sequor:* nem kételenségből, hanem, jó akarva követem a te akaratodat. Gazdagságomat, jó híremet, egésségemet, el akarod-e venni? Régen reád bíztam mind azokat: kedved-szerént rendely róllok. Gyermekimet magadhoz szólítod-e? Tőlled vettem őket, néked neveltem: úgy bánnyál véllek, mint sajátiddal. Fájdalommal látogatod-e valamely tagomat? Egész testemmel szabad vagy: azt miveld, a mit akarsz. Ki-kivánod-e lelkemet? Ved hozzád, a mit adtál: *fiat voluntas tua:* mindenek mindenben úgy légyenek, a mint te akarod.

[1] Senec. ep. 96.

Adgya a felséges Isten, hogy tellyes életűnk folyásában, éjjel és nappal, azon gondolkodgyúnk, abban fáradgyunk; hogy a mí akaratunk, Istennek akarattyát kövesse. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

A keresztyén urak és szolgák tisztiről: és az alacsony-rendű emberek szentségéről.

Igazán mondották a világ bőlcsei; [2] hogy a csudálkozás, gyakran tudatlanságból származik; mert, a minek okát és módgyát nem tudgyuk, azon szoktúnk csudálkozni. De az-is igaz, hogy néha, tudatlanság-nélkül, csudálkozást indít bennűnk a dolog nagysága: vagy azért, hogy tekíntetes nagy dolognak itíllyük, a mit csudálunk; vagy azért, hogy, ha magában nem nagy-is, de arra-nézve, a kiben vagyon, nagynak álíttyuk; mint némely gyermekekben, csudállyuk az okosságot; mivel illyen üdősökben, nem szokott ennyi élessége lenni az elménck. Ezekre-nézve írta *Aristóteles;* hogy a nagy-tudományu és [3] nagy-szívű emberek, *non sunt proclives ad admirandum; nihil enim apud ipsos magnum;* kevés dolgon és ritkán csudálkoznak: mert a tudatlanság nem vert fészket bennek;

[2] Aristot. 1. Metaphys. c. 3. in medio.

[3] Magnanimi. Aristoteles 4. Ethicor. c. 3. sub finem.

és akár-mit nagynak nem itílnek; mivel nem a kösség vélekedéséből böcsűllik a dolgokat, hanem a magok nagy-voltából. Azért, a mint magok ritkán csudálkoznak, úgy arra-is vélte bocsátkoznak, hogy dicsíretekkel valamit csudáltassanak.

A mí Üdvözítőnk, mennyei bőlcseséggel tellyes lévén, semmit nem csudált azért, hogy annak okát és módgyát nem látta vólna: [1] hanem, a dolognak szokatlan nagy-vólta szerzette, hogy a százados hitin és tekélletességén csudálkozott. Mert, noha Bóldog Aszszonyban, Keresztelő Jánosban és az Apostolokban, nagyob hit vólt, hogy-sem a századosban: de, miképpen a kézi-munkával [2] élő szegény özvegy-aszonyrúl azt mondá Christus, [2] hogy többet adott a templomhoz, mikor egy fillyért adott, hogy-sem a gazdagok, kik sok pénzt adtak; mivel az özvegy, mindenét oda-adta, mert néki annál töb sem vólt: azon-képpen, a századosban csudálatosban fénylettek a sok szép jóságok, hogy-sem, ha másban lettek vólna. Mert ez, értékkel, böcsűlletes tisztel és méltósággal tekintetes vólt, ritkán lakik pedig eggyüt ezekkel az alázatos aitatosság. Ez, hadakozó vitéz ember vólt: mely hívatalban, közönségesen kegyetlenek és irgalmatlanok az emberek. Végezetre, pogányságban nőtt, nevekedett ember vólt: azért ő-benne, a hit, az alázatosság, a nyomorúlt beteg szolgára-való nagy gond-viselés, tekíntetesbek vóltak, hogy-sem, ha másban lettek vólna.

[1] S. Thomas, 3. Partc, quæst. 15. art. 8.

[2] Luc. 21. v. 3.

Először azért; ez a csudálatos százados, vallást tett a Christus személyének felségéről; mikor ama szent ígéket mondotta, mellyeket ő-tőlle tanúlt az anyaszentegyház és az Urúnk szent Testének vétele-előt minden-nap újíttya: Uram, nem vagyok méltó, hogy [3] béjőj az én hajlékomba. Sőt, a mint Szent Lukács írja, [3] nem maga személyében, hanem a sidók vénei-által járúlt Christushoz; azok-által könyörgött szolgájaért. És a többi-között, a sidók azt mondották Urúnknak; hogy ez a százados szereti a sidókat és sinagógát éppíttetett nékik. Miért nem ment ő-maga Christushoz, illyen szókkal jelentette: [4] *meipsum non sum dignum arbitratus, ut venirem ad te:* csak arra sem itíltem (ugy-mond) méltónak magamat, hogy szemed-eleibe mennyek, nem, hogy valamit kérjek tőlled.

[3] Luc. 7. v. 3.

[4] Ibid. v. 7.

Másodszor: a Christus erejének isteni hatalmárúl-is vallást tett, mikor azt mondotta; hogy, nem szükség Christusnak az ő házához fáradni, mert távúl-létében, egy szavával meggyógyíthattya betegét. Mint-ha azt mondotta vólna: nem-csak *Jairus,* [5] de a te kedves szolgálód-is *Maria,* [6] jelen-létedet kivánták, hogy bete-

[5] Matt. 9. v. 18.

[6] Joann. 11. v. 32.

geket meggyógyítcsad: de én, egy szavad erejével megelégszem: elhittem, hogy, ha az eget és földet egy parancsolattal teremtetted, minden nyavalyákat egy ígéddel meggyógyíthatsz.

Nem elégedék ezzel a valással a százados; hanem, *a minori ad majus*, a maga állapattyának alacsonyságából vészen erre bizonyságot: én (ugy-mond) szabados úr nem vagyok; uram vagyon; uram-után parancsolok a vitézeknek: mindazáltal, csak szóval parancsolok, és meglészen, a mit hagyok. Te tehát, szabados Ura és Istene lévén a világnak, mennél inkáb parancsolhatsz a halálnak és betegségnek? Oh csudálatos nagy hit! oh hallatlan alázatosság, mely az Isten Fiában-is csudálkozást indíthatott!

Sok szép üdvösséges lelki oktatásokat vehetnénk, a százados hitinek és alázatosságának tűköréből: de azokat más üdőre hagyván; mivel, mind a századosnak beteg szolgájára-való szorgalmatos gond-viselése; mind az alatta-való vitézek szó-fogadó engedelmessége, mellyet az Evangéliom előnkbe terjesztett, okot ád, az uraknak szolgaihoz- és a szolgáló rendnek urokhoz-való kötelességek magyarázására: *én-is a mái tanuságunkért, mind az urak, s mind a szolgák tisztiről és hivatallyárúl szóllok rövideden.* Legyetek hallgatásban. *Propositio.*

I. RÉSZE.

Az Istennek bőlcs gond-viselése és attyai kegyessége azt rendelte, hogy az ő népe-közöt, az anyaszentegyház tagjaiban, *varietas*, [1]különböző hivatalok és allapatok légyenek: mely külömbözésnek szépen egybe-szerkesztetett rendessége, sokkal nagyob csudálkozást érdemel, hogy-sem a *Salamon* [2]udvara-népének tekíntetes állapattya.

[1] Psal. 44. v. 10. Circumdata varietate.

[2] 3. Reg 10. v. 5.

Mint az égben, [3]nap, hóld és csillagok vannak, mellyek nagyságban, szépségben és erőben külömböznek egy-mástúl; de külömbözésekkel, az eget ékesítik, a földet pedig benne-való állatokkal, legeltetik; mint az ember testében, sok-féle tagok vannak, mellyek szépséggel-eggyüt, hasznoson szolgálnak egy-másnak; és noha [4]eggyik böcsűlletesb másiknál, de mindenik oly szükséges a töb tagoknak, hogy akár-mellyik-nélkül nem-csak éktelen, de sok alkalmatlan fogyatkozásokkal csonka az egész test; mint a táborban és városban, sok felsőb és alacsomb tisztek vannak; mert, eszeveszett sokaság, nem tábor és város vólna, ha azokban minnyájan egyenlők volnának: hasonló-képpen, a bőlcs Isten azt akarta, hogy, a világon-élő emberek-közöt, külömböző rendek és hivatalok légyenek. Mert, ha minnyájan urak vólnának; ha minnyájan a tudományok tanuságában, vagy a mennyei dolgok elmélkedésében

[3] Chrys. Hom. 34. in 1. ad Cor. Ostendit elegánter, divites et pauperes, dominos et servos, esse debere in mundo.

[4] 1. Cor. 12. v. 15, 22, 26.

tőltenék életeket, ki fáradna a testi táplálás megszerzésében? Ha minnyájan kézi-munkával élnének, ki tanítaná a mennyei és világi bölcseségeket? ki viselne gondot az országos dolgokra? ki szol-
[1] Eccli. 38. v. 26. gáltatna törvényt? Mert, a Bölcs mondása-szerént, [1] noha a szántó-vető, noha a kőműves, a kovács, a fazekas, oly szükségesek, hogy
[2] V. 36. [2] *sine his non ædificatur civitas;* ezek-nélkül nem lehet város:
[3] V. 38. de ezek, [3] *super sellam judicis non sedebunt, nec palam facient disciplinam;* törvényt nem tehetnek; tudományokat nem taníthatnak.

Ugy rendelte tehát Isten az emberek állapattyát, hogy egy-más
[4] Galat. 6. v. 2. terhét hordozzák: [4] és ne találtassék senki e világon, ki, vagy lelki, vagy testi segitséget ne adhasson egyebeknek; ne vehessen egyebektűl. Nem akarta Isten, hogy senki oly légyen, ki egyebek segitsége-nélkül ne szűkölködgyék; ki minden terhének viselésére elégséges légyen: hanem, azzal akarta az alázatosságot és egy-más szeretetét bennűnk gyökereztetni, hogy fők és lábak; urak és szolgák; gazdagok és szegények légyenek: de külön-külön, mindennek
[5] Aug. Tomo 10. Serm. 21. de Verbis Apostoli. Tomo 4. lib. 83. Quæstion. qu. 71. szüksége légyen más egyebek segitségére. [5] És, miképpen a szarvasok, mikor valamely nagy vízen által-úsznak, szarvokkal terhelt fejeket az előtte-úszók hátára tészik; a legelső pedig megfáradván, elmarad és az utólsónak hátára hajtván fejét, annak segitségével könnyebbíti fáratságát: úgy az embereknek, akár-kik légyenek, a világi munkák-közöt, segíteni kel egy-mást: és a ki legelsőb, a legutólsóbtúl-is könnyebséget vehessen; hogy így, kéz kezet mosson és segítcsen.

Ha állapatokban, értékben és gazdagságban minnyájan egyenlők vólnánk, csak egy mester-ember sem találtatnék: mert a szegénység cselekedteti, hogy oly művet tanúllyanak az emberek, melyből táplálást nyerjenek. Ha pedig gazdagok nem vólnának, kik nagyob és közönségesb dolgokra vígyáznak, nem vehetnék a szegények hasznát mesterségeknek. Azért, noha a gazdagoknak nagyob szüksége vagyon a szegényekre; mert ezek a földel bánnak, a barom-tartásban fáradnak; ruhákat, házakat, ételt, italt készítnek; föld gyomrából aranyat, ezüstöt vájnak; azt megtisztíttyák és pénzé verik; egy-szóval, a gazdagoknak semmiek nem vólna, ha a szegényektűl nem vólna: de azért, a szegények sem lehetnek a gazdagok-nélkül. Mi-mellet szántana, kapálna; min vásárolna a szegény ember, ha pénzt nem kapna a gazdagoktúl? Ki hozná-bé hazánkba az idegen marhákat, mellyekre szükségünk vagyon? ki szolgáltatna igazságot; ki szerezne bátorságot a prédálo tolvajoktúl, ha minnyájan béresek és kapások volnánk?

Isten rendelése tehát, hogy külömbözés légyen közöttünk; hogy szegények és gazdagok légyenek e világon; hogy minnyájan egy-mást segítcsük, ki pénzel, ki munkával, ki okos gond-viseléssel. Ebből a szükséges külömbözésből vagyon, hogy, ki úr s ki szolga közöttünk: ki parancsol, ki enged. És ezek-közöt, két-felé osztatik a világ terhe, mely a munkát és gond-viselést nézi: úgy, hogy, eggyik hívatal eggyik részét visellye, másik másikát; és, ha a szolgák külsö munkával terheltetnek; az urakat gond-viselés fáraszsza.

Mivel azért Isten akarattya, hogy, ki úr, ki szolga légyen: lássuk először, az urak kötelességét és tisztit. Az-után, a szolgák hivatallyát és magok-viselésének szükséges állapattyát.

Három dologgal tartozik az úr szolgájának, söt bírodalma-alat-lévő jobbágyságának-is: először; hogy cselédgyeit szeresse, lelkekre gondot visellyen; istenes életre oktassa és vezesse őket. Másodszor; hogy testi szükségekben és fogyatkozásokban őket gyámolítcsa, segítcse. Harmadszor; hogy vétkekért őket dorgállya és bűntesse.

Elsőben azért; köteles az úr, hogy jámbor szolgáját szeresse; I.
mint a százados azt a szolgát, mellyért könyörgött Christusnak:
mert, [1]*erat illi pretiosus;* mint drága embert, nagyra böcsüllötte [1] Luc. 7. v. 2.
azt. Világosb és hatalmasb szókkal ki nem mondhatta a Szent
Lélek, mint kel a jámbor szolgát szeretni, mint, mikor azt paran-
csolta: [2]*servus sensatus, sit tibi dilectus, quasi anima tua.* [3]*Si est* [2] Eccli. 7. v. 23.
tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem, sic eum [3] Eccli. 33. v. 31.
tracta: hogy-ha értelmes, hív szolgánk vagyon, úgy szeressük,
mint magunk lelkét és életét: úgy bánnyunk vélle és böcsüllyük,
mint édes atyánkfiát. Nem-csak azért kel a jámbor szolgát sze-
retni és böcsülleni, hogy jól és hasznoson szolgál: hanem azért-
is, hogy Isten ő-érette, sok jókkal látogattya az ura házát. Mihent
Jákob a [4]*Lábán* házába méne, mihent Jósef [5]a *Putifar* szolgálat- [4] Gen. 30. v. 27.
tyára juta: *benedixit Dominus;* megáldá Isten a gonosz urakat, a [5] Gen. 39. v. 5.
jámbor szolgákért.

Hogy a jámbor szolgák szeretésére taníttassanak az urak, a
Szent Irás azt mongya; hogy [6]attyoknak hítták régen urokat a [6] 4. Reg. 5. v. 13.
szolgák. *Séneca*-is azt írja; hogy, [7]*majores nostri, dominum,* [7] Seneca,
patrem familiæ appellaverunt; servos, familiares; a régi romaiak, Epist. 47.
az urat, cseléd attyának; a szolgákat, társoknak nevezték. Mert a
szolgák (ugy-mond) ollyan emberek, mint mí; úgy fogantatnak,
úgy születnek, úgy vésznek lélegzetet, mint mí: azért, *contuber-*

nales, humiles amici, imo conservi sunt; kenyeres társaink, alacsony barátink, sót szolga-társaink, a kik nékünk szolgálnak.

Arra kötelezi a cselédes-embert az atyai nevezet, ugy-mond Szent Agoston; hogy, noha a világi jókra-nézve, külömben tartya fiát, hogy-sem szolgaját: de, [1]*ad Deum colendum, omnibus domus suæ membris, pari dilectione consulat: omnibus in familia sua, tamquam filiis, ad colendum et promerendum Deum, consulat;* az isteni szolgálatot, a Meny-ország nyerését a mi illeti, abban egyenlő-képpen minden cselédgyére, mint fiaira, gondot visellyen.

[1] Aug. 19 de Civit. cap. 16.

Az uraknak azért, első és legnagyob kötelességek az; hogy az alatta-valókat, jóra tanítcsák es izgassák: reá vígyázzanak, hogy erkőlcsöket, keresztyén hitek regulája-szerént rendellyék. Mert nem keresztyénség, hanem törökség vólna, ha csak testi szolgálattyát vennők az alattunk-valóknak és lelkekkel nem gondolnánk.

Minek-okáért, a kinek cselédgye és jobbágya vagyon, szemeelöt visellye, mely drága Isten-elöt akár-mely ember lelke: mivel, a mint Christus mongya; heába-való mind az egész világ, egy lélekhez képest; [2]mellyet semmin el nem cserélhetni: mert [3]*exiguus est totus mundus, pro unius animæ dispendio;* egy lélek veszedelme, nagyob kár az egész világnál. És, [4]*qui humanam novit naturam, nec totum quidem mundum dicet esse satis justum pretium, quod detur pro anima homins:* a ki az ember méltóságát érti, nem itílheti, hogy az egész világ egy lelket érhet: mivel Isten a lélekért, emberré lett; és, sok fáratságok-után. életét váltságaért adta. Ha azért Szent Pált, [5]izgatta és ébresztette a lelkek keresésére az a nagy szeretet, mellyel Christus a lelkeket megváltotta: a jámbor gazda-is tartozik, hogy minden háza-népét isteni félelemre, szent életre izgassa: és, a mint Szent Agoston szól, [6]*si amatis Deum, rapte omnes ad amorem Dei, qui vobis junguntur et qui sunt in domo vestra;* ha Istent szeretitek, mindeneket, de fő-képpen házatok-népét gerjeszszétek isteni szeretetre és híjátok a szent életre. Sőt azt kivánnya Szent Agoston: [7]hogy, külön minden gazda, cseléde-közöt, egyházi tisztet visellyen; azaz, tanítcsa, oktassa, íncse Isten félesére és tisztelésére alattavalóit. Mert, [8]*si quis suorum, maxime domesticorum, curam non habet: fidem negavit et est infideli deterior;* hitetlen es pogánynái aláb-való, a ki háza-népének lelki üdvösségére gondot nem visel.

[2] Matt. 16. v. 26.
[3] Ambr. de Bono Mortis c. 5. sub initium.
[4] Nissenus, homil. 4 in Eccl sub initium.
Vide supra, fol. 53.
[5] 2. Cor. 5. v. 14.
[6] Aug. Psal. 33. v. 4. in illud Magnificate Dominum mecum in Expositione.
[7] Verba Augustini.
Vide supra, fol. 59.
[8] 1 Tim. 5. v. 8.

Egyébkor-is tehát, de fő-képpen, mikor jeles innepek közel-

getnek, egybe-győjtcse cselédét a gazda és úgy szóllyon nékik, mint Jákob Patriárcha, háza-népének: [1]*abjicite Deos alienos; mundamini; mutate vestimenta vestra. Surgite, ascendamus in Bethel, ut faciamus ibi altare Deo:* jó fiaim, ha ki közzűlletek Isten-ellen bálványt emelt szüvében, térjen Istenhez; tisztítcsa-ki lelkét a szent gyonás-által; végyen tiszta és szent őltözetet magára: és jertek velem-eggyüt az Isten házába, hogy áldozzunk és szolgállyunk ot néki. [1] Gen 35. v. 2.

Nem elég a szép szó: példával kel az alatta-valókat jámborságra vinni. Mert igazán mondotta *Solon;* [2]hogy, *si majores secundum leges vixerint, optime regetur civitas;* mind a ház, mind a váras, jó rendben lészen, ha az elől-járók jó példát adnak. Erre nézett Szent Pál; [3]a ki mennyei nyelven, a jó példa-adást, *paroxismum,* izgatásnak, kisztetésnek, esztenezésnek nevezte, mellyel a jóra indíttatunk. [2] Laërt. lib. 1. in Solone. [3] Heb. 10. v. 24.

Nem-csak keresztyéni szeretetre-, hanem magok hasznára-nézve-is, azon kel lenni az okos uraknak, hogy isten-félő, jámbor szolgákat tarcsanak. Mert az szolgál híven és igazán embernek, a ki igazán szolgál Istennek. És; [4]*non potest homini esse amicus, qui Deo fuerit infidus;* lehetetlen, hogy híve légyen embernek, a ki igaz hívséggel nem viseli magát Istenéhez. Az okos urak azért, feslett és erkőlcstelen szolgát ne szenvedgyenek udvarokban; nem-csak azért, hogy a szolgák vétkessége, az urát-is gyalázni szokta, mert ama köz példa-szerént, [5]*secundum judicem, sic et ministri ejus; et qualis est rector civitatis, tales inhabitantes in ea;* gyakran ollyan a szolga, minémű az úr: hanem azért-is, hogy bátorságoson nem bízhatnak az urak azokhoz, kik Istennel és az ő szent parancsolatival nem gondolnak. Sőt ezekről méltán mondhatni, a mit a régiek szoktak mondani a gonosz szolgákrúl: [6]*totidem esse hostes, quot servos;* hogy annyi ellenséget tart ember házában, mennyi lator szolgát. Mert, a kit a pokol félelme és az Istennek jó-vólta nem tartóztat a gonoszságtúl, sokkal inkáb nem tartóztattya ura akarattya. Azért, a Nagy *Constantinus* császár attya, *Constantius,* [7]hogy szolgait megprobálná és a férgesét kihánná, parancsolatot ada; hogy valaki közűllök a pogány isteneknek nem áldozik, szolgálattya-nélkül ellégyen. A kik elbúlcsuzának inkáb, hogy-sem Istent megbántanák, azokat *Constantius* igen megdicsíré és nagyob tisztekre emelé: a kik pedig Christust elhagyák urok kedvéért, gyalázatos szókkal udvarából kiűzé; *tam-* [4] Ambr. 3. Officior. c. 16. [5] Eccli. 10. v. 2. [6] Seneca, ep. 47. Lipsius, ibi. [7] Euseb. lib. 1. de vita Constantini, c. 11. Christophorson.

quam Dei proditores, imperatoris servitio indignos censuit. Quomodo enim fidem imperatori servabunt, qui adversus Deum perfidi sunt? mert nem méltók, ugymond, hogy az isten-árulók szolgállyanak a császárnak, mivel, igazak nem lehetnek embernek, a kik nem igazak Istennek. Ugyan erre nézett Szent *Dávid,* [1]mikor azt mondotta; hogy a mely szolgát jóvá nem tehetett, azt házában nem szenvedte, méltán-is, mert az illyen ember egyebeket megvesztegethet, és maga sem lehet igaz szolga.

[1] Psal. 100. v. 7.

II. Másodszor: tartozik az ur gyámolítani, óltalmazni és segíteni a szolgákat és jobbágyokat. A kiket Isten uraságra emelt, azoknak Szent Gergely azt parancsollya: [2]*nolite intra vosmet ipsos pensare, quod habetis, sed quid estis;* hogy, ne nézzenek arra, a miek vagyon, hanem azt tekíncsék, micsodák magok. Mert, noha ők értekesbek, nemesbek és tisztek hivatallyában böcsülletesbek a szolgáknál: de természetekben [3]hasonlók; sőt egyenlők, akár-mely alacsony szolgához. Azért, miképpen, a ki lovat vészen, pokróczát levéteti és csak magán szemléli a lovat: úgy a nagy-szerencséjü és fő-rendű embernek tanácsollya Seneca: [4]*sepone pecuniam, domum, dignitatem: teipsum considera;* hogy félre-tegye a pénzt, jószágot, méltóságot; a mint magában vagyon, úgy szemléllye magát. Ha ezt cselekszi, által-érti, hogy a szolgak csak szerencsével külömböznek tőlle, nem természettel.

[2] Gregor. hom. 28. in Evangel.

[3] Senec. lib. 3. de Beneficiis, cap. 28.

[4] Senec. ep. 80.

A keresztyén urak, ennél továb mennyenek az igaz hitnek tanitása-után: és meggondollyák, hogy nem illik azokat megutálni, vagy alá-valóknak itílni, kiket Isten fiaivá fogadott; kiknek mennyei bóldogságot ígért; kikért Christus szent vérét kiadta. Noha azért a világ javaival bévesseb az ur, de a Christus váltságára-, az üdvösséges jókra-nézve, semmivel nem job, legalacsomb szolgájánál, sőt, talám a szolga kedvesb, kellemetesb Isten-előt és nagyob dücsösségre emeltetik Meny-országban.

Ezeket meggondolván az ur, ne terhellye szolgáját, mint barmát, felettéb-való munkával: hanem, eszébe jusson, hogy Isten, fegyverrel, döggel, éhséggel fenyegeti az urakat, [5]a szolgák rongálásaért: és, hogy [6]az egyiptom-bélieket, azért rontá sok csapásival; mert mód-nélkül terhelték az alattok-való sidókat. Annakokáért, elsőben, [7]az Isten parancsolattya-szerént, éppen, igazán és üdő hallogatás-nélkül, megadgya a szolgák fizetését; tudván, hogy [8]a töb égbe-kialtó bűnök-közöt, egyik; [9]*pretium laboris, merces operariorum fraudata, clamat contra te ad Dominum;* a szolgák,

[5] Jer. 34. v. 17.
[6] Exod. 3. v. 7, 9. c. 5. v. 18.
[7] Deut. 24. v. 14.
[8] Gen. 4. v. 10. cap. 18. v. 20. Exod. 3. v. 9.
[9] Deut. 24. v. 15. Jac. 5. v. 4.

és műves-emberek fizetésének megtartása. Másodszor, az okos aszszony példáját kövesse: [1]*dat cibaria et vestimenta,* illendő táplalását, ruházattyával-eggyüt, megadgya szolgainak. Harmadszor, a Szent Pál hagyását szeme-elöt visellye: ki, mikor azt parancsolta vólna a szolgáknak, hogy úgy szolgállyanak uroknak, mint Istennek; utánna veti: [2]*et vos domini, eadem facite illis;* ti-is urak, úgy visellyétek szolgátokhoz magatokat, mint Isten az alatta-valókhoz. Nem bánik úgy velünk az Isten, mint kegyetlen *tirannus;* hanem, mint kegyes atya; szeretettel, szelídséggel, kegyesen, irgalmason parancsol: senkit ereje-felett nem erőltet: szolgainak szükségére gondot visel: fogyatkozásit és tudatlanságit nagy tűréssel szenvedi. Ez a példa, mellyet követni kel az uraknak.

[1] Prov. 31. v. 15, 21

[2] Ephes. 6. v 9.

De valamit e dologrúl mondhatnánk, rövid szóval így foglallya summában Seneca: [3]*hæc summa præcepti mei est; sic cum inferiore vivas, quemadmodum tecum velles superiorem vivere. Quoties in mentem venit, quantum tibi in servum licet; veniat in mentem, tantumdem, in te domino tuo licere:* alattad-valókkal úgy bánnyál, mint akarnád, hogy bánnék veled, a ki nálladnál fellyebvaló. És, a mit szolgáddal cselekszel, gondold-meg, ha jó vólna-e néked, ha te-veled azt cselekednék az előtted-járók? Üdvösséges szép tanuság ez, mellyet Christus Urunk világos szókkal előnkbe adott, mikor azt parancsolta; hogy, [4]*prout vultis, ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter;* a mit kivánunk, hogy egyebek cselekedgyenek velünk, azt cselekedgyük másokkal: [5]és, a mit egyebektűl nem örömest szenvednénk, azt egyebekkel ne mivellyük. Más szókkal, de hasonló értelemmel, taníttya Szent Pál ezen dolgot, mikor azt parancsollya: [6]*vos domini, remittite minas, scientes, quia et illorum et vester Dominus est in cælis;* hogy az urak ne kegyetlenkedgyenek a szolgákon, hanem eszekbe jusson, hogy nékik-is urok vagyon Mennyekben. Ismét: [7]*Domini, quod justum est et æquum, servis præstate: scientes, quod et vos dominum habetis in cælo:* urak, megadgyátok a szolgáknak, a mivel igazság- és szegődés-szerént tartoztok: képesen és illendőjűl visellyétek magatokat hozzájok; megemlekezvén, hogy néktek-is Uratok vagyon Mennyekben: és a mint bántok a szolgákkal, úgy bánik Isten veletek. Ez vólt bezzeg, a mivel Szent *Jób* [8]tartóztatta magát, hogy ne rongálná szolgait: mert eszében forgatta, hogy *in utero fecit me, qui et illum;* azon Isten teremtette a szolgát, mely az urat: és, mint ő a szolgákat, úgy Isten őtet megsanyargattya, ha elhágja hívatallya határát.

[3] Seneca, ep. 47.

[4] Luc. 6. v. 31. Matt. 7. v. 12.

[5] Tob. 4. v. 16.

[6] Ephes. 6. v. 9.

[7] Colos. 4 v. 1.

[8] Job. 31. v. 15.

Noha egyéb szükségekben-is, de fő-képpen betegségekben, úgy kel a szolgákat segíteni, mint segítette a százados: ki, midőn emberi orvoslásokból kifogyott vólna és látná hogy halálra vált szolgája, nem nyúla hiuságos babonákhoz, hanem Istentűl kerese utólsó segitséget néki. Nem bánék úgy szolgájával, mint amaz istentelen *Amalecita;* kirűl azt mondá Dávidnak a szolgája: [1]*dereliquit me Dominus, quia ægrotare cœpi nudiustertius;* mihent megbetegedém, az útban veszni hagya engem az én uram. Nem csak a keresztyéni szeretet és igasság, kivánnya a beteg szolgára-való gond-viselést: de az urak hívségére-is, semmi inkáb nem indíttya az alatta-valókat, mint, ha bétegségek idején, elsőben lelkekre viselnek gondot; hogy Istennel megbékélvén, készen találtassanak a halálnak véletlen órájától: az-után, testek szükségét és orvoslását megadgyák. Semmivel úgy magához nem kötelezte világ-bíro *Sándor,* [2]alatta-valóinak hívségét és engedelmességét, mint a betegek-körűl-való irgalmassággal. Egykor a tűznél ülvén, beteges vitézét fázódva látá: felugrék mingyárt királyi székiből és abba ülteté szolgáját, hogy melegednék. Mikor *Lisimachust* a harczon megsebesítették vólna, hirtelen ruhát nem találának, mellyel békötnék sebeit: *Alexander,* lerántá maga fejérűl a patyolatot és ezzel kötözteté sebét. Efféle cselekedetekkel, mindenek hívségét úgy magához lánczozá, hogy senki nem kíméllette fáratságát és életét, szolgálattyától.

[1] 1. Reg. 30. v. 13.

[2] Valerius, l. 5. c. 1. et Frontinus, Stratagemat. cap. 6. Vide Cælium Rhodigin. lib. 24. cap. 6.

III. Harmadszor: az urak kötelessége kivánnya, [3]*punire peccatum; ut, aut ipse, qui plectitur, corrigatur; aut alii terreantur exemplo;* hogy a szolgák vétkét, bűntetés-nélkül ne hadgyák: vagy azért, hogy a gonoszok jobbúllyanak; vagy azért, hogy egyebek félelemmel tartóztassanak. Vígyázni kel azért minden gazda-embernek cselédgye erkölcsére, hogy senki Istent, vagy felebaráttyát meg ne báncsa; senki szavával, vagy cselekedetivel botránkozást ne adgyon. Mert, ha a gazda elnyegi és halgattya alatta-valóinak gonoszságát, magaévá tészi vétkekeket: sőt dajkája és nevelője lészen a gonoszságnak, mellyet el kellett vólna távoztatni, mivel, [4]*qui criminosos patitur impune transire, ad crimina hortatur insontes;* a ki ütetlen haggya a gonoszt, bűnökre izgattya az ártatlant Te azért, a kire Isten cselédet és jószágot bízott, eszedben tarcsad, hogy egy ember lopásaért, [5]a *Jósue* hadát megveré az Isten: és azzal ismérteté, hogy a bűn olyan, mint a merígy, mely a közel-valókat megmérgesíti. Arrúl se feletkezzél, hogy, noha *Héli,* [6]lágy dorgálással

[3] August. 19. de Civit. c. 16.

[4] Ennodius, in Vita S. Epiphanii Ticinensis. versus finem. Tom. 6. Bibl. Patrum.

[5] Josuæ 7. v. 11.

[6] 1. Regum. 2. v. 22.

tilalmazta fiait a bűntűl: de, mivel [1]erősseb írral nem kötötte és gyógyította őket, mind magának, mind fiainak, mind a sidó népközzűl [2]harmincz-ezer embernek, meg kelle érette halni. Azért úgy visely gondot házad-népére, hogy az alattad-valók gonoszságát el ne nyegjed, hanem megdorgállyad és bűntessed: mert a te lelkeden keresi Isten, ha tudva szenveded a gonoszt házadban.

[1] Cap. 3. v. 13.

[2] Cap. 4. v. 10, 11, 18.

Miképpen azért, tilalmazza Isten, hogy, [3]*ne lædas servum in veritate operantem;* ne báncsa senki az igaz szolgát: azonképpen megparancsollya, hogy szájára ne bocsáttassék a szolga: [4]*qui delicate nutrit servum, sentiet contumacem:* hanem az ur, megadgya kenyerét; megvárja munkáját; és a mellet fenyítékben tarcsa; [5]*Panis, et disciplina, et opus servo;* zabolán hordozza. Ha pedig oly gonosz a szolga, hogy, [6]*verbis non potest emendari;* a szó nem fog rajta: [7]*servo malevolo tortura et compedes;* fogsággal, tömlötczel, vereséggel-is kel őtet jobbítani.

[3] Eccli. 7. v. 22.

[4] Prov. 29. v. 21.

[5] Eccli. 33. v. 25.

[6] Prov. 29. v. 19.

[7] Eccli. 33. v. 28.

De a fenyíték és dorgálás módgyában, az urnak arra kel nézni, a mit a Bőlcs mondott: [8]*noli esse, sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos et opprimens subjectos tibi;* hogy ne légyen, mint az oroszlány: ne ordítcson: ne szitkozódgyék: ne kegyetlenkedgyék: ne roncsa, hanem jobbítcsa az alatta-valókat. Némely urak, künnyen akár-minémű gyanuságból fellobbanak, megdühödnek, kiáltnak, éktelenül szitkozódnak, gyalázatos szókkal élnek; és nem okosságtúl, hanem haragos indúlatoktúl viseltetnek. Isten pedig azt parancsollya; hogy a szolgák-ellen, *sine judicio nihil facias grave*; [9]haragból, boszszúból, hirtelen indúlatból, valami nagyot ne cselekedgyék senki. És elkerűllye, hogy, mikor a szolgák vétkét dorgállya és jobbítani akarja, nagyobb vétekbe magát ne keverje.

[8] Eccli. 4. v. 35.

[9] Eccli. 33. v. 30.

Nem lehet annál bolondab dolog, mint, ha Istent megbántod haragoddal, szitkoddal, tűrhetetlenségeddel, azért, hogy téged megbántott szolgád: mint-ha magad bűnével kellene orvosolnod a mások vétkét: mint-ha bűnnel és Isten bántásával kellene kötnöd a magad sérelmét: mint-ha mást dorgálván, magadat dorgálásra méltóvá kellene tenned; és Istent megbántván, magadat-is meg kellene háborítanod szolgád gonoszságáért. Nem illik, ugy-mond *Epictétus;* hogy szolgádnak annyi hatalmat adgy magadon, hogy akkor búsúly és törődgyél, mikor ő akarja: [10]*neque tam bene ei sit, tuarum perturbationum habeat ille potestatem.* Mert, ha féltő marháddal nem hagyod bírnyia szolgádat; [11]*si corpus ei non permittis: animum permittas, ut perturbetur et mœreat?* ha testeden

[10] Epictet. in Enchiridio, c. 17.

[11] Ibid. c. 34.

hatalmat nem adsz néki: micsoda okosság, hogy lelkeddel bírnyia hadgyad, hogy akkor háborogj és búsúly, mikor ő akarja? Azért, ha szolgád vétkezik és kárt tészen, úgy nézzed, mint-ha más ember szolgája másnak tenne kárt. [1]*Si vicini puer, poculum aut aliud confregit: inpromtu est illud; ita fieri solere. Scito igitur, si et tuum confractum fuerit, eumdem esse te oportere, qui fueris, cum frangeretur alienum.*

[1] Epictet, Enchirid. c. 33.

Végezetre, az okos urnak, nem kel mingyárt rongálni és bűntetni a szolgát, mihent vádoltatik: hanem, meg kel a dolgot vóltaszerént érteni. Sokan a vádolók-közzűl, álnakok; sokan, vagy irígyek, vagy haragtúl és gyülölségtűl viseltetnek és néha magok kőltik, a mivel egyebeket vádolnak; néha öregbítik körűl-álló részeit a lett dolognak. Jól végére kel tehát menni, minek-elötte hitelt adgyon ember a vádolásnak és bűntetéshez kezgyen. A bűntetésnek sem kel tüzes haraggal, dühös szókkal, ocsmány szitkokkal lenni: mert az okosságnak és mértékletes cselekedetnek ellensége a harag. Nem-is kel egy lévbe főzni és minden szolgát egy-aránt feddeni, vagy bűntetni. [2]Mert az értelmes szolgának, szó-is vereség: és a maga-böcsűllő, emberséges embernek, a lágy és szelíd intés, elég dorgálás. Az alacsony és csekély-okosságú rendeket, keményeb dorgálással és gyalázatokkal-is kel néha ébreszteni hívatallyokra. De a böcsűlletes urnak, arra szeme légyen, hogy maga kezével ne verekedgyék; hanem, ha szükséges nagy okok külömbet kivánnának, mások-által vigye az ur végbe a bűntetést. És megemlékezzék, hogy a bűntetésnek mértékét a vétek-mellé kel vetni: és nem szabad a határt meghaladni; hanem, [3]*pro mensura peccati, erit plagarum modus;* a bűnnek nagy-, vagy kicsinyvoltához, kel szabni a bűntetést.

[2] Seneca, ep. 47.

[3] Deut. 25. v. 2.

II. RÉSZE. Meghallók az urak kötelességét: lássuk immár a szolgák és egyéb alacsony renden-valók hivatallyát. És, hogy sokat rövid summában foglallyúnk; úgytetczik, fő-képpen két dolgot kíván a jámbor szolgák kötelessége: eggyiket azt; hogy, a mely állapatban Isten őket helyheztette, azzal megelégedvén, szentűl és tekélletesen visellyek abban magokat. Másikat; hogy híven, igazán és böcsűllettel engedgyenek uroknak és reájok bízott dolgokban eljárjanak.

Elősző azért; a szolga-rend, a jobbágy és a műves-ember, eszébe jutassa; hogy Isten, a ki úgy rendelte a világ állapattyát, hogy felső es alsó rendek, urak és szolgák, gazdagok és szegények

légyenek: és, hogy, kinek-kinek közzűllünk, oly állapatot rendelt az Istennek bőlcs gond-viselése, mellyet lelkűnk üdvösségére alkolmatosbnak tudott. Azért, Isten akarattyára hagyván ki-ki magát, megnyúgodgyék és csendesz elmével megelegedgyék az alázatos állapattal, melyben helyheztetett és abban igyekezzék szent életet viselni.

Szent Pál Apostol, *Corintus*-ba írván, azt parancsollya: [1]*sicut unumquemque vocavit Deus, ita ambulet: in ea vocatione permaneat;* hogy minden ember abban járjon és maradgyon, amire Istentűl hívatott: mert, nem szerencsére és kardéra, hanem, [2]*Sorte vocati,* isteni választásnak sorsából vagyon minnyájunk állapattya. Azért, [3]*servus vocatus es? Non sit tibi curæ:* ha Isten téged szolgai állapatra rendelt, ne gondoly vélle; hanem, [4]*præsentibus contentus,* azzal megelégedgyél, a miben Isten hagyott; és azon légy, hogy a szolgai állapatban, Isten fiainak szabadságára juthass tekélletes erkőlcsöddel. És mivel az anyaszentegyház [5]ollyan, mint a rendelt sereg, melynek erős-vólta abban ál, hogy minden ember megtarcsa helyét: arra köteles minden, hogy, [6]*locum suum non dimittat;* a hová állatta Isten őtet, ot maradgyon és szolgállyon.

[1] 1. Cor. 7. v. 17, 20.
[2] Eph. 1. v. 11.
[3] 1. Cor. 7. v. 21.
[4] Hebr. 13. v. 5.
[5] Cant. 6. v. 9. cap. 7. v. 7.
[6] Eccl. 10. v. 4.

Négy kiváltképpen-való nagy okai vannak, miért kel az alacson-állapatú embereknek hivatallyokban megnyúgodni: elsőt, Sz. Pál említi. Mert Isten az, a ki őket illyen állapatban rendelte. Azért, méltó örömmel venni, a mit Isten adott. [7]Szabad a fazekasnak a sárból ollyan edényt csinálni, minéműt akar: mentűl inkáb az emberek-közzűl, szabad Istennek, kit gazdaggá, s kít szegénnyé; kit úrrá, s kit alacsony munkássá tenni? Semmivel nem tartozott Isten senkinek közzűllünk: tehát elég jóság tőlle, ha kisded és alacsony ajándékot ád-is. Szabad vólt, ha nem teremtett vólna: tehát elég irgalmasság, hogy teremtett és oly rendbe állatott, melyben néki tetczett. Szükséges azért, hogy a Teremtő rendelését, ki-ki nagyobra böcsűllye maga kívánságánál és alkalmatosságánál; és megelégedgyék az állapattal, mellyel Isten őtet látogatta. Másik ok az; mert mind urak, mind szegények, Isten szolgái: [8]*advenæ et coloni mei estis.* [9]*Mei servi sunt filii Israël.* Azért írja Szent Pál: [10]*Qui vocatus est servus, liberatus est Domini: qui liber vocatus est, servus est Christi;* a szolga, Isten szabadossa; az Úr Christus szolgája. Ha szolgák vagyunk, abban kel magúnkat foglalnúnk, a miben urúnk akarja: mert, nem az a jó szolga, a ki azt miveli, a mi tetczik neki, bár igen jót mivellyen-is, hanem, a ki ura akarattyát követi. Annak-okáért, zúgolódás-nélkül, abban kel járni

[7] Rom. 9. v. 20. Sap. 15. v. 7. Eccli. 33. v. 13. Isai. 45. v. 9. Jerem. 18. v. 6.
[8] Levit. 1, 15. v. 23.
[9] V. 55.
[10] 1. Cor. 7. v. 22.

mindennek, a mire Isten rendelte. Harmadik ok, a mi testűnk tagjainak példájából vétetik. Láttyátok-e, ugy-mond Szent Pál,
[1] 1. Cor. 12. v. 12, 14, 20. [2] V. 21, 25. [1]menyi sok részek vannak testűnkben? Eggyik tag [2]a másikra nem támad, hanem segítik egy-mást és noha eggyik felsőb, másik alacsomb; eggyik böcsűlletesb, másik szemérmetesb rész: de mindenik az ő helyével és állapattyával megelégszik: abban szolgál
[3] Eph. 4. v. 4. a töb tagoknak, a mire rendeltetett. Mí minnyájan [3]teste vagyunk az Isten országának. Azt cselekedgyük tehát, a mit a testi tagok: ki-ki állapattyában és hivatallyában szolgállyon Istennek és egymásnak. Vaj-ha meggondolnók minnyájan, hogy bűneinkel azt érdemlettük, hogy ördög tagjai és pokol-ország polgári lennénk; vaj-ha eszűnkbe jutatnók, mely érdemetlenek és méltatlanok vagyunk, hogy a Christus országának, az ő anyaszentegyházának tagjai legyünk: bizony nem sajnálnók az Isten népe-közöt alacsony állapatúnkat: sőt bóldogságnak itílnők, hogy utólsó és legkisseb
[4] Eph. 1. v. 23. cap. 4. v. 12. c. 5. v. 23. Col. 1. v. 18. részei vagyúnk [4]a Christus testének, az anyaszentegyháznak. Vaj-ha értenők, hogy, ha az alacsony állapatban szentűl élünk, eljő az üdő, melyben királyságra emeltetűnk és a napnál fényesbek lészünk: bizony nem törődnénk azon, hogy urrá és királlyá nem tett Isten minket; hanem, hála-adással dicsírnők őtet, hogy testének részévé tett és megnyugodnánk gond-viselésének bőlcseségén; mellyet magúnk hasznánál és böcsülletinél nagyobra kel böcsűlnünk.
[5] Epictet. in Enchirid. c. 23. Igazán mongya *Epictétus;* [5]hogy e világon úgy vagyunk, mint *comediá*-ban: melyben nem az viseli jobban magát, a ki királyi személyt visel, hanem, a ki díszesben megfelel hívatallyának: *memento actorem te esse fabulæ, qualis magistro probata fuerit. Si mendicum agere te voluerit, si claudum, si principem, si plebejum: fac eam personam ingeniose repræsentes. Tuum est, datam personam bene effingere; eam autem eligere, alterius.* Azért minden dicsíretet érdemlűnk, ha, a miben Isten helyheztetett, abban jól járunk. Negyedik ok az: mert, ha a világi jókban keveseb része vagyon-is a szolgának, a szegény jobbágynak, a kézi-munkával-élő művesnek: de a lelki és mennyei jókban nagyob része lehet, ha Isten akarattya-szerént jár hivatallyában. Mikor kicsiny és nagy jó vagyon előttünk, künyű a nagynak elnyeréséért, a kisded jót elhadni: senki nem nehezteli, ha az üveget gyémántért, a cserepet aranyért elhadgya. Mivel azért a világi nagy állapatok, a mennyei bóldogsághoz- és lelki jókhoz-képest, csak múlandó árnyékok és álmok, nem kel ezekkel gondolni, csak amazokat elnyerhessük.

Nem ok-nélkül cselekedte az anyaszentegyház, hogy a szentek laistromában, minden-féle műves-emberek- és minden rend-béli paraszt munkások-közzűl, sok és nagy szenteket számlált, mert ezzel akarta mutatni, hogy nincs oly kisded hívatal, melyben szentségre nem juthat az ember. Christus Urunk sem ok-nélkül akart e földön, szegény kézi-munkás és műves-ember állapattyában élni; kire-nézve, őtet az emberek, *faber*-nek, [1]asztalosnak hítták. Sőt, a mint Jeremias írja, [2]*quasi colonus fuit in terra;* jobbágy-állapatban élt: és nem-csak születése-kor a ravótúl béíraték, de az-után [3]adót fizete a császárnak. Egy-szóval; [4]*nihil differt a servo,* merő szolgai állapatban élt a világon. A világi fejedelemségben és uraságban, szinte oly szentűl és tisztán élhetett vólna Christus, mint az alacsony állapatban; szinte oly kedvesen böcsülhette vólna az Istent, mint a szegénységben: de példájával akarta elhitetni, hogy a világi főbséget és értéket nem kel nagyra böcsűlleni, a lelki és mennyei jókhoz-képest: vastagítani akart mindeneket, hogy ne gondollyanak a földi jókkal, csak a mennyei bóldogságban légyen részek; mely minden világi jóknál végetlenűl nagyob: a töb aprólékos fogyatkozásokat jó kedvel szenvedgyék, csak a poklot elkerűllyék.

[1] Marci 6. v. 3.
[2] Jer. 14. v. 8.
[3] Matt.17.v.24.
[4] Galat. 4. v. 1.

Az urak és szolgák állapattyárúl szólván Szent Pál, nem egy helyen írja; hogy, noha a világ-előt külömbözés vagyon és válogatás közöttök: de Isten-előt, [5]*personarum acceptio non est;* lelki és mennyei dolgokra-nézve, nincsen az illyen állapatokra tekíntet: [6]*non est servus, neque liber;* sem úr, sem szolga nincs Isten-előt, hanem csak a jámborságra vagyon tekíntet: [7]*non multos potentes et nobiles vocat;* nem kap Isten a hatalmas nemességen, hanem az alacsony jámborságon.

[5] Ephes.6.v.9. Colos. 3. v. 25. 1. Pet. 1. v. 17.
[6] Actor.10.v.34. Galat.3.v.28.
[7] 1.Cor.1.v.26.

Ne zúgolódgyék azért a szolga, vagy jobbágy és műves-ember, hogy Isten őtet nagyob állapatra nem emelte: hanem azzal elégedgyék, a miben vagyon. Eszébe jusson, hogy *faciat ex necessitate virtutem;* okosság és jóság, ha, a mit kételen és akarattya-ellen viselni kel, azt jó szűvel és Isten-előt érdemmel viseli. Az-is előtte-forogjon, hogy a világi szegénységben, lelki jókkal bévelkedőb lehet az ő uránál; nagyob dücsösségre-is juthat Meny-országban. Végezetre, meggondollya, hogy az Isten bőlcsesége, sokakat szegénység-általl viszen Meny-országba, kik elkárhoztak vólna a gazdagságban. Azért arra igyekezzék, hogy, ha kicsiny-is az Istentűl néki adatott gira, [8]azzal igazán kereskedgyek; és életét

[8] Matt.25.v.15. Luc. 19. v. 13.

szentűl visellye, hogy a szegény állapatból, mennyei királyságra
[1] Tob. 4 v. 23. jusson. Gyakran esztenezze magát a *Tobiás* szavaival, [1] hogy, noha most nyomorúlt életet visel, de sok javai lésznek, ha Istent féli; ha a bűnt eltávoztattya; ha jót cselekeszik; mert ugyan-is bolondság és bóldogtalanság vólna, ha a világi nyomorusággal, más világi kárhozatot kincsezne magának a szegény ember.

MÁSODSZOR: a ki szolgálatra állott, elhitesse magával, hogy szabadságát eladta. Azért, a maga alkalmatosságát, kedvét, akarattyát, hátra kel hadni ura szolgálattyáért: és arra kel vígyázni,
[2] Seneca, 4. de Beneficiis. c. 1. hogy, [2] *calcatis utilitatibus, eundum, quocunque miserit: sine respectu rei familiaris, interdum etiam sine sanguinis sui parsimonia vadendum: nec unquam imperium ejus detrectandum;* maga hasznát és dolgát letapodván, oda-fusson, a hová kűldik; nem-csak külső javainak kárával, de néha vére húllasával-is.

Ezt nem-csak magával viseli a szolgai állapat, hanem Isten ő-maga erős parancsolattal hadgya. Szent Pál magyarázván, minémű
I. szent és tiszta engedelmességgel, mely nagy hívséggel tartozik
[3] Eph. 6. v. 5, 7. ki-ki szolgálni urának; elsőben, azt parancsollya: [3] *obedite dominis*
[4] Idem repetit Colos. 3. v. 23. *carnalibus, sicut Christo, non quasi hominibus:* [4] *sicut Domino, et non hominibus;* hogy úgy engedgyenek az uroknak, mint Christusnak és, mint a szűvek-látó Istennek; nem úgy, mint embernek. Mely mondással, arra taníttya Szent Pál a szolgákat és jobbágyokat; hogy, ne úgy munkálkodgyanak, mint a barmok, csak külső igának vonyásával: hanem felemellyék szívöket és meggondollyák, hogy Isten rendelése a felső és alacsomb állapatok külömbözése. Azért, Isten-ellen tusakodik, a ki elötte-járójának rendelésével ellenkezik:
[5] Rom. 13. v. 1, 2. [5] *qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Minek-okáért, a világi urak parancsolattyában, az Isten parancsolattyát kel szemlélni;
II. Istennek kel engedni, mikor az úrnak engednek. Másodszor, azt
[6] Ephes. 6. v. 5. 1. Petri 2. v. 18. In omni timore. kívánnya Szent Pál; hogy, [6] *cum timore et tremore,* külső, belső félelemmel engedgyen a szolga. Azért, a kik, [7] *sub jugo servi,* a
[7] 1. Tim. 6. v. 1. szolgák igája-alat vannak, tartoznak, hogy urokat, *omni honore,* minden böcsülettel tisztellyék; mert isten-káromlás vólna (ugymond), ha külömbet cselekednének. Féllyen a szolga, hogy urát zúgolodással, rágalmazással, kedvetlenséggel, mentegetésekkel, restséggel, vagy szó-fogadatlansággal meg ne háborítcsa: sőt, ha eszébe vészi, mit kiván az ura, megelőzze a parancsolatot; mert únalmas szolga, a ki soha magától nem mozdúl, hanem esztenezést
[8] 1 Reg. 24. v. 6. vár mindenkor. Eszébe jusson a szolgának, hogy Sz. *Dávid,* [8] az

ura köntösének egy kis prémecskéjét elmeczvén, *percussit cor suum;* mellye-verve megbáná cselekedetét: mert illetlen böcstelenség vólt, az ura ruhájának csak kis részecskéjét-is metélgetni. Harmadszor, III.
arra kötelez Szent Pál; hogy, [1]*non ad oculum servientes, quasi* [1] Ephes. 6. v. 6.
hominibus placentes: ne színre szolgállyon a jámbor szolga; az-az, ne csak akkor légyen serény, igaz és vígyázó ura dolgában, mikor láttyák és utánna-vígyáznak; ne csak ura jelen-létében mutassa hívségét, mint, a kik csak kedvet és világi jutalmazást keresnek; hanem, minden helyen, minden dologban oly igazán viselye magát, mint-ha ura látná; mert azt kívánnya a legnagyob Ur, a ki mindenüt jelen vagyon; a ki láttya, mit mivel és kedvelli az igaz szolgát. Bezzeg, illyen szolga vólt *Jósef:* [2]ki az ura tisztességét, [2] Gen. 39. v. 8.
távúl-létében-is úgy óltalmazta, mint szeme-fényét; és inkáb tömlöczre adta szabadságát, életét koczkára vetette, hogy-sem ura távúl-létében gonosz aszszonya kívánságának, ura gyalázattyával IV.
engedne. Negyedszer, szükségesnek mongya Szent Pál; [3]hogy, a [3] Eph. 6. v. 6, 7.
szolga es jobbágy, *ex animo, cum bona voluntate servientes;* vígan, Colos. 3. v. 23.
kész akarva és nem vonakodva, fáradgyon ura dolgában: mivel, *faciunt Dei voluntatem,* Isten akarattyát cselekeszi, mikor urának igazán szolgál: és, [4]*a Domino accipiet retributionem hereditatis,* [4] Col. 3. v. 24.
Istentűl vészi a mennyei bóldogságnak örökségét jutalomúl. Mely mondással, arra taníttya Szent Pál a szolgákat, hogy, ha földi uroktúl kevés fizetések vagyon, ne törődgyenek rajta, se a szolgálatban meg ne fogyatkozzanak: mert magára vette Isten a jámbor szolgák jutalmazását, ha ő-érette oly igazsággal szolgálnak uroknak, mint Istennek ő-magának.

Végezetre: Szent Péter [5]azt parancsollya; hogy nem-csak [5] 1. Pet. 2. v. 18.
bonis et modestis; a jámbor és jó-erkőlcsü uraknak: de *malis et discolis;* a gonoszoknak és fesletteknek-is, engedgyen a szolga: békeséggel tűrje a szomorításokat és sanyargatásokat, mellyekkel ura dühössége és darabos erkőlcstelensége ótet rongállya; sokszor bűntetést vévén azért, a miért jutalmat érdemlett vólna. Mert, [6]*hæc est gratia, si quis patitur injuste;* Isten ajándéka az, ha [6] V. 19.
morgás-, zúgolodás-nélkül, bűntelen szenved Isten kedveért a szolga.

Az okos szolgának azon kel lenni, hogy isten-félő urat válaszszon, kitűl jámborságot tanúlhasson; nem a kitűl, vagy igaz hitinek vallásában, vagy erkőlcsének tekélletességében kísértessék, vagy vesztegettessék. Eszében tarcsa a ki szolgálatra ál, hogy Christus meg nem gyógyította vólna a százados szolgáját, ha

urának jámborságára nem tekíntett vólna. Azt-is meggondollya, hogy sokszor az urak gonoszságaért, megbűnteti és elrontya Isten az alatta-valókat: miképpen olvassuk a Szent Irásban, hogy a [1] Gen. 12. v. 17. *Faraó* [1]és *Abimelech* [2]szolgait és cselédgyét, utólsó veszedelemmel [2] Cap. 20. v. 7, 9. akarta ostorozni Isten, urok bujaságáért. Végezetre; az istentelen gonosz urak, sokszor oly szolgálatot kívánnak, mellyel lelkét veszti a szolga, ha enged; életét és állapattyát szerencsélteti, ha nem enged. Azon légyen tehát, hogy jámbor urat keressen. De, ha gonoszra találkozik, keresztyéni szelídséggel és békeséggel engedgyen néki, valamíg Isten akarattyával ellenkező gonoszságot nem parancsol.

[3] Actor. 5. v. 29. Isten törvényének kötelezése az; hogy, [3]*obedire oportet Deo magis, quam hominibus;* inkáb engedgyűnk Istennek, hogy-sem embernek. Azért, ha oly dolgot parancsol és kíván az úr, szolgajátúl, mellyel Isten megbántódik: a szolga kötelessége, hogy abban ne engedgyen; hanem, elsőben, alázatossággal azt mongya, a mit Szent Péter és Szent János mondottak azoknak, kik tör-[4] Actor. 4. v. 19. vénytelen dolgot kivántak tőllök: [4]*si justum est in conspectu Dei, vos potius audire, quam Deum, judicate:* uram, itíld-meg magad, ha méltó-e, hogy néked engedgyek inkáb, hogy-sem Istennek? Nagyob úr az Isten te-nálladnál: többel tartozom Teremtőmnek, Megváltómnak, hogy-sem néked. Ha egyszer megismérteti magát a jámbor szolga és urával elhiteti, hogy, sem reménséggel, sem félelemmel és adománnyal, oly dologra nem vitetik, mely az Isten törvényével ellenkezik: noha talám elsöben idegenséget szerez, de bizonyos, hogy böcsűlletire fordúl. És megtapasztalván az úr, hogy szolgája, senki kedveért gonoszt nem cselekeszik, sokkal nagyob hitele lészen elötte, és illetlen szolgálatot nem mér azután kivánni tőlle. Ha pedig oly istentelen vólna az úr, hogy tisztességes mentségét szolgájának bé nem venné és illetlen szolgálatra kötelezné: akkor a Szent *Bernárd* [5]tanácsát kel követni: [5] Bernardus, de modo bene videndi. c. 19. sub finem. *noli obedire in malo cuiquam postestati, etiamsi supplicia imminent, tormenta occurrant: melius est mortem pati, quam male jussa implere:* job halált szenvedni és mártiromságra jutni, hogy-sem a gonoszban engedni.

Mind-ezekből megtanúlták a jámbor szolgák és alacsony állapatbéli emberek, mint kel viselni magokat, hogy Isten-elöt kedves és üdvösséges légyen szolgálattyok, munkájok. Nincs oly esztelen ember, ki, ha azon munkával aranyat áshat, mellyel ganéjt; azon

pénzen drága marhát vehet, mellyen húlladékot: drága marhát ne vegyen inkáb, hogy-sem aprólékot. Te szolga; te kézi-munkávalélő szegény ember, a mely külsö fáratságot viselsz, ne néz abban csak a külsö fizetésre és kisded nyereségre: hanem arra igyenesítcsed fáratságodat, hogy azzal a munkával, mellyet cselekeszel, Meny-országot nyerjed: Istenert, és az ő akarattyának tellyesitéseért cselekedgyed munkádat. És mikor dolgodhoz kezdesz, mikor immár fáradsz, emeld-fel Istenhez lelkedet és mond azt szűvedben: Uram, Te tudod, mi hasznos és üdvösséges nékem: te helyheztettél engem ebbe a kisded állapatba, hogy szolgálatommal és kézi-munkámmal táplállyam életemet. Megelégszem és megnyugszom, édes Istenem, a te akaratodon. Te éretted, a te kedvedért, eljárok dolgomban, és, ha nagyobra nem érkezem, ezzel az alacsony munkával kedveskedem néked.

Ha így munkálkodnak a szolgák és műves-emberek, minden munkával aranyat ásnak, drága kincset vásárolnak: mert minden múnkájoknak jutalma lészen az örök boldogságban. Ha pedig efféle szent indúlatok-nélkül, csak, mint a barmok, testi fáratságot űznek, kedvet Isten-elöt nem találnak: lelki és mennyei fizetést nem vésznek fáratságokkal. Ah, mely nagy bolondság, haszontalanúl vesztegetni, a min Meny-országot vehetnénk? Ne így, keresztyének; ne így: hanem, a külsö múnkákat és fáratságokat, Isten kedveért cselekedgyétek, hogy Istentűl vehessétek az örök boldogságnak fizetését. Amen.

VIZ-KERESZT-UTÁN IV. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mai Szent Evangeliomot irta-meg Szent Máté Evangelista, könyvének nyólczadik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, e képpen vagyon: halgassatok isteni félelemmel.

Az üdőben; [1]hajóba menvén Jesus, követék ötet az ő tanitványi. És ihon nagy indúlás lén a tengeren, úgy, hogy a hajócska béborittatnék a haboktúl: ő pedig aluszik vala. És hozzá-járulának az ő tanitványi és felser-

[1]Matt. 8. v. 23. Eadem Marc. 4. v. 35. Luc. 8. v. 22.

kenték ötet, mondván: Uram, szabadics-meg minket; elveszünk. És monda nékik JESUS: miért vattok félénkek, kicsiny-hitüek? Akkor felkelvén, parancsola a szeleknek és a tengernek; és nagy csendeszség lén. Az emberek pedig elcsudálkozának, mondván: minémü ez, mert a szelek és tenger enged néki?

Ez a mai Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppületire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

A Christus hajója, az igaz ecclesia, győzhetetlen.

Nem csuda, ha a tengeri habok és rettenetes szelek, ide s tova hánták, sőt csak-nem tenger fenekére merítették azt a hajót,
[1] Jonæ 1. v. 4. mellyen *Jónás* [1]Proféta Isten-előt akart futni, hogy parancsolatinak tellyesitését elkerűllye: de méltó csudálkozásra, hogy, a mely hajócskában Christus nyugszik és az Apostolok eveznek, tengeri háborútúl ostromoltatik, haboktúl té-tova hányatik, sőt úgy elborít-
[2] Mar. 4. v. 37. tatik, hogy, [2]*fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis;*
[3] Luc. 8. v. 23. immár teli kezdene lenni vízzel a hajó: [3]*et periclitabantur,* és veszö-félben vala, benne-lévőkkel egyetemben.

Ennél-is méltób csudálkozásra, hogy Christus, kinek híveire oly gond-viselése vagyon, hogy, mikor aluszik-is, reájok vígyáz;
[4] Cant. 5. v. 2. [4]*Ego dormio et cor meum vigilat;* úgy tetczik, semmi gondot nem
[5] Marc. 4. v. 38. visel hajócskájára; hanem, a mint Szent Márk írja, [5]*erat ipse in puppi, super cervicali domiens;* a hajó végén, a kormányos helyére
[6] Luc. 9. v. 58. feküt. És noha, a mint maga mongya, a földön [6]annyi helye nem vólt, a hová fejét lehajthatná; noha sem az-előt, sem az-után nem olvassuk, hogy valaha vánkosra feküt vólna: de, mikor az Apostolokkal-egyetemben, a veszedelmek közepin forgott hajója, *super cervicali,* vánkoskára hajtotta fejét, hogy mélyebben és édesdedben alhassék. És szinte utólsó veszedelem-ig nyúgodott. Akkor a tanítványok megréműlvén, felkőltötték és nem-csak kérték;
[7] Matt. 8. v. 25. [7]*salva nos: perimus;* hogy megszabaditcsa őket, mert elvesznek:

hanem, a mint Szent Márk írja, ugyan panaszolkodással mondották néki: [1] *Magister, non ad te pertinet, quia perimus?* Mester, nincs-e gondod reá, hogy-ím elveszünk? [1] Marc. 4. v. 38.

Megszűnik csudálkozásunk, ha eszűnkbe-vészük, mi végre cselekedte ezt Üdvözítőnk. Mert, a veszedelemnek nagy-vóltából, isteni erejét és hatalmasságát ismértette; mellyel az igen félelmes háborúkban-is, éppen tarthattya kicsiny hajócskáját. és parancsolván a tengeri haboknak, megmutatta, hogy ő amaz igaz Isten, [2] a ki uralkodik a tenger erején; és határt vét, mellyen, [3] *confringit tumentes fluctus,* által nem mehet dagadott habja, hanem az igyenes fövényben megütközik és romlik. Azért, miképpen Christus a betegségeket, parancsolattal és üdő-haladás-nélkül meggyógyította: úgy a tenger szeleit és habjait, egy fenyítékkel, szem-pillantásban megcsendeszítette. Nem nyújtotta veszszejét mint *Mojses;* nem könyörgött: hanem, mint úr szolgájának, mint Teremtő teremtett-állattyának, parancsolt a tengernek: [4] *comminatus est vento; et dixit mari: tace: obmutesce.* Megfenyegeté, avagy, a mint Sz. Lukács írja, [5] *increpavit,* megfeddé a szelet: a tengernek monda; halgass; ne zúgj és mingyárt nagy csendeszség lén a forró tengeren. [2] Psal. 88. v. 10. [3] Job. 38. v. 11. [4] Marc. 4. v. 39. [5] Luc 8. v. 24.

A Szent Irás-túdó doktorok, nem-csak csudát, hanem példát ismérnek ebben a Christus hajócskájának habok-ellen-való győzedelmében. Azt mongyák, hogy a világ a tenger. Mert, miképpen a tenger vize sós és szomjúságunkat meg nem óltya: miképpen a tengerben sok veszedelmek és külömböző *monstromok,* oktalan-formájú állatok vannak; miképpen a tengerben, az öreg-halak megészik az aprókat: azonképpen, a világnak minden javaiban vagyon oly ízetlenség, mellyért ezekkel kivánságunk meg nem elégedhetik: veszedelmek és éktelenségek e világon egy-mást érik; és napon-ként láttyuk, hogy a szegények megemésztetnek a gazdagoktúl.

A hajón, az anyaszentegyházat mongyák jegyeztetni. Mert miképpen a hajó, sok, de szépen egybe-gyalult fákból éppíttetik és egy fő gond-viselőtűl igazgattatik; miképpen annak eleje és utóllya keskenyeb, közepi szélesben terjed; miképpen a hajónak alsó részei, erőssen bé vannak csinálva, hogy a víz által ne mehessen rajta, az ég-felé pedig nyitva vagyon; miképpen hajó-nélkül senki a tengeren által nem mehet: azon-képpen az *ecclesia,* sok külömböző rendekből és szerzetekből ál; egy fő-pásztornak gond-viselésével vezettetik: kezdetin és az *anti-christus* üldözésében, vége-fele,

megszoríttatik; noha egyéb üdőkben, a világ-szélességével vetekedik: végezetre, az *ecclesia* világi jókra nem vetemedik; azok szerelmét kirekeszti; Meny-ország-felé, a lelki jókra, nyitva tartya kebelét: és senki a mennyei dücsősségnek partyára nem evezhet, ha az anyaszentegyházban nem találtatik.

Azt akarta azért ismértetni Christus, hogy, noha az ő-tőlle éppíttetett *ecclesiá*-nak hajója, sokszor úgy hanyatik a haboktúl, mint-ha elalutt vólna és gondot reá nem viselne kormányossa; mint-ha immár szintén elmerűlne veszedelme-közöt: de azért,

[1] Ambr. lib. de Salom. cap. 4. [1] *nunquam sustinere potest naufragium. Quia in arbore ejus, id est, in Cruce, Christus erigitur; in puppi Pater residet gubernator: proram Paraclitus servat Spiritus: duodeni remiges, in portum, Apostoli duodecim ducunt, et similis numerus Prophetarum:* soha ez a hajó el nem törik, soha el nem meríttetik, soha meg nem győzetik. Mert vitorlájának árbocz-fáján, a Kereszten, Christus emeltetik-fel: a hajó végén, az Atya kormányos: az orrát, a Szent Lélek igazgattya: tizen-két evezői, a tizen-két Apostolok.

Az anyaszentegyház-ellen felindúlt habok-közöt, nagy vígasztalása, nagy bátoritása ez a híveknek, hogy, akár-mint hányassék az anyaszentegyház, el nem merűlhet. Egyszer *Julius* császár,

[2] Plutarchus, in Cæsare. [2] öltözetit változtatván, hogy meg ne ismérnék, sietséggel akara egy kis hajón által-menni a tengeren: oly fergeteg és szél-vész támada, hogy a habok-közöt kétségbe esvén a kormányos, elveté az evezőt. Akkor megismérteté magát *Julius* és megszóllítá a hajos-mestert: *ne metue: cæsarem vehis et fortunam cæsaris:* ne fély; császárt és az ő szerencséjét hordozod. Ottan néki-bátorodék a kormányos: kapá evezőjét és szép békeséggel által-méne a tengeren. Sokkal nagyob bátorsága vagyon a Christus hajójában-lévőknek, akár-mely nagy habok-közöt; mikor meggondollyák, hogy abban a hajóban vannak, mellyet Christus jelen-létével és csalhatatlan igéretinek győzhetetlen vas-macskájával, úgy meg-erőssített, hogy, akár-mint dühösködgyék az ördög, akár-mint hízelkedgyék a világ, soha azt le nem nyomhattyák. Mert a

[3] Heb. 12. v. 28. Christus orszaga, *regnum immobile,* [3] mozdíthatatlan, mind állapat-

[4] Zach. 2. v. 5. tyában, s mind tanításának erősségében: és, [4] *murus igneus,* tüzes kő-falak az ő bástyái, mellyeket senki meg nem hághat.

Hogy azért ebből tekélletes vígasztalásunk légyen a világi

Propositio. habok-közöt: e jelen-való órában megmutatom, hogy, *noha az igaz anyaszentegyház, mindenkor keresztek-, rettegések-, üldözések-alat*

vitézkedik: mindazáltal, sem a pogányok kegyetlensége, sem az eretnekek csalogatása, sem a hamis atyafiak versengése, ezt meg nem győzheti: hanem mindeneken hatalmat vészen; és, gyözedelmének nyereségével, vagy megrontya, vagy engedelmességre hóldoltattya ellenségit. Ha egy kevessé hoszabban nyújtom tanitásomat, kérlek, gonosz néven ne vegyétek: mert a dolognak nagy-vólta azt kívánnya.

Mikor Isten ismértetni akará, a vitézkedő *ecclesiá*-nak minden üldözések- és ördögi incselkedések-ellen-való győzedelmét, azt írja Szent János, Titkos-látásának tizen-kettődik részében; hogy az égen, [1]*signum magnum,* nagy jelt mutata: egy aszszonyt, mellyet a nap megkörnyékezett: a hóld lába-alat vólt: fejébe tizen-két csillagból-kötött koszorú tétetett. Ez, mikor nagy kínok- és jajgatások-közöt szűle fiát, eleibe-állott, hét-fejű és hét-szarvú sárkány, mely a csillagoknak harmad-részét farkával főldre vonta; és áhitozva várta, hogy az aszszony elhozza fiát, mellyet ő elnyelhessen. De mihent az aszszony szűle, Isten-eleibe ragadtaték fia. Az aszszonynak pedig, sas-keselyű-szárnyak adatának és a pusztába röpűlle. Látván a sárkány, hogy megcsalatott reménségében: nagy folyóvizet bocsáta torkából, hogy elmerítené az aszszonyt: de nem árthata néki. [1] Apoc. 12. v. 1

Ezt a csudálatos jelenést, noha lelki értelem-szerént, sokan Christus Urunk Szent Anyárúl értik és magyarázzák: de sokan a régi Szentek, bötű-szerént, az anyaszentegyházat értik fájdalommal-szülő aszszonyon. És azt mongyák; hogy az *ecclesia,* aszszonynak neveztetik, vagy azért, hogy igen gyengének és erőtlennek látczik az emberek szeme-előt: vagy azért, mert, a mennyei vőlegénynek jegyese lévén, ő-tőlle vészen fiak nemzésére-való magot. Melyre-nézve a Szent Irás, sok helyen [2]nevezi Christust, az anyaszentegyház mátkajának, vagy vő-legényének: sőt, az emberekközöt-való házasságot, jelének mongya annak a csudálatos házasságnak, mely a Christus- és *ecclesia*-közöt vagyon. Melyben [3]*de sponso, sponsa nascitur: et, ut nascitur, statim illi conjungitur. Et tunc sponsa nubit, quando sponsus moritur: et tunc ille sponsæ conjungitur, quando a mortalibus separatur. Quando ille super cœlos exaltatur, tunc ista in omni terra secundatur;* a meny-aszszony, mátkájától születik: akkor mégyen férjhez, mikor a vő-legény meghal: akkor esik terehbe a főldön, mikor férje Meny-országban magasztaltatik.

[2] Ephes. 5. v. 24, 26, 32. Apoc 19. v. 9. Oseæ 2. v. 2.

[3] Aug. tom. 9. lib. 2. de Symbolo, ad Catechum. cap. 6.

Ez a meny-aszszony, az álhatatlan hóldot lába-alá tapodgya: mivel az isteni tudománynak tiszta hirdetésében, [1] nem változik mint a hóld; hanem abban, álhatatos tekélletességgel marad. Nappal, írja Sz. János, hogy környékeztetett az *ecclesia:* nem-csak azért, mivel [2] *Christum induit,* Christusba őltözött, kit a Sz. Irás, [3] *solem justitiæ;* igazság napjának nevez: hanem azért-is, mert a melegen-sütő napon, világi háboruságok jegyeztetnek; mint ő-maga magyarázza Christus, a verő-fénytűl kiszáradott [4] vetemény példajában. Noha pedig a sok nyughatatlan háboruságok, keserüségekkel epesztik az *ecclesiát;* noha a szűlésnek, mellyel Istennek fiakat hoz, keserves fájdalmival szűnetlen szorongattatik; noha a pokol-béli sátánnak szája-tátott dühösködése rettegteti; noha ama hatalmas ellenség, ki farkának erejével, az égi csillagok harmad részét levonhatta, minden vizeit a gyenge aszszonyra árasztotta, az-az a pokolnak minden erejét és mesterségét ellene öntötte, és, [5] *signum magnum,* ugyan tárgyúl és lövő-czélyűl tette, melyre mind a pogány császárok hatalmassága, mind az eretnekek incselkedése, nyilait lövőldözte: de semmit néki nem ártották, mert szárnyat adott Isten ő jegyesének, hogy az ördög lövőldözésit és ellene-támasztott habjait, elkerűlhesse.

[1] Eccl. 27. v. 12.
[2] Gal. 3. v. 27. Rom. 13. v. 14.
[3] Mal. 4. v. 2. Zach. 3. v. 8. cap. 6. v. 12.
[4] Matt. 13. v. 6, 21.
[5] Thren. 3. v. 12. Job. 16. v. 13.

Ezt az anyaszentegyháznak győzhetetlen erejét, más hasonlatossággal adgya előnkbe Christus. Fondamentomúl tészi, hogy, bolond, a ki házat fövenyen éppít: [6] mert a szelek, esők és folyóvizek, künnyen felforgattyák alkotmányát. Az-után azt igéri, hogy ő nem éppít földön, hogy ágyát megáshassák; sem fövenyen, vagy jégen: hanem, [7] *super petram ædificabo ecclesiam meam,* kő-sziklára rakja és éppíti *ecclesiá*-ját; a végre, hogy, ha belé-ütköznek a habok, meg ne mozdíthassák annak fondamentomát, hanem inkáb a habok romollyanak-el. És fogadást tészen, hogy, *portæ inferi non prævalebunt adversus eam;* erőt, hatalmat, győzedelmet, nem vészen a pokol rajta, bár minden erejét és hatalmasságát, mely az kapuján kijöhet, ellene bocsássa-is. Hová lehet ennél világosb igéret? hová lehet ennél az Isten mondásánál állandób erősség? Ha az Isten nem hazudhat; ha az igazság meg nem csalhat; ha Christus álnakságot nem mondhat: *portæ inferi non prævalebunt,* meg nem győzheti, le nem dőjtheti, el nem fogyathattya az ördög ereje azt az *ecclesiát,* mellyet Christus földön-létében éppített.

[6] Matt. 7. v. 26.
[7] Matt. 16. v. 18.

Szent Pál, ezen igazságot két mondással vastagíttya: eggyüt azt írja; hogy az anyaszentegyház, [8] *est columna et firmamentum*

[8] 1. Tim. 3. v. 15.

veritatis; oszlopa és erőssége az igazságnak. A *Darius* három elmés komornyiki, sok vetekedéssel visgálák és víttaták, mi vólna erősseb mindeneknél? Eggyik azt állatta, hogy a bor: mert meggyőzi és lábárul leveri a királyokat. Második azt mondotta, hogy a király leghatalmasb. *Zoróbabel,* az aszszony-embert ezeknél hatalmasbnak mutatta: de azzal fejezte mondását; hogy [1]*super omnia vincit veritas,* mindenek-felett, győzedelmes az igazság. Ezen állának-meg az egész *persiai* bőlcsek; és azt kiálták: [2]*veritas prævalet;* hogy az igazság nyertes, mert, noha ideig elrejtetik, de kiverdődik és győzedelmet vészen ellenkezőin.

[1] 3. Esdr. 3. v 12 c. 4. v 13.
[2] Cap. 4. v. 41.

Ha igazságnak oszlopa és erőssége az *ecclesia:* tehát, valamíg igazság lészen, addig kel az anyaszentegyháznak lenni. Mert, a kinek oszlopa ledől és erőssége leomol, el kel annak romlani, azért, ha elomol és romol az *ecclesia,* elfogy és elvész az igazság. Ha pedig az igazság erősseb mindeneknél; ha meggyőz mindeneket: bizonyos, hogy az igazságnak erőssége, az *ecclesia,* soha senkitűl meg nem győzetik.

Másut, azt írja Szent Pál; hogy a Christus Testének, [3]az *ecclesiá*-nak éppítésére, doktorokat és pásztorokat rendelt Isten; kik a tudományok szelének tétova ragadásától, a hamisság csalárdságinak körűl-vételétűl, addig óltalmazzák, [4]*donec occurramus omnes in unitate fidei, et agnitionis Filii* DEI, *in virum perfectum;* míg minnyájan a választottak, Christus-elibe jutnak és tekélletes állapatban helyheztetnek. Ha világ végé-ig éppítői és őrzői lésznek az *ecclesiá*nak: tehát semmi erő ezt meg nem győzi: semmi hatalmasság ezt le nem dőjti; semmi csalogatás ezt meg nem tántoríttya; semmi tévelygés ezt meg nem fojtya. Mert, mit éppítenének, mit őriznének világ végé-ig a doktorok és pásztorok, ha világ vége-elöt, vége vólna az *ecclesiá*-nak?

[3] Eph. 1. v. 33.
[4] Eph 4. v. 11.

Nincs talám az Isten Könyvében semmi, gyakrab és világosb mondásokkal írva, mint a mit *Gábriel* Angyal monda Bóldog Aszszonynak; hogy a Christus országának, [5]*non erit finis,* vége nem lészen: [7]*in æternum nun dissipabitur:* [6]*Cujus regnum, regnum sempiternum est:* soha el nem szaggattatik királyi birodalma: örökké megmarad országa és [8]az Isten igazságát minden nemzetek-elöt hirdeti. Ha a pokol habjai, ha a világ szelei, ha az álnak tévelygők csalárdsági, meggyőzték és kigyökerezték valaha az igaz *ecclesiát:* mind-ezek a sok szép igéretek, elolvadtak, és az igaz-mondó Istennek szavai meg nem tellyesedtek, kit, hogy, csak gondolkodásba fogjúnk-is, óltalmazzon az igazságnak Istene.

[5] Luc. 1. v. 32.
[6] Dan. 2. v. 44.
[7] Cap. 7. v. 27. Isai. 9. v. 7. cap. 59. v. 21.
[8] Cap. 62. v. 6. Mich. 4. v. 7.

Ki győzné elő-számlálni, mely szörnyű kínokkal, mely iszonyú kegyetlenségekkel dühösködtek, nem egy-nehány apró emberek, hanem világ-bíro hatalmas romai császárok; nem egy esztendeig, hanem egész három-száz esztendők forgásá-ig, hogy sengéjében, és virágjában kigyomlálnák és elfogyatnák a Christus *ecclesiá*-ját? De eltekéllet szándékokat végbe nem vihették.

Nem akará Isten bölcsesége, hogy emberi erővel és hatalommal terjedjen az anyaszentegyház. Minek-okáért, noha *Tibérius* [1] Tertull. in Apolog. cap. 5. Euseb. l. 2. Histor. c. 2. [2] 1. Reg. 5. v. 2. császár, [1]a romai tanácsot nagy igyekezettel arra akarta bírnyia, hogy a töb istenek-közzé vegyék és tisztellyék Christust: de, a ki nem szenvedé, hogy az ő szekrénye [2]*Dágon*-mellet állyon, magát sem akará a pogány istenek laistromába íratni; és reá ne segíté *Tibériust,* hogy szandékát végbe vigye.

Viszontag, hogy az Istennek hatalmassága világosban tűndöklenék, néki-veté a gyeplűt a világ-bíro hatalmas pogány császároknak, hogy ne csak eszeket és tehetségeket, de dühösségeket-is, az anyaszentegyház romlására fordítanák: és a tizen-két egy-ügyű [3] Apocal. 21. v. 12, 14, 22. Apostoloktúl éppíttetett, tizen-két kő-fallal, [3]és tizen-két kapuval erőssíttetett várast, az anyaszentegyházat, tizen-két erős *Perfecutió*-val, tizen-két hatalmas császárok ostromlanák; világi hatalmokat és elméjeket arra fordítván, hogy gyökerestűl kiszaggassák és elfogyassák az *ecclesiát.*

Elsö lén, Nero császár; a ki mértéketlen kegyetlenségét és császári hatalmasságát, az *ecclesiá*-nak rontásán mutogatta. Mert minekutánna édes annyát *Agrippinát;* kedves tanítóját, bölcs *Senecát,* megöleté: dühös erkölcsének indúlattyát követvén, egy éjjel sok helyen meggyújtatá és kiégeté nagy részre *Róma*-várasát; csak azért, hogy a lángnak fényességében gyönyörködtetné szemét. Ezzel gyülőlséget és gonosz nevet szerze magának a sokaságnál. Azért, hogy színesben eltitkolná gonoszságát, a keresztyénekre fogá, hogy gyújtogatók, égetők. És, mint-ha maga szennyét azzal lemoshatná, tűzzel, vassal és újonnan gondolt szörnyű kínokkal [4] Tacit. 15. Annal. kegyetlenkedék a keresztyéneken. [4]Sokakat, vadak bőrébe varratott, és ebekkel szaggattatott: sokakat fenyő-szurokkal mázoltatott és fáklya-gyanánt éjjel úczánként égettetett.

Néro halála-után, egy kis pihenése vólt a keresztyénségnek. De ismét *Domitianus, Trajanus, Adrianus, Antoninus, Septimius Maximínus, Decius, Valerianus, Aurelianus, Diocletianus, Julianus* császárok, oly keserves üldözésekkel sanyargatták az *ecclesiát,*

mint-ha nyereségért vetekedtek vólna, ki túd szörnyüségesb kínokat gondolni. Azért, világ kezdetitűl-fogva, semmi-féle vallás nem vólt, melyért ennyien és illyenek, javokat és életeket, ily sok keserves kínok-közöt fogyatták vólna, mint a keresztyén hitnek bizonyításaért fogyatták a Szent Mártirok.

Nem elég az emberi nyelv azoknak a kegyetlen öldökléseknek számlálására, mellyekkel az anyaszentegyházat fárasztották üldözői. [1]Mert minden várasok bírái és tanácsi, minden vitézlő rendek elől-járói, minden tartományok gond-viselő fejedelmi, semmit Isten-elöt kedvesbnek, a hatalmas császároknál böcsülletesbnek nem itílvén, mint a keresztyének rontását, fogyatását: az vólt job és böcsülletesb közöttök, a ki kegyetlemb vólt a keresztyének-ellen. Azért, egész seregeket, roppant várasokat, sőt tartományokat, irgalmatlanúl kínoztak. Minden érczek bányái, minden várasok tömlöczi, teli vóltak lánczozott keresztyénekkel. Sokszor [2]Húsvét innepében, mikor egybe-gyülekeztek a keresztyének, egyszer s mind reájok rontották a helyt és elevenen eltemették a sokaságot. Sokszor egész várasokat, lakosival-egyetemben, megégették a keresztyén vallásért.

[1] Euseb. l. 8. Histor. c. 2 Theodoret. l. 5. Histor. c. 38. et alii.

[2] Ita Theodoret. l. 5. c. 38. in fine.

A halalok és kínozások nemét és hallatlan kegyetlenségét, ki tudná elő-számlálni? Némellyeket mézzel békentek és legmelegeb verő-fényre kötöztek, hogy a legyektűl kínoztatnának. Némellyeknek [3]körmök allyát, sőt férfiuságát és al-felét hegyes nádakkal lyuggatták. És, hogy a kínnal egybe-foglaltatnék a gyalázat és szemérem, a [4]böcsülletes aszszonyokat, egy lábokon felfüggesztették merő mezítelenűl. Sokakat, egybe-vont erős fiatal-fák ágaihoz két-felé kötötték és úgy szaggattak darabokra. És ugyan lehetetlen (ugymond *Eusebius*) [5]hogy a kínozások nemet és hallatlan kegyetlenségét kimondhassuk. Mert semmi üdőre, semmi rendre és nemre nem vólt tekíntet: kisdedeket, császári vérből származott urakat, gyenge szűzeket, apró gyermecskéket, egyaránt öldöklöttek: kit tűzzel, kit vízzel, kit fegyverrel vesztettek. És reá néztünk, ugymond *Eusebius*, [6]hogy *secures feriendo obtunderentur et crebro ictu infringerentur: carnifices ipsi, trucidando fatigati, mutuis operis traditis, alter alterum sublevaret;* a sok keresztyének ölésében, a fejszék, mellyekkel nyakaztattak, megtompúltak, sőt eltörtek: a hohérok elfáradtak. De az anyaszentegyház bajnaki, annyíra nem únták a szenvedést; hogy [7]*Simul ac sententia contra priores pronuntiata fuit, alii aliunde ad tribunal judicis prosilire cœperunt, seque christianos confiteri; acerbitatem multiplicium tormentorum*

[3] Ita actum cum Benjamin, apud Theodoretum, loco cit.

[4] Ita Euseb. l. 8. c. 9.

[5] Euseb. ibid.

[6] Euseb. ibid.

[7] Euseb. ibid.

pro nihilo putantes; cum gaudio, risu et lætitia, mortis sententiam excipientes, psalmos et hymnos, et gratiarum actiones in DEUM, *lætis animis decantarunt;* mihent valamely keresztyénre halálos sententiát mondott a bíro, mingyárt sok-felől elő-ugrándozván az Isten hívei, magokat keresztyéneknek kiáltották; a halál sentenciáját, vígan és nevetve hallották; utólsó kimúlásokig, énekelve hálákat adtak, hogy Isten őket méltókká tette a szenvedésre. Egy szóval;

[1] Aug. in Psal. 118. Serm. 30. init. [1] *purpurata est universa terra sanguine Martyrum: floret cælum coronis Martyrum: ornatæ sunt ecclesiæ memoriis Martyrum: insignia sunt templa Martyrum natalibus: crebrescunt sanitates memoriis Martyrum;* Az egész földet megáztatta a Mártirok vére: az eget virágoztatta sokasága: a templomokat ékesítette temetőhelye: szenvedések napjától nevezetet vettek az egyházak: egésségnyerések sokasodnak a Mártirok temető-helyeinél.

Hogy a töb Mártirokrúl ne szóllyunk: Urunk halála-után háromszáz esztendők forgásában, Szent Pétertűl-fogva *Sylvester* pápá-ig, a ki *Constantinus* első keresztyén császár idejében ült Romában, valamenyi romai pápa vólt, vérével pecsételte és halálával erőssítette az anyaszentegyháznak győzhetetlen állandóságát. Mert, noha mindenek-előt tudva vólt, hogy valaki abban az üdőben romai pápaságra emeltetik, Mártiromságra, az-az, kegyetlen kínozásokkal végeződött halálra választatik: mindazáltal, senki közzűlök, az előtte-valónak halálával, vagy a maga fejére várandó kínokkal meg nem tartóztatott, hogy a Christus hajójának kormányához ne nyúlna, sőt, mint [2] az elefántokrúl mongya a Szent Irás, hogy vért látván, édesedtek a harczoláshoz: úgy a szent jámborok halála és szenvedése, gerjesztette az emberek szüvét a szenvedésre.

Harmincz-három pápa vólt.

[2] 1. Mach. 6. v. 34.

[3] Exod. 8. v. 19. [4] Act. 5. v. 38. Ez az isteni erő: [3] *digitus Dei est hic;* it ismértetett az Isten keze. Mert a *Gamáliel* mondása-szerént, [4] ha emberi hatalmasságon fondáltatott vólna a Christus *ecclesiá*-ja, ennyi sok üldözéssel földhöz veretett vólna. Miképpen tudgyuk az egyházi historiákból, hogy vér-ontás nélkül, kevés esztendő-alat, akár-mely eretnek gyölekezet eloszlott és fogyott. Mert, [5] *spuria vitulamina non agunt altas radices;* a fattyú ágak, mély gyökeret nem vernek. És, [6] *omnis plantatio, quam non plantavit Pater cælestis, eradicabitur:* ki kel gyökercztetni minden plantának, mellyet a mennyei Atya nem ültetett. Egyedűl az Isten házának igértetett ez az erősség, hogy a pokol kapujától meg nem győzetik, az üldözések-közöt el nem fogyattatik.

[5] Sap. 4. v. 3. [6] Matt. 15. v. 13.

Két dolgot csudálnak a régi Atyák az anyaszentegyház üldözésében.

Eggyiket; hogy, a kik dühösködtek az *ecclesia*-ellen, nagy részre azokat, világ-szerént-is megrontotta Isten. Mert *Néro,* maga lén hohéra magának. *Domitianus,* maga házában, hét halálos sebbel végezteték-ki e világból. *Maximinus,* ágyában öleték-meg. *Aurelianus,* maga vitézitől felmészároltaték. *Deciust,* egy harczon sárba tapodák és elevenen temeték. *Valerianus,* rabságba esék; és a *persiai* király, nyakára tévén lábát, onnan ült lova hátára. *Juliánus* császár, nem-csak kegyetlenséggel, hanem csalárdsággal-is üldözé az *ecclesiát.* Elfogá a keresztyéneket, hogy ne tanúllyák, se tanítcsák a bőlcs tudományokat, hanem tudatlanságban maradgyanak. Izgatá és öregbíté az *ariánusok* tévelygését: nem-csak szabadságot adván nékik; hanem, a világi *filosofiá*-ból gyülőltetvén a Szent Háromságrúl-való tudományt. És végre, látván, hogy, sem adománnyal, sem szép szóval, nem hajolnak a keresztyének: fogadást tén a pogány isteneknek; hogy, ha meggyőzi a *persát,* gyökerestől kivagdallya a keresztyénséget. Hadba méne: egy mennyei dárdával által-vereték; úgy, hogy, maga eszébe vévén, kitől lett bűntetése, halála óráján, vérével markát megtőltvén és az égre hagyítván, azt kiáltotta: [1] *vicisti Galilæe,* meggyőztél *Galiléa*-béli JESUS. Az ő bőlcsei pedig azzal káromkodtak, hogy nem jól hirdetik a keresztyének a Christus tűrhetőségét: mert *Julianus*-ban, csak az elszánt üldözést sem szenvedhette.

[1] Theodoret. lib. 3. Historiæ, cap. 20.

Ezekből kitetczik, hogy igazán megtellyesítette Isten, a mit *Zacharias*-által mondott; hogy az *ecclesia,* ollyan az üldözőknek, mint a részeg embernek az alacsony ajtó, [2] *superliminare crapulæ;* melyben a ki boros, fejét rontya: vagy, mint a nagy kő, [3] *lapis oneris;* mellyet, a ki helyéből ki akarja mozditani, megszakad; [4] a ki beléje ütközik, megsérszik.

[2] Zach. 12. v. 2. [3] V. 3. Eccli. 27. v. 28. [4] Matt. 21. v. 44.

Másikat, azt csudállyák a régi Szentek; hogy a sok-ideig dühösködő üldözésekben, nem fogyott és nem kissebbedett, sok száz-ezer keresztyének halálával az *ecclesia:* hanem, miképpen az özön-vízek, [5] mennél inkáb nevekedtek, annál fellyeb-emelték *Noe* bárkáját; miképpen a sidókat, mennél inkáb sanyargatták *Egyiptom*-ban, [6] *tanto magis multiciplicabantur,* annál inkáb szaporodtak: úgy az iszonyú öldöklések, mellyek egyéb országokat pusztaságba ejtettek vólna, az anyaszentegyházat éppítették, szaporították. Magva vólt, ugy-mond *Tertullianus,* [7] a mártirok vére, a kereszt-

[5] Gen. 7. v. 17. [6] Exod 1. v. 12. [7] Tertull. ad Scapulam, c. 4. Leo, Serm. 1. de SS. Petro, Paulo.

tyéneknek: és, ha egy szem-búzának földbe-vetése, sok szemet szaporít: a keresztyén bajnakok vére-hullása, sokasította a hívek számát. Úgy vagyon jó termése a szőlőnek, ha megmetczetik: a Christus kerte-is akkor szaporábban virágozik, mikor jól megnye-
[1] Exod. 3. v. 2. setik. Ha a *Mojses* [1]csipkéje, noha égett, de el nem égett: az anyaszentegyház-is, az üldözések tüzével meg nem emésztetik, hanem fényeskedik és tisztúl mint az arany. Nem ok-nélkül mongya
[2] Cant 7. v. 7. a Szent Lélek az ő jegyeséről; hogy [2]*statura tua, assimilata est palmæ;* az ő termete, hasonló a pálma-fához. Mert a pálma-fából
[3] Plinius, lib. 16. c. 42. csinált gerendára, [3]akár-mennyi terhet rakjanak, alá nem hajol,
[4] Gell. lib. 3. cap. 6. hanem a terh-ellen felemelkedik és bóltozatot csinál: [4]*non deorsum palma cedit, sed adversus pondus resurgit et sursum recurvatur:* az anyaszentegyház sem nyomatik-alá, akár-minémü kínok és üldözések terhével; hanem felemeltetik.

A világi országok és birodalmok, vér-ontáson kezdetnek; emberek ölésivel terjednek, sokak halálával öregbednek: de azok vérével, kik elvesztik országjokat. Egyedűl a Christus országának tulajdona az, hogy, csak annak vérén éppíttetett, a ki első fondálója vólt;
[5] Act. 20. v. 28. mivel ezt Christus, [5]*acquisivit sanguine suo,* vérével nyerte: és nem ellenségnek, hanem maga fiainak halálával terjed és nevekedik. A világi vitézeket, sóldos fizetéssel, ellenség javainak prédajával, nyereségek gazdagságával szokták egybe-győjteni és harczra édesíteni. Ha, ki pedig sóldot kiáltatván, azt hirdetné; hogy valaki zászló-alá adgya magát, mindenek-előt gyülőlséges lészen; sok nyomoruságok-, fogyatkozások-, gyalázatok-, keserves kínok-után, szörnyű halállal öletik: vallyon találkoznék-e, a ki erre a hó-pénzre magát zászló-alá kötelezné? Egyedűl Christus az, a ki azt hir-
[6] Matt. 10. v. 22. cap. 24. v. 9. Joan. 16. v. 2. dette, hogy valaki az ő szolgálattyára mégyen, [6]gyülőlséges lészen minden emberek-elöt: úgy, hogy, a ki őtet megöli, azt állíttya, hogy kedves szolgálattal tiszteli az Istent. Illyen igérettel győjtötte, illyen édesgetéssel nevelte Christus az ő *ecclesiá*-ját.

Hogy sok dolgokat summában foglallyunk: a ki az anyaszentegyház historiáit olvassa, nyilván által-láttya, hogy többen tértek a keresztyén hitre, látván a Mártirok szenvedésit, hogy-sem predikállásokat halgatván: és a kiknek gyemánt-szívű keménységét az Isten Igéjének veroje meg nem rontotta, a Mártirok vére
[7] Hieron. ep. 150. ad Hedibiam, qu. 11. meglágyította. Mert, valaki látta (ugy-mond Szent *Jerónimus*) [7]a kínok-közöt-való álhatatosságot; *triumphus Dei est passio Martyrum et inter tormenta lætitia. Cum enim quis viderit, tanta per-*

severantia stare Martyres, atque torqueri et in suis cruciatibus gloriari: subit tacita cogitatio, quod, nisi verum esset Evangelium, numquam sic sanguine defenderetur; mingyárt gondolkodásába tűnt, hogy ennyi kínokkal nem óltalmaztatnék a hamisság. Azért, miképpen ama Szent István apátúr, [1]*omnes suos adversarios, adjutores æstimabat,* minden üldözőit segitőinek tartotta: úgy az anyaszentegyháznak szolgáltak a kínozók. És, ha a tűz, tisztittya az aranyat; a reszelő hegyesíti a vasat; a malom-kő, liszté tészi a búzát: az anyaszentegyházat-is fényesítette, élesítette, Christus asztalára készítette az üldözések kegyetlensége.

[1] Greg. hom. 35. in Evang.

Keresztyének; mit tanúllyunk ezekből? Két dolgot: és ezzel végezem-el.

Eggyiket, azt tanúllyuk; hogy ezek a mostani új gyölekezetek, mellyek a romai vallásnak eggyességétűl elszakadtak, akár *augustai* és *helveciai confessió*-nak, akár *lutherista* és *calvinista* vallásnak, akár-mi egyébnek neveztessenek, nem igaz *ecclesiák:* nem a győzhetetlen hajóba-valók. Mert, *Luther* Márton-elöt, ezer és töb esztendők forgásában, nem, hogy egy ország, vagy váras, de csak egy ember sem vólt, ki a hit dolgában és egyházi rendtartásban, azt követte és tanította vólna, a mit *Luther* ezer öt-száz tizen-hét-esztendőben, kezde elsöben egyedűl hirdetni. Hánnyák-fel az egyházi és világi historiákat: forgassák-fel, minden régi üdők folyásában történt dolgokat: olvassák-által minden irásit az élemetes embereknek: tekíncsék meg az országok és városok szabadságit, törvényit, szokásit, elsö fondamentomit: és ne többet, csak eggyet mutassanak, a ki valaha ezt az ő vallásokat, hitte és követte vólna; a ki ennek óltalmáért, egy csep vérét ontotta vólna; a ki ennek hirdetésére, egy templomot épített vólna, egy iskolát fundált vólna. *Quis? Ubi? Quando?* Nevezzék-meg, ki vólt annak neve? hol lakott? mely üdőben élt.

Törődtek és fáradtak ebben sokan; egész könyveket írtak erről: mindazáltal, eggyet ez-ideig nem találtak, nem nevezhettek, a ki *Luther*-elöt, azt hitte és vallotta vólna, a mit ők tanítanak. Említnek némellyeket, kik a képeket elvagdalták: neveznek ollyakat, kik az Oltári-szentségben jelen-lenni Christust, nem hitték: számlálnak afféléket, kik a romai pápát gyülölték, szidalmazták: ollyakat-is találnak, kik a baráti szerzetet és az apáczák szűzességét káromlották.

Szent Isten! Hová gondolkodnak ezek az emberek? Azt hiszik-e, hogy valaki egy, vagy két dologban egyenlő értelmet követ véliek, éppen és tellyességesen az ő hiteken vagyon? A török,

tatár, sidó, kazul és egyéb pogány népek, az elő-számlált dolgokban, azt hiszik, a mit az új tanitók, mert azok-is pökik a képeket; nevetik az Oltári-szentséget; gyülölik a romai pápát; csúfollyák a barátok és apáczák állapattyát: tehát, ezeket-is írják a magok hitinvalók laistromába. Vóltak bezzeg az üdők forgásiban, egy, vagy más dologban akadozó tévelygők, kik a Christus hajójára lövőldöztek: de hajójok elmerült: magokkal temették tudományokat; és az elfogyásból kitetczett hamisságok. Azoknak elrontatott vélekedésit újítani, nem egyéb, hanem a maga hamisságát szem-eleibe terjeszteni.

[1] Hæreticus, annyit tészen, mint válogató.

A kik okosbak az elszakadott [1]válogatók közöt, eszekbe vévén, hogy, heában ot keresni, a hol nincsen; nem tagadgyák, hogy senkit nem nevezhetnek az Apostolok-után, kivel egy nyomban járnának: hanem azzal dicsekednek, hogy ők, az Apostolokkal eggyeznek: és ezzel megelégesznek; mert az Apostolok-után elnyomatott és láthatatlanná tétetett az *ecclesia*. Azért, nem csuda, ha az Apostolok-után, nem mutathatnak elöttök-járókat.

Ezzel a felelettel, tellyességgel megadgyák magokat: és vallást tésznek, hogy ők, nem a győzhetetlen *ecclesiá*-nak csemetéi; nem az elmerűlhetetlen hajónak lakosi. Ha valamely üdő-folyásában lenyomatott és elenyészett az ő gyölekezetek: tehát győzhetetlen nem vólt, hanem a pokol ereje diadalmat vett rajta. Ha tanítódoktori, ha keresztség-szolgáltató pásztori nem vóltak: tehát nem

[2] Rom. 16. v. 17.

volt igaz hit nállok; mert, a Szent Pál [2]tanitása-szerént, Isten Igéjének hirdetése nélkül, nem lehet az igaz hit. Tehát, nem nyert senki üdvösséget az ő gyölekezetekben, mert valaki a szent kereszt-

[3] Joan. 3. v. 5.

ség-által, vízből és szent Lélekből újonnan nem születik, [3]Menyországba nem mégyen. Nem tudom, hová légyen az ollyan elrejtezett *ecclesia*, melyben sem igaz hit, sem üdvösség reménsége nem lehet. Senki abban ne maradgyon, ha veszni nem akar: hanem, abba az erős és számtalan üldözések-ellen győzedelmes romai *ecclesiá*-ba mennyen, melyben éltek és üdvözűltek, valakik az egész keresztyénségtűl Szenteknek neveztetnek; és a mely, ennyi vér- és halálközöt, szűnetlen egy-más-után következő pásztorokkal fényeskedett.

Másikat, azt tanúllyuk; hogy, noha a Christus hajóját semmi habok el nem boríthattyák: de azért, szükség, hogy mí-is annak óltalmára vígyázzunk. Valamíg a pusztában hordozák a sidók az

[4] Num. 2. v. 2.

Ur szekrényét, [4]*castra metabantur filii Israël per gyrum tabernaculi fœderis;* mindenkor úgy körűl-vették és úgy őrizték azt, hogy kellő közép-arányt helyheztetvén, fegyveres kézzel strásálta-

nak körűlle [1]hat-száz-ezeren. Nékűnk-is fejenként, mind egyházi s mind világi embereknek, vígyáznunk kel az anyaszentegyház óltalmára. Mert, noha Isten az *ecclesiá*-nak tekélletes állandóságot ígért: de azzal ki nem rekesztette az emberek gond-viselését. És, ha felfogadta, hogy az anyaszentegyház meg nem győzetik, azt nem ígérte, hogy emez, vagy ama része le nem dőjtetik. Azért, mi-tőllünk-is kívántatik; hogy, ha az Apostolok Christus Urúnkat serkegették és buzgó könyörgésekkel kérték, hogy óltalmazza hajóját: szűbéli könyörgéssel esedezzűnk Istenűnknek, hogy az ő hajójára vígyázzon és a benne-valókat atyai gond-viseléssel óltalmazza a világ habjai-közöt. Ha azokból a hajókból, mellyeken *Jónas,* [2]Szent *Pál* [3]eveztek, kihagyigálták az okos vezetők a nehéz terheket, hogy, künnyebbedvén a hajó, fen-járna és el ne merűlne: mí-is, [4]*deponamus pondus, circumstans peccatum;* rakjuk-le ama nagy terhet, a mí sok bűneinket, mellyekért sanyargattya és hellyel-hellyel el-is fogyattya Isten az ő igaz tanításának gyölekezetit. Végezetre, ki-ki közzűllünk igyekezzék; hogy cselédgye és hozzá-tartozó szolgai, vagy jobbágyi, söt vélle-társalkodó baráti, a Christus hajójába, az igaz romai hitnek vallására, hozassanak. *Cain* szava az; [5]hogy ő nem őrzője attyafiának: nem szabad senkinek ezt mondani: mert Isten, [6]*mandavit unicuique de proximo suo;* nem-csak a papoknak, hanem minden embernek parancsolta, hogy gondot visellyen attyafiára. Sőt, [7]*si quis suorum et maxime domesticorum, curam non habet, fidem negavit et est infideli deterior;* akár-ki légyen, de ha alatta-valóknak és kiváltképpen házi cseléd-gyének lelkére gondot nem visel, hiti-tagadó és pogánynál alábvaló. Nem elég tehát, hogy te abban az *ecclesia*-ban vagy, mely az Apostolok idejétűl-fogva, mindenkor gyözedelmesen megmaradott: hanem, azzal tartozol, hogy, a kik birtokodban vannak, azokat-is arra bírjad, hogy ők-is abban légyenek. Mert, ha Isten az utólso itíletnek kemény sentencziáját átokkal adgya azokra, kik testi szükségekben nem segítették felebaráttyokat: mentűl inkáb kárhoztattya azokat, kik lelki szükségekben és utolsó veszedelmekben, nem segítik alatta-valókat? Keresztyének, lelketek vesztésében jár, nemcsak, hogy magatok ebben a hajóban maradgyatok, mely minden üdőben, minden habok-közöt álhatatoson maradott: hanem, hogy egyebeket-is intéssel, tanítással, fenyítékkel, jó példával, ennek az igaz *ecclesiá*-nak társaságába hozzatok. Melyre segéllyen mindeneket, az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

[1] V. 32.
[2] Jonæ 1. v. 5.
[3] Act. 27. v. 38.
[4] Hebr. 12. v. 1.
[5] Genes. 4. v. 9.
[6] Eccli. 17. v. 12.
[7] 1. Tim. 5. v. 8.

VIZ-KERESZT-UTÁN V. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot irta-meg Szent Máté Evangelista, könyvének tizenharmadik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

[1]Matt.13.v.24. Az üdöben [1]ezt a példát mondá Jesus a sokaságnak: hasonlatos lett a Mennyek-országa az emberhez, ki jó magot vetett szántó-földébe. Mikor pedig alunnának az emberek, eljöve az ő ellensége és a búza-közzé konkolyt vete-fellyül és elméne. Mikor pedig felnevekedett vólna a fü és gyümölcsöt hozott vólna: akkor megtetczének a konkolyok-is. A cselédes ember szolgái pedig, hozzá-menvén, mondának néki: uram, nem jó magot vetettél-e a te szántó-földedbe? Honnan vagyon tehát konkolya? És monda nékik: az ellenkező ember cselekedte ezt. A szolgák pedig mondának néki: akarod-e hogy elmennyünk és azt felszedgyük? És monda; nem: né talám a konkolyt szedvén, eggyüt kigyökerezitek a búzát-is. Hadgyátok mind-kettöt aratásig nönyi: és az aratásnak idején az aratóknak azt mondom; szedgyétek-fel elsöben a konkolyt és kössétek azt kévékben a megégetésre: a búzát pedig gyöjcsétek az én csürömbe.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akaratiyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesítcsük, kérjünk áitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

Miért szenvedi Isten az eretnekségek konkolyát.

Nem csuda, hogy az Istennek atyai gond-viselése, világi nyomoruságokkal és fogyatkozásokkal látogattya híveit: mert a külső csapásokkal ostorozza minden-napi fogyatkozásinkat: a világ javainak hiuságát és elégtelenségét ismérteti: szívünket a mennyei jókra gerjeszti: izgattya késedelmességünket, hogy Istenhez folyamjunk és segítséget ő-tőlle kérjünk. Azért, ha csak úgy sanyargatná Isten az ő népét, mint Szent *Jób*-ot; [1]ha csak testi csapásokkal és külső ostorokkal látogatná, *animam servaret* és a lelkeket sérelemnélkül óltalmazná: senki abból botránkozást nem vehetne, hogy üressen nem tartya Isten az ó népét világi inségektűl. [1] Job. 2. v. 6.

De abban nagy csudálkozással megütközik az emberi okosság, hogy a lélek veszedelmére es örök kárhozatra, ennyi ártalmas útakat szenved Isten e világon! Mennyi helyen uralkodik a vak pogányság, melyben az igaz Istennek ismérete nincsen; hanem [2]*dimisit gentes ingredi vias suas,* szabadgyában bocsáttatnak a népek a veszedelem úttyára? A hol Isten kegyelmességéből, a mennyei tudománynak tiszta búzája bévettetett: ot az ördög, a ki eleitűl-fogva hasonló akart Istenhez lenni; [3]*similis ero Altissimo;* hamis tudományok konkolyát híntegette: és az Isten templomamellé, magának kápolnát ragasztott? Azok-között-is, kik az eretnekségek konkolyától tiszták, menyi üszögök, menyi feslett gonoszságokkal tellyesek találtatnak? [2] Act. 14. v. 15. [3] Isai. 14. v. 14.

Ki ne csudálkozzék azon, hogy a jó Isten, a ki a bűnt gyülőli és örök karhozattal fenyegeti; a ki bűnnek elrontásaért eggyetlenegy Fiat kínra és halálra adta; noha könnyen, múnka- és fáratságnélkül, csak akarattyával, minden eretnekségek és egyéb bűnök konkolyát kigyomlálhatná, sőt füvében, vagy magvában, megfojthatná; a konkoly-vető ellenség kezét és akarattyát, megköthetné, hogy semmi konkolyt nem híntegethetne: mindazáltal láttyuk, hogy minden üdők-forgásában, az ördög és az ő czinkosi, számtalan tévelygések és egyéb gonoszságok konkolyát híntegették a jó mag-mellé? És, mivel a csallyán és bojtorján, könnyebben és kövérben nevekedik, hogy-sem a hasznos füvek: gyakran a tévelygő eretnekségek, bujábban virágoznak, szaporábban nőnek;

és világi győzedelmek állapattyával, ha le nem nyomják és éppen el nem fogyattyák a tiszta magot, de konkoly soványságának környékezése, nem szenvedi, hogy oly tellyesen és bévségesen nevekedgyék a jó búza, a mint kivántatnék.

Ebből az ördögi konkolynak bévséges terméséből és bokrosodásából, mint-ha Isten áldásának jelenségéből, sokan erőssödnek és vastagodnak hamis vélekedésben: mert isteni csudának mongyák hogy egy szökött barát, *Luther* Márton, ennyi háboruságok-közöt, ily kevés üdőben, ennyire terjesztette és nevelte konkolyát, mint-ha, vagy *Mahomet,* vagy *Arrius, Luther*-nél meszszeb nem terjesztették vólna hamisságokat.

Vide Kalauz, lib 3. c. 3. q. 16.

A régi Atyák, sok szép tanuságokat állatnak a mái szent Evangeliomból, mellyekkel, az ujonnan-fakadott vallások hamisságát ismértetik. Szent Ágoston azt írja; [1]hogy a jó magnak, mellyet Christus híntett, aratásig kel maradni: tehát állandó erőssége vagyon az igaz hitnek és igaz *ecclesiá*-nak: úgy, hogy a világra híntetett mennyei búza, soha ki nem szaggattathatik. Azért bizonyos, hogy, nem igaz hit, nem igaz *ecclesia* az, mely Christus idejétűlfogva, valamely űdőben elfogyott. *Tertullianus* azt mongya: [2]*Verbum Dei, seminis similitudo est. Ita ex ipso ordine manifestatur, id esse dominicum et verum, quod sit prius traditum; id extraneum et falsum, quod sit posterius immissum;* hogy minden ördögi konkolynál régieb az igaz tudomány; mert eléb vetette Isten szántó-földében a tiszta búzát, az-után híntegette a pokolbéli ellenség a konkolyt közibe. Azért, a keresztyénségben, valamely tudomány utólban és újonnan támad, bizonyos, hogy az ördög konkolya. Végezetre, Sz. *Ágoston* és *Tertullianus* [3]azt mongyák; hogy, mivel a konkoly oda vettetett, a hol immár vetve vólt a búza; eggyik bélyege a tévelygő eretnekségnek, vagy válogatóságnak, hogy nem mégyen a pogányság-közzé, a hol a jó búza még nem vettetett: nem tör gyepet; nem kezd új éppűletet: hanem az anyaszentegyháznak felállapodott falait rontya: a kik immár Christusnak és az Evangeliomnak hittek, azokat csalogattya; és, a *Jeremiás* mondása-szerint, [4]*fovet, quæ non peperit;* a mit nem tojt, azt akarja kotlani.

[1] Aug. tom. 7. De unitate ecclesiæ, c. 14. in fine.

Firmitas et duratio.

[2] Tertull. de præscrip. c. 31.

Antiquitas.

[3] Aug. tom. 9. de pastorib. c. 12. Tert. de præscrip. c. 42.

[4] Jer. 17. v. 11.

Mind ezek szép tanuságok: és elégségesek, hogy a mostan-támadott *Luther,* vagy *Calvinus* vallásának hamisságát; a romai *ecclesiá*-nak tekéletes igazságát, megismértessék. De, mivel ezek más üdőre-való tanuságok: hogy senki meg ne botránkozzék,

Vide Kalauz; lib. 3. c. 4. Lib. 8. c. 6. q. 4. Lib. 9. c. 2. q. 4. n. 2.

látván az eretnekségek gyarapodását; most rövídeden, okát adom, *miért szenvedi Isten virágozni és nevekedni az eretnekségek konkolyát; noha nincs nagyob lelki veszedelem az eretnekségnél, mely magva és gyökere minden kárhoztató gonoszságoknak.* Legyetek ébrek a halgatásban és tanulásban. *Propositio.*

[1] *Hæreses dictæ, græcâ voce, ex interpretatione electionis:* deákká lett görög szóval, a hitben tévelygő, eretnek nevet visel. Annyit tészen pedig az eretnek, mint válogató. Azokat szokták azért a régi Szentek, *hæreticus*-oknak nevezni, kik az anyaszentegyház tudományában válogatnak: követik, a mi nékik tetczik: megvetik, a mi szájok ízire nem szólgál, mint-ha ollyan fejetlen lábak volnának a keresztyénségben, mint néha vóltak a sidók, mikor fejek nem lévén, [2] *unusquisque, quod sibi rectum videbatur, faciebat;* ki-ki azt cselekedte, a mi néki igaznak tetczett. Mí magyarok, a deák szóból, *heret*-nek és az-után *eret*-nek nevet formáltunk. És azt híjuk eretnek embernek, a ki a maga tetczését és itíletit követi, oly dolgokban, mellyek ellenkeznek annak az *ecclesiá*-nak tanításával, melyben a régi Szentek éltenek; és a mely, a szent könyvekkel-eggyütt, előnkbe adta a keresztyén tudományt. Valaki azért válogat; és kit javal, s kit megvét abban a tudományban, melynek hitelére kötelez az *ecclesia:* érdemesen eretnek, avagy válogató, nevet visel.

[1] Tertul. præscrip. cap. 6.

[2] Judic. 17. v. 6. Cap. 21. v. 24.

Mivel pedig Christus azt parancsolta; hogy valaki az *ecclesiá*-nak nem enged, úgy tarcsuk, mint a pogányt: [3] a régi Szent Atyák, eggyező értelemmel azt taníttyák; hogy nem keresztyén, hanem bálványozó, pogány, isten-tagadó, antichristus, valaki eretnek. Azért, nem-csak azt parancsollya Szent Pál, hogy az [4] eretnek embert elkerűllyük; mert az ő szava, mint a fene-rák, hamar terjed: hanem Szent János arra kötelez, [5] hogy csak ne-is köszönnyünk néki; mert részesül gonoszságában, a ki köszön néki. Szent *Jerónimus* azt írja; hogy [6] *cunctis peccatis et fornicationibus pejor est doctrina hæreticorum:* minden bűnöknél és paráznaságoknál gonoszab és veszedelmesb az eretnek tudomány. Okát adgya: mert a lopó, marhától foszt-meg, a gyilkos, testűnket öli-meg: de az eretnek tudomány a lelkeket öli és Istentűl megfosztya.

[3] Matt. 18. v. 17. Vide Kalauz, lib. 15. c. 1. q. 6.

[4] Tit. 3. v. 10. 2. Tim. 2. v. 17.

[5] 2. Joan. 1. v. 10.

[6] Hieron. lib. 5. in Ezechiel. cap. 16. v. 20.

Az eretnekségek eredetit és veszedelmességét akarván Isten előnkbe adni, Szent János Titkos-látásának kilenczedik [7] részében azt olvassuk; hogy az égből-esett csillag, megnyitá a pokolt: és oly nagy füstöt támaszta, hogy a nap-fényt elvévé. A füstből sok

[7] Apoc. 9. v. 2.

[1] V. 3. [2] V. 7. sáskák [1]röpűllének, [2]mellyek fejében korona vólt, hasonló-színű az aranyhoz: arczúlattyok emberi ábrázatot mutatott: de fogok, ollyan vólt, mint az oroszlány fogai; farkok, mint a *scorpio* farka. Ezeken a sáskákon, a bölcs doktorok az eretnekséget értik. Mert, [3] Prov. 30. v. 27. [3]*regem locusta non habet;* noha csoportonként és sereggel járnak a sáskák, de előttök-járó fejedelmek nincsen: a hol leszállanak, [4] Exod. 10. v. 15. [4]*vastant omnia,* úgy megemésztnek mindent, hogy, *nihil omnino virens relinquunt, in lignis et herbis;* tellyességgel semmi zőldet nem hagynak a fákon és füveken. Végezetre, a sáskának csaknem egész teste has: azért potrohossága nem engedi, hogy járjon, vagy röpűllyön, hanem szökdécsel és ugrándozik. Mind ezek, az eretnekségek híntegetőihez illenek. Mert ők, fejetlen labak: annyi külömböző értelem vagyon közöttök, menyin vannak. Ha néha egybe-seregelnek: mint a *Sámson* rókáinak csak farkok vólt egybe-[5] Judic. 15. v. 4, 5. kötve [5]az égetésre, úgy ők-is csak az egy igaz romai *ecclesia* tanításának rontására csoportoznak. A mely országban letelepednek, mind az igaz hitnek, mind a tekélletes erkőlcsöknek, mind a külső rend-tartásoknak zöldségét és csendesz állapattyát megemésztik és elfogyattyák. Has-nevelés minden dolgok: és ha röpűlni akarnak, ottan leesnek; mert a földhöz enyveztetett kedvek és minden kivánságok.

Ezek azért a sáskák, pokol kúttyából származnak. Mert, Szent [6] 1. Tim. 4. v. 1. Pál tanitása az; hogy valaki az igaz hittűl elszakad, [6]*dæmoniorum doctrinam,* ördög tudományát követi. Mikor az ördög kiakarta őket bocsátani az igazság rontására, elsőben temérdek füstöt támasztott és a nap fényét elvette; az-az, lelki vakságot és setétséget szerzett az emberekben; és a füst-alat röpítette sáskáit. Nem arany, hanem csak arany-színű korona vagyon fejekben. Mert, noha fényes igazságot és tiszta Szent Irásnak aranyát akarják mutogatni: de csak szín és szem-fény-vesztés, nem fínom igazság tanitások. Emberi ábrázatot mutogatnak; mert szelídséget és ember-[7] Eccli. 21. v. 3. séget tettetnek: de fogok, oroszlány-fog; [7]*dentes leonis, interficientes animas;* mellyekkel lelkeket ölnek: és, a hol módgyok vagyon a [8] Psal. 56. v. 5. romai *ecclesiá*-nak szaggatásában, [8]*dentes eorum, arma et sagittæ;* kardok és nyilak az ő fogok, mellyekkel rágják és rágalmazzák az Isten nyájának pásztorit. Farkok, *scorpio* méreggel teli; melynél [9] Ezech. 2. v. 6. veszedelmesb [9]méreg nem lehet és azt adgya utóllyára követőinek. Eccli. 26. v. 10.

Vallyon miért szenvedi a mindenható Isten, hogy ezek az oroszlány-fogú és *scorpio*-mérgű sáskák, gyarapodgyanak? hogy a

tiszta búza-közzé, mellyet ő elvetett, konkolyt hínesenek? Ugy tetczik, elég vólna erre azt felelni, a mit a Bölcs monda: [1]*altiora te ne quæsieris et fortiora te ne scrutatus fueris: sed, quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper; et in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus:* a mi fellyűl-haladgya értelmedet, arrúl ne kérdezkedgyél; a mi erőd-felett vagyon, azt ne visgállyad: hanem, a mit Isten parancsolt néked, arrúl gondolkodgyál szűnetlen; és az Istennek sok dolgaiban, haszontalan tudakozással ne fáraszszad elmédet. mert [2]*judicia Dei abyssus multa:* az Isten tanácsa, feneketlen mélység. Annak-okáért, mikor Szent Pál arra a kérdésre felel, miért hágy Isten elveszni számtalan embereket? Csak felkiált és azt mongya: [3]oh isteni bölcseség és tudomány gazdagságának magassága! Ki vólt Isten tanácsában, hogy tudhassa az ő tetczését? Mikor a fejed fáj, és a doktor gyomrodat terheli keserű itallal, vagy karodon ereket vagdaltat, nem kérded miért miveli: Istentűl tehát miért akarsz számot venni cselekedetirűl? Nem tudhatod (ugy-mond Szent Ágoston) [4]mint vonnya a *magnes* a vasat: miért nem vonhattya, mikor gyémántot tésznek a vas-mellé? Nem érted, mint melegíti a hideg víz az óltatlan meszet, mellyet fel nem forraszt a meleg olaj; és az Istennek mélységes titkát akarod által-látni?

[1] Eccli. 3. v. 22.

[2] Psal. 35. v. 7.

[3] Rom. 11. v. 33.

[4] Augustin. 21. Civitat. c. 4.

Ez mind így vagyon, keresztyének. És csak Isten tudgya mindenestűl, a maga tanácsát. De a Szent Irásban kijelentetett titkaiból, két fő okát tudgyuk, mellyért bocsáttya reá Isten az ellenséget, hogy konkolyt híntsen az ő vetésébe: és sáskákat terjeszszen mezejére.

Első ok: hogy a gonoszságba merűlt emberek bűntetésével, igazságát ismértesse: az igazakat pedig, üdvösséges félelem-által, vigyázásra és tekélletességre indítcsa. Eggyenként az emberekrűl szoktuk mondani; hogy *nemo de repente fit pessimus:* senki nem lészen egyszer s mind igen latorrá, hanem lassan-lassan nevekedik a gonoszság: úgy az eretnekség, nem szokott első bűn lenni: hanem, mikor a gonoszságok úgy elhatalmaznak, hogy az emberek, [5]*bibunt, sicut aquam iniquitatem,* oly künnyen vétkeznek, mely künnyen nyeli a szomjú ember a vizet; és csak [6]*quasi per risum operantur malum,* mint-ha játék és csufság vólna a vétek, nevetve es játczodozva cselekesznek, akár-mely nagy gonoszságot: akkor az Isten haragjának [7]sokkáig-győjtetett súllya kiöntetik; és az igaz hittűl-is megfosztatnak, a kik az igaz hitnek gyümölcsét nem

[5] Job. 16. v. 16.

[6] Prov. 10. v. 13.

[7] Rom 2. v. 5.

akarták hozni. Mególdgya tehát és felszabadíttya Isten a sátánt,
[1] Apocal. 20. v. 3, 7. [1]hogy a tévelygésnek konkolyát híncse és az üdvösségnek fondamentomát, az igaz hitnek világosságát, elólcsa azok-közöt, kik erkölcsöket nem akarták az igaz hitnek vezérlése-szerént rendelni: hanem, gonoszságba merűlvén, az Isten igazságát ostorozásra gerjesztették.

Hogy az eretnekség egyéb bűnök ostorozása, nem én gondo-
[2] 2. Thess. 2. v. 10. latom, hanem Szent Pál tanitása: [2]*eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent: ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio:* mivel az igazságnak szeretetit nem vették üdvösségekre azért bocsátotta Isten reájok a hamisság erejét, hogy hidgyenek a hazugságnak. Látod-e, hogy azokon vészen erőt a hamisság, kik az igazságot és isteni szeretetet megvetvén, hiuság-, és gonoszság-után indúlnak? *Timoteus* püspöknek ezen dologrúl
[3] 1. Tim. 1. v. 5, 6, 7. azt írja, elsőben; hogy az Isten parancsolatinak vége: [3]a tiszta szűvel- és jó lelki-ismérettel-való szeretet, nem a tettetett hit: *a quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium:* ezeket, ugy-mond, a kik elvesztik, hiuságos beszédek-után indúlnak és azt
[4] V. 19. sem tudgyák, mit mondanak és mit állatnak, mert, [4]*repellentes bonam conscientiam, naufragaverunt circa fidem;* a jó lelki-isméretet kikergetvén, a hitnek hajóját elrontották. Ihon: az eretnekségek magva és gyökere, a jó lelki-ismeretnek elvesztése, a gonoszságok
[5] Hebr. 6. v. 5. sokasulása. Ennél-is világosban szól e dologrúl Szent Pál, [5]írván a sidókhoz. Mert okát adgya, honnan vagyon, hogy, a kik megkóstolták az isteni tudománynak igazságát, *prolapsi sunt,* kiesnek abból? És azt mongya; hogy, a mely főldet gyakran öntöznek,
V. 7, 8. kapálnak, irtogatnak, ha, csak tövisset és bojtorjánt hoz, átok és
[6] Matt. 21. v. 43. égetés vége. Mert, a kik Istennek nem szolgálnak, [6]*auferetur ab eis regnum Dei et dabitur genti facienti fructus ejus;* elvétetik tőllök az Isten országa és oly nemzetnek adatik, mely annak gyümőlcsét hozza.

De lásd az Isten haragjának, ostor-között-is kegyelmességét. Nem hirtelenkedik ezzel az eretnekségek bűntetésével; mivel Istennek e főldön keményeb ostora nincs ennél: hanem, mikor valamely tartomány, sok és nagy bűnökkel teli tőlti gonoszságának mértékét, úgy bánik azzal Isten, mint az emberek a szántó-főldekkel. Az emberek, elsőben feltakarják a búzát, mely a földben termett és pajtákba horgyák: az-után szabadíttyák reá a barmokat, hogy tapodgyák, rutítcsák és benne-való zőld füveket kiszaggassák.

Isten-is, minek-elötte reá szabadítcsa a sátánt, hogy eretnek konkolyt híncsen valamely tartományba, felarattya és mennyei csürébe takarja az isten-félő szent embereket: elaluttya őket. az-az, ki-szóllíttya e világból, mert [1]az Új Testamentomban, aluvásnak nevezteték a halál. Azért, addig helyt nem talál a Christus földében az *eretnek konkoly, míg az isten-félő emberek élnek, mert ezek, pais*gyanánt tartóztattyák szentségek tekíntetivel és imádságokkal az Isten haragját.

[1] 1. Thess. 4. v. 13. Matt. 9. v. 24. Joan. 11. v. 11.

Minek-utánna, [2]*a facie malatiæ collectus est justus*, a következő romlások- és botránkozások-előt elszedi Isten az igazakat: továb mégyen haragja. És, a mely tartományra akarja szabadítani a sátánt, hogy az eretnek konkollyal megvesztegesse: annak gond-viseletlen, tudatlan, rest, aluszékony és alkalmatlan pásztorokat ád; kik, sem életek példájával, sem tudományok fényességével, sem gond-viselések vígyázásával, tiszteknek meg nem felelnek. Ezek, a kikről Isten azt mongya: [3]*dabo tibi reges in furore meo;* hogy, haragjában oly gond-viselőket ád, kik romlást szereznek: és, a mint Szent *Jób*-nál olvassuk; [4]*regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi;* a népek bűneiért, kép-mutató emberekre bízza az elől-járást.

[2] Isai. 57. v. 1.

[3] Oseæ, 13. v. 11.

[4] Job. 34. v. 30.

Ezek azért a gond-viseletlen vezérek, mikor vígyázatlan aluszsnak, eljő a sátán és konkolyt vét a jó búza-közzé; eretnekséget hínteget az igazság-mellé. És, a mint Christus Urúnk mongya, a szép tiszta gyöngy [5]elvétetik a disznók-elől, hogy azt ne tapodgyák: és, [6]*vineam suam locat aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis;* oly országokra terjeszti a kegyelmes Isten a hitnek igazságát, mellyek a tekélletes életnek gyümőlcsét teremcsék. A hála-adatlanokra pedig, iszonyú éhezést és szomjuhozást bocsát: nem kenyér-éhséget és a víz-szomjuhozást; hanem, [7]*famem audiendi Verbum Dei,* az isteni tudomány hallásának szűkölködését. Mivel az eretnek tanítók, [8]*ad fabulas convertentur;* noha Szent Irás hirdetésével kelletik magokat: de beszédeket és magok álmát hirdetik; az-az, magoktúl gondolt értelmeket vetnek a Szent Irás szavai-alá és úgy árúllyák a magok elmélkedését, mint-ha Isten Igéje vólna.

[5] Matt. 7. v. 6.

[6] Matt. 21. v. 41.

[7] Amos 8. v. 11.

[8] 2. Tim. 4 v. 4.

Keresztyének; ezt az Istennek kemény ostorát, a mí üdőnkben eláradott sok tévelygésekben, szem-látomást tapasztallyuk. Azért, az *Isaias* mondása-szerént, [9]*justitiam discamus,* tanúllyunk ezen; és, tekélletes igazságra fordítván életűnket, enyhítcsük Istenünk haragját, hogy ily rettenetes veréssel, ostorát továb ne terjeszsze.

[9] Isai. 26. v. 9. Prov. 21. v. 11.

Második ok, mellyért Isten az eretnekséget szenvedi: hogy végetlen bőlcseségét és hatalmat ismértesse. Igazán írja Sz. Ágoston; hogy az Isten jó-vólta nem eresztené embert a gonoszra, ha nagy jót nem akarna kihozni belőlle: [1] *melius judicavit de malis bene facere, quam mala nulla esse permittere.* Ollyan az Isten, mint a nagy-tudományú orvos, ki a méregből orvosságot túd csinálni. Méltán mongya tehát néki egy rest szolga; [2] hogy ott-is arat, a hol nem vetett: mert magán az eretnekségből, semmi jó nem származik; de Isten abból-is, számtalan jókat túd kihozni.

[1] Aug. tom. 3. in Enchir. c. 27.

[2] Luc. 19. v. 21.

Arrúl most bár ne szóllyunk; hogy az eretnekség-által, [3] *Qui probati sunt, manifesti fiunt;* megprobáltatnak a választottak, mikor álhatatos erősségek és Istenhez-való szerelmek kimutatódik a hamisság rontásában és ellenzésében: hanem, csak azt lássuk, mely hatalmas ereje és végetlen bőlcsesége tűndöklik Istennek az eretnekségek dühösködésében.

[3] Cor. 11. v. 19.

Hatalmas erejét Isten, két dologgal ismérteti az eretnekségek szenvedésében.

Először; hogy ennyi pokol-varas tévelygések merígyi-között, az anyaszentegyházat tisztán tartya és minden tévelygésektűl mególtalmazza. Nagy hatalmát mutatá Isten, hogy a babylóniai égő kemenczében, sérelem-nélkül óltalmazá a három szent ifiat. Nagy hatalmasságának tehetségét ismérteté, hogy Szent Pétert, a tengeri habok tetején úgy hordozá, hogy lábai meg ne merűlnének. De sokkal nagyob hatalmasság fénylik abban, hogy ennyi eretnekségek örvényi és égő kemenczéi, nem árthattak az *ecclesiá*-nak. A töb régi tévelygésekrűl bár ne szóllyunk: annyira elhatalmazott vala az *Arrius* eretneksége, hogy sok hatalmas császárokat, bőlcs és nagy-tekíntetű püspököket megcsalt vala. Azért a császárok, hatalmas üldözésekkel, fogságokkal, számkivetésekkel, kínzásokkal; a túdós püspökök, éles okoskodásokkal, az emberi értelem-felet való mélységes nagy dolgot, a Szent Háromságnak Egy Istenségét, tellyességgel kiakarták gyomlálni e világból: és oly sokakat megtántorítottak, hogy a világnak nagyob része *Arriust* követte: mindazáltal, soha az anyaszentegyházat meg nem csalhatá, hamisság varsájába nem vonhatá, sem az erő, sem a tudomány.

Másodszor; a tévélygések-között, fénylett abban az Isten hatalmassága, hogy, el akarván rontani az eretnekségeket, mint *Sámson,* [4] egy szamár álla-kapczájával; *Gedeon,* [5] főld-fazekak egybe-verésével, győzék ellenségeket: úgy Isten, kard- és vér-ontás-nélkül, erő-

[4] Judic. 15. v. 15. & seq. Et, c. 7.

[5] V. 19, 20.

hatalom-nélkül, sőt, a mi csudásb, nagy-tudományú bőlcs embereknek mély okoskodása-nélkül, verte földhöz az eretnekségeket. Mikor a [1]*Nicænum Concilium*-ban, válogatott bőlcs *filosofusok,* mint-ha csak jáczodozva és nevetve, kifeselnének azokból a bizonyságokból, mellyeket ellenek támasztottak a Sz. Atyák: egy vén és tudatlan, de szent-életű ember, vetekedni akarván véllek; a hit-ágazatit kezdé előttök mondani. És rend-szerént kérdezé, ha ezek a világi bőlcseségben merült és kevélyűlt *filosofusok,* hiszik-e ezt? Mint a bárányok, azt kiálták; hogy hiszik és megvallák, hogy Istennek titkos ereje vólt, a ki belől őket hitelre vonta. *Manichæus* hitinvaló *Julia,* [2]nagy nemből-való aszszony, oly tudományt nyert vala az ördögtűl, hogy akár-mely bőlcseket megállatott Mikor azért Sz. *Porfyrius*, szóval semmit nem nyerhetne rajta, Istennek könyörge, hogy az aszszonynak száját bédugja: és mingyárt megnémúla az aszszony. Hasonló-képpen *Constantinus*-előt, [3]egy igen bőlcs *filosofus*-nak, az egy-ügyű és csekély-tudományú, de jámbor szent-életű *Alexander* püspök, azt parancsolá, hogy ne szóllyon: és ottan megnémúla.

[1] Sozomen. l. 1. Histo. Eccles. c. 17. in versione Christophorsoni.

[2] Surius, in Vita S. Porphyrii. 26. Feb. Baronius, An. 403. n. 36.

[3] Sozomen. l. 1. c. 17. Christophorson.

Azért, [4]*non vos terreant, fratres, torrentes; nolite timere: ad tempus perstrepent, mox cessabunt; din stare non possunt. Multæ hæreses jam emortuæ sunt: cucurrerunt, quantum potuerunt: siccati sunt rivi, vix eorum memoria reperitur:* mint a zápor-esőből áradott patakok, hamar elfolynak és fogynak: úgy az eretnekségek, folytak, a míg folyhattak; de elszáradtak: úgy pedig, hogy egy könyvök sem találtatik a régi tévelygőknek: es mind nevek, mind tévelygő tanitások feledékenségben vólnának temetve, ha az anyaszentegyház doktori irásiban nem maradott vólna emlékezetek. Az anyaszentegyház pedig, Istennek hatalmas erejével, megtartatott és győzedelmessé tétetett.

[4] Aug. in Psal. 57. in illud: Spernentur tamquam aqua decurrens.

Az istení bőlcseségnek fényességét kimutattyák és megismértetik azok a jók, [5]mellyek az eretnekségből áradnak. Mert, elsőben; ollyan az eretnekség az *ecclesiá*-nak, mint az erős *purgatio;* melynek, noha ízetlen keserüsége vagyon, de hatalmason kitisztít minden rothadott veszedelmes nedvességeket. Ollyan, mint a csép és erős szél, mely a szalmától és polyvától a búzát kitisztíttya. Fárasztya valóban, ütögeti és hánnya az *ecclesiát* az eretnekség: de elragadván az úndok tagokat, tisztíttya az *ecclesiát;* mert, [6]*purgamenta ecclesiæ sunt hæretici;* az anyaszentegyház ganéja és hulladékja az eretnek; mellyet kivetvén gyomrából,

[5] Rom. 8. v. 28. Omnia cooperantur in bonum. I.

[6] Aug. tom. 1. de Vera Relig. c. 5. in fine.

II. tisztábban marad: mint a tenger, a rútságokat kihányván. Másodszor; az anyaszentegyháznak eggyességében maradott hívek, az eretnekségekkel felébrednek és mind erkőlcsökben, s mind tudományokban nagyob vigyázással vannak. Mert, miképpen a hoszszú békeség idején, kevés vigyázás vagyon a várasra, hanem ki-ki házánál kedvére lakik; de, ha az ellenség jő, a kapukat bétészük, a romlott falokat újíttyuk, a bástyákat erőssíttyük, éjjel nappal vigyázásban vagyunk: úgy az anyaszentegyház fiai, mint egy mély álomból felserkennek, mihent eretnekség támad: erkőlcsöket megjobbíttyák: igyekezeteket a tudományokra fordíttyák, hogy fegyverek légyen, mellyel óltalmazzák az igazságot. Így láttyuk mí üdőnkben, miólta az eretnekségek támadának, egy várasban töb túdós emberek vannak, hogy-sem az-előt egész országokban. És, miképpen, a kik setétben járnak, tapogatva és nagyob vigyázással járnak; a kik merígyes helyen vannak, szorgalmatosban óltalmazzák egésségeket: úgy az eretnekségek-közöt, szorgalmatosbak a hívek lelkek óltalmában, hogy-sem, a hol tévelygések nem találtatnak. Úgy, hogy, az eretnekséget igazán köszörűkőnek mondhattyuk; mellyet az ördög azért támaszt, hogy élit kivonnya és megtompítcsa az anyaszentegyház tudományának és tekélletes erkőlcsének: de az Isten bőlcsesége arra fordíttya, hogy élesítcse és hegyesítcse az ő jegyesének tudományát és tekéletes-

III. ségét. Harmadszor; virágoztattyák az anyaszentegyház tudományát az eretnekségek. Mert az Isten bőlcsesége azt cselekeszi, hogy, a mely igaz tudományt az eretnekség el akar temetni, világosban fényeskedgyék annak-utánna: és, a mint Sz. Ágoston szól; [1] *Mulla ad fidem catholicam pertinentia, dum hæreticorum callidâ inquietudine exagitantur, ut adversus eos defendi possint, et considerantur diligentius, et intelliguntur clarius: et ab adversario mota quæstio, discendi existit occasio:* az anyaszentegyház vallásának részei, mikor az eretnek csalárdságok nyughatatlanságával háborgattatnak; hogy ellenek óltalmaztathassanak, szorgalmatosban visgáltatnak: világosb értelemre hozatnak: úgy, hogy az ellenség kérdése, tanuságnak ok-adása légyen. Vallyon (ugy-mond ezen Szent Ágoston) [2] a Szent Háromságrúl-való tudomány, nem fényesb-e az-ólta, hogy ezt ostromlani kezdé *Arrius?* A Penitencziárúl, hol vólt ollyan világos tanúság, mint minek-utánna *Novátus* támada? Valamíg a visza-keresztelők nem bolondoskodtak, a Keresztségrűlvaló tudomány ennyire nem fényeskedett. Valamíg *Pelagius* nem

[1] August. lib. 16. Civit. c. 2.

[2] Aug. to. 8. in Psal. 54. sub finem. in illud: Et appropinquavit cor illius.

szeleskedett, a szabad-akaratnak és az isteni malasztnak erejét, annyira ki nem magyarázták. [1] *Ita per multiplicem gratiam Salvatoris, etiam, quod inimicus in perniciem machinatur, Deus convertit in adjutorium:* igy az Isten bölcsesége és jó-vólta, azt-is az anyaszentegyház javára fordíttya, a mit az ellenség annak rontására gondolt. [1] Aug. to. 2. ep. 105. in fine.

Keresztyének; mi haszna tudni, mely veszedelmes az eretnekség; és miért szenvedi Isten az eretnekséget, ha attúl nem őrizzük magúnkat? Vigyázzúnk és imádkozzunk, hogy kísértetbe ne essűnk. Imádságunkban azt kérjűk, hogy testi sanyargatásokkal ostorozza Isten bűneinket, csak lelki-setétségre ne bocsásson.

Vigyázásunk arra légyen, hogy lelki-isméretünket gonoszsággal meg ne vesztegessük. Mert Szent Pál szava; hogy, a kik elvesztik a jó lelki-isméretet, [2] *Naufragaverunt circa fidem,* eltörik a hit hajóját. A kik e világ javain felettéb kapnak és azok-után vágyódnak: [3] *Erraverunt à fide;* a hittűl elszakadnak. A kik a magok bölcseségében igen bíznak: [4] *Circa fidem exciderunt;* az igaz hitből kiesnek. A kik az Istennek igaz isméretivel, tekélletességnek szentségére nem élnek: [5] *Obscuratur insipiens cor eorum;* setétségre jút az ő bolond szívök. Azért vígyázzunk, hogy hitűnk sinóra-után igazítcsuk erkőlcsünket: úgy éllyünk, a mint hitünk vezérléséből tudgyuk, hogy kel élnűnk. [2] 1.Tim.1.v.19. [3] 1.Tim.6.v.10. [4] Ibid v. 21. [5] Rom. 1.v. 22.

Vigyázzunk arra-is, a mit Szent Pál mindeneknek, de fő-képpen az egy-ügyű tudatlanoknak parancsol; hogy eltávoztassuk az eretnek tanitónak, vagy irásban-, vagy predikállásban-való szavait. Mert, egy az; hogy [6] *Multum proficiunt ad impietatem;* a lelki buzgóságnak és aitatosságnak hidegítésére, szintén oly hatalmas az eretnek tanítás, mint a hideg víznek a forró-közzé öntése. Más az: hogy *Sermo eorum, ut cancer serpit,* mint a fene, úgy észi és emészti lelkűnket az eretnek tanítás. Melyre-nézve, nem-csak a régi keresztyén császárok, [7] fejek vesztése-alat tíltották mindennek, hogy eretnek ember könyvét házában ne tarcsa, hanem megégesse: de az anyaszentegyház-is, átok-alá veti, a ki eretnek ember könyvét olvassa, vagy házában tartya. Azért vígyázzatok keresztyének. Ne vegyétek siketségre az anyaszentegyház átkát: hanem, kövessétek a régi keresztyének példaját, [8] kik minden alkalmatlan könyveket megégetének, noha ötven-ezer forintot megértek vólna. Ha így imádkoztok és vígyáztok, mególtalmaz Isten az eretnekség konkolyától. Amen. [6] Tim. 2. v. 16. 17. [7] Vide Baron. An. 398. 435. Ex Codice Theodos.L.34. De Hæreticis. [8] Actor. 19. V. 19.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Hogy Isten az igazakért, sok és nagy veszedelmektűl óltalmazza a világot.

Emberi gondolkodásra és okoskodásra nem bízta a mennyei igazság a mái evangeliom setét példajának és árnyékos hasonlatosságának magyarázását: hanem, mikor a tanitványok kérték [1]Matt. 13. v. 36. vólna Christust, [1] *Edissere nobis parabolam zizaniorum*; hogy megmagyarázza nékik, a konkoly példaját: rövídeden és világoson azt [2] V. 37. mondá; hogy, [2] a ki jó magot veti: nem egyéb, hanem a ki, Isten lévén, Ember-Fia lett, hogy az elesett embert felemelné. A szántóföld, melyben mind a búza s mind a konkoly vettetik: a világ, melyben elegy vannak a jók és gonoszok. A jó magok: a Mennyország fiai, kik mennyei erkölcsöt viselnek e földön. A konkolyok: a feslett, gonosz és lator fiak. A ki gonoszságot hínteget a gonoszok szüvébe: ama kísértő és ellenkező sátán, ki az Isten akarattyával tusakodik és veszteni akarja az emberi nemzetet. Az aratás: a világ vége, melyben mindenek meghalnak. Végezetre, az [3] Matt. 13. v. 30. aratók: [3] az Isten Angyali, kik a konkolyt kévékbe kötözvén, óllthatatlan tűzbe vetik; a jó búzát pedig, Isten csűrébe takarják.

És noha Istennek tehetségében vagyon, hogy a gonosz fiakat, a konkolyokat, kigyomlállya a világból: de, hogy megismértesse, menyíre böcsülli az isten-félő jámborokat, azt mongya; hogy elszenvedi, óltalmazza és mind aratásig nevekedni hadgya a gonoszokat; csak azért, [4] *Ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis et triticum;* hogy talám az aszszú fa-mellet, a nyers-is megégne: a konkoly szaggatásával, a búza-is megsértetnék: a gonoszok romlásával, a jámborok is sanyarognának. Mely mondással, világoson jelenti Christus, hogy a közöttűnk-való jámbor szent emberekért, mínket-is bűnösöket, sok és nagy közönséges romlásoktúl óltalmaz Isten, mellyek egyéb-aránt elborítanák várasunkat, vagy országunkat.

[4] Matt. 13. v. 29.

Ezt, hogy világosban ércsük és szívűnkbe ólcsuk, mely nagy böcsülletben kel az isten-félő embereket tartanunk; és minémü kötelességünk vagyon a szent életre, nem-csak magúnkra, hanem *Propositio.* azokra nézve-is, kikkel egy országban vagy várasban lakunk: *rövídeden megmutatom; hogy, miképpen egy, vagy két ember gonoszságaért, egész országot bűntet Isten; úgy az igazakért, bár kevesen*

légyenek-is, városokat és tartományokat óltalmaz romlásoktúl. Legyetek figyelmetesek.

Valamikor olvastam, mint-hogy sokszor olvastam, a *Jósue* könyvének hetedik részét, eléggé nem győztem csudálkozni az Istennek rettenetes itíletin. Szokatlan és eléb hallatlan módon megvevék [1]*Jéricho* várasát a sidók. Mert, rendelt seregekkel az Isten szekrénye-elöt menvén a fegyveresek, senki egy szót sem szólott; [2]hat-nap, hatszor, *processió*-val megkerűlték a várast. [3]Hetedik nap, környűl-vévén, kiáltani kezdettek minnyájan; és egyszer s mind [4]a váras falai körös-körűl ledőlének: úgy, hogy ki-ki a hol állott, az-aránt igyenesen a várasba mehetett. De átok-alat megparancsolá Isten, [5]hogy senki magának ne tarcson semmit a váras prédajából: hanem az aranyat, ezüstöt, rezet, vasat, az Isten tár-házába adgyák; egyéb marhát elveszessenek. És, ha külömbet cselekszik valaki, [6]*Omnia castra sub peccato turbabuntur;* az egész tábornak meg kel érette háborodni. Egyedűl [7]*Achan* találkozék, ki magának tarta és elrejte egy skárlát palástot, két-száz *siclus* ezüstöt, egy aranyból csinált szegletes mértéket, melyben ötven arany vala. Ezért a lopásért megharaguvék Isten, nem-csak *Achán*-ra, hanem [8]közönségesen az Israël fiaira: és egy kis váras-alat, az ellenségtűl megvereté őket. Mikor *Jósue* földre-borúlva könyörge, azt felelé Isten: [9]*Non poterit Israël stare ante hostes suos, quia pollutus est. Non ero vobiscum, donec conteratis eum, qui hujus sceleris reus est:* nem vehettek győzedelmet ellenségteken, mert átokba estetek. Én sem leszek veletek, valamíg a vétkest meg nem rontyátok. És minek-utánna az Isten megjelentette vólna, [10]hogy *Achan* a bűnös; maga-is megvallá vétkét: magát megkövezék; lopott marháját, fiait, leányit, lábas marháját, sátorit és minden házi eszközit, tűzzel emészték, és [11]*Aversus est furor Domini ab eis*, így szűnék-meg az Isten haragja.

[1] Josuæ 6. v. 7. 10. 13.
[2] V. 14.
[3] V. 15.
[4] V. 20.
[5] V. 18. 19.
[6] V. 18.
[7] Josu. 7. v. 21.
[8] Cap. 7. v. 1.
[9] Josuæ 7. v. 12.
[10] Josuæ 7. v. 24.
[11] V. 26.

Ez a lett dolognak rendi. Melyből világoson kitetczik, hogy az engedetlen gonosz ember, nem-csak magát rontya és károsíttya, hanem azokra-is veszedelmet hoz, a kik között lakik. Mert a bűn, a ragadó betegség, mint a merígy; és, noha gonoszságával meg nem mocskol egyebeket, de bűntetését közli a közel-valókkal. Ezokon, az igazság-szerető gond-viselők úgy kötelesek a gonoszok bűntetésére, hogy ezekért Isten a sokaságot meg ne ostorozza; mint tartoznak merígyes üdőben vigyázni, hogy a kösség-közibe ne hozassék a ragadó nyavalya.

Tovább: nem-csak egy várasnak és országnak tagjai közlik egymással bűnök ostorit, hanem sokkal inkáb a fötűl származik veszedelem az alat-valókra. Nyilván-való példánk *Faraó* és *Abi-*
[1] Gen. 12. v. 17. *mélech:* kik, mivel az *Abrahám* feleségén kapdostak, [1]*plagis*
[2] C. 20. v. 7. *maximis flagellavit ipsum et domum ejus:* [2]*tu et omnia, quæ tua sunt;* iszonyú bűntetéssel verettek Istentűl, nem-csak magok, hanem minden házok népe, minden marhájok és, a mint *Abi-*
[3] Gen. 20. v. 9. *mélech* mongya, [3]*super regnum,* egész országának romlása következett vólna, az ő vétkéből.

[4] 2. Reg. 24. v. 1, 9. Szent *Dávid,* [4]megszámláltatá országának vitézlő népeit és tizenháromszor száz-ezer fegyver-foghatót találá birodalmában. Ezért a maga-mutatásért, nem-csak magát, hanem az alatta-valókat-is keményen megbűnteté Isten. Mert, *Gád* Profétát a királyhoz
[5] V. 12. küldvén, azt mondá néki; [5]hogy válaszszon a három-közzűl, mert eggyiken által kel menni: vagy hét esztendeig éhség lészen országában; vagy ellensége-elöt három hólnapig bújdosik; vagy három nap, merígy-halál lészen tartományiban. Azt mondá a szent
[6] V. 14, 15. király; hogy job [6]a nagy irgalmú Isten kezébe esni, hogy-sem emberek kezébe. És így, hetven-ezer ember öleték-meg az Angyaltúl, a király vétkeért.

[7] 2. Reg. 21. v. 2, 1. Mit mongyak *Saul*-rúl? Vétett vala az alatta-való [7]*gabaonítákellen.* Az ő vétkeért, három esztendeig éhséggel, drágasággal, bűnteté Isten az egész országot: és külömben meg nem szűnék,
[8] V. 9. hanem *Saul*-nak [8]hét fiait megfeszíték; [9]*et propitiatus est Deus*
[9] V. 14. *terræ post hæc;* és úgy enyhődék Isten haragja a föld-ellen. Ezzel
[10] Exod. 20. v. 5. ismérteté Isten, a mit *Moyses*-által [10]mondott vala; hogy harmad- és negyed-ízig, megbűnteti az atyák vétkét a fiakban. Akarván oktatni az atyákat, hogy, ha szeretik és rontani nem akarják maradékjokat, Istent meg ne báncsák.

Ha Isten, a maga igazságát akarván ismértetni és az emberi gyarlóságot ostor-alat félelemben tartani, egy bűnösért ennyi ezeret
[11] Jac. 2. v. 13. rontott és fogyatott: tehát, a mennyívei, [11]*misericordia superexaltat judicium,* az Isten irgalma meghaladgya az ő itíletit,
[12] Psal. 144. v. 9. annyiból, hogy, [12]*miserationes ejus super omnia opera ejus,* irgalmas cselekedetekkel bévelkedik inkáb, hogy-sem ostorozásokkal: el kel hinni, hogy sokkal bévségesb kegyelmét és óltalmát nyújtya az igazakért, a veszedelmet-érdemlő bűnösökre. És, hogy a jó búza meg ne sértessék, elszenvedi a gonosz konkolyok nevekedésit. Ezt Isten ő-maga, mind írva-adott törvényében, mind

cselekedetinek bizonyos példájában, ismértette. Mert ugyan-is, jaj nékünk bűnösöknek, ha a szent jámborok árnyéka-alat, nem óltalmaztatnánk az Isten haragjától.

A tíz-parancsolatban, minek-utánna Isten azt mondotta vólna, hogy az atyák bűnét, harmad- és negyed-ízig, maradékiban meglátogattya; utánna veté: [1]*faciens misericordiam in millia, his qui diligunt me;* hogy az őtet-szeretők maradékin, ezer ízig fentartya irgalmasságát. Fogadásának tekélletes igazságát, példákkal ismértette. Mert, noha [2] *Salamon* sok ocsmány bálványozásokkal vétkezék és azokkal utólso romlást érdemle: mindazáltal, azt mondá Isten; hogy, [3] *propter David patrem tuum;* Dávidért, nem bántya. A *Salamon* halála-után, *Roboam* megszaggatá az országot: de, [4] *propter servum meum Dávid,* Dávidra-nézve, darabját az országnak a *Salamon* fiának kezében hagyá. A *Roboam* fia *Abiam,* [5]attya nyomdokát követvén, istentelenűl viselé magát: de Isten, *propter David,* Dávidért, el nem fogyatá, hanem királyi maradékot ada néki. A *Jósafat* fia *Jóram,* [6]az *Achab* leányát vévé házastársúl és minden veszedelmes vétkekben keverődzék: még-is, [7]*noluit Dominus disperdere Judam, propter David servum suum;* nem akará Isten elrontani a *Judas* nemzetségét, az ő szolgájára, *Dávid*-ra tekíntvén. *Ezechias* idejében, mikor *Sennacherib* el akará nyelni Jerusalemet hatalmas erejével, azt mondá Isten; hogy, [8]*protegam urbem hanc et salvabo eam, propter me et propter David servum meum;* magáért és *Dávid*-ért, mególtalmazza a várast; és egy éjjel, [9]száz nyólczvan-öt-ezer embert ölete-meg Angyalival a *Sennacherib* hadából. Igy ismérteté Isten, mely igaz, a mit a Bőlcs mondott; hogy, [10]*melior est unus timens Deum, quam mille filii impii:* nagyobra böcsül Isten egy igaz embert, hogy-sem ezer gonoszt.

[1] Exod. 20. v. 5.
[2] 3. Reg. 11. v. 4.
[3] V. 12.
[4] V. 32.
[5] 3. Reg. 15. v. 3, 4.
[6] 3. Reg. 8. v. 18.
[7] V. 19.
[8] 4. Reg. 19. v. 34.
[9] V. 35. Et cap. 20. v. 6. Isai. 37. v. 35, 36.
[10] Eccli. 16. v. 3.

Tudták a hívek, mely sok kegyelmességét terjeszti Isten, a szent jámborok tekíntetiért, az igen gonosz maradékokra-is: azért mikor Istent akarták engesztelni, azon' könyörgöttek; hogy, [11]*memento David servi tui. Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui:* emlekezzék-meg *Dávid*-rúl.

Mikor az úndok bálványozásokért el akará Isten veszteni a sidóságot, azon könyörge *Mojses;* hogy ne nézze a balgatag sokaság vétkét: hanem, [12]*recordare Abrahám, Isaac et Israël servorum tuorum;* emlekezzék igaz szolgairúl, *Ahrahám*-rúl, *Isaák*-rúl és *Israël*-rűl. Hasonló-képpen, azon könyörge *Dániel;* hogy el ne

[11] 2. Paralip. 6. v. 42. Psal. 131. v. 1, 10.
[12] Exod. 32. v. 13. Deut. 9. v. 27.

[1] Dan. 3. v. 35. vegye irgalmasságát az ő népéről; [1]*propter Abraham dilectum tuum, et Isaak servum tuum, et Israël sanctum tuum;* Abrahámért, Isaákért, Israëlért, kik szent és kedves szolgák vóltak.

Ha az Isten kedvesi, hóltok-után-is, oly hasznosok a bűnös maradékok óltalmára, hogy ő-érettek, sok érdemlett romlástúl és veszedelemtűl szabadíttatnak: menyível inkáb őrzi és segíti Isten [2]Prov. 29. v. 8. azokat, kikkel az igazak eggyüt laknak; és, ha, [2]*homines pestilentes dissipant civitatem,* az istentelenek elrontyák a városokat: mentűl inkáb, *sapientes avertunt furorem;* az igazak és mennyei bőlcseséggel fényeskedők, elfordíttyák az Isten haragját?

Akarjátok-e világos példákból érteni, mely sok jókat ád Isten és mely nagy veszedelmeket távoztat-el az igazakért? Azt olvas- [3] Genes. 30. v. 27, 30. suk; hogy megáldaték *Lában,* [3]mihent *Jákob* házához méne; és előbbi állapattyának fogyatkozása marhájának sokasitásával gazdagodék, mert a jámbor szolgáért, sok áldomásokkal látogattya Isten a gonosz gazdát-is. Hasonló-képpen olvassuk, hogy, mihent [4] Genes. 39. v. 5. *Putifar*-hoz [4]méne *Józef:* házát, mezejét, marháját, úgy megáldá és sokasítá Isten, hogy maga sem tudná javainak számát.

De, hogy ennél-is világosban ércsük, mely nagy segítségére vannak az igazak a világnak; és menyi veszedelmektűl óltalmaz Isten minket, ő-reájok-nézve: jusson eszünkbe, mit monda Isten *Abrahám*-nak és, mit mivele, mikor *Sodomát, Gomorrát,* úndokságos vétkeinek eláradott sokaságaért, kén-köves tűzzel akará égetni. Ezt, a maga szándékát; nem akará titkolni kedves szolga- [5] Genes. 18. v. 17. játúl *Abrahám*-túl. [5]Ki, mikor értette vólna a városok veszedelmét, monda Istennek: Uram, a té kegyességedhez nem illik, hogy az igazat elroncsad a gonoszokért: ha azért ötvén igaz ember találtatik a városban, nem kegyelmezsz-e meg nékik az igazakért? [6] Gen. 18. v. 26. Azt felelé Isten; hogy [6]*Dimittam omni loco, propter eos;* ötven igazért, megenged mindeneknek. Monda ismét *Ábrahám:* Uram, por és hamu vagyok, hagy szóllyak még-is: ha öttel kevesebben V. 28. lésznek az igazak, nem kegyelmezsz-e meg a városoknak negyven-öt emberért? Azt felelé Isten; hogy, ha negyven-öt igaz találtatik, ezekre-nézve el nem rontya a városokat. Hát, ugy-mond V. 29. *Ábrahám,* mit mivelsz Uram, ha csak negyven igazak találtatnak? Azt felelé Isten; hogy, a negyven igazért megkegyelmez. Noha eddig csak ötön-ként szálla aláb a kérdésben *Ábrahám:* de látván Istennek nagy kegyelmességét, néki bátorodék és a három utólsó V. 30. kérdésben, tízen-ként kezde keveseb-számú igazakat emliteni. Azért,

megkövetvén Istent, hogy ne bánnya tudakozását; azt kérdé először: hogy-ha harminczat; mászor, hogy-ha húszat; harmadszor, hogy-ha tízet talál isten-félőket, ugyan elő-mégyen-e boszszú-álló szándékában? És azt felelé Isten, hogy, ha harmincz, ha húsz, ha tíz igazat talál, el nem rontya azt az egész tartományt.

Ebből ismérszik, mely hasznos a bűnösöknek, mikor istenes emberek találtatnak közöttök, kikre-nézve a gonoszok bűntetését megtartóztattya Isten. Nem mere *Ábrahám* kérdezkedni: hanem, az Isten irgalmasságán álmélkodván, *cessavit loqui;* megnémúla. V. 33. De Isten ő-maga, kérdés-nélkül, megjelenté Profetái-által, hogy oly nagyra böcsülli a jámbor embert, hogy egy igazért, egész tartománynak megenged. Megjövendőlteté *Jeremiás*-sal; hogy Jerusalemnek sok bűneit ostorozni akarván, kegyetlen fene nemzetet bocsát reá, mely a királyi várast; királyostúl és országostúl letapodgya. De azt veti melléje: [1]*Circuite vias Jerusalem, aspicite,* [1] Jer. 5. v. *considerate, quærite virum, facientem judicium; et propitius ero ei:* járjátok-el Jerusalemet, szorgalmatos visgálással keressetek egy igaz embert; és megkegyelmezek. Hasonló-képpen *Ezechiel* Proféta-által, azt mondá; [2]hogy keresve keresett egy embert, *Qui interponeret* [2] Ezech. 22. *sepem et staret oppositus contra me, pro terra, ne disperderem eam;* v. 30. a ki magát közbe-vesse és Istenét megtartóztassa, hogy a földet el ne pusztítcsa. Ím látod, hogy a mely Isten, két-száz hetvenhat embert, kik Szent Pállal egy hajóban vóltak és tengerben kel vala veszniek, *Donavit Paulo,* [3]Pálnak ajándékozá, az-az, Szent Pál-ért [3] Actor. 27. életeket megtartá; azon Isten, egy igaz emberért, számtalan bűnösök rontását megtartóztattya. Oh, mely nagy böcsüllet, mely kedves szeretet ez, mellyet Isten az igazakhoz mutat, mikor eggyért ennyinek megenged és [4]a konkolyt elszenvedi a búzáért! mikor [5]*propter electos breviat dies,* a választottakért, rövidíti rettenetes csapásinak ostorozásit. [4] Matt. 13. v. 29. [5] Matt. 24. v. 22, 24.

Azt pedig, méltó megfontolni, a mit a Szent Irás kiváltképpen feljegyzett, *Ábrahám*-nak *Sodoma* romlásárul-való kérdezkedése-után. Mert, noha *Ábrahám* nem könyörge Istennek, hogy nevezet-szerént, [6]öcsének *Arám*-nak fiát, *Lotot,* ki [7]*Sodomá*-ban lakott, megszabadítaná: mindazáltal, mikor szinte az égből kénköves tűznek kelle esni, [8]*Recordatus Abrahæ, liberavit Lot;* megemlekezék Isten *Ábrahám*-rúl és megszabadítá *Lótot* a veszedelemből. És, a mely Angyalnak el kelle sillyeszteni *Sodomat,* azt mondá *Lot*-nak; hogy, mennyen-ki hamar a veszendő várasból: [9]*Quia non potero facere* [9] Gen. 19. v. 22.

[6] Gen. 11. v. 27. [7] Cap. 13. v. 12. [8] Gen. 19. v. 29.

quidquam, mert addig nem árthat a várasnak, míg ki nem mégyen.
[1] Gen. 19. v. 22. Tovább; noha mind az öt várast el akará veszteni Isten: [1] de az igaz *Lót* könyörgéseért, *Segor*-nevű kis várasocskát megtartván,
[2] Deut. 29. v. 23. csak négyet, úgy-mint, [2] *Sodomát, Gomorrát, Adamát* és *Seboimot* rontá. Oh végetlen jóság! oh mondhatatlan irgalmasság! Az *Ábrahám* szent és tekélletes jámborsága, kötve-tartotta Isten kezét, hogy ne árthatna *Lot*-nak. Az egy *Lot*-nak *Segor*-ba-menése, az egész várast megmentette veszedelmétűl.

Más-képpen-is akarta Isten ismértetni, mely hasznos az igaz ember a világ óltalmára: mert oly hasonlatosságok-alat adgya-előnkbe az igazak méltóságát, mellyek szeműnk-előt viselik az ő szent életekből reánk terjedett sok jókat.

[3] Prov. 10. v. 25. Egyszer, azt mongya; hogy, [3] *Justus, quasi fundamentum sempiternum;* ollyan az igaz ember a világon, mint az állandó és örökké-tartó fondamentom az éppületben. A fondamentom a háznak
[4] Job. 9. v. 3. erőssége: az tartya a falokat. Az igaz ember, [4] *portat orbem,* vállán hordozza a világot, hogy el ne veszszen, hogy le ne dőllyön.

Mászor, azt mongya a Szent Irás; hogy az igazak, *Columnæ,*
[5] Apoc. 3. v. 12. Galat. 2. v. 9. [5] oszlopi az Isten házának, mellyek tartyák és óltalmazzák minden szelek- és égi háborúk-ellen, hogy le ne omollyon. Azért, [6] mikor
[6] Isai. 57. v. 1. elszedetnék valamely várasból, vagy tartományból, az isten-félő és jó példa-adó szent emberek: jelenség, hogy óltalomtúl megfosz-
[7] Isai. 1. v. 9. tatván, romlásra bocsáttatnak. Mert, minek-útánna *Isaias* [7] azt mondá, hogy *Sodoma* romlásába estünk vólna, ha egy-nehány
[8] Isai. 3. v. 1. & seq. isten-félők nem maradtak vólna közöttünk: az írja utánna; [8] hogy utólso romlásra akarván Isten vetni a sidoságot, elszedi az okos, jámbor és jóságos embereket, és az-után jő reájok a veszedelem.
[9] Num. 13. v. 34. Példánk ebben az igért földek lakosi: kik, [9] noha oly vastag oriá-sok vóltak, hogy ő-hozzájok-képest, az Isten népe sáskának lát-
[10] Num. 14. v. 9. czott: de azt mondá *Josue;* [10] hogy, a mely künnyen egy falat kenyeret megehetni, oly künnyen bírnak ezekkel a sidók. Vallyon miért? *Recessit ab eis omne præsidium;* mert minden óltalmok és erősségek elfogyott: az-az (mint a régi túdósok magyarázzák,) meghólt *Job,* a ki közöttök lakott; és míg élt, Isten-elöt kedves-létével óltalmazta őket.

Harmadszor, azt mongya Isten; hogy az igaz ember, kő-fal,
[11] Ezech. 13. v. 5. [11] *murus pro domo Dei:* és erős sövény-gyanánt vagyon; mely
[12] Cap. 22. v. 30. [12] *stat oppositus contra me pro terra;* Istennek ellene-ál és meg-tartóztattya, hogy a földnek ne árcson.

Negyedszer, azt mongya; hogy az igazak oly bajnakok, a kik Istennel szembe-szállanak, ellene-állanak; [1]*Obsistunt Deo:* [2]*Consurgunt et tenent Deum:* [3]*Ascendunt ex adverso:* [4]*Stant oppositi contra Dominum;* és megtartyák őtet, hogy ne bűntesse érdemlett verésekkel az emberi nemzetet, miképpen olvassuk, hogy megtartóztatta *Mojses,* mikor Isten kívánta tőlle, [5]*Dimitte me, ut irascatur furor meus et deleam;* hogy bocsássa-el; ne tartóztassa: hagy roncsa-el haragjában a sidó nemzetséget. Igazán írja tehát Szent Ambrús, hogy, [6]*Murus patriæ est vir justus: illius nos fides servat. Justitia ab excidio defendit;* erős kő-fala lakó-helyének az igaz ember: az ő hiti és igazsága óltalmaz minket utólsó romlástúl. Azért, mikor valamely szent-életű ember kimúlását hallotta Szent Ambrús; [7]*Lugebat, non illius, sed superstitum vicem;* sírt igen: nem az igaz ember halálán, hanem azok állapattyán, kik illyen óltalomtúl megfosztattak. Mert, *publica calamitas,* országos kár, mikor egy isten-félő, okos jámbor kihal közzűllünk.

[1] Jer. 7. v. 16.
[2] Isai. 64. v. 7.
[3] Ezec. 13. v. 5.
[4] Ezech. 22. v. 30.
[5] Exo. 32. v. 10.
[6] Ambr. in c. 18. Genes. li. 1. de Ábrahám. c. 5. in fine.
[7] Paulinus, in Vita S. Ambrosii.

Mind-ezekre-nézve, tartozunk minnyájan az isten-félő embereket tisztelni és óltalmazni. Mert ő-érettek menekedünk sok romlásoktúl, mellyeket bűnünkel érdemlettünk. Az ő tekintetekért szenved és őriz Isten minket bűnösöket, hogy el ne veszszünk. Azért, minden ország és tartomány köteles arra, hogy szükseges táplálással tarcsa és böcsűllettel óltalmazza az Isten szolgait, a szerzetben szentűl-élő jámborokat; bár külső tanitásban és predikállásban ne fáradgyanak-is, hanem, csak bérekeszkedve szolgállyanak Istennek. Mert ezeknek szent életek, többet és hasznosban szolgál a közönséges jónak, hogy-sem a kik más-képpen sokat munkálkodnak. Innen vagyon, hogy a régi jámborok, nem tartották haszontalan kőltségnek, valamit az isteni szolgálatban, foglalatos szerzetesek- és egyházi emberek-közzé osztogattak: mivel ezeket, ország fondamentominak és oszlopinak alították; kiknek szent életek és sanyarú szenvedések, Isten haragját engeszteli: a mennyei áldásokat harmatoztattya: a világi veszedelmeket távoztattya: Isten kegyelmét a sokaságra hozza. Kövessük mí-is a régi jámborok nyomdokát: segítcsük és táplállyuk az Isten szolgait; ha azt akarjuk, hogy it oly jó-akarókat szerezzűnk, kik a világ veszedelmétűl óltalmazván, végre béfogadgyanak az örök nyugodalomnak hajlékába. Amen.

VIZ-KERESZT UTÁN VI. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Máte Evangelista, könyvének harmadik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Az üdöben: ezt a példát mondá Jesus a közönséges
[1] Matt. 13. v. 31. Simiha, Mar. 4. v. 31. Luc. 13. v. 19, 21. sokaságnak: [1]hasonlatos a Mennyek-országa a mustármaghoz, mellyet vévén ember, elvét szántó-földében: mely kisseb ugyan minden magvaknál; mikor pedig felnö,
[2] Majus oleribus, quæ arborescunt & fruticescunt. [2]nagyob minden kerti-veteményeknél és fa lészen; úgy, hogy az égi madarak eljöjenek és az ő ágain lakjanak.

Más példát monda nékik: hasonlatos a Mennyekországa a kovászhoz, mellyet vévén az aszszony, három mérö lisztben elegyíti, míg mindenestül meg nem kovászosodik. Mind-ezeket példában mondá Jesus [3]a közönséges sokaságnak; és példák-nélkül nem szól vala nékik: hogy bétellyesednék, a mi meg vala mondva, az igy-
[4] Psal. 77. v. 2. szólló Proféta-által:[4] megnyitom szájamat példákban, kinyilatkoztatom a világ kezdetitül-fogva elrejtett dolgokat.
[3] Ad turbas.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk épülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Udvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

A tekélletes jóságnak és jámborságnak méltóságárúl.

Két országnak külömböző tulajdonságit, két-féle termő-fának példájával adgya elönkbe a Szent Lélek. A világi birodalmot és a világ fiainak állapattyát, álmodott fának hasonlatosságával mutatá
[5] Dan. 4. v. 2, 8, 9. Isten *Nabuchodonozor*-nak:[5] ki aluttában oly öreg-fát láta, melynek

magassága, úgy tetczett, az eget érte; kiterjesztett ágakkal, szép levelekkel, számtalan gyümőlcsökkel gazdagon mutatta magát. Ágain, madarak vigadozva nyájaskodtak: alatta, sok barmok ettek lehúllott gyümőlcsében. Az Isten országának pedig és a hívek állapattyának hasonlatosságát, a mái szent Evangeliomban, a mustármagból nevekedett fának példájából ismérteti Christus.

Ha egy-más-mellé vettyük a két fának példáját, öt dologból kitetczik, menyível felségesb és böcsülletesb az Isten országa és a tekélletes jóság, a csalárd világ javainál.

Először: a *Nabuchodónozor* fája, a világ értéke, dücsőssége, birodalma, gyönyörűsége, nem valóságos, hanem álmodott fa. Mert, mennyei nyelven szólván, csak Isten ő-maga, [1]*qui est,* a ki vagyon: ő-hozzá vetve, [2]*omnia, quasi non sint;* mindenek, mint semmik. Minek-okáért Szent *Dávid,* hatalmas király lévén, azt mongya; hogy, [3]*substantia mea, tamquam nihilum ante te;* Isten-elöt, az ő mi-vólta és állattya, ollyan, mint álmodott semmi. Nem való, a mit álmodunk, hanem hiuságos képezés, mely mingyárt elvész, mihent felserkenünk: úgy a világi dücsösség és gazdagság, [4]*Velut somnium surgentium,* mint az álom. Azért, mikor a halál felébreszti a gazdagokat, üressen találllyák markokat. De a mustár-mag és abból nevekedett szép fa, nem álmodott és képezéssel csinált vász; nem csalógató hiuság: hanem való és állandó.

[1] Exod. 3. v. 14.
[2] Isai. 40. v. 17.
[3] Psal. 38. v. 6.
[4] Psal. 72. v. 20. Psal. 75. v. 6.

Másodszor: *Nabuchodónozor* az ő fájának, sem magvát, mely földbe vettetett vólna; sem fakadását, mely kikőlt vólna; sem nevekedését, mellyel öregbűlt vólna, nem látta és nem említette: hanem mingyárt, mihent látczott, öreg-fának tetczett. Ha kérded, miért nem nevekedett lassan, hanem egyszer s mind naggyá lett, a mi eléb kicsiny nem vólt? Künyű a felelet. Mert az a fa, nem állandó mi-vóltú, nem való, hanem álom és gondolat csinálmánya vólt: az álmos képezés pedig, üdőt nem kíván nevekedésének. A világ pompája, tiszti, felsége és értéke hiuság lévén, alázatosságnak gyökere-nélkül vagyon; a kicsinységet nem szereti: hanem álmodott nagyságnak szem-fény-vesztésével csalogat. És, a kik ezt nagynak itílik, [5]*ipsi se seducunt;* nem szűkölködnek ördög-nélkül, ki megcsallya őket: magok ördögök magoknak; magok csallyák magokat, valónak itílvén az álmodott nagyságot.

[5] Gal. 6. v. 3.

Nem illyen a mustár; nem nevekedik álmodott nagysággal: hanem földbe takartatik, valóságos nevéssel lassan-lassan huzalkodik; és naponként öregbedvén, naggyá lészen. Ha Christust

értyük a mustár-magon: kicsiny vólt, mikor ganejos földbe vettetett, istállóban születvén; és mind a Kereszt-fá-ig nevekedett. Ha az anyaszentegyházat akarjuk példáztatni a mustár-magon: ez-is [1] kisded nyáj vólt; és alázatosságon éppíttetett; oly emberek-által, [2] *Qui non sunt,* kik a világ-előt semmik vóltak: de végre oly naggyá nevekedett, hogy a világot elfogta. Ha az isteni tudományt és a hívek tekélletes életét akarjuk mustár-magnak mondani: ezek oly [3] kisdedek a világ szemei-elöt, hogy bolondságnak [3] itíltetnek; noha lassan-lassan, szinte égig magasztaltatnak.

[1] Luc. 12. v. 32. Pusillus grex. [2] 1. Cor. 1. v. 28. [3] 1. Cor. 1. v. 18, 21, 23.

Harmadszor: a *Nabuchodónozor* fajának, [4] *Fructus nimius,* felette sok gyümólcse vólt: de a sokaságból, megtetczik, hogy rosz és üres gyümőlcse vólt. A mely fa terhes jó gyümőlcsel, az ágai nem mennek igen magassan, hanem alá-hajolnak: és ha támogatásnak erejével fen nem tartatnak, lehajolva eltöredeznek. A *Nabuchodónozor* fájának,[5] *Altitudo nimia, proceritas contingens cælos;* oly magassan huzalkodott sugári vóltak, hogy az eget láttattak érni. Kiből megtetczik, hogy ollyan gyümőlcse vólt, mint a *Sódoma* helyén termett almák: mellyekről azt írja Szent Ágoston;[6] hogy, *Morsu pressuve tentatum, in fumum ac favillam corio fatiscente vanescit;* szépek kivűl, de büdös porral és párával telik, mint a felfújt hójag: és füsté lésznek, ha ember belé-harap. Illyenek a világ javai. A bőcsüllet, tiszt, jó-lakás, gyönyörűség, szépnek látczik; de füst és pára: hasat nem elégít, akár-ki menyit rágódgyék rajta.

[4] Dan. 4. v. 9. [5] Dan. 4. v. 7, 8. [6] Aug. 21. de Civit. cap. 5. Et Sap. 10. v. 7.

Nem illyen a mustár-mag, kicsiny, de ha fogaddal megrágod, oly hatalmas ízit, oly nagy melegségét érzed, mely minden egyéb ízlést elnyom és úgy tetczik, tűzzel tőlti-meg szájadat. Nem színesek, úgy tetczik, a mennyei erkőlcsök és tudományok; azért, a ki nem kóstolta, semminek tartya: de a ki ezeket jól megrágja, oly ízit és erejet, oly orvosságit tapasztallya, hogy a világ javainak ízit nem érzi; lelki betegséginek gyógyulásit, isteni szeretetnek tüzét érzi.

Negyedszer: a *Nabuchodónozor* fáján, *Conversabantur aves cæli,* az égi madarak nyájaskodtak, múlattak, játczodoztak: alatta pedig a barmok, egy-más taszigálással kapdosták lehúllott gyümőlcsét. Mert a világ piaczán, nyájas beszédek, csúfos trágarságok, heábavaló ajánlások, üres ceremoniák vannak: marokkal hagyigállyák a szolgálatok ajánlását: házokat, marhájokat, tékozló szókkal igérik. De ezek csak *conversatiók,* udvari szó-járások, mellyek-mellet, éhen

marad hasad; ha magadra nem vígyázsz. A világ fája és uraságaalat, elegen várakodnak, hogy essék valami tiszt, örökség, adomány, mellyeket perrel, törrel, irígységek mardosásával, egy-máselöt kapdossák az emberek. Nem ollyanok a mustáron-lakó madarak; nem nyájas csevegésért gyölnek-egybe: hanem *Habitant in ramis,* csendesz, állandó, nyugodalmas lakások vagyon az Istenben: ot örűlnek és elégednek lelki jókkal. Nem a fa-alat, a világi kívánságokban; hanem fen az égben, a fának ágai-közöt nyúgodnak, mennyei és isteni dolgokban gyönyörködnek.

Ötödször: nem sokkáig tartott a *Nabuchodónozor* fája: mert ki sem alhatá álmát a király, hogy levágaték és feldaraboltaték. Dan. 4. v. 11. Illyen a világ dücsössége és birodalma: keveset tart: hamar földre esik és elenyészik. Megmarad a mustár-mag.

Ezekből kitetczik, mely csalárd hiuságok a világ javai: mely felségesek a tekélletes jóságok. De, hogy annál inkáb édesedgyék kedvűnk az istenes életnek és lelki jóságoknak kivánására és gyakorlására, mennél világosban értyük és tudgyuk annak méltóságát és üdvösséges hasznát: Istent segitségűl híván, minek-utánna rövideden megmagyarázom, *Micsoda a virtus, jóság, vagy, tekélletes jámborság, rend-szerént megmutatom; hogy csak a jóság és jámborság az ember java, gazdagsága, nemessége, világi bóldogsága. Ezekkel értelmünket, a jóságnak böcsüllésére; akaratúnkat, szerelmére és keresésére gerjesztvén, elvégezzük mái tanuságunkat.* *Propositio.*

A deákok *virtutem a vi;* a jóságot erőtűl nevezik és erősségnek híják. Elsőben, azért: hogy: [1]*vim patitur et violenti rapiunt;* [1] Matt. 11. v. 12. természet indúlatival-tusakodó igyekezet és fáradás kivántatik annak szerzésére; mivel, [2]*virtus semper circa difficilia versatur;* a jóság [2] Aristot. 2. mindenkor nehéz dolgokban fénylik. A tűznek világossága szép Ethic. c. 3. fine. és kedves a szemnek; de a ki hozzá-nyúl, keze érzi sanyargatását, mellyet a szem nem érzett: úgy a tekélletes erkőlcs, a szent élet, a jóság, szép és gyönyörűséges elmélkedésünknek; de nagy erővel és munkás fáratságok sanyaruságával jár annak gyakorlása. Másodszor, azért neveztetik erősségnek a jóság: mert vastagíttya és erőssé tészi embert, hogy a jót álhatatoson kövesse. Melyre-nézve írja Szent Bernárd; hogy [3]*virtus est vigor animi,* [3] Bern. in Can- *immobiliter stantis pro ratione;* a jóság lelkünk vastagsága, mely tica, Serm. 85. az igaz okosság követésére, mozdúlhatatlan erősséggel foglallya ante medium. lelkűnket.

A jóságnak mi-vóltát magyarázván *Aristóteles,* azt írja: hogy

[1]Arist. 2. Ethic. c. 6. initio. [1]*virtus est, quæ bonum facit habentem et opus ejus reddit bonum:* a jóság oly tekélletesség, mely jóvá tészi nem-csak azt, a kiben vagyon, hanem annak cselekedetit-is. Mert a jóságos ember, sem-
[2]Arist. 2. Ethic. c. 4. mit nem mivel barom-módra: hanem, a mint *Aristóteles* [2]írja, három dolog kívántatik, hogy ne csak igazat, hanem igazán és jóságból cselekedgyék ember: először; hogy *sciens,* tudva cselekedgyék: az-az, ércse, hogy jóságos cselekedet, a mit mivel; mert, ha csak úgy cselekeszi, mint természet dolgát, abban semmi *virtus,* tekélletes erkőlcs jósága nincsen. Másodszor; hogy *eligens, propter ipsam,* a jóság tisztességének szeretéséből cselekedgyék, nem hiuságos dücsösségért, vagy haszonért; egy-szóval, hogy cselekedetét a jóság czéllyára igazítcsa; a tisztességét vesse cselekedeti végének. Azért, nem-csak arra kel nézni, mikor valamit mivel az
[3]Deut 16. v. 20. ember, hogy gonosz ne légyen külsö-képpen: hanem hogy [3]*Justé, quod justum est,* jóság szerelméből és jól cselekedgye a jót. Ollyan
[4]Eccli. 14. v. 7. ne légyen ember, mint a kiről a Bőlcs írja: [4]*si bene fecerit, ignoranter et non volens facit;* hogy a mi jót cselekeszik, tudatlanúl
[5]Exod. 25. v. 11. és nem a jónak szerelméből cselekeszi: hanem, miképpen [5]az
[6] Gen. 6. v. 14. Isten szekrénye, kivűl-belől arannyal boríttatott; miképpen [6]a *Noë* bárkája, kivűl-belől enyvezett vólt: úgy a joságból származott munkának külsö jó-vólta, eggyüt járjon a jó végre igazított szándéknak tekélletességével. Harmadszor; hogy *firmo animo et immutabili agat,* oly tekéllett, álhatatos akarattal cselekedgye a jót, hogy se gonosz, se jó szerencsétűl, se szegény, se gazdag állapattúl, se félelemtűl, se kedveskedéstűl, se senki példájátul, a jóságtúl el ne vonyattassék.

[7] Aug. to. 1. l. 2. de lib. arbit. c. 19. S. Thom. 1, 2. q. 55. art. 4. Szent Agoston [7]és ő utánna Szent Tamás, azt írja; hogy *virtus est, qua recte vivitur, qua nullus male utitur;* a jóság-által jól élünk és cselekedetűnket gonoszságtúl óltalmazzuk. Ezek a keresztyén doktorok, mélyeb és felségesb értelemmel szóllanak, hogy-sem *Aristóteles.*

A pogányok, csak *morales virtutes,* azokat a jóságokat ismérték, mellyek a világi erkőlcsőket igazgattyák és az emberi okosság vezérlését követik. Minek-okáért, továb nem néztek és fellyeb nem gondolkodtak: hanem, okoskodásokat csak arra a világi tisztességre függesztették, mellyet felérhetett az emberi elme és értelem. Mértékét és igazgató sinórát a jóságoknak, az ember
[8]Sen., Epist. 66. okosságát ismérték: [8]*Una inducitur humanis virtutibus regula, recta ratio Omnes virtutes, rationes rectæ sunt.* Mivel azért, csak

az emberi itíletre néztek, [1]*vitiis nomen virtutis imponunt,* sokszor a vétket jóságnak nevezték. A ki föld-indúlásban, vagy égi és tengeri háboruban nem félt, azt bátor-szívűnek nevezték: noha *Aristóteles* [2]azokat, bolondoknak itílte. A ki frissen lakott, bőven költött és ajándékozott, *liberalis,* adakozó nevet viselt: noha hitelben vett, vagy kőlcsön-kért adósságit meg nem fizetvén, *injustus fuit,* hamis nevet érdemlett.

A keresztyén vallás pedig, nem-csak felségesb jóságokat ismér, mellyeket Isten ő-maga [3]*diffundit, donat,* belénk-önt és ajándékoz: hanem, bátorságosb, világosb és mindenektűl ismérhetőb sinórát mutattya a jóságnak; melyre kel nézni, mely-után kel járni minden jóságok gyakorlásiban: tudni-illik, [4]*quæ sit voluntas* DEI *bona, beneplacens et perfecta;* az Isten akarattyát és parancsolattyát. Mert, hogy jó légyen a mí cselekedetűnk, Isten akarattyának *regulajá*-hoz kel igazítani; nem-csak a külsö cselekedetet, hanem belsö akaratúnk végét és czéllyát: úgy, hogy a jóságnak minden cselekedetiben arra kel nézni és vágyodni, hogy Istennek kedveskedgyünk és engedelmességünkel őtet tisztellyük: világi tekíntetért, reménségért, böcsülletért, ne mivellyünk semmit; hanem azért, hogy Isten akarattyát tellyesítcsük, ki ezt és amazt kívánnya tőllünk. Mert igazán írja Szent Agoston; hogy [5]*virtutes, per quas imperant corpori et vitiis, nisi ad* DEUM *retulerint, vitia sunt potius quam virtutes;* a mely jósággal a testet és a vétkeket zabolázzuk, vétekké lészen, ha Istenre nem igazíttatik. Egy-szóval; a keresztyéni jóságnak *regulá*-ja és igazgató sinóra, nem magán az ember okossága, hanem az Isten törvénye, mely a természet értelménél, felségesben előnkbe-adgya a jóságot. Czéllya és vége a keresztyéni jóságnak, nem a világi dícsíret, hanem az Isten tisztessége és a mennyei bóldogság, melynek elnyerésére rendeltetik.

Azért, keresztyéni értelem-szerént, *virtus,* a jóság, természetünk gyarlóságának vastagító ereje, mellyel az igaz gonosznak, a bűnnek, ellene-állunk és az Isten törvénye-szerént-való szent életre vastagodúnk és tekélletes erkőlcsök gyakorlására indíttatunk. És így, a keresztyéni jámborság, abban ál, [6]hogy a gonoszt távoztassuk és a szent életnek cselekedetit erkőlcsünkel kövessük, hogy ezzel Istenűnknek kedveskedgyűnk.

A jóságok méltóságát, sok szóval magasztalták a pogány bőlcsek; és igyekeztek, hogy, ne csak böcsüllyék ezt az emberek,

[1] Sen., Epist. 92.

[2] Arist. l. 3. Ethic. c. 7. Gell. lib. 19. c. 1. Aristippus timuit in tempestate, non timuit scelestus Nauta.

[3] Rom. 5. v. 5. 2. Pet. 1. v. 4.

[4] Rom. 12. v. 2.

[5] August. 19. Civitat. cap. 25.

[6] Psal. 36. v. 27. 1. Petr. 2. v. 24.

hanem kívánnyák és fáratságokat ne szánnyák ily nagy jónak elnyerésétűl: de, mivel ők az igaz hitnek világossága-nélkül vóltak és nem ismérték az igaz szentséget és mennyei bóldogság dücsősségét, mellyet a jóságok gyakorlásával nyerünk, alacson és hideg dícséretekkel magasztalták a jóságot. Mí pedig ennek dícsirésében, nem követtyük az emberi okosságnak homályos lámpásocskáját, sem a világi bőlcseségnek kisded mécsét; mert ezek keveset mutatnak, azt-is fogyatkozásokkal elegyítve: hanem a mennyei tudománynak forrásából, a tiszta Szent Irásból, ismértettyük a jóságnak bócsülletes felségét és csudálatos erejét.

A mit mí jóságnak, vagy jámborságnak mondúnk, azt a Szent Irás sokszor nevezi, [1]*Virtus*-nak, hatalmas erőnek: [2]*Perfectió*-nak, tekélletességnek: [3]*Sanctitas*-nak, szentségnek; [4]*Justitiá*-nak, igazságnak: *Sapientiá*-nak, mennyei bőlcseségnek [5]*Lux*-nak, mennyei világosságnak: Isten törvénye-őrzésének, mellyet a jóság szerez bennünk. Ezekkel és töb hasonló nevezetekkel, elégségesen ismérteti a Szent Lélek a jóságnak méltóságát. De ezeken-kivűl,

[1] Sap. 8. v. 7
2. Pet. 2. v. 11.
Colos. 1. v. 11.
[2] Matt. 5. v. 48.
Hebr. 6. v. 1.
Colos. 3. v. 14.
[3] Exod. 22. v. 31.
Levit. 11. v. 44.
Lucæ 1. v. 75.
Ephes. 1. v. 1. et 4.
[4] Eph. 4. v. 24.
Hebr. 12. v. 11.
[5] Matt. 5. v. 16.
[6] Marc. 4. v. 19.
[7] Matt. 13. v. 22.
[8] Lucæ 16. v. 11.
[9] Matt 13. v 22

Elŏszŏr: arra tanít a Szent Irás; hogy a világ java és gyönyörüsége, nem igaz jó, hanem: [6]*Deceptio*, [7]*Fallacia*; csalárdság és hazugság a világi kincsek és, valamit pénzen vehetni, [8]*Iniquum mammona, non verum*; hamis, nem igaz jó; az-az, jó színnel mázoltatott gonosz. Hazug a világ java: mert kedvünktőltését és elégitését igéri; de kínt, nyughatatlanságot, éhséget szerez. Csalárd: mert nem ollyan belől, mint kivűl látczik; fúlasztó horgot fedez kedves eledellel; [9]lyuggató tövisset és éktelen rútságot rejteget belől, hogy tőrbe ejcsen külső színnel. Hamis: mert nem-csak üres belől, de hamar elhágy és elál mellőllünk.

[10] Jac. 1. v. 17.

A jámborság pedig és jóság, [10]*Datum optimum, donum perfectum*; tellyes jó, tekélletes ajandék: mely, nem a halandó testet, hanem a lelket, igazán megnyúgottya és elégíti: valóságos szépségével vígasztallya szívünket: és oly álhatatoson marad velűnk, hogy ezt senki kedvünk- és akaratunk-ellen el nem veheti; hanem hóltig marad velünk; hóltunk-után, követ az örök bóldogságba. Azért, dücsösséges szókkal azt parancsollya Isten: [11]*Dicite justo, quoniam bene*; hogy jó hírt mongyunk a jámborsággal fényeskedő embernek, mert annak mindenkor jól vagyon dolga, akár-minémű állapatban légyen világ-szerént: mivel, valaki igazán él, [12]*non minuentur omni bono*, semmi jótúl nem üres, bár minden világi jóktúl megfosztassék-is.

[11] Isai. 3 v. 10.
[12] Psal. 33. v. 11.

Nem kel csudálni, hogy a Szent Lélek, csak a jóságot és jámborságot nevezi jónak: mert *Seneca,* a természet világosságával felérte azt, hogy [1]*unum bonum est virtus: nullum certe sine virtute:* egyedűl a jámborság jó; és, ha mi egyéb, jó nevet érdemel, ő-érette érdemli.

[1] Seneca, Epist. 71. sub finem.

Ezt pedig két bizonysággal állattya. Elsőben: ha a pénzes tár-ház, fris őltözet, jó hir-név és sok szolgák segitése, jók: tehát sok jótúl üres az Isten. Mert [2]*Deus nihil habet; nudus est; multi de illo male existimant:* Istennek pénzes háza nincsen; öltöző ruhája nincsen; sokan ő-felőlle gyalázatos vélekedésben vannak; senki szolgálattyával nem segíttetik; sőt, *ipse vehit omnia,* mindeneket ő hordoz. Ha azért Isten [3]*Omne bonum,* minden jót magában foglal: jóság az nem lehet, a mi Istenben nincsen. Másodszor: minden állatnak (ugy-mond) [4]csak az dícsíretes java, a mi annak tulajdon természetihez illik és a mitűl jónak mondatik. A szőlőnek jó-vólta a termékenség; a bor jósága a jó íz; a barom jóvólta múnka-tehető erősség; az ebek jósága a szaglás, gyorsaság és bátorság a vadak fogásában; az emberi természetnek tulajdona az okosság: mert erővel meggyőzetünk az oroszlánytúl; szépséggel a pávátúl; gyorsasággal a lovaktúl: énekléssel a filemilétűl: *Id unum bonum est in homine, quod unum hominis est;* csak abban ál tehát az ember java, a mi tulajdona embernek. Nem azt mondod jó hajónak, mellyet szépen megírtak és aranyoztak, vagy sok kincsel terheltek; hanem, a mely vizet bé nem bocsát; és oly vastag, hogy a habok ütését kár-nélkül szenvedi; nem az a jó szablya, melynek aranyas hűvelye vagyon; hanem, amely éles és vastag: nem az a jó ló, melynek szép őltözete vagyon. Hasonló-képpen, az ember javát sem kel abban keresni, mely erős, menyit szánt, menyi jövedelme vagyon, mely szép ágyban fekszik, mely drága pohárból iszik; mert ezek senkit jóvá nem tésznek; sőt sokszor, a gonoszsággal és undoksággal tellyes latrokban találtatnak: hanem, *Virtus unicum hominis bonum;* egyedűl a jóság és jámborság az embernek tulajdon java.

[2] Seneca, Epist. 31.

[3] Exod. 33. v. 19.

[4] Seneca, Epist. 76.

Vide Concionem 1. Dominicæ 24. post Pentecosten.

Három-féle jót számlál Aristóteles: [5]*honestum, utile, delectabile;* tisztességest, hasznost, gyönyörűségest. Ezek-közzűl, csak *honestum,* a tisztességes jóság, érdemli magán a jó nevet. Azért a Szent Irás, megválasztya a jót a gyönyörüségtűl, mikor azt mongya; [6]hogy nem-csak jó, hanem gyönyörüséges az atyafiúi szeretet. A haszon tehát és a gyönyörüség, eszközi a jónak, vagy gonosznak: és, ha jóságos erkőlcsökre segítenek, vagy édesgetnek, méltán

[5] Arist. 2. Ethic. c. 3.

[6] Psalm. 132. v. 1. Ecce quam bonum et quam jucundum, etc.

jó nevet viselnek a jótúl, melyre visznek. Ellenben; akár-mely hasznok és gyönyörüségek, ha bűnre és gonoszra vonszanak, gyalázatos nevet érdemlenek és gonosznak mondatnak.

Erre-nézve, a Szent Irás oly két igazságot tanít, mellyek a világ fiai-előt, *paradoxa,* nehéz-hitelűk.

Eggyiket, azt taníttya; hogy minden hasznos dolognál, hasz-
[1] Sap. 8. v. 7. nossabbak a jóságok, [1]*quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Sőt, a kikben jóság nincsen, azoknak minden gondolattyok, fárat-
[2] Isai. 59. v. 6. 7. ságok, gyönyörüségek, haszontalan: [2]*opera eorum, opera inutilia: cogitationes eorum, cogitationes inutiles;* minden munkájok, heába-
[3] Sap. 3. v. 11. való és gyümőlcstelen: [3]*labores sine fructu et inutilia opera eorum.*
1. Tim. 6. v. 9. És valakik gazdagok akarnak lenni, nem-csak hiuságos, hanem
[4] Psal. 52. v. 4. ártalmas kivánságokban fáradnak. Egy-szóval, [4]*Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt*; valakik elhajlottak a jóságtúl, minnyájan
[5] Isai. 59. v. 5. haszontalanokká lettek és minden munkájok [5]pókháló-csinálás;
Job 8. v. 14. Psal. 38. v. 12. melyben sok múnka, de semmi haszon.

Okát ennek, hogy ércsétek: jusson eszetekbe, hogy igazán csak azt mondhatni hasznosnak, a mi segít, hogy ahoz jussunk és azt elnyerjük, a mit czélűl és végűl előnkbe vettünk. A mí lételünk és életünk vége, melynek elnyerésére teremtettünk, az
[6] Apoc. 1. v. 8. Isten, [6]*principium, finis:* ki alkotója és utólsó vége életünknek.
cap. 21. v. 6. cap. 22. v. 13. Istent pedig, mint utólsó végünket, akkor érjük-el, mikor az örök életre jutúnk; az-az, mikor Istent úgy ismérjük és láttyuk, mint
[7] Joan. 17 v. 3. magában vagyon. Ezt az utólsó jót és véget, [7]*Vitam æternam,*
1. Joan. 3. v. 2. Rom. 6 v. 22. a mennyei bóldogságot, nem külömben nyerhettyük, hanem tekélletes jósággal. Mert Isten, a bóldogságot nem igérte a gazdagoknak, nemesseknek, királyoknak, szépeknek, erősseknek; hanem a jóságos-
[8] Psal. 14. v. 2. erkőlcsűknek: [8]*qui operatur justitiam;* [9]*Qui ambulat in justitia;*
Ps. 23. v. 3, 4. [9] Isai. 33. v. 15. [10]*Qui secundum patientiam boni operis, gloriam et honorem et incor-*
[10] Rom. 2. v. 7. *ruptionem quærunt:* tehát egyedűl csak a jóság hasznos nékűnk; mivel csak az-által viszen az Isten malasztya arra a jóra, mely vége életünknek. Egyéb világi alkalmatosságok pedig, azért hasznosok, vagy ártalmasok, hogy segítenek, vagy tartóztatnak az utólsó jónak elnyerésében. Mert, noha az orvosság hasznos az egésségre; az egésség hasznos arra, hogy Isten akarattyát cselekedgyük és az üdvösséget nyerjük: de, ha az élet és egésség nem jóságra, hanem gonoszságra fordíttatik, nem hasznos az élet: mivel igazság szava az; hogy job embernek nem élni s nem lenni,
[11] Matt. 26. v. 24. [11]hogy-sem jóság-nélkül lenni és egésségét gonoszban tőlteni.

Másikat, azt taníttya a Szent Irás; hogy mindennél gyönyörüségesb a jóság; sőt, ahoz-képest, keserüség, epe, méreg, minden világi gyönyörüség. *Salamon,* arra [1]fordítá értékét és bőlcseségét, hogy a világnak tellyes gyönyörüségével tőltené magát: de azt írja, nem egyszer-kétszer, hogy egyebet a világ gyönyörüségiben nem talált, hanem [2]*Afflictionem spiritus,* lélek gyötrelmét; mivel [3]*Malitia amara;* keserű minden állapat, jóság-nélkül: [4]szomorúságok vizével elegyíttetett a világ gyönyörűséginek bora, vagy [5]zavaros förtője; mert [6]*aspis*-kigyók mérge, sárkányok epéje a világ öröme és gyönyörüsége.

[1] Eccles. 2. v. 4.
[2] Eccles. 1. v. 14.
[3] 17. c. 2. v. 11. cap. 4. v. 6.
[4] Jer. 4. v. 18. cap. 2. v. 19. Isai. 1. v. 22.
[5] Jer. 2. v. 18.
[6] Deut. 32. v. 33.

A jóságban pedig, [7]*Magna multitudo dulcedinis, quam abscondit Dominus timentibus se;* sok és nagy gyönyörüséget rejtett Isten: de [8]nem veti a gyöngyöt disznók-eleibe: hanem elrejti a világ fiaitúl; és csak azokkal közli, kik, [9]*Jugum suave,* az Istennek édes igáját serényen viselik; és a jó [10]lelki-ismeretnek csendeszségében, mint gyönyörüséges lakodalomban, szűnetlen örvendeznek.

[7] Psal. 30. v. 20.
[8] Matt. 7. v. 6. Matt. 11. v. 25.
[9] Matt. 11. v. 30.
[10] Prov. 16. v. 13.

Sok dologban hasonlíthattyuk a *manná*-hoz, a tekélletes jóságot. Ha a *manna,* az Egyiptomból hozott lisztnek elfogyása-után és a pusztában, nem várasi lakásban; ha [11]táboron-kívűl adaték és nem a táborban, mint a fűrjek: a tekélletes jóságot-is Isten akkor adgya, mikor a világ javaitúl elfogjuk szívűnket; és, mind várasi galibáktúl, mind a tábori fegyverezéstűl üressedvén, [12]*Eximus extra castra,* a világ kivánsági-közzűl kimegyűnk. Ha [13]*Minutum quid,* kisded apróléknak tetczett a *manna;* és akkor vólt pogácsa-ízű, mikor [14]megtörték és főzték: a jóság-is, kicsinnek látczik, mint a mustár; ízit sem érzi, hanem, a ki ennek böcsülletes méltóságát elmélkedésével megrágja és fontollya. Ha [15]jó reggel kellett a *mannát* szedni, mivel ezt a verőfény elolvasztotta: a jóság-keresésben-is idején kel fáradnunk; és a világi dicsíretek fényességétűl úgy kel óltalmaznunk, hogy a hiuságok melegségétűl el ne olvadgyon. Ha [16]megrothadott és férgesedett a *manna,* mikor nem éltek vélle; ha [17]a *Mojses* veszszejével eggyüt-tartatott a szekrényben: a jóság-is elfogy és meg nem marad külömben, hanem, ha annak cselekedetit gyakorollyuk és az Isten veszszejének fenyítékével, félve őrizzük.

[11] Exod. 16. v. 13.
[12] Hebr. 13. v. 13.
[13] Exod. 16. v. 14.
[14] Num. 11. v. 8.
[15] Exod. 16. v. 21. Et Sap. 16. v. 27. Exod. 16. v. 20.
[16] Exod. 16. v. 20.
[17] Hebr. 9. v. 4.

Ezeknél csudálatosb tulajdonsága-is vólt a *manná*-nak, melyben a jósághoz hasonlíttatik. Mert, minden-féle édességek gyönyörködését, [18]*Omne delectamentum,* magában foglalta: és oly kedvtőltő ereje vólt, hogy, valaminémű eledelt kivánt az isten-félő

[18] Sap. 16. v. 20. Ibid. v. 21. 25. Aug. 2. Retractat. c. 16, 20.

jámbor, annak ízit érzette a *manná*-ban; noha az erkölcstelen
[1] Num. 21. v. 5. cap. 11. v. 5. gonoszok, kedvetlen izt érzettek benne és [1] úgy megúnták, hogy attúl megcsömörlöttek és az egyiptomi büdös hagymát óhajtották. A tekélletes jóságok gyönyörüségit sem érzi, a ki e világ hagymájához szokott. De, a kik az istenes jámborságnak, lelki és mennyei vigasztalását megkóstoltak, kimondhatatlan édességet és gyönyörködést éreznek abban; és nagy örömmel kiáltyák, hogy,
[2] Psal. 83. v. 2. [2] *Cor meum et caro mea exultant in Domino;* nem-csak lelkek, hanem testek-is gyönyörködik és örvendez az Isten szolgálattyában
[3] Prov. 16. v. 24. mert, [3] *Dulcedo animæ, sanitas ossium;* a lélek édessége a testet-is egésségessé-tészi.

Sok és nagy gyönyörüségeket rejtett Isten a jóságban: de
[4] Psal. 67. v. 11. csak azoknak tartya, [4] *Parasti in dulcedine tua pauperi Deus,* kik a világ édességétűl üressednek. Mert, vallyon miben találtatik
[5] 2. Cor. 1. v. 12. nagyob gyönyörűség, mint, [5] *Testimonium bonæ conscientiæ,* a jó lelki-isméretnek bizonyság-tételében; mely azzal biztat, hogy Isten hívei és kedvesi vagyunk? Miben lehet édesseb és bátorságosb öröm, mint, ha meggondollyuk, hogy a jámbor és jóságos embe-
[6] Cantic. 2. v. 6. reket, ölében hordozza Isten? [6] *Læva ejus sub capite, et dextera amplexatur;* bal-kezét fejek-alá tészi, job kezével őket által-öleli. Azért, nem-csak félelem-nélkül élnek, mivel Isten őket ölében tartya és óltalmazza: hanem, minden lelki gyönyörüségekkel tellye-
[7] Psal. 15. v. 11. sednek; mivel, [7] *Delectationes in dextera illius usque in finem;* az Isten job keze, gyönyörüséggel teli: de nem olyannal, mint a vilag gyönyörüsége; mely hamar elmúlik, hamar únalmat szerez és szívünket bánatoknak, rettegéseknek, szorgalmatosságoknak epéjével teli hadgya: hanem, *Usque infinem,* végig-marad a jóságból származott gyönyörűség: it kezdetik, Menyországban tellyese-
[8] Gregor. hom. 36. in Evangelia. dik. Igazán írja a Nagy Szent Gergely: [8] *Hoc distare inter delicias corporis et cordis solet; quod corporales deliciæ, cum non habentur, grave in se desiderium accendunt: cum vero avide eduntur, comedentem protinus in fastidium per satietatem vertunt. At contra, spiritales deliciæ, cum non habentur, in fastidio sunt; cum vero habentur, in desiderio: tantoque a comedente amplius esuriuntur,*
[9] Eccli. 24. v. 29. Qui edunt me, adhuc esurient & qui bibunt me, adhuc sitient. [9] *quanto et ab esuriente amplius comeduntur. In illis, appetitus placet, experientia displicet; in istis, appetitus vilis est, et experientia magis placet: in illis, appetitus saturitatem, saturitas appetitum parit. Augent enim spiritales delicæ desiderium in mente, dum satiant;* hogy a testi gyönyörüségeket kivánnyuk és böcsűllyük, míg távúl

vannak: de hamar megúnnyuk, ha elérjük. A joságból származott gyönyörüségek pedig, únatkozást nem szereznek; sőt annál kedvesbek, mennél bévségesbek. Mert, [1]*Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus;* annak édességét nem tudgya senki, hanem a ki megkóstollya. [1] Psal. 33. v. 9.

Érzették bezzeg, az Isten szolgái a jóságnak édességét; mikor ezért, nem-csak minden világi gyönyörüségeket megvetettek, hanem sok keserves sanyargatásokat, vigyázásokat, mártiromságokat, [2]*Gaudentes,* örömmel szenvedtek; és [3]*Gloriati in tribulationibus,* ugyan tapsoltak, mikor a jóságért szenvedtek. Mert, noha ki nem őltöztek az emberi természetből: de a jóságnak gyönyörüsége minden fájdalmok érzését megtompította bennek; és a mennyei *manná*-ban, minden gyönyörüséges ízeket találván, azzal megelégedtek. Igazán írja *Salamon* a mennyei joságrúl, hogy [4]*Non habet amaritudinem, nec tædium conversatio illius, sed lætitiam et gaudium;* abban nincs keserüség és únakozás, hanem öröm és vígaság; mert minden jó abban vagyon. [2] Actor. 5. v. 41. [3] Rom. 50, 3. [4] Sap. 8. v. 16.

Másodszor: mivel az emberek igen szeretik a gazdagságot; hogy a Szent Lélek izgatná és édesgetné kivánságunkat a jóságok szeretésére, keresésére és őrzésére, arra tanít; hogy nincs egyéb igaz gazdagság, mely embert valóban gazdaggá tészi, hanem a jóság és jámborság. Világos szókkal mongya Isten; hogy a világ gazdagsági, [5]*Fallaces,* [6]*Incertæ,* [7]*Deceptiones;* hamis, bizonytalan, csalárd gazdagságok. A lelki jóságokrúl pedig azt mongya; hogy, [8]*Divitiæ salutis et thesaurus;* üdvösséges gazdagság és nagy kincs az Isten félelme. [9]*Melior est auro: pretiosior cunctis opibus: omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari;* minden aranynál, minden gazdagságnál, egybe-vetés-nélkül, job és böcsülletesb a mennyei bőlcseség és jóság. Azért, sokszor a Szent Irásban, [10]*Thesaurus,* kincsnek; sőt, [11]*Infinitus thesaurus,* feneketlen kincsnek, neveztetik az igazak jósága. És Szent Pál, az igazakrúl bátran írja: [12]*In omnibus divites facti estis;* hogy mindennel gazdagok: [13]*Omnes divitias plenitudinis intellectus;* valami gazdagságot gondolhat az értelem, mind-azokkal bévesek, mert, akár-mely [14]*Altissima paupertate,* nagy külsö szegénységben légyen az igaz ember, *Abundat divitiis,* bévelkedik gazdagságokkal: ollyanokkal pedig, mellyek, [15]*In conspectu Dei locupletant;* nem emberi vélekedésből, hanem Isten itíleti-szerént, igazán gazdaggá tésznek. [5] Matt. 13. v. 22. [6] 1. Tim. 6. v. 17. [7] Mar. 4. v. 19. [8] Isai. 33. v. 6. [9] Prov. 3. v. 14. 15. Et, c. 8. v. 11. [10] 2. Cor. 4 v. 7. [11] Sap. 7. v. 14. [12] 1. Cor. 1. v. 5. [13] Colos. 2. v. 2. [14] 2. Cor. 8. v. 2. [15] 1. Pet. 3. v. 4.

Ezt a lelki gazdagságot, nevezi Christus [16]elrejtett kincsnek [16] Matt. 13. v. 44. 45.

és drága gyöngynek; mellyért az okos áros, minden külső javait örömest eladgya. Ennek keresésére izgat, mikor azt parancsollya;

[1] Matt. 6. v. 19. Luc. 12. v. 33. [1] hogy gondolatúnkat, kívánságunkat és szorgalmatosságunkat, ne fordítcsuk az ollyan gazdagság-keresésre, mellyet a gonosz emberek ellophatnak, a férgek és külső szerencsétlenségek megvesztegethetnek: hanem mennyei kincset és gazdagságot győjcsünk, mellyet kedvünk- és akaratúnk-nélkül, senki el nem vehet: mellyen Meny-országot vásárolhattyuk. Magyarázza Szent Pál a Christus szavát

[2] 1. Tim. 6. v. 18. 19. és azt mongya; hogy akkor lészünk igazán gazdagok, ha [2] *Divites fiamus in bonis operibus;* az istenes életnek cselekedetivel bévelkedünk: mert azzal, *Thesaurizamus nobis fundamentum bonum in futurum, ut apprehendamus veram vitam;* oly kincset szerzűnk, mellyel a jövendő jóra fondamentomot szerzűnk, hogy a halandó élet-után, igaz életre jussunk.

Oh, mely nagy kincsek a jóságos erkőlcsök, mellyeken Meny-országot vehettyük! Oh, mely drága gazdagság az, mellyet úgy őriz Isten bennűnk, hogy senki attúl meg nem foszthat, ha magunk

[3] Sap. 3. v. 5. nem akarjuk! Oh tí világ-szerető dúsok, [3] *Si divitiæ appetuntur in vita: quid locupletius sapientia?* ha gazdagságot szerettek és kerestek, nincs nagyob gazdagság, mint a jóság. Ezt keressétek; munkátokat ne szánnyátok; értékteket ne kíméllyétek, hogy erre a gazdagságra jussatok, mellyen Meny-országot vehetitek. Nem oly gazdagság ez, mely kevélységre és egyéb feslettségre bátorítcson; sem ollyan, hogy magával sok egyéb fogyatkozásokat szenvedgyen, mint a világi gazdagság, mellyel a rútság, betegség és

[4] Eccles. 10. v. 19. bolondság, eggyüt lehet: hanem, [4] *Pecuniæ obediunt omnia,* ennek a lelki gazdagságnak, a tekélletes jóságnak, oly ereje vagyon; hogy lelki szépséget, lelki egészséget, lelki bőlcseséget; egy-szóval, minden lelki jókat szerez embernek.

HARMADSZOR: Isten-előt, csak a jóság és jámborság igaz és bőcsűlletes nemesség. Az emberek minnyájan *Ádám*-túl, *Évá*-túl származtak: azért, természetek eredete-szerént, minnyájan egyenlók. Üdő-jártára, némellyek nemessé lettek. Mert, minek-utánna az okos, vagy erős emberek, hadakban vagy békeséges üdőkben, hasznos szolgálatokat és tekíntetes dolgokat cselekedtek, az országok, vagy várasok óltalmára és ékesitésére: hogy az országok, vagy fejedelmek, hála-adatlanok ne lennének; sőt, hogy tekíntetes jutalmazással izgatnának mindeneket az ország szolgálattyára: nem-csak nagy értékkel és szabadságok *privilegiomá*-val, bőcsűlletessé tették

A nemesség-nek eredeti és mi-vólta.

a jóságos embereket; hanem, azoknak maradékira-is terjesztették a nemességet: úgy hogy fiokra-is szállana a jószággal-eggyüt, a böcsűlletes állapatnak szabadsága. Azért, nagyra-böcsűlli a világ a nemes vérből- és nemes ösöktűl-való számazást.

De, mivel Isten csak azt a jót böcsűlli emberben, mellyet az ő malasztyának segítésével, szabad-akarva cselekeszik; senki akarattyán nem ál pedig, hogy illyen, vagy amollyan nemes vérből származzék: innen vagyon, hogy semminek tartya Isten az illyen nemességet; hanem csak a jóságot tartya nemességnek: csak a bűnt itíli parasztságnak: és azt hirdeti, [1] *Qui me contemnunt, erunt ignobiles;* hogy azok a nemtelen parasztok, a kik néki nem szolgálnak. [1] 1. Reg. 2. v. 30.

Christus Urúnk feddi a sidók kevélységét, kik [2] *Ábrahám*-rúl reájok-szállott szabadsággal dicsekedtek: és azt mongya; hogy, ha az *Ábrahám* jóságát nem követik és az ő cselekedete-szerént nem cselekesznek, nem örökösi az *Ábrahám* nemességének: hanem, [3] *Servi sunt peccati,* a bűnök rabjai; sőt, [4] *Vos ex patre diabolo estis;* ördög fiaivá lettek. Mert, noha test-szerént *Ábrahám*-túl származtak: de erkőlcsök hasonlatosságával és példa-követésével (melyből itíli és böcsűlli Isten a szabadságot és nemességet), [5] nem szabadosok, nem nemes atyátúl-valók, hanem ördög fiai: mivel, *Qui facit peccatum, ex diabolo est;* a ki bűnben és nem jóságban foglallya életét, ördögtűl-való. Azért, valakiben jóság nincsen, ha test-szerént király, vagy császár fia-is; ha, nem tudom minémű úri, vagy fejedelmi állapatban vagyon-is, Isten-előt nem-csak paraszt nemből-való; és, [6] *Pater tuus amorrhæus, et mater tua chetæa;* mint rabok maradéka, szabadságtalan jobbágy: hanem oly gyalázatos, gonosz östűlvaló, melynél gonoszab és gyalázatosb nem lehet. Mert annak az ördögnek fia, a kit követ, a kihez hasonló, gonoszságával.

[2] Joan. 8. v. 33. 39. 40.

[3] V. 34.

[4] V. 44.

[5] 1. Joan. 3. v. 8.

[6] Ezech. 16. v. 3.

A kiben pedig jóság és jámborság vagyon, bár test-szerént kúldús atyátúl eredgyen-is, nemes-nemből való: mert, [7] *Filii Dei nominantur et sunt;* nem-csak nevezettel, hanem valósággal Isten fia.

[7] 1. Joan. 3. v. 1. Galat. 4. v. 6. Joan. 1. v. 12.

Világosban akkor ismérteté Christus a jóságnak és jámborságnak nemességét, mikor egy házban predikállana, és az ő szent Annya, attyafiaival-egyetemben, a sok nép-közöt bé nem mehetne. Mert, mikor megmondották vólna néki, hogy ot-kin vagyon az Annya és attyafiai; így szólla: [8] mellyik az én Anyám? Kicsodák az én atyámfiai? és kezével tanitványira mutatván, monda: ihon az én anyám: ezek az én atyámfiai. Mert, valaki az én mennyei Atyám akarattyát cselekeszi, az nékem atyámfia, néném és anyám.

[8] Matt. 12. v. 48. 49. 50.

Meg nem vetette Christus testi szüléit; nem utálta attyafiait: de azt akarta ismértetni, hogy a testi eredet, akár-mely nagy ágból vagy gyökérből légyen-is, arra Istennek nem nagy tekíntete vagyon: hanem azt a nemet és nemességet böcsűlli, mely a jóságból vagyon; mert azzal vagyunk hasonlók Christushoz; azzal követtyük az isteni tekélletességet. Azért Christus-elöt, kedvesb a lelki atyafiság és hasonlatosság, mely a jóságból és szent erkőlcsből vagyon, hogy-sem, a mely a testnek és vérnek eredetiből származik. Nagyobbra-is böcsűlli, a kik életek joságával közeleb járnak ő-hozzája, hogy-sem a kik test-szerént attyafiai. Oh, mely nagy méltóság, mely nagy nemesség, a tekélletes jóság; mely-által, *Fratres Christi,* [1] Christus Urunk attyafiai lészűnk!

[1] Joan. 20. v. 17. Hebr. 2. v. 11. 12. 17.

Keresztyének; láttyátok, hogy Christus, a jóságtúl üresseket, akár-kik légyenek, gyalázatos nemből, kárhozott atyáktúl születteknek itíli, ördög fajzásának nevezi: azért, hogy ördögi erkőlcsöket követnek és végre-is ördög hóhérságát érzik. Azt-is értitek, hogy, a kikben jóság és jámborság találtatik, azokat böcsűlli, tiszteli; és oly felséges nemességre emeli, hogy Isten nemzetségébe óltatnak; Isten fiai, Christus attyafiai és a más világon mennyei [2] királyok lésznek. Annak-okáért, hallyátok és fogadgyátok a Mojses intését: [3] *Filii estote Domini Dei vestri:* tí tisztesség-kivánók, ti nagyra-vágók és nemességre-vágyódók, [4] *Ut quid diligitis vanitatem et quæritis mendacium?* Meddig jártok a hiuságok-után? meddig kergetitek a hazugságot? *Filii estote Domini Dei vestri;* legyetek a tí Uratok, Istenetek fiai. Ha király fiai, ha országok örökösi lehetnétek; mingyárt azzá lennétek. Ihon az Isten, nem-csak reá szabadít, hanem utánnatok jár; és maga kér, hogy, *Filii estote Domini Dei vestri;* ő fiai legyetek. Ne vessétek-meg ezt a nagy kegyelmet. Jusson eszetekbe, hogy, ha Isten fiai lésztek, minden nemesség, minden böcsűllet és méltóság reátok szál. Fiai lésztek pedig Istennek, ha jóságot és jámborságot követtek. De ideje, hogy véget vessünk a mái tanuságunkban. Azért, sok dolgokat elhagyván,

[2] Apoc. 5. v. 10. 1. Pet. 2. v. 9.
[3] Deut. 14. v. 1.
[4] Psal. 4. v. 3.

Negyedszer, és utólszor: nem elég, hogy a Szent Lélek a jóságot igaz jónak, tekélletes gazdagságnak, dücsösséges nemességnek, mondotta: hanem, hogy ennél-is inkáb ismernők és böcsűllenők a jóságot, annak méltóságát és hasznát, félségesb dicsérettel adgya előnkbe, mikor a jóságot bóldogságnak, a jámbor embert bóldognak nevezi.

Semmi hathatósban nem indíthat a jóság méltóságának ismerésére és szeretésére, mint, hogy bóldogságunkat a jóságban helyhez-

tette Isten; mert oly dolog a bóldogság, melynél ember jobbat nem kívánhat. Azért, mikor egy-valaki azzal kérkedett vólna, hogy magán, kinek-kinek megmongya, mit akar; és azt mondotta vólna, *Vili vultis emere, caro vendere;* hogy, ki-ki ólcsón akar vásárlani és drágán adni: azt mongya Szent Agoston; hogy, mivel a vásárlás és kereskedés nem mindeneket illet, [1]*Si dixisset, omnes beati esse vultis: dixisset aliquid, quod nullus in sua non agnosceret voluntate:* ha azt mondotta vólna, hogy minnyájan bóldogok akarnak lenni: ollyat mondott vólna, mellyet minden ember érez akarattyában.

[1] Aug. 13. de Trinitat c. 3.

A tellyes bóldogság, [2]*Status bonorum omnium congregatione perfectus:* minden jóval bévelkedő állapat: ezt Isten Meny-országban tartya. De a minémű bóldogság e főldön lehet, még a pogány bőlcs-is azt tanította; hogy azt nem kel gazdagságban, méltóságban, világi gyönyörűségben keresni: hanem, [3]*Bene vivere, bene agere, idem est ac felicem esse;* jóságos élet és jámbor cselekedet a világi bóldogság. És, a mint Szent *Agoston* írja, [4]Pláto *determinavit, finem boni esse, secundum virtutem vivere;* azt tanította, hogy utolso jónk és végünk: a jóságos élet. Noha azért a világ fiai, [5]*Beatum dixerunt, cui hæc sunt,* azt mongyák bóldognak, a kinek nagy kincse, sok marhája, szép fiai, böcsülletes tiszti, nyugodalmas állapattya vagyon: de megcsalatnak: mert, [6]*Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini;* csak azok bóldogok e főldön, kik a bűnöket távoztattyák; kik minden cselekedeteket Isten törvényének sinóra-után igazíttyák és jóságban foglallyák. Erre-nézve, mikor Christus [7]a bóldogságnak ismeretire akart tanítani, noha nyólcz bóldogságot számlált; de mind azoknak summája csak az: *Beati virtuosi,* bóldogok a kikben jóság és jámborság vagyon. Mert a számlált bóldogságok nem egyebek, hanem alázatosságnak, szelidségnek, irgalmasságnak, penitenciának, békeséges-tűrésnek és egyéb jóságok cselekedetinek gyakorlási. Minek-okáért, Christus ő-maga, summában foglalván másut, mi légyen a világi bóldogság, azt mondá: [8]*Beati qui audiunt Verbum Dei et custodiunt illud;* hogy bóldogok, a kik az-szerént rendelik életeket, mint Isten kívánnya és parancsollya: az-az, bóldogok, a kik jóságos erkölcsökben foglallyák életeket; a kikben jóság és jámborság vagyon.

[2] Boët. lib. 3. de Cons. Prosa. 2.

[3] Arist. I. 1. Ethic. cap. 4. et 5. Et, I. 10. c. 6.

[4] Aug. I. 8. de Civit. cap. 9.

[5] Psal. 143. v. 15.

[6] Psal. 118. v. 1.

[7] Matt. 5. v. 3.

[8] Luc. 11. v. 28.

E világi élet, úton-járás. Azért, nem lehet e főldön egyéb bóldogság, hanem, csak a mi-által örök bóldogságra jutúnk. A jóság és jámborság pedig, [9]*Pignus in cordibus nostris;* nem-csak gyökere, forrása és szerzője, hanem zálagja a mennyei bóldogságnak. Mert,

[9] 2. Cor 1. v. 22. Ephes. 1. v. 13. 19.

ha mí zálagot szoktunk adni, mikor valakit bizonyossá tészünk az ígért fizetésnek megadásárúl: Isten-is azért adgya lelkűnkbe a jóságokat, hogy ezekkel, mint böcsülletes zálagokkal, bizonyossá tégyen az örök bóldogságnak megadásárúl; ha magunk, akarva ezeket el nem vesztyük.

Meghallátok, keresztyének, mely böcsülletes méltósága, menyi csudálatos haszna, minémü felséges ereje vagyon a mennyei mustár-magnak, a tekélletes jóságnak: azért, ennek szerelmére és gyakorlására gerjedgyen kivánságtok. És eszetekbe jusson, hogy miképpen, *Medici non fiunt ex libris,* senki orvossá nem lészen könyvek olvasásából, [1]ha *praxissal,* minden-napi orvoslással módgyát nem vészi a gyógyitásnak: úgy, senki azzal jóságos nem lészen, hogy a tekélletes jámborságnak dicsíretit hallya és érti: hanem, annak cselekedetit kel gyakorlani.

[1] Aristot. 10. Ethic. c. 11. sub finem.

De jaj s meg jaj, mely nagyra böcsüllyük és menyi fáratsággal keressük a világ javait! mely kevés munkát kíméllünk a minden-jónak, a lelki gazdagságnak, a mennyei nemességnek, az igaz bóldogságnak elnyeresétűl. Mint a béres-legények és barmok után nevekedett gőbölyösök, kik mindenkor barmok-, ekék-, barázdák-között forgottak, soha arrúl nem gondolkodnak, hogy királyi, vagy úri állapatra jussanak; hanem, az alacsony rendhez illendő jókhoz szokván, azokrúl gondolkodnak; azokat ohajtyák; azokban telik kedvek: úgy mí *Adám* fiai, arra vettettünk, hogy bajos munkával, homlokunk veritékével, nyughatatlan fáratságokkal, keressük kenyerűnket. Azért a világ javaihoz szoktunk: pénzt, tiszteket, böcsülleteket kivánunk: a világi szegénységet és nyavalyát kerűllyük. A jóságnak szépségét pedig nem értyük: felséges méltóságát nem böcsüllyük, végetlen hasznát nem kivánnyuk, gyönyörüséges gyakorlását nem követtyük. Egy-szóval, ennyi sok erős okoknak csigái és hévéri sem emelhetik akaratunkat, a mennyei jóságok szeretésére és keresésére. Mint a kőbűl tüzet, sok veréssel vészünk: úgy a földhöz ragaszkodott szűvekből, egy szikrát a jóság-szeretésre nehezen nyújthatunk. Azért, te hozzád folyamunk* Felséges Isten, ki a mennyei mustárt elveted az emberek szűvébe: a te nagy irgalmasságodat és végetlen jó-vóltodat, alázatos buzgósággal kérjük; nyisd-fel lelki szemeinket a jóságok ismeretire; gerjezd akaratunkat, azoknak szerelmére; vastagítcsad erőtlenségünket, gyakorlására; és addig nevellyed a belénk-vetett jóságot, hogy égig nevekedgyék. Amen.

* Folyamodunk.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

A lelki jóságokban mindenkor nevekedni kel embernek.

Sok tekíntetes tulajdonságit és hasznait számlállyák a világ bőlcsei a mustár-magnak. *Plinius*, eggyüt nevezi a mustár-magot, [1]*acerrimum sapore; ignei effectus; ac saluberrimum corpori, sinapi:* erős-ízűnek; tüzes cselekedetűnek; a test betegségiben egésségesnek. És, a hová egyszer vetik, ugy-mond, ki nem gyomlálhatni: mert magától nevekedik az-után. Másut azt mongya: [2]*ad serpentium et scorpionum ictus, tritum cum aceto, illinitur: fungorum venena discutit: contra pituitam, tenetur in ore: ad dentium dolorem manditur: stomacho utilissimum contra omnia vitia: pulmonis excreationes faciles facit: datur et suspiriosis; item, comitialibus: sternutamenta capitis purgat; alvum mollit; menstrua et urinam ciet: hydropicis imponitur: vulvarum conversionem suffitum excitat, odore aceto mistum. Item, lethargicos; veteres dolores thoracis, coxendicis, humerorum; et in quacumque parte corporis ex alto vitia extrahenda sunt, illitum, caustica vi emendat, pustulas faciendo:* a mustár-magot (ugy-mond), ha eczettel egybe-töröd és kígyók vagy skorpiók marására tészed, meggyógyíttya: a gombák mérgét eloszoltattya: fog-fájás-ellen, rágni kel: a gyomornak és tüdőnek fogyatkozásit orvosollya: segíti a kórságosokat és a kik lélekzetet nehezen vésznek: prüszentéssel agyunk-velejét tisztíttya: hasunkat meglágyíttya: havakat és vizelletet indít: vízi-betegségekre hasznoson tétetik: az álmosokat és anya-méh fordúlásból fuladozókat felébreszti, ha eczettel-eggyüt füsti szagoltatik. Végezetre, mellyűnk, vállunk, tomporánk fájdalmit kivonsza és kifakadoztattya, ha reá köttetik.

[1] Plinius, lib. 19. c. 8. in fine.

[2] Lib. 20. c. 22. initio. Lib. 21. c. 12. Florum ejus apes avidissimæ cum Olivæ florem non attingant.

Ezeket és töb hatalmas jókat és erőket, találnak a természetvisgálók a mustár-magban: mellyek, szép hasonlatossaggal kimutattyák erejét, nem-csak a Christus tanításának és a keresztyén hitnek; mellyet Christus, nem egyszer mondott hasonlónak a mustár-maghoz; [3]hanem az Isten szolgainak-is, sok és csudálatos cselekedetinek tekélletességét, ábrázás-képpen megismértetik.

[3] Matt 17. v. 19. Luc. 17. v. 6.

Mi dolog tehát, hogy mind-ezeket halgatással múlattya Christus a mái Szent Evangeliomban; és csak a mustár kicsinségének naggyá-nevekedéséhez hasonlíttya azoknak tekélletességét,

[1] Luc. v. 17. 21. kikről azt mondotta, [1]*regnum Dei intra vos est;* hogy ő-bennek vagyon az Isten országa? A kerti vetemények-közöt, ugy-mond [2] Papaver non arborescit, nec fruticescit. ([2]mellyek-tudni illik fát nevelnek és ágakat eresztenek,) kisseb nincs a mustár-magnál: de egyéb ételre-való füveknél és kerti-veteményeknél, nagyobra nevekedik: mert fája lészen és az égi madarak az ő ágaira szállanak s ot laknak.

Hasznos tudományt, szükséges oktatást ád ezzel Christus: a keresztyéni tekélletességnek, egy kiváltképpen-való tulajdonságát ismérteti. Mert, valaki e földön Isten országa akar lenni és jövendőben mennyei országába igyekezik jutni, szükség hogy nevekedgyék és eléb-eléb mennyen a jóban. Ne tágítcsa,* le se tegye soha a szent életre-való igyekezetet: hanem szűnetlen öregbedgyék a a tekélletes erkölcsökben. Ha pedig az emberi gyarlóság néha megkéslelné, vagy akadékival megtartóztatná: megújítcsa szándékát; felébreszsze gyarlóságát és fáradhatatlan igyekezettel továbtováb verdődgyék a tekélletességnek gyakorlásában.

Hogy ezt üdvösségesen végbe-vihessük és a mustárnak hasonlatosságára naponként nevekedgyünk: két dologrúl szóllok rövídeden. *Először, megmutatom, hogy, veszni kel annak, a ki akarva tágíttya az isteni szolgálatot és a szent életnek nevekedését félbenhadgya. Másodszor, megmagyarázom; micsoda ébreztéssel újíthattyuk, gerjeszthettyük és nevelhettyük lelkűnkben, az elő-menetelnek* és naponként jobbúlásnak igyekezetit. Legyetek figyelmetesek. *Propositio*

I. RÉSZE. Christus Urunknak, nem mértékre és határozva [3]adattak a [3] Joan. 3. v. 34. cap. 1. v. 16. lelki ajándékok; hanem, az Atya Isten őtet, tellyes bévséggel és [4] Isai. 11. v. 3. kinyitott kézzel, [4]*Reptevit,* minden szentséggel és bőlcseséggel [5] Lucæ 2. v. 52. tellyesítette: mindaz által, azt olvassuk; hogy [5]*proficiebat sapientia et gratia coram Deo et hominibus;* Isten- és emberek-elöt, szentséggel és bőlcseséggel naponként nevekedett; az-az, töb és nagyob, külső, belső cselekedetit újította, mutatta és ismértette feneketlen szentségének és bőlcseségének. Arra akarván példájával oktatni, hogy mí-is szűnetlen nevekedgyünk a tekélletes életnek tisztaságában.

Azért nevezi a Szent Irás egeknek az Isten szolgáit: mert mindenkor forognak, soha viszsza nem térnek. Azért mongya *Salamon;* hogy, mint a napnak világossága, hajnaltúl-fogva dél-[6] Prov. 4. v. 18 színig nevekedik: úgy az igazak tekélletessége, [6]*Procedit et crescit;* [7] Psal. 83. v. 6. 8 öregbedik életek fottái-ig. Mert minden igaz ember, [7]*Ascensiones*

* Abban hagyja, v. o alább: „az evezést tagítja"

in corde suo disponit; fellyeb-fellyeb csinál garádicsot szüvében; mellyen, *Ibit de virtute in virtutem*, jórúl jobra mendegél: vagy, a mint Szent Pál írja, [1] *A claritate in claritatem: ex fide in fidem;* fényességrűl fényességre, hitrűl hitre, emelkedik. [2] *Vera virtus finem nescit: numquam justus arbitratur se comprehendisse: numquam dicit, satis est:* soha az igaz ember azt nem állítya, ugy-mond Szent Bernárd, hogy a czélt elérte: soha azt nem mongya, ne továb ennél; elég eddig; mivel Isten szava az: [3] *qui justus est, justificetur adhuc;* hogy, a ki igaz és szent, igazab és szenteb légyen; és [4] az Isten keresésétűl soha meg ne szűnnyék.

[1] 2. Cor. 3. v. 18. Rom. 1. v. 17.
[2] Bernard. ep 253. ad Garinum Abbat.
[3] Apoc. 22. v 11.
[4] Psal. 104. v. 4.

Senki tehát azt ne itéllye, hogy mind feltalálta, a mit keresett; sőt azt kiálcsa Szent Pállal: [5] *Ego me non arbitror comprehendisse;* nem itílem, hogy elértem a határt: hanem, *Persequor; ad anteriora me extendo;* elő-nyújtozom és pállya-futással kergetem a feltett czélt. Az Isten szekerét-hordozó állatokrúl, azt irja *Ezechiel* Proféta; hogy, [6] *Ibant, et non revertebantur;* továb-továb mentek, eléb-eléb mozdúltak; de soha viszsza nem tértek, meg sem állottak: úgy az igazak, [7] *Semper seipsis robustiores;* naponként magoknál jobbak és erőssebbek lésznek: menten mennek; viszsza nem térnek; veszteg sem állanak.

[5] Philip. 3. v. 13.
[6] Ezech. 1. v. 9.
[7] 2. Reg. 3. v. 1.

Mennél inkáb elő-mégyen valaki a lelki jóságokban, annál inkáb eszébe vészi, hogy sok vagyon még hátra dolgában. És miképpen Szent Péter, vénségében az írja: hogy, [8] *Incipiam vos commonere;* akkor kezdi pásztori munkáját és tanitását: úgy az igaz ember, hólta napjá-ig azt kiáltya Szent *Dáviddal;* [9] *Nunc cæpi:* jaj, ki keveset mentem! csak most kezdettem az isteni szolgálatot. Szent Ferenczrűl olvassuk, hogy halálához közelgetvén, így szóllott a fráterekhez; [10] *Incipiamus, fratres, servire Deo nostro, quia usque nunc parum profecimus*: atyámfiai, ma kezgyünk az Isten szolgálattyához; mert eddig keveset jobbúltunk. Szent Antal-is arra tanította fiait, hogy minden-nap így gondolkodgyanak: [11] *Hodie incipiam Deo servire: forte hodie et finiam:* ma kezdek Istennek szolgálni: talám ma végezem szolgálatomat.

[8] 2. Pet. 1. v. 12.
[9] Psal. 76. v. 11.
[10] Bonavent. in Vita S. Francisci. cap. 14.
[11] Athanas. in Vita S. Antonii.

A ki hegyre hág, mennél fellyeb mégyen, annál töb mezőt lát: úgy a ki eléb ment az isteni szolgálatban, inkáb eszébe vészi, hogy, [12] *Grandis restat via*, töb, a mi hátra vagyon; és meszsze még a nagy óltár. Azért, miképpen a gonoszokrúl olvassuk, hogy [13] nevekedik mindenkor gonoszságok: azon-képpen, az igazakrúl azt mongya *Jeremias:* hogy, [14] *Levavit super se,* maga-felibe emeli

[12] 3. Reg. 19. v. 7.
[13] Psal. 73. v. 23. Apoc. 22. v. 11.
[14] Thren. 3. v. 28.

naponként magát és, mint a tűz szűnetlen felbocsáttya lángját és akár-menyi fát reá rakjanak-is, soha nem mongya, [1]*sufficit*, hogy elég immár; többet nem égetek: úgy az isten-félő embernek, hóltig kel tanúlni és jobbúlni.

[1] Prov. 30. v. 16.

Ezeket meggondolván Szent *Ágoston*, azt írja; hogy, [2]*in via Dei non progredi, regredi est;* az istenes életben, vesztég nem álhatunk: ha eléb nem megyűnk, viszsza-térünk. Mert Christus szava az: [3]*qui non colligit mecum, dispergit;* hogy tékozol az ő házában, valaki nem győjt; az-az, [4]*qui non proficit, deficit; et qui nihil acquirit, nonnihil perdit;* roszszabbá lészen, a ki nem jobbúl. Tekíncsd-meg (ugy-mond Szent Bernárd) [5]a *Jákob* lajtorjáját; senki azon vesztég nem állott: valaki azon vólt, vagy fellyeb ment, vagy alá szállott: *Aut ascendas necesse est, aut descendas. Si attentas stare, ruas necesse est. Minime bonus est, qui melior esse non vult. Et ubi incipis nolle fieri melior, desinis esse bonus:* azért, az Isten úttyán, vagy fellyeb kel Meny-országfelé menned, vagy pokol-felé aláb kel esned. És valaki jobbá nem igyekezik lenni, elvesztette jó-vóltát.

[2] Aug. to. 5. in Psal. 69. sub finem. Et Serm. 15. de verbis Apostoli. Et Ser. 2. de Quadrages.
[3] Luc. 11. v. 23.
[4] Leo Serm. de Pass. Domini. in fine.
[5] Bernard. ep 91. ad Abbates Congregatos. Genes. 28. v. 12.

Ezeket a Szent Doktorok, szép hasonlatosságokkal világosíttyák. A ki sebes víz-ellen evez és felvonsza hajóját: mihent az evezést tágíttya, mingyárt viszsza-ragadtatik. [6]*Ad ima labitur, nisi ad summa conetur.* [7]*Necesse est, ut aut renovatus quis spiritu mentis suæ, per singulos dies proficiat: aut retro redeat, atque in deterius relabatur. Velut, si quis contra aquas fluminis violenti, navem subigere remorum impulsione conetur: necesse est eum, aut virtute brachiorum ad superiora conscendere; aut remissis manibus, ad præceps prono amne revocari:* úgy, valaki istenes életre igyekezik, a romlott természetnek gonoszra-vonyó sebes folyása-ellen evez: a testnek kivánsági-, a világnak csalogatási-, az ördögnek ízgatási-ellen tusakodik. És csak, [8]*Violenti rapiunt,* azok verdődnek-ki a sok veszedelmekből, kik erővel, hatalommal szűnetlen tusakodnak. Mihent meg-szűnik ember a gonosz indúlatok-ellen-való evezéstől, ottan viszsza-ragadtatik: mingyárt sűrűn fakadoznak a gonoszságok; nevekednek a világi kivánságok, édesednek a testi gyönyörűségek, mellyek apránként elóltyák és fogyattyák az istenes igyekezeteket.

[6] Greg. 3. Pastor. Admonit. 35.
[7] Cassiam. Collatione 6. c. 14.
[8] Matt. 11. v. 12.

Nincs oly nagy tűz, hogy magától el ne aludgyék, ha fát nem raksz reá. Nincs oly erős ember, hogy meg ne szakaszkodgyék, ha mindennap ennyie nem adsz. A nyilat, ha fellövöd, mihent

fellyeb nem mégyen, ottan alá-fordúl: és sebesseb alá-jőtc, hogysem felmente. Mihent a kéz-ijrúl leveted az ideget, ottan hátragörbűl. Mihent a meleg vizet kitészed a tűz-mellől, mingyárt hüvesedni kezd és apránként meghidegedik. Mihent a szép virágos kertet, vagy a kövér szántó-főldet elhagyod és nem szántod, kapálod: annyival bujábban posdúlnak* benne a haszontalan bojtorjánok és utálatos gyomok, mennél kövéreb a főld. A ki szép-író vólt; a ki deákúl ékesen szóllott; a ki valamely kézimunkának mesterségét fő-módon tudta; kitanúl mind ezekből, ha naponként nem gyakorollya. E szerént vagyon dolgúnk a tekélletes életben: gyakorlás-nélkül, ízetlenek a jó erkőlcsök; és apránként, a gonosz szokások fakadozási elnyomják és fojtyák, a mi jó bennűnk vagyon.

A világi és lelki kincsek megtartása-közöt, nagy külömbség vagyon. A ki nem öregbíti pénzét: azzal el nem hagyigállya és el nem veszti; noha hívolkodva ládájában tartya: de a lelki jóságot, azzal, hogy nem nevellyük és öregbíttyük, kissebbíttyük, fogyattyuk és végre mindenestűl elvesztyük. Melyre-nézve mongya a Bőlcs; hogy, [1] *Qui mollis est in opere suo, frater est sua opera dissipantis;* a ki puhán és lágyan nyúl dolgához, annyi mint-ha maga vesztegetné javát. Annak-okáért, [2] a haszontalan szolgát pokolra itílé Christus; nem azért, hogy eltékozlotta, hanem, hogy nem öregbítette reá-bízatott talentomát.

[1] Prov. 18. v. 9.

[2] Matt. 25. v. 24, 30.

Arany-szájú Szent János azt írja: ha oly munkást fogadnál szőlődbe, ki, noha senkivel nem verekedik, senkit nem szidogat, nem részegeskedik, kárt nem tészen; de e mellet, kezét öve-alá dugván, nap-estig veszteg heverne és a kapálást elmúlatná: vallyon kedvellenéd-e ezt a napi-munkást? vallyon nem haragot és bűntetést érdemel-e inkáb, hogysem dicsiretet és jutalmat? Vallyon nem igaz-e, hogy, [3] *Bonum non fecisse, hoc est fecisse malum; nihil fecisse, hoc ipsum est malum. Et facit injuriam, qui suum munus non exequitur:* elég gonoszt mivel a szolga, ha semmi jót nem mivel? Mi minnyájan Isten szolgai és szőlő-munkási vagyunk: ha senki fejét bé nem törjük; ha egyéb gonoszt nem mivelűnk, csak azzal-is kiesünk Isten kedvéből, hogy hívatalunkban és kötelességünkben megfogyatkozván, eléb nem megyűnk dolgainkban, nem nevekedűnk a jóságokban.

[3] Chryso. hom. 16. ad Ephes. ante Morale.

De, mivel ezen dologrúl, bőveb és mézesb szókkal írt Szent [4] Bernárd, hallyuk az ő mondásit: a ki job nem akar lenni, ugy-

[4] Bernard.epi. 253. ad Garinum Abbatem. Job. 14. v. 2.

* Tenyésznek.

mond, roszszab lészen. Ha, kik tehát azt mongyák, it megállok; továb nem mégyek: nem olvasták talám, hogy az ember soha egy állapatban nem marad. Christus ő-maga sem állott mikor a földön vólt, hanem, [1] *Pertransibat,* járton járt: nem lassan pedig és apró lépésekkel; hanem, [2] futva járt, nagyokat lépett mint az oriás. A ki fút, azt el nem éred, ha nem futsz. Ha Christus fút, és te ballagsz, nem közelgetsz hozzá, hanem távozol tőlle: és félő, hogy fejeden ne tellyék, a mit mondott Szent *Dávid;* [3] hogy, elvesznek a kik ő-tőlle távoznak. Ebből kitetczik, hogy roszszúl, a ki szűnetlen nem jobbúl. És miképpen testünk, vagy nevekedik és telik, vagy fogy és apad: úgy lelkünk, vagy öregbűl, vagy hanyatlik a gonoszra. Azért, bizonyos igazság; hogy, [4] *In schola Christi, non proficere, sine dubio deficere est;* fogy, a ki nem nő, a Christus iskolájában. Senki a *Jákób* lajtorjáján vesztég nem állott. A ki Christusban akar maradni, [5] úgy kel járni mint Christus járt; kirűl olvassuk, hogy, nevekedett bőlcseséggel és szentséggel. Ezek mind Szent Bernárd szavai. [6] *Seneca* sem különben szól: *Sublabuntur, nisi ire et niti perseveraverint. Si quidquam ex studio et fideli intentione laxaverint, retro eundum est. Nemo profectum ibi invenit, ubi reliquerat. Instemus itaque et perseveremus: plus, quam profligavimus, restat, sed magna pars est profectus, velle proficere:* mihent tágíttyuk a jobbúlást, hátra-ragadtatunk. A hol egyszer megszűnünk, mászor ot nem kezdhettyük, hanem hátráb. Azért, nagyob út lévén elöttünk, hogy-sem a min elmentünk, szűnetlen és álhatatoson elő kel igyekeznünk, mert a jobbúlásnak nagy része az, hogy akarjunk jobbúlni.

[1] Actor. 10. v. 38.
[2] Psal. 18. v. 6.
[3] Psal. 72. v. 27.
[4] Bernard. epi. 341. ad Monachos S. Bertini.
[5] Luc. 2. v. 52.
[6] Seneca, ep. 71. in fine.

Így lévén tehát a dolog, Isten segitségével azon igyekezzünk minnyájan, hogy naponként nevekedgyünk; elsőben, a keresztyéni bőlcseségben: mely nem abban ál, hogy mély elmélkedéssel ércsük az égi és földi dolgok micsodaságát, menyiségét és minémüségét; hanem, hogy tudgyuk és ércsük, mit kel nagyra böcsülleni: mit kel semminek tartani. És a mennyei, a lelki, az üdvösségre-néző dolgokat, mindennél fellyeb böcsüllyük: a földi árnyékokat, a világi múlandó jókat, amazokhoz-képest, [7] *Arbitremur ut stercora,* ganéjgyanánt tarcsuk. Ez [8] az igazak bőlcsesége: ez a szent tudomány, mely kevélységet nem szerez, [9] mint a világ tudománya, hanem szent és tekélletes alázatosságot. Másodszor; öregbedgyűnk Istenelöt-való szentségben; az-az, szeretetben, imádságok gyakorlásában, irgalmasságban és egyéb üdvösséges jókban.

A mennyei bölcseség, miben ál?

[7] Philip. 3. v. 8.
[8] Prov. 9. v. 10.
[9] 1. Cor. 8. v. 1.

De jaj, ki hamar megtompúl bennünk a jó igyekezetek éli! ki hamar elfárad, és megál gyarlóságúnk, a lelki dolgok keresésében! A természet hajlandóságából eredett mozdúlások, annál sebessebbek, mennél továb érnek. Igy láttyuk, hogy a kő, annál sebessebben jő-alá, mennél inkább közelget a földhöz. De, a mi erővel és természet-ellen taszíttatik, mennél továb mégyen, annál inkább lassúdik mozdúlása. A romlott természet, [1]*Prona est ad malum,* magától hajol a gonoszra: de nagy igyekezettel és Istennek kiváltképpen-való segitségével vitetik a jóra. Azért magától meglassúdik és alá-esik, ha gyakor igyekezettel továb-tovab nem taszíttyuk: megvénhedik, erőtlenedik és, [2]*Sicut vestimentum veterascit;* mint a viselt köntös, megkopik, akár-mely szent indúlat, ha sokszor nem újíttatik. Minek-okáért szükség, hogy, [3]*Renovemur de die in diem,* naponként újúllyon igyekezetünk és szorgalmatosságunk, hogy igazán mondhassuk Szent Jóbbal: [4]*Gloria mea semper innovabitur;* a mennyei dücsösségnek kivánása és keresése, mindenkor újúl bennem.

[1] Genes. 6. v. 5. cap. 8. v. 21.
[2] Psal. 101. v. 27.
[3] 2. Cor. 4. v. 16. Ephes 4. v. 23. Colos. 3. v. 9.
[4] Job. 29. v. 20.

Ezt az ujítást kivánta Isten az Ó Testamentom példájában, mikor azt parancsolta, [5]hogy az ő templomában, minden reggel fát rakjanak a tűzre a papok, hogy el ne aludgyék. És, [6]hogy minden szombaton új-sült meleg kenyereket tegyenek az ő asztalára. És, mikor *Ezechiel*-által arra íntett; [7]*Facite vobis cor novum et spiritum novum;* hogy új szűvet és új lelket szerezzünk magúnkban. Ezt parancsolta, mikor Szent Péter-által arra kötelezett; hogy az isteni szolgálatban, [8]*Quasi modo geniti,* oly vidámsággal fáradgyunk, mint-ha azon a napon kezdettünk vólna Istennek szolgálni. Ezt ígérte híveinek, mikor azt fogadta; hogy, a kő-szűvet elvészi belőllök, [9]*Et spiritum novum tribuam,* és új lelket ád nékik. Ezt kérte Szent *Dávid*, mikor azon könyörgött Istennek; hogy, [10]*spiritum rectum innovet,* ujítcsa benne az igaz lelket; és, [11]mint a sas-keselyűnek ifiuságát, virágoztassa. Ezt tanácsolta Szent Pál, mikor arra íntett, hogy [12]új emberbe őltözzünk; az-az, [13]*In novitate sensus:* új életet visellyünk; új erkőlcsöket gyakorollyunk; új értelmeket kövessünk; nem a világnak régi hamis vélekedésit.

[5] Levit. 6. v. 12, 13.
[6] Levit. 24. v. 5. 1. Reg. 21. v. 6.
[7] Ezech. 18. v. 31.
[8] 1. Pet. 2. v. 2.
[9] Ezech. 11. v. 19.
[10] Psal. 50. v. 12.
[11] Psal. 102. v. 5.
[12] Ephes. 4. v. 24.
[13] Rom. 6. v. 4. cap. 12. v. 2.

II. RÉSZE.

Lássuk rövídeden, mivel kel késedelmességűnket izgatnunk, hogy naponként nevekedgyünk a tekélletes jóságokban és újítton újítcsuk jóra-való igyekezetinket.

Noha sok és nagy eszteni vannak a mi gyarlóságunknak, mellyek ébresztnek, izgatnak az isteni szolgálatnak fáradhatatlan

gyakorlására és a jóban-való gyarapodásra: de most megelégszem annak a két dolognak magyarázásával, mellyet említ Szent Bernárd.[1]

[1] Bernard. illa Epist. 341. ad Monachos S. Bertini.

Elsőször, azt írja, hogy, [2] az isten-szeretők hasznára szolgálnak mindenek. Azért, tekíncsük-meg a világ fiai példáját és tanúllyunk abból. Ki látott oly méltóságra-jutott embert, oly dús gazdagot, ki nagyobra és többre nem kívánkozott és igyekezett vólna? Az ő fáradhatatlan vágyódások, pirongattya és szégyeníti a mí puha tunyaságunkat. Mert szemérem, ha mí a lelki dolgokra keveseb kívánsággal igyekezünk, hogy-sem amazok a világi jókra. Még ennél-is nagyob gyalázat, ha mi az üdvösséget restebben keresük, hogy-sem a világ fiai a kárhozatot. Jaj, [3] *Quantis sudoribus hereditas cassa expetitur? Minori labore margarita Christi emi poterat;* menyi munkával, törődéssel, veszedelemmel keresik az emberek a föld javait? Sokkal keveseb fáratsággal megvehetnék a Christus gyöngyét és örökségét.

[2] Rom. 8. v. 28.

[3] Hieron. Epist. 2. ad Nepotianum. in medio.

Nézzed a vitézlő embert, a ki hó-pénzen * eladta ételét, menyi veszedelemben forog, menyit fárad és törődik! Tekíncsd-meg a szakmányos ** aratót vagy kapállót, mely nagy munkát tészen, hogy dolgát végbe-vigye! Mennél nagyobbak a lelki és mennyei jók, a világ húlladékinál és csalárd gazdagságinál, annál nagyob igyekezettel és fáradhatatlamb munkával kellene azokat szűnetlen keresnünk. De a nagy Isten, többet nem kíván, hanem, [4] *Si quæsieris sapientiam, quasi pecuniam et sicut thesauros effoderis illam, scientiam Dei invenies;* hogy úgy keressük az üdvösséges jókat, mint az emberek keresik a pénzt; és a mely fáratsággal, a földnek setét és nedves gyomrában ássák a kincseket. Nem annyi munkát és serénységet kellene az isteni szolgálatban és a jó erkölcsök gyakorlásában fogyatnunk, menyit az ördög szolgálattyában és az örök kárhozat keresésében fogyatnak a veszendők: hanem, [5] *Sicut fuit sensus vester, ut erraretis a Deo, decies tantum convertentes requiretis eum;* tíz-szer nagyob igyekezetet és serénységet kellene az isteni szolgálatra fordítanunk. De a kegyes Isten, megelégszik, ha annyi munkát és nyughatatlanságot vállalunk az ő kedve keresésében és a tekélletes jóságok gyakorlásában, menyit a gonoszok az ördög szolgálattyára, a testi kívánságok üzésére; a hamis keresedésekre és kóborlásokra fordítnak. [6] *Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut exhibuistis membra vestra servire*

[4] Prov. 2. v. 4.

[5] Baruch. 4. v. 28.

[6] Rom. 6. v. 19.

* Havi zsoldon. — ** Részes

immunditiæ et iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ, in sanctificationem.

A világ javairúl igazán írja *Seneca;* hogy *Bracteata* [1]*ac personata felicitas est: intus nihil est boni;* kivűl mázosok és ál-orczások; elfedik rútságokat és alkalmatlanságokat: de belől semmi jó nincs bennek, mely embert megnyúgotná: mert, [2]*Deus est pater totius consolationis;* Isten egyedűl, a ki nem illyen, vagy amollyan örömnek, hanem *totius,* éppen és tellyesen minden nyugodalmas vígasztalásnak apja és adója. Mely mondásból azt tanúllyuk; hogy Isten-kívűl, igaz vigasztalás, igaz öröm és nyugodalom nem lehet: hanem, a mi valósággal vigaság és nem-csak feslett öröm, az mindenestűl Istentűl és isteni szolgálatban vagyon. A világ öröme és édessége, [3]*Dulcedo illius vermis;* nem-csak oly férget és furdalást szerez a lelki-isméretben, [4]mely soha meg nem szűnik mardosásitúl: hanem ő-magok-is, *vermes,* lélek-kínozó és mardosó férgek: [5]*Afflictio spiritus* és szorongatások. Azért, [6]*Quisquis carnalibus desideriis anhelat, quid aliud, quam vermem amat?* Valaki világi gyönyörűséget keres, lelke-szaggató és szűve-rágó férget szeret.

[1] Seneca, Ep. 115. et 80.
[2] 2. Cor. 1. v. 3.
[3] Job. 24. v. 20.
[4] Isai, 66. v. 24.
[5] Eccles 1. v. 14. c. 2. v. 11. 17. 22.
[6] Gregor. 16. Moral. cap. 29.

Továb mégyen a pogány bőlcs: és azt írja; hogy, a ki a világ javain kap és azok-után jár: [7]*Ut feras, cum labore periculoque venamur; et captarum quoque sollicita possessio est, sæpe enim laniant dominos: ita voluptates, in magnum malum evasere, captaque cepere;* szinte úgy jár, mint a ki medvét vagy oroszlányt vadász; sok munkával és veszedelemmel fogja ezeket; és minek-utánna megfogta, veszélt viszen házába, mert sokszor a fogoly vadak elszaggattyák urokat: igy vagyon dolgok, a világi gazdagság- és gyönyörüség-űzőknek; végetlen munkákkal és veszedelmes szerencsékkel kergetik ezeket: mikor elérik, ezektűl szenvednek kínt, fogságot és veszedelmet. Mivel ollyanok (ugy-mond) a világi jók, mint a *Filetas*-nevű egyiptomi tolvajok: [8]*In hoc nos amplectuntur, ut strangulent;* kik fegyvertelen jártak és, mint jámboroktúl, senki nem félt tőllök: azért az úton-járókat édes beszéddel köszöntötték és megölelték; de az ölelésben, úgy megszorították erős karjokkal, hogy megfúladtak a szorításból a jövők-járók.

[7] Seneca, de Vita beata, cap. 14.
[8] Seneca, Epist. 51.

Végezetre: a világ javairúl azt mongya a Szent Lélek, [9]hogy annyit használnak kivánságink enyhítésére, menyi haszna vagyon az éh embernek, mikor álmában jól lakik, de üres a gyomra: Mert, [10]soha ezekkel annyíra nem tőltözhetik ember, hogy kivánságát megelégítese; hanem, örökké éhezteti és fárasztya.

[9] Isai. 29. v. 8.
[10] Oseæ 4. v. 10. Eccles. 3. v. 9.

[1] 1. Joan. 2. v. 16. Erre-nézve Szent János, mikor azt írja, hogy [1] egyéb nincs e világon, hanem testnek, szemnek kivánsága és életnek kevélysége; nem mongya, hogy e világon testi gyönyörüségek, gazdag birodalmok, felséges méltóságok vannak: hanem, hogy ezeknek kivánságival tellyes a világ; és egyéb nincs e világon, hanem ólthatatlan szomjúság, telhetetlen éhezés, végetlen vágyódás. Mert a világ, nem elégíthetvén embert javaival, azoknak kivánásával kínozza és nyughatatlan fáratsággal fogyattya. Ezért mongya Szent *Dávid,* [2] Psal. 58. v. 7. a világ-szeretőkrűl; hogy, [2] *Famem patientur, ut canes et circuibunt civitatem;* mint az ebek, mindenkor koplalnak és kerengenek, hogy eledelt talállyanak, mellyel engesztellyék ugató gyomrokat, valamit kapnak, azt semminek tartyák; hanem, a mihez nem jut- [3] Sap. 4. v 12. hatnak, az-után szakad kivánságok nyughatatlansága. Azért, [3] *Inconstantia concupiscentiæ transvertit sensum,* a kivánságok álhatatlan változása, fel s alá-forgattya őket.

Ezt a világi kivánságok nyughatatlan és álhatatlan forgását, két szép hasonlatossággal adgya előnkbe a Szent Lélek: először, azt mongya; hogy a ki Istentűl elszakad és a világ úttyán jár, [4] Oseæ 12. v. 1. [4] *Pascit ventos,* szelek pásztora és azokat őrzi. A széllel emberi erő nem bír; senki azt bé nem rekesztheti; kedve-szerént nem [5] Joan. 3. v. 8. forgathattya: hanem, [5] *Ubi vult, spirat: et nescis unde veniat, aut quo vadat;* ott fúj, a hol akarja: nem tudgya senki, honnan jő s s hová mégyen. Azért, a ki szelet őriz, szükség, hogy szűnetlen és álhatatlanúl, hol ide, hol amoda fordúllyon; hol egy- hol másfelé fusson és soha ne nyúgodjék. Illyen, a ki világi kivánságokután jár. Másodszor, azt mongya Szent *Dávid;* hogy a világ- [6] Psal. 82. v. 14. szeretői, ollyanok, [6] *ut rota,* mint a kerék, melynek minden része [7] Psal. 139. v. 10. fel s alá-forog mindenkor és csak az álhatatlan változásokban álhatatos; az-az, [7] *Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos;* oly kerengőben járnak, melynek mindenkor az elein, vagy fején vannak. Sohúlt vége nincsen a kerengőnek: azért, a ki kerengőben végig akar menni, munkáját múnka követi, fárat- [8] Bernard initio Serm. 12. in Psal. Qui habitat. ságát fáratság újíttya: [8] *Qui in circuitu ambulat, proficiscitur quidem, sed proficit nihil:* a ki kerengőben jár, mégyen és fárad, de eléb nem mégyen, hanem ugyan ottan marad. És noha, [9] *Lassatur* [9] Sap. 5. v. 7. *in via iniquitatis,* igen megfárad a gonoszság kerengőjében: de, [10] Thren. 5. v. 5. [10] *Lassis non datur requies;* semmi nyugodalom nem adatik néki: hanem, mint a *Sisifus* kínnyában, a múnka munkához ragad; és akkor kezdődik-elől, mikor gondolnád, hogy vége vagyon.

Illyen a világ fáratsága; illyenek a világ javai. Még-is ezekért az emberek ennyit munkálódnak és soha fáratságoktúl meg nem szűnnek: hanem, egy-nehány pénzért és kevés fizetésért; valami rosz nyereségért; egy kis tisztességért; valami rút gyönyörüségért, éjet nappá tésznek, hevet, hideget szenvednek, veszedelemtűl és haláltúl nem félnek.

Ah, menyível illendőb nékünk, a tiszta, valóságos jókért, az örökké-maradó jókért, a mennyei bóldogságnak elnyeréseért, az Isten kedvéért, a tekélletes jóságokért; mellyek, [1] *Replet animam* [2] *Replet in bonis desiderium* [3] *Saturant;* megelégítik a lelket: szűnetlen munkálkodnunk és az Isten terhének viseléséhez naponként vastagodnúnk.

[1] Prov. 13. v. 25.
[2] Psal. 102. v. 5.
[3] Matt. 5. v. 5.

Ez a világi és lelki jóknak egybe-vetése, mit cselekedett a romai császár udvarában két fő-emberrel, írva hatta Szent Agoston. Mert egymással, így beszéllett a két okos ember: a mí sok fáratságinkal mit keresünk? mire igyekezünk? miért vitézkedünk? udvari reménségünk továb nem mehet, hanem hogy a császár baráti legyünk: *Et ibi quid non fragile, plenumque periculi?* Ha arra jutúnk, ott menyi veszedelmek és töredékeny bizonytalanságok vannak? *Et per quot pericula pervenitur ad grandius periculum?* Menyi veszedelmes félelmek-által, juthatunk arra a félelmesb állapatra? Még pedig, ha arra juthatúnk? mert az-is bizonytalan. *Amicus autem Dei, si voluero, ecce nunc fio;* ihon, mingyárt Isten barátságába juthatok, ha akarom: mingyárt, a mennyei jókkal gazdagodhatom; lelki nyugodalmot és az-után örök dücsősséget nyerhetek. Annyi ereje lén ennek a gondolatnak, a böcsűlletes emberek szűvében, hogy azon órában, búlcsút vévén a világtúl, jegyzett mátkájoktúl elválván, minden világi jóktúl megfoszták magokat; és, a minémű *Monasterium, plenum bonis fratribus,* jámbor fráterek kalastroma vala *Mediolanum*-mellett, abba adák isteni szolgálatra magokat.

Aug. 8. Confession. cap. 6.

Ébreszszen azért minket-is, a világ fiainak, a világi jókért nyughatatlan és fáradhatatlan munkájok, az isteni szolgálatnak és igaz jók keresetinek, naponként újúló és öregbedő serénységére.

Másodszor, azzal írja Szent Bernárd, [4] hogy minden mentsége kirekesztetik a lelki dolgokban-való késedelmes puhaságnak: mert, *In vita vitæ, quo citius, eo facilius curritur: et leve Salvatoris onus, quo crescit amplius, eo portabilius est;* az üdvösség úttyán, mennél gyorsabban, annál künnyebben futhatunk: és a Christus künyű

[4] Bernard. illa Epistola 341.
Matt. 11. v. 30.

terhét, mennél töb, annál inkáb elbírjuk és viselhettyük. *Nonne et aviculas levat plumarum numerositas?* A madarakat könnyebbíti, nem nehezíti, a tollak sokasága. Terhe és súllya vagyon a tolnak; és oly nehéz egy mása tol, mint egy mása aczél: de a madarat nem terhelik szárnyainak tollai; sőt, ha könnyebségért elhagyigálná tollait, nem röpűlhetne, hanem mingyárt földre esnék, testének nehézsége. Hasonló a tollakhoz a Christus terhe és az ő
[1]Bernard. ibid. szolgálattyának fáratsága: mert, [1]*Portat potius, quam portatur;* ez hordoz, felemel és vastagít inkáb, hogy-sem mí hordoznók őtet. Azért, ha ezt letészük, ha megszűnünk az Isten terhének serény hordozásától, magúnk terhével lenyomatunk és földre s pokolra esünk.

Ezt a hasonlatosságot, *Isaias* Prófetától tanúlta Szent Bernárd. Mert azt írja a Proféta; hogy, a kik Istennek vídám és buzgó
[2] Isai. 40. v. 31. szűvel szolgálnak, [2]*Assument pennas, sicut aquilæ; current et non laborabunt; ambulabunt et non deficient;* szárnyok nő; mint a sasnak; futnak és munkát nem éreznek; járnak és el nem fogynak. Ved eszedbe, minémű külömbséget tészen az isteni szolgálatban, a futás- és járás-közöt. Azokrúl, a kik futnak, azt mongya; hogy fáratságot és munkát nem éreznek: a kik járnak, azokrúl nem mongya, hogy nem fáradnak, hanem, hogy el nem fogynak. Mert, a ki serény és gyors az isteni szolgálatban, oly meszsze jár a fáratságtúl és elfogyástúl, hogy ingyen nem-is munkálkodik; az-az, nem érzi a munkát, hanem, annál nagyob nyugodalmot, könnyebséget, ujúlást és vidámságot érez, mennél inkáb fút: a ki pedig ballag és csak jár, noha szinte el nem fogy, de fáratság-nélkül nincsen. Azért, keveseb múnka az Isten úttyán-való futás, hogy-sem a lassan-járás. És, noha könnyebben megesnek, a kik futnak,
[3]Prov. 4. v. 12. hogy-sem a kik ballagnak: de az Isten úttyán, [3]*Currens non habet offendiculum,* nincs mibe megütközzék, a ki futva jár. Annak-okáért,
[4]Psal. 118. v. 32. Szent *Dávid,* nem elégszik azzal, hogy, [4]*Viam mandatorum cucurri;* futva járt és nem csak sétált az Isten törvényének úttyán; és, hogy oly gyorsasággal sietett az Istenhez, mint a szomjú szarvas
[5] Psal. 41. v. 1. [5]a szép forráshoz: hanem azon könyörög Istennek, hogy szárnyat
[6] Psal. 54. v. 7. és nem lassan-röpűllő madár szárnyat, hanem, [6]gyors galamb-
[7]Isai. 60. v. 8. szárnyat, adgyon néki; hogy, [7]*Ut columba volet ad fenestras,* sebes röpűlléssel nyugodalmának fészkébe, Isten kedvébe juthasson.
[8]Psal. 111. v. 1. Mert, [8]*Beatus vir, qui in mandatis ejus volet nimis,* csak az bóldog ember, a ki *nimis,* igen nagy serénységgel akar Istennek

szolgálni. Mivel, nem elég Istennek szolgálni imígy-amúgy; nem elég az ő parancsolatit puhán cselekedni: hanem, *nimis,* nagy akarattal, buzgó kívánsággal, serény gyorsasággal kel abban eljárni. A ki félve és gyengén nyúl a csallyánhoz, megsüti kezét: de a ki bátran ragadgya, vagy igen kevéssé, vagy ugyan nem érzi csipését. A pusztába-ménők-közzűl, [1]*Extrema agminis, qui lassi resederant,* azok veszének, a kik hátra maradtak és elfáradván leültek: az Isten úttyán-is, [2]*Timidis et incredulis,* azoknak legveszedelmesb dolgok, a kik félénkek; és [3]*Modicum ibi, modicum ibi;* imit-is amott-is mulatoznak és eléb nem mennek.

[1] Deut.25.v.18.
[2] Apoc.21.v.8.
[3] Isai. 28. v. 10, 13.

No tehát, keresztyének, legyünk igazán hasonlók a mustármaghoz: nevekedgyünk és öregbedgyünk naponként a jóságokban. Sokat mivelünk, ha minden-nap keveset mivelünk. Egy szegény ember, látván, hogy tövis nőtte rétét, meghagyá fiának, hogy azt kiircsa. Az ifiú, tekíntvén a sok gaz nevést és lehetetlennek álítván, hogy azt a nagy munkát elviselhesse, hozzá sem kezde az irtáshoz. Eszébe vévé az értelmes atya, fiának csalatkozását; és azt kiváná tőlle, hogy többet ne mivellyen, hanem mulatságért minden-nap egy nehány szál tövisset vagdallyon-ki. Kész lén erre az ifiú; és eszébe sem vévé, hogy mind kitisztítá a rétet. Ugy tetczik, hasonlóképpen cselekedék Isten a sidó néppel. Mert, mikor az igért földbe vitte vólna, azt mondá; hogy, ne féllyen a föld lakositúl, mert, [4]*Consumet eas paulatim, atque per partes. Non poteris eas delere pariter;* noha egyszer s mind azokat el nem fogyathattya, de részenként, lassan-lassan, ugyan elfogyattya. Mí-is azért, ne nézzük azt, hogy egyszer s mind a gyarlóságból ki nem őltözhetünk; hogy hirtelen a tekélletes erkőlcsök tárgyának közepit nem találhattyuk; hogy oly hamar, a mint akarnók, a szent életben meg nem gyökerezünk: légyünk azon, hogy, ha apránként-is, de szűnetlen, minden-nap, eléb-eléb ménnyünk a bűnök gyözedelmében és a jó erkölcsök plántálásában. Mert, ha meg nem szűnünk, hanem kisded nevésekkel, mint a mustár, nevekedten nevekedünk a jóban: végre égik nevekedünk. Melyre segítcsen minnyájunkat az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

[4] Deut. 7. v. 22. Exod. 23. v. 29.

SEPTUAGESIMA VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Máté Evangelista, könyvének második részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Matt. 20. v. 11. Similia, Marci 4. v. 2. sqq. Luc. 8. v. 4. sqq. Az üdöben mondá Jesus az ö tanitványinak ezt a példát. Hasonló a Meny-ország a cselédes-emberhez, mely jó reggel kiment miveseket fogadni szölejébe. Megszegödvén pedig a mivesekkel a napi pénzben, elküldé öket szölejébe. És kimenvén három óra-tájban, láta másokat hivolkodva álván a piaczon és monda nékik: mennyetek ti-is az én szölömbe, és a mi igaz lészen, megadom néktek. Azok pedig elmenének. Kiméne ismét, hat és kilencz óra-tájban; és hasonló-képpen cselekedék.

Tizen-egy óra-tájban pedig kiméne és talála más veszteg-állókat, és monda nékik: mit állotok it nap-estig hivolkodva? Mondának néki: mert senki meg nem fogadott minket. Mondá nékik: mennyetek ti-is az én szölömbe.

Mikor pedig estve lett vólna, a szölönek ura monda gondviselöjének: hijd-elö a munkásokat és ad-meg nékik béreket, az utólsókon kezdvén mind az elsök-ig. Mikor azért eljöttek vólna, a kik tizen-egy óra-tájban jöttek vala, egy-egy pénzt vén mindenik. Elő-jövén pedig az elsök-is, azt álittyák vala, hogy ők többet vennének; ök-is pedig egy-egy pénzt vének. És elvévén, morognak vala a cselédes-ember-ellen, mondván; ezek az utólsók egy óra-ig miveltek; és öket egyenlövé tetted mi-hozzánk, kik egész nap terhét és melegét viseltük. Ö pedig felelvén eggyiknek közzüllök, monda: barátom, nem tészek hamissat

néked: nem-de egy pénzben szegödtél-e velem? Ved-fel a mi tiéd és menny-el: annyit akarok pedig az utólsónak-is adni, menyit néked. Vagy nem szabad-e nékem azt mivelnem, a mit akarok? talám a te szemed álnak hogy-im én jó vagyok? Igy lésznek az utólsók elsök, és az elsök utólsók, mert sokan vannak a hivatalosok, kevesen pedig a választottak.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppületire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesítcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

Hogy ifiuságban kel az isteni szolgálathoz kezdeni. És, medgyenek, a kik későn kezdik?

Hogy a mennyei cselédes-ember, önnön-maga, szorgalmatoson és reggel kezdvén, egész estvé-ig, minden üdők folyásában serkegeti restségünket és szőlejében kíván, bért és jutalmat igér kicsiny fáratságunkért: azzal atyai gond-viselését és hozzánk-való nagy kegyelmességét ismérteti. Mert, a munkások hívatallyában és elegítésében, akár arra fordítcsuk szemeinket, a ki a munkásokat hítta és az üdőre melyben híja; akár azokra, a kiket hí és a hivatalnak módgyára; akár a munkára, melyre hí és a jutalomra, mellyet ígér: világoson kitetczik Istenűnknek hozzánk-való nagy jó-vólta.

A ki minket szolgálattyára hi, a ki fizetésnek jutalmával izgat és szegödségének ígéretivel adóssá tészi magát: ő-maga a felséges Isten. Mert ha ő nem híjna és kegyelmes malasztyával nem vonna, örök veszedelemnek kárhozattyában maradnánk: mivel, [1]*nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum;* senki nem mehet ő-hozzá, hanem a kit az Atya vonszon. Ez az Istennek nagy kegyelmessége, hogy, noha ő-benne vannak [2]minden jók; és, [3]*bonorum nostrorum non eget;* semmi javainkra nincs szükséges; noha [4]sem hasznot, sem kárt nem vészen, jó, vagy gonosz cselekedetünkből, mert, akár-medgyünk-is, [5]*servi inutiles sumus,* heába-való szolgák vagyunk; hasznot Istennek munkánkal nem

[1] Joan. 6. v. 44.
[2] Rom. 11. v. 36.
[3] Exod. 33. v. 19. Psal 15. v. 2.
[4] Job. 22. v. 3. c. 35. v. 6, 7.
[5] Luc. 17. v. 10

szerzünk, [1]boszszuséggal őtet nem törödtettyük gonoszságunkal: mindaz-által, csak azért, hogy minket javaiban részesítcsen, szolgálattyára hí és jutalmazni akarja fáratságinkat, mellyekre szüksége nincsen.

[1] Jer. 7. v. 19.

Az üdőt, ha megtekíntyük, melyben hi: kitetczik Istenünknek szorgalmas gond-viselése. Mert, nem-csak az egész emberi nemzetet, világ kezdetitűl fogva, szinte [2]utólsó óra-íg, mely a Christus jövetelén kezdetett, nagy kegyesen hítta: hanem minket-is fejenként, gyermekségünkben kezdvén, életünknek minden részeiben szűnetlen serkeget, [3]ajtónkon kolompozván, fáradhatatlanúl nógat. És, a mint *Jeremias* által mongya; [4]*mane consurgens,* reggel kezdvén, mind maga s mind követi-által kiált, hogy hozzája térjünk. [5]*Erigit mane, mane erigit mihi aurem;* reggel, és igen jó reggel kezdi fülűnket vonyogatni és ébreszteni szolgálattyára. Azután pedig, [6]*tota die expandit manus,* nap-estig, keze-kiterjesztve, jár utánnunk és kér, hogy néki szolgállyunk.

[2] Joan. 2. v. 18.
[3] Apoc. 3. v. 20.
[4] Jerem 7. v. 13. cap. 11. v. 7. cap. 35. v. 14.
[5] Isai. 50. v. 4.
[6] Isai. 65. v. 2 Rom. 10. v. 21. Prov. 1. v. 24.

Ha meggondollyuk, kiket hi az Úr Isten: abból-is tűndöklik és világoson ismértetik kegyessége. Mert, nem-csak haszontalanokat szóllít, hanem hívolkodókat, kiknek semmi érdemek nincs arra hogy hívassanak. Ugy vagyon, a világ piaczán mindennek vagyon fontányi szösze* és [7]nehéz igája, mely-alat fárad és munkálkodik: de Isten, hívolkodónak nevez akármely fáratsággal-élő embert, valaki nem Isten szőlejében, hanem a világ pajtájában munkálkodik. És azt mongya; hogy [8]*opera eorum, opera inutilia;* hiuság az ő munkájok; semmik az ő fáratságok, Mert a világi nyughatatlanságok, [9]pók-háló szövések; az-az, haszontalan és bolond hívolkodások. [10]Kerengöben-járások; mellyek fárasztyák, de meszsze nem viszik embert.

[7] Eccli. 40. v. 1. Sap. 5. v. 7.
[8] Isai. 59. v. 6, 7. c. 41. v. 24. Amos. 6. v. 14.
[9] Job. 8. v. 14. Isai. 59. v. 5.
[10] Psal. 11. v. 9.

A hivatal módgyában, lásd Istennek irgalmasságát. Nékünk kellene utánna járnunk, hogy szolgálattyára fogadgyon; de ő keres minket; erőltethetne munkájára, mert szabados Urunk; de kérni akar; parancsolhatna, de intését nyújtya; fizetés-nélkül, ingyen kívánhatná munkánkat, de fizetni akar; bottal verhetne, de lágy pirongatással ébreszti restségünket.

De vallyon, micsoda munkára hí Isten? A világi gazdák, magok dolgára és hasznára fogadnak szolgákat. Hallatlan az emberek-közöt, hogy egy akár-ki, oly szolgát keressen, kinek

* Stamen, Hanf, Werg; egy guzsaly kender, egy rokka len szösz. Fontányi vagy fontáni szösz: szolás, u. m elég elfoglaltság, gond, tőrődés.

hasznát ne vegye; vagy azért fizessen, hogy a munkás maga dolgait vigye-végbe: Isten pediglen, minket arra fogadván, hogy az ő szőlejében munkálkodgyunk, nem egyebet kiván tőllünk, hanem, hogy a magunk lelkét tisztogassuk, ékesítcsük és gazdagítcsuk. Azt mongya önnön-maga; hogy az ő szőleje: az emberek; [1]*vinea Domini exercituum, Domus Israël:* kiket, [2]*ego plantavi, vineam electam,* ő plántált és választott, hogy termő-szőlők légyünk. Azért, mikor minket szőleje munkájára szóllít a nagy Isten, nem maga haszna-keresésre, hanem lelkünk üdvösségének nyerésére választ.

[1] Isai. 5. v. 7.
[2] Jer. 2. v. 21.

Végezetre; abban mutattya végetlen kegyelmességét a mennyei cselédes-ember, hogy, nem kivánnya ingyen fáratságunkat; hanem, [3]*breve et momentaneum,* rövid munkánkat, örökké-állandó, [4]*retributione multa,* nagy fizetéssel jutalmazza: oly pénzt adván érette, mellyet senki meg nem túd böcsülleni; [5]hanem, a ki elvészi. Azért, a kiket reggel híjt, megszegődött véllek; a kiket három, hat, kilencz óra-kor híjt, jutalmat ígért nékik; a kiket pedig tizenegy óra-kor, az-az, utólsó órán híjt [6](mivel a sidóknál, mindenkor tizen-két óra vólt nap-kelettűl, nap-nyúgatig,) azokat pirongatással és dorgálással nódította; és noha semmit nem ígére nékik, de tellyes fizetés-nélkül azokat sem hagyá.

[3] 2. Cor. 4. v. 17.
[4] Psal. 18. v. 12.
[5] Apoc. 2. v. 17.
[6] Joan. 11. v. 9.

Ez az Istennek foghatatlan és böcsülhetetlen kegyelmessége, hogy, szüksége nem lévén szolgálatunkra, hí minket: szorgalmatoson és életünknek minden részeiben hí minket: nem azért hí, hogy érdemlenők hívatallyát, mert erre számtalan hiúságokkal, méltatlanokká tettük magúnkat. Nem erőltet, hanem kegyesen szóllít: nem maga hasznára, hanem üdvösségünk-szerző munkára izgat; és nagy jutalmokat ígér fáratságunknak.

Mind-ezekből, sok üdvösséges tanuságokat vehetnénk; de, mivel az Evangeliomból hallók, hogy némellyek idején kezdenek az isteni szolgálathoz, némellyek csak utólsó órában; azt-is értők, hogy, a kik utól kezdik, sokszor elsök az Isten fontyában; és [7]*minus habentes,* heánosok az előbbiek, mivel Istennek [8]más fontya vagyon, hogy-sem a világ piaczának: annak-okáért, a jelen-való órában, két dologrúl lészen tanuságunk. Elsőben, megmutatom; hogy, *nem-csak hasznos, de szükséges, hogy idején és ifiuságnak sengéjében kezgyünk az isteni szolgálathoz. Másodszor, megmondom; mit cselekedgyenek, a kiknek később lett hivatallyok, és vénségekben kezdenek szolgálni Istennek.* Kérlek, valakik jelen vattok, mind

[7] Dan. 5. v. 27.
[8] Pondus sanctuarii. Numer. 7. v. 13.

Propositio.

ifiak, mind üdősök, ércsétek kötelességteket és ahoz alkalmaztassátok magatokat.

I. RÉSZE. Hogy ember idején Isten szolgálattyára állyon és kisdedkorától-fogva gyermekségének gyenge esztendeit, tekélletes erkőlcsökben foglallya, oly üdvösséges, oly szükséges, oly hasznos, hogy azt elégségesen meg nem mondhatni. Mert, ha a gyermeki és ifiu-állapat, mint a lágy viasz, alkalmatosb akár-mely tudományoknak, söt paraszt mesterségeknek-is megtanúlására; mellyeket senki vénségében jól meg nem foghat: menyível nehezeb vénségében tanúlni a tudományok tudományát és mesterségek mesterségét, mély minden egyéb tudománynál nehezeb; tudni-illik azt, hogy Istent féllyük, szeressük; hogy a bűnöket távoztassuk; hogy minden tekélletes erkőlcsökbe őltözzünk? Nem oly dolog ez, mellyet életünk végére és utólsó vénségünkre kellyen hallogatni: Mert, [1]*quæ in juventute tua non congregasti, quomodo in senectute tua invenies?* A mit ifiuságunkban nem kerestünk, vénségünkben fel nem találluk. A mit Jancsi nem tanúlt, nem tudgya azt János. A ki pedig dolgát jól kezdette, félig végbe-vitte: *dimidium facti, qui bene cœpit, habet.*

[1] Eccli. 25. v. 5.

[2] Thren. 3. v. 27.

[3] Cyprian. de Singul. Clericor.

Jeremias Próféta azt írja; hogy, [2]*Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua;* az a jó, mely minden jót magában foglal, mikor ember ifiuságától-fogva viseli az igát, [3]*Pondus sanctitatis*, a szent életnek terhét, mert a ki idején Isten igájához törődik, könnyen elvonsza magát a világi feslettségektől és gyönyörüséges csendességben él. A ki pedig idején nem szokik a szent erkőlcsökhöz, úgy tetczik, hogy *Isaias* nem nehéznek, hanem lehetetlennek jelenti, hogy valaha tekélletes isteni tudomány légyen benne. [4]*Quem docebit scientiam? quem intelligere faciet auditum? Ablactatos a lacte, avulsos ab uberibus:* kit tanít, ugy-mond Isten, bőlcseségére? kinek ád értelmet? A kiket téjtől és csecstől újonnan választottak-el. Mint-ha azt mondaná; hogy, a lelki dolgoknak derék értelmét, vélte és Istennek kivált-képpen-való igen nagy ajándékából nyeri, a ki idején nem kezd ennek gyakorlásához.

[4] Isai. 28. v. 9.

Sok-keppen ismértette Isten az Ó Testamentomban, mint kivánnya, hogy gyenge esztendőnkben kezgyűnk az ő szolgálattyához. Mikor laistromába íratá vitézit és papjait, azt parancsolá *Mojses*-nek; [5]hogy a töb sidókat, kik hadakozásra és egyéb külső gond-viselésre rendeltetnek, húsz esztendős-koroktúl-fogva vegye számban és írja-bé az Isten könyvébe: de a *Levitákat.* kik az

[5] Num. 1. v. 2. cap. 26. v. 2.

isteni szolgálatra választatnak; [1] *Numera ab uno mense et supra;* születések-után, egy hólnaptúl-fogva, mingyárt laistromba vegye, mert az Isten szolgáit, kisded-korokban kel szolgálatra szentelni és béírnyia. És miképpen mí, nem örömest fogadunk vén szolgát, vén katonát, kinek nyugodalom kel inkáb, hogy-sem fáradozás: úgy Isten megparancsolá; hogy, mihent a *Leviták* ötven esztendőt tőltenek, [2] *Servire cessabunt: custodiant sibi commendata; opera autem ipsa non faciant;* ne szolgállyanak az áldozásban: őrizzék, a mit reájok bíznak; de magok ne munkálkodgyanak.

[1] Num. 3. v. 15. cap. 26. v. 62.

[2] Num. 8. v. 25. 26.

Foganatos kemény szókkal ínt Salamon; hogy, [3] *Memento Creatoris tui in diebus juventutis tuæ*; ifiúságunkban gondolkodgyunk és törődgyünk az isteni szolgálatban. Mert, mikor a vénségnek alkalmatlanságában megúnakozunk; mikor szemeink meghomályosodnak és folynak; karúnk ereje, inaink gyorsasága, fogaink száma, megfogyatkoznak; mikor az álom elszökik szemeinkről; mikor fülünk nagyot kezd hallani, fejűnk reszketni, okosságúnk tompúlni; mikor szinte készülőben lészünk az örök lakó-helyre menetelre: késő akkor két-felé kapni: nehéz akkor mindenre érkezni. Azért, minden hiuságnál nagyob hiuság, ifiuságról vénségre halasztani a tekélletes életet.

[3] Eccles. 12. v. 1.

A barmok első-szülöttét [4] akará Isten, hogy néki szentellyék: de nem szenvedé, hogy öreg-korokban vigyék néki: hanem, miképpen a gyermekekeket, születések-után [5] nyólczad nap, környűlmetélés-által magának bélyegezé és szolgáivá fogadá; az oktalan-állatoknak-is első-szülöttét, mingyárt [6] nyólczad napra akará, hogy bémutassák.

[4] Exod. 13. v. 2.

[5] Levit. 12. v. 3.

[6] Lev. 22. v. 27. Exod. 22. v. 30.

A föld gyümőlcséből, részt kívána Isten a sidóktúl: de nem akárminémű részt; hanem, [7] *Primitias frugum terræ, deferes in domum dei tui;* a gyümölcsök sengéjét kiváná, hogy az ő házába vigyék. Juhokat és egyéb oktalan-állatokat rendele Isten maga tiszteletire: de sokszor parancsolá, hogy ne aggal, hanem, [8] *Anniculum,* azon esztendő-béli fiatal marhával áldozzanak. Nem galambokat, hanem, [9] *Pullos columbarum,* galambfiakat, hagyá, hogy vigyenek néki. Ezekkel azt példázta a nagy Isten; hogy, nem kedves ő-előtte, hogy a szép nyers ifiú esztendőket, ördög szolgálattyában tőltvén, fogyaték, büdös, rothatt vénségünket adgyuk néki. Sőt, mivel tilalmazza, hogy dísztelen ajándékot, [10] *Munera prava,* ne adgyunk néki; [11] bénnát, erőtlent, rühest, sümőlcsöst, [12] vakot és szántát ne vigyünk az ő áldozattyára: sokkal inkáb

[7] Exod. 23. v. 19.

[8] Exod. 12. v. 5. Exod. 29. v. 38.

[9] Lev. 1. v. 14. c. 5. v. 7.

[10] Eccli. 35. v. 14.

[11] Lev. 22. v. 21. 22. Deut. 15. v. 21.

[12] Malach. 1. v. 8.

kívánnya, hogy bűnök rútságival ferteztetett ifiuságnak törődött vénségét, ne tarcsuk ő számára; hanem, az ártatlan kisdedségnek tisztaságával áldozzunk néki. Mert, azok a lelkek bóldogok, mellyek,

[1] Bern. Ser. 14. in Cantica. ultra medium. [1] *Ante Christo fœderatæ, quam fœdatæ mundi complexibus: cui se tanto felicius, quanto maturius devoverunt;* minek-előtte megfertéztetnének, Christusnak szentelték magokat: és, a mint a bőlcs

[2] Eccles. 11. v. 6. 9. c. 12. v. 1. mongya, [2] *Mane in diebus juventutis seminarunt;* reggel vetnek jó magot ifiuságok virágában és kisded-korokban gondolkodnak Teremtőjökről.

Az Uj Testamentomban-is sok-képpen ismértette Isten, mely kedves előtte, mikor ember kisded-korában adgya magát az ő szolgálattyára. Anyát ollyat választa, kiről a régi Szent Doktorok egyenlő értelemmel írják, hogy három esztendős-korában, Istennek szenteltetett a templomban és ot neveltetett az angyali köszöntésig.

[3] Luc. 1. v. 15. Előtte-járó hopmestert, ollyat rendele, ki még [3] annya méhében

[4] Ibidem, v. 80. megszenteltetett; és [4] gyermekségétűl-fogva pusztában lakván, arra vígyázott, hogy *Confortaretur spiritu,* lélek-szerént öregbednék és vastagodnék. Jövetele hasznának sengéjét akarván bémutatni Szent

[5] Matt. 2. v. 16. Attyának, kisded gyermekeket választa, kiket [5] ő-érette a kegyetlen *Heródes* megölete. Maga pedig, születésének nyólczadik napján,

[6] Luc. 2. v. 21. környűl-metélkedvén, [6] gyermekségében kezdé Istent engesztelni. Mikor a tanitványok tilalmaznák a kisded gyermekeknek hozzávitelét, [7] *Indigne tulit,* neheztelé; és, *Complexus illos,* megölelvén

[7] Marc. 10. v. 13. sqq. a gyermekeket, kezét reájok tévé: és megáldván, nem-csak azt mondá, hogy illyeneké a Meny-ország; hanem, hogy, ha mí-is ollyanok nem leszünk, Meny-országba nem jutúnk. A mái Sz. Evangeliomban-is, jó reggel keres munkásokat a mennyei cselédesember. Jelentvén ezzel, hogy akarattya az, hogy idején kezgyünk Istennek szolgálni. De az mind nagyob, hogy, a Keresztségnek *Sacramentomát* rendelvén, azt akarta, hogy ez-által mingyárt kicsiny-korunkban megszenteltessünk.

[8] Hieron. ep. 83. ad Oceanum, c. 3. Azt írja Szent [8] *Jerónimus;* hogy Isten, világ kezditül-fogva sokképen ábráztatta és példázta a szent Keresztséget. Mikor kezdetben, vizek-felett vitetett, *Mundum in figura Baptismi parturiebat;*

[9] Gen. 1. v. 20. Keresztségre-való erőt adott a vizeknek. Vízből [9] lettek elsőben

[10] Gen. 21. v. 25. 30. c. 26. v. 20. érzékenséges állatok; vízzel tisztíttatott *Noë* idejében a világ vétke; vízben öletett *Faraó;* szép folyó-vízzel öntöztetett a

[11] Gen. 24. v. 16. c. 29. v. 8. sqq. paradicsom; a vizek óltalmát első dolognak tartották [10] *Ábrahám* és *Isaác:* víznél választatott [11] *Rebeca* és *Rachel,* házasságra:

vízből emeltetett *Mojses (Exodi 2. v. 3.)* a királyi palotába: a templomból folyó-víz *(Ezechiel. 47. v. 1, 8, 9.)* származott, mely a világot elevenítette. A Christus hopmestere, a vizeknél tanított: első csudája Christusnak, a víznek borrá változása vólt. És, hogy mind-ezeket az árnyékokat megtellyesítené; és, a Prófétáknak jövendőllése-szerént, [1]tiszta vizet öntene reánk és [2]tengerbe merítené minden bűneinket: megparancsolá Apostolinak, [3]hogy, Atyának, Fiúnak, Szent Léleknek nevében, megkeresztelnének mindeneket, mert, valaki vízből és Szent Lélekből újonnan nem születik, nem üdvözűl.

[1] Ezech. 36. v. 25.
[2] Mich. 7. v. 19.
[3] Matt. 28. v. 19. Joan. 3. v. 5. Baptizatus Paulus, Act. 9. v. 18. Eunuchus, Act. 8. v. 38.

Tudgyátok, keresztyének, hogy minnyájan bűnben fogantatunk; [4]*In peccatis concepit me mater mea:* minnyájan bűnben születettünk; [5]*Natura filii iræ;* mert [6]*Ádám*-ban minnyájan vétkeztünk: nem akarta Isten, hogy ebben a bűnös állapatban öregbedgyünk és ördög hatalma-alat nevekedgyünk; hanem, testi születésünk-után, ottan mingyárt, kivészen a veszedelmes állapatból: megtisztít, megmosogat, megszentel, Christusba őltöztet, [7]*Per lavacrum regenerationis,* a Szent Keresztség újonnan-születése-által. És miképpen [8]*Naamánt,* testi poklosságából egy mosódással megújítá a *Jordán*-vize: úgy a Keresztségben, lelki poklosságink meggyógyíttatnak. Azért, még mikor anyánk tejét szopjuk, Isten képe-béli egyházi emberhez vitetünk; fogadást tészünk; Istennel megszegődünk; szolgálattyára köteleztetünk; az ő bélyegét felvészük; és kezeseket vetünk, a kereszt-apát, anyát, hogy az ördögnek és világnak ellenemondván, örökös szolgái lészünk Istenűnknek és ő-tölle semmi úttal el nem pártolunk. Nem akarta a nagy Isten, hogy haladgyon a Keresztség, bár-csak, míg magunk eszével élni kezdünk-is: hanem úgy rendelé, hogy még akkor megszenteltessünk, mikor nem-is tudgyuk bűnös-vóltunkat: és a Keresztségnek Szentségével, oly malasztot és segítséget vegyünk, mely az ördög erejét és incselkedésit megzabolázza. És, mivel a Szent János [9]látásából tudgyuk; hogy, a mely fiat az anyaszentegyház szűl, azt a sátán mingyárt el akarja nyelni: Isten-is azt rendelé, hogy a született kisdedeket, mingyárt kivegye az ördög birodalmából és kicsiny-korától-fogva szentségben nevellye.

[4] Psal. 50. v. 7.
[5] Ephes. 2. v. 3.
[6] Rom. 5. v. 12, 17, 18, 19.
[7] Ad Tit. 3. v. 5. Joan 3. v. 5. Rom. 6. v. 3. Galat. 3. v. 27.
[8] 4. Reg. 5. v. 10.
[9] Apoc. 12. v. 4.

Nem elégedék ezzel a Christus jó-vólta, hanem más *Sacramentomot* szerze, *Confirmatiot,* a szent Bérmálást; mellyet, hat vagy hét esztendős-korúnkban, az-az, mihent okosságunkal élni kezdűnk, mingyárt fel kel vennünk: hogy ennek erejével, a gyer-

mekségnek síkos és csiszamó gyengesége vastagíttassék lelki ellenségek győzedelmére és a Keresztségben vett szentség megtartására.

Felvehetik ugyan ezt a *Sacramentomot* az öreg emberek-is, kiket kisded-korokban meg nem bérmáltak. Mert a Szent Irásban olvassuk; hogy, minek-utánna *Samaria*-ban sokan megkereszteltetének, két Apostol méne hozzájok; azok kezének reájok-vetésével, Szent Lélek adaték nékik: és, a mint Szent Pál feljegyzé, [1] *Confirmavit, unxit, signavit, dedit eis pignus Spiritus;* megerőssítette, megkente, megjegyzette őket Isten és zálagúl adta szívökbe a Szent Lelket. De azért, a keresztyénségben nem halasztyák, hanem mingyárt kisded-korokban szolgáltattyák a gyermekeknek ezt a *Sacramentomot;* hogy annak erejéből adatott Szent Lélek malasztyával vastagodgyunk és erőssek légyünk az isteni szolgálatnak tekélletességében: úgy, hogy, sem emberi félelem és gyalázat, sem ördögi incselkedés és csalogatás, sem világi hízelkedés és hatalmaskodás, el ne vonnyon Istenünktűl: hanem, a mint Christus, szeme-elöt viselvén az örök jot, semminek tartotta a világ gyalázását; a mint *Mojses,* [2] az egyiptomi királyságnál fellyeb bócsüllötte a Christus kissebségit: úgy mí-is, mind [3] pofon-verést, mind egyéb sanyargatást elszenvedgyünk inkáb, hogy-sem Istenünktűl elpártollyunk. Bizonyoson tudván, hogy, [4] *Gloria magna sequi Dominum,* nincs annál nagyob dücsösség, mint, ha Istenünk szavát és példáját követtyük, a ki mí-érettünk sok gyalázatot és halált szenvedett.

[1] Actor. 8. v. 15, 16. 2. Cor 1. v. 21, 22.

[2] Heb. 11. v. 24, 25, 26.

[3] Matt. 5. v. 39.

[4] Eccli. 23. v. 38.

Megtetczik azért, mely nagy gongya vólt Istennek arra, hogy gyermekségünktűl-fogva szentűl szolgállyunk néki: mivel annak végbe-vitelére, ily csudálatos nagy két *Sacramentomot* hagyott az anyaszentegyházban.

Továb mégyen Szent *Tamás;* és azt mongya; hogy nemcsak irott törvényben parancsolta Isten, hogy [5] minden földi gyümőlcsöknek és tenyészö szaporodásnak első sengéje néki szenteltessék: hanem, annyíra kivánnya az újonnan-született gyenge gyermekeknek, elővel-érő jóságokat, hogy, noha megvárja okosságra-jutásokat, de az-után, hallogatás-nélkül megkívánnya magoktúl a gyümőlcsöt. Mert természetbe [6] óltott parancsolattal, örök kárhozat bűntetése-alat, kötelezi; hogy, mihent tellyes eszekre jutnak, Istenhez fordúllyanak; ő-hozzá csatollyák akarattyokat; az ő hivségére és szolgálattyára kötelezzék életeket.

[5] Exod. 13. v. 2. c. 23. v. 19.

[6] S. Thom. 1, 2. qu. 89. art. 6 corpore.

Nem úgy értem ezt a Szent Doktor tanitását, hogy, a mely peczentésben a kis gyermeknek természet-szerént-való okossága

kezdetik, tartozzék mingyárt abban, választást tenni állapattyárúl es elrendelnie életének jövendó folyását, mert, ki nem láttya, hogy akkor mingyárt annyi tudomány és értelem nem lehet a gyermekben, hogy ily nagy dologrúl derekassan tanácskozhassék? Hanem úgy értem, hogy, mihent ember annyi okosságra, jút, hogy megisméri Istenhez-való kötelességét; által-érti a kárhozatnak és mennyei dücsösségnek ígéretit; megtudgya a jót és gonoszt elégségesen választani; eszébe vészi, hogy a világi sok veszedelmek- és incselkedó csalatkozások-közöt, két út vagyon, mellyiknek eggyikén Meny-országba, másikán pokolba kel jutni: mihent, mondok, ember ezeket elégséges okossággal megfontolhattya és a *Hercules* két-felé vált úttyát elötte-láttya: tartozik mingyárt akarattyát Istenhez csatolni; segitséget ő-tőlle reménleni s kérni; életét isteni szolgálatra elszánni. Mert, értvén, hogy a két útnak eggyikén el kel indúlni; tudván, hogy annyi kisértetek-közöt, Isten segitsége-nélkül, emberi gyarlósága meggyőzetik; érezvén, a természetbe óltatott okosságnak izgatását a jóra: sem függőben nem hagyhattya választását; sem a pokol úttyát nem választhattya, lélek vesztés-nélkül: hanem, tartozik mingyárt akkor, első választásában, ifiuságát isteni szolgálatra kötelezni és következendő idejét abban tőlteni.

Nem-csak Isten-előt kedves, hanem nékűnk-is üdvösséges, ifiuságunkban kezdeni az isteni szolgálatot. Mert, a mint [1]*Alexandriai Kelemen* irja: *Est nobis uber ætatis, ipsa juventus;* szoptató dajkája életűnknek, az ifiuság. A mit ifiuságunkban szopunk, az nevekedik és terjed egész életűnkre. Azért, ha szabados és cselcsap a gyermek; ha fás és görcsös-erkőlcsü az ifiú: tudni-való, hogy a vénség vétkes lészen. A ki pedig gyermekségében szelíd és törvényes erkőlcsökhöz szokik: jó vénség nevekedik belőlle. Mert, Szent Lélek szava az; hogy, [2]*Ex studiis suis intelligitur puer, si munda et recta sint opera ejus;* a gyermek indúlati megmutattyák, mi lészen belőlle; mivel, [3]*Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea;* a mely útra indúl ember ifiuságában, el nem távozik attúl vénségében. Mert igaz mondás; hogy ag lóból nehéz poroszkát* csinálni: ag fából nehéz gúst tekerni: horgas tőkét nehéz igyenesíteni: a fejér gyapjat, ha egyszer fekete festékbe mártod, ki nem tisztúl: az új fazékrúl, nehéz lemosni az először belé-vett szagot; [4]*Quo semel est imbuta*

[1] Clemens Alexandr. li. 1. Pædagog. c. 5. ultra medium.

[2] Prov. 20. v. 11.

[3] Cap. 22. v. 6.

[4] Horat.

* Tolutarius, ugrándozó csikó v. ö. poroszkál: a poroszka poroszkál va. a. nem is botlic (botlik), tolutarius tolutim nec cæspitat. Ny. T. Sz.

recens, servabit odorem testa: quod nova testa bibit, inveterata
[1] Jere. 13. v. 23. *sapit.* [1]A szerecsent úgy nem szappanozhatni, hogy fejéredgyék: így, nehezen hadgya vétkét, a ki ahoz szokott és abban neve-
[2] Job. 20. v. 11. kedett. Mert, [6]*Ossa ejus implentur vitiis adolescentiæ et cum eo in pulvere dormient;* az ifiúság vétke, nem a lágy húsba, hanem a kemény csontba avik és koporsóba mégyen emberrel.

Mikor a Szent Irás, gyökerét és fondamentomát akarja ismértetni valamely tekélletes jámborságnak, kisded-korokban-való jó indúlatra mutat. Hogy *Susanna*, gyalázatos halált akart szenvedni
[3] Dan. 13. v. 3. inkáb, hogy-sem vétkezni, oka az: mert, [2]*Parentes illius cum essent justi, erudierant filiam;* isten-félő szüléi, kisded-korában jól tanítottak és nevelték őtet. Hogy *Tobiást*, sem vakság, sem szegénység meg nem mozdította tekélletességéből, okát azt adgya a Szent
[4] Tob. 2. v. 13. c. 1. v. 10. Lélek: [3]*Cum ab infantia semper* DEUM *timuerit;* szótalanságának kisded-korától-fogva, Istennek szolgált. Hogy *Eleazar* inkáb megölette magát, hogy-sem tettetné a disznó-hús ételt, oka az vólt:
[5] 2. Mach. 6. v. 23. mert, [4]*A puero optime conversatus,* gyermekségében kezdett a
[6] 2. Tim. 3. v. 15. jámborsághoz. Hogy *Timoteus,* [5]oly fő és gyümőlcsös pásztora lén az anyaszentegyháznak, abból áradott: mert, *ab infantia,* gyermekségétűl-fogva tanúlta a Szent Irást, melyből üdvösséges bölcseséget vehetett. Egy szóval; az isten-félő nagy emberekrűl, sok helyen feljegyzi a Sz. Irás, hogy kicsiny-korokban kezdették
[7] Psal. 70. v. 6. a tekélletességeknek úttyát nyomni. Szent *Dávid* [7]azt énekli; hogy Isten őtet, *a juventute,* ifiuságától-fogva, tanította. *Syrach*
[8] Eccli. 51. v. 18. azt írja: [8]*Cum adhuc essem junior, priusquam aberrarem, quæsivi sapientiam;* hogy ifiuságában kezdette az isteni bőlcseségnek keresését, minek-előtte megcsalatnék. *Salamon*-is a bőlcseséget,
[9] Sap. 8. v. 2. [9]*Exquisivit a juventute,* gyenge-korában kereste. *Samuel,* mikor
[10] 1. Reg. 1. v. 24. c. 3. v. 1. [10]*Infans, Puer,* szóllani sem tudna, akkor kezdett az isteni szolgálathoz és tekélletes élethez.
[11] Gen. 8. v. 21. Azért, eszetekbe vegyétek szülék, hogy, [11]*Prona est adolescentia ad malum;* az ifiuság künnyen hajol a gonoszra és gyermekteket kisded-korokban jóra szoktassátok. Tudgyátok, hogy
[12] Psal. 105. v. 37. Lev. 18. v. 21. cap. 20. v. 2. Ezech. 16. v. 21.... [12]ördögnek áldoztok gyermektekkel, ha istentelen erkőlcsökre bocsátyátok őket. És tí-rajtatok keresi Isten az ő lelkeket, ha gondviseletlenségtek-miat, ifiuságokat roszszúl viselvén, gonosz vénségre és veszedelmes kárhozatra jutnak.

II. RÉSZE. De lássuk immár, medgyenek, a kik vénségekben kezdenek az isteni szolgálathoz. Ha egy fejedelem-ember megszeretné valaki

lovát; de, a kié a ló, nem akarná eladni, mikor épségében és erejében vagyon, hanem, kemény munkával elvesztegetvén és megbénnítván, az ösztövér, ag és bénna lóval kinálná a fejedelmet: csak az lenne válasza; hogy, ha nem adta, míg jó vólt, tarcsa magának bénna lovát. Nem így bánik a mi kegyelmes istenünk az emberekkel: hanem, a kik ifiuságokat ördögnek adták, azokat-is hozzája-fogadgya vénségekben. Azért, ha sokkáig gonosz vóltál, kétségbe ne essél. Később tért-meg a kereszt-fán a lator, ugymint halálának utólso óráján; és kegyelmet nyert. Valamig él ember, nyitva-találllya az irgalmasság ajtaját. És noha *Judas* idején kezdett vala szolgálni Christusnak, Sz. Pál pedig későn-nemmen: de megismérteték példájokkal, hogy, nem abban ál Istennek kedves szolgálattya hogy idején kezgyük, hanem, hogy végig híven visellyük.

A mái Evangeliom példája, azzal bátoríttya a későn-kezdőket; hogy, ha nem restelkednek, és, *licet sero, sed serio;* noha későn, de valóban nyúlnak az isteni szolgálathoz: egyenlők lehetnek azokhoz, kik jó reggel, ifiuságok virágában, fogtak a munkához, mert a mennyei bóldogságnak fizetésében, nem néz Isten az üdőre, hanem a munkában-való serénységre és szorgalmatosságra. Azért, gyakran történik, hogy a régi szolgákat megelőzik, a kik későn kezdettek a munkához: és, nem-csak egyenlő bért vésznek, de első és böcsűlletesb helyek lészen a fizetésben mivel, a Bölcs mondása-szerént, [1] *Consummatus, in brevi explet tempora multa;* a hív szolgának rövid ideig-való serény munkája, kedvesb Istennek, hogy-sem a restek hoszszú, de únakodott fáratsága. Elsőben, azért; mert, a mit ember jó szűből cselekeszik, kedvesb Isten-előt, hogy-sem a kedvetlen szolgálat: holot Isten, [2] *Hilarem datorem diligit;* víg munkást szeret: és, nagyobra böcsűl [3] egy fillyért, mellyet jó szűből adunk, hogy-sem akár-mely gazdag adományt, mellyet fél kedvel nyújtunk. Másodszor, azért; mert, azt a munkást kedvelli Isten, a ki gyorsan és szorgalmatoson nyúl dolgához; és, a mint *Isaias* szól, [4] *Currunt, et non laborant;* a ki nem-is érzi munkája fáratságát, a szolgálatban-való buzgóságért. Azokra pedig [5] átkot vét, kik túnyán és restűl szolgálnak néki.

[1] Sap. 4. v. 13.

[2] Eccli. 35. v. 11. 2. Cor. 9. v. 7.

[3] Lucæ. 21. v. 2. 3.

[4] Isai. 40. v. 31.

[5] Jerem. 48. v.

Biztattya tehát a mái Evangeliom példája, a ké őn-jött munkásokat, hogy megelőzhetik azokat, kik ifiuságokban kezdették az isteni szolgálatot; csak valóban nyúllyanak dolgokho . És, miképpen Isten a bűntetésnek késedelmét súllyossággal viszi helyére:

úgy a kik későn kezdettek a tekélletes élethez, lelki buzgósággal, gyorsalkodó serénységgel, helyre-viszik a mit elmulattak; csak dolgokban hátra ne maradgyanak: mert, mikor Isten bűntetni akará a sidókat, [1] *Devoravit ignis extremam partem castrorum;* azokat égeté-meg, kik utól jártak a táborban; izgatván ezzel, hogy ki-ki elkerűllye, hogy hátúl ne maradgyon, hanem az elsők-közzé siessen.

[1] Num. 11. v. 1. 10.

Két esztent ád Christus a mái Evangeliomban, mellyel serkenti restségünket az ő szolgálattyának serénységére; tudni-illik, a félelmet és a reménséget.

Félelmes dolog az, keresztyének, a mit mond Christus, [2] nemcsak a mái Evangeliomban, hanem a menyegzős ruhában megfogyatkozott ember kárhoztatásában-is: tudni-illik, hogy, sokan hívatnak, de kevesen jutnak az üdvösségre: mivel [3] szoros a Menyország úttya, és *Pauci,* kevesen találnak arra; tágas pedig a veszedelem úttya, *et Multi,* és sokan arra-mennek.

[2] Matt. 20. v. 16. Matt. 22. v. 14.

[3] Matt. 7. v. 13. 14. Lucæ 13. v. 23.

Nem mondom általlyában, hogy sokan nem vólnának a választottak: mert, noha az Evangeliom-elöt kevesen üdvözűltek; mivel, a sidó népen-kivűl, közönségesen a pogányok, mind öregek, kicsinyek elkárhoztak, nem lévén a kisdedeknek orvosságok az eredendő vétek-ellen: de az Uj Testamentomban, [4] számlálhatatlan sokaságnak nevezi Szent János a dücsöűlteket. És, mind Istennek hozzánkvaló szerelme, mind méltóságos felsége, azt kívánta; hogy [5] *Millia millium,* sok ezernyi-ezeren részesűllyenek a bóldogságban és örökké szolgállyanak néki. Christus Urúnknak-is dücsősségét illeti; hogy [6] sokan légyenek szenvedésével nyert hívei. Azért-is készített Isten a bóldogoknak, a legfelső égben, [7] nagy és sok helyeket; mert sokan lésznek annak lakosi.

[4] Apoc. 7. v. 9.

[5] Dan. 7. v. 10.

[6] Isai. 53. v. 11.

[7] Baruch. 3. v. 24. Joan. 14. v. 1, 2.

Istennek csudálatos gond-viselése az, hogy, noha a görögök, ráczok, örmények, moszkák, oroszok, oláhok; noha *Asiá*-nak és *Africá*-nak nagy részei, ugy-mint az *abyssínusok, georgiánusok,* szerecsenyek, *arabok;* noha *Europá*-nak fő-tartományi, tévelygésekbe keveredtek: de nagy-részre, megtartották, a mi szükséges a Keresztséghez és igazán keresztelnek. Igy, valakik ezek-közöt, a Keresztség-után, hat, vagy hét esztendő alat meghalnak (mint-hogy talám harmad-része az emberi nemzetnek akkor hal-meg,) mind üdvözűlnek. Mert, mint a király pecséttye, akár vason, akár ezüstön légyen, egy-aránt pecsétel; a jó víz, akár ezüst, akár cserép edénybe öntessék, egy-aránt mosogat: úgy a Keresztség, csak

az-szerént szolgáltassék a mint Christus rendelte; nem árt, akárkitűl szolgáltassék. Végezetre, a keresztyének-közöt, ha mi gyarlóság vagyon egésség idején: de beteg állapatban, vagy mikor harczra készűlnek, inkáb minnyájan töredelmes szűvel vannak; és, ha az üdő engedi, *Sacramentomok*-kal élnek. Azért bizonyos, hogy igen sokan üdvözűlnek.

De azért, ha ezt az üdvözűlendők nagy számát, egybe-vettyük a veszendők sokaságával, igazán és méltán mondhattyuk; hogy, ezekhez-képest, kevesen vannak, a kik üdvözűlnek. Mert, ha az *Egyiptom*-ból kiment [1]hat-száz-ezer férfiak-közzűl, csak ketten mentek az igéret földébe; ha az özön-vízben, csak a *Noë* házanépe szabadúlt a veszedelemtűl; ha *Sodomá*-ban és a több roppant városokban, [2]tíz igaz ember nem találtatott; sőt, ha ama jó magnak, mellyet Christus vetett, csak negyed része kőlt-ki: el kell hinni, hogy ennyi sok és nagy tartományokra terjedett pogányságközöt, ennyi számtalan eláradott feslettség-közöt, kevesen jutnak az örök boldogságra. Melyre-nézve, a Próféták azt jelentik; [3]hogy, mint a szedett szőlőben, csak imitt-amot találni apró gerezdecskéket: úgy a világot, annyíra elszedi és takaríttya az ördög, hogy Istennek kevés marad benne. És, a mint *Esdrás*-nak [4]mondá az Angyal, menyível töb a föld, melyből fazekat, hogy-sem a melyből aranyat csinálhatni; menyível tób a pajtában a polyva, hogy-sem a búza: annyíval többen vannak a veszendők, hogy-sem az üdvözűlők.

[1] Exod. 12. v. 37. Num. 14. v. 30.

[2] Genes. 18. v. 32. Luc. 8. v. 8.

[3] Mich. 7. v. 1, 2. Isai. 24. v. 13. Psal. 79. v. 13.

[4] 4. Esd. 8. v. 2.

Ez azért a félelem, hogy mí ne legyünk a veszendő sokaságközzűl, méltán ébreszti késedelmességünket és köszörűli szorgalmatosságunkat; hogy az isteni szolgálatban ne puhálkodgyunk, ne restelkedgyünk. Mert oly rettenetes dolog az örök kárhozat, hogy, ha bizonnyal tudnók, hogy ebben az egész várasban, sőt ebben az egész országban, sőt ebben az egész világban, csak egy elveszendő vagyon: elégséges vólna, hogy ki-ki reszketne, félvén, hogy ő ne légyen az a bóldogtalan. És, ha az Apostolok minnyájan megháborodának, mikor Christus azt mondá, [5]hogy közzűllök egy-valaki, elárúllya őtet: mí tehát ne féllyünk-e, hogy a számtalan sok veszendők-közzé ne essünk? A menyegzőbe hívatott sokaság-közzűl, talám azért emlekezék Urunk csak egyről, [6]kinek menyegzős ruhája nem vólt és pokolra vettetett: mert elégnek itílte minnyájunk rettentésére és jóra-való esztenezésére, ha csak egy vólna-is, ennyi sokaság-közzűl, a ki elkárhoznék.

[5] Matt. 26. v. 22.

[6] Matt. 22. v. 12

Nem-csak rettentéssel, hanem reménséggel-is izgat mindeneket, de kivált-képpen a vénségre hajlott idejűket, az Evangeliom; mikor előnkbe adgya, hogy [1] *Non est inanis labor noster,* nem haszon-talan a mí munkánk: hanem, [2] *Est merces operi tuo,* jutalma vagyon fáratságinknak; mert az Isten, [3] kinek-kinek munkája-szerént fizet.

[1] 1.Cor.15.v.58.
[2] Jer. 31. v. 16.
[3] Rom. 2.v. 6. 1. Cor. 3.v. 8. Psal. 61. v. 13.

Nem üdőre fizet Isten, hanem munkára. Azért, a ki későn kezdi az isteni szolgálatot, annál serényben kel a dologhoz nyúlni, mennél keveseb ideje, rövidebb úttya és bizonyosb reménsége vagyon, hogy elérheti és jutalmával megelőzheti az eléb-indúlta-kat, csak gyorsabban járjon: és ugyan azon garast elnyerheti, melyben megszegődött a reggeli munkás.

Erre a gyorsaságra int a Szent Lélek, mikor azt mongya: [4] *Ne tardes converti; et ne differas de die in diem:* ember, ember, ne késsél az istenhez-téréssel; ne hallogasd naprúl napra jobbúlá-sodat: mert ot ér a veszély, a hol nem gondolnád. [5] *Discurre, festina, ne dederis somnum oculis* [6] *Instanter operare.* [7] *Satage:* fuss, siess, ne aludgyál: szűnetlen fáradgy; szorgalmatoskodgyál, mivel oly garast ígért Isten a te munkádnak, melyhez-képest, [8] minden világi fáratság semmi. És, ha, a kinek pénze vagyon, annak mindene vagyon, mert pénzen mindent vehet: a mennyei bóldogságban-is, mellyel fizet Isten, minden jók találtatnak. Azért, nem méltó ennek keresésében tunyálkodnunk. Mert Isten szava az; [9] hogy, a ki sem hév, sem hideg, okádást indít Istenben: és oly irtózással kiveti azt kedvéből, a mint szoktuk útálni okádá-sunkat.

[4] Eccli. 5.v. 8.
[5] Prov. 6. v. 3.
[6] Eccls. 9.v.10.
[7] 2.Pet.1.v.10.
[8] 2.Cor.4.v.17.
[9] Apocal. 3. v. 15.

Meghallátok, mind ifiak s mind üdősök, kötelességteket: szőlejébe hijt, és munkára híjt Isten titeket. Azért, ha eddig dolgotok-hoz nem kezdettetek; ha a világ piaczán hiuságoson enyelgettetek: *Hodie, hodie vocem ejus audiatis;* a mái napon nyissátok-meg fületeket az Isten szavára. Ne bújjatok-el, mint *Ádám,* az Isten szava hallására: hanem, hogy a sok veszendők-közzűl kiválasz-tassatok; hogy a mennyei bóldogság pénzét elvehessétek, serényen és körmös kézzel nyúllyatok az üdvösség kereséshez. Tudom bizonnyal, hogy senki sincs közzűlletek, ki nem akarna szolgálni Istennek. De jaj, mely igen félek, hogy úgy ne járjatok, mint a kirűl a Szent Irás mongya; [10] *Vult piger et non vult;* hogy a rest, akarja s nem akarja üdvösségét. Elhiszem, hogy minnyájan akartok uralkodni Christussal: de nem tudom, ha minnyájan úgy akartok fáradni az Isten szolgálattyában, a mint kívántatik. Nem kétlem,

[10] Prov.13.v.4.

hogy a győzedelmet, a koronát, a mennyei jutalmat, minnyájan óhajtyátok: de félek, hogy a baj-vívást és ördög-ellen-való harczot, oly serényen nem fogjátok, a mint szükség. Akár-kitűl közűlletek kérgyék-meg, ha akar-e Meny-országba menni? Mingyárt azt feleli; hogy, igen-is; oda-igyekezik. De mongyák azt néki; ad-meg tehát ama marhát, mely másé: hadd-el ama fajtalan nyájasságot, vagy részegséget: megszomorodik és megkeményedik. Kérgy-meg akárkit, ha pokolba akar-e menni és az ördögökkel örök tűzben égni? Keresztelkedik,* szabódik, hogy oda nem akar menni. Mond azt néki; békéllyél-meg tehát haragosoddal; tisztúly-ki az usurából: lehetetlennek mongya, hogy most ezt cselekedhesse, hanem üdőt akar ezekre várni, mint-ha Istennel megszegődött vólna, hogy az ő-tőlle feltett üdő határá-ig elvárja; mind-addig életét megtartya; akkor őtet szent malasztyával felébreszti. És noha mindenekben, de-kiváltképpen a vén emberekben, kiknek jó példa-adások kívántatnék az ifiak tanuságára, csudálatoson gyűlöli Isten ezt az esztelen hallogatást. Azért, előnkbe adván *Salamon,* mit gyűlöl és mivel terheltetik inkáb az Isten, azt mongya; hogy [1]*Senem fatuum et insensatum;* a bolond és érzékenység-nélkül-való vén embert, leginkább gyülőli: ki, noha mind okosságával, mind érzékenységinek fogyatkozásival, megtapasztalta, hogy nem viszi meszsze, és nem kel néki üdőt hallogatni a megtérésre: mindaz-által nyújtózik és akkorra hadgya jobbítását, mikor felülőt fújnak, mikor a mellye röhög és kimenő-félben vagyon lelke.

[1] Eccli. 25. v. 4.

Keresztyének, ne légyünk ollyanok mint *Bálaam,* [2]ki az igazak halálát kívánta, de az igazak életét követni nem akarta. Hanem, ha Christussal akarunk Meny-országban uralkodni, igazán és szorgalmatoson munkálkodgyunk az Isten szőlejében; hogy a reménlett bóldogságnak pénzét elvehessük. Amen.

[2] Num. 21. v. 20.

* Keresztet hány magára.

SEXAGESIMA VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Lukács Evangelista, könyvének nyólczadik részében. Melynek betü-szerént-való magyarsága, eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Lucæ 8. v. 4. Simule, Matt. 13. v. 3. Marci. 4. v. 2. Az üdöben; mikor sok nép gyölt vólna egybe és várasokból sietnének Jesus-hoz; monda hasonlatosság-által. Kiméne a mag-vető, elvetni az ő magvát. És, mikor vetne, némely az út-félre esék: és eltapodtaték, és az égi madarak megevék azt. Más esék a köre: és kikelvén megszárada, mert nem vala nedvessége.* Más esék a tövissek-közzé: és eggyüt kikelvén a tövissek, megfojták azt. Más esék a jó földbe: és kikelvén, száz-annyi gyümölcsöt ada. Ezeket mondván, kiált vala: a kinek füle vagyon a hallásra, hallya.

Kérdik vala pedig őtet tanitványi, mi vólna ez a példa? Kiknek ő monda: néktek adatott, hogy ércsétek Isai. 6. v. 9. az Isten országa titkát; egyebeknek pedig, példákban: hogy látván, ne lássanak; és halván, ne ércsenek. Ez pedig a példa: a mag, az Isten igéje. A kik pedig út-mellett: azok, a kik hallyák, az-után pedig eljö az ördög és kivészi az igét szivökböl; hogy hivén, ne üdvözüllyenek. Mert a kik köre: azok, kik, mikor hallyák, örömmel vészik az igét; és ezeknek gyökerek nincsen; kik ideig hisznek és a kisértet idején, eltávoznak. A mi pedig tövissek-közzé esett: azok, kik hallották és a szorgalmasságoktúl és gazdagságoktúl és életnek gyönyörüségitül,** ezek-után járván, megfojtatnak és gyümölcsöt nem hoznak. A mi pedig

* Matt. és Marcus: gyökere. ** Marcus v. 19. introcunte.

a jó földbe: azok, kik jó és tekélletes szüvel halgatván az igét, megtartyák és gyümölcsöt hoznak, békeséges türés-szenvedéssel.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akaratlyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvözlégy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

A buja fajtalanságnak vészedelmességéről.

Közönséges szokása vólt a Profetáknak, hogy, mikor a bűnösöket dorgálták és életek jobbítására akarták hozni; hathatósb tanításnak-okáért, hasonlatosságokkal ismértették, vagy a bűnök súllyát, vagy az érdemlett ostorozások szörnyűségét. *Náthan,* egy paraszt példa-által ismérteté *Dávid*-dal, vétkének terhét és bűntetésének nehézségét. *Isaias,* a sidó népnek gyalázatos rabságát, szemmel-látott példával akarván mutatni, mezítelen járt az úczákon; és azt kiáltotta: [1]*Sic minabit rex assyriorum captivitatem: discooperiis natibus ad ignominiam:* így viszi fogságba a sidókat, az *assyria* királya. [2]*Jeremiás,* nyakát lánczokkal terhelteté, azt profetáltatván, hogy így kötözi a sidókat a *Bábylon* királya. *Ezechiel,* [3]néha a Jerusalem képét ostromlotta; néha kötözve mutatta magát; néha ganéjt rágott; néha [4]felesége halálát siralom-nélkül nézte. Mert, hogy a sidók szüvébe gyökerezné a félelmet, eleven példával mutogatta, mire jutnak, ha bűnökből idején ki nem térnek.

2. Reg. 12. v. 1

[1] Isai. 20. v. 2, 4.

[2] Jer. 27. v. 2.

[3] Ezech. 4. v. 2. cap. 3. v. 25. c. 4. v. 12, 15.

[4] Cap. 24. v. 16, 18.

A Profétáknak Mestere, az Ur Christus, azt mongya; hogy ő-is, a mint megjövendőltetett, úgy cselekedett: és [5]példák-által tanította a sokaságot. Töb sok hasonlatossági-közöt, nevezetes a mái Evangeliomban említett példa: melyben, nem-csak az Isten igéjének és a mennyei tudománynak hasznát és méltóságát ismérteti, mikor ezt mennyei magnak nevezi és sok gyümölcsel bévelkedőnek mongya, ha jól vétetik; nem-csak előnkbe adgya, a mag-vetőnek szorgalmatos fáratságát, ki minden kíméllés-nélkül, [6]*Opportune, importune,* alkalmatos és alkalmatlan helyekre, szűnetlen hínti a jó magot; nem-csak megmutattya, mint lehet ez a jó mag gyümölcsös; tudni-illik, ha a szorgalmatos halláshoz járúl a megtartás,

[5] Matt. 13. v. 35.

[6] 2. Tim. 4 v. 2.

és békeséges tűrés: hanem, okát-is adgya, miért haszontalan a jó magnak három része, és csak negyed része gyümőlcsözik. Mert azt mongya; hogy, sem a vetőnek fogyatkozása, sem a magnak erőtlensége, nem oka ennek: hanem, az emberek vétke, a földnek soványsága és alkalmatlansága szerzi, hogy gyümőlcstelen marad a mennyei mag-vetőnek fáratsága.

Három rend-béli földet említ Christus, melyben fogyatkozás vagyon: első, és legroszszabb; az út-mellet-való föld: melyben meg nem foganodik és ki sem kél a jó mag; hanem eltapodtatik, vagy ragadtatik. Ezen az út-félen-való földön, azok értetnek, kikről a Szent Irás nem egy helyen mongya; hogy oly nyitva és őrizet-
[1] Job. 19. v. 12. len szivök, [1] minden gonosz indúlatokra, mint az ország úttya,
[2] Isai 51. v. 22 [2] mellyet bé nem árkoltak, sem sövényeztek: azért, isteni félelemnek tartóztatása-nélkül, jő s mégyen rajta minden gonoszság: és,
[3] Prov. 18. v. 3. [3] *in profundum veniunt,* fenekére jutván a gonoszságnak; *Contemnunt,* utállyák és bé sem vészik az isteni tanítást. Másik föld; a
[4] Matt. 13. v. 5. kő-sziklás: melynek [4] nincs sok földe; és noha, [5] *Continuo exortæ*
[5] Marc. 4. v. 5. *sunt,* gyorsan kikél ebben a mag: de, [6] *Quia non habet radicem,*
[6] Marc. 4. v. 6. mivel gyökere és nedvessége nincsen, elszárad. Ezek, a kik őrömest hallyák az isteni tanítást, meg-is indúl sokszor szívök és jó szándékokat tésznek: de régi szokások úgy megkeményíti a gonoszra, hogy gyökeret nem verhet bennek a kisendűlt jó mag; hanem, akár-mely kisded kisértettel, ottan kiszárad. Az illyeneket a Szent
[7] Jer. 5. v. 3. Irás, [7] kemény-szívű embereknek nevezi és erős fenyítékkel lágyíttya
Zach. 7. v. 12. Eccli. 3. v. 27. őket. Harmadik föld tövisses: melyben a tövissek megfojtyák a jó magot, hogy ne gyümőlcsözzék. Ő-maga Christus, magyarázván
[8] Marc. 4. v. 19. micsoda a tövis, azt mongya; hogy, [8] *Aerumnæ sæculi, deceptio divitiarum, et circa reliqua concupiscentiæ;* nem-csak e világi sanyaruságok lyuggató és sebesítő tövissek, hanem a családd gazdagság és egyéb gyönyörüségek kivánsági. Ha az első rosz földben a jó mag eltapodtatik és a másikban elszárad: ebben a harmadikban megfojtatik és gyümőlcsöt nem hozhat.

Mind-ezekből, sok üdvösséges tanuságokat vehetnénk: de mászorra hagyván a töb dolgokat; mivel semmi vétek nincs az
[9] Job. 31. v. 12. emberi nemzetben, mely úgy [9] *eradicat genimina,* kigyökerez minden jót, mint a testi buja gyönyörüségek, a kaczér és tisztátalan fajtalanságok: ez jelen-való-órában, *megismértetem az illetlen és éktelen buja gyönyörüségnek veszedelmes rutságát; a végre, hogy ártalmát ismérvén ennek az emberi nemzet tiránnusának, békélhetetlen gyülől-*

Propositio.

ség és idegenség nevekedgyék ez-ellen bennünk: a tiszta életnek pedig böcsülletes követésére, felgerjedgyen lelkünk. Először azért, megmutatom; *mely gyülőlséges Isten-elöt, mely veszedelmes lelkünknek és testünknek, a bujasag.* Másodszor, elő-számlálom; *mi módon, és micsoda eszközök-által kel a bujaságot mególtanunk és a tiszta életben gyökereznünk.* Adgya az Atya, mindenható Isten, Szent Fia érdeméért, hogy, miképpen ez a mái tanitásunk, minden embereknek és rendeknek szükséges, úgy mindenek szüvébe hatván, hatalmas gyökeret verjen.

I. RÉSZE.

A mí életünk e földön oly vitézkedés, melyben az örök életért és a tekélletes erkőlcsökért, szűnetlen bajt vívunk. [1]De sem gyakrab, sem hoszszab, sem veszedelmesb harczolásunk nincsen, mint a bujaság-ellen, a tisztaság óltalmáért. Ezt jelenti Szent Péter, mikor azt írja; hogy, a testi kivánságok, [2]*Militant adversus animam;* nem csatáznak, hanem hadat viselnek a lélek-ellen. Mert, minekutánna az eredendő igazságnak bástyáját eltöré az első embernek, nem csalatkozásból, hanem egy aszszony szerelméből lett esete; [3]vagy idején, vagy későn, minnyájan érzik a testi indúlatoknak sértegető esztenit. Kínozza az ifiakat; de *Salamont* [4]vénségében bolondoztatta. Megejti a bőlcseket; de a tudatlan parasztokat-is csalogattya. Háborgattya a gazdagokat; de az igen fogyatkozott küldúsokat sem hadgya ütetlen. Nem-csak az úri-palotákat, de az alacsony hajlékokat-is ostromollya: nem-csak a párnán, de a szalmán-is újíttya kisértetit. És, miképpen a tűz, megmelegíti és olvasztya a hideg és kemény vasat: úgy a szerelem, az igen erősseket-is meglágyíttya és tüzesíti.

[1] Job. 7. v. 1.

[2] 1. Pet. 2. v. 11.

[3] 1. Tim. 2. v. 14.

[4] 3. Reg. 11. v. 4.

Azért írja Szent [5]*Ágoston* és *Jerónimus;* [6]hogy, ha oly szent vagy mint *Dávid,* oly bőlcs, mint *Salamon,* oly erős, mint *Sámson;* azzal el nem kerűlöd a fajtalanság nyilainak lövőldözésit. Paradicsomból, aszszony-ember ejté-ki az embert. Vitézeb bajnak az anyaszentegyház táborában nem vólt Szent *Pál*-nál, Szent *Ágoston*-nál, Szent *Jerónimus*-nál, Szent *Benedek*-nél, Szent *Ferencz*-nél: Ezeknél-is gondot adott a bujaság izgatása. Panaszolkodik Szent Pál és szabadúlást kíván, [7]*a stimulo carnis, qui colaphizat;* a testnek esztenezésétűl, mely őtet arczúl csapdossa. És testének lelkével-ellenkező indúlatit érezvén, [8]bóldogtalannak nevezi magát, a szűnetlen baj-vívásért. Szent *Ágoston* sírva említi, [9]hogy nem túd kifeselni a tesi kivánságok köteléből. Szent *Jerónimus,* lelki fajdalmával panaszolkodik; hogy, [10]*horrebant sacco membra defor-*

[5] Aug. to. 9. Li. de honestate mulierum, c. 2.

[6] Hieron. ep. 3. ad Nepotianum ante medium.

[7] 2. Cor. 12. v. 7.

[8] Rom. 7. v. 23, 24.

[9] Aug. 8. Confess. c. 11.

[10] Hieron. epist. 22. ad Eustochium. non longe ab initio.

mia; et squalida cutis, situm Aethiopicæ carnis obduxerat: quotidie lachrymæ: quotidie gemitus, etc. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum, tali me carcere damnaveram, sæpe choris intereram puellarum. Pallebant ora jejuniis; et mens desideriis æstuabat, etc. Bőjtökkel fonnyasztott testében-is, illetlen kivánságok lángoltak: és noha teste a pusztában lakott, de gondolattya sokszor a romai leányok tánczát nézte. Szent *Benedek,* [1] mezítelen testét sűrű tövisben szaggatta; Szent *Ferencz,* [2] havak-közzé fagylalta: hogy a bujaság indúlatit oltanák és kigyökereznék.

[1] Greg. l. 2. Dialog. c. 2.
[2] Bonav. Vitæ S. Francisci c. 2.

Nincs azért oly szerzetes szent rekesz, melyben ez a kísértet bé nem lopja magát. Nincs oly istenes ember, kit meg ne próbállyon. Sőt, mivel az ördög a legjob falatokat kivánnya, [3] *cibus ejus electus;* a pusztai vadakat kedvesben vadászsza; [4] *Venatio leonis: onager in eremo:* és nem annyíra gondol egyéb itallal, mint az igéret földének [5] *Jordán*-vizével. Innen vagyon, hogy azokat inkáb ostromollya a bujaságra, kik Istennek kedvesb szolgálattyára igyekeznek; [6] *Et fortissimi quique interfecti sunt ab ea;* és néha, a testi, lelki vitézek-közzűl, legerőssebbeket megejtett a testi gyönyörűség. Mert ennek, nem-csak külső izgatói, hanem testűnkbe gyökerezett taplói és gerjesztői vannak: mellyek nem csak kisztetik, hanem, [7] *abstrahunt,* ugyan utánnok-vonszák akaratúnkat.

[3] Abac. 1 v. 16.
[4] Eccl. 13. v. 23.
[5] Job. 40. v. 18.
[6] Prov. 7. v. 26.
[7] Jac. 1. v. 14.

Hogy ezt a házi ellenséget, Isten segitségével meggyőzhessük; hogy diadalmat vehessünk ebben a minden-napi harczban, mely addig tart, míg tart halandó testünk: [8] *Inter omnia Christianorum certamina, sola dura sunt prælia castitatis; ubi quotidiana pugna et rara victoria;* melyben ritka a tellyes győzedelem. Jer, lássuk czikkelyenként, mint gyülőli Isten a bujaságot; és menyi sok lelki, testi veszedelmekbe ejti embert.

[8] Aug. to. 9. l. de Honestate Mulier. c. 2. Et, to. 10. Serm. 46. de Verb. Domini.

Nem-csak sokszor és erőssen [9] tilalmazta Isten a fajtalanságot; és megjelentette, hogy, a ki ezt a tilalmat által-hágja, Istent megútállya, [10] *deum spernit,* mert, a Szent *Jób* mondásaszerént, [11] nincs Istennek része abban, a ki fajtalan gondolatokkal, a rothadando büdös test kedvéért, Isten kedvét megszegi: nem csak meghirdette a Szent Lélek, hogy, valaki házasság-kivűl, testi bujaságnak akár-minémü gyönyörüségét űzi, [12] Isten országába nem mégyen, hanem örök halálra vettetik: és, a mint Szent János írja; [13] *pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure;* kénköves tűzben lészen lakása. De azt-is erőssen meghatta; hogy

[9] Exo. 20. v. 14. 1 Cor. 6. v. 18. Heb. 13. v. 4.
[10] 1. Thess. 4. v. 38.
[11] Job. 31. v. 1, 2.
[12] 1. Cor. 6. v. 9, 10. Rom. 1. v. 32. Eph. 5. v. 5.
[13] Apoc. 21. v. 8.

[1]neve se említtessék az Isten szolgai-között a paráznaságnak és fertelmes vétkeknek. Mert, noha a töb vétkek-is útálatosok Isten-elöt, de a paráznaságot, tulajdon neven akarván nevezni a Szent Irás, sok helyen [2]*Immunditiá*-nak, tisztátalanságnak; [3]*Maculá*-nak, fertelmes mocsoknak; [4]*Contumeliá*-nak, *Ignominiá*-nak, *Confusió*-nak, gyalázatos kissebségnek nevezi.

[1] Eph. 5. v. 3, 12.
[2] Rom. i. v. 24. cap. 6. v. 19. Ezech. 22. v. 15. cap. 23. v. 7.
[3] 2. Pet. 2. v. 13. Judæ, v. 8.
[4] Rom. 1. v. 24, 26.

És, hogy a nagy-tűrhető Isten megmutatná, mint gyülöli a fajtalanságot, mely-által legtöbben esnek az örök kárhozatba: világ kezdetitűl-fogva, semmi bűnt szörnyeb és rettenetesb csapásokkal nem ostorozott, mint ezt. Vóltak gyilkosságok, vóltak veszedelmes viszsza-vonyások, vóltak lopások, tolvajlások, vóltak bálványozások e világon: de csak a fajtalanságért bánta Isten, [5]hogy embert teremtett: csak azért bocsátott özön-vizet közönsegesen az egész világra, mert [6]az aszszony-emberek szerelmével, [7]*omnis caro corruperat viam suam*, minden test megferteztetett vala.

1. Pet. 4. v. 1.
[5] Gen. 6. v. 6.
[6] Gen. 6. v. 3.
[7] V. 12.

Üdő-jártára, elfeletkezék az emberi gonoszság errűl a szörnyű bűntetésrűl és újobban fajtalanságba merűle *Sódoma*, a szomszéd várasokkal-egyetemben. Mit mivele Isten? Kén-kő tűz-esőt [8]bocsáta a várasokra és kicsintűl-fogva nagyig, minden marhájokkal-egyetemben, elevenen megégeté a fajtalanokat. Mert, miképpen megparancsolta vala Isten, hogy, [9]a mely oktalan-állattal fajtalankodik a férfi, vagy aszszony, az-is a barom megölessék: úgy ő maga megégeté, nem-csak a gonosz-tévőket, hanem azokat-is, a miből okot és alkalmatosságot vettek, testi gyönyörüségekre a paráznák.

[8] Gen. 19. v. 24.
[9] Lev. 20. v. 15, 16. Vide supra, fol. 7.

Jút-e eszetekbe, hogy egy paráznaságért, huszon-öt ezer embert vágata-le Isten a *Benjamin* [10]nemzetségéből? Szent Pál Apostol, rettenti a híveket a paráznaságtúl, azzal az erős csapással, mellyel Isten [11]bűntette népét a pusztában. Vétkezének némellyek a *Moab* leányival: mit mivele Isten? Mind eggyig felakasztatá a nép fejedelmit: még ezen-felett, huszon-három ezer embert öle-meg a fajtalanságért. Szörnyű halállal [12]ölé *Onant*, mivel férfiuságának magvát, főldre bocsátá. *Dávidot* [13]fia halálával és minden ágyasinak ferteztetésével ostorozá, egy paráznaságért; sőt azt jövendőlteté; hogy a vér-ontás és fegyver, soha meg nem szűnik házában, ezért a bűnért. *Naum* Proféta-által-is azt mongya; hogy, a hadak, [14]ország-pusztúlások és egyéb szörnyű romlások, jutalmi és fizetési a bujaságnak.

[10] Judic. 20. v. 5. et 46.
[11] 1. Cor. 10. v. 8. Num. 25. v. 1, 4, 8, 9.
[12] Gen. 38. v. 10.
[13] 2. Reg. 12. v. 11, 14, 10.
[14] Naum 3. v. 1, 4.

Mind-ezek a kemény bűntetések ismértetik, mint útállya és gyülöli Isten a paráznaságot. Azért, szűnetlen eszűnkbe jusson, a

[1] Hcb. 2. v. 1, 2, 3. mit Szent Pál mondott; [1]hogy mí-tőllünk Isten bévségesb tekélletességet kíván, hogy-sem az ó törvény-béliektűl: és, ha azokat így ostorozta, súllyosb csapásitúl kel félnünk, ha az Új Testamentomban nyújtott kegyelmességét megbántyuk. Látván tehát, hogy ennyi sok romlást és veszedelmet hozott eleitűl-fogva az emberi nemzetre az útálatos bujaság, valaki veszni nem akar, azt eltávoztassa.

Két erős okát adgya Szent Pál, mellyért méltán gerjed Isten haragja a fertelmesekre: *Első* az: mert a mí testűnk, Christus tagja; [2]*Corpora vestra, membra sunt Christi.* Ebből azt hozza-ki; hogy, a ki paráználkodik, *tollens membra Christi, facit membra meretricis;* elszakasztya a Christus testét és kurvák testévé tészi. Nagy vétek vólna, ha a királynak egy valamely tagját elvágná valaki. Átkozott vétekbe esének a sidók, mikor a Christus testét, tövisses veszszőkkel és hegyes szegekkel szaggaták. Igen megbántá Istent *Bóldisár* király, [3]mikor az isteni szolgálatra csinált templom edényit, eggyes italra fordítá: mellyért, *eadem nocte interfectus est,* azon éjjel megöleték. Hát mit érdemel, a ki elszakasztya Christustúl az ő testét és úndokságra adgya? *Másik oka* az: mert a mí testünk, [4]*templum Spiritus Sancti,* Szent Lélek temploma: [5]*si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos:* valaki pedig az Isten templomát megfertezteti, elrontya azt Isten, mert szent az ő temploma. Kétszernél többször nem olvassuk, hogy verekedett Christus földön-jártában: akkor-is, csak azokat verte, kik a templomot böcstelenséggel illették. Predikállásának kezdetin, mingyárt a *Cána Galilææ*-béli csuda-után, [6]a templomba méne és ostorral veré-ki onnan a kalmárokat. Halála-előtt, virág-vasárnapi *Processio*után, [7]a templomba méne és kikergeté a kereskedőket. A ki egyebekkel nem verekedett, a ki több vétkeket szóval orvoslott: ihon látod, hogy verte, csapta, űzte, kergette azokat, kik a kőből éppíttett templomot, illendő böcsülletben nem tartották: mit cselekeszik tehát azokkal, kik az Istennek élő templomát, nem isteni áldozatra rendelt állatokkal, hanem úndok fertelmességekkel mocskollyák? Ha, ki a templomban paráználkodnék, ugy-mond Szent *Ágoston,* [8]iszonyú szentség-törő vólna. Meglásd azért, hogy a te testedet, mely Isten temploma, meg ne ferteztesd.

[2] 1.Cor.6.v.15. Ephes.5. v.30.

[3] Dan. 5. v. 3. et 30.

[4] 1.Cor.6.v.19.

[5] 1. Cor. 3. v. 16, 17, 18.

[6] Joan. 2.v. 14. 15.

[7] Matt.21.v.12.

[8] August. to. 10. Serm. 16. de Verb. Domini.

Az Isten haragjával-eggyüt, két ártalmas veszedelmet hordoz magával a fajtalanság.

Első az; hogy, nem-csak egyéb vétkeknek, de a hitetlenségnek-is szüléje és dajkája. Mert, [1] *Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes;* oly bőlcs ember nincsen, kit Istentűl el nem szakaszt a bujaság, mely minden lelki jóságoknak mérge és pusztítója. Ezt jelentette Sz. *Jób,* [2] azt írván; hogy, *Ignis est devorans, et omnia eradicans genimina;* oly tűz a bujaság, mely megemészt és gyökerestűl kiforgat minden jókat. Sz. *Dávid,* ellenségin sem szokott vala boszszút állani; *Sault, Absolont, Semeit,* nem akarta elveszteni, noha sokat vétettek néki: de, mihent paraznaságba esék, [3] *Uriast,* tekélletes hív szolgáját, gyilkosúl megöleté. Kiben vólt annyi tudomány és bőlcseség mint *Salamon*-ban? de, minek-utánna vénségében, aszszony-emberek szerelmébe elegyedék, [4] elhagyá az igaz Istent, bálványok-után indúla; és a bőlcseségnek szekrénye, a mennyei tudománynak tár-háza, arra juta, hogy maga azt mondaná: [5] *Stultissimus sum virorum et sapientia hominum non est mecum;* bolondab vagyok mindeneknél: emberi okosság nincs bennem. És igazán megismérteté példajával, hogy, [6] *Fornicatio et ebrietas auferunt cor;* mint a részegség, úgy a fajtalanság, megfosztya embert eszétűl és csúffá s bolondá tészi. Jusson eszetekbe, minémü balgatagságra juta *Samson,* [7] a *Dalila* szerelmével. Egynehányszor megcsalá és élete veszedelmébe hozá őtet az aszszony: mindazáltal, utóllyára bolondúl elárúlá magát; szabadságával-eggyütt, [8] szemét elveszté; és végre játékos bolondot csinálának belőlle. Itíld-meg tehát, ha nem nagy okkal nevezi a fajtalanságot a Szent Irás, [9] *Insania*-nak, merő sült balgatagságnak? ha nem igazán mondgyák [10] *Venus*-nak, az-az, esztelennek, a bujaság vezérét és gerjesztőjét?

A *Moabiták,* aszszony-emberek-által, [11] *deceperunt,* megcsalák és hitek tagadásával, pogány istenek tiszteletire vívék a sidókat. *Jason,* hogy pogány törvényre és hitetlenségre vonná az Isten népét, azon kezdé dolgát, [12] hogy a fajtalanságnak szabadságot ada; sőt iskolát nyita; mert jól tudta, hogy [13] *Concupiscentia subvertit cor;* a bujaság esztelenné tészi embert és minden vétkekre hanyat-homlok viszi. Jaj, s üdőnkben történt dolog; hogy egy *angliai Henricus Octavus* király fajtalansága, szép, gazdag, hatalmas országát, az új tévelygések örvényébe meríté.

Második veszedelem a fajtalanságban, az; hogy künyű ebbe esni: de oly nehéz belőlle kitisztúlni, hogy közönségesen gyógyíthatatlanok, a kik ebbe merűlnek. Szent *Jób,* [14] minek-utánna leírta

[1] Eccli. 19. v. 2.
[2] Job. 31. v. 12.
[3] 2 Reg. 12. v. 9.
[4] 3. Reg. 11. v. 4.
[5] Prov. 30. v. 2. Eccli. 47. v. 22.
[6] Oseæ 4. v. 11.
[7] Judic. 16. a v 8.
[8] V. 21. 25.
[9] Ezech. 23. v. 7. 9. 16.
[10] VE, privativa : NÚS, mens : quasi Amens.
[11] Num. 25. v. 1. et 18.
[12] 2. Mach. 4. v. 9.
[13] Dan. 13. v. 56.
[14] Job. 24. v. 15.

vólna a buja ember erkőlcsét, végre rettenetes szókkal azt mongya.
[1] V. 19. 20. [1] *Usque ad inferos peccatum illius. Obliviscatur ejus misericordia;* hogy, szinte pokolba késéri őtet gonoszsága: és Istentűl irgalmat nem nyer. Miért vallyon? Mert a bujaság tövisse minden jó intéseket, minden üdvösséges tanitásokat megfojt és kigyomlál: [2] *Verbum sapiens quodcumque audit luxuriosus, displicebit illi: et projiciet post dorsum suum;* akár az emberek külső tanitása, akár a Szent Lélek belső izgatása hínesen jó magot a fajtalan emberbe, *displicebit, projiciet,* megútállya, megveti; és, vagy hallani nem akarja, vagy meg nem fogja, vagy meg nem fontollya és elméjébe nem óltya.
[2] Eccli. 21. v. 18.

A Szent Irásban olvassuk; hogy, mikor Szent Pált [3] fogva tartaná *Felix* a romai császár tiszt-tartója; egyéb dolgokban halgatta Szent Pált: de, mihent *de castitate,* a tiszta életről kezde szóllani, elkűldé előlle. Mert, az *Oseas* Proféta mondása-szerént,
[3] Actor. 24. v. 25.
[4] Oseæ 5. v. 4. [4] *Non dabunt cogitationes; ut revertantur ad Deum suum, quia spiritus fornicationis in medio eorum;* csak gondolattyokat sem fordíttyák arra, hogy Istenhez térjenek, a kikben a fajtalanságnak lelke vagyon: mivel úgy elfogja minden gondolattyokat és kedveket a bujaság gyönyörüsége, hogy, [5] *Non percipiunt, quæ sunt Spiritus Dei;* az isteni dolgokra nem fordíthattyák elméjeket, melyre-
[5] 1. Cor. 2. v. 14.
[6] Exod. 19. v. 15. 1. Cor. 7. v. 5. nézve, Isten azt kívánta, hogy még a szent házasságnak [6] szabados gyönyörüségétűl-is elfogják magokat, a kik szorgalmatosok az isteni
[7] 1. Reg. 21. v. 4. dolgokban és részesűlni akarnak [7] az Isten házának kenyerében.

Nem ok-nélkül nevezi tehát Sz. Péter a fajtalanságot, [8] *Incessabile delictum,* szűnhetetlen bűnnek. Mert, mint a tűz, úgy a fajtalanság, soha nem mongya, [9] *Sufficit,* hogy elég eddig: közönségesen, halál óltya-el az ő tüzét. Mert a fösvénység és bujaság, oly két vér-szopó nadály, mely mindenkor azt kiáltya: [10] *Affer, affer,* többet, többet: és igen igaz a Bőlcs szava; [11] *Homo fornicarius non fatigabitur transgrediens usque ad finem;* hogy soha a fajtalan ki nem fárad gonoszságából, hanem mind-végig vétkezik.
[8] 2. Pet. 2. v. 14.
[9] Pro. 30. v. 16.
[10] Prov. 30. v. 15.
[11] Eccli. 23. v. 24.

Ezt a fajtalanságnak orvosolhatatlanságát, szép hasonlatossággal adgya előnkbe a Szent Lélek, mikor azt mongya: [12] *Fovea profunda est meretrix, et putens angustus aliena.* [13] *Cui iratus est Dominus, incidet in eam:* a ki házas-társán-kivűl, más személlyel vétkezik, jele, hogy Isten haragja vagyon rajta; mert igen mély, de szoros verembe esik. Mint-ha azt mondaná: addig őrizkedgyetek, míg el nem estek: mivel, ha ki nem jöhet a mély és
[12] Prov. 23. v. 27.
[13] Cap. 22. v. 14.

szoros kútból, a ki egyszer belé-esik, a bujaságot-is nehéz elhadni. Mert, [1] *Ex voluntate perversa, facta est libido: et dum servitur libidini, facta est consuetudo: et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas;* ebben a vétekben, a szokás természetté válik. Azért, ha az Isten lakodalmába hívatik a buja ember, nem menti magát, hanem általlyában mongya; [2] *Non possum venire,* nem mehetek, mert a bujaságban merűltek [3] úgy lehetnek jókká, ha a szerecsen bőrét; a párducz tarkaságát változtathattya.

[1] Aug. l. 8. Confess. c. 5.

[2] Luc. 14. v. 20.

[3] Jer. 13. v. 23. 27.

Igaz, hogy a mely Isten a babylóniai kemenczében megtartotta a Szent Ifiakat, nagy kegyelmességével némellyeket kihoz ebből a mély kútból; szentségre jutat némellyeket a feslettség-után; hogy efféle példákkal, a kétségbe-eséstűl óltalmazza az emberi gyarlóságot: de az-is igaz, a mit Szent *Ambrus* [4] írva hagyott, *Facilius inveni, qui innocentiam servaverint, quam, qui congrue egerint pœnitentiam;* hogy künnyeb ollyakat találni, kik tisztaságokat éppen tartották, hogy-sem a kik annak vesztése-után, igazán megtértek. Azért, a ki üdvösségét szereti, úgy őrizze magát a fajtalanságtúl és minden illetlen testi gyönyörüségtűl, mint örök kárhozattúl.

[4] Ambr. li. 2. d. Pœnit. cap. 10.

Mi szükség elő-számlálni, menyi gyalázatba és kárba hozza embert a bujaság; mint rontya és veszti embernek tisztességét, értékét, egésségét, életét? *Salamon* írja; [5] hogy, nem-csak *Pretiosam animam,* drágalátos lelkét veszti; hanem, *Turpitudinem et ignominiam congregat sibi;* gyalázatot és úndokságot győjt maga fejére, a fajtalan. Mellyet *Salamon,* maga példájával ismértetett: mert ő-rólla mongya a Szent Irás; hogy, [6] *Dedit maculam in gloriam suam;* bujaságával megmocskolta dücsösségét. És, valaki feslett életet visel, [7] *Quasi stercus in via,* mint az út-félen-való ganéjt, minden ember pöki, tapodgya. És akár-mely szépség, mellyet a fajtalanság mocskol, [8] *Circulus aureus in naribus suis;* ollyan, mint a sárban-heverő disznó orrára függesztett arany-perecz. Mivel azért Istennek kiadott törvénye az; hogy, [9] a ki úndokságot szeret, ollyan úndok, mint a mit szeret: a ki az úndok büszhött testet, a ki a paráznaságnak gyalázatos rutságát szereti, maga-is mindenek-elött gyalázatos lészen.

[5] Prov. 6. v. 26, 32, 33.

[6] Eccli. 47. v. 21, 22.

[7] Eccli. 9. v. 10.

[8] Prov. 11. v. 22.

[9] Oseæ 9. v. 10.

Javokat és gazdagságokat menyin vesztegetik, mint a [10] tékozló fiú? menyin jutottak fő-állapatból csak-nem kúldússágra, a fajtalanságért? Isten szava az: [11] *Qui nutrit scorta, perdit substantiam;* a ki fajtalan személlyel társalkodik, elveszti jószágát. Azért ínt a

[10] Luc. 15. v. 13.

[11] Prov. 29. v. 3.

Eccli 9. v. 6. Bőlcs; hogy, szűvedet bujaságra ne fordítcsad, [1]*Ne perdas te et hereditatem tuam,* hogy magadat és jószágodat el ne vesztegessed.

Nem győzik elő-számlálni a világ bőlcsei, menyi alkalmatlanságokkal és betegségekkel tőlti és terheli az ember testét a bujaság.

Némellyek azt írják; hogy száraztya, fonnyasztya és erejét fogyattya a testnek. Azért, sem az *athléták,* vagy küszködő bajnakok, sem a tábori vitézek, nem közelgettek aszszony-népekhez.

[2] Servius, in Aeneid. lib. 5. [2]*Castra dicta, quasi casta; vel, quod ibi castretur libido.* Egyebek azt mongyák, hogy elerőtlenedik, hamar megvénhedik, üdő-elöt

[3] Arist. lib. 2. de Generat, animal. c. 5. sub finem. meghal a buja ember. *Aristoteles* szava, hogy [3]a kaczérok szeme meggyengűl és foly, végre megvakúl. *Aëtius,* fog-fájásokat mongya hogy szerez a bujaság: és próbáltnak írja, hogy sokkal nagyob fájdalmakat érez a fog-fájó, ha a testi gyönyörüséget űzi. *Cornelius Celsus,* kézben, lábban, mongya, hogy köszvényt szerez a bujaság. És ínti a köszvényeseket, hogy megtartóztassák magokat, ha gyógyúlni akarnak. Ennek jelenségére, azt mongya *Galénus,* hogy a heréltek nem szoktak köszvényesek lenni. Azt-is ehez adgya *Celsus;* hogy a kórságnak, vízi-betegségnek, vese-fájásnak, kolikának, nagy oka a bujaság; sőt ez, maga sem egyéb, rövid kórságnál. Egy-szóval, minnyájan igaznak mongyák, a mit Szent Pál

[4] 1. Cor. 6. v. 18. [4]írva hagyott; hogy a buja ember, *In corpus suum peccat;* a maga teste-ellen vét: azt megemészti, megerőtleníti, elfogyattya:

[5] Plin. l 7. c. 53. és, a mint *Plinius*-sal eggyütt *Valerius Maximus* írja, [5]annyíra

[6] Valer. li. 9. c. 32. elfogyattya, hogy *Cornelius Gallus* és *Titus Aetherius,* [6]*inter usum Veneris absumti;* szörnyű halállal hóltak, fajtalanságok cselekedetiben.

II. RÉSZE. Meghallátok, mely káros, mely veszedelmes és útálatos Istenelöt a fertelmesség. Kérlek tanúllyátok-meg azt-is, mint kel ennek a dögleletes betegségnek, *Præservativa medicina,* óltalmazó orvosságokkal eleit-venni, és azt eltávoztatni.

Először, kívántatik; hogy, megismérvén a bujaságnak éktelenségét, attúl iszonyodgyúnk: és a tiszta életet nagyra-böcsűllyük. Jusson eszűnkbe, hogy az Isten tár-házában, semmi kincsnek annyi

[7] Eccli. 26. v. 20. böcsi nincsen, mint a tiszta életnek: [7]*Omnis ponderatio, non est digna continentis animæ.* Annak-okáért, az Isten fia Szűz Anyától akara születni: minden testi gyönyörüségek-nélkül, szűzen akara

[8] Luc. 14. v. 26. 1. Cor. 7. v. 8. élni. Apostolit [8]arra ínté és intésével arra vívé, hogy, feleségeket elhagyván, még a szabad és engedett szent házasságtúl-is elfogák

[9] Tibull. l. 2. magokat. És, nem-csak igazán mondotta a pogány *poëta;* [9]hogy, *Casta placent superis;* a menyben-lakó Istennek, kedves a bujaság-

nélkül-való tisztaság: hanem az-is bizonyos, a mit *Tertullianus* írt; hogy, [1]*Ubi Deus, ibi pudicitia;* valahol Isten vagyon, tisztaság vagyon ot. Mert úgy szereti Isten a tisztaságot, hogy majd, mintha csudálkozva kiáltya: [2]*O quam pulchra est casta generatio cum claritate!* Oh, mely csudálatos szép a tiszta emberek fényessége! Azért, nem-csak e földön [3]Angyalokhoz hasonlók: de a mennyei bóldogságban-is [4]egyebeknél felségesb hegyen lésznek, Christus-hoz közeleb járnak, vigaságosb éneket mondanak, a kik szűzen maradtak. És a jelen-való életben-is, sok testi, lelki jókat ígér Isten azoknak, [5]kik az Isten országaért, lélek-szerént magokat megmetczették. Mert, miképpen *Mojses*, levágatván az igért-földnek lakosit, [6]a szűzek életét megtartá: úgy Isten, kivált-képpen óltalmazza a tiszta-életű híveket.

[1] Tertulli. de Cultu Feminar. cap. 5.
[2] Sap. 4. v. 1.
[3] Matt. 22. v. 30
[4] Apoc. 14. v. 1. & seqq.
[5] Matt. 19. v. 12. Sap. 3. v. 14. Isai. 56. v. 3, 4, 5.
[6] Num. 31. v. 17, 18.

Ezeket tehát elöttünk-viselvén, jusson eszünkbe az-is, hogy a tiszta élet Isten ajándéka: és, [7]*Aliter non possum esse continens, nisi Deus det;* külömben meg nem tarthatni a test indúlatit, hanem, ha Isten azokat megzabolázza. Azért, csak az jút a tiszta életre, [8]*quibus datum est a Patre,* kinek Isten ezt ajándékozza. Gyarloságunkat tehát megismérvén, Isten-elöt magunkat igen megalázzuk és buzgó könyörgésekkel azt kiálcsuk Sz. Ágostonnal: [9]*Continentiam jubes. Da, quod jubes et jube, quod vis;* hogy, mivel tiszta életre kötelez ó Szent Felsége, csak segítcsen arra, a mit parancsol, bár azt parancsollya, a mit akar. Mert [10]*Suave mihi subito factum est, carere suavitatibus nugarum;* Isten segítségével gyönyörüségessé lehet, hogy a rút gyönyörüségektűl elfogja ember magát, mellyek-nélkül, úgy tetczett eléb, hogy nem lehetett.

[7] Sap. 8. v. 21.
[8] Matt. 19. v. 11.
[9] Aug. 10. Confess. c. 29. bis repetit eadem verba.
[10] Aug. 9. Confess. c. 1.

Másodszor; jól meggondollyuk, mely nagyra böcsüllötték, mely szorgalmatoson őrizték, mely erős orvosságokkal óltalmazták a tisztaságot a régi keresztyének; sőt a pogányok-is.

Nagy Szent Gergely [11]írja, hogy mikor egy aszszony-embernek emlékezésével, testi indúlatokra gyuladozna Szent *Benedek:* mezítelen vetkezék és a tövisses, csalyános bokrok-közöt addig hevere, míg minden teste vérben úszna: és így, testi sebeivel orvosla belső indúlatit.

[11] S. Gregor. 2. Dialog. c. 2.

Szent *Bonaventúra* [12]írja: hogy Szent *Ferencz*-nek térése-után, még a test rúgóldozott. Azért, el akarván óltani belső tüzét, téli üdőben, sok havat egybe-hempelygetvén, mezítelen közikbe-feküttés fagyos testének hidegségével óltotta a buja indúlatok melegségét.

[12] Bonavent. in Vita S Francisci.
[13] Guilielmus Abbas, in Vita S. Bernardi. lib. 1 cap 3.

Szent *Bernárd,* [13]télben, fagyos vízbe ugrék, mihent a testi

indúlatok gyuladozásit érzé: és torkig ülvén a vízben, addig fagylalá magát, míg a testet lelkének engedelmességére hozá.

[1] De S. Macario Alexandrino, in Vitis PP.

Szent *Macarius*, [1] hat egész hólnapig, merő-mezítelen, a szúnyogok sokasága-közöt maradott; hogy a testnek indúlatit, mellyek sértegették, kiszíjnák a férgek.

[2] Marulus.

Egy szent remetérűl olvassuk; [2] hogy, mikor izgatnák a testi indúlatok; eszébe jutván, hogy pokol tüzére vettetik, ha Istent megbántya; azt mondá magában: megpróbálom eléb, ha a pokol tüzét elszenvedhetem; és az égő gyertyára nyújtá újját: addig égeté, míg a test megszelídűle a fájdalommal. És felkiálta: ha ily keveset nem szenvedhetek, miért kel a pokolnak örök tüzére vetnem magamat, egy rövid gyönyörüségért?

[3] 1. Cor. 9. v. 27.

Egész könyveket írhatnánk azokrúl a szent férfiakrúl, kik sanyarú [3] vereséggel ostorozták; ciliciommal, vas-lánczokkal, vigyázással, bőjtökkel sanyargatták testeket, hogy a fajtalanságot elkerűlnék: de mind-azokat elhagyván, egy böcsűlletes [4] *Nicétas*-nevű ifiúnak csudálatos cselekedetit említem. Ezt, mikor *Decius* császár, a keresztyén hitből szörnyű kínokkal ki nem térithetné: azt gondolá, hogy, ha szűzességét elveszteti, künnyen hitét-is megtagadtattya. És látván, hogy egyéb incselkedés nem fog rajta: egy szép árnyékos kertben, puhított lágy ágyra hanyattá-fekteték a szent ifiat: hogy onnan fel ne ugordhatnék, gyenge selyemszélekkel úgy az ágyhoz kötözték, hogy tagjával ne bírna. Mikor minnyájan eltávoztak vólna tőlle, egy szép, de tisztátalan menyecske hozzá járúla, ölelgetésivel, édes beszédivel és oly illetésivel, mellyeket szemérem kimondani, izgatni kezdé a szent ifiat; hogy megindítván, reá-fekünnék; és, a kit kínokkal meg nem győztek vala, fajtalansággal meggyőzné. Medgyen a Christus vitéze, illyen veszedelemben? El nem futhatott; el sem taszíthatta a gonosz személyt, mert kötözve volt. Mit mivele tehát? Oh csudálatos találmány! oh isteni Léleknek mennyei bőlcsesége! Foga-közibe szorítá nyelvét, ketté harapá, apróra rágá, vérrel-eggyütt a veszett aszszonynak orczájára pöké: és magában nagy fájdalommal; az aszszonyban iszonyú rémüléssel, mególtá az illetlen indúlatokat. Égig magasztallya ezt a cselekedetet Szent *Jerónimus;* és méltán: mert ezzel a szent ifiú megmutatá, menyíre kel böcsűlleni a tisztaságot: mely nagy kárral-is, kerűlni kel a fajtalanságot.

[4] Eleganter describit Hieron. in Vita S. Pauli Primi Eremitæ. initio. Niceph. 1. 7. c. 13.

De talám, csak férfiakban találtatott ez a tiszta életnek böcsűlleti? Nem úgy vagyon: az isten-félő leányzók és aszszonyok, nem

kisseb sanyaruságokat szenvedtek, hogy tisztaságokat óltalmaznák. És, hogy azokrúl ne szóllyak, kik [1]*Júdit* aszszonnyal, szűnetlen *ciliciomot* hordoztak; kik minden-napi veszszőzéssel és koplalással szelídítették testek délczegségét: egy *alexandriai* gyenge szűzről olvasom; [2]hogy, mikor egy csintalan ifiútúl szorgalmaztatnék, megkérdé tőlle, mit szeret leginkáb benne? A legény a szemét nevezé. Kapá késit a leány és szemét kikerekítvén; légyen tiéd ez, ugy-mond: és légy-el nállam-nélkül. Hasonló-képpen, mikor Szent *Brigínát* [3]sokan szeretnék és kéretnék, hoszszú imádságokkal könyörge, hogy Isten őtet úgy megrútítcsa, hogy senki szeme ne kapjon rajta. Meghalgatá Isten; és eggyik szemét kivakítván, nagy, rút kelist ada-helyébe. Ezek bezzeg igazán Isten szolgálói vóltak: inkáb akartak fél-szemmel és rútított ábrázattal Meny-országba jutni, [4]hogy-sem két szemmel és ép testel pokolra vettetni.

[1] Judit. 8. v. 5. 6

[2] In Prato Spirituali.

[3] Marul. lib. 4.

[4] Matt. 18. v. 9.

Csuda találmány vólt, a melyről emlékezik *Bonfinius*. A [5]*forojulioni* herczegnek szép két lánya vala. Mikor az *avarok* megvették vólna *Forum Julium* várasát; félvén a szűzek gyalázattúl, gyenge tyuk-fiak nyers húsát mellyek-alá rakák. Ezek megbüszödvén, oly iszonyú dög-bűzűk lének a leányok, hogy, a kik közel mentek hozzájok, alig várták hogy kiszaladhassanak. És kiterjedvén híre, mely büdösök a leányok, tisztán maradának.

[5] Bonfinius Decad. 1. lib. 8. ante medium.

De, hogy *Nicétas* meg ne előzze a szűz leányok találmányát. azt írják a régiek egy keresztyén leányrúl; [6]hogy, mikor ezt a pogány császár parancsolattya arra nem vihetné, hogy Christust elhagyván, bálványozzon: egy vitézlő ifiúnak adák, hogy erőltetéssel, szűzességét megroncsa. Mikor eggyüvé-rekesztették vólna; kérni kezdé a legényt, hogy erő-szakot ne tégyen rajta: és azt igéré, hogy, ha kérését meghalgattya, oly kenetet ád, hogy soha semmi fegyver meg nem sérti testének kenetett részét. Ezt pedig, bár ne hidgye, míg ő-rajta meg nem próbállya. Kapa ezen a legény és felfogadá, hogy szűzen marad, ha ezt a nagy titkot vélle közli. A leány, csak-hamar egy kis viaszat fa-olajjal egybe-olvaszta és azzal jól megkené a maga nyakát, mondván a legénynek; hogy kargyát vonnya-ki és, mennél nagyob erővel lehet, úgy vágja. Csapá a legény és egy csapással elvágá nyakát a szűznek: ki inkáb akará életet, hogy-sem szüzességét elveszteni.

[6] Niceph. lib. 7. cap. 13. Gedrenus. alii.

Efféle példákat, gyakran szemünk-előt kel viselnünk, hogy egyebek cselekedetinek szemléléséből, gerjedgyen bennünk a tisztaság óltalmának és a fértelmesség távoztatásának tekélletes kivánsága.

A Szent Atyák, ezek-mellé sok orvosságokat rendelnek a bujaság kigyökerezésére és a tisztaság óltalmára: nevezet-szerént, ezeket.

Először: hogy a testet gyengén ne tarcsuk; hanem, a fát elszedgyük, ha a tüzet meg akarjuk óltani: [1]*Flagellum et camus,* ostor és zabola kel ahoz, hogy a testet száján hordozzuk: és ellenségünknek adúnk fegyvert, ha kedvére tartyuk a testet. Azért Szent Pállal, [2]*castigemus,* sanyargassuk és ostorozzuk ezt. Mert, a ki az engedetlen szolgát, *delicate,* gyengélteti és kínnyére tartya; *sentiet contumacem,* [3]hátra-rúgóvá és engedetlenné tészi. Ennekfelette, [4]sok gonoszra tanít a hívolkodás; és [5]lelki-szegénységre jút, a ki hívolkodik. Azért szükség, hogy a testet munkára fogjuk és gyakorta fáraszszuk, ha tétovazástúl akarjuk óltalmazni. Eszűnkbe jusson az-is, hogy, [6]*In vino luxuria,* a borban bujaság vagyon; és sokan megestek a bor-italból, kik erőssen állottak józanságokban.

Másodszor: a ki testét őrizni akarja a bujaságtúl, [7]*Omni custodia servet cor;* minden vigyázással őrizze szüvét. Mert, [8]*De corde exeunt fornicationes et adulteria;* a szűből származik minden fajtalanság. És, ha a szűben meg nem gyökerezik, ki sem fakadhat a vétek. Tehát, a gonosz [9]gondolatokat és éktelen indúlatok szikrait, ne hadgyuk szívűnkben fellobbani: hanem, [10]*Vulpes parvulas capiamus:* [11]*Parvulos allidamus ad petram;* idején, míg kisdedek, mihent fakadoznak, ólcsuk-el és gyomlállyuk-ki elménkből. Mert, ha erőt vésznek, csak-nem lehetetlen ellene-állani a természet hajlandóságának, mivel, ha a töb vétkek csalogatnak: de a testi indúlatok, [12]*abstrahunt;* édesgetés-után, ugyan elvonszák, a kit megfoghatnak. Azért, [13]*In matutino interfice;* jó reggel, pásittyában, füvében letapodgyunk; mihent felkelnek, megfojcsuk a gonosz gondolatokat. Jusson eszünkbe, hogy Isten és az ő Angyali reánk néznek: azért, a mit egy böcsülletes ember láttára nem mernénk gondolni, vagy cselekedni, az Isten szeme- és színe-elöt, gondolatinkba se vegyük. Megemlékezzünk; hogy, ha *Abiut* [14]megölé Isten, csak azért, hogy idegen tüzet vitt az oltárra; inkáb megbűntet mínket, ha az Isten tüzét és szerelmét elóltyuk szívűnkben és fajtalan tüzet rakunk helyébe. Meggondollyuk azt-is; hogy majd megrothad ez a büdös test, melynek kedveskedni akarunk; majd eljő a számadás; és, ha a testnek engedűnk, a testűnket, lelkűnket pokolra vettyük. Végezetre, eszűnkbe jusson; hogy, ha *Jóseſ,* [15]a *Putifar* feleségének szorgalmaztatását, urának hozzája-mutatott jó akarattyával meg-

[1] Prov. 26. v. 3.
[2] 1. Cor. 9. v. 27.
[3] Prov. 29. v. 21.
[4] Eccli. 33. v. 29.
[5] Prov. 28. v. 19.
[6] Ephes. 5. v. 18.
[7] Prov. 4. v. 23.
[8] Matt. 15. v. 18, 19.
[9] Jer. 4. v. 14.
[10] Cant. 2. v. 15.
[11] Psal. 136. v. 9.
[12] Jac. 1. v. 14.
[13] Psal. 100. v. 8.
[14] Lev. 10. v. 2.
[15] Gen. 39. v. 8, 9.

zabolázá: mennél inkáb illik, hogy a mí teremtő, megváltó és szentelő Istenűnknek sok jótéteményi megtartóztassanak mínket, hogy az ő testét és templomát meg ne ferteztessük? Efféle gondolatokkal kel lenyomni az éktelen gondolatokat.

HARMADSZOR: a szeműnket őrizet-alat tarcsuk: mert egy nézés sokszor egy veszély: és igaz mondás; hogy, a mit nem szabad kívánni, nem szabad szemlélni. [1]Ablakon szokott a lélek-lopó béhágni. A szem [2]*Deprædatur animam,* szokta tolvajolni a lelket: mert ollyat mutat kivűl, a mi belől megrútit. Azért ínt a Bölcs, [3]hogy a leányt és aszszonyt ne szemléllyük: mert tekíntetekből lobban a gonosz kivánság; és, a mínt *Ezechiel* [4]írja, megbotránkoztat látása. Elég példánk ebben [5]*Dávid, Samson,* [6]a *Susanna* vénei, [7]a *Putifar* felesége, [8]*Sichem;* kik egy látásból megestek, vesztek. Példánk Holofernes, [9]*Captus in oculis;* kit egy tekíntet fogságba ejte, megöle. Azért, [10]*Qui claudit oculos, munimenta saxorum sublimitas ejus;* a ki szemét meg tudgya őrizni, erős kő-sziklán lakik. A ki szemét őrizetben nem tartya, ha tisztán marad-is teste, [11]parázna lehet lelke. Erre nézett Szent *Jób,* mikor, [12]*Pepigít fœdus cum oculis,* kötést tett szemeivel, hogy tekíntettel okot ne adgyon, aszszonyrúl-való gondolatra. Erős vitéz vólt Szent *Jób;* szembe mert víjni az ördöggel: de nem merte szemét függeszteni egy aszszonyra, mint-ha mérgesb nyilak vólnának az aszszony tekínteti, hogy-sem az ördög dühösségi.

[1] Jer. 9. v. 21.
[2] Thren. 3. v. 51.
[3] Eccli. 9. v. 5, 7, 9.
[4] Ezech. 20. v. 7.
[5] 2. Reg. 11. v. 2.
[6] Judic. 14. v. 1.
[7] Dan. 13. v. 8.
[8] Gen. 39. v. 6, 7.
[9] Judit. 10. v. 17.
[10] Isai. 33. v. 15.
[11] Matt. 5. v. 28. Num. 15. v. 39. 2. Pet. 2. v. 14.
[12] Job. 31. v. 1.

NEGYEDSZER: a ki tisztán akar élni, távúl-kerűllye a más nemnek nyájaskodását. Mert, [13]ha meg nem éget a kebeledbe tett eleven szén; ha mezít-láb a tűzön járhatsz; [14]ha megilletheted a lágy szurkot, kezed mocskolása-nélkül; ha malomban lehetsz, hogy liszt ne ragadgyon ruhádra: ám-bár elhidgyed, hogy a férfi és aszszony, veszedelem-nélkül, eggyüt-nyájaskodhatik. A töb ördögi kísérteteknek, [15]*resistere,* ellene kel állani. A bujaságrúl, a Szent Irás sok helyen azt mongya; hogy, [16]*fugite,* elfussúnk előtte. A *Jósue* [17]vitézi, elfutva lének diadalmasok: *Jósef,* [18]futva marada tisztán. Mert, hogy a tűz meg ne égessen, legjob távúl menni tőlle: hogy a förtőben-hevert ember meg ne sárosítcson, legjob elkerűlni, mert, ha vélle küszködöl, bár meggyőzzed-is, megmocskoltatol. Azért, futva, nem harczolva kel a bujaságot győzni. És, ha a gyertyát kő-falhoz ragasztod, bár meg ne égesse-is a falt, de megrútíttya. Elhidd, hogy, [19]*Qui amat periculum, in illo peribit;* a ki szereti és nem távoztattya a veszedelmet, elvész benne.

[13] Prov. 6. v. 27. & seqq.
[14] Eccli. 13. v. 1.
[15] Jac. 4. v. 7.
[16] 1. Cor. 6. v. 18. 2. Pet. 1. v. 4. 2. Tim. 2. v. 22.
[17] Jos. 8. v. 15.
[18] Gen. 39. v. 12.
[19] Eccli. 3. v. 27.

Sok töb orvosságokat számlálnak a lelki tanítók, ennek az úndókságos véteknek távoztatására. És kivált-képpen, az Oltári
[1]Zach. 9. v. 17. Szentség gyakorlását; mivel abban vagyon, [1]*Vinum germinans virgines,* a szűzesség-nemző bor: a buzgó és aitatos imádkozást,
[2]Matt. 26. v. 41. melyről azt olvassuk, [2]hogy mególtalmaz a kisértetektűl: a Christus
[3]2. Reg. 11. v. 11. kín-szenvedésének emlekezetit; mert, ha *Urias* [3]szégyenlette feleségéhez-mentét, mikor *Joab* táborban fekütt; illetemb, hogy mí gyönyörködünk a Christus kereszte-alat.

De, mível mind-ezeknek magyarázására, egy rövid óra nem elégséges: it vetek véget mái tanuságunkban. Azon kérem a keresztyéneket, jutassák gyakran eszekbe, hogy Isten mindenüt jelen vagyon; láttya és szemléli, mit cselekeszünk. Meggondollyák, mely nagy kínokat szenvedett, a mí édes Üdvözítőnk tisztaságos szent Teste a Kereszt-fán, hogy a mí testűnket Istennek szentellye. Szemek-elöt visellyék, mely nagy bóldogság vesztésével jár a rövid gyönyörűség: mely végetlen kínokkal fizetik a kárhozottak a bujaság örömét. És, mivel, a Bőlcs mondása-szerént, [4]*malitia horæ oblivionem facit luxuriæ magnæ;* egy óráig-tartó kinlódás elfelejtethet akár-mely nagy testi gyönyörüséget: az örökké-való kínnak emlekezeti fojcsa-meg bennűnk a bujaságot; hogy a testi gyönyörködések tövissét kigyomlálván, az isteni tudománynak jó magva örök életre gyümőlcsözzék bennűnk. Melyre segítcsen az Atya, Fiú és Szent Lélek Isten. Amen.
[4]Eccli. 11. v. 29.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

A fösvénységnek gonosságárúl.

Ha az isteni bőlcseség meg nem magyarázná, micsoda az ártalmas tövis, melynek hegyességével szaggattatik lelkünk; és Istentűl belénk-vettetett üdvösséges tanítások és szent indúlatok magvának foganatos nevekedése megfojtatik: ki hinné, hogy tövis a gazdagság? Nem ok-nélkül cselekedte Christus, hogy a mái Evangeliom példáját, a kösség-előt nem akarta fejtegetni: hanem titkon, csak tanítványi-előt magyarázta. Mert annyi világosság nem vólt a világ fiaiban, hogy ezt, az Isten országának titkát, megfoghatták vólna.

Kérd-meg a világ-szeretőket, ha tövis-közöt kínlódnak, tövissel lyuggattatnak a gazdagok? Meglátod, ha azt nem mongyák; hogy

puhán ül és minden alkalmatossággal béves, a ki gazdag. Mert, [1]*Pecuniæ obediunt omnia,* pénzen ember mindent vehet; azért mindenek engednek a pénznek. [2]*Communis mensura, ad quam omnia referuntur et quo mensurantur, nummus est,* a pénz mértéke mindeneknek; minden emberek munkái és fáratsági pénzre néznek. A pénz sok nyavalyától óltalmaz: [3]*Sicut protegit sapientia, sic protegit pecunia;* és, a mit ember okossággal végbe nem vihet, pénzel végbe-viszi. [4]*Scilicet uxorem cum dote, fidemque et amicos, et genus, et formam, regina pecunia donat;* gazdag feleséget, hív szolgát, jó barátokat, nemességet, szépséget ád a pénz. Ha beteg vagy: drága orvossagokkal megtarthatod életedet, oly betegségben, melyben a szegény meghalna. Ha éhezel: jó étked és drága italod vagyon, mikor pénzed vagyon. Ha, mire szükséged vagyon; világ végéről-is meghozattya a pénz. Ha nyugodalmot szeretsz: megszerzi azt a gazdagság; mely azt cselekeszi, hogy, mikor te nyugodalmasan aluszol vetett ágyadban, szolgáid fáradnak és izzadnak, hogy ételednek és egyéb szükségednek alkalmatosságit megszerezzék. Végezetre, ha a gazdagságra tekíntet nem vólna, még a királyoknak sem szolgálna senki: hadba nem menne és az országot nem óltalmazná senki: kereskedést nem indítana és idegen országok javait másuvá nem terjesztené senki.

[1] Eccli. 10. v. 19.
[2] Aristot. lib. 5 Ethic. c. 1. initio.
[3] Eccli. 7. v. 13
[4] Horat. epist. 1

Ezeket fontoson meggondolván a *poëta,* felkiált: *O cives, cives, quærenda pecunia primum, virtus post nummos:* polgárok és minden rendek, első gondotok légyen, hogy pénzt keressetek; az-után, künyű mindenre szert tennetek. Nem ok-nélkül neveztetik deákúl a gazdag, *dives; quasi divus;* csak nem Isten-nek: mivel mindene vagyon. Nem heába mondatnak a kincsek, *opes: quia opem ferunt;* segitők-nek: mert mindenre reá segítnek. *Facultas* neve deákúl a gazdagságnak; az-az, szabadság; vagy, *quasi facilitas,* künnyebbítő: mert minden szabad a gazdagnak: valamit akar, künnyen végbeviszi a gazdagsággal. Végezetre, nem-csak a természet szükségére hasznos a gazdagság, hanem, sok tekélletes jóságok gyakorlásában, módot ád. Mert sem bév-kezű, sem alamisna-osztogató, sem nagyságos dolgokban tekíntetes végbe-vívő nem lehet, a kinek gazdagsága nincsen. Invenalis.

Ez az *Ádám* maradékinak szívökhöz gyökerezett és elméjekbeavott* vélekedés a gazdagságrúl. És, mivel nem láttyák a méz-alat a mérget, a virág-közöt a tövisset: nem értik, a mit Szent Ágoston

* Avult.

igazán mondott; hogy, minden világi gazdagság, [1] *Lucrum luteum, quod cum apprehenditur, inquinat;* sár-nyereség, mely megrútíttya a hozzá-nyúlókat. Innen vagyon, hogy minnyájan, [2] *a minimo usque ad maximum, omnes avaritiam sequuntur, omnes avaritiæ student:* kicsintűl-fogva nagy-ig, a fösvénységet és pénz-gyűjtést űzik.

[1] Agust. 5. Confess. cap. 12.
[2] Jerem. 8. v. 10. c. 6. v. 13. Isai. 56. v. 11.

De tagadhatatlan igazság, a mit Christus mond az Evangeliomban; hogy a világ gazdagsága, vagy, a mint Szent Máté és Sz. Márk magyarázza, [3] *Solicitudo, fallacia, deceptio divitiarum,* a gazdagság csalárdsága és szorgalmatos keresése; az-az, a világ javainak rendetlen és fösvény kivánsága, keresése és megtartása keservesen-lyuggató tövis, mely, a mennyei jó magot megfojtván, minden lelki veszedelembe ejti embert.

[3] Matt. 13. v. 22. Mar. 4. v. 19

Ezt, hogy valósággal ércsük és a fösvénységet, mint pokolbéli mérget gyülőllyük: Istent segitségűl híván, ebben a rövid órában, *először, megmutatom; hogy veszedelmes gonoszság a fösvénység, mely a világi gazdagságnak mértéketlen keresetire gerjeszti embert. Másodszor, rövideden megmondom; mint kel a lelki-szegénységnek bóldogságát megtartani, a világi gazdagságok-közöt.* Kérlek, ércsétek és megfogadgyátok, a mit hallotok.

Propositio.

I. RESZE.

Erős parancsolattal kötelez Isten, hogy a fösvénységet távoztassuk; [4] *Videte, cavete ab omni avaritia:* szemeteket felnyissátok, ugy-mond, vígyázva őrizkedgyetek, nem-csak egy-, vagy két-féle cselekedetitűl a fösvénységnek; hanem, *ab omni avaritia* minden fösvénységtűl: úgy, hogy, [5] *Sint mores sine avaritia;* minden erkőlcsötök, fösvénység-nélkül légyen. Hogy pedig ezt csak gyenge tilalomnak ne gondolnók, sok helyen azt mongya a Szent Lélek; hogy, [6] *Avari regnum Dei non possidebunt;* a fösvények Isten országát nem bírják; részek sem lészen a Christus dücsösségében. Annak-okáért, azt kívánnya Szent Pál, hogy még a nevét se tudgyák a keresztyének a fösvénységnek; [7] *Avaritia nec nominetur in vobis.* És, ha valaki találkoznék a keresztyének-közöt, a ki fösvény: [8] *Cum ejusmodi nec cibum sumere;* azzal egy asztalnál se együnk: azt ismérni se akarjuk, nem, hogy vélle nyájaskodgyunk.

[4] Luc. 12. v. 15.
[5] Heb. 13. v. 5.
[6] 1. Cor. 6. v. 10. Ephes. 5. v. 5.
[7] Ephes 5. v. 3.
[8] 1 Cor. 5 v. 11.

Hogy megércsük, mit tilalmaz Isten, mikor ily keményen tíltya a fösvénységet: fondamentomúl kel vetnünk, hogy nem tíltatik általlyában, a világ javainak és értékének keresése; nem parancsollya Isten, hogy gazdagságot ne bírjunk. Mert a gazdagság, magában nem vétkes: sőt, a mint a bőlcs írja [9] és Szent *Jób*

[9] Prov. 10. v 22.

példája megmutattya, [1]Isten áldása. A szegénység sem kedves Istennél, csak magán. Azért mongya a bölcs: [2]*bona est substantia, cui non est peccatum in conscientia: et nequissima paupertas in ore impii:* hogy jó a gazdagság, mellyet lélek sérelme-nélkül keresnek: latorság pedig az istentelenek szegénysége. *Ábrahám, Jósef, Dávid,* Szent *Jób* és egyéb isten-félő királyok és urak gazdagok vóltak és nagy szentek vóltak, kikben tellyesedett igazán a *Salamon* mondása; hogy, [3]*Utilior est sapientia cum divitiis;* hasznosb a bölcseség a gazdagsággal-eggyüt: mert sok istenes dolgokat, bölcseséggel végbe nem vihettek vólna, ha a gazdagság mellette nem lett vólna.

[1] Job. 42.
[2] Eccli. v. 30
[3] Eccles. v. 12

Azt sem parancsollya Isten a fösvénység tilalmával, hogy ember ne kivánnya és ne keresse a világi értéket. Mert abban vétek nincsen, ha ember vigyáz, hogy megszerezze, a mi, vagy természeti táplálására és óltalmára szükséges, vagy hivatallyának és állapattyának illendő viselésére kívántatik. Azért Szent Pál, [4]ugyan parancsolattal kötelez, hogy fáradgyunk és szert tegyünk arra, hogy magunk táplálása meglévén, szűkölködőket segíthessünk.

[4] Ephes. v. 28

A fösvénység azért nem egyéb, hanem rendetlen, módatlan, mértéktelen kívánása, keresése, megtartása a világi jóknak. Kétképpen lehet pedig ez a rendetlenség: először; ha egyebek kárával, boszszújával, alkalmatlanságával keresünk, vagy tartunk értéket. Ez, nem-csak fösvénység, hanem hamisság: mert, vagy lopás, vagy tolvajlás, vagy csalás elegyíttetik a fösvénység-mellé. Másodszor; ha mások kára-nélkül keressük, vagy tartyuk javainkat; de igen nagy kivánsággal ragaszkodunk a világi jókhoz: azokat feletteb szerettyük: nyughatatlan gondal és szorgalmatossággal keressük, vagy őrizzük: és kedvűnket s fáratságunkat úgy fordíttyuk a pénzkeresésre, hogy a mennyei és lelki dolgokra elégségesen nem vígyázhatunk; és, a nagy szorgalmatosság-miat, lelki csendességünket felbontyuk, Istenhez-való édes indúlatink aitatosságát eloltyuk. Az illyen kivánságban és pénz-keresésben vagyon tulajdon neme-, és állatos mi-vólta a fösvénységnek, mellyet Isten tilalmaz.

A tövisset, ha terjesztett tenyerűnkön tartyuk, nem lyuggat: de, ha szoríttyuk, vért bocsát; és annál nagyob fájdalmat szerez, mennél inkáb szoríttyuk. Azon-képpen, gazdagsággal bírni, vagy értéket keresni, nem gonosz: de gonosz ahoz ragasztani szívűnket: gonosz azt feletteb-való szorgalmatossággal keresni: gonosz azt a lelki és mennyei jóknál nagyobra böcsülleni: és annak keresé-

sében többet fáradni, hogy-sem a lélek üdvösség-nyerésében. Mert
[1] Psal. 61. v. 11. Isten azt parancsollya: [1] *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere;* Hogy, ha reánk foly-is a gazdagság, szívünket ahoz ne kapcsollyuk.
[2] Prov. 23. v. 4. És, hogy, [2] *Noli laborare, ne diteris: sed prudentiæ tuæ pone modum;* módgyával s ne igen szorgalmatoson keressük a gazdagúlást; tud-
[3] Prov. 10. v. 22. 24. ván, hogy, nem a sok múnka, hanem, [3] *Benedictio Domini divites facit;* Isten áldása tészi embert gazdaggá és, a hol Isten áldása
[4] Prov. 23. v. 5. nincsen, [4] *Opes faciunt sibi pennas, quasi aquilæ;* szárnyára kél és véletlen elröpül a gazdagság.

Hogy a fösvénységtűl idegenítese Isten az embereket; egyéb ártalma-között, három veszedelmes gonoszságát számlállya.

Első gonoszság az; hogy a fösvénység egyedűl nem jár: hanem, mint fejedelem a bűnök-között sok, töb istentelen vétkeket, mint késéró szolgákat, vagy előtte-bocsát, vagy utánna-vonszon? sőt, mint kút-feje és gyökere a töb vétkeknek, valakibe férkezik, azt minden gonoszsággal bétőlti. Ezt illyen szókkal
[5] Tim. 6. v 9. taníttya Szent Pál: [5] a kik gazdagok akarnak lenni, kísértetekbe, ördög tőreibe, sok heába-való és ártalmas kivánságokba esnek, mellyek embert halálba és veszedelembe merítik, mert, *Radix omnium malorum est cupiditas;* gyökere minden gonosságnak a gazdagság-kivánás. Nem mongya Szent Pál, hogy, a kik gazdagok, ördög tőrében vannak; hanem, a kik gazdagságot kivánnak: mert a gazdagság nem vétek, hanem annak rendetlen kívánása és keresése; mivel a gazdagság kivánása oly tőr, mellyel az ördög megfogja és veszedelemre viszi a lelket. Nem egy, vagy két vétkek, hanem minden gonoszságok gyökerének nevezi ezt Sz. Pál: mert, mint a gyökérből sürűn és bokroson fakadnak az ágak, úgy a fösvénységből minden vétkek nevekednek.

Először: nincs oly hamisság és csalárdság, nincs oly usora és hazug mesterség, nincs oly lopás és tolvajlás, mellyet a pénz-kere-
[6] Eccli. 31. v. 5. sésben meg nem próbál a fösvény; mert Isten szava; hogy, [6] *Qui aurum diligit, non justificabitur;* igaz nem lehet, valaki az aranyat szereti. És, [7] *Qui festinat ditari, non erit innocens;* valaki hamar akar gazdagúlni, bűn-nélkül nem marad. Sőt, nyilván-való szokkal mongya a Szent Lélek; hogy, [8] *Si fueris dives, non eris innocens a delicto;* valaki meggazdagúl, bűn-nélkül nem marad. Mert a hamisság *mammóná*-ja, vagy hamissan kerestetik, vagy hamisságra viszen. És, a Sz. *Jerónimus* mondása-szerént; [9] *Dives, aut iniquus, aut heres iniqui:* minden gazdag hamis, vagy hamisrúl

[7] Prov. 28. v. 20.
[8] Eccli. 11. v. 10
[9] Hieron. ep. 150. ad Hedibiam, qu. 1. in medio. Nomen divitiis, ortum a vitiis.

szállott reá gazdagsága. És, mivel nehéz, hogy a gazdagsággal eggyütt ne járjon a kevélység, torkosság, kegyetlenség, bujaság, vagy egyéb vétek; felkiált a bölcs és azt kérdi: [1] kicsoda a gazdag, a ki makula-nélkül maradott? és a pénz-után nem ment? és reménségét a kincsben nem vetette? Valaki illyen, *Fecit mirabilia in vita sua,* csudat cselekedett: az-az, természet folyása-ellen-való csudának kel tartani, ha ki gazdagságot bírhat vétek-nélkül.

[1] Eccli. 31. v. 8. 9.

Másodszor: nem-csak kegyetlen és embertelen a fösvény; mivel, sem baráttyán, sem attyafián nem könyörül; és, [2] magának rosz lévén, senkinek nem jó: hanem ennek-felette, nincs oly igazság és szentség, mellyet pénzen el nem ád; nincs oly fogadás és kötelesség, mellyet fel nem bont adományért: [3] *Deos negligere, omnia venalia habere edocuit.* Mikor a Bölcs azt mondotta vólna, hogy, [4] *Nihil iniquius, quam amare pecuniam;* nincs nagyob gonosság a pénz-szeretésnél; okát adgya: mert, a ki a pénzt szereti, nem, hogy egyebet el nem adna, de, *Animam suam venalem habet,* maga lelkét-is eladgya. És, ha a fösvény *Judas,* az Isten Fiának vérét és életét eladá harmincz pénzért: ne kételkedgyél, hogy árúban bocsát mindent a fösvény ember.

[2] Eccli. 14. v. 5. Sibi nequam, cui bonus?

[3] Sallust. in Catilina.

[4] Eccli. 10. v. 10.

Tiszt-viselőket akarván Isten rendelni népe-közzé, megparancsolá *Mojses*-nek, hogy nem-csak a törvények itélesére, de egyéb gond-viselésekre-is, oly embereket válaszszon, kik fösvények ne légyenek; sőt, [5] *qui oderint avariciam,* a kik gyülölik a fösvénységet. Jelentvén ezzel, hogy semmi tisztet jól nem visel, valaki lelkét a fösvénységtűl nem üresíti. Mert a fösvény és ragadozó, kiőltözik az emberségből; [6] fene vad oroszlánnyá, ragadozó farkassá lészen: és nem-csak a máséból él, de, *non relinquit in mane;* úgy nyúzza az alatta-valókat, hogy mászorra semmit nem hágy: gyapjával-eggyüt bőrét-is levonnya a juhoknak.

[5] Exod. 18. v. 21.

[6] Sophon. 3. v. 3. Ezech. 22. v. 27.

Ennek-felette; erős parancsolattal tíltya Isten a bírákat és fejedelmi embereket, hogy az ajándékon ne kapjanak. És nem egyszer mongya, hogy, [7] *munera excæcant prudentes et subvertunt verba justorum:* [8] *Excæcant sapientes, mutant verba justorum;* az ajándék az igen okos embereket-is megvakíttya: úgy, hogy a törvényben külömbet mondnak annál, a mit mondanának, ha ajándékot nem vennének. Mert igen igaz a Bölcs mondása; hogy [9] az ajándék kitollya a bírák szemét és némákká tészi. Mert, ha, [10] *Victoriam et honorem acquirit, qui dat munera,* győzedelmes-is, a ki sokat ajándékoz: de, *Animam accipientium aufert;* lelkét veszti annak,

[7] Exod. 23. v. 8.

[8] Deut. 16. v. 19.

[9] Eccli. 20. v. 31. Demosthenes Argentangina laboravit.

[10] Prov. 22. v. 9.

a ki elvészi az ajándékot. Igazság-szerető és igen szemes vala [1] *Dávid:* de egy kevés ajándékkal [1]úgy béköté szemét *Siba,* hogy ártatlan *Mifibosetet* jószágától megfosztá. *Balac,* [2]ajándékkal vévéreá *Balaámot,* hogy az Isten népét meg akará átkozni. *Dalila,* ajándékért [3]elárulá *Samsont.* A Christus koporsójának [4]őrzőit, ajándék hazudtatá. Mikor Isten okát mutattya a sidó nép romlásának; többi-között azt mongya: [5]*Munera acceperunt apud te;* hogy ajándékot vettek a birák: ezzel akarván ismértetni, hogy hamis törvényt tettek. Mert világos szókkal jelenti a Szent Irás; hogy az ajándék-vétel, pórázon viszi közel-utánna a hamis törvény-tételt. [6]*Declinaverunt post avaritiam: acceperunt munera: perverterunt judicium:* a *Samuel* Próféta fiai (ugy-mond) fösvények vóltak; ajándékot vettek; felforgatták az igazságot; hamis törvényt mondottak. Mikor a Sz. Irás, hamis bírót akar említeni, csak azt mongya: [7]*In muneribus judicant: dextera eorum plena muneribus;* hogy ajándékért ítíl; az-az, annak mond jó törvényt, a kinek nehéz a keze. És általlyában, személy-válogatás-nélkül, [8]lopóknak mongya Isten a bírákat, a kik az ajándékot szeretik: mert kilopják az igazságot az országból: ellopják javait azoknak, a kik perelnek.

Azért, bírák, bírák, megfogjátok kezeteket az ajándéktúl. Jusson eszetekbe, a mit Sz. *Jób* mondott; hogy, [9]*Ignis devorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt;* tüzet viszen házába, mellyel felperseli hajlékát, valaki az ajándékot örömest vészi. Meggondollyátok; hogy, [10]*Maledictus,* Isten átka vagyon azon, a ki ajándékot vészen, hogy az ártatlant kárositcsa. Ne biztassátok azzal magatokat, hogy meg nem csal az ajándék: mert a Szent Lélek, nem a köz-emberről mongya, hogy béköti szemét az ajándék, hanem az igen okosról: nem akár-ki szavát mongya, hogy elváltoztattya az ajándék, hanem, hogy az igazakkal mondat külömbet, hogy-sem mondanának ajándék-nélkül. Bezzeg *Daniel,* [11]nem akara ajándékot venni *Bóldisár* királytúl, mert igazat akara mondani néki. *Sámuel*-is, bíróságának sok esztendeje-után, azt akará, [12]hogy a király törvényt lásson reá, ha soha senkitűl legkisseb ajándékot kívánt. És az egész nép, bizonyságot mondott, hogy, soha senkitűl ajándékot nem kívánt; [13]*Usque ad calceamenta, ab omni carne non accepit;* csak egy czipellős-éró ajándékot sem vett senkitűl. Tudta bezzeg ez a szent jámbor; hogy [14]*Qui odit munera, vivet;* csak az a bíró él tisztességben, a ki gyűlöli az ajándékot. Mert, sem gyalázatosb, sem gyülölségesb dolog nincs a bíróban, az ajándék-

[1] 2. Reg. 16. v. 1. 4. c. 19. v. 29.
[2] Num. 22. v. 17.
[3] Judic. 16. v. 5.
[4] Matt. 28. v. 11. 15.
[5] Ezech. 22. v. 12.
[6] 1. Reg. 8. v. 3.
[7] Mich. 3. v. 11. Psal 25. v. 10. Prov. 17. v. 23.
[8] Isai. 1. v. 23. c. 5. v. 23.
[9] Iob. 15. v. 34.
[10] Deut. 27. v. 25. Levit. 2. v. 2. et seqq. munera sacerdotibus offerenda, DEO offerebantur: ne sacerdotes muneribus excæcarentur.
[11] Dan. 5. v. 17.
[12] 1. Reg. 12. v. 3. 4.
[13] Eccli. 46. v. 22.
[14] Prov. 15. v. 27.

vételnél. Azért, akár-mely nagy okossága, ékessen-szóllása, tudománya, vigyázása, szorgalmatoskodása légyen az itílő-bírónak: de, mind-ezeket megmocskollya és magát gyalázatossá tészi, mihent az ajándékot meg kezdi várni. Nem-is illetheti senki nagyob gyalázattal a bírót, mint a ki ajándékkal édesgeti: mert senki a bírót nem ajándékozza, hanem, a ki oly itíletben vagyon felőlle, hogy, vagy megfojtya és tartóztattya igaz igyét, ha meg nem keni kerekét; vagy, hogy hamisságát igazzá tészi adományért. Azért, a bírót ajándékozni, annyi, mint-ha szemében azt mondanák: tudom, hogy hamis bíró vagy; és ezt azért adom, hogy, vagy nékem hamissat ne tégy, vagy, hogy másnak hamis sentencziát mongy. Isten ő-maga azzal állattya itíletinek igaz-vóltát, hogy [1]*Munera non accipit.* ajándékot nem vészen. Ezzel értenűnk adgya, hogy, nem lehet igaz bíró, valakit a kéz inkáb elhitet, hogy-sem az ok: valaki füléből kiesik a szó, ha az arany alá nem nyomja: egy-szóval, valaki ajándékot vészen a peresektűl.

[1] Deut. 10. v. 17. 2. Paral. 19. v. 7.

Értette ezt *Justiniánus* császár: [2]azért erős törvénnyel megtíltotta; hogy az ő tiszt-viselői-közzűl, senki semmi ajándékot el ne végyen. Sőt azon-kivűl, a mi ételre és ruházatra szükséges, pénzen se vásárollyon, sem ingó, sem állandó marhát, valamíg tisztben vagyon. Adná Isten, most-is vólna virágában ez a törvény; nagyob helye vólna az igazságnak.

[2] L. Unica. Cod. de contractib. iudicum. Talis S. Paulus: Act. 20. v. 33.

Harmadszor: a fösvénység, hitit- és keresztyén vallását elveszteti emberrel: Istenét megtagadtattya vélle. Sz. Pál írja; [3]hogy a fösvények, *Errant a fide,* a hitben megtévelyednek; és tévelygésre jutnak. Nem szükség most azokrúl emlékeznűnk, kik, reménlett gazdag püspökségekre, vagy egyéb értékre nem juthatván, boszszúból eretnekségeket kezdettek vagy követtek. De a fösvénységrűl közönségesen azt írja Sz. *Tamás;* hogy, [4]mivel az igaz hit erőssen tilalmazza a hamis kereskedést, az usorát és ragadozást: a fösvény ember nem akarván ezektűl megszűnni; hogy kétségbe ne essék, oly hamis tévelygő vélekedéseket gondol, mellyek-mellet fenmaradhasson üdvösségének reménsége. Láttya, hogy, ha igaz a Szent Lélek tanitása, [5]mellyel az usorást kirekeszti Meny-országból, reménsége nem lehet üdvösségérűl. Azért, hogy az usora-mellet reménségét fentarthassa: vagy titkon szűvében hamisságot gondol és követ, mint-ha szabad vólna, a mi nem szabad: vagy végre, hogy-sem meggyónnya és elhadgya az usorát; hogy-sem viszsza-adgya a hamissan-keresett marhát, külső-képpen-is kiugrik a Szent Péter

[3] 1. Tim. 6. v. 10. Lásd a Kalauzt, lib. 3. c. 13. q. 3.

[4] S. Thom. 1. 2. qu. 84. art. 1. 2.

[5] Ephes. 4. v. 18. 19.

hajójából és azokat a tévelygéseket követi, mellyek a gyónástúl felszabadittyák. Adná Isten, hogy sok efféle példát ne láttunk vólna.

A fösvény emberben azért, a pénz-szerelme és böcsűllése, elsőben, elóltya az isteni dolgok szerelmét; és, mint a sürű tövis, megfojtya a' mennyei íntéseknek és tanitásoknak magvát, hogy foganattyok ne lehessen benne. Az-után, annyira a pénz-szerelmének édesedik lelke, hogy inkáb akar Isten- és igaz hit-nélkül, hogysem pénz-nélkül lenni. Szent *Jeróninus,* magyarázván okát annak,

[1] Dan. 3. v. 2. hogy, mikor *Nabuchodonozor* a bálványt felemelteté, [1]csak fejedelmeket, urakat és fő-rendeket hívata képe imádására; a köz-népközzűl, senkit nem hívata: azt mongya; hogy ennek, nem-csak az vólt oka; mert tudta a kiraly, hogy, ha az első fő-rendek megcsalatnak, künnyen utánnok-vonszák a kösséget; hanem az-is, mert a gazdagokat, kik javokat féltették, künnyeb vólt megejteni; mivel a fösvény gazdagok, inkáb bálványt imádnak, hogy-sem kincsektűl megfosztassanak. Annak-okáért, mikor *Salamon* azon könyörge Istennek, hogy néki ne adgyon gazdagságot; okát adgya kivánsá-

[2] Prov. 30. v. 8. gának: [2]*Ne forte satiatus, illiciar ad negandum et dicam, quis est Dominus?* Mert talám a gazdagság isten-tagadásra vinne.

[3] Ephes. 5. v. 5. Colos. 3. v. 5. Szent Pál, nem egyszer írja; hogy, [3]*Avaritia est idolorum servitus;* a fösvénység bálvány-imádás; először azért: mert a pénzszerető, a pogányok kisztetésére, künnyen megtagadta Christust és bálványoknak áldozott, mivel inkáb akarta pénzét, hogy-sem lelkét megtartani. Másodszor azért: mert a fösvény a pénzből Istent

[4] Oseæ 8. v. 4. csinál: [4]*Argentum et aurum facit idola;* inkáb szereti, böcsülli, szorgalmatosban keresi az aranyat, hogy-sem Istent: szeretetit, reménségét, bizodalmát, mellyet Istenben kellene helyheztetni, gazdagságában helyhezteti; azt álítván, hogy fogyatkozása nem lészen, ha pénze lészen; de, ha Istennek szolgál, nyomoruságra juthat; mint-ha kevesebbet segíthetne Isten a pénznél. A ki pedig aranyban veti reménségét és kézi-munkájának köszöni értékét: azt mongya

[5] Job. 31. v. 12. Szent *Jób;* hogy az, [5]*Est negatio contra Deum altissimum;* Istent megtagadgya.

Mivel azért, illyen sok és nagy vétkek szüléje és gyökere a fösvénység: itíllye-meg akár-ki, ha nem méltán mondotta-e a Szent

[6] Eccli. 10 v. 9. Lélek; hogy, [6]*Avaro nihil est scelestius;* semmi gonosság nagyob nem lehet a fösvénységnél. Mert, nem-csak hazáját, hanem az igazságot, a maga lelkét, sőt Istenét, elárúllya és eladgya a pénzért. Ez egy a fő okok-közzűl, mellyért a fösvényre nem bízhatnak

semmit bátorságoson a világi fejedelmek. Ez az oka, hogy magok-is a fösvények, irtóznak ettűl a gyalázatos névtűl; és, a kik legfösvénybek, sem akarják a fösvény nevet viselni: hanem, természetek-ellen megerőltetik néha magokat és kedvek-ellen kőltenek, hogy fösvénynek ne itíltessenek. Azon pedig felette mesterkednek, [1]hogy ál-orczát adgyanak fösvénységeknek. Így cselekedtek a *Bel* papjai, elhitetvén a királlyal, hogy istenekre kőltik, a mivel magok tőltöztek. Így cselekedtek a sidó papok; [2]kiknek, hogy töb ajándékokat jutna, elhiteték a fiakkal, hogy job Istennek bémutatni, a mit szűkölködő atyák táplálására akartak adni. Menyin vannak, kik, ország szükségének színe-alat, tőltöznek? És, a mint *Cáto* [3]mondotta; *fures privati, in compedibus cætatem agunt: fures publici, in auro et pompa;* az apró lopók, vasban járnak: a nagy lopók, arany-lánczban.

[1] Dan. 14. v. 2. 5. 8.

[2] Matt. 15. v.

[3] Apud Gellium lib. 11. ca. 18

Második ártalmas gonossága a fösvénységnek az; hogy, [4]valamint a pokol meg nem telik, úgy a fösvény szeme és kivánsága telhetetlen; *insatiabilis,* meg nem elégedhetik: [5]*Insatiabilis oculus cupidi.* Valaki zabolán nem hordozza kivánságát, soha nyugodalma nem lehet. Feneketlen sák azért a gazdagság-kivánás: és, [6]*avarus non impletur pecunia:* a fösvénynek soha elég pénze nincsen. Erre nézett a *poëta,* mikor azt írta: [7]*crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit: et minus hanc optat, qui non habet;* annál inkáb nevekedik a pénz-kivánás, mennél inkáb sokasodik a pénz: és a kinek nincs, inkáb nem kivánnya, hogy-sem a kinek vagyon, mert a kinek sok vagyon, [8]*Non est finis acquisitionis eorum;* keresetinek vége nincsen. Azért, mint a vízi-betegnek, annál inkáb nevekedik szomjusaga, mennél inkáb iszik; a ki forróságban vagyon, nem künnyebbedik, hanem gyúlad, ha bort iszik; a gyomor-fájó, kínoztatik, nem segíttetik, ha sokat észik: ugy a fösvény kivánsága, annál inkáb nevekedik és gerjed, mennél inkáb néki kedvez. Mert, [9]*Thesauri magni insatiabiles;* nincs oly nagy kincs, mely az ember lelkét elégségesen megnyúgossa, söt, mely igen ne terhellye. Mivel azért, [10]*Aurum et argentum animam non saturabunt,* a világ aranya és ezüsti nyugodalmot nem szerezhet: innen vagyon, hogy a fösvénység oly vér-szopó nadály, ki únatlan, töb-töb fogyhatatlan törődésre és nyughatatlan fáradozásra erőltetvén, azt kiáltya; [11]*Affer, Affer;* hozton-hozz, meg se ály. Micsoda bolondság tehát ennek a kegyetlen hóhérnak szolgálni; ily szűnetlen munkával gyötrődni? Ha gazdagok akarunk lenni, fösvények ne légyünk.

[4] Prov. 27. v 20.

[5] Eccli. 14. v. 9

[6] Eccles 5. v. 9

[7] Juvenal. Satyr. 4.

[8] Baruch 3. v. 18.

[9] Prov. 15. v. 16

[10] Ezech 7. v. 19

[11] Prov. 30. v. 15

Mert a világ bőlcseinek igaz-mondása az; hogy, *Avarus semper*
[1] Eccles. 5. v. 9. *eget*, a fösveny mindenkor szűkölködik: mivel, [1]*Qui amat divitias, fructum non capit ex iis;* a ki a pénzt szereti, nem meri elkőlteni, és így, *Avaro tam deest, quod habet, quam, quod non habet;* úgy nem övé, a mié vagyon, mint nem övé, a mié nincsen. És, mivel,
[2] Seneca, Epist. 10. [2]*Non, qui parum habet, sed, qui plus cupit, pauper est;* nem a szegény, a kinek kevés vagyon, hanem, a ki többet kíván. Igazán azt mondhattya minden fösvény, gazdagságára-nézve, a
Esther. 5. v. 13. mit *Aman* monda: [3]*Cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto;* hogy úgy tetczik, semmie nincsen, mikor jókkal tellyes.
[4] Psal. 33. v. 11. Divites egue-runt. És efféléket Szent *Dávid*-dal, [4]éhező és szűkölködő gazdagoknak nevezhetünk.

Nem vólt az *Egyiptom* fogságában oly kemény palléra a sidóknak; nem vólt oly nyugodalom-nélkül fárasztó hohéra a *babilóniai* rabságnak, mint a fösvénynek az ő-maga vágyodása. Azért, a kinek okossága vagyon, illyen kegyetlen, nyughatatlan és telhetetlen pallérnak, vagy hóhérnak rabságát, nem viseli.

Harmadik veszedelme a fösvénységnek; hogy világ-szerént-is, sok rettegést, nyughatatlankodást, szű-szorongatást hordoz magával:
[5] Job. 20. v. 22. mert, [5]*Cum satiatus fuerit, arctabitur: æstuabit, et omnis dolor irruet in eum;* mikor a fösvény torkig vagyon gazdagságiban, akkor leginkáb szorongattatik: izzad és minden törődések reá rohannak. A mi ennél nagyob, sokszor a fösvénység utólsó romlást és veszedelmet hoz emberre; sőt maradékira és egész nemzet-
[6] Eccli. 8. v. 3. ségére. [6]*Multos perdidit aurum et argentum et usque ad cor regum,*
[7] Eccli. 31. v. 8. *convertit.* [7]*Multi dati sunt in auri casus, et facta est in specie ipsius perditio illorum:* sokakat elvesztett az arany, ezüst és a királyok szüvét-is kifordította. Menyi hatalmas fejedelmek vóltak, kik, egyébaránt kedvesek lévén, csak a fösvenységért gyülőlségessé, gyalázatossá lettek és elvesztek? Nem akarom it *Marcus Crassust*
[8] Plutarchus in Crasso. említeni, [8]kinek olvasztott aranyat tőltöttek szájába, ezt mondván; *Aurum sitisti, aurum bibe;* aranyat igyál, mivel mindenkor aranyat szomjúhoztál. A *siracusai Dienesek*-rűl sem szóllok; kiket a ragadozó fösvénység oly gyülőlségbe ejtett vala, hogy fejek tisztítását sem merték másra bíznyia, félvén, hogy torkokat megmetczik; hanem, vagy magok eleven-szénnel perselték szőröket, vagy édes
[9] Valer. lib. 9. cap. 4. leányokkal ollóltatták. *Ptolomæus* [9]királyt sem hozom-elő: kiről *Valerius* azt írja; hogy, *non possedit divitias, sed a divitiis possessus est;* nem bírt gazdagságival, hanem a gazdagság bírt ő-

vélle: *Titulo rex, animo pecuniæ miserabile mancipium;* neve király léven, pénz rabja vólt.

Jusson eszetekbe, mint jára *Achan:* [1]fösvénységtűl viseltetvén, a *Jéricho* prédájában elrejte hol-mi aprólékot: kiért Isten, [2]nem-csak magát, hanem fiait, leányit, barmait, sátorit és minden marháját tűzzel emészteté. Ezzel a rettenetes példával ismértetvén, hogy, [3]*qui odit avaritiam, longi fient dies ejus;* a ki gyülöli a fösvénységet, hoszszabbíttya életét; fogyattya, a ki fösvény. Mit mongyak *Saul*-rúl? Az [4]*amalecíták* javaiban, a mi szép és jó vala, magának tartá. Ezért a fösvénységért, *abjecit eum Deus, ne sit rex,* Isten őtet szeme-elől elveté; királyságából letaszítá; életét elfogyatá. [5]*Giezi,* az arannyal-eggyüt, a *Naaman* poklosságát nyeré. *Judas,* [6]az erszényért, akasztó-fára juta. *Ananiást,* [7]*Safirá*-val egyetemben, megölé a fösvénység. Illyen végek vagyon a fösvényeknek.

[1] Josuæ, 7. v. 1. et 21.
[2] V. 24. 25.
[3] Prov. 28. v. 16.
[4] 1. Reg. 15. v. 9. 23.
[5] 4. Reg. 5. v. 26. 27.
[6] Act. 1. v. 18.
[7] Act. 5. v. 5. 7.

Csudálkozunk néha, hogy a fösvény atyák gazdagságából, sok fiak csak-nem kúldússágra jutnak. Maga, ezen nem méltó csudálkozni: Mert Isten szava az; hogy, [8]*væ, qui congregat avaritiam malam domui suæ;* maga házát rontya, a ki fösvényűl-keresett marhát hágy, mert, [9]*cogitavit confusionem domui suæ: lapis de pariete clamabit;* gyalázatot éppít, a ki fösvénységből éppít: a kövek-is a falból, rómlást kiáltanak. A fösvény ember éppitése azért, ollyan, [10]*sicut tinea ædificat domum suam,* mint a szú-féreg éppitése; fogyattya, erőtleníti, rontya a szú azt a gerendát, melyben lakóhelyt választ: azon-képpen, *conturbat domum suam, qui sectatur avaritiam;* töri és rontya házát, [11]a ki fösvény keresettel éppíti. És, ha az egy *Achan* [12]fösvénységeért, az egész sidóságot ostorozta Isten: nem kel kételkedni, hogy a sok ragadozók és szegénység-nyúzók gonosságaért, gyakran országos bűntetéseket bocsát. Erre-nézve mongya a Bölcs; hogy, [13]*vir avarus, destruit terram;* egy fösvény, usorás, vagy ragadozó, egész országra romlást hozhat.

[8] Abac. 2. v. 9.
[9] V. 10. 11.
[10] Job. 27. v. 18.
[11] Prov. 15. v. 27.
[12] Josuæ. 7. v. 12.
[13] Prov. 29 v. 4.

De, hogy véget vessünk a mái tanuságunkban, lássuk rövideden, mint kerűlhetik-el az értékes emberek, hogy tövis ne légyen gazdagságok és meg ne fojcsa bennek a jó magot. II. RÉSZE.

A mí édes Üdvözítőnk, a kösség-előt legelső és igen hoszszú predikációját, mellyet Szent Máté, ötödik, hatodik és hetedik részében Evangeliomának, írva hagyott, azon kezdette és legelől a bóldogságok-közöt azt helyheztette; hogy, [14]*beati pauperes*

[14] Matt. 5. v. 3.

Spiritu; bóldogok a lelki-szegények. Jutalmat igérvén a lelki szegénységnek, azt mondotta: *Quoniam ipsorum est regnum cælorum;* hogy ezeké a Meny-ország: azért, nem-csak jövendőben, az Isten országának bóldogságát vészik, de immár-is övék az Isten országa; mivel nagy nyugodalomban uralkodnak a világ javain, mellyeknek szolgálnak a fösvények. Ebből kitetczik, mely méltán [1] 1. Tim.6.v.6. írta Szent Pál; [1]hogy, *est quæstus magnus, pietas cum sufficientia;* nagy kereskedést indít, a ki aítatoson megelégszik azzal, a mivel bééri szükségét, mert országot; és nem földi, hanem mennyei országot ígér Christus a lelki-szegénynek.

Nem a szegényeket mongya Christus bóldogoknak: mert a boldogsághoz és a Meny-ország nyeréséhez, nem oly szükséges [2] Senec. epi. 18. a szegénység, hogy e nélkül üdvösségre ne juthassunk: [2]*possessionem opum tibi non interdico; sed efficere volo, ut illas intrepide possideas: quod uno consequeris modo, si illas, quasi exiturus, semper aspexeris:* nem kívánnya Isten, hogy gazdagságot ne bírj: csak azt akarja, hogy félelem-nélkül bírjad, mint-ha ma kimennél belőlle; [3] Epictet. Enchirid. c. 15. az-az, [3]*curato, ut cauponam viator;* annyi gondod légyen reá, mint a vendég-fogadó házra, melyben egy oráig nyugszol. Ez a lelki-szegénység: efféle szegényeket nevez Christus bóldogoknak: ezeknek ígéri a Meny-országot. És ebből kitetczik; hogy, sem szegénynek, sem gazdagnak része nem lehet Meny-országban, ha része nincs a lelki-szegénységben. Erről a szegénységről emlekezik [4] Jac. 4. v. 9. a Szent Irás, mikor parancsollya: [4]*Miseri estote;* hogy szegények [5] Psal. 39. v. 18. légyünk. Erről szól a gazdag király; mikor magát, [5]*Egenus et* Psal. 69. v. 6. Psal. 24. v. 16. *pauper,* szűkölködő szegénynek nevezi: mivel a külső gazdagság-közöt, oly üres volt kedve a világ javaitúl, mintha övé sem [6] 1. Cor. 9. v. 25. volnának. Mert, a mint Szent Pál szól, [6]*ab omnibus se abstinet;* Mindentűl elfogja kedvét, a ki igazán Isten országának keresésére [7] Senec. de Vita beata, c. 25. igazíttya akarattyát és azt mongya *Senecá*-val: [7]*Totum fortunæ regnum despicio: sed ex illo, si dabitur optio, molliora sumam. Quidquid ad me venerit, bonum fiet: sed malo faciliora et jucundiora veniant, et minus vexatura tractem:* semminek tartom a világ javait; mint jó néven vészem, valamit ád Isten: de, ha választhatok bennek, a mi künnyeb és nem oly bajos, azt inkáb választom.

Három dolog kivántatik ehez a lelki-szegénységhez: mely módgyát és mértékét mutattya, mint kel embernek, nagy érték- és gazdagság-közöt, szentűl és tisztán maradni.

Először, szükség a lelki-szegénységhez; hogy, ha külsőképpen értéke és bévséges javai vannak-is embernek; de szűve, akarattya, kivánsága, üressen maradgyon annak szerelmétűl. Ne légyen ollyan, mint a kiket Isten, [1]*viros divitiarum,* gazdagságok emberének nevez; azért, hogy nem övék a gazdagság, hanem ők a gazdagságé: az-az, kik nem urai a gazdagságnak, hanem rabjai; és, mint alá-való szolgák, úgy fáradnak, szamárkodnak a gazdagság keresésében és óltalmazásában. A lelki-szegény pedig, [2]*divitiæ si affluant, non apponit cor;* semmi kincshez feletteb-való szeretettel nem köti szívét; nem vágyódik sokra; a szorgalmatosságok tövissével nem szaggattatik javainak szaporitásában: hanem, [3]*contenti præsentibus,* megelégszik azzal, a mit Isten adott. Azt-is pedig, a mivel bír, [4]*tamquam non possideret,* úgy nézi mint-ha övé sem vólna. Mert, meggondolván, hogy, *præterit figura hujus mundi;* mint egy álom, úgy múlnak a világ javai: *Utitur hoc mundo, tamquam non utatur;* úgy él ezekkel, mint-ha nem élne véllek. Élnek bezzeg, a világ javaival a lelki-szegények; de, mint úton-járók, a vendég-fogadók házi eszközivel. Tudgyák, hogy nem it vagyon hazájok; és, hogy majd ki kel ebből a szállásból kőltözniek. Azért, mint másét, úgy nézik, a mivel élnek: és a régi Szentekkel azt kiáltyák: [5]*Advena sum et peregrinus:* én itt úton-járo, jövevény vagyok

[1] Psal. 75. v. 6.
[2] Psal. 61. v. 11.
[3] Heb. 13. v. 5.
[4] 1. Cor. 7. v. 30, 31.
[5] Gen. 23. v. 4. Psal. 38. v. 13.

Végezetre, szívök állását úgy rendelik a lelki-szegények; hogy, ha megfosztatnak javoktúl, Isten akarattyán megnyugosznak; Isten kezéből a szegénységet jó néven vészik: és, a mint Szent Pál [6]mongya, nem kevélykednek, nem bizakodnak kincsekben: hanem, azt tartyák igaz gazdagságnak, ha bévelkednek jó cselekedetekkel; ha jó fondamentomot vetnek a jövendű bóldogságra. Sőt, meggondolván, hogy minnyájan Isten küldúsi vagyunk, minden-napi kenyeret ő-tőlle kérünk: oly mértékletesen és takarékoson élnek javokkal, mint-ha küldúsok vólnának. Nagy mondás ez, de Szent *Dávid* szava; [7]ki magárúl bátran mondotta: *Ego mendicus sum et pauper;* hogy ő, noha király, de szegény és küldús.

[6] 1. Tim. 6. v. 17.
[7] Psal. 39. v. 18.

Másodszor, a lelki-szegénységhez kívántatik; hogy ember minden gazdagságát, oly tekéllett és elszánt akarattal bírja; hogy inkáb mindenét elveszti, hogy-sem Isten annak keresésével, vagy tartásával, megbáncsa: eszébe tartya, hogy, [8]*Melius est parum cum justitia, quam multi fructus cum iniquitate.* [9]*Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas;* job az igaz ember kevese,

[8] Prov. 16. v. 8.
[9] Psal. 36. v. 16.

hogy-sem a gonoszok gazdagsága. Azért, mikor oly állapatra jút a lelki-szegény, hogy el kel mindenét veszteni, vagy Istent meg
[1]Philip. 3. v. 8. kel bántani: [1]*Omnia arbitrantur, ut stercora;* minden javait úgy tartya, mint ganéjt: oly künnyen megválik tőllök, mint a büdös rútságoktúl. Illyen lelki-szegénységre kötelez Isten mindeneket,
[2]Luc. 14. v. 33. mikor azt mongya; hogy Ő tanítványa nem lehet, [2]*qui non renuntiat omnibus, quæ possidet,* a ki ő-érette mindenét el nem hadgya. Mert, nem-csak kedvűnket el kel szakasztanúnk a világ gazdagságától: de, mikor Isten bántásának távoztatására szükséges, tartozúnk mindenűnket elveszteni inkáb, hogy-sem vétkezni. És, készen kel mindenkor akaratúnknak lenni, hogy semmi javáért a világnak, Istent meg ne báncsuk, hanem inkáb mindenűnket elveszessük.

Harmadszor és utólszor, a lelki szegénység kívánnya; hogy, a kinek sok vagyon, ne éllyen gazdagságával maga kedvére és akarattya tőltésére, hiuságos mulatságokra, haszontalan czifrákra és éppűletekre; ne űzze a drága kedves étkeket, a fris őltözeteket:
[3]1. Tim. 6. v. 8. [3]hanem, a mit, vagy szüksége, vagy méltóságos állapattyának illendő díszessége kíván: azt megszerezvén, a többiből segítse a
[4]1. Tim. 6. v. 17. 18. szűkölködőket. Mert, Szent Pál [4]írja *Timoteus*-nak; hogy, *Divitibus præcipe; et facile tribuere, et communicare;* ne csak tanácsollya, hanem parancsollya a gazdagoknak; hogy künnyen adakozzanak és Istentűl vett javokat közöllyék a szűkölködőkkel.

Bezzeg, igazán lelki-szegények azok a gazdagok, kik illyen-
[5]Isai. 48. v. 10. képpen bírják gazdagságokat. Illyen szegényeket [5]szeret Isten.
c. 49. v. 13. c. 66. v. 2. Ezeknek, a gazdagság nem tövis, hanem örök bóldogság záloga: mert az illyen gazdagok, mind a fösvénységet, mind abból áradott vétkeket és nyughatatlanságokat elkerűlvén, a mennyei bóldogságra jutnak. Melyben részeltessen minket-is, az Atya, Fiú és Szent Lélek Isten Amen.

QUINQUAGESIMA VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus JESUSnak *drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Lukács Evangelista, könyvének tizennyolczadik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, e képpen vagyon: halgassatok isteni félelemmel.*

Az üdöben felvévé JESUS a tizen-két tanítványt és monda nékik: ihon felmegyünk Jerusalembe, és mindenek bétellyesednek, mellyek irattak a Profetáktúl az Ember Fiárúl; mert a pogányoknak adatik és megcsúfoltatik és megostoroztatik, és megpökdöstetik: és minek-utánna megostorozzák, megölik ötet és harmad-nap feltámad. És ők semmit ezekben nem értének, és rejtve vala ő-elöttök ez a szó; és nem értik vala, a mik mondatnak vala. Lucæ 18. v. 31. Simile Matt. 20. v. 17. Marci, 10. v. 32.

Lén pedig, mikor Jerichóhoz közelgetne, egy vak ül vala az út-mellet, kúldúlván. És, mikor hallaná az általménö sokaságot, kérdi vala, mi vólna az? Mondának pedig néki, hogy a názaretbéli JESUS mégyen-által. És kiálta, mondván; JESUS, Dávidnak fia, könyörüly-rajtam. És, a kik elöl-mennek vala, feddik vala ötet, hogy halgatna. Ő pedig sokkal inkáb kiált vala: Dávidnak fia, könyörüly rajtam. Megálván pedig JESUS, parancsolá, hogy azt hozzája vinnék. És, mikor elközelgetett vólna, kérdé ötet, mondván: mit akarsz, hogy cselekedgyem veled? És ő monda: Uram, hogy lássak. És monda néki JESUS: nézz; a te hited megszabaditott téged. És azonnal láta; és követi vala ötet, magasztalván Istent. És az egész nép, hogy látá, dicsiretet ada Istennek. Matt. 20. v. 29. Marc. 10. v. 46.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppületire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesítcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

Vakságból és setétségből világosságra hozta Christus a világot.

[1] Aristot. 2. de Anima.

Az világi bölcseségek mestere *Aristóteles*,[1] igazán írja; hogy az emberben, söt az oktalan állatokban-is, szükségesb és böcsülletesb testi érzékenség nincsen a szem-látásnál. A testi fogyatkozások-közöt pedig, nehezeb és szomorúb a vakság. Mert valamint, [2] *Dulce lumen; Et delectabile est oculis videre solem;* édes a világosság, és gyönyörüséges a szemnek, mikor a napot láttya: úgy igen szomorú és únalmas a setétségben-létel. Érzette ezt a vén *Tobiás:* kit, mikor vígasztalna az Angyal, azt felelé: [3] *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo et lumen cæli non video?* Micsoda vigaságom lehet nékem, ki setétben ülök és az egek világosságát nem látom? Mint-ha azt mondaná; hogy, vígaság és öröm ot nem lehet, a hol vakság vagyon.

[2] Eccles. 11. v. 7.

[3] Tob. 5. v. 12.

A látás, fő-oka életünk és egésségünk megtartásának: mert a szemnek fáklyájával keressük szükséges táplálásunkat és kerűllyük testi ártalmunkat. A szemnek fényességével őrizzük és óltalmazzuk javainkat, hogy el ne lopják: igazgattyuk és rendellyük cselekedetinket, hogy helyesen és ékesen légyenek, mivel, aki nem lát, semmi munkát alkalmatoson nem cselekeszik. Ha ír, papirossat mázol: ha varr, kereszt-őltéseket tészen: ha jár, nem tudgya, hol szakad nyaka és tipodva, tapodva nevetséget szerez, mint [4] *Sámson;* kit a *filisztéusok* bolondnak tartottak, mihent szemét kitolyák. Végezetre, a ki úgy akarja rabját fogságban tartani, hogy szabadulásra ne igyekezzék: kitollya szemét, mint Nabuchodónozor [5] *Sedecias* királynak. Mert a vakok, mint az *Egyiptom* setétségében-lévők, [6] helyekből sem mernek kimozdúlni, mint-hogy veszedelem-nélkül sohová nem-is mehetnek. Ha megindulnak, úgy járnak mint a *syriai* vitézek, [7] kiknek az *Eliseus* könyörgése béköté szemeket; és, *Syriá*-ba akarván menni, ellenség kezére jutának. Azért, hogy rövid szóval sokat mongyunk: a szem, ollyan a testben, mint a nap a világban; mint a vártás a szállott várban; mint a kormányos a hajóban: mí pedig szem-nélkül, ollyanok vagyunk, mint a hajó kormányos-nélkül; a szállott vár istrása-nélkül; a világ nap-fény nélkül. És nem-csak historiákban olvassuk, hanem minden-napi példákban láttyuk, mely igen elesik erejek, bátorságok és vídámságok, [8] még

[4] Judic. 16. v. 21. 25.

[5] 4. Reg. 25. v. 7.

[6] Exo. 10. v. 22. Sap. 17. v. 17.

[7] 4. Reg. 6. v. 18. 19. 20.

[8] Plin. 1. 8. c. 16. Leones, injecto sago, capti.

a fene vadaknak, madaraknak-is, mihent szemeket békötik: mint-ha minden tehetségek és bátorságok szemekben vólna.

Szomorú és ártalmas fogyatkozás a testi szemnek világtalansága. De sokkal veszedelmesb a lelki vakság: mellyel fenyegeti Isten a sidókat, mikor azt mondgya; hogy, [1]*Percutiat te Dominus cæcitate ac furore mentis, et palpes in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris;* ha az ö törvénye-szerént nem rendelik életeket, megvonsza tőllök mennyei világosságát: és oly lelki vakságra bocsáttya, hogy tapogatva sem tudgyák, hová lépnek, mert ugyan-is, [2]*Via impiorum tenebrosa; nesciunt, ubi corruant:* az istentelen ember úttya setét; és nem tudgya, hová mégyen s hol esik verembe. Illyen lelki vakságban valának, a kikről *Isaias* azt mongya: [3]*Quis cæcus, nisi servus meus?* hogy annál nagyob vak nincsen, mint a ki magát Isten szolgájának mongya és Isten akarattyával ellenkezik. Illyenek valának, a kikről Christus azt mondá: [4]*Cæci sunt et duces cæcorum;* hogy vakok és vakok vezetői. Amazok-is hasonlók vóltak, kikről azt írta Szent *Jób;* hogy, [5]*Rebelles lumini,* szántszándékkal tusakodnak a világos igassággal.

[1] Deut. 28. v. 28

[2] Prov. 4. v. 19

[3] Isai. 42. v. 19

[4] Matt. 15. v. 14

[5] Job. 24. v. 13

Ezt a két rend-béli vakságot, orvosollya a mái Szent Evangeliomban édes Üdvözítőnk. A testi világtalanságot, nagy künnyen, egy szavával meggyógyítá: mert, mihent azt mondá a vaknak, *Aspice,* nézz: ottan felnyílék szeme; és Istent magasztalván, követé Christust. De a lelki vakságot, keserves kín-szenvedésének és halálának emlekezetivel orvosollya. Mert, ha a vén *Tobiás*-nak, [6]fecskeganéjjal kiapadott szemét, epével kellett orvosolni: a világ ganéjából származott lelki vakságot, semmi hatalmasban világosságra nem hozhattya, mint a Christus szenvedésének emlekezete.

[6] Tob. 6. v. 9. cap. 11. v. 13.

Azért, noha sok szép tanuságokra okot ád a vak ember hiti; álhatatos könyörgése; emberek feddésének és [7]gyalázásának fülmellől bocsatása; hálá-adó-vólta, mellyel az elvett ajandékért Istent magasztalta és Christust követte: de, ezeket mászorra hagyván, a jelen-való órában megmutatom, először; *mely nagy lelki vakságban és setétségben vólt e világ, a Christus jövetele-elöt. Másodszor; minémü világosságra hozta Christus a világot, felnyitván lelki szemeinket, szenvedésével; és halálának epéjével.* Kérlek, ne csak füllel, hanem világosított értelemmel figyelmezzetek a tanitásra.

[7] Isai. 51. v. 7.

Propositio.

Minek-utánna a romlott természettel-eggyüt, lelki setétség, az-az, bűn, szálla-reánk, mely a külső setétségnek örök kárhozattyára taszigál: annyíra elhatalmazék az emberi nemzeten, a tudatlanság-

I. RÉSZE.

nak, hamis vélekedéseknek és minden oktalan vétkeknek vaksága,
[1] Psal. 81. v. 5. hogy, [1] *Nescierunt, neque intellexerunt; in tenebris ambulaverunt;* sem az igazságot és tekélletességet, mellyet szeretni és követni kellett, nem értették; sem a veszedelmes gonoszt, mellyet tartoztak gyülölni és távoztatni, nem ismérték; sem az Isten itíletit, melytűl félni kellett, nem tudták: hanem, mint vakok, setétben jártak: a temérdek hamisságokat igazságoknak; a vétkeket dícsíretes jóságoknak álították: a mivel Istent megbántották, azt kedves áldozatnak itílték: és, mikor hanyat-homlok pokolra rohantak, azt vélték, hogy igyenes úton, örök bóldogságra mennek. Minek-okáért,
[2] Isai. 59. v. 9. 10. minnyájan, mint a vakok, [2] tapogatva bolyongottak, [3] *Ponentes lucem*
[3] Cap. 5. v. 20. *tenebras, et tenebras lucem;* a világosságot setétségnek, a setétséget fényes világosságnak itílték.

Hogy ezt a lelki vakságot és setetséget, új világosságnak fényességére hozná Isten: régen arra-kötötte vala magát ígéretivel;
[4] Isai. 42. v. 6. 7. hogy oly orvost és világosítót bocsát közinkbe, [4] ki felnyissa szemeit a vakoknak: és, mivel nem láthat világosság-nélkül az egésséges szem-is, ö-mága lészen világossága, vagy, a mint másut
[5] Malach. 4. v. 2. olvassuk, [5] *Sol justitiæ,* igazság napja, mely a sok, hamisságokközöt kimutattya és megismérteti az igazságot.
Sap. 5. v. 6.
[6] 1. Joan. 1. v. 5. 1. Tim. 6. v. 16. Isten ő-maga világosság: [6] *Deus lux est: lucem habitat inaccescibilem:* de oly fényes világosság, hogy annak sugárit emberi
[7] Exod. 34. v. 33. 2. Cor. 3. v. 13. szem nem szenvedheti. Azért, [7] miképpen *Mojses,* fedéllel borította orczáját, hogy tűndöklése akadékot ne szerezne az emberek látásában: úgy a Fiú Isten, [8] *Splendor gloriæ,* az isteni dücsösségnek
[8] Hebr 1. v. 3. fényessége, emberi testének setét ábrázattyával befedé villámását,
[9] Joan. 1. v. 9. hogy velünk nyájaskodhassék. Ő azért az igaz világosság, [9] *Lux vera, quæ illuminat omnem hominem;* mely minden embert világosít: ő a világ fényessége, *lux mundi;* sőt, [10] Meny-országnak
[10] Apo. 21. v. 23. világosító lámpássa.

Ez így lévén, méltó, hogy jól megfontollyuk és illendő böcsüllettel hálállyuk Istenünknek kegyes irgalmasságát és bév-kezű jó-vóltát; mind-abban, hogy ismeretire és igaz tiszteletire felnyitotta értelműnket, az úndok bálványozások setétségéből kitisztítván e világot: mind-abban, hogy tanításának fényességével és szent malasztyának segedelmével, virágoztatta a jóságokat: megújította a tiszta életet; és a sok-féle bűnök förtőjéből kihozta az emberi gyarlóságot.

De, miképpen senki nem tudgya megitílni és böcsülni, mely

szép, mely gyönyörüséges, mely hasznos a nap-világot látni és annak fényességénél bátorságoson járni, hanem, a ki érti, vagy érzi, mely szomorú, mely félelmes és veszedelmes a setétben lakni és járni: úgy annak a lelki világosság látásának, mellyet Christus az emberi nemzetre terjesztett, senki meg nem tudgya böcsülleni szükséges méltóságát; ha eléb meg nem tekínti, minémű tévelygések vakságába, minémű gonosságok setétségébe merült vólt a világ az Evangeliom-elöt: és ezeknek kigyökerezésével, minemü tekéllctes tudományt és szentséges erkőlcsöt óltott Christus a világba. Azért, lássuk, mely nagy vakságban vólt a világ, Christus Urúnk jövetelének-elötte.

Két veszedelmes setétség uralkodott e világon, a Christus predikállása-elöt: eggyik, a bálványozás; mely az igaz Isten ismeretit és illendő tiszteletit lenyomta, elóltotta. Másik, az erkőlcstelen gonoszságok rútsági; mellyekben torkig úszott az emberi nemzet. Oh, mely veszedelmes két vakság! oh, mely iszonyú setétség vólt ez, mind-a kettő!

Először azért: a mely ördög, paradicsomban meggyőzé és rabságba ejté az embert; lassú garádicson aláb-aláb vívén, oly setétségre jutatá, hogy az ördögöt, nem-csak [1]*Principem hujus mundi,* világ fejedelmének; hanem, [2]*Deum hujus sæculi,* világ istenének tartotta: és az igaz Istent elhagyván, az ördögöt tisztelte Isten-gyanánt. Mert, [3]*Omnes dii gentium dæmonia,* noha a pogányságban, külömböző nevezetek vólt a hamis Isteneknek: de abban eggyeztek minden nemzetek, hogy az ördögöt tartották Istennek. [4]*Immolarunt dæmoniis, et non* DEO: és az áldozatot, mely egyedűl Istent illet, az ördögre fordították: nem istennek, hanem ördögnek áldoztak: külső cselekedettel, Teremtőnek és utólsó végnek vallották az ördögöt: az-az, tehetségek- és akarattyok-szerént, megfosztották az igaz Istent, méltóságos illendő tiszteletitől; és ellene pártot-ütvén, hamis fejedelmet emeltek, tiszteltek; *Crimen læsæ majestatis divinæ;* az isteni méltóságnak árúltatásában és ellenepártolkodó támadásban részesűlvén.

[1] Joan. 12. v. 31. c. 14. v. 30. c. 16. v. 11.
[2] 2. Cor. 4. v. 4.
[3] Psal. 95. v. 5.
[4] Deut. 32. v. 17. L. a Kalauzt, li. 15. c. 1. q. 1. n. 1.

Közönségesen minden nemzetek képeket böcsüllöttek Istengyanánt: melyeket nem Isten képeinek hítták, hanem isteneknek. A sidók a borjú-képről azt mondák: [5]*Fac nobis deos; hi sunt dii;* hogy ezek az istenek. [6]*Lában* és [7]*Michas,* azon panaszolkodtak, hogy isteneket vitte-el, a ki a képeket elvitte. Azért a képek, mellyek bálvány nevet viseltek, hamis istenek képei vóltak,

[5] Exod. 32. v. 1. 4.
[6] Gen. 31. v. 19. 30.
[7] Judic. 18. v. 20. 24.

és azokat isteni tisztelettel böcsüllötték a nemzetségek. Ennek eredete, abból vólt; hogy, miképpen az ördög paradicsomban, kígyóból szóllott: úgy a pogányokkal, sokszor képekből beszéllett. Az emberek, látván a szólló képek mozdúlásit és egyéb cselekedetit: azt hitték, [1] *Inesse his spiritus invitatos; ut sint, quasi animata corpora, illis spiritibus dicata; et hoc esse, deos facere;* hogy a képeket, istenség eleveníti, mint a lélek testünket. Igy olvassuk, hogy [2] a *persiai* király, eleven Istennek mondotta a *Bel* képét; és azt hitte, hogy minden-nap sokat észik, iszik.

[1] Aug. 8. Civit. cap. 23.

[2] Dan. 14. v. 5. 8.

Néha az ördög, álló fákból szóllott: kiért sokan, a fáknak isteni tiszteletet adtak: [3] *Singulæ pæne in Aegypto civitates, singulas bestias et monstra venerantur:* Egyiptusban, minden város különbkülömb barmokat imádott isten-gyanánt, Mert [4] az ördög borjúból, sárkányból, vagy akár-mely földi veteményből, szózatot adott; és azok-által, vagy gonosztúl óltalmazta, vagy jóval látogatta az embereket és ottan isteni tisztelettel böcsüllötték a rút barmokat. Igy olvassuk, hogy a *Babylon* lakosi el akarák veszteni [5] *Danielt;* azért, hogy megölé az ártalmas sárkánt, mellyet ők isteneltek. És, a mely kigyó, paradicsomban megcsalá *Évát,* azt cselekedé, hogy [6] *Epidaurus*-ból Romába, kígyó-képében viteték és ot isteni tiszteletet nyere.

[3] Hieron. li. 2. contra Jovin. c. 6.

[4] S. Thom. 1. 2. q. 102. art. 3.

Oves Ægypti: Gen. 46. v. 34.

[5] Dan. 14. v. 27.

[6] Aug. 10. de Civit. c. 16.

Végezetre; az ördög elhitette az emberekkel; hogy a nap, hóld, csillagok, [7] melyek ember szolgálattára teremtettek, [8] igaz istenek. Sőt, vagy a hatalmas császárokat, vagy akár-mely gonosz istentelen feslett embert, kitűl világi jót vettek, istennek tartották és isteni tisztelettel illették: mert elhitette az ördög, hogy ezekkel közli istenségét.

[7] Deut. 4. v. 19.

[8] Sap. 13. v. 2.

Aristo. Plato, Socrates, Cicero, et c.

Vóltak oly tudós emberek, kik értették és kifakasztották néha, hogy nem lehet a világnak töb istene, egynél. De, [9] *Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificarunt;* nem tisztelték az Istent, a kit ismértek: hanem, [10] vagy félelemtűl, vagy emberi tekíntettűl viseltetvén, imádták és áldozatokkal tisztelték a hamis isteneket.

[9] Rom. 1. v. 21.

[10] Aug. de Civit Dei. lib. 6. c. 9. in fine.

[11] Josue. 24. v. 2.

[12] Gen. 31. v. 30.

[13] Judic. 18. v. 24.

[14] Exod. 32. v. 4.

[15] Judic. 2. v. 17. 19. c. 3. v. 7. c. 4. v. 1. c. 6. v. 10. c. 10. v. 6. c. 13. v. 1.

Illyen temérdek setétségben, illyen rút tévelygésben vólt a világ, Christus jövetele-elöt. Mert, noha az egy maroknyi sidóságban vólt valami szikrája az Isten ismeretinek: de az-is számtalan bálványozással elegyíttetett. Az *Ábrahám* attya [11] *Táre,* nagyattya *Nachor,* [12] *Laban,* [13] *Michas* és a pusztában bújdosó [14] sidók bálványozók vóltak. A Bírák [15] könyve teli a sidók bálványozásá-

val. És annál-is inkáb a királyokrúl irott *Chronica:* mert, [1]*Dávid, Ezechias* és *Josias* királytúl megválva,* minnyájan a töb királyok, részesek vóltak a bálványozásban. [1] Eccli. 49. v. 5. 6.

Nagy vakság vólt a teremtett állatokat, az oktalan barmokat, az úndok fertelmes embereket, sőt a kárhozott ördögöket, Istennek vallani; és, a mint *Plinius* írja: [2]*Vix est judicare, utrum magis conducat generi humano; quando aliis nullus est deorum respectus, aliis pudendus?* Nem tudom, ha job nem lett vólna Istent nem hinni, hogy-sem illyen állatokat Isten-gyanánt tisztelni: de nem keveseb setétség vólt a bálványok szolgálattyában és tisztelésében; mert a minémű vólt a hamis isten, ollyan vólt az ő tiszteleti. [2] Plin. l. 2. c. 7.

Az áldozat böcsülletesb az Istennek külső tiszteleti közöt: mert azzal vallást tészünk, hogy, a kinek áldozunk, életünk és halálunk Ura; első oka és utólsó vége lételűnknek. Azért, az igaz Istennek, juhokat és bárányokat, ökröket és tulkokat áldoztak a hívek: hogy ezek halálával és emésztésével, élet és halál Urának vallának és tisztelnék az igaz Istent; és azt az utólsó s legböcsülletesb áldozatot árnyékoznák, mellyet a Kereszt-fán bémutatott a közben-járó Christus.

A bálványozásban oly áldozatok vóltak, mellyek világoson ismértették, hogy az emberi nemzetnek, kegyetlen hóhéra és halálos ellensége vólt a pogányok istene. Mert, minden pogány nemzetek áldozati-közöt, tekíntetesb és kedvesb vólt az emberek ölése, mészárlása. [3]*Plinius* írja, hogy az *Africa*-béliek, *Omnibus annis humana sacrificaverunt victima;* minden esztendőben emberrel áldoztak. A rómaiak-is, [4]*Jovem ludis suis humano polluunt sanguine;* a Jupiter játékiban, ember-vérrel mosták isteneket és, a mint *Plinius* írja, [5]későn hagyák-el az ember-áldozást a róma-béliek. [3] Plin. li. 36. c. 5. sub finem. [4] Tertul. Apologet. adversus Gentiles. [5] Plin. l. 30. c. 1. in fine.

Nem-csak a pogány népek, de a sidók-is [6]saját fiokat megölték és áldozták a bálványoknak. Mert, vagy két tűz-közöt ide s tova vonták az ártatlankákat; vagy a *Moloch* bálványába tették; és tüzet rakván-alája, megégették. Hogy pedig a szegény gyermekek sirása ne hallatnék: dobbal, sípokkal és víg kiáltásokkal, nagy zengést indítottak, melytűl, [7]*Tófet*-nek, az-az, dobolás-nak nevezteteett a hely, melyben efféle tettetes vigassággal égették a gyermekeket. [6] Deut. 12. v. 31. Psal. 105. v. 37. Ezech. 16. v. 20. Jerem. 19. v. 5. c. 32. v. 35. Lev. 18. v. 21. 4. Reg. 16. v. 3. c. 21. v. 6. 2. Paral. 33. v. 6. Sap. 14. v. 23.

Mit mongyak a bálványok innepe szenteléséről? Kibeszélhetetlen vakság, gondolhatatlan ocsmányság vólt ez az inneplés. [7] 4. Reg. 13. v. 10. Jer. 7. v. 31. c. 19. v. 13.

* Őket kivéve.

Szégyen kimondani, a mivel szentelték az ördög innepit. Mert az inneplés abban állott, hogy látható példákkal, szem-eleibe terjesztessenek a hamis istenek házasság-törési, gyilkossági, lopási, éktelen fajtalansági: a végre, hogy a kösség látván, hogy ezekért a szörnyű vétkekért dícsírtetnek az istenek, ne lenne idegen a hasonló gonosságoktól; hanem azokban követné az istenek nyomdokát. [1] *Quid aliudest, vitia incendere, quam auctores illi inscribere deos; et dare morbo, exemplo divinitatis, excusatam licentiam?* Mert ugyan-is, mikor az istenekben ennyi vétkeket emlegettek: [2] *Nihil aliud actum est, quam, ut pudor hominibus peccandi demeretur, si tales deos credidissent;* nem egyébre szolgált, hanem, hogy szemérem-nélkül vétkezhessenek az emberek.

[1] Senec. de Brevitate Vitæ. cap. 16. Augustin.

[2] Seneca, de Vita beata, cap. 26.

Céres napján, megmutatták, mint nyomta-meg *Jupiter* a nénnyét; attúl, mint nemzette *Proserpinát:* ezt-is, mint szeplősítette-meg. *Flora* innepén, [3] *Celebrabantur ludi cum omni lascivia: nam præter verborum licentiam, quibus obscœnitas omnis effunditur, exuuntur vestibus meretrices et in conspectu populi, usque ad satietatem impudicorum luminum, cum pudendis motibus detinentur;* mezítelen jádzottak az aszszonyok, [4] sót útczán-ként kiültek; és istenek tisztességére, magok testét és szemérmét ingyen árulták, közösleg fertelmeskedvén, mint a szemtelen ebek. *Bacchus* innepén, egész éjet eggyüt-tőltötték a férfiak és aszszony-népek, [5] *Insaniæ plenas vigilias habentes;* minden gondolható ocsmányságban vigyázván.* *Venus* innepén, a templomban, minden leány és aszszony, szabad vólt mindennek. Ezekre-nézve írja a *poëta,* hogy *Fanaq peccatis plurima causa tuis;* a pogányok temploma latorságok bordéllya vólt. De az emberek oly setét vakságban vóltak, hogy ezeket szent és isteni tiszteletre-való dolgoknak itélték; és szemérem-nélkül gyakorlották, kicsintűl-fogva nagyig, mind tudósok, tudatlanok. Oh vakság! oh setétség! Mely méltán és igazán mondgya Szent Pál; hogy, [6] *Deus hujus sæculi, excæcavit mentes:* a világ hamis istene, a sátán, megvakította az embereket; úgy, hogy, nem setétségben vóltak, hanem, [7] *Erant tenebræ,* magok setétséggé változtak.

[1] Lactant. l. 1. c. 20.

[4] Vide August. 7 Civit. c. 21. Quomodo culta pudenda viriha.

[5] Sap. 14. v. 23.

[6] 2. Cor. 4. v. 4.

[7] Ephes. 5. v. 8.

Másodszor: nem-csak értelmében vakította embert az ördög, a hamis bálványozással: hanem akarattyát és erkőlcsét, [8] *Operibus tenebrarum,* a setétség cselekedetivel és sok rút vétkekkel, minden világosságtúl és istenes jóságtúl megfosztotta.

[8] Rom. 13. v. 12. Ephes. 5. v. 11.

* Virrasztván.

Sok helyen az Ó Testamentomban, [1]elő-számlállya Isten az úndok vétkek veszedelmes sokaságát, mellyel terhés vólt a világ, Christus jövetele-előt. Mind-azokat sommában foglallya Szent Pál, Róma-várasába írt levelében, mikor azt mongya; [2]hogy, mind sidók, pogányok, telik vóltak hamisággal, gonossággal; minden fertelmes bujaságban és fösvénységben úsztak: telik vóltak irígységgel, gyilkossággal, versengéssel, csalárdsággal: kegyetlenek, fenék, morgók, szitkosok, ember-szóllók és hazugok voltak: kevélyek, maga-vetők, engedetlenek, értelem-nélkül-valók vóltak. Egy-szóval; [3]*Infandorum idolorum cultura omnis mali causa est; et initium, et finis;* a bálvány-imádás, minden gonosznak oka, kezdete és vége. Azért, [4]*Sanguis, homicidium, furtum, perjurium, nuptiarum inconstantia, inordinatio mœchiæ et impudicitiæ;* a vér-ontás, gyilkosság, lopás, hit-szegés, álhatatlan házasság, rendetlen bujaság, egy-mást érte: mind-addig, míg Christus meg nem orvoslotta a világ vakságát.

[1] Sap. 14. v. 23. Lev. 18. v. 30 ca. 20. v. 22. 23. Deut. 18. v. 12. 14.
[2] Rom. 1. v. 29. et seqq
[3] Sap. 14. v. 27.
[4] V. 25

De, hogy a töb vétkekről ne szóllyunk; két veszedelmes gonosság regnált a világon, Urunk jövetele-előt, mellyeket az emberi vakság véteknek sem ismért.

Eggyik a hamis kegyetlenség és embertelen vadság: mely az emberek-közöt úgy eláradott, hogy ezt nem véteknek, hanem dücsösségre és dícsíretre méltónak ítélték. Mert az emberek, az elsőség- és tisztesség-kivánástúl viseltetvén, mellyet a kevély ördög beléjek-plántált, minden egyéb ok-nélkül, csak azért, hogy terjesszék és öregbítcsék birodalmokat, akár-ki-ellen hadat indítottak. A Szent Irás, világos példát ád erről, az assyriai [5]*Nabuchodónozor* királyban: ki csak azért viselt hadat, hogy a szabad országokat, erő-hatalommal rabságra és adó-fizetésre vigye. Azért a széles világon, a ki töb nemzetséget rontott, tolvajlott, azt dicsírték mindenek-felett; égbe magasztalták; sőt istenek-közzé számlálták. Azért, teli vólt a világ hamis hadakozásokkal; ártatlanok rabságával; nyomorúltak kóborlásával. Nem-is félt senki, hogy ezekért, vagy it, vagy a más világon büntetése lészen: mert az igazságot hatalommal mérték: és annyíra itílte minden fejedelem szabadságát, a menyíre terjedhetett erőssége: [6]*Nullum jus plus potest, quam arma: ut enim quisque potentiscimus est, ita justissime omnia dicere et facere videtur.*

[5] Judit. 1. v. 7. cap. 2. v. 3.
[6] Dio, in Nerone.

Ki tudná elő-számlálni, menyi száz-ezer embert ölettek egymással a rómaiak, csak azért, hogy gyönyörködtessék szemeket

annak látásában, ki mint öli egy-mást? Legnagyobb múlatságok vólt, hogy az ártatlan rabokat és pénzes szolgákat, fene vadakkal szaggattatták és, a mint* *Tertullianus* írja, akkor ették édesdeden a vadakat; [1]*Appetuntur cruditates, adhuc de visceribus humanis; ructatur ab homine caro, pasta de homine;* mikor ember-hússal kövéredtek. Sok ártatlanokat, külömböző és másoknak játékos, de nékik halálos baj-vívással, szörnyű-képpen mészároltattak-fel egymással. És annyíra jutott a dolog, hogy efféle hamisággal elegyíttetett feneséggel, kegyetlen vadsággal, embertelen múlatsággal, adtak ízt jó-lakásoknak: mert étel-felet az vólt musikájok, hogy halálos harczokkal ölték egy-mást az emberek. Azért, [2]a ki vacsorára hítta baráttyát, megizente, hány ember-halállal végeződik lakodalma. Illyen emberi gyülölséget óltott az ember-gyülölő ördög bálványozó szolgáiba.

[1] Tertull. Apologet.

[2] Vide Lipsius, in Amphitheatro.

Továb: mivel a Christus jövetele-elöt, tellyességgel csak a világ javaihoz ragadott az emberek szűve és kivánsága: hogy eggyik a másik-elöt elkapná a múlandó tisztet, vagy értéket, minden tartóztatás-nélkül dühösön ölték és fogyatták egy-mást. *Julius* császártúl-fogva, az elsö keresztyén *Constantinus*-ig, úgy tetczik, ötvennyólczan ültek a császári székben: tíz, vagy tizen-egytűl megválva, vassal, méreggel, árúltató mordálysággal végezték életeket. Menyin vóltak ollyanok, mint *Nínus*, ki édes annyát megölte, hogy a *babylóniai* királyságra jutna? Menyi *Cambisesek* találkoztak, kik báttyokat, nénnyeket felkonczolták, hogy egyedűl uralkodnának. Menyin követték, vagy *Frahatest*, ki attyát és attyafiait kardra hányá, hogy *Persiá*-ban társ-nélkül regnálna; vagy *Cosdroëst*, ki attyának, *Hormisdá*-nak, szemét kitolyatá, hogy maga uralkodnék? Menyin találkoztak, vagy *Semiramisok*, ki szerelmes férjének gyilkosa lén; vagy ollyan fene aszszonyok, mint a kiről írja *Justinus*, [3]hogy fiát *Seleucust*, felmészárlá? Efféle példákkal, minden szám-felet, telik a régi historiák.

[3] Justin. lib. 39. initio.

Ha ily nagy kegyetlenség uralkodott még ott-is, a hol, úgy tetczenék, vagy a királyi méltóság, vagy a vérnek kötele, bátorságot szerezhetett: mit itílsz, minémű irgalmatlan kegyetlenség és igazságtalan dühösség találtatott egyebekben? *Augustus* császár, [4]mint valami dücsősséges nagy dolgot, koporsójára íratta; hogy életében, tizen-egyszer-való száz-ezer embert vágott-le, a római polgárokon-kivűl, kik-közzűl egy-nehány száz-ezeret rontott. *Julius* császár, *Alexander* és töb világ-pusztítók, annál dücsőségesb nevet

[4] Lipsius.

* Pénzért vásárolt, vagyis rabszolgákat.

viseltek, mennél töb gyilkossággal véresitették kezeket, tágasitották a földet.

Ennél nagyob kegyetlenség és szörnyeb hamisság vólt; hogy Christus jövetele-előt, nem-csak szabadnak, hanem dícsíretesnek tartották, ha, ki magát megölte. Azért közönséges vélekedés vólt, nem-csak a tudatlan kösségnél, hanem a túdós *filosofusok*-nál és hatalmas fejedelmi embereknél-is, hogy nem tilalmas vétek; hanem, nemzetes vérhez, tisztesség-szerető, bátor emberhez illendő, hogy más hóhért vagy gyalázatot fejére ne várjon, hanem maga légyen gyilkosa és vér-árulója magának. Azért [1] *Cáto,* hogy fogságba ne essék; egyebek, hogy betegségek fájdalmitúl mentek légyenek; [2] némellyek, jó-akarójok halálán szomorkodván, vagy hol-mi egyéb apró búsulásból, magok végezték életeket, és ezeket, mint bátorszívű erős, bölcs, okos embereket, hóltok-után-is minnyájan csudálták, dícsírték, tisztelték. Illyen temérdek vakságban vólt a világ, hogy a természettel-ellenkező bolond feneséget-is, dücsősséges jónak tartotta.

[1] Gellius. lib. c. 19.

[2] Vide Valer. Max. lib. 9. c. 12.

Másik czégéres gonosság, mely az egész világot vakította, az úndok, fertelmes, rút paráznaság vólt; mellyet szemérem-nélkül nehéz csak említeni is. Erről, a Szent Lélek azt mongya: [3] *Adinventio idolorum, corruptio vitæ et initium fornicationis;* hogy minden fajtalanságok kútfeje a bálványozás.

[3] Sap. 14. v. 12.

Nem-csak a házasság-törést; hanem, *fornicationem,* a szabados személyek-közöt-való paráznaságot-is, [4] tilalmazza Isten: és a Mennyországból kirekesztő bűnök-közzé számlállya [5] a szabados emberek bujaságát. A Christus jövetele-előt, közönségesen azt hitte a világ, hogy, a ki házassággal nem köteles, szabad magával: azért, szégyen- és vétek-nélkül, azzal lehet, a kivel akarja. Ebből a kárhozott tévelygésből, annyira eláradott és terjedett a paráznaság, hogy a világnak minden szegelete teli vólt vélle. Nem szégyenlette *Socrates,* mindenek láttára, gonosz aszszonyok házába-tértét: nem általlotta *Diogenes,* úcza közepin azt mivelni, a mit, nem szeméremre méltónak, hanem szabad és tisztességes dolognak ítílt. A rómaiaknál közönséges szokás vólt; hogy, mikor *theatromok*-ba, mulatóhelyekbe győltek, oda-tódúltak a szemtelen aszszonyok; és, kiőltözvén, nem-csak a tisztességből, de a szemérem fedeléből-is, mindenek láttára, mindennek engedtek.

[4] Deut. 23. v. 17. Non erit meretrix, nec scortator. Tob. 4. v. 13. Act. 15. v. 29.

[5] Matt. 15. v. 19. 1. Cor. 6. v. 18. Rom. 1. v. 29. Galat. 5. v. 19. et 21.

Mit mongyak amaz útálatos vakságrúl, mellyet *Pláto* [6] rendelt; hogy minden ember felesége, köz légyen mindennek? Minek-utánna

[6] Plato, de Republ.

azt mondotta *Jeronimus,* hogy a pogány *scotusok,* ember-húsnál
[1] Hieron. lib. 2. contr. Jovinianum, c. 6. gyönyörüségesb étket nem tartottak, azt írja; hogy, [1] *Quasi Platonis politiam et Catonis sectentur exempla, proprias uxores non habent; sed, ut cuique libitum est, pecudum more lasciviunt;* a *Pláto* törvénye- és *Cáto* példája-szerént, barom módra, ki kivel akart, azzal bagzott. Menyi atyák leányokkal; menyi fiak laktak az annyokkal? [2] *Persæ, medi, indi, æthiopes, regna romano imperio paria, cum matribus et aviis, cum filiabus et neptibus copulantur.* Minémű
[2] Hieron. ibi.
[3] Niceph. l. 12. c. 22. rút ördögi találmány vólt, mellyet *Theodosius* császár [3] elóltott? A házasság-törő aszszony bűntetése az vólt, hogy mindeneket hozzá szabadítottak; mint-ha a bűntetés arra-való vólna, hogy a bűnök sokasodgyanak; és nem arra, hogy távoztassanak?

Mind-ezek ocsmány vakságok: de ezeknél-is a gonosság örvényének útálatosb mélységébe esett volt az emberi nemzet;
[4] Ephes. 5. v. 3. amaz úndok fertelmességbe: melyről mongya Sz. Pál, hogy [4] *Nec nominetur,* ne-is neveztessék. És a keresztyénségben egyéb neve sincsen, hanem *Sodoma,* mert az Isten, azért az úndok bűnért,
[5] Gen. 19. v. 24. Deut. 29. v. 23. büdös, kén-köves tüzet bocsáta [5] *Sodoma, Gomorra, Seboim, Adama* várasira; mikor ezeknek minden lakosit, kicsintűl-fogva nagyig, megemészteté: marhájokat, házokat, városokat elrontá: úgy, hogy, a hol azok a városok feküttek, ot a mái napig, egy öreg büdös tó vagyon, mellyet *Mare mortuum,* hólt tengernek neveznek. Annak hoszszasága hat, vagy hét magyar mért-föld; szélessége kettő. Vize temérdek büdös; oly tisztátalan, hogy mocskollya és rútíttya, nem tisztíttya, valamire öntik: ö-benne hal nem nevelkedik; söt, ha másunnan halat visznek, meghal benne. Nagy-helyen a tó-körül,
[6] Josephus, supra, fol. 90. Aug. 21. Civit. cap. 5. haszonra-valót nem hoz a föld: söt, ha, [6] mely fa terem, korommal és büdös párával teli gyümölcse.

Sap 10. v. 7. [7] Lev. 18. v. 22. cap. 20. v. 13. [8] 1. Cor. 6. v. 10. 2. Tim. 1. v. 10. Az Ur Isten, [7] erős fenyítékkel tíltotta a férfinak férfival fertelmeskedését; és azt rendelte, hogy mind-ketten megölessenek, a kik így vétkeznek. Törvénybe íratta azt-is; hogy [8] Isten országából kirekesztetnek effélék. Nem-is ostorozott Isten semmi vétket rettenetesb romlással, mint a néma bűnt, mellyért *Sodomát* elrontotta. Egyéb vétkek bűntetésének jelenségét, világ végé-ig nem tartotta, hanem ennek az átkozott fertelmességnek: mert az égető tűznek pokol-béli büdösségével; az égett városok helyére árasztott büdös víznek tulajdonságival ismértette, minémű lelki romlásban vannak, a kik illyen bűnbe esnek. Nem-csak ismértetni akarta pedig ostorozásának példájával, [9] mint gyülöli ezt a természet-ellen-való buja-
[9] Judæ, v. 7.

ságot: hanem, a bűntetésnek szörnyüségével, idegenített mindeneket ettűl az ocsmányságtúl.

Noha ez így vagyon: mindaz-által, oly setét vakságra jutott a világ Christus jövetele-előt, hogy ebben a rút gyalázatos vétekben, torkig úsztak az emberek. Azért írja Szent Pál; [1] hogy, a kik az igaz Isten tiszteletit, teremtett-állatra fordították, oly fertelmességbe estek, mellyel, *Contumeliis afficiunt corpora sua, per passiones ignominiæ;* a magok testét meggyalázták; és [2] az aszszonyembereket elhagyván, férfiak férfiakkal ocsmánkodtak; tévelygések jutalmát, testek gyalázattyával fizetvén. Mert a pogányok-közöt, közönséges vélekedés vólt, hogy vétek abban nincsen, ha ki rabjával, vagy, akarva-engedő férfival fertelmeskedik. Azért dícsíri *Horatius* [3] ezt az úndokságot. *Plató*-rúl írja *Gellius*, [4] hogy czégéres vólt a gyermekek szerelméből. De, bár elhalgassuk a pogány historiákat: a Szent Irásból tudgyuk (phuj rútság! phuj utálatos ocsmányság!) hogy nem-csak a pogányok-közöt, de [5] az Isten népe-között-is, a szent váras közepin, gyermekek bordélyi vóltak.

[1] Rom. 1. v. 23. 24.
[2] V. 27.
[3] Horat. lib. 1. Satyra, 3.
[4] Gell. l. 19. c. 11.
[5] Joël. 3. v. 3. 2. Mach. 4. v. 9. 12. 3. Reg. 15. v. 12. 13.

Oh temérdek vakság! oh istentelen setétség! De nem csuda, ha a pogányok ily bátran vétkeztek: mert szemek-előt viselték *Jupitert,* ki *Ganimedes*-sel bagzott: és azt gondolták, hogy isteneket követik, mikor efféle gonosságban büszhödnek. Azért, szemérem- és bűntetés félelme-nélkül, mint szabad és tisztességes dologban, nyilván és mindenek tudtára, úsztak a természet-ellen-való fertelmességekben.

Lássuk immár rövídeden, Üdvözítönknek isteni kegyességét, II. RÉSZE. mellyel eloszlatá ezt a pokol-béli setétséget és megorvoslotta a világnak temérdek vakságát.

Azért jött Christus e világra, [6] *Ut dissolvat opera diaboli;* hogy azt a gazságot és gonosságot, mellyet az ördög éppített az emberek értelmében és akarattyában, elroncsa és fogyassa. Minekokáért, mikor halálra méne, azt mondá; hogy a Kereszt-fán, mint itílő-székben, törvényt szolgáltat: [7] *Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras* és sententiát mond az ördöggellen, hogy kiűzessék a világból; mellyet törvénytelen és kegyetlen uralkodásával hamissan bírt és rabságban tartott: a világ pedig, felszabadúlván az ördög igájától, az egy igaz Istent ismérje Urának, és annak szolgállyon.

[6] Joan. 3. v. 8.
[7] Joan. 12. v. 31.

Elsőben azért; a bálványozást, mellyel az ördögnek úgy szolgált a világ, mint istenének; és a bálványozással-egyetemben,

a kegyetlen, úndok, fertelmes áldozatokat és innepeket, mellyekkel az ördög tiszteltetett, kigyomlálá Christus, halálának és szenvedésének erejével. Mert vére-húllasával és halálos kínnyával, eleget-tén az emberi nemzet bűneiért: és, megenyhítvén Istennek méltó haragját, megbékélteté az embert Teremtőjével. Megengesztelődvén Isten, megnyitá az ö kegyelmének és irgalmasságának bévelkedő tárházát és temérdeken kiönté kegyelmességének ajándékit. A mennyei igazságnak és világosságnak hirdetését oly bévségesen elárasztá,

[1] Isai. 11. v. 9. [1] *sicut aquæ maris operientes;* mint a feneketlen tengert. Mivel az Apostolokat és ezek-után következő Szenteket, malasztal és Szent Lélekkel tellyesitvén, tüzes nyelvekkel predikáltatá mindenüt az

[2] Act. 16. v. 14. igazság fényességét: a halgatók [2] szűvét-is megnyitván, akarattyokat segítő-malasztyával úgy vastagítá, hogy mennyei világossággal, tévelygéseket és vétkeket megismérnék; a bálványokat és ördögi áldozatokat kárhoztatnák; az egy bizony Istent uralnák, kinek felsége, bölcsesége, hatalma és jó-vólta végetlen: ki egyedűl teremtője, megtartója, kezdete és vége minden állatoknak.

Sokszor és sok-képpen, jövendőltette Isten a Profetákkal; hogy, mikor eljő az ígért *Messias* és megbékélteti Istennel az emberi nemzetet, úgy elrontya a bálványokat, hogy, valahová az ö tanitása terjed, valahol gyökeret verhet, mindenestűl kigyökeréztetik és eloszoltatik ot a bálványozás: úgy, hogy, a bálványok

[3] Isai. 2. v. 18. nevei feledékenységbe mennyenek; [3] *Idola penitus conterentur.*

[4] Eze. 30. v. 13. [4] *Cessare faciam idola.*

[5] Oseæ. 2. v. 17. [5] *Non recordabuntur ultra nominis eorum.*

Vide Kalauz, l. 15. c. 1. q. 3. A mint ígérte, úgy tellyesedett: *Minerva, Apollo, Moloch, Saturnus, Bel* és egyéb pogány istenek gazsága emlekezetben sincsenek.

Az úndok innepléseket és áldozásokat csak könyvekből tud-

[6] Isai. 26. v. 3. gyuk: [6] *Vetus error abiit.*

[7] Isai. 9. v. 2. [7] *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam:* eloszlottak a régi vakságok: a temérdek setétségek lakosi világosságra jutottak. Megismérték az Egy Istent: megvetették minnyájan az ördög istenségét. Bédugatott a pogány bálványok szája: és a mely ördög az-előt, sok helyeken képekből, vagy fákból felelt a kérdésekre, úgy megnémúlt a Christus halála-

[8] Actor. 19. v. 19. után, hogy sohult választ nem adhat. [8] Elégették az ördöngös könyveket: megszűntek a bolond jövendőllések; melyeket, vagy madarak röpűllésével és éneklésével, vagy az áldoztatott barmok bélinek bizonyos rendelésével, szokott vala adni az ördög. Elolvadtak a sok babonák és bú-bájosságok; mellyekkel, vagy alattomban, vagy nyilván-való végezésből, játczottatta az ördög az embereket.

Nem-csak a keresztyénekre terjedett ez a Christus halálának haszna, hogy a bálványozás megszűnt közöttünk: hanem a sidókra és egyéb hitetlenekre-is. Azért, noha a sidóság sokszor bálványozásba esett, mikor szent és istenfélő Profétái vóltak: de most, sem Profétái, sem túdós Szenti nem lévén, távúl jár a bálványozástúl. Köszönnyék Christusnak; kirűl profétálva vólt, hogy ki kel gyökerestűl veszni a bálványoknak, a mely országokban gyökeret vér az ő tanitása.

Isteni erő és felséges hatalom kívántatott az úndok bálványozások kigyomlálására. Mert, egy az; hogy, természet-szerént, az emberek szeretík és körmösön óltalmazzák; a mit elejektűl vettek; a miben kicsinségtűl-fogva nevekedtek; és, ha láttyák-is fogyatkozását tévelygéseknek, sokszor abban maradnak, a miben születtek és gyarapodtak. Más az; hogy, a romlott természet hajlandóságára szabadító vélekedéstűl el nem szakaszthatta egyéb az embereket, hanem isteni erő. Ezekhez járúlt, nem-csak a világi fejedelmek fenyítéke és édesgetése; kik az országos békeségre szükségesnek itílték, hogy, se újítás, se szakadás ne légyen a gyökerezett bálványozásban: hanem, az ördögnek-is, álnak* és mesterséges sok találmánya; mellyel akadékot szerzett, hogy hatalmat ne végyen a Christus tanitása, mely a sátán tiszteletit elfogyatta. De Christusnak isteni hatalma meggyőzte az emberi szűvek keménységét és arra bírta, hogy a régi, gyökeres és kedves szokásoktúl és vélekedésektűl búlcsút vegyenek. Megzabolázta a világi fejedelmek dühösségét; oly erőt adott a gyarló emberek szüvébe, hogy a romlott természet indúlatit zabolán viselvén, a világnak és ördögnek incselkedésit meggyőzné.

Oh igaz világosság! oh lelki vakságunk orvoslója, Christus Jesus; mely nagy hála-adással, mely igaz és hívseges szolgálattal tartozúnk néked, hogy az útálatos bálványozásból kihozván, az egy igaz Isten isméretire felnyitottad szemeinket? Áldott légy, és dicsírjenek ezért téged minden teremtett-állatok. Mert első garádics, mellyen Istenhez közelgetünk,[1] az, hogy őtet ismérjük: üdvösségünk gyökere és örök boldogságunk nyerésének eszköze az; [2]*hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum;* hogy egyedűlvaló Istennek ismérjük a menynek, főldnek Teremtőjét.

[1] Hebr. 11. v. 6.

[2] Joan. 17. v. 3.

Másodszor: a setét bálványozással-egyetemben, a töb vétkek gyökerét-is kivagdalá Christus, szent halálának érdemével. A kevé-

* Álnok.

lyekből alázatosokat; a dühösökből szelídeket; a tűrhetetlenekből békeséges-szenvedőket; a fösvényekből bév-kezűket; a hamis kegyetlenekből irgalmasokat; a dősölőkből józanokat; a fajtalanokból tiszta-életű jámborokat; a testi emberekből mennyei embereket csinála. Azért, a mely főld, átok-alá vettetvén, bűnök tövissét és bojtorjánát nevelte, abból szép virágos kertet és mennyei gyümőlcsökkel bévelkedő paradicsomot csinála. A sárkányok lakó-helyéből, a tisztátalan ördögök és bünök országából, isteni palotákat és Meny-országot éppíte; a gonoszokból jókat; a vakokból szemeseket alkota: úgy, hogy, méltán mondhatta Szent Pál a híveknek; [1] hogy az-elöt minden latorságok hajléki vóltak: [1]*sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis:* de Christus-által megmosattak, megszenteltettek, megigazodtak.

[1] 1. Cor. 6. v. 11.

Nem azért mongyuk, hogy Christus a világ bűneit kiszaggatta és vagdalta, mint-ha vétkesek nem vólnának az ő népe-közöt: mert vannak és lésznek világ végé-ig, kik meg nem fontollyák és szívökbe nem óltyák azokat az igazságokat, mellyekkel a keresztyén vallás tartóztat a bűnöktűl és izgat a jóságokra. Más két okért mongyuk tehát, hogy Christus a gonosz bűnöket kigyökerezte: először; mert az ő törvényének tisztasága minden gonosságot tilalmaz; és, csak arra szabadít, a miben vétek nincsen. Azért, ha ki vétkezik a Christus népe-közzűl, tudgya, hogy nem jól cselekeszi: félve és rettegve mégyen a gonoszra: sokszor a félelem megtartóztattya akarattyát. Végezetre, nem nyilván, nem szégyen- és szemérem-nélkül vétkezik: mert tudgya, hogy megdorgáltatik a lelki-tanitótúl, megbűntetődik a világi gond-viselőktűl. Ugyan-is nem kívántatik, ugy-mond Szent [2]Ágoston, a jó-rendes házhoz, vagy várashoz; hogy abban senki gonosz ne találtassék, mert, ha a *Noë, Ábrahám* és *Isaac* fiai-, sőt, a Christus tanitványi-közöt, gonoszra vetemedettek találtattak: nem kel azt keresni, hogy valamely gyölekezetben minnyájan szentek légyenek: hanem elég, ha látatlanná nem tészik, jóvá nem hadgyák, bűntetés-nélkül nem szenvedik, ha, ki vétekbe esik. Másodszor; mert a Christus zászlójaalat, minden üdőben számlálhatatlan sok isten-félő szent emberek fényeskedtek. Ezekre, úgy-mint [3]bócsülletesb, főb tagokra-nézve, mondatik a Christus országa szentnek és tekélletesség tűkörének.

[2] Aug. 1. ep. 137.

[3] A parte poori sit denominatio.

Meghallátok, minémű ragadozások, úndok gyilkosságok és kegyetlen hamisságok uralkodtak a pogányság-közöt. Mihent a Christus igájába fogatának a népek, [4]nem-csak *Eusebius,* hanem

[4] Euseb. l. 2. histo. c. 16. Christophors. Act. 4. v. 32. 34. 35.

Szent *Lukács*-is írja; hogy az emberek eladták jószágokat és szegényeket tápláltak árrával. [1]Sokan, minek-utánna mindeneket szegények-közzé osztották, a mit kézi-munkával, koplalva nyertek, azt-is a fogyatkozottak szükségére fordították. Mely dolgon, nemcsak csudálkoztak a pogányok, a mint *Tertulliánus* írja; [2]hanem, ezt látván, meg-is tértek. Ezek-közzűl vólt [3]*Pachomius:* ki, mikor látta vólna, mely nagy szeretettel segítették a keresztyének az isméretlen igye-fogyottakat, a Christus szolgálattyára álla.

Nem elégedett a keresztyéni szeretet, külsö jószágok osztogatásával: sokan azt cselekedték, a mit Szent *Paulinus:* [4]ki magát rabságra adta, hogy ő-rajta kiváltozzék* egy özvegy-aszszony fia. A ki ennél nagyob; azt írja Szent [5]Gergely, *Sanctulus*-rúl, hogy halálra adta magát, egy *diáconus* szabaditásaért. [6]Sz. *Fulgentiust,* életén váltá-meg haláltúl *Felix* apátúr. [7]Hogy egy leánynak tisztességet mególtalmazná *Magistrianus:* ruháját a leányra adá; és azt kibocsátván, magát megöleté érette. Illyen tekélletes szeretet és irgalmasság tűndöklött a keresztyénekben.

Ha a pogányok fertelmessége-mellé vettyük a keresztyének tisztaságát, oh, mely nagy világosságot látunk, a pokol-béli setétségmellett! A szűzességnek és házasság-nélkül-való tiszta életnek nagy böcsűllete vagyon Isten-elöt. Azért csudálkozva kiáltya Salamon: [8]*O quam pulchra est casta generatio cum claritate!* O, mely szép a tiszta életnek fényessége! Másut azt olvassuk; hogy, [9]a kik szűzen éltek, Isten országában mindenüt Christus-után járnak; és oly gyönyörüséges énekléssel vígadnak, mellyet senki a Szűzeknél egyéb nem énekelhet. [1] Szent Agoston azt írja; hogy, angyali életet viselnek e földön, a kik házasság-nélkül tisztán élnek: és a miném̈ük lésznek a bóldog dücsöítés-után, [11]*Nec nubent, nec nubentur;* ollyanok kezdenek it lenni halandó testekben. Végezetre, ezt oly Istenajándékának és felséges jónak nevezi a Szent Irás; hogy, [12]*Aliter non possum esse continens;* semmi szenvedéssel és törödéssel ember a tisztaságot meg nem nyerheti: mert, az emberi gyarlóság-vastagító Isten-kegyelméből adatik ez az ajándék. Melyre-nézve, tanittyák a lelki mesterek; [13]hogy az igen kemény és sanyarú penitencia-tartók-is, fertelmes vétekbe esnek, mihelyt azt kezdik vélni, hogy magok sanyargatásával jutottak a tiszta életre.

Ez a tisztaság, és, a mint *Tertulliánus* szól, [14]*Virginea continentia,* szűzesség-megtartás, oly sűrűn és bévségesen gyümölcsö-

[1] August. to. 1. lib. 1. de moribus ecclesiæ, c. 31.
[2] Tertull. Apologet. c. 39.
[3] Baron. tom. 3. An: 310. n. 27, 28. Plura Exempla Eusebius, l. 7. c. 7. de peste sub Valeriano. Li. 9. c. 7. Cristoph. de peste sub Maximino.
[4] Greg. 3. Dialog. c. 1, Baron. to. 5. An: 431. n. 193.
[5] Gregor. l. 3. Dialog. c. 37.
[6] Surius, in Vita S. Fulgentii, c. 16. in Ian.
[7] Pallad. in Histor. Lausiaca.
[8] Sap. 4. v. 1.
[9] Apocal 14. v. 4.
[10] Aug. to. 10. de Verbis Domini, Serm. 46.
[11] Mar. 12. v. 25.
[12] Sap. 8. v. 21.
[13] Cassian. Col. lat. 12. c. 4. Et lib. 6. Institut cap. 6.
[14] Tertull. Apologet.

* Kiváltassék.

zött minden üdők folyásában a Christus népe-közöt, hogy, az [1] Ita Euseb. l. 2. c. 16. Justin, Apolog. 2. Chrysost. homil. 13. in. ca. 8. ad Rom. apostolok idejétűl-fogva, [1] számlálhatatlan férfiak és aszszonyok, elfogván magokat az engedett házasságtúl, testi elegyítés-nélkül, tisztán viselték életeket. *Evágrius* és *Palládius*, szemekkel-látott dolognak írják; hogy *Tebáis*-nak egy várasában, húsz-ezer szűz leányt és tíz-ezer barátot láttak a kalastromokban. *Nitria*-ban, [2] Hieron. ep. 22. c. 14. [2] mely *Alexandriá*-hoz közel vólt, öt-ezer barát, írja Szent *Jerónimus*, hogy vólt. [3] Tripart l. 8. c. 1. in fine. [3] *Sozómenus* azt mongya; hogy *Palestiná*-ban és ot a tájban, annyi barátok vóltak, hogy csak nevekkel-is könyveket béírhatnának. Szent *Hilárion*-rúl írja Szent *Jerónimus*, [4] Hieron. in Vita Hilarionis. [4] hogy számtalan kalastromot bírt; és, mikor valahová ment, három-ezer [5] Cassian. li. 4. de Instit. Monast. c. 1. Vide August. tom. 10. l. 1. de Morib. Eccles. c. 31. barát követte őtet. *Cassianus*, [5] *Thebáis*-nak egy kalastromában, öt-ezer barátnál többet említ. Mí üdőnkben, hogy egyéb szerzetesekrűl ne szóllyunk, csak a Szent Ferencz *Regulá*-ja-alat, két-száz ezernél többen vannak barátok és apáczák.

De, hogy világosban ismérnők, mely nagy ereje vagyon a keresztyének szívében a tiszta élet szerelmének: sok fejedelmek, sok nagy urak és aszszonyok, a szent házasságban, hóltig-való szűzességet tartottak. És, noha nagy alkalmatosságok és esztenek vólt az eggyüt-lakásból; noha a természet indúlattyából nagy kivánságok gerjedezett, hogy maradékot hadgyanak, kire szállyon birodalmok és maradjon emlekezetek: de ezeket, dücsősséges baj-vívással [6] Sur. to. 1. meggyőzvén, hóltig szűzen maradtak. Illyen vólt [6] *Juliánus*, Szent [7] Sur. to. 5. in Septembri. *Basiliscá*-val; Szent [7] *Eleázarus*, *Dalfiná*-val; [8] Suri, Martio Mense. [8] *Henricus* császár, Szent *Kunegundis*-sal; az angliai király *Edvardus*, *Edita*-nevű feleségével. Illyen vólt az [9] Niceph. l. 14. cap. 58. [9] *Arcadius* császár leánya *Pulcheria*, férjével *Marcianus*-sal: Illyen vólt a lengyel király *Bolesláus*, *Kunegundá*-val: illyen vólt a második *Alfonsus*, castíliai király; *Urseolus Péter*, velenczei herczeg; és sokan egyebek.

Ugy hiszem, mind-ezekből megértétek, mely nagy lelki vakságban vólt a világ; és minémü lelki világosságra hozatott Christus Urunktúl.

De vallyon, nincsen-e most-is vakság és setétség a világon, kivált-képpen ezeken a fársángnak utólsó napjain? Jaj, adná Isten hogy ne vólna. De ez a sok csintalanság és tobzódás, mellyet látunk, vakságból származik, és két temérdek vakságból: eggyik [10] Joh. 15. v. 16. az; [10] hogy, nem ismérjük, mely veszedelmes a bűnnek gonossága: Azért, *Bibimus, quasi aquam iniquitatem*; nem rágjuk, nem lassan nyellyük, hanem tartóztatás-nélkül, gyorsan és künnyen iszszuk a

gonosságot. Másik az; [1]hogy, nem értyük, mely drága és böcsületes a mí lelkünk: azért, akár-mi kicsiny világi gyönyörködésért, ördögnek adgyuk és kárhozatra vettyük lelkünket.

[1] Gregor. li. 13 Moral. cap. 18

Hogy azért felnyissa szeműnket, a mí anyánk, a keresztyén anyaszentegyház, a veszedelmes fársáng végén, édes Üdvözítőnk szenvedését és halálát adgya előnkbe a mái Szent Evangeliomban: ezzel, mint foganatos *collirium*-mal, szem-gyógyító írral, orvosollya vakságunkat. Mert, ha az emberi és angyali elménck minden élességét egybe-tennék, sem gondolhatnánk ollyat, a kiből nyilvábban ismértetnék, mind a bűnök veszedelmes gonossága, mind az ember lelkének felséges méltósága: mint, hogy az Isten fia, kínt és halált szenvedett, hogy bűnünket elroncsa és lelkünket szabadítcsa.

Apocalip. 3. v. 18.

Si importuna musica in luctu, Eccli. 22 v. 6. valde opportuna memoria Passionis in Bacchanalibus.

Szent Bernárd írja: [2]*Ex consideratione remedii, periculi mei æstimo quantitatem. Filius Dei altissimi jubetur occidi; ut vulneribus meis, pretioso Sanguinis balsamo medeatur. Agnosce o homo, quam gravia sunt vulnera, pro quibus necesse est Christum vulnerari;* hogy nem ismérte külömben betegsége nagy-vóltát: hanem, latván, hogy az Isten Fia vérének balsamomával kellett azt orvoslani, úgy vette eszébe, mely veszedelmes a bűnök gonossága. Szent Pál azt írja; [3]hogy a Christus szenvedése és vére-hullása, *ad ostensionem justitiæ Dei,* Isten igazságának kimutatásaért rendeztetett: az-az, abból akarta Isten hogy ércsük, mely igen gyülőli a bűnt, mellyért megölette Szent Fiát. Mert, noha ő-benne vétek nem találtatott: de, mivel kezes vólt érettünk, és mí nem érkeztünk a fizetésre, meg kellett néki halni bűneinkért.

[2] Bern. Serm. de Nativitate ultra medium

[3] Rom. 3. v. 2

Keresztyének, meggondollyátok, [4]*Si in viridi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet?* Mint lészen az aszszú-fa dolga, ha a nyerset így égeti a bűnök ostora? Mint jár a vétkes szolga, ha ezt szenvedi az ártatlan Fiú? Mivel fizet az adós, ha igy kínoztatik a kezes? A Christus halálának, [5]*Iste omnis fructus, ut auferatur peccatum;* az minden haszna, hogy a bűnöktűl megszűnnyünk és kitisztúllyunk. Mert noha, [6]*Poterat Deus condonare peccata: sed facilitas veniæ, laxaret habenas peccatis effrænibus; quæ etiam Christi vix cohibent passiones, quæ vix sceleratos animos a voluptatum fece avellunt;* ingyen megengedhette Isten bűneinket: de a künyű bocsánat lágyította vólna a bűnök zaboláját, mellyektűl nehezen tartóztat a Christus szenvedése-is. Kérlek és íntlek keresztyének, hogy a Christus szenvedésének, eczettel és epével elegyített keserüségét tegyétek

[4] Luc. 23. v. 3

[5] Isaiæ 27. v.

[6] Cyprian. Serm. de Passione

szemetekre; és nézzétek, mely veszedelmes a bűnök gonossága, mellyért az Isten fiának meg kellett halni.

Ugy ne járjatok, mint ez-előt más-fél száz esztendővel, írja *Cominæus,* hogy jártak a *helvetusok.* A *burgundiai* Károly herczeget erős harczal meggyőzvén, sok ezüst tálakat nyerének: de az ón- és ezüst-közöt, nem tudván az egy-ügyű nép választást tenni, oly olcsón adta az ezüst tálat, mint az ónat; sőt, egy öreg gyémántot, melynek *Európá*-ban mássa nem vólt, kristály darab-gyanánt, egy aranyon adtak-el. Keresztyének: nincs e világon drágább marha a
[1] 1. Petr. 1. v. 18. mí lelkünknél; [1] mellyet, sem aranyon, sem ezüstön meg nem
1. Cor. 6. v. 20. válthattak, hanem, az Isten fiának szent Vérét kellett érette adni.
[2] 2. Cor. 4. v. 7. Azért, [2] *Thesaurus,* nagy kincs a mí lelkünk. Ehez képest, minden
[3] Philip. 3. v. 8. világi jók, [3] *ut stercora,* ollyanok, mint a ganéj. Azért, ne legyünk
[4] Gen. 25. v. 34. oly vakok, mint *Esau,* [4] a ki minden méltóságát eladá egy tál lencsén. Ne adgyuk ezt a drága kincset ingyen az ördögnek; mint
[5] Isai. 52. v. 3. azok, a kikről *Isaias* írja, hogy, [5] *gratis venundati estis,* ajándékban adták magokat veszedelemre. Függeszszük a megfeszült Jesus-ra szemeinket és abból tegyünk itíletet, menyíre böcsülli Isten a mi
[6] 1. Mach. 6. v. 34. lelkűnket. És, ha az elefántok vért látván, [6] megbátorodnak és minden veszedelmeken által-mennek: bátorítcson minket-is az ördög-ellen-való harczolásra a Christus Vére. És így okoskodgyunk
[7] 2. Reg. 11. v. 11. *Uriás*-sal: [7] ha a mí Urúnk és Kapitányunk, Vére-húllásával óltotta bűnünk tüzét: ne gyújcsuk ezt és ne gerjeszszük minden-napi gonosságunkal. Ha annyíra böcsüllötte Christus a mí lelkünket,
[8] Lev. 27 v. 25. hogy azért életét nem szánta: mí-is, [8] *siclo Sanctuarii ponderemus,*
[9] Statera facta corporis. nem a világ mértékében, hanem az Isten fia fontyában, a [9] keresztfának serpenyöjében nézzük, menyit nyom és mit ér a mí lelkünk. Ne járjunk szem-béhúnyva: hanem meggondolván, mely nagy setétségből, mely nagy világosságra hozattúnk, mind bűneink veszedelmét, mind lelkünk méltóságát elöttünk-viselvén, a bűnöket tavoztassuk; lelkűnket őrizzük; hogy a mennyei bóldogságnak fogyhatatlan világosságára juthassunk. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Az Isten Igéje igaz világossága az emberi tudatlanságnak.

Minek-utánna [1]ördög irígységéből, az [2]első ember vétkével reánk árada a bűnnek veszedelmes mirígye, úgy elfogta lelki szemünk fényét a tudatlanság hályoga és oly vakságra hozott; hogy, nem-csak a mennyei és természet-felet-való igazságok fényességét nem láthattuk, de a világi és természet folyásához-tartozó dolgok nézésére-is, értelmünk ollyan, mint a bagoly szeme, a nap sugárinak látásához.

[1] Sap. 2. v. 24. [2] Eccles. 7. v. 30.

Érzette ezt Bölcs *Salamon,* mikor azt mondotta: [3]*cunctæ res difficiles: non potest eas homo explicare;* nehéz érteni a világi dolgokat: és csak azt sem tudgyuk, mint légyen, hogy ennyi sok, és nagy folyó-vizek szakadnak a tengerbe, és a tenger meg nem árad? Másut világosban írja; hogy, akár-mint okoskodgyanak az emberek: de Isten, úgy adta, [4]*Mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus, quod operatus est Deus;* a világot vetekedések-alá, hogy Istennek kisseb alkolmányát, által nem láthattya az emberi értelem. Innen vagyon, hogy a világ bölcsei-közöt, sok szakadások és egy-mással ellenkező vélekedések voltak, a világi állatoknak minden részeiről. Sőt, a mint *Cicero* írja, [5]*de omnibus quæritur, nihil certi dicitur;* sokat tudakoztak: bizonyost nem mondottak. És *Apollo* csak azért mondotta *Sócratest* mindeneknél bölcsebnek: mert, [6]*nihil affirmat; refellit alios: ipse se nihil scire, idipsum sciat:* azt mondotta; hogy egyebet nem túd, hanem, hogy semmit nem túd.

[3] Eccles. 1 v. 8.
[4] Eccles. 3 v. 11.
[5] Cic. lib. Academ quæ in fine
[6] Ibid. sub initium.

Ha a külső és testi szemmel-nézhető állatok ismerésére ily fáradékon és erőtlen az emberi elme: a jóságos erkölcsök értelmére és az utólsó bóldogság keresésére, sokkal inkáb megtompúlt és homályosodott. Mert a bűnök sokasodván, elóltották emberben az Istennek igaz isméretit. És, mivel a más-világi állapatrúl, vagy semmit, vagy igen keveset gondolkodtak: a jóságnak mennyei jutalmát, a gonosságnak örök bűntetését, nem értették. Azért, elvesztvén az istenes életnek igazgató kormányát és izgató esztenét, úgy éltek, mint a barmok; sem Istentúl nem félvén, sem a mennyei bóldogságot nem reménlvén, sem a kárhozattúl nem rettegvén.

Amiserunt principia bene vivendi.

Ez a tudatlan vakság, nem-csak a kösségben találtatott: hanem az igen túdós bőlcsekben-is; kik-közöt, mind az értelemre s mind a cselekedésre-néző dolgokban, sok bizonytalan viszszálkodás forgott. Sokan az egy Istent tagadták: és annyíra bolyon-
[1] Euseb. lib. 5. de Præparat. Evang. Trapezuntii versione, ca. 15. Vigverii. 36.
gottak, hogy harmincz-ezer Istent imádtak; mint *Eusebius* [1] feljegyzi, a *Hesiodus* irásából. [2] *Tertullianus* írja; hogy Varro, *Trecentos Joves sine capitibus introduxit:* három-száz *Jupiter*-rűl emlékezik.
[2] Tertull. in Apologet.
A bóldogságrúl és az emberek utólsó végéről, vagy föb javárúl, két-száz nyólczvan-nyólcz külömböző vélekedések vóltak a *filosofusok*-közöt; mint Szent *Agoston* [3] feljegyzette. Az ember lelkéről,
[3] Aug. l. 19. de Civit. cap. 1.
némellyek azt vítatták, hogy a testel-eggyüt meghal; [4] és ollyan
[4] Plin. l. 2. c. 7. Lib. 7. cap. 55. Nec magis a morte sensus ullus animæ, quam ante natalem.
lészen halál-után, minémű vólt születés-elöt; az-az, semmi. Némellyek azt állaták, hogy egy testből másba mennek a lelkek; és a gonosz emberek lelke baromba rekesztetik. Nemellyek az egész világon-lévö állatokban, azon egy közönséges lelket ismértek. Az Istennek gond-viselését-is, sokan altallyában tagadták: sokan, csak a tekíntetes nagy dolgokra terjesztették. A világrúl azt vítatta *Aristóteles,* hogy kezdet-nélkül, örökké vólt, és alkotó ura nem találtatott.

Illyen szükséges nagy dolgokban, ily temérdek vakságok regnáltak. És, ha valamely nagy-tudományú *filósofus*, igazat talált valamiben mondani: azt, sok álhatatlan habozással, kételkedö tétovázással, bizonytalan álhatatlansággal elegyítette. *Pláto* és *Sócrates,* fogok-közöt mondották, hogy egy Istennél töb nincsen: de, magokat a kösséghez alkalmaztatván, a pogány isteneket áldozatokkal tisz-
[5] Aristot. l. 3. Ethic. cap. 6.
telték. *Aristoteles*, [5] nem egy helyen jelentette irásában; hogy a mí lelkünk halhatatlan: de másut, azt írta; hogy, *nihil homine mortuo, videri deinceps aut bonum, aut malum:* halálunk-után, sem jót, sem gonoszt nem kel várnnnk.

Efféle setétség, nem-csak a pogányokban vólt: hanem a
[6] Matt. 22. v. 23. Mar. 12. v. 18. Luc. 20. v. 27.
sidóságnak tekíntetes nagy része, ugy-mint a *sadducæusok,* [6] azt hitték és állatták; hogy nem lészen feltámadás: [7] *non est Angelus,*
[7] Act. 23. v. 8.
neque spiritus; sem Angyal, sem lélek nincsen: az-az, hogy az ember lelke, meghal testével-eggyüt. A *sadducæusok* pedig, nem
[8] Act. 5. v. 17.
utólso emberek vóltak: mert a Szent Irásban olvassuk, [8] hogy a
[9] Cap. 23. v. 5.
papi-fejedelem, belsö tanácsával-eggyüt [9] és a kösségnek nagy része, *sadducæus* vólt.

Illyen vakságban lévén a világ, nem ismérte világtalanságát; nem-is kérte Istent, hogy szeme-fényét megadgya: mindazáltal, a

nagy-irgalmú Christus JESUS, kirűl az Evangeliomból hallók, hogy Szent Igéjével világosságra hozá az út-félen kúldúló vakot; az emberi természet vakságát-is, mennyei tudományának és Szent Igéjének fényességével, lelki világosságra hozá.

Annak-okáért, hogy az Isten igéjének mennyei fényességét megböcsüllyük és tudatlanságunk mesterének, lelki vakságunk orvosának hálá-adók legyünk: ez jelen-való órában, szóllok *a Szent Irásban foglalt Isten Igéjének felséges méltóságárul és hatalmas hasznainak csudálatos erejérűl.* Kérlek, ébren legyetek a halgatásra. *Propositio.*

Mikor Isten *Ádámot* teremté, azt mongya a Szent Irás; hogy; [1] *Vestivit illum virtute.* [2] *Disciplina intellectus replevit illum: Creavit illi scientiam.* [3] *Addidit illi disciplinam et legem vitæ;* akarattyát jóságokkal, értelmét tudománnyal és bőlcseséggel megtellyesíté: törvényt ada-eleibe, mint kel magát viselni; fenyítéket vete-melléje, hogy félelemtűl segíttetnék a jó erkőlcsök gyakorlására. Ezt a mennyei tudományt és isteni törvényt, írásba nem foglalták *Mojses*-elöt: hanem, teremtés-után két-ezer öt-száz esztendő-tájban, írá *Mojses* az Isten Igéjének öt első Könyveit. Azért *Mojses*-ig, szónak tanításából, egy-másra szállított *Traditió*-ból, tudta az *Ádám* maradéka az üdvösséges tudományt. És, mivel, a pogány bőlcsek ítíleti-szerént-is, [4] *Antiquitas quo propius aberat ab ortu et divina progenie, hoc melius, quæ erant vera cernebat;* a régiek, mennél közeleb vóltak az első emberhez, annál inkáb tudták az igazat: hogy bátorságosban és keveseb kézen szállana reánk az igazság, oly hoszszú ideig tartotta Isten akkor az emberek életét, hogy továb két-ezer esztendő-forgásánál, csak két közbe-vetett ember-által szállott *Ádám*-rúl *Ábrahám*-ra és ennek maradékira az igaz tudomány, mellyet *Adám* Istentűl vett vala. Mert a Szent Irásból tudgyuk, hogy [5] *Matúsalem,* világ kezdeti-után három-száz hatvan-két esztendőben született: tehát *Ádám*-mal-eggyüt, öt-száz hetven esztendeig élt; mivel az *Ádám* halála [6] teremtés-után kilencz-száz harmincz esztendőre haladott. Azon-képpen; Szent Irásból vészük, [7] hogy az özön-víz, *Matúsalem* születése-után, kilencz-száz hatvan-kilencz esztendővel lett; és, mivel Isten mongya, hogy *Matúsalem,* [8] kilencz-száz hatvan-kilencz esztendőt élt: következik, hogy az özön-víz esztendejében hólt-meg *Matúsalem.* Azért, száz esztendeig élt-eggyüt *Sem*-mel a *Noë* fiával: mert *Sem,* az özön-víz-elöt [9] száz esztendővel született. Végezetre: a Szent Irásból kitetczik, hogy [10] az özön-víz-után, két-száz kilenczven-két esztendő folyt *Ábrahám*-ig. Mivel azért

I. RÉSZE. *A Sz. Irás méltóságárúl.*

[1] Eccli. 17. v. 2.
[2] V. 5, 6.
[3] V. 9.

[4] Cic. lib. 1. Tuscul. qust. paulo post initium.

[5] Genes. 5. v. 3, 6, 9, 12, 15, 19, 21.
[6] Genes. 5. v. 5. 25. ad finem capitis.
[7] Gen. 5. v. 27.
[8] Gen. 5. v. 31. cap. 11. v. 10.
[9] Genes. 11. v. 10, 12, 14, 16, 18, 22, 24, 26.
[10] Gen. 11. v. 11.

öt-száz esztendeig élt *Sem*, az özön-víz-után: következik, hogy *Sem* és *Ábrahám*, két-száz nyólcz esztendeig eggyüt-éltek. Azért, ennyi esztendők forgásában, *Ádám*-túl *Matúsalem*, *Matúsalem*-tűl *Sem*, *Sem*-tűl *Ábrahám*, megtanulta az isteni tudományt, mellyel *Ádám* ékesíttetett vala.

Vide Kalauz., lib. 6. cap. 2. initio.

Az Uj Testamentomban-is, mint-hogy maga Christus, irásba nem foglalta tanitásit; az utánna-való Evangelisták és Apostolok, sok ideig csak élő nyelvel tanítottak. Mert a régi historiákból megmutattya *Baronius* [1] hogy Sz. *Máté*, Urúnk születése-után negyvenkét esztendőben, írta az Evangeliomot sidó nyelven: [2] Sz. *Márk*, negyven-öt esztendőben, deákúl írt: [3] Sz. *Lukács*, ötven-nyólcz esztendőben; [4] Sz. *János* pedig, kilenczven-kilencz esztendőben, írta görög nyelven evangeliomi könyvét. Mert, miképpen a Keresztfára, sidóúl, görögül, deákúl akará Isten, hogy íratnék a Christus királyságának bizonyítása; úgy rendelé, hogy azon három nyelven íratnék az ő Evangelioma. De az Istennek atyai kegyelmessége, hogy a rövid-életü emberek feledékenségét és elméjek késedelmesvóltát segítené; hogy az isteni tudománynak tanulására nagyob alkalmatosságot és bátorságosb útat nyitna: azt akarta, hogy a mennyei bölcseség és az Isten parancsolati, ne csak fülünk-, hanem szemünk-előt forognának; és magunk olvashatnók az ő titkait és akaratit. És, mivel a mí édes Üdvözítőnk, szeműnk-elől égbevitetett, hogy az ő tanításának mélysége, példájának fényessége, szent életének tűköre, parancsolatinak tisztasága, mélyebben óltatnék minnyájunkba: azt rendelte, hogy mind-ezek, irásba foglaltatnának; és oly irásba, mely egyedűl érdemli, hogy görögűl *bibliá*-nak, az-az, könyv-nek neveztessék.

[1] Baron. Anno 41. n. 4.
[2] Anno 45. n. 10. 13.
[3] An. 58. n. 14.
[4] An: 99. n. 2.

Noha pedig Isten, nem írta maga újával a Szent Irást, [5] mint a Tíz-parancsolatnak első két tábláját: de oly emberekkel íratta, kik, [6] *Spiritu Sancto inspirati, locuti sunt;* Szent Lélek izgatásából szóllottak: és ollyanok vóltak Isten kezében, mint [7] *Calamus scribæ*, az író kezében a penna; sőt, a mint sok helyen mongya a Szent Lélek [8] *Os Domini;* Isten szájai vóltanak. Azért, [9] *Deus locutus est per os Sanctorum;* Isten szóllott a Próféták szájával: [10] *Non vos estis, qui loquimini, sed Spiritus;* nem az Apostolok, vagy Evangelisták szóllottak, hanem a Szent Lélek. Azért, nem úgy kel venni az ő mondásokat, mint ember szavait, [11] *sed, sicut vere est, Verbum Dei;* hanem, mint Isten Igéjét, mert ők nem szóllottak magoktúl, hanem, [12] *Quasi legentes omnes sermones,* olvasták, a mit Isten eleikbe-adott.

[5] Exod. 31. v. 18.
[6] 2. Pet. 1. v. 21. 2. Tim. 3. v. 16.
[7] Psal. 44. v. 2.
[8] Isai. 30. v. 2. Jos. 9. v. 14. Jer. 15. v. 19.
[9] Luc. 1. v. 70. Hebr. 1. v. 1.
[10] Matt. 10. v. 20.
[11] 1. Thes. 2. v. 13.
[12] Jer. 36. v. 18.

Ez a Szent Irás [1]*majestásá*-nak, felséges méltóságának gyökere; hogy, [2]*De illa civitate, unde nos pregrinamur, literæ nobis venerunt; ipsæ sunt Scripturæ, quæ nos hortantur, ut bene vivamus.* [3]*Deus ad nos Scripturas invitatorias dignatus est mittere, quibus ad æternam patriam invitaret:* Meny-országból, a nagy Istentűl küldött levél; mellyel, nem-csak arra ínt, hogy jól éllyűnk, hanem, az örök bódogságra hí minket; és akarattyát megjelentvén, isteni bölcseségének titkaira tanít: úgy, hogy, ha az Ó Testamentomban, [4]a Frígy szekrénye-felet-álló *Cherubimok*-közzűl szóllott Isten; minket a Sz. Irás-által oktat, mint akarattyának csalatkozhatatlan tanúja-által.

[1] Tertull. Apolog c. 20.
[2] Aug. to. 8. in Psal. 90. Concione 2.
[3] Aug. to. 10. Ser. 56 ad Fratres in Eremo.
[4] Num. 7. v 89.

Hogy pedig az emberek böcsülletben tartanák a Szent Könyveket, Isten ő-maga, sok és nagy jelenségekkel kimutatta ezeknek méltóságát. *Aristæas* írja; a kik a Szent Bibliát illetlenűl forgatták: vagy megbolondúltak, vagy megvakúltak. Az-is isteni csuda vólt, hogy, mikor az egyiptomi *Ptolomæus* király, hetven-két sidó bőlcsekkel, görög nyelvre fordíttatá az Isten könyvét: noha külön-külön rekesztve vóltak a bőlcsek; de változás-nélkül, szórúl szóra, ígérűl igére, minnyájan egy nyomban fordították; maga sok helyen, a sidó nyelvnek tulajdonságit ki nem mondhatván görögűl, csak értelmét írták az Isten Igéjének. Az egyházi históriákban-is, gyakran olvassuk; hogy, vagy a pogány fejedelmek dühösködéséből, vagy a keresztyén hitnek erőssitésére, az Evangeliomot tűzbe vetették, de meg nem égett. És, mivel *Antiochus,* [5]a törvény könyvét megégeté, oly [6]iszonyú csapásokkal és szörnyű kínokkal rontaték Istentűl, mennél rettenetesbekkel semmi gonosz-tévő nem ostoroztatott.

Vide Kalauz, lib. 3. cap. 15. initio.
Vide Kalauz, loco cit. Et li. 2. cap. 6. ultra medium.
[5] 1. Mach. 1. v. 59.
[6] 2. Mach. 9. a. v. 9.

Az isten-félőknél, minden üdők-folytában, [7]*Sermo Domini erat pretiosus;* drága és igen böcsülletes vólt az Isten szava. Azért, mikor a hetven sidó vének, *Ptolomæus* királynak megmutaták az Isten könyvét, [8]mely, *Aureis literis,* arany bötűkkel vólt irva: azt mongya *Josef,* hogy a király sírt örömében; és hálákat adott Istennek, hogy az ő Könyvét láthatta. Arany-száju Sz. *János* írja; hogy, [9]*Evangelium capere oportet manibus lotis; cum multa reverentia et religione, tremens et timens;* senkinek nem vólt szabad a Bibliához nyúlni, ha eléb meg nem mosdott; úgy-is nagy böcsüllettel, félve és rettegve illették a szent Könyvet: hogy úgy ne járnának mint [10]*Oza,* az Isten szekrényének bátorságos illetéseért; vagy, mint a *Betsamiták,* [11]azon szekrénynek szemléléséért. *Nicéforus* írja, [12]hogy az *ecclesiá*-ban, valamikor az Evangeliomot

[7] 1. Reg. 3. v. 1.
[8] Joseph. li. 12. Antiq. Jud. c. 2.
[9] Chrysosto. homil. 7. ad Pop. Antioch: sub finem.
[10] 2. Reg. 6. v. 6. 7.
[11] 1. Reg. 6. v. 19.
[12] Niceph. l. 9. c. 18. Latius, lib. 12. c. 34. in medio.

olvasták, fenn-álva kellett udvarlani a keresztyéneknek. Szent *Cárolus Borromæus* historiájában találom, hogy ő külömben nem olvasta a Szent Irást, hanem süveg-vetve és térden-álva. Most-is sokan vannak, kik, valamikor kezekbe vészik, megcsókollyák a szent Bibliát és azt süveg-vetve olvassák.

Menyiszer említik a históriák; hogy, [1] *Evangeliorum capsæ, auro puro ac pretiosis gemmis ornatæ;* az Evangeliomot tiszta aranyba és drága kövekbe kötötték? Az Ó Testamentomban, Isten azt parancsolta; [2] hogy a sidók királya, a papoktúl vett könyvből, maga kezével leírja az Isten Törvényét: azt magával hordozza; és minden-nap olvassa. Ezt követé *Theodósius* császár: [3] *Manu sua Evangelia scripsit, aureis literis distincta; quorum paginæ Crucis formam referunt:* maga kezével és arany bötűkkel írta a Bibliát, mellyet mindenkor maga-mellet tartott. Szent *Bonifacius* Mártyr, [4] a Szent Péter leveleit arany bötűkkel íratta. Mikor a Sz. *Barnabas* [5] testét, isteni jelentésből feltalálák *Cyprus*-ban: mellyén találák a Szent Máté Evangeliomát, mellyet maga kezével leírt vala; és azt *Zeno* császár aranyba foglaltatá. Szokás vólt a keresztyénségben, hogy a közönséges gyölekezetekben, a tanácskozó helynek kellő közepiben, királyi székbe tették az Evangeliomot, mint Christus képe-béli mestert. Így olvassuk, hogy cselekedtek [6] *Niceá*-ban, [7] *Efesom*-ban, [8] *Chalcedon*-ban, [9] *Constanczinápoly*-ban; és az-után, a töb szent gyölekezetekben.

[1] Gregor. Turon. l. 3. Hist. c. 10. Zonar. to. 3. in Victoria Belisarii, contra Gilimerem. Anastasi, in Hormisda.
[2] Deut. 17. v. 18.
[3] Niceph. l. 14. cap. 3.
[4] De Bonifacio, Baron to. 9. Anno Christi, 724. n. 7.
[5] Idem, Anno 485. n. 1.
[6] Baron. Anno 325. n. 18.
[7] Baron. Anno 431. num. 7.
[8] Baron. Anno 451. num. 13.
[9] Baron. Anno 680. num. 5.

Elfolyna az óra, ha mind elő-számlálnám a böcsülleteket, mellyekkel a keresztyénség vallást tett a Szent Irás méltóságáról. De el nem halgathatom, a mit az aitatos hívekről írva hagyott Arany-szájú Sz. János: [10] *Non cernis, ut parvi pueri, pro magna custodia, collo Evangelia suspendunt et ubique circumferunt?* hogy a gyermekek nyakára Evangeliomot kötöttek: mivel próbálva érzették, hogy az-által Isten, sok veszedelmektűl és ördögi bájolástúl ótalmazta, a magával jó-tehetetlen ártatlanokat. Mert [11] *In quacumque domo Evangelium est, illuc diabolus ingredi non audet: Quanto minus animam ei assiduis lectionibus familiarem, neque peccatum, neque dæmon attinget?* a házba sem mehet az ördög, melyben az Evangeliom vagyon. *Baronius*-is [12] nem egy helyen állattya, mind a Sz. *Cecilia* példájából, mind az Arany-száju Sz. János bizonyításából; hogy a hívek, nyakokra függesztve hordozták az Evangeliom részeit. Azért, [13] a Nagy Sz. Gergely, *Lectionem Evangelii,* evangeliomi Leczkét külde *Theodelinda* királyné-

[10] Chryso.hom. 19. ad Pop. Antioch. in fine. Isidor Pelusiota, l. 2. ep. 150.
[11] Chryso. hom. 31. in Joan. sub. finem.
[12] Baron. Anno Christi, 232. Chryso. hom. 73. in Matth.
[13] Baron. Anno 604. num. 1. ex Gregorio, lib. 12. ep. 7.

nak, hogy a szent Kereszt darabbal-eggyüt, kisded fia nyakán hordoztatná. Végezetre, Sz. Ágoston azt írja; [1] hogy sokan fájdalmas fejek künnyebségeért, Evangeliomot tettek fejekre: *Cum caput tibi dolet, laudamus, si Evangelium ad caput tibi posueris: gaudemus, cum videmus jactatum febribus, non alibi spem posuisse, nisi ut sibi Evangelium ad caput poneret.*

[1] Aug. tom. 9. tract. 7. in Joan. ante medium.

A Szent Irás hasznait, az győzné elő-számlálni, a ki a Bibliának és Szent Atyák könyveinek nagy részeit leírná.

II. RÉSZE. *A Sz. Irás hasznárúl és erejérúl.*

A Szent Lélek azt mongya; hogy az Isten Igéje, mellyet a Próféták- és Apostolok-által előnkbe adott, [2] *Lucerna lucens in caliginoso loco, donec dies elucescat;* ollyan, mint az égő lámpás, mely a setétben fényeskedik: és nem-csak értelműnket világosíttya, az igaz hitnek, a mennyei tudománynak ismeretire és a Mennyország úttyának látására; hanem akaratúnkat-is gerjeszti és melegíti az isteni szeretetre: ugyan-is, a kiben szeretet nincsen, [3] *Cæcus est et manu tentans;* vak és csak tapogatva jár.

[2] 2. Pet. 1. v. 19. & Psal. 118. v. 105.

[3] 2. Pet. 1. v. 9.

Ennél a Sz. Irás világos fáklyájánál, noha, [4] *Per speculum in ænigmate,* tűkör- és homály-által: de oly tekélletes bizonyossággal valljunk az Egy Istenségnek három Személyét; a Második Személynek testesülését és közben-járását: a mennyei bóldogságot pedig; a hitről, reménységről, szeretetről, mártiromságról, szűzességről, alázatosságról és egyéb felséges jóságokról, előnkbe-adatott igazságokat, [5] úgy hiszük, hogy a szemmel-látott dolgokról sem lehetűnk bizonyosbak, mint ezekről.

[4] 1. Cor. 13. v. 12.

[5] 2. Pet. 1. v. 19. Kalauz, lib. 3. cap. 2. q. 2.

Ha a pogány bőlcsek írásiban, vannak szép tanitások, mellyek erkölcsünk jobbítására és a gonosz vétkek tavoztatására izgatnak; köszönnyük a Szent Irásnak. Mert igazán írja *Theodorétus;* [6] hogy *a Moyse, oceano Theologiæ, omnes fluvii et maria derivantur. Illinc Anaxagóras et Pythagóras, Platóque, parva veritatis lumina, quædamque initia desumserunt;* a mi világosság és jó indúlatok sengéje vagyon a pogányok könyveiben, azt a *Mojses* tengeréből, a Szent Irás könyveiből merítették. De az oly kevés, ha az isteni tanitás-mellé vettetik; hogy minden bőlcsek irási, mint a csillagok a nap-mellet, fényeskedéseket elrejtik.

[6] Theodoret. li. 2. de Curandis Græcorum affectionibus.

Nincs a tekélletes jóságnak oly esztene, mely a Szent Irásban nem találtatnék. Nincs a vétkeknek oly fenyítéke, vagy ostorozása, mellyet Isten a Szent Bibliában ki nem terjesztett. Nincs az erkölcsök igazgatásárúl oly *ethica,* mely a *Salamon* könyveivel egybevettethessék. Nincs az országos gond-viselésekről oly *politica,* mellyet

a *Mojses* cselekedeti és törvényi, a sidó bírák és királyok példájának tanitási, meszsze nem haladnának. Nincs semmi-féle *historia,* melyben annyi külömböző és mind tanuságra, mind gyönyörködésre hasznos példák találtatnának, mint az Isten Könyvében. Micsoda vallyon a *Horatiusok* baj-vívása, ahoz-képest, a mint *Dávid* egy parittyával meggyőzé ama hús-tornyot, *Goliádot?* Dícsírik a historiák a *Sándor* tartóztatását; ki, hogy bujaságra ne vitetnék, látni sem akará a *persiai* aszszonyokat; szem- és szüv-fájásnak nevezvén őket; de micsoda ez a *Jósef* tisztasága-mellet; kin, mikor titkos helyen kapdosna aszszonya, inkáb akará szabadságát, életét, tisztességét elveszteni és tömlöczbe vettetni, hogy-sem vetett ágyban gyönyörködni? Csudáltattyák a pogány historiák *Lucretiat;* ki, minek-utánna tisztességét elveszté, maga gyilkosságával boszszút álla magán: menyivel csudálatosb ennél *Susanna;* ki, mind életét, mind böcsülletit letévé és tisztaságát megtartá? Istenhez-való aitatosságnak, menyi szép példái vannak *Mojses*-ben, *Ábrahám*-ban, *Dávid*-ban? Had-víselő erősségnek oly tűköre nincs a pogány historiákban, mint *Jósué*-ban, *Gedeon*-ban, *Dávid*-ban és a *Machabéusok*-ban. Egy-szóval; bévesb és tekíntetesb a Szent Irás, mind jóságok jutalmazásának, mind gonosságok ostorozásának példáival, hogy-sem az egész világ historiái.

A Szent Atyák, sok külömböző nevezetekkel és hasonlatosságokkal ismértetik a Szent Irás hasznát és erejét. Némellyek ezt, LAJTORJÁ-nak nevezik, mellyen égbe emeltetik és Isten-eleibe vitetik lelkünk; mint a *Jákob* [1] lajtorjáján felmentek az Angyalok. Egyebek, Istentűl-adatott [2] TŰKÖR-nek mongyák a Szent Irást: mert ebben, nem-csak magunk fogyatkozásit láttyuk, de az isteni felséget-is homályban szemléllyük. Arany-száju Sz. János KÚLCS-nak nevezi a Szent Irást; mellyel Meny-ország kapuja felnyittatik: [3] *Scripturarum lectio, cœlorum est reseratio.* Sokan ezt, PAÍS-nak és gyémánt-FAL-nak híják; mellyel óltalmaztatunk ellenségünk dühösségétűl. Vannak, a kik lelki SZÁRNYAK nevével ékesítik a Szent Irást: mert ez-által, nem mint *Icarus,* veszedelmesen, hanem örök dücsősségnek nyerésével, Isten-eleibe röpűllünk. *Cassiodórus,* a Szent Irást, THESAURUM *Ecclesiæ,* anyaszentegyház kincsének és kincs-tartó házának nevezi: mert abban vagyon minden tudománynak gazdagsága: abban talált az *ecclesia* segítséget, minden állapattyában és szükségében. A mártiromságok idejében, álhatatosságot és bátorságot vett ebből: békeséges üdőkben, bőlcseséget és mennyei

[1] Gen. 28. v. 12.
[2] Greg. Præfat. 1. 2. Moral. 1. Cor. 13. v. 12.
[3] Chrysosto. hom. 2. de Verbis Isaiæ prope initium.

titkokat tanúlt, mellyel a hamis tévelygések fakadásit megfojtotta és elóltotta. Szerencsétlenségben, bátorságot; jó-szerencsés állapatban, alázatosságot; és minden igyében, szükséges gazdagságot talált a Szent Irásban. Szent *Ágoston* azt írja; hogy a Szent Irás, MEDICAMENTUM, lelki betegségek orvossága. Ha meghidegedtél, felgerjeszt; ha bűnökkel sebesedtél, meggyógyít a Szent Irás. Sokan egyebek, a Szent Irást, ÚT-nak nevezik, mellyen igyenesen mehetünk Meny-ország-felé. Aug. ep. 148.

Ezek a nevezetek és hasonlatosságok böcsülletesek, tekíntetesek és igen alkalmatosok, a Sz. Irás hasznának és erejének isméretire; de úgy tetczik, ezeknél-is világosb NÉGY nevezettel adgyák előnkbe az Atyák a Szent Irás méltóságát és hasznát.

Először: lelki ELEDEL-nek híják a Szent Irást. Mert ezzel tápláltatik, vastagodik, kövéredik lelkünk. És, ha meghal a test étel-nélkül: nem-csak éhezik, de elszakaszkodik lelkünk az Isten Igéjének táplálása-nélkül. Azért, [1]lelki éhségnek nevezi Isten, a Szent Irás hirdetésének szűk-voltát: [2]könyv-ételnek mongya tanulását és értelmét. Oh, mely drága, mely üdvösséges eledel a Sz. Irás! mivel nem-csak éhségünket enyhíti, hanem ösztövérségünket-is kövéríti. És, ha a testi eledelnek sokasága ártalmas: [3]*Spirituales epulæ obesse non solent, sed prodesse satiatis;* a lelki eledelek hasznosok azoknak-is, kik eleget ettek. Mert, a mely lelket, [4]*Pictis epulis, frustra refici satiarique cupimus,* heába igyekezünk a világnak kép-írással árnyékozott étkeivel elégíteni: azt az isteni tudománynak drága eledele, nem-csak megelégíti, hanem újíttya [5]a mennyei bőlcseségnek éhezésére. Ambr. in Psal. 118. Octonario 22. in illud: Eructabunt labia, etc. [1]Amos, 8. v. 11. [2]Ezech. 3. v. 11. Apoc. 10. v. 10. [3]Ambr. Psal. 118 Octonar. 22. in illud: Eructabunt. [4]Aug. to 1. de Vera Religio · cap. 51. [5]Eccli. 24. v. 29: Qui edunt me, esurient.

Hogy jobban ércsük ennek a lelki eledelnek gyönyörüséges hasznát és erejét, kenyérnek, bornak, téjnek, méznek nevezik a régi Szentek, a Szent Irásban foglalt Isten Igéjét.

Nem hollók-által küldetett nékünk a mennyei KENYÉR, mint [6]*Jllyés*-nek: hanem, az Atya-mindenható Isten, bőlcseségének tárházából, magas Meny-országból, Profétái- és Apostoli-által, küldötte a Szent Irás kenyerét. [6]Reg. 17. v. 6.

Ha a testi kenyeret, [7]*In sudore vultus,* verítékes munkával keressük: sok munkás vígyázással, sok fáratságos könyörgésekkel, jutunk a mennyei kenyérnek, a szent irásbélinek, kóstolásához. Ha a testi kenyér szegésében, [8]megismérték Christust a tanítványok: az isteni felségnek bőlcsesége ismértetik a Szent Irásban. Ha a kenyér, [9]*Cor hominis confortat,* vastagittya az ember szüvét: [7]Gen. 3. v. 19. [8]Luc. 24. v. 35. [9]Ps. 103. v. 15.

[1] 3. Reg. 19. v. 8. a Szent Irás oly erőt ád az emberi gyarlóságnak, hogy, [1] *In fortitudine illius, ambulat usque ad montem Dei;* annak hatalmas gyámolitásával, Meny-országig mehet. Végezetre; ha az Isten házában, vetett asztalon, [2] mindenkor új kenyerek vóltak: az anyaszentegyházban-is, mindenkor készen vagyon az Isten Igéjének kenyere: ama [3] *Supersubstantialis,* természet-felet-való, minden-napi kenyér; mely [4] annál bévségesben sokasodik, menél töb emberekre osztatik. Azért; jaj azoknak, [5] *Qui obliti sunt comedere panem suum,* kik ezt a kenyeret nem észik: mert e-nélkül, *aret cor,* elszárad és szakaszkodik szűvök.

[2] Lev. 24. v. 5. 9. 1. Reg. 21. v. 6. et 4. 1. Paral. 9. v. 32.

[3] Matt. 6. v. 11.

[4] Joan. 6. v. 13.

[5] Psal. 101. v. 5.

[6] Gell. l. 3. c. 30. Mivel a régiek, [6] *Caninum prandium,* eb-ebédnek hítták azt a lakodalmot, melyben bor nem vólt: a Szent Irás, nem-csak Bor, melynek italára hi a Szent Lélek, mikor azt kivánnya; [7] *Bibite et inebriamini charissimi;* hogy igyunk és [8] apostoli részegséggel részegedgyünk: hanem, [9] *Cella vinaria,* boros pincze. Azért, ha [10] *Vinum lætificat cor,* a bor vígasztallya szívűnket és kimossa szomorusagunkat: a Szent Irásnak lelki itala, mennyei vígaságokkal újíttya lelkünket. Ha a testi bor, [11] bujaságra izgat: a Szent Irás bora, [12] *Germinat virgines,* szűzességet szerez bennűnk: mert megismérteti, hogy, nem-csak a tertelmes bujaság, de még a tiszta házasság-is, [13] akadékot szerez a tekélletes életnek buzgóságában, melyre-nézve, mikor Isten predikállani küldé *Jeremiast,* megparancsolá; [14] *Non accipies uxorem,* hogy feleséget ne végyen. Az *Ezechiel* [15] feleségét-is kivévé e világból, mikor őtet predikálláshoz készíté. Végezetre; [16] ha a világ bora, csávált és *vinacium,* merő lőre: a Szent Irás bora, [17] *Vindemiæ defæcatæ,* forrott és megtisztúlt szín-bor.

[7] Cant. 5. v. 1.

[8] Act. 2. v. 13. 15.

[9] Cant. 2. v. 4.

[10] Psal. 103. v. 15.

[11] Ephes. 5. v. 18 Prov. 20. v. 1.

[12] Zach. 9. v. 17.

[13] 1. Cor. 7. v. 32. 33. 34.

[14] Jer. 16. v. 2.

[15] Ezech. 24. v. 18.

[16] Isai. 1. v. 22. Oseæ 3. v. 1.

[17] Isai. 25. v. 6.

Tej-nek nevezi a lélek-tápláló mennyei tudományt, nem csak Szent Pál, mikor azt mongya; [18] *Lac vobis potum dedi;* hogy a híveknek tejet adott innya; nem csak Szent Péter, mikor azt parancsollya; hogy, [19] ha az isteni dolgokban nevekedni és vastagodni akarunk, *Lac concupiscite,* tejet kivánnyunk: hanem ő-maga a nagy Isten, mikor azt ígéri, hogy, [20] *Ego lactabo*; mint édes anya, maga szoptattya és mennyei bölcseség tejével táplállya fiait. Kiket ugyan kéréssel szorgalmaztat, hogy, [21] *Sine pretio,* ingyen és minden fizetés-nélkül, bort és tejet vegyenek tőlle. Mert néki-is, két emléje vagyon, az Ó és Uj Testamentom: mellyek, [22] *Meliora ubera vino,* a világ boránál jobbak. És [23] *Qui premit ubera, exprimit butyrum;* valaki az isteni tudománynak tejét szopja, tiszta vajat nyom ebből. Vagyon teje a világnak-is, mellyel [24] szoptattya a bűnösöket.

[18] 1. Cor. 3. v. 2.

[19] 1. Pet. 2. v. 2.

[20] Oseæ 2. v. 15.

[21] Isa. 55. v. 1.

[22] Cant. 1. v. 1.

[23] Pro. 30. v. 33.

[24] Pro. 1. v. 10.

De, miképpen a tej, szűzekből nem foly természet-szerént: úgy a világ teje, mocskos vétkektűl üres nem lehet. És, valaki a világ tejében zabállik, úgy jár, mint *Sísara;* [1]ki addig ivá a tejet, hogy életét elveszté. Azért a Szent Lélek, világos szókkal mongya; hogy, [2]a mennyei bölcseség tanúlására alkalmatlan, a kit el nem valasztottak a világ tejétűl.

[1] Judic. 4. v. 19. 21. cap. 5. v. 25.
[2] Isai. 28. v. 29.

Végezetre; MEZ-nek neveztetik a Szent Irás: mellyet az Apostolok, mint méhecskék, [3]a hólt oroszlánynak, az Ur Christusnak, szájából vettek. Mert, [4]*Favus distillans labia ejus; Mel et lac sub lingua ejus* [5]*Guttur ejus suavissimum;* az ő ajakából méz csepeg: nyelve-alat méz vagyon: torka teli édességgel. Mikor az Isten könyvét, a Szent Irást, megévé *Ezechiel* és Szent *János*, azt írják; [6]hogy, *Factum est in ore meo, sicut mel dulce;* mint a méznek, oly édességét érzették, mert a Szent Irás, [7]*De melle cœli melleus est:* mennyei mézzel mézesíttetett.

[3] Judic. 14. v. 18.
[4] Cant. 4. v. 11.
[5] Cant. 5. v. 16.
[6] Ezech. 3. v. 3. Apo. 10. v. 9. 10.
[7] Aug. 9. Confess. cap. 4. sub finem.

Azt írja a Bőlcs; hogy, [8]*Initium dulcoris habet fructus apis;* a méhek-csinálta mézben, vagyon első és felső garádicsa az édességnek. Azért, méltán mondották a filistéusok: [9]*Quid dulcius melle;* hogy a testi eledelek-közöt, édesb nem lehet a méznél. De a lelki eledel, a Szent Irás, oly édes, [10]*Quo nihil in hac luce jucundius: quo aminæ pabulo, omnia mella superantur;* hogy a méznek édességét meghaladgya. Azért írja nem egy helyen Szent *Dávid;* hogy az Isten Igéje, [11]*Dulciora super mel,* édesb a méznél: de akkor, mikor, *Servus tuus custodit ea,* megtartatik, a mit parancsol. Ha a *Jónatas* szemét [12]megvilágosítá a méz-étel: nagyob világosságra hozza lelki szeműnket a Szent Irás; mely azt mutogattya és ismerteti, a mit testi szem nem látott, emberi okosság nem érthetett. Ha [13]ártalmas a méznek feletteb-való étele: a Szent Irás mélységinek [14]feletteb-való visgálása-is veszedelmes: mert, [15]*Scrutator Majestatis, opprimetur a gloria.* Mint *Thales,* az egeket szemlélvén, verembe esett: úgy, a ki az isteni fényességnek sugárit szemléli, megvakúl és elesik. Ha [16]a teli gyomor útállya a mézet: a világ gyönyörűségében és moslékában zabállott ember-is, úgy tartya a Szent Irást, mint a disznó a gyöngyöt.* És, a minémü veszedelmes gyönyörűségek méze vagyon a világnak, [17]azt Isten kirekeszti áldozati-közzűl.

[8] Eccli. 11. v. 3.
[9] Judic. 14. v. 18.
[10] Damasus, in ter Epistolas Hieron. epist. 124.
[11] Psal. 18. v. 11. Psal. 118. v. 103.
[12] 1. Reg. 14. v. 27. 29.
[13] Prov. 25. v. 16. 27.
[14] Eccles. 7. v. 17.
[15] Pro. 25. v. 27.
[16] Pro. 27. v. 7.
[17] Lev. 2. v. 11.

Másodszor: szép tiszta FORRÁS-nak neveztetik a Szent Irás. Mert ez, [18]*Fons patens,* nyitott és nem lakat-alá vetett forrás. Azért, ha [19]*Egeni et pauperes quærunt aquas,* a tudomány-szomjúhozó

[18] Zach. 13. v. 1.
[19] Isai. 41. v. 17.

* V. ö. Matth. 7. v. 6.

szegények vizet kívánnak: ugyan kérve hija Isten őket; [1]*Omnes sitientes venite ad aquas;* hogy ingyen és fizetés-nélkül merítcsenek mennyei tudományt, az ő forrásából. Mert ő-nálla vagyon, [2]*Fons vitæ; Vena aquarum viventium:* az élet forrása; az elevenítő vizek kút-feje: az ő székiből foly, [3]*Fluvius aquæ vivæ, splendidus, tamquam crystallus;* amaz eleven víz, mely oly tiszta, mint a cristály. Ez amaz igaz *Jordán*-vize, melyben [4]megtisztúl a *Naaman* poklossága. Mert ennek mosogatásával, [5]*Mundamur ab omnibus inquinamentis;* minden mocskúnk és szennyűnk elvétetik: vakságunk megvilágosodik, mint [6]a *Siloë*-vizében: betegségünk meggyógyíttatik, mint a [7]*Probatica* tóban. Ez, [8]*Aqua refectionis*, tápláló és élesztő víz; mely-nélkül úgy nem élhet lelkünk, mint a hal nem él víz-nélkül. Ez a víz, mely a testi kivánságok tüzét mególtya: mert az Isten Igéje, [9]*Eloquia casta* tisztaság-szerző, melyre-nézve írja Szent Jerónimus: [10]*Ama scientiam Scripturarum et carnis vitia non amabis;* hogy, a ki elméjét a Szent Irásban foglallya, a testi vétkeket megútállya. Ez a víz, mely neveli lelkűnkben a jóságokat. Mert, noha a vizek, mellyekkel öntözzük kerti veteményinket, a jó füvekkel egy-aránt, vagy talám jobban, nevelik az ártalmas gyökeret: de az Isten Igéjének vize, kiszáraztya a gonosz füveket és csak a szép hasznos jóságokat gyarapíttya. Végezetre: ez a forrás, [11]*Saliens in vitam æternam.* mely örök bóldogság örömére emeli lelkűnket: ha ugy nem bánunk vélle, mint a kikről a Szent Irás mongya; hogy, [12]*Purissimam aquam bibunt et pedibus turbant;* iszszák és tanúllyák a Szent Irásnak tiszta forrását, de azt cselekedetekkel zavarják és ellenzik: azért, [13]*Bibent aquam turbidam:* e hamisságnak büdös tócsáira szorúlnak.

Harmadszor: a Szent Irás, PARADICSOM-nak mondatik. Mert, [14]ha Isten ó-maga plántálta, a Szent Irás sem emberektűl származott, [15]kik megcsalhatnak és csalatkozhatnak; hanem az igaz-mondó Istentűl, kinek pennái és szájai vóltak az Apostolok és Próféták. Ha *Ádámot*, Isten [16]ő-maga vitte paradicsomba [17]és mezítelenűl vitte, hogy, [18]*Operaretur et custodiret;* munkálkodnék és őrízné: mí-is a Szent Irás titkainak értelméhez, nem tudományunk lábán érkezünk, hanem Isten tanítása- és vezetése-által. És, ha igazán akarjuk érteni annak mélységit, a veszendő és múlandó dolgok szerelméből le kel vetköződnünk és isteni szolgálatok gyakorlására vígyáznunk. Ha a paradicsomban, [19]*Lignum vitæ*, élet-fája vólt; és a ki annak gyümölcsében ett vólna, életét örökké megtartotta vólna a

[1] Isai. 55. v. 1.
[2] Psal. 35. v. 10. Jer. 2. v. 13. cap. 17. v. 13.
[3] Apoc. 22. v. 1.
[4] 4. Reg. 5. v. 14.
[5] Ezech. 36. v.
[6] Joan. 9. v. 7.
[7] Joan. 5. v. 4.
[8] Psal. 22. v. 2.
[9] Psal. 11. v. 7.
[10] Hieron. ep. 4. ad Rusticum in medio.
[11] Joan. 4. v. 14.
[12] Ezech. 34. v. 18.
[13] Jer. 2. v. 18.
[14] Gen. 2. v. 8.
[15] Rom. 3. v. 4.
[16] Gen. 2. v. 8.
[17] Gen. 3. v. 11.
[18] Gen. 2. v. 15.
[19] Gen. 3. v. 22.

Szent Irás-is, [1] *Vena vitæ,* élet-forrása, mely a Próféták és Apostolok száján, mint csatornákon, reánk áradott; mellyel a halál-győző Christus, [2] *Siccavit venas ejus,* megszáraztotta a halál forrásit. Azért, [3] *Librum vitæ,* élet-könyvének nevezhettyük az Isten Könyvét. Ha paradicsomnak, jó és gonosz tudásának tanító fája vólt, melynek gyümőlcsében a ki ett, választást tudott tenni a jó- és gonoszközöt; és ennek ételével [4] vesztették magokat az első emberek: a Sz. Irás oly tudomány fája, melynek gyümőlcse megmutattya a jót, mellyet kövessünk; a gonoszt, mellyet távoztassunk: és meggyógyíttya nyavalyáiból, a ki ezt kóstollya; mert igazán, [5] *Salutare Dei,* gyógyítója és szabadítója minden nyavalyáknak az Isten szava. Ha paradicsom [6] nem szűkölködött elsők öntözése-nélkül, mivel a maga forrásitúl nedvesíttetett és gyümőlcsöztetett; a Szent Irás-is, külső tudományok és bőlcseségek segitsége-nélkül, bévséges az üdvösségnek elnyerésére. Ha paradicsomba az ördög, [7] Istenhez-való hasonlatosságnak ígéretivel arra hozta embert, hogy baromhoz hasonló lenne: az igazság azt mongya; hogy, [8] *Dii dicuntur, ad quos sermo Dei factus est;* isteni nevet érdemelnek, valakik a Szent Irás tanitását, hitekkel és életekkel követik. Ha paradicsomban, [9] csalogató kígyó és oly emberek-is találtattak, kik füge-levéllel fedezgették éktelenségeket: vannak a Szent Irás-körűl-is csalárd tanítók, kik, mint kígyók, hitegetik a keresztyéneket édes szókkal, nagy ígéretekkel. És, mint az ördög Christus Urunkat, Szent Irás szavainak hamis magyarázásával: úgy ezek-is, tévelygések tőrébe vonszák az embereket, az Isten szavainak hamis értelmével; mellyel, mint füge-levéllel, fedezgetik tanitások mérgét. Vannak ollyak-is, ugy-mond Szent *Ambrus,* [10] kik a Szent Irásban említett esetekkel, mentik és fedezik, vagy a *Dávid* példájával, házasság-töréseket; vagy az *Ábraham* cselekedetivel, szolgáló-leányok ferteztetését; noha a Szent Irásban említett esetekből, nem bűnökre-való bátorságot, hanem félelmet, őrizkedést, okosságot, Istenben-való bizodalmot kellene tanúlni a penitenczia-tartó embernek. Végezetre; ha paradicsomban meggyőzte a kígyó *Ádámot:* a lelki paradicsom a Szent Irás, megismérteti az ördög csalárdságát és meggyőzeti gonosságit. Ha a paradicsom ajtajára, *Cherubim* [11] állott két-élű tüzes pallossal, hogy ember oda ne mehessen: a lelki paradicsom kapuját, mennyből-szállott tüzes nyelvek felnyitották Pünkösd napján, hogy a Sz, Irás titkait láthassák az emberek.

Negyedszer: sokan [12] MANNA-hoz hasonlíttyák és MANNA-nak híják

[1] Prov. 10. v. 11.
[2] Ose. 13. v. 14. 15.
[3] Apoc. 17. v. 8. cap 20. v. 15. cap. 21. v. 27.
[4] Gen. 2. v. 17.
[5] Ps. 118. v. 174.
[6] Gen. 2. v. 5. 6. 10.
[7] Gen. 3. v. 5.
[8] Joan. 10. v. 35.
[9] Genes. 3. v. 1. et 7.
[10] Ambr. de Paradiso, c. 13. in fine.
[11] Gen. 3. v. 24.
[12] Ang. Serm. 91. de Tempore. Gregor. 6. Moral. cap 9.

a Szent Irást. Mert, ha a *manna* Égből adatott és emberi munka-
[1] Num. 11. v. 9. Isai 45. v. 8. nélkül készíttetett [1]*Sapient. 16. v. 20.* A Szent Irást-is, magas menyből Isten adta; és azzal az égi harmattal-eggyüt jött-alá,
[2] Sap. 16. v. 21. 25. mellyet *Isaias* óhajtott, mikor az egek harmatozását kérte. Ha a *manna*-ban, az isten-félő jámborok, [2]minden gyönyörűséges ízeket
[3] Nu. 11. v. 4. 5. cap. 21. v. 5. érzettenek, valamellyeket kívántak; noha azt [3]megúnták és útálták a gonoszok: a Szent Irásban-is az isten-félők, eggyüt-találnak minden üdvösséges tanuságokat, vígasztalásokat, édességeket; noha, a kik a világhoz ragaszkodtak, ízit nem érzik az isteni dolgoknak.
[4] Num. 11. v. 8. Ha a *mannat,* [4]meg kellett őrleni, törni és főzni: a Sz. Irás ízit, gyönyörűségit és táplálását sem érezhetni külömben, hanem-ha
[5] Ambr. l. 2. de Cain et Abel, c. 6. vers. fine. elmélkedésünkel apróra törjük a ő titkait. Mert, a Szent *Ambrus* mondása-szerént, [5]*Multa attritus meditatione, cor hominis confortat, ut manna;* sok rágással és elmélkedéssel kel annak ízit érzeni. A mondolának ízit nem érzed, ha rágatlan alá-nyeled: a Sz. Irásnak sem érzi édességét, a ki meg nem rágja belső jóságát. Ha a
[6] Exod. 16. v. 13. 14. *manna,* [6]a táboron-kivűl, pusztában találtatott: a Szent Irásnak gyönyörüségét-is, csak azok érzik, kik, a világi galibáktúl üressedvén, *Mojses*-sel eltávoznak a sokaságtúl és hegyre mennek, hogy
[7] Exod. 16. v. 21. Sap. 16. v. 27. ot vegyék az Isten törvényét. Ha a *manna* [7]elolvadott a verő-fénytűl, noha a tűz melegségét megállotta: a ki a Szent Irás tudományát a világi dücsösségek verő-fényén keresi, üressen marad; de, a ki az isteni szeretetnek tüzével melegíti, hasznát és ízit érzi.
[8] Exod. 16. v. 17. 18. Végezetre; ha, a ki keveset szedett a *manná*-ban, [8]úgy megérte vélle, mint a ki sokat győjtött: a Szent Irásban-is, a ki sok dolgokat nem ért, oly elégséges üdvösségére, a mi keveset ért, mint másnak a mélységes tudomány. Ha megbüszhödött és férgesedett
[9] Exod. 16. v. 20. 22. a *manna,* [9]mikor meg nem ették: a Sz. Irás tudományának-is, annyi kincsét nem győjthettyük, hogy lelkünk mardosására férget nem győjtünk, ha azt magunk és felebarátunk jobbúlására nem fordíttyuk, hanem hívolkodva tartyuk. Mert az Isten törvényének
[10] Hebr. 9. v. 4. és a *Mojses* veszszejének, eggyüt [10]kel lenni: a tudománnyal egybe kel foglalni az élet fenyitékét és szentségét.

Mind ezekkel és töb hasonlatosságokkal, ismértetik a Szent Doktorok a Szent Irás hasznát és hatalmas erejét. Es ezekre-nézve
[11] Aug. Serm. 38. ad Fratres in Eremo. in me dio. írja Sz. Ágoston; [11]hogy a Szent Irás, *Scientia scientiarum, Angelorum ferculum, monachorum refectio, sacerdotum cellarium, Apostolorum gloria, Prophetarum opes, episcoporum vocatio, puerorum principium, viduarum doctrina, conjugatorum pulchritudo;* tudo-

mányok tudománya, Angyalok étke, barátok táplálása, papok pinczéje, Apostolok dücsössége, Próféták gazdagsága, püspökök hivatallya, gyermekek abecé-je, özvegyek tanusága, házasok ékessége. Egy-szóval, minden rendnek üdvösséges tanusága a Szent Irás; mely, szép íntésinek foganatosságával, jutalmazásoknak édesitésével, bűntetéseknek fenyítékével, mindeneket jóra vonszon; gonosztúl elvonszon.

Azért, nincs oly keményedett és bűnben-merűlt ember, kit a Szent Irás [1]két-élű pallosa és [2]erős pőrölye meg nem tör és Peni- [1] Heb. v. 4. 1
tenciára nem lágyít. Nincs oly hideg szüv, mellyet isteni szeretetre [2] Jer. 23. v. 2
nem gerjeszt, ha figyelmetes elmélkedést fordít a Szent Irásra, mely mindenüt, isteni szerelem nyilait lövőldözi. Nincs oly erőssen világhoz-ragadott kivánság, mely a földet, javaival-egyetemben meg ne útállya és mennyei jókra ne vágyódgyék, ha a Szent Irás titkait megfontollya. Nincs oly igye-fogyott állapat, oly szomoruság és ínség, melyben erőt és örömet nem nyújt a Sz. Irás, melyre-nézve mondották a Machabæusok: [3]*Nullo indigemus, habentes solatio* [3] Mach. 12. v.
sanctos libros, qui sunt in manibus nostris; hogy semmi szükségek nincs egyébre, mivel a kezekben-lévő Szent Irás könyvei elégséges vígasztalást adnak nékik.

A Szent Irásnak ennyi sok hasznaira-nézve, azt parancsolta Isten; hogy a sidók királya, életének minden napjain olvassa [4]a Szent Irást: közönségesen mindeneket arra kötelezett, hogy [5]fiokat tanitcsák az Isten Igéjének elmélkedésére. Christus Urúnk-is azt hagyá: [6]*Scrutamini Scripturas,* hogy a Szent Irást szorgalmatoson visgállyuk, ne csak ímmel-ámmal tekíncsük. [4] Deut. 17. v. 19. [5] Deut. 11. v. 19. [6] Joan. 5. v. 39

Azért a régi jámborok, nem-csak magok gyakran olvasták a Szent Irást, hanem egyebeket-is íntettek, hogy annak olvasásától meg ne szűnnyenek. Az aragoniai *Alfonsus* király, annyi foglalatosságok-között, tizen-négyszer által-olvasta az egész Bibliát: még pedig *Glossa*-val, rövid magyarázattal-eggyüt. És, mivel a Biblia, [7]*Liber sacerdotalis, multorum martyrio consecratus;* kivált-képpen papok könyve: Szent Pál, minek-utánna azt mondotta vólna, hogy az ő halála közel vagyon; azt kiváná *Timóteus*-túl, [8]hogy könyveket hozzon néki. Talám innen vett eredetet, a mit a magyarok szoktak mondani; hogy jó pap hóltig tanul. *Nepotianus*-rúl írja Szent *Jerónimus;* [9]hogy soha kezéből le nem tette a Szent Könyvet: hanem, azt gyakran olvasván, *Pectus suum bibliothecam fecerat Christi;* maga mellyét és szüvét, Christus könyv-házává tette. Panormit. in Vita Alfonsi. [7] Ambr. 1. 3. d Fide. cap. 7. i medio. [8] 2. Tim. 4. v. (13. [9] Hieron. ep. ad Heliodorum: Epitaph Nepotiani. in medio.

Hallom, és igen jól hallom, mit kérődnek ellenünk az anyaszentegyház eggyességétűl elszakadott kiáltók. Elsőben, azt beszéllik; hogy a romai *ecclesia*-ban eltíltatnak az emberek a *Biblia*-olvasástúl. Másodszor azzal gyülőltetnek; hogy mí a Szent Irást oly homályosnak tartyuk, hogy azt a kösség nem érthetvén, csak heában olvasná. Harmadszor, azzal káromkodnak: hogy mi, a Szent Irást, fogyatkozottnak, csonka-bonkának, elégtelennek vallyuk: mivel azt állattyuk, hogy a Szent Irás-mellé, *Traditiók* és Szent Atyák tanitása kívántatik, melyből az üdvösséges tudományt tisztán tanúlhassuk.

De ezek, mind kőltöt és álnakúl gondolt vádolások, mellyekkel az egy-ügyű kösség-elöt gyülőltetik a római *ecclesiát.*

Először azért; nem igaz, hogy valamikor a római *ecclesia* eltíltotta vólna a Szent Irástúl az embereket. Mert soha semmi renden-való embereknek, tilalmat nem adott a *Biblia* olvasásrúl. Sőt, valahol a keresztyénségben *universitások*, fő-tanító-iskolák vóltak, első fundálások erejével, mindenüt, a mái napig, legböcsületesb *professio* a Szent Irás magyarázása. És a *tridentomi concilium* erős parancsolattal kötelezte a püspököket és egyéb fő rendeket; hogy a Szent Irás tanitását a templomokban, iskolákban és kalastromokban ne tágítcsák, hanem szűnetlen nevellyék. Minekutánna *Luther* és töb tévelygő tanítók, közönséges nyelvre fordítván a Bibliát, sok hamis tóldalékokkal és csonkításokkal megmocskolták az Isten Igéjét: [1]megparancsolá bezzeg a pápa, hogy a közönséges nyelvre fordított Bibliát, lelki-pásztorok engedelmenélkül ne olvassa senki, akár világi, akár egyházi ember légyen. Mert, miképpen az Ó Testamentomban, nem vólt szabad más könyvből olvasni az Isten Igéjét, [2]hanem a mellyet Levitáktúl vettek: azon-képpen, hogy valamely hamissan-fordított Bibliából csalatkozás ne következzék, méltó vólt az a tilalom; mellyel, nem a Biblia-olvasás tíltatik, hanem a köz-nyelvre fordítások. Ezek sem általlyában tíltatnak: hanem csak a lelki-pásztorok itíleté-ig. Soha nem tíltott az *ecclesia* senkit, [3]a deák, görög, sidó Biblia-olvasástúl. Láttam nem egy-féle magyar és német Uj Testamentomot és az Ó Testamentomnak sok könyveit, mellyeket *Luther* születése-elöt fordítottak: azokat sem tilalmazta *Luther*-elöt az anyaszentegyház. Most-is, a mely fordításrúl bizonyosok a hívek, hogy nem hittűlszakadott ujítótúl, hanem római *ecclesia* tagjától származott és fő-pásztorok javallásából kibocsáttatott: it mí-nállunk félelemnélkül olvassák azt a keresztyének.

Concilium Trident. Sess. 5. c. 1. de Reformat. Lásd a Kalauzt, 1. 3. c. 12. q. 6.

[1] Indice Lib. prohibitorum, Regula 4.

[2] Deut. 17. v. 18. Vide Kalauz, 1. 3. cap. 12. q. 8. n. 8. initio. Et contra Bald vin. ca. 2. q. 4. num. 1.

[3] Nem a Biblia, hanem a Biblia fordítása tíltatik.

Másodszor: mí bezzeg, a Szent Irásrúl azt hiszük, a mit Szent Péter világos szókkal tanított: tudni illik; hogy, [1] *In omnibus Epistolis Pauli, sunt difficilia intellectu;* Szent Pálnak minden Leveleiben, nehéz-értelmű dolgok vannak; mellyeket, *sicut et ceteras Scripturas,* mint a több irásokat, a tudatlanok és álhatatlanok, hamis értelemre facsarnak, lelkek veszedelmével, Az irasban-foglalt dolgoknak felséges-voltából, nem a Szent Pál tudatlanságából lett ez a nehéz-értelmű homályosság. Mert Szent Pál, oly ékesen szólló vólt, hogy a pogányok, őtet [2] *Mercurius*-nak hítták, kit a hamis istenek-között legékesb-szavúnak tartottak. És, hogy másut említett sok példákat elhalgassak, mellyek kimutattyák, hogy a Szent Irásban, nehéz-értelmű dolgok vannak: ihon a mái Szent Evangeliomban hallók, hogy az Apostolok, kik immár három esztendeig tanúltak vala a Christus iskolájában, semmit abban nem értettek, a mit Christus mondott: [3] elrejtve vólt tőllök, és nem tudták, mit mondott: bolondság tehát azt vitatni, hogy a Szent Irást minden műves ember és egy-ügyű aszszony által-erti; és ezzel a biztatással úgy megcsalni a kösséget, hogy vakmerő bátorsággal és felfuvalkodott általkodással, tudósbnak itíllye magát minden tanító pásztoroknál. Láttuk ennek a bolond bizakodásnak gyümőlcsét, mikor az aszszonyok, [4] vetekedésre merték hínyia a doktorokat, sőt egész *academia*-kat: mert azt itílték, hogy az ő értelmek, igazító sinóra a Szent Irás értelmének.

[1] 2. Pet. 3. v.

[2] Act. 14. v. Kalauz, li. cap. 3. con Baldvin. ca q. 3.

[3] 1. Cor. 12. v. Numquid o nes Doctor Omnes cer si omnes om scimus.

[4] Vide exc plum Argu contra Bald c. 3. q. 9

Noha azért, lelki vígasztalásunkra, bűnünk ismeretire, erkőlcsünk rendelésére, sok világos példák és tanitások vannak az Isten Könyvében, mellyekből a kösség üdvösséges tanúlást vehet: de e mellet, [5] *Sapientia in Mysterio abscondita,* oly elrejtett mélységes titkok vannak az Isten könyvében, mellyekre-nézve, a Szent Irás, [6] *Signatus liber,* bépecsételt könyvnek neveztetik. És azt mondhattyuk az Isten könyvéről, a mit *Aristoteles* monda, mikor *Alexander* neheztelné, hogy, a mely tudományokban inkáb gyönyörködött, hogy-sem az országlásban, azokat közönségessé tette, könyveit mindenek kezébe bocsátván. Mert azt felelé Aristoteles: [7] *Scito, neque editos, neque non editos: quoniam iis solis, qui nos audiunt, cognoscibiles erunt;* kibocsátottam, ugy-mond, de ki sem bocsátottam könyveimet: mert ezeket egyéb nem érti, hanem a ki én-tőllem tanúllya értelmét irásomnak. Az Isten Könyvét-is, egyéb nem érti, csak a kinek Isten tanítója és irás-magyarázója az anyaszentegyház-által. És [8] ha *Carnéades Helleborus*-sal * tisztította fejét, hogy

[5] 1. Cor. 2. v

[6] Isai. 29. v. Dan 12. v.

[7] Gellius, li. c. 4

[8] Gell. 17. c.

* Helleborum, veratrum album zászpa, prűsszentő gyökér, fejér hunyor.

Zenó-val disputálhasson: sok könyörgéssel, alázatossággal, tiszta lélekkel, az anyaszentegyház tanitásának engedelmes fogadásával, kel készűlni a Szent Irás értelméhez.

Harmadszor: csonka-bonkának, elégtelennek, fogyatkozottnak nem mongyuk a Szent Irást. Mert mindenekre megtanít, valamit szükség hinnünk és cselekednünk. Tulajdon neme- és nevezetes-szerént, mindeneket Szent Irásban nem találunk: de *implicite,* némely közönséges tanitások erejéből, mindeneket megtanúlhatunk belőlle. Mert, miképpen [1]a szeretet törvényében foglaltatik minden parancsolat; miképpen az Atya Isten, minden szükséges tudományt előnkbe adott, mikor azt parancsolta, [2]hogy az ő Fiát halgassuk: úgy, mikor a Szent Irás arra kötelez, először, [3]hogy az anyaszentegyházat halgassuk; és bizonyossá tészen, hogy [4]attúl meg nem csalathatunk; másodszor, hogy [5]az Irás-nélkül adatott *Tradició*kat megtarcsuk és kövessük: ennek a két mondásnak erejével, elégséges tudományt adott, melyből megtanúlhattyuk, valamit szükséges tundnúnk, bár szórúl szóra ne találtassék-is a Szent Irásban. Hol olvastad a Szent Irásban, hány levelet írt Szent Pál? Mint mehetsz-végére a Szent Irásból, hogy Szent Pál írta ezeket a leveleket, mellyek az ő nevét viselik; holot az ő nevére, [6]hamis leveleket-is írtak? Honnan tudhatod, hogy éppen és változás-nélkül, úgy maradott minden Irás, mint az Evengelisták és Apostolok írták? Hol találod írva, hogy a Szombat illését Isten elhagyatta az Új Törvényben; noha a Tíz-parancsolatnak egyéb rendelésit erejében hatta? Mellyik könyvben olvastad, hogy az Apostoli [7]parancsolat-ellen, szabadon megehettyük a vérest és fojtottat? Ezeket és egyéb szükséges nagy dolgokat, nem egyébünnen, hanem *Tradició*-búl tudúnk. De ezeket-is, Szent Irásból vészük, mivel a Szent Irás kötelez a *Tradiciók* megtartására.

Lásd a Kalauzt, I. 6. c. 2.
[1] Matt. 22. v. 40.
[2] Matt. 17. v. 5.
[3] Matt. 18. v. 16.
[4] Matt. 16. v. 18.
[5] 2. Thess. 2. v. 14. 1. Cor. 15. v. 1. Galat. 1. v. 8. 1. Pet. 1. v. 25.
[6] 2. Thess. 2. v. 22.
[7] Actor. 15. v. 20. 29. 41. cap. 16. v. 4. cap. 21. v. 25.

A Szent Atyákkal, mi-végre bizonyítunk, így ércsed: valakik keresztyén nevet viselnek, böcsüllik a Szent Irást. És, mikor viszszálkodnak, egy fél sem hamissíttya a Szent Irás szavait: hanem, azoknak böcsülletes hitelt advan, értelmétűl és magyarázásárúl vetekedik: azért, minden közbe-vetés, a Szent Irás szavainak értelmérűl vagyon. Végy példát erről: és, a mit egy dologban hallasz, azont ércsed a töb ellenkedésekben.

Christus a Vég-vacsorán, kezébe véve a kenyeret és azt mondá; Ez Az Én Testem. Ezeket a szókat, böcsülli *Luther:* de azt mongya, hogy ama szó, ez, annyit tészen, hogy ebben, ezzel,

In pane: cum pane: sub pane.

ez-alat, vagyon az én Testem. *Calvinus,* a Christus szavát helyén hadgya; és erőssen vítattya, hogy Christus nem mondotta, hogy ezzel-együtt vagyon az ő teste; hanem hogy, ez az ő Teste: a Testen pedig, azt mongya, hogy nem kel Testet, hanem Test jelét érteni. Mí *catholicusok,* a Christus szavai-mellet maradunk: ahoz semmi tóldalékot nem akasztalúnk: hiszük, a mit Christus mondott; hogy az ő szavának erejével, mellyel a világot semmiből teremtette, ő Testévé lett a kenyér, mint *Cana Galileá*-ban a víz borrá változott.

Ihon látod, hogy, nem a Szent Irás bötűjéről, hanem annak értelméről vagyon a külömbözés. A Szent Irás pedig, nem-is említi ezeket a magyarázásokat; nem, hogy megválasztaná, mellyik ezekközzűl helyes, vagy helytelen.

Mí *catholicusok,* a mely értelmet követünk, a Szent Irás bötüjével-eggyüt, vettük az anyaszentegyháznak kézről kézre adott tudományából: azért, oly bizonyosok vagyunk, hogy igaz a mí értelmünk, mely bizonyosok vagyunk, hogy Szent Máté, Szent Pál, Szent János irási, a mellyek kezűnkben vannak: mert egy úton, egy nyomon, azon bizonyos folyásból és tanu-bizonyságokból vettük a bötűt és a bötű értelmét. Ezt, hogy megismértessük, a régi Atyákat, úgy-mint tanúkat, azért állattyuk-elő, hogy ő-tőllök ércsük, mit hitt és tanított a keresztyén világ a közbevetett dologrúl. Azért, a *Luther* és *Calvinus* értelme, magok feje alkotmánya: a mí értelmünk, azon bizonyos módon szállott reánk, mellyen a Szent Irás. És, szinte oly bizonyosok vagyunk hogy ez a Szent Irás értelme, mely bizonyosok vagyunk, hogy ez a Szent Irás, mellyet az Evangelisták és Apostolok írtak. Vide plura Kalauz, lib. c. 4. q. 1?

De hadgyunk békét a hittűl-szakatt ujítóknak: és, elsőben; hála-adással ismérjük Istenünk kegyelmességét; ki, [1] *Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis;* nem cselekedett illyen irgalmasságot minden nemzetekkel és titkait s akaratit úgy ki nem jelentette, mint nékünk: kiknek, nem-csak az Angyalok és Próféták, példák-, látások-, képezések-által szóllottak; nem-csak homályoson és árnyékok-által ismértették a mennyei dolgokat: hanem a kegyelem idejében, a nagy Isten Szent Fia-által, minden titkait kinyilatkoztatta; minden akarattyát megismértette. Oh végetlen szeretet! oh foghatatlan irgalmasság! Hasznot nem várt tőllünk; szüksége nem vólt szolgálatunkra: de, irgalmasságát mutatni akarván, e világra jött az Isten fia, hogy lelki vakságun- [1] Psal. 147. 20. Deut. 4. 8.

kat, mennyei tanitásának fényességével megvilágositaná. Másodszor: ne csak böcsüllyük és tisztellyük az isteni bölcseség tár-házát, a Szent *Bibliát,* hanem olvassuk és életünket ahoz igazítcsuk: hogy úgy ne járjunk, mint Szent *Jeronimus:* [1]ki azt írja magárúl; hogy mikor néki job-ízűnek tetczenék az Egyiptom büdös hagymája, hogysem az Isten *manná*-ja; és inkább gyönyörködtetné a *Cicero* olvasása, hogy-sem a Szent Irás forgatása: Isten széki-eleibe ragadtaték; és azzal vádoltaték, hogy inkáb *ciceronianus*, hogy-sem *christianus.* Mely dologért úgy megverék, hogy a kékek és sebhelyek testén maradának. Ő-is az-után elbúlcsúzván a világi irásoktúl, mindenestűl a Szent Irás tanulására fordítá elméjét. Jaj, ki sokan ollyanok a keresztyénségben, mint a patikárosok szelenczéi: mellyekrűl azt szokták mondani; *Aliud in scripto, aliud in pixide;* hogy nincs a szelenczében, a mi az irásban: mert sokszor, a felső pólczokon-álló skatulákra irják, hogy illyen, vagy amollyan drága orvosság vagyon benne; maga üres, vagy hol-mi gazzal-tellyes. Illyen, a ki keresztyén nevet visel, de nem a keresztyénséghez-illendő tudományokban foglallya elméjét: hanem csúfos bolondságokrúl, vagy fajtalan szerelmeskedésekrűl, vagy kárhozott eretnekségekrűl íratott könyvek olvasásában tölti idejét. Eszébe nem vészi, hogy ezek, *Equi trojani,* ollyanok mint a *Trojá*-ba vitt fa-ló: mely, csalárdsággal tellyes lévén, veszedelmet hoz fejekre. Ollyanok mint a *sirénák;* mellyek édes beszéddel csalogatnak a halálra. Vaj, ha tudnók, mely büdössek, mely útálatosok az illyen könyvek Isten-előt, bizony kezünkbe sem vennők. *Metafrastes* írja *Pachomius*-rúl; hogy némely jövő-járó emberekben oly büdösséget érzett, hogy egy házban nem maradhatott véllek, valamíg vízbe nem veték az *Origenes* tévelygő irását, mely nállok vala. Szent [2]*Ciriacust*, gyakran meglátogatta Bóldog Aszszony: de, a *Nestorius* könyvét házában érezvén, semmi-képpen nem akara a büdös házba lépni. Nem szükség tehát, a rövid életet hiuságos könyvek olvasására fordítani: eleget tanúlhatunk és üdvösséges dolgokat tanúlhatunk a Szent Irásból. És ennek fényességével, it e világon lelki vakságunk orvosoltatik, hogy a más világon fényesseb látással, színrűl színre nézhessük Istenünket. Amen.

[1] Hieron. ep. 22. ad Eustochium, de virginitate servanda. c. 13.

[2] Pratum spirituale.

BÖJT I. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot irta-meg Szent Máté Evangelista, könyvének negyedik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Az üdőben [1]viteték Jesus a pusztába a lélektül, hogy kisértetnék az ördögtül. És, mikor böjtölt vólna negyven nap és negyven éjel, [2]az-után megéhezék. És hozzájárúlván a kisértő, monda néki: ha Isten fia vagy, mongyad, hogy ezek a kövek kenyerekké légyenek. Ki felelvén, monda: irva vagyon; [3]nem-csak kenyérrel él ember, hanem minden igével mely Isten szájából származik. Akkor felvivé őtet az ördög a szent várasba és a templom tetejére állatá őtet és monda néki: ha Isten fia vagy, bocsásd-alá magadat. Mert irva vagyon; [4]hogy angyalinak parancsolt felőlled és kezekbe vésznek tégedet, hogy né-talám kőbe ne üssed lábadat. Monda néki Jesus: ismég irva vagyon; [5]ne kisércsed a te Uradat Istenedet. Ismét felvivé őtet az ördög igen magas hegyre; és megmutatá [6]néki a világnak minden országit és azoknak dücsősségét és monda néki: mind-ezeket néked adom, ha leesvén, imádsz engem. Akkor monda néki Jesus: eregy sátán: mert irva vagyon; [7]a te Uradat Istenedet imádgyad és csak néki szolgály. Akkor elhagyá őtet az ördög; és imé Angyalok jövének és szolgálnak vala néki.

Matt. 4. v. 1.
[1]Marci 1. v 12. Statim Spiritus expulit.
[2]Marci 1. v. 13. Erat cum bestiis, & Angeli ministrabant illi.
[3]Deut. 8. v. 3.
[4]Psal. 90. v. 11.
[5]Deut. 6. v. 16.
[6]Lucæ 4. v. 5. Mihi tradita sunt, & cui volo, do illa. Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia.
[7]Deut. 6. v. 13.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesítcsük, kérjünk áitatos szűvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

Az ördögi kisértetekről.

Az világi sok inségek-, nyomoruságok- és rettegések-között, veszedelmesb és félelmesb kereszte nincs az isten-félő embernek, mint az ördögi kísértetek. Mert a testi nyavalyák és betegségek; a külső fogyatkozások és kár-vallások nem érik a lelket; csak kivűl kolompoznak: de az ördögi kísértetek a lelket sértegetik: annak veszedelmét keresik: azt taszigállyák Isten haragjába és örök kárhozat torkába.

Ez az oka, hogy, mikor Sz. *Jób*-nak minden jószága felprédáltaték, minden teteme sok fekélyekkel kínoztaték: békeséges-tűréssel,
[1] Job. 1. v. 21. csendesz elmével szenvedte: csak azt mondván; hogy, [1] a mit Isten adott, viszsza-veheti, mikor kedve tartya. De, mikor Szent Pált a kísértetek sértegették, azt jelentette, hogy kész vólna testi halállal megmenekedni tőllök. Azért, keserves szókkal, imígyen kiáltott:
[2] Rom. 7. v. 24. [2] Oh, én bóldogtalan ember, ki szabadít-fel engem ennek a halálnak testétűl?

Ezen a veszedelmes harczon, ezen az ördögi kísértetek tüzén, által kel menni minden embernek. Mert ez a föld harczoló hely:
[3] Job. 7. v. 1. a mi életünk, *Militia,* [3] vitézkedés'; vagy, a hetven sidó fordításaszerént, *Tentatio,* kísertet. Azért, senki sem vólt, nem-is lészen senki, kísértetek-nélkül. Sőt, mennél szorgalmatosban akar ember szolgálni
[4] Vide supra, fol. 29. Istennek; mennél tekélletesb és szenteb életet akar viselni, [4] annál töb és nagyob kísérteti vannak. Ezt ismérteti Christus maga pél-
[5] Marc. 1. v. 10. 11. 12. dájából. Mert, mihent megkereszteltették, és a Szent Lélek [5] galamb képében reá-szálla, ottan a pusztába méne; nem-csak azért, hogy az emberi társalkodástúl távozván, nagyob csendességgel imádkoznék Istennek: hanem azért-is, hogy az ő ártatlan testét kemény bőjtöléssel sanyargatná. És ímé, akkor, s nem eléb, járúla-hozzája a kísértő; akkor, és nem eléb, kezdé őtet esztenezni. Tanítani akart ezzel édes Üdvözítőnk; hogy, valaki az isteni szolgálathoz kezd,
[6] Eccli. 2. v. 1. vigyázzon, és, [6] *Præparet animam suam ad tentationem,* hozzákészítese lelkét a kísértetekhez.

Az ördög nem igen ostromollya a gonoszokat, kik ő-ellene
[7] 2. Tim. 2. v. 26. nem tusakodnak: mivel, a Szent Pál mondása-szerént, ezek, [7] *Captivi tenentur ad omnem ipsius voluntatem;* fogva-tartatnak az ördög-

nek minden akarattyára. Azért, [1]*Diabolus pulsare negligit, quos quieto jure se poscidere sentit;* nem ostromollya, a kit harcz-nélkül bírhat: nem ingerli, a kik magoktúl futnak. Innen vagyon, hogy a gonosságban merűltek, csendeszen és kísértetek háborgatási-nélkül láttatnak élni: mert nem tusakodnak a testi indúlatokkal, nem ellenkeznek az ördögi izgatásokkal; hanem baj-vívás-nélkül engednek és jó kedvekből arra hajolnak, a mit az ördög kíván. Ezek bezzeg, a test- és lélek-közöt viszszálkodást nem éreznek; az ördögi kísértetek baj-vívásában nem fáradnak: mert nincs oly lélek bennek, mely ellenzené a gonosz indúlatokat: és a legnagyob kísérteteket sem tartyák kísértetnek, hanem kedvek-szerént-való gyönyörüségnek.

[1] Gregor. 24. Moral. cap. 7. sub initium.

Láttad-e valaha, mely bátran úszkálnak a halak, mikor hálóba keríttettek, de még a parthoz nem közelgettek? Szemlélted-e, mely vígan észik a madarak a szemet, mikor nyakok a tőrben vagyon, noha még reá nem fojtódott? Mind-addig sem érzik, hogy fogvavannak, míg továb nem igyekeznek menni: de ha megindúlnak, akkor vészik eszekbe, hogy megrekesztettek. Igy vagyon dolga az embernek: valamíg enged a gonosznak és az ördög sugallásit követi, nem vészi eszébe rabságát: de, ha életét akarja jobbítani; ha az ördög rabságából fel akar szabadúlni, akkor érzi a kísértetek szorongatásit. Mert, mint [2]*Faraó* a sidó népet, úgy az ördög az ő rabjait, akkor fárasztya leginkáb, mikor birtokából ki akarnak menni.

[2] Exod. 5. v. 9.

Nem így vagyon az igazak dolga: szűnetlen harczot tartnak az ördöggel. És az ugyan közönséges igazság; hogy, valaki Isten-elöt kedves, [3]*necesse est ut tentatio probet;* szükség-képpen kívántatik, hogy kísértetek-által probáltassék. A *Salamon* templomában, [4]sem pőröly és kalapács, sem fejsze és egyéb vas-szerszámverés, nem hallatott: mert ot-kin mindenestűl egybe-gyalulták és simították a köveket. A mennyei *Jerusalem*-ben sem lésznek ütések, verések, faragások: mert it e földön veretnek, töretnek, igyenesittetnek azok az eleven kövek, kiknek Isten házában kel fényeskedni. Azért, úgy bánik Isten e földön az ő híveivel, mint az *Israël* fiaival: kiket bévívén az igéret földébe, noha *Faraót* elsillyeszté, de egy-nehány nemzetet közöttök tarta: [5]*ut in eis erudiret: ut in ipsis experiretur Israëlem;* hogy ezek-által tanítaná és probálná Israëlt. A választott hívekben-is, hágy mindenkor valami kisértetet, hogy ez-által, tanítcsa és próbállya őket.

[3] Tob. 12. v. 13.

[4] 3. Reg. 6. v. 7. Tunsionibus, pressuris, etc.

[5] Judic. 3. v. 1. 4. et, 3. Reg. 9. v. 21. Supra, fol. 161.

Ugy vagyon, hogy az Istennek atyai kegyessége az ő választottiban, [6]*facit cum tentatione proventum,* a kisértetek-által sok

[6] 1. Cor. 10. v. 13.

[1] Gen. 7. v. 17. hasznot szerez. Mert, miképpen [1]a *Noë* bárkáját le nem sillyesztették, sőt annál fellyeb emelték a vizek, mennél inkáb nevekedtek; a sidó nép-is [2]annál inkáb szaporodott, mennél inkáb sanyargattatott *Faraó*-túl; a jó szőlő, annál gazdagban gyümőlcsözik, mennél jobban metczetik; a tenger, annál inkáb tisztúl, mennél nagyob szelektűl és haboktúl, fenekétűl felforgattatik; kihányván minden dögöket és rutságokat, mellyeket csendesz üdőben feneken tartott: ugy az igazak lelke felemeltetik Istenhez, öregbedik a mennyei jókban, tisztíttatik gyarlóságitúl, mikor kísértetik. De azért, igen félelmes és veszedelmes a kisértetek harczolása; melyben, nem testi élet fogyatása, hanem lélek kárhozása forog.

[2] Exod. 1. v. 12.

Supra, fol. 287.

Minnyájan tudgyátok, keresztyének, miért akará Christus a pusztában, ártatlan testét, ily kemény és hoszszú ideiglen-való bőjtöléssel és koplalással sanyargatni. Mert ezzel, első atyánk torkosságát és a mí sok tobzódásinkat magában ostorozta, szenvedésével Isten haragját enyhítette. Mivel azért *Ádám,* a gyönyörüségek paradicsomában megbántá Istent: Christus a pusztában akart ezért szenvedni. Mivel *Ádám* az ördög szavának engede: Christus, ez-ellen bajt akara vínyia. Mivel *Ádám,* a tíltott eledelt megkóstolá: Christus, a szabados eleséggel sem akara élni, hanem negyven egész napig, étlen imádkozott éjjel, nappal érettűnk; és, mint erős bajnak, Istennel szembe szállott és az ő haragját tartóztatta, hogy reánk ne szakadgyon.

Vide supra, fol. 302.

Miért akart kísértetni Christus, azt-is tudgyátok: mert, a Szent Pál [3]tanítása-szerént, azért akarta Christus érzeni a kísérteteket, hogy magán probált harczokból, tudna szánakodni gyarlóságunkon. A Szent Doktorok azt-is mongyák; hogy a mí biztatásunkra és vígasztalásunkra szenvedte Christus, hogy ördög-imádásra kisértetnék. Tanítván ezzel, hogy akár-mely iszonyú káromlásokat és Isten-ellen-való zúgolodásokat bocsásson az ördög szívűnkbe: de csak tusakodgyunk azzal, szánt-szándékkal annak helyt ne adgyunk, bűnünk abban nem lészen, mint Christus Urúnkban, vétek-nélkül vólt az ördög sugallása. Végezetre, Szent Ágoston azt mongya; hogy, példajával akart Christus tanítani, mint kel az ördögi kísértetek-ellen viaskodni, mint kel ezeket meggyőzni: [4]*Diabolo tentandum se præbuit Deus, ut ad superandas ejus tentationes, mediator esset; non solum per adjutorium, verum etiam per exemplum;* azért akara, úgy-mond, kísertetni a mi Urunk, hogy az ördögi kisértetek gyözedelmére, közben-járónk lenne; nem-csak segítség-

[3] Heb. 4. v. 15.

[4] Aug. lib. 4. de Trinit. cap. 13.

gel, hanem példával: és ő-benne, mint egy kő-sziklában, kivonatnék éli az ördög fegyverének, hogy hathatós ne lenne ellenünk.

Én-is azért, a jelen-való órában, a mái Evangeliom folyásából, megmutatom, *micsoda mesterséges csalárdságokkal szokott élni a sátan, az ő kísértetiben: és, mint kel ezek-ellen győzedelmes viaskodást tartani.* *Propositio.*

I. RÉSZE.

Azt parancsolta vala Isten az Ó Testamentomban; [1]hogy a papi-fejedelem, engesztelni akarván Isten haragját, elő-számlállya az Israël fiainak minden gonosságit; azoknak átkát egy bakra adgya; ezt kiűzze a pusztába. Keresztyének; nem egyebet példázott ez az árnyék, hanem amaz ártatlan Bárányt, mellyet Keresztelő János újjal mutatott; [2]hogy ez elvészi a világ vétkeit. Mert kezes lévén érettünk, vállára vette az emberi nemzettűl érdemlett átkot; és, az *Isaias* mondása-szerént, [3]*posuit in eo Dominus iniquitates omnium nostrum;* Isten ő-reá rakta minnyájunk gonosságit, hogy azokért megfizessen. Mihent Szent János kimondá a *sententciát,* hogy Christus az, a ki magára vette a világ vétkét: [4]*Statim spiritus expulit eum in desertum, eratque cum bestiis;* mingyárt kiűzé őtet a lélek a pusztába, mint bűneinkel terhelt bakot, hogy bajt víjon az ördöggel.

[1] Lev. 16. v. 20. et seqq.

[2] Joan. 1. v. 29. 36.

[3] Isai. 53. v. 6.

[4] Mar. 1. v. 11. 12. 13.

Dávid [5]idejében, negyven egész napig, sok isteni káromlással és a sidóságnak gyalázasával, kerese bajnakot *Góliad.* A pokolbéli ördög, nem negyven napig, hanem teremtéstől-fogva, négy ezer esztendeig, keresett baj-vívót: de senkit magához foghatót nem talált, mert a széles világot úgy elgyőzte vala; hogy [6]*princeps mundi hujus,* világ fejedelmének; [7]*Deus hujus sæculi,* világ istenének neveztetnék, kinek minnyájan fejet hajtottak vala. Azért, [8]*non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est, ut nullum timeret;* senki nem találkozott oly erős, a ki szembe szálván, győzedelmet vehetett vólna ezen [9]a sivó-rívó oroszlányon, ezen az iszonyú [10]sárkányon: hanem egyedűl mi *Dávid*-unk, a pusztábavitetett Christus, bajt-alla ennek a *Goliád*-nak: és, nem-csak erős harczal megrontá hatalmát, de csalárd mesterségít-is megismérteté.

[5] 1. Reg. 17. v. 15. 16.

[6] Joan. 12. v. 31. cap. 14. v. 30. cap. 16. v. 11.

[7] 2. Cor. 4. v. 4.

[8] Job. 41. v. 24.

[9] 1. Pet. 5. v. 8.

[10] Apoc. 12. v. 3.

Igen erős, igen hatalmas az ördög: és, ha Isten szabadgyában bocsátaná az emberekre, eszét vesztené az egész világnak: az emberek jószágán, testén, lelkén, csudálatos-képpen dühösködnék. De, mivel Isten az ő hatalmát zabolán tartya és nem ereszti szájára: kevés kárt tehet hatalmával; hanem csalárd mesterségek-általigyekezik rontani az embereket. Innen vagyon, hogy az ő tulajdon nevei, nagy részre, csalárdságot jelentnek inkáb, hogy-sem hatal- Satan, Adversarius. Nas Serpens.

mat. A mái Evangeliomban, *tentator,* kísértő; és *sátanas,* az-az, [1] Matt. 9. v. 3. ellenkező kígyó nevet visel. Másut, az ő neve, *dæmon,* [1]felfuval- [2] Apocal. 12. v. 10. kodtató tudományú; és [2]*accusator,* vádoló. Egyébüt, [3]*aspis*-kígyó- [3] Psal. 90. v. 13. nak, vagy *basiliscus*-nak mondatik. És, mikor Szent János az ő győzedelmét megírja, nem mongya, hogy fogával és körmével [4] Apoc. 12. v. 4. szaggatta, hanem, hogy [4]farkával vonta az égből a csillagokat: [5] Gen. 3. v. 15. az-az, incselkedésivel, mert ugyan-is, azért neveztetik [5]incselkedőnek.*

[6] Aug. 9. de Civit. c. 21. Mivel azért, a Szent Ágoston mondása-szerént, [6]*Dæmonum princeps Christum tentavit, quantum se tentari ipse permisit;* az ördögök fejedelme vólt, a ki Christus Urúnkal, legnagyob bajnakkal, szembe-állott a pusztában. És minden erejét, tehetségét kimu- [7] 2. Cor. 2. v. 11. tatta ebben a harczban; hogy, [7]*Non ignoremus cogitationes ejus;* ez-után, tudva lenne nállunk minden álnaksága. Annak-okáért, ebből a baj-vívásból tanúllyuk-meg az ördögi kísértetek mesterségit, hogy könnyebben elkerűlhessük. A menyíre eszembe vehetem, úgy tetczik, három csalárd mesterségét ismérteti az ördög, a Christus-ellen támasztott kisértésben.

Első csalárd mesterség az; hogy, miképpen a jó had-viselő, meg akarván valamely várat venni, eléb megnyargallya körűl: és jól megszemléli, mely-felől erőtlemb, honnan lőheti és ostromolhattya könnyebben bástyáit; az orvos-doktor-is, nem kezd addig a gyógyitáshoz, mig a beteg állapattyát jól meg nem érti; és a hol nagyob bontakozást arányoz, ot kezdi gyámolítani a termé- [8] 1. Pet. 5. v. 8. Iob. 2. v. 2. szetet: ezen formán az ördög, [8]*circuit,* sokszor megkerűli az embert; minden állapattyát megszemléli; üdőt, alkalmatosságot vár: és, a hová hajlandónak isméri, a hol leggyarlóbnak és erőtlembnek láttya, ot kísérti. Úgy vagyon, hogy az ember szűve-járását az ördög nem láttya; mert, csak Isten, a ki szűveket visgál: de azért, külsö indúlatinkból, erkőlcsünkből, hajlandóságunkból és testünk állapattyából, megsajdíttya** mire hajolhatunk könnyebben; mire vihet az alkalmatosság, vagy szükség: és a magunk fegyverét [9] Job. 18. v. 10. Psal. 139. v. 6. 7. fordíttya reánk. A mire könnyebben vihet, [9]*Abscondit in terra pedicam et decipulam super semitam;* abban rejti-el-tőrét; abban [10] Greg. 29. Moral. c. 12. sub finem. veti-meg kelepczejét. Azért írja Szent [10]Gergely; hogy a szelídtermészetű embereket nem izgattya boszszú-álló gyilkosságra; a fösvényt nem ingerli szerelmeskedésre, mely sok kőlcséggel jár; a bújákat nem kísérti pénz-győjtésre: hanem, a ki, mire hajlandó,

* V. ö. Diabolus Sap. 2. v. 34. — ** Észreveszi.

indúlati- és erkőlcse-szerént, arra taszigállya: a mire künnyen mehet, abban ostromollya: *Prius complexionem uniuscujusque antiquus adversarius perspicit et tunc tentationis laqueos ponit. Alius namque lætis, alius tristibus; alius timidis, alius elatis moribus existit. Quo ergo adversarius facilius capiat, vicinas complexionibus deceptiones parat. Lætis moribus luxuriam proponit; tristibus poculum discordiæ porrigit; timidis terrores inteutat; elatos ad, quæ voluerit, blandis favoribus trabit. Neque enim facile captivaret, si luxuriosis præmia, avaris scorta proponeret: si voraces de abstinentia; abstinentes de gula pulsaret: si mites per studium certaminis; aut iracundos capere per favorem fornidinis quæreret.* Nem-is kap akár-mikor emberbe; hanem alkalmatosságot vár, melyben szándékát elvégezze. Igen szent és tiszta-életű vala *Lót;* kit a *Sódoma* várasának úndoksága meg nem ferteztethete: de részegségében, [1]leányit ejté teherbe. Szent *Dávid* úgy kerűlte a gyilkosságot, hogy, még, a ki őtet halálra kereste, azt sem akarta megölni, mikor künnyen megcselekedhette vólna: de az ördög, látván, hogy paráznasága-miat elméje megháborodott, az ártatlan *Urias* ölésére vívé őtet. Szent Péter-is, a kertben megvagdalkozék Christusért: de a palotában, egy leány szavára megtagadá őtet. [1] Genes. 19. 31.

Christus Urúnkban, semmi gonosz indúlatokat, semmi rendetlen vágyodásokat, semmi illetlen képezéseket és gondolkodásokat nem talált az ördög: hanem, a hoszszú bőjtölés-után, éhezését látván; mivel az ő ártatlan teste ételt kíván vala, abban kísérté őtet, hogy a torkosságnak kedvezne: és, mint *Assvérus* király, [2]hatalmát tobzódó lakodalmában mutogatá; úgy a mí Urúnk, isteni hatalmát, nem bőjtöléssel és testi sanyargatással, hanem has-tőltéssel ismértetné és arra nékünk-is nyomot hadna. [2] Esther. 1. v. 3

Második mestersége az ördögnek; hogy, noha minden bűnre és gonosságra ő ingerli s víszi embert; mert, [3]*Halitus illius prunas ardere facit;* az ő fuvallási gerjesztik a bennűnk-való taplót és hólt szenet, a vétkek fellobbanására; és azért mongya Sz. [4]János, közönségesen minden bűnökről; hogy ördögtűl vagyon, a ki bűnt cselekeszik: mindazáltal, egy-elsöben nem kisérti embert nyilvánvaló nagy gonosságokra; mert jól tudgya, hogy *Nemo repente fit pessimus;* hirtelen és elsőben, senki nem lészen igen gonosz. Azért, világosságnak angyalává tűnteti magát: [5]lassan kezd dolgához. Egy-elsőben, nem izgat czégéres nagy vétekre: hanem csak kisded dolgocskán viszen-által: azt-is, szép ruhába őltözteti; vagy szük- [3] Job. 41. v. 12 [4] 1. Joan. 3. v 8. [5] 2 Cor. 11. v 14.

ségnek, vagy Szent Irás szavainak, vagy egyéb lágyító festéknek színe-alat, nyújtya-elő. Ha el akar vonni a bőjtöléstűl, azt forgattya; hogy erőtlen vagy, és a bőjt megárt egésségednek. Ha tisztek kivánságára izgat, azt mutogattya; hogy abban az állapatban, sokat szolgálhatsz a közönséges jónak. Egy-szóval; mint a halász, horgát kedves eledellel béfedi; a ki mérget akar adni, azt nád-mézben elegyíti: úgy az ördög, színt ád incselkedésinek és azzal akarja hol-mi kisded dolgokra vonni az embert. De, a hol a tő-hegyét által-őltheti, utánna-vonsza a tő-fokot és a temérdek fonalat. [1]*Qui spernit modica, paulatim decidet:* mert, a ki nem gondol a kevéssel, alá-esik. És; [2]*Nullum peccatum adeo parvum, quod non crescat neglectum:* nincs oly kicsiny vétek, mely naggyá ne nevekedgyék, ha ki nem vagdaltatik, mert a vétkek öszve-foglaltatnak, mint a láncz karikái; és eggyik szem utánna-vonsza a töb gonosságok sokaságát.

Vide Domin. I. post Pente.

[1] Eccli. 19. v. 1.

[2] Aug. to. 4. de Vera et falsa Pœnitentia. c. 8.

Megértétek az *Evangeliom* bötűjéből, mely kicsiny és, úgy tetczik, szükséges dologra, akará az ördög Christus Urunkat venni, bajvívásának kezdetin. A ki megéhezett, hogy egyék, és nem valami torkosság-gyújtogató eledeleket, hanem csak természet táplálására szükséges száraz kenyeret egyék; hogy nem ragadományból, nem hamis keresetből, hanem maga erejéből szerzettet egyék: vallyon mi gonosz lehet abban? Csak ezt akará elsőben az ördög végbevinni. Az-után, egy hiuságos maga-mutogatásra és szükség-kivűlvaló csuda-tételre, akará az Urúnkat vinni; tudni-illik, hogy a templom ormozattyárúl alá-bocsátkozzék és mindenek láttára mutassa-meg magát, hogy emberi erő-felet, a levegő égen-is hatalma vagyon. Ezt pedig, nem száraz beszéddel akará hitetni, hanem, a mint a hittűl-szakadott ujítók, Szent Irás szavaival csalogatnak, hogy az anyaszentegyházból, nyakunk szakattára alá-ugorgyunk: úgy az ördög, Sz. Irás bötűjét, igaz értelme-kivűl, forgattya Christus-ellen; mert a Szent Irás, útunkban, nem alá-ugrásunkban igéri az Isten oltalmát. De a mí édes Megváltónk, tanítani akarván, hogy, mikor az ördög apró fogyatkozásokra, sőt testűnknek szükséges táplálására kisztet-is, veszedelemre kísztet: megveté az ördög sugallását; tudván, hogy az ördög a kis dologból, garádicsot akart csinálni nagyob gonosságinak végbe-vitelére: mint-hogy a harmadik kísértetiben, kifakasztá, mire mégyen a gyengén-kezdett és Szent Irással kendőztetett kísértetek vége. Elsőben, szükséges táplálásra ingerlé Christust. Az-után, azt kiváná; hogy nyakra-főre vesse magát a

szentegyházról. Ezen meg nem álla, hanem utóllyára, azt sugallá; hogy leborúllyon és imádgya az ördögöt. Ladd-e, mely meszsze veti a sátán kísértetinek czéllyát? Ládd-e a kicsiny kezdetnek, mely veszedelmes vége vagyon. Azért, ha Szent Irást mond-is, csalni akar: ha templomba viszen-is, alá akar vetni. És nézd, mely erős fegyverekkel viaskodik: először, szép szóval int: azután, Szent Irást támaszt csalárdsága-mellé: végre, az egész világ gazdagságit mutogattya; arany-golyóbissal lövöldöz; mindent ígér.

Harmadik mestersége az ördögnek, az; hogy temérdek hazugságokkal színesíti csalárdságit. Szent Lukács írja; hogy az ördög, [1] *In momento temporis*, egy szem-pillantásban, megmutatá Christusnak az egész világ országit és azt mondá: *Mihi tradita sunt; et cui volo, do illa;* ezek mind nékem adattak; és, a kinek akarom, annak adom. Azért, ha engem imádsz, *Erunt tua omnia*, ezek mind tiéid lésznek. Látod-e minémű szemtelen hazugsággal kelleti magát? [2] *Domini est terra et plenitudo ejus*; nem tiéd sátán, a mit mutogatsz: mert Istené a föld és annak tellyessége. Csak Isten, a ki-által a királyok bírják országokat: [3] *Per me reges regnant. Non est potestas, nisi a Deo;* nem adatik egyébtűl a hatalom, hanem Istentűl. Még-is azzal dicsekedik a sátán, hogy övé a föld, és kedve-szerént osztogattya az uraságokat, a kinek akarja. Illyen hazugsággal csalá-meg első szüléinket; mikor azt ígéré; hogy Istenhez hasonlók lésznek, [4] mihent a tilalmas gyümölcsben észnek. Illyen hazugsággal és, a mint a Bölcs szól, [5] *Fascino nugacitatis*, csufságos babonával, viszi verembe ama szegény bolond babonásokat: kik, hol-mi rosz írások- és majmoskodások-által, akarnak az ördög segítségével világi jókat nyérni. Végezetre, minden bűnökre hazúgsággal vészi az embereket: [6] *Mentitur iniquitas sibi;* hazud minden ígéretiben, sokat ígér, de egyebet nem ád, hanem rághatatlan és emészthetetlen követ: és azt akarja, hogy mí tegyük ezt kenyérré; úgy együk, mint a kedves eledelt. Ugyan-is, ha ennyi embert megcsal ígéretivel, noha kínnál, egyébbel nem fizet: mit nem mivelne, ha a boszorkányoknak és egyéb ördögi szövetségben-lévőknek, gazdagságot adhatna?

[1] Luc. 4. v. 5.
[2] Psal. 23. v. 1.
[3] Prov. 8. v. 15. Rom. 13. v. 1.
[4] Genes. 3. v. 5.
[5] Sap. 4. v. 12.
[6] Psal. 26. v. 12.

II. RÉSZE.

De lássuk immár, mint kel az ördögnek csalárd kísérteti-ellen viaskodnunk. És, noha erről sokat szólhatnánk: de a Christus példájában, úgy tetczik, hogy két dolgot találok, mely legszükségesb és alkalmatosb az ördög-ellen-való harczok győzedelmére.

ELSŐBEN: szükség; hogy magunk erőtlenségét megismérvén,

Istenhez támaszkodgyunk; fegyvert és tellyes segítséget ő-tőlle várjunk. Mert bizonyos, hogy, ha magunk gyarlóságához bizakodunk, megesünk. Erre akara Christus Urunk tanítani, mikor az ördögnek, mind a három kisértetit, nem egyébbel, hanem, csak az Isten szavainak hatalmával rontá és győzé. A *Saul* fegyverével, noha szép fényes vala, nem mere *Góliad*-ellen viaskodni *Dávid*;
[1]1.Reg.17.v.38. v.45. hanem, a mint maga mondá: [1]*Ego venio ad te in nomine Dei;* fegyvere és paíssa; az Isten neve és hatalma vala. Az ördöggel-való hadban, erőtlen és haszontalan minden emberi csinálmányok
[2]Job. 6. v. 13. fegyvere. Ez az oka, hogy amaz erős bajnak, Szent *Jób*, [2]nyilván írta, hogy, *Non est auxilium mihi in me;* semmi segedelmet magában nem talál óltalmára. Azért, valaki maga vígyázásának, szorgalmatosságának, okosságának, bőlcseségének tulajdoníttya az ördöggel-való baj-vívásnak győzedelmét: méltán megaláztatik és elhagyatik, hogy mászor az Istennek dücsőségét el ne lopja és magának ne tulajdonítcsa. Szent *Dávid*, mikor az ő lelkének isteni szeretettel bévelkedő gyönyörűségében vólt, nagy bátorsággal mon-
[3]Psal. 29. v. 7. dotta; [3]*Non movebor in æternum;* hogy soha immár ki nem mozdúl állapattyából: de megvonyá Isten kezét és mingyárt meg-
[4]V. 8. esék: [4]*Avertisti faciem tuam, et factus sum conturbatus.* És, mivel
[5]Psal.90. v.13. 14. Istentűl hallá, hogy a kik ő-benne bíznak, azok [5]járnak az *aspis*- és *basiliscus*-kígyón; azok tapodgyák az oroszlánt és sárkánt; *Quoniam in me speravit, liberabo eum;* azok szabadúlnak az
[6]Psal. 56. v. 1. Psal. 62. v. 8. Psal. 16. v. 8. ördögtűl; bezzeg, az-után, Soltárának sok helyein, [6]azt kiáltotta; hogy, innen-tova úgy viseli magát, mint a tyuk-fiak, mikor a kányát láttyák: *In velamento alarum tuarum sperabo;* az Isten szárnyának árnyékától várja szabadulását.
[7]Judic.15.v.17. 18. Hasonló-képpen lén dolga *Samson*-nak: [7]víg énekléssel kezde dicsekedni, hogy egy szamár álla-csontyával, ezer embert megölt: mingyárt oly szomjúság jöve-reá, hogy meg kell vala miatta halni. Akkor eszére-jöve és azt kiáltá: *Domine, tu dedisti in manu servi tui victoriam hanc;* Ur Isten, te adtad ezt a győzedelmet nékem. Mihent megadá Istennek az ő dücsőségét, mingyárt könyörűle Isten rajta és a szamár záp-fogából vizet fakaszta.

Ha azért, nyertesek akarunk lenni az ördöggel-való viaskodásban, szűnetlen előttünk-forogjon; hogy heában őrizzük szívűnk
[8]Psal.126.v.1. rejtekét, [8]*Nisi Dominus custodierit,* ha Istennek hatalmas ereje azt nem őrzi. És, hogy nem elég a mí vigyázásunk, noha az-is kíván-
[9]Matt.26.v.41. tatik; hanem, a Christus mondása-szerént, [9]*Vigilate et orate, ut*

on intretis in tentationem; a vigyázás-mellet, szűnetlen kel Istent kérnünk, [10] hogy ő adgyon győzedelmet. [1] 1.Cor.15.v.57.

Ebből, nem-csak nagy vígasztalást, hanem az ördöggel-való harczolásra, nagy bátorságot vehetünk. Mert, nem magúnk erejével, hanem Istennek hatalmas segitségével viaskodunk: ki igaz fogadással kötötte arra magát, hogy erőnk-felet [2] nem hágy kísértetni; [2] 1.Cor.10.v.13. hanem, mikor nevekedik a kísértet, öregbedik és sokasodik az ő segitségének-is bévelkedése. És oly zabolán hordozza az ördögöt, hogy tellyes dühösségét nem ereszti reánk: hanem határozva és csak mérték-szerént; mint a Szent *Jób* [3] példájából nyilván kitetczik. [3] Job. 1. v. 12. cap. 2. v. 6. Annak-okáért, bátorít mindeneket Szent Pál, hogy félelem-nélkül viaskodgyanak az ördöggel: [4] *Confortamini in Domino et in potentia virtutis ejus. Induite vos armaturam Dei; ut possitis stare adversus insidias diaboli:* mert, Isten fegyverébe öltözvén, isteni hatalomnak erejével harczoltok, ugy-mond, az ördög csalárdságiellen, nem a magatok erejével. És úgy gondolkodgyatok, hogy Christus, meggyőzvén az ördögöt, [5] megkötözte: [6] *Alligatus est, tamquam innexus canis catenis; et neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate conjunxerit. Jam videte, fratres, quam stultus est homo ille, quem canis in catena positus mordet. Tu te illi per voluntates et cupiditates sæculi, noli conjungere; et ille ad te non præsumit accedere. Latrare potest, sollicitare potest; mordere omnino non potest, nisi volentem. Non enim cogendo, sed suadendo nocet; nec extorquet a nobis consensum, sed petit:* Ollyan az ördög, mint a lánczra vetett komondor: ugathat, csalogathat, szorgalmaztathat; de, ha akarva hozzája nem közelgetsz, meg nem marhat: mert erejét megkötötte Isten; és, [7] *Major est, qui in nobis est;* nagyob, a ki mellettünk vagyon és óltalmaz, hogysem, a ki ártani akar: [8] *Plures nobiscum sunt,* töb a segítség mellettünk, hogy-sem az ellenség. És, miképpen Christust, nem taszítá az ördög a magas helyről, hanem ingerlé, hogy maga vesse-alá magát, *Mitte te deorsum:* téged sem vethet-alá, ha te nem akarod. Erre-nézve, ő-maga az ördög igy panaszolkodott Szent *Antal*-előt: [9] *Cur mihi maledicunt homines? Sibi imputent, si cadant: ego enim nihil possum, nisi ipsi sponte se mihi subdant:* miért átkoznak engem az emberek? Magokra vessenek, ha elesnek: mert semmit én nékik nem árthatok, hanem-ha magok akarva alám-adgyák magokat.

[4] Ephes. 6.v.10.

[5] Apoc. 9. v. 14. c. 20. v. 3. 7. [6] Aug. to. 10. Serm: 197. qui est Secundus post Dom. 1. Trinit.

[7] 1. Joan. 4. v. 4.

[8] 4. Reg. 6. v. 16.

[9] Athanasius in Vita S. Antonii.

Másodszor: az ördög-ellen-való győzedelemre szükséges; hogy, akár-mely kisded és akár-mely színes dolgon kezgye kísértetit az

ördög, helyt ne adgyunk néki; hanem, mingyárt a kísértetek első
[1]Cant.2.v.15. kezdetinek ellene-állyunk: [1]*Capiamus vulpeculas parvulas;* a róka-
[2]Psal.136.v.9. fiakat, míg kisdedek, megfojcsuk: [2]*Allidamus parvulos ad petram;* a Bábylon fajzásit, míg aprók, kőhöz verjük. Igazán írja a Bőlcs:
[3]Eccli.11.v.34. [3]*A scintilla una augetur ignis;* egy szikrát, ha meg nem oltasz, egész házadat felperseled. A várasnak igen kicsiny része a kapu: de, ha azt elfoglallya az ellenség, oda vagyon az egész város. És, a ki legkisseb dologban szállást ád az ördögnek, hamar elfog-
[4]Ephes.4.v.27. lallya éppen az embert. Azért ínt Szent Pál: [4]*Nolite locum dare diabolo;* hogy, csak legkisseb helyt se adgyunk az ördögnek: mert, ha béférkeszik, nehéz kiadni rajta. Ha egyszer engedsz néki, reád-szokik és továb-továb vonszon. Mert Isten szava az; hogy,
[5]Eccli.3.v.29. [5]*Peccator adjiciet ad peccandum;* eggyik bűn másikat vonsza-utánna. És, mint a vízi-beteg, mennél többet iszik, annál többet kíván innya: úgy a bűnbe-esett ember, bűnnel bűnre szomjuságot szerez.

Ez az oka, keresztyének, hogy, valakik írtak a lelki dolgokban-való elő-menetelről, azt leginkáb és leggyakrabban állattyák; hogy a kísértetek kezdetin állyunk-ellene az ördögnek; és az apró fogyatkozásokat szorgalmatoson távoztassuk. Mert, bizonyos, a mit
[6]Jac. 4. v. 7. Szent Jakab [6]írt; hogy, ha mingyárt ellene-állunk az ördögnek, elfút: és, ha a kisded fogyatkozásokat eltávoztattyuk, nagy vétkekbe nem esünk. Ha valakit a régi igaz *római ecclesiá*-nak kebeléből el akar vinni az ördög, azt hiszed-e, hogy mingyárt elsőben arra csalogattya, hogy megcseréllye az igazságot, a *Luther,* vagy *Calvinus* tanításával? Meg se gondold azt: hanem, elsőben, elhiteti vélle, hogy nem nagy dolog, bőjtben a húst megenni. Az-után, arra viszi, hogy, ha innep-nap misét, predikációt nem halgat, sem sokat árt. Továb; a gyónást, egyszer egy okból, mászor másból, elhagyattya vélle; és így lassan-lassan, a tévelygések örvényébe
[7]Ephes.4.v.27. ejti. Atyámfiai, [7]*Nolite locum dare diabolo;* csak legkisseb helyt se adgyatok magatokban az ördögnek. Ha azt sugallya, hogy bőjt-
[8]Rom.14.v.21. közép-ig megedd a húst: ne engedgy néki: mert, [8]*Bonum est homini non manducare carnem:* jó az embernek, ha húst nem észik, ugymond Szent Pál. *Dániel,* mikor Istent akarta engesztelni, három
[9]Dan. 10. v. 3. egész hétig, [9]*Caro et vinum non introierunt in os;* húst és bort
Num. 30. v. 14. Jer. 35. v. 6. nem kóstolt. Nem szabad az anyaszentegyház törvényét megszegni. Mert, ha a *rechabiták,* attyok hagyására, soha bort nem ittak: menyivel méltób, hogy mí, ottan csak kevés ideig, tartóztassuk magúnkat a hús-ételtúl, anyánk hagyására? Nem szabad, a te hús-

ételeddel az együgyűket megbotránkoztatnod. Mert, [1]*Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum;* soha hús nem enném, ugy-mond Szent Pál, ha ebből megbotránkozik felebarátom. Azért, ha Isten szolgája akarsz lenni, azt mongya Szent Pál, hogy bőjtölnöd kel: [2]*Exhibeamus nos, ut Dei ministros, in jejuniis.* Sőt, mikor azt mondotta vólna, hogy ő nagyob szolgája Istennek, hogy-sem a töb Apostolok: többi-közöt, okát azt adgya; [3]*In jejuniis multis*, hogy ő sok bőjtöket szenved. Mint-ha azt mondaná; hogy, annál nagyob szolgája vagy Istennek, mennél többet bőjtölsz. Ellene-állyunk azért az ördög csalogatásinak, akár nagy, akár kicsiny dologra kisztessen. És, miképpen Christus Urúnknak az Angyalok szolgáltak, baj-vívása után: úgy minket-is, ha győzedelmesen viaskodunk, nyugodalomra visznek az Angyalok. Mellyet engedgyen minnyájunknak az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

[1] 1. Cor. 8. v. 13.
[2] 2. Cor. 6. v. 4. 5.
[3] 2. Cor. 11. v. 23. 26. 27.

PÁSZTORI INTÉS.

Keresztyének; a negyven-napi bőjtnek elein vagyunk. Hallátok, hogy Christus az-után ment a pusztába bőjtölni, hogy a Szent Lélek galamb képében reája szállott: ha heában nem akartok bőjtölni, eléb a Szent Lélek malasztyát vegyétek; eléb bűneitekből kitisztúllyatok. Mert, a ki közzületek halálos bűnben vagyon, ha, csak vízzel, kenyérrel bőjtöl is, [4]jutalmát nem vészi az örök bóldogságban. Azért mongya Szent Pál; hogy, ha mindenét szegények-közzé osztya ember; ha testét sanyargattya, sőt tűzre adgya, sem használ, valamíg Istennek szeretetiben és kedvében nem lészen. Tehát, *Isaias* Profetával én-is azt mondom: [5]*Nolite jejunare, sicut usque ad hanc diem;* ne úgy bőjtöllyetek, mint ez-ideig: mert, Isten-elöt a test sanyargatása semmi, ha bűnben hevertek. Hanem, akkor kedves a bőjt, mikor, [6]*Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes;* gonosságodnak egybe-kötött és lenyomó kévéit elveted. Ha pedig magunk kivánsági-után járunk, ha Isten akarattyát nem követtyük, haszontalan a mí bőjtünk.

[4] 1. Cor. 13. v. 3.
[5] Isai. 58. v. 4.
[6] V. 6.

Oh, mely nagy gondolatlanság, sőt esztelenség vólna, ha Húsvétra halasztván a gyonást, a bőjtölésben-való szenvedésinket szánt-akarva haszontalanná tennők! Azért kérlek és íntlek, hogy bűneitekből kitérjetek; igaz Penitencia-tartással Istent engesztellyétek: hogy magatoknak gyümőlcsös, Istennek kedves légyen bőjtöléstek.

BÖJT II. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus JESUSnak *drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot irta-meg Szent Máté Evangelista, könyvének második részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.*

[1]Matt. 17. v. 1. Vide Marci 9. v. 1. Luc. 9. v. 28. Az üdöben [1]melléje-vévé JESUS Pétert és Jakabot és Jánost, az ö attyafiát és vivé öket egy magas helyre, külön: és elváltozék szinében elöttök. És megfényesedék az ö orczája, mint a nap: az ö ruhái pedig feírek lének, mint a hó. És imé, megjelenének nékik Mojses és Illyés, szólván vélle. Felelvén pedig Péter, monda JESUS-nak: Uram, jó nékünk it lennünk: ha akarod, csinállyunk it három sátort; néked eggyet, Mojsesnek eggyet és Illyésnek eggyet. Még, mikor szóllana, imé fényes felyhö körülfogá öket. [2]2. Pet. 1. v. 17. És imé, szó lén a felyhöböl, mondván: [2]Ez az én szerelmes Fiam, kiben néken jó kedvem tölt: ötet halgassátok: és halván a tanitványok, orczájokra esének és igen megfélemlének. És hozzájok-méne JESUS és illeté öket; és monda nékik: kellyetek-fel és ne féllyetek. Felemelvén pedig szemeket, senkit nem látának, hanem, csak magát JESUST. És midön alá-jönének a hegyrül, parancsola nékik JESUS, mondván: senkinek ne mongyátok a látást, míg az Ember Fia halottaiból fel nem támad.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

Miért akarta Christus, színe-változasával dücsösségét megmutatni.

Mikor a világi fejedelmek, megelégedvén hoszszú ideig-való uralkodásokkal; és atyai szeretetnek indúlattyától viseltetvén, életekben akarják királyi pálczájokat fiok kezébe adni és reájok-nézendő országoknak uraságába helyheztetni: azt szokták mivelni, a mit cselekedék Szent *Dávid*, [1]mikor *Salamont* királyi-székbe ülteté. [1]3.Reg.1.v.32. Egybe-győjtik udvarok színes eleit; béhirdetik országok fő-népeit: azok-előt, felmagasztallyák fiok erkőlcsét, vitézlő serénységét: királyi felségét, érdemlő indúlatit. Megdícsírik maga-viselését: következendő gond-viselésének reménségét adgyák. Az-után, intéssel, kéréssel, sőt az örökös országokban, parancsolattal szorgalmaztatnak mindeneket, hogy ő-hozzája halgassanak, őtet urallyák, hívségeket hozzája kötelezzék.

Ugyan-ezent cselekedte a felséges Atya Isten, a Christus színe-változásának dücsösséges napján.

Meghallátok ez elmúlt Vasárnap, hogy az ördög, egy magas hegyre, mint baj-vívó helyre, vívé Christust: az egész világ dücsösségét és uraságát megmutogatá. És, mivel az ördög gazdag az ígéretben, de fösvény a fizetésben; néki ígéré a megmutatott jókat, ha őtet imádgya. Christus pedig, híven és tisztán megtartá Szent Attyához-való kötelességének igazságát és a hazug ördögöt elkergeté. Azért az Atya Isten, jutalmazni akarván, baj-vívásának és hívségének igazságát: más igen nagy hegyre vívé Christust: és, a ki az-előt szolgai ábrázatban, [2]szolgának látczott, [3] *Constituit heredem universorum,* minden javaiban örökössé tévé. Ezt, hogy nagyob pompával vinné-végbe és mindenek-előt kitudódnék akarattya, mind a más-világi, s mind a földön-élő hívei-közzűl, egy-nehány válogatott főrendeket egybe-győjte: az Ó Testamentomból, *Mojsest,* és *Illyést;* az Új Testamentom Apostoli-, az-az, követi-közzűl, *Pétert, Jánost, Jakabot,* elő-szóllítá. Azok láttára, királyhoz illendő dücsősséges fényességbe őltözteté őtet és fel-szóval meghirdeté; hogy, ez a világnak örökös Ura: ez ő-néki természet-szerént-való Fia: ez, a ki néki semmiben kedvét nem szegte. Azért hadgya és parancsollya; hogy, *Ipsum audite,* minden ember ő-hozzá halgasson: tőlle-várjon, néki-szolgállyon. [2]Philip. 2. v. 7. [3]Heb. 1. v 2.

Mihent az Ó- és Uj Testamentomnak szín-népe, az egész világra terjedett hívek nevében, ezt a dücsősséges királyt, örömmel fogadván, hívségeket néki-ajánlá és kötelezé: mingyárt az újonnan felemelt királlyal-eggyüt, tanácskozni kezdének az ellenségek győzedelmérűl; a hívek óltalmárúl; az emberi nemzet váltságárúl. Mert [1] Luc. 9. v. 31. Szent *Lukács* írja; [1] hogy *Mojses, Illyés*-sel egyetemben, *Dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem;* azt kezdék beszélleni-néki, hogy terhes királyságot vállalt magára: munkával, fáratsággal, végre keserves halállal, kelletik megszabadítani az emberi nemzetet.

Tudgyátok-e, keresztyének, miért olvassa a mái napon, fiaielőt, az anyaszentegyház, ezt a Christus dücsősséges színe-változását? Vannak töb okai, mellyek a Christus méltóságának kinyilatkozását illetik: de, azt itílem fő okának; hogy Christus, az ő példájával biztasson és bátorítcson minket, a bőjtök sanyarusága- és az ördög baj-vívása-ellen szűvesen magunk-viselésére. Mert az ő példájával adgya-előnkbe, min végeződik a bőjtök koplalása és az ördöggel-való harczolás. Éhezék a Christus szent Teste, a bőjtölésben: de lásd, minémű fényességgel dücsöíttetik a Test, mely Istenért szenvedett. Méltatlanúl ide s tova viteték a Christus Teste az ördögtűl; torkosságra, kevélységre, bálványozásra kiszteté őtet az ördög: de nézzed, mely nagy dücsösségre, mely felséges méltóságra emeltetik a harcz-után; mikor, nem-csak orczája lett oly világos mint a nap, de ruhájára-is terjedett á dücsösség fényessége.

Ezt kel nekünk-is, a világi szenvedések-közöt reménlenünk. Ha Christussal bőjtölünk, ha vélle-eggyüt tusakodunk az ördöggel: [2] Philip. 3. v. 21. [2] *Configurabit corpus humilitatis nostræ, corpori claritatis suæ;* a mí testünk alázatossága, a Christus Testének fényességébe őltözik; [3] Apocal. 3 v. 21. és, a mint Urunk mongya, [3] *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut et ego vici et sedi cum Patre meo in throno ejus;* valaki az ördöggel-való ütközetben és a testi sanyargatásnak bajvívásában győzedelmes lészen, királyi-székembe ültetem őtet: miképpen én győzedelmes vóltam és az én Atyámnak királyi-székibe ültem.

Annak-okáért, én-is ebben a rövid órában, megmutatom; hogy *ez a Christus színe-változása és dücsösségének mutatása, fő-képpen* *Propositio.* *arra rendeltetett, hogy a lett dolognak minden czikkelyiből, nem-csak ércsük, mint kel a világi bóldog állapatban magunkat viselnünk: hanem azt-is megtanúllyuk, mit kel várnunk és reménlenünk Istenünktűl, ha it néki kedveskedünk.*

Annál-is nagyob kedvel szóllok az Urúnk színe-változásárúl; mert annak innepe, kivált-képpen a magyarok szerencséjére rendeltetett. [5]Mikor, 1456. esztendőben, *Mahomet* török császár, Nándorfeír-várat megszállotta vólna: *Hunyadi* és *Capistranus* János, kardal, könyörgéssel, Ur színe-változtatása napján, verék-meg és kergeték-el a pogányságot. És, noha annak-elötte-is [4]innepelték a görögök az Ur színe-változását: de az említett csudálatos győzedelem-után, Harmadik *Calixtus* pápa, magán-való szolosmát rendele és inneplést parancsola arra a napra. Mí üdőnkben-is, Székes-feír-várnál, Ur színe-változása napján, lén ama nagy győzedelem a pogányságon; melyhez hasonló, nem tudom, ha vólt *Hunyadi János* idejétűl-fogva. Egy óráig-való figyelmezésteket a halgatásban, kérlek ne kíméllyétek.

Festum, 6. Augusti.

[1]Bonfin. Decad. 3. lib. 8. Platina.

[2] Vide Baron. Annotat. in Martyrolog. 6. Augusti.

Nem csuda, ha a *Mojses* orczája oly dücsösségbe őltözék, [1]*ex consortio sermonis Domini,* az Istennel-való beszélgetésből, hogy senki annak fényes sugárira szemét nem fordíthatta; és, valamikor a sokasággal akart szóllani, bé kellett borítani temérdek fedéllel ábrázattyát: de azon méltán csudálkozhatunk, hogy a mí Urunk szent Teste, fogantatásának idejétűl-fogva, úgy nem fényeskedett mindenkor, mint a nap. Mert a Szent Háromságnak Második Személye, az Íge, nem egyéb, hanem, [2]*Splendor gloriæ,* az isteni dücsösségnek fényessége: [3]*Candor lucis æternæ;* [4]*Claritas omnipotentis Dei sincera;* az örök világosságnak fejérsége: a Mindenhatónak valóságos tisztasága. Mivel azért a Christus emberi természete, nem-csak szóllott, mint *Mojses,* hanem személy-szerént eggyesűlt ezzel a nagy fényességgel: csudálkozásra méltó, hogy a személyes eggyesüléssel, ollyan fényességben nem vólt mindenkor a Christus teste, minéműben vólt színe-változásában.

I. RÉSZE.

[3]Exod. 34. v. 29.

2. Cor. 3. v. 13.

[4] Heb. 1. v. 3.

[5] Sap. 7. v. 26.

[4] V. 25.

Hogy annál-is nagyob csudánk légyen ezen: két dolgot kel meggondolnúnk: eggyiket azt; hogy a Christus Lelke, nem-csak halála-után, [5]hanem annak-előtte-is, részes vólt a mennyei bóldogságban és az Isten színének világos látásában. Ezt ő-maga Christus, sok-képpen jelentette. Mert, halála-előt, eggyüt az mondotta; hogy ő immár akkor, Meny-országban vólt: senki Meny-országba nem mégyen (ugy-mond) hanem az Ember Fia, [6]*qui est in cælo,* a ki most Meny-országban vagyon. Sokszor mondotta; hogy, a ki néki szolgál: [7]*Ubi ego sum, illic et minister meus erit;* ot lészen jövendőben, a hol ő vagyon immár: az-az, a mely dücsösséget és mennyei bóldogságot ígér szolgainak, azzal ő immár bóldog volt.

[6]S. Thom. 3. par. qu. 4. art. 2.

[7] Joan. 3. v. 13.

[8] Joan. 12. v. 26. cap. 14. v. 3. cap. 17. v. 24.

Ennek-felette: Szent János írja; hogy Istent soha senki nem látta,
[1]Joan. 1. v. 18. hanem az ő Fia, [1]*Qui est in sinu Patris;* a ki az Atyának kebe-
[2]Joan. 3. v. 32. lében vagyon: az látta és hirdette titkait; mert, [2]*Quod vidit et audivit, hoc testatur;* a mit látott, hallott, azt hirdette nékünk. Noha
[3]Luc. 24. v. 26. azért [3]szenvedni kellett Christusnak és úgy venni Testének dücsösségét: de, mivel az emberi nemzetnek váltságára, szükséges nem vólt Lelke bóldogságának halasztása, még a földön éltében-is, a mennyei dücsösségben részes vólt a Christus Lelke. Másikat, azt kel meggondolnunk; hogy a lélek bóldogsága, a testet, mellyel egybe-foglaltatik, dücsösségessé tészi: úgy, hogy, a feltámadás-után,
[4]Matt. 13. v. 43. az igazak teste [4]oly fényes lészen, mint a nap, vagy [5]a felső
[5]Dan. 12. v. 3. égben szikrázó és ragyagó csillagok.

[6]S. Thom. 3. par. qu. 45. art. 2. Ezeket meggondolván Szent *Tamás,* [6]azt írja; hogy az Urunk színe-változása, nem vólt *miraculum,* isteni csuda; mivel a dücsöűlt lélek testének fényesnek kel lenni: hanem, a mint isteni csuda vólt, hogy a Christus Teste, feltámadása-után-is oly állapatban vólt sokszor, melyben az Apostolok láthatták: azon-képpen, nagy csuda vólt, hogy fogantatás-után, minden üdőben illyen fényes állapattal nem vólt az ő Teste, minéművel színe-változásakor. Mert, hogy a mí Urunk, kínt és halált szenvedhetne érettünk, isteni hatalmával megtartóztatta, hogy fényesség és szenvedhetetlenség, szent Testére ne terjedne a dücsöűlt Lélekről. Ezt a csudát, ezt a testi dücsősségnek tartóztatását mongya Szent *Tamás,* hogy elvette ideig az Isten, és úgy lett az Úr színe-változása: *Non miraculo, sed cessatione miraculi;* nem új csuda-tétellel, hanem a csudának megszűnésével.

Keresztyének; minek-előtte továb mennyünk, gondollyátok-meg, minémű nagy szeretetet mutatott hozzánk Christus, mikor az ő Szent Testét dücsősségtűl megfosztotta, hogy szenvedhessen érettünk; mivel külömben nem szenvedhetetett vólna. Vallyon nem méltó-e, hogy mí az úndok bűnöket, a mí testi kivánságinkat, elhadgyuk azért, a ki érettünk ily nagy dücsösségtűl megüressítette szent Testét? az Apostolok, hol-mi aprólék czulákat* hattak vala el Christus kedveért: azt annyíra böcsűllé Üdvözítőnk, hogy
[7]Matt. 19. v. 28. 29. [7]száz-annyit ígére nékik érette és örök bóldogságot. Menyíre kel tehát böcsűllenünk, hogy a mí Urunk, mí-érettünk, elhatta saját Testének bóldogságát? noha ez oly gyönyörüséges, oly felséges jó, hogy, ha a világnak minden javai és örömi egybe-foglaltat-

* Buttyor, málha, saráná.

nának-is, semmik vólnának ahoz-képest. Jaj nékünk, ha mí az ő kedveért, a világ árnyékát és csalogató édesgetését el nem hadgyuk. Jaj nékünk, ha ezt a nagy kegyelmet, hála-adással nem vészük.

Megígérte vala Christus az Apostoloknak, [1]hogy némellyek-közzűllök meg nem halnak, míg őtet nem láttyák országában; az-az, abban a dücsösségben, melyben lészen Meny-országban. Noha pedig, dücsösségének kimutatásában, arra nézett kivált-képpen az Istennek bőlcsesége, hogy a tanítványok szüvéből a Keresztnek botránkozása kivétetnék; és az akartva felvett szenvedésnek alázatossága meg ne háborítaná azokat, kik az elrejtett felségnek méltóságát, Istennek menyből-adatott szózattyából és *Mojses*-nek s *Illyés*-nek bizonyság-tételéből, megértették vala; sőt a Christus orczájának és őltözetinek mennyei fényességét szemekkel látták vala: mindazáltal, más két dologra-is nézett színe-változásában: először; hogy a Christus példájából megtanúlnók, mint kel magunkat viselnünk a dücsősséges állapatokban. Másodszor; hogy a mí Fejűnk dücsösségéből megércsük, mit kel tagjainak reménleni a jövendő bóldogságrúl. [1]Matt. 16. v. 28.

Sok példát és tanuságot hagyott Christus, az alacsony és fogyatkozott állapatban-való magunk-viselésére, mert, születésétűl-fogva haláláig, majd mindenestűl, kisded állapatok tűköre vólt az ő élete: de Virág-Vasárnap-kivűl, semmi ollyas külső dücsösségben nem vólt, melyben eleven példát adhatott volna, mint kel a nagy állapatot viselnünk, hanem ezen az ő színe-változásának napján. Lásd a Virág-Vasárnapi Első Predikácziót.

Christus Urunk azt akarta, sőt ugyan parancsolta, hogy mí ő-tőlle alázatosságot tanúllyunk. Ez-okáért, tellyes életének minden rendit, alázatossággal ékesitette. Mikor a világra jöve, sereg Angyalokkal, meny-dörgések- és villámlások-közöt jöhetett vólna, mint a *Sinai* hegyre; királyi palotában született-, arany bőlcsőbe tétetett-, bársony pólába takartatott-vólna, ha kedve tartotta vólna; felserdűlt ifiuságában, mélységes tudományát tanításával mutogathatta vólna; nagy állapatokra mehetett vólna; királyok és császárok kedvében tisztességesen forgódhatott vólna; de nem mívelte. Harmincz esztendős-koráig, csak titkon, egyéb külső foglalatosságoktúl üressen vólt: az egy asztal-gyártó munkátúl, hogy meg nem vonta-magát; melyre-nézve, a sidók őtet, [2]*Fabrum*, [3]*fabri filium;* asztalosnak, asztalos fiának nevezték. Mikor dücsösséges pompával *Jerusalem*-be akart menni, nem valami fris-őltözetű [2]Mar. 6. v. 3. [3]Matt. 13. v. 55.

tettetes * lóra, hanem útálatos szamárra ült: melynek mind czapraga, mind csóltára,** kápája,*** csak az apostoli köntösök rongya vólt. Halálában mutatott alázatosságát, csak az tudgya elő-számlálni, a ki az ő szenvedésinek minden részeit elő-számlállya. Az vala hátra, hogy az ő szent testének mennyei dücsöítésében, az Atya Istennek égből-adatott böcsüllete-között; a *Mojses*-nek és *Illyés*-nek bizonyság-tétele-között, útat mutatna a dücsösséges alázatosságra.

Első dolog azért, melyre taníta Christus mindeneket színe-változásában, az alázatosság. Mert nem akará dücsösségét és felmagasztalását, várasban és sokaság-előt lenni: hanem, a mint
[1] Marc. 9. v. 1. Szent Márk írja, [1] magas hegyen; *Seorsim,* külön és távúl a sokaságtúl: három Apostolát, *Solos,* magokat vitte-magával: és, *Coram ipsis,* csak azok-előt, változtatta színét. Mi dolog ez, irgalmas Isten? Szenvedésedre és gyalázatos kínozásidra, a királyi várast *Jerusalemet* választottad; Húsvét innepét rendelted, mikor minden-ünnen oda-tódúlt a sokaság, hogy ennyi sok népek láttára pökdöstessél, megfeszíttessél: dücsösségedet pedig, pusztában, titkon, csak három ember-előt mutogattad? Nem ez a mí kevélységünk szokása: elfedezzük, rejtegettyük, titkollyuk fogyatkozásinkat és gyalázatinkat: ha valami dicsíretes vagyon bennünk, azzal dicsekedűnk, azt mutogattyuk és szem-eleibe terjesztyük.

Nincs it határa a Christus alázatosságának. Mikor alá-jöve a
[2] Matt. 17. v. 9. hegyről, erőssen megparancsolá [2] a három Apostolnak, hogy titkon tarcsák ezt a dücsősséges látást és senkinek ne jelencsék, valamíg
[3] Luc. 8. v. 56. halottaiból fel nem támad; mikor a *Jairus* leányát [3] feltámasztá, azt hagyá szüléinek, hogy senkinek ne mongyák; mikor a vakokat
[4] Matt. 9. v. 30. meggyógyítá, [4] *Comminatus est illis,* megfenyegeté, hogy senki ezt
[5] Matt. 8. v. 4. ne tudgya; mikor [5] a poklost megtisztítá; mikor [6] a sok betegeket
[6] Matt. 12. v. 16. minden nyavalyájokból kigyógyítá, erőssen meghagyá, hogy titkon tarcsák és ki ne jelencsék őtet. Mi dolog, keresztyének, hogy ily igen titkollya Christus az ő dücsösségét? Tudgyuk az angyali tanitásból, hogy a királyok titkait, rejtve kel tartani: de azt-is
Tob. 12. v. 7. tudgyuk, hogy, [7] *Opera Dei revelare, honorificum est;* böcsülletes az isteni cselekedetek hirdetése. Hogy mí titkollyuk és szem-előt ne mutogassuk, ha kivált-képpen-való jókkal megáld Isten, nem nem csuda: mert a kevélységnek és emberi dícsireteknek szele künnyen elfújja és mególtya a mí gyertyácskánkat. De Christusban

* Tekintetes, termetes, tetterős, tehetős. ** Csótár, csujtár, dorsuale, — *** Cappa, caputium equi et falconum.

nem volt félelmes, hogy elkevélyedgyék, vagy az emberi itíletektűl felfuvalkodgyék, bár mind e világ tudta és látta vólna-is az ő dücsösségét: hanem ezzel, minket tanított, hogy az igen dücsösséges állapatban-is, az alázatosságot kövessük.

Nem elég, hogy Christus az ő dücsösségében alázatosságnak példaját adgya: hanem útat mutat és módot ád, mint kel megtartani az alázatosságot, akár-mely nagy állapatban. Mert, a mint Szent Lukács írja, mikor legnagyob fényességében vala, *Mojses*-sel egyetemben *Illyés* Proféta [1]*dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem;* arrúl a kimulásrúl szóllottak vélle, melyet *Jerusalem*-ben kellett elvégezni: az-az, ama keserves, gyalázatos, szörnyű kínokrúl, mellyekkel a Kereszt-fán véget kel vala életében vetni. [1] Luc. 9. v. 30. 31.

Nem akarok abban üdőt tőlteni, hogy mind-azokat, a bőlcs emberektűl számlált okokat megvisgállyam, mellyekért akarta Christus színe-változásában jelen lenni *Mojsest,* [2]a ki meghólt vala; és *Illyést,* a ki eleven elragadtatott.* Némellyek azt írták; hogy ezzel akarta ismértetni, hogy ő, mind hóltak s mind elevenek ura. Szent *Jerónimus* [3]azt mongya; hogy, csak erről a két Szentrűl olvassuk, hogy mindenik negyven napig bőjtölt, [4]mint Christus: azért méltó vólt, hogy, a kik társok vóltak a Christus sanyaruságában, dücsöséges színe-látásában-is örvendeznének. Sokan azt állíttyák, hogy azoknak balgatag vélekedéseket akarta hamisítani Christus, kik azt itílik; hogy a meghólt szentek, a világi dolgokban semmit nem tudnak: mert nem beszélhetett vólna *Mojses* azokrúl, a mik léjendők valának *Jerusalem*-ben, ha nem tudta vólna a világi állapatot. Végezetre, sokan azt akarják; hogy, mivel erről a két Profétárúl olvassuk, hogy felette nagy kívánsággal kérték Istent, [5]hogy megmutassa nékik színét; és ugyan szót-is ada Isten *Mojses*-nek, hogy, [6]*videbis posteriora mea,* meglátttya a ő utólsó részét: ezeknek akarta elsöben-is, kivánságokat bétőlteni és orczájának dücsösséges látásával őket vígasztalni. [2] Deut. 34. v. 5 6. [3] Hieron. lib. 2. contra Jovinian. c. 10. medio. [4] Exod. 24. v. 18. 3. Reg. 19. v. 8. Jansenius, alii: [5] Exod. 33. v. 18. 3. Reg. 19. v. 4. [6] Exod. 33. v. 23.

Mind jók; mind helyesek ezek az okok. Hogy pedig ezekkel a Profétákkal, az ő dücsösségének fényessége-közöt, a szomorú halálrúl, *Jerusalem* várasában következő sok szenvedésekrűl beszélget Christus: úgy tetczik, nem külömben illik, mint, [7]*musica in luctu,* a halottas-házhoz a hegedű. De nem úgy vagyon: tanítani akart ezzel Christus; hogy, a kik gazdagsággal és bőcsül- [7] Eccli. 22. v. 6.

* 4 Reg. 2 v. 11.

lettel tekíntetesek; a kik, világ itíleti-szerént, bóldogok e főldön: hogy a jó állapatnak szelétűl veszedelmekbe ne taszíttassanak, gyakran gondolkodgyanak és szóllyanak halálokrúl. Mert, ha a halálnak emlekezetivel nem zabolázzák a világi bóldogságot, künnyen megrészegít és veszedelembe vonszon a jó szerencse.

[1] Eccli. 11. v. 27. Azért mongya a Bőlcs; hogy, [1]*in die bonorum, ne immemor sis malorum;* mikor jól vagyon dolgunk, meggondollyuk, hogy ma, hólnap, fordúl a kerék és változik a szerencse. Annak-okáért,

[2] Eccli. 18. v. 25. [2]*memento paupertatis, in tempore abundantiæ: et necessitatum paupertatis, in die divitiarum. A mane usque ad vesperam immutabitur tempus;* bévségünkben, eszűnkben forogjon a szegénység: mert egy nap a közi, hogy a dücsösség gyalázatra, a bévség fogyatkozásra, az élet halálra fordúlhat.

A római polgárok *triumfussá*-nak-, avagy gyözedelmek pompájának-közepette, szűnetlen emlekeztette egy íntő a gyözedelmes fejedelmet, hogy eszébe-jusson halandósága; és el ne hidgye magát a bóldog állapatban. De, Christusnak, efféle intésre szüksége nem lévén, minket akart tanítani; mikor legnagyob dücsösségének idején, leggyalázatosb szenvedéséről beszélgetett. Mert tudta, mely szükséges a halálnak emlekezeti, hogy a választottak fel ne fuvalkodgyanak: sőt annál alázatosbak légyenek, mennél nagyob isteni ajándékokkal fényeskednek.

Vajha gyakorta szóllanának és gondolkodnának a világ javaival bévelkedők, *de excessu,* kimulásokrúl: nem látnánk ennyi kevélységet, ennyi haszontalan pompát. De abban vétkezünk, a miben Szent Péter; ki, mihent az Úrnak dücsösségét látá, mingyárt le akara telepedni: sátort akara vonni a hegyen: és igen állatá, hogy, *bonum est nos hic esse;* jó állapat ez: jó ebben maradni és megnyúgodni. A szenvedésről, a halálról mikor predi-

[3] Matt. 16. v. 23. kálla Christus, felkiálta Szent Péter: [3]*absit a te Domine, non erit tibi hoc:* távúl légyen Uram tőlled, hogy megölessél; nem kel annak lenni. A dücsösséget pedig, mihent látá, mingyárt kapa rajta és örömest abban marad vala. De, a mint Szent Márk és

[4] Matt. 9. v. 5. Luc. 9. v. 33. Szent Lukacs feljegyzették, [4]*nesciebat, quid diceret:* nem tudta, mit mondott.

Igazán nem tudta Szent Péter, mit mondott, mikor azt kívánta, hogy ot a hegyen, dücsösséges állapatban és mennyei örömben maradgyanak. Nem tudta, hogy nem it, a földi szám-kivetésben, kel a dücsösséget várni, hanem Isten országában. Nem tudta,

hogy a bóldogság, nem a Christus Testének dücsösséges látásában ál: mert ez, csak cseppecskéje annak a folyó-víznek, mely az Isten országát vígasztallya; csak kicsiny részecskéje annak az örömnek, mellyel részegednek a Meny-ország lakosi. Nem tudta, hogy az emberi nemzet váltságaért, halált kel még szenvedni Christusnak. Nem tudta, hogy nem oly künnyen juthatni az örök nyugodalomhoz: hanem, sok munkát és fáratságot kel azért szenszedni, mert, baj-vívás-nélkül *corona:* szolgálat-nélkül fizetés, nem adatik.

Bóldog Isten! ha nem tudta Szent Péter, mit mondott, mikor azt kívánta, hogy dücsösséges állapatban maradgyon Christussal e földön: mentűl inkáb nem tudgyák, mit kívánnak, kik, a világ javain kapdosván, it keresik bóldogságokat? oly dolgokban keresik pedig, mellyek az örök boldogságtúl elvonsznak?

Nem-csak alázatosságra tanított Christus színé-változásában, II. RÉSZE.
hanem, a mennyei dücsösségnek kivánságát akarta szívűnkben gerjeszteni. Annak reménségével, minden munkára és szenvedésre bátorította gyarlóságunkat. Hogy a világi sok fáratságok, sanyarúságok, üldözések, mellyeket tanitványinak jövendőllött vala, félelmesekké ne tennék és kétségbe ne ejtenék őket: jelenségét mutatá a maga Testében, annak a dücsösségnek, mellyel fizet a világi szenvedésekért.

Mikor Isten az igéret földére akará vinni választott népét, válogatott férfiakat elő-küldе, kik megtekíntenék a föld állapattyát. A kímek [1]viszsza-térvén; két vastag legény, egy rúdon, nagy [1] Num. 13. v. 18. 24.
szőlő-veszszőt hoza, mely sok szép gerezdekkel tellyes vala. A mellet, öreg fügéket és poma-gránátokat hozának. Azokat mutogatván, megismérteték az igért földnek bévséges gazdagságát: édesíték és künnyebbíték a pusztában-való fáratságok terhét, azzal a jó hírrel, hogy ezennel illyen szép gyümőlcsökkel bévelkedő földet érnek, csak ne hadgyák annak kivánását és keresését meghidegedni magokban. Hasonló formán, a mí édes Üdvözítőnk, a maga Testének dücsösségében, megmutatá annak a bóldog állapatnak részecskéjét, mellyet híveinek készített és ígért. Melyre-nézve Szent Péter, [2]*speculatores,* kímek-nek nevezi az Apostolokat, [2] 2. Pet. 1. v. 16.
kik a szent hegyen az Úr szine-változását látták.

Azon panaszolkodtak régen az istentelenek, hogy, [3]*Non est* [3] Sap. 2. v. 1.
refrigerium in fine hominis; nem lészen bóldog állapat hóltunk-után. És ezt azzal állatták: mert, *Non est, qui agnitus sit reversus*

ab inferis, nincs a ki látta vólna a más-világi állapatot és onnan viszsza-térvén, hírt tudott vólna arrúl adni. Hogy ezeknek szája bédugatnék, nem-csak azt fogadá Christus, hogy a mennyei [1] Philip. 3. v. 21. bóldogságban a mí testűnket, [1] *Configurabit Corpori claritatis suæ,* [2] Rom. 8. v. 29. az ő Testének fényességébe őltözteti; úgy, hogy, [2] *Conformes simus imaginis sui,* ő-hozzá hasonlók légyünk: hanem azt akará, hogy oly bizonyos tanúk lennének, kik, az ő Testének fényességérűl [3] 1. Joan. 1. v. 1. 3. 2. Pet. 1. v. 18. bizonyságot tévén, azt mondhatnák; [3] *Quod audivimus, quod vidimus;* szemeinkel látott, füleinkel hallott, kezeinkel tapasztalt dolgot mondunk: mert láttuk a szent hegyen, a Christus testének nap-fénynél világosb dücsösséget: hallottuk az égből adott szókat.

Keresztyének; nem a mennyei bóldogság, a mit a Christus Testében láttak az Apostolok: mert oly dolog az örök bóldogság, [4] 1. Cor. 2. v. 9. [4] mellyet szem nem látott, fül nem hallott és senki gondolattyába nem ütközött. A mennyei dücsösséghez-képest, mind semmi, valamit e földön nagynak itílünk. Mert Isten, sem az egek teremtésében, sem a világnak csudálatos gond-viselésében, meg nem mutatta nagyságos-vóltát és tehetségének bévséges gazdagságát: hanem, [5] Isai. 33. v. 21. a mint *Isaias* írja, [5] *Solummodo ibi magnificus est Dominus noster;* csak a mennyei *Jerusalem*-ben ismérszik és látszik az Istennek nagyságos-vólta: csak ot mutattya kincsét tár-házának. A Christus Testének dücsösséges fényessége, egy kis cseppecskéje a mennyei bóldogságnak: mindazáltal, nézd csak ez-is, mely igen elragadta, mely igen édesitette és megelégítette a Szent Péter lelkét! Magárúl elfeletkezik: mint-ha soha semmire semmi szüksége nem lehetne, örökké azon a hegyen akar maradni. Sem sátort, sem élést nem kíván: csak azt kiáltya; hogy elég néki, ha ot maradhat; *Bonum est nos hic esse.*

Valaki érti a mennyei dücsösségnek nagy-vóltát, lehetetlen, hogy a világ javaiban, valamit nagyra-böcsűllyön: sőt Szent Pállal, [6] Philip. 3. v. 8. [6] *Omnia arbitratur, ut stercora;* ahoz-képest, mindent úgy néz, mint ganéjt. Nem tudgyák micsoda a Meny-ország, a kik e világ tövissét rósának, bojtorjányát kedves ételnek, epéjét méznek, halálát [7] Job. 30. v. 7. életnek alíttyák: kik, [7] *Esse sub sentibus, delicias computant;* a tövis-közöt-való heverést gyönyörüségnek ítílik: és azt kiáltyák; *Bonum est nos hic esse;* jó nékünk ez a világi lakás: és, ha lehetne, örökké it maradnának, it szamárkodnának. Nem jó (ugymond Szent Bernárd,) [8] hanem szomorú és veszedelmes it lakni, a hol bévséges a gonosság, de szűk a tekélletesség: a hol mindenek

[8] Bernar. Serm. 6. de Ascensione Domini. initio.

telik, sikos és enyves setétséggel, bűnök tőreivel, lélek veszedelmével: a hol egyéb nincs hiuságnál és törődésnél.

A ki tudgya, micsoda a Meny-ország, nem fárad, hogy it sátort vonnyon és nagy éppűleteket készítcsen: mert tudgya, hogy, ha a földi házból kimégyen, mennyei sátorokba [1]kőltözik: örömest elveszti és elosztya mindenét, hogy azt megnyerhesse, a miben minden java eggyüt lészen. Minden fáradtságot vígan felvállal, minden sanyaruságot örömmel visel, minden kínt és gyalázatot dücsösségnek álít, mellyen a mennyei bóldogságot megveheti. [1] 2. Cor. 5. v. 1.

Tudgyátok-e, keresztyének, mi adott szűvet és erőt ama dücsösséges bajnakoknak, kik csufolásokat, [2]veréseket, fogságokat és külömböző szörnyű halálokat vígan szenvedtek? Tudgyátok-e, micsoda bátoríttya és vígasztallya, a világ habjainak veszedelmeközöt evező szolgait az Istennek? Tudgyátok-e, mivel adnak ízt az Isten szolgai, az ő sok fáratságoknak, szomorú rekeszeknek, sanyarú bőjtöléseknek, fájdalmas veréseknek? Tudgyátok-e, mivel künnyebbítik sőt édesítik, [3]*Mortificationem tota die,* nap-estig-való sok alkalmatlanságokat és magok gyözedelmét? Mind-ezeket az ízetlen, sőt keserű italokat, gyönyörüségessé tészi a mennyei dücsösségnek emlekezete és reménsége. Mert, miképpen Christus Urunkrúl mongya Szent Pál; hogy, [4]*Qui propositio sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contemta;* a következendő örömet elötte-viselvén, semminek tartotta a kereszt kínnyát és gyalázattyát: úgy az igazak, akár-mely nagy nyomoruságokrúl úgy gondolkodnak, hogy, [5]*Momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis;* szem-pillantás-ig, vagy óra petczentés-ig tart a földi nyavalya: de ot-fen a magas menyégben, örökké-való dücsösségnek temérdek bóldogságát szerzi. Azért, ennek a jövendő dücsösségnek emlekezete és reménsége, nagyob gyönyörüségeket ád szívökbe, hogy-sem a világnak minden javai. Ugyan-is, ha igaz, a mit [6]*Aristóteles* írva hagyott, hogy, senki nem lehet hoszszú ideig, gyönyörüség-nélkül: azok, a kik, [7]*ab omnibus se abstinent,* a világnak javaitúl kedveket és gondolattyokat elfogták; a kik a szerzeteknek eleven mártiromságára adták magokat; a kik javokat elhagyván, testeket és szabadságokat rabságba vetették; mint élnének ily nagy örömmel, ily sok lelki vígasztalásokkal és szűbéli édességekkel, ha mennyei bóldogságra nem fordítanák szemeket; és arra-nézve, azt nem gondolnák, hogy, *Bonum est nos hic*

[2] Hebr. 11. v. 36.

[3] Rom. 8. v. 36.

[4] Heb. 12. v. 2.

[5] 2. Cor. 4. v. 17.

[6] Arist. 8. Ethic. cap. 6.

[7] 1. Cor. 9. v. 25.

esse; akár-mely pusztában, sátor-nélkül, minden fogyatkozásokközöt, jól vannak? mivel a Meny-ország úttyán, sőt kapuján vannak. Nincs annál bóldogtalamb ember, mint, a ki az örök dücsösségnek emlekezetivel és kivánságával, nem vastagíttya magát: a ki annak reménségével nem biztattya lelkét: a ki annak elnyerésével nem vígasztallya szüvét.

[1] Aug. to. 9. Soliloqu. Anime ad Deum. ca. 22.

Vaj, ki nagy vígasztalás, az Istennek belső vígasztalása! [1] *Tu dulcedo inæstimabilis, per quam cuncta amara dulcorantur. Tua dulcedo, Stephano lapides dulcoravit. Tua dulcedo, craticulam beato Laurentio dulcem fecit. Pro tua dulcedine, ibant Apostoli gaudentes, quoniam digni habiti sunt, pro nomine tuo contumeliam pati. Ibat Andreas securus et gaudens ad Crucem. Pro hac emenda, Bartholomæus propriam pellem dedit. Hanc, ut gustavit Petrus, omnium oblitus, clamavit, quasi ebrius; Domine bonum est nos hic esse: hic moremur; te contemplemur: quia nullo alio indigemus. Sufficit nobis, Domine, videre te; sufficit tanta dulcedine satiari. Unam stillam dulcedinis gustavit, et omnem aliam fastidivit dulcedinem: quid Petrus dixisset, si magnam illam multitudinem dulcedinis Divinitatis gustasset, quam abscondisti timentibus te?* Minden keserű és nehéz fáratságot megédesithet az Ur Isten vígasztalása. Ez édesitette Szent Istvannak a köveket, mellyekkel-agyon veretett: Szent Lőrincznek a rostélyt, mellyen megsüttetett: az Apostoloknak a gyalázatokat, mellyeket örömmel viseltek: Szent Adrásnak a Keresztet, melyre vígan feszíttetett. Ezt az édességet megkóstolván Péter, mindenekről elfeletkezik; kiált, mint a részeg: Uram, jó nékünk it lennünk: it lakjunk, te-reád nézzünk; egyébre nincs szükségünk; elég, hogy téged látunk; a te édességeddel elégedünk. Csak cseppecskéjét kóstolta az isteni édességnek és minden egyéb édességet elfelejtett: mit mivelne, ha megízelítené az istenségnek számtalan édességét, mellyet elrejtett hív szolgainak?

De vessünk véget a mái tanuságunkban. Keresztyének; a bűnök-által, minnyájunk színe megváltozik: mert az Isten képét, a mí lelkűnket, barmokhoz hasonlatossá tészük mikor vétkezünk. És, noha nem oly láthatóúl visellyük a barom-képet és erkőlcsöt, mint *Nabuchodónozor:* de belől, baromhoz hasonlíttatik, a ki bűnbe esik; és ez az ördögi szín-változtatás. A mí Urunk dücsösséges színe-változása pedig, arra-való, hogy annak hasonlatosságára és fényességére változtassuk lelkünket. Mert Szent Pál írja: [2] *Gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, a clari-*

[2] 2. Cor. 3. v. 18.

tate in claritatem; hogy, a Christus dücsösségének és fényességének elmélkedésével, nékünk-is fényességbe kel őltöznünk. És [1]*Sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem cœlestis:* ha a halandó *Ádám*-nak földi hasonlatosságát viseltük, bűnös állapatunkal: mennyei Atyánknak fényes ábrázattyát-is visellyük, szent életünkel. Ébreszszük tehát, a Christus dücsösségének emlékezetivel restségünket: vastagítcsuk erőtlenségünket, az örök dücsősségnek kivánságára és keresésére: eszünkben forgatván, hogy, ha a Meny-ország úttyán, mint éles beretvákon kellene-is járnunk; ha a mennyei bóldogságnak elnyeréseért, ezerszer meg kellene-is halnúnk, mind semmi vólna.

[1] 1. Cor. 15. v. 49.

BÖJT III. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot irta-meg Szent Lukács Evangelista, könyvének harmadik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Az üdöben ördögöt üz vala Jesus, [2]és az néma vala. És, mikor kiüzte vólna a ördögöt, szólla a néma: és csudálkozának a sokaságok. Némellyek pedig közüllök mondának: az ördögök fejedelme, [3]Beelzebub-által üzi-ki az ördögöket. És egyebek kisértvén, égből kérnek vala jelt tölle. Ő pedig, hogy látá az ő gondolattyokat, monda nékik: minden ország, mely magában meghasonlott, elpusztúl; és a ház házra döl. Ha pedig a sátán-is meghasonlott maga-ellen: mint ál-meg az ő országa? mivel azt mongyátok, hogy én Beelzebub-által üzöm az ördögöket. Ha pedig én Beelzebub-által üzöm-ki az ördögöket: a tí fiaitok ki-által üzik? Az-okáért, ők lésznek a tí biráitok. Továbbá, ha Isten újával üzöm ki az ördögöket: bizonyára elérkezett ti-reátok az Isten országa.

[2] Lucæ 11. v 14. Matt. 12. v. 22. Marci, 3. v. 22.

[3] Az-az, legyek-Istene.

Mikor az erős fegyveres őrzi pitvarát: békeségben vannak, a miket bír. Ha pedig nállánál erősseb reá-jövén, meggyőzi őtet, elviszi minden fegyverit, mellyekben bízik vala és az ő ragadományit elosztya. A ki velem nincsen, ellenem vagyon: és, a ki velem nem gyöjt, tékozol. Mikor a tisztátalan lélek kimégyen emberből, vizetlen helyeken jár, nyugodalmat keresvén. És nem találván, mond: viszatérek házamba, a honnan kijöttem. És, mikor eljő, söprüvel tisztítva és ékesitve találja azt. Akkor elmégyen és hét, magánál-gonoszab lelket melléje-vészen; és bémenvén, ot laknak. És annak az embernek utólso dolgai gonoszabbak lésznek az elsőknél.

Lén pedig, mikor ezeket mondaná; felemelvén szavát egy aszszony a sokaság-közzül, monda néki: bóldog a méh, mely téged hordozott és az emlék, mellyeket szoptál. Ő pedig monda: sőt inkáb bóldogok, a kik az Isten igéjét halgattyák és azt megtartyák.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk épülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

Az igaz Penitenczia-tartásrúl.

[1] 1. Reg. 16. v. 23.

[2] 1. Reg. 18. v. 10. et cap. 19. v. 10.

[3] Dan. 14. v. 25.

Nagy irgalmasságot cselekedett Szent *Dávid,* [1]amaz istentűlhagyatott és ördög hatalma-alá vettetett *Saul* királlyal; mikor felháborodott bús szivét, ékesen-pengetett hárfajával megenyhítvén, a gonosz léleknek szorongató körmei-közzűl, vigaságos állapatra hozta: de nem lén egyéb jutalma jó-tétének, hanem a *Saul* dárdájának [2]halálos lövése, mellyet csak Isten térite-el rólla. Nagy jót mivele *Dániel* a [3]*Bábylon* lakosival; mikor ama kegyetlen sárkánt, *Quem nullo cibo poterant satiare,* melynek torkát meg nem tölthetik vala, elfogyatá és elszaggatá: mindazáltal, jó-tett helyébe, halállal akarának fizetni a gonosz népek. Mit csudállyuk tehát,

hogy, mikor Christus ördögöket űzött, az ő [1]attyafiai, mint észtűl-fosztottat, fogni és kötözni akarták? az irás-túdók pedig azzal káromlották, hogy ördög erejével űzi az ördögöket? [1] Mar. 3. 21. 22.

De lásd a mí kegyes Üdvözítőnk jó-vóltát! nem, hogy boszszú-állásra indúlna ezzel a nagy gyalázattal; de sőt, eszébe-vévén, hogy, gyökerezett gonosságból származik a káromlás: *Vidit cogitationes eorum;* látá gondolattyokat: a belsö rothadást akarván orvosolni, négy igen szép és dücsösséges tanitásra vőn okot.

Elsőben: a sidók tudatlan vakságát meggyőzé; és erős bizonysággal állatá, hogy ő nem ördögi erővel kergeti az ördögöket. Mert, noha az ördögök-közzűl a ki hatalmasb, kiűzheti az erőtlembet; noha egy-mást értvén, tettetés-képpen engedhet eggyik a másiknak: de úgy, mint Christus szokott ördögöt űzni, nem kergetheti eggyik ördög a másikat, országának romlása-nélkül. Mert ő, [2]*In potestate imperabat, et obediebant ei;* hatalommal parancsolt [2] Mar. 1. v. és engedtek néki. Mihent azt mondotta, [3]*Exi spiritus immunde:* [3] Mar. 5. v. [4]*Obmutesce, et exi;* halgass, meny-ki tisztátalan lélek az emberből: [4] Luc. 4. v. mingyárt kiment: kedve-ellen ment: kínlódással ment-ki; a mint [5]megvallotta nem egyszer. Ennek-felette; nem eggyet, kettőt, szakadozva űzött Christus: hanem, [6]*Legiot,* hat ezeren-ként. Nem egyszer kétszer: hanem szám-nélkül űzte őket. És, a mi nagyob, a káromló sidók fiainak-is hatalmat adott, hogy kiűzhessék az ördögöket. Sőt, a kik Christusban nem hittek, [7]azok-is, az ő nevének említésével, ördögöket kergettek. [5] Matt. 8. v. Mar. 5. v. [6] Mar. 5. v Luc. 8. v. [7] Luc. 10. 17. Mar. 9. 37. Actor. 1 v. 13.

Másodszor: megismérteté veszedelmes állapattyát a bűnbenlévőknek. Mert azok, ördögnek, ugy-mint erős fegyveresnek, birtokában vannak; és, a mint Szent Pál szól, [8]*Traditi satanæ,* ördögnek adattak. Azért, nem-csak rabjai az ördögnek, [9]*A quo captivi tenentur, ad ipsius voluntatem:* hanem, fiai. Erre-nézve mongya Christus a sidóknak: [10]*Vos ex patre diabolo estis:* hogy ördög az ő attyok. Szent Pál-is Elimást, [11]*Filium diaboli,* ördög fiának, nevezé. Sőt Urúnk, [12]*Judást,* ugyan ördögnek mondá; mert ördögi erkőlcsökbe és tulajdonságokba őltözik, valaki a bűnnek fogságába esik. [8] 1. Cor. 5. 5. 1. Tim. v. 20. [9] 2. Tim. 2 26. [10] Joan. 8. 44. [11] Act. 13. 10. [12] Joan. 6. 71.

Ennek-felette, [13]tisztátalan léleknek nevezi Christus az ördögöt, a kinek birtoka vagyon a bűnös emberen: akarván jelenteni; hogy az ördög, minden rútságot és utálatosságot magával viselvén, azt-is, a kinek lelkébe kőltözik, minden tisztátalanságokkal és úndok vétkekkel megtőlti. [13] Zach. 13. 2. Apoc. 1 v. 2.

Az Evangeliomban említett nyomorúlt ember példajával pedig, megismérteti, mint bánik rabjaival az ördög. Néma vólt, a mint hallátok az Evangeliomból, a kit az ördög megszállott vala. Szent *Ágoston* és egyebek írják; [1]hogy siket-is vólt; mert a görög szó, *Kophos*, némát és siketet jegyez. Sz. Máté, [2]ugyan ezen némárúl írja; hogy vak vólt. Kitollya tehát az ördög, rabjainak szemeket, hogy veszedelmes állapattyokat nem látván, véletlen verembe szakadgyon nyakok. Nem szenvedi, hogy az igaz jót és gonoszt megválaszthassák; hanem azt akarja, hogy tapogatva és szerencsére, mint vakok, követ kapjanak arany-gyanánt. Siketekké tészi, hogy az Isten intésit, sőt, ajtajokon kolompozásit, ne halhassák. Megnémíttya és, mint a martalócz, felpeczkeli állokat; hogy az isteni dícséretekre és a gyonásra ne táthassák szájokat.

[1] Aug. to. 4. de vera et falsa Pœnit. c. 9.
[2] Matt. 12. v. 22.

Harmadszor: arra-tanít Christus; hogy tisztasággal és drága ékességekkel csinnyosittatik a lélek, mikor ő-belőlle az ördög kiűzetik és újonnan Istennek szenteltetik.

Negyedszer, és utólszor: azt adgya előnkbe; mely veszedelmes állapatra jút, a ki, megszabadúlván az ördög fogságából, újobban annak prédájúl adgya magát: kit, mint egyszer szökött rabot, gonoszabbúl és nagyob őrizetben tart a sátán.

Mind-ezekből, sok üdvösséges tanuságokat vehetnénk: de, mivel közelgetnek azok a szent napok, mellyekben, minden keresztyén ember tartozik Penitencziát tartani; és Istennel megbékélvén, az Oltári-szentséghez járúlni: én, a töb dolgokat mászorra hagyván; e jelen-való órában, *szóllok az igaz Penitenczia-tartásrúl: mellyel, mint Istennek választott söprűjével, kitisztíttatik belső rútságunk: és, az ördögnek s bűnnek rabságából megszabadúlván, mennyei ékességnek szépségével csinnyosíttatik lelkünk.*

Propositio.

Elsőben azért, a Penitenczia-tartásnak szükséges-vóltát és csudálatos hasznait, rövídeden megmutatom; hogy ezzel édesedgyék, ha mi sanyarúság vólna benne. Másodszor, megmondom; mi kívántatik az igaz Penitencziához. Igen szükség ezt jol érteni, hogy az igaz Penitenczia-által, Istennel megbékélhessünk. Azért füllel és élmével figyelmetesek légyetek.

I. RÉSZE.

Azt írja Szent [3]Ágoston; hogy, a szónak ereje-szerént, *Pœnitere est pœnam tenere;* a Penitenczia annyit tészen, mint bűntetéstartás: vagy, a mint *Isidorus* szól; *pœnitentia, idem, quod punientia;* annyi, mint bűntetés. Mert, nem egyéb a *pœnitentia;* hanem, [4]*Dolentis vindicta, puniens in se, quod dolet commisisse;* belső bánatnak

[3] Aug. to. 4. de vera et falsa Pœnit. c. 19.
[4] August. loco cit ca. 8. ultra medium.

boszszú-állása, mellyel ember bűnteti magaban, a mit bán, hogy cselekedett. Azért, a Penitencziának első és belső cselekedete a bűnről-való bánat és lelki szomoruság; melyből származnak a külső sanyargatások. Ezt jelenti Szent Pál, mikor azt írja; hogy [1]*Tristitia, quæ secundum Deum est, pœnitentiam operatur;* az istenes szomorúság Penitencziát szerez: ollyant, tudni-illik, mely a testet sanyargassa, [2]*In cinere, et cilicio;* ciliciummal és hamuval. Noha azért a penitencziának egyéb cselekedetei-is vannak: de nevezetesb része a bűnökért-való lelki bánat és töredelmesség.

[1] 2. Cor. 7. 10.

[2] Matt. 11. v. 2 Job. 42. v. 6 Jerem. 6. v. 2

Ha a keresztség-által úgy megerősíttetnénk a jóban, hogy a mely igazulás az-által adatott, azt el nem veszthetnők: nem vólna szükséges a Penitenczia. De, miképpen testünk sok nyavalyák-alá vettetett, mellyektűl megöletik: úgy a szegény lélek, sok fogyatkozásokkal környékeztetik; mint a hóld [3]szűnetlen változik és gyakran halálos vétekbe esik, mely, [4]*Occidit animam,* attúl a mennyei élettűl megfosztya lelkünket, mellyel az Istennek szentelő malasztya feléppítette. Ennek-felette; a bűn elvészi azt a szépséget, mellyel Isten az igazulásban ékesitteti lelkünket. [5]Ezt hólt-szénnél feketébbé tészi; és úgy bémocskollya, [6]*Maculatur iniquitate,* hogy semmi külső mosással tisztaságot nem nyerhet. Erre-nézve, minden bűnösöknek azt mongya Isten; hogy, [7]*Ut filii Aethiopum vos eritis mihi;* oly rútak ő-elötte, mint a szerecsen fiak.

[3] Eccli. 27. v. 1

[4] Sap. 1. v. 11

[5] Thren. 4. v. 7. Jer. 13. v. 23

[6] Jer. 2. v. 22

[7] Amos. 9. v. 7

Mivel azért, a Szent Pál tanitása-szerént, [8]a Keresztség-által másodszor meg nem újulhatunk, ha egyszer annak tisztaságából kiesünk: a *Penitencziát* rendelte Isten, hogy ez-által, ismét megtisztúllyunk és Isten kedvébe jussunk. Hogy pedig, ennek szükségesvóltát nyilvábban ismérnők: nem-csak a Penitencziára-való kötelezésen kezdé Christus predikállását, mikor, [9]*Cœpit prædicare et dicere: pœnitentiam agite;* első tanításában, mint legszükségesb dolgot, azt parancsolá, hogy Penitencziát tarcsunk. Nem-csak azt akará, hogy az Apostolok, a Szent Lélek vétele-után, első predikációban Penitenczia-tartásra kötelezznék halgatójokat; [10]mint-hogy Keresztelő János tanitásának-is [11]ez vólt fondamentoma: hanem, azt világos igékkel előnkbe adá, hogy a Keresztség-után-való bűnök bocsánattya nyerésére, az örök veszedelemnek távoztatására, szükséges a Penitenczia. Azért, nem egyszer mongya, hogy, [12]*Si pœnitentiam non egeritis; nisi pœnitentiam habueritis: omnes similiter peribitis;* ha Penitencziát nem tartunk, egyenlő-képpen minnyájan elveszűnk. Másut, azt parancsollya a bűnös embernek; hogy [13]sze-

[8] Hebr. 6. v. Impossibile e rursus (cade via) renovari

[9] Matt. 4. v. 1 Mar. 1. v. 15

[10] Actor. 2. v. 3

[11] Matt. 3. v.

[12] Luc. 13. v. 5.

[13] Apoc. 2. v. 5

mét felnyissa; meggondolván, honnan esett-ki: Penitencziát tarcson, mert, ha azt nem miveli, kárhozatra taszíttatik. Ugyan-ezent jelenti
[1] Eccli. 2. v. 22. a Bölcs, mikor azt írja; hogy, [1] ha Penitencziát nem tartunk, Isten
[2] Heb. 10. v. 31. kezébe esünk: [2] *Horrendum est incidere in manus Dei;* rettenetes pedig az Isten kezébe akadni.

Erre a Penitencziának szükséges-vóltára néztek a Szent Atyák,
[3] Hieron. ep. 8. ad Demetriadem. circa medium. midőn ezt, [3] *Quasi secundam, post naufragium miseris tabulam,* hajó-törés-után-való deszkának nevezték. Mert, miképpen a feneketlen tenger örvényében kel annak veszni, kinek hajója törött, ha deszkát nem kap, mellyen kivergődgyék: azon-képpen, a ki elvesztette azt az igazságot, mellyet vagy a Keresztségben, vagy előbbi Penitenczia-tartásában nyert, egyéb mód nincs szabadulásában, hanem, ha a Penitenczia deszkájához ragaszkodik; mellyet Isten minden üdőben készen tart, hogy el ne veszszünk.

Hasznait a Penitenczia-tartásnak, sok helyen számlállya a Szent Irás: de úgy tetczik, az Istennek bölcsesége a mái szent Evangeliomban, két dologban foglallya, valamit ennek üdvösséges gyümölcséről mondhatni.

Első hasznát, azt mongya; hogy a tisztátalan ördögöt és annak minden ocsmánságos rút szemetit, kitisztíttya, kisöpri emberből. Mikor azért a bűnös embertűl az ördög kiűzetik; nem a *Tobiás*
[4] Tob. 6. v. 8. [4] hala szüvének égetésével, hanem az isteni szeretettel gerjedező léleknek keserves bánattyával: azt mongya Christus, hogy akkor az ember lelke, *Scopis mundatur,* kisöpörtetik és megtisztúl. *Isaias*
[5] Isai. 14. v. 23. [5] Proféta-által, a bűnös embernek azt ígérte Isten; hogy, *Scopabo eam in scopa terens;* jól hozzá-nyomott söprűvel, megsöpri őtet. Ez a söprű a Penitenczia; mellyel Isten kitisztíttya a lelki rútságot.
[6] Ezech. 18. v. 21. 30. cap. 33. v. 14. Azért ígéri Isten annyiszor, hogy, ha Penitencziát tartunk, [6] eltörli, elfelejti, [7] tenger fenekére veti bűneinket. Azért mongya; hogy,
Jer. 18. v. 7. 8. akár-mely rút bűnökben találtassunk, úgy megtisztít, [8] hogy a szép
[7] Mich. 7. v. 19. fejér hónak tisztaságát meghaladgyuk; és akkor, méltán modhattya
[8] Isai. 1. v. 18. nékünk a lelkek jegyese: [9] *Tota pulchra es et macula non est in te;*
Psal. 50. v. 9. mindenestűl szép vagy, és nincs mocsok benned. Oh áldott Peni-
[9] Cant. 4. v. 7. tenczia! Te a kereszt-fán függő latrot, igyenesen Meny-országba vitted: *Dávidot,* a bűnnek rútságából kitisztítottad: Szent Péterről a Christus-tagadást letörlötted: a tékozló fiúnak és bűnös *Magdolná*nak tisztátalanságát megmosogattad. Te vagy az üdvösségnek
[10] Matt. 16. v. 19. [10] kulcsa, mellyel a pokol kapuja bészegeztetik, és Meny-ország megnyittatik. Te vagy a Meny-országnak lajtorjája, mellyen dücsösségbe

jutunk. Te vagy a keresztyénségnek [1]*Siloë* tava, melyben minden lelki betegségek meggyógyúlnak. Te-általad a szerecsenek megfeírednek; a párduczok tarkaságokból kiőltöznek; a bűnösök megtisztíttatnak. [2]Te cselekeszed, hogy, a hol eléb sárkányok laktak, szép füvek virágoznak; a hol ördögök dühösködtek, mennyei Angyalok lakoznak. Te az elveszett juhot aklába téritéd: az Isten ellenségét Teremtőjével megbékéltetéd: a lélek szépségét viszsza-adod: a bűnök rútságát elrontod.

[1] Joan 9. v. 7.

[2] Isai. 35. v. 7.

Keresztyének; nincs oly nagy vétek, mellyet az igaz Penitenczia el nem moshat: mert Isten semmit ki nem választ; általlyában minden bűnökről ígéri, hogy, [3]*Omnium iniquitatum non recordabor;* a Penitenczia-által, elfelejtetnek minden bűnök. Lehet-e nagyob bűn, mint a Christus ölése? Mindazáltal, a Christus hóhérinak gyilkosságárúl azt mongya Sz. Péter; hogy, [4]ha Penitenciát tartanak, megbocsáttatik nékik. Amaz ördöngös [5]*Simonnak*-is, a Penitenczia deszkáját nyújtá; megemlékezvén a Christus mondásárúl; hogy [6]*Quodcumque,* akár-minémű néven nevezendő bűn légyen, megbocsáttatik az igaz Penitenciával.

[3] Ezech. 18 v. 22. cap. 33. v. 16.

[4] Actor. 2. v. 23. 38.

[5] Actor. 8. v. 22.

[6] Matt. 16. v. 19.

Nincs annyi-számu gonosság, melynek tisztítására elégséges nem vólna a Penitenczia: mert, nem hétszer, hanem, ha hetvenhétszer [7]esik-is ember, kész Isten a bocsánatra, csak a Penitenczia deszkáját ragadgyuk. Ezzel nem adatik menedék a szabados feslettségre: Mert, [8]*Absit, ut aliquis ita interpretetur, quasi eo sibi etiam nunc pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum; et redundantia clementiæ cœlestis, libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo idcirco deterior sit, quia Deus melior est. Pigeat sane peccare rursus, sed rursus pœnitere non pigeat. Pigeat iterum periclitari, sed non iterum liberari. Iteratæ valetudinis, iteranda medicina est.* Az Isten jó-volta és nagy-türhető kegyessége szeretetre gerjeszt, nem szabadságra izgat. Sőt, [9]az adna minden gonoszra útat, ugy-mond Szent Ágoston, ha kétségbe-esnék ember a bűn-bocsánatrúl. Mikor azért azt olvassuk, hogy [10]a Szent Lélek káromlása meg nem bocsáttatik: vagy a hóltig-tartó gonosságnak bocsáthatatlanságát, vagy némely nagy vétkek eltörlésének nehéz-vóltát, kel azon érteni. Mert egyébaránt, a Penitenczia, [11]*Temporali aflictione, æterna supplicia expungit: cum provolvit hominem, magis relevat: cum squalidum facit, magis mundum reddit: cum accusat, excusat: cum condemnat, absolvit:* ha sanyargattya a bűnös embert, örök kínoktúl szabadíttya: ha leveri, felemeli: ha meghervarsztya, megtisztíttya: ha vádollya, megmenti: ha kárhoztattya, mególdozza.

[7] Matt. 18. v. 22.

[8] Tert. de Pœnitent. c. 8.

[9] Aug. tom. 4. de vera et falsa Pœnitent. c. 5.

[10] Matt. 12. v. 31.

[11] Tertull. de Pœnit c. 9.

Második hasznát a Penitencziának, azt mongya Christus: hogy, a mely ház megsöpörtetett és kitisztíttatott ocsmányságiból, azt, *ornat,* szép ékességekkel csinnyosittya. Azért a szeretetnek és egyéb isteni ajándékoknak kárpittyával, bévonsza Isten a megtérő
[1] Rom. 5. v. 5. bűnös lelkét: [1] *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris:* és az-
[2] Joan. 14. v. 23. után; [2] *ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus;* maga beléje-kőltözik és ő-benne lakik.

Két csudálatos példával ismértette Isten, mint ékesíttetik a megtérő ember lelke.

Eggyik, a tékozló fiúban látszott. Mert, noha minden jószágát
[3] Luc. 15. v. 30. és atyai keresményét, tisztátalan személyekkel [3] feldősölé a feslett
[4] V. 16. ifiú; és annyiba juta, [4] hogy disznók válujából kevertet nyalván,
[5] V. 17. azzal enyhítené gyomra morgását: de, minek-utánna [5] magába szálla; vétkét megismeré; megbáná; attyától bocsánatot kére: a kegyes atya nagy örömmel nyakára borula eszére tért fiának; megölelé, csókolá őtet: első őltözetét adá-reája: arany-gyűrűt ada újába, lakodalmat szerze örömében.

[6] Ezech. 16. v. 4. Másik példát említi *Ezechiel* Proféta, [6] a hol egy elvetett, mezítelen és köldök-metszetlen rút leányhoz hasonlíttya a bűnös
[7] V. 9. 10. 11. 12. embert: mellyet, mikor kegyelmesen magához-fogad Isten, [7] tiszta vízben megmosogattya: patyolatba és bársony-ruhákba öltözteti: kezébe arany-pereczeket, nyakába arany-lánczokat, fülébe arany-függőket, fejébe drága koronát ád: és minden arany, ezüst, bársony szépséggel feiékesiti. Mind-ezzel a világi szépegetések példájával, akarja ismértetni a mi Istenünk, menyi sok külömböző drága szépségekkel és lelki ajándékokkal ékesíti azt a lelket, melyből a Penitenczia-által kiűzte az ördögöt.

Szép és a bűnös ember vígasztalására nagy dolog, a mit tanít
[8] S. Thomas, 3. Parte, qu. 89. Szent Tamás, [8] a régi Atyák értelméből: hogy a bűnös ember kitér gonosságából és Penitencziát tart, nem-csak a szentelő malasztal és bűneinek bocsánattyával azokat a lelki ajándékokat és áldásokat nyeri, mellyeket a Penitencziának szentsége szokott magával viselni; hanem, a minémű érdeme és mennyei jóságok nevekedése vólt emberben az eset-előt, azt-is éppen helyére állattya.

Ezt, hogy nyilván ércsük, azt kel eszűnkbe-jutatnunk; hogy miképpen az isteni szeretetből kiesett embernek alamisnája, szenve-
[9] 1. Cor. 13. v. 1. dése és akár-minémű nagy fáratsága, nem érdemel mennyei fizetést;
[10] 1. Cor. 15. v. 58. [9] *Nihil prodest;* és az örök dücsösségre haszontalan; úgy az igazúlt embernek semmi fáratsága [10] *Non est inutilis,* nem haszontalan;

hanem, egy ital [1]hideg víznek-is mennyei jutalma vagyon. Mihent az ember halálos bűnbe esik, valamit Istennek segítő malasztyával érdemlett annak-előtte, éppen haszontalanná lészen; és, a mint Isten ő-maga szól, [2]minden igazsági elfelejtetnek. De az Istennek végetlen irgalmassága, a Christus vére-hullásának érdemeért, gyarlóságunk vigasztalására, azt rendelte; hogy, mihent a Penitenczia-által Istennel megbékéllünk, mingyárt éppen az előbbi állapatba jussunk; és, valamit annak-előtte érdemlettünk, ahoz-is közünk légyen, mint-ha bűnbe sem estünk vólna. Ezt adgya előnkbe, nem-csak a tékozló fiúnak példája, kinek viszsza-térésében, [3]*Stola prima,* előbbi őltözete megadaték; hanem az Istennek-is igazsága: mely arra-köti, és nem egyszer, kétszer köti magát; hogy, mihent a bűnös ember Penitenczíát tart, [4]*Impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit. Omnia peccata non imputabuntur ei* [5]*Omnium iniquitatum ejus non recordabor;* semmit nem árt néki előbbi gonossága: arrúl Isten meg sem emlekezik: embernek az nem tulajdoníttatik. Ha előbbi fáratságinak jutalmától fosztva maradna a megtért ember, igen-is ártana előbbi vétke; igen-is megemlékeznék Isten és embernek tulajdonítaná megbocsátott bűneit; mivel, ezekre-nézve, előbbi szolgálattyának fizetését és bérét megtartóztatná, [6]sőt elfogná. De nem miveli: mert, [7]*Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri;* nincs az Istenben hamisság, hogy igaz munkájok jutalmától megfoszsza a hozzá-térőket.

[1] Matt. 10. v 42.
[2] Ezech. 18. 24. ca. 33. v 13.
[3] Luc. 15. v 22.
[4] Ezech. 33. 12. v. 16.
[5] Et cap. 18. 22.
[6] 2. Tim. 4. v.
[7] Heb. 6. v. 1

II RÉSZE.

Lássuk immár, mi kívántatik az igaz Penitenczíához. Szépen példázá Isten, *Illyés* Profétához-való jövetelével, minémű rendet tart a bűnös emberek látogatásában. Azt mongya a Szent Irás; [8]hogy hatalmas szeleket kűlde Isten elől-járóban, mellyek a fákat megingaták, a hegyeket felforgaták, a kő-sziklákat egybe-ronták: de ezekben még nem vólt az Isten. Az-után, nagy tüzet bocsáta: de ebben sem vólt az Isten. Hanem, gyenge szellőcskének zúgásában jöve utóllyára *Illyés*-hez. Elől kel járni az őrök kárhozat fenyítékinek; hogy a kevély és kemény szűvek félelemmel megrontassanak. Az-után, a mennyei tűznek melegsége- és fényessége-által, jó reménségnek kel gyújtatni; mely a bűnös ember szemét világositcsa és a mennyei bóldogságnak reménségére melegítcse. Ezek-után jő osztán a vígasztaló Istennek lassú sugallása; mely az isteni szeretetre indíttya a bűnös embert. És ot vagyon az Isten.

[8] 3. Reg. 19. v 11.

Mikor a sidók Egyiptomban valának, azt kiváná Isten; [9]hogy három-napi-járó földre menvén, áldozzanak néki. *Oseas* Proféta,

[9] Exod. 3. v. 18. cap. 5. v. 3.

[1] Ose. 6. v. 3. [1] harmad-napot kíván ahoz, hogy Isten minket megújítcson. Mítőllünk-is három dolgot kíván Isten az igaz Penitencziában: tudni-illik, a töredelmességet, gyónást és elég-tételt.

[2] Concil. Trid. Sess. 14. c. 4. Elsőben azért, szükséges a Penitencziához, [2] *Detestatio peccati, cum proposito non peccandi de cetero;* a bűnnek gyülőlése és szűből származott bánattya, oly szándékkal, hogy ez-után a bűnöket eltávoztassa. Azért parancsollya Isten a bűnös embernek: *Dole* [3] Mich. 4. v. 10. [3] *et satage;* hogy bánkodgyék és szorgalmatoskodgyék. Mert, [4] *In* [4] Isai. 38. v. 15. *amaritudine animæ*, lelkünk keserüségével; [5] *Corde contrito*, *szivünk* [5] Psal. 50. v. 19. Psal. 146. v. 3. töredelmességével: [6] *Animo contrito,* [7] *Spiritus contritione,* belső lelki fájdalmakkal, kel lenni az igaz Penitencziának. És, a mint *Joël* próféta mongya: [8] *Scindite corda vestra;* nem-csak a bűnökhöz-[6] Dan. 3. v. 39. [7] Isai. 65. v. 14. [8] Joël. 2. v. 13. ragadott vágyodásokat el kel vagdalni, hanem, az igaz bánatnak éles beretvájával, meg kel metélni azt a szűvet, mely Isten-ellen tusakodott, kedve-tőltéseért.

Oly bánat és gyülőlség kívántatik a bűnök bocsánattyához, [9] Concil. Trid. Sess: 6. cap. 6. & Can. 3. melyre a természet ereje nem elégséges: [9] hanem, az irgalmas Istennek Szent Fia érdeméből adatott malasztnak segítésével, kel annak végbe-menni. Azért, a ki csak világi és emberi okokból, vagy indúlatokból, bánnya bűneit; azért, tudni-illik, hogy ezekkel emberek-előt világi gyalázatot és bűntetést érdemlett: annak része nincs az igaz Penitencziában: és, sem gyónás-kivűl, sem gyónásban, nem elégséges ez a bánat az igazuláshoz. Hanem, a *Contritio*, a bűnnek bánattya és gyülőlése két-féle: eggyik, alacsomb; mellyet [10] Concil. Trid. Sess. 14. cap. 4. a *tridentomi* gyölekezet, [10] *Contritionem imperfectam;* az iskolai Doktorok, *Attritió*-nak neveznek: mellyel a gyarló ember, Istennek segítő malasztyával vastagodván, gyülőli és bánnya bűneit; vagy azért, hogy örök kárhozatot érdemlett véllek; vagy azért, hogy magában a bűn rút és illetlen éktelenség. Ez a bánat, elégséges készűlet arra, hogy a *Sacramentom*-által, bűnnek bocsánattyát vegyük, noha *Sacramentom*-nélkül, Isten kedvébe nem jutat senkit. Másik töredelmesség, *Contritio:* oly tekélletes bánat és gyülőlség, mellyel ember azért bánnya és gyülőli a bűnöket; mert ezekkel, kegyes Attyát, jó-tévő Istenét, megváltó és üdvösség-szerző Urát, megbántotta.

[11] S. Thom. 3. Parte, qu. 85. art. 2. ad 1. Ez a tekélletes töredelmesség isteni szeretetből származik; [11] sőt az isteni szeretetnek egy fő cselekedete. Mert nem egyébre néz, hanem az Isten jó-vóltára; melynek szerelméből származik, hogy az ő-vélle ellenkező gonoszrúl, szomorú bánatot visellyen ember.

[1]Mihent Isten ezt a tekélletes töredelmességet lelkünkbe önti, ottan, még a gyónás-előt, bűneinket megbocsáttya: mert [2]az isteni szeretettel eggyüt-jár a bűnnek bocsánattya. Miképpen azért Szent *Dávid*-nak, [3]ottan megengede Isten, mihent megbáná, hogy ő-ellene-vétett: úgy egyebeknek-is megbocsát, mihent igaz isteni szeretetből és nem-csak szolgai félelemből, gyülőlik és bánnyák vétkeket.

[1]Trid. Sess. 14. cap. 4.
[2]Luc. 7. v. 47. 1. Joan. 4. v. 7.
[3]2. Reg. 12. v. 13.

Actus Contritionis.

Ez a tekélletes bánat, maga erejében foglallya és, ha embernek eszébe-fordúl, vólta-képpen megszerzi azt az eltekéllett erős szándékot, hogy jövendőben minden bűnöket eltávoztat: és, mikor ideje lészen, vétkeirűl gyónást tévén, elég-tételekkel megbűnteti magában gonosságit.

Keresztyének; kérlek az egy Istenért, szoktassátok arra magatokat, hogy az illyen igaz töredelmességnek cselekedetit, mindennap egynehányszor újítcsátok. Igen gyarlók vagyunk minnyájan: sokszor eszünkbe sem vészük és nagyokat vétkezünk. Az ördög, egy kevély gondolattal; *Ádám*, egy alma-étellel; *Core*, *Datan* és *Abiron*, egy morgolódással; a *Betsamíták*, [4]hogy az Isten szekrényét visgálójúl nézték: [5]*Oza*, azon szekrénynek illetésével; az [6]*Aaron* fiai, hogy másunnan vittek tűzet az Isten óltárára, nagyot vétkeztek. Christus, egy búja tekíntetért, [7]kárhozatra ítíli az embert. Mely künyű nékünk-is efféle, vagy más hasonló vétekbe esnűnk. És, ha abban találtatunk a haláltúl, örökké kárhozunk. Azért, ne légyen oly estve, reggel; ne légyen oly nap, melyben egy-nehányszor ezt a töredelmességet meg ne újítcsuk. Emellyük-fel lelkűnket Istenűnkhöz és óhajtva kiálcsuk; én mennyei Teremtőm, ki engem hasonlatosságodra semmiből formáltál; és, hogy szolgálatodra köteleznél, sok javaiddal áldottál. Én irgalmas Megváltóm, ki én-érettem szent Véredet ontottad, hogy annak fördőjében lelkemet megmosnád és örök kárhozattúl megmentenéd: ismérem, ismérem igen hála-adatlanságomat. Mert tégedet, a ki minden jónak [8]kút-feje vagy, elhattalak. A világnak büdös tócsáját, a pokol-béli ördög szolgálattyát, inkáb választottam, hogy-sem a te akaratod követését. [9]*Peccavi in cœlum et coram te:* [10]*Et malum coram te feci;* a te szent színed-előt, a te [11]tisztaságos szemeid láttára, nem általlottam azokat a vétkeket cselekedni, mellyeket egy alacson-rendű ember-előt, nem mernék mivelni. Szégyenlem és bánom, édes Istenem, hogy ellened-vétettem: [12]*Insipienter egi;* igen bolondúl cselekedtem. De te, nagy-irgalmú Isten, ne nézd az én gonosságomat: hanem, a közben-járó Christus Jesus érdemeért, légy kegyelmes

[4]1. Reg. 6. v. 19.
[5]2. Reg. 6. v. 6.
[6]Nu. 26 v. 61.
[7]Matt. 5. v. 28.
[8]Jer. 2. v. 13.
[9]Luc. 15. v. 18.
[10]Psal. 50. v. 6.
[11]Habac. 1. v. 13.
[12]1. Paral. 21. v. 8. Deut. 32. v. 6.

nékem: és Szent Lelkeddel vastagítcsad gyarlóságomat, hogy többé ellened ne vétkezzem.

Illyen aitatos indúlatokkal, vagy a vitézlő emberek, mikor a keresztyénség óltalmáért ellenségre rohannak; vagy, a kik veszedelemben vannak, mikor módgyok nincs a gyónásban, elégséges készűlettel lehetnek az üdvösségre.

A gyonást, a mi illeti; Isten minden üdőben megkívánta a bűnös embertűl, hogy, ha bocsánatot akar nyerni, maga légyen vádolója bűneinek. Azért, mihent *Ádám* vétkezék és bújdoklani
[1] Gen. 3. v. 9. kezde, mingyárt a gyónásra izgatá őtet Isten; [1] tudakozván tőlle, *Ubi es?* Hová-esett és mire-jutott? *Cain*-túl-is, vétke-után azt
[2] Gen. 4. v. 10. kérdezé: [2] *Quid fecisti;* mit miveltél?

Az Ó Testamentomban, ugyan parancsolatot ada; hogy, ha
[3] Num. 5. v. 6. 7. férfi, vagy aszszony, bűnbe esik: [3] *Confitebuntur peccatum suum,*
[4] Lev. 4. 5. 6. vallást tégyen bűnéről. [4] A bűnök külömbözése-szerént, óly áldozatokat rendelt, hogy az áldozat bémutatásával, az egész kösség-előt nyilván lenne, minémü bűnbe esett, a ki áldozott. A Szent Jámborok
[5] Prov. 18. v. 17. példája-is arra mutat; hogy, [5] *Justus accusator est sui;* az igaz
[6] Isai. 38. v. 15. ember, elsőben magát vádollya. Azért, mikor *Ezechias* [6] Penitencziát tarta, azt mondá; hogy, életének minden esztendejében a mit
[7] Psal. 31. v. 5. vétkezett, keserves szűvel említi. Szent *Dávid* azt énekli: [7] *Confi-*
[8] Psal. 31. v. 5. *tebor adversum me injustitiam meam; et tu remisisti.* [8] *Delictum meum cognitum tibi feci et injustitiam meam non abscondi;* hogy, maga-ellen kikiáltotta bűneit; mellyért Isten-is megkegyelmezett
[9] Job. 31. v. 33. néki. Szent *Jób*, azzal dicsekedik; hogy [9] bűnök födözésében, nem
[10] Prov. 28. v. 13. követte az emberek szokását: mert, [10] *Qui abscondit scelera, non dirigetur: Qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur;* a ki bűnét titkollya, nem jár igyenesen: a ki megvallya és elhadgya, irgalmat nyér.

Az Új Testamentomban, mihent Szent János keresztelni kezde,
[11] Matt 3. v. 6. [11] mingyárt a bűnök gyónása elkezdeték. Christus Menybe-menetele-
[12] Act. 19. v. 18. után, a keresztyének, [12] *Confitentes, annuntiabant actus suos;* az
19. Apostolok-előt meggyóntak, kibeszéllették gonosz cselekedeteket; és, a mi babonás könyvek nállok vóltak, azokat elő-adták égetésre.
[13] Jac. 5. v. 16. Szent Jakab-által, [13] azt parancsollya Isten; hogy, ne csak titkon
[14] Calv. li. 3. c. Isten-előt; hanem, *alterutrum,* magunkhoz hasonló ember-előt, gyó-
4. n. 12. et nást tegyünk bűneinkről. Mely mondásból bizonyíttya *Calvinus,*
seqq. [14] hogy, nem-csak Isten-előt, hanem lelki pásztorunk előt-is, vallást
[15] 1. Joan. 1. v. kel tenni a bűnökről. Mert, [15] *Si confiteamur peccata nostra, fidelis*
9.

est Deus, ut remittat peccata; ha mí meggyónnyuk bűneinket, Isten-is azokat megbocsáttya.

Mikor édes Üdvözítőnk itílő-széket akara emelni, melyben a papok-előt, magunk tartozúnk vallást tenni bűneinkrűl; elsőben, az Apostolokra lehellék és azt mondá nékik: [1]*Accipite Spiritum Sanctum;* vegyétek Szent Lelket. Mint-ha azt mondaná: bizonyos, hogy tí-bennetek nincs arra hatalom, hogy Isten-ellen-való bűnöket megbocsáthassatok; hanem, [2]*Posuit in nobis ministerium* * *reconciliationis;* én tészlek títeket eszközökké, az Istennel-való békéltetésben: úgy, hogy méltán azt mondhassátok; hogy [3]tí üdvözítitek az embereket, mint szolgák és Isten sáfári. Azért, [4]*Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: Quorum retinueritis, retenta sunt;* valakiknek megbocsáttyátok bűnöket, megbocsáttatnak: valakiknek megtartyátok, tartva lésznek. [5]Kötve lészen Menyben, valamit megkötöztök: óldozva lészen, valamit mególdoztok. Ebből a Christus mondásából, világoson kitetczik; hogy az egyházi embernek, némely bűnöket meg kel tartani, némellyeket meg kel óldozni. És, csak maga kedve-szerént, minden bűnöket meg nem bocsáthat. Mert, ha ki lopott, annak bűne meg nem bocsáttatik, míg a másét meg nem adgya; vagy, módgya és értéke nem lévén a megadásra, el nem tekélli és fel nem fogadgya, hogy megadgya, mikor lehet. Hasonlóképpen vagyon dolga annak, a ki felebaráttya tisztességét megsértette; vagy, oly veszedelmes társaságban forog, melyből mindennapi feslettségi és fertelmességi gyarapodnak. Mivel azért, választást kel tenni az egyházi embernek a bűnök-közöt, mellyeket meg kel bocsátani, vagy meg kel tartani: szükség érteni a bűnök nemét és körűl-álló részeit, mert egyéb-képpen, nem tehet választást közöttök. Tehát szükségesen kívántatik, hogy a bűnös ember megvallya és elő-számlállya bűneit, mellyek lelki-ismeretit furdallyák. Mert külömben, nem tudhattya a pap annak titkait és vétkeit, a ki Istennel meg akar békélleni. Azért, ha igaz itíletből és nem vakúl, vagy szerencsére kel a papnak némely bűnöket megtartani, némellyeket megbocsátani: bizonyos, hogy a bűnös embernek meg kel gyónni titkos bűneit.

[1] Joan. 20. v. 22.
[2] 2. Cor. 5. v. 19.
[3] Rom. 11. v. 13. 1. Cor. 9. v. 22.
[4] Joan. 20. v. 23. Idem, soli Petro, Matt. 16. v. 18. 19.
[5] Matt. 18. v. 18.

Haly szép dolgot: nem tudván az ujítók más-képpen szaladni a nyilván-való igazság-előt, azt mongyák; hogy a bűn-bocsátás és megtartás, nem egyéb, hanem, hogy, a kik hisznek, azoknak bocsánatot hirdetnek: a kik nem hisznek, azoknak kárhozatot predikálnak.

* Vulg. verbum reconciliationis.

Lásd a Kalaúzt, I. 3. cap. 3. q. 17.

De ez merő vakság. Mert, nem-csak az Apostolok, hanem a sidó, török és minden egyéb rend-béli ember; sőt ő-maga a pokolbéli ördög is kimondhattya ezt az egy-nehány szót. Nincs-is a keresztyénségben oly tudatlan, a ki nem tudná, hogy, kárhozik, a ki nem hiszen; üdvözűl, a ki hiszen és úgy él, mint a hit kívánnya. Christus Urúnk pedig, az apostoli és egyházi rendnek tulajdon hivatallyárúl szóllott, mikor a Szent Lélek adásával egyetemben, bűnök bocsánattyára hatalmat adott. Nem-is lehet esztelemb gondolkodás, mint azt víttatni; hogy a Christus mondásában, *Remittere,* a bocsátás *Prædicare,* predikállást jegyez. És, hogy Christus oly csalárdúl szóllott, mint-ha valaki azt fogadná, hogy megfizet adóssinak, mególdozza rabjait; de ezen azt értené, hogy tudtára adgya és meghirdeti nékik, hogy, ha kezekbe adgyák a pénzt, ha leverik a vasat, adósságok fizetve lészen; rabságok felszabadúl. Hadgyunk békét mí efféle esztelenségeknek és bizonnyal hidgyük a mit Christus mondott; hogy az egyházi ember óldozásával, vészük bűnünk bocsánattyát. Mert, noha a tekélletes töredelmességgel megbocsáttatik bűnünk, de fenmarad a gyónás kötelessége, mely dolgot akara példázni Christus (ugy-mond Szent Ágoston) [1] mikor *Lázárt* feltámasztván, az Apostoloknak hagyá, [2] *Solvite eum,* hogy őtet mególdozzák.

[1] August. to. 9. Tract. 49. in Joan. sub finem.

[2] Joan. 11. v. 44.

Nem mongyuk azt, a mit reánk-fognak a káromlók, hogy eggyűl-eggyig, minden bűnt elő kel számlálni a gyónásban; mert az emberi feledékenség arra nem érkezik: hanem, csak arra-kötelesztetünk; hogy, [3] *Recogitemus in amaritudine animæ,* töredelmes szűvel megtekíncsük életünk folyását és, a mirűl emlékezünk, azt a gyónásban megvallyuk. [4]

[3] Isai. 38. v. 15.

[4] Trident. Sess 4. cap. 5. Omnia peccata mortalia, quorum, post diligentem discussionem, conscientiam habet, in confessione recenserc oportet. Item: omnia, quæ memoriæ occurrunt.

Tagadhatatlan, hogy az emberi szemérmességnek vagyon valami akadékja a gyónásban: azért, a néma ördög, sokaknak bédugja szajokat a bolond szeméremmel, hogy meg ne gyónnyanak. De hiszem, job egy ember-előt, örök titok pecséte alat, kiokádni a gyalázatot, úgy, hogy soha az-után szeműnkre ne térjen; hogy-sem az itíletnapján, egész világ-előt kitudódni, örök gyalázatunkra és kárhozatunkra. Hiszem job az orvos-előt megmondani nyavalyádat, hogysem abban meghalni. A világi bíró-előt, a tagadás hasznos; a ki pedig megvallya vétkét, mingyárt megsentenciáztatik: de az Isten széki-előt, a vallás szabadúlás. A mirűl it Penitenciát tartunk, azt mongya a Szent Irás, hogy azok, [5] *Tecta sunt,* béfedetnek, eltitkoltatnak; úgy, hogy gyalázattal soha szeműnkre nem térnek. Semmi

[5] Psal. 31. v. 1. Rom. 4. v. 7.

gyalázattyára nincsen *Dávid*-nak, hogy *Nathan*-előt bűnét megvallotta. Dícsírtetik [1]a *publicanus* Üdvözítőnktűl, hogy bűneit nem titkolta. *Mária Magdolná*-nak, nagy örömére és üdvösségére vagyon, hogy az ő vétke Evangeliomba íratott és az egész világ-előt olvastatik. Mert, miképpen az arany-láncznak egy szeme elszakadván, ha annak helyét szép gyémántos függővel béfedik, ékesíti, nem rútíttya a lánczot: úgy a Penitenczia-után, dícsíretes a bűnök emlékezeti, nem gyalázatos, nem káros. [1] Luc. 18. v. 13.

Továb; mi lehet nagyob balgatagság, mint, ha Isten kedveért, lelkünk üdvösségeért, szégyenlyük a mí bűneinkért-való kicsiny pironságot; holot Christus, bűntelen lévén, a mí bűneink gyalázattyát és átkát viselte Kereszt-fáján? Nem nagy esztelenség-e, hogy az úndok bűnöket, Isten-előt és az ő szent Angyali-előt, nem szégyenlettük mivelni; és azokat, egy ember-előt, szentűl és nagy jutalommal, szégyenlyük kimondani? [2] *Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris:* mond-ki, mond-ki vétkedet és megigazúlsz. Ne kövesd az emberek szokasát, kik örömest fedezik és mentegetik bűnöket: hanem Szent *Jób*-bal azt mongyad: [3] *Si abscondi, quasi homo peccatum et celavi in sinu iniquitatem meam;* nem rejtegetem, mint az emberek, bűneimet; kiokádom gonoszságimat, hogy megmenekedgyem tőllök. [2] Isai. 43. v. 26. juxta LXX. [3] Job. 31. v. 33.

Nagy dícsíretet tészen *Jákob* Patriarcha az ő fiárúl *Judás*-rúl, [4] hogy nem szégyenlette megvallani *Tamár*-ral-való fertelmességét. Azért mí-is, [5] *Pro anima non confundamur dicere verum;* lelkünkért, ne szégyenlyük az igaz-mondást: mert ez, *Est confusio adducens gratiam et gloriam;* oly szemérem, mely örök dücsösséget és Isten-előt kedvet szerez. És abban bizonyosok legyünk, hogy, ha mí a pap-előt ki nem mongyuk bűneinket: [6] a mí bűneink Istenhez kiáltnak-ellenünk; mint *Cain*-ellen és *Sodoma*-ellen kiáltott az ő gonosságok. És, miképpen *Lázárt* addig fel nem támasztá Christus, míg a követ el nem fordíták koporsójárúl; [7] noha *Márta*, a büzhött testnek gonosz szagával mentegeté, hogy az ne lenne: úgy, a mí lelkűnk sem hozatik mennyei életre, valamíg szájunkat fel nem táttyuk és, a néma-ördög gyalázattyára, ki nem nyilatkoztattyuk belső büdösséginket. Nevetik a régiek, *Gélon*-nevü *siracusai* királyt: [8] ki, mivel nyavalyáját szégyenlé megmondani, gyógyúlatlan meghala. Maga az okosság mutattya, [9] hogy, ha testi nyavalyánk szemérmes helyen vagyon-is, megmutassuk a doktornak, életünk megtartásáért: hát az örök életért, hogy nem mutatnók-meg lelki [4] Gen 49. v. 8. cap. 38. v. 24. [5] Eccli. 4. v. 24. 25. [6] Gen. 18. v. 20. Gen. 4. v. 10. [7] Joan. 11. v. 39. [8] Lucian. [9] Tertull. de Pœnit. c. 9.

sebeinket a lelki orvosnak? szégyenlyed azért, igen-is szégyenlyed
[1] Jób. 35. v. 14. vétkeidet: de a bűnnek megvallását ne szégyenlyed; hanem, [1] *Judicare coram illo et especta eum;* igazán, a mint a dolog vagyon, vesd az Isten itílő-széke-eleibe és várj bocsánatot tőlle. Ne cseleked azt, a mit Ádám; ki, mikor vétkezett vólna, el akara bújni, hogy fedezve lenne mezítelensége. Ne kövessed *Cáint; kit* mikor Isten
[2] Gen. 4. v. 9. kérdene, hol vagyon *Ábel?* azt felelé. *Nescio,* [2] hogy ő nem tudgya.
[3] Act. 5. v. 3. Távúl légyen, hogy *Ananiás*-sal [3] a Szent Léleknek hazudgy a
[4] Prov. 30. v. 20. gyónásban; és ama gonosz aszszony erkőlcsébe őltözzél, [4] mely a bűn-után, megtörli száját és azt mongya, hogy ő semmi gonoszt nem mivelt: mert, szinte, mint *Sault* elveté és főldhöz veré Isten,
[5] 1. Reg. 15. v. 13. 20. mivel a Proféta-előt azt meré mondani, [5] *Implevi verbum Domini; Audivi vocem Domini;* hogy Isten szavát fogadta, noha az-ellen cselekedett vala: úgy, valaki tudva és akarva hamisággal jár a gyónásban, megrontatik Istentűl; mivel, nem, hogy bűneinek künnyebségét nyerné, de sőt szentség-töréssel öregbíti előbbi vétkeit, melyre-nézve, job meg nem gyónni, hogy-sem a gyónásban tudva eltitkolni, a mit meg kel vallani.

[6] Josue. 7. v. 19. Azért, [6] *Fili mi, da gloriam Domino Deo Israël: et confitere, atque indica, quid feceris; ne abscondas;* édes fiam, ki-ki vagy, dücsöítcsed Istent és igazán megvallyad bűneidet.

Mikor azért gyónásra megyünk, úgy gondolkodgyunk, mint-ha
[7] Isai. 43. v. 26. Isten azt mondaná nékünk, a mit *Isaias*-által monda: [7] *Judicemur simul: narra siquid habes, ut justificeris;* láttassunk törvént közöttünk; számláld-elő, ha, mi dolgod vagyon, hogy igazúlást nyerhess; vagy, a mint a hetven-két sidók fordították a sidó bötűt; *Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris;* számláld-elő gonosságidat, hogy megigazúly. És, hogy a szemérem meg ne tartóztasson, eszűnkbe jusson, hogy, *Pater tuus primus peccavit,* az első atyád-is vétkezett.

[8] Matt. 3. v. 8. [8] Utólsó része a Penitencziának, elég-tétel: mellyet Keresztelő János, *Fructus dignos Poenitentiæ,* a Penitencziának illendő gyümőlcsének nevez. A bűnben, három dologra nézhetünk: eggyik, a vétek, másik, az örök kárhozat sólgya, melyre a bűn méltó: harmadik, az üdő-szerént-való csapások, mellyekkel Isten a bűnt
[9] Concil. Tried. Sess. 6. cap. 14. ostorozza. Bizonyos, [9] hogy a halálos bűnért és az örök kárhozat kínnyáért, egyéb senki eleget nem tehet, hanem a közben-járó Christus Jesus. A mí elég-tételünk tehát, az üdő-szerént-való ostorozások künnyebbítését és távoztatását nézi.

A Szent Irás sok helyen, [1]világos bizonyságot tészen arrúl; hogy az alamisna eltörli a bűnt és megszabadít sok nyavalyáktúl. Az irgalmasság és hit [2]kitisztít a vétkekből. Sok helyen, [3]a *cilicium*-hordozását Penitenczia cselekedeti-közzé számlállya. A bőjtöt és imádságot, száma-nélkül szükségesnek mongya, az igazán megtérőknek.

[1] Tob. 4. v. 10. Dan. 4. v. 24. Eccli. 3. v. 33.
[2] Pro. 15. v. 27.
[3] Matt. 11. v. 21. Job. 42. v. 6. Jere. 6. v. 26. Joël. 2. v. 12. & 15. etc.

Hogy azért a Penitenczia tellyes légyen és a bűnök akadékát mindenestűl elvegye: a gyóntó-atya, tartozik bűntetést adni; mely a *Sacramentom* erejéből foganatosb és hasznosb, hogy-sem, ha csak maga választásából cselekedné azt ember.

Meghallátok, keresztyének, nem-csak hasznát és szükségesvóltát a Penitencziának, hanem azt-is, miben ál és mi kívántatik ahoz. Hogy ez a tanúság üdvösségünkre szolgállyon, kívántatik, hogy egyéb üdőkben-is, de kivált-képpen most a szent bőjtben, mikor az Ur-vacsorájának vételére kötelezteténk, serényen nyúllyunk ehez az üdvösséges orvossághoz. Fogadgyuk szavát a bőlcsnek: ki, minek-utánna azt mondotta vólna, hogy, [4]*Miseros facit peccatum*, szegénnyé tészi embert a bűn; azt adgya tanácsúl: [5]*Miserere animæ tuæ, placens Deo;* könyörűly a te lelked szegénységén bűnös ember és keress kedvet Isten-előt. [6]Ha alamisnát akarsz adni, magadon kezgyed azt elsőben, a magad lelkét segítcsed. Legszükségesb alamisna az, hogy bűneidnek nyomorúlt állapattyából lelkedet kimentsed. Melyre segéllyen az Atya, Fiú, Szent Lélek. Amen.

[4] Prov. 14. v. 34.
[5] Eccli. 30. v. 24.
[6] Aug. supra, fol. 41.

BÖJT IV. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent János Evangelista, könyvének hatodik részében. Melynek bötű-szerént-való magyarsága, e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Az üdöben által-kele [7]Jesus Galileának Tiberias tengerén: és követi vala őtet nagy sokaság, mert láttyák vala a jeleket, mellyeket a betegeken cselekeszik vala. Felméne

[7] Joan. 6. v. 1. Idem habetur. Matt. 14. v. 13. Marci 6. v. 32. Lucæ 9. v. 10.

azért JESUS a hegyre: és ot ül vala tanitványival. Közel vala pedig Húsvét, a sidók innepe napja.

Mikor azért felemelte vólna szemeit JESUS és látta vólna, hogy nagy sokaság jő hozzá, monda Filepnek: honnan vészünk kenyeret, hogy egyenek ezek? Ezt pedig mongya vala, probálván őtet; mert ő tudgya vala, mit cselekedendő vólna. Felele néki Filep: két-száz pénz-árra kenyér nem elég nékik, hogy ki-ki csak keveset végyen-is. Monda néki egy a tanitványok-közzül, András, Simon Péternek attyafia. Vagyon it egy gyermek, kinek öt árpa kenyere és két hala vagyon; de ezek micsodák ennyik-közöt? Monda azért JESUS: telepedtessétek le az embereket. Sok széna vala pedig azon a helyen. Letelepedének azért a férfiak, szám-szerént, mint öt-ezeren. Vevé azért JESUS a kenyereket; és, mikor hálákat adott vólna, elosztá a leülteknek, hasonló-képpen a halakból-is, a menyit akarnak vala.

Minek-utánna megelégedének, monda tanitványinak: szedgyétek-fel a megmaradott [1]töredékeket, hogy el ne veszszenek. Felszedék azért és megtöltének tizen-két kosárt, az öt árpa-kenyér tördelékivel, mellyek megmaradtak vala azoktúl, a kik ettek vala. Azok azért az emberek, mikor látták vólna a csudát, mellyet JESUS cselekedett vala, mongyák vala: hogy bizonyára ez a Proféta, ki eljövendő e világra. JESUS pedig, mikor megismérte vólna, hogy eljövendők vólnának, hogy őtet elragadnák és királlyá tennék, maga egyedül ismét a hegyre futa.

[1] Morsalékokat.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akaratlyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szűvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

Az életben-való dobzódásnak veszedelmes ártalmiról.

Az emberi nemzet gyökerét paradicsomban, egyéb vétkekkel-eggyüt, torkossággal férgesitette elsőben az ördög. Mert, addig mutogatá [1]*Éva* anyánknak a tilalmas gyümőlcs szépségét; addig dícséré gyönyörüséges ízit; addig köszörűlé torkát és nyelvét; addig viszketteté gyomrát; addig hitegeté kivánságát és csalogatá akarattyát, hogy belé-harapa a veszett aszszony: eggyüt az almával, a pokol horgat elnyelé, az ördögi mérget bészívá; mely az egész emberi nemzetnek [2]fogát megvásolván, keserüségének ártalmas ízit most-is szájunkban hatta. Azért, a torkosság, mellyel testűnknek kedvét keressük és mértéktelen dobzódással hizlallyuk, mint *Hereditarius morbus,* őstűl-maratt betegség, úgy belénk-óltatott; hogy, valamint testűnket le nem tehettyük, míg élünk, úgy a torkosságnak esztenétűl és perselésétűl, üressen nem maradhatunk: hanem házi ellenségünket táplálván, minden-napi baj-vívásunkal ellene tusakodunk.

[1] Genes. 3. v. 6.

[2] Jer. 31. v. 29. Ezech. 18. v. 2.

De, mivel a második *Ádám,* az [3]uj világ attya, a Christus Jesus, azért jött e földre, [4]hogy elroncsa az ördög alkotmányát: úgy rendelé tellyes életének folyását, hogy a torkosságnak és dobzódásnak gyökerét megszáraztaná példajával és józanságra vezetne tanításával. Azért, ha predikálláshoz akart kezdeni: negyven-napi bőjtöléssel száraztotta ártatlan testét. Ha imádkozni tanított: nem egyebet, hanem kenyeret [5]parancsolt, hogy Istentűl kérjünk, testi táplálásunkra; azt-is pedig, minden-napit, az-az, nem innep-napra sütött szép semlyét, hanem köz-kenyeret, melyhez könnyebben és gyakrabban juthatunk: akarván ezzel-is oktatni, hogy, [6]*Habentes alimenta, contenti simus;* táplálásunkal megelégedgyünk; torkosságunk-gyönyörködtető eledelt ne kívánnyunk. Ha erkőlcsünket törvényével igazgatta: azt hadta, hogy sok étellel és részegséggel ne terheltessünk: [7]*Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra crapula, aut ebrietate.* Ha lakodalomba ment: oly helyre ment, a hol a bor idején elfogyott. Ha szomjúhozott: [8]epét és eczetet kóstolt, mely kedvetlenítette, nem édesgette torkát. Ha enni akart: egy [9]darab sült halacskával és lépes-mézzel elégedett. Ha vendéglette a sokaságot: öt árpa kenyérrel és két halacskával vendéglette; noha, [10]csak a férfiak-is öt-ezeren vóltak, [11]aszszony-népek-

[3] Isai. 9. v. 6.

[4] Rom. 6. v. 6. Hebr. 2. v. 14.

[5] Matt. 6. v. 11.

[6] 1. Tim. 6. v. 8.

[7] 1. Luc. 21. v. 34.

[8] Matt. 27. v. 34.

[9] Luc. 24. v. 42.

[10] Marci 6. v. 44. cap. 8. v. 19. Luc. 9. v. 14. Joan. 6. v. 10.

[11] Matt. 14. v. 21.

és gyermekeken-kivül. Mászor, hét kenyérrel és egy-nehány halacskával, [1]gyermekek- és aszszonyokon-kivűl, négy-ezer embert vendéglett. Sohúlt drága étkekkel, külömböző nyalánkságokkal nem vendéglette követőit.

[1] Matt. 15. v. 34. 38. cap. 16. v. 9.

Hogy azért mí-is, a józan és mértékletes életet megtanúllyuk; hogy torkúnkat zabolára fogjuk és hasunkat a szükségnek circalomjára vegyük: mái tanuságunkat a torkosság veszedelmének és a mértékletes józanság szépségének, ismertetésére határozom. *És elsőben, megmutatom; hogy kemény parancsolatokkal tilalmazta Isten a dobzódást, úgy, mint kárhoztató vétket. Másodszor, megmondom; mint bűntetődnek, mind it, s mind a más világon, akik hasoknak és torkoknak szolgálnak. Harmadszor; a mértékletes életnek böcsülletit említem rövideden.* Legyetek figyelmetesek; és, a mit hallotok, ólcsátok szüvetekbe, vegyétek erkőlcsötökbe.

Propositio.

I. RÉSZE.

Az irás-túdo doktorok [2]azt taníttyák; hogy a torkosság ételnek-italnak rendetlen és módatlan mértéktelensége. De, hogy most, a nagy italnak vétkességérül ne szóllyunk, mivel erről másut vólt tanuságunk: étel-béli torkossággal,[3] öt-képpen vétkezik ember, noha nem mindenkor halálos vétkekkel.

[2] Vide. S. Tho. 2. 2. quæst. 148. art. 1.

[3] Greg. 30. Moral. c. 13. versus finem. De Consecrat. Dist. 5. c. quinque.

Először: ha ki, parancsolatnak tilalmazása-ellen észik valamit. Igy vétkeztek első szüleink, a tíltott gyümölcs ételében. Igy vétkezett ama Próféta, kinek Isten parancsolta vala,[4] hogy *Béthel*-ben ne egyék. Ugyan ezen vétekben részesek, akik, vagy fogadásokellen, vagy az anyaszentegyház tilalma-ellen, észnek valamit. Mert Isten parancsolattya az; hogy,[5] amit néki fogadúnk, megtellyesítcsük; És, hogy [6]az anyaszentegyház szavát, szó-fogadással vegyük. Másodszor, vétkezik: a ki szüksége- és természeti ereje-felet sokat észik, mert ebből, vagy egésségének ártalma, vagy lelki dolgainak akadékja szokott következni. Illyenek voltak[7] ama balgatagok, *Siraton* és *Neocles*, kik versent-ettek. Harmadszor, vétkezik: a ki szokatlan, gyenge, drága, gyönyörködtető nyalánkságokra, vagy csemegékre szaggat, * nem egéssége óltalmáért, hanem torka gyönyörködtetéseért; és, hogy[8] az újonnan-gondolt ételektűl, a sok zabállás-miat megúnakozott és fáradott gyomrát ébreszsze és izgassa a telhetetlen ételre. Illyen vétekben volt részek a *Heli* pap fiainak: kiknek émelygett gyomrok az áldozatokban főtt húsra: hanem, hogy magok szája ízi-szerént, kedvesben főzetnének[9], nyersen vonták-el az áldozatot. Illyenek vóltanak a sidók-is, kik, nem elégedvén

[4] 3. Reg. 13. v. 21. 22.

[5] Psal. 75. v. 12. Psal. 49. v. 14. Eccles. 5. v. 3. Deut. 23. v. 21.

[6] Matt. 18. v. 17.

II.

[7] Aelian. li. 7. Variæ Histo. initio.

III.

[8] Caligula, margaritas aceto liquefactas sorbebat. Suetonin Caligula, ca. 37.

[9] 1. Reg. 2. v. 15.

* Vágyódik.

a mennyei kenyérrel[1], *Postulaverunt escas epulationis;* torkosságra- [1] Sap. 19. v. 11.
való eledelt kívántak. Illyenek (ugy-mond Sz. *Jeronimus)* most-is
sokan vannak: [2] *Natus in paupere domo et in tugurio rusticano;* [2] Hieron. ep. 2. ad Nepotianum, de vita Cleric. circa medium.
qui vix milio et cibario pæne rugientem saturare ventrem poterat:
nunc similam et mella fastidio: novi et genera et nomina piscium:
in quo littore concha lecta sit, calleo: saporibus avium discerno
provincias, et ciborum me raritas delectat: paraszt házban születtek;
alig tőlthették ugató gyomrokat köz-kenyérrel: de egyházi állapatra
jutván, a semlyét sem szeretik: sok nyalánkságokkal keresik kedvét torkoknak. *Vitellius* császárrúl írja *Suetonius*; hogy [3] egy [3] Suet. in Vitellio, c. 13.
vacsorán, két-ezer halat, három-ezer madarat feladatott: egy iszonyú
nagy tálban, csak fáczánok és pókák agya-velejét, meny-halak
máját és *indiai* madarak nyelvét, vitték asztalára. *Heliogábalus,* [4] [4] Xiphilin in Heliogabalo.
szólni-tanúlt madarak nyelvéből csináltatott étkeket. Mit mongyak
Cleopatrá-rúl; [5] ki harmadfél-száz-ezer arany-érő fül-gyöngyöt [5] Plutarch.
olvaszta-el és azt adá *Antonius*-nak, egy falatban? Negyedszer,
vétkezik: a ki többször észik, hogy-sem illenék: és üdőt nem tartván
az ételben, valamikor eszébe jút, ottan zabállik és nyalakodik. Igy
vétkezett *Nero*, déltül-fogva éj-fél-korig, egy-végben rágódván. IV.
Vitellius-rúl írja *Suetonius*; hogy [6] egész napot ételben töltött; [6] Sueton. in Vitellio, ca. 13.
mert a felestökömöt ebéd, az ebédet osonna, az osonnát vacsora
érte asztalán; és, hogy gyomrát üressítené, egy-néhányszor okádott
napjában. *Claudius* császár, mikor *Piso*-val asztalhoz ülhetett, egész
két napot s egy éjet tágitás-nélkül, étel-italban töltött. Ötödször:
az étel módgyában lehet vétek. Mert a torkosságban, nem annyíra
kel arra nézni, mit észik ember, mint az étel módgyát. Az ördög, V.
Ádámot almával csalá: Christust száraz kenyérrel kiserté: *Esaut*[7] [7] Gen. 25. v. 34. Heb. 12. v. 16.
lencsével veszté. Azért, a ki mohón és nyalánkon észik; a ki
elméjével ételre vetemedik és abban csak gyönyörködést keres;
a ki nem szükségére, hanem torok-gyönyörködtetésére; nem az
élet megtartására, hanem a test kedvére néz ételében: kétség-nélkül
vétek vagyon dolgában. Mert, noha Isten az eledelekbe gyönyörüséget elegyített; és lehetetlen, hogy, a ki kelve észik, kedves ízek
gyönyörüségét ne érezze: de lehetséges az, hogy, nem tellyesség- [8] Gell. I. 19. cap. 2. Aristoteles dicebat: multos vivere, ut edant: se edere, ut vivat.
gel ezért a gyönyörüségért együnk: nem mind-addig együnk,
mig a gyönyörüség vonna. Vétkeznek tehát, a kik[8] azért élnek,
hogy egyenek, nem azért észnek, hogy éllyenek: kiknek gyakorta
nyelveken forog, ama[9] *Gaudium et lætitia; comedere carnes et* [9] Isa. 22. v. 13. 1. Cor. 15. v. 32.
bibere vinum: manducemus et bibamus, cras enim moriemur; min-

den öröm a hús-étel és bor-ital: azért, együnk, igyunk, majd meghalúnk. Ebben vétke vólt *Filoxenus*-nak; ki azt bánta, hogy oly hoszszú torka nincsen, mint a gólyának, hogy tovább tartana az elnyelt falat íze és gyönyörüsége: és azt gyakran mondotta; hogy, mennél drágáb az étek, annál job-ízűnek tetczik.

Ugy eláradott és közönségessé lett most a torkosság, hogy noha némellyek a részegséget bűnnek tartyák, de az ételben-való mértéktelenséget, véteknek sem álítyák: azért, lakásoknak idejét, mértékét, módgyát, a torkok és gyomrok kivánságára hatták. De a Szent Lélek, a dobzódást veszedelmes bűnnek hirdeti. Minek-utánna azt mondotta vólna Sz. Pál;[1] hogy a test cselekedeti nyilván vannak; a fajtalanság, bálványozás, harag, gyilkosság, részegség, *Commessatio,* ételi dobzódás: azt veti-utánna; *Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt;* a kik efféléket cselekesznek, Isten országát nem bírják. Mert, akik Christus hívei, testeket megfeszítik, vétkeivel- és kivánságival-egyetemben. Látod-e, hogy a paráznasággal, gyilkossággal és egyéb úndok vétkekkel, egy pórázra köti Szent Pál, az ételben-való torkosságot? Vészed-e eszedbe, hogy Isten országából kirekeszti, Christus hivségétűl elszakasztya, a ki az ételben, testének kivánságit követi?

[1] Gal. 5 v. 19. v. 24.

Ugyan-ezen Szent Pál,[2] erőssen parancsollya, hogy a setétség cselekedetit eltávoztassuk. Számlálván ezeket a cselekedeteket, előlveti az ételben-való torkosságot; *Non in commessationibus.* Mint-ha azt mondaná: mivel első romlása embernek, ételből esett, először-is ételben kel embernek magát megmértékelni: az-után, a fajtalanságot távoztatni. Itt-is, a czégéres vétkek-közöt, fő helyt ád Szent Pál a dobzódásnak: és azt, pokol-béli setétségből áradott gonosságnak nevezi. Noha[3] testűnkre gondot kel viselnünk: de tilalom-alat vagyon, hogy ez a gond-viselés, ne légyen a test kivánsága-szerént, hanem az okosságnak és az Isten törvényének mértéke-szerént.

[2] Rom. 13. v. 12. 13.

[3] Eph. 5. v. 29.

Nagyob és hatalmasb rútsággal nem bélyegezheti a torkosságot, mint Szent *Judas* Apostol bélyegezte: ki elsöben, nagy jajt kiált azokra, kik a *Cain, Bálaam* és *Core* nyomdokán járnak: az-után magyarázza, kik légyenek ezek: [4] *Hi sunt in epulis suis maculæ, convivantes sine timore, semet ipsos pascentes:* ezek, ugymond, a kik ételekkel mocskoltatnak, félelem-nélkül lakoznak, magokat legeltetik. Tudgyátok jól, hogy *Cain,*[5] gyilkos; *Bálaam,*[6] bálványozó; *Core,*[7] párt-ütő vólt. Azt mongya azért Szent *Judás;* hogy a dobzódók ezek-után indúltak; ezeknek úttyokon járnak.

[4] Judæ, v. 12.

[5] Gen. 4. v. 8.

[6] Num. 22. v. 23. [7] 24. Num. 16 v. 1. 32.

Mert gyilkosa magának a torkos ember: mivel, [1]*In multis escis erit infirmitas: multi obierunt propter crapulam;* betegség vagyon a sok ételben: és sokan meghalnak torkosságokért. Bálványozónak és Christus kereszti ellenségének nevezi Szent Pál azokat, kik hasoknak szolgálnak; [2]*Quorum Deus venter est; quorum finis interitus:* mert ezeknek hasok istenek, végek veszedelem. Végre, a ki testét hizlallya, lelke-ellen pártoltattya: miképpen, [3]a ki ezt sanyargattya, lelkének engedelmessége-alá hóldoltattya. Mivel azért, ennyi gonosság foglaltatik a dobzódásban, méltán parancsollya a Bölcs: [4]*Noli avidus esse in epulatione et non te effundas super escam.* [5]*Utere, quasi homo frugi, his, quæ tibi apponuntur;* hogy, ne légyünk mohók az ételben; ne öncsük minden kedvűnket arra: hanem a mértékletességet kövessük ételűnkben.

[1] Eccli. 37. v. 33. 34.
[2] Philip. 3. v. 18. 19.
[3] 1. Cor. 9. v. 27.
[4] Eccli. 37. v. 32.
[5] Eccli. 31. v. 19.

Továb; azért-is tilalmas a dobzódás: mert, bár ugyan sok szép jóságok légyenek-is emberben; de, mihent a torkosság közikbe akad, mint *Esaut* [6]kiforgatá minden áldásiból, úgy az ember lelkéből kirekeszt minden tekélletes erkőlcsöt. Azért írja Sz. *Gergely;* [7]hogy az *assyriai* király konyha-mestere rontotta-el *Jerusalemet* és a templomot: mert mí-bennünk, *Coquorum princeps: venter est: muri Jerusalem: virtutes sunt animæ. Coquorum ergo princeps, muros Jerusalem dejicit: quia, dum venter ingluvie extenditur, virtutes animæ per luxuriam destruuntur;* a has a konyha-mester: ki, ha erőt vészen, minden jóból kiforgattya embert és minden gonosságok magvát belénk-hínti. Azért mongya a Bölcs; [8]hogy, ha engedsz kivánságidnak, örömet szerzesz ellenségidnek. Mennél inkáb sirosítod a földet, annál inkáb neveli a belé-esett magvakat: a mí testünk-is, annál sürűbben kiomol minden gonosságra, mennél inkáb kövéredik a jó-lakással. Az *Israël* fiaival, egy jó-lakás mind elfelejteté, [9]valami csuda-tételit látták, valami kegyelmességét vették vala az Istennek: és, mihent megtelék hasok, jádczani kezdének; az-az, a mint Szent Pál magyarázza, [10]balványozának; és, Istent elhagyván, arany-borjút imádának. Ládd-e, mire viszi embert a dobzódás? A balványozást játéknak tartya a teli has; és mihent [11]meghízik, ottan hátra-rúg.

[6] Gen. 25. v. 34. Heb. 12. v. 16.
[7] Grev. 3. Pastoral. Admonit. 20. Idem repetit 30. Moral. cap. 13.
[8] Eccli. 18. v. 31.
[9] Exod. 32. v. 6.
[10] 1. Cor. 10. v. 7.
[11] Deut. 32. v. 15.

Sok rút vétkek valának *Sodoma*-ban: mind-azoknak gyökere a kenyér-ételnek bévsége vólt, azt mongya az Isten: [12]*Hæc fuit iniquitas Sodomæ, saturitas panis.* Szent *Dávid,* házasság-törésbe esék: mert ebédi jó-lakása-után szemlélé *Betsabeet.* [13]A ki szolgáját gyengélteti, fejére neveli; a ki testét jól tartya, száján nem

[12] Ezech. 16. v. 49.
[13] Pro. 29. v 21.

tarthattya. Mert, a Szent *Jerónimus* [1] mondása-szerént, *Esus carnium, potus vini, ventrisque saturitas, seminarium libidinis est. Unde et comicus inquit: Sine Cerere et Libero, friget Venus.* [2] *Non æthnæi ignes, non vulcania tellus, non Vesuvius tantis ardoribus æstuant, ut juvenibus medullæ vino plenæ et dapibus inflammatæ:* A teli has, fészke és forrása a bujaságnak. És nincs oly nagy tüze az *Etna*-hegyének, mint az ifjú ember velejének, mikor jó étkekkel és borral felgyújtatik. Erre-nézve írja *Tertulliánus;* hogy, [3] *Monstrum haberetur libido sine gula: cum duo hæc tam concreta sint, ut, si disjungi omnino potuissent, ventri pudenda non adhærerent. Pro dispositione membrorum, ordo vitiorum: prior venter, statim sagenæ substructa lascivia est. Per edacitatem salacitas transit;* a torkosság tóldalékja a bujaság: azért vagyon a has végén a szemérem-test. A bévséges ételen mégyen-alá a fajtalanság és csuda, ha torkosság-nélkül találtatik a kaczérság. Mihent első szüléink torkosságba esének, mingyárt kitetczék a testek szemérme. Méltán fogja tehát egy-más-mellé Szent Pál, [4] a bőjtöt és tisztaságot: Mert, [5] *Comites gulæ libido et luxuria; quæ fere ventris castigatione frigescunt;* a fajtalanság úti-társa a torkosságnak; és majd csak has-veréssel hidegedik.

[1] Hieron. li. 2. contra Jovinian. cap. 6.
[2] Epist. 10. ad Furiam. ante medium.
[3] Tertull. contra Phychic. c. 1. initio.
[4] 2.Cor.6.v.5.6.
[5] Tertull. li. 2. contra Marcion. c. 18.

Végezetre: a természet törvénye és az igaz okosság vezérlése, arra-mutat; hogy rút éktelenség az eledelek torkossága. Vallyon micsoda az éhség? Egy betegség, mely, ha sokkáig tartana és gyakor orvosságokkal nem enyhíttetnék, megölné az embert. Ennek a betegségnek orvossága az étel. Annak-okáért, úgy kel az eledelhez nyúlnunk, ugymond Szent *Ágoston,* mint az orvossághoz: [6] *Docuisti me, ut, quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumturus accedam:* bolondság volna, ha az orvosságokat, torkosságért és a doktorok mesterségéből adatott jó ízekért enné valaki, és nem az egésségért. Tehát, az eledelt sem kel egyébért venni, hanem testi táplalásért: és így, se többet, se külömbet ne együnk, hanem, a mi és mennyi szükséges és alkalmatos táplálásunkra. Tovább: a természet az oktalan-állatoknak nagy szájat adott: az embert, nagyságához-képest, minden állatok-közöt, legkisseb szájjal ékesítette: ismértetvén ezzel-is, hogy, ha az oktalan-állatok az ételben telhetetlenek-is (noha, a disznótúl megválva, azok sem oly mohón zabálnak) de az emberben a száj, nem dobzódásnak, hanem mértékletes szükségnek eszköze. Erre-nézve, a pogány bőlcsek-is, a természet vezérlésétűl taníttatván, feltalálták azt, hogy,

[6] Aug. 10. Confess. c. 31.

nem emberhez illendő a dobzódás: és, a kik útat nyitottak a torkosságra, megbűntették. Azért, a ki az étkeknek külömböző íz-adásárúl, könyvet írt vala, nem-csak könyvét megégetteté *Sevérus* császár, de magát-is érdeme-szerént akarta bűntetni, ha el nem szökött vólna.

Ha a dobzódás bűntetését megtekíntyük, három rend-béli csapásit találljuk: első; magától a torkosságtúl származik, mint gonosz fának ártalmas gyümőlcse. Másik; Isten haragjából árad, e világon. Harmadik; a más-világra tartatik. II. RÉSZE.

A torkosság maga bűntetője és hohéra a dobzódóknak; kik a kevés gyönyörüséget sok kínokkal fizetik. Elsőben, azt írja a bőlcs: [1]*Qui diligit epulas, in egestate erit. Qui amat pinguia, non ditabitur*; hogy, a ki vendégeskedő jó-lakásokban gyönyörködik, meg nem gazdagúl; sőt, fogyatkozott állapatra jút: mert, [2]*Mercedes mittet in saccum pertusum;* valami hozzá-jő, azt feneketlen sákon-által, kamara-székbe tölti. [3]*Conviviis amplissima patrimonia avolant:* és a jó-lakások-által gazdag örökségek elröpűlnek; mint ezt gyakor példákban láttyuk.

[1] Prov. 21. v. 17.

[2] Aggæi, 1. v. 6.

[3] Hieron. epi. 9. ad Salvinam. ultra medium.

Ennek-felette; a torkosság mérge a testnek, mellyet sok betegségekkel hamar elfogyat. Mert, [4]*in multis escis erit infirmitas;* a sok étel megterheli és betegségbe ejti a testet: sőt, ember életét rövidítvén, kifogyattya a világból. A mely hajóra töb terhet raknak, hogy-sem a menyit viselhet, lenyomja és elsillyeszti: úgy a mí testünk veszedelembe esik, ha sok étellel terheltetik. Ki tudná elő-számlálni, menyi betégségek nevekednek a torkosságból? Honnan vagyon a köszvény és kólika? honnan a szem- és fő-fájások? honnan a sok nedvességek, ha nem a mértéktelen ételből, italból? A kik paraszt étellel laknak, mindenkor erőssebbek: a falusiak a várasiaknál, a szegények a gazdagoknál, alkalmatosbak a munkára: később fáradnak-el: ritkábban betegeskednek: künnyebben szenvedik a hideget. Világ teremtésétűl-fogva, ugy-mond Szent *Jerónimus* [5]az özön-vízig, húst nem ettek az emberek; megelégedtek a füvekkel és gyümőlcsökkel, mellyeket Isten [6]rendelt vala nékik: akkor, leghoszszab ideig éltek és egésségesen éltek az emberek. Az-után, [7]a halat és húst megengedé Isten, és ottan megrövidűle az emberek élete.

[4] Eccli. 37. v. 33. 34.

[5] Hieron. lib. 1. contr. Jovinian. cap. 10.

[6] Gen. 1. v. 29.

[7] Gen. 9. v. 3.

Nem-csak életét fogyattya embernek a dobzódás, hanem elméjét és okosságát tompíttya. Azért mongya Szent Jerónimus: [8]*Pinguis venter non gignit mentem tenuem;* hogy a kövér hasnak,

[8] Hieron. epi. 2. ad Nepotian. versus finem. Luc. 21. v. 34.

hegyes elmélkedése nincsen. Mert, [1]*animæ, nimio sanguine et adipibus, quasi luto involutæ, nihil tenue, nihil cæleste, sed semper de carnibus et ructu cogitant:* a kövér hájban, mint annyi sárban elmerült lélek, nem a mennyei dologrúl, hanem húsrúl és kérödésrúl gondolkodik.

[1] Hieron. li. 2. contr. Jovin. cap. 8.

Ki-győzné elő-számlálni, menyi ostorival bűntette Isten a földön a torkosságot? [2]*Ádámot* és *Évát*, ételért fosztá-meg az ártatlanságtúl és világi sok nyavalyákra veté. Az *Israël* fiait [3]torkosságért bűnteté a pusztában. *Heli* papot, [4]fiaival-eggyüt, a torkosságért megölé. Mit mongyak ama profétárúl, [5]kit Isten egy oroszlánnyal elszaggattata, csak azért, hogy *Bétel*-ben kenyeret ett vala? Egy szóval; [6]*esca ventri, et venter escis: Deus autem et hunc, et has destruet:* a ki gyomrát étkekben gyönyörködteti, annak mind gyomrát, mind étkét, Isten elrontya.

[2] Gen. 3. v. 23.
[3] Num. 11. v. 33. 34.
[4] 1. Reg. 2. v. 15. 34.
[5] 3. Reg. 13. v. 21. 22.
[6] 1. Cor. 6. v. 13.

De mind-ezek semmik, ha a más-világi bűntetések-mellé vettetnek. Mert, nem-csak a kárhozottak közönséges kínnyát érzik a dobzódók, hanem, nyelvekben és gyomrokban, kivált-képpen-való gyötrelmet viselnek. Ama jó-lakó gazdagot, torkosságaért és a lakodalmokkal eggyüt-járó bűnökért, pokolba veté Isten, kirúl azt olvassuk; [7]hogy iszonyú szárazságot és szomjúságot szenvedett nyelvében: de egyebet, enyhítésére torkába nem tőltöttek, hanem, [8]*ignis et sulphur pars calicis eorum*, kén-köves tűzzel teli pohárból itatták. Ennek-felette, azt írja Szent *Dávid;* [9]hogy a torkosok, mint az éhségben dühödött ebek, iszonyú koplalást szenvednek: és így, a rövid ideig-való gyönyörüség, mely a gyomor-tőltésben vólt, örök éhséggel bűntetődik. Keresztyének, [10]*nolite propter escam destruere opus Dei;* az eledelért ne veszessük lelkűnket. Job, hogy most fogjuk-el magúnkat a torkosságtúl, hogy-sem örökké éhezzünk és szomjúhozzunk. Úgy ne járjunk, mint *Esau;* ki egy lencse léven eladá áldását; és az-után, [11]heába ordítá sirásokkal balgatagságát. Azt ne cselekedgyük, a mit *Lisimachus* király; [12]ki, mikor Erdélyben a szomjúság-miat, ellenségének megadta vólna magát, elóltván egy itallal szomjuságát, sírva felkiálta: [13]*Quam parvæ voluptatis causa, ex rege servum me feci!* Ah, mely kevés gyönyörüségért vesztém királyságomat és szolgálatra juték! Késő az-után efféle siránkozással élni, ha most meg nem zabolázzuk torkúnkat. Azért, járúllyunk édes Istenűnkhöz és a Bőlcsel imádkozzúnk: [14]*Domine Pater et Deus vitæ meæ, aufer a me ventris concupiscentias;* Úram Atyám, életem Istene, vedd-el

[7] Luc. 16. v. 24.
[8] Psal. 10. v. 7.
[9] Psal. 58. v. 7. 15.
[10] Rom. 14. v. 20.
[11] Gen. 25. v. 31. 34.
[12] Gen. 27. v. 34.
[13] Plutarchus in Apophtheg.
[14] Eccli. 23. v. 4 6.

tőllem a hasnak kívánságit, hogy ételemmel haragodat fejemre ne hozzam.

A mértékletes élet szüléje minden istenes jóságoknak. Ez a szemérmetességet óltalmazza; nyelvűnket zabolán tartya: a zenebonákat és esz-veszéseket eltávoztattya: a fajtalanságot kigyomlállya: a mennyei és világi tudományokat lelkűnkbe óltya. Ez a testi betegségeket künnyebbíti: a teliségeket üressíti: [1]*Qui abstinens est, adjiciet vitam;* az életet hoszszabbíttya. Mert, a Szent *Leo* mondása-szerént, [2]*Quotidiano experimento probatur, ciborum nimietate, vigorem cordis hebetari, ita ut delectatio edendi, etiam corporum contraria sit saluti:* minden-napi próba mutattya, hogy a sok étel elménket tompíttya, és az étkek gyönyörűsége testi egésségünk ellensége. Azért énekli az anyaszentegyház mindennap az áldott Bőjtben; hogy a mértékletes étel testűnknek lelkünknek használ: Mert, [3]*vitia comprimit, mentem elevat, virtutem largitur et præmia;* a bűnöket megfojtya, a lelket felemeli, tekélletességet és örök jutalmat szerez. III. RÉSZE.

[1] Eccli. 37. v. 34.

[2] Leo, Serm. 8. de jejunio X. mensis, & eleemosyna

[3] Ecclesia, in Præfat. Quadragesimali.

Innen vagyon, hogy az Isten kedves szolgai, minden üdőben, gyakorlották ezt az mértékletességet. Christus Urunkrúl nem olvassuk, hogy valaha húst ett vólna. Szent Jakabrúl pedig, [4]*Eusebius* bizonyoson írja; hogy soha húst nem ett. Keresztelő Szent János, [5]sem kenyérrel nem élt, sem borral. *Dániel* Proféta, [6]sok ideig kenyeret, húst és bort nem kóstolt. Az *egyiptomi* barátokrúl írja Szent *Jerónimus;* [7]hogy kenyérrel és füvekkel éltek: *Coctum aliquid comedisse, luxuria est:* főttet enni, bujaságnak állították. *Paulá*-rúl azt írja: [8]*Exceptis diebus festis, vix oleum in cibo cepit; vinum nec in infirmitate gustavit;* hogy, csak olajtis nehezen szenvedett étkében: bort pedig, betegségében sem kóstolt. *Aselld*-rúl pedig azt írja; [9]hogy, tizen-két esztendős-korától-fogva, kenyérnél és sónál egyebet nem ett; hideg víznél egyebet nem ivott.

[4] Euseb. l. 2. c. 22. Christophorson.

[5] Luc. 7. v. 33

[6] Dan 10. v. 2. 3.

[7] Hierony. ad Eustochium, de Custod Virginit. epi. 22.

[8] In Epitaph. Paulæ, ep. 27.

[9] Epist. 15. ad Marcellam, de Laudibus Asellæ.

Továb: mikor az Isten haragját enyhíteni és ostorát távoztatni akarták a hívek: mint egy erős paíst, úgy vetették Isten-eleibe a bőjtöt és testi sanyargatást. *Illyés* Proféta, engesztelni akarván Istent, [10]*operuit se cilicio; jejunavit, dormivit in sacco;* ciliciumba öltözék, koplala, fákban aluvék: [11]*Júdit, Ester, Sára,* a *Ninive*-béliek hasonló-képpen, ételtűl elfogták magokat és úgy nyertek kegyelmet Isten-elöt. Ugyan-ezent cselekedték az *Israël* fiai, [12]sok nehéz igyekben.

[10] 3. Reg. 21. v. 27.

[11] Judit. 3. v. 6. Esther. 4. v. 16. Tob. 3. v. 10. Jonæ, 3. v. 7.

[12] Judic. 20. v. 26. 2. Para. 20. v. 3.

Végezetre; gyakorta eszünkben forgassuk, a mit Christus monda:
[1] Lucæ 6. v. 21. [1] *Beati, qui nunc esuritis, quia saturabimini;* bóldogok, a kik most
[2] Luc. 12. v. 37. éheznek, mert megelégíttetnek. Meny-országban [2] asztalhoz ülteti Christus azokat, a kik most zabolán hordozzák testeket: és minden gyönyörüséges jókkal bétölti. Dősöllyenek bátor a világ fiai: lakodalmakrúl lakodalmakra járjanak bár, a kik a mennyei lakodalomra nem igyekeznek.

De jaj, s meg jaj, ki gonosz vége vagyon nem-csak Isten-
[3] 2. Reg. 13. v. 28. előt, de világ-szerént-is, efféle lakodalmaknak. *Absolon;* [3] jó-lakás-
[4] 1. Mach. 16. v. 15. közben megölé báttyát, [4] *Simon* Machabæust, Keresztelő Jánost,
De choreis, Dom. 23. post Pent: Cont. 1. lakodalom-közöt vívék a mészár-székre: *Noë,* a víz-özön-után; *Lóth, a Sódoma* veszése-után, jól-lakának: tudgyátok, mi lőn belőlle. Vaj, ki sok lelket ejt az ördög veszedelembe, a lakodalmak-által! Ott az ember-szóllás, részegség, tánczolás, minden-napi dolog. Maga,
[5] Chrysost. homil. 49. in Matt. Arany-száju Szent János nyílván mongya: [5] *Ubi saltus lascivus, ibi diabolus certe adest;* hogy, a hol tánczot járnak, bizonyoson
[6] Eccls. 7. v. 3. ot forog az ördög. Azért, [6] *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii;* job a halottas házhoz menni, hogy-sem a lakodalomba: mert, ha vagyon-is, ritkán vagyon a lakodalom vétek-
[7] Job. 1. v. 4. 5. nélkül, melyre-nézve, valamenyiszer a Szent *Jób* fiai [7] lakodalmot tartottak, mind-annyiszor a jámbor atya áldozattal engesztelte Istent; tudván, hogy nagyob része a világ lakodalmának, ollyan,
[8] Judæ, v. 12. a mint Szent *Judás* Apostol írja; [8] *In epulis maculæ, convivantes sine timore;* mocskosok és isteni félelem-nélkül-valók.

Ezeket nem azért mondom, hogy minden tisztességes lakodalmot tilalmasnak ítílnék: távúl légyen. Mert Christus elment a menyegző lakodalmába: és a tisztességes nyájaskodás a barátságnak és jó akaratnak alkalmas eszköze. Azért, szabad embernek vendégséget tartani: nem a végre, hogy kevélykedgyék és mutogassa értékét, vagy részegítcse baráttyát; hanem, hogy tisztességes nyájassággal, gongyait és fáratságit künnyebbítcse: hogy egyebekkel-való beszélgetésből, vigaságot végyen: hogy jó-akarókat és barátokat szerezzen, vagy megtarcson, emberséges gazdálkodásával.

Hogy azért Isten-előt kedves légyen lakodalmunk, nem kötelezem arra a keresztyéneket, a mit némely pogány nemzetek cselekedtek: kikrűl *Heródotus* írja; hogy ebéd-felett, gyakran mutogatták a hólt ember koponyáját és azt kiáltották; *Tales eritis*; tí-ís illyenek lésztek: azt sem kívánom, hogy étel-felet Szent Irást olvassanak, mint a kalastromokban: hanem, csak azt kívánom, hogy

kövessük minnyájan *Mojsest,* a lakodalmak-tartásában. Mikor *Jethro,* Mojses látogatni ment vólna, lakodalmot szerze néki *Mojses;* és a sidó népek eleit elhivá, hogy eggyüt egyenek, igyanak, vígadgyanak. De, miképpen? [1] *Ut comederent cum eo, corum Domino;* hogy [1] Exo. 18. v. 12. az Isten színe-előt, az-az, oly aitatossággal, oly szentül, oly, fegyhetetlenül lakoznának, mint Isten színe-előt: arra vigyázván, hogy oly dolog ne essék a jó-lakásban, mely az Isten szemeit megbánthassa. Bezzeg az ilyen lakodalmakat nem tíltya Isten, sőt parancsollya: [2] *Justi epulentur et exultent in conspectu Dei et delectentur* [2] Psal. 67. v. 4. *in lætitia:* lakozzanak, ugy-mond, az igazak; örüllyenek, gyönyörködgyenek vigaságokban; csak *in conspectu Dei,* Isten színe-előt: úgy, hogy semmi ne légyen lakodalmokban, a mi nem illik Isten szeme-eleibe, a mivel Isten megbántódgyék. Sok helyen parancsollya Isten az ő népének-is, hogy vígan lakozzék: [3] de mindenkor hozzá [3] Deut. 14. v. 22. adgya, *In conspectu Dei tui;* hogy Isten-előt légyen a lakozás. cap. 15. v. 20. cap. 16. v. 11. Mert, ama régi eggyügyű, de igaz-mondó vers-szerént, *Tunc bene* cap. 27. v. 7. *prandetur, cum Christus adesse putatur;* akkor lakozik jól ember, etc. mikor Christust jelen lenni gondollya.

Utóllyára: gondollyuk-meg; hogy nehéz, vagy talám lehetetlen, hogy örömtűl örömre, jó-lakástúl jó-lakásra mennyünk: hogy it-is hizlallyuk hasúnkat, a más világon-is teli légyen lelkünk: hogy mind it; s mind a más világon kedvűnk-szerént éllyünk. Azt-is szeműnk-előt visellyük, hogy nem okosság, bajoson hizlalni azt a testet, mely ezennel férgek eledele lészen, ganéj lészen, mert minnyájunkra szolgál, a mit *Isais* monda: [4] *Subter te sternetur tinea,* [4] Isai. 14. v. 11. *et operimentum tuum erunt vermes;* hogy ezennel mind lepleink, mind derekalink, férgek lésznek. Azért, félre-tévén a has-hizlalást, hizlallyuk lelkünket isteni jóságokkal, mellyek örökké megmaradnak: a toroknak kedvéért, az egész testet pokolra ne taszítcsuk. Sőt, mikor izgat a torkosság, jusson eszűnkbe; hogy a mi szájunk ajtaján, az Isten fia jött hozzánk, mikor az Ur-vacsorában részesültünk; és azt mongyuk *Ezechiel* Profétával: [5] *Porta hæc clausa* [5] Ezech. 44. v. 2. *erit;* bétéve lészen ez az én szájam ajtaja az ördögnek: a bűnnek V. 3. és az ő taplójának nem adatik ezen úttya; *Quoniam Dominus Deus ingressus est per eam;* mert Isten ment ezen-által: és csak arra-való lészen ez-után, *Ut comedam panem coram Domino;* hogy az Isten színe-előt egyem. Mert, a Szent *Jerónimus* mondása-szerént, *Qui cælesti pane vescitur, non quærit magnopere, de quam pretiosis cibis stercus faciat;* a ki mennyei kenyeret észik, nem törődik

azon, mely drága étkeket ganejollyon. Mert, ha mind *pésmá*-val, vagy szagos *ambrá*-val főzött étkekkel lakol-is: de oly büdös kamora-szék a te tested, hogy ganéjt csinál mindenből, valami által-mégyen rajta.

Mind ezekből, atyámfiai, mértékletességet tanúllyunk: és úgy nyúllyunk minden-napi táplálásunkhoz, mint a szállott várban rekedett emberek szokták a profontot osztogatni. Azok bezzeg, nem tőltik, nem hizlallyák hasokat, hanem szűkön és módgyával osztyák az eledelt: kinek-kinek csak annyit adnak, a menyi szükség az éhség enyhítésére. Megnyargalta, sőt megszállotta ama sivó-rívo
[1] 1. Pet. 5. v. 8. oroszlány [1]a mí várunkat: azért józanok légyünk; vígyázzunk; és az ördög horgaira ragasztott eledelt bé ne fallyuk.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Az irgalmasságrúl és alamisnárúl.

Az irgalmasságot, mellyel felebarátunk nyavalyáján és fogyatkozásán szánakodunk, rövideb és bizonyosb úton meg nem tanúlhattyuk; és annak böcsülletit s szeretetit, mélyebben nem ólthattyuk szívűnkbe, mint, ha magunkban, érezve próbáltuk a szükséget és fogyatkozást, melyben felebarátunkat láttyuk.

A ki maga szenvedéséből, nem tudgya súllyát és terhét egyebek nyavalyájának: nem tudgya, mit tészen, hogy ember szegény, és nincs, ki táplállya; beteg, és nincs, ki gyámolítcsa, orvosollya; szomorú, és nincs, ki vígasztallya: azért, nem annyíra szánakodik attyafia nyomoruságin: nem oly serényen igyekezik, hogy őtet segítcse és vígasztallya. De, a ki az éhségnek, ruhátalanságnak, betegségnek, üldözésnek, kísértetnek, keserüségnek, rettegésnek súllyát érzette és viselte, tudgya efféle keresztek terhét: érti, mely méltó szánásra és segítésre a fogyatkozott ember. Erre-nézve
[2] Prov. 19. v. 22. mongya a Szent Irás: [2]*Homo indigens, misericors est;* hogy a szűkölködő irgalmas: mert őtet a nyavalyák próbája irgalmasságra tanította.

Mivel azért, a nyomoruságok szenvedése ily hatalmas, az irgalmasságnak belénk-gyökereztetésére, emberré akara lenni az Isten Fia; és, a bűntől megválva, minden nyomoruságinkat meg
[3] Heb. 2. v. 17. akará kóstolni: [3]*Ut misericors fieret;* hogy magában érzené nya-

valyánkat; próbálva tudná annak ízit; magán tanulna szánakozni rajtunk.

Jól tudta az Atya Isten bölcsesége, micsoda az éhség, fázás, fájdalom, szomorúság, inség: de nem próbálva, hanem isteni bölcseségének mélységéből tudta; mágában érzett szenvedésből, nem tudta. Azért, hogy próbálva tudná, mi ízű a mí nyavalyánk, kisded-korában kezdé magát ehez szoktatni, mikor istállóban születék és üldözői-elől *Egyiptom*-ba futa. Az ördögi kísértetet, negyven-napi éhezése-után próbálá: fáratságink, fájdalmink, fogyatkozásink súllyát, magára vévé, [1]hogy magárúl rajtunk szánakodnék. [1] Isai. 53. v. 4.

Oly irgalmas vólt a Fiú Isten, testesülése-előt, mint most: de, hogy a mí félelmes gyarlóságunk nagyob bátorsággal ragaszkodnék az ő irgalmához, azt akarta, hogy néki-is része lenne nyomorúságinkban: bizonyossá akarván ezzel tenni, hogy szánakodik rajtunk, a ki érzette terhűnket. Azért mongya Szent *Pál;* [2]oly papi-fejedelmünk vagyon, a ki túd szánni minket, mivel nyomorusaginkat megkóstolta. Ez-okon, bátorsággal járhatunk irgalmának székihez; *Ut misericordiam consequamur,* hogy irgalmat nyerjünk. [2] Heb. 4. v. 15.

Ha megtekíntyük a Christus életét az evangéliomi historiában, nem egyéb, hanem irgalmasságnak szűnetlen cselekedete. [3]Hol a várasokat és tartományokat jajgatta, siratta bűnökért és bűnökkel érdemlett romlásokért, [4]hol a tudatlan és pásztor-nélkül hagyatott juhokat legeltette, mennyei tanításával; hol a vakokat, bénnákat, ördőngösöket, betegeket gyógyította; [5]hol a halottakat siratta és feltámasztotta: hol éjjeli álmát megszakasztván, a hegyeken és pusztákon csak maga imádkozott; hogy a bűnösöknek kegyelmet nyerne és Szent Attya haragját engesztelné. [3] Matt. 11. v. 21. Luc. 19. v. 41, [4] Mar. 6. v. 34. [5] Joan. 11. v. 35

A mái Szent Evangeliomban, csudálatos irgalmasságát mutatta Christus a seregekhez: mert nem várta, hogy segítséget kérjenektőlle; hanem látván, hogy magárúl elfeletkezvén az egy-ügyű község, ő-utánna jár a pusztákon, maga indúlattyából megszáná fogyatkozásokat. És, miképpen az Egyiptomból kiszabadúlt sidósagot, menyből-adott kenyérrel táplálta régenten: úgy az aítatos sokaságot, az-az, öt-ezer férfiat, [6]gyermekek és aszszonyok-kivűl (kiktalám többen vóltak,) öt árpa-kenyérrel és halacskával megelégíte. [6] Matt. 14. v. 21. Cap. 16. v. 9.

Ez a mí édes Üdvözítőnk nagy irgalmassága, mellyel az emberek nyavalyáját szánta és orvoslotta; tűköre és példája az igazaknak, hogy ők-is irgalmasok legyenek a szűkölködőkhöz. Azért, Isten segítsége velem lévén, ez jelen-való órában, *elsőben; az irgalmasság* *Propositio.*

mi-vóltát és tulajdon cselekedetit, megmagyarázom. Az-után, hogy érczsük, minémű hatalmas okok izgatnak minden embert az irgalmasságra, megmutatom: mely erős parancsolattal és kemény bűntetések fenyítékével, kötelez Isten az irgalmasságra; mely nagy jutalmat ád az irgalmasoknak. Kérlek, figyelmesen halgassátok.

Az irgalmasság oly jóság, mellyel szánakodunk és bánkodunk felebarátunk gonoszán, nyavalyáján: és, nem-csak akarattal kívánnyuk segíteni, hanem, tehetségünk-szerént, segítséget-is nyújtunk; mellyel enyhíttyük és könnyebbíttyük szükségét. Némely emberekben, természet-szerént-való gyengeség és könyörületes lágyság vagyon; mely szánakodásra, sőt sirásra indíttya őket, mihent látták, vagy hallyák valakinek nyomoruságát. De ez csak testi indúlat; és nem ebben ál a tekélletes irgalmasság; noha szolgál arra, ha jól élnek vélle: hanem, az irgalmasság akaratunk szabad választásának indúlattyát kívánnya, mellyel szánakodva bánnyuk, mint magunk nyavalyáját, felebarátunk gonoszát: és foganatos akarattal igyekezünk tehetségünkel, hogy őtet valósággal segítcsük, erőnk- és értékünk-szerént.

[1] Aug. tom. 1. de Mprib Eccles. cap. 27.

Noha a deák szó folyása-szerént, [1] *Ex eo appellata misericordia, quod miserum cor facit condolentis alieno malo;* az irgalmasság, szűvnek szomorú bánattyát láttatik kívánni. De, miképpen Istenben szomorúság-nélkül vagyon az irgalmasság, mellyel a gonosztúl szabadíttya és kisegíti híveit: úgy az emberek-közöt, lehet oly erős-szivű és kemény-természetű, ki, nem-csak felebaráttyának nyavalyáját száraz szemmel és változatlan színnel nézi; hanem, a maga sebeit és fájdalmát-is, jajgatás-nélkül viseli. Mindaz-által, ha akarattya kedvetlen a felebaráttya nyavalyájához; ha kívánnya, hogy attúl üres légyen; ha segíti és ételt, italt, ruhát ád néki: irgalmasság vagyon benne; noha szomoruság és búsulás nincs szüvében. Mert az akaratnak tisztességes indúlattya elég az irgalmassághoz, érzékenséges bánkodás-nélkül.

[2] S. Thom. 2. 2. qu. 30. art. 1. Aristot. lib. 2 Rhetor. c. 8.

Ha szűkölködő felebarátunkat szánnyuk és segíttyük, [2] *Propter communionem naturæ,* az emberi természetnek méltóságaért, melyben hasonló hozzánk; és azt gondolván, hogy mí-is illyen fogyatkozásokba eshetünk: irgalmasság ez; de, *Moralis virtus,* csak természet-szerént-való jóság. A mennyei Mester pedig, a Christus, felségesb útat mutat az irgalmasságra: és azt kivánnya, hogy istem szeretetből származzék a tekélletes irgalmasság: Istenért, sőt Istennek, nyújcsunk segitséget a szegényekben.

A világ bőlcsei, kik a jóságos erkölcsökrűl írtak, két dolgot itíltek szükségesnek az okos és dícsíretes irgalmassághoz: Eggyiket; hogy, mikor szűkölködőket segíteni és javainkban részesíteni akarunk; [1] *In beneficentia delectus est dignitatis; et mores spectandi, in quem beneficium confertur; et animus erga nos; et ad nostras utilitates officia ante collata: etc.* megtekíncsük erkölcsét és méltóságát a szűkölködőnek; mert nem vólna okosság, semmire-kellő emberre vesztegetni értékünket. Arra-is kel nézni, ha jó-akarónk-e, vagy ellenkedőnk; ha vettűnk-e valami jót tőlle, vagy, lehet-e reménségünk, hogy jövendőben jót várhatunk-tőlle: mert nem illik értelmes emberhez, hogy fejére nevellye ellenségét és haszontalanúl vesztegesse jószágát. Másikat, azt kivánták az irgalmas adakozásban; hogy, ne osztogassuk igen bőven javainkat: hanem őrizzük, takargassuk, a mi vagyon: abból aprónként adogassunk; mert, ha bőven osztogattyuk, sokkáig nem tart értékünk; és az elfogyván, egyebek segitésére sem érkezünk, magunkat-is megfogyattyuk: más lábából, magunk talpába verjük a szeget; és egyebeket segítvén, magunk szegénységre jutunk. Ezek a világ bőlcseinek tetczési; mellyek, csak a magunk javának keresését, csak a magunk szeretését taníttyák, erre, tanítás-nélkül-is, természet izgatásából, elég hajlandók vagyunk.

[1] Cic. lib. 1. Offic. paulo post principium.

A mennyei tudomány, ezeknek igyenesen ellenében, más két nagy és természet ereje-felet-való tekélletességet kíván az irgalmassághoz.

Először: azt taníttya a keresztyén tudomány; hogy az irgalmasságban, nem annyíra kel nézni, mit adunk, mint, mi végre, minémü akarattal, szándékkal és igyekezettel adunk. Mert, a mint *Tobias* [2] oktattya fiát; a kinek kevés vagyon, sokat nem adhat: de Isten-előt, egy [3] szegény özvegy fillyére, több a gazdagok sok adományánál, ha tekélletesb szándékból ered. Egy [4] ital hideg víz, Meny-országot éri, ha istenes indúlatból vagyon. Mert Isten, [5] *Von quærit datum*, nem nézi, mit adunk: hanem az aítatos akaratot, melyből származik adakozásunk. Ezt böcsülli Isten: ez tészi az adást alamisnáva; az-az, keresztyéni irgalmassághoz kívántatik; hogy az adakozásban ne nézzen ember világi haszonra, mellyet abból várhat; mert, a ki hasznot réménl és azért hí valakit asztalához, [6] nem irgalmason cselekeszik, hanem kereskedik. Ne várjon emberektül böcsülletet, hírt, nevet az adakozásból: sőt, oly rejtve [7] adakozzék, hogy, ha lehetne, maga se tudná, kinek, mit ád. Egy-

[2] Tob. 4. v. 8. 9.
[3] Luc. 21. v. 3.
[4] Matt. 10. v. 42.
[5] Philip. 4. v. 17.
[6] Luc. 14. v. 12.
[7] Matt. 6. v. 3.

szóval; sem jutalomra, sem dicsíretre nem kel nézni az irgalmas
[1] Matt. 10. v. 8. cselekedetben: hanem, [1]*Gratis accepimus, gratis demus:* mivel Isten,
[2] Rom. 11. v. 35. irgalmason közli javait velünk; nem azért, hogy [2]mí valamit adtunk néki, és azt hálállya; sem, hogy valamit vár tőllünk: mí-is, ingyen cselekedgyünk jót a szűkölködőkkel. Mert, jóllehet, a kitűl jót vettünk, hála-adatlanságnak távoztatása kötelez, hogy mí se hadgyuk őtet: de ez immár nem alamisna és irgalmasság, hanem, *Gratitudo,*
[3] 2. Cor. 8. v. 4. 6. 7. hálá-adósság. Az alamisnát pedig Szent Pál, [3]*Gratiá*-nak, ingyen-adásnak nevezi.

Továb: ha adakozúnk és irgalmasságot cselekeszünk, az emberi természet böcsülletiért és méltóságaért, melyben egyenlő velünk a szegény ember: tisztességes ugyan, de csekély ez a jóság; és, a
[4] Leo, Serm. 7. in Quadrag. cap. 3. mint Szent *Leo* [4]írja, *Non pertingit ad præmia vitæ æternæ;* ha világi jutalmazásra méltó-is, de a mennyei dücsősség nyerését fel nem éri. Mert, *Mundana benevolentia, in iis, quos adjuvat, habet finem: christiana pietas, in suum transit auctorem;* ha a világi irgalmasság, annak-segitségén végeződik, a ki szűkölködik: de a bóldogsággal jutalmazandó irgalmasságnak, Istenre és mennyei jókra kel nézni. Ezt taníttya a Szent Irás, mikor az irgalmasságot, áldo-
[5] Eccli. 35. v. 4. zatnak nevezi: [5]*Qui facit misericordiam, offert sacrificium.* Mert, miképpen az áldozatot, egyedűl Istennek kel mutatni: úgy az irgal-
[6] Ibid. v. 7. 10. mas cselekedetben, Istenre kel nézni; az-az, [6]*Omnia propter mandatum Dei fiant. Bono animo gloriam redde Deo:* az Isten dücsősségét, tiszteletit és parancsolattyát, kel czélűl-vetni az irgalmas cselekedetben.

Mikor azért a szegényeket akarjuk segíteni: meggondollyuk,
[7] Aggæi, 2. v. 9. Psal. 49. v. 10. hogy, [7]valami gazdagságunk és értékünk vagyon, Istené: mí-reánk, mint sáfárokra és szám-adó szolgákra, oly okkal bízattak, hogy Istennek az övéből kedveskedgyünk. Arrúl pedig, bizonyoson tudó-
[8] Matt. 25 v. 40. sított Isten; hogy, [8]valami jót cselekeszünk a nyomorúltakkal, magával tett jónak tartya. Annak-utánna, az-is eszűnkbe jusson, hogy
[9] Matt. 23. v. 8. 9. minden nyomorúlt embernek attya az Isten: [9]*Unus est Pater* vester: vos autem omnes fratres estis;* attyafia [10]a Christus. Mikor
[10] Heb. 2. v. 11. Joan. 20. v. 17. azért, a nyomorúltakkal irgalmason cselekeszünk, arra-nézzünk és a végre-segítcsük, hogy Istent, az ő fiaiban; Christust, attyafiaiban és tagjaiban tisztellyük: hogy Istenűnknek kedve-szerént járjunk, ki az irgalmasságot kívánnya tőllünk: hogy a szegényekben, Istennek adgyuk, a mi övé és, a mit tőlle-vettünk. Nem érdemli-e a

* Vulg. magister.

fogyatkozott szegény, vagy feslett erkőlcsért, vagy velünk-ellenkező idegenségért az alamisnát? De megérdemli Christus; megérdemli a mí mennyei Atyánk, kinek ebben kedvét keressük.

Ezt, a tekélletes szándéknak igyenességét, parancsollya Szent Pál, mikor azt taníttya; hogy, [1]*Qui tribuit in simplicitate;* a ki adakozik, igyenesen egyre nézzen; ne kettőztesse czéllyát és végét akarattyának; ne nézzen haszonra, vagy dücsősségre; ne tegye kalmárkodássá az irgalmasságot: hanem, igyenesen az Isten tisztességét visellye-előtte: csak attúl várja jutalmát a szegényekreval tékozlásának, [2]*Qui videt in abscondito,* a ki láttya a szűvek rejtekét és megjutalmazza, valamit ő-érette cselekeszünk. [1] Rom. 12. v. 8. [2] Matt. 6. v. 2. 6.

Másodszor: a keresztyéni tudomány dícsíri és nagy jutalomnak ígéretivel tanácsollya azt az irgalmasságot, mellyel ember akarva megszegényíti magát és a szűkölködőket segíti. Mert Christus, ama gazdag ifiúnak, [3]e világon tekélletességet, Meny-országban kincset ígére, ha eladgya mindenét és szegények-közzé osztya. Azt-is tanácsollya közönségesen mindeneknek: [4]*Vendite, quæ possidetis, et date eleemosynam;* hogy elhadgyák, a mivel bírnak és szegényekközzé oszszák. Ezt követték sokan, a keresztyénségnek virágozó sengéjében. A kiknek örökségek vólt, [5]eladták; árrát az Apostolok lábaihoz vitték: és úgy osztották mindenek szükségére, hogy [6]senki küldús nem vólt közöttök. Ugy vagyon, hogy erre törvénnyel nem vóltak kötelesek a hívek, mint [7]Szent Péter nyilván mondván, mongya; és a Szent Pál irásából tudgyuk, hogy [8]sokan a keresztyének-közöt, gazdagok vóltak és a szűkölködőket segítették: de elég, ha az irgalmasságnak legfelsöb és böcsülletesb garádicsát azt javallya Christus; hogy, ne csak részecskéjét javainknak, hanem éppen mindenünket szűkölködők-közzé oszszuk. [3] Matt. 19. v. 21. Mar. 10. v. 21. [4] Luc. 12 v. 33. [5] Actor. 4. v. 32. 33. 34. [6] Deut. 15. v. 4. [7] Act. 5. v. 4. [8] 1. Cor. 16. v. 2. 2. Cor. 8. v 14. cap. 9. v. 7

Nem tudta, sem *Aristóteles,* sem *Cicero,* minémű böcsülletes és érdemes Isten-előt, az akarva-választott szegénység és ezzel eggyüt-járó alázatosság és szenvedés. Nem értették, hogy a világi bóldogság és igaz tekéletesség, mely-által az örök dücsösségre jutunk, isteni és atyafiúi szeretetben ál: és, hogy ezek megnyerésére, alkalmatosb eszköz alig vagyon, mint, hogy a világ javait megútállyuk; szívűnket ahoz ne csatollyuk; minden világi kívánságoktúl, lelkünket elszakaszszuk, megüressítcsük. Ezért tilalmazták oly szorgalmatoson; hogy, senki magát meg ne fogyatkoztassa egyebek segitésével; hanem őrizze és takargassa marháját, hogy továb tarcson.

Az irgalmasság cselekedeti nem egy-félék. Mert, miképpen az emberekben, nem-csak testi nyomoruságok, hanem lelki fogyatkozások-is vannak: úgy, a két rend-béli gonosznak segitésére, két rend-béli cselekedeti vannak az irgalmasságnak. A lelki és belső nyavalyákat akkor segíttyük, mikor a tudatlanokat oktattyuk; a szomorúkat vígasztallyuk; a bűnösöket jobbítani igyekezünk, imádkozással, példával, intéssel, dorgálással. Ezekről, más alkalmatossággal szóllottunk.

A testi nyavallyák segítésében, az irgalmasságnak annyi külömböző cselekedete vagyon, menyi külömböző nemei vannak a testi nyomoruságoknak, mellyekben segíthettyük a szűkölködőket. Ezeket [1] Matt. 25. v. 35, 41. [2] Isai. 58. v. 6. 7. Christus, utólsó itíletinek [1]sentenciájában; [2]Isaias pedig, Profeczijának ötven-nyólczadik részében, rövid sommában foglallya.

Első irgalmas cselekedet; az éhezők táplálása. Hallók az Evangeliomból; hogy, nem várta Christus a kösség kérését, hanem, mihent látta szakaszkodott állapattyokat, enniek ada. Mert, ha a szegény halgat-is, de az ő halvány és elsárgúlt színe, ösztövér és beesett orczája, szakaszkodott inainak erőtlensége elég kérés az [3] Eccli. 4. v. 1. 2. Tob. 4. v. 17. Job. 31. v. 17. Luc. 14. v. 12. [4] Rom. 12. v. 20. Prov. 25. v. 21. irgalmas ember-elöt. Erre az éhezők táplálására, [3]erős parancsolattal kötelez mindeneket a Szent Irás: és azt hadgya; hogy, nemcsak jó-akarónkat, de [4]halálos ellenségünket-is táplállyuk, ha éhezik; innya adgyunk, ha szomjúhozik.

Második irgalmas cselekedet; a szomjúhozók itatása. Melynek [5] Matt. 10. v. 42. jutalmát igérvén Christus, azt mongya; hogy, [5]egy ital hideg vízért, Meny-országot adgya. Oh, mely ólcsón hatta Isten az ő Meny-országát az irgalmasoknak!

Harmadik cselekedete az irgalmasságnak; a mezítelenek ruházása; hogy, testeket béfedezvén, szemérem- és orcza-pirúlás-nélkül járhassanak emberek-között: és a hidegek sanyargatásától óltalmaztassanak. Ezt parancsollya sok helyen a Szent Irás: és arra-kötelez; [6] Isai. 58. v. 7. Ezech. 18. v. 7. Tob. 4. v. 17. Job. 31. v. 19, 20. [7] Luc. 3. v. 11. [6]hogy testünket meg ne útállyuk, hanem, tudván, hogy ollyan teste vagyon a szűkölködőnek, mint nékünk, ha két köntösünk vagyon, és egyéb módon nem fedezhettyük mezítelenségét, [7]eggyikét néki adgyuk

Negyedik irgalmasság; az úton-járók béfogadása. A kik úton vannak, hajlékok nincsen: hanem, hogy nyugodalmok és égi háborúktúl óltalmok lehessen, más emberhez kel szállani. Azért, paran- [8] Rom 12. v. 13. [9] 1. Pet. 1. v. 9. csolattal kötelez Isten, [8]hogy azokat béfogadgyuk, [9]*Sine murmuratione:* tűrhetetlenség- és háborgás-nélkül pedig, az-az, jó szűvel,

jó akarattal: kedvetlen és szomorító szót ne mongyúnk nékik. Ennek oly nagy jutalmát mongya Szent Pál; [1]hogy, a kik jó kedvel fogadták a jövő-járókat, Angyalokat küldött Isten hozzájok, hogy őket veszedelmektűl óltalmazzák. [1] Hebr. 13. v. 2.

Ötödször, abban tetczik az irgalmasság; hogy betegeket látogassunk, vígasztallyunk: és, ha szükségek vagyon, étellel, vagy orvosságokkal segítcsük. Csudálatos, mely nagy könnyebséget és vígasztalást szerez a betegnek, mikor jó-akarói látogattyák. Azt meri mondani *Seneca;* hogy, [2]*Nihil æque ægrum reficit, quam amicorum affectus: nihil æque exspectationem mortis ac metum surripit;* mikor a beteg embernek, sem étel ital, sem álom és egyéb külsö könnyebség nem kedves: megmondhatatlanúl újíttya és a halál felelme-ellen bátoríttya jó-akaróinak látogatása. Ennek jelenségét mutatta *Jákób:* ki, noha vénsége- és betegsége-miat elszakaszkodott vala: de, mihent meglátogatá őtet Jósef; [3]*Confortatus sedit in lecto;* megvastagodék és felüle ágyában. [2] Sene. epi. 78. Sueton. in Augusto, cap. 53. Senator cæcus, inedia vitam finire volens, visitatus ab Augusto, revocatur ad vitam. [3] Gen. 48. v. 2.

Jól tudta ezt Christus: és azért mondotta; hogy, a ki beteget látogat, őtet látogattya a betegben: és, oly jó néven vészi, [4]mint-ha személye-szerént, magát látogatná. Ez indította az isten-félő Szenteket, hogy oly örömest mentek a betegekhez. Mihent valamely beteg kívánta Szent *Ágoston* jelen-létét, [5]hogy kezét fejere tegye és vígasztallya: minden dolgát félben-hagyván, mentést ment. *Alamisnás* Sz. *János,* [6]kétszer, háromszor minden hétben, a betegek ispitállyába ment. *Theodorétus* írja; [7]hogy a *Theodosius* császár felesége *Placilla,* az ispitállyokban, maga kezével adott enni, innya a betegeknek: és, valamit a legalacsomb szolgáló cselekedhetett, mind-azt cselekedte. Mert Christust szemlélte a betegekben: szomjúhan kívánta Christustúl ama szókat hallani: jöj-el, én Atyám áldotta: mert beteg vóltam, és meglátogattál engem. Ennek a drága szónak reménsége, sok isten-félő egyházi embereket arra bátorított, hogy, mikor a merígyes dög-halál *Alexandriát* pusztította, örömest magokra vonták a merígy-halált, a beteges keresztyének segitésével. Kikrűl azt írja *Eusebius;* hogy, [8]*Istud mortis genus, propter incredibilem pietatem et robustam fidem susceptum, nihil a Martyrii splendore abesse videtur;* az ő halálok nem külömböz a mártiromságtúl; mivel felebaráttyok lelki és testi segitségeért fogyatták életeket. [4] Matt. 25. v. 39. [5] Possidon. in Vita S. Augustini, cap. 27. [6] In Vita S. Joan. Eleemos. [7] Theodoret. lib. 5. Histor. cap. 18. [8] Euseb. 7. Historiæ, cap. 7. Christophors.

Annak-okáért, fogadgyuk mí-is a Bőlcs parancsolattyát, ki eképpen szól: [9]*Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in* [9] Eccli. 7. v. 39.

dilectione firmaberis: ne restellyed, mint valami haszontalan fáratságot, a betegek látogatását: mert ebből, mint egy arany-bányából, sok jókat vehetsz; és te erőssödöl lelki áldomásokkal, öregbedvén Istennek hozzád-való szereteti. Szent *Ambrús* pedig, elő-hozván a

[1] Job. 29. v. 13. Szent *Jób* szavait, mellyekkel dicsekedik; [1] *Benedictio perituri super me veniebat;* hogy áldották őtet, a kik haló-félben vóltak: kívánatos jónak és foganatos áldomásnak mongya, ha úgy vígasztallyuk a betegeket, hogy halálos ágyokban áldomást adgyanak reánk.

Ambrosi, de bono mortis cap. 8. fine.

Hatodszor; a rabok váltása nagy irgalmasság. Melyre szor-

[2] Eccli. 4. v. 9. galmatoson ínt a Szent Irás: és azt mongya; hogy, [2] *Ne acide;* ne túnyán, restűl és késedelmesen forgódgyunk ebben: hanem,

[3] Pro. 24. v. 11. [3] *Erue eos, qui ducuntur ad mortem;* ha lehet, mencsük-meg haláltúl

[4] Heb. 13. v. 3. az embert. És, [4] *Mementote vinctorum, tamquam simul vincti;* úgy segítcsük s vígasztallyuk a foglyokat, mint akarnók, hogy segítenének minket, ha fogva vólnánk.

Hetedik cselekedete az irgalmasságnak; a halottak segitése.

[5] Eccli. 7. v. 37. Mert parancsolat adatott; hogy, [5] *Mortuo ne prohibeas gratiam;* a halottaktúl ne vonnyuk-meg segítségünket: hanem, valamiben lehet, segítcsük. Lelkeket Istennek ajánlyuk: testeket, mint Isten templomit, böcsüllettel késérjük a temetésre. Ha fogyatkozott vólt, a ki meghólt, költségünkel és munkánkal segítsük temetésre: eszűnkbe

A Temetésrül, Lásd Domi 15. post Pentecosten, a Tanuságban.

[6] Tob. 12. v. 12. jutván, hogy a *Tobiás* imádsági, [6] azért jutottak Isten-eleibe, mert

[7] 2. Reg. 2. v. 5. 6. halottakat temetett: azért nyertek a Profétától áldást [7] a *Iabes Galaad* polgári, mert a *Saul* testét eltemeték.

Ezeket az irgalmasság cselekedetit, leginkáb azzal mutattya Christus böcsűlleteseknek; hogy, noha a választottakban sok üdvös-

[8] Matt. 25. v. 35. séges jóságok vannak, de az utólsó itílet sentenciában, [8] csak az irgalmasság cselekedetit említi; mellyekért bóldogságba viszi őket: noha sok vétkek vannak, mellyekkel Isten bántódik, de csak ezek-

Ibid. v. 41. nek az irgalmasság cselekedetinek elhagyásit adgya okúl, hogy pokolra kárhoztattya a gonoszokat. Ismértetvén ezzel; hogy kedvesb dolgot nem cselekedhetünk az irgalmasságnál: gyülőlségesbek sem lehetünk Isten-előt, mint, ha irgalmasság-nélkül találtatunk.

Lássuk immár, minémű fenyítékkel és jutalommal indít Isten az irgalmasságra.

A természetnek belénk-óltott törvényének, töb igaz rendelésiközöt, nevezetes az a kettő, mellyet írott parancsolattal-is, előnkbe-

[9] Tob. 4. v. 16. adott Isten: első; [9] *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias;* hogy valamit nem akarsz, hogy más csele-

kedgyék néked, meglásd, hogy soha azt másnak ne cselekedgyed. Másik; [1] *Omnia, quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, et vos facite illis;* hogy valamit akartok, hogy egyebek cselekedgyenek veletek, tí-is azt cselekedgyétek másokkal. Ezek a természet törvényi, nem-csak tilalmaznak, hogy meg ne kárositcsuk felebarátinkat; hanem köteleznek, hogy nyomorúlt és fogyatkozott atyánkfiának szűvébe őltözzünk: nyavalyáját úgy érezzük, úgy szánnyuk, mintha magunk nyavalyája vólna: úgy igyekezzünk segítésére, mint kivánnók, hogy segítenének minket, ha ollyan fogyatkozásba esnénk. És azt cselekedgyük, a mit Szent *Jób;* [2] ki, szeme vólt a vaknak, lába vólt a sántának, apja a szegényeknek: mert, mint fiait az édes atya, úgy szánta és orvoslotta a nyomorúltakat: és, a mint maga mongya, [3] sírva szánakodott a megkeseredett emberekren.

[1] Matt. 7. v. 12.

[2] Job. 29. v. 15. 16.

[3] Job. 30. v. 25.

Az irott törvény nem-csak bóldogoknak mongya az irgalmasokat: hanem parancsollya; hogy, [4] *Estote misericordes,* irgalmasok legyünk; [5] *Manum aperiamus pauperi,* kezűnket megnyissuk a szegényeknek; [6] *Facile tribuamus,* örömest és künnyen adakozunk. [7] Csalárdnak, hamisnak nevezi Isten azokat, kik a szegényeket nem segítik: mert arra-nézve adatott érték a gazdagnak, hogy a szűkölködőket segítese. Azért, [8] *Pauperi reddit debitum,* adósságát fizeti, a ki a szegénynek alamisnát ád. Végezetre, Szent János azt mongya: hogy, [9] a kinek értéke vagyon, és látván szükségét felebaráttyának, bétészi szüvét előtte, nincs abban isteni szeretet. A kiben pedig szeretet nincsen, lelki halálban és örök veszedelemnek kötelében vagyon.

[4] Luc. 6. v. 36.

[5] Deut. 15. v. 8.

[6] 1. Tim. 6. v. 18.

[7] Eccli. 4. v. 1. Eleemosynam ne defraudes.

[8] Ibid. v. 8.

[9] 1. Joan. 3. v. 17. Ibid. v. 15.

Mely kedves az irgalmasság, abból könyű megismérni; hogy Isten a maga tiszteletinél-is kedvesben vészi, ha irgalmason segíttyük a szűkölködőt. Mert nem egyszer mongya; hogy, [10] *Misericordiam volo, et non sacrificium;* noha a hitből és aitatosságból származott áldozatok kedvesek ő-előtte: de azoknál inkáb kívánnya az irgalmasságot.

[10] Oseæ, 6. v. 6. Matt. 9. v. 13. cap. 12. v. 7.

Hogy értenők, mely erős fenyíték-alat köteleztetünk az irgalmasságra; három bűntetéssel, mongya a Szent Irás, hogy ostoroztatnak az irgalmatlanok: életekben, halálok óráján és itíletkor.

Először, azt mongya; hogy valaki fülét bédugja a szegények kiáltására, annak könyörgését Isten meg nem halgattya: [11] *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis: et ipse clamabit, et non exaudietur.* Iszonyú bűntetés ez, mely minden romlásnak és vesze-

[11] Prov. 21. v. 13.

delemnek gyökere. Mert az emberi gyarlóság, magától elégtelen minden jora; és minden veszedelembe esik, ha Isten hallani nem akarja könyörgését. Irgalmasok legyünk tehát, ha úgy nem akarunk járni, mint ama dobzódó gazdag: kinek, mivel a szűkölködő [1] *Lázár* kérését hallani nem akará, [1] megadák a kőlcsönt, mikor egy csep vizet nem nyerhete kérésével. Ha pedig, mí el nem fordíttyuk [2] orczánkat a szegénytől: [2] *Ita fiet, ut nec a te avertatur facies Domini;* Isten sem fordíttya-el füleit tőllünk. Sőt, ha a szegényeket segítvük, [3] *Invocabis Dominum, et dicet; ecce adsum;* minden könyörgésünket kegyelmesen bévészi.

[1] Luc. 16. v. 21. 24.

[2] Tob. 4. v. 7.

[3] Isai. 58. v. 9.

Másodszor, azzal fenyegeti Isten az irgalmatlanokat; hogy utólsó szükségekben, halálok óráján, elhagyatnak; mivel ők-is, életekben elhatták szűkölködő felebaráttyokat: [4] *Cor durum habebit male in novissimo.* Azért, közönséges dolog, hogy az irgalmatlan emberek, irgalmatlan halállal végeződnek. Sok egyéb vétkek vóltak ama roppant várasokban, *Sodoma*, *Gomorra* tartományában: de *Ezechiel,* utólsó romlásoknak okát adván, többi-között azt mongya: [5] *Hæc fuit iniquitas Sodomæ; manum egeno et pauperi non porrigebant;* hogy ez vólt a *Sodoma*-vesztő gonosság: mert a szűkölködő szegények segítésétől, megfogták kezeket.

[4] Eccli. 3. v. 27.

[5] Ezech. 16. v. 49.

Harmadszor, arra-köti magát Isten; hogy irgalmasság-nélkül ítíli, a kik irgalmatlanok a szűkölködőkhöz: a kik pedig irgalmasok, által-mennek az itíleten: [6] *Judicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam: superexaltat autem misericordia judicium.* Ezt akarta ismértetni Christus, mikor az itílet sentenczíájában, csak az irgalmatlanságot adta okúl, [7] a veszendők kárhoztatásában; a választottak üdvözítésében pedig, az irgalmas cselekedeteket.

[6] Jacob. 2. v. 13.

[7] Matt. 25. v. 35. 41.

Annak-okáért, mikor valakit tudúnk, hogy, [8] *Extrema necessitate,* halálos szűkölködésben vagyon; és, vagy éhel, vagy hideggel, vagy betegseggel végezi életét, ha nem segíttyük: halálos bűn-alat kötelezteténk, hogy segítcsük, életünk és állapatunk vesztése-kivül, egyéb akár-mely nagy fogyatkozásunkal-is: úgy annyíra, hogy, [9] *Si non pavisti, occidisti;* gyilkos, a ki megvonsza az illyentől segitségét: lopója, tolvajlója annak, a mivel segíteni kellene a nyomorodottakat.

[8] Vide S. Thomam, 2. 2. qu. 32. art. 6.

[9] Ex S. Ambr. Dist. 86. cap. Pasce.

A szokott és közönséges szükségekben-is, tartozik minden ember segíteni a szűkölködőket abból, a mi, személye szükségekivűl és rendihez illendő tisztességes állapattya-felet, vagyon.

Mert, amire embernek, személyére és állapattyára-nézve, szüksége vagyon; vagy, amire, az üdők és indúlatok bizonytalan forgandóságához-képest, okos ítílet-szerént, rövid üdő-alat, személyére és állapattyára szüksége lehet: azt nem tartozik mindenestűl kiadni a szegények minden-napi szükségére; noha tehetsége-szerént-való adakozásra köteleztetik.

Ha súllya vagyon ennek, a kemény bűntetés-alat kiadott parancsolatnak, meggondollyuk, hogy nagy haszna-is vagyon tellyesitésének: mert nagy jutalmakat ígér Isten az irgalmasoknak. Eggyüt azt mongya; hogy, miképpen Isten leginkáb az irgalmasságban dicsekedik és azzal meghaladgya [1]egyéb cselekedetit: úgy, kivált-képpen-való felséges méltósággal, [2]hasonlókká tészi magához az irgalmasokat. Másut, [3]bóldogoknak nevezi az irgalmasokat: mert Isten irgalmas nékik; mint, [4]*Vasa misericordiæ,* irgalmasság edényit, földi és mennyei javaival megtőlti. [5]*Qui sequitur miseri-cordiam, inveniet vitam, justitiam, gloriam;* és valaki gyakorollya az irgalmasságot, hoszszú- és szent-életű, mennyei koronának bóldogságában részes lészen. Mely mondással, sommában foglalta *Salamon*, valamit az irgalmasság jutalmárúl mondhatunk.

[1] Psal. 144 v. 9.
[2] Luc. 6. v. 36. Matt. 5. v. 48.
[3] Matt. 5. v. 7.
[4] Rom. 9. v. 23.
[5] Pro. 21. v. 21.

Első bére es fizetése az irgalmasságnak; a testi és világi jó állapat. Mert, valaki szegénynek ád Isten nevében, [6]*Fœneratur,* usorára ád Istennek és a szegénynek: haszonnal, sokasodással, szaporodással viszsza-tér, a mit kioszt. Ennek-felette, [7]*Qui dat pauperi, non indigebit: qui despicit deprecantem, sustinebit penuriam;* senki az alamisnával szegénnyé nem lészen: de a ki nem ád, szegénységet győjt magának, mivel Isten fogadással kötelezte magát, hogy, a ki adakozik, [8]annak pajtáját és pinczéjét borral, búzával megtőlti; és [9]*Septies tantum,* hétszer annyit ád érette. Erre néz a Bőlcs, mikor azt hadgya; [10]*Si habes, bene fac tecum: da, et accipe: et justifica animam tuam:* hogy, ha értéked vagyon, cselekedgyél jót magaddal: adgy és végy; lelkedet-is ezzel igazítcsad. Azért az irgalmasok, egyebek segitésével gazdagodnak: mások éhezésével jól-laknak; mezítelenségével ruháztatnak; betegségével meggyógyúlnak. És, a ki szegénynek ád, rosz pénzen, jót cserél. Mint a szőlő, metczéssel bévebben terem; mint kevés olaja és lisztecskéje, [11]el nem fogya annak, a ki *Eliseust* szükségében táplálá: úgy az adakozással, gazdagodik és nem fogyatkozik ember. Azért, [12]*Beatius est dare, quam accipere:* a ki adakozik, töb jót szerez magának, hogy-sem ád masnak.

[6] Pro. 19. v. 17. Eccli. 29. v. 1.
[7] Pro. 28. v. 27.
[8] Prov. 3. v. 9. 10.
[9] Eccli. 35. v. 12.
[10] Eccli. 14. v. 11. 16.
[11] 3. Reg. 17. v. 13. 14.
[12] Act. 20. v. 35.

Ezeknél nagyob az, hogy embernek egésségét és életét megtartya az irgalmasság. *Isaias* írja; [1] hogy, ha táplálod az éhezőket, ruházod a mezíteleneket: *Sanitas tua citius orietur;* betegségedből hamaréb meggyógyúlsz: [2] *Et invenies vitam,* és életedet megtartod. Egy *constanczinápolyi* [3] fösvényről olvasom; hogy betegségében, harmincz tallért osztogata a szegények-közzé: felgyógyúlván, sopánkodva siratta pénzét. És, noha egy baráttya sokszor íntette, hogy ne bánnya, a mi jót cselekedett: de látván búsulását, arra igéré magát, hogy megtériti pénzét, csak néki engedgye az alamisna jutalmát. Tetczék a fösvénynek az ajánlás. Templomba méne: a szegények-előt azt mondá; hogy, nem magáért, hanem ezért a baráttyaért adta azt a pénzt. És, mingyárt ugyan-ott, a Szentegyház kapuja-előt, ledőle és szörnyű halállal hala. Ezzel ismérteté Isten, hogy az alamisna, [4] *a morte liberat;* sokszor megment a haláltúl; [5] *Exorabit pro te ab omni malo: super scutum potentis et super lanceam, adversus inimicum tuum pugnabit:* ez, paísúnk, mellyel óltalmaztatunk; dárdánk, mellyel győzedelmet vehetünk ellenséginken.

Végezetre: Isten az irgalmasokat, [6] *In die mala liberabit;* a legsúllyosb napon, az-az, halálok óráján, veszedelemtúl óltalmazza, mivel az irgalmasság nem egyéb, hanem, [7] *Thesaurus in die necessitatis;* legnagyob szükség napjára készített kincs, mellyel halálunk óráján óltalmaztatunk. Erre-nézve, írta Szent Ágoston; hogy gonosz halállal nem látta kimúllani, a ki irgalmas vólt: [8] *Amate misericordiam, quia nunquam vidi pium hominem mala morte finiri.*

Második jutalma az irgalmasságnak; hogy a bűntúl óltalmaz: a kik elestek, azokat megtisztíttya és bűnök bocsánattyát nyeri. Sok helyen jelenti ezt a Szent Irás. Miképpen, ugy-mond, a víz elóltya a tüzet: úgy, [9] *Eleemosyna resistit peccatis;* az alamisna ellene-ál a bűnnek. *Tobias* nem egyszer mongya; hogy [10] az alamisna, *Liberat, purgat a peccato;* kitisztít, megszabadít a bűntúl. *Dániel* [11] sem külömben szól. A Bőlcs pedig azt írja; hogy az alamisna, [12] *Purgat, remittit peccatum;* megtisztít, és, [13] *quasi signaculum,* mint Isten pecséti, óltalmaz a bűntúl. Oh mennyei orvosunk kegyessége, mely illyen nagy nyavalyának, mint a bűn és abból következő kárhozat, ily künyű orvosságot rendelt, hogy, ha javaink részét szegényeknek adgyuk, bűntúl és örök haláltúl menekedünk! Hallyad az orvos szavát: minek-utánna sok és

[1] Isaiæ 58. v. 7. 8.
[2] Prov. 21. v. 21.
[3] Refert Baronius. Anno Christi, 554. n. 20. ex Cedreno.
[4] Tobiæ 4. v. 11. cap. 12. v. 9.
[5] Eccli. 29. v. 15. 18.
[6] Psal. 40. v. 2.
[7] Tob. 4. v. 10.
[8] Aug. tom. 10 Ser. 9. ad Fratres in Eremo. in fine.
[9] Eccli. 3. v. 33. cap. 29. v. 15.
[10] Tob. 4. v. 11. cap. 12. v. 9.
[11] Dan. 4. v. 24.
[12] Pro. 15. v. 27. cap. 16. v. 6.
[13] Eccli. 17. v. 18.

nagy bűnöket számlált vólna, mellyekkel az emberek rútíttatnak, azt mondá: [1] *Verumtamen, date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis:* csak bőven oszszátok az alamisnát, mindenek tiszták néktek. [1] Luc. 11. v. 39. 41.

Nem kel azt gondolni, hogy magán az alamisna, szeretetnélkül, megtisztíttya a bűnös lelket, mert a bűnők bocsánattyához, hit, Penitenczia és egyéb parancsolatok őrzése kívántatik; magán pedig az alamisnárúl, Szent Pál azt mongya, hogy [2] szeretetnélkül, nem használ, ha mindenét szegényeknek osztya-is: hanem, azért tulajdoníttatik az irgalmasságnak a bűnök bocsánattya és a lelki tisztaság; mert Istent hozánk-hajtya: és arra-bírja, hogy erős malasztyával, igaz Penitencziára és tekélletes életre indítcsa az irgalmasokat. Miképpen *Cornéliust,* [3] az alamisna nem tévé keresztyénné: de Istent arra-indítá, hogy Szent Lelkének malasztyával, keresztyénségre és szent életre jutatná: mivel, [4] *Eleemosyna exorat pro omni malo;* az alamisna minden gonosznak távoztatását nyeri. [2] 1.Cor.13.v.3. [3] Actor.10.v.4. [4] Eccli. 29.v.15.

Harmadik sólgya az irgalmasságnak: a mennyei bóldogság. Az irgalmatlanok[5] irgalmasság-nélkül itíltetnek: de az irgalmasok Meny-országot ólcsó pénzen vészik:[6] *Thesaurizant in cœlo;* oly helyre és oly erszénybe rakják kincseket, a hol a lopók el nem vehetik. Azért híntik veszendő kincseket, hogy rothadatlan gazdagságot arassanak Meny-országban. [5] Jac. 2. v. 13. [6] Matt. 19.v.22. Luc. 12. v. 33.

Keresztyének; ne kölcsétek rosz helyre pénzeteket; ne tarcsátak haszontalanúl ládátokban: vegyétek a Meny-országot rajta. Tegyétek oly turbába,* melyben Meny-országig vihessétek, hogy ot örökké gazdagok lehessetek. Most szerezzetek jó-akarókat,[7] kik, Isten-előt óltalmazzanak, malasztot nyerjenek; és szállást szerezvén, béfogadgyanak az örök boldogságba. Amen. [7] Luc. 16. v. 9.

* Málha, melybe egyet-mást tesznek; vagy erszény.

BÖJT V. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent János Evangelista, könyvének nyólczadik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

[1] Joan. 8. v. 46. Az üdőben[1] monda Jesus: kicsoda fed-meg engem közzülletek a bűnrül? Ha igazságot mondok néktek: miért nem hisztek nékem? A ki Istentül vagyon, az Isten szavait hallya. Tí, azért nem hallyátok, mert Istentül nem vattok . . .

Felelének azért a sidók és mondának néki: nem jól mongyuk-e mí, hogy samaritánus vagy te, és[2] ördögöd vagyon? Felele Jesus:[3] nékem ördögöm nincsen; de az én Atyámat dücsőitem, és tí[4] tiszteletlenséggel illettek engem. Én pedig, nem keresem az én dücsősségemet; vagyon a ki keresse és megitíllye. Bizony, bizony mondom néktek; ha, ki megtartya az én szavaimat, halált nem lát örökké. Mondának azért a sidók: most megismértük hogy ördögöd vagyon. Ábrahám meghólt és a Próféták: és te azt mondod, ha, ki megtartya az én szavaimat, meg nem kóstollya a halált örökké. Vallyon, nagyob vagy-e te a mí Atyánknál Ábrahámnál, a ki meghólt? a Próféták-is meghóltak. Kicsodává tészed magadat? Felele Jesus: ha én magamat dücsőítem, az én dücsősségem semmi. Az én Atyám az, a ki dücsőít engem, kirül ti azt mongyátok, hogy ti Istenetek: és meg nem ismertétek őtet; én pedig ismérem őtet. És, ha azt mondandom, hogy nem tudom őtet: hozzátok hasonló hazug lészek. De tudom őtet és az ő szavát megtartom. Ábrahám, a tí

[2] ördöngös vagy.
[3] Én ördöngös nem vagyok.
[4] gyalázattal.

atyátok örvendezett, hogy az én napomat látná: látta és vígadott. Mondának azért a sidók néki: még nincs ötven esztendőd és Ábrahámot láttad? Mondá nékik JESUS: bizony, bizony mondom néktek, minek-előtte Ábrahám lenne, én vagyok. Köveket kapának azért, hogy ő-hozzá hagyigálnák. JESUS pedig elrejté magát és kiméne a templomból.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

Mint kel az Isten Igéjét gyümölcsösen halgatni.

Hogy az Isten Igéjének halgatására és megtartására gerjedne az emberek szüve, sok példákkal és hasonlatosságokkal előnkbe-adta a Szent Lélek, ennek erejét, hasznát és foganatos gyümőlcsét.

Nevezi ezt, [1] *Gladium ancipitem,* két-élű pallosnak és [2] *fejszé*-nek; mely a hiendő és cselekedendő dolgokra utat nyit: megijeszti és elkergeti lelki ellenséginket: a szűnek keménségét megszaggattya: a gonosság törsökét kivagdallya: a hitetlenség gyökerét elmetéli. Ez a kard, [3] melynek földre-hozásával dicsekedik Christus; [4] *Gladium Spiritus, quod est Verbum Dei.* Mert az Isten Igéje, arra-való lelki fegyver, [5] hogy kigyökerezze és darabra hasogassa minden istentelenségnek és feslettségnek görcsösségét.

[1] Heb. 4. v. 12. Psal. 149. v. 6. [2] Matt. 3. v. 10. [3] Matt. 10. v. 34. [4] Ephes. 6. v. 17. [5] Jer. 1. v. 10.

Nevezi [6] *jó mag*-nak; melyből Isten fiai nevekednek. Mert, ha kezdetben, az örök Ige-által semmiből teremtetett a világ: most, [7] *Renati ex semine incorruptibili, per Verbum Dei,* lelki születésünk Isten Igéjének rothadatlan magvából vagyon. És valami jó-erkölcsök ágai, valami tekélletességek gyümölcsi találtatnak az igazakban, a mennyei [8] mustár-magocskának erejéből fakadnak és gyarapodnak.

[6] Luc. 8. v. 11. [7] Isai. 1. v. 9. [7] 1. Pet. 1. v. 23. [8] Matt. 13. v. 31.

Nevezi oltovány ág-nak, [9] *Insitum Verbum*; mely a mí vadságunkat szelídíti. Mert, miképpen akár-mely rosz vad fát-is, jó gyümölcs-termővé teszi a belé-oltatott ágacska, úgy az Isten igéje, javíttya, üdvösségnek gyümölcsözőjévé teszi a bűnös lelket.

[9] Jac. 1. v. 21.

[1] Prov. 6. v. 23. Psal. 118. v. 105. Nevezi világoskodó [1] *lámpás*-nak és fényesség-nek; mely a hitetlenségek és tudatlanságok setétségét, mennyei fényességgel világosíttya.

[2] Deut. 32. v. 2. [3] Isai. 55. v 10. Nevezi, [2] *eső*-nek, [3] *harmat*-nak, *hó*-nak, mely a földet nedvesíti és gyümőlcsössé tészi. Mert, ha, mi jó terem a mí lelkünk földében, ennek a mennyei harmatnak, ennek a sírosító hónak kel

[4] Gen. 2. v. 6. 10. tulajdonítani. És, miképpen paradicsomot, egy [4] szép forrás öntözte

[5] Eccli. 1. v. 5. s zőldellőn tartotta: úgy, az Isten kertében, [5] *Fons sapientiæ Verbum Dei;* minden isteni tudománynak és mennyei bőlcseségnek kifolyó kúttya, az Isten Igéje.

[6] Jer. 23. v. 29. Psal. 118. v. 140. Nevezi, *tűz*-nek és kő-sziklákat-rontó *pőröly*-nek: [6] *Verba mea, quasi ignis et quasi malleus conterens petras.* Mert, megvilágosíttya értelmünket, hogy lássuk s ércsük a mennyei dolgok szépségét és a világi veszedelmek kelepczéit. Megmelegíti és felgerjeszti akara-

[7] Joan. 15. v. 6. Luc. 24. v. 32. tunkat isteni szerelemre; hogy [7] *Ardeat,* égjen az Isten Igéjének hallásában szívűnk: [8] megégeti a vétkeket és a világi kivánságokat.

[8] Psal. 25. v. 2. [9] Sap. 16. v. 12. Végezetre, betegségünk-gyógyító [9] *orvosság*-nak, lelkünk-mosogató [10] *víz*-nek, örök életre táplálo [11] *eledel*-nek, lelki szomjúságunk

[10] Joan. 15. v. 3. [11] Matt. 4. v. 4. Deut. 8. v. 3. enyhítő [12] *ital*-nak neveztetik az Isten Igéje.

[12] Joan. 4. v. 13. Vide supra, fol. 385. & seq. Mind-ezek és töb hasonló példák, vagy hasonlatosságok, sokféle hasznát ismértetik az Isten Igéjének; mely a tudatlanságot világosíttya: a gyarlóságot vastagíttya: vígasztallya a szomoruságot: kigyomlállya a gonosságot, belénk-óltya az isteni félelmet: megigazíttya a bűnösöket: jó végre-vezeti, és oly gazdagokká tészi

[13] 1. Mach. 12. v. 9. az igazakat; hogy [13] *Nullo egeant,* semmi-nélkül nem szűkös, a kinél az Isten Igéje vagyon.

De a mái Szent Evangeliomban, Christus Urunk, példák és hasonlatosságok árnyéka-nélkül, világos tanusággal, két hasznát és felséges méltóságát adgya előnkbe az Isten Igéjének.

Ezeket, hogy jobban ércsük: jusson eszűnkbe, hogy a számkivetett és sok világi alkalmatlanságokkal terheltetett emberi nemzet nyomorusági-közöt, két súllyosb és közönségesb inség vagyon: első az; hogy, akár-mely szorgalmatos vigyázással éllyen az ember:

[14] Eccles. 9. v. 1. [14] *Nescit, utrum odio, an amore sit dignus;* nem tudgya, ha Isten kedvében vagyon-e, vagy haragjában. Másik az; hogy, akár-mely sokat éllyen: de a halált, mely minden félelmes dolgoknál rettenetesb, ugyan meg kel kóstolni. Mivel azért, Christus a végre jött

[15] Isai. 61. v. 1. e világra, [15] *Mederi contritis,* hogy megorvosollya romlásinkat: azt mongya a mái Evangeliomban, hogy ezt a két nyavalyát, az Isten

Igéjének erejével gyógyíthatni. És elsőben, arrúl tudósít és bizonyossá tészen; hogy Istentűl-való, az-az, Istentűl született és Istên fia, valaki az Isten Igéjét halgattya. Miképpen azért, ha eggyüt sok gyermekeket látunk és nem tudgyuk ki, ki fia; azonban egy ember kiáltya fiát: a ki erre a szóra megindúl, tudgyuk, hogy az a fia: úgy, a kiben az Isten szava foganatos, tudhattyuk (a menynyíre szabad embernek e földön tudni) hogy Isten fia. Másodszor; Ha az élet-fának [1]gyümőlcse haláltúl megmenthette embert para- [1] Gen. 3. v. 22.
dicsomban: azt mongya Christus; hogy halált örökké nem lát, a ki halgattya az Isten Igéjét.

Hogy azért részünk légyen mind-ezekben a jókban, mellyek az Isten Igéjének illendő halgatásából áradnak: ez jelen-való órában, csak arrúl lészen tanuságunk; *mint kel az Isten Igéjét halgatnúnk, hogy ennek gyümőlcsét vehessük az örök bóldogságban.* Nemcsak hasznos, de tellyes életünk kormányára szükéges ez a tudomány. Azért figyelmetes halgatást kíván mindenektűl. *Propositio.*

Nem szükség azokrúl szóllanunk, kikrűl Szent *Dávid* azt írja, hogy, [2]mint a siket aspisok, bedugják fülöket, hogy az Isten Igéjét [2] Psal. 57. v. 5.
ne hallyák; kik [3]*Nolunt intelligere, ut bene agant;* érteni sem akar- [3] Psal. 35. v. 4.
ják kötelességeket: hanem, Istennek nyilván mongyák; [4]*Scientiam* [4] Job. 21. v. 14.
viarum tuarum nolumus; nem kívánnyuk útaidnak ismerését, mert tudni-való, hogy ezek Istentűl nincsenek. De, a kik testi fülökkel, örömest és gyakorta halgattyák az Isten tanitását, ezzel a halgatással Isten fiai nem lésznek: hanem, hogy az Isten Igéjének halgatása üdvösséges légyen, négy dolog kívántatik.

Először: nem akará Isten, hogy az ő kedves szolgája *Mojses,* készűletlen járúlna szavainak halgatásához: hanem, mikor vélle akara szóllani, meghagyá, hogy [5]levonnya saruját és úgy közel- [5] Exod. 3. v. 5.
gessen a helyhez, mellyen az Isten szavát halgassa. Hasonló dolgot parancsola [6]*Josué*-nak. A sidók sokaságának [7]harmad-napi készű- [6] Jos. 5. v. 16.
letet rendele, minek-előtte nékik szóllana. Nékünk-is tehát, nem kel [7] Exo. 19. v. 10. 14. 15.
az Isten szava halgatására készűletlen mennűnk, csak, mint valami szokásból, üdő-mulatásért, látásért és fül-gyönyörködtető hallomásért. *Avide audire.*

Ez a készület, ha meg nem csalatom, többi-között abban ál; hogy lelki kivánsággal és éhséggel járúllyunk az Isten szavának hallására. A testi étel akkor esik jó-izűen, akkor hasznos táplálásunkra és vastagításunkra, mikor ember éhezve eszik: mikor kivánsággal járúl az eledelhez. Ha a gyomornak nincs kedve az

étekhez; csak csömör, émelygés, betegség, valamit észik. Azon fórmán, a lelki eledelnek, az Isten Igéjének, csak az érzi ízit, csak
[1] Amos. 8. v. 11. az vészi hasznát, a ki ezt úgy kívánnya, hogy, [1] *Fames audiendi Verbum Dei,* éhsége légyen az Isten Igéjének halgatásához. És, ha egésségnek jele, mikor valaki a testi eledelt kívánnya; a kinek pedig szája-ízí elveszett, és gyomra nem éhezik, az egésségében bontakozottnak itíllyuk: azt-is lelki betegnek kel tartani, a ki az Isten Igéjének halgatását nem kívánnya, mert, ha a testet étkek
[2] Deut. 8. v. 3. vastagíttyák, [2] a lelket Isten Igéje táplállya.

Ezt a lelki éhséget kel felindítanunk, mikor az Isten igéjét akarjuk hallani. Azért, jól meggondollyuk, hová és mire mégyünk, mikor a szentegyházba predikáczióra indúlunk. Mert, lehetetlen, hogy kivánságunk ne gerjedgyen, ha eszűnkbe jutattyuk, hogy Isten házába, Isten iskolájába megyünk. Ha tudnád, hogy Christus ő-maga prédikál: nem nagy kivánsággal futnál-e hogy őtet halgatnád? meghadnád-e magadat győzetni a sidóktúl, kik éhen szomjan, harmad-napig futottak a pusztába, hogy Christust halgatnák? Tudgyad, hogy a predikáczióban, önnön-maga szól a Christus Jesus, predikátorának, úgy-mint tolmácsának, szája-által. Miképpen azért a Szent Pál szavait, nem úgy halgatták a hívek, mint emberi szó-
[3] 1. Thess. 2. v. 13. zatot; [3] *sed, sicut vere est, Verbum Dei;* hanem, mint Isten szavát: mí-is a lelki-tanító szavát, úgy tartozunk hallani, mint Istentűl hozzánk-küldött követnek szavát. Erre tanít Szent Pál, mikor a
[4] 2. Cor. 5. v. 20. *Corintus*-béliekhez írván, azt mongya: [4] *Pro Christo legatione fungimur; tamquam Deo exhortante per nos;* a Christus követségében járunk; Isten az, a ki títeket ínt, mí-általunk. Miképpen azért, az imádkozásban, mí beszéllünk Istennel; mí nyújtyuk *supplicáció*nkat ő Szent Felségének: úgy a predikáczióban, önnön-maga a nagy Isten szól nékűnk; ínt és oktat minket. Mert, maga szavai azok:
[5] Luc. 10. v. 16. [5] *Qui vos audit, me audit;* hogy, a ki az ő követit halgattya, önön-magát halgattya. Egy-nehány napig kel az uri- és fejedelmi-embereknél szorgalmaztatni, hogy a császár *audenciát* adgyon; hogy eleibe-bocsásson és beszéllyen velünk: kivánva lessük az órát, mellyen szabad lészen a császár szavát hallanunk. De a mí Istenünk, nem várja kérésünket: hanem harang-szóval hirdet mindeneket szavainak halgatására. Azért, ki lehet oly maga-feledett, hogy örömmel ne menne kegyes Urának szava hallására?

Ha pedig meggondollyuk, mirűl akar Isten velünk szóllani: annál inkáb felindúl kivánságunk a halgatásra. Mert nem ollyan

hiuságos visgálásokrúl beszél, minéműkkel tellyesek a világi bölcsek könyvei; nem a maga hasznárúl szól, mint az urak szoktak beszélleni a szolgákkal: hanem [1]*Ego Dominus, docens te utilia;* nékünk hasznos és üdvösséges dolgokrúl beszél. Ha váras-házába, vagy törvény-székbe mégy, per-patvart, vádolást, bűntetést, adószedést hallasz; Meny-országrúl semmit nem hallasz. Ha barátiddal eggyüvé gyülekezel a hazug piaczra: pénzrűl, jó-lakásrúl, házi galibárúl, világi szolgalmatoskodásrúl, mások rágalmazásárúl, elég szókat hallasz; a bűnök rútságárúl, a pokol kínnyairúl, semmit nem hallasz. Ha udvarba mégy: tréfát, csúfságot, ember-szóllást, nem keveset hallasz; a tiszta életnek és angyali erkőlcsöknek dícsiretirűl, semmit nem hallasz. Egy-szóval, akár-hová fordúly, világi gondokrúl, csintalanságokrúl, feslettségekrűl, sokat hallasz: de lelki dolgot, üdvösséges tudományt, csak az Isten házában, csak a Christus iskolájában hallasz. Ot jutattya Isten eszedbe, mivégre teremtettél: mit kel a földön keresned: hová kel hóltod-után menned. Ot tanit az Isten, mint kel néki kedveskedned: mint kel a világ csalárdságát és az ördög incselkedését elkerűlnöd: minémű bűntetések várják a gonoszokat: mely nagy dücsösséggel bóldogíttatnak az igazak: mint kel Istenünkhöz aitatossággal; felebarátinkhoz igazsággal; magunkhoz mértékletességgel rendelni életünket. Ot gerjed szívűnk a mennyei jókra: idegenedik lelkűnk a világi pompától: világosodik elménk az isteni dolgokra. Ot rontatnak-el az istentelen [2]*Jerichó*-nak kő-falai, az isten szava zengésével; mely minden akadékokat kigyomlál, mellyek embert az isteni szolgálattúl tartóztattyák.

[1] Isai. 48. v. 17.

[2] Jos. 6. v. 16.

Ha ezek nem elégségesek, hogy az Isten Igéjének halgatására gerjedgyen szivűnk: Christus Urunk a mái Szent Evangeliomban, elsőben, hitelt szerze szavainak, azt mondván, hogy ő, tudatlanságból hamissat nem mond; mert igazság vagyon benne: gonosz akaratból meg nem csal; [3]mert ő-benne sem vétek, sem tisztesség-kivánás nem találtatik. Az-után, azt ígéri; [4]hogy, valaki az ő szavát halgattya, halált nem lát; az lelki haláltúl megmenekedik; mely nem egyéb, a bűnnél; mivel, a ki vétkezik, [5]lelkét megöli, és elevenen [6]meghólt. Ebből az első lelki halálból, származik [7]*Mors secunda*, a másik halál, mely az örök kárhozat. Ennek-felette, megszabadúl az Isten Igéje-által a lelki halál félelmétűl; mert, a kit az igaz-mondó Istennek tanitása vastagít, annak a testi halál nem egyéb, hanem élet úttya és kapuja; kedves [8]aluvás és örök életre-

[3] Hebr. 7. v. 26. cap. 4. v. 15.

[4] Joan. 8. v. 51.

[5] Sap. 1. v. 11.

[6] 1 Tim. 5. v. 6. Apoc. 3. v. 1.

[7] Apoc. 2. v. 11.

[8] 1. Thes. 4. v. 13. Matt. 9. v. 24. Joan. 11. v. 11.

való születés, melyre-nézve, az anyaszentegyház, a Szent Mártirok halálát, *Nativitas*-nak jób életre-való születésnek nevezi. Innen vagyon, hogy a Christus predikállása-után, oly örömmel mentek a Mártirok a testi halálra, mely örömmel mentek a gonoszok a jó-lakásokra.

Szent Isten! ha oly orvos támadna, ki bizonyossan mondhatná, hogy soha meg nem hal, a kit ő orvosol: vallyon ki nem kivánkoznék ehez? ki nem akarna ennek kedvébe jutni? Ihon a felséges Isten, azt ígéri; hogy, a ki az ő Igéjét halgattya, halált nem lát örökké. Azért, bizony méltó, hogy ennek halgatására nagy kivánsággal siessünk. Mert minden szava Istenünknek, gyönyörűséges hallásra, mélységes gondolkodásra, dücsösséges engedelemre. Ebből vészük az isteni és mennyei dolgokrúl-való drága tudományt; mely-nélkül, a Szent Irás [1]semminek mongya az embert, akármely nagy állapatban légyen-is.

[1] Sap. 9. v. 6. Jerem. 9. v. 23.

Itt el nem halgathatom némely emberek mentségét: kik azt mongyák; hogy azért nem kívánnyák a predikáczió-hallást, mert ők mind tudgyák, a mit a predikátor tanít. Oh, mely rosz, oh, mely bolond mentség ez! Nem abban ál haszna a predikácziónak, hogy új dolgokat tanúllyunk; hogy ollyat hallyunk, a mit soha nem hallottunk: hanem, hogy arra gerjedgyen akaratúnk, a mit tudúnk. Ugyan-is, kevés vétek vagyon közöttűnk a tudatlanságból: hanem, az akaratnak restségéből áradnak a gonosságok. Az Isten pedig, sokszor vígasztalást és szűnek buzgóságát, a predikáczió-által indíttya: úgy, hogy elevemb és foganatosb értelemmel lássuk, a mit az-elöt tudtúnk. Isten *Mojsest* egy [2]*Madianíta* pogány pap-által tanítá. Az ő Szent Fiát Angyal-által vígasztalá. Mert, mikor szenvedésinek kezdetin, a *Getsemani* kertben, nagy félelemtűl megkörnyékeztetett vólna, mennyei Angyalát kűldé hozzája, [3]*Confortans eum*, ki őtet megbátorítá. Christusban vóltak minden kincsei az isteni bőlcseségnek; semmit nem mondhatott az Angyal, a mit ő jobban nem tudott vólna: mindazáltal, hogy mí az isteni vígasztalásokat tanítók-által várnók, azt akará, hogy nállánál tudatlamb és erőtlemb Angyalnak szavaival vastagodnék baj-vívásira.

[2] Exod. 18. v. 17. 24.

[3] Luc. 22. v. 43.

Másodszor: kívántatik; hogy az Isten Igéjét, elme-csavargásnélkül, figyelmetesen halgassuk: gondolkodásinkat, akarva tétovázni ne hadgyuk. Mikor azert a templomba lépünk, nem elég, hogy testünk Isten házában légyen, elménk és akaratunk másut sétállyon: hanem, minden világi gondokat és külső szorgalmatoskodásokat,

Attende audire.

kinn kel hadni: valami tétova-ragadhattya elménket, mászorra kel tenni. És, mihent térdre esünk Istenünk-elöt, elsőben-is alázatoson könyörögjűnk; hogy, bocsássa-meg bűneinket: tisztítcsa lelkűnket, hogy tiszta edénye lehessen az ő Szent Igéjének: nyissa-meg lelki füleinket; világositcsa értelműnket; oktassa tudatlanságunkat, hogy ércsük, a mit erkölcsünk jobbítására és életünk vezérlésére hallunk: gerjeszsze akaratunkat, azoknak kivánságára: vastagítcsa erőtlenségünket, megtartására. Mert, kiálthat a predikátor: de csak Isten az, a ki szent malasztyával, [1]*aperit cor,* megnyittya a szűveket. Azért, ha mi lelki haszon következik a predikállásból, azt magának nem tulajdoníthattya, a ki predikál, hanem Istennek; [2]*Qui dat incrementum,* a ki gyökerezteti és neveli az elvetett magot.

[1] Act. 16. v. 14.

[2] 1. Cor. 3. v. 6.

Annak-okáért, nem ásító és szunnyadozó álmossággal, hanem ébren és figyelmetességgel halgassuk, a mit Isten mond predikátoraáltal. És, miképpen a király levelében, nem azt nézzük, vagy böcsüllyük, ki kezével, minémü pennával és tentával íratott, hanem arra vígyázunk, mit foglal magában: úgy a predikáczióban sem kel arra vígyáznunk, mely ékes, vagy tótos magyarsággal, minémű mesterséges szóllásokkal, mely új találmányokkal színesittetett és festetett a predikáczió; mert azok, csak annak tudományán és okosságán függenek, a ki prédikál: hanem, arra kel elménket fordítani, a mi Istené a predikáczióban; tudni-illik, a lelki oktatásra és vígasztalásra. Ha egy síros erszényben, vagy egy szénégetőnek mocskos kezével, száz aranyat nyújtana valaki; azt hiszem, jó néven vennéd és meg sem csömörlenél az erszénynek rútságától: az Isten szavát-is, jó kedvel fogadgyuk, akár-ki-által, és akár-mint nyújtassék. Bezzeg ha azt meggondolnók, nem válogatnánk ennyit a predikátorokban: nem hallatnának ama mondások: ezt nem halgathatom; amannak únalmas tanitása; amaz akadozva szól; emez igen tótos; ím uram, nem igen mélyen gázolt a *Theologiá*-ban.

Mikor a testi orvos, gyógyulásra-való eszközöket rendel a betegnek, bóldóg Isten, mely figyelmesen, mely szorgalmatoson hallgattya a beteg! Minden egyéb gondolatit félre-tészi: szemét, száját a doktorra fordíttya: vígyáz, fülel, hogy az orvosságok nemét és mértékét el ne vétcse; idejét és módgyát ne változtassa. Mennél nagyob a lélek a testnél, annál nagyob figyelmezést kíván a lelki-orvos szava, a testi doktorok rendelésénél. Vallyon, ha egy halálos beteghez barbélyt híjnának, hogy mennél hamaréb eret

vágjon a betegen; de a beteg elmulatván az ér-vágást, az ér-vágó vasacskát kezdené nézni, forgatni, dícsérni, mely szép, mely éles, mely tiszta; és azon tudakoznék, hol csinálták? min vették? mivel tisztogatták, hogy ily fényes? Eszesnek tartanók-e az illyen beteget? Nem azt mondanók-e, hogy ezek nem egésségéhez-valók; hadgyon békét efféle kérdéseknek; vágassa-meg az eret, ha élni akar? Illyenek, a kik a predikáczióban nem arra vígyáznak, a mire szükségek vagyon; tudni-illik, hogy tanúllyanak, mint tudatlanok; felindúllyon kivánságok a tekélletes életre: hanem, az ékesen-szóllásra, vagy hiuságos újságokra figyelmeznek. Kiket igazán szitához hasonlíthatunk; mellyen a búzának java és tiszta vékony liszti által-mégyen, csak korpa marad benne.

A ki azért hasznoson és illendő böcsüllettel akarja halgatni az Isten Igéjét, ne vígyázzon arra, ki mongya; minémü mesterséggel, mely bőlcsen, minémű szokatlan és ritkán hallatott mély értelmekkel feszegeti az Isten szavát. Ne kapdosson az árnyékon, hanem a valósághoz nyúllyon. Arra figyelmezzen, a mi üdvösséges: annak mélyseges fontolásával, izgassa lelkét isteni szeretetre; ébreszsze akarattyát bűneinek siralmára, életének jobbítására. Es a predikáczió-közben, sokszor Istenhez emellye gondolattyát; és kérje, hogy szüvébe ólcsa azt az igazságot, mellyet hall; hogy igazságnak és szentségnek gyümőlcsét teremcse benne.

A kinek szüvében efféle indúlatokat nem szerez az Isten Igéjének halgatása, nincs reménség annak lelki életében. Mikor a doktorok valamely betegnek erős orvosságot adnak; ha meg nem indíttya bélit, meg nem háboríttya gyomrát, hanem, csak haszontalanúl benne-reked: tudgyuk, hogy halálos betegség; nem lévén a természet melegségének annyi ereje, hogy az orvosságot megindíthassa. Ezen formán, ha ki az Isten Igéjének orvosságát vészi és meg nem indúl a Penitencziára, halálos jel. Mert, a kiben lelki életnek szikrája vagyon: az Isten szavának halgatásából érzi, a mit a sidó néprűl olvasunk; hogy, halván az Isten Igéjét, egybe-
[1]2.Esdræ 8.v.9. & 11. vetették életeket és erkőlcsöket azzal, a mit hallottak; és, [1]*Flebat omnis populus,* oly sirással, jajgatással kiáltott a sokaság, hogy a tanitóknak kellet őket csigetni*: *Tacete; nolite flere;* hogy halgassanak és ne siránkozzanak.

De jaj! sokaknak úgy vagyon dolgok, mint, a kik a malomban laknak: elég sok ébresztő zörgést, csattogást hallanak; de

* Csititgatni, csittegetni.

ugyan oly mélyen alusznak, mint-ha csendesz helyen vólnának. Miért? Mert gyakor hallással hozzá-szoktak efféléhez. Ezek-is, az Isten haragját, a bűnösök kárhozattyát, az igazak jutalmát, gyakran hallyák; és hozzá-szokván, meg nem indúlnak rajta.

Harmadszor; a ki az Isten szavát hasznoson akarja halgatni, szükség, hogy, a mit predikáczióban mondanak, azt úgy vegye maga tanitására és erkölcsének jobbítására, mint néki és ő-érette mondott dolgot. Azért, ha fedd és dorgál valamely vétket a predikátor, szállyunk magúnkba. És azt találván, hogy részünk vagyon abban: jobbítcsuk életünket; vessük-el azt a vétket. Ha pedig arrúl nem vádol lelki-isméretünk: úgy vegyük a tanító szavát, mint, *Medicinam præservativam,* betegségtűl-óltalmazó orvosságot: és tekélletes szándékkal elvégezzük, hogy azt a vétket eltávoztattyuk ennek-utánna-is. Közönséges szokássá vált két nagy fogyatkozás a predikáczió-hallásban. *Sibi dicta putare*

Némellyek, a predikáczión úgy viselik magokat, mint a fejedelmek asztalinál az étek-metélők; kik az asztal-mellet állanak: darabolyák, osztogattyák egyebeknek a szép étkeket; de magok semmit nem észnek. Ezek-is, a predikátor tanitását és dorgálását, egyebekre osztyák. Bezzeg ez, a bíro vétkét feszegeti: ez, a tanácsot illeti: amaz, a plebánost tangállya: ah, mely jól illik ez a szomszéd-aszszonyhoz. Vaj ha it vólna az én komám, meghallaná leczkéjét. És, mint a szem, hogy egyebeket lát, de nem láttya magát: úgy ezek, lattyák, mit kellene tanúlni másoknak, de nem láttyák magok szükségét, noha az Isten Igéjének lakodalmában, nem étek-metélók, hanem hívatalos vendégek vagyunk minnyájan; és magúnknak kellene gazdálkodnunk. Azért a predikáczión, kinek-kinek maga mellyére kel tenni kezét; és egybe-vetvén életét s cselekedetit azzal, a mit hall, azt kel mondani: ez valóban engemet illet; erre bezzeg szükségem vólt; Isten mondatta ezt én-érettem a predikátorral; ahoz akarom ennek-utánna szabnom magamat.

Mások vannak, kik magokra vészik, a mit mond a predikátor; de azt cselekeszik, a mit egy rút aszszonyrúl hallottunk: ki, mikor a szeméten egy darab tűkört talált vólna, belé-tekíntvén, meglátá töpörödött, úndok ábrázattyát; és nagy haraggal elveté a tűkört, azt mondván; hogy méltán vettetett a szemétre, mivel ily rútat mutat, nem vévé-eszébe, hogy nem a tűkör vétke, hogy a rútat rútnak mutatta. Ezek-is, látván az Isten Igéjének tiszta tűkörében [1]magok ocsmányságát, nem azon igyekeznek, hogy ennek

[1] Exod. 38. v. 8.

nézéséből ékesgessék magokat: hanem, hogy szidalmazzák, a ki megmutattya rútságokat. Némely szerecsen népekről olvastam, úgy tetczik *Plinius*-ban, hogy átkozzák a napot, mikor felkél; mert ők mindenkor setétben kívánnak lakni, hogy hólt-szenes rút orczájok ne láttatnék: úgy ezek-is, gyülőlik, szidgyák, a ki megmutattya éktelenségét életeknek. Mely dologrúl így szól a Szent Lélek: [1] Eccli. 21. v. 18. [1] valami szép mondást hall az okos, dícséri azt és magához kapcsollya: ugyan ezent hallya a fajtalan és háta-megé veti. Efféléknek bezzeg, az Isten Igéje nem egyéb, hanem (mint a régi sidók-[2] Jer. 23. v. 33. nak) [2] *Onus Domini,* Isten terhe: de a kik jobbításokra fordíttyák, Habac. 1. v. 1. a mit hallanak, édes méz és üdvösséges orvosság.

Facere quod audit.

Negyedszer: az Isten Igéjének hasznos halgatása, nem abban ál, hogy Vasárnap és innepen, predikaczióra mennyünk és szájunktátva nézzünk a predikátorra; sem abban, hogy elménket élesitcsük, új tudományok hallásával; hanem, hogy erkőlcsünkre fordítcsuk és cselekedetűnket tellyesitcsük, a mit az Isten szavából hallunk. Mert akár-mely tudomány, cselekedet-nélkül, annyit használ üdvösségünkre, mint a hólt szolga, dolgaink végezésére: [3] Jac. 2. v. 17. 20. 26. mivel a hitet hóltnak [3] mongya a Szent Lélek, ha cselekedettel nem ékesittetik.

A Szent Irás szava-járása-szerént, valakinek szavát halgatni, annyit tészen, mint, szavát fogadni. Kárhoztatá Isten *Ádámot,* [4] Gen. 3. v. 17. [4] hogy felesége szavát hallotta; az-az, szavát fogadta. Megveté [5] 1. Reg. 15. v. 19. [5] *Sault,* hogy az ő szavát nem hallotta; az-az, cselekedettel nem tellyesítette. Mikor azért, Isten fiának mondatik, a ki halya az Isten [6] Rom. 2. v. 13. szavát; az halláson engedelmet kel érteni, mert Isten-előt, [6] *Non auditores legis, sed factores justificabuntur;* nem azok kedvesek a kik halgattyák, hanem, a kik cselekeszik a parancsolatokat. Nem az a predikáczio haszna, hogy a predikácziónak nagy részét elő tudgya beszélleni ember: hanem, hogy erős és világos igazságokkal meggyőzessék elméje; úgy, hogy mikor a predikácziót hallya, azt világoson ércse; és elhidgye, hogy nem jó, nem böcsülletes, nem hasznos külömben élni és cselekedni, hanem, a mint Isten kívánnya: és, hogy akarattya édesedgyék a szent életre; úgy, hogy az eleibe-adott igazságnak győzedelmességéből, eltekéllye akarattyát, hogy erkőlcsét istenesen rendeli és minden gonosságtúl elfogja. Ez a predikáczio-hallásnak igaz haszna: ezt kel embernek haza-vinni a templomból: ezt a jó szándékot kel heted-szaka sokszor újítani. Ha valamit elméjében tarthat a predikaczióból,

jól vagyon: de a keresztyéni tekélletesség, nem a sok dolgok tudásában, hanem a szent akaratban ál.

Két szép hasonlatossággal ismérteti a Szent Irás, mely eszefordúltak, a kik, megelégedvén az Isten Igéjének zengésével, annak tellyesitésében nem fáradnak. Először, azt mongya: [1]hogy ollyanok ezek, mint, a kik szép musikát halgatnak és gyönyörködnek benne: de eggyik fülönkön bémenvén, másikon kimégyen a hangaság: és mihent a musika megszűnik, elfelejtik annak ékességét. Mert, [2]*Cor fatui, quasi vas confractum;* az esztelenek szűve ollyan, mint a törött edény; a mit egyfelől belé-öntnek, más-felől kifoly. Másodszor, azt mongya; hogy ezek oly eszesek, mint, a ki előtte-tartya a tűkört és abban nézi mocskosságát,[3] de le nem törli; hanem, térűl, fordúl és elfelejti minémű ábrázattya látczott. A ki azért, csak a végre-halgattya az Isten Igéjét, hogy gyönyörködgyék ennek csudálatos *harmoniá*-jában, szépségében; hogy lássa ebben fogyatkozásit, de meg ne jobbítcsa; ércse az Isten akarattyát, de füle-mellöl bocsássa: bezzeg, ezzel a halgatással, Isten fia nem lészen: sőt, nagyob kárhozattya nevelkedik ebből. Mert, [4]a mely szolga tudgya ura akarattyát és elmúlattya; a ki [5]minden titkait érti az isteni tudománynak és ezzel szeretetit nem gerjeszti: sokkal nagyobb és keservesb bűntetést érdemel.

[1] Ezech. 33. v. 32.

[2] Eccli. 21. v. 17

[3] Jac. 1. v. 23.

[4] Luc. 12. v. 47.

[5] 1. Cor. 13. v. 2.

Mivel azért, derék haszna a predikaczionak az; hogy, a mit hallunk, cselekedetűnkel megpecsétellyük: két szükséges eszközt találok, mely hozzá-segít a tanúlt dolgok tellyesitéséhez.

Eggyik az; hogy a predikáczio-után, a templomból ki ne lépjél addig, hanem Istentűl kérj segítséget és malasztot, azoknak cselekedetire, a miket hallottál. És, miképpen az asztalra-rakott étkek, vagy orvosságok, heába-valók, ha meg nem rágod és gyomrodba nem rejted: a fogasra függesztett fegyverek, nem óltalmaznak, ha hozzájok nem nyúlsz: úgy a szép tanuságok sem segítnek, ha meg nem rágod; ha szűvedbe nem rejted; ha hozzájok nem nyúlsz szükségedben. Azért, Isten-előt térden-álva, juttasd eszedbe rövídeden, derék czikkelyit és szükségesb tanuságít a predikaczionak: azokat rejcsd-el szűvedbe és heted-szaka emlékezetedben visellyed. Cselekedd, a mit Isten parancsolt választott népének: [6]*Meditaberis in eis, sedens in domo tua, ambulans in itinere, dormiens atque consurgens: ligabis ea, quasi signum in manu tua: scribesque in limine et ostio domus tuæ;* errűl elmélkedgyél, ugymond, mikor házadban ülsz; mikor jársz-kélsz útadban: mikor

[6] Deut. 6. v. 7.

lefekszel és felkelsz; csomót köss kezeden, hogy erről megemlékezzél: ajtódra és kapud-felire írjad ezeket. Ládd-e, minémü szorgalmatos és szűnetlen gondolkodással kívánnya Isten, hogy az ő parancsolatit elöttünk-visellyük? Tudgyátok-e, mi az oka, hogy ennyi predikáczio-hallásnak, sokakban hasznos látattya nincsen;
[1] Agg. 1. v. 6. hanem úgy járnak, mint, a kikről *Aggæus* Proféta írja; [1] hogy sokat észnek, de meg nem híznak: sokat isznak és szomjuhon maradnak? Oka az: mert, a ki mingyárt kiokádgya, a mit
[2] Seneca, ep. 2. ett, erőt nem vehet, ehségét nem enyhítheti: [2] *Non prodest cibus, qui statim sumtus emittitur:* a mely falatot rágatlan alányelünk, ízit nem érezzük: a mely étket, mihent béveszünk, mingyárt kiokádunk; attúl meg nem hízunk. Tehát, a predikáczió után, arrúl gondolkodgyunk, a mit hallottunk. Az Isten Igéje, azért neveztetik mag-nak és orvosság-nak: mert, miképpen a mag ki nem kél, ha főldbe nem rejtetik, és ideje nincsen a gyökerezéshez; az orvosság és flastrom sem segít, ha bizonyos ideig nállunk nem
[3] Psal. 118. v. 11. marad: úgy az Isten Igéjét, ha, [3] *non abscondis in corde,* szűvedbe nem rejted; ha Bóldog Aszszonyt nem követed, ki az Isten szavait, *Conservabat, conferens,* lelkében tartotta és megfontolta; nem veheted üdvösséges hasznát az Isten szavának. És, ha, az Isten Tör-
[4] Lev. 11. v. 3. & seq. Deut. 14. v. 4. & seqq. vénye-szerént, tisztátalanok vóltak az oktalan-állatok, mellyek, [4] *non ruminant,* viszsza nem kérődik és mászor nem rágják apróra, a mit mohon ettek jártokban: úgy, a ki lelkében nem forgattya és csendesz gondolkodással ízit nem érzi az Isten Igéje erejének; meg nem tisztíttatik. Azért, a ki gyümőlcsét akarja érzeni az Isten Igéjének: mindennap üdőt válaszszon, melyben az Isten Igéjét és a keresztyén vallásnak bizonyos czikkelyit jól megfontollya: az Istennek jó-téteményit és az ígért bóldogságnak nagy-vóltát meggondollya: bűneinek sokaságát, az örök kárhozatnak súllyát szemeeleibe terjeszsze. Vaj, ki nagy jóságok gazdagsági; vaj, ki szép vígasztalások aratási következnek az illyen elmélkedésből! mellyel a lélek újúl és vastagúl, az isteni szolgálatnak serénségére; a régi embernek és *Ádám*-túl reánk-szállott gonosz indúlatoknak tisztúlására. Ezzel gerjed az isteni szeretet: ezzel künnyebbednek a világ nyavalyáinak szenvedési: ezzel édesednek a tekélletes cselekedetek gyakorlási: ezzel őriztetik a lélek igazsága; nevekedik az elet szentsége: ezzel vígasztaltatik szomoruságunk; ébresztetik remén-
[5] Ezech. 2. v. 8. Apoc. 10. v. 9. ségünk; vastagíttatik gyarlóságunk. Azért, mikor Isten [5] *Ezechiel*nek és Szent Jánosnak adá a tudomány könyvét; nem azt paran-

csolá, hogy olvassák és tanúllyák: hanem, hogy megegyék és alá-nyellyék; az-az, a mint *Isaias* magyarázza; [1]*Legis verba ponderans,* megfontollyák annak titkait. [1] Isai. 33. v. 18.

Másik dolog az; hogy, haza-menvén a templomból; [2]*Narrabis ea filiis tuis;* feleségednek, gyermekednek és egyéb cselédednek megbeszéllyed, a mit hallottál, tanúltál. Mikor egy szép kertből házadhoz mégy, ugy-mond Arany-száju Szent János, [3]egy-nehány szál virágot szoktál kezedben haza-vinni: ha szőlődből viszszatérsz, vagy ágacskákat, vagy gyümőlcsöt visz kezedben kedves cselédednek: ha gazdag lakodalomban vagy, keszkenőd végiben, egy-nehány Confrejtet* házadhoz visz, futosó gyermekednek. Ezt miveld, mikor a predikácziórúl haza-mégy: feleségednek, gyermekidnek, egész házad-népének, vígy valami szép tanuságot: azt add-elő asztalod-felett: arrúl beszélges kedvesiddel. Adná Isten, vólna mindenüt az a szokás, mellyet egy isten-felő ember házában láttam: kinek, tisztes fiai, leányi lévén, addig senkinek közzűlök nem vólt szabad ebéd-felett innya, valamíg azon a napon lett predikáczióból, szép rövid mondást fel-szóval elő nem mondott, és valamennyiszer ittak, mind annyíszor újob tanuságot kellett mondaniok. Igy, a tanulásban figyelmetesek vóltak; és, a mit tanúltak, azt feledékenségbe nem bocsátották. [2] Deut. 6. v. 7. [3] Chrys. homil. 6. ad Pop. Antioch. in fine. Vide Augustinum, supra, fol. 59.

Meghallátok, keresztyének, mely nagy kedvel és lelki éhséggel kel az Isten szavát hallani. Megtanulátok, mint kel ezt magúnkhoz-szabni és erkőlcsünk jobbítására fordítani; mint kel cselekedéssel gyümőlcsöztetni. Mert, [4]job vólna nem tudni az Isten akarattyát, hogy-sem, azt értvén szent Igéjéből, az-szerént nem élni, mivel a mely szolga tudgya ura akarattyát, és az-szerént nem jár: [5]*Vapulabit multis;* igen megbűntetődik. Azért, úgy ne járjunk mint *Urias,* [6]kinek halált szerze a király levele, mely nálla-vala; hanem, ha ennek-előtte késedelmesek vóltunk azoknak tellyesitésében, a miket az Isten leveléből értettünk: most leginkáb, mikor a Christus szenvedésének keserüségit kezdi az anyaszentegyház előnkbe-terjeszteni; mikor minnyájunkat kötelez a gyónásra és Úr-vacsorának vételére, igyekezzünk: hogy ennyi sok szép predikáczió-hallásnak gyümőlcsét vegyük. Eszűnkbe jusson a mit Szent Pál mondott; hogy, a mely főldet az eső [7]gyakorta öntöz és a gazda sokszor irtogattya, forgattya: ha még-is, csak haszontalan tövisset és bojtorjánt hoz, közel-jár az égetéshez és utólsó veszedelemhez; melytűl óltalmazzon Isten minnyájunkat. Amen. [4] 2. Pet. 2, v. 21. Matt. 11. v. 22, 24. Luc. 10. v. 12, 24. [5] Luc. 12. v. 47. Jac. 4. v. 17. [6] 2. Reg. 11. v. 14. [7] Hebr. 6. v. 7.

* Talán . Confectet.

VIRÁG VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus JESUSnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta meg Szent Máté Evangelista, könyvének második részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

[1] Matt. 21. v. 1. Simile, Marci 11. v. 1. Luc. 19. v. 29. Joan. 12. v. 12.

Az üdőben, [1]mikor Jerusalemhez közelgetett vólna JESUS és jött vólna Betfagéba az Olaj-fák hegyére: akkor elkülde két tanitványt, mondván nékik: mennyetek a kastélyba, mely ellentekben-vagyon és mingyárt találtok egy kötött nöstény-szamárt és a vemhét [2]vélle: ódgyátokmeg és hozzátok-nékem. És, ha, ki néktek valamit mondand: azt mongyátok, hogy az Urnak ezek szükségesek: és mingyárt elbocsáttya őket.

[2] Márk, Lukács: mellyen senki nem ült.

[3] Zach. 9. v. 9. Isai. 62. v. 11.

Ez pedig, mind azért lett, hogy bétellyesednék, a mi mondatott az így-szólló Profetától: [3]mongyátok a Sion leányának: imé a te királyod jő néked, szelíd, ülvén nöstén-szamáron és terh-viselő-szamár vemhén.

Elmenvén pedig a tanítványok, úgy cselekedének, a mint parancsolta vala nékik JESUS. És elhozák a nőstén-szamárt és vemhét: és reájok teriték ruhájokat és őtet felülteték reá. A sok kösségek pedig, leteriték ruhájokat az úton: egyebek pedig, [4]ágakat vágnak vala a fákrúl és az útra hintik vala. A népek pedig, mellyek előtte-és utánna-mennek vala, kiáltanak vala, mondván: [5]Hosanna a Dávid fiának: áldott, a ki eljött az Ur nevében; Hosanna magasságban.

[4] Joan. Pálmaágakat viseltek kezekben.

[5] Ez a szó, mint az Amen: Alleluja: Evangelium: Apostol: Christus: Jesus: Racha: változás nélkül megtartatott.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötű-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppűlletire tanuságot vehessünk és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk áitatos szűvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

Mi okért ment Christus ily nagy pompával Jerusalembe, szenvedése-előt.

Az pokol-béli kígyónak első és veszedelmesb fúlákja, mellyel az emberi nemzetet gyökerében mérgesitette, a méltóságnak és böcsülletes tisztességnek kivánása vólt: mert paradicsomban, elhiteté szüléinkel, hogy Istenhez hasonlók lésznek, ha megkóstollyák a tíltott-fának gyümőlcsét: [1] *Eritis sicut dii.* Sőt, ő-magát a menyben teremtett Angyalt, ezen maszlag szédíté Meny-országban; és pokolra ejtvén, ördöggé tévé, [2] mikor a Felségeshez hasonló akara lenni. Mivel azért a sátán, mind magán, s mind *Ádám*-on lett próbából, nem találhat veszedelmesb eszközt az emberi nemzet romlására a kevélységnél, a dücsösség- és méltóság-kívánásnál: első esetünk-után, minden üdőben azon igyekezett, hogy ezt, az egyszer belénk-fújt mérget, gerjeszsze és nevellye; tudván, hogy ez-által, pórázon vihet és hanyat-homlok vethet minden kárhoztató gonosságokra.

[1] Genes. 3. v. 5.

[2] Isai. 14. v. 14. Ero similis Altissimo.

A mí királyunk pedig, a közben-járo Christus Jesus, mivel azért jött e világra, hogy, sebeinket békötvén, betegséginket meggyógyítaná; és az első méreg-ellen, gyözedelmes terjéket* csinálna: nem-csak tanításával, hanem hatalmas példájaval, tellyes életében, minden külső pompától és világi dücsösségtől idegen lévén, születésétől-fogva, utólsó órájáig, alázatos maga-viselésével, a kevélység lángját óltogatta. Születése más ember istállójában, barmok-közöt vólt. Ifiúságát, paraszt állapatban, asztalos-munkában foglalá; kiért őtet a sidók, *Faber*-nek, [3] kézi-munkás mester-embernek nevezték. Predikálláshoz kezdvén, nem forgott fejedelmek isméretségében, urak társaságában, nemessek nyájasságában: hanem alacson, együgyű kösséggel, *publicanusok*-kal, poklos betegekkel, társalkodott. Udvarba és fejedelmek-eleibe csak akkor ment, mikor csúfoltatni és gyalázatos halálra akart ítíltetni. Sőt, ha tisztességet akartak néki tenni, úgy futott attúl, mint veszedelemtűl; mert, mikor őtet a sokaság királlyá akará tenni, azt írja Szent János, [4] hogy egyedűl futva, szalada a hegyekre.

[3] Mar. 6. v. 3.

[4] Joan. 6. v. 15,

Ezek így lévén: mi dolog tehát, hogy halála-előt ötöd nappal, Virág-Vasárnap, ily nagy ceremoniával és szokatlan dücsösséggel, ily királyi készülettel és pompával, méne a királyi várasba, mint az Evangeliom bötűjéből hallátok! Miért vészi-fel a királyi [5] nevet,

[5] Joan. 12. v. 14 Luc. 19. v. 38.

* Theriaca; állatok marása vagy mérge ellen-való orvosság; mérges kigyókból készíttetett.

melytűl az-előt futott? mert az Evangelisták írják, hogy a kösség
[1] Mar. 11. v. 10. azt kiáltotta néki: áldott a Király, ki az Úr nevében jött. [1] Áldott a mi atyánk, *Dávid* országa, mely eljött. Ezekért a szókért, meg nem szóllítá a sokaságot: sőt menté a papi-fejedelmek zúgolódása-ellen; és örömest felvévé a királyi nevet és tiszteletet.

Bizonyára, álmélkodást érdemel ez a mí Urunk cselekedete, és méltó ennek okait visgálni. Azért, e mái tanuságunkat, csak ez
Propositio. egy dologra határozom: hogy végére-mennyünk, *mi-okból és mi-végre akart Üdvözítőnk ily dücsösségesen menni Jerusalem*-be. Kérlek, legyetek figyelmetesek.

Noha az isteni cselekedeteknek czéllyát és okát, csak egyedűl maga tudhattya tellyességesen a felséges Isten: mindaz-által, a menyíre vékony elmémmel felérem, úgy-tetczik, négy fő okát találom, mellyért, nem-csak hasznos és illendő vólt, hanem szükségképpen kívántatott, hogy Christus, halálának-előtte, dücsösséges pompával menne *Jerusalem*-be.

Első oka: hogy bétellyesítené az Ó Törvény arnyékát. Jusson eszetekbe, keresztyének, a mit sokszor hallottatok; hogy, minek-utánna Isten, *Mojses*-által, sok csapásokkal ostorozta vólna *Faraot*, és még sem akarná a sidók fogságát felszabadítani; végre azt
[2] Exod. 11. v. 1. 5. mondá *Mojses*-nek: [2] még egy csapás maradott hátra: megölöm az
[3] Exo. 12. v. 3, 6, 7. *Egyiptom*-béliek első-szülöttit. Azért, [3] e hólnapnak tizedik napján, vigyen ki-ki házához egy bárányt és tarcsa a hólnapnak tizennegyedik napjáig: akkor öllye-meg estve. Annak-utánna, csinállyatok
[4] V. 22, 23. [4] isóp-ból egy marok kötést és azt a bárány vérébe mártván, mázollyátok-be az ajtók felső párkányát, vagy felső küszöbét. A mely ajtón találtatik ez a vér, nem mégyen oda az ostorozó, mely megöli az első-szülötteket. Minek-utánna azért megölte vólna az Ur *Egyiptom*-nak első-szülöttit, megszabadulának a sidók. És ennek a nagy jó-tételnek örök emlékezetire, Húsvét-előt ötöd nappal. közönséges nagy örömmel, csuda szép pompával, víg éneklésekkel, szokták vala a húsvéti bárányokat *Jerusalem*-be késérni.

Által-értitek, mit akarok mondani. Sok ostorival és Profetáinak fenyítékivel; sőt tűzzel és özön-vízzel, kardal és döggel, igyekezett Isten az emberi nemzetnek ördög rabságából-való szabadítására: de más úton végbe nem mehete váltságunk, hanem a Christus
[5] 1. Petr. 1. v. 19. vérével; [5] kit a Szent Irás sokszor nevez Bárány-nak. [6] Ez amaz
[6] Apoc. 7. v. 14. igaz Bárány, mellyet keserves ohajtással kívántak a régi Próféták,
[7] Isai. 16. v. 1. mikor így fohászkodtak: [7] *Emitte Agnum Domine, dominatorem*

terræ; küld-el immár Úr Isten a Bárányt, mely a földön uralkodgyék: küld-el azt a Királyt, mely ne légyen oroszlány, ki elszaggasson; ne légyen sárkány, ki rettegtessen; ne légyen mészáros, ki megnyúzzon: hanem bárány légyen, ki szelídségével magához édesitcsen. Ez ama Bárány, kinek szózattya, a pokol-béli farkast elűzi: tanitásának gyapja mezítelenségünket béfödözi; drágalátos Teste lelkünket táplállya; szentséges Vére bűneinket elmossa.

Nincs a báránynál élő-állatban hasznossab: mert éltében gyapjat ád, mellyel ruháztatunk; tejet, sajtot ád, mellyel tápláltatunk: ha megölik, húsa eledelünk, bőre öltözetünk és hideg-ellen óltalmunk. A mí ártatlan Bárányunk a Christus Jesus, életében tanította a tudatlanokat, gyogyította a betegeket, elevenítette a halottakat: halálával, ellenségünket elrontotta; rabságunkat megváltotta; bűneinket eltörlötte: Szent Husával táplállya az Ur-vacsorában lelkünket: a hitetlenség hidegsége-ellen, ruházza és melegiti lelkűnket; úgy hogy, valakik megkeresztelkednek, ő-belé-öltözvén, [1]mennyei áldásokkal melegíttetnek. [1] Gal. 3. v. 27. Rom. 13. v. 14.

Nincs a báránynál szelídeb és alázatosb állat. A mi Christusunk, születésétűl-fogva utólsó lélekzeté-ig, a báránynak alázatos szelídségét viselte. Mikor születék, jászolba helyhezteték: mert a báránynak helye akol és jászol. Mikor megkereszteltelték, fel-szóval kiálta Keresztelő János: [2]ihon az Isten Báránya, ki elvészi a világ bűneit. *Isaák*-nak kel vala megöletni: de Isten [3]egy kos-bárányt mutata, mely megáldoztaték ő-helyette. El kel vala veszni az egész emberi nemzetnek: de ímé, Szent János-által, egy Bárányt mutat Isten, ki elvészi bűneinket; megáldoztatik érettünk: és, a mint *Isaias* és *Jeremias* Próféta jövendőlte, miképpen a bárány halgat, mikor gyapját nyírik, úgy a mí ártatlan Bárányunk, [4]szelíden ment a halálra. [2] Joan. 1. v. 29. [3] Gen. 22. v. 13. [4] Isai. 53. v. 7. Jerem. 11. v. 19.

Nem csuda, ha a bárány nem tusakodik, nem rúgóldoz, nem mardos, mikor nyírik; mert a nyírésben fájdalmat nem érez, hanem könnyebséget és alkalmatosságot; mivel terhét letészi; hevségét szellőzteti, járásának akadékát elveti: de, ha bőrét kezdik nyúzni, húsát lyuggatni, bezzeg akkor megnyittya torkát, rúgoldoz, a mint lehet ellenzi és magát szabadítani akarja. A mí ártatlan Bárányunk pedig, mikor bőrét vonták, mikor kegyetlen veszszőkkel, ostorokkal, tövis-koronával és vás-szegekkel szaggatták. [5]*Obmutuit et non aperuit os suum;* száját nem tátotta, csendeszen szenvedte. Hogy azért az Isten Báránya, az Ó Testamentom árnyékinak minden részét [5] Isai. 53. v. 7.

valósággal megtellyessítené: kívántatott, hogy halála-előt ötöd nappal, az áldozatra rendelt húsvéti bárányokkal-együt, vigaságos pompával vitetnék *Jerusalem*-be; és a hónak tizen-negyedik napján, akkor áldoztatnék érettünk, mikor a sidók megölték a húsvéti bárányt.

Második oka, ennek a dücsösséges pompának, az vólt: hogy, aminémü botránkozások ütközhettek ember elméjébe a Christus keresztiből, kín-szenvedéséből és halálából, azokat idején elóltaná és megfojtaná cselekedetivel.

Két nagy és veszedelmes gondolkodás tűnhetett azok szüvébe, kik a Christus szörnyű halálát látták; első, hogy ő-is, mint egyéb halálra ítíltetett ember, kételenségből, kedvetlenűl ment a kínokra. Második; hogy erőtlenségből, üldözőinek ellene nem álhatott. Ezt a két veszedelmes gondolatot, megelőzi és meggyőzi cselekedetivel a Christus Jesus. Mert, noha tudta, hogy immár a papi-fejedelmektűl halálra itíltetett, és az ő fogságára alkalmatosság kerestetett: mindaz-által, nem úgy viselte magát, mint a kiket gonosz-tétekért halálra keresnek, mivel ezek lappanganak, bújkálnak, mentűl meszszeb lehet, elfutnak: Christus pedig, mindenek láttára, nyilván járt, vígan ment hóhéri-közzé. És, hogy megértenők, mely nagy örömmel ment a halálra, kín-szenvedésének napját, királyi koronázá-
[1] Cant. 3. v. 11. sának és menyegzője napjának, [1] *Diem lætitiæ cordis,* szűbéli öröme napjának nevezte. Ha azért a királyoknak, örvendetes, koronázattyok napja; ha kedves az egy-más-szerető jegyeseknek menyegzőjök napja: elhidd, hogy kívánatos vólt Üdvözitőnknek a szenvedésnek órája. Azért mégyen *Jerusalem*-be, mint menyegzős házába, ily nagy pompával; hogy a Kereszt-fának ágyán, az anya-szentegyházzal őrökös házasságot szerezzen. Halálának napjára-is, azért választotta a sidók Husvéttyát; mert ennél örvendetesb napot nem talált királyi házasulására. Ez vólt a Christus Innepe és Húsvéttya, hogy mí-érettünk a Kereszt-fán függött. Annak-okáért,
[2] Luc. 22. v. 15. csak szenvedése-előt megjelenté, hogy [2] kívánva kívánta ezt a
[3] Luc. 12. v. 50. napot: szorongatással várta annak eljövetelét: [3] *Quomodo coarctor, usque dum perficiatur?* és ugyan szorgalmaztatta *Judást,* hogy
[4] Joan. 13. v. 27. hamar bánnyék dolgával: [4] *Quod facis, fac citius.* Oh csudálatos szeretet! oh végetlen irgalmasság! Ha világi dücsősségre jőne és ily örömmel jőne-hozzánk a mí Istenünk: úgy-is kimondhatatlan kegyesség és méltóztatás vólna. Ha pedig halálra és kín-szenvedésre ily vígan jő érettünk: meggyőzi irgalmasságával minden hála-adásunkat.

Hogy azért a híveket annyival inkáb magához kötelezné, menyível vígabban szenvedte keserves kínnyait érettünk; hogy a sidókkal megismértetné halálra-való kész bátorságát: méltó és illendő vólt, örömmel és pompával menni a halálra; és példájával szűvet s bátorságot adni a Mártiroknak, az örvendetes szenvedésre: megismértetvén, hogy dücsősséges akár-mely gyalázat, mellyet Istenért szenvedünk, és, nem, hogy ezt szégyenleni kellene, [1] de sőt dicsekedni kel benne: mert, mennél gyalázatosb kissebséget [2] szenvedünk Istenért, annál nagyob tisztességünk és dücsősségünk lészen az ő Szent Angyali-előt. Annak-okáért, némely szent és túdós Doktorok azt írják; hogy Christus azért ment ily nagy festommal *Jerusalem*-be, hogy annak-utánna, annyival gyalázatosb lenne az emberek-előt kín-szenvedése, menyivel dücsősségesb vólt a mái pompája: úgy, hogy ezt-is a kevés tisztességet arra rendelte, hogy szenvedése gyalázatosb lenne. Ily nagy kedve vólt Christusnak az érettünk-való szenvedéshez.

[1] 1. Pet. 4. v. 16.
[2] 2. Cor. 12. v. 10.

Nem-is erőtlenségből vólt, hogy hatalmat vettek a sidók ezen az ártatlan Bárányon: hanem, maga saját engedelméből. Mert, a mái Szent Evangeliomnak tellyes folyásából megismérteti, hogy ereje vólt az emberek akarattyán és tehetségén; úgy, hogy arra birhatta mindenek szívét, a mire akarta és mindeneknek hatalmát megkötözhette. A mely emberé vólt a szamár, mellyet elvitete, mingyárt elhagyá vinni marháját, isméretlen emberek szavára, mihent Christust említék. A sidók, noha halálra itílték vala őtet, [2] kiátkozván, valaki hozzá-halgat; noha a *romai* császár várasában, a *római* vítézek hallattára, az egész sokaság királynak kiáltotta Christust és királyi pompával késérte; noha a templomból ostorral kergette a kúfár sidókat: mindaz-által, senki nem merte őtet csak újával-is illetni; mert isteni hatalmával, mind kezeket, mind akarattyokat megkötötte vala üldözőinek. Azért, nem erőtlenségből, nem kételenségből, nem fél kedvel: hanem vígan és jó akaratból szenvedett-érettünk: [3] *Oblatus est, quia ipse voluit:* és, a mint maga mongya; [4] *Deus, meus, volui;* én Istenem, jó akaratomból, [5] szivemnek kellő-közepiből, áldozatúl adom magamat. Ugyan-is, senki az ő lelkét ki nem vehette testéből: hanem ő-maga, fejét lehajtván, bocsátotta ki; és így magát megáldozta.

[2] Joan. 9. v. 22.
[3] Isai. 53. v. 7.
[4] Psal. 39. v. 7, 8, 9.
[5] Joan. 10. v. 18.

Harmadik nagy és szükséges oka, mellyért Urúnknak királyi készülettel és örömmel illett menni *Jerusalem*-be, az vólt: hogy példájával megmutatná, mint kel a hiveknek magokat viselni e

Vide supra, fol. 530, 531.

világi dücsősségben és tisztességes állapatban. Sanyarú, keserves, fogyatkozott állapatnak tűköre volt egész élete Christusnak: de a bóldog és örvendetes állapatnak mértéklesére, úgy tetczik, példát nem mutatott, hanem színe-változásában és a virág-vasárnapi pompában. Vaj-ha eszekbe vennék az emberek, hogy a világi uraság, *Speciosa miseria,* színes nyomorúság! Vaj-ha értenék, hogy a földi méltóságok és nagy állapotok, *Aureæ compedes,* arany-békók és lánczok, mellyekkel örök veszedelemre vonatnak sok emberek: bezzeg senki ezekért üstököt nem vonna: senki ezeken nem kapna: sőt, nehéz vólna az üres székekbe embert találni. Mert felette nagy veszedelmek vannak e világi dücsősségekben, méltóságokban, és tettetes* bóldog állapatokban. Felette sokan, úgy járnak, mint *Dávid;* ki szent és tekélletes vólt alacson rendiben; parázna és
[1] Prov. 1. v. 32. gyilkos lett királyságában. [1] *Prosperitas stultorum perdet eos;* a jó szerencse, elveszti az eszteleneket; mint, a kik magas helyen járnak, elszédűl fejek és elesnek. Ezt nem sokan értik; és ez oka, hogy sokan kérnek az Istentűl elő-menetelt, és gazdagságot: de kevesen könyörögnek azon, hogy gazdagságot és méltóságot ne
[2] Prov. 30. v. 8. adgyon Isten nékik; a mint olvassuk, [2] hogy alázatos buzgósággal, azon kérte Istent *Salamon,* hogy gazdagságot ne adgyon néki; mert talán (úgy-mond) megelégedvén, Istent megtagadnám, mely mondással jelenti, hogy a világi jó szerencsék és bóldog állapatok, Istent is elfelejtetik emberrel.

Üdvözítőnk azért, cselekedeteivel akarván tanítani, hogy e világi dücsősségtűl el ne hadgyuk magunkat ragadtatni és abban ne púposkodgyunk,** hanem Istenünk tisztességére fordítcsuk minden méltóságunkat és dücsőségünket, két dolgot cseleküvék az ő
[3] Luc. 19. v. 41. *triumfusá*-nak [3] idején:

Először: a várashoz közelgetvén és *Jerusalemet* látván, ennek következendő romlását meggondolván, elfakada sírva; és, a sok örvendetes kiáltások-, dícsíretek-, tisztességek-közöt, nem mosolygással és nevetéssel, nem kaczagással és hahotával örvendeze, hanem köny-hűllatással, sírással, zokogással keserge. Jól tudta Üdvözítőnk, hogy e világi dücsősség, ollyan, mint az erős bor: azért, a ki ezt vízzel nem elegyíti, fejébe bújik és megrészegítvén, bolondá tészi; úgy, hogy, e világi boldogságtúl elragadtatott embernek, mint szinte a részegnek, járása, szava, cselekedete sült balgatagság. Annak-okáért, köny-hűllatás vízével elegyíti dücsőséges

Lásd a kevélyek bolond szavait, Supr. fol. 71.

* Tekintetes. — ** Ne kevélykedjunk.

pompáját: és ettűl el nem hadgya ragadtatni magát, hanem, csak mint az álmot és árnyékot, semmire böcsűlli.

Minden világi dücsősségben, két nagy fogyatkozás találtatik; I.
mellyért, méltó ezt semmire böcsülleni: eggyik fogyatkozás az;
hogy buborékhoz, vagy párához hasonlatos lévén, nem állandó; Supra, fol. 91.
nem tartó; egy szem-pillantásig nem bátorságos; hanem, mint az tengernek, vagy levegő-égnek állapottya, hirtelen változik, és a csendesz üdőt háború követi: úgy e világi jó szerencse, szél hátán jár; hamar vakot vét és változik: [1]*Omnis gloria, quasi flos fœni;** [1] Isai. 40. v. 6.
mely hamar meghervad a lemetczett virág, oly hamar változik a világi bóldogság. Ládd-e, mely nagy tisztelettel illetik e mái napon Christust? Várakozzál öt napot, meglátod, hogy ugyan-ezen kösség, mely most *Hosannát* kiált, teli torokkal fogja kiáltani, hogy felemellyék, megfeszítcsék: a kik most őtet királynak nevezik, azt fogják vítatni, hogy nékik nincs királyok, hanem császárok: a kik most ágakat, virágokat hánnak lábai-alá, tövis-koronával és erős vás-szegekkel fogják sebesíteni: a kik most az ő ruhájokat földre terítik-előtte, maga ruhájától megfosztyák, és a kereszt-fára mezítelen függesztik. Illyen a világ dolga. Mint *Jóab* [2] megölelés és [2] 2. Reg. 20. v. 9.
csókolgatás-közben megölé *Amasát*; mint *Absalom* [3] gazdagon ven- [3] 2 Reg. 13. v. 28.
déglé és asztal-felet felmészárlá *Ammont*: úgy e világ, mikor hízelkedik, akkor incselkedik: mikor ápolgat, akkor fojtogat: mikor hizlal: akkor mészárol. Annak-okáért, okos és szent szokást tartanak a pápa választásában: mert egy marok szöszt föllobbantván, azt kiáltyák: *Pater sancte, sic transit gloria mundi;* szentséges Atyánk, így múlik el a világi dücsősség.

Másik fogyatkozása a világi bóldog és dücsősséges állapatnak, II.
az; hogy sok alkalmatlanságokkal és keserüséggel elegyíttetik min- [4] Prov. 14. v. 13.
denkor: [4] *Risus dolore miscebitur*; minden nevetség fájdalommal elegy, és az öröm vége, sírás. Hamis csaplár e világ, vízzel [5] Isai. 1. v. 22.
elegyíti, [5] ha bort ád-is, mert, ha a rósa, tövís-nélkül, polyva-nélkül a búza, a méz sonkoly-nélkül, és a téj savó-nélkül nem lehet: e világi dücsősség sem lehet sok csorba nélkül. Azért, minek-utánna elő-számlálá *Salamon*, királyi gyönyörűségiben, dücsősségiben, gazdagságiban-való zabállását, azt veti-utánna; hogy, mind-ezekben csak hiuságot és lelki törődést [6] találtt. [6] Eccles. 2. v. 11.

Mivel azért ily abajdocz és elegyes,** ily változó és álhatatlan a világi dücsősség: Christus Urunk nem hiuságos örömmel,

* Vulg. flos agri. — ** Kevert, változó, elegy-belegy.

hanem siralommal viselé ennek fényességét; sőt alázatosságot elegyíte királyi pompája-közibe. Mert, noha *triumfus*-sal méne *Jerusalem*-be: de azt nem mivelé, a mit e világi fejedelmek, mikor országos győzedelmeknek vígaságos pompájával királyi várasba mentek. *Augustus* és *Claudius* császár,[1] elefántokkal vontatták szekereket;[2] *Marcus Antonius*, oroszlányokkal: *Aurelianus* császár,[2] *Quatuor cervis Capitolium invectus*, négy szarvassal vontatta magát: A többi fejedelmi emberek, válogatott négy fejér lovakat fogattak szekerekbe, mikor *triumfus*-sul *Rómá*-ba mentek. De imé, Christus egy terh-hordozó nőstény szamáron mégyen: azt sem köves szerszámok, hanem az Apostolok fóltos köntösi ékesítik: és így, mind siralmával, mind alázatos járásával oktatni akar minket, hogy ne hidgyünk a világ hízelkedésének: ne kapjúnk az árnyékon; mellyet, ha megfogunk- és mértékletesen tartúnk-is, törődésnél, nyughatatlanságnál egyebet benne nem találunk.

[1] Suetonius in Claudio, c. 11.
[2] Plin. l. 8. c. 16. Vopiscus, in Aureliano. post medium.

Másodszor, ugyan-ezen pompát, azzal végezé Christus; hogy, mihent *Jerusalem*-be érkezék,[3] igyenesen a templomba méne és onnan kiostorozá, a kik az Isten házát böcsűlletlen kufárkodással rútíttották: az-az, nem maga alkalmatosságát kereste ébből a dücsősségből; hanem az Isten tisztességére, a templom tisztítására, a gonoszok ostorozására élt a világi dücsősséggel. Oh áldott dücsősség, áldott tiszt és méltóság, mellyet ember Isten tisztességére, anyaszentegyház óltalmára, bűnösök téritésére fordít! Nem lehet a nélkül e világ; mind egyházi, s mind világi tisztek és méltóságos állapatok vannak; az Isten szolgái, minden világi tisztet és böcsülletet le nem rázhatnak magokrúl: de abban ál a tekélletesség, hogy hogy efféle dücsősséges hívatalokat, csak azért és csak úgy viselyék, hogy az Isten tisztessége és szolgálattya öregbedgyék ő-általok. Mert, miképpen Isten, nem tíltotta a gazdagságot; sőt *Ábrahám*nak, *Jób*-nak, *Dávid*-nak, gazdagságokat adott; hanem, csak azt parancsolta, hogy szívünk a gazdagsághoz ne ragadgyon;[4] *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Szent Pál sem azt parancsollya a gazdagoknak, hogy elhánnyák javokat; hanem,[5] *Ut non sublime sapiant,* hogy fenn ne héázzanak, ne kevélykedgyenek: úgy, a világi tisztességektűl sem fogja-el Isten a híveket: de azt kívánnya, hogy, a kik ezzel élnek, úgy éllyenek, mint-ha nem élnének vélle;[6] *Qui utuntur hoc sæculo, tamquam non utantur:** az-az, annál inkáb megalázzák magokat, mennél fellyeb-emeltetnek és e világ maszlagától

[3] Matt. 21. v. 12.
[4] Psal. 61. v. 11.
[5] 1. Tim. 6. v. 17.
[6] 1. Cor. 7. v. 29.

* Vulgat. habent uxores, tamquam non habentes sint.

meg ne szédíttessenek; hanem, a jó szerencsében alázatoson, a gonosz szerencsében álhatatoson keressék az Isten tisztességét és az anyaszentegyház éppűletit. Erre akart Christus, mái pompájával és példájával tanítani mindeneket.

Negyedik, és utólso oka, mellyért Christus, ily nagy *triumfus*-sal, az-az, országos győzedelem vigaságának pompájával, ment *Jerusalem*-be, az vólt: hogy az egy-ügyű kösség példájával tanítsatnánk, mint kel Christust fogadnunk; ha azt akarjuk, hogy kedvesen jőjön-hozzánk és bévséges váltságának gyümőlcsében részeltessen. Ím előttünk vannak az áldott napok, mellyeken az anyaszentegyház parancsolattya kötelez minden keresztyén embert, hogy Istenével, a szent gyónás-által, megbékéllyék; és az ő Urát, Istenét, az Oltári-szentségben, magához-fogadgya. Azért, igen szükséges értenűnk, micsoda formán és minémű készűlettel fogadgyuk őtet. Mert, ha egy böcsülletes ur-embernek házunkba fogadása, készületet kíván: meggondolhattyuk, menyível illendőb, hogy a Christus jövetelén készületlenűl ne találtassunk.

A régiek nagy fejedelmet, vagy Istent ő-magát szokták azzal tisztelni, hogy, kezekben zőld ágakat hordozván, virágokat, ágakat, köntösöket földre terítették előtte. A sidóknál, errűl sok példáink vannak. *Josefus* írja; [1] hogy, midőn a Nagy Sándor *Jerusalem*-be méne; *Corontata urbe,* az úczákat, mellyeken elment, virágokkal béfödték. Az Isten tisztességére, *Simon Machabæus,* [2] ének-szóval és pálma-ágakkal, *Cum laude et ramis palmarum,* méne *Jerusalem*-be. És, mikor a templomot megtisztíták, [3] *Ramos virides et palmas præferebant ei, qui prosperavit mundare locum;* zöld-ágakat és pálmákat hordoztak annak tiszteletire, ki a templom tisztításhoz segítette őket. A sátoros innepen, a sidók, [4] fűz-barkákat és egyéb zőld-ágakat hordoztak Isten tisztességére. Sőt Szent János, a mennyei bóldogságban, [5] pálma-ágakat látott azok kezében, kik Istent dícsirték. A Királyokrúl írt könyvben pedig azt olvassuk; hogy, mikor Isten *Jéhut* királyságra keneté, a fő-emberek, [6] ruhájokat lába-alá teríték.

[1] Joseph. lib. 11. Antiq. c. 8.
[2] 1. Mach. 13. v. 51.
[3] 2. Mach. 10. v. 7.
[4] Lev. 23. v. 40. 2. Esd. 8. v. 15. Psal. 117. v. 27.
[5] Apoc. 7. v. 9.
[6] 4. Reg. 9. v. 13.

A pogány historiákban hasonló példákat olvasunk. *Diodórus* irja; [7] hogy a *Sidon* váras-béliek, *Artaxerxes*-eleibe menvén, olaj-fa ágakat vittek kezekben. *Livius*-nál olvasom; [8] hogy *Alexandria* váras követi, *Cum ramis oleæ ingressi curiam;* a római tanácsba menvén, olaj-fa ágakat viseltek. Mikor *Alexander* Babyloniába méne, Bagófanes [9] *Totum iter floribus coronisque* constraverat; az útakat virágokkal és koszorúkkal béteríttette. *Cátó*-rúl írja *Plutarchus;* [10] hogy, mikor

[7] Diodor Siculus.
[8] Liv. lib. 44. multo ante medium.
[9] Curt. lib. 5. initio.
[10] Plutar. in Catone Minore, sub initium.

vitézitűl elvált, *Non præconiis, sed lachrymis complexibusque prosecuti sunt, substernentes in via, qua pergebat, vestes; manusque ejus deosculantes:* az úczákon lábai-alá teregették ruhájokat és sírva s ölelve csókolgatták kezét. A pogány isteneket-is, köntösök leterítésével olvassuk, hogy tisztelték a népek:

[1] Ovid. *Qua ventura Dea est, juvenes, timidæque puellæ* [1]
Præbuerant lætas, veste jacente, vias.

Egy-szóval; mind a sidók, s mind a pogányok, csak Istent, és igen nagy fejedelmeket tiszteltek ág-hordozással, ruhájok leterítésével. Azért, miképpen az Atya Isten az ő Szent Fiának világra [2] Hebr. 1. v. 6. jövetele-kor, a mennyei Angyalokat küldé, kik őtet imádák [2] és örvendetes énekléssel dücsőíték: úgy most, mikor halálra mégyen, a Szent Lélek belső izgatásával felindította az egy-ügyű kösséget, hogy Christus-eleibe mennyen és királyhoz-, sőt Istenhez-illendő böcsűlettel fogadgya őtet. Minek-okáert, semmit nem kíméllenek a Christus tiszteletitűl; sőt mindeneket szolgálattyára és dücsősségére fordítanak. Kezekkel tisztelik őtet, ágakat tördelvén, eleibe-híntvén, kezekben hordozván. Lábokkal tisztelik, eleibe-menvén, *Processió*-val [3] Lucæ 19. v. 38. békésérvén őtet. [3] Szájokkal és nyelvekkel tisztelik, vigaságos énekekkel magasztalván, Királyoknak nevezvén, néki *Hosannát* kiáltván: mely szó annyit tészen, mint, *Salvum fac,* segítcsed, [4] Psal. 117. v. 25. O Domine Osanna, LXX. vertunt Salvum fac. Hieron. in ep. 145. ad Damasum. Forerio, Isai. 49. Osanna in altissimis: id est, Opem feringentem, insolitam. tarcsd-meg; mint a Hetven-két sidó bölcsek [4] magyarázzák. Azért, mikor a *Dávid* fiának *Hosannát* kiáltnak: vagy Istent kérik, hogy a *Dávid* fiát szerencséltesse, óltalmazza, segítcse, elő-vigye minden dolgaiban; vagy a *Dávid* fiát, Christust kérik, hogy segítcse a népet. Ennél nagyob és méltóságosb dücsőítést, szóval nem adhattak Christusnak, mint, hogy őtet Uroknak, Királyoknak, magasság-béli dücsősség-adónak kiáltották. De, mivel Isten, szóval meg nem elégszik, cselekedetet kíván: ruhájok leteregetésével-is tisztelik Urúnkat: magokat megfosztyák, öltözeteket sárba hánnyák; semmit a Christus lábaitúl, semmit az ő tiszteletitűl és szolgálattyátúl nem kíméllenek.

Oh, mely sok szép, üdvösséges tanuságok fénylenek ezekben! Atyám-fia, akarod-e kedvesen és méltán fogadni a te Uradat, Teremtődet? Ne kíméllyed nyelvedet; dícsírjed őtet; könyörögj, esedezzél, imádkozzál szűnetlen néki; és, miképpen az anyaszentegyház a szent Misének *Præfatio*-jában, tisztelvén Christusnak az Oltári-szentségben hozzánk-jövését, *Ossanát* énekel: úgy te-is a te Uradnak hozzád-jövetelét, tellyes tehetségeddel magasztallyad. Ne kíméllyed

lábadat, Isten házába-meneteltűl, szent *Processio*-járástúl, isteni szolgálatok gyakorlásátúl. Ne kíméllyed kezeidet, hanem, [1]*pálma*-ágakat hordozz. A *pálma* győzedelemnek jele: mert a *Plinius és Gellius* irása-szerént, annyi terhet nem rakhatnak a *pálma*-gerendára, hogy alá-horgadgyon, hanem felemelkedik és felgörbed a nehéz terh-ellen: [2]*Palmea tigna, pondere imposito, in diversa curvantur.* A ki Christust méltán akarja fogadni, erősnek, győzhetetlennek kel lenni: semmi ellenkező akadállyal nem kel gondolni. Ihon az együgyű kösség, a *római* vitézek jelen-létével nem gondolván, nagy bátorsággal-királynak nevézi Christust, noha veszedelmes vólt, a *római* császáron-kivűl, más királyt említeni. A farisæusok és papi-fejedelmek fenekedésétűl sem tartottak; kik ugyan átok-alá vetették vala, a ki vallást tenne Christusrúl: hanem, ezek hallattára, bátorságoson tisztelték és uraltak Christust. Kellemés keresztyének némellyek: kik szeretik az igaz hitet; akarják tisztelni Christust: de úgy, ha senki ellenek nem támad: senki nem üldözi az igazságért. Mikor láttyák, hogy a hit óltalmáért, az igazságért, ellenséget kel szerezni; kárt, vagy gyalázatot kel szenvedni: csak elhűlnek, megnémúlnak, szájokat sem táttyák. Ezek bezzeg, *pálma*-ágat nem viselnek kezekben: és, ha mind illyenek lettek vólna az Isten szolgái, senki nem viselné Meny-országban azt a győzedelem [3]*pálmá*-ját, mellyet Szent János a Mártirok kezében látott.

[1] Joan. 12. v. 12, 13.
Supr. fol. 370.
[2] Plin. l. 16. c. 42.
[3] Apocal. 7. v. 9.

Végezetre, nem, hogy szükség-felet-való marhádat, de a tennen saját testi ruhádat se kiméllyed Christustúl: az ő lába-alá terítcsed, az ő szolgálattyára fordítcsad. Semmit ollyat Christusért nem cselekedhetünk, a mit ő mí-érettünk eléb nem cselekedett: mert gazdag lévén, szegénnyé lett érettünk; ruhájától megfosztatott, mezítelen feszíttetett a magas keresztre. Oh áldott üdők, mellyekben a keresztyénség sengéje, [4]minden javait és gazdagságit, az Apostolok lábaihoz hordotta, hogy a szegények tápláltatnának! Oh boldog üdők, mellyekben az *Isaiás* [5]jövendőllése-szerént, a Szent Királyok és aítatos keresztyének, magokat megfosztották, hogy az anya-szentegyházat ékessitenék; az Isten tisztességét gyarapítanák; az egyházakat csinnyosgatnák; a szegényeket táplálnák. Akkor vólt az Istennek áldása rajtunk: ugyan úsztunk a bévségben és békeségben. Nincs most effélére semmiek az embereknek. Ha az ördög lábai-alá vánkoskákat kel teregetni; ha a világi pompára, torkosságra, czifrára, vendégeskedésre kívántatik valami: szégyen azt

[4] Act 4. v. 34.
[5] Isai. 60. v. 16. cap. 49. v. 23.

mondani, hogy nincsen: bőven és szükség-felet elég vagyon minden. De, ha a Christus lába-alá kell valamit teríteni; ha templomra, iskolára, ispitályra, szegényekre kívántatik a költség: nincs semmiek az embereknek: szegények, fogyatkozottak minnyájan. Sőt, a mit a régiek Christus lába-alá teregettek, egyházi szolgálatra rendeltek, elvonnyák lába-alól; és, mint a sidók a Christus ruhájával, osztoznak a szent jámboroktúl adatott egyházi alamisnával. Gonosságokat azzal színlik, hogy az egyházi emberek nem jól költik jövedelmeket. Nem dícsírjük, sőt rágalmazzuk és gyalázzuk, ha az egyházi személyek másra és nem a Christus tisztességére fordíttyák javokat: ők tartoznak elsőben-is, ruhájokat Christus tiszteletire fordítani, mert az Evangeliomból hallók, hogy az Apostolok veték elsőben ruhájokat a szamárra, a kősség az-után teríté a földre öltözetit. De, ha az egyházi emberek-közzűl némellyek méltatlanok, hogy a Christus lábai-alá teríttetett gazdag ruhákat tapodgyák: ugyan megérdemli Christus, hogy a szamár-is, mely őtet hordozza, akár-mely drága öltözetet megtapodgyon, ha sárba tapodgya-is. A sidók ruhájára, mellyeket földre terítének, nem lépett ő-maga Christus, hanem a szamár, mellyen ült: ugyan nem sajnálta azért a kösség, hogy szamár tapodta köntösét.

De, édes atyámfiai, ne csak testi ruhánkból, hanem a feslett
[1] Colos. 3. v. 9. erkőlcsökből, [1] a régi embernek belsö őltözetiből, levetkeződgyünk,
[2] Rom. 13. v. 12. ha Christust méltán akarjuk fogadni. Vessük-el [2] a setétség cselekedetit: ne járjunk tobzódásban, részegségben, fajtalanságban:
[3] Judæ, v. 23. utállyuk-meg amaz őltözetet, mellyet Szent *Judás* [3] mocskos, szennyes, testi ruhának nevez; és, a mint *Josef* elveté azt a köntöst, mellyen gonoszra vonatik vala fajtalan aszszonyától: mí-is a Christus lába-alá vessük, megtapodgyuk és ő-vélle-tapodtassuk, nem-csak régi rosz erkölcsinket, hanem, a mi erre-vonszon és okot ád lelkünk mocskozására. Az elhányatott rongyos ruhákért, örök dücsőségnek fényes köntösét adgya Christus: sőt, it e földön is, csudálatos drága őltözettel ajándékozza az igazakat; mert, a Szent
[4] Rom. 13. v. 12. Pál mondása-szerént, önnön-magát adja öltözetül: [4] *Induimini Dominum* JESUM *Christum*. Ha azért, a szép új csuhát, vígyázva óltalmazzuk, hogy meg ne mocskollyuk: méltó, hogy a kik e szent napokban igaz Penitenczia-által Christusban őltözünk, ezt a drága öltözetet tisztán visellyük és okádásunkra ne térjünk. Tudgyátok-e, miért nem használa a sidóknak, hogy Christust ily nagy tisztelettel illették? Tudgyátok-e, miért rontatá Isten földig azt a

várast, mely az ő fiát ily nagy pompával fogadá? Azért, hogy ebben a tiszteletben meg nem állapodék: hanem, a kit ma böcsüllettel fogada, az-után gyalázatos szidalmakkal, káromlásokkal, csufolással, halállal illeté. Ah, távúl légyen a keresztyénektűl, hogy most aítatossággal, töredelmes szűvel, Penitenczia-tartással, fogadván Christust az Ur-vacsorában: egy-néhány nap-múlva, megfeszítcsék őtet és lábokkal tapodgyák szentséges Vérét. Mert, hogy megércsétek, Szent Pál mondása az: hogy, [1]a kik, Istentűl megvilágositttatván, bűnöket megismérték; a kik megkóstolták a mennyei ajándékot; részesültek a Szent Lélekben; ízit érzették a mennyei bóldogságnak és az-után ismét bűnökre térnek: ezek ismét megfeszítik és csúffá-tészik a Christus JESUST: az [2]Isten Fiát láb-alá tapodgyák: az ő szentséges Vérét, mely-által megszenteltettek, megférteztetik; a kegyelemnek lelkét nagy gyalázattal illetik. Ezeknél nagyob és rettenetesb szókkal előnkbe nem adhatta a Szent Lélek, mely veszedelmes az igazult embernek bűnére-fordúlása.

Turpius ejicitur, quam non admittitur, hospes.

[1] Heb. 6. v. 4.

[2] Heb. 10. v. 29.

De ideje immár, hogy e mai tanuságunkat végbe-vigyük. Azért kérlek és íntlek, édes atyámfiai, ismérjük-meg a mí ártatlan Bárányunk szelídségét, ki mí-érettünk pompával viteték az áldozatra. Szeressük és böcsüllyük az ő jó kedvét, mellyel ily vígan és örvendetesen méne-érettünk a szörnyű halálra. Kövessük az ő példáját, e világi dücsösségek útálásában és minden tisztességnek isteni tiszteletre-való fordításában. Fogadgyuk méltó készűlettel őtet, a sidók példájának követésével és álhatatoson mind-végig ezen tiszteletet kövessük. Ha ezeket cselekedgyük, ki nem kergettetünk Christus Urunktúl a templomból, mint a kúfárkodó sidók: hanem, az örök bóldogságnak templomába vitetünk. Melyre segítcsen minnyájunkat az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Christus mí Királyunk: kinek szolgálattyára köteleztetünk.

Az elesett emberi nemzetnek szabadítására ígértetett *Messias*nak, töb dücsösséges nevezeti-közzűl, eggyik az: hogy az Ó Testamentomban [3]Szent *Dávid* királytúl, *Isaiás* és *Zacharias* Profétától, Király-nak mondatik. Az Új Testamentomban-is, mihent *Gabriel* Angyal a Christus fogantatását hirdeté: Bóldog Aszszonynak arra

[3] Psal. 2. v. 6. Zach. 9. v. 9. Isai. 32. v. 1.

felele, hogy [1]Néki adgya Isten a *Dávid* királyi székét és a *Jákob* házában örökké királykodik. Mihent e világra születék, azt kér-
dezék a Szent Királyok: [2]*Ubi est, qui natus est Rex Judæorum?* Hol vagyon a sidók királya, a ki most született? Mihent predi-
kállani kezde, azt mondá néki Natánaël: [3]*Rabbi, tu es Rex Israël;* Rabbi, te vagy az *Israël* királya. Mihent felemelteték a Keresztfára, feje-felébe függeszteté a római fejedelem; hogy, [4]*Rex judæorum;* Ez a sidók királya. Mihent a mennyei dücsösségbe viteték, ruhájának prémére íraték; hogy, [5]*Rex Regum et Dominus Dominantium;* ez a királyok királya, az urak ura. A mái napon lett *Processió*-ban-is, nem-csak *Zacharias* Proféta kiáltya: [6]*Ecce Rex tuus venit;* hogy, ihon jő a mí Királyunk: hanem, az egy-ügyü kösség-is azt mongya: [7]*Benedictus, qui venit Rex;* áldott a király, ki Isten nevében jött hozzánk.

[1] Luc. 1. v. 32.
[2] Matt 2. v. 2.
[3] Joan. 1. v. 49.
[4] Matt. 27. v. 37.
[5] Apoc. 19. v. 16.
[6] Zach. 9. v. 9.
[7] Luc. 19. v. 38.

Keresztyének; igen szükséges értenünk a Christus királyságának méltóságát: azért fö-képpen, hogy, ismérvén Királyunkhoz-való kötelességünk nagy-vóltát, az ő szolgálattyának hívségében meg ne fogyatkozzunk, hanem, zászlója-alat hóltig híven vitézkedgyünk. Azért, mái tanúságunkat két dologra czélozom:

Propositio. *Először, megmagyarázom, a mi Üdvözítőnk királyi méltóságát. Az-után megmondom, minémű szolgálattal tartozunk őtet tisztelni,* ha részesek akarunk lenni országának javaiban. Ezek-után, vége lészen tanuságunknak.

I. RÉSZE. Hogy-ím a *Messiást* annyíszor nevezi a Szent Irás Királynak, azt állították, sőt e mái napig vakmerőjűl vítattyák a sidók; hogy a *Messias,* világi királyságban, nagy hatalommal, dücsösséggel, gazdagsággal jő-közinkbe; és vitézinek sokaságával országos hadakat visel; sok vér-ontásokkal, birtoka-alá hóldoltattya a fejedelmeket; és, minden királyságokat elfoglalván, a sidóságot újonnan az igért földre telepíti és minden nemzetségeknél böcsülletesbé tészi.

De Christus Urunk, mind tanításával, mind cselekedetivel megismértette, hogy az ő királysága, nem világi uraság, hanem annál felségesb és lelkeken-való birodalom. Azért mondá *Pilatus*nak, hogy az ő országa nem erről a világrúl-való. Ezzel-is az alázatos maga-viseléssel, melyről a mái Evangeliom emlekezik, elégségesen jelentette, hogy az ő királysága, nem külső hatalomban és fényességben helyheztetett. Mert, mi lehet illetlemb a világi királyhoz, mint mástúl kért nőstény-szamáron járni és annak

[8] Joan. 18. v. 36.

úndok vemhén, királyi várasába mustrálni? Mint illik világi fejedelemhez, hogy a rút szamár nyerge és czapragja egy-nehány fóltos rongy légyen; hogy az úri nép-közzűl senki mellette ne tolyongjon? Ennek-felette, azt hallók az Evangeliomban; hogy, mihent Üdvözítőnk *Jerusalem*-be érkezék, nem tére királyi palotába, hanem igyenesen templomba méne. Vallyon ezzel, nem jelenti-e, hogy ő nem uralkodni jött, hanem az isteni tiszteletnek predikállására? a mint maga Szent *Dávid*-által illyen szókkal jelenti: [1]Én az Istentűl királlyá rendeltettem, predikálván az ő paran- [1] Psal. 2. v. 6.
csolatit. *Isaias*-által-is azt mongya; hogy, azért kenetett Istentűl Isai, 61. v. 1. Et, Luc. 4. v. 18.
királyságra, hogy predikállyon a szegényeknek. Látod-e, hogy predikállást, nem hadakozást, kíván a *Messias* királysága? mely arra rendeltetett, hogy lelkünket a bűntűl és kárhozattúl felszabadítcsa, mennyei aldásokkal híveit felépítcse, lelki ellenséginket meggyőzze, vakságunkat mennyei tudományokkal világositcsa; parancsolatival, intésivel, dorgálásival igazgassa; rettencse és gyámolítcsa késedelmességünket; csuda-tételivel hitűnket erősítcse, Sacramentomival gyarlóságunkat vastagítcsa.

Az Úr Isten, idején orvosságot készített a sidó tévelygés-ellen: és két nyilván-való jelenséget adott, melyből ismérjük, hogy a *Messias* királysága nem világi fejedelemség.

Első jelenségét akkor adta; mikor a *Messias* jövetelének czéllyát, végét és hasznát kinyilatkoztatta. *Dániel* Profétánál azt olvassuk; [2]hogy, mikor megkenetik a *Messias*: elfogy a hamisság, [2] Dan. 9. v. 24.
vége-lészen a bűnnek, eltöröltetik az istentelenség, örökké-való igazság nevekedik: *Ut consummetur prævaricatio; finem accipiat peccatum; deleatur iniquitas et adducatur justitia sempiterna.* Ha a *Messias* azért jött e világra, hogy a bűnt elroncsa és az embereket tekélletes szentségre vigye: úgy kellett jőni, hogy a bűnöknek szinte [3]gyökerére-vetné fejszéjét és azt kivágná. Legnagyob [3] Matt. 3. v. 10.
és veszedelmesb gyökere minden gonosságnak, nem egyéb, hanem, Securis ad radicem posita est.
a magunk rendetlen szeretése. Mert, miképpen paradicsomban, [4]egy kút-főből, egy-nehány szép folyó-vizek fakadtak, mellyek az [4] Gen. 2. v. 10.
egész földet nedvesítvén, gyümőlcsöztették: úgy, ebből a magunk-szeretéséből, három veszedelmes folyamok áradnak; [5]*Concupiscentia* [5] 1. Joan. 2. v. 16.
carnis, concupiscentia oculorum, superbia vitæ; tisztesség, gazdagság, testi gyönyörködés kivánsága. Ezek gyújtogattyák a pokol tüzét; ezek öntözik, nevelik, gyümőlcsöztetik a gonosságok sokaságit: és gyakran azt cselekedtetik, hogy a tisztességet, gazdagságot,

gyönyörüséget, Isten-ellen, sőt Isten-felett kedvellyük. Mert közönségesen az emberek, a tisztességet nem abban helyheztetik, a mi egyedűl méltó tiszteletre, tudni-illik, a jóságos erkőlcsökben; hanem a külső pompában, mint valami *comédiás* alakoskodásban. Azért, *Per fas et nefas;* igazán vagy hamissan, a világi méltóságot, böcsülletet, tisztet, birodalmot szomjuhozzák az emberek. A gazdagság-kivánást, Szent Pál, [1] bálványozásnak és [2] minden gonoszságok gyökerének nevezi. A testi gyönyörüség, étel, ital, fris őltözet, naponként láttyuk, menyi vétkekre vezeti azokat, kiknek, a Szent Pál mondása-szerént, [3] hasok Istenek; és nem értik, hogy csak a jó lelki-isméretben találtatik az igaz gyönyörüség: [4] *Secura mens, quasi juge convivium.*

[1] Ephes. 5. v. 5.
[2] 1. Tim. 6. v. 11. 10.
[3] Philip. 3. v. 19.
[4] Prov. 15. v. 15.

A *Messias*-nak azért, mint igaz orvosnak, meg kellett gyógyítani ezt a rajtunk-uralkodó három lelki betegséget. És, mivel a testi gyógyítók, ellenkező orvosságokkal kergetik a nyavalyát, a hideget melegítvén, a meleget hűvösítvén; a nedvest száraztván, és, a mi megszáradott, azt nedvesítvén: illett, hogy a mi lelkünk orvoslója, a kevélységet alázatossággal, a gazdagság-kivánást lelki szegénységgel, a testi gyönyörködést sanyaruséggal gyógyítaná. Nem illett tehát az isteni bőlcseséghez, hogy fris pompákkal, gazdag kincsekkel, negédes testi kínyességekkel; egy-szóval, hogy világi királysággal jőne-hozzánk, ha a kevélységet, szemnek és testnek vágyodásit, meg akarta fojtani. Nem illett, hogy szóval óltaná, példájával gyújtogatná a világi kivánságokat bennűnk: hanem, oly állapatban kellett jőni, a minémű állapatot kívánt tőllünk: az-szerént kellett maga-viselését alkalmaztatni, a mint akart minket tanítani, mert tanitásával el nem hitethette, a mit maga-viselésével nem követett vólna.

Ha királyi pompával jött vólna a *Messias,* nem, hogy meggyógyította vólna lelki betegséginket, de, úgy tetczik, a testi kivánságokra és ezek-által, a gonosságra, tágasb útat nyitott és mutatott vólna: mivel azt ugyan természetünk hozta, hogy a szájunk ízi-szerént-való dolgokban, örömest a nagy emberek és fő-képpen fejedelmünk példáját, szemünk-előt visellyük, követtyük. Most-is ily hajlandó a romlott természet a kevélységre és világi gyönyörüségre; noha ezeket, mind tanitásával, mind maga-viselésével kárhoztatta Christus: tehát, menyivel inkáb felgerjedett vólna ezekre, ha a *Messias* példájával óltalmazhatta vólna magát? Ha a *Messias*-nak királyi pompája, olajt öntött vólna a tűzre és esztent nyújtott

vólna a méltóságok s kínnyességek kivánására, ennél inkáb megsokasodtak vólna a gonosz vétkek, mellyek efféle kivánságokból származnak: és így, a mely király-által el kellett rontatni a vétkeknek, annak jövetelivel, minden gonosságnak bévelkedésére ok adatott vólna.

Mivel azért a bűnnek gyökerét ki akarta gyomlálni és a gonoszságnak kút-fejét el akarta száraztani a *Messias*, nem kellett úgy jőni, mint a sidók várják, hanem, a mint a Próféták [1]jövendőllötték, alázatosságban, szegénységben, kicsiny állapatban: *Ecce Rex* [1]*tuus venit tibi. Ipse pauper et ascendens super asinum;* úgy, hogy, a *Jeremias* szava-ként, ollyan lenne e földön, mint jövevény, paraszt-jobbágy és egyebek hajlékában-tekergő szarándok: [2]*Exspectatio Israel, Salvator ejus: quare, quasi colonus futurus est in terra, et quasi viator declinans ad manendum?* A ki más ember istállójában születnék: a ravóktúl, mint adózó-jobbágy, gyermek-korában béíratnék: ifiuságában, a császár [3]adajára köteleztetnék: földönjártában, annyi öröksége nem vólna, a [4]hová fejét hajthatná; hólta-után, más ember lepedőjébe takartatnék, koporsójába temettetnék. Azért Szent *Dávid,* a *Messiast* ugyan kúldúsnak nevezi [5]nem egyszer. Szent Pál-is azt írja; hogy Christus, [6]*Eptocheuse;* kúldúlt. Nem illik a világi királysághoz a szegénység: mert, a Szent Irás mondása-szerént, [7]akár-mely bőlcs, okos légyen-is valaki; de ha szegény, nincs tekíntet reá. Azért, az *Isaias* írása-ként, [8]méltán menti magát a fejedelemségtűl, a kinek nincs kenyere házában.

Isai. 53. v. 3. Psal. 21. v. 7. Zach. 9. v. 9.

[2] Jer. 14. v. 8. Gen. 49. v. 26. Exspectatio gentium.

[3] Matt. 17. v. 24.

[4] Matt. 8. v. 20.

[5] Psal. 39. v. 18.

[6] 2. Cor. 8. v. 9.

[7] Eccles. 9. v. 16.

[8] Eccli. 13 v. 28. Isai. 3. v. 7.

Továb; a Próféták azt jövendőllötték a *Messiás*-rúl; hogy sok gyalázatok-után, megöletik. Ezt írja Dániel, *cap. 9. v. 26.* Isaias, *cap. 53. v. 2. 5.* Jeremias, *cap. 11. v. 19.* és a töb Próféták. Mikor királyi cselekedetinek magyarázattyára jutnak, azt írják; hogy Isten a *Messiást,* [9]Szent Lélek ajándékival ékesíti: azért kűldi, [10]hogy a pogány népeket igaz világosságra hozza; [11]hogy a bűnösöknek predikállyon és lelki nyavalyákat orvosollyon. Mind-ezek jelenségek, hogy lelki és nem világi királyságnak kellett a *Messiás*-ban találtatni.

[9] Isai. 11. v. 2. c. 42. v. 1.

[10] Isai 42. v. 6. c. 49. v. 6.

[11] Isai. 61. v. 1.

Második jelenségét, a *Messiás* mennyei és lelki királyságának, akkor adta Isten; mikor országlásának tulajdonságiból megismértette, hogy a *Messiás* királysága, annyíra megelőzi a világi fejedelemségeket, mennyíre fellyűl-haladgya az ég a földet, a lélek a testet, a valóság az árnyékot.

A világi királyság, akár-mely nagy légyen, kicsiny határral környékeztetik: mivel a leghatalmasb fejedelem-is, kisded részével

bír a földnek. De a *Messiás* királyságárúl azt olvassuk; hogy [1] a földnek utólsó végei lésznek birodalma határi: úgy, hogy, a *Dániel* látása-szerént, [2] a kéz-nélkül elvált kövecske, a széles világot bétőlti és minden országok, nemzetségek, nyelvek, szolgálnak néki. A bőlcs [3] mondása-szerént, a király böcsűlleti az alatta-valók sokasága. Ha azért a *Messiás* királysága, nem egy, vagy két országra, hanem, minden királyok birodalmára terjed: nagyob és felségesb királysága vagyon, hogy-sem a világi fejedelmeknek.

A világi királyok birodalma és országa, akár-mely szép és erős légyen; bár aranyhoz, ezüsthöz, rézhez, vashoz hasonlíttasék-is: de lába és fondamentoma [4] csak romlandó gyenge cserép és [5] törött nádból-csinált istáp; azért állandó nem lehet. A *Messiás* királysága pedig [6] győzhetetlen és a pokol kapuja-ellen mindenkor diadalmas: [7] *Thronus ejus, sicut sol;* mint a napot le nem vehetni az égből, úgy a *Messiás* birodalmát meg nem homályosithattya semmi hatalmasság; sőt, a *Dániel* mondása szerént, [8] megemészt minden országokat az ő országa: és valamely hatalmasság [9] ebbe-ütközik, megrontatik: [10] *Et regni ejus non erit finis;* és az ő országának soha sem lészen vége. Mert e világi királyoknak, a korona fejekbe nem szegeztetik; azért, egy kis szelecske leütheti fejekből: de a mi királyunk tövis-koronája. bőrén-belől, csontyaihoz szegeztetett, hogy ki ne eshessék.

A világi királyság embereknek testén és külső jószágán uralkodik: lelkén, akarattyán, értelmén nincs birodalma: sem esőt, sem tiszta üdőt, sem hevet, sem hideget nem adhat; és, a mint az *Israël* királya [11] megvallá, egy betegséget minden erejével meg nem gyógyíthat. Czéllya azért és határa a földi királyságnak az; hogy gond-viselése-alat hívei-közöt, igazság tartassék: idegenek hatalmaskodása megzaboláztassék. De a *Messias* királysága lelkűnkre hat; értelmünkön és akaratúnkon uralkodik: ha testűnket megöli, lelkűnket-is pokolra vetheti: [12] lelki ellenséginktűl, bűntűl, ördögtűl óltalmaz: és nem e világi csendességet, hanem a mennyei bóldogságnak nyugodalmát szerzi híveinek.

Méltán mongya tehát Christus; hogy az ő királysága [13] nem világi. Mert, az ő hadakozásának nyeresége az emberek lelke; adaja a hivek imádsági; fegyvere az Isten Igéje; békesége az Isten engesztelése. Az ő országában találtatik a hitnek igazsága, a tudomány tisztasága, a parancsolatok szentsége, az erkölcsök tekéllетessége, a mennyei ajándékok gazdagsága.

[1] Psal. 2. v. 8. Ps. 71. v. 8. &c.
[2] Dan. 2. v. 35. cap. 7. v. 13, 14.
[3] Prov. 14. v. 28.
[4] Dan. 2. v. 32.
[5] Isai. 36. v. 6.
[6] Dan. 7. v. 14.
[7] Psal. 88. v. 38. Ps. 44. v. 7.
[8] Dan. 2. v. 44.
[9] Matt. 21. v. 44.
[10] Luc. 1. v. 33.
[11] 4. Reg. 5. v. 6.
[12] Luc. 12. v. 5.
[13] Joan. 18. v. 36.

Oh, mely nagy hála-adással tartozúnk az Istennek, hogy illyen Királyt adott, ki, igaz ember lévén, példát adhat; és, a mint Szent Pál [1]mongya, minden nyavalyáinkban részesülvén, szánakodhatik gyarlóságinkon, mivel, [2]a bűntűl megválva, minden kísértetinket megkóstolván, tudgya savunk ízet; [3]azokból, a miket szenvedett, megtanúlta, mely súllyos az engedelem igája. Annak-felette, igaz Isten lévén a mi Királyunk, erejével és bólcseségével minden fogyatkozásinkat megorvosolhattya. Ha azért bóldog ország, a melynek igaz, okos, istenes királlya vagyon; ki, alatta-valóit, külső ellenségtűl óltalmazván, jó gond-viselésével, békeséges állapatban, igazság-szerént vezérli: minémű nagy bóldogság ez, hogy oly Király adatott nékünk, kinek végetlen bőlcsesége szükséginket által-láttya; határozatlan irgalmasságát segítségünkre készen-tartya; minden-ható erejét, kivánságink töltesére és ellenségink győzedelmére fordíttya?

[1] Hebr. 2. v. 17.
[2] Heb. 4. v. 15.
[3] Heb. 5. v. 8.

A világi királyok, akár-mely értékesek es irgalmasok légyenek-is, ugyan-csak az alatta-valók javaival tőltöznek: azoktúl adókat és harmínczadokat szednek; és, a mint a pogány bőlcs mongya, [4]*Multis eget, qui multa habet;* mennél több országa vagyon, annál nagyob szüksége vagyon, mivel, [5]*Ubi multæ opes, multi, qui comedunt eas;* sok kél ot, a hol sok vagyon. Ha, kinek valamit adnak a világi királyok, azt adgyák, a mit mástúl elvettek: azért hasonlíttatnak tövishez, mert a tövis, ha ruhás vagy, köntösödet ragadgya; ha mezítelen vagy, húsodat szaggattya. Erre-nézve, az Szent Irásban [6]olvassuk, hogy a fák-közőt sem vévé-fel a királyságot a füge-, olaj- és szőlő-fa, mert ezek nem kapdosnak máson, hanem hasznot adnak: hanem tövisnek kelle királlyá lenni. Bezzeg a mí Királyunk nem tövis, mert javainkat tőllünk el nem vészi, hanem gazdagságit közinkbe-osztogattya: ő táplál, nem-csak egyéb ajándékival, de maga saját testével, vérével. Amazok szegénnyé tészik a kösséget, hogy magok gazdagúllyanak: a mí Királlyunk szegénnyé [7]lett, hogy minket gazdagítcson. Amazok, akár-mely hőlcsek és okosok légyenek, gyakran megcsalatnak és ártalmas dolgokat cselekesznek: a mí Királyunk, minden bőlcseséggel tellyes lévén, semmiben meg nem csalatik. Amazok kemény parancsolatokkal terhelik a kösséget, mellyeket magok újokkal sem illetnek: a mí Királyunk, könyű [8]és maga vállán viselt terhet ád híveire, hogy példájával édesítcsen a munkához. Amazok ritkán és kevés emberrel nyájaskodnak: a mí Királyunk mindenekhez

[4] Favorinus apud Gellium, l. 9. c. 8.
[5] Eccles 5. v. 10.
[6] Judic. 9. v. 10.
[7] 2. Cor. 8. v. 9.
[8] Matt. 11. v. 30.

társúl adgya magát; minden híveit [1] attyafiainak tartya; minden titkait véllek-közli. A világi királyok megböcsüllik és szép tisztekkel s gazdagsággal jutalmazzák érdemes szolgájokat, de királyokká nem tészik, mert a kírálység oly határozott birodalom, hogy, ha ezt másnak adnák, megfosztatnának magok a királyságtúl: a mí Királyunk nem elégszik azzal, hogy igaz híveinek sok-féle ajándékokat osztogat, hanem királyokká, [2] még pedig mennyei királyokká tészi őket, mikor azt fogja nékik mondani: jöjetek én Atyám áldottai, bírjátok az országot, mely néktek készíttetett világkezdetitűl. Végezetre, a világi királyok, mikor meggyőzik ellenségeket, mikor várasit és tartományit megvészik: az alatta-valók kincsével, fáratságával, vére-húllasával viszik ezt végbe; és, a mit egyebek vitézkedésével, sőt halálával nyernek, azt magok birodalmához foglallyák: de a mí Királyunk, [3] egyedűl nyomta a satút: [4] *Principatus super humerum ejus;* maga hordozta terhét fejedelemségének; sőt a mí terhűnket felvette; bűneinkért-való ostorozásinkat magára vállalta; [6] *Iniquitates, languores, dolores, ipse portavit.* Azért, miképpen a sidók első királya [5] *Saul,* egyéb embereket vállával fellyül-haladta: úgy a mí királyunk, minden királyokat megelőz és fellyül-halad királyi tulajdonságival.

[1] Joan. 15. v. 14.
[2] Apoc. 5. v. 10. Matt 25. v. 34.
[3] Isai. 63. v. 3. Torcular calcavi solus.
[4] Isai. 9. v. 6.
[5] Isai. 53. v. 11. & 4.
[6] 1. Reg. 10. v. 23.

Oh, mely jó király, mely hatalmas, mely gazdag, mely bévkezű, mely hívei-szerető ez a mí Királyunk! Oh, mely nagy szeretetit és irgalmasságát mutattya hozzánk az Atya Isten; hogy, kivévén minket a pokol-béli ördög birtokából, melybe magúnkat szánt-szándékkal ejtettük vala, az ő szerelmes Szent Fiának királyi birtokába hozott! Bizony méltó, hogy a Szent Pál intésének helyt adgyunk: ki azt kívánnya, hogy szűnetlen hálákat adgyunk az Atya Istennek; ki minket, a setétség hatalmából felszabadítván, [7] *Transtulit in regnum Filii dilectionis,* az ő szerelmes Fiának királysága-alá hozott.

[7] Coloss. 1. v. 12, 13.

II. RÉSZE.

Lássuk immár, minémő szolgálattal tartozunk ennek a Királynak. A világi fejedelmek, mit kívánnak és várnak alattok-valóktúl, elönkbe-adgya a Szent Irás. Ez lészen, ugy-mond, *Jus regis,* a királyi [8] birodalom törvényes szokása: az alatta-valók fiait elvészi a király és azokból szekerezőket, lovasokat, tiszt-viselőket, szántó-, aratú-munkásokat, sok külömböző müveseket szerez. Birtokábanlévő aszszonyokat, kemencze-fűjtésre, kenyér-sütésre egyéb házi munkákra fogja. A szőlőknek és szántó-földeknek, sirossab és szeb részeit, maga és szolgái számára foglallya. Boroknak, veteményeknek és

[8] 1. Reg. 8. v. 11. Licet contra legem: Deut. 17. v. 16, 17, 20.

barmoknak dezmáját elvészi; hogy ezekből kedveskedgyék udvara-népének. Egy-szóval; ha mi szépet és alkalmatost lát valakinél, maga szükségére téríti: ha ellensége támad, hiveinek teste szakadásával óltalmazza magát; úgy, hogy, a múnka és veszedelem másé, a dücsösség és nyereség a királyé. Ha mi fogyatkozása vagyon, adót vét és egyebek keresményével tészen-eleget szükségének: Hogy pedig, ennek így kel lenni, magával hozza a világi királyságnak fogyatkozott állapattya. Mert, akár-mely hatalmas fejedelem légyen-is, maga tehetségével csak testi táplálására sem elégséges, nem, hogy egyébre érkezhetnék. Azért, nagy szüksége vagyon a földi királynak a szolgákra; és, ha meg akarja méltóságát őrzeni, sok dolgokban, csak-nem szolgálni kel szolgáinak, mind szép szóval, mind adománnyal, kedveket keresvén, sokszor maga kedve- és akarattya-ellen.

A mí mennyei Királyunk, [1]*Solus est bonus rex,* egyedűl csak maga jó király. Azért, mindenható lévén, senki szolgálattya- és haszon-hajtása-nélkül nem szűkölködik: [2]javainkra nem szorúlt. Erre-nézve a Szent Irás, *Saddái*-nak nevezi az Istent; mely szó annyit tészen, hogy elégséges. Azért a mí Királyunk, nem kívántőllünk oly szolgálatot, melyből hasznot vegyen; nem-is maga szükségeért tart szolgákat. A nagy udvarokban nem-csak gondviselő és haszon-hajtó szolgák vannak, hanem udvarlók-is, *honorarii*: kik csak arra-valók, hogy számot-tegyenek és urok tisztességéért körűlle-forgolódgyanak. Az Istennek, nincsenek haszonra-való szolgái: azért, ha mind megtellyesittyük-is, a mit parancsol, azt mondhattyuk; hogy, [3]*Servi inutiles sumus: quod debuimus, fecimus;* haszontalan szolgák vagyunk. Ha az-ellen cselekeszünk, a mire köteleztetünk, lator és gonosz szolgáknak neveztetünk: de akkor mondatunk haszontalan szolgáknak, mikor mindent megcselekeszünk kötelességünk-szerént; mert, [4]ha jót cselekeszünk, sem használunk; ha vétkezünk, sem ártunk Istenűnknek. Azért, a mí Királyunk szolgai, minnyájan csak *honorarii,* tisztességre-való szolgák: csak az az ő szolgálattyok, hogy Urok méltóságát szemek-előt-visellyék; őtet tisztellyék, böcsüllyék; ő-utánna járjanak; néki udvarollyanak; ő-kívűlle, más királyt ne urallyanak. Ezt önnön-maga jelenti Christus. Mert, mikor szolgákat fogad, *instructiót* és *conventiót* ád nékik, imigyen szólván: a ki nékem akar szolgálni, engem kövessen; [5]és ot lészen ő-is, a hol én vagyok. Ládd-e, mely künyű és böcsülletes munkára fogad; mely nagy jutalmat ígér? tudni-illik, hogy úgy

[1] 2. Mach. 1. v. 24.

[2] Psal. 15. v. 1. 2.

[3] Luc. 17. v. 10.

[4] Job. 22. v. 3. c. 35. v. 6.

[5] Joan. 12. v. 26. Qui mihi ministrat, me sequatur.

éllyünk, mint ő és úgy fogunk uralkodni az örök bóldogságban, mint ő: úgy, hogy, nem szolgái, hanem társai, a kik néki-szolgál-
[1] Joan. 15. v. 15. nak; a mint [1] maga mongya. Az emberek, természet-szerént, igen hajlandók arra, hogy a királyhoz közel járjanak és, a mennyíben lehet, kövessék őtet. Mert, egy az; hogy dücsősségesnek ítílik, ha valamiben hasonlatosságok lehet a királyi felséghez: mivel, a Bőlcs
[2] Eccli. 23. v. 38. mondása-szerént, [2] *Gloria magna est sequi Dominum;* nagy dücsősssége a szolgának, mikor urát követi. Más az; hogy, reménség-is hordozza a szolgát, hogy a királynál kedves lészen, ha azt szereti és böcsülli, a mit kedvel és cselekeszik a király. Ha pedig az-is ehez járúl, hogy a király ugyan kivánnya szolgájától, hogy őtet kövesse és nagy jutalmat ígér követőinek: nincs oly gaz cseléd, mely az ő királlya-után örömest ne járjon. Méltó tehát, keresztyének, hogy mí-is királyunk szavát fogadgyuk és az ő nyomdokit
[3] Ber. Serm. 21. in Cantica. sub initium. kövessük. De jaj, mely igaz a Szent *Bernárd* [3] mondása; hogy, minnyájan ot akarnak lenni a hol Christus vagyon; de kevesen igyekeznek ot járni, a hol járt Christus: szeretik minnyájan a Christus követőinek dücsősségét; de vélte találkoznak, kik felvállallyák az
[4] Bernard. loco citato. ő követésének fáratságát: [4] *Quam pauci post te, Domine* JESU, *ire volunt; cum tamen ad te pervenire, nemo est, qui nolit: volunt omnes te frui; at non ita et imitari: conregnare cupiunt; sed non compati;*
[5] Num 23. v. 10. *optant sibi* [5] *extrema justorum; sed non ita et principia.*

Azért, hogy megércsük, mely nagy szükségünk és kötelességünk vagyon, a mí Királyunk követésére, azt vegyük-eszűnkbe: hogy, mihent a bűn e világra jöve, mingyárt szakadás lőn; és két váras, két ország, két párt támada: eggyik; Isten várasa és országa, melyben az igazak és választottak vannak. Másik; ördög várasa és országa, melyben az istentelenek és megvettettek számláltatnak.
[6] Joan. 12. v. 31. Az igazak királya a Christus JESUS: a gonoszok [6] fejedelme az
cap. 14. v. 30. cap. 16. v. 11. ördög: kit Szent *Jób,* [7] kevélyek királyának; Szent Pál, [8] világ
[7] Job. 41. v. 25. istenének nevez. Mivel azért, e világ két részre szakadott, szükség-
[8] Cor. 4. v. 4. képpen minden embernek, e két várasnak és birodalomnak eggyikében kel lenni; a két király-közzűl eggyiknek kel szolgálni: mert,
[9] Matt. 6. v. 24. a Christus mondása-szerént, lehetetlen, [9] hogy valaki mind a két urnak szolgállyon.

[10] Gell. l. c. 12. *Sólon,* oly törvényt rendelt vala; [10] hogy, ha párt-ütés, vagy vissza-vonyás támad a kösség-közöt; valaki *neutrális* lenne és eggyik fél-mellé nem állana: irgalmassag-nélkűl, *Patria, fortunis omnibus careto: exul et extorris esto;* jószágát elvegyék és kiker-

gessék a várasból, mikor megbékéllenek az ellenkező részek. *Favorinus,* [1]továb-terjeszti ezt és azt mongya; hogy, ha az atyafiak [1] Gell. ibid.
és barátosok egy-mással veszekednek: eggyik fél se tarcsa azt barátytyának, a ki csak szemmel nézi és eggyikét sem segíti. Nincs helye ennek a törvénnek a mennyei és pokol-béli király-választásban: mert lehetetlen, hogy, se eggyik, se másik-mellé ne adgya magát az ember; mivel, a ki Christussal nincsen, [2]*Contra me est;* [2] Luc. 11. v. 23.
ellene-vagyon; és, [3]a ki igazságot cselekeszik, Istené az; a ki vét- [3] Joan. 3. v. 7, 8.
kezik, ördögtűl-való.

Ugy gondolkodgyál tehát, keresztyén ember, hogy e világnak tágas mezején, két öreg zászló emeltetett: eggyik, a Jesus Christusé; másik a pokol-béli sátáné. Christus Urunk, nagy kegyes szókkal hí mindeneket zászlója-alá: és, nem valami darab aranyat, vagy ezüstöt; nem falukat, városokat; nem a világ *triumfus*-it és győzedelmeknek dücsősséges mustráltatásit ígéri híveinek; hanem fogyhatatlan jókat, örökké-való dücsősségeket, mennyei királyságot, végetlen örömet; és így szól nékik: ne féllyetek, én kisdedim; [4]kedve [4] Luc. 12. v. 32.
tőlt az én Atyámnak abban, hogy Meny-országot adgya néktek. Azt pedig ne gondollyátok, hogy az én zászlóm-alat-való vitézkedésnek, minden jutalmát a más világra hallasztom; mert, ha a földi vitézkedőknek, nem-csak győzedelem-után gazdag préda adatik, hanem sólgyok és kóstyok jár a diadalom-előt: én-is néktek e világon, szép drága ajándékokat, mennyei vígasztalásokat, lelki örömet és csendességet, gyönyörüséges reménséget adok. Azért, valakik elfáradtatok és bűnnek terhével súllyositva vattok, jőjetek [5]én-hozzám, és én künnyebséget adok. Ne féllyetek amaz ellenkező [5] Matt. 11. v. 28.
zászlótúl: [6]*Ego ante te ibo et gloriosos terræ humiliabo;* magam [6] Isai. 45. v. 2.
megyek előttetek és letapodom, meggyőzöm ellenségteket; sőt immár meggyőztem: [7]*Confidite, ego vici mundum.* A tí dolgotok az; hogy, [7] Joan. 16. v. 33.
miképpen *Jósue,* [8]a meggyőzetett királyok nyakát, a fegyvertelen [8] Josue, 10. v. 24.
kösséggel tapodtatá: úgy tí-is tapodgyátok és gázollyátok az ellenség hatalmasságát: [9]*Dedi vobis potestatem, calcandi super omnem* [9] Luc 10. v. 19.
virtutem inimici. Jusson eszetekbe, mely sok-képpen köteleztettek az én hívségemre: Én teremtettelek títeket magam hasonlatosságára és világ uraivá tettelek. Mikor ördög rabságába jutottatok, tí-érettetek emberi tesbe öltöztem; váltságtokért, véremet adtam: Isten haragját rólatok-elvettem: Meny-országot megnyitottam. Mindezekért, egyéb hála-adást, egyéb szolgálatot nem kívánok tőlletek, hanem, hogy ellenem pártot ne üssetek; ellenségem zászlója-alá ne

hóldollyatok; velem-járjatok nyomdokimat kövessétek; hogy arra a bóldogságra juthassatok, melyre teremtettetek. Megemlékezzetek arrúl a fogadásrúl, mellyel Keresztségtekben köteleztétek magatokat, midőn a sátánnak és világi pompának ellene-mondván, zászlóm-alá esküdtetek és magatokat szolgálatomra adtátok.

Illyen szép hatható íntésekkel, illyen erős okokkal hí minket szolgálatra a mí Királyunk. De vallyon, s mivel csalogattya a sátán, a kiket veszteni akar? Azt kívánnya-tőllök, hogy a Teremtő Istentűl, az igaz mennyei királytúl, elbúlcsúzzanak és szolgálattyára kötelezzék magokat: arra ínti, hogy a Christus hagyásit, fülök-mellól bocsátván, szabadoson és kedvekre éllyenek. Ha ezt mivelik, gyönyörűséget mutogat, de epét és keserűséget nyújt: nyugodalmat és csendesz állapatot ígér, de mind világi s mind örökké-való kínokkal fizet: dücsösséggel édesget, de örök gyalázattal terhel.

Ah vakság! ah bolondság! A világi királyok ígéretekkel és reménséggel tartyák nagy-részre szolgájokat; és, a mint egy *poëta* írja, *Aula dedit nobis rescripta notata papyro, Et sine mente sonos et sine corde manus;* kéz-fogásokkal, vigyorgással, papirossal fizetik, vagy inkáb, fogyattyák szolgájokat: mindaz-által elég szolgát találnak. Ha hadat indítnak, kitévén zászlójokat, dobot üttetvén; négy, vagy öt forintocskát ígérnek; azt-is, vagy adják-meg, vagy sem: és, mint a darások a mézre, úgy futnak az emberek a sóldra; noha tudgyák, hogy számtalan munkára, sok minden-napi veszedelmekre hívatnak. Az ördög kínokat és karhozatot ígér és szolgát talál. Ímé, a mennyei király, a Jesus Christus, zászlót emel; *Vexilla Regis prodeunt, fulget Crucis mysterium;* az ő szent Keresztit; szolgákat keres és vélle-találkoznak, kik annyi munkát, annyi veszedelmet akarnának viselni ő-érette, menyit a világi királyokért felvállalnak a sóldosok, maga, sokkal bócsülletesb ígéretekkel édesget, sokkal gyönyörüségesb jótéteményekkel kötelez, sokkal künnyeb, tisztességesb munkára ínteget, sokkal bátorságosb győzedelmet mutogat, sokkal bévségesb jutalomnak bérével biztat Christus, hogysem a világi fejedelmek: [1] *Erubesce Sidon, ait mare: pro modica præbenda, longa via curritur; pro æterna vita, vix semel a multis pes elevatur:* nagy szégyen ez, keresztyének, nagy gyalázat; hogy Christusért és az ő országaért, annyi munkát nem tészűnk, mennyit egy-nehány pénzért. Ha igen nagy dolgot kívánna-tőllünk a mí Királyunk, csuda nem vólna, hogy irtózunk szolgálattyától: De egyebet nem kíván, hanem, a mit *Mojses* a sidóktúl, mikor

[1] Isai. 23. v. 4. Kempis, lib. 3. cap. 3.

azt kiáltá; hogy, a ki Istené, [1]állyon ő-melléje: a mit *Mathatias*, a sokaságtúl, mikor azt mondá; hogy, [2]a ki szereti az Isten törvényét, mennyen-ki ő-utánna: a mit *Gedeon* és *Abimelech* az ő vitézitűl, [3]*Quod me facere videritis, facite;* hogy azt mivellyék, a mit ő-tőlle látnak: [4]*Qui mihi ministrat, me sequatur.* Bóldog Isten, bezzeg sok szolgákat találna egy nagy ur, ha arra híjná őket, hogy csak azt mivellyék, a mit ő mivel! De nem így vagyon a dolog: hanem, ha az úr észik, iszik, udvarol a szolga; ha az úr nyugszik, fárad a szolga; ha az úr aluszik, vígyáz a szolga; ha az úr frissen öltözik, rongyos a szolga: de még-is szolgát találnak a földi urak. A mennyei királynak pedig, a Jesus Christusnak, ily kevesen szolgálnak; noha az ő szolgáit, úgy tartya, mint atyafiát, sőt mint édes annyát: [5]*Qui facit voluntatem Patris mei, ille meus frater, et soror, et mater est.*

[1] Exod. 32. v. 26.
[2] 1. Machab. 2. v. 27.
[3] Judic. 7. v. 17. 9. v. 48.
[4] Joan. 12. v. 26.
[5] Matt. 12. v. 50.

Ébreszszen-fel minket, keresztyének, a sidók példája, mellyet a mái Evangeliomból hallánk; és, ne csak Királyunknak ismérjük az emberi testben öltözött Jesus Christust; ne csak szóval vallyuk és dícsíretekkel magasztallyuk őtet: hanem, életünk és erkőlcsünk rendelésében, kövessük őtet; az ő tisztességéért, ha szükség, ruhánkat-is földre hánnyuk; ő-érette, mindeneket semminek tarcsunk. Mikor *Sault* királlyá választák, valakik őtet úgy nem fogadák, mint királyt, azokat a Szent Irás, [6]*Belial* ördög fiainak nevezi: mentűl inkáb ördög fiai, a kik megvetik és méltó tisztelettel nem illetik ezt a mennyei Királyt, a Christust? Jusson eszetekbe, mint járának a kik azt mondgyák vala; [7]*Nolumus hunc regnare super nos;* nem akarjuk, hogy ő királykodgyék rajtunk. Mind elveszének, szörnyű halállal öletének. A ki e világi királyok zászlója-alól elszökik, tudgyátok bűntetését: oh mely sokan, mely könnyen, mely kicsiny marczonaságért, elszöknek a Christus zászlója-alól és az ördöghöz futnak! Valahányszor, valahányszor halálos bűnbe esel, atyámfia, annyíszor, (oh árúltatás! oh hitetlenség!) annyíszor ellene-támadsz a te igaz Királyodnak; annyíszor ördöghöz pártolsz.

[6] 1. Reg. 10. v. 26, 27.
[7] Luc. 19. v. 14, 27.

Uram Jesus Christus, menynek és földnek örökös Királya, távúl légyen, hogy ellened-pártollyunk, hogy rajtunk-királykodásodat ne akarjuk. Sőt, Szent *Dávid*-dal azt kiáltyuk: [8]*Tu es ipse Rex meus, et Deus meus;* csak te egyedűl vagy a mí Királyunk, csak te egyedűl uralkodgyál rajtunk. Ihon Uram, elhadgyuk hamis urainkat, sőt *tirannus* fejedelminket, az ördögöt, a világot, a testet; nincs ezeknek igazságok hozzánk; nem keresik ezek a mí jón-

[8] Psal. 43. v. 5.

kat, hanem örök veszedelmünket: *Tu es ipse Rex meus:* csak te egyedűl vagy igaz Királyunk, természet-szerént-való Fejedelmünk, ki csak vígasztalásunkat, dücsösségünket, örök üdvösségünket szomjúhozod. Azért, illesd-meg Uram, a mí szívűnket, hogy tégedet Királyunknak ismérjünk; soha te-tőlled el ne szakadgyunk: hanem, tellyes életünkben, téged dícsírjünk, dücsöítcsünk és végre az örök bóldogságban veled uralkodgyúnk. Mellyet engedgyen nékem és néktek, az Atya, Fiú, Szent Lélek, egy bizony Isten. Amen.

RÖVID TANUSÁGOK A MAI EVANGELIOMBÓL.

A tanuságokrúl való intést, lásd oda fellyeb, fol. 324.

ELSŐ TANUSÁG.

Hitünk erősítési.

I. A régi pogányok, látván, hogy a keresztyének nap-keletre fordúlva imádkoztak, azt fogták-reánk, hogy mí a napot imádgyuk; mint feljegyzi *Tertulliánus.* Szent Ágoston pedig azt írja; hogy isteni szolgálatunkban kenyeret és bort látván, arra magyarázták, sőt azzal kárhoztattak;[1] hogy *Cerest* és *Bacchust* tartyuk istenűnknek. De, a mi nagyob, a virág-vasárnapi pompából azt itílték, ugy-mond *Tertulliánus;* hogy [2]a mí Istenünk szamár és, hogy porczogósban csúfolnák a keresztyénséget, egy szamár kép-alá azt írták: *deus christianorum;* ez a keresztyének istene. Maga oly távúl járt efféle balgatagságoktúl a keresztyénség, hogy, a mint *Minutius Felix* írja, szamárnál-is oktalamb, a ki ezt elhiheti mí-felőllünk.

Vide Kalaúz, lib. 3. c. 9. q. 1.

[1] Aug. tomo, 6. lib. 20. contra Faust. c. 13.
[2] Tertulliani verba, retuli citato loco.

Szinte illyen mód-nélkül kérődnek most-is az ujítók a keresztyénekre. Mert, ha láttyák a Nagy Hétben, hogy a feszűletet térden-álva csókollyuk: ottan bálványozást kiáltnak; mint-ha faistenünk vólna és a képet Istenné tennők. Maga, ha a sidók bálványozók nem vóltak, mikor a szamár lába-alá terítették ruhájokat; mivel ezzel nem a szamárt, hanem azt tisztelték, a ki a szamáron ült: mí sem vagyunk részesek a bálványozásban, ha a feszűlet-előt, de nem a fának és festéknek, hanem annak tészünk tisztességet, a kit a kép jelent.

[3] Gen. 18 v. 2. cap. 19 v. 1.
[4] Isai. 6. v. 1.

Mikor Isten *Ábrahám*-nak látható képben megjelenék, [3]melyelőt leborúla *Ábrahám;* mikor *Isaias,* [4]az Istennek látható képét

királyi-székben tisztelé; mikor *Daniel,* [1]szép öreg vén ember képében és az Ember-Fiának hasonlatosságában, imáda az Istent; mikor [2]Szent *János,* az Angyalnak külső és látható képe-előt, földre borúla: vallyon ezek akkor bálványt imádtak-e; mivel, a mit szemekkel láttak és a mi-előt leborúltak, az csak levegő-égből csinált kép vólt? Mikor a régi keresztyének a Szent *Péter* képéhez, [3]az-az, árnyékához, vittek betegeket, hogy gyógyulást nyernének: vallyon bálványozók vóltak-e? Szinte oly bolondság azért, a ki minket a képek tiszteletiért balványozónak nevez, mint, ha a sidókat szamár-imádóknak néveznék, mivel a szamár lába-alá teregették öltözeteket; vagy a Profetákat kárhoztatná, hogy az istentűl-csinált kép-előt leborúltak. De másut bőveb tanuságot adtam a bálványozásnak hamisan reánk-kőltésérűl.

[1] Dan. 7. v. 9, 13.
[2] Apoc. 19. v. 10. cap. 22. v. 8.
[3] Act. 5. v. 15.
Kalauz, lib. 15. c. 1.

II. Nem fér fogokra az ujítóknak, hogy Virág-vasárnap, barkát szentelünk; és kezünkben hordozván, *Processiót* járunk. De nincs, mit kárhoztassanak ebben. Mert, először: noha Isten minden teremtett-állatot megáldott teremtés-kor: de azért Szent Pál [4]taníttya, hogy minden teremtett-állat megszenteltetik az imádság-által: és, nevezet-szerént, [5]a pohárrúl írja, hogy ezt megálgyuk. A Szent Irásban pedig, száma-nélkül olvassuk, hogy az Isten szolgai, [6]megáldották az embereket. Az ujítók-is, mikor ételhez készűlnek, megálgyák az eledelt. Első-maga Christus [7]megáldotta az asztalt, mikor enni akart. Nincs tehát abban semmi vétek, hogy a barkát megálgyuk. Másodszor: azt sem gyalázhattyák igaz okkal, hogy kezünkben visellyük ezt a szentelt barkát és *Processiót* járunk: Mert, 1. Ebben követtyük az egy-ügyű sidókat, kiket Christus, a felfuvalkodott irás-túdók zúgolodása-ellen, kegyesen óltalmazott. Ha ezek a mostani *Aristarchusok* látták vólna az Jerusalemi *Processiót,* nagy dolog, ha meg nem dorgálták vólna az egy-ügyű kösséget, sőt az Apostolokat és Christust ő-magát-is, hogy nem tilalmazták ezt a *ceremoniat.* 2. Szeműnk-eleibe terjesztvén az anyaszentegyház, az egy-ügyű kösség cselekedetinek látható példáját, azt kívánnya; hogy mélyebben elménkbe foglallyuk, mely nagy dücsösséggel vitetett Christus *Jerusalem*-be és mely nagy tisztességgel kel nékünk-is őtet fogadnunk az Oltári-szentségben. 3. Az anyaszentegyház sok szép könyörgésekkel esedezik az egyházi szolga-által azokért, kik a megszentelt barkát hordozzák, vagy házokban tartyák. Részesek akarván azért lenni ezekben a közönséges foganatos kérésekben, örömmel hordozzuk a zőld-ágakat.

[4] 1. Tim. 4. v. 5.
[5] 1. Cor. 10. v. 16.
[6] Hebr. 7. v. 7.
[7] Matt. 14. v. 19. ca. 26. v. 26. Mar. 6. v. 41. Luc. 9. v. 16. cap. 24. v. 30.

Baron. Tomo 9. Anno 835. n. 3 Theodolfus Abbas Floriacensis, composuit cantum: Gloria, laus, & honor, & c.

III. Temérdek gondolatlanság, az elszakadott *lutherista* és *calvinista* atyafiakban; hogy, mihent valamit nem javallanak a romai anyaszentegyház aitatosságiban, azt kérdezik: hol vagyon ez írva? hol vagyon parancsolva a Szent Irásban? mintha semmit nem vólna szabad cselekedni Istenűnk tisztességére és szolgálattyára, hanem, csak, a mi bötű-szerént, szórúl szóra parancsoltatott. Vallyon parancsolva vólt-e az istenes kösségnek, hogy ágakkal mennyen Christus-eleibe? hogy ruháját földre terítcse? hogy *Hosannát* énekellyen?

Lásd oda fellyeb. fol. 508. 509.

MÁSODIK TANUSÁG.

Lelki oktatásunk.

Sok szép példák vannak a mái Evangeliomban, mellyek az isteni szeretetet és tekélletes erkőlcsöt gerjeszthetik.

A megkötött szamárnak ura, mihent hallá, hogy Christusnak szükége vagyon marhájára, akadék- és haladék nélkül oda-engedé. Oh én lelkem, ha az Istent szereted, ne tarcsd-meg tőlle, a mire szüksége vagyon: mert, ha mindenedet az ő szolgálattyára fordítod-is, meg nem hálálhatod legkisseb részből, a mennyi jót tőllevettél. Noha a te Urad semmi-nélkül nem szűkölködik személyében, de az ő tagjaiban sokszor fogyatkozásokat szenved; sokszor éhezik, szomjúhozik; és így, a mí pénzűnkre, kenyerűnkre, posztónkra szüksége vagyon: *Dominus his opus habet.* Vaj, ki sokszor szüksége vagyon Christusnak, hogy az igaz hit óltalmaztassék; az igazság szolgáltassék; az együgyű kösség taníttassék; a szűkölködő tápláltassék: de jaj, mely kevesen értik ezt az Urunk szükségét? és mennél kevesebben igyekeznek segítséget nyújtani? Meglásd, oh én lelkem, füledet bé ne dugjad a te Urad szavára; mert, ha te most nem hallod őtet, mikor szükségében segítséget kíván, ő sem [1]halgat-meg téged szükségedben. Azért, ha azt nem cselekedheted, a mit az Apostolok és az egy-ügyű kösség mivelének, mikor őltözetöket és mindennapi ruhájokat levetvén, a szamárt és az útakat béfedék: ám ottan csak azt adgyad Christusnak, a mi szükséged-felet vagyon. Ne nézd pedig, ha sár, vagy szamár, a kire veted adományodat: hanem, Christust nézzed, a kit ezzel tisztelsz.

[1] Prov. 1. v. 26.

Az Apostolok buzgóságát kövessük: kiknek nehéz és félelmes

dolgot parancsola Christus; tudni-illik, hogy egy isméretlen ember udvarára mennyenek, és, fel sem követvén eléb a gazdától, mególdgyák és ő-hozzá-vigyék, a mely szamárt találnak: mindaz-által, nem gondolák azt az Apostolok, hogy, ha őket a szamár-óldáson kapják, talám, mint lopókat megfogdossák és tömlöczözik; nem-is akadozának a végbe-vitelen: hanem igyenesen eljárának a hagyásban. Ez az isteni szerelemnek tulajdona: ez a lelki buzgóságnak cselekedeti. A fél-hidegek és restek, akár-miben akadékot, félelmet, tartóztatást találnak: de, a kik Istennek lángalva szolgálnak, nem akadoznak, nem keresnek mentséget; hanem, isten-igazában eljárnak az Isten hagyásiban: a többit Istenre bízzák; és azt mongyák, a mit Ábrahám: [1]*Deus providebit;* gongya lészen reánk Istennek. [1] Gen. 22. v. 8.

Az Istennek igaz szereteti abban ál; hogy mególdozzuk és ő-hozzá-vigyük a szamárokat; az-az, bűnök terhével megnyomatott embereket. Mert, miképpen az has-hizlalók disznókhoz; a szemtelen fajtalanok mén-lovakhoz; a harag-tartó dühösök, farkasokhoz hasonlíttatnak: úgy, a kik súllyos bűnök viseléséhez szoktak, méltán terh-hordozó szamároknak mondatnak.

Továbbá; a mí édes Üdvözítőnk cselekedete nagy esztent ád az isteni szolgálatnak vidámságára. Mert, ha láttyuk, hogy ő ily vígan mégyen-érettünk a halálra: mí-is, az ő nevének dücsősségeért, szeretettel és örömmel visellyük minden keresztünket és, a mint Szent Pál [2]szól, nem szomorúan, mint kételenségből, hanem örömmel, jó kedvel forgódgyunk az isteni dolgokban. Mert átkozottnak mongya a Szent Irás, [3]a ki tunyán szolgál Istennek. Azért, ha terhes nehézségek találkoznak az isteni szolgálatban, azt mivellyük, a mit Christus: ki, [4]előtte-viselvén az örömet, vonogatás-nélkül szenvedte a keresztet. Sanyarú vólt a keresztnek kínnya: de meggondolta Christus, hogy ez-által az Atya Isten engeszteltetik; ő-maga felmagasztaltatik; a híveknek dücsősség adatik. Ezekre függesztvén szemeit, örömmel viselte a kínokat. Mí-is, ne nézzük, [5]a mit látunk, érzünk: hanem a rövid fárasságnak örök vigaságát szemléllyük. [2] 2. Cor. 9. v. 7. [3] Jer. 48. v. 10. [4] Hebr. 12. v. 2. [5] 2. Cor. 4. v. 18.

Végezetre; úgy csudállyuk Christusban az Isten tisztességének óltalmazását és a templom tisztítását; hogy mí-is ellene-állyunk minden tehetségünkel azoknak, kik az Isten templomát rutíttyák, tiszteletit fogyattyák, igaz tudományát káromlyák.

NAGY PÉNTEKEN.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

A Christus szenvedésének egész rendiről.

Egy pogányrúl olvastam, [1]hogy mikor ellenségétűl meggyőzetvén, országának és szabadságának vesztésével, rabbá esett vólna; eggyetlen-egy fiát pedig, szeme-láttára kardra-hánták és lekonczolták vólna, sem jajt nem kiáltott, sem orczáját köny-húllatással nem áztatta: hanem, meghajtván nyakát és lesütvén fejét, mint egy vász és érzékenségtelen bálvány, csak halgatott. Mikor pedig fő-ember baráttyát látta vólna, hogy kúldúl: elfakadott sírva, és nagy köny-húllatásokkal jajgatott. Kérdék-tőlle, miért nem sirattya a maga rabságát és fia halálát; sirattya baráttyának nyavalyáját? Azt felelé; hogy a nap, mikor fél-szerént melegít, szeleket és esőket szerez: de ha langalva sütnek fényes sugári, megemészti, a miből esőnek kellene lenni: [2]*sic modici animorum affectus, dolorem verbis ac lachrymis testari non recusant: qui vero modum excedunt, efficiunt, ut, aut nil dicas, aut quidvis aliud, quam oportet, immo nihil, quod oportet:* ugy, a bánat, ha csekély és közönséges, köny-húllatást és keserves szókat szerez: de ha mértéktelen, nagy-vóltával megfojtya szavát és sirását az embernek.

[1] Aristot. lib. 2. Rhetor. ca. 8. Amasim nominat.

[2] Niceph. Gregoras, lib. 9. Histtor.

Ez az oka, keresztyének, mellyért, azt itílem mindenkor, hogy illendőb, a mí Urunk kínnyát és halálát, halgató fohászkodásokkal és aítatosságra-gerjedező szűvel, lelki szemeink-előt forgatni és hála-adással tisztelni inkáb, hogy-sem hoszszú predikálással hirdetni. Mert, ha Szent *Jóbot* [3]látván régi baráti ganéjban heverni és kifolyó genyetségit cseréppel vakarni, elszaggatták ruhájokat; fejeket hamuval hintették; és hét nap s hét éjjel mellette-ülvén, csak eggyet sem szólhatának, szomoruságok- és csudálkozások-miat: nem illendőbb-e, hogy nékünk, kik a Christus keresztitűl, keresztyén nevet viselünk, a mí Urunknak számtalan kínnya, gyalázása és keserves halála, szomorusággal és csudálkozással, megkösse nyelvűnket?

[3] Job. 2. v. 12.

Mindaz-által, illetlennek találom azt-is, ha a mí Urunk Istenűnk kínnyán és halálán meg nem jajdúlunk; és, a mit ő keserves fájdalmakkal szenvedett érettünk, mí azt csak szóllásunkal sem említtyük. [1] *Crœsus*, lidiai gazdag király, egy harczon meggyőzeték; [1] Gellius, li. 5. cap. 9. és, mikor az ellenség a király nyakához húzta vólna mezítelen kargyát: a *Crœsus* fia, ki, születésétűl-fogva néma lévén, soha szót nem adott vala, látván attya veszedelmét, a nagy bánat és félelem elszaggatá nyelve kötelét, és felkiálta: hogy, ne báncsák, mert ez a király. Ha az atyák veszedelme a néma fiakat-is megszóllaltattya: nem lehet, hogy mí-is, a Christus szenvedését látván, megnémúllyunk. Ha a főld megrendűlt, a kő-sziklák megrepedeztek, a fényes nap gyászba őltözött és a világot fekete setétséggel bévonta; ha elszakadozott a templom superláttya; ha megindúltak a koporsókban rothadott testek, mikor az igaz élet megöletett, a mennyei bőlcseség megcsúfoltatott, az Isten szenvedett: bizony, a köveknél-is keménybek vólnánk, ha meg nem indúlna szívünk és nyelvünk, a mí Urunk szenvedésin.

Tudom, hogy a Christus szenvedésének hirdetésére, a Próféták lelke, az Apostolok tüzes nyelve, a tekélletes Szenteknek szeretettel-langalló és mennyei fényességekkel tűndöklő értelme kívántatnék. Azért, oh én lelki szemeimnek világositója; oh én szüvemnek tellyes kivánsága, megfeszűlt Jesus, mint adhassam én a te fiaid-eleibe azokat a véres veritékeket, mellyekben úsztál; azokat a köny-hullatásokat, mellyekkel kesergettél; azokat a gyalázatokat, mellyekkel csúfoltattál; azokat a fájdalmakat, mellyekkel terheltettél; azt a szörnyű halált, mellyen által-mentél, ha te nem lágyítod az én szívemet aitatosságra; nem vezérled nyelvemet illendő szóllásokra; nem világosítod elmémet mennyei fényességeddel; nem gerjeszted akaratomat isteni szerelmeddel? A *Mojses* sátorának felállatásához nem merének kezdeni a mester-emberek, [2] míg Szent Lélekkel meg nem tőltetének; az égő tövishez [3] nem mere közelgetni *Mojses*, míg le nem veté saruját: mint merjek én a te Keresztfádhoz közelgetni, fejedben-lévő tövis-koronádhoz nyúlni, ha te nem igazgatsz engem? Nincs oly nyelv, mely kimagyarázhassa a te halálodnak keserüségét, szerelmednek nagy-vóltát, váltságodnak bévségét. De, Uram, ha a *Bálaam* szamárának nyelvet [4] adál, hogy az ura nyavalyáját ura-eleibe terjeszsze: adgy nékem-is oly erőt, hogy a te sok nyavalyáidat és keserves kínnyaidat, a te népedeleibe adhassam. Az én tudatlan elmém és akadozó nyelvem ne

[2] Exod. 31. v. 2, 3.
[3] Exod. 3. v. 4, 5.
[4] Num. 22. v. 28.

tégyen akadékot a te fiaidnak, az én halgatóimnak, lelki vígasztalásában.

Gondolkodtam arrúl, hogy a Christus szenvedésének, csak egy valamely részét vegyem tanuságunkra; tartván-attúl, hogy, ha a négy Evangelistából egybe-szedett egész rendit a Christus szenvedésének elő-hozom, talán ezeknek sok-vólta emlékezetünket terhelvén, únalmat szerez; mert rövid üdőben, méltósága-szerént mindeneket ki nem fejezhetni: de, ha el nem únta Christus, annyi óráig-való szenvedését, menyi elfolyt, estveli vacsorátúl fogva, másnapi vecsernye-korig; szégyen, ha mí, két vagy három óráig elunatkozunk, az ő szenvedésének halgatásában és elmélkedésében. Ha sok helyekre vitetett Christus, hogy azokon szenvedgyen: gyalázat, ha, csak gondolkodásunkal-is restellenénk ő-utánna menni, minden helyekre, mellyeken kínoztatott. Ha, csak egy tagját sem akarta fájdalom-nélkül hadni a mí váltságunkért: nagy hála-adatlanság, ha mí ezeknek a fájdalmaknak minden részeit nem akarnók szemlélni; és ennyi sok vér-hullatásokért, egy-nehány csep vizecskét nem adnánk szemeinkből.

[1] Apoc. 12. v. 3. [2] Septem peccata capitalia. [3] Apoc. 16. v. 1. Mivel a pokol-béli sárkánynak [1] hét feje vagyon, melynek fulánkjával mérgesíti a világot; az emberi gonosságnak [2] hét forrása és kút-feje vagyon, melyből áradnak minden bűnök; az Isten haragjának-is [3] hét edénye vagyon, mely reánk-öntetik: Christus Urunk-is, hét helyen akara szenvedni, a vég-vacsora-után: először, a kertben; a hol vérrel verítékezék és megfogaték. Másodszor, az *Annas* házánál; a hol arczúl csapdostaték. Harmadszor, *Caifás*-nál; a hol megpökdösteték. Negyedszer, *Pilátos*-nál; a hol hamissan vádoltaték. Ötödször, *Herodes*-nél; kitűl bolondnak ítílteték. Hatodszor, ismét *Pilátos*-nál; a hol megostoroztaték, tövissel koronáztaték és halálra itílteték. Hetedszer, a *Calvaria* hegyén; a hol megfeszítteték. Igen méltó tehát, hogy mí-is, nem-csak [4] hétszer dícsírjük minden nap az Ur JESUST, ezért a hét helyen-való szenvedésért: hanem, a mái napon, elmélkedésinkel, mind-ezekre a hét helyekre, Christus-után *Processiót* járjunk; és lássuk rend-szerént mindenik helyen, mit mivelt és szenvedett Üdvözítőnk.

[4] Psal. 118. v. 164.

[5] Matt. 26. v. 30. Mar. 14. v. 26. Joan. 18. v. 1. Matt. 26. v. 36. [6] Mar. 14. v. 32. Prædium Getsemani. Matt. 26. v. 36. Villa Getsemani.

ELSŐ HELY, melyben a Christus szenvedése kezdetik; a kert. Mert, ha az első *Ádám* kertben kezdé veszedelmünket: illett, hogy a másik *Ádám*, kertben kezgye váltságunkat. Azért, vacsora-után, [5] *Hymno dicto*, isteni dícsíretet énekle; *Cedron*-patakán által-méne; és szokása-szerént, az Olaj-fák hegyére, [6] *Getsemani* kertbe juta.

Mikor ének-mondást és kertbe-menést hallasz, ne itíld, hogy mulatságra és gyönyörüségre ment Urunk: mert, ez az ének hattyú éneke, halálnak elől-járója: ez a kert, nem ékes virágok, hanem tövissek és szomorú fájdalmak kerte, melyben kifolyó kút a véres veríték; múlatság: *agonia,* a halál gyötrelme; ital a keserűség pohára. Ez a kert, melyben a mí jegyesünk aratott; az-az, fáratságos munkában izzadott; de, *messui myrrham meam,* nem egyebet, hanem myrrát aratott, [1]mely minden keserüséggel tellyes. [1] Cant. 5. v. 1.

Szokása vólt Christusnak, ugy-mond Szent Lukács, hogy nappal predikállott: az-után az Olaj-fák hegyére ment; [2]*pernoctans in oratione;* és a csendesz étszakát imádságban tőltötte. És, noha tudta, hogy, ha szokása-szerént, akkor-is oda-mégyen, elárúltatik *Judás*-túl, megfogatik és gyalázatokkal terheltetik a hóhéroktúl: mindaz-által, jó szokását félre nem tette félelemből; hanem, akarván tanítani, hogy leginkáb kel akkor Istenhez folyamni és az imádkozást gyakorlani, mikor fejünk-felett a veszedelem, imádkozásának szokott helyére, a *Cedron*-patakán által-méne. Nem kedve-ellen méne, mint *Dávid,* [3]mikor *Absolon*-előt által-futa a *Cedron*-patakán; sem oly gondolatlanúl, mint *Semei,* [4]ki eszébe nem vette, hogy a *Cedron*-pataknak által-lépése, életét elfogyattya: hanem tudva és jó kedvel méne-által a patakon, hogy ot akadgyon gyilkosi fogságába. Mert, mikor megindúla, ezt mondá: [5]hogy megismérje a világ, Atyámhoz-való szeretetemet, kellyetek fel; jertek, mennyünk. Nem futott, nem bujdosott Christus a halál-előt: hanem tudván, hogy, [6]*definitum consilium,* Istennek végezett tanácsából ment-ki az ő halála, helyt és üdőt keresett, melyben [7]*sine turbis,* kösség zendűlése-nélkül megfogattassék. És, mivel az emberi nemzet veszedelme kertben kezdeték *Ádám*-által: Urunk-is, kertben kezdé szenvedését: kertben esék fogságba: kertben végezé pálya-futását, mikor az ő szent teste [8]kertben temetteték: kertből támadott új életre; hogy, a honnan erede a halál, onnan kezdetnék az élet.

[2] Luc. 6. v. 12.
[3] 2. Reg. 15. v. 23.
[4] 3. Reg. 2. v. 37.
[5] Joan. 14. v. 31.
[6] Act. 2. v. 23.
[7] Luc. 22. v. 6.
[8] Joan. 19. v. 41.

Nem ollyan ez a kert, mint az első *Ádám* paradicsoma, melyben bánatnak és keserüségnek tövisse nem találtatott: mert a *Getsemani* kertben, csak keserüségek és sértegető tövissek vóltak. Azért, mihent oda érkezék: [9]*cœpit pavere, tædere,* [10]*contristari et mœstus esse;* megfélemlék, megúnakodék, megszomorodék; és azt mondá, hogy halálra szomorú az ő lelke.

[9] Mar. 14 v. 33.
[10] Matt. 26. v. 37, 38.

A külső kínok, akár-mely nagyok légyenek, belső félelem- és rettegés-nélkül nem nagy kínok. Annak-okáért, sok Szent Mártirok,

belső vígasztalásokkal tellyesittetvén és mennyei látogatásokkal édesíttetvén, nem érzették külső nyavalyájokat: sőt az eleven tűzeken, mint rósákon, örvendezve jártak; testek szakadását és vérek serkedezését örömmel nézték. Hogy azért Christus Urunk valóságos nagy kínokat érezne, bétévé ajtaját minden belső vígaságoknak: és, mivel kezében vala zabolája a félelemnek és rettegésnek, mellyek ő-benne meg sem indúlhattak akarattya-nélkül; nékik-veté a gyeplűt, hogy egyszer s mind az ő szüvébe rohannyanak minden rettegő indúlatok. Világos gondolattyával, által-látván ama szörnyű és keserves kínokkal tetéztetett halált, mely előtte vala: *cœpit pavere,* iszonyú rettegés és félelem indúla-benne. Sok gyalázatos csúfolásit, rettenetes ostorozásit tekíntvén: *cœpit tædere,*
[1] Job. 10. v. 1. únakodni kezde; és semmihez kedve nem lévén, [1] maga életét-is
[2] Job. 7. v. 20. megúnta, mely ennyi nyavalyákkal környékeztetett, úgy, hogy [2] magának-is terhére vólna Végezetre, halálos szomorúság fogá szüvét: mely megölte vólna Christust, ha isteni erejével nagyob kínokra nem tartotta vólna életét.

Felette nagy és terhes okai vóltak a Christus szomorúságának. Mert minden bűnöknek, mellyek vóltak és lésznek, sokaságát és súllyosságát előtte-viselte. Látta, menyi sok és nagy bűntetéssel ostoroztatnak ezekért az emberek, nem-csak e földön, hanem az örök kárhozatban-is. Meggondolta tanítványinak botránkozását; Szent Annyának keserűségét; az egész sidó nemzetnek megvetését. Végezetre, a maga sok kínnyát és illetlen gyalázatit egybe-vetette azoknak hála-adatlanságival, kik oly künnyen elvesztik az ő sok
[3] Psal. 21. v. 15. fáratságival nyert ajándékit, [3] mely künnyen a vizet kiöntik.
Effusus sum, sicut aqua A maga testének sanyargatása, a vas-szegek lyuggatása, a tövis-korona szaggatása, a hegyes dárda sebesitése nem szerzett annyi szomorúságot lelkében, mint az, hogy ennyi sok ezer ember üdvösségének megnyerésére, hasznos nem lészen szenvedése. Ebből bezzeg, oly szomorúság támadott szüvében, melynél nagyob nem
[4] Eccles. 2. v. 18. lehet. Mert, ha *Salamon* [4] keservesen siratá munkáját, mellyel maradékinak kincset győjtött, nem tudván, ha okosak lésznek-e, vagy esztelenek, maradéki: minémű nagy keserűségére vólt Christusnak, mikor bizonyoson látta, hogy az ő szenvedésének drága kincsét, sokan bolondúl elhagyigállyák?

[5] Deut. 28. v. 65. Mivel azért, a bűnnek eggyik ostora az, [5] hogy rettegő szüvet és szomorúsággal epedett lelket szerez emberben: ettűl az átoktúl akarván menteni minket Christus, magára-vette ezt-is a szomorú-

ságot;[1] *Ut possit compati*, hogy tudna szánakodni nyavalyánkon. [1] Heb. 4. v. 15.
És, ha az ő szegénységével gazdagodunk, gyalázatival dícsüittetünk, halálával éledünk: bátorodgyúnk rettegésével, szűvet vegyünk félelmével; úgy hogy, se haláltúl, se egyéb nyavalyáktúl ne rettegjünk: hanem,[2] *Sine timore serviamus illi;* ellenségink félelmétűl szaba- [2] Luc. 1. v. 74.
doson, szolgállyunk néki; mert[3] *Qui timet Deum, nihil trepidabit;* [3] Eccli. 34. v. 16.
semmitűl nem fél, a ki Istentűl fél: semmin nem retteg, a ki lelke veszedelmén retteg.

Mikor azért illyen félelemmel megindúlt vólna Jesus, azt hagyá tanítványinak; hogy[4] vígyázzanak, imádkozzanak, kísértetbe [4] Matt. 26. v. 41.
ne essenek: és, egy kő-hagyításnyira elszakadván-tőllök,[5] térdre- [5] Lucæ 21. v. 40, 41.
esék,[6] orczájára-borúla és imádkozék, mondván:[7] Atyám, min- [6] Matt. 26. v. 39, 42.
denek lehetsegesek néked: ha lehetséges, múllyék-el-tőllem ez [7] Mar. 14. v. 36.
a pohár. De, nem úgy légyen, a mint én akarom, hanem, a mint te akarod.

Nem azt mivelé Christus szomorúságában, a mit mí szoktunk cselekedni. Mert mí, nyájaskodással, vendégeskedéssel, tréfákkal, nevetségekkel akarjuk orvosolni és felejteni háborunkat: Christus pedig, nem-csak tanításával, hanem példájával-is arra vezet, hogy veszedelmes igyűnkben, Istenhez folyamjunk; néki imádkozzunk; segítséget és vígasztalást ó-tőlle várjunk; minden dolgainkat az ő szent akarattyára hadgyuk. Ha más alkalmatosb orvosság vólna, mellyel szomorúságinkból és kísértetink veszedelméből kiszabadúlhatnánk, arra igazított vólna Christus, ahoz nyúlt vólna maga-is.

Ennek-felette; példát hagya, mint kel magúnkat viselnünk az imádkozásban. Mert, ha eltávozik tanitványitól, mikor imádkozni akar: azt adgya értenünk, hogy az imádság idején, távúl légyünk minden külső foglalatosságtúl és elménket másuvá fordító társalkodástúl. Ha térdre-esik és orczájára-borúl: arra mutat, hogy az isteni Felségnek emlékezetivel, mélyen megalázzuk magúnkat, mikor Istennel szóllunk és szeműnket se merjük fölemelni ő-előtte. Ha minden kérését és kivánságát Isten akarattyára hadgya; és azzal ajánlya magát, hogy, ha az ő Attya úgy akarja, kész az ő feje a tövis-koronához; készek kezei a vas-szegekhez; kész élete a halalhoz, óldala a dárdához: ezzel, nem egyebet tanít, hanem hogy, minden nyavalyánkban és szükséginkben, úgy könyörögjünk Istenünknek, hogy a mi kivánságunkat akarattya-alá vessük: és, ha ő Szent Felsége üdvösségesbnek isméri nyavalyánkat, hogy-sem szabadulásunkat, az ő rendelésén megnyúgodgyunk: abban bizo-

nyosok lévén, hogy, ha valami reánk-következik ily szerelmes Atyánk akarattyából, az nékünk üdvösségesb és dücsősségesb. Végezetre; ha Christus egész [1] órát töltött az imádkozásban; ha, nem egyszer, kétszer, [2] hanem háromszor imádkozott azon dologért; és, *prolixius*, annál hoszszabban nyújtotta könyörgését, mennél tovább-haladott foganattya: ezekkel arra oktat, hogy, ne csudállyuk, se meg ne szűnnyünk, ha hamar meg nem halgattatunk.

[1] Matt. 26. v. 40.

[2] Ut & Paulus, 2. Cor. 12. v. 8.

Vannak oly túdósok, kik azt írják; [3] hogy Christus, nem kérte Attyától testi halálának elmulását; hanem azon esedezett, hogy ne légyen oly halála, mellyért a sidóság megvettessék: erre-nézve, nem kéri általlyában, hogy elmúllyék-tőlle a pohár, hanem [4] *signanter dicit, calix iste; hoc est, populi Judæorum;* hogy ez a pohár, melyből a sidók romlása következik; mert nehezebben esett Christusnak a maga kínnyánál, hogy, [5] *non erit ejus populus, qui eum negaturus est;* nem lészen az-után Isten népe, a mely őtet megtagadgya. Némellyek azt mongyák; [6] hogy Christus csak azon könyörgött, hogy az ő szenvedésének haszna és követése terjedgyen egyebekre, használlyon mindeneknek: *alii Martyres, suæ passionis imitatores fiant;* kövessék a Mártirok az ő szenvedését. A testi halálnak távozását pedig nem kérte, hanem, ha tetczik az Atyának: mert általlyában, Christus semmit nem kért s nem kívánt Attya akarattya-kívül.

[3] S. Thom. 3. parte, qu. 22. art. 4. ad 1.

[4] S. Thom. ibid.

[5] Dan. 9. v. 26.

[6] S. Thom. ibid.

Nem feletkezék-el tanitványirúl a kegyes Pásztor: hanem imádságát-is félben-hagyá; és hozzájok-menvén, nagy szelídséggel megdorgálá őket; hogy, egy óra-ig nem vigyázhattak-[7]vélle: maga vígyázott *Judas* az árúltatásra; mivel az emberek serénybek a gonosságra. Inté azért tanítványit, hogy imádkozzanak: mert, ha kész-is a lélek az isteni dolgokra, de gyarló a test és künnyen meggyőzetik, ha imádságokkal nem vastagodik. És, minek-utánna másodszor imádkozván, ismét álmoson találta vólta tanítványit: harmadszor, [8] *factus in agonia,* mint a halálra vált ember, halállal tusakodni és vonagodni kezdett és, ha egyebek, hideg verítékkel izzadnak halálok-elöt: a Christus szent testéből, nagy, öreg [9]csep vérek serkedezének; úgy, hogy, *guttæ sanguinis decurrentis,* ugyan alá-folytanak; és oly bévséggel folytanak, hogy ruhái bé nem ihatták mindenestűl a vért, hanem, *decurrentis super terram,* földre folyt és azt-is megáztatta.

[7] Matt. 26. v. 40.

[8] Luc. 22. v. 43. Agonia, lucta, certamen.

[9] Ibid. v. 44.

Oh csudálatos, hallatlan dolog! Nem lén elég, hogy szemei köny-húllatásával sokszor mosogatta rútságinkat és öntözte föl-

dűnket: hanem egész testének minden részeiből vér-cseppek görgöttek, söt folytanak, mellyekkel óltotta bűneinket; és, a mint *Joël* Próféta [1]mondotta, öntözte tövissünket. Ugy elszáradott vólt a Christus szent Teste, hogy, egyéb nedvesség nem lévén benne, mellyel izzadhatna, vérrel verítékezett. Nem várá, hogy a hohérok ostora, tövisse, vas-szege, dárdája, vérezze szent Testét: hanem, belső keserüségnek sujtásival és lelki fájdalminak szorongatásival, bévséges vért onta-érettünk. Oh áldott Vér, mely az én váltságomért ontattál! oh bóldog főld, mely ezzel a drága balsamommal festettél! [2]*Terra, ne operias sanguinem, neque inveniat in te locum latendi clamor:* főld, bé ne idd ezt a Vért; el ne rejcsed ennek kiáltását: mert ez, [3]foganatosban kiáltya és kéri-nékem az Isten irgalmát, hogysem az *Abel* vére kiáltott *Cain*-ra boszszúállást. Ah, keresztyének; ne légyen sovány, tövisset ne hozzon ez-után a mí kertűnk; mellyet nem verítékkel, mint egyéb kertészek, hanem Vérének nedvesitésével sirosított a mí Urunk.

[1] Joel. 3. v. 18.

[2] Job. 16. v. 19.

[3] Hebr. 12. v. 24.

Nagy szomoruságok, csudálatos szorongatások vóltak a Christus szüvében, mellyek ezt a szokatlan véres verítéket szerzették. És, jaj nékünk, ha egy-nehány köny-húllatásunkat kíméllyük üdvösségünkért; látván, hogy az Isten Fia, nem kíméllette ezért véres veritékét. Ez a mennyei vő-legény [4]az ő jegyesét igen megbűnteté; söt eltávozék-tőlle; csak azért, hogy, harmattal tellyes lévén feje, hirtelen bé nem bocsátá ótet: mit mivel tehát mí-velünk, ha őtet szívűnkbe nem fogadgyuk, mikor véres verítékkel nedves szent Feje?

[4] Cant. 5. v. 2. sqq.

A mindenható Isten, noha sokszor alkalmatosb üdőre hallasztya híveinek vígasztalását; de azért, meg nem veti könyörgését: hanem, vagy megszabadíttya nyavalyájoktúl; vagy oly erőt és malasztot ajándékoz, mellyel csendeszen visellyék terhét keresztteknek. Mivel azért Christus, [5]*cum lachrymis et clamore valido,* sírva és nagy kiáltással könyörgött: *Exauditus est pro sua reverentia:* eleibe-bocsátá az Atya, méltóságos kérését. És, miképpen a pusztában, az ördöggel-való baj-vívás-után, [6]Angyalokat küldé hogy szolgállyanak-néki: úgy a halál félelmének rettenetes harcza-után, [7]mennyei Angyalt küldé-hozzá, a ki bátorítaná őtet. Oh Angyalok vígasztalója és erőssítője; mi szükséged vólt néked az angyali vígasztalásra? Vallyon, mit adhatott-elődbe az Angyal, a mit te minden Angyaloknál jobban nem tudtál? Ha azt mondotta, hogy Istennek végezett akarattya és Próféták jövendőllése, [8]hogy

[5] Heb. 5. v. 7.

[6] Matt. 4. v. 11.

[7] Luc. 22. v. 43.

[8] Isai. 53. v. 10, 11.

haláloddal megválcsad a világot, elroncsad a bűnt, megszentellyed az embert, megigazítcsad a bűnösöket, megnyissad az egeket: jól tudta ezeket Christus, és miképpen tehetségében vólt, hogy bánkodgyék és szomorkodgyék: úgy, akarattya-szerént, könnyebségeq és vígasztalást vehetett vólna magától. De, a mi oktatásunkért, Angyaltúl akara vígasztalást venni.

Hatalmasb vígasztalása nem lehet embernek, mint, mikor meggondollya, hogy Isten akarattyából vagyon nyavalyája. Azért, megértvén Christus, Attyának akarattyát: vídámom és bátran
[1] Mar. 14. v. 41. felkele és [1]harmadszor téré az Apostolokhoz: kiknek, megszánván gyarlóságokat, azt mondá, hogy nyugodgyanak.

[2] Joan. 18. v. 3. Mikor Judas, [2]*cum laternis et facibus,* lámpásokkal, szövétnekekkel, csak közel-jőne; nem rejtezék-el Christus, mint az
[3] Gen. 3. v. 8. [3]első *Ádám,* noha az étszakának setétségében félre-álhatott vólna: hanem, tanítványit felserkentvén, eleibe-méne *Judas*-nak; a ki jelt
[4] Mar. 14. v. 44. adott vala, hogy azt fogják, [4]*et ducite caute,* és őrzéssel vigyék
[5] Luc. 22. v. 47, 52. a hohérok, a kit ő megcsókol. [5]Elötte-menvén azért a sokaságnak, mellyet kardokkal és dorongokkal küldöttek vala a papi-fejedelmek,
[6] Matt. 26. v. 49. Mar. 14. v. 45. megcsókolá Christust, és monda néki: [6]egésséggel Mester. Oh Isteni ítíletnek csudálatos titka és rejtett mélysége! A ki Apostollá választatott vala, tolvajok kalaúza, Christus árulója lett! söt
[7] Joan. 6. v. 71. [7]ördöggé változott. És, mint *Jósefet* [8]a bátyai, úgy Christust az
[8] Gen. 37. v. 28. ő tanítványa, harmincz ezüst garason eladá. Utálatos kalmárság, gyalázatos árulás lén ez: mert, senki nem kérte, hanem maga kínálta *Judas* a sidókat árúltatásával. Árrát sem szakasztotta,* min adgya Christust, hanem a vásárlók akarattyára hadta. És első szóban, a mit igérének, azon megálla; kész lévén kevésben-is adni; mert, csak kótya-vetyére bocsátá, mikor azt kérdé; mit akartok adni? Nem szokta senki a vévő kedvére hadni, eladó marhájának árrát, hanem, ha igen semmire-kellő; és azt, csak-nem
[9] Isai. 52. v. 3. ingyen akarja adni. De, mivel mí [9]ingyen adattunk vala az
3. Reg. 21. v. 25. ördög fogságába, ingyen kellett Christust adni a sidók torkába.
Esther, 3. v. 9. Judæos emit Aman decem talentis. Melyre-nézve, minek-utánna *Zacharias* Proféta-által azt mondotta vólna, hogy, harmincz ezüst garason böcsüllötték-őtet: panaszolkodik azon, hogy ily tisztes, ily kellemés árrát szakasztották, ily
[10] Zach. 11. v. 13. kevésre böcsüllötték-őtet; [10]*decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis.* Amos Profétánál pedig, azt mongya; [11]hogy, ez a bűn
[11] Amos. 2. v. 6. [12] 4. Reg. 6. v. 25. meg nem bocsáttatik-nékik; mert drágáb vólt *Samariá*-ban [12]egy

* Szabta.

szamár-fő, mellyet nyólczvan pénzen vettek, hogysem *Jerusalem*-ben a Christus vére, mellyet harmincz ezüst pénzre böcsüllöttek.

Az Ó Törvényben, az elvetett rabnak és alá-való szolgának díját [1]szabta vala Isten harmincz pénzre: és ímé, az Isten Fiát-is, csak ennyíre böcsüllé *Judás;* noha az ő szent Fejére öntetett kenetet [2]háromszáz garasra böcsüllötte vala. Melyből megtetczik, mely igazán mondotta a Bölcs; hogy, [3]gonoszab nem lehet a fösvénynél, ki Istent-is eladgya egy-nehány pénzen. Vaj, adná Isten, hogy most-is sokan nagyobra-böcsüllenék Christust; és nem egyszer, mint *Judás,* hanem sok ezerszer el ne adná őtet, egy kicsiny nyereségért; egy undok gyönyörüségért; egy-nehány pénzecskéért. Atyámfiai, a ki ál, meglássa hogy el ne essék. Mert, ha *Lucifer* az égből, *Ádám* paradicsomból, *Judás* a Christus iskolájából kiesék: nincs senkinek oka a bátorságos bizakodásra; nagy oka vagyon mindennek a szorgalmatos vigyázásra és alázatos félelemre. [4]*Qui spernit modica, paulatim decidet:* a ki apró vétkekkel nem gondol, alá-esik, mert, mint a láncz-szemek, úgy vonnyák egy-mást a bűnök. *Judás,* elsőben zúgolódék és megszóllá Christust, hogy [5]vesztegeti a drága kenetet, mellyet teste simítására és jó szagára, ki hagyá önteni, mint most-is sokan, vesztegetésnek tartyák, a mit az egyházak csinnyosságára fordítanak. Innen továb-méne: és, mivel ő-nálla vala az erszény, [6]*Fur erat;* ellopogatta, a mit Christusnak és Apostolinak táplálására adogattak. Az-után, eladá Christust, kétségbe-esék, [7]magának hóhéra lén, felakasztá magát.

[1] Exod. 21. v. 32.
[2] Mar. 14. v. 5.
[3] Eccli. 10. v. 9.
[4] Eccli. 19. v. 1.
[5] Matt. 26. v. 8.
[6] Joan. 12. v. 6.
[7] Matt. 27. v. 5.

De lásd a szelíd Jesus kegyességét: nem-csak az-előt ki nem rekeszté *Judást* tanítványi-közzűl; sőt, lábát megmosá, asztalához ülteté; noha immár őtet elárúlta vala: de a kertben-is magához bocsátá: meghagyá csókolni magát azzal a kárhozott büdös szájjal, mely őtet kótya-vetyén eladta vala. Szent Isten, ha megöléd [8]*Ozát,* mikor illetlenűl nyúla szekrényedhez: miért nem ölöd-meg a vér-árulót, mikor csókkal árúllya Szent Fiadat? Jaj, hányszor csókollyák most-is illyen formán az Úr Christust? Valaki az ő Szent Testét, Vérét, tiszta és tekélletes gyónás-nélkül, igaz és illendő Penitenczia-nélkül vészi, csókkal elárúllya és újonnan [9]feszíti a Christus Jesust.

[8] 2. Reg. 6. v. 7.
[9] Hebr. 6. v. 6.

Látván Üdvözítőnk a *Judás* szemtelenségét, nagy kegyesen monda néki: [10]barátom, miért jöttél? Juda, csókkal adod-el az Ember-Fiat? Baráttyának mongya, hogy kétségbe ne essék jó akarattyárúl; mert ugyan-is, nagyob fájdalmára vólt Christusnak,

[10] Matt. 26. v. 50.

hogy a *Judás* lelkét az ördög kötve-tartotta, hogy-sem a maga megfogása. Azért, azt mondá-néki: eddig barátom vóltál, tanítványom vóltál, kenyeresem vóltál: most-is kész az én részemről a barátság: örömest béfogadlak; barátságoson megölellek: barátomnak tartalak, csak akarjad. Te engemet harmincz pénzen eladtál: én te-éretted életemet adom. De, jaj néked, ki a szeretet jelét, árúltatás jelévé tészed.

Ezeket mondván Christus, a poroszlók-eleibe méne. És, meg akarván ismértetni, hogy ereje és hatalma vagyon, maga óltalmára, ha szánt szándékkal nem szenvedne; két hatalmas csudát cseleküvek isteni erejének és irgalmasságának jelenségére.

[1] Joan. 18. v. 4. Elsőt; mikor kérdé a sokaságtúl, kit keresnek? [1] és azt felelék, hogy JESUST; azt mondá nékik: Én vagyok. Én vagyok. Ezzel a szóval, mint valami rettenetes meny-dörgéssel; és az ő színének fényességével, mint égi villámlással, leüté inokrúl és hanyatt-homlok földhöz veré a sidókat. Oh végetlen hatalom, mely egy-szóval lecsöpűlhet* minden emberi erőt! Ha ezt cselekeszi, mikor itíltetni és szenvedni mégyen: gondold bűnös ember, mi lészen, mikor itílő-székiből azt mongya ellenséginek; mennyetek elátkozottak? Ha az ártatlan bárány szava leveri a farkasokat: mit mivel az itíletkor, midőn ordítani fog, mint az oroszlány? Mivel azért, a mí

[2] Judic. 16. *Samson*-unkat, [2] semmi lánczok és kötelek meg nem tarthatták; *Dalilá*-nak, a mí bűnös lelkünknek szerelmétűl viseltetvén, felbocsátá és talpra-ereszté ellenségit. De azok a bóldogtalanok, nem

[3] Tob. 12. v. 15. azt mivelék a mit *Tobiás;* [3] ki, mikor az Angyal vélle-szólla, főldre-borúla három óráig, és, a mikorra felkele, Istent kezdé dícsírni: hanem, megkeményítvén szívöket, mint *Farao,* eltekéllett gonosz szándékokat vakmerőjűl követék; és újonnan azt mondák; hogy, a *Názaret*-béli JESUST keresik. Azért Urunk, akarván ismértetni, hogy nagyob gongya vagyon híveire, hogy-sem magára, felszabadítá maga-fogására a sidókat: de megparancsolá, hogy tanítványinak békét hadgyanak. Oh atyai gond-viselés! oh isteni kegyesség! magát nem óltalmazza; tanitványit, mint a kotló-tyúk fiait, mentegeti a ragadozó kányáktúl. Oly hatalmas lén pedig, ez a parancsolat, hogy senki nem mere a tanítványokhoz nyúlni.

[4] Joan. 18. v. 10. Másik csudát, a papi-fejedelem szolgájával [4] cselekedé. Mert, látván, hogy Péter kardot rántott és job-fülét elcsapta *Malchus*-nak, megparancsolá, hogy eltegye kargyát: mivel, ha néki segítség

* Leverhet, legyőzhet, megalázhat.

kellene, [1]kérhetne az Atyától tizenkét sereg Angyalt: de meg akarja innya a pohárt, mellyet az Atya néki-adott. Ezzel tanítván minket, hogy minden inségünkben és szorongatásunkban [2]Istenre nézzünk, a ki ezeket reánk-bocsáttya; és ne boszszankodgyunk az emberekre, kik-által ostoroztatunk. Ne mivellyük, a mit az ebek, kik mardossák a követ és az-után futnak: arra nem nézvén a ki hagyította azokat: hanem, kövessük Szent *Jóbot;* [3]kit, noha a sátán és a gonosz emberek sanyargattak, még-is azt kiáltotta: *Manus Domini tetigit me;* hogy Isten nyúlt ily szoros marokkal hozzája.

[1] Matt. 26. v. 53. 4. Reg. 6. v. 16. Plures nobiscum sunt.
[2] Vide supra, fol. 167.
[3] Job. 19. v. 21.

Illeté Christus a *Malchus* fülét és [4]meggyógyítá. Csudát nem akara cselekedni a maga sebei gyógyítására, de csudát mivele ellenségének orvoslására. Oh csudálatos irgalmasság! A ki őtet halálra kereste, hogy azt megorvosollya, isteni hatalmának csudáját mutattya. Keresztyének, ha a Christus nyelvének tanitása nem elégséges, hogy ellenségünk szeretetire indítcson, ottan cselekedeti példája vigyen-erre. Mert, mí sem vagyunk nagyobbak Christusnál: és a mí ellenségünk sem lehet ártalmasb *Malchus*-nál, a ki Urúnkat halálra kereste.

[4] Luc. 22. v. 51.

De, mivel ezekkel a hatalmas csudákkal, meg nem lágyúla szűvök a sidóknak, lágy dorgálással feddé [5]őket Christus; hogy, mint lator-kergetni, úgy jöttek érette és az után, hatalmat ada, hogy kedvek-szerént cselekedgyenek: *hæc est hora vestra et potestas tenebrarum.* Christus, senkitűl semmit nem lopott vala, senkinek semmi kárt nem tett vala: még-is úgy kergetik, mint latrot; [6]*cum sceleratis reputatus,* mert mí-érettünk vólt kezes, kik az alma-lopás-után, számtalan latorságba keveredtünk. Annak-okáért, mególdoztatik a setétség ereje; és, nem úgy, mint Szent *Jób*-ra, [7]határozva, hanem tellyes tehetséggel szabadíttatik az ördög dühössége, hogy kimutassa Christuson erejét és mesterségét; kitőltvén ő-rajta, valamit érdemlett az emberi feslettség.

[5] Luc. 22. v. 52.
[6] Isai. 53. v. 12.
[7] Job. 1. v. 12. cap. 2. v. 7.

Ezt a hatalmat vévén az ördög szolgái, Christusra rohanának: ki pálczával, ki ökéllel verte őtet: ki haját, ki szakállát tépte: ki istrangal, ki lánczokkal [8]kötözte; orczáját, ki pökdöséssel, ki csapdosásokkal rútította; minnyájan gyalázatos szókkal, ocsmány rágalmazásokkal rongálták. Az Apostolok pedig (oh emberi gyarlóság, mely fogyatkozott vagy!) [9]*relicto eo, fugerunt;* elhagyák őtet és elfutának, mert meg vala jövendőlve, hogy, mihent [10]a pásztor megüttetik, a juhok elszéllednek. Nézzed, oh én lelkem, az ártatlan

[8] Joan. 18. v. 12.
[9] Mar. 14. v. 50.
[10] Zach. 13. v. 7.

bárány-körül a sok dühös farkasokat és ordító oroszlányokat! Szemléllyed, mint verik földhöz; mint rúgdossák, tapodgyák; mint
[1] Job. 30. v. 14. kötözik őtet: [1] *quasi rupto muro, irruerunt super me;* miképpen, a mely várnak elrontott falain ostromra rohannak a vitézek, válogatás-nélkül ölik, vágják, a kiket találnak: úgy rohanának Christusra a sidók; és, mivel az emberi szelídséget által-hágták, azt mongya
[2] Psal. 21. v. 13, 17. Psal. 16. v. 12. Christus Szent *Dávid*-nál; [2] hogy a kövér bikák szarvokon-hánták; ordító oroszlányok és dühös ebek környyűl-fogták őtet. Noha pedig künnyen elszaggathatta vólna Christus az ő lánczokat, mint elszag-
[3] Judic. 16. v. 9. gatá *Sámson* a filistéusok kötelét: [3] de, a mí gonosságink kötelét akarván óldozni maga fogságával, örömest szenvede mindeneket;
[4] Psal. 118. v. 61. és Szent Attyához emelvén lelki szemeit, aítatoson kiálta; [4] *funes peccatorum circumplexi sunt me.* [5] *Miserere mei, quoniam conculcavit*
[5] Psal. 55. v. 2. *me homo:* ihon, édes Atyám, édes Istenem, a bűnösök istrángi megkötöztek engem: azért, irgalmazz a bűnösöknek. Ha megtapodták az emberek a te törvényidet: én tapodtatom ő-érettek: földhöz veretem, hogy őket felemellyem: megkötöztetem, hogy ők óldoztassanak: dorongokkal rongáltatom, hogy ők vereség-nélkül maradgyanak. Oh áldott JESUS, a mí kevélységünk érdemlette, hogy
[6] Isai. 28. v. 3. [6] *pedibus conculcetur,* lábbal tapodtassék; nem a te szelíd alázatosságod. A mí kezűnket illetik a kötözések, mely a tiltott fához kinyújtatott: de a te szent kezed, melynek illetésével számtalan betegeket gyógyítottál, érdemetlenek erre a kemény lánczozásra. Kötözd-meg Uram az én kezeimet-is, hogy soha ellened ki ne
[7] Oseæ. 11. v. 4. nyújtassanak. Szerelmed [7] kötelét fojcsad szűvemre, hogy soha meg ne óldassék.

Keresztyének; ha igazán szánakodunk azon, hogy Christust illetlenűl tagollyák és tapodgyák a sidók: ah, ne tapodgyuk mí
[8] Heb. 10. v. 29, 26. őtet. Nyilván írja Szent Pál; [8] hogy, *Filium Dei conculcant,* letapodgyák az Isten Fiát, valakik a megismért igazság-után, szánt-szándékkal vétkeznek; és annyival nagyob vétekkel tapodgyák, hogysem a sidók: mert ezek, nem tudták, kit tapodtak; és, ha tudták
[9] 1. Cor. 2. v. 8. vólna, a [9] dücsösség Urát meg nem feszítették vólna. Mikor azért az ördög gonosságra izgat, jusson eszedbe, hogy a Christus tapodására kisztet; és ne adgy helyt ily nagy kegyetlenségnek: meg ne tapodgyad, a ki téged ennyi szenvedésével megszabadított.
[10] Thren. 1. v. 20. Mikor a mí lelkünk szabadítója, [10] *captus est in peccatis nostris,* bűneinkért megfogatott- és kötöztetett vólna: elindúlának-vélle *Jerusalem*-felé. Ki tudná elő-számlálni, menyi csúfolásokkal, veré-

sekkel, méltatlan pírongatásokkal, illetlen tréfákkal és káromkodásokkal, szorongatták Christust az egész úton? Elerőtlenedett, elszakaszkodott vala Édes Üdvözítők az éjjeli nyughatatlanságban és vérrel-verítékezésben: azért, nem érkezvén a hohérok sietésével, taszigálták, döfték, húzták, rángatták őtet, hogy hamaréb mennyen. És oly nagy vólt ez a szenvedés, hogy Szent *Dávid,* [1]csak ezt, [1] Psal. 109. v. 7.
elégséges oknak mongya, mellyért Isten felmagasztalta Christust. Oh szentséges Lábak, most fizetitek az én lábaim gonosz lépésit, mellyek [2]siettek a gonosságra. Oh áldott JESUS, mely külömb ez [2] Psal. 13. v. 3.
a *Jerusalem*-be-menetel, a virág-vasárnapi pompánál? Akkor, pálma- és olaj-ágakat hántak-elődbe; most pálczákkal rongálnak: akkor ének-szóval dicsírtek; most ezer szitokkal és trágársággal kisebbítenek: akkor a kösség, lábad-alá teregette ruháját; most szaggattyákról lad vékony őltözetedet. Oh világi állapat, mely álhatatos vagy az álhatatlanságban! mely hamar változól! mely künnyen búra fordítod örömedet!

MÁSODIK HELY, melyben öregbedék a Christus szenvedése, *Annas*-nál vólt; [3]a ki *Caifas* ipa lévén, úttyokban először ő-hozzá vívék [3] Luc. 3. v. 2.
Christust. Nagy dagállyal kezdé *Annas* kérdezni [4]Christust, mit [4] Joan. 18. v. 13, 19.
tanított? és kik vóltak halgatói? Az Isten bőlcsesége, mely tizenkét esztendős-korában, doktorok-közöt-ülve kérdezi vala őket, most *Annas*-előt ál és kérdeztetik, mit túd? Christus nem akará czikkelyenként számlálni tanitását, tudván, hogy haszontalan és foganattya nem lenne; hanem csak azt felelé: Én titkon nem suttogtam: a kösséget nyilván tanítottam: halgatóimtúl meny-végére tanításomnak. Oly bizonyos vólt a Christus tanításának tisztasága, hogy erről ellenséginek bizonyságát sem kerűlte. És, mikor senki nem találkoznék, a ki legkisseb maculát említhetne tanitásában, megnémula *Annas* és nem tudta, mit mondani: azért, mint *Achab*-elöt *Michæast,* [5]igaz-mondásaért, arczúl-csapdosák; úgy a szolgák-közzűl [5] 3. Reg. 22. v. 24.
egy, Christus Urúnkhoz fordúlván, tellyes erővel arczúl-csapá őtet, úgy, hogy szent orczáján újainak helyei pecsételve maradnának, megkékülnének, feldagadnának. Szent Isten, mi dolog ez? Mihent *Jeróboam,* [6]Profétád-ellen kinyújtá kezét, ottan elszárada: ihon a [6] 3. Reg. 13. v. 4, 15.
Próféták Urát, egy elvetett szolga arczúl-veri, és nem tész-rólla? A ki *Mojses*-ellen [7]felemelé nyakát, a főld elnyelé: és a ki Szent [7] Num. 16. v. 31.
Fiadat gyalázza, veri, békével marad? [8]A *Mojses* orczájának fényes- [8] 2. Cor. 3. v. 7. Exod. 34 v. 43.
ségét nem nézheték a sidók: és az Isten Fiának orczáját csapdosák? Oh szent és egeknél böcsülletesb orcza, melyre [9]az Angyalok [9] 1. Pet. 1. v. 12.

[1] Coloss. 1. v. 15. Heb. 1. v. 3. kívánva néznek! Oh Istennek [1]eleven ábrázattya és természetinek képezése: az én szemtelen orczámnak, az én gonosz számnak adósságát fizeted ezzel a csapással, mert a te tisztaságos orczád, illyen pofázást nem érdemlett. Kegyetlen és fájdalmas, gyalázatos és kissebséges vólt ez a csapás: mindaz-által, nagy békével, zúgolodás-nélkül tűré a mí Urunk és ollyan szót sem ejte minéműt [2] Act. 23. v. 2, 3. Thren. 3. v. 30. Dabit percutienti se, maxillam. Szent Pál, [2]mikor őtet arczúl-csapák a papi-fejedelem-előt: hanem alázatos szelídséggel, csak azt mondá: ha gonoszúl szóllottam, mond-meg, miben-vétettem? Ha jól szóllottam, miért versz engem?

[3] Joan. 18. v. 24. [4] Matt. 26. v. 57. Harmadik helyre, A *Caifas* házához, *Annas* [3]kötözve küldé Urunkat; a hol [4]egybe-győltek vala az irás-túdók és vének. Itt azért, nem-csak az Urunk keseredett szűvének szomorusága, hanem szentséges testének-is, kissebbítése és szörnyű veresége, nagy kínokat szerze.

Elsőben, a Szent Péter esete, a hamis tanúk és törvény-tévők veszedelme, nagy bánatot indíta a Christus szüvében. Mivel Szent [5] Joan. 18. v. 17. [6] Ibid. v. 25. [7] Luc. 22. v. 56. Joan. 18. v. 26. *Péter*, egyszer, [5]egy ajtón-álló leány-elöt; mászor, [6]a tűznél fűjtözve, más leány- és töb jelen-lévők kérdésére; harmadszor, [7]a *Malchus* attyafiának tudakozására, megtagadá Christust. Nem-csak [8] Mar. 14. v. 71. künyű szóval tagadá, hanem [8]esküvéssel és átkozással mondá; hogy, nem isméri Christust. Így jár, a ki feletteb bizakodik és nem [9] Eccli. 3. v. 27. [10] Cap. 37. v. 3. [11] In Curia in curia. kerűli a veszedelmeket: [9]*qui amat periculum, peribit in illo.* [10]*Præsumtio nequissima; cooperit malitia.* Ha Péter [11]udvarba nem ment vólna; ha gonosz társaság-közzé nem elegyedett vólna, ily nagy eset-nélkül maradott vólna. De, mint *Ádámot*, egy aszszony, úgy Szent *Pétert*, más aszszony, veszedelemre taszítá. Az anyaszentegyház fondamentoma, ki nem régen dicsekedék, hogy kész meghalni Christussal, egy szóra elesik: és nem *Goliád*-túl, hanem, egy alacson-rendű ajtón-álló szolgáló-leánytúl, meggyőzetik. A kire az anyaszentegyháznak, sőt Meny-országnak kúlcsa bízatott, egy kapukúlcsával-bíró gyenge aszszonytúl, mint *Holofernes Judit*-túl, földhöz-veretik. Igy szokott lenni; mennél inkáb magában bizakodik ember, annál kisseb dologtúl meggyőzetik: mert csak cserép az emberben-való jóknak fondamentoma, mellyet egy kis kövecske [12] Dan. 2. v. 34. [12]egybe-ronthat. Azért, méltó, hogy mindenüt óva járjunk; tudván, [13] 2. Cor. 4. v. 7. hogy [13]cserép edényben, nagy kincset hordozunk. És arra tellyes tehetségünkel igyekezzünk, hogy meg ne tagadgyuk Christust; [14] Ad Titum 1. v. 16. mint-hogy [14]cselekedettel megtagadgya őtet, valaki bűnben hever.

Ha Christus keservesen sira *Lázár*-nak testi halálán: nem kel

kételkedni, hogy sokkal inkáb szomorkodott *Péter*-nek ily nagy romlásán. Mert, menyível ártalmasb a testi-halálnál a lélek-veszély, annyival inkáb érzette Christus a *Péter* tagadását. De haragjában, [1]megemlékezik irgalmasságárúl: azért, [2]*Conversus Dominus;* viszsza-fordúlván az Ur, szemeit *Péter*-re veté. Nem mivelé, a mit némely kegyetlen *prælátusok:* kik egy vétekért, melybe esik az alatta-való, minden jókat földhöz-vernek, mellyek, az egy vétekenkivűl, fénylenek az elesettben. Egy botlásért, inát el nem vágjuk a jó gyermek-lónak. És, ha Isten, [3]tíz igazért megengedett vólna *Sodomá*-nak; ha *Dávid*-ért, sok gonosz királyokat szenvedett: méltó, hogy egy vétkét elszenvedgyük annak, a kiben sok jókat tapasztalunk.

[1] Abac. 3. v. 2.
[2] Luc. 22. v. 61.
[3] Supra, fol. 392. & seq.

Az Ur Christus tekíntetinek [4]sugára, megvilágosítá a *Péter* lelkét; megolvasztá szüvé fagyosságát; megismérteté hála-adatlanságát: és kimenvén az átkozott udvarból, melyben esetinek okát találá, [5]*flevit amare;* keserves sirással, szörnyű jajgatással és zokogással kezdé átkozni gonoszságát, feddeni hála-adatlanságát; alázatos köny-hullatásokkal, engesztelni kegyes Megváltóját. És tellyes életében, valamikor kakas szóllott, újította ezen siralmas keserüségét: úgy, hogy, szűnetlen siralmi, orczáján csatornát csináltak lecsurgó köny-húllatásokkal, szemei pedig, mindenkor veresek vóltak a sok siránkozástúl. Oh kegyes Jesus! Oh irgalmasság tengere! [6]*Deus, tu conversus vivificabis nos:* [7]*Respice in me et miserere mei;* fordúly-hozzánk; vesd-reánk kegyes szemeidet és világosíts minket: mert mí-is sokszor megtagadúnk téged gonosz erkőlcsünkel. Kiért méltó, hogy [8]*non taceat pupilla oculi;* follyanak a mí szemeink köny-húllatási és mosogassák gonosságink rútságát.

[4] Luc. 22. v. 61.
[5] V. 62.
[6] Psal. 84. v. 7.
[7] Psal. 24. v. 16.
[8] Thren. 2. v. 18.

Ha a *Péter* esete megkeserítette Christust: nem keveseb szomoruságot szerzett a hamis tanúk gonossága és a *Caifas* sententziája. Oly ártatlan és fegyhetetlen vólt a Christus élete, hogy-csak kőltés-képpen sem tudott az ördög [9]ollyat sugallani a hamis tanúknak, a miben ellenkezés nem találtatnék. Azért, mint a *Susanna* vádlói; úgy ezek, meghasonlának és egy-mást hamissíták. [10]Hallottuk (ugy-mond) tőlle: Én elbontom ezt a kézzel-csinált templomot és harmad-napra mást éppítek kéz-nélkül. Igazán hamis tanúk ezek, mivel a Christus mondásának, mind szavait, mind értelmét elváltoztatták. Mert Urunk csak azt mondotta: [11]öldgyátok-el ezt a templomot; és harmad-nap feltámasztom; ezt pedig, a maga

[9] Joan. 14. v. 30. Princeps hujus mundi, in me non habet quidquam.
[10] Mar. 14. v. 58
[11] Joan. 2. v. 19, 21.

Testének templomárúl mondotta. Azért, egy-szóval, meghamissithattya vala Christus a tanúk hazugságát: de, hogy *Ádám*-nak és az ő fiainak mentegetését, példajával kárhoztatná és a mí sok csácsogásunkért halgatásával eleget-tenne, semmi mentséget nem keresc; semmit a vádolásokra nem felele. Kin, maga-is *Caifas* csudálkozék. És látván, hogy semmi szót nem vehet-tőlle, Istenre kénszerité, [1] hogy szóllyon; és mongya-meg, [1] ha ő Christus, Isten fia? Tudta jól Christus, hogy életében jár ez a kérdés, és halálra itíltetik, ha megmongya az igazat: mindaz-által, mivel Istenre kénszeríttetik, hogy az Isten nevének böcsülletit szívűnkbe óltaná, megfelele és azt mondá: Én vagyok. Mely szóra, [2] *Caifas* elszaggatá köntösét és felkiálta: káromló ez. A sidók sokasága-is dühössen kiálták: halált érdemel. Oh emberi ítíletek, mely gyakorta megcsalatkoztok, kivált-képpen a hol regnál a gyülőlség. Ki böcsüllye ez-után az emberek ítíletit, holot a sidók vénei és tudósi, káromlónak, halálra méltónak sentenciázák Christust? Nagy vígasztalást vehetnek-ebből a hivek, mikor az emberek hamis ítíletivel terheltetnek.

Mihent ezt a hamis sententiát kimondák, mint a dühös ebek, Christusra rohanának a sidók. És, mivel inkáb igyekeztek az ő gyalázasára, hogy-sem halálálára; inkáb tisztességét, hogy-sem életét akarták fogyatni, számtalan [3] gyalázattal, csúfolással kissebbíték-őtet. Szentséges orczáját, tenyerekkel és öklökkel kezdék csapdosni: ki nyakon, ki pofon verte, taglotta őtet és, a mit siralomnélkül nem mondhatok, némellyek böcsülletes szakállát, némellyek üstökét, teli marokkal szaggatták. Ő pedig [4] orczáját el nem fordította a csapások-elöt; sőt, [5] *Dedit genas vellentibus,* szakálla-tépők-eleibe fordította. Úgy vagyon, [6] a *Nazaræus* haját nem kellett illetni: de a mí *Samson*-unkat arra vitte [7] a *Dalila* szerelme, hogy mind haja, szakálla kitépetnék. Ezek-felett, az ő tisztaságos ábrázattyát, melyre [8] az Angyalok kívánva néznek; azt az ábrázatot, mellyet látni akarván a Próféták, óhajtással kiáltottak: [9] *ostende nobis faciem tuam, et salvi erimus;* mutasd-meg Uram orczádat, és üdvözűlünk: azt (mondok) a böcsülletes, szentséges, felséges orczát, ama rút, utálatos sidók, dohos szájoknak tisztátalan torhájával és úndokságos nyálaival, úgy megtölték, hogy szakállán, bajúszán, rútúl elnyúlván a sikeres torhák, alá-folynának; és, a sok arczúl-csapások-miat, megkékűlt, megdagadott szent szeme és orczája, ki sem látszanék a sok rútságból. És, a mint régi hiteles irásokban olvassuk, az-után-is oly igen gyülőlték a sidók Christust,

[1] Matt. 26. v. 63. Mar. 14. v. 61.
[2] Contra præceptum Dei, Levit. 10. v. 6. cap. 21. v. 10.
[3] Matt. 26. v. 67. Mar. 14. v. 65. Lucæ 22. v. 63.
[4] Threnor. 3. v. 30.
[5] Isai. 50. v. 6.
[6] Num. 6. v. 5.
[7] Judic. 16. v. 19.
[8] 1. Petr. 1. v. 12.
[9] Psal. 79. v. 4.

hogy, mikor nevét hallották, mindenkor reá-pöktek. Christus pedig, megtellyesítvén, a mit *Isaias* mondott, [1]*faciem non avertit a conspuentibus;* el nem fordította orczáját a pökdösőktűl; sőt, mint a kemény kő-szikla, meg nem mozdúlt ezeken; meg nem únakodott a szenvedésekben. Oh napnál és hóldnál tiszták orcza, mely igen megrútított téged a mí sok tisztátalan vétkünk! Áldott légy édes Megváltónk, ki örömest megmocskoltatál a mí tisztúlásunkért: örömest gyaláztatál a mí böcsülletűnkért. Mert ugyan-is, azért vagyunk mí Isten-előt tisztességben, hogy a te tisztességed böcstelenűl gyaláztatott e földön érettünk. Nem akarád Uram, a te öregbik atyádfiától *Mojses*-tűl maradott *sinagogá*-nak magtalanságát házasságodba venni, hanem, a pogány nemzetekre fordítád szemeidet: azért ihon, a *Mojses* törvénye-szerént [2]bánik veled a *sinagóga:* megpökdös a bírák-előt, hogy tőlled-való örökös elválásának jelét adgya.

[1] Isai. 50. v. 6.

[2] Deut. 25. v. 9.

Nem elégedék a sidók kegyetlensége ezekkel a gyalázatokkal: hanem, hogy csufságos tréfával nevelnék a Christus pírulását és őtet bolondá-tennék; mivel *Ádám*-nak szeme [3]igen megnyílt vala minden vétekre, béfedék a Christus szent szemét és orczáját egy rút darab rongyal: nem úgy, mint a *Mojses* [4]orczáját, böcsülletért; hanem csúfolásért, hogy ne látná, ki üti-arczúl: és rendel hozzájárúlván, ki pofon, ki nyakon, ki tetén csapdosták: nagy nevetséggel, úndok trágárságok- és szidalmas gyalázatok-közben, azt mondották; hogy, ha Proféta, mongya-meg, ki csapta őtet arczúl. Iszonyodtak kiírnyia az Evangelisták, azokat a szidalmazó rút szókat, mellyekkel azt a keserves, gyalázatos játékot elegyítették a sidók: hanem, csak azt írták; hogy [5]sok-féle káromlásokat mondottak-ellene, mellyekre-nézve, ő-maga Üdvözítőnk azt kiáltya; hogy, ember-számban sem tartatott, hanem [6]féreg vólt: emberek csúfja és moslékja vólt és a gaz kösség [7]lábaival tapodtatott.

[3] Gen. 3. v. 7.

[4] Exod. 34. v. 33.

[5] Luc. 22. v. 65.

[6] Psal. 21. v. 7.

[7] Psal. 55. v. 2.

Az egész étszakát illyen siralmas és keserves csúfolásokkal tőlték a sidók. Az ártatlan Jesus pedig, mind ennyi-szidalmak-, vereségek-, tépések-, tapodások-közöt, eggyet sem szóllott: hanem, a mint *Isaias* írja, [8]*pro transgressoribus oravit;* alattomban, alázatoson imádkozott ellenségiért: és minden szenvedésit, kedves áldozatúl mutatta Szent Attyának, váltságunkért. Oh kegyes Jesus; Oh édes Megváltónk: áldott légy örökké, hogy bűneink gyalazatit ily gyalázatoddal orvoslottad.

[8] Isai. 53. v. 12.

Negyedik helye a Christus kínnyának, a *Pilátos* házánál vólt.

[1] Matt. 27. v. 1. Mert, [1] jó reggel egybe-győlvén a sidók, elvégezék, hogy halálra adassék Christus: és, hogy annál kegyetlemb kínokkal öletnék, a pogány *Pilátos* kezébe vívék kötözve. Ezt látván *Judás,* eszébe vévé, mely nagyot vétett: és viszsza-vetvén a pénzt a papoknak, felakasztá magát. Igy bánik az ördög a gonoszokkal: nagy örömeket, szép reménségeket és hasznokat mutogat, mikor őket csalogattya: de az-után, szörnyű szorongatásival kétségbe-ejti: és
[2] Gen. 4. v. 13. nagy isteni káromlással, elhiteti véllek, hogy [2] nagyob az ő bűnök az Isten irgalmánál.

Pilátos, látván, hogy a népnek elei és fejei hozzák Christust: megtekíntvén, mely sok vereségekkel és pökdösésekkel úndokították őtet: és, hogy ily jeles napon-is törvényt kívánnak-ellene: azt állítá,* hogy valami szokatlan és veszedelmes nagy gonosságban kapták, melynek itílése üdő-hallasztást nem szenved. Azért mingyárt, törvény-tévő székibe üle és kérdé, mivel vádollyák őtet?
[3] Luc. 23. v. 2. Mondának: ez [3] vesztette eszét nemzetűnknek: tilalmazza a császárnak-való adózást; és magát királynak hirdeti. Soha Christus a
[4] Luc. 20. v. 25. császár adaját nem tíltotta; sőt, megparancsolta, hogy [4] megadgyák
[5] Matt. 17. v. 26. a császárnak, a mi övé, [5] megfizeté magáért-is az adót. Soha magát
[6] Joan. 6. v. 15. világi királynak nem mondotta; sőt, [6] elfutott, mikor királyságra akarták emelni. Mindaz-által, a nyilván hamis vádolást sem akará hazuttolni: semmiben nem akará magát mentegetni; hanem a pogány bíró-előt úgy állott, mint a bárány.
[7] Luc. 23. v. 3. [7] *Pilátos,* halván a vádolásokat, bévívé Christust és kérdé-tőlle, ha ő a sidók királya? Christus nyilván felele; hogy az ő királysága és országa nem világi; mert, ha az vólna, körűlle-forgódnának és óltalmaznák őtet vitézi; hanem, az ő hívatallya az, hogy igazságot tanítcson. Nagy vígasztalása ez a híveknek: mert, noha e világon kevéssel bírnak, de tudgyák, hogy más országa vagyon Christusnak, melyben jutalmazza híveit és nem e világi jókkal fizet. Nagy félelmet szerez a gonoszoknak a Christus mondása: mert, ha az ő országa nem világi; tehát, a Christus országában nem találtatnak a világ fiai.

Pilátos, a Christus szavaira csak azt mondá: micsoda az igazság? De nem várá a feleletet: mert nem érdemlette, hogy ércse az igazságot, mely kirekeszt minden gonosságot. Azért fordúla és kimenvén a sidókhoz, monda: én semmi okot nem találok-ebben.
[8] Matt. 27. v. 12. A sidók annál inkáb kiáltának. Jesus pedig, semmit [8] nem szólla. Kinn felette csudálkozott *Pilátos.* Mert, még mikor méltán és érde-

* Vélte, hitte.

mek-szerént vádoltatnak-is az emberek, mentegetik magokat, tagadgyák cselekedeteket, szabódnak, esedeznek. De Christus csak halgatott: mert az emberi nemzetnek érdemlett bűntetését érdemetlen szenvedésével akarta enyhíteni; mentegetésével nem akarta halálát hallogatni.

Ötödik baj-vívó helye Christusnak, *Heródes*-előt vólt. Mert, mikor megértette vólna *Pilátos*, hogy Christus *Galiléa*-béli: mivel *Heródes, Galileá*-nak fejedelme, akkor *Jerusalem*-ben vala, ő-hozzá küldé [1] Jesust. Kit nagy örömmel láta *Heródes*, reménlvén, hogy csudát tészen-előtte: és kezdé sok dolgokrúl kérdezkedni. Noha *Pilátos*-nak és *Caifás*-nak, megfelele Christus némely kérdésekre; de, mivel *Heródes* a pusztában-kiáltó szózatot megölette vala, csak egy szózattyát sem érdemlé-tőlle. És, noha egyebek szabadulásáért, számtalan csudákat cselekedék: de maga élete megtartásáért, nem akara csudát tenni; tudván, hogy ezzel akadék lenne halálában. Azért *Heródes*, egész seregével megcsúfolá Jesust. És, mivel azt hallotta vala, hogy magát királynak nevezte: régi, rongyos bársony köntösbe őltözteté őtet, mint valami fársángos királykát és nagy, sok nevetséges tréfákkal viszsza-küldé *Pilátos*-hoz. Attúl fogva pedig, megbékéllének *Pilátos* és *Heródes*, noha eléb ellenségek vóltak. [1] Luc. 23. v. 7.

Nézzétek, keresztyének, a tí Uratokat bólond ruhában! Nézzétek, mint csúfoltatik *Achis*-túl [2] *Dávid;* mint játczanak [3] *Sámson*-nal a filistéusok! Ki tudná elő-számlálni, menyi süvőltést, hagyigálást, taszigálást szenvedett ebben a bolond öltözetben az Isten bölcsesége? Az innepre felgyölekezett sokaság csodájara futott, mikor az úczákon bolond ruhában hordozták Üdvözítőnket. Számtalan tréfákat és mardosó játékokat szórtanak reá. Egy-szóval; úgy bántak vélle, mint láttyuk, hogy bánnak a sült bolondokkal: ki orrát pattogatta, ki taszigálta, ki illetlen tréfákkal csúfolta. Oh Szent Isten, menyíre megaláztad magadat! Így kellett a mí kevélységünket megrontani: igy kellett a mí balgatagságunkat eszrehozni. [4] A ki magát eszesnek tartya, megbolondúllyon, hogy eszes lehessen: mert a világi eszesség balgatagság Isten-előt. Minnyájan balgatagok valánk Isten-előt: de azért láttatik a mí Megváltónk balgatagnak emberek-előt, hogy mí eszesek lehessünk, Isten-előt. Oh áldott Jesus, a te csúfos ruhád [5] gyalázattyával, född-bé az én rút mezítelenségemet. És, ha megbékéllék *Pilátos Heródes*-sel, a te kisebbséges szenvedéseden: békéltess-egybe most-is hatalmas malasztoddal, mínden viszsza-vonó akaratokat. Mí pedig, keresztyének, [2] 1.Reg.21.v.13. [3] Judic.16.v.25. [4] 1.Cor 3.v.18. [5] Apoc.7.v.14.

[1] Heb. 6. v. 6. gyakran emlékezzünk arrúl, a mit Sz. Pál tanít; hogy [1] csúffá-tészi Christust, sőt megfeszíti, a ki gonoszúl él: és minden kísértetek-közöt, forgassuk azt elménkben, hogy nem akarunk Christus hóhéri és csúfolói lenni.

Hatodik szenvedő helye Christusnak, ismét a *Pilátos* palotája vólt. Mert, mikor viszsza-küldé őtet *Heródes*, három keserves szenvedést visele. Elsőt, hogy *Barabbás*-nál aláb-valónak itílteték. Másikat, hogy vastagon ostoroztaték. Harmadikat, hogy tövis-koronával, és egyéb csúfolásokkal gyalázodék.

Eszébe vévé *Pilátos,* hogy gyűlölségből, hamis vádolásokkal akarják Jesust elveszteni a sidók: azért, minden mesterségét arra [2] Luc. 23.v. 13. sqq. fordítá, hogy őtet [2] megszabadítsa. Mivel azert, az innep tisztességére, egy gonosz-tévőt szokott vala elbocsátani a sidók kérésére: az esz-vesztő, gyilkos, lator *Barabbás*- és Christus-közöt, hagyá, hogy választást tégyenek, mellyik szabadúllyon-meg. Bizonyoson reménlette *Pilátos,* hogy senki az elevenek öldöklőjét, a halottak támasztója-előt, nem választya. De megcsalá a reménség: mert a balgatag sidók, *Barabbás*-nak kérék az engedelmet. Oh, mely mél-[3] Isai. 40.v. 25. tán mondhatta Üdvözítőnk, a mit Isten *Isaias*-által monda: [3] *Cui assimilastis me, et adæquastis?* Ah, balgatag kösség! Ah, tudatlan sidóság! kihez hasonlítottatok engem? és kivel vetettetek fontba? Egy gyilkos latornál, egy esz-vesztő tolvajnál kevesebre böcsültetek engem? Oh édes Üdvözítőnk, most bizony méltán [4] Psal. 21. v. 7. mondhatod, hogy, [4] *Opprobrium hominum et abjectio plebis;* elvetett söpreje vagy az embereknek; mikor egy illyen alá-való latornál, mint *Barabbás*, aláb-valónak itíltetel. Oh hamis, csalárd világ, mely igen megcsalatol ítiletidben! Menyíszer megveted és kárhoztatod az Isten szolgáit; elő-viszed és neveled az ördög czinkosit? Kicsoda mér ez-után zúgolódni azon, hogy mások fellyebböcsültetnek-nállánál; látván, hogy az Isten fia *Barabbás*-ért hátra-vettetik? Azt tudgyátok-e, keresztyének, hogy, csak a sidók böcsüllik ily kevésre Christust? hogy csak ők választyák inkáb *Barabbást,* hogy-sem Christust? Adná Isten, úgy vólna. De, valamennyíszer a világ kedveskedéseért és gyönyörködéseért, Isten akarattyát megszegjük, annyíszor Istent és az ő tisztességét, Menyországot és az örök dücsősséget, hátra-vettyük és azt kiáltyuk; *Non hunc, sed Barabbam*, nem akarom az Istent és az ő országát; nem akarom Christust és az ő drága érdemét: hanem, ezeknél nagyobra-böcsüllöm a világ adományit.

A gyalázatos választás-után, másodszor és harmadszor-is, csak heába kiáltá *Pilátos;* hogy semmi vétket [1] nem talál Christus-ban. Azért, más mesterséget gondola, mellyel enyhítcse a sidók szűvét: reménlvén, hogy, ha igen megvereti Jesust, megesik a kegyetlen sidók szűve és nem fogják halálát szomjúhozni. Monda azért a sidoknak: *Emendatum illum, dimittam;* megveretem; és vereséggel megjobbítván, elbocsátom őtet. Oh kegyetlen szó! oh istentelen mondás, mely Christus Urúnk tisztességét ostorozza! Mit találtál átkozott bíro, Christusban *emendalás*-ra, jobbításra-valót? Nem vólt ő-benne semmi vétek: nem vólt az ő szavaiban semmi férges. A te gonosz szűvedet *emendállyad;* mely az emberi félelemért, az Istent megbántya. A te elfordúlt akaratodat *emendállyad;* mely a sidóknak kedveskedvén, kárhoztatá, a kiben semmi vétek nem találtatott. A te kezedet *emendállyad;* mellyet akár-mint mossad vízzel, de ki nem szapullod belőlle az ártatlan vért, melyben kezedet mostad.

[1] Luc. 23. v. 22

V. 16.

Megparancsolá azért *Pilátos,* hogy Jesust megverjék. És ottan, minden öltözetit leránczigálák a hóhérok; és annak tisztaságos szűz szent testét, ki az egeket csillagokkal, a mezőket vírágokkal, az égi madarakat tollakkal öltözteti, merő-mezítelen vetkezteték, a mí szemtelenségünk büntetéseért: mert mí, az Istentűl nékünk-adatott kegyelemnek öltözetit elvesztvén, útálatos mezítelenségre jutottunk vala; és örökké abban maradtunk vólna, ha a Christus mezítelensége minket fel nem [2] ruházott és ki nem öltöztetett vólna, [3] ama rút mocskos köntösből, mellyet a világ nyakunkba vetett vala. Oly nagy szemérmet szerzett ez a mezítelenség Christusban, hogy, a mint túdós Szentek írják, midőn a kertben vérrel verítékezett, ennek a mezítelenségnek szégyenleti [4] verte ki a vért minden tagjaiból: mert, ha egyebeknek a szemérem, orczájára kergeti a vért és ezzel megpirosíttya; a Christus testén, a nagy szemérem minden tagjain által-verte szentséges vérét. Hogy azért, *Ádám* atyánknak gyalázatos és szeméremmel tellyes mezítelenségét béfedezné az ártatlan Jesus: azt mivelé, a mit ama jámbor fiak, kik leveték magok ruhájat, hogy ezzel [5] béfedeznék attyok szemérmes testét.

[2] Apocal. 3. v. 18.

[3] Judæ, v. 23.

[4] Timor, contrahit ad cor sanguinem, & pallorem relinquit: Pudor, expellit. Gell. l. 19. c. 6.

[5] Gen. 9. v. 23.

A mezítelen Jesus-nak szent kezeit, ama alacson kő-oszlopnak vas-karikájához kötözék, mellyet *Rómá*-ban láttunk. Ah, mely nagy külömbség vagyon, e között és a pusztában a sidók-előt-járó oszlop [6]-között! Amot, az Isten dücsősségének fényessége, a tűz- és

[6] Exod. 13. v. 21.

felhő-közöt tündöklött: de itt, az Isten Fiának ártatlan teste szag-
[1] I.cv. 1. v. 6. gattatik; és, mint [1] áldozatra adatott báránynak bőre, levonyatik a sok vereségekkel. Mert, hogy mí Istentűl ne veressünk, az Isten Fia veretik érettünk. És, ha mí, az ebet szoktuk az oroszlány-előt verni: az Atya Isten, mí-előttünk, a *Juda* neméből-való oroszlánt ostorozza, hogy az ő fájdalmiból megismérjük nyavalyánkat.

Mivel azért *Pilátos,* a végre akarta Christust ostoroztatni, hogy hogy rajta-megessék szívök a sidóknak és halálát ne kivánnyák: tetétűl-fogva talpig, nagy marok tövisses veszszőkkel, ázott istrangokkal és ökör-bőr ostorokkal, addig elvereté, hogy az ő szentséges vére, ugyan tócsával állott; és az ő tisztaságos teste, szaka-
[2] Isai. 1. v. 6. dozva húllott a földre. És, mivel az egész emberi nemzetben semmi
[3] Isai. 53. v. 2, 4. ép nem vólt: a Christus szent Testének-is, minden részei [2] meg-
V. 7. sebesíttetének; melyre-nézve írja *Isaias;* [3] hogy emberi szín és ábrázat sem vólt rajta. Mindaz-által, mint a bárány, mikor nyírik, száját sem tátotta: hanem, az ő szemérmes szűz Testének mezítelenségét, orcza-pírulásal nézvén, lelkét Attyához emelvén, azt
[4] Psal. 68. v. 20. kiáltotta: [4] *tu scis confusionem meam;* Atyám, te tudod egyedűl;
[5] V. 8. senki te-kivűlled nem érti az én orcza-pírulásomat: [5] *confusio operuit*
[6] Psal. 37. v. 18. *faciem meam.* [6] *Ego vero in flagella paratus sum:* és noha szégyennel béfedetett orczám; de azért, kész vagyok a vereségek szenvedésére.

Szent Isten, ha megszóllalál magas menyből, mikor a híveket kergeté Szent Pál: miért nem szóllasz, mikor Szent Fiadat így rongállyák a sidók? Istennek Angyali, ha a *babyloniai* kemenczében, sérelem-nélkül óltalmazátok a szent ifiakat: miért nem óltalmazzá-
[7] 2. Reg. 24. v. 17. tok most Uratokat? Én vagyok, Uram, [7] a ki vétkeztem: én vagyok a ki loptam, tolvajlottam; az én hátam érdemlette ezeket a vere-
[8] Isa. 53. v. 4, 5. ségeket. Ez pedig az ártatlan bárány, [8] a mí fájdalmunkat hordozza; vereséginek kékjei a mí orvosságunk: Istennel-való békeségünk az ő ostorozása. Oh áldott Vér, mely én-érettem földre folytál, tisztícsd-meg lelki nyavalyáimat. Oh szentséges Test, mely én-érettem így ostoroztattál, gyógyícsd-meg az én gyarlóságimat. Oh átkozott bűnök, mellyekért ennyit kellett szenvedni az ártatlan Christusnak, távozzatok-el tőllem. Ha az ártatlan JESUST így megverik bűneinkért: vallyon kicsoda panaszolkodhatik közzűllünk, ha, mit szenved gonosságiért érdemesen?

Mikor fárattig taglották vólna Christust, és, a mint némellyek írják, öt-ezernél többet ütöttek vólna rajta; mikor a kegyetlen hohé-

rok lábokkal tapodták vólna az ő szentséges Vérét, melynek egy cseppe elég lett vólna az egész világ váltságára: elóldák Christust az oszloptúl. De, a nagy fájdalmak és vér-ontások-miat, lábai nem bírván, bádgyadva a főldre dőle; és mind-addig szent vérében úsza, míg a kegyetlen hohérok felrángatván, imígy-amúgy ruháját reáveték. Mivel pedig, a Christus szerelme, telhetetlen vólt az érettünkvaló szenvedésben: nem azt írák az ő oszlopára, a mit a *Hercules* oszlopira, *non plus ultra;* elég eddig; ne mennyünk továb; hanem, *plus ultra;* továb mennyünk; mert továb a nagy óltár, a szent Kereszt.

Azért, a Christus ellenséginek dühössége, új és nem-csak gyalázatos, hanem fájdalmas találmányt gondola kínzására. Egybe-győle az egész sereg, mivel azt hallották vala, hogy Christus királynak mondotta magát, noha semmi jelensége nem látszott királyságának: játczani akarván vélle, mint bolondal, nagy nevetségekkel és trágár tréfákkal, fársángos királylyá tévék őtet. Mivel pedig, a királyok bársonyba szoktak őltözni; coronát és királyi istápot viselni és az emberek térden-álva beszéllenek-véllek: elsőben, egy régi, rosz, kopott, szakadozott, veres bársonyba öltözteték őtet: hogy a mí jegyesünk, a ki *Herodes*-nél, [1] *candidus,* feír őltözetben csúfoltatott, *Pilatos*-túl *rubicundus,* veres köntösben tréfáltatnék. Nincs nehezeb kínnya a böcsülletes embernek, mint, mikor megcsúfoltatik. Az Israël fiait *Egyiptom*-ban, sok nehéz és rabokhoz illendő szolgálattal terhelék: de mind nehezeb vólt, hogy, [2] *Illudentes eis, ad amaritudinem perducebant vitam illorum;* csúfolták őket és ezzel keserítették életeket. Ama kegyes Proféta *Eliseus,* egyéb dolgokban sokat tűrt: de, mikor [3] a gyermekek megneveték kopaszságát, megölé érette. [4] *Saul* és *Sámson,* inkáb meg akartak halni, hogy-sem csúfja lenni ellenséginek. Azért, nagy bűn az ember-csúfolás: mert a böcsülletes ember, örömesben szenvedi a testi sebeket, hogy-sem a csúfolásokat. Christus Urúnkban pedig, annál keserveseb vólt a csúfolás, mennél méltatlamb vólt fegyhetetlensége a csúfolásra. Mert, ha mí csúfoltatunk helytelen mondásunkért, vagy balgatag cselekedetünkért, künnyebben szenvedhettyük; bizonyoson ismérvén, hogy sok-féle cselekedetink érdemesek a csúfolásra.

[1] Cant. 5. v. 10.

[2] Exod. 1. v. 13, 14.

[3] 4. Reg. 2. v. 23, 24.

[4] 1. Reg. 31. v. 4. Judic. 16. v. 30.

Minek-utánna bársonyba őltöztették vólna a mí királyunkat, a tréfárúl keserves mulatságra menének. Mert, hogy a Christus királysága corona-nélkül ne lenne, új és az-előt hallatlan kegyetlenséggel, hegyes, kemény és hoszszú tövisekből coronát csinálván,

azt nyomák nagy erővel szentséges fejébe. Ah, kegyetlen vitézek!
[1]2.Par.21.v.13. Méltán választá *Dávid* a döghalált, [1]hogy-sem a hadat: mert, vallyon mitűl tartóztattya magát a hadi ember, ha tövis-koronát nyom a JESUS fejébe? Minémű vólt ennek a coroná-nak tövisse, sokan láttátok a szent ereklyében. Azért, mivel igen hosszú és vastag vólt, mélyen bément az Urunk fejébe; és, mint a rostát, úgy meglyuggatván szentséges kaponyáját, iszonyú fájdalmat és sürűn serkedező vérnek folyásit szerzette; úgy, hogy az Urunk szent orczáját és nyakát, éppen elfogná a vér.

Kegyetlen játék, embertelen tréfa vólt ez: mert, ha nagy fájdalmat érzünk, mikor egy tövissecske által-járja kemény talpúnk bőrét, minémű kínzások vóltak, mikor ennyi tövissek szaggatták az Urunk fejét? Menyi tövis vólt a coronában, annyi forrási nyíltak a Christus vérének. Oh ártatlan Fő, mit vétettél, hogy ily kemény fájdalmokkal kínoztatol? Az *Ábrahám* keze Isaak halálára
[2] Gen.22.v.13. kinyújtva, kargya felhúzva vala; de egy kos, [2]a tövis-közöt, szarván akada és felváltá *Isaakot*. Ez csak *parabola*, példa vólt, ugy-mond
[3]Hebr.11.v.19. Szent Pál: [3]mert, az Istennek igaz haragja-miat, veszni kel vala emberi nemzetnek, ha a tövis-koronában kínoztatott Christus meg
[4] Gen. 3. v. 18. nem mentette vólna. Isten átka vólt, hogy [4]az eset-után, a föld tövisset nevelt: mert a mí testünkben gonosz vágyodások, kevélységek, fösvénységek és egyéb feslettségek tövissénél egyéb, nem nevekedett. De elvévé ezt az átkot az Ur Christus, mikor a tövis-koronát fejébe tévé: mert a mí gonosságink tövissét szenvedése
[5] Baruch. 6. v. 70. tövissével megtompítá. Az apró madaraknak [5]bátorságos óltalma vagyon a ragadozó ölyvek-előt, ha sürű tövisbe szaladhatnak: mí-is, ha a Christus koronájában fészket csinálunk és annak árnyékában lakunk, minden veszedelmek- és kísértetek-közöt, bátorságosok lehetünk. Ah, keresztyén ember; fogd-el magadat a gonosz bűnök tövissétűl; mert, valamennyíszer vétkezel napjában, annyíszor tövis-koronát tész Urad fejébe.

Keresztyének; jer fogadgyuk a mí jegyesünk tanácsát és
[6] Cant.3.v. 11. lássuk a békesség-szerző *Salamont* [6]koronázva, azzal a koronával, mellyet fejébe tett az ő mostoha-annya a *synagóga*, azon a napon, mellyen a kereszt-fának ágyán, örök jegyesévé fogadott minket.
[7] Psal. 8. v. 6. Heb. 2. v. 7, 9. Bezzeg, ez a mí Jegyesünk, [7]*Gloria et honore*, dücsősséggel és tisztességgel; [8]*Scuto bonæ voluntatis suæ*, az ő jó akarattyának
[8] Psal. 102.v.4. paíssával koronázott vala minket: de látván, hogy az esze-veszett hála-adatlanság, nem gondol ezekkel a koronákkal, hanem a világi

gyönyörüsegek [1]rósa-koronáját ásíttya; és [2]a kevélység korona- [1] Sap. 2. v. 8.
alat, a földi dücsősségekkel részegedik; nem tén rósa-koszorút maga [2] Isai. 28. v. 3.
fejébe: hanem, tövis-koronát választa; hogy a mí kevélységünket magában ostorozza; hogy a mennyei koronát nékünk érdemellye; hogy e világi keserüségek és sanyaruságok koronájának viselésére szívünket vastagítcsa, mert senki a dücsősségnek koronájára nem jút, a ki tövis-koronát nem visel Christussal e földön. Ez az oka, hogy a régi keresztyén vitézek, [3]megölették inkáb magokat, hogy- [3] Tertullian. de
sem a *romai* hadak mústrájában rósa-koszorút tennének fejekbe: corona Militis.
azt kiáltván; hogy a kinek Ura tövissel koronáztatott, nem méltó hogy rósa-koronát visellyen; és a mint Szent *Bernárd* írja: *non decet, sub capite spinoso, membra esse delicata;* nem illik, hogy a tövisses fő-alat, kínnyes tagok légyenek. És, mivel oly hatalmas a Christus tövissének gyakor emlékezeti, hogy ezzel künnyen kigyökereztetik a bűnök tövisse, a kísértetek lyuggatása és a világi szorgalmatosságok sértegetése, mely megfojtya a mennyei magot: azért rendelte Szent Péter és először [4]példájával, az-után az egész [4] Beda, l. 5. Hist.
anyaszentegyház szokásával erősítette; hogy minden egyházi ember, Anglic. c. 22.
a Christus koronájának emlékezetire, pilíst* visellyen tetején.

Oh, én lelkemnek váltsága; én üdvösségemnek reménsége: méltó, hogy mind a mennyei Szentek, mind a földi fejedelmek, szent lábaidhoz vessék koronájokat, [5]mivel te mí-érettünk tövis- [5] Apocal. 4. v. 10.
koronát viseltél. Méltó, hogy, ha *Mojses* a [6]csipke-tövisben meg- [6] Exod. 3. v. 2.
ismérte az egyiptomi fogságnak szabaditóját; mí-is ebben a tövis-koronában, megismérjük váltságodnak nagy-vóltát. Mikor a régiek, rabot, vagy szolgát eladtak, *sub corona*, koronázva adták-el. Mikor nagy áldozatokkal engesztelték a pogány isteneket, megkoronázták es koszorúkkal fűzték szarvokat a tulkoknak, kosoknak. Mivel azért az Ur Christus, szolgai ábrázatban adatik váltságunkért és áldoztatik üdvösségünkért: méltó, hogy korona adassék fejébe. Nem csuda, ha a fák-közöt, a tövis [7]választatott királyságra; mivel [7] Judic. 9. v. 14.
ezzel koronáztatott az Isten fia.

A koronához, királyi pálcza kivántatott. És, mint-hogy a világi fejedelemségnek töredelmes** romlósága, a Szent Irásban üres nádnak [8]neveztetik: a Christus kezébe-is, királyi pálcza-gyanánt, [8] 4. Reg. 18. v. 21. Isai. 36. v. 6. Ezech. 29. v. 6.
nádat adának: [9]mellyel ütögették szent fejét, hogy a tövis-koro-
nát, méllyebben fejéhez szegezzék. És, a töb sok csúfolások-közöt, [9] Matt. 27. v. 29, 30.
hihető, hogy azt-is mondották: mint a nád üres es nincs vőlgye:

* Rasura, tonsura. — ** Törékeny.

úgy a te fejed, ész-nélkül vagyon, hogy királynak mondod magadat. Országod-is ollyan, mint a nád, melynek, sem ételre-való gyümőlcse, sem éppűletre-való erőssége nincsen. Oh édes Üdvözítőnk; az én lelkem hajlandó, mint a nád: akár-mely kísértetek szelétűl tétova-ragadtatik; akár-mely nyomoruságok-alat egybe-romlik; üres, valamíg te-veled nem tellyes; gyümőlcstelen, mert tekélletes erkőlcsökkel nem bévelkedik; csak levele vagyon, mert, csak szóval tisztel téged. Ne útáld-meg Uram, sőt, ved szent kezedbe ezt az üres töredéken nádat; hogy megtőlcsed és erősítcsed, a te Szent Lelked tellyességével.

Az ujonnan koronázott királyt üdvözleni és ajándékozni szoktuk: hogy azért semmi csúfolás hátra ne maradna, térdet-hajtván Christus-előt a hóhérok, nagy nevetséggel kiáltottak: üdvöz-légy [1] sidók királya és ajándék-gyanánt, szent orczájára úndok torhákat pökdöstek. Ah, ki sokan vannak, kik most-is csúfollyák a Christus királyságát és, egy-felől térdet-hajtván, más-felől Christusra pök- [2] nek: nyelvekkel Uroknak és Attyoknak [2] kiáltyák; de félelmét és tiszteletit félre-tészik. Szóval vallyák, de cselekedettel tagadgyák őtet: testekkel a templomban térden-állanak, de szívökkel fertelmes bűnökben gyönyörködnek: meghajtyák térdeket, de meg nem alázzák kevélységeket.

[1] Matt. 27. v. 29.

[2] Malach. 1. v. 6. Si ego Pater, ubi honor meus? si Dominus, ubi timor meus?

Azt gondolta *Pilátos,* hogy, ha Christusnak iszonyú verésekkel és csapásokkal változott ábrázattyát láttyák a kegyetlen sidók, megesik szívök: azért úgy, a mint tövis-koronával szent feje általlyuggatott, haja, szakálla vérbe-fagyott, orczája pökdösésekkel rútított-vala, kivívé őtet a sidók-eleibe: és, felemelvén a bársony [3] rongyot, vérbe-fagyott testét megmutatá, [3] mondván: *ecce homo:* ihon az ember; melyben, láttyátok, hogy emberi ábrázat nincsen; és talám meg sem ismérnétek, ha tőllem nem hallanátok, hogy ez az ember, mellyet én kezembe adtatok: azért, jusson eszetekbe, hogy ez ember, mint tí és elégedgyetek ennyi szenvedésivel. Ha magát Istennek mondotta, eszébe-vette a sok nyomoruságokból, hogy ember. Ha magát királynak hirdette, ím láttyátok, mely csúfos és gyalázatos koronája vagyon királyságának. Oh felséges Atya [4] Isten, ha a sidók az kiálták, hogy, [4] *gravis est nobis ad videndum;* [5] csak reá sem nézhetnek Christusra: [5] *respice in faciem Christi tui;* tekíncs te szerelmes Fiad orczájára. Ha mí vétkezünk: *ecce homo;* ihon az Ember, ki minden akaratodat megtellyesitette. Ha mí hála-adatlanok vagyunk: *ecce homo;* ihon az ember, a ki meghálállya

[3] Joan. 19. v. 4.

[4] Sap. 2. v. 15

[5] Psal. 83. v. 10.

minden jó tételeményidet. Oh én édes Üdvözítőm, nem panaszolkodhatom, mint ama kór-beteg; [1] *Hominem non habeo,* hogy emberem nincsen, a ki nyavalyámból kisegítcsen: mert, *ecce homo;* te segítő kezedet és hatalmadat nyújtod nyavalyáimban; és, hogy felemely esetimből, [2] *non est species, neque decor;* emberi ábrázatnak szépségéből kiőltöztél. [1] Joan. 5. v. 7. [2] Isai. 53. v. 2.

Semmit nem használa a *Pilátos* mestersége; mert annál inkább kiáltának a sidók, hogy felfeszíttessék Christus: és, ha ezt elbocsáttya, nem lészen baráttya [3] császárnak. Az ördög pedig, látván Christusnak csudálatos szelidségét és győzhetetlen tűrését, ennyi sok fájdalmak- és gyalázatok-közöt, gyanakodni kezde, hogy ez a *Messiás,* kinek halála a poklot elrontya. Azért, rettentő látásokkal arra-vívé [4] a *Pilátos* feleségét, hogy urának azt izenné: *nihil tibi et justo illi;* nincs semmi dolgod azzal az Igazzal. Csudálatos az emberi hála-adatlanság: nem kel kételkedni, hogy a sidók-közzűl, kik a Christus szenvedését nézték, sokan sok jót vettek Christus Urunktúl; sokan az ő tanitását hallották; csuda-tételit látták; sőt, magok hasznával érzették: mindaz-által, senki nem találkozott mentegetője és vígasztalója: [5] *qui simul contristaretur, non fuit; qui consolaretur, non inveni:* senki nem lén, a ki elő-állana és ártatlanságárúl bizonyságot tenne, noha ez oly nyilván vólt, hogy *Judas,* az ő árulója; *Pilátos,* az ő kárhoztatója; az ördög, az ő ellenkezője, a *romai* századossal-eggyüt, *Justus*-nak, Igaznak, ártatlannak kiáltották őtet. [3] Joan. 19. v. 12. [4] Matt. 27. v. 19. [5] Psal. 68. v. 21.

Haszontalan lén a *Pilátos* feleségének intése. Mert *Pilátos,* emberi félelemtűl és kedveskedéstűl viseltetvén, inkáb akará, hogy elfoggyon a Christus élete, hogy-sem ő kiessék ura kedvéből és tisztiből. Azért székiben ülvén, rútúl bémocskolt lelkének mosdatlanságátúl nem iszonyodván, kezét mosogattya a sidók-előt, mondván: [6] ártatlan vagyok ennek az igaznak vérétűl; tí lássátok. Felkiáltának a sidók: mí-rajtunk és fiainkon légyen az ő Vére. Bűntetést kérének fejekre és bűnhödnek minden keresztyén országok szegeletiben, mint rabok és útálatos vér-árulók. Oh dücsösséges szent Vér, szály mí-reánk és minden maradékinkra: de nem úgy, mint a sidókra, hogy boszszút-ály, hanem hogy mosogass, tisztogass és megszentely minket. [6] Matt. 27. v. 24.

Pilátos azért, [7] *adjudicavit fieri petitionem ipsorum:* JESUM *tradidit voluntati eorum;* sentenciát monda: hogy a sidók kivánsága- és akarattya-szerént légyen a Christus [8] feszítése. Nagyob [7] Luc. 23. v. 23, 25 [8] Joan. 19. v. 16.

és hathatósb szókkal nem jelenthették az Evangelisták a hamis birónak istentelenségét, mint, mikor azt írták, hogy JESUST vádolójának akarattyára hatta. Nem szabad a birónak, a vádolt ember bűntetését ellensége kedvére hadni: mert az igazság szolgáltatásban mértékletesség kívántatik; boszszú-űzés nem szenvedtetik. Nem szabad senkit abból itílni, a mit ellene-mondanak, hanem, a mit hiteles bizonyságokkal fejére raknak. Nem szabad halálos sententiát mondani, melyben oka nem adatik a kárhoztatásnak. De mivel *Pilátos,* egyéb okát nem adhatná a Christus halálának, hanem, hogy irígységből vádoltatott, félelemből sententiáztatott: inkáb halgatással mulattya, hogy-sem okát mongya kárhoztatásának. Önnön-maga *Pilátos* egy-nehányszor mondotta, hogy semmi vétket nem talált Christusban: de a császár félelmétűl és a sidók nyelvének fenyegetésétűl, kiragadtaték az igazság uttyából.

Bírák, bírák; valahol a félelem és reménység regnál, ot az igazság nem regnál. *Nábotot* [1]halálra itílték a hamis birák, hogy *Jezabel*-nek kedvét találnák; *Susannát* kárhoztaták a lator vének, hogy feslettségeket végbe nem viheték: Christust, halálra itíli *Pilátos*, hogy császár haragját elkerűllye, a sidók barátságát megtarcsa. Igy szokott lenni: valamely bíro örűl az ajándéknak és félelemtűl viseltetik, igazat nem itílhet. Nem kel azért a bírónak azzal gondolni, mit mondanak ő-felőlle az emberek: hanem, azt kel szeme-előt viselni, mint lészen Isten-előt ítíleti. Mert a szók csak rettentenek, de a hamis itílet elkárhoztat. És soha egy Mártir sem lett vólna, ha az emberek itíletire és szavára függesztették vólna a Szentek az ő életek kormányát.

[1] 3. Reg. 21. v. 15.

Te pedig ártatlan JESUS, ki halálra sententziáztatál, hogy az én lelkem életét megtartanád, óltalmazz engem az örök halálnak érdemlett sententiájától, a te érdemetlen kárhoztatásoddal. És, ha te én-érettem a sidók akarattyára hagyatál; adgyad, hogy én-is te éretted, a te szent akaratodra hadgyam magamat. Nem kívánom Uram, hogy szájamra bocsáss és az én akaratom-szerént cselekedgyél; mert a veszendőket szoktad zabola-nélkül jártatni: hanem azon könyörgök, hogy a te szent akaratod tellyesedgyék bennem, az én tulajdon akaratom-ellen-is.

Mikor a kegyes JESUS hallotta vólna a kegyetlen *Pilátos* sententziáját, nagy csendességgel és csudálatos szeretettel Attyához emelvén lelkét, felkiálta: Atyám, mivel egyéb aldozatokkal nem engeszteltetel, hanem azért szabtad-hozzám ezt a testet, hogy áldoztassék: [2]*ecce*

[2] Psal. 39. v. 8.

venio: Deus meus, volui: imon én Istenem, kész vagyok; tellyes akarattal mégyek a Kereszt óltarára. És ezzel a jó akarattal, a Christus testének bémutatásával,[1] írja Szent Pál, hogy megszenteltettünk. [1] Heb. 10. v. 7, 10

Hetedik és utólsó helye a Christus szenvedésének, a *Calvária*-hegy vólt. Mihent kimondá *Pilátos* a *sententciát:* a sidók, mivel inkáb kivánták a Christus halálát, hogy-sem a magok életét; és abban-helyheztették országok megtartását, ha a Christus életét elfogyathattyák: nagy örömmel és tapsolással [2] megköszönék a sententciát. És kegyetlen dühösséggel ragadván Christust, sok döfölések-, pökdösések-közöt, leránczigálák-rólla azt a bársony köntöst, melyben csúfoltatott vala. A mely selyem őltözetet a *Heródes* és *Pilátos* udvarában Christusra adtak, ugyan-ottan-hagyá: tanítván, hogy, mikor halálhoz közelgetünk, a világnak hadgyuk, a mi a világé és ne találtassék rajtunk más ember ruhája, mert jaj annak a léleknek, mely más ember marháját házában hadgya. Ebben pedig a bársony ruhának levonyásában, megújulának a Christus sebei és vér-ontási: mert, a fejében-nyomatott töviskorona megmozdíttaték és, ki bellyeb nyomaték fejébe a tövisközzűl, ki ugyan fejében törék. A sok vereségekkel sebesittetett tagjai a keményedett vérrel ruhájához ragadtak vala: azért minden sebek megújulának a vetkeződésben. [2] Thren.2.v.15.

Minek-utána, [3] a maga ruhájába őltözteték Christust, miképpen *Isaák*-nak[4] hátára adták a nyaláb-fát, mellyen égő-áldozatúl kellett emésztetni: úgy Christusnak [5] vállára adák azt a nagy, nehéz, hoszszú keresztet, mellyen kellett áldoztatni; hogy a sok vereség-, vér-ontás- és nyughatatlanság-miat elerőtlenedett teste, ezzel-is terheltetnék. Sokkal nagyob lelki vidámsággal, hogy-sem Szent *András,* megölelé, csókolá és üdvözlé Christus a keresztet: tudván, hogy ez a *Dávid* kúlcsa,[6] melynek súllyát vállára kellett venni, ha meg akarta nyitni Meny-országot; mely egy fa-kúlcsal bészegeztetett vala *Ádám* atyánktúl: ez ama fejedelemségnek királyi pálczája, mellyet *Isaias*[7] a Christus vállán látott: ez ama királyi szék, mellyből kellett uralkodnia a *Messiás*-nak: ez az igaz *Messiás* zászlója, melly-alat kellett vitézkedni minden Szenteknek. [3] Mar.15.v.20. [4] Gen. 22. v. 6. [5] Joan.19.v.17. [6] Isai. 22.v.22. [7] Isai. 9. v. 6.

Vállára vévén azért Christus nagy kedvel, a Szent Keresztet, miképpen *Jákób* keresztűl-[8] tévén kezeit, megáldá a *Józef* fiait: úgy Urunk-is, áldomást* vete a felemelt kereszttel kíveire; hogy a kereszt zászlója-alat, kereszt-által vennének minden *Sacramentomokat,* valakik a kereszttűl keresztyén nevet vettek. És, miképpen a [8] Gen.48.v.13.

* Áldást.

Jákób kereszti-alat, *Manasses*-től elvéteték és *Efraim*-nak adaték az első méltóság: úgy a Christus kereszti-alat, az istentelen sidók méltósága a keresztyénekre szálla.

Ki tudná megmondani, mely nagy fájdalmakat érzett a mí Urunk, mikor vereségekkel sebesittetett vállán, ily nehéz terhet kellett vinni? mikor a nagy, hoszszú keresztnek földön-hurczolt vége, minden kőben megütközvén és ottan-ottan a tövis-koronában akadván, bellyeb-verte és újította sebeit? Menyíszer tántorította, menyíszer ejtette térdére és orczájára Christust a nehéz gerenda? Menyíszer döfölték, rivogatták,* taszigálták, kötélen hurczolták az ő fáradott és szakaszkodott testét a hóhérok, hogy eléb indítanák? Christus Urunk pedig, két lator-közöt, úgy, hogy, előtte-is, utánna-is egy lator járna, mint-ha ezek feje lett vólna, sok kiáltások- és rágalmazások-közöt, nagy orcza-pirulással, nagy alélva, csak alig léphetvén, öntözte szent Vérével a *Jerusalem* úczáit. Végre látván a sidók, hogy jártányi ereje sincsen, nem, hogy terhet viselhetne; nem azért, hogy künnyebítenék terhét, hanem, [1] Mar. 15 v. 21. hogy siettetnék feszítését, erővel, hatalommal kénszeríték [1] *Simon Cyrenæust,* a *Sándor* és *Rufinus* apját, hogy utánna-vinné a keresztet. Ah, ki sokan örömest mennek Christus-után a menyegzőbe, vagy a *Zachæus* lakodalmába! ah, ki sokan jó kedvel észik a lépes-mézet a tanítványokkal! De, jaj, ki kevesen vannak, kik a Christus keresztit és gyalázatos szenvedésit jó kedvel vállallyák! Előttünk-mégyen a mí [2] Matt. 16. v. 24. Urunk; a súllyos Keresztet hátán viseli, és azt kiáltya: hogy, [2] a ki vélle akar uralkodni, vegye-fel a maga keresztét és kövesse őtet.

Keresztyének; jó akarat kívántatik a Christus szolgálattyához. Mert az Isten házában, nem úgy szolgálnak, mint a rabok, kedvetlenűl és zúgolódással; sem úgy, mint a béresek, fizetésért és világi haszonért: hanem, mint a kedves fiak, örömmel és csak Isten kedvéért. Kívántatik az-is, hogy a magúnk keresztét visellyük, nem a másét, mint ez a *Cyrenæus*. Mert, nem elég a keresztet nézni, a sanyarú életet predikállani, vagy egyebeknek parancsolni; az-az, csak abban fáradni, hogy egyebeknek keresztet készítcsünk: hanem a magunk életét szentűl kel rendelni és a világi sanyarú galibákat örömmel kell viselni. Végezetre, kívántaiik, hogy Christust kövessük a kereszt-viselésben: és, ha ő szentséges Teste mindenestűl keresztre-feszíttetett és hóltig ot-maradott; a mí gonosságunk-is mindenestűl megfeszíttessék és megölessék.

* Rivgatni, increpo, corripio.

De igen vélte találkozik, a ki úgy ne visellye, mint *Simon,* a Christus keresztét; mert nagyob része a világnak [1] *Inimici Crucis* [1] Philip. 3. v. 18. *Christi;* ellensége a Christus keresztinek: kiknek hasok Istenek, és gyalázatos erkőlcs dücsösségek. Nem úgy, keresztyének, nem úgy: hanem, [2] *Exeamus ad eum extra castra, improperium ejus portantes;* [2] Heb. 13. v. 13. mennyünk-ki mí-is Christussal a *Calvariá*-ra; részesüllyünk az ő keresztinek sanyarúságiban: megszán mínket és megvígasztal, mint amaz aítatos aszszonyokat: [3] kik, mikor őtet siratnák, elfelet- [3] Luc. 23. v. 27. kezvén maga sok nyavalyáirúl, azt hagyá nékik, hogy ne sirassák őtet. Nem tíltya a sirást: hanem megtanít, min kel sírnunk, mikor a Christus szenvedését láttyuk. Engem, ugy-mond, ne sírassatok: hanem, ha engem akartok vígasztalni, sirassátok a magatok bűneit; mert legnagyob terhem, mely-alat földre esém, a tí bűnötök: oka szenvedésimnek a tí álnakságtok. Meggondollyátok azért, hogy, ha én-bennem, a ki nyers és gyümőlcsöző szép zőld-fa vagyok, a kiben semmi aszszúság és fogyatkozás nem találhatott, ily keservesen ostorozza Isten a tí bűnötöket: mint lészen oka az aszszúfának, melyben a szeretet gyökere megszáradott; az igazság levele elhúllott; a tekélletes életnek minden gyümőlcse megrothadott? Ha a mások bűneért, ily sanyarún ostoroz Isten engemet: mit kel annak szenvedni, a ki maga vétkeivel terhes? Ha így bánik Isten szerelmes Fiával: mit fog mivelni az árúló szolgával? Oh én kemény szűvem, ha bűneid siralmára nem indít a te Urad sok kínnya, indítcson ottan azoknak félelme, mellyeket szenvedned kel gonosságidért, ha idején ki nem térsz ezekből.

Immár te-hozzád jutottunk, oh áldott *Calvária*: mely, noha annak-elötte, gonosz-tévők kínnyára rendeltettél és veszendők mészár-széke vóltál; noha a sok büdös testek miat, mellyek az akasztó-fákrúl és keresztekrűl leszakadoztak, iszonyatos vóltál: de minek-utánna, a te ganéjodat illeté az ártatlan *Jób*, a Christus Jesus; templommá változtál; és az egész világrúl, nagy fáratságokkal, sok veszedelmeken, sereggel mennek a te szenséged látni az igaz keresztyének. Nincs semmi büdösség immár benned; sőt, temjénnel illatoztatol: nem gonosz-tévő latrok, hanem Istennek kedves szolgái laknak rajtad: senkit meg nem ölnek, de sokakat örök életre elevenítenek benned.

Mikor azért erre, az ördöggel-való utólsó baj-vívásnak mezejére érkezék, nagy fáradva Christus, mingyárt eszébe-juta, hogy azon a hegyen temettetett az első *Ádám;* azon a hegyen bűnhöttek

a gonosz-tévők; és nagy szeretettel, bémutatá kész-vóltát Szent Attyának, hogy *pelicanus* módgyára, Vére öntözésével, éleszteni akarja az *Ádám*-ban elesett emberi nemzetet. Ugyan-is, azért akara
[14.Reg.4.v.34.] [1]Christus a gonosz-tévők teste-közöt szenvedni; hogy, mint az *Eliseus* teste, a hólt tetemeket illetvén, életre hozá: úgy a Christus testének erejével, a bűnösök elevenednének.

[2] Prov. 31. v. 6. Amos, 2. v. 8. Szokás vólt, hogy a halálra ítílt embernek [2]jó italt adtak, erő- és bátorság-szerzésért; melyről emlékezet vagyon *Amos* Pró-
[3] Mar. 15. v. 23. Psal. 68. v. 22. fétánál. Azért, *Christus Urúnkat-is,* [3]*Myrrhato vino,* jó-illatú drága italtal kinálták: de *non accepit,* el-nem vévé. Kin a hóhérok bosz-
[4] Matt. 27. v. 34. szonkodván, mivel jó italt nem akara, [4]epét elegyítének az italba és azzal kínálák; mellyet megkóstola. Oh áldott Jesus, mely drágán
[5] Jer. 31. v. 29. Ezech. 18. v. 32. esik néked a mí torkosságunk! Mí ettük [5]a vad-szőlőt, és a te fogad vásik-belé: a mí bűneink epéje keserítette a te szent
[6] Deut. 32. v. 32. szájadat, mikor a sldók [6]szőlejének epéjét megkóstolád. Légyen,
[7] Thren. 3. v. 19. Uram, a te [7]epéd emlékezése az én torkosságom zabolája. És, ha a
[8] Tob. 6. v. 9. *Tóbiás* [8]halának epéje, testi szemet világosított: a te italod epéje, nyissa-fel lelki szemeinket, hogy érczsük, minémű italt érdemlett a mí szájunk, és ennek ismeretivel torkosságunkat zabolázzuk.

Mivel az emberi nemzetnek örök veszedelemtűl megtartója
[9] Gen. 9. v. 21. nem borral, [9]mint *Noë,* hanem, hozzánk-való szerelmének nagy-vóltával megrészegedett vala: mezítelen vetkeződék, hogy az első
[10] Gen. 3. v. 7. *Ádám* gyalázatos [10]mezítelenségét befedezné. Mert a kegyetlen hohérok, iszonyú fájdalmakkal leránczigálák szent testéhez fagyott véres ruháját, megmozgatván ezzel a keserves koronának hegyes tövissét. És, noha minden fájdalmaknál nehezebben esett a mezítelenségnek szemérme: de, a mí lelki mezítelenségünk gyalázattyát, inkáb érzette, hogy-sem a maga kissebségét. Nem elégedék azzal Christus, hogy kiőltözék maga akarattyából és tellyességgel Attya kedvére hagyá akarattyát: hanem, a *Calvária* hegyen, szűz szent Testét-is mezítelen feszítteté kereszt-fára. Tanítani akarván; hogy, valaki a Christus keresztit a szent szerzetekben viseli: először, maga akarattyából kiőltözzék: az-után, külső javaitúl üressedgyék.
[11] 2.Reg.6.v.20. [12] Isai. 20. v. 2. [13] 1. Reg. 19. v. 24. *Dávid,* Isten-előt mezítelen [11]énekle: *Isaias,* Jerusalemben [12]mezítelen predikálla. *Saul* addig profétála, [13]az Isten szolgai-közöt, míg mezítelen marada: mihent köntösét felvévé, ottan megüressedék a Protétálás lelkétűl és az-után gonoszúl vesze. Jaj tehát azoknak, kik, a mezítelen Christus-után indúlván, ismét felőltöznek a világ czulájába*.

* Rongyába.

Eljővén az üdő, melyben ki kellett nyomni az igaz szőlót a Kereszt satúján: [1]a földre dőjtött Keresztre hanyattá-fekteték a mezítelen JESUST; és miképpen *Ádám* kinyújtá kezét a tilalmas gyümőlcs lopására: úgy a mí váltságunk a Keresztnek Oltárára terjeszté szent kezeit; és, [2]mint *Isaák,* a rakás fa tetején, nagy engedelemmel nyakára várta attya vágását: úgy az ártatlan Christus, szelíd és engedelmes szűvel, minden idegenség-nélkül, várta a hohérok szegezését. Ragadván azért, a kegyetlen hohérok bal-kezét, mely szüvéhez közeleb vala, temérdek vas-szeggel, nagy, öreg pőröly ütésivel, a fához szegezék. Oh felséges Atya Isten! Oh végetlen bőlcseségü Szent Isten! Ha a *Salamon* templomában [3]nem akarád, hogy pőröllyel illetnének csak egy követ-is: mi dolog, hogy a Szent Lélektűl éppíttetett templom, ily kegyetlen pőrölyözéseket szenved? Ragadák a töb hohérok job-kezét Christusnak és mind azt, mind a két lábát, által-lyuggaták és szaggaták temérdek vas-szegekkel. Annak-okáért, miképpen a világ kezdetin a földi paradicsom, négy [4]igen szép és bévséges forrással nedvesitteteft és gyümólcsössé tétetett: úgy a mí édes Üdvözítőnk négy mélységes Sebeiből, lelkünk mosogatására és gyümőlcsözésére, négy bévséges, de véres kút-fejek áradának. Oh áldott JESUS; mely méltán mondatol, [5]*vir dolorum,* fájdalmak emberének! mivel ennél nagyob fájdalmak nem lehetnek, mint, mikor a kezek és lábak sürűséges inai és apró csontocskái megszaggattatnak és egybe-rontatnak, melyre-nézve, minden fájdalmi-közöt, leginkáb azt emlegeti Christus; hogy, [6]*foderunt manus meas et pedes meos;* kezeit, lábait által-lyuggatták és annyira kicsigázták tagjait, hogy megszámlálhatták minden csontyait. Valaki nem hiszi, mely nagy kín és fájdalom a kezek és lábak szegezése, künnyen eszébeveheti, ha történetből egy tő-hegy mégyen körme-alá. Oh dücsösséges Kezek, mellyek az eget, földet alkották! Oh áldott Lábak, [7]mellyek-elöt a halál és ördög elfutamodnak! [8]*Quid sunt plagæ istæ in medio manuum?* Micsoda szegek, micsoda sebek ezek, mellyek títeket szaggattak? Az-én kezeim gonosságí, az én indúlatim álnaksági szerzették ezeket a fájdalmakat: [9]*Vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.* Oh felséges Atya Isten; nézz ezekre a te Szent Fiad Sebeire és fájdalmira, mellyeket az én bűneim osvoslásaért szenvedett. Fogadd kegyelmesen ezt az áldozatot: és ennek érdeméért, bocsásd-meg sok gonosságimat.

[1] Isai. 63. v. 6.
[2] Gen. 22. v. 9.
[3] 3. Reg. 6. v. 7.
[4] Genes. 2. v. 10.
[5] Isai. 53. v. 3.
[6] Psal. 21. v. 17.
[7] Abac. 3. v. 4, 5.
[8] Zach. 13. v. 6.
[9] Isai 53. v. 5.

Illyen kegyetlenűl, Kereszt-fához szegezvén Jesust; hogy bételyesednék a Próféták jövendőllése, két gonosz-tévő latorközöt, mint-ha ezeknek elől-járó Kapitánnya lett vólna, felemelék; az-az, feltámaszták a *Jákób* lajtorjáját, mellyen Meny-országba hághassunk: kimutaták az áldott fát, mellyen igasság szolgálatik: felállaták amaz ércz-kígyót, mely nem a testi sebeket gyógyíttya, hanem pokol-béli kígyók mérgét óltya és a lelki sebeket orvosollya: felemelék a *Noë* barkáját, melyben a bűnök özön-vizétűl megoltalmaztatunk: megmutaták a *Dávid* kúlcsát, mellyel az egek kapui megnyittatnak: az Ur Christus zászlóját megereszték, mely-alat diadalmason vitézkedgyünk: végezetre, Isten-eleibe emelék, *manipulum primitiarum*, az aratás sengéjének marok-buzáját, mely a világ ehségét elvenné.

[1] Marci. 15. v. 27. Isai. 53. v. 12. Joan. 19. v. 18. [2] Gen. 28. v. 12. [3] Sap. 14. v. 7. [4] Num. 21. v. 9. Joan. 3. v. 14. [5] Isai. 22. v. 22. Apoc. 3. v. 7. [6] Lev. 23. v. 10, 11.

Mikor a nehéz Kereszt-fának végét, alá-ereszték a mélyenásott verembe, iszonyú-képpen megrokkana a Christus szent Teste; és a szegek helyei nagyobbúlván, megujíták a fájdalmakat. Oh dücsősséges Jesus! Oh én lelkem szeretője; mely nagy változást látok benned! A kinek Meny-országban Angyalok udvarolnak; a kit e földön a Szent Apostolok tisztelnek, most a *Calvárián* latrok-közöt függesz! A bűnösök helyén, bűnösök-közöt, bűnösök kínnyával gyaláztatol! Elvesztéd életedet, hogy mí éllyünk: elvesztéd emberek-előt tisztességedet, hogy megnyerjed Isten-előt böcsülletünket. Oh áldott Kereszt; az-előt gyalázatos vóltál, latrok vállán hordoztattál: de az-ólta, hogy a Christus testét illeted, királyok koronáján és minden Szentek homlokán fényeskedel. Igazán te vagy ama drága fa, melynek magassága felséges, levele szépséges, gyümőlcse édességes; mert te-benned, minden ember eledelt talál: ágaidon, az égi madarak fészke lehet: árnyékod-alat, minden hévségben és égi háborúban óltalom találtatik. Oh Kereszt-fára magasztaltatott áldott Jesus, mivel azt fogadád, hogy mindeneket hozzád vonszasz, mikor felemeltetel a földtűl: vond-hozzád a mí akaratunkat; hogy kiálthassuk Szent Pállal: *Christo confixus sum Cruci;* én-is Christussal megfeszűltem a világi kivánságoknak.

[7] Dan. 4. v. 8, 9. [8] Joan 12. v. 32. [9] Gal. 2. v. 19.

Úgy bánek *Pilátos* Christussal, mint a világ szokott cselekedni: mely, ha tisztességeket ád-is, de keresztekkel terheli. *Pilátos,* a Kereszt-fára feszített Christus feje-felibe, sidóúl, görögűl, deákúl tisztességes *titulust* függeszte: názaret-béli Jesus, sidók királya. És, noha a papi-fejedelmek könyörgöttek, hogy ne nevezze Christust sidók királyának; hanem hogy ő, sidók királyának mondotta

[10] Joan. 19. v. 19.

magát: de semmit nem nyerének; mert Isten akarattya vólt, hogy a Christus királyságát a pogány fejedelmek hirdessék.

A Kereszt-fa alat, a Christus felső-ruháját [1] négy darabra meté- [1] Joan. 19. v. 23. 24.
lék és magok-között feloszták a hohérok: belső köntösére pedig, mellyen varrás nem vólt, [2] sorsot vetének; hogy bétellyesednék a [2] Psal. 21. v. 19.
Szent *Dávid* profecziája.

A Kereszt-fa-mellet, nagy sokaság állott, a papi-fejedelmekkel egyetemben: ezek fejeket tekergetvén, sok átkozodással, káromlással, nevetéssel, csúfolták [3] a megfeszűlt Jesust. Némellyek azt mondották: [3] Luc. 23. v. 35. Mar. 15. v. 29.
nosza, most mutasd-meg hatalmas erődet. Ha igazak és nem szem-fényvesztések vóltak csuda-tételid, szály-alá a kereszt-fárúl, gyógyícsd-meg sebeidet. Ha egyebeket segítettél, segítcsed magadat. Most látczik, mely hiuságos dicsekedés vólt, hogy harmad-nap megéppíted a templomot; mivel magad testét sem tudod megmenteni a keserves kínoktúl. Ha Isten fia vagy, ha *Israël* királya vagy, lássuk tehetségedet és hatalmadat. Egy-szóval; hogy a Christus tisztességét, szavainak hitelét, csuda-tételinek böcsülletit földhözvernék, semmi szitkot és gyalázatot el nem hattak: hanem arra forditották mesterségeket, hogy a Christus tanitása hiuságnak; csuda-tétele szem-fény-vesztő tettetésnek itíltessék, a Kereszt-fánvaló szenvedésből.

Nincs oly czégéres lator, nincs oly gonosz-tévő gyilkos, nincs oly halálos ellenség, kin az emberek ne szánakodgyanak, mikor utólsó kínnyát és halálát nézik. Mert a természet hozta, hogy ellenségink halálán-is megszomorodunk. Azért Szent *Dávid,* keservesen siratá a *Saul* halálát, noha tudta, hogy éjjel, nappal életét szomjúhozta. *Julius* császár, látván *Pompéjus*-nak hólt testét, sok köny-húllatásokkal kesergé ellenségét. Csak egyedűl Christus, a ki igazán mongya, hogy [4] *Omnes videntes me, deriserunt me; locuti* [4] Psal. 21. v. 8.
sunt labiis et moverunt caput; minnyájan a kik látták, szidalmazták, trefálták, fejek mozgatásával csúfolták őtet. De addig mozgaták fejeket a sidók, hogy elszédűlének: és, miképpen az első gyilkos *Cain,* [5] reszketeges-fejű és félelmes bújdosó lén e földön: úgy [5] Gen. 4. v. 14. Ita LXX.
ők-is, a Christus halála-után, rettegők és tétova-bújdosók, a mái napig.

Te pedig, oh áldott Jesus, dícsirtessél mind-örökké; hogy, sem az ördög kisztetésére le nem ereszkedél a templom ormozattyárúl; sem a sidók szidalmára és csufolására, le nem szállál a Kereszt-fárúl; félben nem hagyád váltságunkat: hanem, hogy bétellyesítenéd

O Christe, qui nullum habes in Calvaria defensorem, habeam ego te in valle Josaphat.

a profecziákat; hogy meggyőznéd az ördögöket; hogy megölnéd halálodal a halált; hogy megváltanád a bűnösöket, álhatatoson, halál-ig a Kereszt-fán maradál. És ezzel példát adál, hogy, a ki veled akar uralkodni, senki szavára és csúfolására, le ne szállyon a szent szerzetnek és keresztyéni tekélletességnek keresztiről.

De Septem Verbis.

Ily sok kissebségekre és gyalázatos szidalmazásokra, eggyet sem szóllott az ártatlan Bárány. Mert, noha a Kereszt-fán, hétszer szóllott és oly csudálatos szentségekkel tűndöklő ígéket szóllott, mellyek magok-szerént, egész predikácziót kívánnak; de maga mentségére, rágalmazóinak torkolására, semmit nem szóllott: hanem, a mint testének fájdalmas kínnyát, úgy böcsülletinek kissebbítő szidalmazását, halgatással tűrte, csendesz elmével viselte.

Ezeket a Christus kínnyainak iszonyuságit és az Isten Fiának keserves szenvedésit, nem tűrheték továb az egek. És mint-hogy nem vala, ki befedné Urunk mezítelenségét, vagy gyászolná halálát: miképpen a jámbor szolgák, urok halálán fényes ruhájokat elhagyigállyák és szomorú feketébe öltöznek: úgy a nap és hóld, az égi csillagokkal-egyetemben, megvonák fényességeket és, az egész földet szörnyű setétségbe öltöztetvén, befedezék a Christus mezítelen testét. Ugyan-is, ha az Israël fiainak sanyargatásaért, kiterjesztvén [1] *Mojses* az ő kezeit, három nap-estig, iszonyú setétséget bocsátott *Egyiptus*-ra: méltó vólt, hogy, mikor az Isten Fia szent kezeit a magas Kereszt-fán kiterjesztette, hat órától-fogva kilencz óra-ig, az egész világ setétségben [2] hagyatnék. És, ha meghoszszabbodék a nap, [3] mikor Isten-előt kedves baj-vívását végbe-vívé *Josue:* méltó vólt, hogy a Christus szenvedése-kor, megröviduljön a nap, és üdő-előt besetétednék; hogy a kegyetlen sidóktúl, továb ne kínoztatnék az élő Isten. Te pedig, oh én lelkem, mit gondolsz illyenkor? Sirattyák és gyászollyák Christust az egek, noha nem ő-érettek szenvedett; nem az ő váltságokért áldoztatott: te pedig, a kinek bűneiért kínoztatik, a kinek váltságaért-feszíttetik, nem siránkozol-e? Ha a Christus szent Testének szakadási, ha az ő keserves kínnyainak sokasági, köny-hullatásra nem indítanak és gyázba nem öltöztetnek téged: mint reménled az ő váltságában és feltámadásának örömében részedet?

[1] Exod. 10. v. 22.

[2] Matt. 27. v. 45.

[3] Jos. 10. v. 13.

Keresztyének; természetünk hozta, hogy, mikor kedvesünk meghal, annak utolsó szavait és cselekedetit mélyen elménkbe öltyuk: méltó azért, hogy a mi lelkünk-szeretőjének, utólsó cselekedetit megtekíncsük; és, ha az ő életének példájából, minden

tekélletes életre tanuságot vettünk: az ő halálából, a mesterségeknek mesterségét, a jó kimúlásnak módgyát, igazán megtanúllyuk. Tudván azért Christus, hogy éppen megtellyesítette, valamit isteni rendelésből a Próféták jövendőllöttek; látván, hogy az ő Szent Attyának haragja megenyhődött; hogy az ördög meggyőzetett; hogy a világ váltságának árra tellyesen megfizettetett: megkóstolván a spongyiában és hysópban néki [1]nyújtatott eczetet, [2]nagyon felkiálta. Micsoda kiáltás vólt ez; megmagyarázza Sz. Pál: [3]erős kiáltással, ugy-mond és keserves sirásokkal könyörge az ő Szent Attyának; és az-után, [4]fejét lehajtván, kibocsátá lelket: hogy, mint a *Noë* bárkajából kibocsátott galamb, hírt hozna és jelt adna az Istennel-való békeségről és a harag özönének szünéséről.

[1] Joan. 19. v. 29. [2] Matt. 27. v. 50. [3] Hebr. 5. v. 7. [4] Joan. 19. v. 30.

Mi dolog ez, Édes Üdvözítőm? Sírva, kiáltva, imádkozva, fejed-hajtva adod-ki lelkedet? Oh végetlen szeretet! Oh böcsülhetetlen kegyelmesség! Nem sirattad, Uram, nem sirattad magadat, hanem az én sok bűneimet: nem kesergetted kín-szenvedésidet, hanem az én gonosságimat. És, mivel születésedben nem vólt bőlcsőd; életedben nem vólt házad; halálod oráján sincsen inged: hanem, ágyad a kemény kereszt-fa: vánkosid a vas-szegek: superlátod az egek. Semmi kedvet, semmi künnyebséget nem kerestél Testednek: hanem csak Istenhez kiáltottál, csak könyörgöttél; és fejedet meghajtván, igaz engedelmességgel az Isten akarattyára, kibocsátád lelkedet. Ezt kel a keresztyén embernek halála óráján követni; nem a test kedvét keresni; nem a világon kapdosni: hanem, Istenhez kel folyamni; bűnünk bocsánattyát sirással tőllekérni; az ő szent akarattyához mindeneket alkalmaztatni.

Oh én kemény szűvem, mikor epedsz-meg bánatodban, ha akkor nem bánkódol, mikor a te Istened meghal-éretted? Nézd, oh én lelkem, a te Megváltód hólt testét a Kereszt-fán. Látod-e mint béestek szent szemei; megkékűltek szent orczái; megmerevedtek hideg tetemi; megfeketedtek szent tagjai; lábbal tapodtatik földrefolyt szent Vére? Follyatok én szemeim köny-húllatási, ha vérrel folynak a Christus sebeinek forrási. Szerelmes Uram; édes Megváltóm; a te szent halálod óltalmazzon engem az örök haláltúl.

Ha Urúnknak világra jövetelét látván a mennyei Angyalok, minnyájan alá-szállottak magas égből és alázatosan imádták őtet, a mint Szent Pál írja: [5]ha a pusztában-való baj-vívása-után, angyali seregek [6]küldettek a Christus szolgálattyára; sőt, ha a küldús *Lázár* halálán, jelen-vóltak az Angyalok: kétség-nélkül,

[5] Heb. 1. v. 6. [6] Matt. 4. v. 11.

mihent a testtűl elvált Christus lelke, minden mennyei Angyalok jelen-vóltak az ő szolgálattyára és örvendetes dücsőítésére.

Keserves halalának utólsó órájában-is megismérteté isteni hatalmát a mí Urunk öt rend-béli csúdálatos cselekedetekkel. Mert, [1] mihent kibocsátá lelkét, a templom superláttya [1] felső részétűl-fogva végig-alá, két-felé szakada: az-az, Szent Fia halálát érezvén az Isten, elszaggatá ruháját; mint a sidók, keserves állapottyokban szoktak vala cselekedni; a főld szörnyen megindúla: a kő-sziklák megszakadozának; a koporsók megnyilatkozának; és sok Szentek testei feltámadának; kik megjelentek sokaknak a Christus feltámadása-után.

[1] Matt.27.v.51.

[2] Miképpen *Mojses*, [2] az ő orczájának fényességét béfedé a sidók-előt: úgy Isten az Ó Törvényben, [3] *Deus absconditus*, rejtezett Istennek neveztetett, ködben és setét felhőben jelent *Mojses*-nek: a pusztában bújdosó sidók-előtt-is, sátorát, [4] nappal setét felyhővel bévonta. A *Salamon* templomának pedig, belső részében, [5] egy superlát függött, mellyen által nem láthatott a kösség a templomnak szenteb helyére. Mind-ezek, azt példázták, [6] a mit Szent Pál mondott; hogy a Szentek úttya nyitva nem vólt; homály, árnyék, fedezett példa vólt az Ó Törvénynek minden szentsége: az emberek bűnei közbe-vetődvén, elszakasztottak Istentűl mindeneket. De mikor Christus meghala, elszakada a fedél: megnyilatkozának az Isten titkai; bétellyesedének a példák. Az Ó Testamentomban, a ki vétkezett, egy tiszta és makula-nélkül-való bárányt, egy ártatlan szelíd galambot, egy valamely más állatot kellett megölni; az-az a bűnösért, bűntelennek kellett szenvedni. Fedél vólt ez: de elszakadott a Christus halálában; és kinyilatkozott, hogy a mí bűneinkért, annak az ártatlan Báránynak kellett szenvedni, mely egyedűl találtatott makula-nélkül. Ezen formán, minden egyéb áldozatok, rend-tartások és *ceremoniák* homályi fényességre hozatának, mikor elszakasztá Christus azt az superlátot, mely Istentűl minket elszakasztott vala. Keresztyének, ha elszakadott a templom superláttya, szakaszszuk-el mí-is azt a fedelet, melyről írja Szent Pál, [7] hogy az emberek szűvében szokott lenni. Ha a szeméremnek fedele vagyon lelkedben, mely az igaz gyónástúl elvonszon: szakazd-el ezt a fedelet és tiszta tekélletes gyónás-által, békéllyél-meg Isteneddel. Ha egyéb vétkek fedele vagyon szűveden: szaggasd-el; mert az Isten színét nem láthatod külömben.

[2] Exod.34.v.33.
[3] Isai. 45.v.15.
[4] Exod.40.v.36.
[5] 2. Paral. 3. v. 14.
[6] Hebr.9.v.3,8.
[7] 2.Cor.3.v.15.

A főld megindúla, mikor meghala Christus. Ah, keresztyének;

ha az érzékenségtelen föld-is megrendül, mikor a szelíd Christus meghal: vallyon, minémű rettegése lészen a bűnös embernek akkor, mikor eljő itílni és amaz átkot kimongya: mennyetek-el, én Atyám átkozotti, az örök tűzre? Most az ideje, hogy sok bűnök terhével súllyosíttatott lelkünk megmozdúllyon a Christus halálán és annak érdemével, kegyelmet nyerjen.

Mivel az igaz kő-szikla, a Christus Jesus, két-felé válék, mikor az ő lelke kiszakada Testéből: a kemény kő-sziklák-is megrepedezének. Oh kimondhatatlan keménység, ha szívünk meg nem lágyúl az isteni szeretetre! Nem a kövekért hólt-meg Christus, és a kövek meghasadoznak: mí pedig, kikért Vérét ontotta, mint a kövek, meg nem indúlunk szenvedésén. Nehezek vagyunk bűneink súllyával; hidegek vagyunk imádkozásinkban; szárazok vagyunk aítatosságinkban; kemények vagyunk irgalmatlanságunkban; sok egyéb dolgokban hasonlók vagyunk a kövekhez: abban külömbözünk, hogy Urúnk halálán meg nem repedezűnk. Ha az ostorozások pőrölyének kemény ütési meg nem törik; ha az isteni vígasztalásoknak gyönyörüséges forrási, meg nem lágyíttyák szívűnket: lágyítcsa aítatosságra és isteni szeretetre keménységünket, a Christus halála. Ha a büdös baknak egy csep vérével a kemény gyémánt megromol: Christusnak ennyi sok Vére törje-meg gonosságban-merűlt, és keményűlt akaratunkat.

Semmivel inkáb nem ismértette Christus, hogy ő vólt halála a halálnak és az élet megadója, mint azzal, hogy szent halála óráján, sok koporsók megnyilatkoztak, sok hólt testek feltámadtak; mellyeket ennyi esztendők forgásában, a halál fogva-tartott. Oh édes Megváltóm! Oh édes Üdvözítőm; láttyák a te fényes szemeid, hogy meghólt az én bűnös lelkem, mikor gonosságával tetőlled, ki igaz élet vagy, elszakadott. Tudgya a te mélységes bőlcseséged, hogy ollyan vagyok, mint a színes koporsó; melynek, noha külső tettete* fénlik, de belől csak büdös döggel büszhödik: azért könyörűly rajtam és elevenítcsed lelkemet szent haláloddal.

Mikor a föld-indúlást és a töb csudákat látá a *római* százados, felkiálta: bizony ez, Isten [1]Fia vólt: [2]bizony ez az ember igaz vólt. [1] Matt.27.v.54. [2] Luc.23.v.47.
Nem csuda, ha Péter az Apostolok-előt megvallá, hogy Christus Isten fia: de, hogy ez a pogány vitéz, olykor tészen bizonyságot az Christus Istenségérűl és ártatlanságárúl, mikor Pétertűl megtagadtatott; mikor a sidóktúl vádoltatott; a körűl-állóktúl csúfoltatott; a latrok-

* Fedele, szine.

között kínoztatott, azt bezzeg oly csudának itílhetyük, mint, hogy a kő-sziklák meglágyúltak.

[1] Luc. 23. v. 48. A százados példáját követé az egy-ügyű kösség, [1]mely a Christus szenvedésének nézésére gyűlt vala. Mert ez-is, mellyét-verve és rettegve ment haza.

Vége vala immár a Christus életének: de nem lén vége szen-
[2] Deut. 21. v. 23. vedésének. Mert, nem-csak a *Mojses* törvényének [2]rendeléseért, hanem a Húsvétnak és a szombatnak böcsülletiért, ugyan-azon
[3] Joan. 19. v. 32, 36. nap le akarván venni a keresztekről a testeket, megronták* [3]szárát a két feszített embernek, hogy meghalnának. Mikor látták vólna, hogy Christus immár meghólt, csontyait meg nem törék; hogy
[4] Exod. 12. v. 46. az [4]Irás bételyesednék: hanem, hogy bizonyosbak lennének halálában, egy a vitézek-közzűl, által-veré dárdajával óldalát; melyből vér folya-ki váltságunkért; víz folya keresztelésünkért.

Oh áldott Jesus, mely bév-kezű, sőt tékozló vagy, szent Véred
Supra, fol. 103. kiontásában! Egy csep Véred elégséges vólt az egész világ vált-
[5] Psal. 129. v. 7. ságára; de hogy, [5]*copiosa redemtio,* bévséges lenne fizetésed; és,
[6] 1. Tim. 1. v. 14. Rom. 5. v. 20. a hol bévelkedett a bűn, [6]*superabundaret gratia,* annál inkáb bévelkednék a kegyelem: kiadád mindenestűl, testedben széllyel-oszlott véredet, mikor megostoroztatál; agyad veleje-körűl valami vér találtatott, mind kinyomá a tövis-korona; az erek vérét éppen kibocsáták a vas-szegek ér-vágási, csak a szűved vala-hátra: és ímé, azt-is által-verik, annak-is vérét bocsáttyák. Méltán mondhatod immár, lelkünk-szeretője, az emberi nemzetnek ama drága
[7] Cant. 4. v. 9. szókat: [7]*vulnerasti cor meum soror mea, sponsa; vulnerasti cor meum;* megsebesítetted, édes jegyesem, megsebesítetted az én szűvemet. Ah, áldott seb! ah, dücsösséges nyílás! Nem egyéb, keresztyének, a Christus óldala sebe, hanem egy száj, mely az Isten szeretetit hirdeti; egy ajtó, mellyen az óltalom-várasába és a *Noë* bárkajába mehetünk, hogy a veszedelmektűl szabadúllyunk; egy kő-hasadék, melyben bátorsággal nyugodhatunk. Ebbe a hasa-
[8] Cant. 2. v. 14. dékba híja Christus a híveket, mikor azt kiáltya: [8]galambom, jőj a kő-lyukakba; jőj a kő-hányások hajlékába. Kicsoda ez a kő,
[9] 1. Cor. 10. v. 4. ha-nem, a kirűl Szent Pál írja; *petra erat Christus;* Christus a kő-szikla? Micsodák a lyukak, hanem a szegek helyei? Micsoda
[10] Joan. 20. v. 27. [11] Jer. 48. v. 28. a kő-hányások hajléka, hanem a dárda helye? mely oly tágas vala, hogy Szent Tamás, egészen kezét [10]belé-tehette, noha csak
Eleganter hæc fere omnia, Bernard. Ser. 61. in Cantica. úját bocsátotta a szegek helyébe.

Keresztyén ember, [11]*relinque civitates; habita in petra: quasi*

* Megtörék.

columba, nidifica in summo ore foraminis; hadd-el a világ hajlékit, az ördög vendég-fogadóit: lakjál ebben a kő-sziklában, mint egy galamb: csinály it fészket lelkednek. Ha bűneid rettegtetnek: fuss a Christus óldala nyilásába; és, eszedbe-vévén, hogy [1]nagyob az Isten irgalma, hogy-sem a te vétked, megbátorodol. Ha az Isten haragját fejed-felet látod: [2]*ingredere in scissuras petrarum, a facie formidinis Domini;* meny-bé az igaz kő-szikla szakadásába, és megszűnik rettegésed. Ha az ördög és világ kisérteti ostromolnak: [3]*petra refugium erinaceis;* szaladgy a kő-szikla-hasadásba és megüressedel félelmedtűl. Ha a világi keresztek és sanyaruságok szorongatnak; ha ellenségid prédára keresnek: [4]*veni columba mea, in foraminibus petræ;* röpűly a kő-lyukba és óltalom-alat lészesz. Mert, ha a Szent Mártirok, bátorsággal nézték testek szakadását, örömmel látták vérek folyását: abból vólt, hogy az ő lelkek a Christus sebeiben lakozott és a kő-sziklától megkeményedett mint a kő-szikla. Annak-okáért, bátran azt kiáltották, a mit Szent *Jób:* [5]Uram, állass melléd engem, sőt, fogadgy-bé szent sebeidbe, és nem félek, akár-ki támadgyon ellenem: mert erős váram és győzhetetlen bástyám nékem a te szent sebed. Végezetre, ha bűneid sokaságával terheltetel és lenyomatol: szaladgy ebbe a Christus óldala sebébe; mert, ha Szent Tamás, hitetlenből hív lett, mihent kezét bocsátotta a Christus óldalába: te-is mingyárt Christus galambja és jegyese lészesz, mihent az ő óldalában fészket szerzesz.

[1] Gen. 4. v. 13.
[2] Isai. 2. v. 21.
[3] Psal. 103. v. 18.
[4] Cant. 2. v. 14.
[5] Job. 17. v. 3.

A kő-szikla vizet ada, mikor *Mojses*-tűl [6]megütteték: a mí kő-sziklánk óldalából-is, természet-felett víz folya, vérrel-eggyüt, noha egybe nem elegyedének; és ennek emlékezetire, az áldozat kelyhébe vizet és bort elegyít az anyaszentegyház. Ez a víz, melyről Szent János írja, hogy [7]bizonyságot tészen a Christus istenségéről. Mért, ha az ó lelkének nagy kiáltással-való kibocsátása oly erős bizonyság vólt, hogy erre-nézve, a százados [8]Isten Fiának isméré őtet: az o óldalából kifolyó Vérnek erejét-is arra terjeszti Szent János, [9]*ut et vos credatis;* hogy mí-is abból isteni hatalmát elhidgyük. Ez a víz, melyről *Isaias* jövendőllött, hogy [10]az Üdvözítő forrásiból örömmel meríttetik: ez óltya-meg szomjúságunkat; ez mosogattya rútságunkat; és, mint *Naamánt* a Jordán [11]vize poklossagától, úgy megtisztít minket a keresztségben, gonosságinktúl. Ez a víz, melyben, ha *Judit* [12]meg nem feredett vólna, *Holofernest* meg nem győzte vólna. Ez a *Dávid* forrása,

[6] Num. 20. v. 11.
[7] Joan. 4. v. 13, 14.
[8] Mar. 15. v. 39.
[9] Joan. 19. v. 35.
[10] Isai. 12. v. 3.
[11] 4. Reg. 5 v. 14.
[12] Judit. 10. v. 3.

melyről jövendőllött *Zachariás*, [1]hogy a bűnöket elmossa. Oh áldott JESUS! igazán másik *Ádám;* kinek [2]óldalából éppíttetik, nem egy gyarló és veszedelemre-vívő *Éva*-aszszony; hanem a te igaz jegyesed, az anyaszentegyház, [3]melyben macula nincsen: hálákat adod néked, hogy az én óltalmomért, szent óldaladban hajlékot csináltál. Adgyad, édes Megváltóm, hogy azok-közöt ne találtassam, [4]kik az utólsó ítílet napján, sírva nézik ezt a te szent óldalat nyilását, melyben lakni nem akartak.

[1] Zach. 13. v. 1.
[2] Gen. 2. v. 22.
[3] Ephes. 5. v. 25.
[4] Zach. 12. v. 10. Apoc. 1. v. 7. Beatæ Virginis planctus.

Sokszor csudálkozva gondolkodtam, mi az oka, hogy feljegyezték az *Evangelisták,* mit miveltek és mondottak az Urúnkal feszíttetett latrok és a Kereszt-fa-mellet-lévő népek: a Christus szent Annyárúl pedig, egyebet nem írtak, hanem, hogy [5]a Kereszt-mellet állott? Vallyon azért-e, hogy a Szeplőtelen Szűz, semmit nem szóllott; mert a keserves sirások száját béfogták és szavát megfojtották? Vagy azért, hogy az *Evangelisták,* szót nem találtak, mellyel kimagyarázzák az ő [6]keseredett szívének bánattyát? Ama nevezetes kép-író Timanthes; *ejus est Iphigenia; qua stante ad aras peritura, cum mœstos pinxisset omnes, patris vultum velavit, quem digne non poterat ostendere;* felirván *Ifigeniá*-nak megöletését, a körűl-állók szomorú ábrázattyát leírá; az attya orczáját csak béfedé: mivel annyit nem bízott mesterségéhez, hogy bánattyának nagy-vóltát kiábrázhatná orczáján. Ezen formán az Evangelisták, egyebek szavait, fohászkodásit, mellyek-verésit feljegyzették: de Bóldog Aszszonyrúl csak halgattak. Ugyan-is, ki tudná megírnyia, mit mondott, mit gondolt az Isten Annya, mikor Fiának, Istenének, szenvedését látván, által-ölelte a Keresztet és Szent Fiának lecsorgó drága Vérének öntözésével, fejét nedvesitette?

[5] Joan. 19. v. 25. Matt. 27. v. 55. Gen. 21. v. 16. Agar non potuit videre mortem filii: potuit generosa Virgo.
[6] Plin. lib. 35. c. 10.

Vakmerőség vólna, ha én azokat merészleném visgálni, a miket az *Evangelisták* le nem akartak írnyia; de azt bátran merem mondani; hogy nagyob és keservesb szorongatások majd alig vóltak a Szűz szüvében, mint, hogy az ő Szent Fiának hólt testét le nem merte venni a Kereszt-fárúl. És, ha merte vólna-is, nem vólt lajtorjája, mellyen felhágna; nem vólt fogója, mellyel a szegeket kivonná; nem vólt vize, melyben megmosná, lepedője, melybe takarná, földe, melybe eltemetné Fiának hideg testét. Ki gondolhattya, mely nagy szű-dobogást szenvedett az édes Anya; mikor egy-felől, meggondolván, hogy az étszaka reá-borúl; a nagy innep esti béérkezett; a *Pilátos* udvarában senki nincs ismerője, ki-által

a hólt testet elkérhetné; pénze sem vólt, mellyel a temetésre-való szükséget megszerezné. Más-felől, a hólt Testet keresztfán hadni nem akarta; félvén, hogy a sidóktúl, gyalázatokkal ne rongáltatnék: illetlen és éktelen helyre ne vettetnék; az égi madaraktúl ne szaggattatnék. Azért, anyai szeretete arra izgatta, hogy a Testnél maradgyon: az étszakának félelme azt tanácslotta, hogy elmennyen. És nem kétlem, hogy az ártatlan *Susanna* szavaival felkiáltott: [1] *Augustiæ mihi sunt undique;* minden-felől ínségben vagyok. Felséges Isten, ha a *Mojses* testét [2] magad eltemetéd; ha még a gyilkos *Jézabel* testét sem hagyád temettetlen: visely gondot Szent Fiad testére; és ne szenvedgyed, hogy a földnek Ura, egy kis földet ne találljon temetésére.

[1] Dan. 13. v. 22.

[2] Deut. 34. v. 6.

Mikor így törődnék a Szent Szűz, felindítá Isten az *arimatiai* [3] gazdag fő-ember szívét; ki merészen béméne *Pilátos*-hoz és megnyeré, hogy eltemethesse a Christus Testét. Azért, eggyütt *Nicodémus*-sal, ki száz font drága kenetet vásárlott vala, levévék a Christus Testét a Keresztrűl: drága kenettel megkenék: lepedőbe köték: és egy kertben dücsősséges új koporsóba temeték, [4] mely *arimatiai* Jósef koporsója vala; mert úgy illett, hogy, a kinek életében hajléka nem vólt, hólta-után más ember koporsójába temetetnék.

[3] Joan. 19. v. 38, 39.

[4] Matt. 27. v. 60. Isai. 11. v. 10. Sepulchrum ejus gloriosum.

Meghallátok, keresztyének, az Urunk szenvedésit: csak az kívántatik, hogy minnyájan kövessük az Isten jegyesét; ki, az ő szerelmes Megváltójának keserves kínnyát egy csomóba kötötte és ezt mindenkor szeme-előtt viselte; mindenkor kebelében hordozta; [5] *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur;* és szerelmének kezeivel szűvéhez szorította. Ezzel vígasztalta nyavalyáit; ezzel mértéklette jó szerencséit; ezzel engesztelte Isten haragját, ébresztette maga késedelmességét.

[5] Cant. 1. v. 12.

Oh élet-meg-adója! oh halál-rontója Christus Jesus: ki, hogy engem az örök kárhozatnak itíletitűl megmentenél, *Pilátos*-túl megitíltetél és halálra kárhoztatál: hogy engem felemelnél, megaláztatál: hogy engem megmentenél, halálra adatál: hogy engem böcsüllenél, meggyaláztatál: vigyáztál, hogy engemet nyugosztalnál: bőjtöltél, hogy engem mennyei dücsősséggel elégítenél: fáradtál, hogy engemet könnyebbítenél: egy-nehány pénzen eladattál, hogy én megváltatnám: megfogattál, mint gonosz-tévő; csúfoltattál, mint bolond; megsentenciáztattál, mint ország-háborító; megölettél, mint nyilvan-való gonosz-tévő: hogy én-érettem, [6] mint kezes, megfizetnél;

[6] Eccli. 29. v. 20

mint szó-szólló, könyörögnél; és nékem, mint bíró, megengednél. Nem fordítád-el füleidet rágalmazóid kiáltásitúl, szent szájadat a keserves epétűl, szent orczádat a pökdösésektűl. Nem vonád-el szent fejedet, a tövis-korona előt; el nem rántád kezedet, lábadat, a vasszegek-előt. Oh én lelkemnek váltsága! Oh én életemnek gyönyörüsége! Az én szemeim szemlélték a tilalmas gyümölcsöt, és a te szemeid fedetének-bé érette; az én lábaim mentek a fához, kezeim nyúltak az almához, és a te kezed, lábad szegeztetik a Kereszthez: az én szájam ízlelte a tíltott gyümölcsöt, és a te szájad keseredett érette: én loptam, es téged akasztnak-fel érette: enyím a vétek, és tiéd a bűntetése. Nincsenek, Uram, az emberi nyelvnek oly szavai, mellyekkel ezeket megköszönhesse: nincs az emberi akaratnak annyi tehetsége, hogy ezeket meghálálhassa. Hanem, a te végetlen kegyességed-előtt földre-borúlva, azt a Vért, mellyet én-érettem kiontottál; azt a halált, mellyet én-érettem szenvedtél, sirva és zokogva terjesztem elődbe; és alázatos buzgósággal könyörgök Szent Felségednek, *Tantus labor non sit cassus;* hogy ennyi sok és nagy szenvedésid, ne légyenek én-bennem haszontalanok. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Mit kel a Christus szenvedésében szemlélnünk; és abból minémű hasznot kel vennűnk.

Ismértetni akarván Isten, kivált-képpen-való jó akarattyát *Mojses*-hez, azt mondá néki; hogy, noha sokszor megjelent *Ábrahám*-nak, *Isaák*-nak, *Jákób*-nak; és mindenhatóságát, hatalmas cselekedeti-által, megismértette-véllek: de titkos nevét, [1] *Nomen meum non manifestavi ei,* meg nem mondotta nékik. Az a név, *Jehova;* mellyet szabad nem vólt a sidóknak kimondani, hanem a helyébe, *Adonai*-t mondottak. Vallyon micsoda nagy titok vólt a *Jehova* névben, mellyért a *Patriarchák*-nak sem akarta Isten ezt megjelenteni, és a sidóság sem merte kimondani? A kik mélyen túdósok a sidó nyelvben, azt írjak; hogy a *Jehova* név, nem-csak, *ab haja: est, vel fuit;* oly szóból ered, mely valót és vóltat jegyez: hanem, *ab hava; unde hova; conteri. affligi, pati,* a mely szótúl jő, nyomorgatást és szenvedést jegyez. Azért, azzal a szóval jelentette Isten, hogy ő valamikor kínokat szenved és az emberi nemzetért, [2] *Attritus,* rontatott lészen.

[1] Exod. 6. v. 13.

Isai. 53. v. 5.

Ezt az isteni titoknak mélységét, a mái napon világosságra hozta Christus; mikor váltságunkért és szabadulásunkért, sok kínok után, Kereszt-fán végezte életét.

Keresztyének; a mí lelki sebeink és fekélyink orvoslására, bűneink rútságának mosogatására, tekélletes életünk gyarapodására, isteni szeretetünk gyökerezésére, nincs foganatosb és alkalmatosb eszköz, mint az emberré-lett Isten sebeinek és kín-szenvedésinek gyakor és figyelmetes emlékezése. Mert, ha a [1]*Tobias* hala epéje testi vakságokat gyógyított: a Christus szenvedésének keserüsége felnyittya lelki szemeinket a mennyei dolgok látására. Ha a tövisses csipkebokorban [2]megjelent Isten felgerjesztette *Mojsest* az Israël fiainak szabadítására: a tövis-korona-alat kínlódó Isten minden jóságra felindíttya az emberi tunyaságot. A ki bűnbe merült, hatalmas esztent talál a Christus szenvedésében, mellyel ébred akarattya, hogy kiverdődgyék gonosságiból, mivel, a Szent Ágoston mondásaszerént, [3]*in omnibus adversitatibus meis non inveni tam efficax remedium, quam vulnera Christi;* a bűnök gyógyítására, a kísértetek győzedelmére, a világi háboruságok viselésére, erősseb és foganatosb orvosság nem találtatik, mint a Christus sebeiben. A ki elő-ment immár az istenes életben, nagy izgatásokat talál a Christus szenvedésében, a szeretetnek tekélletes serénységére. Egyszóval; a ki áítatoson gondolkodik a Christus kínnyairúl, azokban feltalállya, valamit lelki elő-menetelre kívánhat. Ezen-kívűl, semmiben elégséget nem találhat.

[1] Tob. 6. v. 9. c. 11. v. 13.

[2] Exod. 3. v. 2.

[3] Aug. tom. 9. Manualis, ca. 22.

Ezért mongya Szent *Bernárd;* [4]hogy a Christus szenvedése, mind a mái napig, megindíttya a földet; megszaggattya a kősziklákat; megnyittya a büdös koporsókat; végig-hasíttya a templom superláttyát. Mert, a kik illendő figyelmetességgel szemlélik a Christus halálát; ha földé lettek, a földi állatok szerelmével: látván az Isten igazságának rettenetességét, mellyel szent Fiát keservesen ostorozza szolgainak bűneért, megrendűlnek az isteni félelemnek nagy-vóltával; és, az ő mozdúlhatatlan nehézségeket elhagyván, Istenhez sietnek. Ha kő-sziklává változott gonosságban keményűlt szívök: meglágyúlnak, megolvadnak és siralomban úsznak; eszekbe vévén, hogy az ő gonosságok oka a Christus halálának. Ha, mint a büdös koporsók, béfedik és elrejtik szemérmetességekkel gonosságokat: a Christus testének mezítelensége és szörnyű kínnya, felnyittya szájokat; hogy a szent gyónás-által kiokádgyák bűnöket és új életre elevenedgyék lelkek. Végezetre, a

[4] Bern. Serm. in Feria 4. Pœnosa, initio.

Christus szenvedése elszakasztya az Isten- és ember-közöt-való superlátot:* mert kimutattya és mindenekkel megismérteti az isteni
[1] Exod. 17. v. 6. szeretetnek nagy-vóltát; hogy ebből a megütögetett [1]kő-sziklából,
[2] Deut. 32. v. 13. mézet [2]szopjunk, a szeretet édességét, mellyel lelkünket hizlalhassuk: olajt merítcsünk, mellyel sebeink gyógyíttassék, keménységünk lágyíttassék, gyarlóságunk vastagodgyék.

Annak-okáért, az emberi nemzet jobbúlása és szent élete, nagyrészre, a Christus kín-szenvedésének aítatos elmélkedésén fordúlmeg. És, valakik tekélletes szentségre jutottak, a Christus-halálának emlékezetiben gyakorlották és foglalták tellyes gondolkodásokat. Igen-is méltó, hogy ez soha ki ne essék elménkből. Mert, ha Isten azt kívánta a sidó néptűl, sőt erős parancsolattal arra kötelezte, kogy szűnetlen eszében tarcsa és mind maga, s mind marhája
[3] Exod. 13. v. 2, 12, 15. első-szülöttének [3]bémutatásával meghálállya, hogy [4]az *egyiptom-*
[4] Exo. 12. v. 29. *béliek* első-szülöttének megölésével, testi rabságokból kiszabadúltak: vallyon mí-tőllünk nem többet kíván-e, kiket, nem idegenek halalával, hanem első-szülöttének, eggyetlen-egy Fiának keserves kínnyával, hozott örök szabadságra?

Hogy azért, ne csak emlékezzünk, hanem hasznoson és aítatoson emlékezzünk a mái napon a Christus halálárúl és kín-szen-
Propositio. vedéséről: megmagyarázom, *először; mit kel lelki szemeink-előt viselnünk, mikor a Christus kínnyairúl gondolkodunk. Másodszor; micsoda hasznot kel keresnünk és vennünk az Urúnk halálának elmélkedéséből.* Ezeknek vége a mái tanuságunk vége lészen.

ELSŐ RÉSZE. Hogy a Christus kínnyainak emlékezete, foganatos légyen lelkünk gerjesztésére, nem elég csak rendel hallani és érteni, mit szenvedett Christus a kertben; mint gyaláztatott az *Annas, Caifas, Pilátos, Heródes* házában; mint kínlódott a *Calvária* hegyen: hanem ezekben, negy dolgot kel gondolkodásunk-előt viselnünk: tudni-illik; kicsoda, a ki szenved? kiért szenved? mely nagy szeretettel szenved? mely sok és keserves kínokat szenved? Mert ugyan-is, azzal édesíttetik, mint valami trággyával, a Christus szenvedésének keserüsége; azzal ismértetik szereteti Istenűnknek, ha megértyük, hogy Isten, a ki szenved: ellenségiért szenved; örömest szenved; és keserves, nagy kínokat szenved. Ezek-nélkül, csak magán, a Christus kínnya, sem bűnünk gyülölségére, sem reménségünk bizodalmára, sem isteni szeretetre, sem a Christus halálának szánakodására, hathatóson nem indíthat.

Quis patitur? ELŐSZÖR tehát; azt kel meggondolnunk; kicsoda, a ki szenved?

* Kárpitot.

Keresztyén hitünk tanitásából vallyuk; hogy, a ki szenved, Isten Fia és emberi testbe öltözött igaz Isten. Mert, noha az istenség magán nem szenvedhet: de, a ki a felvett emberi testben szenved, nem egyéb, hanem a menynek, földnek Teremtője, az örökké-való igaz Isten.

Istennek felséges méltóságát meggondolván Szent *Dávid,* [1] álmélkodik azon, hogy csak emlékezik-is az emberről. Szent *Jób,* azon csudálkozik, [2] hogy méltóztatik emberre tekínteni. És némelyeket említ, kik el nem hihették, hogy az isteni Felség [3] az emberek gond-viselésére bocsátkozzék: mert azt állították; hogy, [4] *deorum non est cum hominibus conversatio;* Istennek nincs társalkodása az emberekkel, illetlennek itílvén, hogy az isteni Felség, az elvetett férgecskék gond-viselésében mocskolódgyék. Vallyon, mit mondanának ezek, ha hallanák, hogy az Isten, nem-csak szemeit vetette-reánk, hanem minden tagjait megverette érettünk? Mit gondolnának, ha látnák, hogy az Isten, nem-csak megemlékezik-róllunk, hanem elfeledkezvén-magárúl, mí-érettünk kegyetlen kínokra bocsátkozott; és, hogy el ne feletkezhessék-róllunk, [5] *in manibus descripsit,* hegyes szegekkel, tenyerére íratta emlékezetünket?

[1] Psal. 8. v. 5.
[2] Job. 14. v. 3.
[3] Job. 22. v. 14.
[4] Dan. 2. v. 11.
[5] Isai. 49. v. 16.

Ez a megfeszült Isten, [6] *Judæis scandalum, gentibus stultitia;* a sidók-előt botránkozás, a pogányok-előt bolondság: melynek hirdetésére, mikor Isten küldené *Isaiást,* azt kiáltá [7] *Domine, quis credidit auditui nostro?* Uram, s ki hiszi-el a mí predikállásunkat? Künyű elhitetni, ha felséges, dücsősséges, hatalmas, nagy dolgokat hirdetünk Istenről: de hogy *Despectus, novissimus virorum, vir dolorum;* gyalázattal és fájdalmokkal tellyes légyen az Isten, kivel hitethettyük-el?

[6] 1. Cor. 1. v. 23.
[7] Isai. 53. v. 1.

Nagy csudálkozással és végetlen dícséretekkel említik a régi historiák az *Athenas* királyát, *Codrust:* [8] ki, mikor jövendőllésből értette vólna, hogy az *Athénas*-béliek a harczon győzedelmesek nem lésznek külömben, hanem-ha királyok megöletik: mingyárt köz-ruhába, paraszt-fegyverbe öltözék és vakmerőjül az ellenségközibe rugaszkodék, hogy élete-vesztésével, nyereséget szerezne hazájának. Égig magasztallyák, nemcsak [9] *Curtiust,* a ki magát halálra adá *Roma*-városának megtartásaért; hanem azt-is, [10] a *Panopion* szolgáját: ki, mikor látná, hogy étszakának idején, urát ágyában meg akarnák ölni, kibocsátá *Panopiont* a hátúlsó ajtón: és, hogy nyomában ne lennének ellenségi, ura ágyába feküvék; ot jajdúlás-nelkül lekonczoltatá magát, hogy megmentené urát. De

[8] Valer. Max. li. 5. cap. 6.
[9] Valer. illo li. 5. c. 6.
[10] Valer. lib. 6. c. 8.

[1] Philip. 2. v. 7. mind-ezek, micsodák ahoz-képest, hogy az Isten Fia, [1] szolgai ábrázatba öltözött ruházattal, emberekhez hasonlíttatott; hogy felségét eltitkolván, szolgájaért, sőt ellenségeért, keserves halált szenvedne? Ha *Codrus*-nak és a *Panopion* szolgájának gazdag koporsókat és sok szép emlékezeteket rendeltek azok, a kikért szenvedének: mennél nagyobb hála-adással és bőcsületesb emlékezettel tartozunk mí Istenünknek?

Emberi természete-szerént, ha meggondollyuk, kicsoda a ki
[2] Joa. 1. v. 29, 36. szenved? Azt találályuk, hogy [2] macula-nélkül-való ártatlan Bárány
[3] Heb. 7. v. 26. vólt: [3] *Sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus;*
[4] Apoc. 1. v. 5. szent, fedhetetlen és minden vétek-nélkül; [4] *Princeps regum terræ;* a világi királyok Fejedelme: isteni bölcseségnek és mennyei gaz-
[5] Joan. 3. v. 34. dagságnak tár-háza vólt: minden isteni ajándékokkal [5] mérték-felet
cap. 1. v. 16.
[6] Isai. 53. v. 9. tellyes vólt; [6] kinek szűvén álnakság, nyelvén hamisság soha nem
1. Pet. 2. v. 22. találtatott. Ennek-felette, bév-kezű és [7] mindenekkel jó-tévő vólt:
1. Joan. 3. v. 5. mert életének tellyes úttyát abban-foglalta, hogy jól cselekednék
[7] Act. 10. v. 38. mindenekkel; segítene és gyógyítana mindeneket: nem-csak testi nyavalyáktúl, ugy-mint, vakságtúl, poklosságtúl, haláltúl szabadítana; hanem, lelki áldomásokkal tellyesítvén, bűnöktűl óldozván, mennyei tudománynyal világosítván, szeretetnek tüzével gerjesztvén, segítene mindeneket.

Azért, a ki szenved, minden javainknak kút-feje és megszerzője; Atyánk, ki minket Istennek szűlt: Mesterűnk, ki tudatlanságunkat oktatta: Orvosunk, ki betegségünket gyógyította: Pásztorunk, kí gyámolytalanságunkat legeltette: Megváltónk, ki sarczunkat letette: Jegyesünk, ki lelkünket magához kötelezte. Egyszóval, minden jónk ő-benne vólt, sőt önnön-maga vólt.

Azért, a mint egy hálá-adó fiú, attyának halálát; a mint egy igaz szerető jegyes, mátkájának kínnyát nézné, úgy nézzük mí-is lelki szemeinkel a Christus kínnyát; és, meggondolván, hogy ily felséges Isten, ily ártatlan és kegyelmes Király szenved-érettünk, gerjeszszük lelkűnket szánakozásra, csudálkozásra, hálá-adásra, szeretetre, tekélletes szolgálattyára.

Pro quibus patitur [2] MÁSODSZOR: eszűnkbe kel-vennűnk; kiért-szenved az emberi testbe öltözött felséges Isten? Apostoli tanitásból tudgyuk, hogy
[8] 2. Cor. 5. v. 14. [8] *Pro omnibus: pro peccatis totius mundi;* az egész világért: az
1. Joan. 2. v. 2. egész emberi nemzet vétkeiért áldoztatott az Isten Fia. Egyéb ajánHeb. 2. v. 15.
[9] 1. Cor. 12. v. 11. dékit, [9] kinek bévebben, kinek szűkebben osztogattya Isten: de, a mi illeti a Christus halálának váltságát, azt egyénlő-képpen terjesz-

tette mindenekre. Eggyikűnkért, szinte úgy hólt-meg, mint mínnyájunkért. Erre-nézve mongya Sz. Pál: [1]*dilexit me et tradidit semetipsum pro me;* szeretett engem Christus és önnön-magát adta-érettem. Mely mondáson, a Szent Atyák, három csudálatos nagy dolgot értenek: először; hogy, mikor az Ur Christus szenvedett, nem-csak egy-csomóban, közönségesen emlekezett az emberi nemzetről, hanem, nevezet-szerént, az én személyemet és a tiédet, előtte-viselte: én-érettem és te-éretted, nevezet-szerént bémutatta Szent Attyának minden szenvedésit. Másodszor: hogy oly nagy szeretettel szenvedett Christus én-érettem és te-éretted, hogy, szinte úgy kész vólt, egyedűl én-érettem, vagy egyedűl te-éretted szenvedni, mint az egész emberi nemzetért. Harmadszor: hogy a Christus szenvedésében, annyi hasznom vagyon nékem, vagy néked, mint-ha egyedűl csak én-érettem, vagy te-éretted hólt vólna meg; és szintén úgy kötelez engem, vagy téged, mint-ha egyedűl csak én-érettem, vagy egyedűl csak te-éretted szenvedett vólna. Mert, miképpen a napnak fényessége, noha egyebeket-is világosít, de szinte annyit szolgál nékem, mint-ha senkit egyebet nem világosítana: úgy a Christus halálából annyi hasznom vagyon nékem, mint-ha csak egyedűl én-érettem szenvedett vólna. Erre-nézve, minden embernek úgy kel venni a Christus váltságának jó-tétemenyét, mint-ha csak egyedűl ő-érette lett vólna: a Christus szerelmét-is, úgy kel szemlélni, mint-ha csak őtet egyedűl szerette vólna és illyen értelemmel, minden ember azt mondhattya Sz. Pállal: szeretett engem és én-érettem adta magát. [1] Galat. 2. v. 20.

Noha azért, egyéb állapatban külömbség vagyon az emberekközöt; nemzetesb egyik, értékesb a másik; tisztekkel, tudományokkal, ékes termettel, eléb-való eggyikünk másikunknál; de abban minnyájan egyenlők vagyunk, hagy azon-egy árron váltattunk a pokol rabságából: sem több Vérét, sem kisseb szeretettel nem adta Christus eggyért, hogy-sem másért, noha, az emberi fogyatkozásmiat, némellyekben keveseb haszna vagyon a Christus szenvedésének, hogy-sem egyebekben.

Azért, [2]*sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret;* Isten a világért, a mí bűneink bocsánattyáért, a mí üdvösségünk megnyeréseért, adta Szent Fiát halálra: hogy drágalátos Vérének kiontásával, megfizesse adósságunkat; lemossa úndokságunkat; és halálának érdemével, megnyerje, valami szükséges üdvösségünkre. Ezt pedig, nem künnyen és kicsin fáratsággal vitte- [2] Joan. 3. v. 16.

végbe: hanem, hogy az orvosság megfelelne a betegségnek; mivel az *Ádám* esetiben úgy megromlottúnk vala, hogy tetétűl-fogva [1] talpig, [1] semmi ép nem vala bennünk: az Isten Fiának Teste-is, tetétűl-fogva talpig, sok kínokkal rongáltaték. Mezítelen vetkezteték [2] őtet: mivel mí [2] nem akarunk levetkezni a világi kivánságokból. [3] Megcsúfoltaték, mint bolond: mivel a mi kevélységünk igen [3] eszesekké tészen minket a gonoszra. Feje tövis-koronával lyuggattaték, a mí nagy tisztesség-kivánásunkért: nyelve eczettel és epével ízetlenítteték, a mí torkosságunkért. Kezei és lábai hegyes szegekkel szaggattatának: mert a mí lábaink gyorsak a gonoszra; kezeink mindenkor kinyújtva vannak a ragadozásra. Szent háta veszszőzteték, a mí lopásunkért. Egész Teste szenvede, a mí testűnk kínnyeztetéseért.

Ha mind-ezeket igaz hív szolgájának, kedves baráttyának álhatatos hívének segitéseért szenvedte vólna, oly nagy csudálkozást [4] nem érdemlene: mert [4] *pro bono fortasse quis audeat mori;* baráttyáért meghalhat valaki; és, a Christus mondása-szerént, az emberek- [5] között [5] nem lehet nagyob szeretet, mint, ha valaki baráttyáért letészi életét. De megelőzte az isteni szeretet a világi szeretet határát: mert azzal *commendállya,* dücsösséges magasztalással kelleti Isten [6] az ő szeretetit; [6] hogy, még, mikor ellenségi valánk; mikor Istenelőt útálatosok valánk, akkor csinála szent Véréből förödött lelkünknek; akkor szerze keserves kínnyaival orvosságot betegségeinknek; akkor adá magát halálra váltságunkért; és a mi nagyob, azokértadá Vérét, a kik ezt kionták; azoknak-nyere halálával bóldogságot, a kik megölék őtet: úgy, hogy, mely Vért ontottak, azon vérrel meg-is váltattak.

Ezeket meggondolván az anyaszentegyház, felkiált isteni szol- [7] In Officio Sabbati sancti. gálattyában: [7] *o inæstimabilis dilectio charitatis; ut servum redimeres, Filium tradidisti:* oh isteni kegyességnek csudálatos méltóztatása! Oh böcsülhetetlen szeretetnek nagy-vólta! Fiadat adád halálra, hogy megmencsed szolgaidat? *Egyiptom*-ban, a pogányok [8] Exo. 12. v. 29. [8] első-szülöttét megöléd, hogy szolgaidat fogságból kimentenéd: it, eggyetlen-egy Fiadat áldoztatod, hogy ellenségidnek életét megtarcsad. Ki tudta vólna ezt csak meg-is gondolni? Ki merészlette vólna Istentűl ezt reménleni, vagy kívánni? oh menynek, földnek Teremtője! Oh isteni bőlcseségnek hajléka! Ki vagyok én, a kiért szenvedsz? ha-nem egy árnyék és hamu; ki bűnben fogantattam, fájdalmakkal születtem, nyomoruságokkal nevekedtem: hajlandó

vagyok minden gonosságra, erőtlen és gyarló minden jóra, állhatatlan és változó minden tekélletességben. Én vagyok, Uram, én vagyok ama *samaritánus,* kit hólt-számban hattak ellenségim: mert noha él az én testem, de bűnnek halálában vagyon lelkem: noha élek a gonoszra, de meghóltam a te szolgálatodra: és örök halálra jutottam vólna, ha szent Véreddel nem gyógyítottad vólna sebeimet.

Ha a mí koronás királyunknak, valamely árúlo, pártos, kártékony szolgája török tömlöczében fogva vólna: vallyon ennek jutna-e eszébe, hogy azon kérje a királyt, hogy eggyetlen-egy fiát, országinak örökösét, török rabságra, sőt halálra kűlgye váltságaért? Szemtelennek, bolondnak itílnők, ha erről csak gondolkodnék-is. De íme, az Istennek végetlen szereteti azt cselekedte, a mit az emberi elme nem merne meggondolni. Mert, hogy minket a bűnnek fogságából megmentene; hogy az első *Ádám* átkát és Isten haragját róllunk-elvenne; hogy az örök kárhozatnak kézirását [1]letörlené; hogy amaz erős fegyveresnek, e vilag fejedelménck, kegyetlen rabságából megszabadítana; hogy a mennyei dücsösségnek örökösivé tenne: eggyetlen-egy Fiát, váltságunkért adta; és az ő drágalátos Vérének gazdag kincsén, szabadúlásunkat megszerzette. Ki lehet oly kemény-szívű, hogy ne szeresse ezt a nagy-irgalmú Istent, mely elvetett szolgájaért, sőt ellenségeért, Szent Fiát adta? Ki lehet oly gondolatlan, hogy ellenségin boszszút űzzön; látván, hogy az Isten Fia meghal ellenséginek szabadulásaért? Ki lehet oly oktalan, hogy ne sirassa bűneit, mellyekért Christus kegyetlenűl kínoztatik? [1]Coloss.2.v.14.

Harmadszor: sokkal tartozunk Istenünknek, hogy érettünk-szenved; de nagyob kötelességünket ismerjük, ha meggondollyuk, minémű nagy szeretettel szenved. Nem erőszakkal, nem kételenségből, nem fél-kedvel hólt-meg-érettünk a mí Urunk: hanem [2]*Oblatus est, quia voluit;* eltekéllett jó akaratból, elszánt szándékkal áldoztatott: és, a mint maga mongya, [3]*Nemo tollit animam meam: a meipso pono animam meam;* nem vette-ki senki lelkét szent testéből, hanem önnön-maga bocsátotta-ki. *Quanto affectu patitur?* [2]Isai. 53. v. 7. [3]Joan. 10.v.18.

Mikor a Mártirok szenvedtek, nem áldozták magokat: de a Christus halála igaz és tulajdon Áldozat vólt; melyben [4]*tradidit semetipsum oblationem et hostiam:* a mí papunk magát áldozatúl bémutatta: [5]*Pro eis ego santifico meipsum;* és maga vólt, a ki magát megáldozta. Oka ennek a külömbségnek az: mert, noha a Mártirok akarva szenvedtek; de a szenvedésből kételen meg kellett halni: [4]Ephes.5.v.2. Heb. 7. v. 27. c.9.v.11,14,28. cap.10.v.10,12. [5]Joan.17.v.19.

Ad sacrificium non est opus, ut actio physice immutans, fiat a sacerdote; nam holocaustum, ignis mutabat: sufficit, ut res, in potestate facientis sita, applicetur agenti, cujus actione consumatur.

Christus Urunk pedig, halálos kínnyai-között-is, akkor adta-ki lelkét, mikor akarta. Noha azért a sidók ölték-meg Christust, és nem maga ölte-meg magát; mivel addig meg nem hólt, míg a kínok-miat, oly állapatra nem jutott, melyben természet-szerént meg kellett halni: de azért, a kínok-között-is oly könnyen megtarthatta vólna életét, mely könnyen negyven napig étel nélkül maradott: mely könnyen a *babylóniai* tűzben [1] mególtalmazta a Szent Ifiak életét, mert [2] az ő kúlcsa-alat lévén a halál, nem árthatott addig néki, míg fel nem nem szabadította. Annak-okáért, semmi kínokkal életét el nem végezhették akarattya-ellen: hanem, a mikor kedve tartotta, [3] *emisit, tradidit spiritum*, maga bocsátotta-ki Lelkét a Testből.

[1] Dan. 3. v. 50.
[2] Apoc. 1. v. 18.
[3] Matt. 27. v. 50.

Nem-csak akarva hólt-meg Christus: hanem, nagy kedvel, nagy örömest, nagy kivánsággal. Mí-bennünk a vágyódás engedetlen a mí akaratúnknak: azért sokszor akarnánk örűlni, de lenyom a bánat: és a mitűl félünk, a min bánkodunk, azt örömest nem szenvedgyük. De a Christusban, a bánat és szomorúság, akarattyán [4] állott; semmi sem kételeníthette őtet bánatra, hanem kedve- és akarattya-szerént vette ezt fel, azért írja Szent Márk; [5] *Cœpit pavere*, hogy, maga kezdette-el a szomorkodást. Noha azért nagy szomoruságot érzett Christus az ő szenvedésiben; de ezt is akarva érzette; és ez okon, jó kedvel és kívánva szenvedett. Vaj, ha látta vólna valaki, mint langallott a Christus szűvében az érettünk-való szenvedésnek kivánsága: sokkal nagyobb tüzet látott vólna, hogy-sem *Mojses*, mikor a csipke-bokor égését nézte.

[4] Joan. 19. v. 30.
[5] Mar. 14. v. 33.

A minémü jelenségekből szoktuk ismérni, hogy valamihez kedve vagyon embernek: azokat mind világoson találjuk Christusban.

Először; a mit szeretettel várunk, arrúl gyakran és örömest beszélünk kedvesinkel: mivel [6] *ex abundantia cordis, os loquitur;* az forog gyakran nyelvűnkön, a mit szeret szívűnk és, a mint a Bölcs mongya, [7] a szántó-ember ökrökrűl, és a ki miben gyönyörködik, arrúl beszél. Ki tudná elő-számlálni, menyiszer [8] emlegette és beszéllette Christus az ő szenvedését Apostoli-előt? Imé felmegyünk, ugy-mond, *Jerusalem*-be, és az Ember-Fia eladatik. Mingyárt predikállásának kezdetin, *Nicodemus*-nak azt mondá; hogy, [9] a mint felemelte *Mojses* a pusztában a kígyót, úgy emeltetik-fel az Ember-Fia. Mikor a *Tábor*-hegyén legnagyob dücsősségét mutogatta, [10] akkor-is arrúl beszéllett, mint lészen kimulása *Jerusalem*-ben.

[6] Matt. 12. v. 34.
[7] Eccli. 38. v. 26.
[8] Matt. 20. v. 18. c. 16. v. 21. c. 17. v. 12. Luc. 9. v. 44. c. 18. v. 31.
[9] Joan. 3. v. 14.
[10] Luc. 9. v. 31.

Másodszor; a mit igen kívánunk, azt nyughatatlan vágyódással szomjúhozzuk; nehezen láttyuk halladását: alig várjuk az

órát, melyben hozzá-juthassunk. Csak szinte halála-előt, nem azt mondá-e Christus; hogy, [1]*coarctor,* gyötrődik és szorongatással várja, hogy elvégezze azt a vérben-való keresztséget, mely előttevala? Ezzel a mondással értenünk adgya; hogy, soha ember úgy nem-kívánta élete megtartását, mint Christus letételét. Vallyon, halála-előt egy-nehány órával, nem azt mondá-e; hogy [2]*desiderio desideravi,* kívánva, kívánta ezt az órát? És, mivel minden rövid üdő hoszszúnak tetczik az erős kívánságnak: maga izgatá Judást; [3]*quod facis, fac citius;* hogy siessen, hamar bánnyék dolgával. Annak-okáért, szenvedése napját, [4]*diem desponsationis et lætitiæ cordis,* szű-béli öröm napjának, menyegző napjának nevezi. Jelentvén ezzel; hogy soha egy jegyes sem kívánnya örömesben menyegzője napját, mint Christus kívánta szenvedésének óráját. Másut, halálát felmagasztalásnak híja: [5]*exaltari oportet Filium hominis.* Ezzel-is azt jelenti, hogy, a mint szokták a világi emberek fejedelmi választások napját várni, úgy várta kín-szenvedésének idejét. Végezetre; azért nevezi sokszor szenvedését, [6]pohár-italnak: mert, a mely kedves a szomjú embernek az ital; a mely künyű minden rágás-nélkül elnyelni az italt, oly kedvesnek és akaratyához-képest, künyűnek látszott-néki a rettenetes kínok szenvedése.

[1] Luc. 12. v. 50.
[2] Luc. 22. v. 50.
[3] Joan. 13. v. 27.
[4] Cant. 3 v. 11.
[5] Joan. 3. v. 14. cap. 12. v. 32.
[6] Matt. 20. v. 22.

Harmadszor: a ki tilalmazza-tőllünk, a mit igen kívánunk, vagy attúl idegeníteni akar; haraggal és kemény szóval szoktuk dorgálni: a ki pedig, segít kívánságunk tőltésére, szeretettel megölellyük és barátságoson fogadgyuk. Nézzed, mit mond Christus Szent *Péter*-nek, midőn azt tanácsolá, hogy a halált elkerűllye: [7]*Vade satana,* ugyan azon szót mongya néki, mellyet a pokol-beli ördögnek, mikor arra kiszteté, [8]hogy őtet imádgya: eredgy ördög, távozzál-tőllem. És, mikor a kertben kardoskodnék *Péter,* hogy Urúnkat óltalmazná: ott-is, kemény szókkal dorgálá őtet: *Judás*nak pedig, mikor őtet a sidók kezébe adá, nem-csak csókolását szenvedé, hanem őtet [9]baráttyának-is nevezé. A Kereszt-fán-is, első szava és könyörgése azokért lén, kik őtet megölék.

[7] Matt. 16. v. 23. Mar. 8. v. 33.
[8] Matt. 4. v. 10.
[9] Matt. 26. v. 50.

Negyedszer, és utólszor: a mit szeretettel és kívánva várunk, mikor eljő, ahoz örömmel és vonakodás-nélkül nyúlunk. Ezt-is Christus Urunkban feltalállyuk. Mert tellyes életében, soha pompát nem követett: de, mikor halálra méne Virág-vasárnap, közönséges örömet szerze és szokatlan készűlettel, tettetesen méne *Jerusalem*-be. Egyéb üdőben, valahová ment, eggyüt-járt az Apostolokkal: de azt írja Szent Márk; [10]hogy, mikor utólszor *Jerusalem*-be méne,

[10] Mar. 10 v. 32.

præcedebat illos JESUS: *et stupebant; et sequentes timebant;* nagy sietve, mind előttök-ment az Apostoloknak: úgy, hogy az Apostolok csudálva és rettegve néznék, mely nagy kedvel ment a halálra.

[1] 3. Reg. 18. v. 46. cap. 19. v. 3. Mikor az óra eljöve, nem futa-el, mint *Illyés* [1] *Achab* király-előt és *Jézabel*-előt: hanem, szánt-szándékkal, a kertbe méne étszakának idején, hogy zendűlés-nélkül megfogathassék. Mikor elközelgetének a poroszlók; noha setét étszakán, künnyen elbújhatott vólna, de eleikbe-méne: és, a kiket egy szavával földhöz vert vala, azoknak szabadságot ada megfogására. *Heródes*-előt csudát nem cselekedék; *Pilátos*-előt mentséget nem kerese: hogy akadékot ne tenne szenvedésének. [2] Thren. 3. v. 30. És utóllyára, mikor immár, úgy tetczenék, hogy, [2] *saturatus opprobriis,* megelégedett keserűségekkel, akkor kiáltya; *sitio,* hogy [3] Cant. 8. v. 7. szomjúhozik, és a sok szenvedésnek vizei, [3] el-nem ólthatták [4] Prov. 30. v. 16. szerelmének lángját. Mert, [4] ha a tűz soha meg nem elégszik a reá-hánt fával, a Christus szerelme sem elégedett mind ennyi szenvedéssel. Ha *Jákób*-nak, a hoszszú esztendők egy-nehány rövid [5] Gen. 29. v. 20. [5] napoknak tetczettek, *Rachel*-hez-való szerelméből: a mi Urúnk sok kínnyai sem fárasztották, vagy fogyatták a szenvedéshez-való kedvét.

Ez azért, a mí Urunk jó kedve és csudálatos szerelme, mellyel érettünk-szenvedett, mindenkor előttünk-forogjon: és ezzel, mint valami jóízű sásával, édesedgyék lelkünk, az ő szolgálattyának serénységére. Mert, kimondhatatlan gonosság és hála-adatlanság vólna, ha mí egy kevés munkát örömest nem viselnénk annak kedveért, a ki mí-érettünk ily nagy kedvel viselt ennyi sok kínokat. Erre a Christus jó akarattyára, néztek az Apostolok és ezzel-

[6] Act. 5. v. 41. 1. Pet. 4. v. 13, 16. bátorodtak, [6] midőn, a vereségek- és gyalázatok-közöt, vígadtak; arra függesztvén szemeket, [7] *Qui propositio sibi gaudio, sustinuit Crucem, confusione contemta;* a ki örömében, a Kereszt kínnyát

[7] Heb. 12. v. 2. és gyalázattyát vígan szenvedte.

Quantum patitur? NEGYEDSZER, és utólszor; a Christus szenvedésinek nagy súllyát, és számtalan sokaságát kel szemlélnünk. Nem ok-nélkül nevezte

[8] Luc. 12. v. 50. Christus az ő szenvedését néha [8] keresztségnek; melyben a víz

[9] Mar. 10. v. 38. cap. 14. v. 36. csak kivűl illeti a testet: néha [9] pohárból-való italnak: mely belső részeinket nedvesíti. Mert az ő szenvedése, nem-csak külső kínokat, fájdalmakat és gyalázatokat, hanem belső rettegéseket, keserüséges bánatokat és sanyargatásokat kapcsol-magában.

Ezeknek, ha sokaságát tekíntyük: annyi vólt, hogy valaminémű kínok sanyarusága, valami tagok fájdalma, valami gyalázat

* Sásafű, kerti zsázsa.

lehet, akármely mártiromságban, mind benne vólt a Christus feszítésének kegyetlen kínnyában. Valakik vóltak és lésznek e világon, mind-azok fájdalmit, keserüségit, meszsze meghaladta a Christus kínnyának nagy-vólta. Mert, ha mí bűneink sokasága és nagysága végetlen vólt: illett, hogy ezekért-való szenvedésnek elég-tétele minden egyéb kínokat megelőzzön. Ezt jelenti *Isaias*, mikor Christus Urunkat nem nevezi fájdalmas embernek, hanem, [1]*virum dolorum*, fájdalmak emberének: a kit, tudni-illik, nem rész-szerént, hanem éppen és mindenestűl elfogtak a nagy fájdalmak. Annak-okáért, [2]*magna est velut mare contritio tua;* oly nagy és bévséges vólt benne a szenvedés, mint a feneketlen tenger. És, ha mí-bennűnk, [3]tetétűl-fogva talpig, semmi ép nem vólt: Christusnak sem vólt semmi tagja fájdalom-nélkül. Azért, magúnk itíletire hadgya Christus, ha valaha, valakiben láttunk-e annyi fájdalmat, mint ő-benne: [4]*attendite, si est dolor, sicut dolor meus*. Mely mondásból, a Szent Doktorok azt állattyák; hogy [5]*secundum genus, passus est omnem passionem humanam;* minden-féle kínokat szenvedett. És, mint-hogy minden bűnökért szenvedett, minden embernél többet szenvedett. A Mártiroknak egy tagok szenvedett; és, ha testek sanyargott, lelkek isteni vígasztalást érzett: de Christus, minden tagjaiban szenvedett, minden fájdalmakat érzett, valamely kínzotta a töb embereket; mivel az ördög és az ő hohéri ugyan reá-vetették minden erejeket és mesterségeket, hogy feltalállyák és Christusban megprobállyák minden kínok sanyaruságát: azért tanácskoztak azon, hogy [6]*contumelia et tormentis probemus patientiam illius;* minden gyalázattal és kínnal megprobállyák az ő tűrhetetességét. Azért, mikor Christus gondolkodék, minémü kínok vannak előtte, mellyekre menendő vólna, vérrel verítékezék. Mikor pedig immár, elvégezte vólna pállya-futását, azt mondá: *consummatum est;* éppen és tellyesen által-mentem minden emberi kínokon és fájdalmakon.

Pœna est stipendium peccati: ergo qui omnia peccata tulit, omne stipendium solvit.

[1] Isai. 53. v. 3.

[2] Thren. 2. v. 13.

[3] Isai. 1. v. 6.

[4] Thren. 1. v. 12.

[5] S. Thom. 3. parte. qu. 46. art. 5.

[6] Sap. 2. v. 19.

Rend-szerént, három-féle nagy kínokat szenvedett Christus érettünk: Testében a megfeszítés-által; tisztességében és böcsülletiben a sok gyalázatok-által; Lelkében a keserves bánatok-által.

Testi fájdalmit Urúnknak, csak a Keresztnek kínnyaiból-is megérthettük. Akarattyán állott Christusnak, minémü halált válaszszon: de nem akará, hogy fejét vegyék; mivel egy csapásban végeződött vólna szenvedése; nem választá, hogy tűzbe, vagy vízbe vessék, vagy kötéllel fojtassék; mivel ezek, rövid üdőben,

kevés kínnal kivégezik embert: hanem, azt választá, hogy sok ideig-tartó, sanyaru fájdalmakkal, kereszt-fán halna-meg.

A kereszt-fán-való halál igen gyalázatos vólt minden nemzeteknél. Az Ó Törvényben [1]*maledictus a Deo,* Istentűl átkozott annak neve, a ki fára függesztetik. Azért, [2]*turpissima mors,* úndokságos rút halálnak neveztetik a felfeszítés: a kereszt-fa pedig, példában [3]*Contemtibile lignum,* utálatos fának mondatik. A *romaiak,* a keresztet *arborem infelicem,* bóldogtalan fának hítták: és egyebet, az igen alá-való szolgáknál, keresztre nem feszítettek, akár-mely nagy vétekért-is.

[1] Deut. 21. v. 23. Gal. 3. v. 13.
[2] Sap. 2. v. 20.
[3] Sap. 10. v. 4.

Nem-csak leggyalázatosb, hanem legfájdalmasb halál vólt a keresztre-feszítés. Mert ebben, az ember kezét, lábát, vas-szegekkel lyuggatták: az egész test nehézsége, a sebeken függött; mellyeket szűnetlen öregbítette az alá-vonó terhnek súllyossága. Ennek-felette, sok óráig tartott a kereszt kínnya: melyben az inak megvonódtak; egy íz helyén nem maradott; a csontok forgói egy-másból kiestek; minden tagok csigára-vonattak. Ezekre-nézve, [4]*Ulpianus* ezt, *supremum supplicium,* legnagyob kínozásnak mongya. A deákok, minden-féle kínzásokat a keresztről, *cruciatus*-nak neveztek: jelentvén ezzel, hogy a keresztben, minden kínzások eggyüt-találtatnak: a kiket pedig legnagyob átokkal szidalmaztak a poéták, azt mondották; hogy, keresztre vettessék. Ha azért egyebekben, ily keserves kínzás vólt a kereszt: mennél inkáb a Christus [5]gyenge testében? mivel ezt önnön-maga a Szent Lélek, egy gyenge Szűznek tisztaságos véréből formálta és minden egyéb emberek testénél, tekélletesb mértékkel, vagy *complexio*-val, ékesitette vala. Sokkal inkáb érzette tehát a Christus Teste a fájdalmakat, hogy-sem egyéb embernek teste: mert, azon egy emberben-is, a gyengéb tagok, nagyob fájdalmakat éreznek a töb részeknél; és azt a tenyered meg sem érzi, a min szemed igen szokott fájni.

[4] Digesto Novo, ad Legem Corneliam, De Falsis. Lege, 8. Quicunque.
[5] Psal. 44. v. 3. Speciosus præ filiis, etc. Dei perfecta opera: Deut. 32. v. 4. Quæ ipse per se facit, valde bona: Gen. 1. v. 31.

Ha, csak magán a Kereszt, ily nagy fájdalmat szerez: menyívvel öregbűlt sanyarusága, mikor Christusban sok egyéb hallatlan kínozásokkal társaltatott? Fejét a tövis-koronának hegyessége általszaggatta: orczáját a sok arczúl-verések megkékítették: haját és szakállát kitépték; hátát keserves ostorozásokkal megnyúzták; szent vállát, a nehéz Kereszt viselésével sebbé tették. És, mivel *Ádám* atyánk minden érzékenségét bűnre fordítá, mikor szemeit a tilalmas gyümőlcsre veté; füleit a kígyó szavára felnyitá; kezével az almát illeté, sőt leszakasztá; orrával szagolá; és szájával meg-

ízlé: Christusnak-is, minden érzékensége magán-való kínokat szenvedett. Mert szemei köny-húllatásokkal homályosodtak és csufságos fedéllel bédugattak; fülei sok szitokkal és káromlással terheltettek; szája epének és eczetnek kóstolásával keseredett; szaglása a *Calvariá*-nak dögleletes szagaival büszhöttetett; illetése kemény vereségek- és szegezések-által, minden tagjaiban sanyargattatott; sőt utóllyára, az ő oldalán-által, szent Szűve-is egy dárdával megsebesítették; és így a szenvedés igyenesen megfelelt a véteknek. Mert, ha *Ádám* kertben vétkezett: Christus kertben fogatott és temettetett. Ha az *Ádám* szemei felnyilának: a Christus szemei béfedetének. Ha mezítelenné lén *Ádám* esetiért: Christus egy-nehányszor mezítelen vetkezteték. Ha *Ádám* oktalan állatok bőrébe öltözteték: Christus csúfos ruhákkal gyaláztaték. Végezetre, ha az *Ádám* esetinek fa vólt eszköze: Christus öreg kereszt-fára függeszteték.

Nem elégedtek a sidók azzal, hogy az Urúnk Testét sanyargatták és életét fogyatták; hanem azon leginkáb mesterkedtek, hogy tisztességét sértegessék; és az emberektűl vagy bolondnak, vagy gonosz-tévőnek itíltessék. Soha a szentség úgy meg nem gyaláztatott; az ártatlanság úgy meg nem homályositttatott; a bőlcseség úgy meg nem csúfoltatott, mint Christusban. Mert ő, legnagyob Szent lévén és legártatlamb, mint legnagyob lator, úgy fogaték-meg: [1]*tamquam ad latronem existis;* latrok halálára rendelt helyen, latrok-közöt, mint latrok capitánnya, latroknak rendelt kínokkal öleték; királyi várasban és oly szent napon öleték, mellyen egyéb gonosz-tévők megszabadúltak. Azért őltözteték Christust csúf ruhába; azért tréfálák, mint fársángos királyt, játékos térd-hajtásokkal, hogy esztelennek láttatnék. Azért nevezék ország-háboritónak, császárellen tusakodónak, adó-tilalmazónak, sidó nemzet rontójának, hogy gonosz-tévő bűnösnek tartatnék. Azért nevezék halála-után-is, [2]*seductor,* ember-csalónak, hogy mindenektűl megútáltatnék. Azért pökdösék szent orczáját; azért terhelék tisztességét sok káromlásokkal és csúfolásokkal, hogy minden böcsülletit földhöz vernék. Annak-okáért, [3]*Saturatus opprobriis,* szinte teli vólt gyalázattal: mert harmincz pénzen adaték-el, mint rosz szolga; úgy fogák-meg, mint latrot: úgy csúfolák, mint bolondot: úgy ostorozák, mint lopót: úgy ölék, mint árulót.

[1] Matt.26.v 55.

[2] Matt.27.v.63.

[3] Thren.3.v.30.

Nagyok, és felette nagyok ezek a Christus kínnyai; de ezeknél annyival nagyob és keservesb vólt az ő Lelkének bánatos keserűsége és belső szorongatása, menyivel a lélek böcsülletesb a testnél.

[1]Matt.26.v.38. Mar. 14. v. 34. Azért ő-maga azt mongya: [1]*tristis est anima mea usque ad mortem;* hogy halálos szomorúság vólt az ő lelkében. A mí kegyes Üdvözítőnk számtalan csudákat cselekedett, hogy a Szent Mártirok ne szenvednének, tűztűl, víztűl, vadaktúl, fegyverektűl; sokszor sérelem-nélkül őrzötte őket. Magában pedig, azért cselekedett csudát, és nem egy-féle csudát, hogy keservesben szenvedhessen. Mert, először; bészegezte ajtaját a mennyei vígasztalásoknak; noha az ő lelkének bóldogságából, ezeknek kellett vólna áradni. Másodszor; oly nagy vólt az ő szomorusága, hogy, ha isteni hatalommal több kínokra nem tartotta vólna magát, magán a bánat, elfogyatta vólna életét; azért mongya; hogy halálig szomorú az ő lelke.

Oka szomoruságának sok és igen nagy vólt: elsőben, szemeelőt viselte eggyenként minden emberek bűneit, mellyeket világ végéig cselekesznek. Egy-felől azért, látta, hogy ezekkel Isten bántódik; más-felől tudta, hogy ezekért sok lelkek kárhozattal ostoroztatnak. Ez a gondolat, mint két-élű pallos, annyival inkáb szaggatta a Christus lelkét, mennyível nagyob vólt ó-benne az isteni szeretet és a lélek üdvösségének kivánsága.

Öregbítette ezt a keserűséget Szent Annyának szomorusága; kedves tanítványinak szörnyű esete: és leginkáb az egész sidó nemzetnek megvetése; az-az, testi és lelki romlása. Mert, ha, csak [2]Luc. 19. v.41. a rosz kő-falok romlásit-is [2]sírva említette édes Üdvözítőnk: mit nem kesergett, mikor meggondolta, hogy az ő haláláért, az egész sidóság, mely Istennek kedves népe vala, ily nagy vakságra és utólsó romlásra vettetik?

Ezek-felet, csudálatos nagy szomoruságot szerzett Christusnak, mikor meggondolta, mely sokakban gyümőlcstelen lészen az ő szenvedése; mely sokan hála-adatlansággal fizetik az ő sok kínnyát. [3]Isai. 49. v. 4. Annak-okáért, így panaszolkodik ő-maga a Próféták-által: [3]*In vacuum* [4]Psal. 34.v. 12. *laboravi; sine causa et vane fortitudinem meam consumsi.* [4]*Retribue-* [5]Psal. 108.v. 5. *bant mihi mala pro bonis:* [5]*Posuerunt odium pro dilectione,* [6]*Attende* [6]Jer. 18. v. 19, 20. *Domine; numquid redditur pro bono malum?* Felséges Isten, lásd, mire jutottam. Heába fáradtam; haszontalanúl fogyattam erőmet az emberekért: mert sokan szerelmemet gyülőlséggel; jó-tétemet gonoszszal köszönik.

Végezetre; a Christus szüvének szorongatásában, azt kel megfontolni, hogy fogantatásában, a mely szem-pillantásban emberi testbe őltözött, mingyárt oly világoson, mint a szemmel-látott dolgok, eleibe-terjesztettek azok a sok kínok, gyalázatok, kissebségek,

mellyeket egész életében, de fő-képpen élete végén szenvedett. Ezeket, tellyes életének folyásában, mindenkor előtte-viselte; [1]*Dolor meus, in conspectu meo semper:* azért, egész életében, oly szomorú szűvel és lelki bánattal vólt, mint szinte halála óráján. [1] Psal. 37 v. 18.

Oh áldott JESUS! Oh kegyes közbe-járónk; ki adósságinkat ily béven megfizetted; hiuságos örömünket ily keserves bánatokkal orvoslottad: gerjezd-fel akaratunkat, hogy a mái szent napon, sőt életünknek minden napjain, aítatossággal és üdvösséges elmélkedésekkel, szemléllyük keserves kínaidat.

MÁSODIK RÉSZE.

Én-is elfáradtam a szóllásban; és talám sokan megúnatkoztak a hoszszú halgatásban; mert ez az emberi gyarlóságnak fogyatkozása, hogy csak elő-számlálni és meghallani sem győzi, a miket szenvedni akart az Isten Fia mí-érettünk. Azért, rövídeden, újjal mutatom inkáb, hogy-sem kimerítem kút-fejét, üdvösséges tanuságinknak és hasznainknak, mellyeket a Christus szenvedéséből kel vennünk.

A ki mí-érettünk a Kereszt-fán függött, azt kívánnya-tőllünk; hogy az ő emlékezetit és kegyelmének nagy-vóltát, szívűnkre bélyegezzük, kezünkre pecsétellyük és mindenkor előttünk-visellyük: [2]*pone me ut signaculum, super cor tuum; ut signaculum, super brachium tuum.* Mert, ha [3]kezére írt ő minket, hogy el ne feletkezzék-róllunk: méltó, hogy minden szívünk indúlattya, szűnetlen emlékezettel szemléllye az ő szenvedését. [2] Cant. 8. v. 6. [3] Isai. 49. v. 16.

De nem elég, hogy erről hideg és gyümőlcstelen emlékezéssel gondolkodgyunk: hanem, a Christus jegyesét kel követnünk, ki azt mongya; hogy, nem-csak felmégyen a Christus keresztire, hanem, [4]*Apprehendam fructus ejus;* az ő gyümölcsét leszaggattya. Noha pedig, mint a *Dániel*-től említett fának, [5]*Fructus nimius,* felette sok és különböző gyümőlcse vagyon a Christus Keresztinek: de kivált-képpen, öt mélységes sebeinek rejtekéből, öt üdvösséges gyümőlcsöt kel szaggatnúnk: elsőt; bűneink súllyának ismeretit: melyből származik, hogy gonosságinkat töredelmesen sirassuk és minden tehetségünkel távoztassuk. Másikat; lelki, testi veszedelmek- és rettegések-között, bizodalmat és reménséget. Harmadikat; Istenhez-való szerelmünk gerjesztését. Negyediket; a Christus szenvedésén-való kesergést. Ötödiket; az ő példájának követéséből, minden isteni szolgálatoknak és testi sanyargatásoknak serénységét. [4] Can. 7. v. 8. [5] Dan. 4. v. 9.

Először azért: sohúlt világosban nem láthattyuk bűneink veszedelmes szörnyüségét, mint a megfeszített és sok kínokkal öletett

[1] Bernard. Supra, fol. 489. Christus tűkörében. Szent *Bernárd* [1] azt írja; hogy, a mí betegségink nagy-vóltát, semmiből úgy nem tudhattyuk, mint annak orvoslásából: mert, szörnyű nyavalyának kellett lenni, a melynek gyógyítására, egyéb elég nem vólt, hanem az Isten Fiának vére és halála. A bűnök-ellen-való haragját Istennek, semmi bűntetésekből oly nyilván nem érthettyük, mint abból, hogy az Isten Fiát, noha [2] Isai. 53. v. 9. 1. Pet. 2. v. 22. 1. Joan. 3. v. 5. [2] magában ártatlan vólt, csak azért, hogy kezessé lett bűneinkért, ily sanyarú kínokkal és szörnyű halállal ostorozta az Isten igazsága; és a *Juda* nemzetéből-származott oroszlánt verte, a kölyköcs- Luc. 23. v. 31. kék-előtt. Eszűnkben forogjon azért, [3] mint lészen az aszszú-fa dolga, ha a szép zőld-fán ily nehéz csapások lettek?

A *filistæusok*-ellen sok-képpen jelenté *Sámson* gyülőlséges haragját: mikor [4] vetéseket felperselé; mikor egy szamár-csontal ezeret közzűllök agyon-vere: de, legnagyob haragját akkor ismérteté, mikor [4] Judic. 15. v. 5. & 15. [5] Judic. 16. v. 29. [5] megragadá a ház oszlopit, melybe gyölekeztek a *filistæusok;* és azt mondván, hogy, bár meghallyon, csak vélle-veszszenek ellenségi: az oszlopokat egybe-rontván, ellenségivel-eggyüt magát is kő-romlásokba temeté. Azon-képpen, a felséges Isten, noha annakelőtte, sok-képpen ostorozta az emberi nemzetet a bűnökért, tűzzel, vízzel, kardal, döggel, ellenséggel és számtalan betegségekkel; de végre, hogy a bűnöket megölné, magát-is megöleté. Ugy cselekedék Christus, mint ama vitéz *Eleazar,* [6] ki mikor *Antiochust* meg akarná ölni, egy öreg elefántot látván, mellyen álította ülni a [6] 1. Mach. 6. v. 43, 46. királyt, az elefánt lábai-közzé méne és hasát által-veré; noha tudta, hogy a nagy barom terhével magának-is meg kel halni.

[7] 4. Reg. 3. v. 27. Azt olvassuk a *moabíták* [7] királyárúl; hogy, mikor a sidók erőssen ostromolnák a várast, melybe ő szaladott vala: egyéb szabadúlást nem találván, ragadta eggyetlen-egy fiát, a kinek uralkodni kellett utána; a fokon kimutatta; és mindenek láttára megölte, megáldozta. A sidók ezt látván, mingyárt elszállának a váras-alól: vagy félelemből; mert eszekbe vévék, hogy halálra szánta magát az ellenség, mivel fiát-is megölte, hogy elevenen a sidók kezébe ne jusson; azért szörnyű vér-ontás-nélkül a várashoz nem juthatnak: vagy szánakodásból, megesvén szívök a királyon, ki oly iszonyú szorongatásokba esett vala, hogy fiát-is megáldozná. Majd hasonló dolgot cselekedék az Atya Isten, hogy mínket a bűnöktűl idegenítene. Mert látván, hogy az egész emberi nemzet gonossága, ellene-támadott; és sem ostorozással, sem édesgető kegyelemmel nem gondolván, minnyájan vakmerőjűl tusakodnak-ellene: ragadá egyet-

len-egy Fiát; [1]*propter scelus populi, percussi eum;* és a Szent Kereszt Oltárán megáldoztatá: hogy ez-után, vagy félelemből, vagy szánakodásból tartózkodgyunk a bűnöktűl. Mert, [2]*Iste omnis fructus, ut auferatur peccatum;* az minden haszna a Christus szenvedésének, hogy a bűnök elrontassanak. Azért, jaj nékünk, ha mí-róllunk azt mondhattya Isten, a mit régen a sidókrúl: [3]*Multo labore sudatum est, et non exivit de eo rubigo. Immunditia tua execrabilis: non mundaberis: nec parcam:* véres verítékkel izzadtam; buzgó szerelmem tüzével melegítettelek, és meg nem tisztúltál. [4]*Derelinquam eam,* gyógyítottalak, és nem fogott rajtad: elhadlak immár; meg nem tisztúlsz; soha meg nem engedek. Rettenetes dolog ez, keresztyének: soha ki nem tisztúl, valaki az Urunk szenvedésének emlékezetivel, bűneiből ki nem tisztúl.

[1] Isai. 53. v. 8.
[2] Isai. 27. v. 9.
[3] Ezech. 24. v. 12, 13, 14.
[4] Jer. 51. v. 9.

Oh én lelkem-váltsága; én üdvösségem szerzője! Ha az ártatlan [5]*Ábel* vére boszszút kért gyilkosára; ha az eladatott [6]*Jósef* vérét, megkeresték attyok-fiain; ha [7]a *Nábot* vére igazságot nyert *Achab*-ellen; ha az Isten igazsága, nem-csak az emberektűl, de [8]az oktalan állatoktúl-is, számot vészen az ártatlan vérrúl: vallyon minémü boszszút kel fejemre várnom, ha én a te Szent Véredet meg nem böcsüllöm, sőt bűneimmel letapodom? Mert ugyan-is, apostoli mondás az; [9]hogy mikor vétkezünk, a Testamentom vérét tapodgyuk; Christust újonnan csúfollyuk; sőt, Kereszt-fára feszíttyük. Vaj-ha ezt meggondolnók, keresztyének, mikor ördögtűl, vagy testünktűl bűnre izgattatunk, bizony nem áradna ennyire a gonosság: mert örömesben letennők életünket és minden kínokat elszenvednénk, hogy-sem újonnan megfeszítenők a Christust. Azért, miképpen a tüzes kígyóktúl mardostatott [10]sidók, mihent a kereszt-fára emelt ércz-kígyót tekintették, ottan meggyógyúltak: úgy mí-is, ha az ördögi kísértetektűl mardostatunk, fordítcsuk lelki szemeinket a Kereszt-fára-függesztett Christusra, és nem lészen ártásunk a bűnök fulákátúl. Bezzeg, ha ezt mivellyük, valóban rajtunk-tellyesedik, a mit Isten ígére: [11]*Dabis eis scutum cordis laborem tuum;* hogy az ő híveinek szívök-óltalmazó paíssa az ő szenvedése. Ha mérges állat megmar, a szűvre flastromot kötnek a doktorok: a mí szívűnket-is az ő szent Vérének flastromával orvosollya Christus.

[5] Heb. 12. v. 24.
[6] Gen. 42. v. 22.
[7] 4. Reg 9. v. 26.
[8] Gen. 9. v. 5.
[9] Heb. 6. v. 6. cap. 10. v. 29.
[10] Joan. 3. v. 14. Num. 21. v. 9.
[11] Thren. 3. v. 65.

Másodszor: Szent Pál [12]írja; hogy, testi-lelki sok veszedelmek habjai-közöt, ollyan a reménség, mint a szél-vésztűl hányatott hajóban, a vas-macska: mely megköti és tartóztattya, hogy sövénybe, vagy kő-sziklába ne ütközzék és el ne veszszen.

[12] Hebr. 6. v. 19. Vide supra, fol. 169. & 173.

Tagadhatatlan, hogy az Istennek végetlen irgalmassága nagy reménséget ád minden bűnös embernek. Mert tellyes azzal a Szent Irás, hogy Istennek minden cselekedeti-felett, bévségesb az irgal-
[1] Psal. 144. v. 9. masság: [1] *Miserationes ejus, super omnia opera ejus.* És, noha
[2] Eph. 2. v. 4. minden jókkal gazdag a Felséges Isten; de azért, [2] *dives in misericordia;* gazdagságának nagy-vóltát, az irgalmasságnak bévségében
[3] 1. Tim. 2. v. 4. mutattya. Azért, [3] *Vult omnes salvos fieri.* [4] *Non est voluntas ejus,*
[4] Ezech. 18. v. 23. *mors impii:* mindeneket üdvözíteni akar: egy bűnösnek sem kívánnya romlását. Ha azt kívánná, jaj nékünk. Mert, ha én, vagy te, akkor megháltunk-vólna, mikor tudgyuk hogy bűneinkért örök halált érdemlettünk: sok esztendők-előtt, pokolban kínlódnánk. Azért, tulajdon cselekedete Istennek az irgalmazás. Mikor pedig igazsága
[5] Isai. 28. v. 21. kívánnya, hogy valakit ostorozzon: [5] *alienum opus ab eo;* mint idegen munkát és nem maga indulattyából, hanem emberi gonosságnak kételenítéséből származott dolgot, jajgatással és szű-béli fajdalommal cselekeszi. Azért olvassuk; hogy, mikor a világot özön-
[6] Gen. 6. v. 6. vízzel borítá; [6] *Tactus dolore cordis intrinsecus;* szűnek belső fájdalmával cselekedé; mikor a sidókat verni kezdé, nagy jajgatást
[7] Isai. 1. v. 24. indíta: [7] *Heu, vindicabor de inimicis;* jaj, s boszszút kel állanom ellenségimen.

Ezek mind igazak és nagy szűvet adnak, hogy bűneinkre-nézve, reménségünk ne habozzon; es kétségbe-eséssel az ördög meg ne tántorítcson: de mind-ezek-felet, vastagíttya Szent Pál reménségünket, a Christus kín-szenvedésének gondolattyával. A mely
[8] Rom. 8. v. 32. Isten (ugy-mond,) tulajdon Fiának [8] nem kedvezett, hanem váltságunkért, keserves kín-szenvedésekkel és gyalázatokkal tetéztetett halálra adta őtet: vallyon, mint ütközhetik gondolatunkba, hogy ő-vélle-eggyüt, minden javaiban nem részesített? És, ha akkor adta halálra Szent Fiát érrettünk; akkor vetette könyörűletes szemeit
[9] Rom. 5. v. 10. reánk, mikor ellenségi [9] valánk; mikor halált és bűntetést érdemlettünk; mikor ő-ellene tusakodtunk: most, mikor fiaivá fogadott; mikor Szent Fiának vérével megmosogatott, nem sokkal inkáb üdvözít-e Szent Fiának haláláért? Mikor futottunk-előtte; mikor szép íntésivel tusakodtunk; mikor parancsolati-ellen rúgóldoztunk, akkor felkeresett, magához-szóllított, megszabadított; noha Szent Fiának vérével és halálával kellett végbe-menni szabadulásunknak: most tehát, mikor őtet keressük és szomjúhozzuk, eltaszigál-e Szent Fiának Kereszt-fájától? Nem fér az Isten kegyelméhez; nem illik a Christus érdeméhez, hogy ezt gondollyuk; hanem inkáb, nagy

bizodalommal [1]járúllyunk az ő kegyelmességének királyi-székihez, [1] Hebr. 4. v. 16.
hogy irgalmasságot nyerjünk. És kiálcsuk a Christus jegyesével:
[2] *Sub umbra illius, quem desideravi, sedi; et fructus ejus dulcis* [2] Cant. 2. v. 3.
gutturi meo; ha a világi jóknak telhetetlensége gyújtogat; ha a
testi kívánságok gerjedezése éget; ha az ördög kísértetinek lángja
persel; ha bűneink sokasága rettegtet: nem futok a világ árnyé-
kába, hogy ot hüvösödgyem; mert ez csak ollyan, mint a *Jónás* [3] [3] Jonæ. 4. v. 6.
árnyék-tartó borostyánnya, mely egy nap tartott és ottan elszára-
dott; sőt, amaz okos tanácsot követvén, [4]*fugite umbram sæculi* [4] 4. Esdr. 2.
hujus; mely arra int, hogy elfussunk a világ árnyékárúl; mert ez, v. 36.
mint a dió-fa árnyéka, fő-fájást és szédelgést szerez: hanem, a
megfeszűlt Christus árnyéka-alá futok, hogy ot megnyúgodgyék
fáratságom, megszáradgyon izzadásom, mert, ha a kőrös-fa árnyé-
kát nem szenvedi a kígyó; a Christus keresztinek árnyékát sem
tűrheti a sátán. A Christus mezítelensége árnyékot vét a fösvény-
ség melegségére: az ő szent Testének fajdalma megárnyékozza és
hűvösiti a testi gyönyörüségeket: az ő gyalázatinak árnyéka meg-
óltya a világi kevélységnek és tisztesség-kivánásnak forróságát.
Ugyan-is, ha a Christus szárnyának árnyékától nem óltalmaztat-
nánk, ki álhatna-ellene az ördög csalogatásinak, a test kiván-
ságinak, a sok külömböző kísérteteknek? De a Christus keresztiben,
minden vétkek- és kísértetek-ellen, gőzedelmes óltalom találtatik.
Mert, miképpen a pusztában-bújdosó sidokat, a verő-fénynek sugá-
ritúl, egy szép felhőnek sátorával óltalmazta Isten: úgy minket,
az ő Keresztinek és keresztre-függesztetett szent Testének árnyéká-
val, béfedez a világ gonosságinak melegsége-ellen: [5] *Christus captus* [5] Thren. 4. v. 20.
in peccatis nostris: sub umbra illius vivemus; és a mi bűneinkért
megöletett Christus árnyéka óltalmazza életünket; nyúgottya és
vastagíttya bűnnek terhe-alat fáradott gyarlóságunkat. Annak-okáért,
ennek az áldott Kereszt-fának, gyönyörüséges minden gyümölcse:
[6]*et fructus ejus dulcis gutturi meo.* Mert, ha a tilalmas élet-fa-alat [6] Cant. 2. v. 3.
elesett és romlott az emberi nemzet: azt mongya Christus, hogy,
[7]*sub arbore suscitavi te;* a Kereszt-fa-alat felkőltötte és meg- [7] Cant. 8. v. 5.
éppítette romlásinkat. Ha annak a fának gyümőlcse, megnyitotta
szemét *Ádám*-nak, hogy látná és ismérné mezítelenségét és
bűneinek undokságát: a Szent Kereszt-alat, felnyílik szemünk,
hogy lássuk és ércsük üdvösségünk váltságának nagyvóltát. Ha a
Mojses fája, [8]megédesité a keserű vizeket, mellyekből senki nem [8] Exod. 15. v. 23,
ihatott: a Szent Kereszt fája megédesíti minden keserüségünket. 25.

[1] 4. Reg. 6. v. 6. Ha az *Eliséus* fája, [1] a víz fenekéről felvonta a nehéz vasat: a Christus kereszte a kétségbe-esés tengeréből kivonsza az ember lelkét és mennyei reménységre emeli.

Harmadszor: nem talál az emberi okosság semmiben nagyob okot az isteni szeretetre, mint a Christus szenvedésében. Azt mongyák közönségesen, és próbálva tapasztaltatik; hogy semmivel úgy nem kötelezteténk a szeretetre, mint a szeretéssel: *Hoc non fit verbis, Marce; ut ameris, ama;* szóval nem lészen, hogy valakitől szerettessél: hanem, ha azt akarod, hogy szeressen valaki, szeressed őtet; mert erősseb kötéllel magadhoz nem vonhatod mások akarattyát, mint szerelmeddel.

Soha semmiben Isten nagyob és csudálatosb szerelmét hozzánk nem mutatta, mint, mikor Szent Fiát érettünk adta. Melyre-nézve Szent Pál, azt írja; hogy, noha Isten mindenkor gazdag a kegye-
[2] Ephes. 2. v. 4. lemben: de abban, [2] *Nimiam charitatem;* [3] *Supereminentem chari-*
[3] Ephes. 3. v. 19. *tatem;* feletteb-való és igen fellyűl-haladó szerelmét mutatta, hogy a bűnnek halálából Christus-által megelevenített. Okát, miért feletteb-való ez a szeretet, azt adgya: mert legnagyob szeretetnek
[4] Joan. 15. v. 13. utólsó határa az, [4] mikor valaki baráttyaért meghal. De ezt a czélt
[5] Rom. 5. v. 8. meghaladta Christus, mivel [5] ellenségeiért adta magát, keserves halálra. Annak-okáért, Szent János azt mongya; hogy Isten hozzánk-való szeretetit abban jelentette; mert életünkért Szent Fiát
[6] 1. Joan. 4. v. 9. adta: [6] *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit, ut vivamus per eum.* Vallyon az-előt, nem jelentette vala-e szeretetit hozzánk, mikor semmiből teremtett; és atyai gond-viselésével, sok testi, lelki jókkal ékesített; sok veszedelmektűl óltalmazott? Ugy vagyon, ezekben nagy szeretetet mutatott; de annyíra megelőzi Szent Fiának érettünk-adásával egyéb szerelmének mutatását, hogy ehez-képest, a többi, nem-is látszik: miképpen a fényes nap-kelet-után, az égi csillagok szikrázása meg nem tetczik. Mert a töb jó-tételenyit szavával
[7] Psal. 32. v. 9. vitte-véghez; [7] *Dixit, et facta sunt; mandavit, et creata sunt;*
[8] Lucæ. 1. v. 78. parancsolt és meglettek mindenek; de a mí váltságunk, [8] *Per viscera misericordiæ,* irgalmasságának béliből származott; és sok esztendők fáratságival, sok kínokkal vitetett végbe. Sok-képpen próbálá Isten az *Ábrahám* hívségét; sok jelenségit-is látta vala engedelmes szerelmének: de, mikor fiát meg akará Isten kedveért áldozni, azt
[9] Gen. 22. v. 12. mondá néki: [9] *nunc cognovi quod timeas Deum, et non pepercisti unigenito tuo propter me:* most ismérem hívségedet, mivel eggyetlen-

egy fiadnak nem kedveztél én-érettem. Ha annyíra böcsüllötte Isten az akaratot *Ábrahám*-ban: vallyon menyíre kel nékünk böcsüllenünk, hogy a mí kegyelmes Istenünk, halálra adta Szent Fiát érettünk?

Ez a nagy szeretet szeretetet kíván-tőllünk; és azért mongya Szent János: [1] *Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos:* atyámfiai, szeressük az Istent, mert eléb szeretett ő minket. És ezt a szeretetet meg-is mutassuk; miképpen ő, cselekedettel ismértette szerelmét, mikor Szent Fiát emberi testbe őltöztette és halálra adta-érettünk. Nem sovány szóval, hanem nehéz és terhes cselekedettel mutatta Isten hozzánk szeretetit, mikor harmincz-három esztendeig, keserves szám-kivetésünknek és bújdosásunknak savát kóstolta; mikor megfogatott, megcsúfoltatott, megostoroztatott, megöletett érettünk. Azért mí-is, [2] *non diligamus, verbo, sed opere;* ne szóval, hanem tekélletes cselekedetekkel, mutassuk szerelmünket: fáradgyunk, szenvedgyünk, tűrjünk Isten kedveért: szavunk, cselekedetünk, jószágunk, magúnk, annak szolgállyon, a ki magát érettünk adta. Mivel azé vagyunk, a ki minket [3] drága kincsen, maga szent Vérén, megvett és megváltott.

[1] 1. Joan. 4. v. 19.

[2] 1. Joan. 3. v. 18.

[3] 1.Cor.6.v.20. cap. 7. v. 23. 1.Petr.1.v. 18.

Jaj nékünk, keresztyének, ha [4] a mí kezesünknek szerelmét meg nem böcsüllyük; ha életünkel életét, halálunkal halálát, szerelmünkel szerelmét meg nem hálállyuk.

[4] Eccli.29.v.20.

Negyedszer: szomorú bánatra és keserves köny-húllatásokra indít a Christus halálának elmélkedése. Mikor Urunk a *Calvária* hegyére, fáradt és bádgyadott erővel, véres, verítékes orczával mégyen vala: noha jártányi ereje sem vólt; noha senkihez semmit nem szóllott, semmi vígasztalást nem nyújtott senkinek: mindaz-által, mihent amaz aítatos aszszonyokat látá, kik az ő szenvedésén szánakodnak és siránkoznak vala, mingyárt megálla: hozzájok-fordúla, kegyes íntésekkel száraztá és vígasztalá köny-húllatásokat. Mi dolog ez, keresztyének? *Heródes*-nek és *Pilátos*-nak, sok kérésekre és kérdezkedésekre, nem akara felelni a kegyes Jesus: és ímé, szomorú úttyában, halálra itíltetett legsúllyosb állapattyában, mihent az ő-rajta szánakodó aszszonyok siralmát látá, a hohérok kezeközzűl megszóllala; vígasztalá, tanítá, jövendő állapattyokról tudósítá őket? Vészitek-e eszetekbe, hogy erősseb a sirásnak, hogy-sem a nyelvnek kiáltása? hogy hamaráb Isten-eleibe hatnak a köny-húllatások, hogy-sem az ékes-szóllások? Más nyelven

[1] 1. Reg. 1. v. 13, 14. szóllanak Istennel, hogy-sem az emberekkel: mert [1]az emberek értik a szót, de nem értik a sirást: Meny-országban pedig, inkább [2] Psal. 38. v. 13. [2]értik a sirást, hogy-sem a nyelvnek hangasságát: és a könyhúllatás legfoganatosb szózat az Isten füleiben. Sír Szent *Péter,* és mególdoztatik: könyvez *Mária Magdolna,* és megtisztíttatik: siránkoznak a *Jerusalem* leányi, és megvígasztaltatnak.

A sirásnak tulajdona, hogy megismérteti bánatunkat és kijelenti ahoz-való szerelmünket, a kit siratunk. Mert, a kit ember szűből szeret, annak nyavalyáját sirás-nélkül nem nézheti. Azért, midőn [3] Joan. 11. v. 35, 36. Christus *Lázárt* siratá, azt mondá a kösség: [3]*Ecce quomodo amabat eum;* ládd-e mint szerette őtet? A ki tehát igazán szereti Christust, nem lehet, hogy az ő halálán úgy ne keseregjen, mint [4] Zach. 12. v. 10. első [4]szülöttének halálán; és azt ne kiálcsa, a mit Szent *Dávid* [5] 2. Reg. 18. v. 33. [5]az *Absolon* halálán: Uram, Teremtőm, sőt (mivel híveidet [6]Anyádnak, az-az, magadat, Fiúnknak nevezted) szerelmes édes Fiam, [6] Matt. 12. v. 50. vaj-ha életedet életemmel felválthatnám! Vaj-ha én te-éretted meghalhatnék! kész vólna az én lelkem a te kínnyaid viselésére. [7] 2. Reg. 24. v. 17. [7]Én vagyok, Uram, a ki vétkeztem; én érdemletten ezeket a kínokat; engem kel vala megpökdösni, megveszszőzni, megfeszíteni; [8] Jonæ. 1. v. 12. engem kel vala, mint vétkes *Jónást,* [8]a sok kínok tengerébe vetni. [9] Thren. 1. v. 2. Ah, Felséges Isten! Ha *Jeremias* [9]sürű köny-húllatásokkal siratta [10] Isai. 33. v. 7. *Jerusalem* várasának pusztúlását; sőt, [10]*Angeli pacis,* a békeség- [11] Luc. 19. v. 41. nek Angyali; sőt ő-maga Christus, [11]annak a veszendő várasnak kő-fala-romlásit keservesen siratták: nem illendőbb-e, hogy mí sirassuk Urunk és Megváltó Istenünk szenvedését? A *Jefte* [12] Judic. 11. v. 40. leányát, [12]minden esztendőben négy nap siratták az *Israël* leányi, mivel az *Ammoniták*-ellen-való győzedelemért, jó kedvel meg- [13] 2. Paral. 35. v. 25. áldoztatá magát; *Josias* királyrúl, [13]esztendőnként siralmas énekekkel emlékeztek a sidók, mivel országának óltalmáért, a harczon megöleték: mí tehát, vétkeinkért áldoztatott és üdvösség-szerző Királyunk szenvedését ne sirassuk-e? Bizony, kő-szikláknál keményeb szívünk, ha szerelmes Atyánk halálát, és ily keserves halálát, mellyet mí-érettünk szenvedett, száraz szemmel nézzük.

Keresztyének? Istentűl kiadatott *sentencia* az, hogy, csak azok részesek a Christus váltságában, kik vélle-eggyüt siránkoz- [14] Rom. 8. v. 17. nak: [14]*Si compatimur, et conglorificabimur:* [15]*Si commortui fueri-* [15] 2. Tim. 2. v. 11. *mus, et convivemus.* A kik, [16]*Confixi Cruci,* úgy érzik a Christus [16] Gal 2. v. 19. kínnyát, mint-ha vélle-eggyüt, a Kereszt-fán függenének, a kik, [17] Gal. 6. v. 17. [17]*Stigmata Jesu in corpore portant,* a Christus sebeinek bélyegét

viselik; a kik, Christus szenvedésében tűndöklő tekélletes erkölcsök nyomdokit követik: azok érzik és vészik a Christus halálának gyümőlcsét.

Ötödször és utólszor: nem-csak azért hólt-meg Christus, hogy váltságunkat elvégezze: hanem, a mint Szent Péter írja, [1]példát adott szenvedésében, hogy kövessük az ő nyomdokit. [1] 1. Petr. 2. v. 21.
Azért, ha Christus szenvedett: [2]*vos eadem cogitatione armamini;* [2] 1. Petr. 4. v. 1.
tí-is hasonló gondolatokkal fegyverkezzetek; tudni-illik, hogy Istenért és az ő igazságáért, örömest mindent eltűrtök. És, a mint Szent Pál szól; [3]*per patientiam curramus ad certamen, aspicientes* [3] Heb. 12. v. 1, 2.
in Authorem fidei; qui proposito sibi gaudio, sustinuit Crucem, confusione contenta: az előnkbe-vett harczra, tűréssel fussunk, Christusra nézvén; ki a nagy örömet szeme-előt viselvén, a Kereszt kínnyát és gyalázattyát felvállalta. Azért, *Recogitate,* eszetekben forgassátok: gyakran pedig, és sokszor forgassátok azt, a ki ennyit szenvedett: *ut ne fatigemini animis vestris deficientes;* ha azt akarjátok, hogy el ne fáradgyatok a világi sok nyomoruságok- és szenvedések-közöt. Bezzeg, a ki gyakorta gondolkodik a Christus Keresztirűl, künnyen visel minden fáratságot. Mert, ha a pusztában megédesité a keserü vizeket [4]egy darab fácska: nincs [4] Exod. 15. v. 23, 25.
oly keserves szenvedés, mellyet meg nem édesíthet a Christus Kereszte. Ha minden veszedelmekre bátorságoson rohannak [5]az *elefántok,* mihelyen vért látnak: a keresztyének-is felgerjednek a Christus emlékezetivel; úgy, hogy véreket sem szánnyák azért kiontani, a ki eléb érettek Szent Vérét húllatta; és, a mint Szent Pál írja, [6]szűnetlen, mindenkor testeken viselik a Christus szenvedésit, hogy az ő testekben a Christus élete tűndököllyék. Ha azért *Mojses,* inkáb akara [7]az Isten népével sanyarogni, hogy-sem a *Faraó* udvarában uralkodni; inkáb akara Christussal gyalázatot szenvedni, hogy-sem az *Egyiptus* gazdagságival bévelkedni: a Christus híveinek-is, azon kel igyekezni, hogy a Christus nyomdokin járjanak: ő-utánna mennyenek, [8]*portantes improperium ipsius;* hordozván az ő gyalázatit. Azért, keresztyének, ha e világ hiteget; ha a test izgat; ha az emberek kísértenek, azt felellyük, a mit *Urias:* [9]az Isten szekrénye a mennyei gazdagságok tár-háza, az Atya Istennek kedves Fia, az én Uram és Kapitányom, Kereszt-fán eped; eczet enyhíti szomjúságát; véres verítékkel fárad: igen illik, hogy én puhán éllyek; kedvem-szerént járjak; a világi mulatságba merűllyek. Abban pedig, bizonyosok

V. 3.

[5] 1. Mach. 6. v. 34.

[6] 2. Cor. 4. v. 10.

[7] Heb. 11. v. 24.

[8] Heb 13. v. 13.

[9] 2. Reg. 11. v. 11.

legyünk, hogy, valaki Christus-után akar Meny-országba jutni;
[1] Luc. 9. v. 23 [1]*Tollat crucem suam quotidie;* keresztét kel vállára venni: mellyet soha le ne tégyen; hanem, *quotidie,* minden-nap visellye és úgy mennyen Christus-után, mert különben nem juthat az ő országába. Melyben részesitcsen minket az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

HARMADIK PREDIKÁCZIÓ.

Christusnak hét szavairúl mellyeket a Kereszt-fán mondott.

Mikor a pusztában elszakaszkodtak, száradtak és bádgyadtak vólna a nagy szomjúság-miat az *Israël* fiai, megüté *Mojses* pálczájával a kő-sziklát: és oly szép, hideg források, oly bévséges
[2] Num.20.v.11. vizek áradának-[2]belőlle; hogy nem-csak az emberek, de az oktalan állatok-is elégségest ihatának. Ez a kő-szikla, keresztyének, az Ur
[3] 1.Cor.10.v.4. Christus: [3]*petra autem erat Christus;* ki az Ó Törvény árnyékinak,
[4] Colos.2.v.17. [4]teste vólt. És, noha ebből a kő-szálból, minden üdőben, mennyei
[5] Cant.4.v.11. bőlcseségnek forrási származtak; noha mindenkor, [5]*Mel et lac;*
[6] Joan. 6.v. 69. téj és méz vólt a Christus nyelve alat; mert minden szavai, [6]*verba vitæ æternæ,* örök élet-adó szók vóltak: de édesb és üdvösségesb források nem áradtak ebből, mint, mikor a hegyes szegekkel meglyuggaták a lelki kő-sziklát. Mert akkor, utólsó predikáczijában a magas Kereszt-fárúl, oly hét szókat monda, mellyek minden édességnek ízit viselik, minden szomjúságot elólthatnak; minden
[7] Rom. 9.v. 28. üdvösséges tudományt, [7]*verbo breviato,* rövid mondással, summában kapcsolnak; annyíra, hogy valamit tellyes életében tanított; valamit csudálatos szentségének példájában mutatott, mind-azokat, a hét rövid mondásoknak csomójában foglalta. Ezek a hét szók,
[8] Exod.37.v.23. ama hét arany [8]gyertya-tartók, mellyek az Isten sátorát, mennyei
[9] Prov. 9. v. 1. bőlcseségnek fényességével világosíttyák: ama hét [9]oszlopok, mellyek a Christus házának éppületit tartyák: ama hét harsagó
[10] Josuæ 6.v.4. trombiták, [10]mellyek zengési szabadúlásnak esztendejét hirdetik és az istentelen *Jerichó*-nak kő-falait ledőjtik. Mert, noha a Szent Irásnak kimérhetetlen tengerében, sok szép tanítások lámpási fényeskednek, mellyekkel világositttatunk; sok bátorító szavak oszlopi találtatnak, mellyekkel erőssíttetünk; sok erős pőrölyök vannak, mellyekkel a világ gonosságának kő-falai rontatnak: de nincs szeb

égő lámpás, nincs erősseb oszlop, nincs győzedelmesb hangosság, mint az Ur Christus utólsó hét szava. Ezekkel nyaka-szakadott a kevélységnek, mikor a bűnös *Ádám* fiai képében, Attyától elhagyatottnak kiáltotta magát. Leromlott a fösvénység, mikor köntösétűl-fosztatása-után, lelkét kiadta érettünk. Kigyomláltatott a bujaság, mikor a Szűz Annyát, szűz tanítványnak ajánlotta. Megfojtatott a torkosság, mikor szomjúságát kikiáltotta és eczettel és epével oltogatta. A harag és gyülőlség gyökerestűl kivágatott, mikor ellenségiért könyörgött. Az irigység és jóra-való restség meggyőzetett, mikor a káromló latornak Meny-országot ígérte és minden kötelességének bétellyesítését, felszóval meghirdette.

Ha azért a jámbor fiak szokása az, [1]hogy szerelmes attyok halálos ágya-körűl állanak; ha annak utólsó szavait s tanítását figyelmetesen halgattyák és mélyen elméjekbe kapcsollyák; sőt, ha egy jó barátunk utólsó szavát, igen szívünkbe óltyuk: méltó, hogy Megváltónknak utólsó szavait jól elménkbe foglallyuk és azokat soha el ne felejcsük. [1] Gen. 49. v. 1.

I. SZÓ: Atyám, bocsáss-meg nékik: mert nem tudgyák, mit mivelnek.[2] [2] Luc. 23. v. 34.

Mikor, sok gyalázatok- és keserves kínok-után, Kereszt-fára feszítették vólna Christust: látván, hogy az ő ellenségi örvendeznek halálán; és mozgatván fejeket, akkor-is csúfolták őtet, mikor szánni kellett vólna; mivel a sidók az imádságnak helyét, latrok barlangjává tették vala; Christus, a gonoszak bűntető helyét, imádság helyévé szentelé. Azért, [3]*cum clamore valido et lachrimis*, sirvafakadva, felkiálta Szent Attyához. Nem azon könyörge, mint *Illyés*, [4]hogy tűz szállyon menyből és megégesse ellenségit; nem azt kéré, mint *Eliseus*, [5]hogy medvék jőjenek és megemészszék a káromlókat; nem átkozá hála-adatlan fiát, [6]mint *Noë*: hanem, hogy példájával erőssítené, a mit nyelvel tanított vala [7]ellenségünk szeretetirűl, [8]*Pro transgressoribus oravit;* ellenségiért, kegyetlen hóhériért, imádkozék: és, mint a kegyes anya, hagymázban verekedő fiának kegyetlenségét; úgy Christus a sidók vétkét, menté. [3] Hebr. 5. v. 7. [4] 4. Reg. 1. v. 12. [5] 4. Reg. 2. v. 23. [6] Gen. 9. v. 25. [7] Matt. 5. v. 44. [8] Isai. 53. v. 12.

Magasztallya a Szent Irás *Mojsest*, [9]hogy minden embereknél szelídeb vólt; mivel azokért könyörgött, kik őtet kövezni akarták: és oly formán könyörgött, hogy, [10]ha Isten meg nem bocsáttya vétkeket, öllye-meg őtet. Csudálatos vólt a *Josef* kegyessége: [11]mert, mikor az árúló atyafiak leginkáb féltek haragjától, ő kezdé [9] Num 12. v. 3. [10] Exod. 32. v. 31. [11] Gen. 50. v. 19. cap. 45. v. 8.

mentegetni vétkeket. De, ha minden körűl-álló dolgokat megtekintünk, sokkal csudálatosb kegyesség fénylik Christusban: mikor imádkozik ellenségiért: menti azokat, kiket vádolni kellett vólna. Mert *Mojses*-ellen, csak szóval és igyekezettel vétett a sidóság; *Jósefet* eladták, de nem kínozták, meg sem ölték attyafiai: azok pedig, a kikért Christus könyörög, nem-csak megölék, hanem gyalázatoson és szörnyű kínokkal ölék őtet. Minémü nagy gyalázat vólt, hogy a sidók, egy tolvaj, gyilkos *Barabbás*-sal, fontba-veték
[1]Num. 11.v 5 őtet? És, miképpen a pusztában a *mannát,* [1]büdös hagymáért;
[2]Exod.32.v.4. az Istent, egy rosz borjúért: [2]úgy Christust, hátra-veték *Barabbás*-ért. A királyi nagy várasban, oly jeles innepen, mellyre az egész sidóság mindenünnen egybe-győlt vala; latrok helyén, latrok-közöt, ölék meg; hogy annál gyalázatosb lenne szenvedése. És, noha könnyeb halált találhattak vólna: de, mennél kínosb, keservesb és sok-ideig-vontatott halált gondolhatának, azzal kínozák és ölék Üdvözítőnket a Kereszt-fán.

Ezekért a hála-adatlan gyilkosokért; ezekért a vér-szopó vipe-
[3]S.Ber.de Passione, cap. 8. rákért, könyörög Christus: [3]*Fecit bonus Doctor, quod jusserat: orat non solum pro persequentibus, sed etiam pro occidentibus se;* mérték-felett megtellyesitette, a mit parancsolt: mert, nem üldözőinek, hanem gyilkosinak kér kegyelmet Szent Attyától.

De miképpen kér? Négy dolgot találok a Christus könyörgésében, mely ezt igen csudálatossá tészi.

Elsőt azt; hogy a Kereszt-fán, Attyához nyújtott *supplicatió*-ban, legelső helyre rendelte ellenségiért-való könyörgését. A Kereszt-mellet állott Szent Annya, kinek szűvét által-szaggatta a bánatok pallosa; ot kesergett kedves tanítványa; *Mária Magdolna,* több szent aszszonyokkal, ot sirtak és fohászkodtak: eggyikhez sem szól, eggyiket sem vígasztallya; hanem elsőben ellenségit orvosollya. Az önnön ártatlan Teste, sőt az ő Lelke, sok keserüségekkel tellyes vala, mennyei vígasztalásokra nagy szüksége vala: arrúl sem szól; azért sem könyörög elsőben; hanem, elfeletkezvén magárúl, szorgalmatos azon, hogy segítcse ellenségit. Oh foghatatlan kegyelmesség! oh mérhetetlen szeretet! Igazán azt mondhattyuk Uram
[4]2.Reg.19 v.6. néked, a mit *Jóab* monda *Dávid*-nak, mikor *Absolont* siratá: [4]*diligis odientes te;* hogy, azokat szereted, a kiktűl gyülőltetel. Mert az árúló *Judást* a kertben, barátodnak nevezéd: *amice, ad quid venisti?* A kik szent kezeidet vas-szegekkel által-lyuggaták, szeretőidnek
[5]Zach. 13.v 6. hívád: [5]*his plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me.* Ha

azért, vég-vacsorádon méltán mondottad, hogy uj parancsolatot adtál nékünk: mennél jobban mondhatod, hogy új példát adtál előnkbe; mikor első és nagyob gondod vólt arra, hogy ellenségid lelke el ne veszszen, hogy-sem édes Anyád siralminak száraztására, magad sanyaruságinak könnyebbítésére?

Másikat, azt látom a Christus imádságában; hogy, olykor könyörgött ellenségiért; olykor szorgalmatoskodott hóhériért, mikor ezek abban munkálkodtak, hogy megöllyék őtet: mikor sem kérték, sem kívánták a bocsánatot; hanem örűltek és gyönyörködtek abban, hogy életét és tisztességét fogyatták Christusnak: mikor őtet csúfolták, káromlották, fejeket hajtogatták. Az üdő sok gyülölséget meglágyít: mikor a haragban felforrott vér meghidegszik, könnyebben megenyhődünk; és, ha láttyuk, hogy ellenségünk magába szállott és, vétkét megismérvén, bocsánatot kíván, könnyen leszállíttyuk harag-tartásunkat. De, hogy valaki megbocsásson annak, a ki nem akarja, hogy megbocsássanak néki; hogy akkor bocsásson-meg, mikor legnagyobbat vét-ellene: ez bezzeg, tulajdona egyedűl a Christus Jesus-nak; ki olykor imádkozék ellenségiért, mikor bocsánatot nem kívántak-tólle; sőt *Pilátos*-előt kívánták és magokra vették a vér-ontásnak bűntetését: [1] *Sanguis ejus super nos.* Oh átkozott szó! oh veszedelmes kivánság! Azt kivánnyák az úndok sidók, hogy ők bűntetődgyenek a Christus véréért. De látván Christus, mely nagy veszedelmet kérnek fejekre, közbe-veti magát; és, nem-csak megengedi vétkeket, de Szent Attyának imádkozik érettek: [2] *Reconde hoc in thesauro cordis tui, ut quotiescumque sæviunt inimici, memoriam abundantiæ suavitatis Jesu valeas eructare: hocque tamquam clypeum contra inimicorum insultus opponas. Orat Christus pro suis occisoribus, tu non orabis pro detractoribus?* Elrejcsed ezt, ugy-mond Szent *Bernárd,* szűved tár-házába; és, mint erős paíst, vesd ellenséged üldözési-ellen. Christus imádkozott gyilkosiért: te nem imádkozol-e rágalmazóidért?

[1] Matt.27.v.25.

[2] S.Bernard de Passione. c. 8

Harmadikat, azt tekíntem ebben a Christus könyörgésében; hogy, nem valami hideg és álmos könyörgés vólt ez; hanem, a mint Szent Pál írja, [3] *cum lachrimis et clamore valido;* nagy sírással, nagy lelki buzgósággal könyörgött. Oh, mely sokban ál Christusnak a mí váltságunk! Oh, mely nagy rútság és gonosság vagyon a bűnökben, mellyeket az Isten Fiának siralmával kellett mosogatni!

[3] Heb. 5. v. 7.

Emberi elme fel nem éri a Christus szűvének szeretettel ger-

jedező lángját, melyből a külső kiáltás származott; de hiszem, hogy illyen és ennél foganatosb fohászkodások forgottak szűvében. Szerelmes Atyám; ha nincs oly kemény szűv, mely baráttyának vagy attyafiának halála órájan-való könyörgésén meg nem lágyul: ihon én, szinte kimúlóban vagyok. Bár Atyám ne vólnál-is, illyen állapat-béli könyörgésemtől nem kellene füledet elfordítanod. A Kereszt-fának oltárán, első kérésem tőlled az; hogy, bocsáss-meg ezeknek, kik engem megölnek. Te tudod, szerelmes Atyám, menyit fáradtam én, hogy a világ téged megismérjen, te-hozzád hóldollyon: Légyen ez jutalma fáratságimnak, hogy adgy irgalmat ezeknek. Hogy a kertben meg nem halgatál, midőn magamért imádkoztam, nem sajnállom: mert akkor úgy könyörgöttem, ha néked is tetczik. Csak ebben halgas-meg, a mit most általlyában kérek-tőlled; hogy ezeknek lelke el ne veszszen; hogy bűnök bocsánattyát vegyék. Mi haszna, édes Atyám, hogy én meghalok a bűnösökért, ha te meg nem engedsz a bűnösöknek? Méltób, hogy az én halálomra nézz,
[1] Num. 16. v. 46. hogy-sem az ő bűnökre. Mikor a sidó népre [1] megharagudtál vala, egy kis temjén-gyújtással megengesztelődél. Nem temjént, hanem
[2] Gen. 4. v. 10. magamat adom én ezekért. Mikor az *Ábel* vére [2] boszszú-állást
[3] Heb. 12. v. 24. kére, meghalgatád: halgasd-meg tehát, az én Véremnek [3] jobbankiáltó szózattyát, mely irgalmasságot kíván: és, hogy azt megnyerhessem, a miért meghalok, bocsásd-meg gonosságokat az én öldöklőimnek. Nem azért jöttem én a világra, hogy néked ellenséget szerezzek, hanem, hogy ellenségidből fiakat nevellyek. Viszszaés fonákúl esnék, ha az én halálom, mellyet az ő életekért szenvedek, halált szerzene nékik. Édes Atyám, vallyon micsoda veheti-el ezekről haragodat, ha az én halálom el nem vészi? Szent Isten, emlékezzél az én-velem tett végezésedről, mellyel engem a földre küldöttél, hogy a te haragod és az én életem, eggyüt-végeződgyenek. Áld-meg fogadásodat; tellyesícsd-bé ígéretedet és bocsásdmeg vétkeket ezeknek.

Oh csudálatos imádság és eléb soha nem hallatott könyörgés! Forgasd-fel az egész Szent Irást; hánd-vesd-elő minden hívek imádságit, soha illyent nem találsz. Mert magokért, fiokért, feleségekért, attyokfiáért könyörgöttek egyebek; ki-ki maga javát kérte: de az Isten Fia, hóhériért könyörgött.

[4] Hebr. 5. v. 7. Azt írja Szent Pál Apostol; hogy, [4] *Exauditus est pro sua reverentia;* meghalgatá Christusnak méltóságos kérését az Isten.
[5] Luc. 23. v. 48. Mert mingyárt az eggyik lator megtére: [5] sokan mellyek-verve

mentek-viszsza a *Calvariá*-rúl: sokan a századossal azt kiáltották; [1]*vere Filius Dei erat iste;* bizony, Isten Fia vólt ez. [1] Matt.27.v.54.

Negyediket, azt találom a Christus könyörgésében; hogy a mely külső szókat mondott, oly édes, oly gyenge és szerelmes ígékkel vannak; mellyek megismértetik vólta-képpen, hogy nemcsak nyelvel, hanem szűvel szerette ellenségit.

ATYÁM, ugy-mond; ha Urának, vagy Istenének nevezné, hatalmára, és igazságára emlekeztetné: de azért mongya Attyának; hogy meglágyítcsa szüvét a kegyes halgatásra: megédesitcse és felgerjeszsze akarattyát, hogy kedvét ne szegje. Mint-ha azt mondaná: most mutasd-meg atyai kegyességedet. Jusson eszedbe, hogy én, a ki könyörgök, te Fiad vagyok: azok-is te fiaid, a kikért könyörgök, mert hasonlatosságodra teremtettek. Ne nézd azért, hogy gonoszok, hanem arra tekíncs, hogy fiaid; és

BOCSÁS-MEG NEKIK. Nem mongya, bocsás-meg ennek, vagy amannak; bocsás-meg illyen, vagy amollyan vétket, vagy bűntetést: mert, miképpen az Evangeliomban nem mondotta senkinek, hogy illyen vagy amollyan bűnöd megbocsáttatik, hanem általlyában mondotta; [2]*Dimittuntur tibi peccata;* megbocsáttatnak bűneid: úgy itt-is, minnyájunknak kér bocsánatot. *Illis,* azoknak, kik engem vádoltak; kik halálra itíltek; kik megfeszítettek. Azoknak, kik bűnökkel okot adtak halálomra; kik méltó hála-adással nem böcsüllik szenvedésimet. Egy-szóval; minden ellenségimnek megbocsás. Erről a könyörgésről szólván Szent Tamás, azt írja; hogy, valamely bűnös ember Penitencziára tér, ennek a Christus imádságának erejéből tér az üdvösség úttyára: ennek a könyörgésnek köszönnyük, hogy most az Ur Isten, nem oly hamar és nem oly keservesen ostorozza a bűnöket, mint régen: mikor *Ádámot,* egy almaételért; *Caint,* egy gyilkosságért; *Coret, Dátant,* [3]egy zúgolodásért; [4]*Achant,* egy kis lopásért; mást valakit, csak azért, hogy szombaton forgácsot szedegetett, oly szörnyű bűntetéssel rontotta. [2] Matt. 9. v. 5. Mar. 2. v. 9. [3] Num.16.v.32. [4] Josuæ,7.v.21, 25.

Nem elégszik azzal Christus, hogy irgalmat kér; hanem ellenségit mentegeti: MERT NEM TUDGYÁK. ugy-mond, MIT MIVELNEK. Oh végetlen irgalmasság! Oh kimondhatatlan kegyesség! Megenged gyilkosinak, sőt ő-érettek Vérét ontya: imádkozik érettek, sőt mentséget keres gonosságok künnyebbítésére. Mikor *Pilátos*-előt vádoltaték, mint a bárány [5]az ő gyapja-nyírője-előt, megnémula: maga mentségére semmit sem szólla: úgy, hogy *Pilátos* csudálkozva kérdezte-tőlle, [6]miért nem szól annak, a ki hatalmában vagyon [5] Isai. 53. v. 7. [6] Joan. 19.v.10.

élete és halála? De az ő ártatlansága oly nyilván vala, hogy mentség-nélkül nem szűkölködött: az ő szavai pedig, oly hatalmasok
[1] Joan. 7. v. 32. 44. vóltak, hogy, a kiket [1]megfogására küldének, mihent tanitását hallák,
[2] Cap. 18. v. 6. senki hozzá nem mere nyúlni: a kertben-is, [2]egy szavával földhöz veré a poroszlókat. Azért, ha *Pilátos*- vagy *Heródes*-előt, ha a sidók-előt szóllani kezdett vólna, senki halálára nem igyekezett vólna. De utólsó órájában, nem-csak szól, hanem kiált, sir, esedezik ellenségiért: és, mivel a *Pilátos* hamisságát, a hamis tanúk hitetlenségét, a hohérok kegyetlenségét, a sidók hála-adatlanságát nem szépíthette és egyéb-képpen nem menthette; még-is azzal menti, a mit az
[3] 1. Cor. 2. v. 8. Act. 3. v. 17. Apostolok-is említettek, hogy tudatlanságból vétkeztek, mert, [3]ha meg-ismérték vólna a dücsösség Urát, soha meg nem feszítették vólna. És, noha ez a tudatlanság, gonosságból vólt némellyekben, és bűntelenné nem tette őket: de ezzel mutattya kegyességét a mí szó-szóllónk, hogy, job mentséget nem találván, még-is menti, a mivel lehet, ellenségi gonoszságát. Szent Isten! Tégedet régenten,
[4] Psal. 93. v. 1. [5] Naum. 1. v. 2. [6] Ezech. 7. v. 9. [4]*Deus ultionum;* [5]*Ulciscens Dominus;* [6]*Dominus percutiens;* boszszúálló és verekedő Úrnak neveztek: de minek-utánna emberi testbe
[7] 2. Cor. 1. v. 3. őltöztél, megváltoztattad nevedet; és immár, [7]*Deus misericordiarum,* irgalmasságok Istenének hívatol. Azért, a kik téged vádolának *Pilátos*-előt, te azokat mentéd Szent Atyád-előt: a kik te-ellened azt kiáltották, *crucifige,* feszícsd-fel; azokért te azt kiáltod, *ignosce;* Atyám, engedgy-meg nékik.

Keresztyének: sok és felséges tanuságink, nagy lelki vígasztalásink vannak ebben a Christus könyörgésében. Mert, elsőben: ki mér ez-után kétségbe-esni bűneinek sokaságin, ha meggondollya, hogy Christus szó-szóllója és mentegetője hohérinak? Ha így könyörög ellenségiért: vallyon, mint esedezik szolgaiért, fiaiért? Mit árthat
[8] Rom 8. v. 34. az ördög [8]vádolása, a hol elő-forog a Christus mentsége? és, ha megbocsát azoknak, kik bocsánatot nem kívántak: vallyon azokra haragszik-e, kik bánnyák és szégyenlik vétkeket és fájdalmas szűvel bocsánatot kérnek? Másodszor: ki mér haragot tartani felebaráttyára, mikor láttya, hogy Christus sírva kér irgalmat gyilko-
[9] Exod. 25 v. 40. Heb. 8. v. 5. Act. 7. v. 44. sínak? [9]*Inspice et fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est:* nézz erre a hegyen-mutatott példára, keresztyén ember; és az-szerént cselekedgyél. Szeressed ellenségidet; és ne
[10] Apoc. 14. v. 13. szóval, hanem cselekedettel szeressed. Mert Isten-előt, [10]*opera sequuntur,* cselekedetek követik az igazakat; nem szók, vagy kívánságok. Christus sem azt kívánnya-tőllünk, hogy ő-hozzá hasonlók

légyünk, szóllásban, vagy őltözetben: hanem, [1]*opere et veritate,* cselekedettel és igazsággal. Ha azért [2]üldöznek ellenségink; ha gyaláznak, szidalmaznak és rágalmaznak; ha kárral illetnek, sőt megölnek: azt kiálcsuk: *nesciunt;* nem tudgyák, mit mivelnek. Mert, ha tudnák, mely nagy bóldogságot vesztenek, mely nagy kárhozatot nyernek vétkekkel, soha nem vétkeznének. Ha a gonosz lélek izgat boszszú-állásra: [3]a *Dávid* citarajának kedves hangossága, a Kereszt-fára vont Christus szava, kergesse-el tőllünk; és ne hallassék a keresztyén ember szájából, hogy ellensége vagyon. Mert, a kinek felebaráttya ellensége, annak Isten nem baráttya. A ki pedig Isten fia, gyilkosirúl és minden üldözőirűl azt mongya, a mit Szent István: [4]*Domine, ne statuas illis hoc peccatum;* Uram, ne tulajdonítcsad ezt nékik bűnökre.

[1] 1.Joan.3.v.18.
[2] S. Bern. de Passione, c. 8. Prov. 14. v. 22. Errant, qui operantur malum.
[3] 1. Reg. 16. v. 23.
[4] Act. 7. v. 59.

II. SZÓ: Bizony mondom néked, ma [5]velem lész Paradicsomban.

[5] Luc. 23. v. 43.

Szent *Judas* Apostol [6]nagy jajt és utólsó veszedelmet kiált azok-ellen, kik a *Cain* úttyát követik, vagy a *Bálaám* nyomdokán járnak. Mert, ha *Cain* kétségbe-esett, mikor azt kiáltotta; [7]hogy az ő vétke nagyob az Isten irgalmánál: *Bálaám* vakmerőjűl bizakodott, [8]mikor istentelen élete-után azt állította, hogy igazak halálával végezi életét. Mind a két veszedelmes útat béakarván szegezni a mí Megváltónk, két lator-közzé feszítteték. És, ha a *Jósef*-vel eggyüt-tömlöczöztetett ifiak-közzűl, [9]eggyik megöleték, másik felmagasztaltaték; ha, midőn *Aaron* áldozék, [10]egy-felől mellette megöletének, más-felől elevenen maradának a sidók: a mí Urúnk Kereszte-mellett-is, egy-felől a káromló lator elkárhozék, más-felől a mennyei királyságra emelteték a vallás-tévő: hogy így, az Isten igazsága és irgalmassága, a *Cain* és *Balaám* úttyától távúl-jártasson.

[6] Judæ, v. 11.
[7] Gen. 4. v. 13.
[8] Num. 23. v. 10.
[9] Gen. 40. v. 3, 12, 18.
[10] Num. 16. v. 48.

Mikor Christus megfeszítteték, úgy tetczik, hogy elsőben, mind a két lator, [11]*improperabant,* [12]*conviciabantur ei;* csúfolta és szidta őtet. De, miképpen *Semei,* [13]rágalmazó szidogatási-után, alázatoson bocsánatot kére és nyere *Dávid*-túl: úgy eggyik lator, Isten malasztyával megvilágosíttaték, szintén, mikor a veszedelem kapuján vólna; és, a Kereszt-fán-függő Christushoz folyamodván, irgalmat nyere. [14]Oh isteni ítíletnek csudálatos titka és felsége! mikor ez a lator tolvajlott, akkor *Judás* alamisnát osztott; mikor útakat állott, mikor szitkozódott és verekedett a lator, akkor *Judás* imádkozott, vagy

[11] Matt. 27. v. 44.
[12] Mar. 15. v. 32. Nisi figurate, pluralis ponatur pro singulari.
[13] 2. Reg. 16. v. 7. cap. 19. v. 18.
[14] Rom. 11. v. 33.

isteni tanítást hallott: még-is *Judás* elkárhozott, a lator üdvözült. De ha *Judás*, sok gonosságival útat készített veszedelmére, mikor zúgolódott Christus-ellen; mikor lopott; mikor a szegényekre gondot nem viselt; mikor egy-nehány rosz pénzért elárúlta és eladta Mesterét; mikor kétségbe esett; mikor magát felakasztotta: ez a jámbor lator-is, sok tekélletes jóságokkal bévelkedett, melyre-nézve, Christus Urúnk nagy dücsösséget igére néki. Lássuk rövideden mind a kettőt.

Vide Concionem Primam, fol. 624, 625.

Szent *Bernárd* írja; [1]hogy, nagy reménségünk lehet az Isten kegyelmében, ha meggondollyuk, hogy egy órában, a lator szenté; az ellenség szerelmessé változott: de, hogy vakmerő bizakodás ne légyen, a mit reménségnek itílünk, meg kel látni, micsoda készűletekkel alkalmaztatta őtet az Isten malasztya, ehez a nagy kegyelemhez.

[1] S. Ber. de Passione. cap. 9.

Elsőben: nagy hitet gerjesztett a Szent Lélek ebben a latorban: úgy, hogy, a megcsúfoltatott, mezítelen vetkeztetett, Keresztfára feszíttetett Christust, Úrnak és Királynak ismerné; és alázatoson kérné, hogy, országába jutván, ő-rólla megemlékezzék. Ha annál csudálatosb a hit, mennél keveseb jelenségek vannak erősitésére: merem mondani, hogy annyival nagyob a lator hiti, a régi szentek hitinél, menyível ezeknek tellyes élete, szentséggel megelőzte a tolvaj feslettségét. Hitt *Ábrahám* Istennek, mert Isten sokszor az égből szóllott néki; *Mojses* elhitte az Isten szavait, mert az égő bokorból beszéllett vélle és számtalan csudákat látott, sőt, Isten erejével, maga cselekedett; hittek a *Mágusok*, mert az uj csillagot látták; hitt *Isais* [2]és *Dániel*, [3]mert az isteni dücsösségnek felséges jelenését, a *Serafimok* dücsösségi-között szemlélték; Hittek az Apostolok, mert a Christus cselekedetinek csudálatosságit látták; bőlcs tanításit száma-nélkül hallották; magok-is, Christus nevében, sok csudákat miveltek: de ez a lator, nem az égben, hanem a Kereszt-fán; nem égő bokorban, hanem tövis-koronában; nem csudát cselekedve, hanem szörnyű kínt szenvedve; nem a *Serafimok*-, hanem a gonosz-tévő latrok-között, iszonyú szidalmazások- és káromlások-között, látta Christust és hitt ő-benne. Mikor Szent Péter megtagadta; mikor elhadták az Apostolok; mikor a sidók vádolták és káromlották Christust: akkor ez a lator mentette, dícsírte, mennyei Királynak hitte: és mivel [4]*Ore fit confessio ad salutem*, szóval kel az üdvösségre vallást tenni; nyelvével-is hirdette mennyei királyságát. Keze, lába ennek a jámbor

[2] Isai. 6. v. 1.
[3] Dan. 7. v. 9.
[4] Rom. 10. v. 10.

latornak szegezve vala, azért semmit ezekkel nem mivelhetett: mezítelen vala, azért nem vólt, mivel adóssit elégítené, vagy a nyomorúltakat segítené: csak szűve és szája vala szabados; és ezt éppen Christusnak adá, mikor szűvel hűn,* és szájjal vallást tén ő-rólla. És megtanítá példajával, hogy semmi mentségünk nincsen, ha Istenhez nem térünk bűnünkből: mert ehez, sem pénz, sem egésség, sem egyéb nem kívántatik, jó-akaratnál.

Másodszor: nagy reménség fénylett ebben a jámbor latorban, mikor a Christus országának részesülését kérte. Mert, a Szent *Bernárd* szavaként, senki azt nem kéri, a mit nem reménl: [1] *Quis petit hoc, quod non sperat?* [1] Bern de Passione Domini, cap. 9.

Harmadszor: nagy szeretet, és két-féle szeretet vólt ebben a latorban: eggyik, fele-baráttyát nézte. Mert noha immár halálra vált és bádgyadott vala: még-is taníttya társát és dorgállya káromkodását, mellyel Christust gyalázta. Nem elégszik maga üdvösségével, hanem, fele-baráttyát akarja megnyerni; és egy csudálatos predikációt tészen a Kereszt-fárul: melyben nem-csak vádollya magát és menti a Christus ártatlanságát, de kemény szókkal feddi bűnös társát: te sem félsz-e, ugy-mond, Istentűl, hogy halálod óráján káromkodol? Nincs annál igazab szeretet, mint mikor fele-barátunk tudatlanságát oktattyuk, gonosz szándékát tartóztattyuk, vétkét megdorgállyuk. Most az emberek, abban helyheztetik igaz barátságokat, ha gyakran megrészegítik, ha minden vétkeiben mentegetik és ugyan paísúl vetik magokat, hogy gonosságiban óltalmazzák, a kit szeretnek. Ritkán találtatik, a ki úgy viselné magát jó-akarójához, mint *Nátán Dávid*-hoz, *Sámuel Saul*-hoz, *Michéas Achab*-hoz, *Illyés Jezabel*-hez, Keresztelő János *Herodes*-hez. Mit használ, ha pénzeddel fele-barátodnak testi szűkölködését segíted és lelkét veszni hagyod? A ki üdvösségét nem szomjúhozza attya-fiának, nem érti a Christus Vérének drága-vóltát, mellyel megváltattak a lelkek. Nincs azért Isten-előt kedvesb áldozat, mint mikor fele-barátunk lelkét kisegíttyük gonosságából. Annak-okáért *Sámuel*, minden-nap siratta a *Saul* vétkét: *Jób*, az ő fiait minden-napi áldozatokkal tisztogatta: *Mojses*, a lelkekért, Isten könyvéből-is le akarta nevét töröltetni. Azért, nagy szeretet vólt a latorban, hogy fele-baráttyának gonosságát feddésével jobbítani akarta. Luc. 23. v. 40

Másik szeretet, Christust illette. Mert, azért kívánt Isten országában Christussal eggyüt-lenni: mivel, [2] *amat, cui conjungi desiderat;* szereti azt, a kivel eggyüt akar lenni. Ennek-felette, látván, hogy I. II. [2] S. Bern. Ibid.

* Hitt; a „hinni" igének félmultja.

minnyájan szájokat tátották a Christus rágalmazására elfeletkezék maga kínnyairól; óltalmazni kezdé Christus tisztességét és hirdetni ártatlanságát: prókátora lén Urúnknak, mikor mindenektűl elhagyaték. És monda a társának: nem félsz-e te-is Istenedtűl? Mí megérdemlettük a bűntetést: [1]*hic nihil mali gessit;* de ez semmi gonoszt nem cselekedett. Tanította a tudatlanokat; világositotta a vakokat; táplálta az éhezőket; elevenítette a halottakat; megbocsátotta a bűnöket: ha ezek halált érdemlenek, ezek az ő vétkei. Nem találá a Christus ártatlansága más óltalmazót, hanem a latrot. Mert, mivel Christus bűnösökért jött a világra; bűnösökkel nyájaskodott; bűnösöket óltalmazott; bűnösökért hólt-meg: méltó hogy bűnösöktűl óltalmaztassék fegyhetetlensége.

[1] Luc. 23. v. 41.

Negyedszer: az alázatosság és békeséges szenvedés világoson fenylett ebben a latorban. Mert nyilván és mindenek hallattára kikiáltá vétkét; megismeré s vallá, hogy ő bűne-szerént szenved: [2]*Digna factis recipimus.* Természetűnkbe óltatott, hogy mentegessük vétkeinket; és inkáb szenvedgyük a bűntetést, hogy-sem a bűnt megvallyuk. *Ádám* atyánk, Isten-előt vétkezett vala, ki-előt semmi titok nem lehetett: még-is magát mentegette és bűnét másra hárította. Mí sem cselekeszünk oly vétket, mellyet ezer mentséggel ne szépítcsünk: és tudgyuk, mit tészen, csak egy ember-előt, nagy-titkon, megvallani a szent gyónásban, titkos vétkünket. Nem így ez a latror: hanem, [3]*Prior est accusator sui;* elsőben magát vádollya: nem titkon, hanem mindenek hallattára vádollya: szégyenítvén nemcsak azokat, kik a gyónásban, egy ember-előt, titkon sem merik vétkeket megvallani: hanem azokat-is, kik nyavalyájokban tűrhetetlenek és Isten-ellen zúgolódók, noha minden ínségekben azt kellene mondaniok: *Digna factis recipio;* megérdemlettem Uram, a mivel látogatsz: ennél többet érdemlettem. A mit szenvedek, semmi, ahoz képest, a mit érdemlettem.

[2] Luc. 23. v. 41.

[3] Prov. 18. v. 17. 1. Cor 11. v. 31. Si nosmetipsos dijudicaremus.

Ötödször, és utólszor: Istenhez-való aitatos szép könyörgés találtatott ebben a jámbor latorban; mellyel így imádkozik: Uram, emlékezzél-róllam, mikor országodba mégy. Bóldog Isten! hová lehet ennél nagyob hit? ennél tisztáb imádság? ennél buzgób reménség? A kitűl országot kér, azt királynak vallya: a kit urának nevez, annak szolgálattyára kötelezi magát. Nem mongya; uram segícs, ha lehet, ha akarod: mert, mind hatalmát, mind kegyelmességét tekélletesen hitte. Nem kér semmit nevezve; hanem azon könyörög, hogy megemlékezzék ő-rólla, mert az ő jó-voltában megnyugodott

akarattya. Nem kér világi jókat; hanem oda-terjeszti kivánságát, a hová mégyen halála-után. Oh csudálatos lator; micsoda királyi jelenséget láttál a megfeszűlt Christusban, hogy ő-tőlle országot kivántál? Talám királyi *koroná*-nak álítod a töviskoronát; királyi széknek a Kereszt-fát; királyi istápnak a vas-szegeket; királyi bársonynak a mezítelenséget; királyi vitézeknek a hohéiokat; Nem test és vér, hanem Isten malasztya, nyitotta lelki szemeit ennek a jó latornak, hogy a külső gyalázat-alat, lelki királyságot szemlélne Christusban.

De mit kér ettűl a Királytúl? Talám, a mit a másik lator kér vala: [1]*Salvum fac temet ipsum et nos;* hogy a testi haláltúl, a világi nyomoruságtúl, megszabadítcsa őtet? Latorhoz illendő kérés az, mikor ember egyebet nem kér Istentűl, hanem tisztességet, hogy púposkodhassék; gazdagságot, hogy tobzódhassék; egésséget, hogy kedve telhessék; hatalmat, hogy kegyetlenkedhessék. Kárhozandó emberhez illendő, hogy halála oráján, csak testi egésségrűl, csak világi jókrúl, csak háza-népérűl gondolkodgyék. De ez, a ki csak névei lator, Isten országát, mennyei dücsősséget, Isten szerelmét szomjúhozza: *memento mei, cum veneris in regnum tuum.* Szent Isten, ki engemet teremtettél és a Kereszt-fán megváltottál; el ne feletkezzél az én bűnös lelkemrűl. Ennyi munkád, vérontásod, ne légyen nékem haszontalan. Ha meghalgattad *Jonást,* a tenger fenekérűl; *Dánielt,* az oroszlányok barlangjából; a három ifiat, az égő kemenczéből: halgas-meg engem-is a Kereszt-fárúl. Hiszen a bűnösök keresésére jöttél Uram e földre. Ihon egy nagy bűnös szolgád: *memento mei;* el ne feletkezzél-róllam: mert én-is egy vagyok azok-közzűl, kikért bocsánatot kértél Szent Atyádtúl. [1] Luc. 23. v. 39.

Ihon, menyi sok Isten ajándékival, menyi sok tekélletes jóságokkal, készíttetett ez a lator ahoz az utólsó jóhoz, mellyet Christus igért és adott néki.

Ugy cselekedék azért Christus, mint, a ki igen fő terjéket* csinál: melynek erejét, hogy ismértesse, annak adgya, a ki mérget iszik, és meggyógyíttya-vélle. Az ő szent halálának erejét, egy igen nagy bűnös latron akará Christus ismértetni? És, miképpen [2]*Noë* megáldá *Sem*-et, mivel attya mezítelenségét béfödé, mellyet *Chám* megcsúfola: azon-képpen, ezt a latrot, ki Urúnknak ártatlanságát óltalmazá, illyen kegyes áldással jutalmazá: [2] Gen. 9. v. 26.

Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiso; bizony mondom néked, ma velem lész Paradicsomban. Igazán fogadta Isten,

* Terjék = theriaca. Állatok marása ellen való orvosság, mérges kigyókból készítették.

[1] 1. Reg. 2. v. 30. [1] hogy, a ki őtet tiszteli, megtiszteltetik. Mivel azért, ez a lator megtisztelé Christust, mikor a sidóktúl szidalmaztaték; vallást tőnrólla, mikor Pétertűl megtagadtaték: Christus Urunk-is, felséges ígéretet tészen néki. És, miképpen *Dávid,* kedves nyugodalommal [2] 2. Reg. 19. v. 33. kínálá *Berzelláit,* [2] arra-nézve, hogy az *Absolon* üldözésében hívségét megmutatta: úgy a mí Christusunk-is, megjutalmazza hívségét a jámbor latornak.

Hogy ígéretinek bizonyos erősségét ismértesse Christus, azt [3] Deut. 27. v. 15. mongya: [3] *Amen.* Ezen a szón végeződtek [4] az Ó Testamentom [4] De Amen, Cornelius, 1. 14. v. 16. átkai: mert minden átok-után, az egész sidóság *Ament* kiáltott. Az Uj Törvényben Christus Urúnk és az Apostolok, ezt a szót akkor mondották, mikor valamit akartak erőssíteni, és annyíra gyönyörködött Christus ebben a szóban, hogy hetven-hatszor találályuk az Evangelistáknál, hogy ezt újította. Szent Pál, huszon-nyólcz helyen írta ezt Levelében: Szent János, Titkos-látásában, nyólczszor. Melyre-nézve, noha ez sidó szó: minden nyelvekben megtartatik, a Christus böcsülletiért.

De, mit ígér illyen erős szóval Christus? Ma velem lész, úgy- S. Bern. cap. 9. de Passione. Bonus & dulcis Jesus cito exaudit, cito promittit, cito dat. Quis de tam pio exauditore, veloci promissore, promto redditore diffidat? Speramus in te, qui novimus dulce Nomen tuum. Accedimus ad te, sedentem in throno Majestatis, orantes: ut illuc a te & ad te mereamur intro duci, quo ingressus est tuus latro. mond, Paradicsomban. Nem gazdagságot, vagy kövér szántó-földet; nem világi fogság szabadúlását: hanem, Christussal-való lételt és Paradicsomot; az-az, mennyei bóldogságot ígér. Ma, úgy-mond, a te lelked színrűl színre láttya az én istenségemet, mellyet *Mojses* annyíra kívánt látni. Ma bémégy abba a dücsősségbe, melyben sem halál, sem siralom, sem éhség és betegség nincsen. Részes lész az én világosságomban, mellyet semmi meg nem homályosit: az én barátságomban, mellyet semmi gyanúság meg nem háborít: az én bévségembem, mellyel semmi fogyatkozás nem elegyíttetik. Ebben, ifiuságod lészen, vénség-nélkül: szépséged lészen, hervadás-nélkül: örömed lészen, szomorúság-nélkül: tengerből partra; hadakozásból győzedelemre; szarándokságból hazádba; setétségből fényességbe; fogyatkozásból bévelkedésre; szolgálatból királyságra emeltetel. Ma oda érkezel, a hol semmi félelemnek és szorgalmatosságnak nyughatatlansága nem találtatik. Mihent kiméne lelke a jambor latornak, az Atya Isten ollyan-képpen szólla néki, mint *Salamon Abjatar*-nak: [5] *vir mortis es: sed non interficiam te, quia portasti* [5] 3. Reg 2. v. 26. *arcam coram Dávid:* noha sok-képpen halált érdemlettél, elébbi gondosságiddal: de meg nem öllek, mivel te az én Fiamat tisztelted, mikor őtet egyebek rágalmazták. Helyén hagyom menedék-leveledet, mellyet az én Fiam, ama szóval ada; ma velem lész Paradicsomban.

Oh bóldog, a kinek ez a bóldogság igértetik! oh bóldogtalan, a ki erre nem verekedik!* Keresztyének; irgalmas az Isten; hozzá-fogadgya a megtérőket: de nagy és a Szent Irásban csak egyszer említett csuda, hogy a ki tellyes életében gonoszúl élt, halála óráján Szenté lett: az-is pedig akkor történt, mikor Christus szenvedett; mikor halálának erejét meg akarta mutatni: és akkor-is, sok csudálatos, szent és tekélletes indúlatok-után lett. Senki azért kétségbe ne essék, ha életét gonosságban töltötte; ha későn tért Istenhez; ha kevés ideje vagyon a Penitenczia-tartáshoz: csak kövesse a megtérő lator hitit, szeretetit és egyéb tekélletes indúlatit. De e mellet, abban se bizakodgyék senki, a mirűl csak egy példát olvasunk: és úgy nézzük a megtérő lator üdvösségét, hogy szeműnk-előt visellyük a másik latornak és *Judás*-nak veszedelmét-is. Ha a jó lator üdvössége óltalmaz a kétségbe-eséstűl: a gonoszok veszedelme izgasson a szorgalmatos vigyázásra. Mert, ha azt el akarjuk venni, a mit a latornak ada Christus: abban kel foglalnunk életűnket, a miben a jámbor lator tekélletességét meghallók. Igy reménlhettyük, hogy halálunk óráján nékünk-is azt mongya Christus: ma velem lesz Meny-országban.

III. SZÓ: [1]Aszszony, ihon a te fiad; és a tanitványnak monda: ihon a te Anyád. [1]Joan.19.v.26.

Ha első szavában Christus, mint papi fejedelem, imádkozásnak áldozattyát mutatta ellenségiért; ha második szavában, mint Megváltó, Paradicsomot ígért a megtérő bűnösnek: harmadik szavában, mint jó Fiú, gondot viselt Szent Annyára: mint kegyes Mester, vígasztalást nyújtott szeretett tanitványának. Bűnösök váltságaért jött vala Christus a világra; azért a Kereszt Oltárán, elsőben-is a bűnösök dolgát forgatta: de, meg akarván felelni a szülék tiszteletirűl adott törvénynek, halála óráján testamentomot tett és Szent Annyának tútort rendelt.

S. Bernardus, de Passione, c. 11. Tribus primis verbis, commendat tres species charitatis: una, quæ habetur ad inimicos reconciliari nolentes. Alia, qua diligitur inimicus petens veniam. Tertia, qua diligitur, qui nunquam fuit inimicus.

Kimondhatatlan bánattya volt az áldott Szűznek, az ő Szent Fia szenvedésin, mint-hogy ő-hozzá-való szereteti-is mérték-nélkül vólt. Nagyob szeretet nem lehet, mint a szüléknek eggyetlen-egy magzattyokhoz. Azért, midőn Szent *Dávid Jonatást* siratná, okát az adgya bánattyának: [2]*Sicut mater unicum amat filium, ita ego te diligebam:* mert úgy szerette őtet, mint az anya eggyetlen-egyét. [2]2.Reg.1.v.26.

* Törekedik.

Sok-képpen próbáltatott *Ábrahám*; és, noha lakta-földét és atyafi-
[1] Gen. 22. v. 12. ságát elhatta Isten kedvéért: de a felséges Isten, csak akkor mongya [1] hogy megtapasztalta igaz hívségét és szeretetit, mikor meggyőzvén az atyai indúlatot, kész vólt ő-érette megáldozni fiát.
[2] Job. 1. v. 20. Szent *Jób,* egyéb kár-vallásin meg nem indúla: de, mikor fiai halálát
[3] Gen. 37. v, 34. érté, [2] elszaggatá ruháját, elmetélé haját, földre esék. *Jákób*-rúl sem olvassuk, hogy egyéb nyavalyái-közöt sírt vólna, [3] hanem, mikor a *Jósef* halálat megvívék; mert természetben gyökerezett a fiak szerelme.

Ha minden szűlékbe így béóltatott fiokhoz-való szerelmek, mit mongyunk Bóldog Aszszonyrúl? A töb anyák, két okért szeretik fiokat: először; mert azokat méhekben viselték és világra szűlték. Másodszor; mert azokban valami jó indúlatokat és engedelmességet tapasztaltak. Ebben, ha megfogyatkoznak, sokszor az anyák gyülőlik a magok szülöttét. Mind a két ok, sokkal inkáb indította Bóldog Aszszonyt Fia szerelmére, hogy-sem a töb anyákat. Mert, először: a töb anyák, nem egyedűl szűlik fiokat, hanem az atyákkal-eggyüt; és így, nem-csak az anyához, hanem az atyához-is tartozik a fiú: de Christus, csak anya-fia vólt; mert születése, atya-nélkül, csak anyától vólt. A Szent Lélek éppítette a Christus testét: de csak a Bóldog Aszszony tisztaságos véréből éppítette. Annak-okáért, az atyai és anyai szeretet, egybe-foglaltatott a Szent Szűzben. A töb anyák, veszedelmes fáratságokkal hordozzák, fájdalmokkal szűlik fiokat; úgy, hogy a fiak csak-nem hóhéri és csigázói annyoknak: de Christust, az ő Szent Annya, vígan és künnyen hordozta; kimondhatatlan örömmel szűlte. Másodszor: a töb fiak, akár-miném̃ük légyenek, mindenkor vagyon fogyatkozás bennek: de a Bóldog Aszszony Fia, szeb vólt min-
[4] Psal. 44. v. 3. deneknél; [4] Szentek Szenti vólt; isteni bőlcseségnek rakott tár-háza vólt. Az angyali köszöntésből pedig és a Szent Lélek árnyékozásából, megtaníttatott vólt Bóldog Aszszony, hogy ez az ő fia, Isten Fia, menynek, földnek Teremtője. Azt-is tudta, menyi felséges áldásokkal, menyi nagy lelki jókkal, tellyesittetett az ő lelke Szent Fiától. Ha azért nevekedni szokott a szeretet az ajándékok nagyvoltából: ki nem láttya, hogy, miképpen semmi teremtett-állatnak annyi ajándékot nem adott Christus, mint Szent Annyának: úgy senkiben nagyob szeretet nem vólt Fiához, mint Bóldog Aszszonyban?

A szeretet, mértéke a bánatnak; és, a kit igen szeretünk, annak szenvedésén leginkáb bánkodunk. Azért künyű által-látnunk, mely keserves bánattal nézte Bóldog Aszszony, eggyetlen-egy Fiá-

nak, és illyen Fiának, halálát, és ily szörnyű halálát. Hát még, ha azt hozzá-adgyuk; hogy tudta az áldott Szűz, hogy az ő Fia ezeket az iszonyú kínokat, az ő váltságáért és üdvösségéért szenvedte; hogy azt a Vért, mellyet tőlle-vett vala, ő-érette ontotta; mert mindeneknek szüksége vólt a Christus váltságára.

Szent *Dávid,* [1] pártos, gyilkos, vér-áruló fiát, *Absolont,* oly keservesen siratta, hogy örömest érette letette vólna életét: az ifiú *Tobias* annya, [2] *irremediabilibus lachrymis,* orvosolhatatlan sirán-kozással jajgatta fiát; noha annak veszedelmérűl bizonyost nem tudott; sőt, noha *Tobias* akkor, legszerencsésben lakott: menyível keservesben siratta Bóldog Aszszony Szent Fiát, kit ennyi veresé-gek-, csúfolások-, kínzások-útán, szemeivel nézett halálra válni?

[1] 2. Reg. 18. v. 33.

[2] Tob. 10. v. 4.

Simeon-által, a Szent Lélek kiábrázta nagy-voltát a Szűz bánattyának, mikor azt mondotta; hogy [3] *Tuam animam, doloris gladius pertransibit;* az ő lelkét, által-járja a fájdalom szablyája. Sok szablyárúl emlékezik a Szent Irás, mely a testet vagdalta, szaggatta: de csak a Bóldog Aszszony szűve-szaggató kardrúl mongya, hogy lelkét által-járja. Nem mongya, hogy ez a szablya megvágja, megsebesíti testét, mint a Mártirokban, hanem a lelkét szaggattya. Mennyível böcsülletesb a lélek a testnél, annyíval keservesb a lélek gyötrelme. Azért Christus, vízzel veritékezhetett a testi szenvedésekben, de vérrel verítékezett a lelki sanyargatások-közöt.

[3] Luc. 2. v. 35.

Nem ok-nélkül mondhattyuk tehát Bóldog Aszszonyrúl, a mit *Jeremias* monda: [4] *Magna est, velut mare contritio tua;* oh áldott Szűz, nagy, mint a tenger, a te szomoruságod. Annyíval nagyob egyebek szenvedésénél a te kínod, mennyível nagyob a tenger a töb vizeknél: szélességének vége nincsen; mélységének feneke nincsen; sokaságának száma nincsen. Ha a tenger vizeben, egy csep nincs, mely sós nem vólna: semmi nincs a te lelkedben kese-rüség-nélkül. Ha eggyik hab a másikat éri a tengerekben: a te bánatid egy-mást érik.

[4] Thren. 2. v. 13.

Noha oly nagy keserüségben vólt az Urunk Szent Annya: mindaz-által, a Kereszt-fáig késérte [5] Szent Fiát, nem úgy, mint sokan, kik örömest mennek Christussal a menyegzőbe, de gyalá-zatiban és szenvedésiben, távúl-járnak-tőlle; ezekben részesűlni nem akarván vélle. A világi szokás az, hogy, mikor valakit gyalá-zatos halállal ölnek, nem szenvedik annyának és attyafiainak jelen-létét; hogy ezek látásával, ne öregbedgyék kínnya és bánattya a

[5] Lev. 22. v. 28. Ovis non immolabatur una die cum fœtu. Deuteron. 22. v. 6. Avem cum pullis capere non licebat: ex Matre cum Filio, petitur.

szenvedőnek: de Christus azt akarta, hogy Szent Annya és kedves tanítványa közel-állyon a Kereszthez, és ezzel öregbedgyék az ő szenvedése.

Mária pedig, ily nagy szomorúsággal tellyes-lévén, *Stabat;* nem verte földhöz magát; nem ájúlt-el bánattyában: hanem a Kereszt-mellet állott; a Keresztet ölelte, csókolta; Szent Fiának lefolyó verét tisztelettel szedte fejére és egyéb ruhájára: tekélletes hittel elmélkedvén a Szent Keresztnek mélységes titkairúl. Tudta jól Bóldog Aszszony, hogy nem annyíra a vas-szegek, mint a nagy szeretet, szegezte Christust a Kereszthez. Tudta, hogy a Kereszt, oltára a fő-papnak; mellyen Istent engesztelte: az ördögöt meggyőzte: a halált megölte. Tudta, hogy rövid nap, a kínok örömre, a gyalázatok dücsösségre, a sebek győzedelemre, a halál életre fordúl. És ez-okon, *stabat;* igaz hittel, tekélletes reménséggel vastagíttatván, el nem esett, fenállott a Christus Kereszti-mellet. És ennyi bánattyában-is, meggyőzte az anyai indúlatokat; és hálaadással szenvedte, hogy az Istennek elvégezett akarattya bétellyesedik Szent Fiában.

A mí édes Üdvözítőnk, fiúi kötelességének megfelelvén, gondot viselt Szent Annyára és kedvesb tanitványának gondviselésére bízta őtet: Én (ugy-mond) eltávozom; és tudván, oh megkeseredett Aszszony! világi mód-szerént gyámoltalan állapatodat: hogy meg ne fogyatkozzál; ihon János; ezt úgy tarcsad, mint édes fiadat. Te-is kedves tanítványom, ha engem szeretsz, úgy visely gondot az én Anyámra, mint tulajdon szülédre. És ezzel, az ő szent szavának foganatos erejével, anyai szüvet újíta Bóldog Aszszonyban Szent Jánoshoz; Szent Jánosban, fiúi indúlatokat ólta Boldog Aszszonyhoz. *Et ex illa hora, accepit eam discipulus in sua:* és azon orától-fogva, oly gondviseléssel lén hozzá a tanítvány, mint édes Annyához.

Vide supra, fol. 180.

Oh, mely nagy méltóság ez, mellyel a tanítvány feltiszteltetett, mikor Isten Annyának fiává fogadtatott! Oh, mely nagy kegyelmesség ez, hogy, nem-csak hatalom adatott minnyájunknak, hogy Isten fiai lehetünk és Atyárúl Christusnak atyafiuságába juthatunk: hanem, hogy Anyárúl-is, Christus attyafiai lehetünk, mikor Bóldog Aszszony fiai lészünk!

Keresztyének; fogadgyuk Anyánknak mí-is a szeplőtelen Szűzet, hogy halálunk óráján azt kiálthassuk néki: *Monstra te esse Matrem;* mutasd-meg, oh áldott Szűz, hogy Anya vagy és hatalmas könyörgéseddel enyhítcsed haragját Szent Fiadnak.

IV. SZÓ: Én Istenem, én Istenem, miért hadtál-el engemet? [1] [1] Matt.27.v.46.

Jákob, az ő báttyának rendelt áldomást* el akarván kapni, kezét, nyakát gödölye-bőrrel béfedé, hogy a báttya szőrösségéhez hasonló lenne: *Isaak* tapogatván [2]*Jákobot,* azt mondá; hogy a kéz, [2] Gen.27.v.22. *Esau* keze; de a szóllás, *Jákobé.* Én pedig, mikor a Kereszt-fán-függő Christus szavát hallom, *Én Istenem, miért hadtál-el engem?* csak-nem azt mondom, hogy *Jákob*-hoz illendők a megfeszített Christus cselekedeti: de ezek a szók, ha, csak külső színét nézzük, *Esau* szavainak láttatnak. Christus a Kereszt-fán, öt [3] szentséges [3] 1.Reg.17.v.40. Sebeivel, a pokol-béli *Goliádot* meggyőzé; az eget gyázba öltözteté; a földet megindítá; a halottakat-feltámasztá: a bűnösöket meg-igazítá, mennyei dücsösségét osztogatá. Ezek mind isteni cselekedetek: az ártatlan *Jákob* kezéhez illendő munkák. De ama szó; *Én Istenem, miért hadtál-el engem?* úgy tetczik, nem illik az Isten Fiához. Mert ez annyit tészen, mint-ha azt mondaná: Én Istenem, mit vétettem-ellened? miben szegtem kedvedet, hogy utólsó szükségemben, ily nyomorúlt igyemben, ily keserves kínaimhan, elhadtál engem? Meglátogattad *Jónást,* a czet-hal gyomrában; vígasztaltad *Dánielt,* az oroszlányok barlangjában; szellőztetted a Szent Ifiakat, a *Bábylon* kemenczéjében: engem tehát, a ki Fiad vagyok, miért hadtál ily nagy kínokban? Elegit David quinque limpidissimos lapides.

Álmélkodásra méltó szók ezek: és azt gondolhatná valaki, hogy Christus az ő Szent Attya-ellen panaszolkodott, a ki gyilkosára sem panaszolkodott. De, ha igaz értelmét vészük a Christus szavának, nagy lelki vígasztalást találunk benne: és kitúdódik ezekből, mely igazán írja Szent Pál; hogy Christus, az anya-szentegyházzal-való házasságában, elhadta Annyát, mikor ezt tanítványának gond-viselésére bízta: Attyától-is elhagyatott; [4] *Et adhæsit* [4] Ephes.5.v.31. *uxori;* és jegyeséhez szegeztetett, a Kereszt ágyán.

Amaz istentelen *Calvinus* [5] azt írja; hogy Christus a Kereszt-fán, kárhozottak kínnyát érzette: azt vélte, hogy Isten ő-reá haragszik: félt, hogy lelke üdvösségét elveszti: kétségbe-esés szavai szaladtak szájából. Esztelen és istentelen eretnekség ez; mely, szörnyű tudatlanságba, sőt hitetlenségbe keveri Christust. Soha az Atya el nem hadta, isteni természete-szerént, Christust: mivel azon egy isteni természet vagyon az Atyában és Fiúban. Soha az isteni Személy el nem hadta a Christus emberségét. Soha Isten [6] kebe-léből ki nem esett; szerelmétűl el nem szakadott; tekélletes [5] Calv. 2. Instit. cap.16.n.10.11. 12. in Matt.27. v. 46. [6] Joan. 1. v. 18.

* Áldást.

akarattya-ellen meg nem hasonlott. Erre-nézve mondotta Christus:
[1] Joan. 8. v. 29. [1]*Qui me misit, mecum est, et non reliquit me solum;* hogy soha őtet az Atya tekélletes jó akarattyából el nem hadta.

Micsoda elhagyás tehát ez, melyről a huszon-eggyedik Sóltár
[2] Psal. 21. v. 2. [2]szavaival emlekezik Christus? Nem egyéb, hanem, hogy a kínok-
[3] Mar. 14. 6. 36. Matt. 26. v. 53. túl meg nem óltalmaztatott. Christus szava; hogy, [3]sok-képpen megmenthette és óltalmazhatta vólna őtet az Atya a keserves kínoktúl: de nem akarta; hanem szenvedésiben hadta. Nem egyéb azért ez az elhagyás, hanem, hogy Christus emberi természetit az istenség, keserves kínokban hadta gyötrődni. Ezt pedig, nem zúgolodásból, nem tűrhetetlenségből, nem panaszolva említi Christus: hanem azért, hogy az ő kínnyainak nagy-vóltát jelencse és ismér-
[4] Mar. 15. v. 25, 34. tesse. [4]Három órától-fogva, kilencz óra-ig, csendeszen, minden jajdúlás- és zúgolódás-nélkül, szenvedte Christus a szörnyű kínokat. Ha végig ebben ment vólna, semmi jelenségét nem adván fájdalmas kínnyainak: azt gondolhattuk vólna, hogy nem érzett semmi fájdalmat; nem szenvedett semmi gyötrelmet. Annak-okáért, hogy annál nagyob kötelességűnk lenne, mennél nagyob kínokat érzett, meg kellett ismértetni, hogy valóságos nagy fájdalmakat szenvedett. És azt jelentik ezek a Christus szavai.

I. Sommában: két-féle nagy kínokban hadta Isten a mí Megváltónkat: először; külső, testi és látható szenvedésekben: mellyektűl, noha megmenthette vólna az Atya, de nem akarta. Oly kegyetlen kínozásokat, oly gyalázatos kissebségeket szenvedett Christus, mellyeknél nagyobbakat az ördög nem gondolhatott. Ezeket pedig, nem egy, vagy két nap szenvedte: hanem, a mint
[5] Psal. 37. v. 9. ő-maga mongya; [5]*Ego in flagella paratus sum, et dolor meus in conspectu meo semper;* minden vereségek és fájdalmak szemei-előt vóltak, minden üdőben. Azért, szinte, mint, a kit halálra ítíltek, noha csak egyszer ölik-meg; de azért, a halál kínnyát annyíszor kóstollya, menyíszer gondolattyával elótte-láttya: úgy Christus, noha egyszer hólt-meg; de fogantatása-kor kezdvén, mindenkor halálos szomoruság forgott-előtte. Ezekben pedig, a külső kínok szenvedésében, Christus Urunk három súllyosíto nagy dolgot említ: elsőt; hogy az Isten tekíntetes, felséges, dücsösséges nevet szerzett Szent Fiának, mikor fogantatását *Gabriel* Angyallal hirdettette; mikor csillag-által kimutatta születését; mikor mennyei szózattal, galamb-képében reá-szálván, Szent Lélek bizonyságával hitelessé tette tanitását; mikor sok csudákkal erőssítette istenségét.

Ez-után a felmagasztalás-után, [1]*exaltatus, humiliatus sum;* sok és nagy, keserves kínokra jutatta. *In* [2]*omni adversitate fortunæ, infelicissimum genus est infortunii, fuisse felicem;* nehezebben esnek a gyalázatok és fogyatkozások, a bóldog állapat-után. Másodikat, azt sajnállya Christus; hogy [3]minden attyafiai, baráti, ismerői, elállottak mellőle; senki óltalmazója, senki vígasztalója nem találkozott: hanem, [4]egyedűl nyomta a keserűség sajtóját. Harmadikat, azt mongya; hogy, nem eggyenként és szakadozva, jöttek ő-reá a fájdalmak és gyalázatok, mint Szent *Jób*-ra; hanem, [5]*Circumdederunt me simul,* egyszersmind reá-rohantak: nem egy, vagy két órá-ig, hanem, *Tota die circumdederunt,* egész nap-estig rajta-vóltak.

[1] Psal. 37. v. 16.
[2] Boët. lib. 2. de consolat. Prosa 4. initio.
[3] Psal. 87. v. 19.
[4] Isai. 63. v. 3.
[5] Psal. 87. v. 18.

II.

Másodszor; belső szomoruságok gyötrelmiben hagyatott Christus; úgy, hogy halálá-ig szomorú lenne Lelke. A Szent Apostolok és Mártirok, sokszor Istentűl oly lelki vigasztalásokkal tőltettek, hogy [1]örömmel szenvedték a gyalázatokat. Szent Pál azt írja; [6]hogy, dicsekedik a kínokban; [8]*Superabundo gaudio* és mérték-felett bévelkedik örömmel, mikor szenved. Egy-szóval; [9]*Omne gaudium,* minden örömök abban vólt, mikor külömböző galibákat szenvedtek Istenért. Innen vólt, hogy, miképpen a *babylóniai* tűz, [10]a három Szent Ifiúnak, *Ventus roris,* mint a harmatos szellő, gyönyörűségekre vólt: úgy a Szent Mártirok az égő tűzön, [11]mint a rósákon jártak. És sokan sírtak, mikor a kínoktúl megmenekedtek; mert, noha a testek szenvedett: de lelkek mennyei fényességgel világosittatván, arra néztek a dücsösségre, mely a rövid szenvedés-után következik; és a Szent Lélek vígasztalásival, megtőltettek. Christus Urunk pedig, noha lelke- és akarattya-szerént örömest szenvedett: de a testre és annak érzékenségire, nem hagyott semmi künnyebséget terjedni, ebből a felső részének öröméből.

[1] Act. 5. v. 41.
[6] Rom. 5. v. 3.
[8] 2. Cor. 7. v. 4.
[9] Jac. 1. v. 2.
[10] Dan. 3. v. 50.
[11] S. Tiburti, 11. Augusti.

Azt jelenti azért Christus ezzel a keserves szóval; Én Istenem, miért hadtál-el engem: hogy őtet az Atya, ezekben a nagy kínokban hadta. Ezzel, elsőben, hála-adásra indít. Mert sokkal tartozunk annak, a ki Szent Fiát ily nagy kínokban hadta, hogy minket az örök kárhozat kínnyaiban ne hadna. Másodszor, bátoríttya a mí gyarlóságunkat; hogy, ha, mikor oly állapatra jutúnk, mint Szent Pál, ki [12]ereje-felett terheltetett szenvedésekkel, úgy, hogy életét-is elúnta; vagy ollyanra, mint Szent *Jób,* [13]kinek úgy tetczett, hogy Isten ő-hozzá kegyetlen és kiáltásit eleibe nem bocsáttya: akkor-is

[12] 2. Cor. 1. v. 8.
[13] Job. 30. v. 20.

[1] Job. 13. v. 15. azt kiálcsuk; [1]*Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo;* ha megöl-is, ő-benne bízom. Mert, ha nékünk-úgy tetczik-is, hogy Isten elhágy [2] Isai. 49. v. 15. néha: de, a mint *Isaias*-által jelentette, miképpen [2]az anya, mehéből-szülöttét el nem felejti, úgy az Isten sem felejthet-el minket.

[3] Heb. 4. v. 15. Oly papi-fefedelmünk [3]vagyon tehát, keresztyének, a ki általment minden nyomoruságinkon, mikor az ő Szent Attyától kínokban hagyatott. Oly orvosunk vagyon, mely megkóstolta minden keserű italinkat: és azért akart minden keserüségínkben részesedni, hogy ezeket maga példajával édesitené és viselhetővé [4] Heb. 12. v. 3. [4]tenné.

[5] S. Ber. de Passione. c. 12. Vide Dom. 1. post Pascha, Conc. 1. Szent *Bernárd* [5]azt írja, hogy a mí fejünk Christus, tagjaihoz-való szerelmét akarván ismértetni, jelenti ezzel a mondással, hogy ő szenvedi, a mit az ő hívei szenvednek. Azért, *clamat se derelictum, qui derelinqui non poterat; quia multa membrorum suorum, ad tantam tribulationem erant ventura, ut a* DEO *derelicta viderentur, quorum personam gerebat;* mivel sokszor, oly nyomoruságokat éreznek az ő hívei, mint-ha Istentől elhagyattak vólna: azok képében mongya Christus, hogy elhagyatott.

Végezetre; azt-is helyesen írja Szent *Bernárd;* hogy, meggondolván Christus, menyin vesznek és kárhoznak azok-közzűl, kikért ő meghólt: azt sajnállya; és szánakodva, mint-ha panaszképpen, mongya: *Quare aliquis eorum perit ab unitate corporis mei, qui tanto cruciatu mihi sunt uniti?* Miért hagyatnak és vesznek sokan azok-közzűl, kiket ily nagy kínokkal megváltott?

[6] Joan. 19. v. 28.

V. SZÓ: Szomjuhozom.[6]

Noha sok-féle kínnya vólt Christusnak a Kereszt-fán, de eggyikről sem panaszolkodott; eggyiknek künnyebségét sem kérte, hanem, csak az egy szomjúságnak. Mert, egy az; hogy a szomjú- [7] Plutarch. ság tűrhetetlen kínt szerez emberben. Azért írta *Plutarchus;* [7]hogy *Dionisius tirannus,* a kit szokatlan kínokkal akart illetni, szomjúsággal és alutlansággal fárasztotta. Mas az; hogy a sok izzadások-, véres verítékek-, ostorozások-, nyughatatlan kínozások-után, a töviskoronának és vas-szegeknek vérezési-közöt, szinte kisatúltatott vala minden nedvesség, a Christus szent testéből. Ez-okon, oly nagy szomjúságot érzett szent szája, az első atyánk torkosságáért, hogy, [8] Psal. 21. v. 16. a mint maga mongya, [8]*Aruit, tamquam testa, virtus mea; lingua*

mea adhæsit faucibus: in pulverem mortis deduxisti me: elszáradott minden tagja, mint az égetett cserép: nyelve ínyéhez ragadott: és, mint a föld, porrá lészen a nagy szárazságban, úgy az ő szent teste, porává lehetett, csak a szomjúság-miatt-is.

Oh felséges Atya Isten, ha *Ismaël*-nek, [1]a ki ennyi számtalan káromló pogányságnak attya, szomjúsága óltására, egy kifolyó szép forrást teremtél; ha a zúgolódó sidóság italára, [2]a kő-sziklákból vizet adál; ha *Sámson*-nak szomjúságát, [3]egy szamár-csontból áradott vízzel mególtád: mi az oka, hogy Szent Fiadtúl megvonszod kegyelmességedet? miért nem enyhíted szomjúságát? Azt írja *Epifanius;* hogy, [4]mikor *Manasses* király két-felé fürészelteté *Isaiást.* megszomjúhozék a Próféta: és Isten, a *Siloë* forrását újonnan akkor fakasztá, hogy az *Isaiás* szomjúságát enyhítené. Imé, azon Isten, Szent Fia szomjúságát, nem akarja elóltani.

[1] Gen. 21. v. 19.
[2] Num. 20. v. 11.
[3] Judic. 15. v. 19.
[4] Epiph. lib. de Vita Prophetarum.

De talám megszánnyák Christust a körúl-állók; és, míképpen a *Dávid* szomjúságában, [5]három nevezetes vitézek, által-vágák magokat az ellenség táborán és *Betlehem* kúttyából tiszta vizet hozának, úgy a Christus szomjúsága óltására, tiszta vizet hoznak? Nem találtaték, a ki ezt cselekedné: hanem, a kegyetlen vitézek, a mint feszítése-kor, [6]epével elegyített bort akarának néki adni, mellyel kínoznák ótet: úgy most, [7]egy spongyiát eczetbe mártván, hissóppal környúl-kötözvén, nád-szálon nyújták szájához; hogy bétellyesednék, a mi jövendólve vala: [8]*Dederunt in escam mem fel; et in siti, aceto potaverunt me.* Oh emberi hála-adatlanságnak nagy-vólta! Mikor Christus fottig minden Vérét kiönté érettünk, akkor sem találkozik, a ki egy ital vizet adgyon néki: hanem, a honnan [9]szólót várt, egrest szedett. Ládd-e az emberi gonosságot? Egy várasban, sok ideig kellett vólna egybe-keresni az eczetet, nádat, spongyiát, hissópot, ha a Christus szolgálattyára kívántatott vólna: de az ő kínzására, egy mezóben-is mindent feltaláltat az ördög.

[5] 2. Reg. 23. v. 15.
[6] Matt. 27. v. 34.
[7] Ibid v. 48. Luc. 23. v. 36.
[8] Psal. 61. v. 22.
[9] Isai. 5. v. 4

Ha külső szomjúság kínzotta a Christus testét, belső szomjúhozás szorongatta Lelkét. A Szent Irás, szomjúságnak nevezi a buzgó kívánatot. Azért mongya Szent *Dávid;* hogy, [10]szomjúhozott Istenéhez lelke. Christus Urunk-is, [11]igazságnak szomjúhozását említi. Másut olvassuk; hogy a kik iszszák a bólcseséget, [12]annál inkáb szomjúhozzák. Azért Christus Urúnkban, két belső szomjúság vólt.

[10] Psal. 41. v. 3.
[11] Matt. 5 v. 6.
[12] Eccli. 24. v. 29

Első: a mi lelkünk üdvösségének [13]kivánsága. Mert, ha étele az vólt, [14]hogy Attyának akarattyát tellyesitese: szomjúsága egyéb

[13] S. Ber. de Passione, cap. 13.
[14] Joan. 4. v. 34.

nem lehetett, hanem a mí lelkűnk megtérése. Annak-okáért, minnyájunknak azt mongya Christus, a mit a *samaritána* aszszonynak
[1] Joan. 4. v. 7. mondott: [1] *Da mihi bibere;* adgy innom nékem. A te bűnös lelked megtérése az én szomjúságom enyhítése. Ah, mí bóldogtalanok, ha egy italt kíméllünk Christus Urunktúl, a ki nem kíméllette utólsó csep Vérét mí-tőllünk!

Másik lelki szomjúsága Christusnak, az érettűnk-való szenvedésnek szomjúsága vólt. Italnak és pohárnak neveztetik (ugy-mond
[2] Bernard. ibid. Szent *Bernárd,* [2] a Christus szenvedése; melynek keserüségétűl, noha elsőben irtózott a test, mikor a pohárnak elmulását háromszor kérte: de, minek-utánna egész szenvedésének pohárát kiitta vólna (Oh isteni szeretetnek nagy-vólta!) akkor kiáltya, hogy még-is szomjúhozik; hogy a szenvedések ár-vizei, el nem óltották hozzánk-
[3] Gen. 29. v. 20. való szerelmét; hogy a mí *Jákobunk,* [3] csak rövid és kicsiny tűrésnek tartya, valamit *Ráchel*-ért szenvedett; és kész többet, s nagyobbat szenvedni, ha szükségünk azt kívánnya.

Két okát itílem, mellyért Christus szomjúsággal akart kimúlni e világból.

Először: mert nem elégedett azzal, hogy közönségesen bűneinkért eleget tenne: hanem, az ő szent Testén, magán-való sanyaruságot és kínt szenvedett, a hét halálos vétkekért. *Kevélységünket* istállóban születése, jászolban feküvése, posztóba takartatása és tellyes életének alázatos állapattya orvoslotta. *Fajtalanságunkat* ártatlan testének környűl-metélésével és egyéb kínok szenvedésével mosogatta. *Fösvénységünkért* eleget tett sok rend-béli fogyatkozásival és szegénységének sanyaruságival; csak hajléka sem lévén, a hol fejét le-tenné. *Haragosságunk* és *irígységünk* bűntetését viselte, midőn szenvedési-közöt, mint az ártatlan Bárány, száját sem tátotta. *Jóra-való restségünket* ostorozta, minden-napi fáratságival, tétova-járásival és szűnetlen predikállásinak nyughatatlanságival. Végezetre, *torkosságunkat,* részegségünket, bőjtszegésünket, nyalánkságunkat bűntette magában, szomjúhozással, eczet és epe kóstolással. Mikor azért torkosságra és részegségre kisztet a sátán, jusson eszűnkbe, mely nagy szomjúsággal, mely keserű italokkal orvoslotta Christus a mí nyavalyánkat: és, hogy, valamikor újíttyuk gonosságinkat, annyíszor, epét és eczetet adunk Christusnak.

Másodszor: meg akarta ismértetni Christus, mit kel it e világon szomjúhoznunk. Nincs és nem lehet oly ember, a ki szomjúság-

nélkül éllyen: mert, mind életünk, mind halálunk eggyüt-jár a szomjúsággal. A kik iszszák, mint a vizet a gonosságot, [1] iszonyú szomjúságban élnek: mert a birodalmat, gazdagságot dücsősséget, testi gyönyörüséget, szűnetlen szomjúhozzák. És, miképpen a vízibetegségben-lévők, mennél többet isznak, annál inkáb szomjúhoznak; a kik erős bort isznak, mennél inkáb melegszik májok, annál inkáb szárad szájok és az italt kivánnyák: ugy, a ki a világi jókra vetemedett és azokban zabállik, mennél több országot, temérdekeb kincset, bévségesb gyönyörüséget talál, annál inkáb neveli szomjuságát: mert vajat, vagy olajt önt az égő tűzre; mellyel nem óltya, hanem neveli lángját; és a mi gonoszb, a világi szomjúhozás-után, amaz örök szomjúságra jút; mellyet érzett a gazdag, mikor egy csep vizet kívánt *Ábrahám*-túl. [1] Joh. 15. v. 16.

A kik Isten hívei, azok sem élnek szomjúság-nélkül: Istent szomjúhozzák, az ő dücsősségét kivánnyák: mennél inkáb kóstollyák a mennyei jókat, annál inkáb gerjedez kivánságok szomjúsága, mely csak akkor telik-bé, [2] *cum apparuerit gloria*, mikor a mennyei dücsősségben részek lészen. [2] Psal. 16. v. 15

Hogy azért megtanúllyuk, mit kel szomjúhoznunk e világon; szomjúhozza Christus a mí lelkünk igazulását és dücsősségét; szomjúhozza a szenvedést: hogy mí-is úgy keressük üdvösségünket, mint a ki igen szomjúhozván, módot keres, hogy ihassék. Jaj azoknak, [3] kik az *Egyiptus* zavaros tócsáiból isznak: kik, elhagyván a lelki italok eleven forrását, büdös kútakat ásnak, hogy azok tócsáiból zabállyanak. Isten oly [4] vizet ád, melyből a ki iszik, soha nem szomjúhozik; az ördög ollyat ád, melyből a ki iszik, kínrúl kínra mégyen: mégis, oh bolondság! inkáb ragadgyák az emberek az ördög poharát. Nem így, keresztyének, nem így. Igyunk abból a drága forrásból, mellyet Isten ád nékünk: [5] *Omnes sitientes, venite;* valakik szomjúhoztok, úgy-mond, jőjetek a vízre, mely mególtya világi kivánságtok hevségét: igyatok bort, mely szűveteket megmelegíti a mennyei jókra: egyetek tejet, mely erőtlenségteket táplállya, pénz-nélkül pedig, csere nélkül; ingyen ígéri mind-ezeket az Isten. [3] Jer. 2. v. 13, 18. [4] Joan. 4. v 13, 14. [5] Isai. 55. v. 1, 2, 5.

Nem hí minket Christus, az eczetnek, epének, ürömnek italára, mellyek az ő szent száját keserítették: hanem azt kívánnya, hogy, [6] *Hauriamus aquas in gaudio, de fontibus salvatoris;* fáratságos kútásások-nélkül, az Üdvözítő munkájával készíttetett szép kifolyó tiszta vizeket, örömmel igyuk. Azért fúratta-meg ez az Üdvözítő, [6] Isai. 12. v. 3.

szent sebekkel testét, hogy ezekből, csapon-vehessük azt az italt,
[1] Matt.26.v.29. mellyel it részegedgyünk addig, míg [1]amaz új italra jutunk az
[2] Isai. 49.v.10. Isten országában, [2]mely minden szomjúságunkat elóltya.
Apocal.7.v.16.
Joan. 19.v.30.

VI. SZÓ: Consummatum est: bételyesedett; vagy elvégeződött.

Nagy vígasztalást nyújta Christus a Kereszt-fárúl, nem-csak Szent Annyának, mikor gond-viselőt mutata néki: hanem gyilkosinak-is, mikor érettek-könyörge: a jámbor latornak, mikor Paradicsomot igéré. Könnyebbíté teste kínnyait, mikor szomjúságát megjelenté és Attyához kiálta: vídamítá Lelkét, mikor ezt Szent Attya kezébe ajánlá. De vallyon, elfeletkezett-e jegyesérűl, az anyaszentegyházrúl? Vallyon, ennek vígasztalására nem viselt-e gondot a Kereszt-fárúl?

Keresztyének; ez a hatodik szó, az anyaszentegyháznak és minden keresztyén lelkeknek, tellyes vígasztalását magában-foglallya. Mert, mikor azt mondotta az Isten Fia, hogy mindenek bételyesedtek: nem egyebet mondott, hanem, hogy az Ó Törvény árnyéki véget értek: a *synagóga* igái elrontattak: az anyaszentegyház felállapodott: künyű terhek és gyönyörüséges igák adattak nékünk.

Consummatum est: bételyesedett az emberi nemzet váltsága,
[3] Psal. 29.v.12. mert [3]megszakadván a sák, abból folyt a Christus vérének drága
[4] Psal. 7. v. 10. kincse, mellyen megváltattunk. [4]*Consummata est nequitia peccatorum;* utólsó tellyesitésre jutott a sidók gonossága, mikor meg-
[5] Jac. 1. v. 15. ölék az Isten Fiát: És, [5]*Peccatum consummatum, generat mortem;*
[6] Dan. 9. v. 24. a végbe-vitt gonosság utólsó romlást szerzett nékik. [6]*Consummata est prævaricatio, et finem accepit peccatum;* eltöröltetett és kigyökereztetett a bűn, mely eddig úndokította és kárhoztatta az emberi
[7] Luc. 4. v. 13. nemzetet. [7]*Consummata omnis tentatio;* kinyilatkoztak az ördögi kísértetek mesterségi és a Christus győzedelmével vége-szakatt az ő hatalmaskodásának.

[8] Luc. 18. v 31. [8]*Consummata sunt omnia, quæ scripta erant:* valamit a Christus
cap. 24. v. 27. születésérűl, csudálatos életérűl jövendőltek a Próféták, árnyékoztak az áldozatok, példáztak a Patriarchák, azok mind bételyesedtek. Megöletett a macula-nélkül-való Húsvéti Bárány; hogy az ő vérével óltalmaztassanak veszedelemtűl a hívek. Kimutatódott a *Mojses* kígyója, mely az *egyiptomi* bájosok kígyóit megette; mikor bűnös ábrázatba öltözven Christus, a bűnöket elfogyata. Felemeltetett az ércz-kígyó, melynek tekíntése, a pokol mérgét elóltotta. A

Gédeon gyapjára szállott immár a mennyei harmat. *Góliádot* meggyőzte *Dávid*. *Sámson* megkötöztetett *Dalilá*-túl. *Jósef* eladatott attyafiaitúl. [1]Felkőlt a *Jákób* csillaga. [2]Megböcsültetett *Betlehem* városocskája. [3]A *Tharsis* királyi elhozták az ajándékokat. [4]A sidók Királya, szamáron ment *Jerusálem*-be. *Consummata est Scriptura;* minden Írások bétellyesedtek; minden árnyékok eloszlottak; minden példázások valóságra fordúltak, mikor a második *Ádám* oldalából [5]az anyaszentegyház formáltaték: mikor az ártatlan *Abel*, a bújdosásra-jutott sidóktól megöleték: mikor a Kereszt-fán megcsúfoltaték az igaz *Noë*-nak mezítelensége, melyre a szerelem részegsége vitte vala: mikor az igaz *Isaak* megáldoztaték: mikor *Jákob* gödölye-bőrbe, bűnös-ember köntösébe őltözék: mikor *Jósef* attyafiaitúl elárúltaték; és a gonosz *synagóga*-nak vádolásából, erős fogságra adaték. Végezetre, *Consummatum est;* bétellyesedtek mindenek. Mert, [6]*Opus consummavi, quod dedisti mihi*; valamit az Atya Christus eleibe-adott: mindenek végbe-vitettek: az ő szenvedésének keserüséges poharát, fenékig megitta: predikállásának fáradságit, mindenestűl elvégezte: Szent Vérét, az erekből egy cseppig kiadta. Azért, [7]*Consummatus factus est;* mindeneknek tekélletes végbe-vitelét félben nem hadta, éppen elvégezte. Noha pedig, sok kínokkal és nagy gyalázatokkal ment-végbe engedelmessége: de meggondolta, [8]hogy szerelmes Attyától adatott pohár vólt, a mellyet meg kellett innya. Szeme-előt viselte, hogy [9]macula- es töpörödés-nélkül-való *Rachel*-ért, [10]az anyaszentegyház éppítéseért, viseli ezt a nagy sanyaruságot. [11]Azt-is meggondolta, mely nagy dücsősség követi a rövid ideig-való szenvedést: azért, helyt nem adott a sidók kivánságának; [12]a Kereszt-fárúl le nem szállott: hanem *Consummatum est,* álhatatoson végig járt dolgában.

[1] Num. 24. v. 17.
[2] Mich. 5. v. 2.
[3] Psal. 71. v. 10.
[4] Zach. 9. v. 9.
[5] Ephes. 5. v. 32.
[6] Joan. 17. v. 4.
[7] Heb. 5. v. 8, 9.
[8] Joan 18. v. 11.
[9] Ephes. 5. v. 27.
[10] Gen. 29. v. 20.
[11] Philip. 2. v. 9. Heb. 12. v. 2.
[12] Matt 27. v. 42.

Hová lehet ennél nagyob vígasztalása az anyaszentegyház fiainak, mint, hogy az Isten fia tulajdon szavaival bizonyossá tett, hogy minden dolgunkat végbe-vitte Szent Attya-előt; megfizette adósságunkat; elvégezte szabadúlásunkat; elrontotta bűneinket: úgy, hogy, mikor vége vagyon a Christus életének, akkor vége vagyon az Isten haragjának és az emberi nemzet veszedelmének?

Illyen az Isten szokása; a mit elkezd, tekélletesen végbe-viszi: és, valamihez fog, félben nem hadgya, mert, [13]*Dei perfecta sunt opera;* fogyatkozás-nélkül-valók az Isten cselekedeti. De jaj nékünk! mely ritkán viszük-végbe, ha mi jót kezdünk? mely

[13] Deut. 32. v. 4.

[1] 2. Tim. 4. v. 7. kevesen mondhattyák Szent Pállal, [1] *Cursum consummavi;* elvégeztem pálya-futásomat? Maga, nem elég, valamit jól kezdeni, ha jól nem végezzük. Jól kezdé, de roszszúl végezé dolgát *Saul* király.
[2] Gal. 3. v. 3. Jól kezdették vala a *Galata*-béliek: de, [2] *Carne consummarunt,* testen végezék dolgokat. *Ádám* paradicsomban, sőt, az elesett angyal Meny-országban, jól jártak elsőben: de nem mondhatták, *Consummatum est,* hogy jól végezték futásokat. Abban ál a bóldogság, hogy halálunk óráján, mí-is azt mondhassuk; *Consummatum est,* végbe-vitetett harczolásunk: jól végeződött pálya-futásunk: abban eljártunk, a mire kötelesek vóltunk. Mert, noha Christus
[3] Heb. 5. v. 8, 9. *Consummatus,* mindent tekélletesen végbe-vitt: de azért, [3] *Obtemperantibus sibi, factus est causa salutis æternæ;* csak azoknak
[4] Ber. de Passione, c. 14. szerzett örök életet, kik végbe-viszik engedelmességeket. [4] *Finis, non pugna coronat:* nem a harcz, hanem a harcz vége viszen a *koroná*-ra. Jaj azoknak, kikről azt mondhatni: *Cœpisti melius quam desinis: ultima primis cedunt: dissimilis hic vir et ille puer;* hogy jól kezdett dolgokat, roszszúl végezték: és, a ki jó vólt gyermekségében, roszszá lett ember-korában.

[5] Luc. 23. v. 46.

VII SZÓ: [5] Atyám, kezedbe ajánlom az én Lelkemet.

Azt írják az Evangelisták, hogy nagy kiáltással mondotta
[6] Luc. 23. v. 46. Christus ezeket a szókat; és, [6] *Clamans exspiravit,* kiáltva meghólt.
Mar. 15. v. 37. Mert, noha egyéb emberek, utólsó kimúlások idején, úgy elerőtlenednek és bádgyadnak, hogy érzékenségek megtompúlván, csak szót sem adhatnak: de Christus, életének utólsó peczczentése-kor, oly erőben vólt és oly hatalommal bírt, hogy ennyi kínokban-is
[7] Joan. 19. v. 30. meg nem hólt vólna, ha maga jó kedvéből [7] ki nem adta vólna
Tradidit spiritum. Lelkét és áldozatúl nem mutatta vólna szent Attya-előt életét.
[8] Psal. 30. v. 6. Felkiált azért Christus, a harminczadik sóltár szavaival: [8] *In manus tuas commendo spiritum meum:* szerelmes Atyám, mindenható erődnek és világ-vezérlő bőlcseségednek gond-viselésébe ajánlom Lelkemet: mert ezek a te kezeid, mellyekkel tartod és
[9] Deut. 33. v. 3. vezérled az egész világot. Tudom, Atyám, hogy, [9] *Omnes Sancti in manu tua sunt,* minden Szentek te kezedben vannak; tudom,
[10] Sap. 3. v. 1. hogy, [1] *Justorum animæ in manu Dei sunt,* hóltok-után-is, az igazak lelke kezedben vagyon: azért, én-is kezedbe ajánlom Lelke-
[11] Baruch. 3. v. 1. met: és mivel, [11] *Anima in angustiis, et spiritus anxius clamat ad te;* a szorongatott és szorgalmatos lélek szokott kiáltani

te-hozzád; [1]*cum lachrymis et clamore valido:* én-is, nem-csak erős kiáltással, hanem keserves köny-húllatásokkal, *In manus tuas commendo spiritum meum;* kezedbe ajánlom az én Lelkemet. [1] Heb. 5. v. 7.

Mi dolog ez, édes Üdvözítőnk, hogy ily szorgalmatoson ajánlod Lelkedet Szent Atyádnak? Ha mí szegény gyarló emberek, mikor a halálhoz közelgetünk, sirva és kiáltva ajánlyuk lelkünket Isten kezébe, nem csuda; mert kimulásunkban, a pokol-béli oroszlány lesi a prédát; lelkűnket rettegtetik bűneink; az Isten itíleti előttünk-lévén, nem tudgyuk, ha megüttyük a fontot; tudván, hogy [2]a heánosokat veszedelem követi: de-te, Istennek Szent Fia, Lelked dücsösségét bizonyoson tudtad; és mivel a bűnt meg nem kóstoltad, a bűntetésnek rettegését sem érzetted. Honnan vagyon tehát, hogy sírva s kiáltva ajánlod Lelkedet Szent Atyádnak. Két okát találom, miért cselekedte ezt Christus. [2] Dan. 5. v. 27.

Első: mert ezzel az imádsággal, nem annyíra a maga Testének elevenítő Lelkét, mint az ő halálával megváltott lelkeket ajánlotta Szent Attyának. Az Ur Isten azt mongya; hogy övé minden lélek: [3]*Meæ sunt omnes animæ;* mivel egyedűl maga teremtette a lelket. Szent Pál azt írja: hogy, [4]a mí lelkünk Christusé, a ki ezt drága kincsen váltotta és váltságával magaévá tette. Ennekfelette, az-is Szent Pál szava; hogy, a ki Istenhez ragaszkodik és néki-jegyzi magát: [5]*Unus spiritus est,* egy-lélek lészen; mivel azért a mí lelkünk Christus [6]jegyese, méltán a mí lelkűnket maga Lelkének nevezheti. Látván azért, halála óráján, hogy, az ő szent Vérével váltott, megmosatott és eljegyeztetett lelkek-közzűl, sokan meg nem felelnek hívatallyoknak, sokan veszni indúlnak: ezeket a lelkeket, sirva és kiáltva ajánlya Szent Attyának. Szánnyátokmeg, keresztyének, ezt a tí Uratok utólsó órájában keserves siralmát; és az ő Lelkét, a tí lelketeket, jól őrizzétek, hogy az Isten szerelmének kezéből ki ne essék. Úgy vigyázzatok lelketekre, mint Christus Lelkére, mert sok-képpen magaévá tette Christus a tí lelketeket. Meg-is halgatá az Atya Isten, Szent Fia kérését: [7]*Exauditus est pro sua reverentia.* Mert, valakinek lelke közzűllünk megőriztetik, ennek a Christus könyörgésének erejével őriztetik. [3] Ezech. 18. v. 4. [4] 1. Cor. 6. v. 19. 20. cap. 3. v. 23. [5] 1. Cor. 6. v. 17. [6] 2. Cor. 11. v. 2. [7] Heb. 5. v. 7.

Másik oka, mellyért így könyörgött Christus; a mí példánk és oktatásunk. Menyin vannak, kik betegségekben és veszedelmekben, másuvá folyamodnak? Orvosoktúl, babonáktúl, világi mulatságoktúl várják künnyebbűléseket: Istentűl pedig ritkán, és keveset gondolkodnak; még, ha gondolkodnak. Menyin találkoznak, kik

testek orvoslására, tisztességes temetésekre, maradékok jövendő állapattyára gondot viselnek; sokat győjtnek, sokat ragadoznak? de lelkekről és üdvösségekről, semmit nem gondolkodnak; maga mit árt, ég födi-e, vagy föld, a testet, csak légyen jól dolga a léleknek? Sokan kerülik a testi halált: de azon nem törődnek,
[1] Psal. 87. v. 6. hogy lelkek [1] Isten kedvéből ki ne essék, bűnökkel ne ferteztessék, pokolra ne vettesék. Azért, a világ nagy része, fővel-alá, s lábbal feljár: a mit fen kellene viselni, azt alsó és utólsó dolognak tartya: a testre és világi dolgokra vígyáz, de feledéken a lélek üdvösségében.

Nem így cselekedék Christus: hanem, a testi halált és a hólt test állapattyát, természet folyására és Isten akarattyára hagyván, csak az ő tisztaságos szent Lelkét ajánlá Szent Attyának. Ezt pedig, nem szükségért, hanem példáért: hogy, mikor betegek vagyunk, mikor halálunkhoz közelgetünk, mí-is félre tegyünk egyéb gondolatokat; békét hadgyunk a testi szorgalmaskodásnak: a lélekre, a lélekre,* az üdvösségre, az örök életre visellyünk gondot. Egyebet mindent elfelejcsünk: csak abban fáradgyunk, arra vágyódgyunk, azt kérjük; hogy lelkünk Istennek adassék, a ki teremtette, a ki megváltotta, a ki egyedűl minden jókkal megtellyesitheti.

De, mivel az üdő elmúlt, és én-is megfáradtam: egybe-szedem vitorlámat, béfejezem tanitásomat: és alázatos szűvel, Szent Keresztedhez borúlva, mind magamért, s mind ezekért a lelkekért, mellyek engem halgattak, kérlek téged, édes Megváltóm és Keresztre-függesztetett Jesusom; hogy, ha feszítőidért imádkoztál és bocsánatot
[2] Heb. 6. v. 6. kértél nékik: nyerj kegyelmet nékünk-is, kik mindannyíszor [2] megfeszítünk téged, menyíszer ellened-vétünk. Ha Meny-országot igérted a hozzád-térő latornak: könyörűly-rajtúnk-is, kik te-tőlled irgalmat kérünk. Ha Szent Anyádat, Anyúl adtad tanítványodnak: engedd, hogy légyen Anyánk nékünk-is a te Szent Anyád, és érezzük anyai oltalmát. Ha súllyos szenvedésid nagy-vóltát érezvén, elhagyatottnak mondottad magadat: ne hadgy-el te minket semmi nyavalyánkban. Ha szomjúhoztad üdvösségünket: ne szűnnyél-meg üdvösségünk szerzésétűl. Ha minden adósságinkat megfizetted: ne hadgy minket a pokol-béli satán adósságában. Végezetre, ha kimúlásodban Atyád kezébe ajánlottad Lelkedet: engedd, hogy nékünk-is utolsó szónk az légyen: Uram, kezedbe ajánlom lelkemet; Te váltottál-meg engem, igazságnak Istene. Amen.

* Hangsulyozva, ismétli.

HUSVÉT NAPJÁN.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent Máté Evangelista, könyvének tizenhatodik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Az üdőben:[1] Mária Magdolna és Mária Jakabé és Salóme, fü-szerszámokat vőnek, hogy elmenvén, megkennék Jesust. És igen reggel menének a[2] Szómbatok eggyikén a koporsóhoz; immár a nap felkelve. És mongyák vala egymásnak: ki fordíttya-el nékünk a követ a koporsó ajtajárúl? És tekíntvén, láták lefordítva a követ, mert igen nagy vala. És bémenvén a koporsóba, látának egy ifiat ülvén job-kéz-felől, fejér ruhába öltözve: és elálmélkodának. Ki monda nékik: ne féllyetek: a megfeszíttetett názaret-béli Jesust keresitek: feltámadott, nincs it; ihon a hely, a hová tették őtet. Hanem mennyetek-el; mongyátok-meg az ő tanitványinak és Péternek, hogy nállatoknál elób mégyen Galilæába: ot megláttyátok őtet, a mint megmondotta néktek.

[1] Marci.16. v 1.

[2] Az-az, Szombat-után első nap, igen reggel indúltak és nap-keletkor erkeztek a koporsóhoz.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szűvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

A Christus Feltámadásának örvendetességéről.

Minek-utánna az Istennek győzedelmes bajnoka, a sidó népnek fényes csillaga, a tekelletességnek eleven tűköre, Szent *Dávid*, hazájának és nemzetségének szabadúlásaért, ama felfuvalkodott *Goliád*-dal

megharczolván, diadalmason viszsza-tért vólna: azt olvassuk, [1] hogy, az egész sidóságnak minden várasiból, seregekkel mentek-eleibe; nemcsak a férfiak, hanem az aszszony-népek és gyenge szűzek-is: kik, énekelve, tánczolva, dobokkal, sípokkal zengedezve, *Dávidot* nagy dícséretekkel, sok szép hála-adásokkal magasztalták. Hasonló-képpen, mikor *Judit* [2] a *Holofernes* fejét *Betulia*-ba vívé, a papi-fejedelem és az egész kösség, eleibe-menvén, szép dicsőítő énekekkel, vígan üdvözlötték őtet; mivel ő-általa, megszabadúltak vala ellenségek torkából.

[1] 1. Reg. 18. v. 6.

[2] Judit. 13. v. 16.

Ha ily nagy dücsősséggel és vígasággal fogadta az Isten népe azokat, kik csak gyarló és halandó ellenségtűl; csak földi és rövid-ideig-tartó fogságtúl; csak múlandó gyalázattúl, inségtúl, szabadították nemzeteket: vallyon, minémü vigasággal, micsoda énekkel méltó nékünk fogadnunk a mí Szabadítónkat; ki nem *Goliádot* és *Holofernest,* hanem az ördögöt, halált, örök kárhozatot megrontotta? és szent halálával, mélységes sebeivel, felszabadította fogságunkat? Vallyon, nem méltó-e, hogy a Szent *Dávid* szavai, mellyeket mái nap, az anyaszentegyház minden isteni szolgálatiban szám-nélkül énekel, ki ne szakadgyanak szájunkból; hanem szűnetlen kiálcsuk: *Hæc dies, quam fecit Dominus: exultemus et lætemur in ea:* ez a nap, mellyet az Ur szerzett; örvendezzünk, jer vígadgyunk ez napon. Ez a nap, mely a *Samson* meséjét megfejtette; *De comedente exivit cibus et de forti egressa est dulcedo:* mivel, a telhetetlen halál torkából, gyomrából, az igaz Kenyér, Christus; az erős fegyveres hajlékából, a pokolból, az édes Jesus kiadatott. Ez a nap, mellyen a *Noë* bárkajából kíröpűlt galamb, olaj-ágat hozott: mivel a Kereszt-fán kibocsátott Lelke Christusnak, Feltámadása-után gyakor köszönetiben, *Pax vobis*-nál, békeségnél egyebet nem forgatott szájában. Ez a nap, mellyen az ártatlan *Jósef,* minek-utánna attyafiaitúl ólcsó pénzen eladaték és a fertelmes *synagogá*-túl hamissan vádoltaték, a halálnak tömlöczéből felemeltetett; halhatatlansággal ruháztatott és az egész világnak Urává tétetett. Ez a nap, mellyen *Jónás* a czet-hal gyomrából, a halál torkából, harmad-napra kiokádtatott; hogy ő-általa, nem *Ninive* várasa, hanem az egész világ mególtalmaztatnék. Ez a nap, mellyen az igaz *Dániel,* ama régi sárkányt egy falattal megölte és az oroszlányok barlangából sérelem-nélkül kijött. Ez a nap, mellyen a mí *Sámson*-unk, elszaggatta a kötelet, mellyet *Dalilá*-ért, az emberi nemzet szerelméért, halandó testére vett vala; és *Gáza*

[3] Psal. 117. v. 24.

[4] Judic. 14. v. 14.

[5] Gen. 8. v. 11.

[6] Matt. 12. v. 40. et Jonæ 2. v. 2.

[7] Dan. 14. v. 26.

[8] Judic. 16. v. 7, 9.

városának kapuját elrontván, [1] szabadoson kiment a fogságból. Ez a nap, mellyen a *Mojses* veszszeje, [2] noha kígyónak tetczett, de megemésztvén ellenségi erejét, szép tiszta veszszővé változott. Ez a nap, mellyen az Isten népének ellensége [3] *Aman,* megszégyenedett; és a mi *Mardochæus*-unk, királyi felséggel tiszteltetvén, *Nova lux oborta est,* csillaga feltámadott az Isten népének. Végezetre; ez a nap, mellyen, [4] a földbe-vettetett mag szépen zöldellik, béven gyümölcsözik. Azért, [5] *Haec dies, quam fecit Dominus; exultemus:* ez a nap, mellyet az Ur szerzett; örvendezzünk és vígadgyunk ez napon.

[1] Ibid. v. 3.
[2] Exod. 7. v. 12.
[3] Esth. 8. v. 16.
[4] Joan. 12. v. 24.
[5] Psal. 117. v. 24.

Propositio.

Hogy jobban ércsük ennek a napnak vigaságos dücsősségét, rövid szóval megmutatom, *mely örvendetes vólt ez a nap a régi Szent Atyáknak; magának Christusnak; a mennyei Angyaloknak; a Szeplőtelen Szűz Máriának; és végezetre, az egész emberi nemzetnek.* Legyetek figyelmetesek a halgatásban.

A régi atyák örömének nagy-vóltát, hogy megércsük, két dolgot kel eszünkbe vennünk; mellyekről a Szent Irásban világos tanuságunk vagyon: elsőt; hogy, a Christus halála-előt, senki oly szent és Isten-előt kedves nem vólt, ki a mennyei bóldogságban részesült vólna. Mert, a mint Szent Pál mongya, [6] meg nem nyilatkozott a szentek úttya, míg az első sátor fennállott: hanem [7] a Christus Vére-által, új út nyittatott, mellyen Isten házába mehetünk. Ezent jelentette Christus, mikor azt mondotta; hogy, [8] senki Menyországba nem ment, hanem az Ember-Fia. Mert [9] a *Dávid* kúlcsának tartatott az, a mit a *Te Deum laudamus*-ban éneklünk; hogy, [10] meggyőzvén a halál fulánkját, megnyitná híveinek a mennyei bóldogságot. Másikat, azt taníttya a Szent Irás; hogy tömlöczben vóltak, foglyok vóltak, a kiket Christus felszabadított halálával: [11] *Tu quoque in sanguine Testamenti tui, emisisti vinctos;* Te szabadítottad (ugymond *Zacharias*) a foglyokat a Testamentom vérével. Szent Péter pedig, azt írja Christusrúl; hogy [12] a fogságban-lévő lelkeknek predikállott: és, a mint Szent Pál írja, [13] a megszabadított foglyokat Menybe vitte magával. Annak-okáért, elő-számlálván *Isaias* a Christus jövetelének gyümölcsét, többi-között így szól: [14] *Ut diceres his, qui vincti sunt, exite; et his qui in tenebris, revelamini:* azért küldetett, hogy a rabokat felszabadítcsa; és a setétségben-levőket, megvilágosítcsa.

[6] Heb. 9. v. 8.
[7] Heb. 10. v. 19.
[8] Joan. 3. v. 13.
[9] Isai. 22. v. 22. Apocal. 3. v. 7.
[10] Tu devicto mortis aculeo, aperuisti credentibus regna cælorum.
[11] Zach. 9. v. 11.
[12] 1. Petr. 3. v. 19.
[13] Ephes. 4. v. 8.
[14] Isai. 49. v. 9.

Valamennyi Szentek vóltak tehát Christus-előt, [15] *Non acceperunt repromissionem;* el nem vették az ígért bóldogságot: hanem,

[15] Hebr. 11. v. 39, 40.

[1] Job. 17. v. 13, 16. Gen. 42. v. 38. cap. 44. v. 29. a mint ő-magok szóllanak, [1] *Infernus domus mea est. In profundissimum infernum descendent omnia mea;* pokolra mentenek. Úgy vagyon, hogy nem kínoztattak, mint a kárhozottak; hanem, a mint *Lázár*-rúl mondá *Ábrahám*, vígasztalások vólt, mert a jövendő bóldogság reménségével tápláltattak, noha csak meszszünnen nézték [2] Hebr. 11. v. 13. az ígért bóldogságot; és, a mint Szent Pál [2] írja, távúl-köszöntötték a jövendő szabadúlást. Ezek a köszöntések, ama buzgó fohász-[3] Psal. 84. v. 8. kodások vóltak: [3] mutasd-meg Uram a te irgalmasságodat és a te [4] Psal. 79. v. 3. Üdvözítődet kűld-el hozzánk. [4] Kőlcsd-fel Uram hatalmasságodat és [5] Isai. 45. v. 8. jőj-el, hogy megszabadúllyunk. [5] Egek harmatozzatok, felhők cse-[6] Isai. 64. v. 1. pegjétek. [6] Hasadgyatok-meg egyszer egek, és jőjön-el az Üdvözítő.

Ha az Isten szolgáinak, e világi rövid élet hoszszúnak látczott, a mennyei bóldogság kivánása-miat; és nyughatatlan vágyódással [7] Philip. 1. v. 23. óhajtva [7] kérték eloszlásokat, fel-szóval kiáltván; [8] kicsoda szabadít-[8] Rom. 7. v. 24. meg engem, ettűl a halál testétűl? jaj nékem, [9] hogy ennyire halad [9] Psal. 119. v. 5. szarándokságom! Ha mondok, ezeknek ily gyötrelmekre vólt az [10] Prov. 13. v. 12. haladott [10] reménség: künyű meggondolnunk, minémű nagy kiván-Spes, quæ differtur, affligit animam. sággal várták a fogoly Szentek, ennyi száz, sőt ezer esztendők forgásában, a Christus jövését.

Mihent azért a Kereszt-fán elválék testétűl a Christus lelke: a *Credo*-ban azt vallyuk; *Descendit ad inferos,* poklokra szállott: [11] Ephes. 4. v. 9. vagy, a mint Szent Pál Apostol szól, [11] *Descendit in inferiores partes terræ;* a főldnek alsó részeire szállott. Oh végetlen irgalmasság! Oh kimagyarázhatatlan alázatosság! Szinte pokolig megalázta érettünk magát az élő Isten. Csak egy szavával kimenthette vólna Christus a Szent Atyákat fogságokból, mint *Lázárt* kiszóllítá koporsójából: de, miképpen a mí váltságunkat nem akarta külömben végbe-vinni, hanem maga Személyének testesülésével és emberi természetinek kín-szenvedésével: úgy, a Szentek tömlöczébe, maga akart menni; személye-szerént akarta foglyait látogatni, vígasztalni: hogy ebben-is eleget tenne a profecziának; mely azt [12] Zach. 9. v. 11. tartotta, hogy [12] önnön-maga hozza-ki a kötve-tartott foglyokat a tömlöczből.

Azzal, hogy Christus pokolba ment, nem kisebbedett az ő méltósága: mivel nem úgy ment oda, mint rab és fogoly; hanem, [13] Psal. 87. v. 6. [13] *inter mortuos liber;* mint szabados a halottak-közöt; mert, a Sz. [14] Actor. 2. v. 24. István szava-ként, [14] *Solutis doloribus inferni, impossibile erat teneri illum ab eo:* mególdotta a pokol fájdalmit; és lehetetlen vólt, hogy [15] Coloss. 2. v. 15. ő ettűl tartóztatva lenne, sőt, [15] *Exspolians principatus et potestates,*

traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso; ő fosztotta-meg a pokol fejedelmét, amaz erős fegyverest, győzedelmének pompájában, bátran és nyilván vitte fogságba. Azért, a poklot megharapta, mert *Oseas*-által, így szól a halálnak és pokolnak: [1] *Ero mors tua, o mors; et morsus tuus ero, inferne:* te béfalsz engemet, mint a *Dániel* sárkánya a néki készített falatot; de én-is elharapok benned jó darabot, a Szent Atyák lelkeinek szabadításával: a fogoly-tartót pedig, fogollyá tészem [2] *Captivam duxit captivitatem.* Azért, nem, hogy kissebbítené, de magasztallya a Christus méltóságát a pokolra-való szállás: és annyíra magasztallya, hogy Szent Pál, okát adván, miért emeltetett ily nagy dücsősségre Christus, ezt a pokolra-való szállást adgya fő-okúl: [3] *Quid est quod ascendit; nisi, quia et descendit primum in inferiores partes terræ?*

[1] Oseæ, 13. v. 14.

[2] Ephes.4.v.8.

[3] Ephes.4.v.9.

Noha minden halladék- és ellen-állás-nélkül, egy szem-pillantásban, ment Christus a Szent Atyák tömlöczébe: mindaz-által Szent *Dávid*, ennek az alá-menetelnek dücsősséges pompáját, emberi mód-szerént említvén, azt mongya; hogy a Christus-késéró Angyalok elől-járó sokasági, felszóval kialtottak: [4] emellyetek-fel fejedelmek, kaputokat, hogy bémennyen a dücsősség Ura. Amonnan azt kérdették; *Quis est iste Rex gloriæ?* Kicsoda ez a dücsősség Ura? Az Angyalok azt felelték; hogy, ez az erős, hatalmas és hadakban győzedelmes Úr: azért, bánnyanak-vélle, nyissák-fel a kaput, hogy a dücsősség Ura bémennyen. Másodszor-is azt kérdék amonnan; kicsoda ez a dücsősség Ura. És azt felelék az Angyalok; hogy hatalomnak Ura, a dücsősség Ura. És mingyárt Christus Urunk, [5] *Contrivit portas æreas, et vectes ferreos confregit;* egybe-rontá a réz-kapukat, eltördelé a vas-rudakat: és bémenvén a tömlöczbe, ottan paradicsommá lén a setét tömlöcz; mert, mihelyen oda érkezék Üdvözítőnk, bétellyesíté, a mit régen ígért vala: [6] *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, et inspiciam omnes dormientes et illuminabo omnes sperantes in Domino;* alá-szállok a főld mélységébe; minden halottakat megtekíntek: és megvilágosítom azokat, kik az Úrban reménlettek. Azért, mennyei dücsősségnek fényességével megvilágosította mingyárt az Atyák lelkét; szent színe-látásának bóldogságába részesítette és a tömloczöt Meny-országgá változtatta.

[4] Psal. 23. v. 7.

[5] Psal 106.v.16.

[6] Eccli.24.v.45.

Ki tudná meggondolni, mely nagy öröm és vígaság volt ebben a változásban? [7] *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit:* szem nem látta, fül nem hallotta, gondolat

[7] 1. Cor. 2.v.9.

fel nem érheti azt a vígaságot, mellyel megtőltek a Patriarchák, Próféták és egyéb számtalan Szentek, az ő Urok színe-látásából. Azért leborúlván minnyájan Christus-előt, nagy örömmel és hála-
[1] Apoc. 4. v. 10, 11. cap. 5. v. 12. adással kiáltottak: [1] *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem;* méltó a megöletett Bárány örök dücsősségre, minden tiszteletre és méltóságra.

Christus Urunk, hogy ezt a Szent Atyák vigaságát gerjesztené:
[2] 1. Pet. 3. v. 19. [2] *His, qui in carcere erant, Spiritibus, veniens prædicavit;* a tömlöcz-ben-lévő lelkeknek predikálla. Nem adgya előnkbe a Szent Irás, minémű predikáczió vólt ez: de bizonyos, hogy vígasággal, örömmel, biztatással vólt tellyes. Elő-hozta az Atya-Istennek szeretetit, ki Szent Fiát, fogoly szolgáiért adta: megjelentette az ő-maga kínnyát és fáratságit, mellyekkel őket megváltotta: megismértette a bóldogságnak nagy-vóltát, mellyet nékik szerzett. Azért, tellyes
[3] Psal. 35. v. 9. örömmel, tekélletes vigasággal, [3] *Torrente voluptatis,* gyönyörüségek patakinak áradásával, bétellyesitette őket.

A Christus Urunk vigaságát és a mái napon-való örömét, ki tudná elő-számlálni?

Először: mivel a lelkeket igen szereti; látván a sok ezer Atyák lelkeit, mellyeket felszabadítván fogságokból, dücsősségében részesité: kimondhatatlanúl örűlt, hogy ily szép és kedves seregeket kivett a pokol torkából; úgy, hogy, az *Isaias* mondása-szerént, látván az ő halálának ily nagy jutalmát, ennyi sok régi Szentek
[4] Isai. 53. v. 10, 11. bóldogulását, megtőlt [4] és megelégedett örömmel. És talám, a *Jákob* Patriárcha szavait örvendetesen mondotta: a Kereszt-fának istápján,
[5] Gen. 32. v. 10. egyedűl mentem-által e világon; és ímé, [5] két roppant sereggel térek-viszsza, a természet- és az irott Törvény-alat-való Szentekkel.

Másodszor: kimondhatatlan öröme vólt Christusnak, az ő szentséges Testének böcsűlletin és mennyei bóldogságán. Mert, mihelyt pokolból kijöve, mind-azokat a megszabadúlt sok ezer lelkeket, igyenesen a koporsóhoz vivé: szentséges hólt Testét, mely akkor-is az isteni személynek eggyesülésétűl meg nem fosztatott, megmutatá nékik, ollyan szörnyű keserves állapatban, oly torhás pökdösésekkel, oly vereségek kékeivel, oly iszonyú sebekkel, mint a sidóktúl hagyatott vala. Mellyet a Szent Atyák látván, megismérék, mely drágán esett Christusnak az ő váltságok: és minnyájan, a szentséges Test-előt léborúlván, üdvözlék, dücsőíték, kimagyarázhatatlan hála-adásokkal köszönék az ő sok fáratságit és szenvedésit. És mingyárt a Christus Lelke-is, nagy örömmel szent

Testét megelevenité; sokkal nagyob fényességbe őltözteté, hogysem a *Tábor* hegyén színe-változása-kor; és Isten Fiához illendő dücsősséggel felékesité. Ha az igazak testei, feltámadás-után [1] *Fulgebunt sicut sol,* úgy fényeskednek, mint a nap: mennél nagyob méltósága vólt a Christus Testének, az isteni Személlyel-való eggyesülésből; mennél bévségesben érdemlett minden mennyei áldásokat sok szenvedésével, annál nagyob vólt ennek a szent Testnek dücsőssége: úgy, hogy, a Szent János mondása-szerént, az Isten országának fényességes napja, [2] a Bárány lészen. Oh, mely nagy öröm vólt ez, mikor a tövis-korona virágokká; a csúfoló bársony-köntös, dücsősségnek őltözetivé; a sidók káromlási, angyali dícséretekké változának! mikor a csúfoló sidók térd-hajtása-helyett, a Szent Atyák lelkei imádták őtet: az ostor-, szeg-, kereszt-, tövis-korona-helyett, fényességgel, gyorsasággal, hathatósággal, szenvedhetetlenséggel ruháztaték a Christus szent Teste? Ha örvendetes a vitézlő embernek, baj-vívás-után győzedelme; ha gyönyörüséges tél-után a ki-kelet; tengeri háborúk- és hoszszú szarándokságok-után a kívánt haza: künyű meggondolni, mely nagy öröme és vigasága vólt Christusnak, mikor az ő pállya-futása- és erős baj-vívása-után, bóldog dücsősségbe őltöztette szent Testét. Azért, örvendetes vigasággal éneklé akkor Christus, a mit Szent *Dávid* megjövendőllött vala: [3] felmagasztallak téged én Atyám; mert hozzád-fogadtál engem és elfogyattad az én ellenségim vigaságát. Kihoztad az én Lelkemet a pokolból, az én siralmimat örömre fordítottad: elszaggattad az én sákomat és környűl-vettél engem vigaságokkal. És, hogy az ó kegyelmességét bévségesben közlené szolgáival; hogy nagyob reménséget adna feltámadásunkrúl: sok Szentek testét megelevenité és halottaiból örök életre [4] feltámasztá, kik meg-is jelentek sokaknak és a Christus testének dücsősségét szolgálattyokkal ékesitették.

[1] Matt.13.v.43.

[2] Apoc.21.v.23.

[3] Psal. 29 v. 1 et 12. etc.

[4] Matt.27.v.52.

Részek vólt a mennyei Angyaloknak-is ebben az örömben. Szent Pál Apostol írja; hogy, mikor Isten [5] másodszor béhozta Fiát a világra, parancsolatot adott az Angyaloknak, hogy minnyájan imádgyák őtet. Akkor hozta Isten az ő Szent Fiát másodszor a vilagra, mikor halottaiból feltámasztotta, mert, a Szent Pál mondása-szerént, a Christus Feltámadása új születés vólt. Ha azért, mikor halandó testben, nagy kínokra jöve első születés-kor, oly nagy örömmel éneklék az Angyalok a *Gloria in excelsist:* mennyível örvendetesb vólt ez a másik [6] születés, el kel hinni, hogy annyival

[5] Heb. 1. v. 6.

[6] Act. 13. v.33.

nagyob vigasággal imádták és dücsöítették Üdvözitőnket az ő Szent Angyali. Ha egybe-vettyük azt a baj-vivást, mellyel negyven-napi bőjtölése-után Christus meggyőzé a *satant*, azzal az utólso győze-
[1] Joan. 12. v. 31. delemmel, [1] melyben a világ fejedelme kiűzeték birodalmából: úgy tetczik, hogy amaz, csak csatája vagy kisded martalékja vólt ennek az utólso ütközetnek: még-is, amaz első viadal-után, az Isten Angyali
[2] Matt. 4. v. 11. [2] Christus Urúnk szolgálattyára jövének és dücsösséges győzedelmét ékesiték forgolódásokkal. Tehát, mentűl inkáb az ő Feltámadásának örömén jelen-forgódtak?

Miképpen azért, az utólso feltámadás-kor, az emberek tétovahányatott tetemit és porocskáit, egybe-hordattya Isten: azon-képpen, hogy a mí Üdvözítőnk Szent Teste, tellyes épséggel lenne, mint halálának-elótte vala, az Angyalokkal felszedeté azt a szentséges Vért, mely szenvedésének idején kiontatott vala. Azért az Angyalok, a *Getsemani* kertben, a *Pilátos* udvarában, a *Calvária* hegyén, Christus Urúnk Szent Vérét, nagy böcsülettel és alázatossággal egybe-győjték; a mely Vért az úczákon és a Kereszt-alat, a hohérok lábai tapodtak vala, azt az Angyalok nagy tisztán felszedék; minden csep Vérnek felvételével dücsöítvén és hála-adással magasztalván a Christus szenvedését és nagy szeretetit. Sőt, mivel, az
Luc. 21. v. 18 Isten szava-ként, csak egy haj-szal sem [3] vész-el a hívek fejéről: valahol a gonosz sidók, a Christus haját és böcsülletes szent szakállát kitépték és szaggatták, mind-eggyig azokat-is nagy tisztelettel egybe-szedték és a Christus Testében helyére tették; imádván és áldván azt a Vért, mellyel az emberi nemzet bűnei elmosattak és a *Lucifer* esetivel megüressedett angyali karok újonnan bétőltettek.

A szeplőtelen Szűz *Máriá*-nak, mely nagy örome vólt a Christus feltámadása napján, emberi nyelv ki nem mondhattya. Ugy vagyon, az Evangelisták fel nem írták, mint jelent-meg Szent Annyának Üdvözitőnk: vagy azért, hogy ők csak azokat a jelenéseket akarták említeni, mellyekből a Christus Feltámadásáról tör-
Inter testes juré non suspectos, primum Magdalenæ apparuit Christus.
vényben-is bizonyság lehetett; és, mivel, a világi törvény-szerént az anyának fia-mellett, gyanús bizonyítása, ezt elő sem hozták: vagy azért, hogy, ha Christus *Magdolná*-nak, *Péter*-nek, *Tamás*-nak megjelent, nyilván-valónak itílték az Evangelisták, hogy sokkal inkáb Szent Annyát megvígasztalta; és ez-okon nem akartak erről
[4] Judic. 14. v. 9. szót szaporítani. Mert, ha *Samson*, [4] először-is annyával kóstoltatá a lépes-mézet, mellyet az oroszlány torkában talált vala; ha a nap mihent felkél, először-is a legmagassab hegyekre terjeszti sugárit;

el kel hinni, hogy Christus Urunk-is, Feltámadásának örömét és pokol torkából kijött dücsösségét, először-is Szent Annyával közlötte, a ki Urunk szenvedése-kor, legközeleb állott a Kereszt-fához és legnagyob keserüségét érzette Szent Fia halálának. Azért, az Istennek fogadása-szerént, a ki társ [1] volt a szenvedésben, társnak kellett lenni a vigaságban. Sőt az Irástúdók azt vélik, hogy legfő-képpen, a Bóldog Aszszony vigasztalásaért sietett oly igen Christus a feltámadással; hogy, a mennyíre a profecziák sérelme-nélkül megrövidíthette harmad-napi halva-lételének óráját, annyíra megrövidítette. Mert, meg vala írva, [2] hogy harmad napig lészen halva: de ennek a három napnak elsőjén, későn estve-felé hólt-meg; harmad napján, igen reggel támadott-fel: [3] *Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matutinum lætitia;* estve vólt a siralóm, reggel az öröm. Az oroszlányrúl írják, hogy fiait úgy hozza, mint-ha halva vólnának és harmad-napi ordításával ébreszti és eleveníti őket. A szeplőtelen Szűz, az ő Szent Fiát, harmad-napi sok sirásával és zokogó óhajtásival, sietteté a feltámadásra.

[1] 2. Cor. 1. v. 7.

[2] Oseæ, 6. v. 3. Joan. 2. v. 19. Matt. 12. v. 40

[3] c. 16. v. 21. c. 20. v. 19. c. 27. v. 63. Psal. 29. v. 6.

Azért, a mely Angyal hirdette a Christus fogantatását, hihető, hogy feltámadás-kor, úgyan azon *Gabriel* Angyal ment nagy örömmel Bóldog Aszszonyhoz és víg énekléssel mondotta: *Regina cæli, lætare, Alleluja:* etc. Meny-ország Királynéja, örvendezz, *Alleluja:* mert a te méhed gyümőlcse, *Alleluja;* feltámadott, mint mondotta, *Alleluja.* Él a te fiad [4] *Jósef* és uralkodik; nem Egyiptomban, hanem az egész világon. Ezzel a hírrel, megtellyesedvén az áldott Szűz lelke mennyei vigasággal, örvendetes köny-húllatásokkal kezde énekleni: magasztallya az én lelkem az Urat; és örömmel röpdös az én szívem az én Üdvözítő Istenemben. Mert megmutatta az ő karjának erejét: lehánta a hatalmasokat birodalmokból és felemelte az alázatosokat.

[4] Gen. 45. v. 26.

Mikor ezeket mennyei elmélkedésben merűlve énekelné Bóldog Aszszony, béméne azonban Christus, három nagy és dücsösséges sereggel: a mennyei Angyalokkal; a kiszabadúlt lelkekkel; és az emberi testben újonnan feltámasztott Szentekkel: és az ő Szent Annyát, nagy kegyessen megölelvén, gondolhatatlan vigaságokkal megtellyesíté: az ő Testének dücsösségét megjelenté: szenvedésének gyümőlcsét; a sok ezer régi Szent Atyákat, rendel megmutogata néki. Ezek pedig, mind eggyig, nagy böcsüllettel, az Isten Annya-előt leborúlván, üdvözlék, áldák, dücsöíték azt a méhet, azt az emlet, mely az ő váltságokat hordozta, nevelte: és sokkal

[1]Judit.15.v.10. nagyob és méltób okból azt kiáltották néki, a mit [1]*Judit*-nak az sidók: Te vagy az Isten országának dücsössége: Te vagy öröme Israëlnek: Te vagy az emberi nemzet böcsülleti: Te-általad lett a mí váltságunk és ellenségünk romlása. Azért, soha el nem fogy a te dícsireted az emberek szájából. Bétellyesedett, a mit magad jövendőllöttél, és bóldogítanak téged minden nemzetségek mind-örökké. Az áldott Szűz pedig, ama más *Máriá*-nak, a *Mojses* húgá-
[2]Exod 15.v.21. nak szavait nagy vígan éneklette: [2]*Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est:* énekellyünk az Urnak, mert dücsösségesen fel-magasztaltatott. Ezen-közben szerelmes Fiának, teremtő Istenének,
[3]Cant. 1.v. 15. szent sebe-helyeit aitatoson csókolgatván, szűnetlen kiáltotta: [3]*Ecce tu pulcher es, dilecte mi et decorus:* szép vagy immár, édes szerelmem, szép vagy. Elmúltak a vereségek kékjei: megszáradtak könyhúllatásidnak folyami: megszűntek Szent Vérednek forrási. Éppen és tekélletesen szép vagy és szépen maradsz mind-örökké.

Az emberi nemzetnek, oh mely nagy öröm adatott a mái napon!

Első örömünk az; hogy ezen a napon nyilatkozott-ki, hogy a
[4] Gen. 49. v. 9. *Juda* nemzetségéből-való oroszlány [4]győzedelmet vett ellenséginken:
[5] Luc. 1. v. 74. halálon, bűnön, ördögön: hogy, [5]*Sine timore, de manu inimicorum liberati,* szolgához- és rabhoz-illendő félelem-nélkül, szolgállyunk ez-után Istenünknek, mivel ellenségünk kezéből megmenekedtünk. Tellyes életében bajt víjt és viaskodott ezek a gonosz bajnakok-
[6]Prov.30.v.30. ellen Christus. És, noha, [6]*Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum;* ezeknek erejétűl meg nem ijedett, sőt bátorságoson ellenek-állott, véllek szembe-szállott; noha ellenségit megijesz-
[7] Amos. 3. v. 8. tette; mert, [7]*Leo rugiet, quis non timebit?* nincs oly fene-vad, mely meg nem retten, mikor az oroszlány-ordítást hallya: mindaz-által, midőn az ellenségekkel harczolt, sok sanyaruságot és faratságot érzett; sok sebeket vett; végre halált szenvedett; úgy, hogy, szinte Feltámadásá-ig, bárónynak tetczett inkáb, hogy-sem oroszlánnak: és, a mint hólt Testének koporsója bépecsételteték a sidóktúl; úgy az ő hatalmassága, hét pecsét-alat rejtve tartaték, ugy-mond Szent
[8] Apoc. 5. v. 1. Janos, [8]mert születése, környűl-metélése, kísértete, világi fáratsága, szenvedése, halála, temetése eltitkolták és pecsét-alat tartották az
[9] Gen. 49. v 9. o erejet: hanem, Feltámadása elszaggatá a koporsó pecsétit és megnyilatkoztatá, hogy, [9]*Ad prædam ascendit; requiescens accubuit, ut leo;* mind a Kereszt-fára, mind pokolba, mind koporsóba, préda-keresni ment a mí oroszlányunk. A Kereszt-fán elszaggatá és

Szent Vérével letörlé azt a bűnnek és haragnak [1]adós-levelét, mellyet *Ádám* atyank adott vólt a *sátán*-nak; mikor ennek akarattyát követvén, Isten parancsolattyát, kedveért által-hágta. Pokolba szálván, elrontotta az ördög hatalmát és meglánczozta az ő dühösségét: [2]*Per mortem destruxit eum, qui habebat mortis imperium, diabolum:* elrontotta (ugy-mond Szent Pál) halálával, a halál urát, az ördögöt. Koporsóba tétetvén, kiszaggatá a halál fulákját; úgy hogy, az ő Feltamadása-után, méltán csúfolhattyuk a halált; [3]*Absorpta est mors in victoria. Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus?* Elnyeletett, hiszem, a halál a Christus győzedelmével? Hol vagyon most a halál fulákja? Hol vagyon foga, győzedelme? [4]*Ero mors tua, o mors:* a halálnak halála lészek, ugy-mond Christus. Azért, [5]*Vicit leo de tribu Juda;* győzedelmet vett a *Judá*-nak oroszlánya és, a mint Szent Péter írja; [6]*Per resurrectionem, deglutiens mortem, ut vitæ æternæ heredes efficeremur;* feltámadása-által, elnyelte a halált; hogy a bóldogságnak örökösi lennénk. Mind-ezek, a hatalmas ellenségek győzedelmi, ezen a napon tetczettek-meg. Melyre-nézve, méltán mondhattyuk: [7]*Hæc dies, quam fecit Dominus;* ez a nap, mellyet örömünkre teremtett az Ur: örvendezzünk és vígadgyunk ez napon.

[1] Coloss. 2. v. 14, 15.
[2] Heb. 2. v. 14.
Dæmon, est ut canis ligatus.
[3] 1. Cor. 15. v. 54. 55.
[4] Oseæ, 13. v. 14.
[5] Apoc. 5. v. 5.
[6] 1. Pet. 3. v. 22.
[7] Psal. 117. v. 24.

Nem ok-nélkül rendelte Christus, hogy azon a napon lenne Feltámadása, mellyen [8]világ kezdetiben, legelőször a világossá-got teremtette; és a mellyet deákúl, *Dies solis,* napnak napjának neveznek. Mert ezzel azt akarta jelenteni; hogy, ollyan a Christus országában az ő Feltámadásának dücsőssége, minémü e világban a világosság. A világosság a fene-vadakat [9]megrettenti és az embereket munkára ébreszti; ugy-mond Szent *Dávid.* A világosság oly nagy vigasztalására vagyon az embernek, hogy, a ki ezt nem láttya, semmi öröme nem lehet annak; [10]ugy-mond Szent *Tóbiás.* A világosság-nélkül, semmi szépsége nem látczik e világnak és benne-valo drága marháknak: mert, [11]*Omne quod manifestat, lumen est;* világosság, a mivel valami megmutattatik. A világosság-nélkül, semmi gyümőlcse nincsen a földnek: és ez-okon, [12]*Inanis et vacua;* haszontalan és üres vólt mind-addig a föld, valamíg Isten a világosságot nem teremtette. Az embernek minden munkája világosság-altal lehet: mert, [13]*Venit nox, quando nemo potest operari;* mikor bésetétedik, senki nem munkálkodhatik. Ah, keresztyének, a Christus Feltámadása a keresztyénség világossaga. Mikor meghala Christus, setétség [14]lén az egész világon; nem-csak külső, hanem belső setét-

[8] Gen. 1. v. 3.
[9] Psal. 103. v. 20. 22.
[10] Tob. 5. v. 12.
[11] Ephes. 5. v. 13.
[12] Gen. 1. v. 2.
[13] Joan 9. v. 4.
[14] Matt. 27. v. 45.

ség, tudatlanság, hitetlenség, vakság; azért mongya Szent Pál:
[1] Ephes. 5. v. 8. [1] *Eratis aliquando tenebræ;* az-előt setétségek vóltatok: nem értettétek az isteni dolgokat. Még az Apostolokrúl-is azt olvassuk; hogy,
[2] Luc. 18. v. 34. [2] *Ipsi nihil horum intellexerunt;* a Christus Keresztinek és szenvedésének dücsősségét meg nem foghatták: mert a Feltámadásnak világossága-nélkül, a keresztyén hitnek szépsége meg nem ismérszett: a Christus győzedelme ki nem tetczett: a Feltámadásnak reménsége nem fényeskedett: az örök bóldogságnak keresése nem gyakoroltatott.

Szent Pál Apostol, minek-utánna azt mondotta vólna a *rómabélieknek*, hogy Christus, embersége-szerént, a Szent Lélektűl formáltatván, Isten Fiává választatott: ezt, a Christus Feltámadásából
[3] Rom. 1. v. 4. mongya, hogy megismértetett; [3] *Ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri. Athénas*-városában, bátran hirdette, hogy Christus lészen itílő-birája az egész világnak: ezt azzal bizonyít-
[4] Actor. 17. v. 31. ván; mert, [4] *Fidem præbuit omnibus, suscitans eum a mortuis;* az Isten elégséges hitelt szerzett azoknak, a miket tanítnak az Apostolok, a Christus Feltámadásával. Mint-ha azt mondaná Szent Pál: a Christus Feltámadásának világossága megismértette, hogy valami Christusban képtelennek látczott, igen illendő vólt; valami gyarlónak tetczett, igen erős vólt. Ez rettenti a gonoszokat, ugymint a koporsó-őrző vitézeket; vígasztallya az igazakat; gerjeszt munkára mindeneket: és elhiteti velünk, hogy, job a Christus
[5] Hebr. 11. v. 26, 24. Keresztinek gyalázattyát viselni, hogy-sem a [5] *Faraó* leányának fogadott fia lenni és minden gazdagságinak örökösségéhez jutni.

Másik örömünk a Christus Feltámadásából, az; hogy ezen a napon, reménség adatott feltámadásunkrúl és testünk dücsősségérűl.
[6] Rom. 8. v. 11. Mert, [6] *Qui suscitavit* Jesum *a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis;* a mely Isten feltámasztotta a mí Fejűnket, Christust, megeleveníti a mí testűnket-is; mivel az ő lelke mí-bennünk vagyon: és, a mint
[7] Philip. 3. v. 21. Szent Pál írja, [7] *Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ:* a mí elvetett testünket megújíttya, az ő dücsősséges Testének fényességére. A mí Üdvözítőnket a Szent
[8] Apocal. 5. v. 5. Irás, *Dávid* gyökerének, nem egyszer nevezi; [8] *Vicit Leo de tribu*
[9] Isai. 11. v. 10. *Juda, Radix David.* [9] *Radix Jesse: erit sepulchrum ejus gloriosum.*
et Rom. 15. v. 12 Mert jóllehet, emberi természete-szerént, *Dávid* gyökeréből szárma-
[10] Isai. 11. v. 1 zott veszszőnek virága vólt Christus, a mint [10] *Isaias* nevezi: de, az isteni személynek eggyesülésére-nézve, Christus vólt gyökere

Dávid-nak, sőt az egész emberi nemzetnek; és ahoz-képest nevezi magát, [1]szőlő-tőnek; minket pedig, szőlő-veszszőknek. Igyekeztek azon a sidók, hogy ezt a gyökeret kifeszegessék; és azért mondották: [2]*Eradamus eum de terra viventium, et nomen ejus non memoretur amplius;* jer szaggassuk-ki gyökerestűl őtet az élők földéből, hogy neve se maradgyon: de ezt végbe nem vihették, mert igen mélyen óltatott vólt az isteni Személynek egészségébe: hanem, [3]*Abscissus est de terra viventium;* kivágák őtet, de ki nem ásák. Azért, a gyökér megmarada; és a Feltámadás-után, [4]*Refloruit Caro mea,* megvirágzott az ő Teste: és a mint *Isaias* mongya, [5]*Ascendit, sicut radix de terra;* miképpen az elvágott fa gyökeréből, sürűbben nevekednek a veszszők: úgy a Christus halála-által, az egész emberi nemzetnek újulása lén. Kivágatik bezzeg, a halál fejszéjével a mí testünk-is: de, mivel a mí gyökerünk, a Christus, él, ismét megújúl, a Feltámadásnak kikeleti eljővén; sőt, az *Oseas* Proféta mondása-szerént, [6]a maga Feltámadásában, úgy-mint, életünk gyökerében, feltámasztott minket Christus. Annak-okáért, [7]*Liberavit eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti;* megszabadította az emberi nemzetet, a halál rettegetésétűl, mely annak-előtte egész életünket szolgai félelemben tartotta, mert az ő Feltámadása-után, a halál csak álom és nyugodalom; mely-után ismét felébredünk: és erre-képest, nem rettegéssel, hanem kívánva várjuk a jó halált.

[1] Joan. 15. v. 5.
[2] Jer. 11. v. 19.
[3] Isai. 53. v. 8.
[4] Psal. 27. v. 7.
[5] Isai. 53. v. 2.
[6] Oseæ, 6. v. 3.
[7] Heb. 2. v. 15.

Mivel azért, ez a nap ily örvendetes: Christusnak; az ő Szent Annyának; az Angyaloknak; az egész emberi nemzetnek: mí-is vígadgyunk ez napon: nem úgy, mint a gonoszok, [8]*Qui lætantur cum male fecerint et exultant in rebus pessimis;* kik a gonosságban, az ocsmány életben örvendeznek: hanem, a mint Szent *Dávid* mongya, [9]*Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum Domine;* azon örűllyön a mí szívünk, hogy az Istent féli: őtet szereti; ő-néki szolgál. Nem akarja Isten, hogy testi vigasággal szentellyük a Húsvétet: azért [10]kovásztalan, sovány pogácsával kel élni Húsvétban. Nem testi kovászt tílt Isten mí-tőllünk, hanem a bűnök kovászát és azért parancsollya, hogy Húsvét innepében, lakozzúnk [11]*Azymis synceritatis et veritatis,* oly tiszta igaz szentségben, melyhez ne légyen elegyítve semmi gonosz vétek. És levetkezvén [12]a régi emberből, erkőlcsivel egyetemben, új életbe őltözzünk: hogy, miképpen Christus, lepedőjét koporsóban hagyván, fényes, halhatatlan, gyors testel jött-ki a koporsóból: mí-is, Christussal fel-

[8] Prov. 2. v. 14.
[9] Psal. 85. v. 11.
[10] Exod. 12. v. 15.
[11] 1. Cor. 5. v. 8.
[12] Coloss. 3. v. 9. Ephes. 4. v. 22, 24.

támadván lélek-szerént, ne légyünk ollyanok, mint *Lázár,* [1]kinek kezei kötözve, teste lepedőbe takarva vólt, feltámadása-után-is: hanem, a régi *Ádám* köntösit, gonosz és feslett erkőlcsünket elhadgyuk: [2] *In novitate vitæ ambulemus,* új életben járjúnk: fényessek légyünk, jó erkőlcsöknek tekélletességével: halhatatlanok légyünk, a halálos vétkekre viszsza-nem-térésünkel: gyorsak légyünk, a jónak követésében és a gonosznak távoztatásában. Mellyet engedgyen nékünk az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

[1] Joan.11.v.44.

[2] Rom. 6. v. 4.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Kik részesek a Christus Feltámadásának örömében.

Kimondhatatlan öröme vólt a megért és megvénhedett *Jákob* Patriarkának, mikor az ő szerelmes fiárúl, *Jósef*-rűl, bizonyos hírt hozának, hogy, nem-csak él, hanem ő parancsol egész Egyiptom földének. Azért, ottan felkiálta nagy vígan: [4] *Sufficit mihi;* elég nékem, ha él az én fiam: nem tekíntem törődött vénségemet; nem sajnállom házamból kibontakozásomat; nem kíméllem hoszszú útravaló fáratságomat: elmégyek és meglátom őtet.

[3] Gen. 45. v. 26.

[4] V. 28.

Nincsenek emberi szók, mellyek elégségesen kimagyarázhassák amaz örömnek nagy-vóltát, mellyel tellyesedtek az *Israël* fiai, mikor a Veres-tengernek megtorlott habjai-közöt, száraz lábbal által-menvén, a partrúl nézték *Faraó*-nak [5]vízben-veszését. Azért, egy roppant seregben, *Mojses* a férfiakkal; másban, *Maria,* a *Mojses* húga az aszszonyokkal, vigaságos énekekkel felkiáltának: *Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est;* dícsírjük az Urat: énekellyünk Istennek, mert dücsösségesen felmagasztaltatott.

[5] Exod.15.v.10, 20.

Mentűl illendőb (keresztyének), hogy az anyaszentegyház, ezen a mái szent napon örvendezzen, mikor az ő szerelmes jegyese, az ártatlan *Jósef,* [6]a setét tömlöczből, a halandóság fogságából kihozaték; és dücsösséges őltözettel felékesíttetvén, a halálon uralkodni kezdett? Mikor a pokol-béli *Faraót,* szentséges vére tengerében elmerítvén, az ő fiait és híveit, az örök élet partyára állatta? Mennél nagyob és üdvösségesb ez a szabadúlás: annál nagyob és vigaságosb örömmel vígadoz a mái napon a hívek gyölekezete: Ugy hogy, a *Tobiás* jövendőllése-szerént, [7] *Per omnes vicos ejus cantatur Alleluja;* minden templomi, minden úczái *Alleluja* zen-

[6] Gen.41.v.14.

[7] Tob.13.v.21.

géssel megtőltetnek: minden isteni szolgálatoknak, Szolosmának, Vecsernyének és Szent Misének elei, közepe, vége, *Allelujá*-val tellyes.

Ugyan-is, minden innepek-közöt, egyedűl Húsvét innepe, oly vigaságos, hogy, az ördögön-kivűl, senkinek semmi szomoruságravaló ok nem adatik ebben. A töb innepekben elegyíttetik valami szomorúság. Mikor Christus születék, örvendeztek az Angyalok, de Christus ő-maga, fázott, siránkozott,; Bóldog Aszszony és Szent *József* bánkodtak, hogy oly nagy vendéget, oly alá-való szállásba kellett fogadni; és szegénségek-miat, illendő készűletek alkalmatosságával nem tisztelhették. Mikor Christus meghólt, nagy és dücsösséges vígasztalására vólt az emberi nemzetnek; mivel akkor adóssága megfizettetett, adós-levele elszaggattatott, váltsága elvégeződött: de sanyarú és fájdalmas vólt a szenvedés Christusnak, azért az ég gyázba őltözék; a templom fedele elszaggattaték; a kő-sziklák megrepedezének: [1] *Et Angeli pacis flebant amare;* és az Angyalok- [1] Isai. 33. v. 7.
is, módgyok-szerént, szomorkodtak. Az áldott Húsvét napján pedig, örvendeztek az 'egek; és szép fényes-őltözetű Angyal-által, az aszszonyokat vígasztalták: örvendezett a főld és [2] *Terræ motus factus* [2] Matt. 28. v. 2.
est magnus; ugyan ugrándozott, vagy tánczolt, örömében; pokolnak a mely része örömben részesülhetett, a benne-lévő Szent Atyákat vígan kibocsátotta fogságokból.

Mivel azért, ily örvendetes ez a Szent Húsvét napja; méltán azt mondhattyuk, a mit *Samariá*-nak szabadulása-után mondának ama négy férfiak: [3] *Hæc dies boni nuntii est;* örvendetes hír-mon- [3] 4. Reg. 7. v. 9.
dás napja ez: vétkezünk, ha halgatással mulattyuk és nem hirdettyük szabadulásunk vigaságát. És, mint-hogy valamit üdvösségesen hirdethetünk Üdvözítőnk Feltámadásárúl, abban ál, hogy ércsük, micsoda haszna vagyon a Christus Feltámadásának; minéműeknek kel lennünk, hogy a Feltámadás hasznaiban részesűllyünk: én-is, a mái Evangeliom folyásából, ezt a két dolgot fejtegetem: *először;* *Propositio.*
az Angyalnak vígasztaló szavaiból megmutatom, micsoda hasznuk vagyon a Christus Feltámadásából. Másodszor; az aitatos aszszonyok példajából megismértetem, mint kel magunkat viselnünk, ha valósággal és nem-csak színnel, akarunk részesek lenni a Christus Feltámadásának örömében és hasznában.

Sem rövideb, sem világosb és mélységesb szókkal summába ELSŐ RÉSZE.
nem foglalhatta az Angyal a Christus Feltámadásának gyümölcsét és hasznát, melyben e földön részesűlünk, mint, mikor azt mondá: *Nolite timere: surrexit, sicut dixit:* ne féllyetek; feltámadott Christus,

a mint megmondotta. Mi vólt egyéb félelemnél, az ember élete, a Christus Feltámadása-előt? Az egész emberi nemzet méltán azt
[1] Gen. 4. v. 14. mondhatta, a mit *Cain* monda: [1] *Omnis, qui invenerit me, occidet me:* nincs sohúlt bátorságom; mihent Isten reám-haragutt, minden állat ellenségemmé vált: valaki talál, megöl engem.

Első és rettenetesb félelme embernek a haláltúl vólt. Mert, a
[2] Heb. 2. v. 15. Szent Pál mondása-szerént; [2] *Timore mortis, per totam vitam obnoxii erant servituti;* mint, a mely szolgát, latorságaért, fogva tartanak, nem egyéb a tömlöczben-való élete, hanem rettegés; úgy minnyájan, *per totam vitam,* egész életünkben, a halál félelmében gyötrődtünk. Mert a Christus Feltámadása-nélkül, az emberi gyarlóság hólta-után-való feltámadást nem remélhetett; holot kivált-képpen a világi bőlcseségből azt tanúlta, hogy, *A privatione ad habitum, non datur regressus;* a mi egyszer elromlott, mászor fel nem éppűl. Azért, mikor Szent Pál *Athenas*-ban, nagy sokat szóllott vólna a keresztyéni tudományrúl, mind örömest halgaták: de mihelyt a
[3] Actor. 17. v. 32. halottak feltámadásárúl emlékezék, [3] *Quidam quidem irridebant; quidam vero dixerunt, audiemus te de hoc iterum;* némellyek megcsúfolák, nevetek őtet; némellyek fülök-mellől bocsáták és mászorra hallaszták errűl-való tudakozásokat. Azon-képpen *Festus,* kedvesen hallá Szent Pált, míg egyéb dolgokrúl predikálla: de, mihent a
[4] Act 26 v. 24. halottak feltámadását kezdé emlegetni, felkiálta: [4] *Insanis Paule: multæ te literæ ad insaniam convertunt:* megbolondúltál Pál; a nagy tudomány esztelenné tett tégedet. Bolondságnak, esztelenségnek itílte a halálból-való feltámadást. De a Christus Feltámadása bizonyossá tett, hogy mí-is feltámadunk. Azért Szent *Jób,* feltámadásának reménségét felséges szókkal említvén, így magyarázza
[5] Job. 19. v. 25. gyökerét és fondamentomát bizodalmának: [5] *Scio quod Redemtor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum: reposita est hæc spes mea in sinu meo:* tudom, hogy az en Megváltóm él, és én-is az utolsó napon feltámadok a földből: kebelembe rejtettem és erőssen őrizem ezt a reménséget. Szent Pál Apostol, ennél-is
[6] 1. Cor. 15. v. 13. sqq. világosban írja, nem egy helyen, hogy [6] a Christus Feltámadása-nélkül, a mí feltámadásunk hitele hiuság vólna: ha Christus fel nem támadott, ugy-mond, hiuság a mí predikállásunk; hiuság a mí tanu-
V. 17. 18. bizonyságunk; esztelenség a tí hitetek. Egy szóval; *Si Christus non resurrexit: ergo, qui dormierunt in Christo, perierunt;* ha Christus fel nem támadott, elvesztek, valakik megháltak.

Tudgyátok-e, miért akarta, sőt parancsolta Isten, hogy a Hus-

vétot, [1]*Mense verni primum temporis,* a tavasznak első kezdetiben, szentellyék a sidók? A füveknek és fáknak akkori újúlásával, reménséget akart adni, hogy Húsvétban lészen a mí testünk újulása, mikor a mí Fejünk Christus, feltámadott. Azért, *Nolite timere,* ne féllyetek a haláltúl, keresztyének: mert, minek-utánna Christus feltámadott, el nem fogyat, hanem halhatatlan életre újít a halál minket, melyre-nézve, az Új Testamentomban, aluvásnak és nyugodalomnak neveztetik a halál: és kívánatossá valtozott, a mi eléb rettenetes vólt. [1] Deut. 16. v. 1. Exod. 12. v. 2.

Másik félelme embernek, arrúl vólt; hogy a mennyei Paradicsomból ki ne rekesztessék és örökké ördög rabságában ne hagyassék. Mert, mikor az első atyánk, hátra-vetvén az Isten parancsolattyát, helyt ada az ördög szavának: inkáb böcsülvén az ördög csalogatását, hogy-sem az Isten hagyását, néminémű-képpen istenné választá a sátánt, melyre-nézve, Szent Pál, az ördögöt nevezi, [2]*Deum hujus sæculi;* világ istenének. Mert, noha nem teremtője, de vezére a gonoszoknak, kiken uralkodik: és, a mint másut szól, fejedelme és birodalom-tartója a gonoszoknak: [3]*Principalus et potestates; mundi rectores tenebrarum harum:* [4]*princeps potestatis aëris hujus;* kik vezérlik és kegyetlen birodalommal terhelik a gonoszokat. Ennek azert, [5]a KEGYETLEN UR-nak súllyos igája, szűnetlen rettegtette az emberi nemzetet: mivel ő-tölle, [6]fogva-tartattunk akarattya-szerént. Annak-felette, mihent az Ur Isten paradicsomból kiűzé *Ádámot;* azt mongya a Szent Irás: [7]*Collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim et flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ;* hogy egy Cherubimot állatott paradicsom-eleibe, tüzes forgó-pallossal, hogy senki az élet-fájához ne juthasson. Azért, senki az örök életnek gyümölcsében részes nem lehetett, valamíg Christus fel nem támadott. De a Christus Feltámadásával, az Isten fiainak szabadságába vitettünk és szolgai rabságunk változásárúl reménség adatott: úgy, hogy, sokkal dücsösségesb állapatra jutunk a Christus Feltámadásával, hogy-sem az élet-fája gyümölcsének kóstolásával. Mert, a Szent Pal mondásaszerént, [8]ha a mí testünk rothadandó, mikor a földbe vettetik: de rothadatlan és [9]szenvedhetetlen lészen, mikor feltámad. Ha rút, és nemtelen; ha szagos és iszonyú, mikor földbe tétetik: [10]dücsösséges fényességgel tündöklik, mikor új életbe öltöztetik. Ha erőtlen és magával sem bír, mikor a sírba eresztetik: [11]erős, gyors és hatalmas lészen, mikor az örök életre megújíttatik. Ha goromba és oktalan-állatok testéhez hasonló, mikor eltemettetik: [12]gyenge és [2] 2. Cor. 4. v. 4. [3] Eph. 6 v. 12. [4] Ephes. 2. v 2. [5] Isai. 19. v. 4. [6] 2. Tim. 2. v. 26. [7] Gen. 3. v. 24. [8] 1. Cor. 15. v. 42. [9] Impassibilitas. [10] Claritas. [11] Agilitas. [12] Subtilitas.

mindenen által-ható lészen, mikor megeleveníttetik. Azért, *Nolite expavescere;* ne féllyetek, keresztyének: mert az ördög hatalma eltöröltetett, az élet-fájának gyümőlcse veletek-közöltetett.

Harmadik félelem a mennyei Angyaloktúl vólt. Az igaz hív szolgáknak tiszti az, hogy ura baráttyának baráti, ellenségének ellenségi légyenek. Mivel azért, a Christus engesztelése-előt, minnyájan ellenségi vóltúnk Istennek: következik, hogy a mennyei Angyalok-is ellenségi vóltanak az embernek. Mint-hogy azért, az ellenségek-közöt, minden nyájaskodás, társalkodás, kereskedés, meg szokott szűnni: minden cselekedete az ellenségnek kétséges, félelmes, gyanuságos. Nem vólt az embernek semmi bátorsága az Angyalok társalkodásában: sőt, ha valamely Angyal megmutatta magát valakinek, félelemnél és rettegésnél egyebet nem szerzett jelenésével. *Manue,* sokat beszélle az Angyallal: de, mihent megérté, hogy Angyal, a kivel szól, nagy rettegéssel fel-
[1] Judic.13.v.22. kiálta: [1] *Morte moriemur;* halálnak halálával kel vesznünk, mivel az Angyalt láttuk. Azon-képpen, mikor *Tobiás*-nak megmondotta
[2] Tob. 12.v.16. vólna *Rafaël,* hogy ő Isten Angyala: [2] *Cum hæc audissent, turbati sunt et trementes ceciderunt super terram, in faciem suam;* nagy reszketéssel, földre esék *Tobias,* félelmében. De, minek-utánna,
[3] Rom. 4.v. 25. [3] *Christus resurrexit, propter justificationem nostram;* Feltámadásával megigazítá és Isten kedvébe jutata minket Christus: mingyárt barátságoson kezdének az Angyalok nyájaskodni az emberekkel: és, a mint e mái Evangeliomból hallók, nem, hogy ők rettentenék az embereket, de, sőt biztattyák; *Nolite expavescere;* hogy semmit ne féllyenek. Sőt, mikor Szent János, úgy akarná az Angyalt tisztelni, mint az Ó Testamentomban szokás vala, megtíltá az
[4] Apoc.19.v.10. cap. 22. v. 9. Angyal; nem akará felvenni-tőlle a tiszteletet: [4] *Ne feceris, conservus enim tuus sum;* mert immár mí-is, a Szent Angyalok polgár-társai, Istennek belső szolgai lettünk, Christus-által.

Mind-ezekből megtanúlhattyuk, mely méltán neveztetik a mí
[5] Exod.12.v.11. Üdvözítőnk Feltámadása napja, *Paschá*-nak. A *Pascha,* [5] annyit tészen a sidó nyelvben, mint *transitus,* által-menetel. Isten ő-maga nevezé *Paschá*-nak azt a napot, mellyen által-ment az Angyal Egyiptomon és megölte minden első-szülöttét a pogány népnek. Ugyan akkor, a sidók az egyiptom-béli rabságból és szolgálatból, szabadságra által-menének: és csak-hamar az-után, a Veres-tengeren *Canaán* földébe által-kőltözének. Ha a sidók szabadulásának napja, által-menetelnek neveztetett: méltábban neveztetik az Urunk

Feltámadása napja által-menetelnek. Mert ezen, nem-csak Christus halálból által-ment az életre; hanem minket-is, halálból életre, bűnből igazságra, félelemből bátorságra hozott: [1]*Ut sine timore, de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi;* hogy, ellenségink torkából kiszabadúlván, félelem-nélkül szolgállyunk ő-néki. [1] Luc. 1. v. 74.

MÁSODIK RÉSZE

Lássuk rövideden, mi kívántatik-tőllünk, hogy a Christus Feltámadásanak örömében részünk légyen.

Csudálkozásra méltó, hogy Christus, feltámadván, először-is aszszonyoknak, és nem az Apostoloknak, hirdette és mutatta dücsösségét: sőt azt akarta, hogy az Apostoloknak-is aszszonynépek adnának jó hírt és az ő Feltámadásának örömét hirdetnék. Szent Pál, [2]nem egyszer parancsollya; hogy az aszszonyok ne tanítcsanak, hanem Uroktúl tanúllyanak: mindaz-által, a Christus Feltámadása-kor, azt parancsollya az Angyal az aszszonyoknak; *Dicite discipulis et Petro;* hogy, ne csak a töb tanítványoknak, de Péternek-is, kinek ígértetett vala a Meny-ország kúlcsa, ők hirdessék az Urunk Feltámadását. Azért, ha paradicsomban az aszszony adott elsőben fült az ördög szavának; ha az aszszony engedett elsőben a kísértetnek; ha ő kisztette férjét az esetre: ihon immár, az angyali tanítást aszszonyok érdemlették először hallani: ők adtak hírt a tanítványoknak. [2] 1. Cor. 14. v. 34. 1. Tim. 2. v. 11, 12.

Keresztyének; nem annyira nézi Isten ajándékinak osztogatásában a nemet és külső allapatot, mint a tekélletes akaratot és álhatatos hívséget. Ezek az aszszonyok, kiket az Angyal vígasztal a Christus Feltámadásával, igaz és álhatatos szolgálói vóltak Christusnak: [3]*Galileá*-ból *Jerusalem*-be követték Jesust, a végre, hogy szolgálnának néki; mint feljegyzik az Evangelisták. Mikor halálra viteték Christus, egyebek nem szánakodtak rajta: de ezek az aítatos aszszonyok, [4]*Plangebant et lamentabantur eum;* siratták és keserves szókkal jajgatták az o sok kínnyait és érdemetlen szenvedésit. Minek-utánna felemelék Urúnkat a Kereszt-fára, [5]*Stabant juxta Crucem,* Bóldog Aszszonnyal és Szent Jánossal-eggyüt, a Kereszt-mellet állottak; keszek, ha miben lehetett vólna, akkor-is szolgálni Uroknak. [3] Matt. 27. v. 55. Mar. 15. v. 40. [4] Luc. 23. v. 27. [5] Joan. 19. v. 25.

De talám, elfogya hívségek és aítatosságok ezeknek a szent aszszonyoknak, mihent elfogya élete Christusnak? Ugy tetczik, hogy akkor inkáb nevekedett. Tudták, hogy az igaz szeretet, szükségnek [6]idején válik-meg. Által-értették, hogy, [7]*Omni tempore diligit, qui amicus est;* nem-csak jó szerencsében, hanem minden [6] Eccli. 6. v. 7. [7] Prov. 17. v. 17.

üdőben szeret, a kiben igaz barátság vagyon. Annak-okáért, nemcsak akkor szolgáltak Christusnak, mikor a vizet borrá változtatta, mikor a kevés kenyereket megszaporította, mikor csudatételeinek jó-vóltát mutatta; hanem akkor legszorgalmatosb
[1] Psal. 87. v. 9. gondot viseltek Christusra, mikor egyéb [1]ismerői és jó-akarói
[2] Psal. 30. v. 12. elhadták őtet [2]és távúl-futottak-tőlle.

Annak-okáért, nem kíméllették költségeket a Christus hólt
[3] Mar. 16. v. 1. Testétűl, hanem, [3]*Emerunt aromata, ut venientes, ungerent* JESUM; drága keneteket vettek, hogy megkennék a Christus Testét. Tudták, hogy a Christus Testének nem vólt szüksége az ő kenésekre;
[4] Joan. 19. v. 39. mivel *Nicodémus,* [4]közel száz font aloët és mirrát egybe-elegyítvén, tisztességesen eltakarta vala az Urúnk hólt Testét: de a szent aszszonyok szeretete nem elégszik azzal, a mit más mivelt: úgy tetczik nékik, hogy akár-ki, mit cselekedgyék, ennek a dücsösséges hólt Testnek böcsülletire, mind kevés az ő nagy érdemére-, és méltóságára-nézve. Azért, ők-is kőlteni és fáradni akarnak Christusért.

És nézzed, mely szorgalmatos az ő szeretetek: egy órát el
[5] Luc. 23. v. 56. nem múlatnak: [5]*Revertentes paraverunt aromata et unguenta;* mihent a *Calvariá*-ról viszsza-térének, mingyárt ugyan-azon nap megkészíték a fű-szer-számot és drága keneteket, mellyekkel megkennyék
Ibid. a hólt testet. És, *Sabbato quidem siluerunt, secundum mandatum;* az Isten Törvénye-szerént, Szombaton vesztég voltak. De mingyárt
[6] Luc. 24. v. 1. a Szombat-után, nem várták hogy megvirradgyon: [6]*Valde diluculo,* jó hajnalban, megindúlának a Christus koporsója-felé; úgy, hogy,
[7] Mar. 16. v. 2. [7]*Orto jam sole,* szinte nap-keletkor érkeztek a koporsóhoz. Oh csudálatos aszszonyok, hová mentek ily hajnalban? Tudgyátok-e, hogy nem bátorságos illyenkor járni? Mit akartok a koporsónál?
[8] Matt. 27. v. 66. Vagyon-e híretekkel, hogy a Christus koporsóját [8]bépecsétlették és vitézeket rendeltek-melléje, kik őrizzék, hogy senki meg-ne nyissa? Fel meritek-e szakasztani a pecsétet? Elűzhetitek-e az őriző vitézeket? Lefordíthattyátok-e a nagy követ? Semmi efféle gondolat meg nem tartóztattya a szent aszszonyokat. Mert, *Amanti nihil difficile;* a kiben igaz szeretet vagyon, semmi kedveskedésben nem talál nehésséget: mindent künyűnek és lehetségesnek álít. Az
[9] Cant. 1. v. 1. Énekek Éneke borhoz [9]hasonlíttya a szeretetet. Mert, miképpen a ki bőven iszik a borban, erejét és bátorságát érzi mindenekre; és félelem-nélkül megpróbál, tehetsége-felet-való dolgokat-is: úgy, a kiben tekélletesen lángallik az Isten szereteti, semmi akadéktúl meg
[10] Cant. 8. v. 6. nem ijed; semmi fáratságot nem kímél. Azért, [10]*Fortis est, ut mors*

dilectio; erős, mint a halál, az isteni szeretet: az-az, miképpen a halál senkitűl nem fél és mindeneket meggyőz: úgy, a kiben fénylik az isteni szeretet, nincs abban félelem és erőtlenség. Ha mínékünk az isteni szolgálatban, akár-mi kisded akadék, viselhetetlen terhnek látszik; attúl vagyon, mert nincs az Istennek buzgó szereteti bennűnk: *Amanti nihil difficile;* semmi nem nehéz az igaz szerető nek.

Im hallyátok, keresztyének, kiket vígasztal Christus Feltámadásának örömével. Megértétek, mely tekélletes, álhatatos, szorgalmatos, buzgó szeretettel szolgáltak és kedveskedtek Christusnak ezek a szent aszszonyok, kiket a Követ-angyalok vígasztalának: mert ezek, mind bóldog s mind keserves állapatban Christust követték: mind éltében s mind hólta-után szolgáltak néki. Illyeneket részesít Christus Feltámadása örömében: illyeneket szabadít a halálnak és pokolnak félelmétűl: illyenekkel közli gyümőlcsét Feltámadásának. Azért, illyenek légyetek tí-is, ha érezni akarjátok az isteni vígasztalásokat. Jaj, mely kicsiny dolgok megtartóztatnak minket a jótúl! Szinte ollyanok vagyunk, mint ama jegyes, [1]kirűl panaszolkodik [1] Cant. 5. v. 2. 3.
Christus, hogy nagy munkával és éjjeli fáratsággal, ajtajához [2]ment, [2] Apoc. 3. v. 20.
kolompozott és kérte, hogy megnyissa néki szűvét: de azzal mentette magát, hogy levetkezett és restelli a felőltözést; vagy, ha földre lépik mezít-láb, fél, hogy megmocskollya lábát. Oh gondolatlan mentség! oh túnya restség! Ily kevés munkát kíméllünk Christus Urunk szolgálattyától? De megadá a gondolatlan jegyes restsége árrát. Mert az-után, eszébe-vévén fogyatkozását, [3]felkele, [3] Cant. 5. v. 5, 6, 7, 8.
az úczákra méne, keresé, kiáltá, de fel nem találá kedvesét: hanem egyebeket találá, kik igen megverék és ruhájától megfoszták. Igy jár, a ki csak egy lépést, egy őltözésben-való munkát kímél Christustúl. Ne kíméllyük azért a Christus szolgálattyától fáratságunkat; ne kíméllyük kőltségünket a Christus tagjaitúl, az ő nyomorúlt fiaitúl. Félelmes és bátorságos állapatban, eggyaránt, híven és igazán szolgállyunk Christusnak: és így, a Szent Apostolokkal, mí-is, a Christus Feltámadásának örömében, most és utólsó feltámadásunk-után, részesek lészünk. Melyre segítcsen az Atya, Fiú és Szent Lélek Isten. Amen.

Noha második és harmadik napja Husvétnak és Pünkösdnek, oly illő innep, mint az első nap; és azokra-is rendeltem vólt predikációkat: de szinte akkor érkezének a nyomtatók a husvéti predikációk nyomtatására, mikor egésségem bontakozási és Ország Győlésének foglalatossági üdőt nem engedének, hogy rendbe-hozzam és kiterjeszem azokra a napokra rendelt predikációkat.

HUSVÉT-UTÁN I. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot irta-meg Szent János Evangelista, könyvének huszadik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, eképpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Joan. 20. v. 19. Az üdőben, mikor késő vólna azon a napon, a Szombatnak eggyikén, és bétéve vólnának az ajtók, a hol egybegyőlve valának a tanitványok a sidóktúl-való félelemért: eljöve Jesus és középben megálla és monda nékik: békeség néktek. És, midőn ezt mondotta vólna, megmutatá nékik kezeit és oldalát. Örülének azért a tanitványok, látván az Urat. Monda azért ismét nékik: békeség néktek. A mint küldött engem az Atya, én-is küldlek titeket. Ezeket, mikor mondotta vólna, lehellék; és monda nékik: vegyétek Szent Lelket: a kiknek megbocsáttyátok bünöket, megbocsáttatnak nékik; és a kiknek megtartyátok, tartva vannak.

Tamás pedig, egy a tizen-kettő-közzül, ki Didymusnak mondatik, nem vala-véllek, mikor eljöve Jesus. Mondának azért néki a töb tanitványok: láttuk az Urat. Ő pedig monda nékik: ha-nem, ha látandom az ő kezein a szegek liggatását és újomat bocsátom a szegek helyére és kezemet óldalába eresztem; nem hiszem.

És nyolczad nap-után, ismét ben valának az ő tanitványi, és Tamás ő-véllek. Eljöve Jesus ajtók bétéve és megálla középben és monda: békeség néktek. Az-után monda Tamásnak: ted-bé ide újodat és lásd az én kezeimet; és hozd ide kezedet és bocsásd az én óldalamba; és ne légy hitetlen, hanem hív. Felele Tamás és monda

néki: én Uram és én Istenem. Monda néki JESUS: mivel láttál engem Tamás, hittél: bóldogok, a kik nem láttak és hittek.

Sok egyéb jeleket-is cselekedett JESUS tanitványi-előt, mellyek irva nincsenek ebben a könyvben. Ezek pedig megirattak, hogy hidgyétek, hogy a JESUS Christus Isten Fia; és, hogy hívén, életetek légyen az ő nevében.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szűvel Szent Lelket, monaván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

ELSŐ PRÉDIKÁCZIÓ.

Hogy Christus, közben-járásával és papi áldozásával, megbékéltette Istent az emberi nemzettel.

Nem ok-nélkül nevezi a Szent Irás a Megváltó Christus JESUST, *Principem pacis*, békeség Fejedelmének: mert oly békeséges üdőben jött e világra, melyben [2] a kardokból szántó-vasakat, a kopjákból kaszákat, kapákat csináltak; mivel akkor semmi hadakozások [3] nem vóltak. Az ő születése napján a mennyei Angyalok, békeséget hirdettek a jó-akaratu embereknek; halála-előt, testamentomot tévén, drága örökségűl, békeséget hagya tanitványinak. És, miképpen a *Noé* bárkájába térő galamb békeség jelét, olaj-ágat vín szájában: úgy a mi Üdvözítőnk halál fogságából kiszabadúlván és Apostolit látogatván, ama drága szókat viselte szájában: *Pax vobis, Pax vobis;* szent a békeség: megszerzettem a békeséget: békeség ti-néktek.

[1] Isaiæ. 9. v. 6.
[2] Isai. 2. v. 4.
[3] Mich. 4. v. 3.

Az Evangeliomban hallók, hogy JESUS tanitványi-között megállott, mint nap a *planeták*-között, hogy őket világositcsa: mint kapitán vitézi-között, hogy őket bátoritcsa; mint szű tagok-között, hogy azokat éltesse; mint baráti-között igaz jó-akaró, hogy örömét azokkal közöllye. Megállapodván pedig, első és utólso köszöntése az lén: *Pax vobis;* békeség néktek. Mint-ha azt mondotta vólna: eddig veszedelmes gyűlőlségben, félelmes idegenségben, rettenetes ellenkezésben vóltatok, mert az Isten, [4] *Iratus est contra vos vehe-*

[4] Thren 5.v.22.

[1] Thren. 2. v. 4. 5. *menter,* szörnyen haragutt-reátok: [1] *Tetendit arcum, quasi inimicus; firmavit dexteram, quasi hostis;* kez-íját megvonta, karját és kardgyát [2] Nahum, 1. v. 2. feihúzta-ellenetek. Eddig [2] *Deus ulciscens Dominus,* boszszú-álló; [3] Ezech. 7. v. 9. [3] *Dominus percutiens,* verekedő vólt az Isten és az emberi nemzetet [4] Ezech. 35. v. 5. el akarta rontani; [4] *Eo, quod fuerit inimicus sempiternus;* mivel oly ellenkezésbe esett vala Istenével, melyből maga tehetségével soha örökké meg nem menekedhetett: de ne féllyetek tanítványim, örvendetes hírt mondok: *Pax vobis;* békeség néktek. Én vagyok [5] Ephes. 2. v. 14. 16. békeség-szerzőtök az Istennel: [5] *Interficiens inimicitias in carne, in semet ipso;* Testem szakadásával és halálával, elóltottam a gyülölséget: megöltem az ellenkező idegenséget. Azért, *Pax vobis,* békeség [6] Rom. 5. v. 10. néktek: mert, [6] *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo, per mortem Filii ejus;* ha eddig ellenségi vóltatok Istennek, most az én halálom-által megbékéltettelek.

Mind örvendetes, mind üdvösséges jó hír ez nékünk, hogy Isten elvette haragját róllunk; letette boszszú-űzését; kegyelembe [7] Isai. 66. v. 12. fogadott; és, [7] *Flumen pacis,* az ő bekeségéből áradott sok javainak folyamit, reánk-terjesztette. Azért, hogy ércsük és megbócsüllyük ennek a békeség-szerzésnek módgyát és ebból eredett kotellessé- *Propositio.* günknek megfelellyünk: ez jelen-való órában, *elsőben megmutatom; hogy Christus, mint közben-járónk, könyörgésével és maga Teste áldozásával, békeséget szerzett az Isten- és ember-közöt. Másodszor, rövid szóval megjelentem; mi kivántatik-tőllünk, hogy ennek az Istennelvaló békeségnek gyümölcsében részesüllyünk.* Kérlek, szűvel-lélekkel ébren legyetek a tanulásra.

I. RÉSZE. Kivált-képpen-való tiszti és hévatallya vólt Christusnak, hogy Istent megengesztellye és az emberi nemzettel megbékéltesse: kire- [8] 1. Tim. 2. v. 5. nézve, a Szent Irás őtet [8] *Mediatorem Dei et hominum,* Isten és [9] Hebr. 8. v. 6. cap. 9. v. 15. cap. 12. v. 24. ember közben-járójának nevezi: de felséges közben-járónak, [9] *Melioris, Novi Testamenti mediatorem,* az Uj és job Testamentom közben- [10] Deut 5. v. 4. Gal. 3. v. 19. járójának. Nem ollyan közben-járó vólt Christus, mint *Mojses,* [10] ki az Isten- és a sidók-közöt, az Irott Törvény kiadásában szolgált; [11] Job. 42. v. 8. sem ollyan mint *Jób,* [11] ki Istentűl kegyelmet nyert egy-nehány [12] Zach. 1. v. 12. 13. barátinak; sem ollyan, mint az Angyal, [12] mely a *babylóniai* fogság szabadulását nyerte a sidóknak: hanem, az egész emberi nemzetet, Isten haragjától és örök veszedelemtűl szabadította az Uj Testamentom közben-járója.

Azt mongyuk közben-járónak, ki az egybe-veszett haragosokat és egy-más-gyülőlőket békeségre és egy-más-szeretésre hozza. Hogy

pedig e közben-járás foganatos légyen, szükség-képpen kívántatik, hogy a közben-járónak, mind a két ellenkező részszel barátságos jó-akarattya és kötelessége légyen. Mert a közben-járónak, a bűnösmellet-való törekedésre, jó akaratból kel indíttatni: annál-is, a kitől bocsánatot akar nyerni, tekíntetben kel lenni, hogy hasznos légyen közben-iárása. Mivel azért, [1]*Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi;* Christusban emberi és isteni természet találtatott: mind a két féllel nagy szövetsége és kötelessége vólt: az emberért imádkozhatott; az Istent [2]*pro sua reverentia,* böcsülletes méltóságával meglágyíthatta, haragját engesztelhette: kegyelmet és örök békeséget nyerhetett az emberi nemzetnek.

[1] 2.Cor.5.v.19.

[2] Hebr. 5. v. 7.

Két-képpen szokott békeséget szerzeni a közben-járó: először: könyörgéssel, kérvén a megsértt részt, hogy a vétkest kedvébe vegye: hogy jó akarattyát tőlle meg ne vonnya: hogy terjeszsze irgalmasságának jó hírét; annak megengedvén a kín boszszúját tőlthetné. Másodszor; a kéremés-felett, arra kötvén magát, hogy eleget tészen a sértt résznek mindenekrűl, valamiben megbántódott.

A mí édes Üdvözítőnk, mind a két-képpen, *mediator,* közbenjárónk Isten-előt.

Először: valamíg a földön járt, gyakor és buzgó könyörgésekkel esedezett Szent Attyának a vétkesekért; kérvén, hogy, az elesett embernek megbocsásson; hogy elébbi kegyelmességébe fogadgya; hogy irgalmasságát az emberi gyarlóságok fogyatkozásival ne hadgya meggyőzetni. Azt olvassuk az Evangeliomban, hogy Christus Urunk annál csendeseb elmével és nagyob figyelmetességgel akarván könyörögni-érettünk, mennél keveseb tartóztatási lennének az emberi nyájaskodásból, vagy külső érzékenységek cselekedetíből: [3]*Ascendit in montem solus orare;* a pusztákba sietett egyedűl es ot imádkozott. Sokszor, [4]*Erat pernoctans in oratione Dei,* egész étszakát imádkozásban tőltött: de-fő-képpen a Kereszt-fán, maga fájdalmirúl elfeletkezvén, elsőben-is, a bűnösökért könyörge: *Pater, ignosce illis;* Édes Atyám, bocsás-meg a bűnösöknek: vedd-el haragodat róllok: engedgy-meg szegényeknek. Ezt pedig, az imádságot, [5]*cum lachrymis et clamore valido;* sirással és nagy kiáltással cselekedte; és *clamans exspiravit,* kiáltva bocsátáki lelkét.

[3] Matt.14.v.23. Luc. 5. v. 16. cap. 9. v. 18.

[4] Luc. 6. v. 12.

[5] Hebr. 5. v. 7.

A Christus könyörgésében, egy oly dolog vólt, [6]mely igen kimutattya hozzánk-való szerelmét és nyavalyánkon-szánakozását: mert sokszor az ő Szent Attyátúl, oly formán és módon kérte a

[6] Mar. 15. v. 39.

mí bűneink bocsánattyát és veszedelmünk távoztatását, mint-ha ő maga lett vólna vétkes, vagy magának kért vólna kegyelmet.

[1] Actor. 9. v. 4. Mert, miképpen *Saul*-nak [1] azt mondotta, hogy őtet kergette, mikor hívei-ellen dühösködött; miképpen az utólsó itíletben azt mongya,

[2] Matt.25.v.40. hogy [2] őtet segítették, valakik a szűkölködőkkel jót cselekedtek: úgy az ártatlan *Jákob*, a vétkes *Esau* hasonlatosságába öltözvén,

[3] Psal. 21. v. 2. mí képűnkben, úgy könyörgött Szent Attyának, [3] mint-ha őtet hadta vólna a bűnök veszedelmében; mint-ha magáért könyörögne: jelentvén ezzel, hogy úgy érzi lelki tagjainak nyavalyáit, mint magáét; úgy kívánnya és oly buzgó szeretettel kéri szabadulásunkat, mint-ha maga szabadságát kérné, mert minek-utánna tag-

[4] 1.Cor.12.v.27. jaivá [4] tett minket, magáért kéri, valamit kér érettünk.

Meg nem szűnék a halállal a Christus közben-járása és éret-

[5] Heb. 7. v. 25. tünk-való szó-szóllása: mert, [5] *Semper vivens ad interpellandum pro nobis;* örökké él: mindenkor mellettünk-szól. Azért írja Szent János; hogy senki ne vétkezzék: de, ha gyarlóságból valaki elesik;

[6] 1.Joan.2.v.1. kétségbe ne essék; mert, [6] *Advocatum habemus apud Patrem*, Jesum *Christum;* szó-szóllónk és prókátorunk vagyon az Atya-előt, ki engeszteli haragját, közben-járása tiszti-szerént.

Noha azért, a mí Üdvözítőnk, Meny-országban Szent Attyától semmit nem kér, a minek árrát meg nem fizette vólna; a mit halálával és szolgálattyával nem érdemlett vólna; és ez-okon, nem könyörög oly formán, mint mí szoktunk könyörögni; tudni-illik, hogy ingyen-való kegyelemből, érdemünk-felett, segítcsen és javaival látogasson Isten: de azért, bizonyos, hogy Meny-országban,

[7] Rom.8.v. 34. [7] *Interpellat pro nobis,* irgalmat és mennyei áldásokat kér nékünk a közben-járó Christus: nem úgy, mint-ha ezt meg nem érdemlette volna; hanem, mint szolgálattya bérét; mint halálának érdem-

[8] Gen. 4. v. 10. lett jutalmát. És, ha az *Abel* [8] vére égbe kiáltott gyilkosa-ellen: a

[9] Heb.12.v.24. Christus Vére, [9] *melius loquitur*, sokkal job kiáltással, irgalmat kér Istentűl a bűnösöknek.

Cur retinuit Christus vulnera.

Tudgyátok-e, miért akarta Christus dücsősséges kezén, lábán, oly mélyen nyitva tartani a szegek sebeit, hogy azokba férne a Tamás úja? miért marasztotta szent oldalán, oly tágason tátva a dárda-lyukasztását, hogy egész keze Tamásnak belé-férne?

Eggyik okát ennek, azt adgyák a Szent Atyák: mert ezekkel akarta ismértetni, Feltámadásának igazságát. Keresztyén hitünknek szükségesb czikkelye, a test feltámadása. Ezt, noha Szent Pál szép hasonlatosságokkal állattya, mikor azt írja; hogy, a mely

magot [1]földbe vét a szántó, meg nem éled, ha eléb meg nem rothad; és nem úgy kél-ki, mint bévetik; hanem, levele, szára, virága, kalásza, magva lészen a kikeletben, azért nem kel csudálni, ha a mí testünk feltámad, és nem úgy támad, mint a földbe tétetik: mindaz-által, semmiből erőssebben nem vastagíttya Szent Pál testünk támadását, mint a Christus Feltámadásából. Mert, [2]*Si resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit;* ha mí fel nem támadunk, ugy-mond, Christus sem támadott fel. Azért, azzal fejezi tanítását Szent Pál: [3]*Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra; vana est et fides vestra;* ha Christus fel nem támadott, haszontalan és hiuságos a keresztyén hit.

[1] 1.Cor.15.v.35, 36, 37.
[2] V. 13. et 15.
[3] V. 14, 17.

Mivel azért, ily szükséges a Christus Feltámadásának hitele, kívántatott, hogy, [4]*In multis argumentis, præberet seipsum vivum;* sok és nagy jelenségekkel meggyőzné az Apostolok értelmét és elhitetné Feltámadását. Mert ezt oly nehéz vólt hinni, hogy, mikor a szent aszszonyok bátran és örömmel hirdetnék, hogy feltámadott Christus, úgy tetczett az Apostoloknak, [5]*sicut deliramenta;* mint-ha megbolondúltak vólna és ész-nélkül beszéllenének. Tamás-is, a mái Evangeliomban, azt mongya; hogy, ha szemével láttya Christust; ha vélle-beszél; vélle-eszik, iszik, sem hiszi, hogy feltámadott: hanem azt gondollya, hogy, mint *Tóbiás*-sal, [6]úgy beszél és észik-vélle az Angyal. Azért, semmi jelenséget elő nem akar venni, a Christus Feltámadásának bizonyságára, hanem, ha seb-helyeit láttya: és nem-csak láttya, hanem azokba bocsáttya újját és kezét. Megtartá azért Christus dücsőűlt Testében, nem a seb-helyeket, hanem a sebeket, hogy azok lennének az emberi hitetlenség orvossági, a Christus Feltámadásának bizonysági. Úgy, hogy, a Christus Feltámadásárúl-való predikáczióban, azt mondhatnák az Apostolok: [7]*Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris; quod perspeximus, et manus nostræ contrectaverunt; testamur et annuntiamus;* a mit nem-csak egy érzékenseggel sajdítottunk, hanem hallottunk, láttunk, szemléltünk és kezünkkel tapasztaltunk, azt hirdettyük néktek.

[4] Actor. 1. v. 3.
[5] Luc.24.v. 11.
[6] Tob.12.v 19
[7] 1.Joan. 1.v. 1.

Másik okát, a Christus sebei tartásának, azt adgyák a doktorok: mert, nagy dücsosségére vagyon Christusnak, hogy testi sebeit bé nem gyógyította. A nevezetes vitéz-ember, nem szégyenli a sebeket, mellyeket ura-hívsége-, hazája szabadsága-, ártatlanok óltalma-mellet szenvedett, nem fedezi, s el nem rejti, hanem mutogattya az illyen sebeket és dicsekedik bennek: úgy Christus, megtartotta sebeit; és mikor a mennyei Angyalok kérdezték; [8]*Quid*

[8] Zach. 13.v. 6.

sunt plagæ istæ, in medio manuum tuarum? Micsoda sebek vannak a tenyere közepin? dicsekedve felelt; hogy az ő szerelmesinek óltalmában nyerte ezeket az ékességeket.

Harmadik okát, azt mongyák némellyek; hogy ezek a dücsösséges seb-helyek nem-csak a mennyei bóldogság örömében, a híveknek gerjesztő fáklyái lennének a hála-adásra és szeretetre, hanem a földön vitézkedőknek-is minden súllyos igyekben és veszedelmes háboruságiban, erős [1] kő-szikla-lyukak-gyanánt, bátorságos óltalmat szereznének az Isten haragja-előt, [2] *Ingrediantur in petram;* ennek az igaz kő-sziklának repedezett nyílásiba szaladhassanak és, mint kifolyó szép forrásokból, [3] *Haurirent aquas de fontibus Salvatoris;* örömmel meríthessenek üdvösséges italokat, a Christus sebeinek forrásiból.

[1] Cant. 2. v. 14. In foraminibus Petrae Petra autem erat Christus. Cant. 10. v. 4.
[2] Isai. 2. v. 10.
[3] Isai. 12. v. 3.

Mind jók, mind igaz okok ezek: de azt írja Szent Tamás; hogy, a szent sebek megtartásával, nem-csak minket biztat édes Üdvözítőnk, hogy, ha az anya elfeledkezhetik gyermekiről, de ő el nem felejthet minket; mivel, [4] *In manibus descripsi te;* kemény vas-szegekkel és Szent Vére festékevel tenyerére írt minket és mindenkor szeme-előt viseli bűneinkért reá-nyomatott bélyegünket: hanem, azért akarta Szent Testén viselni az emberi váltság jeleit, hogy szó-szóllasa foganatosb lenne; és mutogatván sebeit, erősebben arra bírná Szent Attyát, hogy ő-érette, szeressen minket, mint keserves szenvedésinek gyümőlcsét. Egy-szóval; hogy világ végé-ig, azok a szent sebek békeséget és irgalmasságot kiáltanának és nyernének nékünk.

[4] Isai. 49. v. 15, 16.

Másodszor: nem-csak könyörgésekkel végeződött a Christus közben-járása: hanem Vére húllásával eleget tett Istennek, az emberek bűneiért. Azzal magasztallya Szent Pál a Christus közben-járását; hogy, nem volt, nem-is lehetett más ollyan közben-járó, [5] *Qui dedit redemtionem semet ipsum pro omnibus;* ki magát adta vólna váltságúl mindenekért. És, mikor a Szent Irás emlekezik a békeségről, mellyet szerzett Christus Szent Attyánál, azt mongya; hogy, [6] *Pacificans per sanguinem Crucis, quæ in terris, et quæ in cœlis sunt;* a Kereszt-fán kiöntött Vérével, békéltette-egybe az eget es földet: [7] Testének halálával békeséget szerzett; [8] *solvens inimicitias in carne sua: interficiens inimicitias in semet ipso;* elrontván, mególvén az ellenkedő gyülólködéseket, maga Testében.

[5] 1. Tim. 2. v. 5, 6.
[6] Coloss. 1. v. 20.
[7] V. 22.
[8] Ephes. 2. v. 14, 16

A Szent Irás, Üdvözítőnket néha hív és igaz papi-fejedelemnek nevezi; ki, [9] *Repropritiavit delicta populi,* irgalmat nyert a

[9] Hebr. 2. v. 17.

bűnösöknek. Néha, [1]*Pontificem magnum*, nagy papi-fejedelemnek; [2]*Pontificem sanctum*, szentséges papi-fejedelemnek; [3]örökké-való papi-fejedelemnek; [4]Isten hívatallyából rendeltetett papi-fejedelemnek mongya. Sok helyen, [5]papnak, és [6]*Sacerdotem magnum*, igen nagy papnak hija Christust Szent Pál Apostol.

[1] Hebr.4.v.14. [2] Hebr.7.v.26. [3] Hebr.6.v.20. cap. 9. v. 11. [4] Heb.5.v.5,10. [5] Hebr. 5. v. 6. cap.7.v.17,21. [6] Heb.10.v.21.

Mivel azért, minden papi-fejedelemnek tulajdon hívatallya az, [7]*Ut offerat dona et sacrificia pro peccatis;* hogy áldozatot mutasson Istennek az emberek bűneiért: azt mongya Szent Pál; hogy az Új Testamentom közben-járója, abban mutatta közben-járásának felségét, hogy, nem borjak és bakok vérével áldozott, [8]*Sed per proprium sanguinem,* hanem a maga Vérével nyert örök váltságot: [9]*Oblatus est, ad multorum exhaurienda peccata;* Ő-maga áldoztatott, hogy a sokaság vétkét elrontaná. Nem-is mástúl áldoztatott: hanem, [10]*Semet ipsum obtulit;* maga vólt, mind Pap, mind Áldozat, mely a Kereszt-fa Oltárán Istennek bémutatódott. És, [11]*Ideo Novi Testamenti mediator est;* azért viseli méltán a közben-járo nevet: mert, [12]*Dilexit nos et tradidit semet ipsum pro nobis, Oblationem et Hostiam Deo, in odorem suavitatis;* hozzánk-való szerelméből, magát Istenelőt kedves áldozatúl bémutatta; és Szent Vérének drága kincsével, megfizette adósságunkat, megbékéltetett Istennel.

[7] Hebr. 5.v. 1. cap. 8. v. 3. [8] Hebr.9.v. 12. [9] V. 28. [10] V. 14. [11] V. 15. [12] Ephes.5.v.2.

Az Ó Testamentom áldozati, [13]*Emendationem carnis,* külső és ceremoniás mocskosságtúl tisztították az embereket: de a bűnöket le nem mosták; Isten haragját meg nem engesztelték; a bűnösöket meg nem igazíthatták; a Meny-ország kapuját fel nem nyitották: hanem, a fő-papi-fejedelem közben-járásának áldozattyával kellett ezeket végbe-vinni. Azért, mikor Christust látá Keresztelő János, azt mondá: [14]ihon az Isten Báránya; ihon, a ki elvészi a világ bűneit. Mint-ha azt mondotta vólna: a régi bárányok, [15]*Umbræ erant futurorum;* árnyéki vóltak ennek az Isten Bárányának, ki elvészi a bűnt. Mert, [16]*Impossibile est, sanguine hircorum et taurorum auferri peccata;* lehetetlen, hogy az oktalan-állatok vére, a bűnt elmossa és Istent megbékéltesse: hanem, ennek az ártatlan Báránynak kel a bűnöket elrontani: ennek kel, [17]*Facere pacem: reconciliare Deo per Crucem: interficere inimicitias in semet ipso;* Istennel békeséget szerzeni: a régi gyülölséget és ellenkezést, a Kereszt-fán maga halálával megölni és elfogyatni.

[13] Heb. 9. v.13. [14] Joan. 1. v.29. [15] Heb. 10. v.1. [16] Hebr.10.v.4, et 11. [17] Eph. 2. v. 15.

Isaias Próféta, felséges szókkal kifejezte a közben-járó papi-fejedelem áldozattyának békeség-szerzését: mert azt írta; hogy, minnyájan [18]elszélledtünk és tétova-bújdostunk, mint a pásztor- [18] Isaiæ 53.v.6.

nélkül-való juhok: isteni félelem zabolája-nélkül, ki-ki maga kívánsági-után járt, az ördög kedve-szerént. De a Felséges Atya Isten, irgalmasságából megszánt minket: és a mennyei bóldogság úttyára akarván viszsza-hozni, szerelmes Fiát közben-járóvá rendelé, hogy az Isten igazságának eleget tégyen bűneinkért. Ő-maga-is, a közben-járó, *Oblatus est, quia voluit;* jó kedvel és akarva felvállalta a mí terhűnket és letette életét életünkért. Az iszonyú kínokat pedig, oly csendeszen szenvedte, mint a bárány, mikor gyapját nyírik.

Oh dücsösséges közben-járó Christus Jesus; oh üdvösséges Áldozat és felséges Papi-fejedelem; mivel hálálhattyuk vallyon, a te nagy szerelmedet, hogy minket Szent Atyáddal megbékéltettél? Ha a mennyei Angyalok buzgó szerelme bennünk vólna, sem adhatnánk érdemlett hálákat ezért a te nagy irgalmasságodért, mellyel az Isten haragjának súllyát viselted; hogy nékünk azt mondhatnád, *Pax vobis,* békeség tí-néktek.

II. RÉSZE. Keresztyének; nem elég értenünk, hogy a közben-járo Christus megbékéltetett minket Szent Attyával: hanem, hogy ez a békéltetés foganatos légyen és részesüllyünk abban a békeségben, mellyet Christus szerzett, két dolog kívántatik a mí részünkről.

Először: szükséges, hogy, ha Christus megengesztelte és megbékéltette Szent Attyát: a mí részűnkről se légyen akadék, hanem megbékéllyünk mí-is Istenünkel. Mert, bár a két ellenkező félnek eggyikét megengesztellye és békeségre bírja-is a közben-járó; de, ha a más fél nem akar megbékélleni, fenmarad az ellenkezés és gyülőlség. Azért, nem elég, hogy az Isten részéről kész a békeség: kívántatik hogy mí-is megbékéllyünk Istenünkel.

Ezt Szent Pál, felséges szókkal adta a *Corintus*-várasiak-eleibe:

[1] 2.Cor.5.v.18, 19, 20. [1] *Deus nos reconciliavit sibi per Christum: et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam* Deo *exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo;* Isten minket megbékéltetett magával Christus-által: mert istenség vólt Christusban és a világot magával megbékéltette. Minket pedig, mint követeket, maga képében küldött. Mintha Isten szóllana-általunk, könyörgünk Christusért nektek, hogy megbékéllyetek az Istennel. Ezek a Szent Pál szavai: mellyekben azt hirdeti, hogy Isten megbékéllett a világgal; más-felől, hatalmas kéréssel esedezik Isten nevével, hogy megbékéllyünk Istenünkel. Mi dolog ez, Szent Pál? Ha Christus megbékéltetett, miért kel nékünk fáradnunk a békéllésben? Nem elég, hogy Christus könyörgésével, szent Vére sarczá-

val, megelégítette és engesztelte Szent Attyát: hanem, a mí részünkrűl kívántatik, hogy igaz hit-, szeretet-, penitenczia-által, bűneinkből kifesellyünk és életünket tekélletes erkőlcsökbe foglallyuk. Ezt pedig oly igen kívánnya Isten, hogy, nem-csak erős parancsolattyával kötelez, hanem, hogy édesdedben lágyítcsa és vonnya szívűnket, ugyan könyörög, hogy a Christus közben-járását haszontalanná ne tegyük gonosságunkal: hanem, *Reconciliamini Deo:* a mint Isten kész a békeségre, úgy mí se cselekedgyünk ellenkező és gyülőlség-újító dolgokat.

Nem azon kér Szent Pál, hogy, *Reconciliate Deum,* engesztellyük Istent: hanem, *Reconciliamini Deo,* hogy mí tegyük-le az Istennel-való ellenkezést. Mert az Isten részérűl, kész az engedelem; meg-vagyon a békeség: csak rajtunk ne múllyék; csak mí ne akarjuk Istenűnket ellenségűl venni.

Mivel azért, Isten segítségével, tehetségünkben vagyon, hogy békeségünk légyen Istennel: jaj, ki nagy romlásunkra lészen, [1] *si tantam salutem neglexerimus;* ha az Istennek ily nagy irgalmasságát megvettyük! ha még-is újat akarunk vonni és gyülőlséget űzni Istenünkel! *Reconciliemur Deo,* jer szerezzünk tehát, állandó békeséget Istenünkel: borúllyunk irgalmassága széki-eleibe és könyörögjünk: Oh Szent Isten; Te engemet semmiből teremtettél magad hasonlatosságára, fiadda fogadtál és mennyei bóldogságodban részt igértél. Te őriztél és óltalmaztál számtalan veszedelmektűl: Szent Fiad vérével, örök haragnak és kárhozatnak veszedelméből felváltottál. De jaj! mely háladatlan vóltam a te jó-vóltodnak? Te végetlen jó és minden jónak bévséges forrása lévén, utánnam-jártál és kértél, hogy veled megbékéllyem, barátságodat meg ne vessem: én pedig, futottam-előtted és bűneim úndokságival ingerlettem haragodat. Te minden-nap sokasítottad rajtam jó-téteményidet: én pedig szűnetlen boszszontottam kegyességedet. Igéreteddel és adományiddal semmit nem gondoltam: veszedelmemet keresve kerestem. Inkáb szerettem a teremtett jókat, hogy-sem a Teremtőt: a hiuságot, hogy-sem az igazságot: a bűnök úndokságát, hogy-sem a mennyei bóldogságot: az ördög rabságát, hogy-sem a te békeségedet. Bánom és szégyenlem Uram ennyi gonosságimat; és előtted főldre borúlva, irgalmat kérek bűnös fejemnek.

[1] Hebr. 2. v. 3.

Másodszor: hogy illendő böcsüllettel tisztellyük és méltó hálaadással köszönnyük a Christus közben-járását; hogy nagyob vigyázással őrizzük az ő békeségét: elsőben, azt kel figyelmetesen meg-

fontolnunk; micsoda indúlatból, mely nagy jót, mi módon és mi-végre adott Isten nékünk, mikor Christust adta békeség-szerző közben-járóúl? Az-után, arra kel szemünket fordítanunk, hogy megtekincsük; minémü nagy szeretettel viselte Christus a közben-járás tisztit.

[1] Joan. 3. v. 16. Sic Deus dilexit. [2] Accidens.

Christus ő-maga mongya; hogy, az Isten szeretete [1]vólt oka és indítója, hogy békeség-szerzőt adott az emberi nemzetnek. Nem egyéb Istenben a szeretet, hanem istenség: mert Istenben [2]hozzá-ragasztott tóldalék nincsen; hanem, valami Istenben vagyon, Isten az. Miképpen azért, végetlen felség az istenség: úgy az Isten szeretete, mellyel kedvellett minket, bücsülhetetlen- és végetlen-méltóságú. Ebből a felséges forrásból, oly nagy jó áradott-reánk, melynél nagyob nem lehet. Mert, *Filium suum unigenitum dedit;* nem Profétát, nem Angyalt adott nékünk közben-járóúl, hanem az ő eggyetlen-egy Fiát. Nem fogadott, hanem természet-szerént-való Fiát: kivel öröktűl-fogva közlötte isteni természetét; és a ki ő-vélle egyenlő Isten. Oh, mely nagy szeretet vólt, a melyből ily nagy ajándék származott? Ha sok fia lett vólna az Atya Istennek, nagy szeretetét mutatná, ha azok-közzűl eggyikét hozzánk-küldené és nékünk adná: de azt a Fiát adta, kinél töb sem vólt; a ki örököse

[3] Rom. 8. v. 32. az isteni dücsősségnek; és ezzel-egyetemben, [3]*Omnia nobis donavit;* minden javait velünk-közlötte; úgy-hogy, az ő kegyelme- és

[4] 2. Pet. 1. v. 4. mennyei ajándéki-által (a menyíre emberhez férhet), mí-is, [4]*efficimur divinæ consortes naturæ,* az isteni természetnek felséges tulajdonságiban részesülünk.

Nevekedik az isteni szeretet nagy-vóltának ismérése, ha meggondollyuk, mint és mi-végre adta Isten ezt a nagy jót nékünk. Az Atya Isten, csak kevés ideig küldhette vólna hozzánk Szent Fiát, az-után elválaszthatta vólna tőllünk. Csak úgy küldhette vólna, hogy jelen-létével vígasztalna, bátoritana és példájával oktatna: bár nyavalyáink savát meg ne kóstolná. De nem ezt cselekedte: hanem,

[5] Jer. 13. v. 11. Deut. 10. v. 15. úgy az emberhez csatlotta és, a Szent Irás szóllása-szerént, [5]*Agglutinatus est,* hozzá-enyvezte Szent Fiát; hogy, a mely emberi testbe egyszer öltözött, azt soha el nem hadta: és a bűntűl megválva,

[6] Heb. 4. v. 15. [6]minden sanyaruságok szenvedésében, hozzánk hasonlóvá tette őtet. A végre-küldötte pedig, hogy a világ el ne veszszen; kárhozatban

[7] 1. Joan. 4. v. 10. és bűneivel érdemlett örök haragban ne maradgyon: hanem, [7]*Ut esset propitiatio pro peccatis nostris;* hogy kín-szenvedésével és szörnyű halálának áldozattyával, megengesztelné Istent, megbékéltetné az emberi nemzetet.

Semmi egyéb nem indította és viselte a közben-járó Christust, hogy felvállallya ezt a keserves halálban járó tisztet; és eleget tévén Szent Attyának, békeséget szerezzen az embereknek, hanem az ingyen-való nagy szeretet. Mert, [1] *Dilexit nos et tradidit semet-ipsum pro nobis;* szeretett minket, [2] még, mikor ellenségi valánk: és azért adta magát váltságunkért. Szent Pál Apostol, ismértetni akarván ezt a Christus szeretetit, mellyel a közben-járást magára vette, azt írja az *Efesom*-várasiaknak: [3] térdre-borúlva könyörgök Istenemnek; és kérem azon, hogy vastagítcsa gyengeségteket; és adgyon oly mélységes értelmet, [4] *Scire supereminentem scientiæ charitatem Christi;* hogy tudhassuk, mely nagy és mind emberi s mind angyali tudományt fellyűl-haladó szeretet vólt a Christus Jesus-ban. Ettűl a foghatatlan szerelemtűl viseltetett édes Üdvözítőnk, mikor ártatlan fejét örömmel vitte a szörnyű kínokra. Mert, mikor a *Getsemani* kertbe indúla, melyben megfogaték, azt monda tanítványinak: [5] hogy az egész világnál tudva légyen, hogy szeretem az Atyát és örömest eljárok abban, a mit reám-bízott; kellyetek-fel: mennyünk az elrendelt áldozatra.

[1] Ephes.5.v.25.
[2] Rom. 5.v. 10.
[3] Ephes.3.v.14.
[4] V. 19.
[5] Joan.14.v.31.

Oh, mely nagyra kel böcsüllenünk, hogy az Atya Isten szerelme, illyen közben-járó Papi-fejedelmet rendelt; és, hogy a Fiu Isten, áldozatúl adta magát érettünk! Sokat ád, a ki szeret: és minden adománynál nagyobra kel böcsülleni a szeretést, mivel szűvét adgya, a ki szeret. És mennél nagyob, a ki szeret, annál böcsülletesb szeretése. Mely nagy hála-adással és böcsüllettel tartozunk tehát Istenünknek, ezért a böcsülhetetlen szeretetért? Ha az emberek csekély, változandó és kevés haszon-szerző szeretete, arra kötelezi szívünket, hogy szeressük és sokat szenvedgyünk azért, a ki minket szeret: [6] menyível illendőb, hogy szeressük Istenünket, ki minket eléb szeretett és felséges nagy szeretettel szeretett? Nem kíván Isten egyéb adót tőllünk, hanem, hogy szeretetért, szeretettel fizessünk. Azért mongya Christus; hogy szeretet tüzét hozza e világra, [7] *Et quid volo, nisi, ut ardeat?* és egyebet nem kíván, hanem, hogy mindenekben felgerjedgyen ez a tűz; hogy minnyájan szeretettel hálállyuk közben-járását: hogy nagyra-böcsüllyük és szorgalmatoson őrizzük azt a békeséget, mellyet ő szerzett. Melyre segéllyen minnyájunkat, az, a ki kedves áldozatúl mutatta magát a Kereszt Oltárán. Amen.

[6] 1.Joan.4.v.10.
[7] Luc.12.v.49.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

A gonoszok mindenkor viszálkodó háborgásban vannak; az igazak állandó békeségben.

Nem-csak a mái Szent Evangeliomban, kegyes üdvözléssel édesít Christus a békeségre: hanem az egész Szent Irás, kemény parancsolattal kötelez és a békeség hasznainak mutogatásával esztenez mindeneket, hogy szorgalmatoson keressék, örömmel vegyék,
[1] Psal. 33. v. 15. vigyázással őrizzék a békeséget: [1]*Inquire pacem et persequere eam;* ne csak kivánnyátok, ugy-mond Szent *Dávid,* hanem, ha előttetek
[2] Philip. 4. v. 7. fút, kergetve-is, felkeressétek a békeséget: mert, [2]*Pax Dei exsuperat omnem sensum;* böcsülhetetlen és emberi elmével foghatatlan ajándék az Isten békesége.

[3] Rom. 14. v. 17. Erre-nézve, nem-csak azt írja Szent Pál, hogy, [3]*Regnum Dei est justitia, et pax, et gaudium;* az Isten országának, a mennyei bóldogságnak sengéje e földön a békeség és lelki öröm: hanem,
[4] 2. Cor. 13. v. 11. azt adgya-ehez; hogy az Isten, [4]*Deus pacis,* békeség Istene: és
Philip. 4. v. 9. semmi job nem lehet a békeségnél; mert, [5]*Ipse est pax nostra.*
1. Thes. 5. v. 22. Isten ő-maga a mí békeségünk. Azért az apostoli Irásokban, min-
[5] Ephes. 2. v. 14. den Levelek köszöntése, [6]*Pax vobis,* békeség kivánás.
[6] Rom. 1. v. 7.
1. Cor. 1. v. 3. De, hogy jól ércsük, micsoda ez a békeség: Christus meg-
2. Cor. 1. v. 2. magyarázza; hogy, nem olyan békeséget ád híveinek, minéműt a
Gal. 1. v. 3. világ, mert a világ azt tartya békeségnek, mikor külső hadak nem
Eph. 1. v. 2. dúllyák, fosztyák az országot: mikor tűzzel, vassal nem vesztik,
Philip. 1. v. 2. sillyesztik egymást az emberek: mikor a szomszédokkal és polgár-
Coloss. 1. v. 3. társakkal nem versengenek, nem perlekednek, nem gyülölködnek
2. Thes. 1. v. 2. a világi tisztek-, jószágok- és tisztességek-miat. De Christus, továb-
1. Tim. 1. v. 2. veti határát az igazi békeségnek és abban helyhezteti tekélletes-
Tit. 1. v. 4. ségét és gyökerét az isteni békeségnek; hogy, [7]*Non turbetur cor, neque formidet;* szívünk csendeszen légyen: belől ne háborogjon
1. Pet. 1. v. 2. ember magával; ne rettegjen: hanem csendesz állapatban, bátor-
2. Joan. v. 3. etc. ságos nyugodalommal éllyen. Ez a lelki, belső békeség, mellyet ád
[7] Joan. 14. v. 27. Isten az igazaknak. Noha ebből osztán, maga kínnyén árad a fele-
barátunkal-való külső békeség.

Propositio. Hogy ezt a békeséget, ne csak szeressük és keressük, hanem el-is nyerjük Isten segítségével: mái tanuságunkban először *megmutatom, hogy a gonosz-életű és feslett-erkölcsű emberek, békeségben nem lehetnek: hanem lelki-isméretek mardosási és ellenkező kiván-*

ságok viaskodási, rút igyenetlenségben és békételen táborozásban, tartyák őket. Másodszor; az igazak békeségéről szólván, megmondom; mint juthatunk a belső békeségnek örvendetes csendességére. Figyelmetességet kívánok-tőlletek a halgatásban.

Igazán mongya és nem egyszer mongya *Isaias* Proféta; hogy, I. RÉSZE.
[1] *Non est pax impiis;* nem lehet békeségek az istentelen embereknek. [1] Isai. 48. v. 22.
Mert soha senki nem találkozott, [2] *Qui Deo restitit; et pacem habuit;* cap. 57. v. 21.
a ki Isten-ellen támadott, hogy magában pártolkodó szakadást nem [2] Job. 9. v. 4.
érzett vólna. Mivel szükség-képpen, két nagy szakadás, két keserves viszszálkodás támad azok lelkében, kik Istennel egybe-vesznek.

Első ellenkezés; a lelki-isméret- és akarat-közöt vagyon. Mert, *Conscientia,* az értelem és okosság, nem-csak megmutattya, mit kel embernek követni, vagy távoztatni: hanem, [3] *Testimonium reddens,* [3] Rom. 2. v. 15.
accusat, aut defendit; ha egyéb törvényben más a vádoló, más a tanú és bíró: de a bűnös ember-ellen a lelki-isméret, maga mond bizonyságot; maga vádol; maga ment vagy kárhoztat; maga hóhér, a ki bűntet. Ezekben pedig, oly igyenes igazsággal jár a lelki-isméret, hogy, sem könyörgéssel, sem hízelkedéssel, sem adománnyal nem hajol, hogy valakit hamissan vádollyon, vagy mencsen.

Közönséges bűntetése a gonoszoknak; hogy, [4] *Habent cor pavidum et animum consumtum mœrore;* retteg szűvök, búban eped lel- [4] Deut. 28. v. 65.
kek. [5] *Fugit impius nemine persequente;* ha senki nem űzi-is, fút: mert, [5] Lev. 26. v. 17. Prov. 28. v. 1.
[6] *Timida est nequitia;* [7] *Et, cum pax sit, ille semper insidias suspicatur;* rettegő a gonoszság: és, a kit lelki-isméreti mardos, [6] Sap. 17. v. 10. [7] Job. 15. v. 21.
akkor-is veszedelemtűl tart, mikor senki nem bántya [8] *Illic trepidaverunt, ubi non erat timor*; ott-is reszket, a hol félni nem kellene: [8] Psal. 13. v. 5.
[9] *Terrebit eos sonitus folii volantis, et fugient, quasi gladium;* egy [9] Lev. 26. v. 36.
fa-levél cserdűlesére, úgy fút, mint-ha kardal volnának feje-felett. Mihent *Cain* megölé attyafiát, azon kezde rettegni; hogy, valaki őtet találllya, agyon-veri: [10] *Omnis, qui invenerit me, occidet me.* [10] Gen. 4. v. 14.
Kitűl félsz *Cain,* hogy megöl? Mem tudod-e hogy üres a föld, és apádnál, anyádnál nincsenek egyéb lakosok rajta? A kis-bíró, a lelki-isméret, halálra sentencziázta vala *Cainț:* azért retteg a haláltúl. Bár, se ördög, se ember, se angyal, se ó-maga Isten, ne fenyegesse, se ne bűntesse a gonosz embert; de, miképpen a Szent *Jób* [11] romlási- és kár-vallási-után, mindenkor megmaradott egy hír- [11] Job. 1. v. 15, 16, 17, 19.
mondó: úgy a vétkes emberben, mindenkor ébren vagyon a lelki-isméret, hogy szemére vesse gonosságit és fájdalmas kínokat szerezzen lelkében.

Igazán írja *Séneca;* hogy, a gonoszok első és nagyob bűntetése a lelki-ismeret rettegtetése. Mert, ha senkitűl bántása nincs-is, bűneinek emlékezete elég kínt szerez: [1] *Prima et maxima peccantium pœna, peccasse. Nec ullum scelus impunitum est: quia sceleris in scelere supplicium est; sequuntur: timere semper et expavescere. Multos fortuna liberat pœna, metu neminem. Coarguit illos conscientia: proprium autem est nocentium, trepidare.* Mert, ha külső ostorit nem szenvedi gonosságának, de lelki-ismereti szemére hánnya, mely nagy bűntetést érdemel: [2] *Dat pœnas, quisquis exspectat: quisquis autem metuit. exspectat, putat enim se, etiamsi non deprehendetur, posse deprehendi. Et quoties aliquis scelus loquitur, de suo cogitat:* elég bűntetése vagyon, a ki bűntetést vár fejére: azt vár pedig, valaki fél-tőlle, mert, ha a gonosságon nem kapják-is, tudgya, hogy rajta-kaphattyák: és valamikor szó esik valamely latorságrúl, a maga gonossága forog eszében. Azért, Isten igazsága az; hogy, [3] *Tribulatio et angustia, in omnem animam hominis operantis malum;* soha nyomorúság- és szű-szorongatás-nélkül nem lehet, a ki gonosz életet visel.

[1] Seneca, epist. 97.

[2] Seneca, epist. 105.

[3] Rom. 2. v. 9.

Oly nagy kín a lelki-isméret furdalása, melynél nagyob nincs e világon. Ezt a Szent Irás, szű-mardosó, de meg-nem-emésztő féregnek nevezi: [4] *Vermis eorum non morietur;* mely soha meg nem halhat. Másut, [5] *Gladio conscientiæ pungi,* éles szablyák sebesítésének; hegyes tővissek lyuggatásinak, [6] *Configitur spina,* mongya. A Bőlcs azt írja; hogy, [7] *Omnis plaga tristitia cordis;* minden sebnél veszedelmesb a rettegés: mert szűnek sebe.

[4] Isai. 66. v. 24. Judit. 16. v. 21.

[5] Prov. 12. v. 18.

[6] Psal. 31. v. 4.

[7] Eccli. 25. v. 17, 18.

Mikor *Abigail* ki akarná verni *Dávid* szüvéből, a *Nábal* halálára szánt-szándékát, azt mondá néki: uram; boszszút álhatsz és megölheted ezt a balgatag embert: de jusson eszedbe, hogy mikor királyságra emeltetel Istentűl, [8] *Erit tibi hoc in singultum et in scrupulum cordis;* a nagy méltóság sem óltalmazhat, hogy lelki fájdalmodra és csoklás-gyanánt ne légyen a gyilkosság emlékezeti. A lelki-isméret furdalását csoklásnak nevezi az okos aszszony. Mert, ha a csoklást meg nem tartóztathattyuk, akár-mely nagy igyekezettel: a lelki-ísméret mardosását sem rekeszthettyük-ki, semmi mesterséggel. Ha a csoklás mind szóllásunkat, mind ételünket, mind egyéb cselekedetünket, félben-szakasztya: a lelki-isméret sértegetése-is, minden gyönyörüségünk ízit elveszti, minden jó kedvet félben-szakaszt. Vaj, ha az ördögi kísértetek-közöt, eszünkbe jutna, hogy, ha vétekre vetemedünk, *Erit in scrupulum et singultum;*

[8] 1. Reg. 25. v. 21.

kínra és csoklásra fordúl; torkúnkra forr; a rövid örömnek, vagy kevés haszonnak hoszszú kínnya és keserves csoklása marad, mely minden örömet megkeserít: bezzeg, a mint megenyhíté a Szent *Dávid* haragját ez a gondolat, mí bennűnk-is megzabolázna minden illetlen kivánságokat.

Próbálva tudta és érzette Szent *Dávid,* minémű nagy kín a belső nyughatatlanság és a gonosz lelki-isméret mardosása; azért hallyuk magától, mit mond erről: [1] *Non est pax ossibus meis,* [1] Psal. 37. v. 4. *a facie peccatorum meorum;* még a csontyaim sem maradhatnak békeségben és sérelem-nélkül, az én bűneim-miat. Mert, miképpen, [2] *Peccatum meum contra me est semper;* soha szememet úgy nem [2] Psal. 50. v. 5. fordíthatom másuvá, hogy ellenben, előttem ne lássam bűneimet: úgy, [3] *Dolor meus in conspectu meo semper;* az én kínaim és fáj- [3] Psal. 37. v. 18. dalmim, minden üdőben és minden helyen szemben-állanak velem és szűvemet szaggattyák.

Minémű kínok ezek, nem egy helyen kimutattya Szent Dávid: mert, [4] *Gemitus mortis, dolores inferni;* halál szorongatásinak, [4] Psal. 17. v. 6. pokol kínnyának híja a lelki-isméret háborgatását. És, mikor Isten [Psal. 114. v. 3.] irgalmason kitisztította őtet bűneiből, úgy tetczett, hogy, [5] *Eduxisti* [5] Psal. 29. v. 4. *ab inferno animam meam;* kárhozottak kínnyából szabadíttatott lelke. Mert oly viszsza-vonyást és nyughatatlan kínt szerez a gonoszokban a lelki-isméret, hogy sok istentelen emberek, halálon és pokol kínnyán-is, készek ezt a búsúlást felváltani. *Júdas,* a halált szabadulásnak tartván, a szű-mardosáshoz-képest, felakasztá magát; hogy megmenekedgyék a lelki-isméret furdalásitúl. Azért, nem oknélkül mondhattyuk; hogy ollyan kínban vannak, a kik, [6] *Operibus* [6] Hebr. 9. v. 14. *mortuis,* hólt és vétkes cselekedetekkel terhelik lelkeket, miném̈vel ölette *Mezentius,* a kikre haragutt: mert holt-testekhez kötöztette, hogy a dög büdössége és rothadása fárasztaná és fogyatná az eleven embert.

Valakik azért, ördögnek szolgálnak, [7] *Non habent requiem die* [7] Apoc. 14. v. 11. *ac nocte;* sem éjjel, sem nappal nyugodalmok nincsen: mivel, [8] *Nocte dieque suum gestant in pectore testem;* éjjel-nappal magokkal [8] Juvenal. Satyr. 3. hordozzák hohérokat. *Ádám* és *Éva* vétkezének; senki sem vólt nálloknál-egyéb Paradicsomban, ki-előt födözni [9] kellett mezítelen- [9] Gen. 3. v. 7. ségeket: de a lelki-isméret, szégyenletet indíta bennek és füge-levélgatyával kezdék takargatní rútságokat, mivel, [10] *Pavor his, qui ope-* [10] Prov. 10. v. 29. *rantur malum;* soha félelem-nélkül nem lehetnek, a kik gonoszúl csekesznek.

Menyi esztendő folyt vala *Jósef* eladása-után, mikor a *Jákob*
[1] Gen. 42. v. 21. fiainak galibájok történék Egyiptomban? De a lelki-isméret [1] mingyárt eszékbe jutatá régi vétkeket; és azt kezdék mondani, hogy *Jósef*-ért ál Isten boszszút rajtok. És, noha *Jósef* soha szemekre sem vetette báttyainak árúltatását, sőt mentette őket: de azért, rettegtette a lelki-isméret a gonosz-tévőket; és, mihent maghala
[2] Gen. 50. v. 15. et seq. *Jákob*, nagy félve [2] bocsánatot kérének *Jósef*-tűl, attyok nevével.
[3] Rom. 1. v. 27. Mert valakik vétkeznek, [3] *Mercedem erroris sui in semetipsis recipiunt,* magokban szenvedik bűntetését gonosságoknak: és oly bűntetését, hogy minden külső csapásoknál és félelmes ijesztéseknél,
[4] Sap. 17. v. 20. [4] *Ipsi sibi graviores sunt;* nagyob kínt szereznek magok magoknak. Mert annál nagyob a fájdalom, mennél gyengéb részünk sérszik,
[5] Eccli. 25. v. 17. azért, [5] *Omnis plaga, tristitia cordis;* nincs nagyob sérelem, mint a szű-szomorúság és keserűség. Ezt szerzi pedig a bűn: mellyet
[6] Deut. 29. v. 18. Act. 8. v. 23. Hebr. 12. v. 15. a Szent Irás, sok helyen, [6] *Radicem, germinantem fel et amaritudinem;* oly gyökérnek nevez, mely, ha szívünkbe esik, epét és keserüséget nevel bennünk.

Másik ellenkezése a gonoszoknak; az akaratnak viszszálkodá-
[7] Aug. 1. Confess. c. 12. sában vagyon. Mert, [7] *Jussisti enim, et sic est; ut pœna sibi sit omnis inordinatus animus:* Isten rendelte, és úgy vagyon; hogy minden bűnös lélek magának bűntetője. Magában probált dolognak írja Szent *Jób;* hogy, mihent az ő akarattya Istennel kezdett ellen-
[8] Job. 7. v. 20. kezni, [8] *Factus sum mihimet ipsi gravis;* mingyárt maga kezdett
[9] Seneca, de tranquilitate animi ca. 2. magának terhe lenni: magát meg kezdette únni; mert, [9] *Unus effectus vitii est, displicere sibi;* minden vétek gyümőlcse az, hogy magát
[10] Ibid. embert gyülőlteti magával. És, [10] *Inclusæ cupiditates, se ipsæ strangulant;* eggyik kivánság, mint halálos ellenség, rontya és
[11] Seneca de brevitate vitæ, cap. 4. fojtya a másikat. A rendetlen-akaratú emberek, [11] *Omnia, tamquam mortales timent, omnia, tamquam immortales concupiscunt;* rettegnek, mint halandók: de kivánságokat oly sokra és meszsze-terjesztik,
[12] Ibid. cap. 7. mint-ha soha meg nem kellene halni. [12] *Laborant desiderio futuri, præsentium tædio;* semminek tartyák, a miek vagyon: arra vágyód-
[13] Ibid. cap. 17. Seneca, ep. 98. Expectatione futuri, præsentia, quibus frui poterat, amittit nak, a miek nincsen. [13] *Novæ occupationes veteribus substituuntur: Spes spem excitat, ambitio ambitionem. Magno parant labore, quod majori possident: operose assequuntur, quod anxii tenent. Miseriarum non finis quæritur, sed materia mutatur:* eggyik gond a másikát éri: egy reménség és nagyra-vágyódás mást nagyobbat gerjeszt: nagy munkával szerzik, a mit nagyob nyughatatlansággal tartanak. Soha végét a bajos galyibáknak nem érik: hanem egyből másba

változtattyák. Egy-szóval; [1] *Virtus, ubi consensus; dissident vitia;* csak a jóságban találtatik az eggyesség; a vétkek-közöt, mindenkor ellenkedés vagyon. [1] Seneca, de vita beata, c.8.

Erre-nézve mongya a Szent Irás: [2] *Impii, quasi mare fervens, quod quiescere non potest;* hogy a gonoszok akarattya, ollyan, mint a felháborodott tenger, melynek habjai egy-mást űzik, egy-mást érik, egy-mást szaggattyák, kiméletlen ütközésekkel. Mert a gonoszok szüvében, számatlan ellenkező kivánások tusakodnak: a fösvénység egy-felé ragadgya; de a bujaság hátra-vonsza. A reménség gerjeszti vágyódását; de a félelem tartóztattya. A maga-javallása elő-mozdíttya; de az emberi itíletek tekínteti hátra-nyomja. A tisztesség-kivánás nagy dolgokra esztenezi; de a puha kínnyesség elő nem bocsáttya. Azért, mint a test a vízi-betegségben, akár-mint igyék, szomjúhozik: úgy a ki, [3] *Cœpit abire post sordes,* a világ szemetét és moslékát nagyra-böcsülli; feneke és vége nincs nyughatatlan kivánságinak: [4] *Comedet, et non saturabitur;* akár-menyit egyék, sem elég: akár-menyi jó-közöt légyen, egy kis fogyatkozásban azt kiáltya *Amán*-nal: [5] *Cum omnia habeam, nihil me habere puto;* noha mindenem vagyon, de úgy tetczik, semmim nincsen, valamiért? mert fel nem állott és süveget nem vetett-előtte *Mardochæus.* [2] Isai.57.v.20. [3] Oseæ,5.v.11. [4] Oseæ,4.v.10. [5] Esther. 5. v. 13.

Erre-nézve, nem-csak azt mongya a Szent Irás, hogy a világ fiai, [6] *inconstantes sunt in omnibus viis suis;* minden dolgokban változók és álhatatlanul ellenkeznek magokkal: hanem ennek módgyát-is kifejezi: [7] *Præcordia fatui, quasi rota curri: et quasi axis versatilis cogitatus illius;* ollyan, ugy-mond, a gonosz ember szüve és gondolattya oly nyughatatlan mindenben, mint a sebessen-forgó kerék. Hol egy, hol más része felfordúl a keréknek: de ismét mingyárt alá-fordúl, a mi fen vólt, és felemeltetik lenyomattatott része. A világhoz ragaszkodott akarat-is, a külső szerencsék és állapatok változásával, mindenkor változik, valamint a szerencse kereke fel s alá-forgattya a világi állapatokat: úgy a reménség és félelem-, az öröm és bánat-, a bizakodás és kétségbe-esés-közöt, naponként, sőt óránként, nyughatatlanúl harczol a világ-szerető: [8] *Ipsæ voluptates eorum, trepidæ et variis terroribus inquietæ sunt; eadem, qua oriuntur, vanitate turbantur;* öröme és gyönyörűsége embernek, külömböző rettegésekkel félelmes: mert nem tekélletes jóságból, hanem hiuságbol származik; és hamar ismét hiusággá változik vigasága. Örűl a gazdagságnak, de fordúl a kerék, és a szegénységben megdühödik; vígad a böcsülletben, de a gyalázatok- [6] Jac. 1. v. 8. [7] Eccli.33.v.5. [8] Seneca, de brevitate vitæ, cap. 16.

között kétségbe-esik; kedvelli az egésséget, de a betegségben megúnakodik. Azért, soha állandó nyugodalma és békesége nem lehet.

Végezetre, a kik magokban háborognak, egyebekkel sem lehetnek békével: hanem, [1] *Alter alterius quietem rumpit: mutuo sunt miseri;* eggyik a másik békeségét szaggattya: egy-mást kőlcsön háborgattyák és nyughatatlan viszszálkodásokkal epesztik: haragusznak, gyülőlködnek, ártani igyekeznek, egy-mástúl félnek.

[1] Seneca, de brevitate vitæ, cap. 20

II. RÉSZE. Nem illyen állapatban vannak, a kikkel Christus közli békességét: ezek, [2] *Habitant in pulchritudine pacis;* szép békeség csendességében laknak: állandó, gyökeres, bátorságos, nyugodalmas, víg békeségben élnek: [3] *quam nemo tollit,* mellyet senki el nem vehet-tőllök. Mert nem más akarattyán, nem a világ javainak változandó fordúlásán, nem az álhatatlan szerencse kerekén éppíttetik békeségek: hanem hogy, [4] *Funiculus triplex difficile rumpatur;* hármazott erősséggel vastagodgyanak, három erős fondamentomra éppíti Isten, a Szent Lélek, malasztyával, a hívek örömét es békeségét: első, a tiszta lelki-isméret. Másik, az isteni félelem. Harmadik, a világ javainak igaz ismerése és megútálása.

[2] Isai 32. v. 18.

[3] Joan. 16. v. 22.

[4] Eccls. 4. v. 12.

BONA CONSCIENTIA. Első oszlopa az igazak békeségének; a jó lelki-isméret. Ennek nyugodalmát és örömét világosb szókkal előnkbe nem adhatta a Szent Lélek mint mikor azt mondotta: [5] *Secura mens, quasi juge convivium;* hogy, a kit lelki-ismérete bátorít, úgy vagyon dolga, mint-ha mindenkor lakodalomban vólna. A lakodalmokban, minden egyéb szorgalmatos gondolkodást félre-tésznek az emberek; szomoruságokat kirekesztik: csak abban foglallyák magokat, hogy kedves-ízű jó étkekkel és bátorságos nyájaskodással vígan tőlcsék idejeket. Igy vagyon dolga azoknak, kik csendesz lelki-ismérettel bírnak: [6] *Nunquam sine gaudio sunt; quod non nascitur, nisi ex virtutum conscientia;* mindenkor örömök vagyon: de nem ollyan, mint a részegek öröme, *Qui unius horæ hilarem insaniam, longi temporis tædio pensant;* kik az egy órában-múló víg bolondságot, sokáig-tartó émelygéssel fizetik. Külső jószágon és böcsülleten sem éppíttetik az igazak békesége: mert nincs más ember hatalmában az ő békeségek. *Quod non dedit fortuna, non eripit*; a mit nem adott a szerencse, el sem veheti-tőllök.

[5] Prov. 15. v. 15

[6] Seneca, epist. 59. in fine.

Azt írja *Seneca,* hogy a jóságnak nem kel egyéb hasznát keresni e földön, hanem magát: [7] *Ipsa pretium sui est: nihil enim melius est;* mert e világon semmi job nincs, a mivel megfizettetnék a jó erkőlcsök tekélletessége: de azért, [8] *virtutem comitatur*

[7] Seneca, de vita beata, c. 9.

[8] Ibid. cap. 14.

voluptas; et circa corpus, ut umbra versatur; mint az árnyék a testet, úgy követi a jóságot az öröm és békeség. A jó lelki-isméret, ollyan mint az aczél-bástya: [1]*Hic murus aheneus esto: nil conscire sibi, nulla pallescere culpa;* mely minden háborgatók nyilait semmivé tészi. Oly tanú a lelki-isméret, *conscientia mille testis;* hogy ezer bizonyságnál jobban óltalmazhat a külső vádolásoktúl, melyre-nézve írja Szent Ágoston: [2]*Senti de Augustino, quidquid libet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset;* hogy azon nem háborog, akár-ki, mit itíllyen ő-felőlle, csak lelki-ismérete ne vádollya Isten-előt. Mert, [3]*hæc est summa boni; mens, quæ sibi conscia recti;* nincs e világon nagyob jó, mint a jó lelki-isméret bizonysága.

[1] Horat.

[2] Aug. tomo 6. lib. contra Secundinum, cap. 1.

[3] Ausonius.

Értette ezt Szent Pál; [4]és erre-nézve mondotta: *Bonum est mihi magis mori, quam, ut gloriam meam quis evacuet;* hogy job néki meghalni, hogy-sem az ő dücsősségét kiüresíteni. Micsoda dücsősség ez, mellyen úgy esedezik Szent Pál, hogy életét kész letenni ennek óltalmáért? Talám az emberek dicsérése? talám a világi hiuságos mutogatás? Nem ez a dücsősség, mellyen ennyíre kap az Isten szolgaja: hanem, [5]*gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ;* ez, ugy-mond. a mí dücsősségünk; hogy lelki-isméretünk bizonyságot tészen, hogy Isten-szerént éltünk. Oh áldott dücsősség. Oh, mely bóldogok, a kik Szent *Jób*-bal azt mondhattyák: félelem-nélkül mentem magamat: [6]*Neque enim reprehendit me cor meum, in omni vita mea;* mert soha tellyes életemben, semmirűl nem vádol, nem dorgál engem az én szűvem. Keresztyének; ha békeségben és bátorságban akartok élni, a jó lelki-isméretet oltalmazzátok: mert, [7]*Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus;* ha magunk szűve nem vádol minket, csendesz bizodalomban élünk; mivel, [8]*Justus, quasi leo confidens, absque terrore erit;* a jó lelki-isméretű igaz ember, mint az oroszlány, félelem-nélkül vagyon: ugy, hogy, [9]*Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ;* ha a világ egybe-omol-is, rettegés-nélkül temettetik a romlásban.

[4] 1.Cor.9.v.15.

[5] 2.Cor.1.v.12

[6] Job. 27. v. 6.

[7] 1.Joan.3.v.21.

[8] Prov. 28.v.1.

[9] Horat.

Második gyökere az igazak békeségének az isteni félelem. TIMOR DEI. Mert, [10]*Firmamentum est Dominus timentibus eum;* erős vára és bátorságos óltalma Isten azoknak, a kik őtet félik. Oly hatalmas tulajdonsága vagyon az isteni félelemnek; hogy mindentűl fél, a ki Istentűl nem fél: a ki pedig Istentűl fél, [11]*Qui timet Dominum, nihil trepidabit et non pavebit;* semmitűl egyébtűl nem fél.

[10] Psal.24.v.14.

[11] Ecclı.34.v.16.

A nagyob félelem, kirekeszt aprólékos félelmet. Azért, a ki tudgya, mely nagy jot veszt, a ki Isten kedvéből kiesik; mely nagy veszedelembe hozza magát, a ki Istent megharagíttya: csak attúlfél, hogy szerelmes Attyát, édes Jegyesét, dücsóítő Istenét, meg ne báncsa.

Az isteni és világi félelem-közöt két külömbség vagyon: eggyik az; hogy a világi félelem és rettegés erőtlenséggel és bátortalansággal jár: mert a magában bizakodó erős ember nem
[1] Job. 4. v 6. fél és nem retteg. Az isteni félelem pedig, [1] *Timor tuus, fortitudo*
[2] Prov. 14 v. 26. *tua;* erőssége és bátorsága embernek: úgy, hogy, [2] *In timore Domini fiducia fortitudinis;* az isteni félelemben, nem a maga erejének bizakodásában vagyon az igazak erőssége és bátorsága. Másik külömbözés az; hogy a világi félelem, szűnek szorongatásával, keserüséggel, törődéssel, unakodással jár. A ki félti, hogy tisztességét, életét, jószágát el ne veszesse: a ki retteg a haláltúl és kárhozattúl; bánatos, gondolkodó, magában törődő nyughatatlansagokkal szorongattatik. A szent és fiúi félelem pedig, mellyel a hívek őrizkednek, hogy a Teremtő Istent, az Üdvözítő Urat, meg ne báncsák, nem mord és szomorú, nem bánkodó és únakodó:
[3] Psal. 2. v. 11. hanem, [3] *Exultat in tremore;* a reszketés-közöt, szű-béli örömmel, nyugodalmas bátorsággal, lelki csendességgel, vigaságos békeséggel tellyes: mivel ez a félelem isteni szeretetben foglallya embert; és arra indíttya, hogy gyakor óhajtásokkal kérje Istenét, hogy inkáb halált bocsásson-reá, hogy-sem Teremtőjét megbáncsa és maga
[4] Eccli. 1. v. 11, 12. lelkét bűnökkel rútítcsa. Azért, [4] *Timor Domini gloria, et gloriatio, et lætitia, et corona exultationis. Delectabit cor; dabit lætitiam et gaudium;* nem reszketteti embert az isteni félelem, mint a rabok rettegnek a pálczátul: hanem a ki Istentűl fél, dicsekedik, örűl,
[5] Judit. 16. v. 19. vígad, gyönyörködik; tudván, hogy, [5] *Qui timent te, magni erunt apud te per omnia;* mindenben nagyok, minden jókkal bévesek a kik Istent félik. Az isten-félő embernek elég kincse vagyon:
[6] Isai. 33. v. 6. mert, [6] *Timor Domini thesaurus ejus est;* mennyei gazdagságok tár-háza az isteni félelem. Elég bőlcsesége, tudománya vagyon:
[7] Job. 28. v. 28. mivel, [7] *Timor Domini, ipsa est sapientia;* az isteni félelem édes-ízű,
Eccli. 1. v. 17, 20, 25. mélyseges bőlcseség. Elég bátorsága vagyon: mivel, [8] *Timor Domini*
[8] Eccli. 1. v. 27. *expellit peccatum.* [9] *Per timorem Domini declinat omnis a malo;*
[9] Pro. 15. v. 27. cap. 14. v. 16. a bűnt kirekeszti; az ördögi és világi kísérteteket meggyőzi az isteni félelem.

Azért, ha félelem-nélkül, bátorságos békeségben akartok élni

keresztyének, hallyátok, micsoda útat mutat erre az Isten; [1]*Conjuratio est: timorem ejus ne timeatis, neque paveatis. Dominus ipse pavor vester; ipse terror vester:* ha reátok-támad és veszedelmetekre igyekezik a világ, ne féllyetek ijegetésitűl: csak Isten légyen félelmetek és rettegéstek. Minden [2]félelmet kirekeszt az isteni féleleim. Egyébtűl nem fél, valaki igazán fél, hanem, hogy Istent meg ne báncsa; hogy azt a drága balsamomot, mellyet cserép edényben [3]hordozunk, el ne öncse; hogy a Szent Lélek ajándékit, mellyeket gyarlóságunkra bízott Isten, el ne vesztegesse. Ezt pedig, a ki nem félti, azt kel néki mondani, a mit egy goromba hajósnak monda *Aristippus:* [4]mikor a hajós kérdené, miért félt illyen nagy-tudományu bőlcs ember, a hol ő félelem-nélkül vólt? Azt felelé: mert te-benned semmi jó nincsen, a mit féltened kellene.

[1] Isai. 8. v. 12.

[2] 1. Joan. 4. v. 18.

[3] 2. Cor. 4. v. 7.

[4] Gell. lib. 19. c. 1.

Harmadik fondamentoma az igazak békeségének, abban ál; hogy a Szent Lélek Istennek világositása- és vastagitása-által, a világ javairúl és gonoszirúl, igaz itíletet tegyünk. Abban vakoskodunk, ugy-mond *Seneca*, [5]hogy a békeséges csendesség és bóldog állapat-keresésben, törött útat keresünk; és, mint a barmok egy-más-után azért megyünk, mert elől egy, arra-indúlt: mí-is, a sokaságra nézünk, nem az igazságra. És, noha, *hic tritissima quæque via, maxime decipit;* az erkőlcsök úttya, mennél törötteb, annál roszszab: mindaz-által, *Præcipitat per manus traditus error, alienisque perimus exemplis;* a gonoszok járt-úttyán szakad nyakunk. Láttyuk, hogy a tisztességet, értéket, egésséget leginkáb keresik az emberek: azért, nékünk-is eszünk, kedvünk azokra vész, azokért háborgunk és nyughatatlankodunk.

[5] Seneca, de vita beata, ca. 1. et 2.

Két indúlat vagyon bennünk, mely békeségünket bontogattya: [6]*Intolerantia et incontinentia;* a tűrhetetlenség és gyönyörködés. Ezeknek két orvossága vagyon: *Sustine et Abstine,* a tűrés, a tartóztatás: mellyek oly gyeplűn hordozzák akaratunkat, hogy a világ galyibáitúl felettéb ne féllyen, a földi jók üzésében, érzékenség-után ne indúllyon; mert, valaki ezek kedvét keresi, soha békeségre nem juthat.

[6] Epictetus, apud Gellium, lib. 17. v. 19.

Értette ezt ama romai tanácsos *Fabricius*: [7] kinek, mikor sok pénzt vittek vólna ajándékon, nem akará elvenni; hanem, tenyerét szemétűl-fogva hasa-végéig alá-vonván, azt mondá: *Dum istis membris imperare possit, nunquam sibi quidquam defuturum;* hogy, valamíg ezekkel az illetett részekkel bír nem lészen semmi fogyatkozása.

[7] Gell. lib. 1. c. 14.

* Fölöttök uralkodik.

Nagy és az emberi gyarlóságnak magán-való erejétűl, lehetet-
[1] 2.Cor.10.v.3. len dolog, hogy, [1] *In carne, non secundum carnem militemus;* a testben ne járjunk test-szerént; hogy a világgal úgy éllyünk,
[2] 1.Cor.7.v.31. mint-ha [2] semmi közünk nem vólna hozzá: de, a mely Isten békeséggel áldotta hiveit, szent malasztyával reá-segít arra, a mí kívántatik bekesegünk megtartására. Mert, a Szent *Bernárd* irásaszerént, oly hatalmas az Isten, hogy a mí gyarlóságunkat-is,
[3] Ber. Serm. 85. in Cantica. Philip. 4. v. 13. néminémű-képpen minden-hatóvá tészi az ő szolgálattyában: [3] *Quantæ fiduciæ vox, Omnia possum in eo, qui me confortat? Nihil omnipotentiam Verbi clariorem reddit, quam, quod omnipotentes facit*
[4] Mar. 6. v. 22. *omnes, qui in se sperant. Denique,* [4] *omnia possibilia sunt credenti. An non omnipotens, cui omnia possibilia sunt? Ita animum, si non præsumet de se, sed si confortetur a Verbo, nulla vis, nulla fraus, nulla illecebra poterit dejicere.*

Ennek-felette; nem-csak a Szent Irásban, hanem a világ bőlcsei tanitásában-is, három eszközt találok; melyekkel arra juthat ember, hogy békeséges csendeszségét, mind jó, mind gonosz szerencse-közöt, egyaránt megtarcsa.

[5] Seneca, epist. 98. Első dolog az; hogy [5] *Frequenter et sine querela, inter singula damna, dixeris: diis aliter visum;* minden kár-vallásink-, búsulásink-, gyalázatink-közöt, azt mongyuk: Istennek külömben tetczett, hogy-sem nékem. Sőt, *Quoties aliquid aliter, quam cogitaveramus, evenerit, dicito: dii melius;* mikor valami kedved-ellen fordúl, azt mongyad: jobban rendelte Isten, hogy-sem én gondoltam.

Csudálatos gond-viseléssel vezérli Isten e világon választott híveit. Némellyekben a világi háborúk és szerencsétlenségek, szükségesek a lelki jóknak gyarapodására: hogy azokkal megaláztassanak; békeséges szenvedésre, Penitencziára, életek jobbítására indíttassanak. Sokakban, méreg és lélek veszedelem vólna, ha gazdagsággal és böcsülettel bévelkednének: mert ebből kevélységre, puhaságra, hívolkodásra és egyéb vétkekre indíttatnának. De azért, sokszor vagyon, hogy más-némellyeket, a világi érték és gazdagság segíti az isteni szolgálatra és tekélletes életre; kiket a háboruság es fogyatkozott állapot, tűrhetetlen zúgolodásra es egyéb nagy
[6] Seneca, lib. 7. de Benefeiis, cap. 31. vétkekre vitt vólna. Ez az Isten jó-vólta; hogy [6] *Beneficia ignorantibus dare incipit, ingratis perseverat;* nem-is tudgyuk, mikor jót cselekszik-velünk.

Azért, ha egésségünket, ha jószágunkat, ha böcsülletünket elvészi Isten: ő tudgya jobban, mi hasznos nékünk: csendesz elmé-

vel megnyugodgyunk azon, a mit rendel; és azt kiálcsuk: [1]*Sicut Domino placuit, ita factum est;* a mint Isten akarta, úgy lett. Igy job, hogy-sem, a mint én akartam. [2]*In regno nati sumus: Deo parere libertas est;* Isten országában lakunk; az a mí szabadságunk, hogy Isten akarattyát kövessük. És, ama régi bőlcsek javallásaszerént, [3]*Deum sequere;* Isten rendelése- és akarattya-után járjunk; mert, ha azzal tusakodunk, *imperata facere vi cogimur;* kedvünkellen-is annak kel lenni, a mit Isten rendelt.

[1] Job. 1. v. 21. Supra, fol. 332. et seq.
[2] Seneca, de Vita beata, c. 5.
[3] Seneca, de Vit. beat. c. 15.

Másik dolog, mely akaratunkat békeségben tartya; hogy a világi állapatunk bizonytalanságat gyakran elménkben forgassuk: [4] és valami rajtunk történhetik, ahoz úgy készűllyünk, hogy véletlen ne találljon semmi csapás. Megerőssítcsük akaratunkat: [5]*Quidquid ex universi constitutione patiendum est, magno animo excipiamus: nec perturbemur his, quæ vitare nostræ potestatis non est;* hogy a betegséget, halált és egyéb világi galyibát, mellyen minden embernek által kel menni, bátor szűvel várjuk. Meg se háborodgyunk azon, a mit el nem kerűlhetünk: mert, [6]*Qui id, quod vitari non potest, metuit, vivere animo quieto nullo modo potest;* valaki attúl fél, a mit el nem kerűlhet, békeséges szűvel nem élhet. Azért tanácsollya *Séneca*; hogy minden naprúl úgy gondolkodgyunk, mint-ha az vólna vége életünknek: mert, [7]*Ut non sit ultimus, prope ab ultimo est;* ha nem utólsó a mái napunk, bizonyos, hogy közel jár az utólsó naphoz. [8]*Qui omnes dies, tamquam vitam ordinat, non optat crastinum, nec timet;* valaki pedig minden napját úgy rendeli, mint-ha az vólna tellyes élete, sem fél, sem kíván semmit feletté.

[4] Seneca, de Tranquillitate animi, cap. 13.
[5] Seneca, de Vita beata, c. 15.
[6] Cicero 2. Tuscul initio.
[7] Seneca, ep. 15.
[8] Seneca, de Brevitate vitæ, cap. 7.

Harmadik és utólsó dolog, mely a lelki békeséget szerzi és óltalmazza: hogy a világ böcsülletit és gyalázását; gazdagságát és fogyatkozását; egy-szóval, minden külső javait, semminek tarcsuk, semmire böcsüllyük. A ki erre jutott, elérte azt a czélt, mellyet a Szent Lélek vetett a világi békeségben: tudni-illik, hogy, [9]*Non contristabit justum, quidquid ei acciderit;* semmin nem háborog, akár-mire fordúllyon dolga. És, a mint Szent Péter szól, [10]*Quis est, qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis?* Senki semmit nem árthat az igaz embernek. Mint lehet ez vallyon? Nincsenek-e ellenségek, kiktűl levágatnak, vagy rabságba vitetnek az igazak? Nincsenek-e lopók, tolvajlók és egyéb károsítók? Nincsenek-e gyalázók, káromlók, kik tisztességét és hírét, nevét sértegetik az igazaknak? Vannak, és sokan vannak; de azért, igazán mongya a Szent Irás, hogy, senki nem árthat az igazaknak; senki meg nem

CONTEMTUS RERUM HUJUS MUNDI.

[9] Prov. 12. v. 21.
[10] 1. Pet. 3. v. 13.

szomoríttya őket; hanem, akár-mint légyen dolgok, [1]*Dicite justo, quoniam bene;* igen jól vannak, mert, [2]*Omnia cooperantur in bonum;* mindenek javára vannak.

[1] Isai. 3. v. 10.

[2] Rom. 8. v. 28.

Egész könyvet írt arrúl Séneca, *Quod in sapientem non cadit injuria;* hogy az igaz embert senki nem boszszanthatja. Arany-száju Szent János más könyvet írt, [3]*Quod nemo lædilur, nisi a seipso;* hogy magánál egyéb, senki meg nem sérti embert.

[3] Idem Epictetus, Enchiridio, cap. 37.

Ezt, hogy jól értsük: meg kel engedni, hogy az igazak-ellen sokan sok-képpen agyarkodnak; de, [4]mint a gyémántot verik és meg nem sértik; mint a tengeri habok ütköznek a kő-sziklába és azokat meg nem rontyák, mert magok keménységével minden ütéseket sérelem-nélkül viszsza-vernek: úgy az igazakat, megfosztyák, megverik, meggyalázzák, megölik; de meg nem háboríttyák. Mert az igazak, csak a jóságot és tekélletességet bocsüllik, melyeket senki el nem vehet-tőllök [5]*Virtutem nemo eripere potest: illam æstimat; ceteris precario utitur;* a külső jókkal úgy élnek, mint kőlcsön marhával; mellyet készek viszsza-adni, valamikor viszsza-kívánnyák.

[4] Seneca, lib. Quod in sapientem. c. 3.

[5] Seneca, ibid. cap. 5.

Azért, [6]*Potest quis facere mihi injuriam, et ego non accipere;* más valaki, gyalázattal illetheti a tekélletes embert: de azzal ő meg nem sértődik, meg nem háborodik; mert egyéb gyalázatot nem túd a bűnök rútságánál. Láttyuk, [7]hogy az apró gyermekek arczúl-verik szüléjeket; hajokat szaggattyák; és mezítelen csintalankodnak-elöttök: de ezeket gyalázatnak és bocstelenségnek nem tartyák a szülék; mivel nincs annyi okosság a gyermekekben, hogy valakit megutálhasson. Senki semmit nem gondol azzal, hogy egy nyomorúlt kúldús, vagy egy alacson-rendű ember nem köszönti, nem tiszteli őtet; mert bocstelen ember bocsüllése, nem tészen senkit tekíntetessé. Láttyuk, hogy a hagymáz-betegségben-lévők szidgyák, csapkodgyák az orvost; de nem haragszik, hanem szánakodik betegén a doktor: [8]*Hunc affectum adversus omnes habet sapiens, quem adversus ægros medicus: scit omnes, qui injuriam faciunt, malesanos esse.* Hasonló indúlattal vagyon az igaz ember azokhoz, kik őtet gyalázzák és rongállyák. Tudgya, hogy valaki mást gyaláz és károsít, nincs egész okossága: azért, úgy nézi mint a doktor a beteget. Ha ki reá-kiált [9]és szidgya, rútíttya: azt úgy vészi, mint az ellenség kiáltását a harcz-elein. Egy-szóval; [10]*Omnia vulgi vitia, ridicula illi videntur: Democritumque imitatur, qui risit omnia;* a kösség vétkeit csak neveti *Democritus*-sal és bolondságnak tartya.

[6] Seneca, ibid. cap. 7.

[7] Seneca, ibid. cap. 11.

[8] Seneca, ibid cap. 13.

[9] Seneca, ibid. cap. 19.

[10] Seneca, de tranquillitate animi. c. 15.

A gazdagságot-is, [1]*Hilarem insaniam;* [2]*Genus insaniæ hilare*; víg bolondságnál egyébnek nem itíli a tekélletes ember. Azért nem esedezik, nem kap feletté rajta.

[1] Seneca, de vita beata, cap. 12.
[2] Epist. 29.

Tudgya a bölcs ember; hogy, [3]*Major materia est sapienti, animum explicandi in divitiis, quam in paupertate: cum in hac, unum genus virtutis sit, non inclinari, non deprimi; in divitiis, et temperantia, et liberalitas, et diligentia, et magnificentia, campum habet patentem;* a gazdag állapatban sok jót cselekedhetik, mellyekre a szegénység nem bocsátaná; mert, ha a szegénységben tűndökölhetik a békeséges-tűrés: de a gazdagságban, tagas mezeje vagyon a mértékletességnek, adakozásnak, szorgalmatoskodásnak, nagyságos cselekedeteknek. Ennek-felette, a bőlcs ember, [4]*Non putat se indignum ullis muneribus fortunæ;* nem itíli magát méltatlannak, akár-mely külső jók birodalmára. Azért, [5]*Magnas opes, fructum virtutis, non excludet.* A gazdagságot és világi értéket, [6]*Contemnit sapiens: non ut non habeat, sed ne sollicitus habeat: non abiget illa a se, sed abeuntia securus prosequetur. Divitias non in animum, sed in domum recipit: non resput possessas, sed continet et majorem virtuti suæ materiam subministrari vult:* megutállya: nem úgy, hogy semmie ne légyen, hanem, hogy szorgalmatoson ne bírja: el nem hagyigállya javait, de ha elhadgyák őtet, félelem-nélkül elveszti. A gazdagságot nem lelkében, hanem házába fogadgya: meg nem veti, de rendben tartya, hogy tekélletességére nagyob okot adgyon.

[3] Senec. de vita beata, c. 22.
[4] Seneca, de vita beata, c. 21.
[5] Senaca, de vit. beat. c. 23.
[6] Sen. de vita beata, c. 21.

Noha azért, uraságot és gazdagságot bírnak az igazak-is, de sokkal külömben, hogy-sem a világ fiai. Mert az igazak úgy bírják ezeket, [7]*Tamquam leves et avolaturas. Habent amplas opes: sed sine cujusquam injuria; sine sordidis quæstibus partas: nullum denarium intra limen suum admittent, male intrantem;* mint mahólnap elveszendőt. Sem hamisággal, sem illetlen kufárkodással nem keresik a gazdagságot: egy hamis pénzt sem szenvednek házokban. Noha azért én-is bírok gazdagságot, ugy-mond *Seneca:* de, [8]*Mihi divitiæ si effluxerint, nihil auferent, nisi seipsas: tu stupebis, si a te recesserint. Divitiæ meæ sunt: tu divitiarum.* [9]*Divitiæ apud sapientem, in servitute sunt; apud stultum, in imperio.* [10]*Fictilibus sic utitur sapiens, ut argento: argento, ut fictilibus. Infirmi animi est, pati non posse divitias;* ha elfoly az én gazdagságom, magát viszi-el, szűvemet meg nem sérti: mert enyím a gazdagság, nem én vagyok övé. Szolgám, nem uram a pénz nékem, Cserép-

[7] Seneca, de vita beata, c. 23.
[8] Seneca, de Vita beata, cap. 22.
[9] Ibid. cap. 26.
[10] Seneca, ep. 5.

ből úgy észem, mint ezüstből; ezüstből, mint cserépből. [1] *Quidquid habeo, non sordide custodiam, nec prodige spargam.* [2] *Habebo sinum facitem, non perforatum: ex quo multa exeant, nihil excidat*; a mim vagyon, rettegve nem őrzöm: tékozolva sem hagyigálom. Kebelem tágas, de nem lyukas: melyből egyebek segítségére sok kimégyen, de semmi ki nem húl.

[1] De Vita beata, c. 20.
[2] Cap. 23.

Noha másut, mind [3] a lelki szegénységnek tekélletességét, [4] mind a gazdagságnak üdvösséges sáfárkodását, az Isten igéjéből elégségesen megmagyaraztuk: de a végre akarám a pogány bőlcs mondásival azon igazságot kifejezni; hogy ércsük, mely nagy kötelességünk vagyon arra, a mit Isten parancsolattya-kivűl, az emberi okosság ily nyilván tanított. És, ha arra akarunk jutni, a mit Isten híveinek ígért, hogy semmivel [5] meg ne búsittassunk, semmivel meg ne háborodgyunk, hanem csendesz békeségben éllyünk: arra-verdődgyünk, hogy a világ javain ne kapdosson szívünk, azokat nagyra ne böcsüllye. Melyre segítcsen az Atya, Fiú, Szent Lélek Isten. Amen.

[3] Supra, fol. 469.
[4] Supra, fol. 568.
[5] Prov. 12. v. 21, 1. Pet. 3. v. 13.

HUSVÉT-UTÁN II. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIÚNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta-meg Szent János Evangelista, könyvének tizedik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága, e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

[6] Joan. 10. v. 11.

Az üdőben [6] monda Jesus a farisæusoknak: én vagyok a jó Pásztor. A jó pásztor a lelkét adgya az ő juhaiért. A béres pedig és a ki nem pásztor, kinek a juhok nem tulajdoni, láttya a farkast jöni és elhadgya a juhokat s elfút: és a farkas elragadgya és szaggattya a juhokat; a béres pedig elfút, mert béres; és nem ő-hozzá tartoznak a juhok.

Én vagyok a jó Pásztor: és ismérem az enyimeket, engemet-is ismérnek az enyimek. A mint ismér engem

az Atya, én-is ismérem az Atyát: és az én lelkemet leteszem az én juhaimért. Más juhaim-is vannak, mellyek nem ebből az akolból-valók: azokat-is egybe kel nékem hoznom, és az én szómat halgattyák, és egy akol lészen s egy Pásztor.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk épülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

Christus Urunk méltán viseli a jó Pásztor nevet.

Hogy a mí édes Üdvözítőnknek és kegyelmes Istenünknek, hozzánk-való nagy jó-vóltát világosban értenők és nagyob hálaadással böcsüllenők: [1] *In manu Prophetarum assimilatus est;* Profetáinak kéz-írásiban, sok-képpen hasonlíttatott: külömböző nevezetível és hasonlatosságival ismértetvén gond-viselését, hozzánk-való szerelmét és kegyességét. Néha szülénknek és mehében-hordozó édes anyánknak mondatik: [2] *Parturimini a meo utero, gestamini a mea vulva;* ezzel biztatván; hogy, ha az anya [3] úgy el nem feledkezhetik szülöttérűl és annyira meg nem keményűlhet, hogy ne könyörűllyön magzattyán: a mí Istenünk sem lehet feledékeny, vagy kegyetlen hozzánk. Néha dajkánknak hívatik. [4] *Ego, quasi nutritius Ephraim: portabam eos in brachiis meis;* ki minket karján hordoz, szorgalmatos vigyázással nevelvén és óltalmazván. Néha, jegyesünknek neveztetik; [5] *Sponsabo te mihi in sempiternum;* eljegyezlek, úgy-mond, téged magamnak, örök jegyesül: hogy ebből szerelmének nagy-vóltát nyilatkoztassa. Néha, [6] fias-tyúkhoz hasonlíttya magát; mely az ő szárnya-alat óltalmazza csirkéit a ragadozó kányáktúl. Néhult, [7] bárány nevet visel; hogy szelidségét ismértesse: mivel, ha a bárány, a nyírő-előt száját nem táttya, Chrístus a hóhérok-ellen meg sem szóllalt.

[1] Oseæ, 12. v. 10.
[2] Isai. 46. v. 3.
[3] Isai. 49. v. 15.
[4] Osc. 11. v. 3.
[5] Osc. 2. v. 19. Matt. 9. v. 15.
[6] Matt. 23. v. 37. Supra, fol. 175.
[7] Isai. 16. v. 1. Apoc. 5. v. 12. Isai. 53. v. 7.

De mivel Isten, eleitűl-fogva, a juh-pásztorokat annyíra kedvellette, hogy első üdvözűlt hive [8] *Abel*, juhász volt; *Mojses*, [9] a ki Egyiptomból szabadította a sidókat; *Dávid*, a ki megrontotta a

[8] Gen. 4. v. 2.
[9] Exod. 3. v. 1.

filistæusokat, juhokat őrzöttek; és, mikor világra jöve Christus,
[1] Luc. 2. v. 8. először-is [1] juhászoknak adott hírt Angyali-által; juhászok ajándékát és köszöntését vette elsőben. Innen vagyon, hogy Christus Urunk-is, leggyakrabban pásztornak neveztetik. Mikor megigéré
[2] Ezech. 34. v. 23. c. 37. v. 24. Isai. 40. v. 11. Isten a jövendő *Messiást*, azt mondá: [2] *Suscitabo super eos Pastorem unum, qui pascat eos;* Pásztort támasztok az én népem-eleibe, a ki legeltesse őket. Az Uj Testamentomban, Szent Pál, Christus
[3] Heb. 13. v. 20. Urúnkat nevezi, [3] *Pastorem magnum ovium;* a juhok nagy Pász-
[4] 1. Pet. 5. v. 4. torának. Szent Péter eggyüt, [4] *Principem pastorum*, pásztorok feje-
[5] 1. Pet. 2. v. 25. delmének; másut, [5] *Pastorem et Episcopum animarum;* lelkünk Pásztorának és Püspökének hija. Önnön-maga Christus, egyébüt-is,
[6] Matt. 26 v. 31. cap. 25. v. 32. Joa. 10. v. 11. de [6] fő-képpen a mái Evangeliomban, nem egyszer nevezi magát Jó Pásztornak.

Noha, pedig a Christus szava, minden egyéb jelenségek-nélkül, elégségesen elhiteti velünk, hogy ő a jó Pásztor: mindaz-által, hogy a mí Pásztorunknak reánk-való szorgalmatos gond-viselését édesdedben érezzük; és érettünk-való sok fáradságát üdvösségesben
Propositio. böcsüllyük; kimondhatatlan szeretetit gyönyörüségesben szeressük: ez jelen-való órában, *megmutatom; hogy valami a jó pásztor tisztit illeti, azt minden részeiben, tekélletesen megtellyesitette a mi Megváltónk.* Legyetek figyelmetesek a halgatásban.

Ha meg nem csalatom, úgy tetszik, a mely juhász igazán meg akar felelni pásztorságának, fő-képpen három dologban kel foglalni magát: Először: hogy őrizze a vadaktúl és egyéb veszedelmektűl óltalmazza a juhokat. Másodszor; hogy legeltesse nyáját; annak ételére, italára, nyugodalmára, szorgalmatos gongya lévén. Harmadszor; hogy, ha megbetegszik, vagy a többi-közűl kiszakadván, eltévelyeszik valamely juh, azt felkeresse, orvosollya és a töb juhok-közibe vigye.

Elsőben azért, kívántatik a jó pásztortúl; hogy szeme és gondviselése el ne szakadgyon juhairól, hanem ezeket úgy őrizze és óltalmazza, hogy a vad el ne szaggassa; úgy takargassa, hogy az égi háborúk, a hideg szelek, vagy esők, az erős derek, vagy fergetegek, ne ártsanak nékik. Mert a juhok, noha igen hasznosok, de a mellet, oly erőtlen, gyenge, balgatag marhák; hogy, ha eltávozik-tőllök a pásztor és reájok nem vigyáz, minden veszély éri őket. Nékik fogok nincsen, mellyel marhassák ellenségeket: szarvok nincsen, mellyel ökleldözzék kergetőjöket; körmök nincsen, mellyel szaggassák a rajtok-kapdosókat; agyarok nincsen, mellyel vagdallyák;

sarkok nincsen, mellyel rugdossák a farkasokat: sem szárnyok, sem gyors futások nincsen, hogy elszaladhassanak az-előt, a ki ártani akar: úgy, hogy, minden állatok-közűl, egyedűl a juh az, melynek magától semmi óltalma nem lehet: hanem annak megmaradása és bátorsága, csak a pásztor gond-viselésén és őrizésén ál.

Ez pedig a juhok őrzése, nem-csak nagy munkával és fáratsággal jár, hanem veszedelmeket-is hordoz magával. A fáratság súllyát eléggé kimutatta *Jákob*, midőn elő-számlálta [1]*Lábán*-nak, mint őrizte az ő juhait: megszakasztottam, ugy-mond, édes álmomat; és nem-csak nappal, hanem éjjel-is talpon-álva vígyáztam: télben nyárban, hévben, hidegben, a juh-után jártam: a verő-fénynek sütő sugárit, az esők nedvességit, az égnek minden háborúit, szaporán szenvedtem: földön hevertem: minden nyughatatlansággal tellyes vóltam. Mert, a jó pásztor, majd ugyan, nem emberi életet, hanem oktalan-állathoz hasonló alkalmatlanságokat visel. [1] Gen. 31. v. 40.

Mely veszedelmes a juhászok állapattya, megmutattya Szent *Dávid* maga példajával, midőn azt mongya; [2]hogy juhait őrizvén, oroszlányok, medvék, farkasok reá-jöttek; és elragadván valamellyet a juhokban, utánnok-ment; szemben-állott és bajt-víjt-véllek: kivonta torkokból a prédát. Azért, a mint az Evangeliomban hallók, noha a béres elfút, mikor láttya a veszedelmet: de a jó pásztor, *Animam suam ponit pro ovibus;* farkasokkal és lopókkal szemben al és életét veszedelemre veti juhai-mellet. [2] 1 Reg. 17. v. 34.

Hogy-ha az oktalan juhokért, mellyek kevés hasznot adnak, keveset érnek; és egy kis betegséggel úgy elfogynak, hogy dögnél egyéb nem marad-utánnok, ily sokat fáradott *Jákób:* ennyi veszedelmekben forgott *Dávid:* vallyon micsoda munkát és veszedelmet illett Christusnak felvállalni, az ő juhainak láthatatlan lelkeért? mely többet ér, [3]hogy-sem a föld kerekségének minden egyéb gazdagsági. Azt mongya *Ámos* Proféta; hogy, úgy szabadíttya Isten az ő népét, [4]*Quomodo, si eruat pastor de ore leonis;* mint-ha a pásztor oroszlány torkából vonná-ki a prédát. Az ördög éjjel-nappal veszedelmet áskál és véskél-alánk; de az ő incselkedésitűl, kísértetitűl, éjjel-nappal őriz minket a jó Pásztorunk. Latható ellenségink erejét zabolázza, hogy ne árthassanak: gyarlóságunkat vastagíttya, hogy meg ne győzessünk: tudatlanságunkat oktattya, hogy meg ne csalassunk; erőtlenségünket gyámolíttya, hogy a jóban elébmehessünk: és semmi fáratságát nem kímélli, hogy mí bátorságosok és mentek lehessünk. [3] Vide supra, fol. 346. et 53. [4] Amos, 3. v. 12.

Mindenható ereje lévén Christusnak, csak künnyen, fáratság-, múnka-, törődés-, veszedelem-nélkül, mególtalmazhatott vólna minket testi és lelki veszedelminktűl: de, hogy az ő juhainak óltalmában, megismértetné nagy szeretetit és reánk-való gond-viselését, számtalan fáratságok- és veszedelmek-alá vetette magát: és végre, halállal vitte-végbe óltalmunkat. Tellyes az Evangeliom vélle, menyit vígyázott éjjel a pusztákban: menyi hevet, hideget szenvedett útonjárásiban: menyi éhséget, szomjúságot tűrt predikállásiban: mezítláb járt egy tartományból másba, a köves útakon: kemény földön feküt fáratságiban: árpa-kenyérrel enyhítette éhségét, vízzel szomjúságát. Ezt pedig, nem tizen-négy esztendeig cselekedte, mint *Jákób,*
[1] Gen. 29. v. 18. [1] hanem harmincz-három esztendők forgásában. És végre, hogy az ördögnek, halálnak és pokolnak torkából kiszabadítaná juhait, *Animam suam posuit;* megöleték, koporsóba téteték, pokolra szálla.

Ha akár-mely más testi vagy lelki pásztor, juhainak óltalmáért, megöletné magát, nagy szeretetét mutatná: de a Christus cselekedetiben sokkal nagyob szeretet fénylik. Mert a töb pásztorok élete, csak puszta és halandó ember élete; az ő halálok, oly halál, mellyet immár bűnökkel megérdemlettek; mellyel adósok, melyre menendők vóltak: de a Christus élete, Isten élete vólt; a ki meghólt juhaiért, igaz Isten vólt: nem tartozott azzal a halállal, mellyet szenvedett; mert a bűnben része nem vólt: és az isteni Személy-
Supra, fol. 527. nek méltóságától, az ő bóldog Lelkének tulajdonságából, halhatatlanságnak kellett vólna a testre származni; ha kivált-képpen-valo csudával, annak úttyát meg nem gátolta vólna az isteni mindenhatóság.

Oh nagy irgalmasság! Oh kimondhatatlan szeretet! hogy a mí óltalmunkért és megtartásunkért, halálra és keserves szörnyű halálra adta magát a mí pásztorunk. Keresztyén lélek; szemed-előt viseld és jól meggondold, hogy a te óltalmazó Pásztorod, mindenkor veled vagyon: és ne had meggyőzni magadat az ördögtűl, testtűl, világtúl. Mikor kísérteteket érzesz, fus mingyárt Pásztorodhoz, kiálcs
[2] Isai. 38. v. 14. hozzája: [2] *Domine, vim patior, responde pro me;* Uram, rajtam a farkas hatalmaskodni akar, el akar nyelni, támadgy-ki mellettem. Hatalmas, szorgalmatos, vígyázó, óltalmazó, jó Pásztor vagy te; én pedig juhocskád vagyok: tellyesicsd meg ígéretedet; kergesd-el a pokol-béli farkast, mely torkát reám-tátotta. Lám, a te Apostolod
[3] Heb. 13. v. 5. azt írja; hogy, ha régen *Jósué*-nak ígérted, [3] hogy el nem hagyod
Josuæ, 1. v. 5. 9. őtet: nékünk-is ugyan-azont ígérted. A világnak sok csalárdsági-,

az ördögnek sok kelepczéi-, a testnek sok incselkedési-között, meg nem maradhatok, ha te nem őrzesz és óltalmasz engem. Ha pedig a te szent kezed és óltalmad rajtam lészen: [1] *Non timebo, quid faciat mihi homo;* nem félek senkitől; sőt bátorságoson azt éneklem Szent *Dávid*-dal: [2] az Úr vezet engem; azért semmiben meg nem fogyatkozom. Ha a halálnak árnyéki-között járok is, semmit nem tartok; mert te velem vagy. Nem az én erőm és gond-viselésem, hanem a te pásztori botod és veszsző́d óltalmaz engem.

[1] Psal. 117. v. 6.

[2] Psal. 22. v. 4.

Másodszor: fő-tiszti és hívatallya a jó pásztornak; hogy *Pascat,* legeltesse a juhokat: az-az, kövér és egésséges mezőkre vigye és ot étesse: tiszta és jó vizekre hajcsa és ot itassa; mert, ha rosz füvön és oly possadékon őrzi, a hol mételyt szednek a juhok; nem pásztora, hanem mészárossa a juhoknak.

Ezt minden punctban tekélletesen megtellyesíti a mi Pásztorunk. Mert ő-maga mongya: [3] *Ego ipse visitabo oves meas:* [4] *In pascuis uberrimis pascam eas, in montibus excelsis, in herbis virentibus, in pascuis pinguibus, in rivis;* Én-magam legeltetem, ugymond, juhaimat; bévséges, kövér helyekre, szép, zőld füvekre, folyó patakokra viszem őket; ot étetem, itatom, ot legeltetem őket. Egyéb értékes emberek a juhok legeltetésének munkáját, fáratságát, nyughatatlanságát másra bízzák: ő-magok, csak a juhok hasznát várják; mert a juhokat nem a juhokért tartyák, hanem magok hasznáért. De a mi Pásztorunk, gazdag maga javaival; semmi-nélkül nem szűkölködik; semmi hasznot nem vár, nem vészen juhaitúl: hanem csak azért lett pásztorrá, hogy a juhokat segítcse és azoknak használlyon: azért másra nem bizza, hanem, *Ego ipse,* önnönmaga őrizi juhait; egésséges, hizadalmas, jó eledellel kövéríti őket.

[3] Ezech. 34. v. 11.

[4] V. 34.

Ki győzné elő-számlálni, azokat a sok drága eledeleket, mellyekkel táplállya és legelteti Christus az ő juhait?

Táplállya Szent Igéjének és üdvösséges tanításának gyönyörűséges ételével. Ezzel tartatik lelki életünk: ezzel vastagodunk, nevekedünk és minden üdvösséges munkákra erőssödünk. Ebben oly gyönyörűséges édességet találunk, mellyel aítatossan és vígan futunk az Isten parancsolatinak úttyán. Igen érzette Szent *Dávid* ennek az eledelnek ízit. Mert, noha *Salamon* azt írja a mézről; hogy [5] *Initium dulcoris habet;* édesb minden eledelnél: de Szent *Dávid* azt kiáltya; hogy [6] az Isten igéje édesseb és gyönyörűségesb a méznél; mivel, a bőlcs mondása-szerént, [7] *Non est oblectamentum super cordis gaudium;* nincs e világon nagyob gyönyörüség,

Vide supra, fol. 501.

[5] Eccli. 11. v. 3.

[6] Ps. 118. v. 103.

[7] Eccli. 30. v. 16.

mint a szűnek öröme. Ezt pedig az Isten igéje szerzi bennünk. De, miképpen, akármely jó eledel sem táplál, ha meg nem rágatik: úgy az Isten juhai, hogy, ízit érezzék és hizadalmossá tegyék az Isten Igéjét, szükség, hogy ezt nem-csak egyszer és lágyan, hanem
[1] Psal. 1. v. 2. Ecclı. 14. v. 22. többször-is, kérődve megrágják; és ebben, [1] *Meditentur die ac nocte,* elmélkedgyenek, éjjel-nappal: okát, végét, módgyát megtekíncsék az isteni cselekedeteknek: azokból Istennek gond-viselését, szerelmét, bölcseségét, igazságát, megtapasztallyák: hogy az Istennek igaz itíleti és bűntetési a gonosztúl idegenítcsék; nagy ígéreti minden jóra édesitcsék; az ő felséges méltósága és bévséges jótéteménye szeretetre gerjeszszék.

Legelteti a mí Pásztorunk juhait, lelkünkbe öntött belső ajándékival és mennyei adományinak gazdagságival: hitet, szeretetet, igazságot, alázatosságot, tisztaságot és egyéb sok drága jókat öntvén lelkünkbe,

Az étel tartya az ember életét: erőt ád, hogy munkát tehessünk: éhségünket elvészi: jó ízekkel gyönyörködtet. Mind-ezek találtatnak a mí jó Pásztorunktúl adott legeltető táplálásokban. Éltető eledel
[2] Rom. 1. v. 17. a hit: mert, [2] *Justus ex fide vivit;* az igaz hitből él. Vastagító eledel
[3] Ephes. 3. v. 16, 17. a szeretet: mert, [3] *Virtute corroboramur, in charitate radicati et fundati;* a belső emberben vastagodnak, a kik a szeretetben gyökereznek és fondáltatnak. Éhség-enyhítő és szomjúság-ólto az igaz-
[4] Matt. 5. v. 6. ság: [4] *Beati, qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam saturabuntur;* a kik éhezik és szomjúhozzák az igazságot, megelégednek. Jó-ízü
[5] Pro. 21. v. 15. táplálás a tekélletesség: mert, [5] *Gaudium est justo, facere justitiam;* semmiben nagyob gyönyörüsége nincs az igaz embernek, mint a tekélletes maga-viselésben: azért, ezekkel a drága eledelekkel,
[6] Prov. 13. v. 25. [6] *Justus comedit et replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis;* az igaz ember megelégedik: a gonoszok éhsége pedig, soha meg nem szűnik.

De mind-ezeknél bócsületesb eledelt adott juhainak a mí Jó Pásztorunk, mikor a maga saját Testét, Vérét hadta táplálásunkra
[7] Joan. 6. v. 35, 48. V. 51. a Szent *Sacramentom*-ban. Hallyad, mit mond maga: [7] *Ego sum panis vitæ. Ego sum panis vivus. Accipite, comedite; Hoc est Corpus meum:* Én vagyok az eleven kenyér; az élet kenyere. Vegyétek,
[8] Matt. 26. v. 26. Apor. 7, 16. egyétek; Ez az Én Testem. A ki ehez jár, *Non esuriet,* nem éhezik. Sem az egekben, sem a földön, ennél drágáb eledel nem lehet. Mert Meny-országban-is, nem egyéb ama láthatatlan étek,
[9] Tob. 12. v. 19. mellyel, mongya *Rafaël,* [9] hogy tartatnak a mennyei Szentek;

hanem ő-maga az Ur Isten. Ugyan azon mennyei kenyeret hozta Christus e földre; és azért mongya: [1] *Hic est panis, qui de cælo descendit;* ez a kenyér Meny-országból hozatott: ezzel élünk az örök bóldogságban, csak, hogy ot, színről-színre láttyák a juhok ennek istenségét: it pedig, fedél- és homály-alat vészik. Oh gyönyörűséges eledel; [2] melyben sokkal inkáb, hogy-sem a *manná*-ban, minden ízek gyönyörűsége foglaltatik! Láttyátok, keresztyének, menyivel meghaladgya a mí Pásztorunk a töb pásztorok gondviselését. Egyebek megölik a juhot, hogy életeket táplállyák és éhségeket enyhítcsék annak húsával: de a mí Pásztorunk, megöleti magát, hogy a juhok éllyenek és az ő Testével táplállyák magokat. Nem cselekszik úgy a Jó Pásztor, mint a gonosz pásztorok: kikről írja *Ezechiel* Próféta; [3] hogy tejét megészik a juhoknak, gyapjával ruházzák testeket, kövérségével hizlallyák hasokat; egy-szóval, *Pascunt seipsos,* magokat legeltetik, nem a juhokat.

[1] Joan. 6. v. 51.

[2] Sap. 16. v. 20.

[3] Ezech. 34. v. 3.

Utólszor: a mí jó Pásztorunk, Meny-országban készített az ő juhainak utólso legeltetést, a hol [4] sem éhség, sem szomjúság nem lészen; hanem a Báránynak menyegzőjében, [5] megrészegedünk az Isten házának bévségétől és az ő gyönyörüségének sebessen-folyó patakjából iszunk.

[4] Apoc. 7. v. 16.

[5] Psal. 35. v. 9.

Láttyátok-e, keresztyének, mely jó Pásztor a Christus, ki ily sok és felséges lelki táplálást szerzett juhainak, mind it s mind a más világon? Méltán azt kiálthattyuk tehát Szent *Dávid*-dal: [6] *Dominus regit me, et nihil mihi deerit; in loco pascuæ, ibi me collocavit;* hatalmas Pásztorom nékem az Isten, ki legeltet engem, és semmiben meg nem fogyatkozom, valami szükséges lelkem üdvösségére. Mert oly mezőben helyeztetett engem, az ő anyaszentegyházában, a hol az ő Szent Igéjének tisztasága, a *Sacramentomok* szentsége, az isteni ajándékok bévsége, táplál engem. Szeressük atyám-fiai ezt a jó Pásztort, a ki minket így szeret: engedgyünk annak, a ki mí-reánk ily gondot viselt. Mert, ha a *mannát* megutálván, [7] hagymán kapdosunk; ha rút [8] zavaros tócsákat szomjúhozúnk, mint a balgatag sidók: soha éhségünk és szomjúságunk meg nem enyhíttetik.

[6] Psal. 22. v. 1.

[7] Num. 11. v. 5.

[8] Jer. 2. v. 18, 13.

Harmadszor és utólszor: a jó pásztor tiszti az, a mit Isten előnkbe-ád *Ezechiel*-által; [9] hogy az elveszettet felkeresse: a megsérűt, vagy betegedett juhot, meggyógyítcsa. Azért, ha valamely juh kiszakad a nyájbol és elbújdosik, megállattya a jó pásztor nyáját; imide-amoda futos, szorgalmatoson keresi elvesztett juhát;

[9] Ezech. 34. v. 16.

és addig nem nyugszik, míg fel nem találja: feltalálván, hátára, vagy ölébe vészi és a töb juhok-közibe viszi. Ah, mely tekélletesen megfelelt Christus ebben-is a jó pásztor tisztinek? *Isaiás* azt kiáltya; hogy, mí minnyájan, mint a juhok, elvesztünk. Szent *Dávid,*

[1] Isai. 53. v. 6. magárúl azt írja: [1] *Erravi, sicut ovis, quæ periit;* hogy úgy bújdo-

Psal. 118. v. 176. sott, mint az elveszett juh. Szent *Péter,* [2] közönségesen mindenek-

[2] Pet. 2. v. 25. rűl mongya: *Eratis, sicut oves errantes;* hogy, ollyanok vóltunk,

[3] Sap. 1. v. 3. mint a bújdoso juhok. Mert, [3] vétkeinkel és engedetlenségünkel, elszakadtunk vala Istentűl és minden szem-pillantásban, csak a pokol-béli farkas torkát várhattuk fejünkre: megszána a Felséges

[4] Isai. 40. v. 11. Isten és azt fogadá *Isaiás*-által; [4] hogy oly gondot visel-reánk, mint a pásztor juhaira: karjára és kebelébe vészi az erőtlen báránykákat: maga hordozza a fáratt és ellő juhokat. Ezt bé akarván tellyesíteni, elhagyá az Isten Fia az Angyalok sokaságát: és, hogy

[5] Matt. 18. v. 12. az egy [5] elveszett juhot, *Ádámot,* maradékival felkeresné, a világ

[6] Luc. 19. v. 10. pusztájába jöve; a végre, mint ő-maga mongya, [6] *Út quæreret et salvum faceret, quod perïerat;* hogy felkeresné és megszabadítaná, a mi elveszett vala. Azért, vállára vette, minden terhével-egyetemben,

[7] Isai. 53. v. 6. az elveszett juhot, midőn, [7] *Posuit in eum Deus iniquitatem omnium nostrum;* magára-rakta minden bűneinket; és azoknak érdemlett bűntetésit érettünk-viselte a magas Kereszt-fán.

Mint keresi Christus az elveszett juhot, maga előnkbe-adgya,

[8] Apoc. 3. v. 20. midőn azt mongya; [8] hogy, a mí szívünk ajtaja-előt ál és külömb-

[9] Cant. 5. v. 2. féle sok szent íntésekkel [9] zörgetvén, ébreszt: azon kér, hogy megnyissuk néki. Minémű kegyességgel fogadgya a megtalált juhot,

[10] Luc. 15. v. 11. sqq. [10] a tékozló fiú példajával ismértette. Mert, noha ez igen sokat és nagyot vétett vala; noha minden javait latrúl tékozlotta és fogyatta vala: de mikor viszsza-tére, egy kemény szót sem monda néki; szemére nem hányá hála-adatlan-vóltát, kár-tételét, gyalázattyát: hanem, mint-ha nagy kedves szolgálatból jőne és valami nagy hasznot szerzett vólna, vígan eleibe-futa; megölelé, megcsókolá; kövér borjat ölete; nagy konyhát üttete; vendégeket hívata; musikásokat rendele; oly jó kedvet mutata hozzá, mint-ha soha nem vétett vólna; szép ruhába őltözteté; újába gyűrűt ada. Mind ezekkel akarta ismértetni az Ur Isten, mely nagy öröme vagyon, mikor egy elveszett juhot feltalál.

Atyámfiai: keres minket a mí Pásztorunk: de azt akarja, hogy az ő kiáltását siketségre ne vegyük, hanem szavát halgassuk: az-az, igaz hittel vallyuk, a mit mond; szeressük és kövessük, a

mit parancsol. Mert, *Oves meæ vocem meam audiunt;* csak az a Christus juha, a ki az ő szavát fogadgya. Azért, ha elveszett juh vagy; ha bűnbe estél, és Istenedtűl elszakadtál gonoszságoddal: mihent az Isten zörgetését és intését hallod, hogy megtérj, ne hallogasd; mingyárt kezdgy dolgodhoz: bánd-meg bűneidet; tekéld-el, hogy többször nem vétkezel; járúly a *Penitenczia* Szentségéhez. Mert, ha azt nem míveled, tudod-é, mint bánik Isten veled? Elhágy szó-fogadatlanságodért; a mint sok helyen [1]a Szent Irásban megjelen-tette. És azt fogja mondani: [2]*Non pascam vos: quod moritur, moriatur: quod succiditur, succidatur:* mivel szó-fogadatlanok vattok, nem pásztorkodom továb veletek: a mi megöletik, ölessék: a mi kivágatik, vágassék. Mert, [3]a mely föld sok szántás-után gyümőlcs-telen marad, méltó azt elhadni.

[1] Psal. 80. v. 13. Jer. 51. v. 9. Prov. 1. v. 24. Matt. 23. v. 37, 38.
[2] Zach. 11. v. 9.
[3] Heb. 6. v. 7, 8.

Meghallátok, keresztyének, mely jó Pásztorunk a Christus; és hogy, nem-csak nevét viseli a pásztorságnak; hanem valóban megtellyesíti annak minden tisztit és kötelességét. De mí-tőllünk-is kívántatik, hogy vólta-képpen és nem-csak nevezettel, juhok légyünk: megismérjük, hogy gyarlók és erőtlenek vagyunk, mint a juhok. Azért, igen megalázzuk magúnkat és Pásztorunktúl el ne távozzunk: mert, [4]*Qui elongant se a te, peribunt;* veszni kel annak a juhnak, mely az ő Pásztorától eltávozik. Ennek-felette, Pásztorunk szavát halgassuk; a farkasoktúl meszsze-fussunk: Istennek szolgálattyára fordítcsuk, nem-csak külső javaink gyapját, nem-csak belső aítatosságunk tejét, nem-csak jó cselekedetink bárányit: hanem, ha kívántatik, húsunkat és életűnket készek legyünk Isten tisztességére letenni. Melyre segítcsen minnyájunkat, az Atya, Fiú, és Szent Lélek Isten. Amen.

[4] Psal. 72. v. 27.

HUSVÉT-UTÁN III. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus JESUSnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot írta meg Szent Jáuos Evangelista, könyvének tizen-hatodik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Ján. 16. v. 16. Az üdőben monda JESUS az ő tanitványinak: kevessé, és immár nem láttok engem: és ismét kevessé, és megláttok engem, mert az Atyához mégyek. Mondának azért egy-másnak az ő tanitványi-közzül: micsoda ez, a mit mond nékünk; kevessé, és nem láttok engem; és ismét kevessé, és megláttok engem? és, mert az Atyához mégyek? Mondnak vala tehát: micsoda ez, a mit mond; kevessé? nem tudgyuk, mit mond.

Megisméré pedig JESUS, hogy meg akarják vala őtet kérdeni; és monda nékik: arrúl kérdezkedtek-e egy-másközöt, hogy azt mondám; kevessé, és nem láttok engem; és ismét kevessé, és megláttok engem? Bizony, bizony mondom néktek; hogy könyveztek és sirtok tí; a világ pedig vigad: tí pedig szomorkodtok: de a tí szomoruságtok örömre fordúl. Mikor az aszszony szül, szomoruság vagyon, mert eljött az ő órája: mikor pedig, szülte a gyermeket, immár nem emlékezik szorongatásárúl az örömért, hogy ember született e világra. Tí-is azért, most szomoruságban vattok: de ismét meglátlak títeket és örvendezni fog a tí szűvetek: és a tí örömeteket senki el nem vészi-tőlletek.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk és Istennek akarattyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szűvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. üdvöz légy, etc.

ELSŐ PREDIKÁCZIÓ.

Az igazak szomorúságárul és örömérűl.

Nem-csak sokszor foganatos szókkal ínti Isten az embereket, hogy a szomorúságot és bánkodást kirekeszszék szívökből: hanem gyözedelmes okokat állat, miért kel távoztatni a világ bánkodásit: [1] *Tristitiam longe repelle a te. Non est utilitas in illa;* meszszekergesd, ugy-mond, a szomorúságot, mert nincs abban haszon: nem künnyébbíted bánkodással, hanem súlyosítod nyavalyádat. Mert, [2] *Sicut tinea vestimento et vermis ligno; ita tristitia viri nocet cordi*: mint a moly a ruhát, semmire-kellővé tészi; mint a szúféreg a vastag gerendát megemészti: úgy a szomorúság az ember szűvét szárasztya: [3] *Spiritus tristis exsiccat ossa;* csontyai velejét emészti; életét rövidíti. [4] *A tristitia festinat mors.* [5] *Multos occidit tristitia.* [6] *Sæculi tristitia mortem operatur:* a szomorúság sietteti a halált: és sokaknak, nem-csak testét, de lelkét-is megöli. Az-is Isten szava; hogy [7] *Non est sensus, ubi est amaritudo;* a keseredett szűvel eggyüt nem lehet az okosság. Azért, a búsúlt ember nemcsak maga nyughatatlan, hanem egyebeket-is háborgat és megrútít: [8] *Per amaritudinem, inquinantur multi,* mivel, [9] *Tristis ex propinquo habet iram;* szomszédgya a harag a szomorúságnak. A harag pedig, forrása minden versengésnek és veszekedésnek. Egy-csomóban és rövid sommában foglalván azért a Bölcs a szomorúság veszedelmét, azt mongya; hogy, [10] *Omnis plaga tristitia cordis est;* minden csapás, minden veszély a szű-szomorúságban kapcsoltatik.

[1] Eccli.30.v.24, 25.
[2] Prov.25.v.20.
[3] Prov.17,v.22.
[4] Eccli.38.v.19.
[5] Cap.30.v.25.
[6] 2.Cor.7.v.10.
[7] Eccli.21.v.15.
[8] Hebr.12.v.15.
[9] Gregor. in moralib.
[10] Eccli.25.v.17.

Erre-nézve, miképpen, [11] *Lætatur Dominus super vos, bene vobis faciens;* vígad és orvendez az Ur Isten, mikor jót cselekeszikvelünk: úgy, mí-tőllünk azt kívánnya, sőt arra mind hagyásával kötelez, mind szép okokkal édesít, hogy vígan és örömmel szolgállyunk néki. Menyíszer mongya Szent Dávid: [12] *Lætamini in Domino et exultate justi.* [13] *Servite Domino in lætitia.* [14] *Vox exultationis in tabernaculis justorum;* hogy, a ki Istennek akar szolgálni, örvendetes szűvel, vigaságos énekléssekkel szolgállyon? Menyíszer parancsollya Szent Pál [15] *Gaudete in Domino semper;* hogy ne csak ritkán és hébe-hóban, hanem, minden üdőben örűllyünk és vígan légyünk. Mert, [16] *Hilarem datorem diligit Deus;* azt szereti Isten, a ki nem mordon és fél-kedvel, hanem örömmel

[11] Deut.28.v.63.
[12] Psal.31.v.11.
[13] Psal. 99.v.2.
[14] Psa.117.v.15
[15] Philip. 4. v. 4. 1.Thess.5.v.16. 2. Cor.6. v. 10.
[16] 2. Cor.9.v.7. Eccli. 35.v. 11.

és vígan forgódik az ő szolgálattyában. És, a mivel Istennek kedveskedik, azt, [1] *Lætus; cum ingenti gaudio;* vígadva és nagy örömmel cselekeszi: nem úgy, [2] *Sicut hypocritæ, tristes;* mint a kép-mutatók, komorkodva. Mert az Isten háza, [3] *Lætantium omnium habitatio est,* a vigadók lakó-helye.

[1] 1. Paral. 29. v. 17.
[2] Matt. 6. v. 16.
[3] Psal. 86. v. 7.

Okát adgya a Szent Lélek, miért kel az Isten szolgainak vígan lenni: mert, [4] *In mœrore animi, dejicitur spiritus:* a szomorú embernek, semmihez nincs kedve, semmit serénységgel nem cselekeszik: mivel, [5] *Delectatio perficit operationem; tristitia corrumpit;* a gyönyörűség vidámságot ád a munkához; a szomorúság pedig ízetlenné tészen minden cselekedetet. Azért mondá Aaron: [6] *Quomodo potui placere Domino in cæremoniis, mente lugubri?* hogy a fiai halálán szomorkodván, nem kedveskedhetett Istennek, hivatallyához illendő tiszteletekkel.

[4] Prov. 15. v. 13.
[5] Aristot. 10. Ethicor.
[6] Lev. 10. v. 19.

Mind-ezeket befejezvén *Salamon*, azt mongya; hogy, [7] *Non est melius in vita, nisi lætari et facere bene;* semmi sincs jobb e világon, mint örűlni és jámborúl élni. Mert, [8] *Non est oblectamentum super cordis gaudium. Melior est mors, quam vita amara;* nincs e világon nagyob gyönyörűség, mint az igazak lelki vigasága: és jobb meghalni, hogy-sem ettűl megfosztatni.

[7] Eccls. 3. v. 12.
[8] Eccli. 30. v. 16. 17.

Ezek így lévén; mi az oka, hogy a mái Evangeliomban Christus, az ő kedves tanítványinak, köny-húllatásokat, sirásokat, szomorúságokat hágy testamentomban? Miért nevezi a Nyólcz Bóldogságok eggyikének a siránkozást; [9] *Beati, qui lugent?* Miért mondgya a Bőlcs: [10] *Cor sapientium, ubi tristitia est; et cor stultorum, ubi lætitia;* hogy, bolondnak-való a víg öröm: de a bánatos szűv okos embert illet? Miért itíli [11] esztelenségnek a nevetést és az örömöt csalatkozásnak? Miért mongya Szent *Dávid;* hogy, [12] minden-napi kenyere néki a siránkozás? És, hogy minden éjjel, [13] *Lacrymis meis stratum meum rigabo;* köny-húllatasával öntözi és áztattya háló-ágyát? Miért nevezi e világot, [14] *Vallem lacrymarum;* siralom-völgyének? Végezetre, mi az oka, hogy csak azok homlokára íratott Isten [15] oltalmazó jelt, kik szomorú óhajtásokban éltek? Miért magasztallya Szent *Pál* [16] az istenes szomorúságot?

[9] Matt. 5. v. 5.
[10] Eccls. 7. v. 5.
[11] Eccls. 2. v. 2.
[12] Psal. 41. v. 4. Psal. 79. v. 6.
[13] Psal. 6. v. 7.
[14] Psal. 83. v. 7.
[15] Ezech. 9. v. 4, 5.
[16] 2. Cor. 7. v. 10.

Nehéz kérdések ezek. De, mivel bizonyos, hogy magával nem ellenkezik a Szent Lélek; és, a mit egy szóval mondott, más szóval azt fel nem bontotta: tudnunk kel, hogy két-féle szomorúság és két-féle vigaság vagyon: mellyek-közzűl Szent *Pál*, eggyiket javallya, másikat tilalmazza. Azért a mái tanuságunkért, *elsőben,*

Propositio

a két-féle szomorúságot és örömet egy-mástúl megválasztván; azután megmondom: mely nagy és sok mélto okai vannak az Isten szolgainak, hogy e világon szomorúságban éllyenek; noha ez a szomorkodás, a lelki örömet és vígaságot meg nem fojtya, sőt neveli és öregbíti.

Szent *Pál* Apostol, világos szókkal megválasztya egy-mástúl, a világi és isteni szomorúságot. Amazt, halál-szerző, veszedelmes bánatnak nevezi; ezt pedig, üdvösségesnek mongya: [1]*Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur; sæculi autem tristitia, mortem operatur.* [1] 2.Cor.7.v.10.

A világi szomorúságok gyökere és forrása nem egyéb, hanem a minden-napi fogyatkozások, nyavalyák, betegségek, kár-vallások, gyalázatok és jó-akaróink halála, vagy szerencsétlensége. It e világban, szám-ki-vetésben vagyunk; ellenségek-közöt forgunk; siralom-völgyében bújdosunk: azért, fogyatkozásokat szenvedünk, galyibák és ínségek terhével nehezíttetünk. A ki a világ javaihoz ragasztotta szűvét; a ki csak az-után hal, vész: kétség-nélkül azok elvesztésén, vagy el-nem-érésén, törődik és szomorkodik. Innen vagyon, hogy a ki mennyíre kívánnya és böcsülli a világ javait, annyíra terjed szomorusága és búsulása, ha azoktúl megfosztatik. Mert, a mí kívánságunk a mí hóhérunk. És, valaki arra vágyódik, hogy a világ javait nyerje; vagy attúl fél, hogy a mit nyert, el ne veszesse; [2]*huc illucque, quasi quibusdam fluctibus volvitur;* tengeri habok-közöt, tétova-hányatik és a nyughatatlan szomoruságok szelétűl ide s amoda ragadtatik. [2] S. Gregorius in moralibus.

A világ fiai bánattya tehát, és siránkozása, a világi kár-vallások sarkán forog. Ezekkel keserítik és haszontalan törődésekkel epesztik, fogyattyák szívöket. Noha, nincs egyéb haszna az illyen szomorúságnak, hanem, hogy kínozza és gyakran lelki, testi életétűl megfosztya, a kiben vagyon. Azért, ezt a szomorkodást méltán tiltya a Szent Irás.

Vagyon más, igen keserves szomorúsága a világ fiainak, mely a gonosz lelki-ismeretnek belső furdalásiból támad. Mert, [3]*Maximum scelerum supplicium, in ipsis est. Erras, si illa ad carnificem, aut carceres differs. Statim puniuntur, cum facta sunt; immo, dum fiunt:* a vétek magával-hordozza bűntetését és szomorúságát. [3] Seneca, ep. 87. ultra medium. Vide supra, fol. 756.

Az Isten szolgái, mivel az emberi gyarlóságból ki nem őltözhetnek, míg a halandó testet viselik, érzik bezzeg, a világi nyomorgatásokat és kár-vallásokat; szomorkodnak kedvesek halálán: de,

[1] Thess.4.v.12. [1] *Non contristantur, sicut ceteri, qui spem non habent;* nem úgy bánkodnak és törődnek, mint a világ fiai; hanem, megmértéklik
[2] 1.Cor.7.v.30. és lelki vígasztalásokkal édesítik keserüségeket: úgy, hogy, [2] *Flent, tamquam non flentes;* sírnak, mint-ha nem sírnának. Mert a világgal úgy élnek, mint-ha vélle sem élnének, nem gyökerezett szűvök a látható jókhoz; nem kapnak mohon a világ hízelkedésén: azért nem-is bánkodnak mértéktelen a földi kár-valláson; hanem, a mint ezennel meghallyuk, más, felségesb okokból indúlnak az üdvösséges bánkodásra.

[3] Amos,6.v. 14. Az öröm és vigaság-is két-féle: a világ fiai, vagy, [3] *Lætantur in nihilo;* oly dolgokon örűlnek, mellyek Isten-előt semmik, mert
[4] Isai. 40. v. 17. az egész föld uraságát és dücsősségét Isten úgy tartya, [4] *quasi*
[5] Sap. 14. v. 28. *nihilum et inane;* mint a hiúságos semmit: vagy, [5] *Dum lætantur,*
[6] Prov. 2. v. 14. *insaniunt;* merő sült bolondság az ő vigaságok. Mert, [6] *Lætantur, cum male fecerint et exultant in rebus pessimis;* a gonosz vétkek és veszedelmes cselekedetek szerzik az ő vigaságokat; mellyeket méltán, *sardonius risus,* sardiniai nevetésnek, mondhatunk. Némellyek azt írják; hogy oly balgatag vakságra jutottak vólt a *Sardinia* lakosi, hogy a fiak, bolond kaczagások- és esztelen tapsolások-közöt, felmészárlották vénhedett attyokat. Mások azt írják; hogy a *Sardinia* határiban, oly bolondító fű termett, mellyet a ki kóstolt, addig nevetett, hogy meg kellett halni nevetésében. Illyen az istentelenek öröme: mikor szerelmes Attyokat, édes Teremtőjöket boszszontyák és keserítik; mikor a bűnben úgy
[7] Prov. 4. v. 17. elmerűlnek, hogy, [7] *Comedunt panem impietatis et vinum iniquitatis*
Job, 15 v. 16. Bibit, quasi aquam, iniquitatem. *bibunt;* ugyan kenyerek és borok a gonoszság; akkor gyönyörködnek, akkor híznak és vastagodnak. Ha valakit megcsaltak, vagy fosztottak; ha fertelmes szándékokat végbe-vitték; ha boszszú-álló igyekezeteket bétellyesitették: nagy bolondúl örűlnek, tapsolnak. Mi légyen pedig a lelki vigaság, csak meg sem tudgyák gondolni:
[8] Isai. 22. v. 13. hanem; [8] *Gaudium et lætitia: comedere carnes et bibere vinum;*
cap. 56. v. 12. az minden örömök, hogy húst egyenek és bort igyanak: hogy hizlallyák és kövérítcsék a büdös testet. Azért, meg nem gondolván,
[9] Seneca, ep. 92. hogy, [9] *Voluptas bonum pecoris est;* a gyönyörűség barmok java; így biztattyák egy-mást a világi örömre: [10] láttyuk, hogy rövid
[10] Sap. 2. v. 1, 6, 8. és bajos életünk; és ki-tudgya, mi lészen hóltunk-után: éllyünk vígan tehát, ifiuságunkban: igyunk és hadgyuk mindenüt jeleit vigaságunknak, mert csak az miénk, a mit magunkra kőltünk. Nyúzzuk, foszszuk, dúllyuk, pusztítcsuk, öllyük, vágjuk az erőtleneket.

Ez a veszedelmes vigaság, mellyet kárhoztat a Szent Lélek; mely a feslett nyájaskodásban, csúfos trágárságban, világi gyönyörüségek és gazdagságok nyerésében, latorságokban, fertelmességekben helyheztetett.

De az istenes öröm meszsze-jár ettűl. Mert nem világi nyájaskodásban és testi zabállásban; hanem az isteni szolgálatok serénységében, a jó lelki-isméret vígasztalásiban, az Isten óltalmának bizakodásában, az örök bóldogság reménségében, vagyon helyheztetve: [1]*Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum;* örűllyön, ugy-mond Szent *Dávid,* az én szívem: de azon, hogy Istent féli és néki kedvét nem szegi. Nincs nagyob öröm, ugy-mond a Bőlcs, mint a szűnek nyugodalma: [2]*Non est oblectamentum super cordis gaudium;* mert, [3]*Secura mens, quasi juge convivium:* a jó lelki-isméret, ollyan, mint a szűnetlen lakodalom. Az-az, miképpen a lakodalomban, félre-tészűnk minden szomorú gondolatokat és szép nyájaskodással, jó-ízü eledelekkel vidámíttyuk magunkat: úgy a jó lelki-isméretü ember, örvendetes vigaságokkal bévelkedik mindenkor. Mert, ha a világtúl semmi vigasztalást nem vehet-is: [4]*Memor fui Dei et delectatus sum;* szemét Istenhez fordíttya, reménségét ő-benne helyhezteti: és, [5]*Repletur consolatione, superabundat gaudio;* megtellyesedik minden vigaságokkal.

[1] Psal. 85. v. 11.
[2] Eccli. 30. v. 16.
[3] Prov. 15. v. 15.
Vide supra, 404, 405.
[4] Psal. 76. v. 4.
[5] 2. Cor. 7. v. 4.

Nem mondom, hogy az Isten szolgáiban örömet nem szerez a világi alkalmatosság és nyájaskodás: de csak ollyan öröm ez, [6]*Qui gaudent, tamquam non gaudentes:* mint-ha nem-is vólna, ahoz a lelki vigasághoz-képest, mely az igazak szűvét édesíti.

[6] 1. Cor. 7. v. 30.

Ezekből megtetczik, minémű külömbség vagyon a dícsíretes és gyalázatos, az üdvösséges és veszedelmes szomoruság- és vigaság-közöt. És, a mint az Evangeliombúl hallók, oly választást és külömbséget tészen Christus az ő tanítványi- és a [7]veszendő világ fiai-közöt; hogy amazok üdvösséges szomoruságban tőltik életeket: ezek veszedelmes örömmel keresik kárhozattyokat; amazok kesergése örömre és örök vigaságra fordúl: ezek vigasága pedig, [8]*Gaudium hypocritæ ad instar puncti,* oly rövid, mint a punct, melynek szélessége és hoszszúsága nem lévén, végre-is siralomra fordúl.

[7] 1. Cor. 11. v. 32.
Joan 17. v. 9.
[8] Job. 20. v. 5.
Prov. 14. v. 13.
Extrema gaudii, luctus occupat.

Akarjátok-e tudni, micsoda forrása és kút-feje vagyon annak a tekéletes szomoruságnak, mellyet Isten bóldogságnak nevez és örök vigasággal jutalmaz? Akarjátok-e érteni, min és miért kel az igazaknak szomorkodni és bánkodni, sőt könyvezni és sirni?

Nem szomorkodnak, sem sirnak azon az Isten szolgái, hogy
[1]Hebr.10.v.34. jószágokban és értékekben megkárositttatnak: mert, [1]*Rapinam bonorum cum gaudio suscipiunt;* köny-húllatás-nélkül, vígan vészik, ha, ki őket megkárosíttya és javaiból kiforgattya. Nem bánkodnak és törődnek, ha betegségek és külső fogyatkozások megnyomják
[2]Job, 6.v. 10. őket: mert, [2]*Hæc est consolatio, ut affligens dolore non parcat;* nagy vigaságnak tartyák, ha Isten nem kedvez nékik, hanem keserves fájdalmokkal sanyargattya. Egy-szóval: a min a világ-
[3]Jac. 1. v. 2. szeretők busulnak és sirankoznak, azt az Isten fiai, [3]*Omne gau-*
[4]2. Cor.7.v. 4. *dium existimant,* örvendetes jónak tartyák. És [4]*In omni tribulatione,* minden világi háboruságok-, kísértetek-, nyavalyák-közöt, *Replentur consolatione*; *superabundant gaudio:* tellyesek vigasággal; örömmel bévelkednek.

Rövid és fontos szókkal megmongya Arany-száju Szent *János,* az igazak szomoruságának gyökerét és okát: *Christiamus, duas tantum habet mœroris causas; quum vel ipse, vel proximus* DEUM *offendit:* valaki méltán és igazán viseli, ugy-mond, a keresztyén nevet, csak két oka lehet szomoruságának: tudni-illik, mikor, vagy maga, vagy felebaráttya, Isten-ellen vétkezik és teremtő Urát bűné-
[5]2. Cor.7.v. 9, 10. vel megbántya. Ezt a szomoruságot nevezi Szent *Pál,* [5]istenes szomoruságnak, mely a Penitenczia-által bocsánatot nyér és örök bóldogságot szerez. Nincs e világon oly kár és veszedelem, melytűl bánattal és szomorúsággal megmenekedgyék ember: hanem csak a bűnök veszedelme. Minden egyéb fogyatkozásinkban, haszontalan a szomoruság és siránkozás: mivel nem-hogy sirással és bánkodással künnyebbítenők, vagy helyre-hoznók kár-vallásinkat, de sőt nehezíttyük azokat bánatos búsulásunkal. Azert az Isten szolgái csak arra fordíttyák szomorú sírásokat és keserves óhajtásokat, a mire haszna vagyon; az-az, a bűnök orvoslására és távoztatására.

Vaj-ha értenők, mely veszedelmes romlás, mely ártalmas nyomorúság, mely szörnyű betegség a bűn! vaj-ha meggondolnók sokaságát és súllyos terhét a világ gonosságának, mellyel Istenünket naponként bántyuk és lelkünkre veszedelmet kincsezünk: nem-
[6]Psal. 118. v. 136 csak szomorkodnánk bizony, hanem, [6]*Exitus aquarum deducerent oculi nostri, quia non custodierunt legem tuam;* siralmak folyamit árasztanók szemeinkből és azokkal mosogatnók bűneinkel úndokított lelkünket.

Nincs veszedelmesb kár, nincs ártalmasb betegség, nincs

keservesb nyomoruság a bűnnél. Mert, mihent ember [1]egy halálos bűnbe esik, pártot-üt Isten-ellen és őtet ellenségűl veszi: [2]*Confregisti jugum; rupisti vincula; dixisti: non serviam.* Azért, a ki Isten-ellen tusakodik, igaz boszszú-állását érzi Istennek; és, [3]*Propter hoc, maledictio vorabit terram;* minden átkokkal emésztetik.

[1] Jac. 2. v. 10.
[2] Jer. 2. v. 20.
[3] Isai. 24. v. 6.

Jusson eszetekbe, minémű állapatra juta a tékozló fiú, [4]mikor csintalan örömök- és úndok dósölések-közöt, elvesztegetvén atyai örökségét, disznók eledelével, disznó-módon kezde élni; és, csaknem, mint [5]*Nabuchodónozor* kevélységeért, ő-is bujaságaért, barommá változék.

[4] Luc. 15. v. 13.
[5] Dan. 4. v. 30.

Tekíncsétek, mint járt ama veszett püspök, [6]ki oly lelki vakságra jutott vólt, hogy bévelkedő gazdagnak álította magát; noha szegény kúldús, nyomorúlt, mezítelen, vak vólt: mivel a bűnökkel megfosztatott minden isteni ajándekoktúl. Ez a bűnnek egyik rettenetes nyavalyája; hogy, ha a más világon külső setétségre viszi embert, e világon belső setétségre és lelki vakságra jutattya. Nyitva vagyon bezzeg, a gonoszok szeme a világ javaira; azokat szeretik, semmit ezen-kivűl szépnek és kívánatosnak nem álítnak; semmi kár-valláson nem bánkódnak, hanem, mikor a világ javaiban megfogyatkoznak: de belső és lelki szemek világától megfosztatnak és bűnökkel reájok-áradott szegénységek nyomorúságit meg nem ismerik. Azért mongya Szent *Pál;* hogy, [7]*Obscuratum est insipiens cor eorum.* [8]*Tenebris obscuratum habentes intellectum: alienati a vita Dei, propter cæcitatem cordis ipsorum;* meghomályosodik, setét hályoggal bévonatik, tellyességgel megvakítatik a bűnbe merűlt ember értelme.

[6] Apoc. 3. v. 15.
[7] Rom. 1. v. 21, 22.
[8] Ephes. 4. v. 18.

Szomorú siralomra- és keserves köny-húllatásra-méltó vólna a bűnös ember állapattya. ha egyéb nyavalya nem követné-is, hanem, hogy Isten átka vagyon rajta; hogy disznókhoz hasonlíttatik; hogy szegénységre, mezítelensegre és temérdek vakságra jút igye. De semmik ezek ahoz-képest, a mi következik: mert ezek-után lészen az örök kárhozatnak végetlen kínnya: ezek-után következik, *Fletus et stridor dentium;* a sírás és fog-csikorgatás, mellyet, hogy mélyebben emlékezetünkbe óltana Christus, csak a Szent *Máté* [9]Evangeliomában, négyszer említett.

[9] Matt 8. v. 12. cap. 13. v. 42. cap. 22. v. 13. cap. 25. v. 30.

Nem akarnak most sirnyia a veszendő bűnösök és, a mint Szent *Bernárd* írja, [10]*Fletibus fletum non præveniunt;* az örök siralmat, rövid siralommal nem távoztattyák: de eljó az üdő, mikor felnyílik szemek és megismérik, mely balgatagúl cselekedtek, hogy

[10] Bern Serm. 16. in Cantica, circa medium.

a világi gyönyörüségek gazságán elcserélték az örök bóldogságot: hogy a földi jókért elvesztették a Meny-országot: hogy valami rosz gyönyörüségen, lelki kárhozatot vettek. Oh, mely nagy sirással, mely keserves bánatokkal óhajtyák akkor az arany időt, mellyet most hiuságban és roszságban tőltenek! Oh, mely keserves jajgatással és köny-húllatással sirattyák akkor bolondságokat, hogy egynehány óráig-való kedvek-tőltéseért, pokolra vetemedtek! Látván, hogy, a kik it nem akarták rövig ideig siratni bűnöket, vígasztalatlan siralomra jutottak az örök kárhozatba! Azért, a Bőlcs mon-
[1] Sap. 5. v. 4, 6, 14. dása szerént, [1] mikor felnyílik a gonoszok szeme, akkor kezdik bánatoson kiáltani; mely bolondúl csalattak, mely nagy vakságban éltek, mikor a világ árnyékin kapdostak! De hiába-való akkor a siralom: most kel az Isten szolgáinak siratni és bánatos szűvel keseregni ezt a nagy romlást, mellyet reánk-terjeszt a bűnök sokasága.

A ki megtekínti a világ állapattyát, méltán azt mondhattya;
[2] 1. Joan. 5. v. 19. hogy, [2] *Mundus totus in maligno positus est;* az egész világ, bűnbe merűlt. Kicsintűl-fogva nagyig, mindenekre úgy eláradott és terje-
[3] Isai. 1. v. 6. dett a gonosság, hogy, [3] *A planta pedis ad verticem capitis, non est sanitas;* tetétűl-fogva talpig, semmi ép és bűnöktűl üres nincs az emberi nemzetben. Bár ne szóllyunk a hitetlen *pogányok*-rúl, kik az üdvösség fondamentomát felbontották; és mint a hajó fenéknélkül, minden vizet bébocsát, úgy az ő lelkek minden rút vétkekre tátva vagyon; a *sidókat* se említcsük ottan, kik a mí édes Üdvözítőnk káromlásával, illetlen rút usorákkal és hamis csalárdságokkal, döglelik az eget; a *Mahomet* követőit is múlassuk bátor halgatással, kik számtalan ínséggel és hamis sarczoltatással sanyargattyák az ártatlan keresztyéneket: azok-közöt, kik keresztyén nevet viselnek, Bóldog Isten! menyi tévelygő hamisságok, menyi viszszálkodó ellenkezések vannak a hit dolgában? Menyi vér-ontással és csalárd mesterségekkel igyekeznek a szakadás-szerzők, hogy megcsallyák és ördög tőribe ejcsék a lelkeket; hogy szabados élettel mocskosítcsák a keresztyéni szentséget? De, ám ezeket se visgállyuk, fordítcsuk csak azokra a szemeinket, kik az anyaszentegyház kebelében vannak és igaz hit-által keresztyén nevet viselnek: Szent Isten! menyi sok és nagy vétkek találtatnak ezek közöt-is?

[4] Rom. 1. v. 7. Ephes. 1. v. 1. 2. Cor. 1. v. 1. A Szent Irás, a keresztyéneket [4] szenteknek nevezi: és azt mongya; hogy, a kiket Isten keresztyénségre híjt, arra hítta, [5] *Ut*
[5] Ephes. 1. v. 4. *essemus sancti et immaculati;* hogy szentek és minden rútság-nél-

kül, tiszták légyenek. És oly tekélletességet kíván ezektűl; hogy, [1] *Fornicatio, omnis immunditia, aut avaritia, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, nec nominetur in vobis;* csak nevét se tudgyák a fertelmességnek és tisztátalan életnek: csak emlékezetben se légyen közöttök a fösvénység; az ocsmány beszédek és trágár szók, ne-is hallassanak-tőllök. Vessük-egybe ezzel, a mostani világ állapattyát; és nézzük, mely távol-estünk ettűl a czéltúl. Nem szóllok ama minden-napi bocsánandó vétkekrűl, mellyekben [2] *Septies in die cadit justus,* még az igaz emberek-is, napjában kétszer megesnek; és a mellyekrűl emlékezik Szent *János,* [3] mikor azt írja; hogy az *apostolság*-ra emeltetett szentek-is, megcsallyák magokat, ha azt mongyák, hogy vétek-nélkül vannak: hanem a temérdek és kárhozatra-méltó bűnökrűl szóllok. Mellyekrűl azt mondhatom *Oseas* Profétával; hogy [4] *Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inundaverunt;* mint a víz, mikor kimégyen fészkéből, az egész mezőket elfogja: úgy a szitok, hazugság, gyilkosság, lopás, házasság-törés, tellyességgel eláradtak: és az emberek, [5] *Bibunt, quasi aquam iniquitatem;* oly künnyen, oly jó-izűven tőltöznek minden bűnökkel, mint a szomjú ember iszsza a szép hűvös vizet.

[1] Ephes. 5. v. 3.
[2] Prov. 24. v. 16.
[3] 1. Joan. 1. v. 8.
[4] Oseæ. 4. v. 2.
[5] Job. 15. v. 16.

Szent *Ágoston.* azt írja a szerzetesekrűl: [6] *Simpliciter fateor, coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam: ex quo Deo servire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam, qui in monasteriis profecerunt: ita non sum expertus pejores, quam, qui in monasteriis ceciderunt: ut hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum; justus justior fiat, sordidus sordescat adhuc;* hogy, alig látott szenteb embereket, mint a kik a clastromban jól éltek: de ellenben, gonoszbakat sem talált, mint a kik szerzetes állapatokban elestek. Ugy tetczik, ezert mondhattyuk az anyaszentegyház fiairúl. Mert, noha sok isten-félő szentek vannak közöttök, de a kik gonoszságra vetemednek, annyíra merűlnek abban, hogy, a Szent *Pál* mondása-szerént, oly bűnökbe esnek, [7] *Qualis nec inter gentes,* mellyeknél nagyobbak a pogányok-közöt sincsenek. Mert, a mint *Jeremiás* [8] példában ismérteti, az Isten házában, két-féle füge vagyon: eggyik; *Ficus bonæ nimis,* felette jó-féle: másik: *Ficus malæ nimis,* igen rosz és semmire-kellő. A ki jó az anyaszentegyházban, *Bonus, bonus valde;* nem-csak jó, hanem kétszerezve igen jó: a ki pedig gonosz, *Malus, malus valde;* nem imígy-amúgy gonosz, hanem duplázva és bélletten, igen-igen gonosz. És, a kik

[6] Aug. epist. 137. sub finem.
[7] 1. Cor. 5. v 1.
[8] Jer. 14. v. 1, 2. Ibid. v. 3.

az anyaszentegyház kebelében roszszak, nagyob haragot és romlást érdemelnek; mivel, [1] *In terra Sanctorum iniqua gessit,* a szentség helyén vétkeznek.

[1] Isai. 26. v. 10.

Ezt a bűnök sokaságát és szörnyű veszedelmet, mellyet az emberekre terjeszt, ha jól meggondollyák az Isten szolgai, vallyon nincsen-e elég okok, hogy szánakodgyanak és keserves sirásokkal bánkodgyanak, ennyi sok és nagy lelki romlásokon? Ugy élnek nagy részre az emberek, mint-ha a Keresztségben az ördög pompáinak ellene nem mondottak volna; mint-ha fenyítékkel tilalmazva nem vólnának a gonosz bűnök: [2] *Facti sumus, quasi in principio, cum non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos.* És még se bánkodgyunk, még se sírjunk a nagy romláson? Oh, mely távúl-estünk az *apostoli* üdőktűl! Egy ember, *Corintus*-várasában testi fertelmességbe esék: Szent *Pál,* feddeni akarván ennek gonoszságát, azt mongya; hogy [3] *Ex multa tribulatione et angustia cordis scripsi vobis, per multas lacrymas;* nagy bánattal és szűv-szorongatással, sok sirással ír nékik. Erőssen-is feddi a *Corintus*-bélieket, [4] hogy, *Non magis luctum habuistis,* közönséges sirással nem bánkodtak az egy ember vétkén. Mert, egy ember bűnén, méltó egész várasnak sírnyia és kesergeni. Ah áldott üdő, melyben így érzették és kesergették minnyájan az egy ember vétkét! Jaj, mely kevés szikrája vagyon bennünk ennek az *apostoli* kesergésnek! Ennyi számtalan bűnök uralkodnak! Ennyi ezer lelkek mennek kárhozatra! Kicsoda sír ezen? Ki kesergi, hogy az Isten tisztelése meghomályosodik? hogy a jó erkőlcsök nem gyarapodnak? hogy a gonosz bűnök naponként nevekednek?

[2] Isai. 63. v. 19.

[3] 2. Cor. 2. v. 4.

[4] 1. Cor. 5. v. 2.

Keresztyének, ha Christus tanítványai és igaz fiai akarunk lenni, sírnunk és bánkodnunk kel, hogy a mí édes Atyánkat és Teremtő Istenünket, ennyi sok bűnökkel boszszontyák, haragíttyák és gyalázzák az emberek: szánnunk és kesergenünk kel a sok lelkek romlását és veszedelmét. És, hogy ehez az üdvösséges bánathoz nagyob kedvünk légyen, gondollyuk-meg, minémü három nagy hasznát számlállya Christus a mái Evangeliomban, ennek a bánatnak.

Először: a szűlő-aszszony fájdalmihoz [5] és szomoruságihoz, nem-csak azért hasonlíttya Christus híveinek bánatit, hogy ezeknek nagy-vóltát ismértesse; mivel a Szent Irás, a mértéktelen [6] nagy fájdalmakat, szűlő-aszszony fájdalminak nevezi: hanem azért főképpen, hogy az igazak bánattyát, igen hasznosnak ismértesse.

[5] Isai. 26. v. 17. Galat. 4. v. 19. 1. Cor. 4. v. 15.

[6] Psal. 47. v. 8. Job. 15. v. 35. Isai. 26. v. 17. c. 37. v. 3.

Nincs a testnek töb hasznos betegsége és gyümőlcsös fájdalma, hanem a szűlő-aszszonyé. A töb fájdalmak és testi nyavalyák, fogyattyák és erőtlenítik a testet: a szűlő-aszszony fajdalma, szaporíttya, újíttya, hoszszú üdőkre terjeszti az emberi nemzetet. A keresztyéni kesergés és siránkozás, oly hasznos és üdvösséges nyavalya, mely újonnan szűli és a bűnök halálából eleveníti lelkünket: lemosogattya belső rútságinkat: megorvosollya lelki betegségeinket. Azért, noha a töb világi bánkodás és köny-húllatás haszon-nélkül-való: de a tanítványok szomorusága, üdvösséges hasznokat szerez.

Másodszor: noha [1]*Risus dolore miscetur, et extrema gaudii luctus occupat;* a világ bánattal elegyíti nevetségit és minden öröm vége siralom: de a keresztyéni bánkodásrúl azt hirdeti Christus; hogy, *Tristitia vertitur in gaudium,* örömre változik ez a szomorúság. Nem azt mongya Christus, hogy a szomoruság-után öröm következik: hanem, hogy ő-maga a szomoruság örömmé lészen. Csudálatos, de igaz dolog, hogy az Isten szolgai szomorusága, bánattya és keserves siránkozása, nem egyéb, hanem kimondhatatlan öröm és vigaság. Miképpen Christus Urunkban, eggyüt vólt a halandó emberséggel a halhatatlan istenség; az Isten színelátásának örömével, a szörnyű halál félelme; úgy az igazakban két ellenkező dolog jár-eggyüt. Mi lehet távúlb egy-mástúl, mint mint a félelem és bátorságos bizodalom? Mindaz-által, a ki Istent igazán féli, eggyüt találtatik mind a kettő benne. Mi ellenkezhetik inkáb egy-mással, mint a siralmas bánkódás és a gyönyörüséges vigaság? Mindaz-által, Isten szava; hogy, a ki bűneit sirattya, [2]*In pace amaritudo ejus amarissima;* legnagyob keserüségek epéjeközöt, békeséges csendességben és víg örömben vagyon. Szent *Pál* dicsekedése az; hogy, noha szomorkodnak az Isten szolgái; [3]*Sicut tristes, semper autem gaudentes:* de mindenkor örűlnek és vígan vannak: úgy, hogy az igazak siralmát és bánattyát, méltán nevezhettyük víg bánatnak. Mert bűneink siratása és szomorú bánattya, oly lelki vígasztalást és szű-béli örömet hordoz magával, hogy a világnak minden gyönyörüséges kedve-tőltésiben annyi vigaság nem találtatik. Erre-nézve írja Szent *Ágoston;* hogy, *Dulciores sunt lacrymæ orantium, quam gaudia theatrorum;* édesbek az istenimádók sirási, hogy-sem a vilag mulatságos vigaságinak gyönyörüségi. Ez, a mit Isten ígért *Isaiás*-által: [4]*Inebriabo te lacrymis;* hogy, a kik isteni szeretetből siránkoznak, megrészegednek a köny-

[1] Prov. 14. v. 13.

Sup. fol. 761.

[2] Isai. 38. v. 17.

[3] 2. Cor. 6. v. 10.

[4] Isai. 16. v. 9.

húllatásokkal: az-az, úgy örűlnek vígadnak, mint a boros emberek. Mert a Próféták látása-szerént, az igazak siránkozási, noha elsőben [1] keserü ízt mutatnak: de édes mézzé változnak.

[1] Ezech. 3. v. 3. Apoc. 10. v. 9, 10.

Harmadszor és utólszor: azt mongya Christus; hogy az istenes siralomból és szomorkodásból, oly öröm nevelkedik, mellyet, *Nemo tollet a nobis*, senki el nem veheti-tőllünk: nem-csak a más világon, mikor a bóldogság partyára jutunk, hanem itt-is e világon, senki ereje és tehetsége arra nem érkezik, hogy az Isten szolgáit megfoszthassa örömitűl. A ki egésségben, gazdagságban, jó lakásban és egyéb testi dologban gyönyörködik; a ki ezekben helyhezteti örömét, künyű azt megfosztani vígaságától: de az Isten fiai és szolgai vigaságát, semmi külső akadékok és károk meg nem homályosíttyák. Mert semmi kedvek-ellen nem történik: mivel Isten akarattyára bízzák minden dolgokot: és akár-mint fordúllyon állapattyok, úgy vésznek mindeneket, mint kegyes Atya kezéből. Min szomorkodgyanak tehát, holot valahol, mi rajtok történik, mindent akarva és jó kedvel fogadnak? [2] *Tantum, quantum vult, potest, qui nisi, quod debet, non putat posse;* minden kedve-szerént vagyon annak, a ki egyebet nem akar, hanem, a mit Isten akar.

Vide supra, f. 760.

[2] Seneca, epist. 90.

Ez az oka, hogy Isten ő-maga arra felel; hogy akár-mint légyen dolga az igaznak, jól vagyon: [3] *Dicite justo, quoniam bene.* Nem nevez egy-valamely állapatot, melyben jól vagyon az igaz ember; nem mutat jegyezve egy-valamely jót, melyben része vagyon az Isten szolgájának: hanem közönségesen minden állapatot, minden jót egybe-foglal: és általlyában mongya; hogy mindenkor, mindenben jól vagyon az igazak dolga. Akár élet, akár halál; akár gazdagság, akár fogyatkozás; akár egésség, akár betegség; akár tisztesség, akár gyalázat találllya az igaz embert: *Dicite justo, quoniam bene;* jól vagyon dolga. Mert, [4] *Qui custodit præceptum, non experietur quidquam mali;* semmi gonoszt nem szenved, a ki Istennek igazán szolgál. [5] *Inquirentes Dominum, non minuentur omni bono:* a ki szereti és keresi az Istent, senki azt semmi javától meg nem foszthattya: hanem, [6] *Omnia cooperantur in bonum,* örömére és javára szolgál, akár-mi essék-rajta. Miként ellenben, [7] *Non sit bonum impio;* az istentelen és bűnben-merűlt embernek, semmi állapatban nincs jól dolga, semmi jó nincs benne.

[3] Isai. 3. v. 10.

Vide supra, f. 340. 400.

[4] Eccles. 8. v. 5.

[5] Psal. 33. v. 11.

[6] Rom. 8. v. 28.

[7] Eccles. 8. v. 13.

Illyen dücsösséges szép hasznok ígéretivel édesít Christus minnyájunkat, hogy a világ csalárd örömét és haszontalan búsulását eltávoztatván, azt az örvendetes bánatot, azt a vigaságos

siralmat gyakorollyuk, mellyet, mint drága kincset, testamentomban hagyott *Apostoli*-nak. Azért, ha azt akarjuk, hogy az örök bóldogságban, [1]eltörölvén Isten köny-húllatásinkat, megvígasztallyon: sirassuk bűneinket, mellyekkel Istent megbántottuk; keseregjük felebarátink esetit, mellyekkel az Isten haragját ingerlik.

[1] Apoc. 21. v. 4. cap. 7. v. 17. Isai. 25. v. 8.

MÁSODIK PREDIKÁCZIÓ.

Minémü lelki orvosságok vannak a MODICUM*-ban.*

Az cseléd-szerető és jó gond-viselő gazda-ember, mikor szükséges nagy okokból meszsze-útra akar indúlni, háza-népétűl búlcsúzván, megjelenti a szükséget, mely azt kívánnya, hogy kedvesitűl elvállyék, házától eltávozzék: úttyának hasznos és tisztességes jutalmát elő-számlállya: hamar-megtérésének reménségével biztattya és vidámíttya hozzá-tartozóit. És, ha azonban galyibályok és akadékok történik, megtaníttya, mint kel annak eleit venni és mivel kel könnyebséget szerezni.

Ugyan-ezent cselekedte Christus, mikor az eleibe-vett két útra, tudni-illik, elsőben halálra; az-után mennyei dücsősségbe akart menni. Mert kedves tanítványit és választott *Apostolit* eleibe szóllítván, megjelenté, hogy el kel menni-tőllök. És, hogy távozásának szomoruságát könnyebbítené, két vígasztalással bátoríttya őket: eggyik; hogy böcsűlhetetlen hasznokra lészen ez az ő távozása; mivel azért mégyen, hogy örökös lakó-helyt és bóldog állapatot szerezzen nékik. Másik; hogy, nem sokkáig tart, hanem, *Modicum*, kevés ideig lészen távozása: és, *Iterum modicum, videbitis me;* rövid üdő-múlva, nagy örömmel, ismét megláttyák őtet. Azt-is nyilván és világos szókkal eleikbe-adá, hogy az ő ellenségek, a világ, örűl és vígad: *Vos vero contristabimini;* tí pedig, ugy-mond, bánatokkal és szomoruságokkal terhelve lésztek. Nem mongya, hogy némellyek közűlletek; hanem, *Vos,* tí minnyájan, valakik én híveim és kedvesim vattok, galyibás bánatokkal és szomorú keserüségekkel nehezíttettek. Ezt pedig, a világ habjai-között-való siránkozásokat, azzal vígasztallya; hogy a bánatok és sírások hamar elmúlnak és örömre fordúlnak: oly örömre pedig, melynek soha vége nem lészen.

De nézd az emberi elmének késedelmességét! Noha az *Apostolok*, három esztendeig tanúltak a Christus iskolájában: mindaz-által,

a miben Christus vígasztalásának velejét és gyökerét helyheztette; a mivel minden világi ínségünket és szomoruságunkat leghatalmasban vígasztalta; a mit ennyíszer említett az Evangeliomban, tudni-illik a *Modicum*-ot, nem tudgyák, nem értik, mit tészen: hanem, sibogva és suttogva kérdezik egymástúl, micsoda ez a kevessé? mit mond? vagy, mit akar ezzel jelenteni? Nem szükség most azok-ellen harczolnunk, kik azzal biztattyák a tudatlan kösséget; hogy az Isten szavai világosok és künnyen akár-ki megérti ezeket: mert, ezek hazuttolására elég az *apostoli* vallás; hogy, ők nem értik, nem tudgyák mit mondott Christus.

Adná Isten, értenők minnyájan ezt a *Modicum*-ot, mellyet ily sokszor emleget Christus. Bezzeg, feltalálnók abban, minden világi nyavalyánk és nyomoruságunk künnyebbítő vígasztalását; bezzeg, valóban megtanúlnók abból, minden világi jó szerencsék hízelkedésinek csalogató hiuságit: bezzeg, feltalálnók abban, minden világi csintalanságok zaboláit. De, mivel ezt a *Modicum*-ot nem értyük, künnyen elragadtatunk a jólfúvó szerencsék szelétűl; künnyen lenyomatunk a világi galyibák terhétűl.

Mivel azért, oly orvosság ez a *Modicum*, mely minden búsulásink fájdalmit enyhíti, minden világi jóknak tornyozott dagállyát mértékli: hogy fogyott igyünkben bátoritásunk, jó állapatunkban tartóztatásunk légyen; *mái tanuságunk arrúl lészen, hogy vóltaképpen ércsük, mely Modicum, kevés ideig-tartó a világi gonosz vagy bótdog állapat. És ennek értelmével, mind szomoruságunkat, mind örömünket úgy rendellyük, hogy ezeken-által, igyenesen az állandó örömre jussunk, az örök gyötrelmet elkerűllyük.*

Propositio.

Két-féle orvosságokkal élnek a test-gyógyítók. Némellyekkel enyhítik a betegséget, mely immár reánk-érkezett és megnehezített: némellyekkel pedig, megelőzik és tartóztattyák a nyavalyát, hogy reánk ne jőjön és egésségünket meg ne háborítcsa. A mí akaratunk és szívünk betegségit, mind a két-képpen hatalmason orvosollya a *Modicum*, a kevessé-valóság, ha értelmünk és okosságunk gondolattyával, ezt jól megrágjuk és szivünkre köttyük. Mivel ennek erejével, nem-csak keseredett és háboruságok betegségi-közöt epedett szívünk vidámságot, erőt és csendesz nyugodalmat nyerhet: hanem a világ gazdagságinak és merígyes gyönyörüséginek ártásától hatalmason őriz: csak tudgyunk vélle-élni.

Nincs a világon oly bóldog ember, kinek testét, sok fogyatkozás, kár-vallás, fájdalom, betegség és végre halál nem követné.

Nincs oly kemény és álhatatos szű, mely a bánatok és szomoruságok, reménségek és rettegések epéjét naponként nem kóstolná. Nincs oly csendesz elme, mellyet a viszsza-vonyások egyenetlensége, rágalmazások fulákja, boszszúságok keserüsége meg nem háborít. Annak-okáért, a világi nyavalyákat és szomoruságokat, Szent *Dávid,* sokszor és világos szókkal, kenyérnek nevezi, azt mondván: [1]*Cibabis nos pane lacrymarum et potum dabis nobis in lacrymis.* [2]*Fuerunt mihi lacrymæ panes.* [3]*Panes doloris;* hogy köny-hullatások és fájdalmak kenyerével táplállya Isten őtet.

[1] Psal. 79. v. 6.
[2] Psal. 41. v. 4.
[3] Psal. 126. v. 2. 3. Reg. 22. v. 27.

Miképpen a kenyér, közönséges eledele minden-rendű embereknek; mert, ha egyéb étkekben külömbözés vagyon-is, de mind gazdagok, szegenyek, mind királyok, küldúsok, mind nagyok, kicsinyek, mind jók, gonoszok, kenyérrel élnek: azon-képpen, kicsintűl-fogva nagyig, senkinek abban mentsége nem lehet, hogy szomoruságok és nyomoruságok kenyerén ne rágódgyék. Miképpen a kenyérnek, minden ételben jelen kel lenni; mikor enni akarunk, elsőben kenyeret tésznek az asztalra; étel-közben és étel végén sem maradunk kenyér-nélkül; azért, ha a töb étkek az üdő- és alkalmatosság forgása-szerént változnak és egy-nap eggyet, másnap mást főznek-is: de, [4]*panis quotidianus,* a kenyér, minden-napi eledel; mely-nélkül, úgy tetczik, ízi sincs egyéb éteknek és erőt sem vehetünk-tőlle; mert, [5]*panis confortat cor,* a kenyér a ki vastagságot ád szívünknek: szinte úgy, a világi háboruságok- és nyavalyák-nélkül, soha nem lehetünk: minnyájan bűnben fogantattunk, a vétek bűntetését minnyájan érezzük. És, mint-hogy senki közzűllünk halhatatlan nem lehet e földön: úgy, senki betegségek-, szomoruságok-, fogyatkozások-nélkül nem találtatik. Nem vólt és nem leszen oly ember e világon, ki valami heával nem vólna: kinek kedve- és akarattya-ellen, minden-napi sok dolgok nem történnének: ki valami félelemtűl és vágyodástúl nem kínoztatnék. Nem lehet senkinek e földön egy-napi tellyes nyugodalma: hanem, a mely órában meghal ember, akkor, [6]*requiescit a labore,* kezdi fáratságinak nyugodalmát. Mert, ha a szegények testi munkában fáradnak: a nagy urak és gazdagok, szű-béli törődésekkel, belső búsulásokkal, nyughatatlan örlődésekkel, szorongattatnak. Azért mondotta Szent *Dávid;* hogy, míg szegénylegény vólt, [7]*pauper ego, in laboribus a juventute;* sok munkákkal törődött, fáradott: de, mikor királyságra jutott, *exaltatus, conturbatus sum;* akkor vette-eszébe micsoda a busúlás, háborgás és

[4] Luc. 11. v. 3.
[5] Psal. 103. v. 15.
[6] Apoc. 14. v. 13.
[7] Psal. 87. v. 16.

belső nyughatatlankodás. Bezzeg, ezt érzette *Seleucus,* mikor kezében forgatván királyi *koroná*-ját, azt mondotta; hogy, ha tudnák az emberek, menyi gond és keserűség vagyon a *korona*-alat, senki a földről sem venné-fel, nem, hogy azt kivánná. *Seneca,* ennél tovább ment és azt írta; hogy [1]*non mehercule quisquam (vitam) accepisset, nisi daretur insciis;* annyi betegségekkel, félelmekkel és búsulásokkal tellyes a világi élet, hogy egy okos ember sem akarna születni, ha értvén a világ állapattyát, választására hadnák születését.

[1] Seneca, consolat. ad Marciam, c. 22.

Egy-szóval; miképpen a tengernek mérhetetlen sok vizében, egy csep nincs, mely keserű nem vólna: úgy az emberek-között senki sincs, a kiben félelem és fájdalom nem talaltatnék: az ember napjai között-is, egy nincs, mely keserűség keresztivel nem terheltetnék. Kire-nézve mondotta Christus; hogy minden ember a maga keresztét visellye, [2]*quotidie,* minden napokon. Mert nem szükség, hogy ember keresztet csinállyon magának, vagy mástúl kőlcsön kérjen: vagyon mindennek kereszte, és azt minden-nap viseli, vagy akarja, vagy nem.

[2] Luc. 9. v. 23.

Ez a világ nem egyéb, hanem egy ispitály, melyben csak betegek és romlott állapatokkal nyomorodottak laknak. Az emberek ollyanok, mint a töredékeny üvegek. Az üveg oly gyenge, hogy, ha elejted, vagy valamibe ütöd, darabra töröd: ha tűzhöz tészed, megpattan: ha terhet raksz-reá, egybe-rontod; sőt, ha igen gyengén és óva nem nyúlsz-hozzá, fogással is eltöröd. Ha az üveget hamuból és földből csinállyák: az ember-is [3]porból lett és porrá lészen. Ha az üveget, [4]*vitrarius spiritu vitrum in habitus plurimos format;* fúvással csinállya az üveg-műves: az emberbe-is,* [5]*Inspiravit Deus spiritum vitæ,* * egy fúvással ada Isten elevenséget. Azért, mind lelki csendeszsége, mind testi egéssége embernek, üveghez hasonló; sőt üvegnél töredelmesb. Mert, ha az üveget okossan óltalmazod, sok ideig éppen marad és magától el nem törik, meg sem vénhedik: de az ember magában viseli terhes vénsége és romlandósága okait. És oly óva nem bánhatik senki a maga testével, hogy tagjainak fogyatkozásit, fájdalmit, nehéz betegségit ne érezze; sőt, mennél inkább kedvez és szolgál testének, annál nagyob nyavalyákba ejti. Mert, [6]*Multos morbos, multa fercula fecerunt. Et mala valetudinis, usuras voluptatum, pendimus;* a sok jó-lakás szerzi a sok betegségeket. Mellyek gyógyitásirúl, igazán írja *Seneca;* hogy nem egyebek, hanem, [7]*Lacerationes medicorum, ossa vivis legentium: et toties in viscera manus demittentium: et*

[3] Gen. 3. v. 19.

[4] Senec. ep. 90.

[5] Genes. 2. v. 7.

[6] Seneca, ep. 95.

[7] Senc. ad Marciam, c. 22

* Vulg. spiraculum.

non simplici dolore pudenda curantium; orvosok mészárlása, mellyel metélik, vagy égetik; és bélünk-közöt forgatván kezeket, iszonyú kínozásokkal gyógyíttyák szemérmes nyavalyáinkat.

Ugyan ezen romlandó és számtalan veszedelmek-alá vettetett állapattyát jelenti a Szent Irás a mí szám-kivetésünknek, mikor [1]sok helyeken hasonlít mínket mezei virához. Ki győzné elő- [1] Job. 14. v. 2. számlálni, menyi veszedelmekben forog a kerteletlen mezei virág? [Psal. 102. v. 15. Psal. 89. v. 6.] Ezt a verő-fény sugára meghervasztya: a hideg megsüti: az ember kedve-szerént szaggattya, kaszállya: a barmok szabadgyában tapodgyák, rágják. Azért, [2]*Si hodie est, cras in clibanum mittitur;* akár- [2] Matt. 6. v. 30. mely szép-színű, jó-illatú, kedves-ízű virág légyen-is: de ma, vagy hólnap, tűzre vettethetik. Illyen a mí állapatunk: veszedelmek tárgya: nyavalyák barlangja: betegségek és minden nyomoruságok bányája: szomoruságok tornyozott rakása. És akár-minémü nagy-méltóságu ember sem egyéb, hanem gyarlóság tűköre, szerencse-kereke játéka, álhatatlanságok képezése.

Ennyi külső, belső ínségek, ennyi bánatos nyavalyák forrásinak, nincsen-e orvossága; mellyel, ha mindenestűl el nem ólthattyuk, ottan csak enyhítcsük siralminkat és bánatinkat. Igen-is vagyon; és azt adgya Christus előnkbe a mái Szent Evangeliomban, mikor *Modicum,* kevésnek és rövid ideig-tartónak mongya a mí szomoruságinkat. Ezzel kötötték és vígasztalták a Profeták és Apostolok, minden világi nyomoruságok és szenvedések fajdalmit: ezzel édesítették a hívek akarattyát, hogy minden veszedelmekközöt, bátran és unakodás-nélkül szolgálnának Istennek.

Isaias Proféta azt mongya; hogy, [3]*Ad punctum in modico,* [3] Isai. 54. v. 7, 8. *in momento;* a világi csapás és nyomoruság, mellyet Isten reánk- [cap. 26. v. 20.] bocsát, *punct*-nyi, óra-peczentésnyi, kevéssé-tartó. De az irgalmasság, mellyel jutalmaztatik a békeséges tűrés, *Misericordia sempiterna,* végetlen, fogyhatatlan, örökké-maradandó. Szent *Pál* Apostol, csudálatos szókkal és minden ékesen-szólló *orátorok* mondásinál felségesb biztatással, eképpen orvosollya a bánatos szűveket: Isten szolgái; ne nézzétek, a mit testi szemetekkel láttok; [4]hanem az [4] 2. Cor. 4. v. 17. forogjon-előttetek, a mit a szem nem láthat; mert, valamit a föld mutogat, csak ideig tart; a mit nem láttok, az marad örökké. A világi nyavalya és szomoruság, *Momentaneum,* szem-pillantásig, óra-peczentésig tart; és az örök kínokhoz-képest, akár-mely nagy szenvedések-is, *Leve,* künyűk és terhekkel le nem nyomhatnak. De, ha ezeket aítatos szűvel és szent akarattal tűritek: *Supra modum,*

in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur: minden mértéket meghaladó, örök dücsősségnek fontos bóldogságát szerzik magasságban. Ugyan-ezen írral köti Szent *Péter* a hívek szomoruságit:
[1] 1. Pet. 1. v. 6. [1] fiaim, ugy-mond, ha most szomorkodtok a külömböző kísértetek-között, eszetekbe jusson, hogy, *Modicum nunc,* keveset tart ez; hamar elmúlik a világ java, vagy gonosza: de az-után, *Exultabitis,*
[2] 1. Pet. 5. v. 10. örömre fordúl bánkodástok, mert, [2] *Deus modicum passos, perficiet, confirmabit, solidabitque;* a kevés szenvedéssel, Isten títeket megtisztít, megvastagít, állandó bóldogságra jutat.

Adná Isten, hogy minden keserves igyünkben és fogyatkozott állapatunkban, lelki szemeink-előt viselnők, mely kevés minden szen-
[3] Heb. 12. v. 3. vedésünk. Vesd-öszve [3] szenvedésedet, vagy azzal, a mit Christus szenvedett-éretted; vagy a magad bűneivel, mellyek örök haragot és kárhozatot érdemlettek; vagy a pokolnak végetlen kínnyával, mellyet elkerűlhetsz a világi nyavalyákkal; vagy a mennyei bóldogságok végetlenségével, melyre emelnek a mostani szomoruságok: és meglátod, mely kevés minden galyibád és ínséged.

Bezzeg, ha ezt a *Modicum*-ot szívűnkhöz gyökereztetnők, által-
[4] Eccli. 20. v. 12. látnók, mely nagy okkal nevezi a Szent Irás igazán bőlcsnek, [4] *Qui multa redimit modico pretio,* a ki kevésen sokat vásárol, a ki rövid szomoruságon, fogyhatatlan örómek tengerét vészi. Azért, nem szomorkodnánk, hanem lelki örömmel dicsekednénk minden nyomoru-
[5] Eccli. 51. v. 35. ságinkban, hogy, [5] *Modicum laboravi et inveni multam requiem;* kevés fáratsággal, fogyhatatlan örömet nyerünk. Mikor *Dániel* Proféta, elő-számlálta vólna, minémü nagy romlásokat és pusztításokat cselekednek a pogány népek: azzal vígasztallya a híveket; hogy
[6] Dan. 11. v. 24. [6] *Hoc, usque ad tempus;* mind-ezek csak bizonyos ideig tartanak. A bőlcs-is azzal vastagít minnyájunkat a békeséges szenvedésre;
[7] Eccli. 1 v. 29. hogy, [7] *Usque in tempus sustinebit patiens;* nem sokkáig, csak bizonyos ideig tart ez a szenvedés. Mint-ha azt mondanák: gyalázatok, boszszuságok, kár-vallások sanyargatnak-e títeket? Ne siránkozzatok, ne búsúllyatok: mert ezek, *Usque ad tempus,* nem tartnak örökké; sőt nem sokkáig tartanak: kevés üdő-múlva megszűnnek, és az-után jutalmát vészitek.

Ez a *Modicum,* mellyet a világ fiai nem értenek és azért tűrhetetlenkednek fogyatkozásokban. Hanem ő-nékik külömb, de igen veszedelmes *Modicum*-ok vagyon. Mert a bűnöket, mellyekkel Istent
[8] Luc. 16. v. 10. bántyák, [8] *Modicum*-nak, aprólékos kisded dolgoknak tartyák: meg nem gondolván, hogy a bűnnél nagyob és veszedelmesb romlás

nem találtatik: és hogy, [1] *Modicum fermentum totam massam corrumpit;* egy kis büdös kovász, akármely nagy tésztát megbüszhöt. Ennek-felette, a bűnból-kitérésben és a Penitenczia-hallogatásban, akár-mely nagy üdő-vontatást, *Modicum*-nak ítílnek es mindenkor arra-mutatnak, hogy, [2] *Modicum ibi, modicum ibi;* itt is várakoznak keveset; amott is múlatnak egy kis üdőt; és a sok kevéssel, naprúlnapra vontattyák téréseket; míg a veszély és örök romlás elboríttya őket. Ezek bezzeg, ördögtűl gondolt *Modicum*-ok mellyekkel kárhozatra vitetnek a lelkek. De a mennyei *Modicum*, mellyel vígasztallya Christus híveinek siránkozásit és fogyatkozásit, lelki orvosság, mely nem-csak künnyebbíti, hanem édesíti minden szenvedésinket.

[1] 1. Cor. 5. v. 6. Galat. 5. v. 9.

[2] Isai. 28. v. 10, 13.

Nem-csak gyógyító, hanem, *Præservativa,* óltalmazó orvosság a *Modicum:* mert a világ javaiból áradni szokott lelki nyavalyákat és betegségeket távoztattya-tőllünk.

Ugy vagyon, hogy az egésség, gazdagság, birodalom és uri állapat Isten adományi és eggyüt-járhatnak az isten-félők tekéllletességével; sőt, az örök élet nyerésére sok-képpen hasznosok és alkalmatosok, ha módgyával élünk-véllek: de az-is tagadhatatlan, hogy ezek a világ javai, számtalan akadékokat szereznek az örök bóldogság nyerésében; és nagy lelki betegségek veszedelme fakadhat-belőllök.

Vide Supra, fol. 766, 767.

Ki nem láttya naponként, mennyi feslettségre és csintalan nyájaskodásra viszi az ifiu embert, erejének és egésségének virágozása? A jó-egésségü emberek, ritkán gondolkodnak Istenről, mint-ha nem igen szűkölködnének nálla-nélkül: gyorsak a vétkekre, örűlnek, játczanak, trágárkodnak, esznek-isznak, vigan lakoznak: restek pedig az imádkozásra: a bőjtólést és egyéb testi sanyargatást, hallani sem akarják: a halál emlékezetivel nem szomoríttyák vigaságokat: távúl járnak azoktúl, kik jóra íntik. De a kit egy-kevéssé megnyom a betegség: bezzeg mingyárt Istenhez kezd fohászkodni: érzeni kezdi a nyomoruság súllyát: kívánni kezdi a mennyei bóldogságot: útállya és gyalázza az ifiuság feslettségit; mert, [3] *Sola vexatio dat intellectum;* csak a nyavalya hozza embert észre és maga ismerésére.

[3] Isai. 28. v. 19.

A világi gazdagságot nem mondhattyuk lelki betegségnek; noha bizonyos, hogy sok és nagy lelki nyavalyákat szerez, ha óva nem bánunk-vélle. Szent *Pál,* a harmadik égben megtanúlta az igazat. És azt írja; hogy, [4] *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentantiones et laqueum diaboli et desideria multa inutilia et nociva, quæ mergunt homines in interitum et perditionem;* noha, a kik bírnak a gazdagsággal és azokon uralkodván istenes dolgokra

[4] 1. Tim. 6. v. 9.

fordíttyák értékeket, nem szerez a gazdagság azokban lelki betegségeket: de, *qui volunt divites fieri,* a kik szeretik és kívánnyák a gazdagságot; a kik naponként szaporíttyák és szorgalmatoson őrzik, mint szolgák, a kincset: azok sok nehéz kísértetekbe esnek; mert a tisztesség-kivánásra, a bujaság undokságára, a boszszúállásra és egyéb nagy vétkekre alkalmatos eszköz az érték és gazdag adakozás. Efféle kísértetek-által, azt mongya Szent *Pál,* hogy ördög tőrébe és hálójába esik ember: mert ottan ördög rabja, a ki az ilyen kísérteteknek helyt ád és vétkezik. Ebből következik, ugy-mond; hogy a kit az ördög tőrbe ejtett és pórázra fogott, nem-csak elébbi gonosságiban marad, hanem, naponként újab és veszedelmesb kivánságokra gerjedez; mivel nem-csak haszontalan czifrákban, játékokban és egyéb hiuságokban gyönyörködik a gazdag, hanem, veszedelmes paráznaságokra, gyilkosságokra, ragadozásokra igyekezik és ezeket, mint ördög rabja, szemérem- és isteni félelem-nélkül gyakorolván, végre, *mergunt in interitum,* örök kárhozat romlásába meríttetik.

Bőlcs *Salamon,* mivel a gazdagságrúl oly dolgokat akara mondani, mellyek az emberi vélekedéssel ellenkeznek: elsőben, hitelt szerezvén, azt mondá: [1] *Visio, quam locutus est vir, cum quo est* DEUS, *et qui* DEO *secum morante confortatus est;* hogy, a mit akar mondani, az nem valami bolond és tudatlan ember gondolattya, hanem isteni látás: mellyet oly ember látott, kivel Isten vagyon és Istentűl vastagíttatott az igazság értelmére. Az-után, könyörög Istennek: *Duo rogavi te, ne deneges mihi;* hogy két dologban halgassa-meg őtet: első és legnagyob, *Divitias ne dederis mihi, ne forte satiatus, illiciar ad negandun* DEUM; hogy néki gazdagságot ne adgyon: mert fél-attúl, hogy, ha meggazdagodik, megtagadgya Istent. Nem csudálom, hogy a Szent Lélek azt mondotta; [2] *Si fueris dives, non eris immunis a delicto;* hogy a ki gazdag, nem marad bűn-nélkül; mert a gazdag könnyen kevélységbe esik; könnyen megútállya a szegényeket; könnyen testi negédességre és gyönyörködésre fordíttya kincseit; könnyen nevekedik benne a többre-való vágyodás és törvénytelen nyereségek kivánása: de csudálom mind, a mit *Salamon* mondott, hogy a gazdagság közel, vagy eggyüt jár az isten-tagadással; mind a mit édes Üdvözítőnk világos szókkal kifejezett: tudni-illik; [3] *Facilius est camelum perforamen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum;* hogy, könnyeb a tevének által-bújni

[1] Prov. 30. v. 1. V. 7, 8.

[2] Eccli. 11. v. 10.

[3] Matt. 19. v. 24. Marc. 10. v. 25.

egy tő-fokon, hogy-sem a gazdagnak Meny-országba jutni. Rettenetes mondások ezek: mellyekkel Isten előnkbe adta, mely könnyen halálos betegséget hoz emberre a gazdagság.

Mit mongyunk a birodalmokrúl és uraságokrúl? mellyek annyival veszedelmesb eseteket szereznek, menyivel fellyeb-emelnek. Igazán írja Bölcs *Salamon;* hogy, [1] *Judicium durissimum fiet, his, qui præsunt:* Istennek kemény ítíleti vagyon azokon, a kik birodalmokkal fényeskednek. És, noha az alacsonokra könyörűletességét terjeszti: de, *Potentes potenter tormenta patientur;* a hatalmasokat hatalmas bűntetésekkel gyötri; mert, noha mind szegényt, bóldogot Isten teremtett és egy-aránt gondot visel mindenekre: de azért, *Fortioribus fortior instat cruciatio;* a ki mennél erősseb és felségesb az emberek-előt, annál rettenetesb kínlódásokra vettetik, ha magát nem óltalmazza. És, mivel nagyob alkalmatossága vagyon a felső-állapatú embernek minden gonoszságra, nagyob fenyítékkel illett őtet zabolán tartóztatni.

[1] Sap. 6. v. 6.
V. 7.
V. 9.

Nincs üdvösségesb orvosság, mellyel ezekből a világ javaiból származó betegségeket és nyavalyákat távoztassuk, mint a *Modicum.* Azért, elsőben jól meggondollyuk, hogy ez a testi élet és egésség, melyben ennyire gyönyörködünk, [2] *Vapor est ad modicum parens, et deinceps exterminabitur;* kevés ideig-tartó pára; mely ezennel kigyomláltatik. És, noha nem tudgyuk meddig tart: de azt bizonynyal tudgyuk, hogy, [3] *Post modicum, tollet me Factor meus;* kevés üdő-múlva, viszsza-kívánnya lelkünket, a ki azt teremtette. Jusson eszünkbe az-is; hogy, akár-meddig éllyen ez a rothadó test: végre, [4] *Hereditabit serpentes et vermes;* a föld gyomrában, kigyók és egyéb férgek eledele lészen. Ez pedig meszsze nem halad: mert, [5] *Paucitas dierum finietur brevi;* kevés-számu napjaink oly hamar folynak és fogynak, hogy [6] *Nati, subito desinimus esse;* alig szülétünk, ottan meghalunk. Mit kapunk tehát, ennek a büdös testnek egésségén; ennek a múlandó életnek megtartásán? Ha életet szeretünk, azon légyünk, hogy örökké éllyünk: mert, ha kívánatos egynehány esztendőt élni, sokkal job végetlenűl élni. Bolondság vólna a hoszszú életet kívánni és az örök élettel nem gondolni. Esztelenség vólna munkálkodni, kőlteni, fáradni, hogy egy-nehány hólnappal továb terjeszszük egésségünket: és azon nem igyekezni, hogy mindenkor éllyünk és oly életben éllyünk, melyben az élet halálnélkül, az ifiúság vénhedés-nélkül, az öröm szomorúság-nélkül, a békeség viszsza-vonyás-nélkül, a jó-akarat gyülőlködés-nélkül találtatik.

[2] Jac. 4. v 15.
[3] Job. 32. v. 22.
[4] Eccli. 10. v 13.
[5] Job. 10. v. 20.
[6] Sap. 5. v. 13.

Ha ily *Modicum*, kevessé-tartó a mí életünk, mit mongyunk a világ gazdagságirúl és méltóságirúl? Ezek-is oly változók, oly [1] Job. 24. v. 24. nem állandók, hogy, ha az emberek, [1] *Elevantur ad modicum*, egykevéssé felemeltetnek: *Non subsistunt*, csak meg sem állapodnak: hanem, *Humiliabuntur, sicut omnia;* hamar földhöz veretnek és megaláztatnak. Ha valami kis gyönyörűség és kedvünk-tőltése [2] Eccli. 40. v. 6. vagyon az értékben és tisztekben: de, [2] *Modicum, tamquam nihil in requie;* csak annyi, mint a nap-estig-való fáratsagok-közöt, egy szem-pillantásnyi nyugodalom, az-az, semmi. Mert igazán írja a [3] Senec. ep. 84. pogány bőlcs; hogy *Confragosa in fastigium dignitatis via est: non in prærupto tantum illic stabis, sed in lubrico. Ambitio nullum habet terminum: tam sollicita est, ne quem ante se videat, quam ne post se alium. Laborat invidia duplici: et invidetur, et invidet;* a kik méltóságos tisztekben vannak, magassan-függő és igen sikos helyen állanak: végetlen kivánságoktúl kínoztatnak: irígykednek és [4] Epist. 94. in fine. irígységek-alá vettetnek És, [4] *Exanimantur et trepidant, quoties in magnitudinis suæ præceps despexerunt. Cogitant enim varios casus et in sublimi maxime lubricos;* valamikor a világi eseteket és a magas helyek csiszamó állapattyát tekíntik, reszketnek; *Et appetita formidant,* és félnek attúl, a mit eléb kívántak.

Annak-okáért, édes atyámfiai, ha a világi nyavalyák- és jókközöt, lelki egésségünket és életünket meg akarjuk tartani; ha *Septem Modica. I. Vita.* bévséges vígasztalásokkal igyekezünk enyhíteni siralminkat és fogyatkozásinkat: mint-hogy a mái Szent Evangéliomban, hétszer említtetik a *Modicum*, mí-is gyakran, a hét *Modicum*-rúl megemlékezzünk: Első; hogy rövid és igen kevéssé tart a mí életünk. Azért, derék *II. Gaudium mundi.* bolondság vólna, ha az örök életet elvesztenők, a múlandó és álomhoz hasonló rövid életért. Másik; hogy keveset tart a világ [5] Job. 20. v. 5. öröme: mivel, [5] *Gaudium hypocritæ ad instar puncti;* ez ollyan, mint a *punct*, melynek semmi része és kiterjett nagysága nincsen. Es, mint, mikor az irás-közben *punctot* vetünk, alig éri pennánk a [6] Job. 21. v. 13. papirossat: úgy a világ javait alig kóstollyák az emberek, [6] *Et in puncto ad inferna descendunt;* és egy *punct*-ban, pokolra vettetnek. [7] Augu. alicubi in libris de Civitate Dei. Erre-nézve, tellyes igazsággal írja Szent *Ágoston*; hogy, [7] *Nulla major est miseria, quam pro delectatione momentanea perdere æterna gaudia;* bolondab esztelenség nem lehet, mint, ha a világi rövid gyönyörüségért, elvesztyük az örök örömet. Harmadik; hogy rövid *III. Miseriæ mundi.* és kevés minden világi nyavalya és nyomorúság. Tehát oktalanság a kevés nyomoruságok távoztatásaért, örök kínokra jutni. Negyedik;

hogy kevés, a mit az Isten tőllünk-kíván üdvösségünk nyerésére. És ezerszer több munkát, fáratságot, nyughatatlan buslakodást éreznek az emberek a fösvénység, bujaság és egyéb ördögi szolgálatok gyakorlásában, hogy-sem az igazak a tekélletes erkölcsök követésében. Azért, nem okosság, ha Istenért restellyük kicsin fáratságunkat: holot ördög kedvéért, ennyi sok munkában törődünk. *IV. Labor pro cælo.*

Ötödik; hogy a mí lelkünket, mellyet Christus drága Szent Vérén magának váltott, igen kevésen akarja viszsza-venni az ördög. Mert, egy buja kivánságon, egy fajtalan tekinteten, egy szitkozódáson, egy-nehány forint lopáson, magaévá teszi a szegény lelket. Azért, ha eszünktol meg nem fosztattunk, ne adgyuk ily ólcsón, a mit Isten ennyire-böcsüllött. *V. Quo dæmon vult emere animas.*

Hatodik; hogy, igen kevés, a min eladgyuk Meny-országot, mikor egy bűnnel elvesztyük ahoz-való igazságunkat. Vajha eszünkben forogna, a mit Szent *Ágoston* írva hagyott; tudni-illik: hogy, [1] *Tanta est pulchritudo justitiæ, tanta jucunditas lucis æternæ; hoc est, incommutabilis veritatis atque sapientiæ: ut, etiamsi non liceret amplius in ea manere, quam unius diei mora; propter hoc solum, innumerabiles anni hujus vitæ, pleni deliciis et circumfluentia bonorum temporalium, recte meritoque contemnerentur. Non enim falso, aut parvo affectu dictum est: melior est dies unus in atriis tuis, super millia;* ha, csak egy nap és nem továb lehetnénk-is Meny-országban: oly nagy az a bóldogság, hogy méltó vólna minden világi jókat örökké megútálni az egy napért. Mert sem hamissan, sem gondolatlanúl nem szóllott, a ki azt mondotta: hogy, [2] egy nap az Isten házában, sok ezer napoknál job. *VI. Quo nos vendimus cælum.*

[1] Aug. tom. 1. lib. 3. De Libero arbitrio, cap. 25.

Hetedik; hogy minden java a világnak, *Modicum,* igen kevés: és, *In modico nemo magnus:* ezekkel a kisded jókkal, senki naggyá nem lehet. Azért, szívünket ehez ne ragaszszuk, hanem a mennyei jókra, az örökké-való uraságra, a felséges bóldogságra igyekezzünk. *VII. Bona omnia mundi.*

[2] Psal. 83. v. 11.

Jusson eszünkbe keresztyének, hogy az ördög azzal-izgattya magát, ellenünk-való dühösködésére: mert, [3] *Scit, quod modicum tempus habet;* tudgya, hogy kevés ideje vagyon. Mí-is gyakran előttünk-visellyük, hogy kevés üdőnk vagyon, melyben Istennek kedveskedhetünk és üdvösségünk nyerésében fáradhatunk: kevés jó vagyon e világban, mellyet kívánni kellene: kevés múnka és fáratság, valamit Istenért viselünk. És ezzel a szent gondolattal, esztenezzük magunkat, hogy ezen a kevésen úgy mennyünk-által, hogy az örökké-maradó jókra jussunk. Amen.

[3] Apocal. 12. v. 12.

HUSVÉT-UTÁN IV. VASÁRNAP.

ATYÁNAK ÉS FIUNAK ÉS SZENT LÉLEK ISTENNEK NEVÉBEN. AMEN.

Christus Jesusnak drága Szent Vérével megváltott keresztyének, a mái Szent Evangeliomot irta-meg Szent János Evangelista, könyvének tizen-hatodik részében. Melynek bötü-szerént-való magyarsága e képpen vagyon: halgassátok isteni félelemmel.

Joan. 16. v. 5. Az üdőben mondá Jesus az ő tanitványinak. Ahoz mégyek, a ki engem küldött: és senki közzülletek meg nem kérd engem, hová mégy? De, mivel ezeket mondottam néktek, a szomoruság megtöltötte szüveteket. De én igazat mondok néktek; hasznos néktek, hogy én elmennyek: mert, ha el nem mégyek, a Vigasztaló nem jő-hozzátok; ha pedig elmenendek, hozzátok-küldöm őtet. És, mikor ő eljövend, megfeddi a világot a bűnrűl és az igazságrúl és az itiletrűl. A bűnrűl pedig: mert nem hittek én-bennem. Az igazságrúl pedig: mert az Atyához mégyek; és már nem láttok engem. Az itíletrűl pedig: mert a világ fejedelme immár megitiltetett.

Még sok vagyon, a mit mondanék néktek; de most el nem viselhetitek. Mikor pedig eljövend amaz igazság Lelke, megtanít titeket minden igazságra. Mert magától nem szól: hanem, a miket hall, azokat mongya és, a mik jövendők, meghirdeti néktek.

Ez a mái Szent Evangeliomnak bötü-szerént-való magyarsága. Melyből, hogy lelkünk éppülletire tanuságot vehessünk; és Istennek akaratlyát, ne csak füllel hallyuk, hanem cselekedettel tellyesitcsük, kérjünk aitatos szüvel Szent Lelket, mondván: Mi Atyánk, etc. Üdvöz légy, etc.

PREDIKÁCZIÓ.

Az igazságrúl és bírák kötelességérül.

Értvén az Apostolok, hogy szerelmes Attyok és igazság-taníto Mesterek, elmégyen-tőllök, annyíra megkeseredének és szomorodának; hogy kedvek és nyelvek bánattal megkötöztetvén, csak meg sem kérdheték Christust, hová mégyen? De a kegyes Jesus, szánakodván tanítványi törődésén, a mái Szent Evangeliomban, két hatalmas vígasztalással gyámolíttya és vidámíttya őket.

Először, azzal; hogy az ő elmenése-után, vigasztaló Szent Lélek adatik nékik. Mert, noha nem idegen a Szent Lélek Christus Urúnktúl, hogy vélle-eggyüt nem maradhatna: de Istennek bőlcs rendelése vólt, hogy, a míg Christus el nem távozik és Menybe nem mégyen, addig a Szent Lélek láthatójúl és bévséges áldomásinak tellyességes kiöntésével, az Apostolokra ne szálhasson. Azt akarta Isten; hogy, ha a jelenlévő Christus istenségét sok csudák-által megismérte a világ: a Szent Lélek Isten hatalma-is, kitudódgyék azokból a csuda-tételekből, mellyek a világ térésében fénylettek. Ezek pedig a csudák, Christus jelenlétében nem emelték vólna az emberek értelmét a Szent Lélek ismeretire; sőt minden csudákat, a jelen-lévő Christusnak tulajdonítottak vólna. Azért, hogy megismértetnék a Szent Lélek, illett Christusnak eléb-eltávozni tanítványitúl és az-után küldeni a Szent Lelket: ki nem-csak belső indításival vígasztalná az Apostolokat, hanem külső csudákkal-is isteni hatalmát megmutatná.

Másodszor: a Szent Lélek jövetelének csudálatos hasznaival vígasztallya Christus az Apostolok szomoruságát. És ket dolgot mond, hogy végbe-viszen a Szent Lélek: eggyiket az Apostolokban I.
és az anyaszentegyházban; kiket, *Docebit omnem veritatem,* minden igazságra taníttya. Mert, noha Christus, [1] *Omnia, quæ audivit a* [1] Joan. 15. v. 15.
Patre, nota fecit; mindenekre megtanította az Apostolokat, valamiket akkor-béli állapattyok kívánt és elviselhetett; de, mivel sok és mélységes nagy titkai vannak az isteni bőlcseségnek, mellyeket nem érthettek akkor az Apostolok; eljővén a Szent Lélek, minden igazságra megtanította és úgy óltalmazta őket, hogy semminémű hamisságtúl meg ne győzettetnének. Másikat, a világ térité- II.
sére és a Christus dücsősségének ismerésére, azt viszi-végbe a

Szent Lélek; hogy az apostoli predikállás- és isteni csudák-által megnyittya a világ szemeit. És három nagy dolgot elhitet-vélle, mellyek a Christus méltóságát kinyilatkoztattyák és a bűnösök megtérését szerzik.

Elsőben: a Szent Lélek, meggyőzi és feddi a világot bűnéről és elhiteti, hogy minnyájan bűn torkába és veszedelem örvényébe
1. Joan. 5. v. 19. estek; úgy, hogy, *Totus mundus in maligno positus,* éppen az
Vide supra, f. 476. et seq. egész világ gonoszságba sillyedett; mert oly kegyetlen dühösség, oly ocsmány fertelmesség nincsen, melynek ot czégére nem vólt, a hol a bűnöket Isten-gyanánt tisztelték. Azért, mivel veszedelmesb betegség nincsen, mint, mikor valaki, nem ismérvén nyavalyáját, orvosságot sem keres; vagy, ha keres, nem tudgya, mivel kel
[1] S. Paulus, epi. ad Romanos, convincit. gyógyítani betegségét: a [1] világ térésére és jobbúlására nem-csak kivántatott, hogy az emberek ismérnék veszedelmes betegségeket és lelki romlásokat, hanem, hogy ennek orvosságát a Christus hiti-által keresnék; bizonyosok lévén, hogy bűnben és örök halálban maradnak, valakik Christusban nem hisznek; mert bűnök tisztúlásának eredete és kút-feje, a Christusban-való hitben vagyon.

Másodszor: meggyőzi és feddi a Szent Lélek a világot az igazságrúl, elhitetvén mindenekkel, nem-csak hogy igaz és ártatlan vólt az Ur Christus, de azt-is, hogy a világban nincs igazság; mivel annyi hamis ítíletekkel terhelte és gyalázta Christust, kit az Atya mennyei dücsösségbe fogadott. Mert a világ őtet részegesnek, ördöngösnek, bolondnak, bűnösnek, ország-háborítónak, *Seductorem,*
[2] Galat. 3. v. 13. csalárdnak itílte: tolvajok-között, mint latrot és [2] Isten átkába esettet, Kereszt-fára akasztotta. De, mikor az apostoli tanítás-által megismértetvén a Szent Lélek, hogy Christus az Atyának mennyei dücsösségébe vitetett: nyilván elhitte Christusnak tekélletes igazságát és a világ *sententiájá*-nak hamisságát.

Harmadszor: meggyőzi és feddi a Szent Lélek a világot az itíletről. Mert, hogy az embereket félelem és szorgalmatosság zaboláján hordozza, elhiteti; hogy Christus, a ki hamissan ítíltetett a földön, igaz *sententiát* mond az utólsó ítíletben: és, a ki a világ fejedelmét a pokol-béli *sátánt,* kevélységeért kárhozatra vetette, a világ bűnét-is, noha most eltűri, de el-nem szenvedi, hanem igazsággal megítíli. És ezzel az igaz ítíletnek emlékezetivel, minden gonoszságtúl elvonsza, minden jóra izgattya az embereket.

Ezek a nagy hasznok; ezek az üdvösséges gyümőlcsök, mellyeket magával-hoz a Szent Lélek. Ezekre-nézve örűlni kellett

az Apostoloknak a Christus távozásán, melyből a Szent Léleknek illyen üdvösséges áldomási származtak. Ezekből sok üdvösséges tanuságokat vehetnénk: mert megmutathatnók, mely bizonyoson vezérli a Szent Lélek, minden igazságra az *ecclesiát*, hogy hamisságra ne vitethessék; mely szükséges az igaz hit, mellyel ember a bűnöktűl tartóztatik és az igazuláshoz készíttetik; mely szörnyű ítílettel *sentenciázza* Christus a világ gonoszságit, ha a mennyei Angyalt, egy kevélységért, ördöggé változtatta. De ezeket mászorra hagyván; *a jelen-való órában, szóllok csak az igazságrúl. És elsőben, az igazság mi-váltát és böcsülletes hasznát, rövideden említvén; azután megmutatom, minémű cselekedetekre kötelez az igazság közönségesen mindeneket, de kivált-képpen az ítílő-birákat.* Mindeneknek szükséges és üdvösséges, a mit mondok: azért méltó, hogy minnyájan figyelmetesek legyetek a halgatásban. *Propositio.*

Az IGAZSÁG neve, három értelemben vétetik: I. RÉSZE.

Először: [1] JUSTITIA, *est omnium mandatorum plena custodia.* [2] *Justitia est omnium virtutum complexio:* igazságnak mondatik az istenes élet és minden jóságok tekélletessége. Illyen értelemben szóllott Christus, mikor Keresztelő *János*-nak azt mondotta: [3] *Decet nos implere omnem justitiam;* illik, hogy megtellyesítcsünk minden igazságot; az-az, minden jóságot, mellyet Isten parancsol és kívántőllünk. Ezen értelemben szól Christus, mikor azt mongya: [4] ha inkáb nem bévelkedik a *farisæusok* igazságánál, a mí igazságunk, Meny-országba nem mehetünk. Mert megmagyarázza, hogy az igazságon, nem egy magán-való jóságot, hanem az istenes cselekedetek sokaságát, kel érteni. Illyen értelemmel, az igazság magában-foglal minden jóságokat, mellyek szükségesek az Isten-előtt-való szent életre és igazúlásra.

[1] Chrysost.
[2] Aristot. 5. Ethicor. c. 1.
[3] Matt. 3. v. 15.
[4] Matt. 5. v. 20.

Másodszor: az igazság közönségesen, mind-azokért a jóságokért vétetik, mellyekkel megadgyuk [5] Istennek, szűléinknek, magunknak, a mivel tartozunk.

[5] Matt. 22. v. 21. Reddite Dei Deo.
[6] Aristot. 8. Ethic. c. 14. sub finem.

Igazán írja *Aristoteles;* [6] hogy Istennek, szűléinknek és jóra-tanító mesterinknek, annyit nem adhatunk, a menyível tartozunk. Mert semmik vóltunk és senki felőllünk nem gondolkodott, mikor Isten, szüksége és alkalmatossága nem lévén benne, jó-voltából, kihozott semmiségünkből és drága sok ajándékival ékesítvén, naponként tenyerében hordoz és óltalmaz mindeneket. Ezért, vallyon, mit adhatnánk egyenlőt Istennek, a kinek semmi fogyatkozása, semmi jobbúlása nem lehet; a kié, valamit néki adhatunk? Diis et parentibus, nemo unquam dignum reddere potest. Quidquid egerit filius, nihil unquam iis dignum fecerit, quæ a patre suscepit: quare semper debet.

Azon-képpen; a szűlék, eggyüt az első és fő alkotó Istennel, okai lételünknek és semmiségünkből-való kihozásunknak. Az ő gondviselő fáratságok és rettegésekkel tellyes vigyázások nevel, őriz, oktat akkor-is, mikor, vagy nem ismérjük, vagy kedvetlenűl vészük környűllünk-való szorgalmatos nyughatatlanságokat. Mind-ezekért, lehetetlen, hogy senki szűléinek, hasonló jókkal hálá-adó lehessen. Végezetre; [1] mivel az emberben, a nevedéken és érzékeny életnél és cselekedetnél, mely az oktalan-állatokban-is egyenlő-képpen találtatik, böcsülletesb az okosság és értelem cselekedete, mely tulajdona az emberségnek: a mesterek minket, arra a bőlcs és értelmes életre tanítnak, mellyel méltoságosbak vagyunk a barmoknál. Innen vagyon, hogy, a kik okos életre tanítóink, azoknak egyenlő-eleget nem tehetünk. Mindaz-által, nem-csak szüléinknek, mesterinknek, urunknak, böcsüllettel, engedelemmel és szolgálattal tartozunk: hanem, Istenűnkhöz, magúnkhoz és fele-barátunkhoz-is, sok kötelességünk vagyon, mellyeknek eleget kel tennünk.

[1] Aristot. 9. Ethicor. c. 1. de Magistris Sapientiæ loquens: tantæ rei dignitati pecuniæ æquari non possunt: nec honos, paris unquam fiet momenti: sed satis est (ut ad deos, atque parentes,)id,quod fieri potest.

Istennek tartozunk fő-képpen azzal a három dologgal, mellyet maga *Moyses*-által előnkbe-adott; engedelmességgel, szeretettel, félelemmel. Elsőben; kötelesek vagyunk, hogy mindenben Isten akarattyát kövessük, parancsolatinak engedgyünk. És azért cselekedgyünk mindeneket, mert Istennek így tetczik: [2] ezt kívánnya, erre kötelez. És, készek légyünk, inkáb életünket letenni, hogy-sem Isten akarattyát, magunk, vagy egyebek akarattyáért, hátra-hadni. Másodszor; szeretettel tartozunk Istenünknek. Mert, ha szerettyük az embert, a ki magában jámbor és hozzánk szeretetit jó-tételnyekkel mutogattya: mennél inkáb tartozunk szeretni Istenünket, a ki végetlen Jó; és öröktűl-fogva szeretvén minket, jó-tételnyinek ár-vizével teli-tőltött; és örök bóldogság reménségével édesgetvén, arra-kötötte magát, hogy, [3] *Custodit omnes diligentes se;* őr-állója és feje-felet vigyázó óltalma annak, a ki őtet szereti; és e felet, mindeneket kötelez, [4] *Diligentissime præcavete, ut diligatis Dominum* DEUM; hogy nem ímmel ámmal, nem tunyán és puhán, hanem a szorgalmatosságnak legfelsőb erejével, szeressük Istenünket: nem egy, vagy két napig; hanem, [5] *Omni vita tua dilige* DEUM; valamíg élünk, mind-addig szeressük őtet. Harmadszor; azt mongya Isten ő-maga; hogy félelmet kíván-tőllünk: [6] *Quid Dominus* DEUS *tuus petit a te, nisi, ut timeas Dominum* DEUM *tuum?* Nem szolgai félelmet; mellyel a világi ostorozás, vagy a más világi kárhozat rettegése, tartóztat a bűnöktűl és jóra izgat: hanem

[2] Deut. 10. v. 12.

[3] Psal. 144. v. 20.

[4] Josuæ, 23. v. 11.

[5] Eccli. 13. v. 18.

[6] Deut. 10. v. 12.

fiúi szent félelmet; mellyel ember azért fél a bűnöktűl, mert ezek Isten akarattyával ellenkeznek és megbántyák a Teremtő, Megváltó, Üdvözítő Istent.

Magúnknak tartozunk elsőben azzal; hogy a lélek úgy bírja, vezérellye és igazgassa a testet, hogy szükségét megadván, délczeg rúgóldozásra, vágyodási-után ne bocsássa; hanem, sanyargató bőjtölésekkel, szelídítő ostorozásokkal, kivánságinak fojtogatásival, parancsolatok korláttyában tarcsa; és kedvére a testet nem bocsátván, az okosság és törvény zabolájárúl itassa. Mert, a ki felettéb kínnyezteti és kedvére neveli testét: hátra-rugóvá és lélek-veszedelem-szerzővé tészi. Másodszor, tartozunk azzal; hogy bűneink sokaságát és súllyát ismérvén, se Isten-, se felebarátunk-ellen ne zúgolódgyunk, fogyatkozott és nehéz állapatunkban. Megbánt-e fele-barátunk? Jusson eszűnkbe, hogy mí Istenünket többször és nagyob vétkekkel bántottuk: azért, megérdemlettük sokszor, hogy bűneinkért sújtogattassunk fele-barátinktúl. Nem enged-e szolgánk, vagy alattunk-való: megemlekezzünk, hogy mi számtalanszor nem engedtünk Istenünknek; azért, méltó, hogy ezzel bűntetődgyék engedetlenségünk: mivel Istennek hála-adatlanok vóltunk, igazán ostoroztatunk mások hála-adatlanságával. Egy-szóval; minden kárunk-, boszszúságunk-, fogyatkozásunk-közöt, magunkat vádollyuk; magunkat ezekre, sőt nagyobbakra méltónak ismérjük. Mert, ha csak egy halálos bűnt, örök kárhozattal jutalmazhat Isten: mentűl inkáb efféle csapásokkal sanyargathattya sok vétkeinket? Ha semmit Isten-ellen nem vétkeztünk vólna, ha sem bűntetésért, sem tisztúlásért, hanem, csak maga kedvéből, bocsátana Isten külső nyavalyákat szolgaira: senkinek semmi hamissat nem tenne; mert az élet és létel Ura szabad, ha semmivé tészi, a mit semmiből teremtett. Mennél inkáb, nincs okunk, hogy Istenre panaszollyunk nyomoruságink-közöt, a kitűl sokkal többet érdemlettünk gonoszságinkal?

Lásd oda fellyeb, f. 208.

Harmadszor: az igazság neve, oly bizonyos jóságot jegyez, mellyel fele-barátunknak megadgyuk, a mivel tartozunk. Ez nem egyéb, hanem, [1] *Constans voluntas, jus suum cuique tribuendi;* vastag és tekéllett akarat, mellyel felebarátunknak hadgyuk és adgyuk, a mi övé: arra-nézve, hogy tisztességes kötelességünknek eleget tegyünk. Ez az igazság, egy ama négy nevezetes jóságok-közzűl; mellyek (mint a négy folyó-vizek paradicsomot) gyümőlcsöztetik a hívek lelkét. És méltán *Cardinales virtutes,* sark-jóságoknak neveztetnek: mivel, mint az ajtó sarkakon, úgy forog ezeken tisz-

Vide Concion. 3. Dominicæ xxij post Pentecost. De veritate et justitia.

[1] Ulpianus, L. Justitia. ff. de justitia et jure.

tességes életünk. Ezekről mongya a Bölcs; hogy, [1] *Nihil utilius in vita hominibus;* azoknál hasznosb nincs semmi az emberek életében.

[1] Sap. 8. v. 7.

Ezt a jóságot magasztallya a Szent Irás, mikor azt mongya; hogy [2] *Justitia firmat solium;* az országokat igazság tartya. [3] *Justitia et judicium præparatio sedis;* igazság eppíti a királyi-széket; melynek két oszlopa vagyon, az [4] igasság és irgalmasság: mellyek nélkül, [5] akár-mely erős birodalom elromol. Mert, [6] *Facere justitiam, acceptum est apud* DEUM *magis, quam immolare hostias;* kedvesb Isten-előt az igazság-szolgáltatás, hogy-sem a tulkok áldozása.

[2] Prov. 16. v. 12.
[3] Psal. 88. v. 15.
[4] Pro. 20. v. 28.
[5] Eccli. 10. v. 8.
[6] Prov. 16. v. 5.

Az igazság erejét ismérteti és dícsíri a Szent Lélek, mikor azt mongya; hogy, [7] *Justitia, sicut gurges maris;* az igazság, mint a tenger örvénye, elsillyeszti a gonoszságot: és, mint a tengerből a folyó-vizek, úgy az igazságból áradnak minden jók. Az igazság, [8] *Quasi torrens fortis,* mint a sebes víz-árja, ledőjti és elrontya a hamisság alkotmányit. Mivel azert, az igazság minden jóságok kútfeje; minden bóldog állapatok annya és dajkája: [9] *Qui sequitur justitiam, diligitur a* DEO; a ki minden dolgaiban az igazságot követi, szereti azt Isten: és, mivel az Isten szeretete nem üres és hívolkodó, hanem bévséges jókkal adakozó, sok javainak áldomásival tellyesíti Isten az igazság-követőt; [10] *Vitam et gloriam,* e világon hoszszú életet, a más világon örök dücsösséget adván néki. Azért mongya a Szent Irás: hogy, [11] *Salus animæ in sanctitate justitiæ;* abban ál nagy része a lélek üdvösségnek, hogy az igazságot szentűl óltalmazzuk. Isten-is bizonyossá tett; hogy, [12] *Qui operatur justitiam, ipse exaltabitur;* felmagasztallya és sok mennyei jókkal áldgya az igazság-szeretőket.

[7] Isai. 48. v. 18.
[8] Amos, 5. v. 24.
[9] Prov. 15. v. 9.
[10] Prov. 21. v. 21.
[11] Eccli. 30. v. 15.
[12] Eccli. 20. v. 30.

Ezekre a sok és nagy jókra nézett a Bölcs, mikor az igazságot ajánlani akarván, azt parancsolta; hogy, [13] *Pro justitia agoniza; certa usque ad mortem: et* DEUS *expugnabit pro te inimicos tuos;* az igazság drága kincseért halálig viaskodgyunk; és annak óltalmában, senkitűl semmit ne féllyünk: mert magára-vette Isten, hogy bajt-ví-mellettünk az igazság-gyülőlőkkel és győzedelmet szerez az igazság óltalmazóinak. És, hogy világosban értenők, mint böcsülli Isten az igazságot, még a gyalázatos akasztó-fát-is áldottnak és bóldognak nevezi: [14] *Benedictum lignum, per quod fit justitia;* mivel ő-rajta igazság szolgáltatik.

[13] Eccli. 4. v. 33.
[14] Sap. 14. v. 7.

Ennek a jóságnak szükséges-vóltát és hatalmas nagy hasznát, abból ismérteti Szent *Ágoston;* hogy, [15] *Remota justitia, quid sunt*

[15] Aug. 4. de Civit. c. 4.

regna, nisi magna latrocinia? A nagy országok nem egyebek, hanem nagy latorságok, ha igazság nincs bennek. És, a mint egy pogány bőlcs írja: [1]*Societas hominum et vitæ communitas, justitia continetur;* egy országban és várasban, sőt egy házban sem maradhat az emberek-közöt barátságos nyájaskodás, igazság-nélkül. Azért, valahol az igazság nem virágzik, ot egyéb nem lehet gyülőlködésnél, viszszálkodásnál, háborgásnál, utólsó romlásnál. [1] Cic. lib. 1. Officior.

De lássuk, mint kel az igazság törvénye- és tiszti-szerént erkőlcsünket rendelnünk. Az igazság cselekedeti két-félék: némellyek, közönségesen mindeneket illetnek; némellyek a bíróság- és egyéb tisztviselő személyekben kívántatnak. II. RÉSZE.

ELSŐBEN; közönségesen minden embert két dologra kötelez az *igazság:*

I. EGGYIKRE, arra; hogy senkinek törvénytelen és igazság-kivűl, kárt ne tegyünk; se személyében: veréssel, vagdalással, öléssel; se tisztességében és hírében, nevében: szitokkal, rágalmazó szóllással, csúfolással, hamis tanú-bizonysággal; se marhájában és külső javaiban: lopással, tolvajlással, csalással, hamis kereskedéssel. Egy-szóval: az igazság törvényének sommája az; hogy, [2]*Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias;* soha senki-ellen azt ne cselekedgyük, a mit nem akarunk, hogy más mivellyenvelünk; senkivel úgy ne bánnyunk, a mint nem akarjuk, hogy bánnyék más velünk: hanem, a Christus parancsolattya- és az igazság rendelése-szerént, [3]*Prout vultis, ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter;* mindenben úgy viseljük fele-barátunkhoz magunkat, a mint kívánnyuk, hogy egyebek cselekedgyenek-velünk. Ezt pedig, oly tisztán kívánnya Isten, hogy még azokat sem akarja hogy károsítcsuk és gonoszért gonoszszal terhellyük, kik megérdemlenék, ellenünk-vétkezvén. Mert azt írja Szent *Péter;* [4]hogy Isten azért híjt minket a keresztyén hitre, hogy gonoszért gonoszszal; átkozódásért és gyalázásért, átokkal és gyalázattal, ne fizessünk: hanem Christust kövessük; a ki, [5]mikor átkoztatott, nem átkozódott: mikor szenvedett, nem, hogy, más-képpen boszszút állott vólna, de nem is fenyegetődött. I. [2] Tob. 4. v. 16. [3] Luc. 6. v. 31. [4] 1. Pet. 3. v. 9. [5] 1. Pet. 2. v. 23.

Szent Isten! Mely méltán mondhattyuk *Isaiás* Profétával: [6]*Justitia longe stetit: quia corruit in platea veritas; et æquitas non potuit ingredi:* jaj; ki meszsze-ment-tőllünk az igazság! Tapodásra- és láb-alá-valónak tartyák az emberek az igasságot. Azért, nem talál helyt közöttünk; talpra nem álhat; elő nem mehet: mert, [6] Isai. 59 v. 14.

[1] Eccls. 3. v. 16. [1] *In loco justitiae, iniquitas est;* a hol helye vólna az igazságnak, ot a hamisság üldögél. Menyi verekedések, vér-ontások, gyilkosságok esnek naponként, nem-csak az útakon-fosztogatóktúl, hanem egyébrendű emberektűl-is? A jövők-járók tolvajlási minden-napi kenyér. A lopás oly köz, mint-ha tisztességes kereskedés vólna: mert sokan csak azt nem lopják el, a mihez nem férnek. A kereskedők mesterséges csalárdságirúl; a vitézlő rendek ragadományirúl, nem predikácziókat, hanem egész könyveket és *Lamentacziókat* kellene írnunk. Mit mongyak az urakrúl? Sokan a szolgák igaz bérét meg nem adgyák: hanem esztendeig biztatással; más esztendeig reménséggel; harmad esztendeig fenyítékkel tartván őket; végre, dühös neveket kőltik és kikergetik üres kézzel. Sokan az áros-embereknél, annyi adósságot szereznek, hogy utólsó szükségre jutattyák őket. Meg nem gondolván, hogy nem-csak Isten-előt kárhozat-érdemlő hamisság, mikor ember meg nem adgya a hitelben felvett marha árrát: hanem, világ-előt igen gyalázatos, a kirűl azt mondhattyák,
[2] Senec. ep. 87. a mit *Seneca* [2] írva hagyott; hogy, *Late possidet, sed multum debet: Habet domum formosam, sed alienis nummis paratam; familiam speciosam producit, sed nominibus non respondet. Si creditoribus solverit, nihil illi supererit:* sokat bír, de sokkal adós; szép háza vagyon, de más pénzével építette: színes udvara vagyon; de adósságit meg nem fizeti: ha megadgya a mivel adós, semmie nem marad.

Vide infra, in præcepto restitutionis. Mind-ezekben, minémű nagy bűn vagyon, kitetczik csak abból-is; hogy a Szent Irás a vér-ontást és adósság-meg-nem-fizetést, hasonló
[3] Eccli. 34. v. 27. bűnnek mongya: [3] *Qui effundit sanguinem et qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* És nem-csak a gyilkosságot, *Genes. 4. v. 10.* és a sodomíták bűnét, *Genes. 18. v. 20.;* de az adósság-
[4] Jac. 5. v. 4. meg-nem-fizetést és [4] a szegények sanyargatását, [5] égbe-kiáltó bűn-
[5] Exod. 2. v. 23. Eccli. 35. v. 18. nek nevezi a Szent Lélek; az-az, oly éktelen és kegyetlen bűnnek, mely titkon nem lehet és mentséget nem talál Isten-előt.

II. Másikra, arra kötelez mindeneket az igazság; hogy, ha személyében, vagy tisztességében, vagy javában és értékében, valakinek kárt teszünk: nem elég, hogy megszűnnyünk a kár-tételtűl; hanem az igazság törvényéből tartozunk, hogy fele-barátunknak, *Restituamus,* viszsza-adgyuk és megtérítcsük minden kárát; és miattunklett fogyatkozását. Ha valakit személyében törvénytelen megsértettél: tartozol megfizetni, valamit kőlt a gyógyitásra; valami nyereséget elmúlatott sérelme-miat; valamit, szenvedésének keserü

kínnyáért, illendőnek itílnek. Ha hamis-költéssel, vagy titkos vétek hirleléssel, tisztességét, hírét, nevét megmocskoltad fele-barátodnak; köteles vagy, hogy viszsza-mongyad hazugságodat; és minden lehetséges úttal, előbbi jó hírét, nevét fele-barátodnak helybe-hozzad. Ha kárt tettél marhájában, meg kel elégítened a kár-vallott embert minden haladék-nélkül, értéked és módod lévén az elég-tételre.

Ezt a Szent Irás világoson taníttya; azt parancsolván: [1] *Reddite omnibus debita. Nemini quidquam debeatis; nisi, ut invicem diligatis;* hogy mindeneknek éppen megadgyuk, a mivel tartozunk: úgy, hogy senkinek egyebbel adósok ne maradgyunk, hanem, csak azzal, hogy egymást szeressük. Az Isten, elő-számlálván [2] hoszszú lajstromban a károkat, mellyeket egymástúl szenvedhetünk, nevezetszerént Törvényben írta, mely kárért, mit kel viszsza-téríteni. *Ezechiel* Proféta-által azt hirdeti; hogy a ki Istentűl bűn-bocsánatot akar nyerni, tartozik, hogy, [3] *Rapinam reddat, nec quidquam injustum faciat;* valami ragadomány nálla-vagyon, viszsza-adgya. Mert, [4] *Non licet edere ex furto aliquid, aut contingere;* sem tartani, sem kóstolni nem szabad a lopott marhát.

[1] Rom. 13. v. 7, 8.
[2] Exod. 21. v. 22. Exod. 22. v. 3. Si fur non habet, quod reddat, vendatur.
[3] Ezech. 33. v. 15.
[4] Tob. 2. v. 21.

Innen vagyon; hogy, mihent Christushoz tére *Zachæus,* üdőhallasztás-nélkül, azt mondá és cseleküvé: [5] *Si, quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum;* hogy valakit megkárosított, négy-annyit adott érette. Világos törvény az-is; hogy, [6] a mit mástúl nem örömest szenvednénk, azt mással ne cselekedgyük: és, a mint akarnók, hogy mások bánnának velünk, úgy bánnyunk másokkal; holott kivált-képpen arra köteleztetünk, hogy fele-barátunkat úgy szeressük, mint magúnkat. Senki közzűllünk nem akarná, hogy javaitúl megfosztassék: ki-ki azt kívánnya, hogy, ha mi marhája elveszett, viszsza-adassék. Szükség tehát ezt követnünk egyebekkel-is.

[5] Luc. 19. v. 8.
[6] Tob. 4. v. 16. Matt. 7. v. 12. Luc. 6. v. 31.

Isten parancsolta, és, a mint Sz. *Ágoston* [7] írja, annak a népnek parancsolta, mellyért még akkor halált nem szenvedett Christus; hogy, ha vesztett [8] marháját megtalállyuk akár-mely isméretlen embernek, híven őrizzük; és feltalálkozván ura, megadgyuk. Erre-néző csudálatos példát, kétszer említ Szent *Ágoston:* [9] mikor (ugy-mond), Szent *Ambrus* püspök idejében, *Mediolanum*-ban valék; egy igen szegény, de jó lelki-isméretű keresztyén ember az úczán oly erszényt találá, melyben, ha jól említem, kétszáz [10] pénz vólt. Elmé-jében tartván az Isten parancsolattyát, irást ragaszta-fel, hogy a ki pénzt vesztett, illyen helyen keresse. A káros ember, nagy sirással hozzá-méne: jelét adá, hogy övé az elveszett erszény;

[7] Aug. to. 10. Sermo. 19. de Verbis Apost.
[8] Deut. 22. v. 2.
[9] August. illo Serm. 19. Et l. 50. Homiliar. Hom. 9.
[10] Solidi.

megmondván, minémű az erszény, és menyi pénz benne. Azért hallogatás-nélkül kezébe adá az erszényt, a ki megtalálta vala. Illyen tekélletes jámborságért, hálá-adó akarván lenni a kár-vallott ember, tizedét nyújtá a pénz viszsza-adónak: de ez el nem vévé. Tízet akara adni: azt-is viszsza-veté. Öttel kínálá; de ahoz sem akara nyúlni: azt mondván; hogy néki semmi hála-adással nem tartozik: mert ő csak azt cselekedte, a mire Isten törvényével kötelezteték. Amaz elhagyítván az erszényt; ha semmit nem akarsz venni, ugy-mond, én sem akarom az erszényt elvenni: mert én-is azt mondom, hogy nem vesztettem semmit. Illyen csudálatos [1] versengés-után, elvén egy-nehány pénzt a szegény jámbor, de mingyart a küldúsoknak osztá. Ez vólna bezzeg, a keresztyéni igazság példája. De jaj, mely meszsze-estünk most ezektűl. Maga, ha üdvözűlni akarunk, meg kel adnunk, a mi másé. Mert igazán és bőlcsen írja Szent Ágoston: [2] *Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur: non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur: non remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum. Sed, ut dixi, cum restitui potest. Plerumque enim, qui aufert, amittit; sive alios patiendo malos; sive ipse male vivendo: nec aliud habet, unde restituat. Huic certe non possumus dicere: redde, quod abstulisti;* hogy a bűn meg nem bocsáttatik, ha, a mi másé, meg nem adatik, mikor vagyon, miből megadni. És, ha az utólsó ítíletben, örök kárhozatra vettetik, a ki magáéból nem segítette szűkölködő fele-baráttyát: sokkal inkáb megszentenczíáztatik, a ki hamissan elvészi és megtartya a másét.

[1] August. Quale certamen, fratres, qualis pugna! theatrum mundus, spectatorDeus.

[2] Aug. epist. 54. Macedonium. Pro salute spirituali proximi, tenemur bona temporalia perdere: si proximus sit in extrema necessitate salutis animæ. In qua non est, cum ex malitia detinet rem alienam: ideo non tenemur relaxare restitutionem.

Nem hallasztya Isten mindenkor más világra azok bűntetését, kik hamissan bírják a másét: mert, [3] *Qui præparant urbem in iniquitate, lapis de pariete clamabit;* a hamis keresetből éppített házak kő-falai, boszszú-állást kiáltanak. És, valakik, [4] *Rapiunt non sua, semper in egestate sunt;* a másén kapdosnak, mindenkor fogyatkozásban vannak. Mert nincs szaporája a bitangnak: nincs Isten áldása a hamissan-keresetten. Azért, naponként láttyuk, hogy, [5] a ki, miben vétkes, abban bűntetődik. [6] A prédából győjtött prédára kél. A ki a *Nábot* [7] szőlejét erővel bírja, a *Nábot* szőlejében nyallyák az ebek vérét. És, [8] *Filii abominationum, fiunt filii peccatorum: hereditas eorum perit, et cum semine illorum assiduitas opprobrii;* a hamissan-keresők maradéki útálatosok: hamar elvesztegetik mindeneket és mindenkor gyalázatban forognak; igaz lévén a Bőlcs mondása; hogy, [9] *Substantia injustorum, sicut tonitruum*

[3] Habac. 2. v. 12, 11. Vide infra, ex Amos 5. v. 11.

[4] Pro. 11. v. 24.

[5] Sap. 11. v. 17.

[6] Isai. 33. v. 1.

[7] 3. Reg. 21. v. 19.

[8] Eccli. 41. v. 8, 9, 10.

[9] Eccli. 40. v. 13.

magnum; a hamissan-keresett érték ollyan, mint a meny-dörgés és a zápor-esők árja, mellyek hamar elmúlnak.

Adná Isten, hogy minnyájan értenék ezt; és, a mint kivánnyák maradekok böcsülletit és megmaradását, úgy igyekeznének, hogy keveset hadgyanak inkáb, de igaz marhát, hogy-sem hamis keresményt.

Tudom, hogy nem-csak kedvetlen, de sokszor haszontalan, [1]*cum viro injusto tractare de justitia,* a hamis emberek-előt az igazságrúl szóllani: de, ha felnyittyák szemeket, a kik hamisságban merültek, példákból tapasztallyák, hogy, [2]*Justitia custodit viam innocentis;* az igazság őrzi, óltalmazza és későn-következő maradékokra szállíttya a keves igazán keresettet: az igazságtalanokat pedig, [3]*Perditio operantibus injustitiam;* romlás és fogyás követi; mert ritkán jút harmad ízre a hamis keresmény; ritkán nyomos, a ki *Per fas et nefas,* hamissággal tólgya dolgát. Méltó tehát, hogy minnyájan megállyunk a Bölcs hagyásán: [4]*Noli esse anxius in divitiis injustis; non enim proderunt tibi;* és ne fáradgyunk a gazdagságok hamis keresetiben: mert ebben nincs semmi haszon: lélek-veszedelem és minden szerencsétlenség követi a hamisságot.

[1] Eccli. 37. v. 12.
[2] Prov. 13. v. 6.
[3] Job. 31. v. 3.
[4] Eccli. 5. v. 10.

MÁSODSZOR: vannak oly cselekedeti az igazságnak, mellyekre nem kötelesek minnyájan, hanem, csak a biróságban- és egyéb tisztben-lévőket illetik. Ezeknek, az igazság szolgáltatásárúl, sok és erős parancsolati vannak; de fő-képpen három dologra kötelesek. A BIRÁKRUL.

I. A bírák és tiszt-viselők, tartoznak azzal, hogy a gonosztévőket illendő bűntetésekkel sanyargassák: vagy azért, hogy őket megjobbítcsák; vagy azért, hogy a szemmel-látott bűntetés félelmével, egyebeket a gonosztúl tartóztassanak. Mert némellyek, úgy elmerűltek és vakúltak gonoszságokban; hogy, [5]*Sola vexatio dat intellectum;* csak kemény bűntetésekkel jutnak eszekre és életek jobbítására. A tudatlanok pedig, [6]*Pestilente flagellato, stultus et parvulus sapientior erit;* látván a gonoszok bűntetését, okosságot tanúlnak. Azért, nem-csak ő-maga, a kegyes JESUS, [7]kétszer-is kiostorozta a templomból a kufárkodókat: hanem erős parancsolattal kötelezte Isten a birákat; hogy, [8]*Maleficos non patieris vivere;* a kik gonoszságokkal megérdemlik a halált, megöllyék, mert a végre-adott Isten [9]kardot a bírák kezébe, hogy bűntessék, a kik gonosz életek úndokságával egyebeket botránkoztatnak, károsítanak és nyughatatlanságokkal fárasztanak. Azért, mint Isten-előt kedves cselekedetet említi Szent *Dávid* a Sóltárban; hogy [10]idején

[5] Isai. 28. v. 19.
[6] Pro. 19. v. 25. Cap. 21. v. 11.
[7] Joan. 2. v. 15. Matt. 21. v. 12.
[8] Exod. 22. v. 18.
[9] Rom. 13. v. 4.
[10] Psa. 100. v. 8.

megölette a gonosz-tévőket, hogy kigyomlálna minden gonoszságokat az Isten várasából. Szent *Jób* azzal dicsekedik; hogy
[1] Job 29.v.14, 17. [1] fegyvere és őltözete az igazság vólt: és a hamissak agyarát egybe-rontván, kivonta fogok-közzűl a prédát. És, hogy értenők, mely kedves Isten-előt a gonoszok bűntetése: azt mongya a Szent
[2] Josuæ 7.v.25. Irás; hogy Isten elvévé haragját az *Israël* fiairúl, mikor [2] *Josue*
[3] Num. 25.v.8. et 11. megöleté a lopót, mikor [3] *Finees* által-veré a parázna sidót.

Két csudálatos dologgal ismértette Isten a Szent Irásban, mely igen ellene-vagyon, és mely veszedelmes a bíráknak, ha meg nem bűntetik a gonosz-tévőket, hanem, kegyelmesség színe-alat megengedvén nékik, újob gonoszságra okot adnak. Mert, a régi pogány
Mimus. bólcs mondása-ként, *Veterem injuriam ferendo, invitas novam:* új gonoszságra édesget, a ki elszenvedi az elébbit. *Qui de malis pœnas non sumunt, bonos affici volunt injuriis;* a kik meg nem bűntetik a gonoszokat, a jámborokat akarják károsítani.

[4] 3.Reg.20.v.29, 30. Eggyik dolog az; hogy, mikor *Achab* meggyőzte vólna [4] *Benadádot* a *Syria* királyát, ki sokszor nagy hadakkal és vér-ontásokkal háborgatta a sidókat: száz-ezer embert hadából levágván, *Benadádot*
[5] V. 31. egy kamorába szorítá. De bizakodván *Benadád*, hogy, [5] *Reges Israël clementes sunt;* igen kegyelmes fejedelmek az *Israël* királyi: követek-által, kegyelmet kére és nyere fejének. Mihent *Achab* elbocsátá
[6] V. 37. *Benadádot:* egy a Profeták-közzűl, [6] agyon-vágatá * magát és véres
[7] V. 42. fővel *Achab*-eleibe menvén, így szólla: [7] *Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, et populus tuus pro populo ejus;* mivel elbocsátottad, a ki halált érdemlett, életeddel fizeted annak életét; néped romol az ő népe szabadulásaért. Mert, *Impunitas delictorum est incentivum vitiorum;* nem egyéb a gonoszságot bűntetés-nélkül hadni, hanem a gonoszságok
[8] 1.Reg.15.v.8. taplóját gyújtogatni. Hasonló-képpen jára *Saul:* [8] nem öleté-meg
[9] V. 23. *Agagot* az *Amaleciták* királyát: kiért [9] Isten őtet királyságától meg-
[10] V. 33. fosztá; *Agagot* pedig, *Samuel* Próféta [10] konczrúl-konczra vagdaltatá.
[11] Sap. 1. v. 1. Erre-nézve parancsollya a Szent Irás a bíróknak: [11] *Diligite justitiam, qui judicatis terram;* hogy szeressék az igazságot és minden egyéb külső tekíntetnél nagyobra-böcsüllyék; mert, ha ebben megfogyat-
[12] Sap. 6. v. 7 koznak, [12] *Potentes potenter tormenta patientur;* mennél hatalmasbak, annál nagyob csapásokkal ostoroztatnak.

Másik dolgot, mellyel ismérteti Isten, mint bánnya, mikor a gonosz-tévők bűntetéssel nem zaboláztatnak, illyen szókkal adgya-

* Vulg.: percute me, talán: agyba-vágatá magát.

előnkbe a Szent Irás: [1] *Regnum a gente in gentem transfertur, propter injustitias, et injurias, et contumelias, et diversos dolos:* az országokat Isten, egy nemzettűl más nemzet birtokába ejti, az igazság fogyatkozásaért, a boszszúságok, gyalázatok, csalárdságok sokaságaért. Ollyan az igazság az országban, mint a kormány a hajóban: ha a kormányt igazán nem tartya a hajós-mester, minden veszedelmek lepik a hajót. Ugy, a mely országban a gonosz-tévők bűntetés-nélkül maradnak, gyilkosságok, ragadozások, minden istentelenségek eláradnak; mellyekért, veszedelemre bocsáttya Isten az országot. Azért, [2] *Ad vos reges, sunt hi sermones, ut non excidatis. Qui custodierint justa, juste justificabuntur;* tí bírák, a kikre bízatott az országok drágább kincse, erősseb bástyája, szükségesb óltalma, az igazság: ha veszni nem akartok; ha Isten- és emberek-előt, igaz jó hírt, nevet akartok viselni: *Justa, juste;* igazság-szeretetből, igazat szolgáltassatok.

[1] Eccli. 10. v. 8. Vide paulo post, Michæ. 3. v. 11, 12.

[2] Sap. 6. v. 10. Deut. 16 v. 20.

Tudom, hogy a Szent Irás tíltya a feletteb-való keménységet az igazság-szolgáltatásban; [3] *Noli esse justus multum:* és nyilván parancsollya a biráknak; hogy, [4] *Pro mensura peccati, erit plagarum modus: ita, ut quadragenarium numerum non excedant: ne fœde laceratus, abeat frater tuus;* a bűnök nagysága-szerént, légyen a bűntetés: és negyvennél többet, ne üssenek a vétkes emberen. Tudom, hogy a bírónak meg kel emlékezni, hogy ő-is ember, és vétkes ember: kit, ha, mikor amabban vétett, a mit maga túd, érdeme-szerént bűntetett vólna Isten: talám; talám; nagyobbat érdemlett vólna. Mivel sokszor a kis lopót, a nagy lopók felakasztattyák: sokszor a ki sokat lop, arany-lánczot visel; a ki keveset, kender-kötélen füg. Azt-is szeme-előt kel viselni a bírónak (mivel ugyan-is, az *egyiptomiak* [5] felnyílt szemet írtak, mikor bírót jelentettek); hogy minden cselekedetinek bizonysága az Isten: ő láttya szűve-járását. És, ha emberek-előt titkoltatik, Isten-előt nyilván vagyon, a rejtett gyülőlségek, vagy egyéb indúlatok czéllya. Azért, ha valakit bűntetni kel, kövesse a bíró *Biast;* [6] ki sírva mondott *sententciát* a gonosz-tévőre. És, mikor kérdenék, miért sír: nám megszabadíthattya, ha szánnya a bűnös embert? Azt felelé; hogy sírással, eleget-tészen az emberi természeten-való szánakodásnak; [7] *sentenczió*-val, az igazságnak. Igy a bíró, *Alieno sanguini, tamquam suo, parcat; sciens, homini non esse, homine prodige utendum;* a más ember vérét, szűkön kőlcse, mint a magáét: eszébe-tartván, hogy embernek embert nem kel tékozolni. Valahol vékony gyanú-

[3] Eccls. 7. v. 17.

[4] Deut. 25. v. 2.

[5] Pierius, in Hieroglyphicis

[6] Stobæus, Sermon. 44.

[7] Seneca, ep. 88. versus finem.

ság vagyon-az ártatlanságrúl, senkit meg ne öllyön, verjen, tömlöczözzön. Mert azt mongyák a törvény-túdók; hogy, [1] *in criminalibus, probationes esse oportet luce meridiana clariores: in dubiis, melius est centum nocentes absolvere, quam unum innocentem occidere.* [2] *Reus, sententiis paribus absolvitur.* [3] *Potest pœna dilata exigi: non potest exacta revocari;* gyanuságért és kétes bizonyságért, senkit nem szabad megölni: mert az ember-halálban, *Novum judicium,* törvény-újítás és jobbítás nem lehet. Minek-okáért, valamikor kétség vagyon a dologban, job száz bűnöst elbocsátani, hogy-sem történetből, egy ártatlant kárhoztatni.

[1] *Axiomata Juris.*

[2] Seneca, epi. 81. sub finem.

[3] Seneca, lib. 2. de Ira, c. 23.

Erre-nézve, emlékezetre- és dícsíretre-méltónak írják a régiek, az *areopagyíták* [4] cselekedetit: kik, nem tudván eligazodni egy dologban, inkáb akarák függőben hadni a bűntetést, hogy-sem képtelent cselekedni. Egy öszvegy-aszszony férjhez méne: a masik ura megölé az első urátúl-való fiát, hogy annak örökségét bírhatná. Az anya búsultában megölé a gyilkost. Egy-felől azért, meggondolván a bírák, mely nagy oka vólt az aszszony busúlásának; más-felől, nem akarván bűntetés-nélkül szenvedni a dühös aszszony gyilkosságát: *sentencziát* mondának; hogy, *Post centum annos adessent, sententiam audituri;* száz esztendő-múlva jőjenek-elő, akkor kimongyák a törvényt. Nem dícsírem ezt a *sentencziát;* mert Isten törvénye-szerént, más *sentencziát* kellett vólna mondani: de azt javallom, hogy, a miben el nem tudtak igazodni, inkáb akarták függőben hadni, hogy-sem az igazságot szerencsére-vetni. Helye vagyon azért a bírák kegyelmességének, a bizonytalan és a kisded vétkekben: de, a nyilván-való veszedelmes nagy vétkekről győzetteknek, nem szabad mindenkor, a bíró kedve-szerént kegyelmet adni.

[4] Gellius, li. 12. cap. 7.

De Judicum Officio, pulchra Gellius, li. 14. c. 2. et 4.

II. Sok és kemény fenyítékkel kötelezi Isten a bírákat; hogy semmi ajándékot ne vegyenek azoktúl, a kik dolga előttök-forog: mert oly okos, oly igaz ember nem lehet, kit meg nem vakít és hamis törvény-mondásra nem viszen az ajándék: [5] *Non accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes et subvertunt verba justorum.* Mert, nem-csak a pogány bőlcsek szava, hogy, *Qui munus accipit, libertatem vendit;* eladgya szabadságát, a ki ajándékot vészen: hanem Isten-is azt mongya; hogy, [6] *Dona excæcant oculos judicum;* oly hályog az ajándék, mely a bírák szemét megvakíttya: oly golyva, mely bédugja torkokat és némává tészi. A *Demostenes* és *Démades* nyavalyáját [7] szerzi az ajándék. Mert ezek a peresektűl nagy ajándékokkal leköttetvén, azt tetteték, hogy torok-gyék vagyon

[5] Exod. 23. v. 8. Deut. 16. v. 19.

[6] Eccli. 20. v. 31.

[7] Gellius, lib. 11. cap. 9. et 10.

rajtok: azért, kezkenőkkel nyakokat bétekervén, halgattak. De egy igazság-szerető, eszébe-vévé a mesterséget és felkiálta: hogy ezeket, *argentanginam patiuntur;* ezüst-gyék bántya és ezüst akadott torkokon.

Senki egyébért nem ád a bírónak ajándékot, hanem, hogy kedves *sententciát* vegyen. A Szent Lélek-is, minden szűvek állását látván, nyilván mongya; hogy a biró azért vészen ajándékot, [1] *Ut pervertat semitas judicii*; hogy valami ösvényecskét találljon a törvény rejtekiben, mellyen a hamisságot által-vigye. Annak-okáért, sokszor a Szent Irás, akarván ismértetni a bírák hamisságát, azt mongya; hogy [2] ajándékot vettek: ezzel jelentvén, hogy a birákban, válhatatlanúl eggyüt-jár az ajándék-vétel a hamissággal. Erre-nézve mongya *Amos* Proféta; hogy [3] *Hostes justi, accipientes munus;* ellenségi az igazságnak, valakik ajándékot vésznek.

[1] Prov. 17. v. 23.

[2] 1. Reg. 8. v. 3. Isai. 1. v. 23. Psal. 25. v. 10. Psal. 14. v. 5.

[3] Amos 5. v. 12.

Az ajándék-vévő bírák bűntetéséről szólván a Szent Lélek, azt mongya; hogy, [4] *Domos quadro lapide ædificabitis, et non habitabitis in eis: vineas plantabitis amantissimas, et non bibetis vinum earum;* ha szép kő-házakat éppítnek, benne nem laknak: ha jószágot szereznek, hasznában nem gyönyörködnek. Hanem az ő vétkekért, Isten az országot-is pusztaságra jutattya: [5] *Principes ejus in muneribus judicabant; sacerdotes ejus in mercede docebant. Propter hoc, causa vestri, Sion, quasi ager arabitur; Jerusalem, quasi acervus lapidum erit; et mons templi, in excelsa sylvarum.* Másut [6] a Szent Irás, világos szókkal mongya; hogy, ha rabunknak hamissat tészünk, meg nem adván néki, a mivel tartozunk: rabságra és utólsó veszedelemre vét Isten minket.

[4] Amos, ibid. v. 11.

[5] Michæ. 3. v. 11, 12.

[6] Jer. 34. v. 11, 20.

Bezzeg, igaz bíró vólt *Moyses:* [7] ki Isten-előt azt merte mondani; hogy, csak egy rosz szamárt sem vett soha senkitűl ajándékon. Tekélletes igazság vólt *Sámuel*-ben; [8] ki tiszta orczával mondhatta a sidóságnak: *Si de manu cujusquam munus accepi, hodie* RESTITUAM; hogy, ha valakitűl, valami ajándékot vett, megadgya, mái napon.

[7] Num 16. v. 15.

[8] 1. Reg. 12. v. 3.

De, mivel ezen dologrúl más prédikáczióban szóllottunk: most hadgyuk-ebben. Csak íntem és Istenekre, lelkekre kénszerítem a bírákat, ha Meny-országba akarnak menni, ne mocskollyák kezeket az ajándékkal; mert, [9] *Qui excutit manus suas ab* OMNI *Munere, ipse habitabit in excelsis;* az jút a mennyei lakó-helynek magasságába, a ki minden ajándéktúl üressen-tartya kezét. És, mivel Isten, sem többször, sem keményeb szóval, nem tilalmazta a hitszegést, hogy-sem az ajándék-vételt: egyaránt távoztassák mind-

Supra, f. 462.

[9] Isai. 33. v. 15.

kettőt a bírák: gyakran szemek-előt viselvén azt a jajt, mellyet
[1] Isai. 5. v. 22, 23. Isten *Isaiás*-sal [1] kiáltatott az ajándék-vévő bírákra.

III. Noha tanácsollya Christus; hogy, ha lehet, senkivel ne perellyünk, *Matt. 5. v. 40.* mert ritkán lehet bűn-nélkül a törvénykedés, *I. Corinth. 6. v. 7:* mindaz-által, hogy törvényt vehessünk,
[2] Deut. 16. v. 18. mikor igazságunk vagyon, Isten ő-maga [2] bírákat rendelt. De kiadta
1. Cor. 6. v. 4, 5. a bírák törvényit: mellyek-mellől, ha eltavoznak és valakinek kárt tésznek, nem-csak vétkeznek, de mind a bírák, mind a prókátorok, igazság törvényével kötelesek; hogy a kit, vagy gonoszságból, vagy tudatlanságból, kárba hoztak, azt megelégítcsék.

Elsőben: azt kívánnya Isten a biráktúl; hogy, ha eszekbe vészik, hogy nincs annyi bátorságok, vagy tudományok, hogy az igazságot tisztán szolgáltathassák, fel ne vegyék a bíróságot;
[3] Eccli. 7. v. 6. veszedelemre ne vessék üdvösségeket: [3] *Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne forte extimeas faciem potentis, et ponas scandalum in æquitate tua.*

Másodszor: azt parancsollya Isten a bíráknak; hogy személyválogatás-nélkül, szegénynek, bóldognak; jövevénynek, földinek;
[4] Levit. 19. v. 15. ellenségnek, atyafinak, egy-aránt szolgáltassák az igazságot: [4] *Injuste non judicabis: non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis:* te bíró, ne nézd a szegény személyét; ne böcsüllyed a
[5] Deut. 1. v. 16. hatalmasokat: [5] *Quod justum est, judicate; sive civis sit ille, sive peregrinus. Nulla erit distantia personarum: quia* DEI *judicium est;* Isten nevében és helyében tésztek törvényt; vagy inkáb, Isten, a ki
[6] Rom. 2. v. 11. Job. 34. v. 19. tí-általatok törvényt szolgáltat: azért, mivel Isten-előt [6] nincs személyválogatás, tí se nézzetek senki személyére, mikor törvényt tésztek. Mert, *Cognoscere personam in judicio, non est bonum; Proverb: 24. v. 23.* csak tudnotok sem jó, kicsoda, a kinek igye előttetekforog: elég ha a dolgot értitek, mellyet meg kel itílni. És ne véllyétek irgalmasságnak, ha szánakodvan a szegényeken, meg-
[7] Exod. 23. v. 3. lágyíttyátok a törvényt: mert azzal tartoztok, hogy, [7] *Pauperis non misereberis in judicio;* ha egyébben segítitek a nyomorúltakat, de a törvenyben kegyelem-nélkül igazat itíllyetek.

Nem ok-nélkül nevezi a Szent Irás az igazságot, font-nak:
[8] Prov 16. v. 11. [8] *Pondus et statera, judicia Domini.* És, a kit Isten megitíl: [9] *Appendit*
[9] Job. 31. v. 6. Dan. 5. v. 27. *in statera justa;* igaz fontba veti. A kép-írók sem ok-nélkül írnak fontot az igazság kezében. Miképpen a fontban, külömbség nincs abban, ha arany, vagy fa, vagy kő, a mit fontba tésznek; nem mutattya a font jóságát, vagy hasznát annak, a mit belé-tésznek,

hanem csak súllyát és nehéz-vóltát: úgy az igaz itíletben, semmire nem kel nézni, hanem, csak a dolog igazságára.

Athenás-ban [1] a bírák éjjel setétben, vagy superlát-bévonva tettek törvényt; nem szenvedték, hogy neveken neveztessenek a peresek: a végre, hogy a bírák, nem tudván, kicsodák perelnek, csak azt hallanák és arrúl-tennének itíletet, a min nem alkhattak. [2] A *Thebas*-várasiak a bírák képét, vakon és kéz-nélkül iratták: példázván, hogy, sem keze az ajándékra, sem szeme a személy-válogatásra nincs az igaz bírónak. Sőt [3] ugyan törvényekben írták, hogy bíróságot ne viselhessen, valaki tíz esztendő-előt, el nem hadta a kereskedést: mivel a fösvénység a kalmárkodókhoz ragad, a bírósághoz pedig alkalmatlan.

[1] Alexander ab Alexandro, Geniahum l. 3. c. 5. Tiraquell. ibi.
[2] Plutarch libro de Ifide.
[3] Ita Aristot. 3. Politic. ca. 3. sub finem. Vide infr. Domin. xxij post Pent. Conc. 2.

Harmadszor, és utólszor: kívántatik a biráktúl; hogy minden haragot és barátságot, sőt a magok akarattyának kedvezését-is, félre-tévén, részen-ként minden czikkelyét a vádolásnak és mentségnek megrostállyák; a bizonyságokat, leveleket, gyanuságokat egybe-vessék: üdőt adgyanak a mentségre. Mert, [4] *Dandum est semper tempus: veritatem dies aperit;* az üdő sok igazságot megismértet: vagy, a mint *Gellius* írja, [5] *Veritas est filia temporis;* az igazságot az üdő szüli és kimutattya. Bizonyos; hogy a hol az atyafiság és barátság uralkodik, igazság ot nem szolgáltatik. Mivel, a mint az anyának, akár-mely fekélyes rút gyermek, szépnek látszik: úgy, [6] *Charitas operit multitudinem peccatorum;* annak, a kit szeretünk, minden gonoszsága semminek látczik. Bizonyos; hogy [7] *ira viri, justitiam Dei non operatur;* a harag nem tészen igaz törvényt. Mert, [8] *non est sensus, ubi est amaritudo;* a kinek szívét elfogta a sárgaság, mindent sárgának ítíl: a kiben harag uralkodik, nincs abban okosság. Bizonyos; hogy a ki maga akarattyának igen kedvez, úgy jár, mint *Boldisár* király: kit Isten, több vétkei-közöt, azért vert-földhöz; mert, [9] *quos volebat, interficiebat: quos volebat, exaltabat: quos volebat, humiliabat;* nem nézvén az emberek érdemére, kedve-szerént, a kit akart, megöletett, a kit akart, felmagasztalt; a kit akart, meggyalázott. Azonképpen amaz istenes ifiú, azzal pírongatá a *tirannus* bírót; hogy [10] *potestatem habens inter homines, facis, quod vis;* hatalma lévén, azt miveli, a mit akar: nem néz az igazságra; hanem, [11] *fortitudo est lex justitiæ;* a tehetség és erő az igazság mértéke.

[4] Seneca, li. 2. de Ira, c. 22.
[5] Gellius, lib. 12. cap. 11.
[6] 1. Pet. 4. v. 8.
[7] Jac. 1. v. 20.
[8] Eccl. 21. v. 15.
[9] Dan. 5. v. 19.
[10] 2. Mach. 7. v. 16.
[11] Sap. 2. v. 11.
[12] 1. Paralip. 29. v. 23.
[13] 2. Paral. 19. v. 6.

Nem ollyanok az istenes jámbor bírák: tudgyák, hogy az Isten itílő-székiben ülnek, [12] *super solium Domini;* és, hogy, [13] *non* Deut. 1. v 17.

hominis exercent judicium, sed DEI*;* nem emberek törvényében ülnek, hanem Isten képében tésznek ítíletet. Azért, tartoznak Istent követni a törvény-tételben. Az Isten hatalma és ereje tellyes
[1] Psal. 47. v. 11 igazsággal; [1]*Justitia plena est dextera tua:* nem nézi, mit cseleked-
[2] Sap. 12. v. 15. hetik minden-hatósága; hanem azt igazsággal határozza. És [2]*juste omnia disponens; qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas a tua virtute;* hatalmas erejéhez illetlennek itíli, hogy azt
[3] Sap. 12. v. 18. bűntesse, a ki nem érdemli: [3]*Cum tranquillitate judicat;* csendeszen, halkan és minden háborodott indúlatok-nélkül tészen itíletet. Nem hirtelenkedik; hanem, a mit a bíráknak parancsolt az Irásban,
[4] Job 39. v. 16. tudni-illik, hogy, [4]*causam diligentissime investigent:* [5]*Animad-*
Deut. 19. v. 18. 2. Paral. 19. v. 7. *vertant omnia;* mindenek dolgát és igyét jól meghánnyák, vessék;
[5] Prov. 28. v. 5. mindeneket meggondollyanak: azont cselekeszi ő-maga; és, a mint
[6] 2. Reg. 14. v. 14. szól a Szent Irás, [6]*retractat cogitans.* Mint a fösvény a pénzt, kétszer, háromszor-is megforgattya, hogy megtessék vétke, vagy jósága: úgy az Isten, sokszor meghánnya, veti a dolgot, minek-
[7] Gen. 3. v. 12, 17. előtte bűntető *sentenciát* mongyon. *Ádámot* [7]addig nem bűnteté, míg szájával meg nem vallá vétkét. Mikor *Sodomát* meg akará égetni, noha mindeneket tudott és látott; és a sok, nagy czégéres gonoszságokat nyilván-látta: mindazáltal, példával akarván tanítani a bírákat; hogy akár-mely nagy vádolásoknak se adgyanak
[8] Gen. 18 v. 20. helyt, míg jól végére nem mennek: azt mondá; [8]hogy, maga oda-mégyen; megláttya, ha úgy vannak-e, a miket kiáltnak *Sodomá*-ra. Mikor a *Bábel* tornyát éppítették az emberek, látta Isten mind munkájokat, mind, mire arányoznak; de nyelvek bűnte-
[9] Gen. 11. v. 5, 7. tésével nem siete: hanem, [9]*descendit, ut videret;* oda-menvén, látni akará, mit mivelnek, mert, noha az igazság eggyik kezében, mezítelen kardot írnak: de más kezében font vagyon; mellyel eléb megmérje, ha heános, a kit kel vágni. Mikor *Bóldisár* királyt
[10] Dan. 5. v. 26, 27. meg akará rontani Isten: [10]*Numeravit, Appendit, Divisit;* elsőben, szám-szerént megolvasá, valamit cselekedett: az-után, fontba veté: és, mikor úgy találtatott vólna, hogy nem igaz garatos és heános lévén, a mértéket meg nem üti, az-után ada *sentenciát,* hogy életét és országát elveszesse. Christus Urunk-is, minek-előtte kárhoztatná
[11] Luc 16. v. 2. a lopó szolgát, azt mondá néki: [11]*Quid hoc audio te te?* Nem jót hallok-felőlled: de azért, senki szavára meg nem bűntetlek; hanem akarom látni szám-adásodat: helyt és üdőt adok mentségedre.

Ezeket kívánnya Isten, hogy kövessék a bírák. Ne mérjék akarattyokkal, vagy hatalmokkal a törvényt, hanem igazság fontyá-

val. Ne hirtelenkedgyenek: hanem, mint világ-bíró *Sándor,* mikor a vádolót halgatta, bédugta eggyik fülét, hogy azt éppen a magamentő számára tarcsa. Ugy a bíró, a vádoló szavát, az-az, maga igyében, maga-mellet-való bizonyitását, bé ne vegye: hanem, a más félt ércse. [1]*Qui statuit aliquid, parte inaudita altera: aequum licet statuerit, haud æquus fuit;* valaki az egy fél szavára törvényt tészen: bár szerencsére igazat itíllyen-is, hamis bíró. De efféle itíletekben, sokszor úgy járnak az emberek, mint *Dávid:* [2]ki, mikor a *Siba* vádolására, jószágától megfosztotta vólna *Mifibosetet;* [3]azután, meghalgatván a más félt, eszébe-vévé csalatkozását: de ugyan káros on marada az ártatlan *Mifiboset,* a király itíletinek hirtelenkedéséből.

[1] Seneca, in Medea.

[2] 2. Reg. 16. v. 3, 4.

[3] Cap. 19. v. 24, 29.

Azért, bírák, bírák, azt az igazságot, azt az itíletet kövessétek, melyre a Szent Lélek tanította a világot. És eszetekbentarcsátok; hogy, [4]*quodcumque judicaveritis, in vos redundat. In quo judicio judicaveritis, judicabimini;* a mint tí itílitek az embereket, úgy itíl Isten títeket. És, noha Isten azt nem cselekeszi, a mit *Cambyses:* [5]ki, megnyúzatván a hamis bírót, bőriből csinálтatott itílő-széket; hogy, valamikor abban ültek a bírák, eszekbejutna, mit kel várnyiok, ha jól nem ítílnek: de az itílő szék-alat, pokol tüzét gyújtotta és azzal fenyegeti Isten a bírákat.

[4] 2. Paral. 19. v. 6. Matt. 7. v. 1, 2.

[5] Herodotus.